DE
DEO TRINO
ET VNO

Tomus Primus,

IN QVO AGITVR DE ABSOLVTIS.

VBI GERMANA SCOTI MENS APERITVR,

atque ad eius Institutum disceptatur.

AVTHORE

P. F. CLEMENTE BRANCASIO DE CAROVINEA

Ordinis Minorum Regularis Obseruantiæ Reformat. Prouinciæ Neap. Sacræ Theologiæ Lectore.

CVM DVPLICI INDICE, ALTERO DISPVTATIONVM, Quæstionum, & Articulorum; altero rerum notabilium.

Ad Eminentissimum, & Reuerendissimum Dominum

D. FRANCISCVM BARBERINVM

S.R.E. Cardinalem, Sanctiss. VRBANI VIII. Nepotem, ac Seraphicæ Religionis Protectorem, &c.

NEAPOLI, ex Regia Typographia Egidij Longhi MDCXXXVIII

SVPERIORVM PERMISSV.

AD SERAPHICVM PATRIARCHAM FRANCISCVM.

P. F. CLEMENS A CARAVINEA
Dicat, & Consecrat.

AD TE SERAPHICE PATER redeant, quæ ex schola Sapientum Religionis Tuæ iam dudum processerunt, & procedent mea studia: nunquam enim vel calamum ad scribendum arripui, vel cathedram ad docendum conscendi, nec iota quidem minimum, aut apicem didici, nisi te inuocato, te primitus auspicato, Tuo implorato præsidio. Sat enim est hanc tuam fuisse vltimam voluntatem in studijs, vt studijs eatenus incumbant filij tui, quatenus non extinguant Spiritum orationis. Qua lege Antonio Patauino miraculorum patratori facultatem ad studia fecisti, qua studia non tepefacerent feruorem deuotionis. Tuq; merito doctus es, & censeris, & enunciaris, *doctus doctrinæ, gratiæ, doctus experientia, quæ sunt perfectionis: Hæc fratres*

Regul. c. 10.

Chron. p. 1. in vita D. Ant.

 doces

doces omnia tàm factis, quàm frequentia melliflui sermonis. Vtinam & ego hanc ipsam sim assecutus normam, hanc scholam perfectionis. Sed quæso, SERAPHICE PATER, vt frigida hæc mea scripta, insulsa hæc mea verba Seraphico inflammes ardore, & charitatis condias dulcedine: quin potius mentem scribentis illustra, perure cor, acue calamum, purga os, vt quæ vera, quæ recta sunt, quæque in DEI gloriam vergunt, & animarum salutem aptè valeam enunciare. Interim ad tuos stigmatibus insignitos pedes animo flexus, & corpore prostratus, & aduolutus, hæc qualiacunque Theologica monumenta Tibi dedico, Tibi nuncupo, Tibi BEATISSIME PATER FRANCISCE deuoueo.

In offic. D. Francisci.

Eminen-

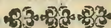
Eminentissimo, ac Reuerendissimo Domino

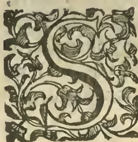
D. FRANCISCO BARBERINO
S. R. E. CARDINALI.
ac Vicecancellario,

INTER GENERALES INQVISITORES
aduersus hæreticam prauitatem Vigilantissimo,

SERAPHICÆ RELIGIONIS PROTECTORI,
Correptori, & Gubernatori Optimo,

ATQVE SANCTISSIMI D. N. VRBANI VIII.
Nepoti Amantissimo.

SATIS facile mihi fuit, imò in ipso limine deliberationis obuium statuere, cui nam labores hos meos, quos legendo, & disputando ad iustum volumen redegeram, de more destinarem: etenim si magnos magna decent, & tribuendum cuique suum naturali, ciuilique iure est statutum, iure merito hic Te petit liber; quid enim maius, quam Clarissimis ortum Parentibus, & Patria, Maximo inter quotquot fuerint Maximos, Optimo Maximi Dei Vicario Vrbano tàm charũ, quàm arctissimo agnationis vinculo coniunctum, videre inter Eminentissimos Purpuratos Eminentissimum, ac splendidissimè conspicuum, pari cura, ac vigilantia ad partem moderationis totius Terrarum Orbis ascitum: Tanta mole dicerem, aliàs penè deprimendum, nì pluribus mundis humeros haberet pares, ferentem opem. Quid maius, quod tanto magis in

pre-

pretio, qui sua luce, quam qui aliena lucet videre in iuuene ætate florido magnam ingenij vim cum maturitate consilij, & senili prudentia coniunctam, humanitatem incredibilem in adeundo, dexteritatem in agendo, constantiam, iustitiamq; in decidēdo; charitatem in populos confluentes, confluunt autem ab Vniuerso? Videre tanto virtutum cumulo ornatissimum, quantus parem reddat tam excelso fastigio. Quid maius pietate, qua protegis, qua tueris, & regis Seraphicam Religionem, cuius gregem amplissimis totius Christiani Orbis finibus distentum tanta facilitate, ac fęlicitate simul dirigis ad normam à Seraphico institutam, vt iure optimo, pium est credere, lætetur Franciscus se fuisse sortitum alterum, qui eius respondeat cordi, sicut & nomini, non modico apud largissimum bonorum operum Remuneratorem adiumento: quibus de causis ego ex eadem Religione minor, Theologica professione minimus, pusillus, & sine calceo, & pera, animi tamen gratitudine non destitutus, quamuis tantæ magnitudini humilia, si de me sentias, non respondeant, cum primum se præbuit occasio intimo grati animi affectui, & deuotioni erga Eminentissimum Protectorem satisfaciendum operepretiū duxi. Tibi igitur offero Eminentissime Princeps quid magnum, & quo nihil vnquam maius offerri potest. agitur de Deo, cuius vices gerentem colimus, veneramur: merito rem tuam magno magnam omni iure debitam, meq; ipsum, quamuis pusillum do, dedo, & voueo, supplexq; rogo, vt hoc deuotionis in te meæ testimonium læto vultu tuæ auctoritatis præsidio sustineas, nominis splēdore illustres, protectione defendas. Quod reliquum, & caput omnium est, Te, Patruumq. tuum Maximum, Optimumq. Pontificem publico Sacrosanctæ Catholicæ Ecclesiæ, ac totius Vniuersi beneficio, quibus tam vigiles studetis Dei causa, ipse Deus diutissimè seruet incolumes.

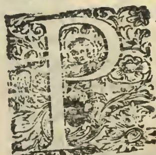
Eminentiæ Tuæ

deditissimus Seruus

Fr. Clemens Brancasius à Carauinea.

AD BENEVOLVM LECTOREM.

Ersuadere nunquam mihi poteram fore aliquando, vt quos in Sacræ Theologiæ studijs, & disputationibus, siue ex cathedra libros scripserim, vt meo tantum muneri, Superiorumq; mandatis, & Scholarium commodo satisfacerem, claustro prodirent in publicum, tum quia quæ intra domesticos parietes, & in priuatis subtellis arrident sæpè sæpius viso maiori lumine caligant, contrahunt frontem; retrahunt pedem, & contra conceptam spem sæpe contingit Horatianum illud in poetica,

Nam neq; corda sonum reddit quem vult manus, & mens,
Poscentique grauem persepè remittit acutum.
Nec semper feriet quodcunque minabitur arcus.

Faciliusq; satisfit paucis, vt plurimum familiaribus, quàm multis, & quidem innumeris, & incognitis, tum quia agedum non de lana caprina, nec de vmbra Asini, parua autem ingenia teste Hieronymo non patiuntur materias magnas, scribendum ergo est pro dignitate materiæ, hinc Plaut. probam, inquit, nactus es materiam tu facito probum artificem te præstes. & Tit. Calphur. ecloga 4.

Magnæ mœnia Romæ
Non ita cantari debent vt ouile Menalchæ.

Mouebar non leuiter, quod scribendum post tot Illustrissimos Præceptores, quorum eminentissimis laboribus illustratur, & velut odoratissimis rosis, & lilijs decoratur, & validissimis fundamentis, ne dicam demonstrationibus roboratur, & statuitur Theologicus thesaurus: post quos quid facerem velut acus inter ferramenta? an tot Patribus contradicerem? si autem sequerer;

querer, ad quid actum agere, & membranas occupare: Attamen nescio quo impetu, & maiore vi, ne dicam repentino casu ecce iā euulgantur Superiorū mandata, quæ, et amicorū voluntas hoc effecerunt: hæc sola soluerunt argumenta, quæ adducebā: hæc animum mihi fecerunt ex testimonio Taciti volentis excitari quosdam ad meliora magnitudine rerum, quodque non sit effœta natura, quæ nouas in dies edit formas, ne & noua pariat ingenia, quæ ad maiora aspirent: prodesse præcipuè, & ordinem quæstionum, & articulorum, prodesse explicandi facultatem. Nec iurasse me in verba magistri, ut scripta maiorum, quæ magna cum admiratione, & humilitate veneror, & à quibus didici, quæ profiteor, sint tanti facienda, vt si quid mihi pruriat in aduersum, non audeam indicare, salua semper eorum auctoritate, & debito eis obsequio necessitati potius, quam electioni hoc tribuendum puto; nō enim poterit quisquam adduci, vt sentias, quod verè non sentias, ni rationibus incōcussis sensus hic euincatur: fateor non ita facile dissentiendum; sed post multos labores, & vigilias ad remouenda dubia exorta, & castigandum quoad possit intellectum, si his adhibitis viget adhuc dubitatio quis prohibet contradictionem, quæ saltem excitet ingenia ad excogitanda meliora? hoc nos docent exempla antiquorum: si enim Aristoteles contra Platonem: Si Carneades contra Zenonem: sique Labeo calamo pugnauit contra Capitonem, quid non licebit, & alijs, res vbi minus ventilata extet, quam decet; vel vbi veritas, minime, vt fas est, elucescat, cur non, inquam, liberum cuique erit, oppugnare, repugnare, expugnare, improbare, reprobare? Licuit Sanctis quandoque Doctoribus iurgia litteraria inter se adoriri; etenim Augustinus, & Hieronymus certant in cessatione legalium: in authoritate Psalmorum: Discrepat Augustinus à Beda in Sacerdotio Samuelis: Ambrosius, Augustinus, Hieronymus non concordant in productione Angelorum, & de propria loquens Augustinus doctrina, ita ad Hieronym. scribit,

Epi. 18. & in c. Ego solis 9. d. Ego fateor Charitati tuæ, solis eis Scripturarum libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, vt nullum eorum Authorem scribendo, aliquid errasse firmissimè credam: Alios autem ita lego, vt quantalibet sanctitate, doctrinaq; præpollent, non ideo verum putem, quia ita ipsi senserunt, sed quia mihi, vel per alios Authores canonicos,

nicos,

nicos,vel probabili ratione, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt. Nec te mi frater, sentire aliud existimo prorsus,inquam,non te arbitror sic legi tuos velle, tanquam Apostolorum, vel Prophetarum,de quorum scriptis,quod omni errore careant,dubitare nefarium est. *Et rursus alibi habet,* Neque enim quorumlibet disputationes, quantumuis Catholicorum,& laudatorum hominum,velut scripturas canonicas habere debemus,vt nobis non liceat,salua honorificentia, quę illis debetur Hominibus,aliquid in eorum scriptis improbare, aut respuere,si forte inuenerimus,quod aliter senserint, quam veritas habet,diuino adiutorio,vel ab alijs intellecta,vel à nobis;talis ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse Intellectores meorũ. *Audiamus autem quale iudicium tulerint insignes illi Theologi, Scotista alter, atque alter Thomista: Alphonsus nempe de Castro, & Melchior Cano: Alphonsus sic loquitur,* Fateor me non posse cohibere iracundiam, quoties video aliquos ita addictos hominum aliquorum scriptis, vt impium autument, si vel in modica re quis ab eorum sententia discedat:volunt enim hominum scripta, velut Diuorum Oracula recipi,istumque honorem illis exhiberi, qui solis Sacris literis exhibetur:non enim iurauimus in verbis Hominis,sed in verbis Dei,Ego enim miserrimam hãc dicerẽ seruitutem,sic esse humanæ sententiæ addictum, vt non liceat vllo modo repugnare:qualem patiuntur hi,qui se tantum B. Thomæ, aut Scoti,aut OKami dictis subijciunt, vt ab eorum placitis, in quos iurasse videntur,nomina sortiantur:quidam Thomistæ,quidã Scotistæ,alij OKamistæ.Paulus quidem captiuare intellectum nostrum iussit,sed in obsequium Christi, non autem in obsequium hominis: quo fit, vt hi, qui tam leuiter de hæresi pronunciant,non expendentes de qua re loquantur, sæpe sua ipsorum feriantur sagitta, incidantque in eam foueam, quam alijs parabant: nam velle humanas scripturas in diuinarum ordinem connumerare,hoc verius dixerim,hęresim, quod faciunt hi, qui humanis scriptis dissentire, impium autumant, perinde,ac diuinis:*hac Castro. Audiamus & Canum,* Theologorum Scholasticorum, etiam multorum, testimonium, si alij contra pugnant viri docti non plus valet ad faciendam fidem,quam vel ratio ipsorũ,vel grauior etiam authoritas com-

Epist. 111.

Lib.1. aduers. Hæres. cap.7.

Lib.8. de loc. Theolog. cap.4.

probant:quo loco arguendi ſunt Scholaſtici nonnulli, qui ex opinionum,quas in Schola acceperunt,præiudicijs,Viros alios Catholicos notis grauioribus inurunt: idq; tanta facilitate, vt meritò rideātur. *Deſcendēdo tñ ſingulariter ad Scotiſtas,et Thomiſtas, ita ſubdit;* Nec.n.ſi quid,aut Scoticis,aut Thomiſticis pronūciatis contrariū eſt,illico error eſt:*hęc Cano. Iudices profecto habemus, à Schola vtraque, tanquam ex Equo Troiano, ſtrenuos veluti Commilitones deſcendentes:nec tamen pro Thomiſtis potius,Cano pœana canit,nec pro Scotiſtis magis,Caſtro ad caſtra clangit, ſed pro veritate tantum, pectore inconcuſſo, candido animo,ſine fuco,ac fallacijs, ad vtrumlibet hinc inde certat vterque:fuit eis amicus Cicero,amicus Plato, ſed magis amica Veritas. Sed an & in verba nos quoque iurare debemus Magiſtri? imò potius in verba Veritatis. Ego nec in verba iuraui Scoti,nec me Scoto deuoui: bene tamen doctrinæ Scoti memetipsū addixi, cuius delectu demulceor,licet ordinem, non vt Cōmentator aſſequor:Cuius ſententiam oppoſitā, ſi viſa quandoque fuerit probabilior, nec reticeo, nec reſpuo, nec amplexari dedignor. Cæterorū placita,vel cum Scoto concilio, vel inualidis ab infeſtationibus contueor,uel ſi coactus,non tamen ut iniurioſus,inficior. Propugno,vt vires ſuppetunt, nuſquā verò laxato calamo in Aduerſariū:finem dicendi faciat Auguſt.* Nec me pigebit,*inquit*,ſicubi hęſito,quærere:nec pudebit,ſicubi erro, diſcere:proinde quiſquis hæc legit,vbi pariter certus eſt, pergat mecum:vbi pariter hæſitat,quęrat mecum: vbi errorem ſuum cognoſcit,redeat ad me:vbi meū,reuocet me: ita ingrediamur ſimul viam charitatis,tendentes ad eum,de quo dictū eſt,quærite faciem eius ſemper:& hoc pactū meū coram Domino Deo noſtro cum omnibus inierim,qui hæc legens dicit, non verè dictū eſt,afferat,ſi placet,ſuā ſententiā, & redarguat meā,ſi poteſt:quod ſi cū veritate, & charitate fecerit, mihiq. cognoſcendū facere curauerit, vberrimū laboris mei fructum cæpero. *Ita in ſui,ita in aliorū tutelam ſcribit Auguſt. & iure quidem,quoniam hoc fraterna charitas exigit,hoc Religioſa diſciplina efflagitat. Habes igitur Lector amantiſſimè typis excuſum primum tomum,vtere interim hoc primo,& in dies expecta ſecundum. Vale.*

Cap.1.de Trinit.

ELO-

ELOGIVM

ADMODVM REVERENDO PATRI,

& Patrono meo Colendissimo

P. F. CLEMENTI BRANCASIO A CAROVINEA

Sac. Theol. Lectori Conspicuo,

QVI

(Alcides velut Inuictus)

In Ampliſſimo hoc Orbis Theatro, Diuini Amoris igne,
& impauidis verborum
Sagittis errorũ Hydrã extinxit, & rerum altiſſimarũ clara indagine
Clepſydram exantlauit.
Ex Scotiſtarum Emisphærio tenebrarum noctem abſtulit, &
Idem ibidem Lucis Diem attulit.
Cuius namque
Indefeſſus, & inexpugnabilis calamus
Balſamo aromatizanti inunctus,
(Tanquam Achillis Haſta) ſauciat, & ſanat, &
Præclara norma, & eleganti methodo
Ignauiam pungit, & ſcientiam pangit,
Tumidos exanimat, & timidos
Identidem animat,
Cui verò
Lucubrationibus aſſiduis
Indeclinabilem rerum ſeriem congerenti, & accuratè indaganti
Debentur potius
Apum opus, quam Opis opes,
Orbis afflatus, quam Vrbis affatus, &

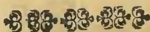
CARAE sui ipsius VINEAE
Census
Floribus iugiter vernantes, frōdibus pollentes, & fructibus semper
Redundantes.
Lector vbi cernis Trino cum palmite Vitem.
Quem autem
Seraphicæ Religionis Incrementum
In eius ortu
E Cœli culmine Fortunæ
Prouincialatus Ministerio: Religionis totius à Secretis:
Proregis à Consultis:& Cathedræ Magisterio
Decorarunt.
A quo tandem
Ingenij Rutro admirabili
Ocium arcetur, Liuor, exploditur tabes profligatur,
Elatio deuincitur.
Tempus Æternitate compescitur,
Sinistrum Fatum, Deo auspice, debellatur,
Mors immortalite contunditur, sors rea damnatur,
Ars erigitur, & Natura penè
edocetur.
Hæc dicta dixit, & misit
In Obseruantiæ, & seruitutis Professionem,
In Authoris stemma, & Trophæum, ac
Sanctissimæ, & Indiuiduæ Trinitatis
Gloriam, & Honorem,
ALEXANDER PORCARIVS A CARPINETO
Medicus, & Academicus.

FR. DIO:

P. FR. DIONISIVS A CANVSIO

SACRAE THEOLOGIAE LECTOR GENERALIS,
Curiæ Archiepiſcopalis Examinator,
& Sancti Officij Conſultor.

AD AVCTOREM.

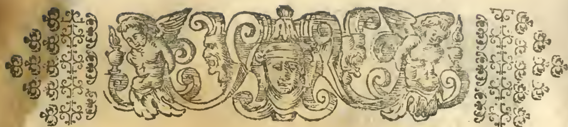
OPVS labore lucidante Maximum,
Deſumat Auctor præmium,
Honore plena tranſit vnde Gloria
Ad Poſterorum Poſteros.

Trias Beata publicatur famine
CLEMENTIS oris candido
Tenore prorſus, ac nitoris ordine
Virtutis optatiſſimo.

Deus ſit ipſemet remuneratio,
Qui tanta flauit dogmata,
Perenne tradat ipſemet Chariſmatum
Largitor ipſi gaudium.

FR. IA.

FR. IACOBVS A CARPINETO THEOLOGVS

Reformationis Romanæ Alumnus.

AD AVCTOREM.

PLVS vltra Octauum flagranti aſcendere Cœlum
Empyrei primum mobile planat iter.
Ignis vt in Sphæram, ſic mens contendit, & intrat,
Ac peregrina ſuper ſiſtit in Arce Syon.
Hoſpes apud Superos præcurrit viuida mortem
Mens, Natura ſtupet, dum ſibi Corpus alit.
Aeternum, Immenſum, ac Incomprehenſibile Numen
Proſpicit è Speculo, poſt, prout ante, carens.
Atque vnam cernit triplicato in Lumine Lucem,
Cumquè Patris Genito cernit vtrique Parem.
Mens fæcunda patet, nedum fæcunda Voluntas,
Sic intra ex Sacro Germina Patre videt.
Dædalus in pennis, qui pluſquam Dædalus alas
Altius extollens trans ſuper Aſtra meat.
O furtum, ò raptum, fœlix, iuſtumque Promethei,
Qui Triadis clarum clepſit ab Axe diem.
Arte Syracuſius girantes tranſtulit Orbes,
Hic Rerum centrum tranſtulit arte potens.
Si Sphæra effigiem monſtrauit vitrea moles,
Hæc Trinum, ac Vnum dat pia Charta Deum.
Hæc Arcana Dei Clara de mente redundant,
In cordis tabulis imprime Lector opus.
Tempus, & inuidiam, CLEMENS, dum penna ſagittat,
Virtutum promet Pallados haſta decus.

FR. BAR.

FR. BARTHOLOMAEVS A SANCTO VITO
Sacræ Theologiæ Lector Generalis, Reformationis
Romanæ Alumnus,

AD AVCTOREM.

DVDVM iam statuens affabre Vineam
Plantauit Dominus, Germina pullulant,
Engaddi pariunt en quoque palmites
Orbes racemi plurimos.

Botros iam tumidos prospice præcoces,
Statis temporibus prospice surculos
Semper fætificos, ac super alteram
Vnam vides vindemiam.

Est vitis rutilans florida fructibus
Cum Caro Ambrosiam nectare proferens,
CLEMENTI Charites cum sophos Aulicis
Dant de Corymbis Gloriam.

FR. ANGELICVS A VERVLIS
Sacræ Theologiæ Lector Generalis, Reformationis
Romanæ Alumnus;

AD AVCTOREM.

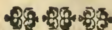
EN Voluptatis Paradisus alter
Semper emittens rosidos odores,
Ecce virtutum genus omne profert
Vinea florens.

Campus en Sorec, Ager ecce Segor,
Hunc super fundunt pluuias, & imbres
Imbrices Cæli, Charitumque nimbos
Numina spargunt.

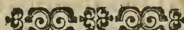
Hic bonum noscit renouatus Adam,
Hic malum nescit glomerare Mundo,
Vitis est Vita Deus, atque Cara
Vinea CLEMENS.

MAVRVS

MAVRVS OLIVADISIVS
IN EVNDEM LIBRVM.

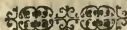
TERNO noſce facem in lumine ſimplicem,
In panno triplicem continuo plicam,
Et vitem grauidam in palmite nectaris;
Ardoremque iubar ſpecta in Apolline.
Exempla adde decem, ſuggere millia,
Nunquam tu Triadem noſcere ſenties,
Fies cæca magis noctua lumini.
Vt noſcas Triadem, diſce ſilentio,
Seu tanti effigiem conſpice numinis,
Quod Cœli ſpatium non capit integrum,
CLEMENS his folijs ſculpſit imaginem.

SCIPIO BRANCASI
EX ALTERO FRATRE NEPOS

In eundem.

QVI legis haud magnum, preſſoque volumine librum
Perlege; Nam magnos maximus inter erit.
Quid ni? quem tellus, pontus, quem non capit æther
Perſtringit gremio maximus ipſe ſuo.

CÆSAR BRANCASI I.C. NEAPOLITANVS
Frater Germanus in Librum de Deo Trino, & Vno
FR. CLEMENTIS BRANCASI MINORITÆ.

LIS antiqua fuit, qua mundi conditor esse
Parte velit, solium qua velit esse sibi?

Mobilis hunc medio Primi, Circoue locarunt
Prisci vbi motus agit maximus in reliquos:

Dant alij Cœlum capiti, Cœloque sedere,
Et pedibus terram supposuere suis.

Immensos nostri campos, nec finibus vllis,
Claudi, qui claudit omnia limitibus.

Iurgia iam cessant, litem Deus ipse diremit,
Hic sibi vult solium; hic Regia Magna Liber.

LEONARDVS BRANCASI V.I.D.
EX ALTERO FRATRE NEPOS
In eundem.

CLausit amor Triadem ardenti sub pectore sacram
Iamdiù Clementis Sanctus amor Triadis.

Creuit amor, flammaque simul, iam non datur vltra
Angustis Triadem claudere limitibus.

Impatiens rumpit latebras, totumque per Orbem
His volat æternis gesta voluminibus.

Sic mage flamma micat, superasque emergit ad auras
Quo mage celatur, quo mage comprimitur.

FR. IO. BAPTISTA A CAMPANEA STRICTIORIS OBSERVANTIAE

Totius Ord. Min. Generalis Minister, & Seruus.

Dilecto nobis in Christo P. F. Clementi à Carauinea eiusdem Ord. & Instituti: Reformationis verò Prouinciæ nostræ Neapolis Prædicatori, ac Sacræ Theologiæ generali Lectori Salutem in Domino sempiternam.

VT primum, & secundum tomum Theologicarum Controuersiarum de Deo Trino, & Vno à te non minus subtiliter, quàm fæliciter elaboratarum, ac luculenti testimonio probatarum, Typis tradere possis, & valeas, his nostris tibi ad meritum salutaris obedietiæ facultatem elargimur: ea tamen lege, vt in omnibus Apostolicarum, & nostrarum etiam Constitutionũ seruetur præscriptum. Datis Romæ in nostro Conuentu S. Mariæ de Aracæli die 19. Iunij. 1638.

Fr. Io. Baptista à Campanea Minister generalis.

APPROBATIONES CENSORVM.

COntrouersiarum Theologicarum de Deo Trino, & Vno ad mentem subtilis Doctoris Scoti Tomum primum, & secundum à Reuerendo Admodum Patre Fr. Clemente Brancasio de Carauinea Min. Obser. Reformationis Neapolitanæ compositum, inoffenso pede attentè percurri; in quo, nedum clara indagine, ac distinctà methodo Theologorũ Principis doctrina enucleata, sed & Sãctorum Patrum auctoritatibus suffulta, atque illustrata cernuntur: quare ad tanti Doctoris, necnon alienæ Scholæ sectatorum profectum, prælo mandandum, exoptando arbitrio. Datum ex nostro Cænobio Sanctæ Crucis Neap. die 4. Februarij 1637.

Fr. Dionysius de Carphaneis à Canusio Refor. Ord. Min. de Obser. Cur. Archiep. Examinator & in causis Sancti Officij Consultor, Theologus Deputatus.

Idem dico, & subscribo. Neapoli die prima Martij 1637.

D. Io. Dominicus Aulisius Doct. Theol. Collegialis, Canon. Deput.

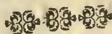
Imprimatur,

Felix Tamburellus Vicarius Generalis Neap.

INDEX

INDEX DISPVTATIONVM, QVAESTIONVM, ET ARTICVLORVM.

DISPVTATIO PRIMA De Theologia in sè.

DISPVTATIO SECVNDA De modo argumētandi à sensibus Sacræ Scripturę.

DISPVTATIO TERTIA
De Diuinis Nominibus.

DISPVTATIO QVARTA
De Deo.

DISPVTATIO QVINTA
De Simplicitate Dei.

Artic. 6.

DISPVTATIO SEXTA
De Vnitate Dei.

DISPVTATIO SEPTIMA
De Veritate Dei.

DISPVTATIO OCTAVA
De Bonitate Dei.

DISPVTATIO NONA
De Immensitate Dei.

Artic.3.

DISPVTATIO DECIMA
de perfectione diuini Esse in se.

DISPVTATIO VNDECIMA
De Infinitate Dei.

DISPVTATIO DVODECIMA
De Aeternitate Dei.

DISPVTATIO DECIMATERTIA
De immutabilitate Dei.

DISPVTATIO QVARTADEDIMA
De Omnipotentia Dei.

DISPVTATIO QVINTADECIMA
Vtrum Deo competat viuere.

DISPVTATIO SEXTADECIMA
De Scientia Dei.

DISPVTATIO DECIMASEPTIMA
De Prouidentia Dei.

DISPVTATIO DECIMAOCTAVA
De Iustitia Dei.

DISPVTATIO DECIMANONA
De Misericordia Dei.

DISPVTATIO VIGESIMA
De diuinis Attributis à sè.

FINIS.

ERrata, quæ plurima, Typographi incuria irrepserunt, Sapientis Lectoris benignitati corrigenda commendantur:

ueam, vt videret non per ſe, ſed per alium, qui & à fouea diſtrahat, & viam paret. attamen his non obſtantibus, quòd cęcus benè, & ſecurè ambularet. nihilominus non appellaretur videns, ſed cæcus; non enim ſibi eſt via euidens, ſed duci; talis eſſet ſciẽtia in ſe, ſi nõ requireret vt in ſeipſa haberet euidentiam; ſed in ſuperiori; etenim tunc ſcientia non eſſet ſcientia, quia non euidens ſicut per eam ſciens non eſſet videns, ſed cæcus, & ſcientia non eſſet ſcientia, ſed fides. Præterea hoc aſſerere idem eſſet, ac dicere, diſcipulo eſſe notam aliquam propoſitionem metaphyſicalem, quia eſt euidens ſuo Magiſtro; vnde non eſſet opus vt elaboraret diſcipulus ad capeſſendam doctrinæ intelligentiam, ſufficeret enim dicere, non opus eſt mihi ſtudio, etenim omnia mihi clara, & patentia ſnnt, propter euidentiam exiſtentem in intellectu Magiſtri. requiritur autem euidẽtia in vtroque, adhoc vt vterque poſſit appellari ſciens; ita in vnaquaque ſcientia requiritur propria, & formalis euidentia, adhoc, vt verè poſſit appellari ſcientia. Redeundo autem ad intentum, noſtra Theologia nõ habet propriam euidentiam in ſeipſa, ergo verè, & in rigore non erit appellãda ſcientia, deficit enim ſibi euidentia.

Theologia contingentiũ in Deo non eſt vera ſcientia.

14 Quarta aſſertio, Theologia cõtingentium in intellectu diuino non appellatur vera ſcientia à Scotiſtis, & Scoto. probant, quia non eſt de obiecto neceſſario, ergo non eſt vera ſcientia. Item cõtingentia cognoſcit Deus, vel quidem vt contingentia, vel vt neceſſaria; ſi primum, ergò non habetur ſcientia, quia non ſunt neceſſaria; ſi ſecundum, ergo non cognoſcit contingentia, prob. nam cognoſcere contingentia, vt neceſſaria, eſt non cognoſcere contingentia. confirmatur ex ijs, quæ diximus in explicatione conditionis de obiecto neceſſario. Hinc deducimus, quòd Theologia contingentium in intellectu diuino magis aſſimilatur intellectui principiorum, quàm ſcientiæ concluſionis: prob. tum quia non eſt de obiecto neceſſario, vt diximus, ergo non eſt ſcientia concluſionis; tum etiam quia contingentia intantum ſunt vera, in quantum pendent à voluntate diuina copulãte terminos, & extrema ad faciendam propoſitionem, propoſitio namque contingens non eſt vera ex terminis, vt eſt neceſſaria; ſed eſt vera ex vnione extremorum, & in tali vnione videtur vt vera; non enim ex Petro, & curſu, ſequitur vt ſit vera propoſitio, Petrus currit; niſi videamus actualem copulationem Petri ad curſum: ita ex Diuinitate Verbi in ſe, & humanitate in ſe, non ſequitur incarnatio, aliàs ab initio Mundi, ex quo cepit habere eſſe humana natura, tunc facta fuiſſet Verbi incarnatio; ſed vera fuit propoſitio iſta, Verbũ caro factum eſt, quando facta fuit vnio Verbi cum humana natura. hinc ergo ſequitur, vt Deus intueatur iſtã, ſicut & cætera contingentia, quatenus ſũt à ſola volũtate ſua copulãte, & propterea ſciẽtia, quam habet de iſtis potius comparanda ſit intellectui principiorum, quàm ſcientiæ conclusionis deducibilis aliunde, quàm à voluntate diuina.

Magis aſſimilatur intellectui principiorum, quàm ſcientiæ cõcluſionis.

Cõtingentia non cognoſcũtur vt vera, niſi cognita vnione extremorum.

Theologia Dei, et viatorum de conting. nõ ſunt omnino priuandæ nomine ſcientiæ.

15 Quinta aſſertio, licet Theologiæ ſiue Viatorum, ſiue Dei circa contingentia, non competãt abſolutè omnes conditiones ſcientiæ rigoroſè acceptæ; nihilominus non propter hoc priuandæ erunt titulo ſcientiæ: quamuis namq; Theologiæ noſtræ deſit euidentia; & contingentium in Deo deſit neceſſitas obiecti; tamen aliunde poterunt mereri nomen ſcientiæ. æquidẽ Ariſtoteles definiuit ſcientiam ſummo rigore: vnde fit, vt minimè omnes eius conditiones reperiantur etiã in Theologia Dei de neceſſarijs, & in Theologia ſecundùm ſe, quia deficit diſcurſus, ex ſcientia igitur deſcripta in lib. poſter: minimè adaptari ei poterit nomen ſcientiæ: at verò aliundè meretur titulum ſcientiæ; primò ſumendo ſciẽtiam pro habitu oppoſito opinioni, quo firmiter adhæremus vero, ſeu quo determinatè dicimus verum, ſine formidine de oppoſito, prout eam deſcribit Ariſt. 6. ethic. vtique tum Dei de contingentibus, tum Viatorum Theologia erit ſcientia: vtraque enim excludit opinionem, & ſuſpicionem de oppoſito, & eſt notitia certa, vera, & infallibilis. Probatur quoque diſcurrendo per habitus intellectuales; nam cùm ſit

Ariſtoteles definiuit ſcientiam ſummo rigore.

sine formidine de opposito, non potest nominari opinio, aut fides fallibilis humana, quia fidei humanæ potest subesse incertitudo, & dubietas. Cùmq; sit notitia vera: (fidei autem humanę possit subesse falsum) vtique erit scientia non humanitus adinuenta, sed diuinitus, & per reuelationem acquisita. Itē cùm procedat per discursum ex præmissis nō appellabitur intellectus, seu habitus principiorum; Insuper non ars, nec prudantia, cùm non versetur circa agibile, & factibile singulare: quę ratio est Thomistarum: restat igitur vt sit appellanda scientia.

Nō est opinio, nec fides humana, non intellectus principiorū. non ars, nec prudētia.

Theologia quia est de altissimis, ideo nobilior sciētia.

16 Quidquid tamen sit de hoc discursu ex sufficienti enumeratione habituum intellectualium deducto; tamen non est priuanda titulo, & decore scientiæ omnis Theologia; quia est de obiecto eminentissimo, quod est Deus: est de mysterijs nostræ salutis, de Incarnatione, & Passione Filij Dei: de beatifica visione, de Sacramentis, deq; mysterijs altissimis, cæterisque in ordine ad vltimum finem, qui est Deus: quòd si notitia de rebus inferioris ordinis, vtpotè de rebus creatis fruitur titulo scientiæ, cur honorem hunc denegabimus omni Theologiæ? Insuper sub nomine scientiæ circumfertur penes diuinas literas; vtpotè 2. Cor. 8. *abundatis fide, sermone, & scientia.* 1. Cor. 12. *Alij datur sermo scientiæ*, & 13. *siue scientia destruetur.* 1. Petr. 1. *in virtute autem scientiam.* Sap. 10. *dedit illi scientiam Sanctorum.* Sap. 13. *vani sunt omnes homines, in quibus nō subest sciētia Dei.* & Hier. 13. *dabo vobis Pastores, qui pascent vos scientia, & doctrina.* ex quib. & consimilib. locis deducitur notitiā de diuinis appellari penes scripturas scientiam: cur verò non merebitur nomen idem Theologia, quæ vnà cum fide exactius explicat ipsa diuina? & scientiam appellat August. 14. Trin. c. 1.

An de singularibus scientia in Theologia.

Responsio D. Th.

17 Obstabis, de singularib. non habetur scientia: multa antem mysteria fidei sunt singularia, ergo Theologia non est scientia. Respondet D. Th. 1. p. q. 1. art. 2. de singularibus non tradi scientiam in Theologia principaliter, sed quia in exemplum adducūtur. Verùm quomodo poterit hoc subsistere, cùm de Incarnatione Christi, de Sacramentis, ac mysterijs cæteris verè habeantur proprii, ac singulares tractatus, & de ipsis in subiecta materia principalissimè agatur, vt constat. Respondemus igitur de singularibus in se, quatenus corruptibilia sunt, & non necessaria. vtique non haberi scientiā, aliàs. esset cōtra doctrinam Arist. quia scientia est de obiecto impossibili aliter se habere: at quia singularia contemplamur, quatenus habent esse in diuina memoria, ac Dei acceptatione, vt sunt mysteria fidei, & vt sic, habent esse firmum, & perpetuū, & incorruptibile, meritò de ipsis haberi potest Theologiæ scientia. Confirmatur, quia Deus hic, est singularis: & nihilominus habetur proprijssimè scientia de eo, quia est ens omnino necessarium, & incorruttibile: licet verò singularia contingētia mysteria fidei non sint indefectibilia secundùm se, tamen prout in diuina existunt acceptatione sunt indelebilia, & ideo est de eis scientia.

Responsio Authoris.

18 Obstatur, si Theologia nō est scientia, maximè id prouenit, quia nō habet euidentiā in seipsa: at id nō est necesse, cum sufficiat habere eam in sciētia superiori, prob. ait enim Arist. 1. topic. c. 1. *quòd demonstratio debet procedere ex primis, & immediatis, vel ex his, quæ per prima fidem acceperunt.* vnde deducitur duplex genus scientiarum, aliæ enim sunt ex primis, & immediatis, & hæ sunt subalternantes; alię sunt, quæ procedunt ex his, quæ per prima fidem acceperunt, idest pet principia demonstrata, seu euidentia in scientia subalternante, & hæ sunt scientiæ subalternatæ: huiusmodi est Theologia viatorum, igitur non opus habet euidentia in seipsa. Resp. mentem Aristot. esse vt scientia sit vel ex per se notis, vel ex his, quæ ex per se notis probari possunt, dummodo tamen talis probatio fiat in eodem habitu scientiæ: licet namque aliqua scientia pendeat ab altera, vt subalternata à subalternante; & licet principia vnius sint probata, seu manifesta in altera; tamen eadem euidentia, & manifestatio debet quoque esse in propria inferiori scientia, licet aliter: & quidem aliud est dicere principia subalternatæ esse anterius in subal-

Declaratur Arist. de processu demonstrationis in scientia superiori.

subalternāte, quod quidem verum est, quia principia subalternatæ sunt conclusiones subalternantis; aliud est dicere talia principia esse nota in sola subalternante, quod tamen non concedimus: primum docuit Aristot. non secundum.

Principiorum scientiæ est scientia, vel maius, declaratur.

19 Obstabis, Aristot. 1. poster. c. 2. ait, *principiorū scientiæ esse scientiam, vel aliquid maius scientia*: at conclusiones Theologicę cognoscuntur notitia, quæ est maior scientia, sciuntur .n. per fidem, quæ est maior omni scientia, ergo & ipsa multo magis erit scientia. Resp. scientiam haberi posse tum per præmissas omninò primas, & immediatas; tum mediatas: harum maius est, & perfectius demonstrationem haberi per immediatas, quàm mediatas: illa, quæ habetur per immediatas est habitus principiorum: & hæc est omnino quid maius. demonstratio igitur, quæ fit per præmissas mediatas vtiq; bona est: at quæ habetur per immediatas, seu per habitus principiorum perfectior, & maior est: vtraque tamen euidens est: demonstratio verò Theologica habetur per fidem, cuius principia nobis nota non sunt, & consequenter scientia esse non potest.

Scientiam procedere ex euidentib. declaratur.

20 Obstatur, cùm docet Aristot. scientiam debere procedere ex principijs euidentibus, & notis, quæritur, aut loquitur de euidentia quoad se, aut quoad nos: non secundùm, aliàs metaphysica non esset scientia, ipsius enim principia non sunt nota multoties quoad nos, vt de substantijs abstractis, de primo motore, de æternitate Dei, & huiusmodi: igitur erit scientia quatenus sua principia erunt nota quoad se: taliter se habet Theologia; ipsius namque principia, vt Trinitas, generatio, spiratio, & similia, sunt nota quoad se, & hoc sufficit. Resp. semper scientiam debere procedere à per se notis: siue sint nota in se, siue in nobis, hoc vnum sufficit, vt sint nota ipsi demonstranti, aliàs non esset in eo scientia, sed fides: vnde est, vt nesciens principia metaphysicæ, sed ipsa solummodo per fidem habens, non dicatur scientificus, sed credulus Metaphysicus, deficiente ipsi Metaphysico euidentia: cum vero Theologo principia Theologiæ non sint euidentia, sed per fidem credita, hinc non est scientia.

Perspectiua an scientia, quia euidens in Geometria solūmodo.

21 Arguitur, Perspectiua est vera scientia, & tamen principia eius non sunt nota in perspectiua, sed in geometria; ergo licet Theologiæ principia non sint nota in seipsa, sed in superiori, erit nihilominus scientia. Resp. negando perspectiuam esse verè scientiā, ac perspectiuum esse verè scientem, per euidentiam solummodo in Geometria; cum requiratur euidentia in ipsomet perspectiuo per suam perspectiuam. Dices, potest esse perspectiuus sine geometria, ergo non est necessaria euidentia conclusionum demonstratarum per principia Geometriæ. Cōfirmatur, quia perspectiua, & Geometria sunt distincti habitus, ergo vnus potest esse sine altero. Resp. negando antecedens; nusquam enim datur scientificus perspectiuus sine Geometria, quia principia perspectiuæ sūt demonstrata in Geometria, & sunt cōclusiones deductæ ex principijs Geometriæ. Ad confirmat. sunt quidem distincti habitus, sed accidentaliter; quia scientia subalternata addit differentiam accidentalem ad subalternātem: at non sequitur vt perspectiua esse possit sine Geometria, quia est quid posterius essentialiter pendens à priori; nam sumit sua principia à Geometria.

Non datur scientificus perspectiuus sine Geometria.

22 Obstatur, Theologia est habitus intellectualis: at non est habitus principiorum, quia versatur circa cōclusiones deductas ex principijs fidei, qui vocatur intellectus: nec est prudētia; quia non versatur circa singularia agibilia secundùm hic, & nunc: non est ars, quia non circa factibilia; ergo erit scientia, patet à sufficienti habituum intellectualiū enumeratione ex 6. eth. Resp. esse habitum fidei, & propterea esse habitum intellectualem: Verum, quia non est habitus solius fidei, aliàs omnes fideles, immo & rudes, essent Theologi; ideo respondetur vlterius, quod est habitus Theologicus, constās ex vna credita, & altera naturali. quod si quæras, ad qualem habitum intellectualem spectabit, respond. Aristotelē non cognouisse talem habitum, & ideo non collocari in aliquo ipsorum: col-

Theologia est habitus constans ex vna credita, & vna naturali.

locatur tamen sub habitu scientiæ solummodo indirectè, non directè, sumendo scientiam impropriè, prout sumpta est ab Aristot. in Eth. Vel dicas esse habitum intellectus, sed non virtutem intellectualem, quia non est euidens.

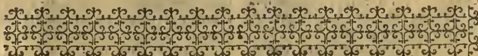
23 Obstabis, Comentator 1. post. t. c. 6. ait, *ad habendam scientiam sufficere inductionem, quæ procedit à singularibus ad vniuersale*: at nostra Theologia perfectiori via procedit, quàm via inductionis, quia vtitur tum inductione, tum alijs perfectioribus generibus demonstrandi, & arguendi, ergo erit multo magis scientia. Resp. ex inductione causari quidem scientiam, attamen fundatam supereuidentia; siquidem inductio fit ex euidentibus, vt hic currit, ille homo currit, & sic de singulis, quæ quidem nota, & euidentia sunt, ergo euidenter deducitur, quod omnis homo currit. at Theologia in suis demonstrationibus siue procedēdo per inductionem, siuè per medium aliud, initium suæ argumentationis deducit non ex euidentibus, sed ex obscuris principijs fidei.

Inductio Theologica innititur fidei.

24 Vltima assertio, Theologia Viatorum non est absolutè, & tantummodo habitus fidei, sed aliquid vltra addit ad ipsam fidem. prob. si esset absolutè fides, sequeretur omnes fideles esse Theologos. Insuper ita se habet fides, & Theologia, sicut intellectus, & scientia: siuè sicut habitus principiorum, & scientia conclusionum: sicut autem intellectus ex se assētit primis principijs lumine naturali notis; intellectus fidelis credit fidei principijs lumine fidei sibi ostensis: sicut verò intellectus ex principijs lumine naturali notis elicit inde conclusiones, ad quas spectat habitus scientiæ; ita Theologus ex principijs fidei elicit inde conclusiones, ad quas spectat ipsa Theologia: cuius inde munus est argumentari, distinguere, respondere, confutare, probare, vt ait August. 12. Trin. c. 14. vbi Theologiam appellat scientiam, *quà fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, roboratur.*

Theologia non est solus habitus fidei.

Theologiæ munus.

QVÆSTIO TERTIA.

Vtrum Theologia sit sapientia.

1 Viso vtrum Theologia appellanda sit in rigore scientia; vidēdum occurrit, vtrum appellanda veniat Sapientia. & quidem licet de primo sit altercatio, vt diximus; tamen de secundo concedūt Theologi, & Patres omnes ipsam esse sapientiam. Sic Alens. 1. p. q. 1. m. 1. Alber. tract. 1. q. 1. & in 1. d. 1. D. Bonau. in prol. q. 3. Scot. q. 4. litt. D. & 2. later. ac D. Thom. 1 p. q. 1. art. 6 cum expositoribus Diui Tho. & Scoti. Vnde & nos etiam dicimus Theologiam esse sapientiam.

Theologia est sapientia.

2 Verum primo loco expendamus rationem nominis, atque eius deriuationem. Sapientiæ Ethymon idem est, ac *sapida scientia*: ita Bonau. ita quoq; Scot. qui in 3. d. 34. q vn. lit. P. sic ait, *Sapientia est, qua sapit mihi Deus in se, & qua sapit mihi vt bonum; nam qui sapit in se, saporem approbat, eumque sibi appetit*: sapientia igitur est sapida sciētia. loquimur vero de sapientia affectiua, siuè practica: & eam assequimur quotiescunque id, quod percipimus intellectu, ordinamus in Deū amore, & affectu. inde verò oriūtur in anima dulcedines illæ spirituales, amores illi castissimi, quibus anima sponsa Dei vnitur cum sponso, & appetit osculari à Deo, *osculetur me osculo*, inquiens, oris

Sapientia Ethymolo.

Sapientia, i. sapida scientia.

Cant.1. *oris sui*; sed non immeritò, quia *introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.* hinc Psaltes 118. *quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo.* & Cant.4. *mel, & lac sub lingua eius*: si ut passim in ipsis scripturis recolitur dulcedo diuini amoris; & penes Sanctos Patres, qui totũ id, quod concipiebant intellectu, dirigebant in Deum amore, & affectu: de qua re quam affectuosè scribit Bernard. ser.1. de Circumcis. *aridus est*, inquit, *cibus animæ si non oleo isto infunditur: insipidus est, si non hoc sale conditur: si scribas non mihi sapit si non legero ibi Iesum: si disputes, aut conferas non sapit mihi, nisi sonuerit ibi Iesus.* meritò hoc, quia hæc est vera sapientia, qua id quod scitur, dulce est, & sapit amanti: sapientia ergo idem est, *ac sapida scientia*.

Sapientiæ cõditiones. 3 His actis videamus, an illi conueniant conditiones sapientiæ, vt meritò vocari possit sapientia: & quidem Aristot. 1. met. cap.2. sex conditiones exigit ad sapientiam, 1. vt sit scientia vniuersalis, atque omnium quoad fieri potest: 2. vt sit circa difficilia, & à sensu remota: 3. quod sit certior cũctis sciẽtijs: 4. quod tradat rem per causas, vtpote quod debeat esse cũctis alijs scientijs aptior ad docendum: 5. quod appetẽda sit gratia sui, & per seipsam: 6. quod præsit cæteris alijs scientijs, ijsque præcipiat, sibi vero præcipiatur à nullis, nec aliunde principia percipiat, videndum vtrum sibi adaptentur istæ conditiones.

Theologia quia est de Deo, ideo est de omnibus. 4 Quoad primam, dicimus ei cõpetere, vtpote quod sit vniuersalis, & sit omnium. id verò ita intelligitur, vt Theologia sit vniuersalis obiectiuè, obiectum eius est Deus, ergo est vniuersalis, & omniũ. est verò Deus vniuersalis, non vtique in prædicãdo, quale est vniuersale Porphyrij, sed in causando non in prædicando, cùm nomen Deus prædicetur de vno solo Deo, nõ de pluribus, nisi falsis Dijs. est verò vniuersalis in causando, cùm ipse sit prima omnium causa, primus motor, primum efficiens, & vnus omnium finis: cùm autem Theologia agat de Deo, meritò hinc primo appellabitur sapientia, quia est vniuersalis, & omnium. Explicatur amplius, nam siue cõsideremus ad intra, siue ad extra, hoc vtique apprime reperimus: ad intra quidem primo loco adest diuina essentia, quæ est radix omnium ad intra; ex ipsa enim emanant modi intrinseci, attributa, diuinæ hypostases, & quidquid est ad intra cum ipsa Trinitate, vnde à Damasc. vocatur *pelagus omnium perfectionum Dei.* Ad extra quoque, omnia, quæ sunt, vel fuerunt, vel erunt, à diuina manant voluntate; est namque diuina voluntas prima radix contingentiæ ad extra: cuncta etiam, quæ fiũt, siue corpus spectes, siue animam: siuè in ordine naturæ, siue gratiæ, & gloriæ, omnia reducuntur ad eã; etenim eius obiectũ Deus liberè agẽs ad extra, orbem condidit, conseruat, fouet, ac singula, quæ necessaria sunt siue gratia corporis, siue animæ, siue gratiæ, siue gloriæ, omnia prouidet, omnia administrat: siue medicinam creãdo gratia corporis siue dona supernaturalia, habitusque supernaturales, atque superna auxilia infundendo gratia animæ. & hinc ratione primi scientiæ naturales; hinc ratione secundi supernaturales, vt tractationes de gratia Concilijs, Sacramentis, Incarnatione glorificatione, resurrectione, & huiusmodi, siue etiam si cuncta spectes, vel in ordine ad perficiendum intellectum, vel affectum: ratione illius sunt scientiæ speculatiuæ, istius sciẽtiæ practicæ, & in summo adeo vniuersalis est Theologia, vt quidquid promanat à Deo, totum reducatur in ipsam, veluti in primariam huius diuinæ ostensionis radicem. & confirmatur, quia omnia propter semetipsũ operatus est Deus, siuè cælos, siuè elementa, siuè simplicia, siuè mixta, siuè animata, siuè insensata; hæc quidem propter hominem fecit Deus, at cùm non sit homo vltimus finis inde est, vt hominem, & consequenter omnia creata propter hominem, fecerit Deus propter seipsum: ita & de Angelis. est ergo sub his rationibus spectata, vtique vniuersalis, & omnium, ac propterea competet ei prima hæc conditio, vt sit vniuersalis.

5 Quoad secundam manifestè cõstat Deum, de quo agit Theologia esse à sensu remotissimũ, *Deum enim quis vidit* *Deus est à sẽsu remotissimus.*

vidit, vnquam myfteria fiquidem Trinitatis, Incarnationis, Sacramẽtorum, resurrectionis, beatitudinis, Angelicarum Hyerarchiarum, prædeftinationis, reprobationis, creationis, incæptionis, terminationifque Mundi quifnam Philofophorum cognouit, vnde meritò clamat Apoft *ò altitudo fapientiæ, & fcientiæ Dei, quis cognouit fenfum Domini, at quis Confiliarius eius fuit.* Dices, Ariftoteles nouit Deum, vt primum motorem ex effectibus: nouit quoque Angelos, & intelligentias ex motu Cęlorum. Refp. vtrumque nouiffe, fed valdè imperfectè: licet namque fub aliquibus rationibus à pofteriori nouerit Deum, attamen non fub rationibus fpecialibus, fub quibus cognofcit eum, & credit Theologus. non enim attigit Arift. Deum fub ratione Creatoris, cùm negauerit creationẽ: non fub ratione Trini, & vnius vt Theologus, qui folus, & fimilia præftat, non Philofophus: ea autem, quæ Philofophus attingit, valdè imperfectè cõcipit, nõ qualiter Theologus. ita & de intelligẽtijs cognouit eas fub rationibus aliquibus, vt mouentibus aftra, & huiufmodi, non tamen in ordine ad ea, de quibus credit, & differit Theologus. caruit. n. Philofophus habitu fidei.

Ex creaturis Philofophi imperfectè cognofcunt Deũ.

6 Circa tertiam, quoad certitudinem, id dupliciter concipi poteft; vel quoad certitudinem infallibilitatis, vel euidentiæ: vtrumque examinandũ. loquendo de prima, videtur non effe in ea talem fapientiæ conditionem; ratio quoniam agit etiam de contingẽtibus, vt creatione, myfterijs Incarnationis, Sacramentorum, & huiufmodi: multæ verò naturales difciplinæ funt quoad hoc certiores vtpotè quia de obiecto agunt neceffario, fiue de propofitionibus neceffarijs; ergò deficit Theologiæ ifta conditio fapientiæ. Nihilominus dicendum, quod loquẽdo de certitudine obiectiua, contingit aliquas facultates, vtpote naturales, certiores hoc modo effe, quia obiecta funt propofitiones neceffariæ, aliqua verò Theologicalia funt contingentia, vt eft dictum: loquendo verò de certitudine formali, dicendum eft omninò certiorem effe Theologiam; quia formalis ratio, cui innititur Viatorum Theologia eft diuina veritas fub ratione reuelantis: hoc verò motiuum eft vtique certius quocunque motiuo naturali; fi namque comparemus primam veritatem, quæ eft Deus ad veritatem fcientiarum naturalium, vtique illa in infinitum excedit iftam, quia illa eft infinita, hæc finita, finiti autem ad infinitum nulla eft proportio: item veritates naturalium funt de rebus creatis, veritas autem prima eft quid increatum: at omnis creatura de fe eft defectibilis, prima autem veritas indefectibilis. Dices, ita eft vera, & certa ifta, homo eft animal rationale, ficut ifta, Deus eft trinus, & vnus, quia ambę funt neceffariæ. Refp. ambas quidem effe neceffarias, at non in eodem gradu neceffitatis; fiquidem Deum effe trinum, & vnum eft neceffarium altiori, & eminentiori, & perfectiori, atque maiori gradu neceffitatis; etenim Trinitas, Deus, & quidquid eft in Deo, eft neceffarium à fe, independenter, primario, homo verò in ratione animalis rationalis eft quid dependens, ens ab alio, non à fe, non primum, & propterea fua neceffitas in veritate talis propofitionis erit inferioris ordinis: infuper Trinitas eft quid infinitum, vnde eft vt fua neceffitas fit infinita: veritas definitionis hominis eft quid finitum, quia diffinitum eft ens finitum, ergo neceffitas talis propofitionis erit finita. nõ igitur æquabitur neceffitas vtriufque propofitionis. Denique prima veritas eft Deus, obiecta fcientiarum naturalium non funt Deus; ergo excedit illa veritas, veritates etiam naturales iftarum, hinc fit, vt licet Theologiã fuperent quandoque in obiecto, vtpote penes Theologiæ contingentia, sũt tamen inferioris conditionis ad eam in certitudine formali, cuius fundamẽtum, & radix fit prima veritas. hinc Chriftus, Matth. 24. *Cælum, & Terra tranfibunt, verba autem mea non tranfibunt.* Confirmatur, intellectus fidelis firmius per fidem affentit principijs Theologicis, fiuè neceffarijs, fiuè contingentibus, quàm principijs neceffarijs fcientiarum naturalium, ergo eft firmior, & certior Theologia. Probatur affumptum, mallet verus Catholicus negare omnes veritates neceffarias

Theologia quomodo certior cæteris fcientijs.

Propofit. Deus eft trinus, & vnus, & homo eft animal rat: ambæ funt neceffar: æ, fed non in eod. gradu neceffitatis

Fidelis firmius affentit propofitioni cõtingenti de fide, quã naturali neceffariæ.

rias creatas naturales, quàm minimam propositionem, etiam contingentem, de fide. hinc idem Christus aiebat, *iota vnum; aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant*: hinc fidelis mallet, exempligratia, si necessitas fidei vrgeret, negare ignem esse calidũ, quàm negare minima quæque scripturæ, vtpote canem Tobiæ, risum Saræ, & similia inferioris generis: quid dixerim de mysterijs altioribus, vt Incarnatio, Trinitasque. hinc etiam mallent aliqui negare principium illud, *quæ sunt eadẽ vni tertio sunt eadẽ inter se*, quàm negare distinctionẽ realẽ personarũ, si forte asse[ig]norarẽt axioma illud glossare, & adaptare vnitati, & distinctioni personarum, de quo in propr. quæst. omniũ autem fundamentum est prima veritas, quæ est altiori gradu certior, quàm certæ sint veritates scientiarum naturalium; etiam loquendo de prima veritate reuelante, in ordine ad contingentia: & hinc deniq; fidelissimus Pater Sãctus Augustinus aiebat, *facilius dubitarem me viuere, quàm esse vera, quæ audiui*, l.7. confess. c.10.

Fidelis si opus foret, mallet negare ignem esse calidũ, quam minimam assertionem scripturæ, aut mysterij fidei.

7 Obstabis, est firmior assensus præstitus à scientia, quàm à fide: quod docet Scot. 3.d.24.q.vnic. §. si loquamur, vbi ait, *fidem non excludere omnem dubitationem stare posse cum fide*: quod etiam Scholastici aiunt in ead. dist. docentes sciẽtiam naturalem esse certiorem fide. Sed resp. quod aliud est loqui de certitudine obiecti crediti; aliud est loqui de stabilitate, & firmitate credulitatis: loquẽdo de primo, iam diximus res fidei esse certiores: loquendo de secundo, vtique sciẽtia in hoc præeminet, quia cum ea non potest stare titubatio, & dubietas, & propterea ex præced. quæst. est assensus firmus: credulitas vero, non excludit omnem dubitationem, inquit Scot. excludit enim dubitationem vincentem, & trahentẽ in oppositum, ita ait in 3.d.23. quæst. vn. lit. G. siuè excludit dubitationem prouenientẽ ex determinatione, & deliberatione, non autẽ subreptitiã, & inuolũtariã, vt dicunt Castr. & Cordub. citãdi infr. q.5.n.8. ac Bann. 2.2.q.8.ar. 8. dubitatio verò hæc inuoluntaria nõ prouenit ex fide, sed ex infirmitate intellectus creati: at vera scientia excludit omnem prorsus dubitationem.

Sciẽtia excludit omnem dubitationem, non autem credulitas.

in 3. d.23. q.vn. lit.S.

Fides vtrũ excludat omnem dubitationem

8 Circa euidentiam, in hoc facultates naturales suum habent locum, & gradum: vtrum verò hinc perfectiores sint Theologica fide, equidem perfectio facultatis nõ tàm elicitur ex euidentia, quàm ex certitudine: licet enim vtrumque sit de essentia, vt superiori quæst. diximus; tamen nunc addimus magis spectare ad perfectionem habitus certitudinem, & infallibilitatem, quàm euidentiam: cum verò certior cunctis sit Theologica fides, hinc nullatenus cedere debet, & si non sit euidens; Deus enim, qui est eius obiectũ nec fallit, nec fallere potest. Item quod non sit euidens, hoc indicat sui maximam eminentiam supra facultates cæteras; ratio quia quo facultas aliqua est perfectior, eo obscurior, ac difficilior ad discendum; hinc Mathematica, hinc Metaphysica, & huius generis, eo eminentiores, quo à materia, & sensibus abstractiores: cùm verò res fidei sint abstractæ à sẽsibus, & agant de altissimis, quæ adeò difficilia sũt, vt capi nequeant naturaliter à ratione, à sensibus, inde fit vt fides ipsa supereminеat, ac superexcellat cunctas scientias: ineuidentia igitur, & obscuritas signum est perfectionis maioris supra scientias cæteras; quapropter tantùm abest vt erubescat fides ad naturales facultates ratione ineuidentiæ comparata, vt erubescant potius illæ, vtpote de ijs quandoque agentes, quæ lippis quoque oculis intueri liceat: & si quæ abstractiora sunt, vt mathematicalia, & methaphysicalia; ad hæc quoque potest naturaliter perueniri, vt iam est peruentum; ad dogmata verò fidei, nec quidem Aquilæ oculi pertingunt, quin quo eminentius quis extollitur, altiusque superuolat, vt attingat, eò magis cæcutiet, & minus attinget, iuxta illud, *accedit homo ad cor altum, & exaltabitur Deus*. Psal.63.

Vtrum habitib. sit essentialior certitudo, an euidentia.

Ineuidẽtia fidei indicat eius excellẽtiam.

9 Quoad conditionem quartam, vtrum Theologia demonstret rem per causas, & vtrum sit cunctis aptior ad docendum. videtur quod non, quia id Dialecticæ competit docere: & ea vtitur etiam Theologia. insuper dum Theologia innititur fidei, quomodo procedit per causam; ratio enim, & causa si exquiratur in rebus fidei euacuatur meritum, inquit Gregor. *fides*

An Theologia demõstret per causas.

non

non habet locum vbi humana ratio præbet experimentum. Sed Resp. hoc quoque sibi competere suo modo. & quidem Teeologia agit de Deo; at Deus est prima omnium causa; ergo verè demonstrat rem per causam. ita quoque Metaphysica, quam & *sapientiam* appellat Arist. tradit principia & causas vniuersaliores, & abstractiores, à quibus alia in ratione prædicãdi, vel emanandi, seu metaphysicè producendi. Differt verò vna ab alia, quia Metaphysica est valdè abstracta, vtpote cõsiderans passiones, & huiusmodi, absq; vlla concretione; Theologia considerat quidem Deum abstractum à nostris sensibus, & à materia, quia simplex, attamen Deum non contemplatur vt est ens abstractum, sed vt verè à parte rei, hunc, triuum, & vnum, cum attributis, & huiusmodi; tum etiam ad extra sub varijs respectibus, creandi, conseruandi, & similium, à quibus quidem abstrahit Metaphysica. Item Theologia naturalis, vt Metaphysica, agit de omnibus in communi, quatenus est scientia omnium in prædicando, vtpotè ens prędicatur, de omnibus, & similia; Theologia autẽ supernaturalis est scientia omnium in causando, cuiusmodi est Deus causa omniũ: ac denique Theologia addit multa supra Metaphysicam, vt mysteria supernaturalia reuelationes, finem supernaturalem, & huiusmodi, ad quæ non attingit Metaphysica.

Theologia quomodo cunctis aptior ad docendum.

10 Circa alterum, quomodo ipsa sit aptior ad docendum, cùm id dialecticæ cõpetat: Resp. id dictum gratia materiæ non gratia formæ; & quidem si formam docendi, syllogizandi, diffiniendi, arguendi, respondendi spectemus, id ad dialecticam pertinet: vt cõstat, ideoque appellatur ianua scientiarum. si materiam consideremus, id spectabit ad Theologiam; ratio, quia quidquid est, aut esse potest, aut est Deus, aut creatura: at Theologia agit de vtroque, nulla autem scientia sic. quòd si dicas id præstare etiam Metaphysicã, de Deo, de substantijs abstractis: atque ipsãmet Physicam, probando, saltim à posteriori Deum. id nihil refert; valdè enim hæ facultates imperfectè agunt de Deo, vtpote primo motore, primo efficiente, immutabili, vno, & similia; at Theologia id perfectius præstat, & multò ampliùs; tum etiã in ordine supernaturalis, ad quod nulla facultas attingit naturalis, nec enim Physicus, aut Metaphysicus attingit mysteria Redemptionis, Sacramentorum, gratiæ, & gloriæ nec habẽt Deum sub ratione reuelantis, sed sub ratione primi mòtoris, efficientis: quæ quidem considerat Theologia, at vltra hæc addit & plura alia.

An Theologia sit gratia sui.

11 De quinta conditione, quod sapiẽtia sit gratia sui, & nõ gratia alterius, vtrũ id verum sit de Thelogia. ad quod facile ita esse sapientiam etiam iuxta hãc conditionem, responderent qui tenent Theologiam esse scientiam speculatiuam. at quid dicerent sustinentes esse practicam, vt Scotistæ? Respondent aliqui Aristotelem nõ cognouisse dari praxim in nobis circa vltimum finem, & propterea docuit esse gratia sui: quomodo etiam Metaphysicam appellauit sapientiam, quia est gratia sui. At obstatur, quia non est credibile Aristotelem negasse debere nos amare vltimum finem, immo esse colendum, & ipsum diuinum numen adorandum, ergo admisit quoque praxim. Respondẽt aliqui docuisse vltimum finem necessariò rectè amari; vnde fit vt non sit opus praxi dirigente ad vltimum finẽ. Verum hoc non sufficit, quia voluntas creata nõ est naturaliter, & necessariò recta, sed obliquabilis in suo amore, ergo indigebit praxi ordinante, & dirigente eam ad debitum, & regulatum amorem, ideo dicendum, quòd non obstante, quòd Theologia si practica, nihilominus identidem erit gratia sui, seu obiecti sui; nam Theologia practica docet nos cognoscere Deum gratia sui, & amare Deum gratia sui, quia Deus est de se, & in ordine ad se, & propter seipsum amabilis; non enim amare debemus Deum siuè propter diuitias, siuè propter nostrum cõmodum, nisi secundariò, & allectiuè, vt faciebat Dauid, Psal. 112. *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem*: at amãdus est ipse Deus propter semetipsum primariò; & principaliter: & ita benè remanet, vt Theologia sit gratia sui; quã-

Aristoteles vtrum cognouerit dari praxim circa vltimum finem.

quãuis enim nos dirigat, & operationes nostras practicè regulet, nihilominus talis praxis, & directio est gratia sui, quia omnia ordinat ad ipsum Deũ, veluti ad vltimum finem: est ergò gratia sui: & non ideo gratia sui, quasi sit speculatiua, sed quia finis omnium est ipse Deus, & docet nos omnia agere propter Deum:

Theologia præest cũctis sciẽtijs.

12 Circa denique vltimam conditionem, quod præsit alijs scientijs, id ex eo patet, quod nobilius cũctis sciẽtijs habet obiectum quod est Deus: & licet etiã Metaphysica sit de Deo, valde tamen perfectiori, & ampliori modo considerat de Deo Theologia, quàm Metaphysica, vt est dictũ. quod autem cæteris scientijs præcipiat, clarè colligitur ex scriptura prouerb. 9. *sapiẽtia*, idest Theologia, *ædificauit sibi domum: excidit columnas septem*: per domum vtpotè intelligere liceat *Ecclesiam, quæ est domus Dei*: per columnas septem *ipsas septem artes liberales*. pergit textus, *misit ancillas suas, vt vocarent ad arcem*: ancillæ sunt scientiæ naturales: quas Theologia destinat ad inseruiendum Deo, docendo ignorantes: ac propterea subdit, *insipientibus loquuta est, si quis est paruulus declinet ad me*, cum alijs vt ibi: patet ergo facultates cæteras Theologiæ ipsi tanquam ancillas inseruire, ac præcipere illis Theologiam. quod denique ipsa à nullis principia recipiat, inde patere poterit, quod ipsa nulli alij sciẽtiæ subalternatur, de quo infra; id namque est principia aliunde recipere, vel renuere, ac subalternari alijs, vel nõ subalternari: Theologia verò vtique prima est, agitq; de omniũ entiũ primo, ideo nulli subalternatur, & à nulla scientia principia recipit. & de omnibus collectim loquens Augustinus ep. 3. ad Volus. dicit, *hic*, nẽpe in scriptura, & Theologia: *est Physica. quoniam rerum naturalium caussæ in Deo sunt: hic Ethica; quia vita beata, & honesta non aliunde sumitur, quam cum ea, quæ diligenda sũt diliguntur, vt diligenda sunt, quod docet hæc scientia: hic Logica, quia veritas naturæ rationalis Deus est.* hæc ille. sic de alijs.

Theologia præcipit cæteris scientijs, quę tãquam ancillæ ei deseruiunt.

13 Obstabis, Theologia sumit principia à scientijs naturalibus, ergò vel subalternatur eis, vel est inferior, & depẽdet ab illis. anteced. pb. quia Theologia est habitus constans ex vna credita, & altera naturali, ex quibus inde deducitur conclusio theologica: vt Pater æternus genuit ab æterno Filium; sed generans distinguitur realiter à genito, ergo Pater distinguitur realiter à filio. maior est credita: & minor est naturalis, quam etiam Aristoteles nouit, quia nihil gignit seipsum. Resp. tunc scientiam vnam sumere principia ab alia, quando illa constituitur in esse suo per principia, quæ sumit, vt musica per arithmeticam: perspectiua per geometriam: medicina per physicam: non sic se habet Theologia: quando verò sciẽtia vtitur principijs alterius, adeoque ea sumit ad vsum, non autem ad constitutionem, non dicitur pẽdere ab ea, nec esse inferior, immo superior, & dicitur imperare: taliter se habet dominus dum vtitur ministerio serui: dum verò exigit ministeriũ à seruo non dicitur pendere à seruo, sed seruus à domino; ita Theologia vtitur ministerio scientiarum naturaliũ imperãs illis, & ob hoc illæ pendent ab imperio istius, non ista ab illis.

Theologia vtitur ministerio aliarũ sciẽtiarum tãquã domina.

14 Arguitur, sciẽtia, quæ est præstãtior alijs debet iudicare de illis ex 4. met. Theologia non potest iudicare de cæteris; prob. quia iudicium hoc competere potius debet lumini alicuius sciẽtiæ naturalis euidentis, Theologia autem est obscura, prout innixa lumini fidei. Resp. quamuis Theologia ex parte fidei habeat lumẽ obscurum, tamen aliunde habet lumen clarissimum, & clarius quocunque lumine naturali, id vero est lumen diuinæ reuelationis factę à prima veritate, cui lumini nõ potest subesse falsum, & hinc est, vt ad fidem, & Theologiam spectet iudicare de scientijs cæteris, atque doctrinis, veræ sint, an falsæ; confutare hæreses, ac demoliri errores; iuxta consilium Apost. 2. Cor. 10 *consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei.*

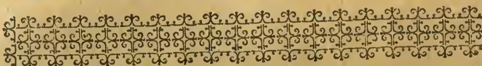
Theologia iudicat de cęteris scientijs.

15 Ex dictis concludimus Theologiam appellandam esse *sapientiam*. solet verò sapiẽtia sumi tum pro quodam dono Spiritus Sancti, vt inter cętera eius dona nominatur sapientia;

Sapientiæ acceptiones plures.

tum pro scientia inter naturales sciētias præstantissima, qualem appellat Arist. Metaphysicā 1. met. & 6. eth. vel pro habitu aliquo intellectuali, quandocunq; aliquis in eo est præstantissimus: vt illū, in quo sit perfectus habitus prudentię appellare solemus magnæ sapientiæ virū, ac sapientissimum. vel denique, vt eam describit idem Arist. 6. eth. c. 7. *sapientiam esse intellectum, & scientiam: & vt omnium scientiarum Principem versari in contemplatione eorum, quę nobilissima sunt.* & hinc discrimen constare aiunt Theologi inter sapientiam, & scientiam, quòd illa sit de rebus altissimis, æternis, perfectissimis; ista de rebus inferioris ordinis. illa de diuinis ista de creatis, & humanis. Theologia autem nostra amplectitur vtraque, tum diuina, tum humana; tum creata, tum Deum Creatorem: at creata altiori modo contemplatur, quàm scientia naturalis, vt diximus.

Discrimen inter sapiētiam, & scientiam.

QVÆSTIO QVARTA

Vtrum habitus Theologicus sit distinctus ab habitu fidei.

Arguitur pro parte affirmatiua.

1 His fundamētis probari potest esse habitus distinctos Theologiam, & fidem; primo, in scientijs naturalibus habitus principiorum est distinctus ab habitu cōclusionis, vt constat: ergò alius erit habitus principiorū fidei, alius habitus Theologicus deductiuus conclusionum ex principijs fidei. Secundo in naturalibus assentimur conclusioni propter se, & principijs propter seipsa, & vtrumque horum habet de se suam euidentiam, ideoque distinguuntur specificè, ergò similiter in creditis assentimur fidei principijs propter se, & conclusionibus fidei propter seipsas, ergò generabunt habitus distinctos. Tertio si articuli fidei essent reuelati clarè, & manifestè, posset inde aliquis naturaliter deducere conclusionē tanquam habitum distinctum; ergò & si non reuelētur, sed sub obscuritate remaneant, tamen habitus cōclusionum inde deductus erit specie distinctus. fauet vltimo Scotus, qui in 3. d. 35. q. vnic. lit. F. ait, quòd conclusio potest generare habitum à fide distinctum. In hac sententia sunt Thomistæ: & ex Scotistis nouissimè assentitur Smising. t. 1. in proæm. n. 167. & vltra.

Fides, & Theologia nō sunt habitus distincti specificè.

2 Dicimus tamen habitum fidei, & Theologiæ non esse habitus specie distinctos. Supponimus verò habitus istos considerari posse vel metaphysicè secūdùm eorum entitatem: vel moraliter, quatenus ex ductu luminis supernaturalis inclinant ád credendum res fidei.

Metaphysicè sunt distincti.

Hoc supposito dicimus primo distingui specificè, spectando eos iuxta naturas entitatiuas metaphysicas eorum. prob. habitus fidei est habitus infusus, habitus Theologicus est acquisitus: diuersitas autem medij acquisitionis potest causare distinctionem specificam. Item habitus fidei habet esse immediatè à Deo per creationē: habitus Theologicus habet esse per attingentiam ipsius intellectus creati, patet, quia addendo propositionem naturalem, verè attingit ex parte causalitatem habitus theologici, cum cōstet ex vna credita, & altera naturali.

Moraliter sunt idem.

3 Dicimus secundò spectando hos habitus secundo modo non distinguūtur specificè, sed sunt idem. est Scoti, qui in 3. d. 25. q. vn. ait, in cognitione in-

infusa, veluti est Theologia, habitum cognoscendi articulos fidei non esse alium ab habitu cognoscendi conclusiones. Item, idem est obiectum fidei, & Theologiæ penes eundem Scotum: ergò ratione eiusdem obiecti erunt idem specie habitus. Præterea est idē lumen vtriusque habitus, ergò non sūt distincti habitus. Insuper per idem fidei lumen assentimur principijs fidei, & conclusionibus theologicè deductis ex ijsdem principijs fidei: nam in syllogismo isto clarè deducimus quod dicimus: vtpotè, Pater ab æterno generat Filium: sed generans distinguitur realiter à genito, ergo Pater æternus distinguitur realiter à filio. tum maior est nota lumine fidei; tum conclusio sequitur etiam de fide, prob. tum quia est de fide, quòd Pater æternus distinguitur realiter à filio; tum quia conclusio sequitur debiliorem partem: at licet hic minor propositio sit nota lumine naturali; nihilominus conclusio quatenus sequitur debiliorem partem, (nempè propositionem creditam, quæ ratione ineuidentiæ appellatur debilior, non autem ratione certitudinis, quia vt supra vidimus est cæteris sciētijs naturalibus verior, & solidior) vtique erit etiam de fide. vnde constat tū principia, tum conclusiones esse nota eodem lumine fidei, quapropter non erunt distincti specie habitus.

Theologia scholastica accidentaliter differt à fide.

4 Dicimus tertiò, Theologiam scholasticam solummodo accidente aliter differre ab habitu fidei: prob. scholastica addit propositiones naturales suprà habitum fidei: ergo aliquo modo distinguitur ab habitu fidei: sed non distinguitur per se, & essentialiter, probatum est, quia eiusdem habitus vis directiua est lumen supernaturale obscurum, ergò distinguuntur saltim accidentaliter. Item habitus fidei non discurrit; se enim habet, vt fuit insuper dictum, veluti habitus principiorum: habitus theologicus discurrit: vnde fit vt aliquo modo distinguantur, at non essentialiter.

Theologia, et fides habent euidentiā ex parte reuelantis.

5 Ad opposita respondendo dicimus ad primum negando paritatem; quia vterque habitus tùm principiorum, tum conclusionum suam habet naturalem euidentiam de se; at euidētia habitus Theologici non est ex habitu Theologico, qui est obscurus, sicut est obscurus habitus fidei: sed euidentia tum fidei, tum Theologiæ est ex parte reuelantis. Dicimus secundò, quod tum principijs theologicis, tum conclusionibus deductis ex illis assentimur eodem lumine fidei, & non alio lumine principijs, & alio conclusionibus, sicut euenit in scientijs acquisitis; vnde fit vt ratione siue vnius reuelantis, siue eiusdē fidei luminis sint vnus, & idem habitus. Ad secundum negatur quoque paritas, quia in acquisitis principia habent suam euidentiam ex terminis, & conclusiones quoque habent propriam, & distinctam formalē euidentiam: at secus in reuelatis, vbi & principia, & conclusiones pendent ab eodem lumine fidei, & reuelationis. Ad tertium neque currit paritas, quia stante reuelatione manifesta principiorum fidei, sequeretur quòd conclusio inde deduceretur manifestè, & euidenter, & ita ipsa quoque haberet suā formalem euidentiam, aliam ab euidētia principiorū: at in casu nostro vnica est ratio assentiendi principijs, & conclusioni, nempe fides, & ineuidens, siue obscura reuelatio.

Conclusioni assentimur propter principia.

6 Dices, conclusioni assentimur propter principia, etiam in acquisitis; ergo est par ratio vtrobique. Resp. ly *propter*, dicere circumstantiam caussæ efficientis, non formalis: primo modo est verū, quia sicut principia sunt causa conclusionis formalis, ita sunt causa euidentiæ conclusionis: at erūt causa efficiens: cæterum cum hoc habent vtraque suam euidentiam formalem distinctam; quia euidentia formalis principiorum non est causa euidentiæ conclusionis, sed benè causa eius erit in ratione efficientis.

7 Dicimus vltimo, licet assensus conclusionis Theologicæ, pendeat ab eodem lumine fidei, à quo pendet assensus principiorum eiusdem fidei; tamen id non intelligitur præcisè, & vndequaque, seu adæquatè. prob. habitus conclusionis Theologicæ pēdet ex duplici propositione, vna reuelata, altera naturaliter cognita: habitus verò principiorum fidei pendet ex vno solummodo lumine, nempe fidei, seu reuelan-

uelantis: igitur non est vna præcisa, & adæquata ratio amborum: Theologia igitur pendet ex credita, & altera euidenti naturaliter: cum tamen principia pendeant ex sola fide ineuidenti, & reuelata; ergo se habent inadæquatè. At quæres si inadæquatè se habent, cur nō distinguuntur specificè. Respōsio patet ex nu. 3. itē, quia conclusio licet sit etiā ex euidēti naturali, nihilominus appellabitur cōclusio reuelata, quia cōclusio sequitur debiliorē partē, ea autē est propositio de fide. vnde in prætacto syllogismo, Pater æternus generat Filium: sed generās distinguitur realiter à genito; ergo Filius æternus distinguitur realiter à Patre æterno. conclusio hæc non est naturalis, sed credita, & reuelata, quia sequitur naturam maioris, quæ est reuelata. Dices, Patrem distingui realiter à Filio est euidens naturaliter, ergo conclusio hæc erit euidens, & nō reuelata. Resp. aliud est loqui in subiecta materia, aliud in se: primo modo, in materia, de qua loquitur syllogysmus, conclusio talis distinctionis non est euidens, sed reuelata, quia quòd hic Pater, qui est Deus, distinguatur à Filio, qui est Filius æternus, eique consubstantialis, hoc totum non est euidens, sed reuelatum: licet loquendo absolutè, & in se, præscindendo à subiecta materia Trinitatis, notum sit naturaliter Patrem distingui realiter à Filio, quod & nouit Arist. quia nihil gignit seipsum. Dices, quomodo propositio de fide appellatur debilior pars, cùm oppositum cōstet ex quæst. præc. Resp. debilior quoad euidentiam, quia obscura, non autē quoad certitudinem, cùm sit impossibile fidei subesse falsum.

Ex vna de fide, & altera naturali sequitur cōclusio de fide.

Conclusio sequitur debiliorē partem.

Propositio de fide appellatur debilior, quia caret euidentia.

8 De Scoto, melius est dicere ipsum non admittere distinctionem, quā admittere: hæc est eius probabilior sententia: & in hunc sensum trahit eū Fauentin. in 1. prol. q. 3. num. 36. quod verò Scotus indicet posse conclusionē causare habitum distinctum, loquitur de distinctione accidentali, non essentiali, quia est idem tum fidei, tum conclusionis motiuum, & ob id sunt idem.

Explicatur Scotus de distinctione habitus conclusionis ab habitu fidei.

QVÆSTIO QVINTA.

Vtrum habitus Theologicus sit habitus adhæsiuus, an declaratiuus.

1 HAbitum Theologicum non esse adhæsiuum, sed solummodo declaratiuum, siuè expansiuum principiorum fidei docet Aureol. 1. q. prol. probat verò, si esset adhæsiuus, vtique generaret assēsum. quæro autē aut ille esset assensus scientiæ, aut opinionis; non scientiæ, quia Theologia Viatorū non est sciētia ex dictis, ratione ineuidentiæ: nec opinionis, prob. assensus opinatiuus est cum formidine de opposito: at fidelis Theologus assentit firmiter ex motiuo fidei catholicæ: ergo hæc erit opinio: quapropter sequitur, vt nullū pariat assensum adhæsiuum, sitque inde habitus potius sacræ Scripturæ, mysteriorumq; fidei declaratiuus.

Sententia Aureol.

2 Vasquez 1. p. d. 16 c. 2. habitum ait Theologicum esse productiuum assensus opinatiui; vnde assensum, ait, Theologicum, esse opinatiuum, & opinionem. prob. si non esset opinio, maximè, quia opinio est assensus cum formidine de opposito: at talis formido non est de essentia opinionis, ergo talis assensus erit opinio.

Opi. Vasq.

3 Dicimus primo, habitus Theologi-

Habitus theologicus est adhæsiuus.

logicus est adhęsiuus principiorũ fidei. ita Scot. 3. d. 23. q. 1. art. 1. prob. habitus Theologicus est fides acquisita, & innixa fidei, quo mediãte possumus firmiter adhærere principijs fidei, ergo est habitus adhæsiuus. prob. fundamentum fidei Theologicæ est reuelatio fidei infusæ: at hæc inclinat ad firmiter adhærendum, ergo. Item fides infusa non est opinio, nec habitus opinatiuus, ergo nec erit opinatiuus habitus Theologicus. Insuper opinio est assensus cum formidine de opposito: at fides acquisita Theologica innixa fidei diuinæ facit fidelem, quantum est de se, constantem vsque ad martyriũ. Rursus, si esset opinatiuus, non vtique tantopere insudarent fideles in assecutione gloriæ, dicere enim possent, quis scit si vera sunt fidei mysteria: omnia posita sunt in opinione, igitur in incertum laboramus, atque insudamus.

Habitus theologicus mediat inter sciẽtiam, & opin.

4 Dicimus secundo, habitus theologicus est habitus fidei acquisitę medians inter scientiam, & opinionem: & quidem non est scientia, quia ineuidens: non opinio, quia est firmiter adhæsiuus absq; formidine de opposito: ergo est quid mediãs inter ea. erit ergo infra scientiã, cũ deficiat euidentia: erit supra opinionẽ, cùm sit firmiter adhæsiuus. vtraque assertio est cõtra Vasq.

Dubietas non prouenit ex habitu theologico fidei sed ex infideli.

5 Sed dices, quomodo est adhæsiuus absque formidine, cum plurimi dubitent in fide, immò veluti hæretici declinent à fide? Resp. defectum prouenire nõ ex habitu theologicæ fidei, sed ex ipso infideli, & incõstãti Theologo: defectus namque non tribuitur Arti, sed imperito, & malè affecto Artifici: & quòd ita sit, en ipsæ quoque fragiles mulieres, immo tenellæ puellæ, martyrium sustinent, Agnes enim *tredecim annorum fecit martyrium*, inquit Ambr. firmitas autem talis, sicut & in Catharina Alexandrina Theologa, proueniebat non ex sexu, alioqui fragili, sed ex fide theologica.

Artis defectus nõ est artis, sed imperiti Artificis.

Habitus Theologicus distinctus à fide humana.

6 Dicimus tertio, habitus theologicus est distinctus à fide humana, prob. motiuum habitus theologici est fides diuina, ac reuelatio diuina: motiuum credulitatis humanæ est fides ipsa hominum, & attestatio humana. habitui theologico non potest subesse falsum: fidei humanæ potest falsum subesse. author illius est Deus, author istius est homo: ille non potest fallere, nec decipi: iste potest falli, & mentiri. denique materia theologici habitus est certissima, materia fidei humanę est ambigua. cùm deficiat sæpissimè ipsa fides humana. Cùm hoc tamen nõ excludimus ab habitu theologico ipsam fidem acquisitam humanam; nam fides infusa non exit in actum sine fide acquisita, *quomodo enim credent sine prædicante*. Requiritur autem fides externa humana docens; & explicans fidẽ infusam, nõ vt certitudinẽ, nẽpè, ac veritatẽ prębeat fidei diuinę; sed tãquã ratio, seu cõditio sine qua non; requiritur ergo humana fides, vt explicet, ac declaret mysteria, quæ per fidẽ infusam nobis sunt obscurè proposita.

Fidei infusæ cur coniũgitur acquisita.

De essentia opinionis est formido de opposito.

7 Ad fundamentũ Vasq. falsũ est nõ esse de essentia opinionis, quod sit assẽsus infirmus, & cũ formidine de opposito; in hoc enim distinguitur à sciẽtia, quæ est notitia firma, & certa: quare cùm assẽsus theologicus sit effectus fidei, erit vtique firmus, & certus, & ob id non erit assensus opinionis.

Differẽtia inter opinionem, & fidem. explicatur Scotus.

8 Dices Scotus docet fidem non excludere omnem dubitationem, sed aliquam dubitationem stare posse cũ fide in 3. d. 24. q. vn. §. si loquamur: ergo habitus theologicus pendens à fide, erit opinatiuus, & cum formidine de opposito. Resp. differẽtia est inter dubitationem coniunctam cum fide, & cum opinione. illa est quid accidentale ad fidem, non essentiale. hæc verò est de essentia opinionis. item illa dubitatio potest stare cum fide, quæ non destruit fidem, quæ verò trahit credentẽ in oppositum, quæ etiam vocari solet dubitatio vincens, ista non potest stare cum fide, & de hac intelligitur axioma, *dubius in fide est infidelis*, de quo supra. opinio autem est talis assensus, vt non firmet intellectum credentis, quod quidem stare non potest cum fide. Rursus, fides stare potest cũ dubitatione subreptitia, & inuoluntaria, vt diximus sup. q. 3. nu. 7. ex Castr. l. 1. de hær. pun. c. 7. & Cordub. tr. de Consc. q. 5. talis autẽ dubitatio non tollit firmitatem à fide: opinio verò est assensus semper infirmus.

Dubius in fide est infidelis. c. 1. ext. de hæret.

QVAE-

QVÆSTIO SEXTA.

Vtrum Theologia ſit ſcientia ſubalternans, vel ſubalternata.

Sententia Thomiſtarũ affirmatiua.

1 Ententia eſt Thomiſtarum Theologiam Viatorũ ſubalternari Theologiæ Dei, & Beatorum, ex D.Tho. 1. p. q.1.art.2. fundamentum eorum eſt; de ratione eſſentiali ſcientiæ ſubalternatæ eſt vt principia ſua ſint obſcura, & ineuidentia in ſcientia ſubalternata, clara, & euidentia in ſcientia ſubalternante: ſic autem ſe habent principia Theologiæ Viatorum, quia nobis quidem obſcura ſunt, cùm ſint obiectum fidei, ſunt tamen euidentia in Theologia Dei, & viſione beatifica comprehenſorum, ergo ſubalternatur ei. Cõfirmatur, perſpectiua ſubalternatur Geometriæ: muſica Arithmeticæ; quia hæ procedunt ex principijs notis in Geometria, & Arithmetica.

Scientia ſubalternãtis, & ſubalternatæ conditiones

2 Vt quæſtioni reſpondeamus obſeruemus prius quę ſit natura, & quęnam conditiones ſcientiæ ſubalternatæ, & ſubalterdantis. In primis autem ſubalternatio nil aliud eſt, quàm collocatio vnius ſcientiæ ſub alia, ſecundùm dependentiam cognitionis. Deſcriptio patebit amplius ex conditionibus requiſitis ad ſubalternationem. *Subalternatio quid.* tres verò recenſeri ſolent; prima eſt, vt ſubiectum ſubalternatæ ſit ſub ſubiecto ſubalternantis. ſecunda vt ſubiectum ſubalternatæ addat differentiam accidentalem ſubiecto ſubalternantis: & tertia, vt principia ſubalternatæ demonſtrentur per principia ſubalternantis.

Vt ſcientia ſubalterna ta ſit vera ſcitẽia quid requiritur.

3 His actis dicimus primò, ad hoc vt ſcientia ſubalternata ſit vera ſcientia, debet demonſtrare, vel ſaltim debent ſibi eſſe manifeſta ſua principia in ſeipſa: prob. ſcire eſt rem per cauſã demonſtrare, ergò vt ſubalternata verè ſciat, oportet vt ſuas concluſiones ſciat reſoluere in ſua principia. Dices ſufficere, vt ea demonſtrare poſſit à poſteriori, contra, quia tunc iam non eſſet ſubalternata prob. prout demonſtrans concluſiones à poſteriori non dependet à ſubalternante, patet, quia ſubalternans demonſtrat à priori; ergo ſubalternata vt ſit vera ſcientia, verèque ſubalternata, debet demonſtrare à priori. Sed obſtabis cõtra hoc aſſertũm, quia Ariſt. 1. poſt. cap. 10. ait, *ſubalternantis eſſe demonſtrare propter quid principia ſubalternatæ: ſubalternatæ verò eſſe principia illa ſcire quia.* ergò non demonſtrat à priori. Reſp. ſubalternatam non demonſtrare propter quid, & à priori per propria principia ſua, ſed per principia ipſius ſubalternantis: ſubalternans enim eſt illa, quæ demonſtrat à priori per propria principia ſua: ſubalternata verò vtitur demonſtratione à priori, præſtita ſibi à ſubalternante: & mediante tali demõſtratione facta à ſubalternante, & cognita à ſubalternata, fiunt notæ ipſi ſubalternatæ ſuæ concluſiones à priori: & ſic remanebit quòd ſit vera ſciẽtia, quia oſtendet ſuas concluſiones à priori, & per cauſas, ſcietque illas reſoluere in ſua principia contenta primitus in ſcientia ſubalternante. eſto exemplum, demus Chyrurgiam ſubalternari Geometriæ, quod tamen non concedit Ariſt. vbi ſup. ita quidem reſolueret ſuam cõcluſionem, v.g. inquit Chyrurgia, *vulnus circulare tardè ſanatur.* reſolutio huius ſtat ad principiũ Geo-

Geometriæ, illud autem est, *partes circuli maximè distant*. hinc verò deducitur argumentum; partes circuli maximè distant: sed partes longè distantes difficilè vniuntur; ergo vulnus circulare difficilè sanatur; en quomodo subalternata resoluit conclusiones suas in principia à priori: quæ quidem non sunt propria, sed mutuata à scientia subalternante. Confirmatur intentum assertionis, nam si sibi ineuidentia essent principia, licet alterius superioris scientiæ, non vtique esset verè sciẽtia: sed procederet vel ex ignotis, & obscuris, vel ex creditis; vt ergo sit vera scientia, necesse est vt sciat conclusiones resoluere in principia sibi nota, licet talia non sint principia sua, sed superioris scientiæ. & hinc deducunt Doctores, quod vbi desinit subalternans, ibi incipit subalternata.

Subalternatæ principia sunt mutuata à subalternante.

Vbi desinit subalternans, ibi incipit subalternata.

Theologia in se nec subalternans, nec subalternata.

4 Dicimus secundò, loquendo de Theologia in se, neq; est subalternans, nec subalternata. ita Scot. q. 5. prol. prima pars probatur, nulla scientia naturalis accipit principia à scientia supernaturali, qualis est Theologia, ergo Theologia non est subalternans. Item scientia naturalis resoluit suas conclusiones in principia nota lumine naturali: lumẽ autem Theologiæ est supernaturale. quomodo enim Philosophus resoluet conclusionem hanc materia est principium, & causa corruptionis, in principium hoc, Deus est Trinus & vnus? Insuper, si per impossibile non esset in Deo, & Beatis Theologia, ac intelligentia, & visio beatifica; nihilominus propositio hæc, triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, vtique esset demõstrabilis per sua principia, & terminos, ac resolubilis in ipsos: ergo non est necessaria depẽdentia demonstrationis, & resolutionis conclusionum scientiarum naturalium ad principia Theologiæ in se, Dei, & Beatorum.

5 Obstatur contra, vltima resolutio conclusionum scitarum, sicut & quorumcunque scibilium stat ad perfectissimum cognoscibile: sed vnaquæque res, etiam naturalis ordinis perfectius cognoscitur in Verbo, quàm in seipsa, ergo resolutio conclusionum scientiarum naturalium stabit ad principia Theologiæ Dei, & Beatorum. Resp. quod cognoscere clarius, & minus clarè non est causa subalternationis, sed ad subalternationem exigitur vt conclusiones subalternatæ probentur per scientiam, & principia subalternantis, & resoluantur in ea, & fiant nota per ea: sit exemplum de linea, quã cognoscit Metaphysicus, & Geometra: at ille distinctè, quia cognoscit ad quod genus pertinet, & quid ditamen eius; hic confusè, quia licet cognoscat esse longitudinem sine latitudine, & profunditate; tamen ignorat prædicata quidditatiua eius, & ad quod genus pertineat, quia nõ est munus eius; & nihilominus cognitio Geometræ non probatur per Metaphysicam, ideoque Geometria non subalternatur metaphysicè; ita à pari licet perfectius cognoscãtur in Verbo omnia principia naturalia cum suis conclusionibus, quàm in seipsis, atque in proprijs naturalib. scientijs, tamen nõ subalternantur Theologiæ in se, quia ista est supernaturalis, & neque est causa vt ex ea, siue ex principijs eius scientiarum naturalium principia, & conclusiones habeant euidentiam.

Cognoscere clarius, vel minus clarè non est de essentia subalternationis.

Theologia in se nulli scientiæ subalternatur.

6 Probatur secunda pars, quòd nempè Theologia in se nulli scientiæ subalternatur. est eiusdem Sco. prob. si alicui subalternaretur, maximè ea esset Metaphysica, quia hæc agit de ente, & sub ente comprehenditur Deus, de quo agit Theologia: at falsũ est ei subalternari. prob. Theologia nulla principia desumit à Metaphysica, ergo non subalternatur. item nulla propositio theologica est demonstrabilis per Metaphysicam, nõ enim Metaphysicus per suum ens demonstrare potest Trinitatem: circumincessionẽ: distinctionem personarum: consubstãtialitatem earundem, & huius generis: item loquendo de contingentibus non potest per sua principia demonstrare Incarnationem, Sacramenta, prædestinationem, & similia. assumptũ intelligitur de principijs per se theologicis, seu purè theologicis, vt sunt principia reuelata, tum necessaria, tum contingentia; hæc enim non desumit à Metaphysica Theologus, vt in exemplis adductis, licet alia principia communia tum

tum Theologiæ, tum Metaphysicæ, possint probari per illam, vt bonitas, vnitas, veritas, dicendo, omne ens est vnum, verum, bonum: Deus est ens, ergo vnus verus, bonus: hæc quidem, & huius generis possunt probari per Metaphysicam, non autem ea, quæ sunt per se, & purè theologica, ad quæ nulla attingit scientia naturalis.

Theologia Viatorum non subalternatur Theologiæ Dei, et Beatorum.

7 Dicimus tertio, Theologia Viatorum nequaquã subalternatur Theologiæ Dei, & Beatorum; est eiusdem Scoti: prob. Theologia Viatorum non dependet à Theologia Dei, & Beatorum, ergo non subalternatur: prob. antec. scientia in ratione causæ non dependet, nisi ab obiecto, potentia, & lumine: nullo autem ex his modis depẽdet ab eis. prob. non ab obiecto, quia idem est obiectum vtriusque Theologiæ Viatorum, Dei, & comprehẽsorũ, quod est Deus: non à potentia, cùm intellectus Viatorum non dependeat vt sic ab eis, ergo nec scientia eorum. nec denique à lumine, quia lumen Beatorum est clara visio, lumen Viatorum est lumen fidei: at visio, & fides non stant simul, aliàs idem esset simul Comprehensor, & Viator. Respondet Caiet. dependere nostram Theologiã à Theologia Beatorum, tanquam à lumine: nec implicare posse stare simul: nec sequeretur simul esse Comprehẽsorem, & Viatorem, sed sequeretur esse simul Comprehensorem, & habere scientiam acquisitam. Contra hoc, supponimus quæstionem non esse tantùm ex parte Comprehensorum, quantùm ex parte Viatorum; nam illi possunt habere scientiam acquisitam vna cum visione beatifica: at ex parte Viatorũ implicat habere simul vtrãque Theologiã, quia simul haberetur visio, & fides: cognitio clara, & ænigmatica, seù obscura. *videmus enim nunc per speculum in ænigmate.*

Caiet. responsio.

8 Item probatur, de eodem obiecto sub eadem ratione formali non possunt haberi simul scientia subalternans, & subalternata: sed Theologiæ Viatorum, & Beatorum est vnicum obiectum sub eadem ratione formali, vtpote Deus sub ratione Deitatis, ergo. Resp. Caet. Deũ sub ratione clarè visi esse obiectum Theologiæ Beatorum: & sub ratione reuelantis esse obiectũ Theologiæ Viatorũ. Sed cõtra, hinc non sequitur subalternatio, prob. Deus vt clarè visus non est principiũ, & causa Dei vt reuelati; nec Deus vt reuelatus, est conclusio Dei vt clarè visi, ergo non adest subalternatio. probatur assumptũ, clara visio nõ est causa obscuræ, & ænigmaticæ visionis; ergo Deus vt clarè visus à Beatis non erit causa Theologiæ Viatorum, quæ consistit in obscura, & ænigmatica visione. item Deus vt reuelatus, & vt obscurè cognitus non est conclusio probata per claram visionem, prob. qualis causa, talis effectus: visio beatifica est visio clarissima, quomodo igitur parere poterit cognitionem obscuram, & ænigmaticã. ergo nullatenus stat subordinatio, licet sub diuersis rationibus formalibus sit obiectum Viatorum, & Comprehensorum. Confirmatur, impossibile est scientiam subalternatam, & subalternantem esse primo de eisdẽ veritatibus. prob. quia vbi desinit subalternans, ibi incipit subalternata: & subalternata debet addere differẽtiam accidentalem.

Caiet. resp.

Habẽs subalternãtem potest habere subalternatam.

9 Insuper arguitur, habens scientiam subalternatam potest simul habere subalternantem: at impossibile est simul habere scientiam Beatorum, & Theologiam Viatorum, ergo non sunt subalternata, & subalternãs prob. maior, habens principia conclusionis potest per ea scire conclusionem; at sciẽtia subalternans habet principia conclusionum scientiæ subalternatæ, ergo potest habendo subalternantem, habere quoque subalternatam. item sciẽtia subalternata non esset scientia, nisi suas sciret resoluere conclusiones in principia subalternantis, quia scire est rem per causam cognoscere, ergo habens subalternatam, habet quoque subalternantem. Confirmatur, quia vniuersaliora sunt magis nota ordine naturæ, at principia subalternantis sũt vniuersaliora, ergo habens subalternatam, incipiet prius ab vniuersalioribus, & consequenter à principijs subalternantis, & ita stabunt simul. Rursus confirmatur, namque stant simul Arithmetica, & Musica. probatur autẽ minor, Viator non habet Dei claram

vt

visionem; quia ambulat per fidē; ergo non habet sciētiam Dei, & Beatorum subalternantem. item nec Deus, nec Beati habent Theologiam Viatorum, vt Viatorum, quia hæc est ænigmatica, & per fidem, ergò hæc non est in Beatis, ergò non habent Theologiam subalternatam: cùm igitur non possint stare simul nō sibi subalternantur. Cōfirmatur, fides euacuatur per visionem in Patria: & visio tollitur per fidem, opponuntur enim ista inuicem lumina, vndè Paulus, *ambulamus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*. Resp. Caietan. posse Beatum habere vtramque cognitionem; tum visionem claram beatificā; tum ænigmaticam: hæc verò in Beatis habet rationem scientiæ acquisitæ, licet non sit ænigmatica. Responsio est fuga argumenti; nam si scientia hæc in Beatis nō est ænigmatica, & obscura, ergò non erit Theologia Viatorum, non enim quærimus vtrum Beati possint retinere scientiam hic acquisitam, de qua Hieron. *discamus in terris, quorum scientia nobiscum perseueret in Cælis*: sed quærimus vtrum Theologia Viatorū, quatenus lumini fidei innititur possit stare cum lumine visionis: quia verò hæc simul implicant, sequitur vt in eodem Beato nō stēt simul hæ duę Theologiæ, haberet namque simul fidem, & visionem, fides autem destruit statum Patriæ, sicut status Patriæ euacuat fidem, iuxta Paul. 1. Cor. 13. *Cum venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est*: subalternans autem scientia, & subalternata possunt in eodem subiecto stare simul. Impossibilitas tamen simultanea scientiæ Beatorum, & Theologiæ Viatorum intelligitur de facto, & via ordinaria; nam de potentia absoluta potest Deus reuelare arcana Viatori, vt egit Paulo.

10 Item probatur, scientia de Deo non potest esse nisi vna, ergo non dabitur in Theologia multiplicatio subalternantis, & subalternatæ. probatur, nam subiectum Theologiæ est Deus, is autem est vnus. Respondet Caiet. esse quidem vnum, at spectari secundùm diuersas rationes formales, vtpote clarè visi, & reuelantis: primo modo spectat ad scientiam Beatorum, & vt sic habetur de eo scientia subalternans: secundo modo spectat ad scientiam Viatorum, & erit subalternata. Contra arguitur, si diuersitas luminis facit diuersitatem scientiarum, ergò Metaphysica distinctè ab aliquo scita, subalternaret sibi Metaphysicam scitam ab alio confusè: ergo Metaphysica ab vno credita subalternaretur Metaphysicę ab aliquo altero demonstrata, & scita: at quis dicet hoc? etenim erit vna, eademq; Metaphysica, diuersitas autem modi, vel luminis nō variabit Metaphysicam. ita à pari diuersitas luminis gloriæ, & fidei non erit ratio faciendi subalternationem.

11 Insuper ad subalternationem requiritur; differētia accidentalis, quæ se teneat ex parte obiecti, non ex parte luminis; etenim musica subalternatur Arithmeticæ, quia addit differentiam accidentalem ad illam: agit namque Arithmetica de numero, musica autem de numero sonoro, vnde addit sonum ad numerum: ista autem additio se tenet ex parte rei, non autem ex parte luminis; quia verè à parte rei musica constituitur ex numero sonoro: quod autē quis obscurè, & imperfectè, seù per fidē habeat musicam, alter verò distinctè, & per verū scientiæ lumen, non est hoc ratio vt musica credita subalternetur musicæ perfectè cognitæ. ergo Deum habere sub ratione visi, & crediti non est ratio subalternationis.

12 Rursus non cognouit Aristot. lumen supernaturale: & nihilominus docuit dari subalternationem scientiarum: at subalternationem non dixit eliciendam esse ex parte luminis, vel naturalis, vel supernaturalis, quod nō cognouit, sed ex differentia saltim accidentali obiecti vtriusque scientiæ, vt in musica, & Arithmetica: at Deus sub ratione eadem Deitatis est obiectum omnis Theologiæ. Dixeris rationem clarè visi, & crediti esse differentias accidentales. Resp. esse differentias nō obiecti, sed visionis, seù potentiæ visiuæ. debet autem ex parte obiecti stare talis differētia: patet, quia dum Arithmeticæ, & musicæ obiectum est numerus, addit tamen musica sonum: & talis hęc differentia constituit essentialiter

musicā in esse musicæ, itaut differentia verè addatur ipsi obiecto, nempè numero, vndè fiat numerus sonorus: talis verò differentia, quam constituit Caet. nō additur obiecto, nempè Deo; quod namque Deus sit obiectum terminatiuum visionis Beatorum, & fidei Viatorum est extrinsecum illi; deberet verò addi ipsimet Deo differentia aliqua competens à parte rei ipsi Deo, prout est obiectum Theologiæ Viatorum, sic enim esset nostra Theologia subalternata: at Deum esse visum, & creditum, est respectus rationis, non realis, nec quid reale inhærens Deo, sicut sonus est differentia realis in musica, contrahens numerum ad esse obiectū à parte rei ipsius musicæ, & propterea hæc subalternatur Arithmeticæ.

13 Denique positio Thomistarum ad hoc reducitur ex eorum fundamentis, vt cogantur dicere eundem numero habitum esse scientiam, & fidem; prob. Theologia Viatorum est habitus, qui innititur super fidem: eadem étiam Theologia ex Thomistis habet euidentiam in lumine Beatorum; ergò idem habitus erit scientia, & fides. ne verò in hoc, & prætacta inconuenientia reducamur, negat Scotus Theologiam Viatorum subalternari Theologiæ Comprehensorum.

QVÆSTIO SEPTIMA.

Vtrum Theologia sit practica, vel speculatiua.

ARTIC. I.

Quid sit praxis, & quid speculatio.

Praxis definitio, & conditiones.

1 PRaxis est nomen Græcum: idem verò importat, ac *operationem*. Praxi ita definit Scotus in prol. q. 4. *Praxis est operatio alterius potentiæ ab intellectu, naturaliter posterior intellectione: nata elici conformiter rationi rectæ ad hoc vt sit recta*. tres hinc eliciuntur conditiones ad praxim ex data definitione: prima est, vt sit actus alterius potentiæ ab intellectu: secunda vt sit naturaliter posterior intellectione: & tertia, quod sit nata elici conformiter rationi rectæ ad hoc, vt sit recta. expendamus singulas.

Probatur prima conditio.

2 Prima quidem probatur, nullus actus intellectus est praxis, ergo omnis praxis debet esse operatio alterius potētiæ ab intellectu. assumptum probatur, omnis praxis nata est esse bona, vel mala (externi enim excludunt actū indifferentem) at nullus actus intellectus, vt intellectus, appellabitur bonus, aut malus, sed potius verus, aut falsus, quia in intellectu non est malitia, aut bonitas, sed veritas, aut falsitas, ergo praxis est operatio alterius potentiæ ab intellectu. Item concedunt omnes intellectū extensione fieri practicum, extendendo se ad regulandas operationes externarum, siue internarum potentiarum, distinctarum ab intellectu: extendi autem est extra se tēdere: ergo remanendo intra seipsum, sua operatio nō erit praxis. Confirmatur, actus intellectus nō sunt extra intellectum, sicut sunt actus potētiarum aliarū. Itē si operatio intellectus posset esse praxis, maximè id esset, qa aliqua eius operatio dirigeretur: at hoc non sufficit vt sit praxis. prob. minor: nam aliàs Logica esset scientia practica, quoniam in ea agitur de operationibus

nibus intellectus: quorum vnus dirigit alterum, ipsa verò est speculatiua. Insuper sequeretur nullam dari sciẽtiam speculatiuam, quoniam in omni scientia reperitur directio actiua, & passiua actuum intellectus. ex his ergo concluditur praxim esse debere operationem distinctæ potentiæ ab intellectu.

Probatur secunda cõditio. 3 Secunda conditio probatur, nulla operatio præcedens naturaliter intellectum potest esse praxis, ergo debet esse posterior. probatur anteced. actus vegetatiuæ, ac sensitiuæ potentię ideo non sunt praxis, quia præcedunt intellectionem. Item praxis est operatio bona, vel mala: bonitas autem, & malitia operationis prærequirit directionem, & regulam: regulare competit intellectui, ergo operatio intellectus sub ratione regulatiui debet esse prior, & praxis posterior; directiuum enim est naturaliter prius directo. Insuper, actus appetitus sensitiui non sunt praxis quatenus.n. præcedũt rationem non habent rationem praxis. Rursus, actus vegetatiui, & sensitiui in brutis nullo modo possunt habere rationẽ praxis, quia nullo modo sequuntur ad rationem, quæ non est in eis: actus autem vtriusq; potentiæ siquandoq; subsequerentur rationem, & regulari possent ab ea, vtique possent esse praxis: quo fit, vt necessario sit actus posterior intellectione.

4 Ex his elicitur vt praxis non sit, nisi actus vel elicitus, vel imperatus, qui tamen & sit posterior intellectione, & subijciatur imperio voluntatis; vnde est, vt actus elicitus voluntatis sit immediatè, primo, & per se praxis. prob. potentia immediatior intellectui est voluntas, ergo eius operatio est immediatè, & primo praxis. actus autem elicitus est, qui immediatè producitur à voluntate. elicitur secundo, vt actus ab eadem voluntate imperatus sit etiam praxis, sed secundario in ordine. prob. prior est actus elicitus, quã imperatus; ergo actus elicitus est prius praxis. De vtroque verò probatur, vterq; est posterior intellectione, ergo habet hanc conditionem praxis. antecedens patet, sicut voluntas sequitur intellectum in essendo, ita volitio sequitur intellectionem in operando: tũ etiam qualis est ordo in actibus primis, seu potentijs, talis in actibus secundis, seu operationibus: intellectus præcedit voluntatem: ergo intellectio præcedit volitioné. tùm denique, quia voluntas fertur in præcognitum, ergo præcedit intellectus, & præcognitio. Ex dictis autem cõcluditur solummodo actus voluntatis elicitos suos, atque imperatos, siuè sui, siuè cęterarum potentiarum sibi subordinatarum esse praxim. probatur insuper vltra dicta: praxis est operatio, quæ est in cognoscentis potestate: sed isti actus sunt in voluntatis potestate. Item Aristot. 6. Ethic. cap. 5. *Artifex indiget virtute*, idest, *arte ad rectè agendum*: at non indiget arte respectu eius, quod nõ subest suæ potestati. Insuper per praxim meremur laudem, vel vituperium: hæc verò non consequimur, nisi liberè eliciantur operationes ex imperio volũtatis. Extenditur voluntatis imperium, tum ad proprias, tum ad cæterarum potentiarum operationes, quatenus eius possunt subiectari imperio, itaut visio, auditio, gustatio, & huiusmodi, imperata, iam sit vera praxis.

Actus eliciti voluntatis est primo praxis.

Solũ actus elicitus voluntatis, & imperatus siuè sui, siuè aliarum potentiarũ est praxis.

5 Tertia conditio probatur ex 6. Ethic. cap. 3. *Electio recta præsupponit rationem rectam.* vt ergo praxis sit recta, necessario exigit rationem rectam: hoc verò est, quod tertia docet conditio, vt sit necesse conformari rationi rectæ ad hoc vt sit recta. Da oppositũ, quod non conformetur rationi rectæ, & iam non erit recta.

Speculatio quid. 6 Speculatio est alterum membrũ tituli quæstionis: est autem speculatio, operatio intellectus ad nullam operationem alterius potentiæ ordinata, remanẽs intra genus speculationis, quæ fit gratia sui. Dixi operatio intellectus ad differentiam praxis, quæ est operatio voluntatis, & cuiuscunque potentiæ distinctæ ab intellectu. Dixi ad nullam operationem alterius potentiæ ordinata, vt ostendatur speculationem non esse directiuam, seu regulatiuam alicuius potentiæ distinctæ ab intellectu. Dixi, alterius potentiæ, vt non excludatur ipsamet potentia intellectus; siquidem Logica est scientia speculatiua, & tamen dirigit intellectum in suis operationibus, arguendo, diffiniendo,

Non est alterius potẽtiæ, quàm intellectus.

distinguendo. Dixi intra genus remanens speculationis, quæ sit gratia sui; vt distinguatur à scientia practica, & praxi, quæ est gratia alterius. hinc Metaphysicam docuit Arist. esse gratia sui, quia est speculatiua; agit enim de abstractis, de intelligentijs, de rebus semotis tum à sensu, tum à praxi, remanens intra limites solius substantiarum abstractarum speculationis.

Logica est speculatiua.

Metaphysica est speculatiua, et gratia sui.

7 Obstatur aduersus dicta. Philosophia est scientia speculatiua, & tamē definitur p amorē: amor autē est perfecta praxis. prob. assūptū, nā Philosophus dicitur *à philo, & sophos*, quod est *amator sapientiæ*. Resp. amorem ingredi definitionem Philosophię veluti additamentum; est enim quid extrinsecum. immo omnis sciētia esset sic practica, quia omnis, velut vt plurimū, discitur cum amore; quia ergo cū amore addiscitur Phylosophia, hinc Phylosophia est amor sapientiæ. Item hæc non est definitio, sed descriptio, data per extranea. Insuper ideo sic describitur, vt euitetur arrogantia, propter quod non *sophus* appellari voluit, vt de Pythagora traditur, sed Philosophus, seu amator sapientiæ.

Philosophus amator sapientiæ.

Amor ingreditur definitionem Philosophię vt additamentum.

8 Obstatur, etiam intra ipsos actus intellectus datur extensio. prob. vnus actus intellectus extenditur ad dirigendum alium, & intellectus dirigit seipsum; ergo praxis non est operatio alterius potentiæ. Resp. extendi tunc propriè dicitur intellectus, quando extra se tendit, dirigendo operationes alterius potentiæ: cùm verò dirigit seipsum non dicitur extra se tendere: vnde licet seipsum dirigat, & operatio ordinetur ad operationem, quia tamen ambæ sunt operationes intellectus, hinc non erunt praxis. Accedit, quia vna non ordinatur ad alteram modo practico, sed speculatiuo, & gratia sui.

9 Obijcies, actus virtutis moralis est praxis: actus v. g. studendi Sacræ Scripturæ, quatenus docet diligere Deum, & proximum, est actus virtutis moralis, quia erit debitis circumstantijs decoratus, ergo erit praxis: & nihilominus per talem actum non exibit extra se intellectus, dato quòd alteram potentiam tunc non dirigat: erit etiam praxis, quia erit operatio virtutis moralis. Resp. operationem illam non esse praxim, cùm non sit alterius potentiæ; sed esse actum notitiæ practicę; quia de se est ordinatiua praxis, saltim in actu primò, vt dicetur. vnde non est verum, quòd omnis actus virtutis moralis sit praxis, sed est verum, quòd vel erit praxis, vel notitia practica: praxis si sit alterius potentiæ ab intellectu; notitia practica, si sit solius intellectus, ordinabilis ad dirigendam praxim; duplex est enim virtus moralis, intellectualis, & appetitiua.

10 Obstatur, potest voluntas imperare intellectui, vt cogitet moraliter secundùm hic, & nunc, de lege v. g. adimplenda, de iustitia, exercenda, de virtutibus, & huiusmodi: tunc verò erit praxis; ergo non est necessario actus alterius potentiæ. Resp. concedendo anteced. & negando consequent. etenim non sequitur, vt talis notitia sit praxis, sed quod sit notitia practica, quia potest dirigere potentias alias in praxim.

11 Dices, potest voluntas imperare potentiæ sensitiuæ, vt operetur; ergo praxis non est actus solius voluntatis. Resp. concesso anteced. negatur consequ. vt enim actus potentiæ sensitiuæ præcedunt cognitionem, non sunt praxis; vt verò sequuntur tum cognitionem, tum imperium erunt praxis.

12 Obstatur, incompletè Scotus definiuit praxim, quia non descripsit praxim malam, sed solummodo bonā. Resp. quòd ex diffinitione praxis bonæ facilè deuenitur in cognitionem malæ, quia rectum est Iudex sui, & obliqui.

Ex definitione praxis bonæ habetur definitio malæ.

ARTIC. II.

Quid sit notitia practica, distincta à speculatiua.

1 Viso quid sit praxis, videndum est, quid sit notitia practica. ea autem describi potest, vt notitia practica sit *notitia regulatiua praxis*. Describunt alij, cognitio practica est cogni-

quid notitia practica.

cognitio recta, cui praxis nata est esse conformis. hi addunt, recta: loquuntur autem consequenter ad traditam descriptionem praxis, in qua ponitur rectitudo. nihilominus quia non omnis praxis est recta, vt visum fuit, nec etiã omnis notitia practica erit recta: vt igitur euitemus instantiam, quæ de praxi fuit facta, ratione praxis malæ, & non rectæ, quæ etiam fieri potest de notitia practica contra traditam secundam descriptionem, ideò contenti erimus de prima, vt dicamus, *notitiã practicam esse regulatiuam praxis.* Cæterũ conditiones huius notitiæ constant ex ipsa praxi: sunt verò *prioritas, & conformatiuitas, seù regulatiuitas* Ad notitiam ergo practicam duo requiruntur, primò, vt sit prior praxi: secundo, vt sit regulatiua praxis: prioritas iam probata remanet præced. art. regulatiuitas quoque patuit ibidem ex Aristot. Obseruandum verò per regulatiuitatem non esse necessariò intelligendum regulam rationis rectæ; sequeretur nãque omnem praxim esse rectam: sed intelligi regulam, siuè in bonum, siuè in malum: vnaqueque enim operatio habet suam regulam, qua mediante operans siuè bene, siuè malè, dirigitur in finem qualemcunque suum, patet ergo descriptio.

Practicæ notitiæ conditiones.

2 Ex tradita tum praxis in præced. tum notitiæ practicæ in præsenti descriptione elicitur intelligentia illius communis axiomatis, *intellectus extensione fit practicus.* hoc verò Scotus colligit ex Arist. & Comment. 3. de an. t. com. 49. licet namque in proprijs terminis non habeatur; tamen iure merito indè colligitur, quidquid dicat Domin. Sot. sensus verò axiomatis illius is est, non quidem extensione formali, & entitatiua fieri practicum, sed extensione directiua; non primum, siquidem intellectus est potentia spiritualis, immaterialis, ergo extendi non potest formaliter, cùm extensio sit passio quantitatis; quia tamen opus est eius dirigere potentias cæteras, hinc est, vt se extendendo per directionem earum dicatur aliquo modo extra se tendere, dum fit practicus, non quidẽ tendere extra entitatem suam, destrueretur enim, ac exiret à semetipso, sed quatenus exit extra limites simplicis intellectionis, siuè quatenus exit extra limites speculationis, tendendo ad directionem praxis, & operationis alterius potentiæ ab intellectu: dicitur quidem extrà seipsum tendere sic per dictamen rationis. Confirmatur, nam quatenus continetur præcisè intra limites suos, licèt de actu transeat ad actum, semetipsum dirigendo in proprijs actibus, non dicetur extrà se tendere, non enim dirigens distinguitur tunc à directo: eo magis, quo tunc est solummodò speculatiuus: & hinc Logica non est practica; licet namque dirigat, nihilominus dirigit intellectũ munusq; eius est operationes dirigere intellectus primo & per se; ideoq; primo, & per se non competit dirigere aliud ab intellectu, licèt secundariò possit inseruire alijs, & tunc extra se tenderet: hæc igitur est ratio, & natura extensionis per notitiam practicam in intellectu.

Intellectus extensione fit practicus.

3 Obseruandum verò quod Arist. nunquam dixit, quòd intellectus speculatiuus extensione fit practicus quacunque: sed Arist. ponens tres gradus intellectus, quorum primus est considerare speculabilia tantùm; secundus, considerare agibilia, nõ dictando prosequi, vel fugere: Tertius, aliquanto amplius extendendo se ad prosequi, vel fugere, itá quòd illa extensio est intellectus imperfectè practici ad cõsiderationem perfectã practicam, puta ab apprehensione terribilium ad dictamen completum de eis, præcipiendo fugam, vel prosecutionem.

Tres gradus intellectus.

4 Ioannes Anglici c. 1. prol. q. 4. extẽsionem intelligit in ordine ad obiectum: ita vt omnis extensio ad obiectum faciat intellectum practicum: at si ita est sequeretur nullam dari notitiam speculatiuam, sed omnem fieri practicam, omnis enim intellectio habetur per ordinem, & extensionem intellectus ad obiectum, in ratione intelligentis, & intellecti.

Anglici sententia confutatur.

5 Ex dictis sequitur, notitiam practicam pendere ex duplici relatione ad praxim, prioritatis quidem, & conformatiuitatis ipsius praxis: ꝙ si altera desit, non erit notitia practica, nec intellectus ipse vocandus erit practicus.

6 At

Ratio directiuitatis sufficit sit aptitudinalis.

6 At quæres, num duplex ista relatio opus est, sit actualis, an sufficiat sit aptitudinalis. Resp. non esse necesse esse actualem. prob. aliàs deficiente actuali directione ad praxim: non esse scientiam, & notitiam practicam, igitur Medicus dormiens, vel Villicus, infirmus non haberent nec artem, nec notitiam de medicina, & rure excolēdo practicam, quoniam actualiter non incumbunt praxi: sufficit ergo relationem esse aptitudinalem, vt nempè potens sit talis quicunque artifex dictare regulatiuè de praxi. & cõfirmatur, ex eius descriptione, dicitur enim notitia practica, quæ est directiua praxis, & directiuum dicit potentiam, non actum.

Explicatur Arist.

7 Obijcies, quia Arist. 3. & 6. Eth. ait, *veritas considerationis practicæ est confessè se habere appetitui recto*: ergo potius notitia debet conformari praxi, quàm praxis notitiæ. Resp. quòd ly, *confessè*, se tenet actiuè, non passiuè, ex parte notitiæ, vt sit sensus, notitia practica debet regulare actiuè ipsam praxim: praxis verò debeat conformari passiuè notitiæ practicæ.

8 Expedito, & cõstito quid sit notitia practica, hinc cõsequēter ad ea, dicēdū est de notitia speculatiua. at quia vtrūq; pendet tum à speculatione, tū à praxi, hinc consequenter ad ea, dicendum est de notitia speculatiua. sicut verò practica pendet à duplici illa relatione prioritatis, & conformatiuitatis; ita speculatiua negat istam duplicem relationem; & sicut illa est *gratia alterius*, ita ista est *gratia sui*. ac sicut illa est *gratia vsus*, ita illa sit *gratia speculationis*; vnde 2. metaph. t. c. 3. *finis speculatiuæ est veritas*, *practicæ autem opus*, & in proem. *practica est minus nobilis, quia est gratia vsus*. hæc quoad primum membrum.

Practicum, & speculatiuum an differentiæ essentiales notitiæ.

9 quomodo verò distinguantur practicum & speculatiuum, vtrum sint differentiæ essentiales habitus, seù notitiæ practicæ, & speculatiuæ, an accidentales. Respondet Scot. non esse differentias essentiales ipsius notitiæ, seù habitus. prob. nullus respectus est de essentia absoluti: practicum dicit duplicem illam relationem, habitus est entitas absoluta, ergo non est de eius essentia: à contrariò negatio talis duplicis relationis constituit speculatiuum: hinc arguitur, nulla negatio, seù priuatio, atque relatio potest esse de essentia rei absolutæ, at huiusmodi est notitia, & habitus. vnde concludit non esse differentias essentiales oppositas, neque diuisionem practici, & speculatiui esse diuisionem generis in suas species, sed diuisionem generis, quasi per proprias passiones specierum, ratio, quia propriæ differentiæ rerum sunt nobis ignotæ; vndè circũ loquimur eas per accidentia, ac passiones, sicut diuidendo numerum per par, & impar: lineam per curuam, & rectam, quæ sunt passiones lineæ, & numeri. Hoc habet locum, inquit Scot. de notitia, & habitu in se: cæterum loquendo de notitia hac particulari, benè competere potest practicum, & speculatiuum per se secundo modo. deducitur ex dictis, quia sicut est passio notitiæ, ita erit passio notitiæ in particulari, veluti risibilitas homini; vndè medicinæ competit necessariò ratio practici; at notitia in communi est indifferens ad speculatiuum, & practicum.

10 Dices Scot. 4. prol. l. ee, vocat practicum, & speculatiuũ differentias essentiales. Resp. aliqui, Scotũ cõparare practicum ad intellectũ, & notitiā: ad intellectum quidē comparata erũt differentiæ accidentales omninò, ad notitiam verò erunt essentiales de secundo modo dicendi per se. Dicendũ secundo, aliud esse quod sint de essentia, aliud quod sint essentiales: primum negat absolutè Scotus: secundum concedit, quatenus essentiale, prout contradistinctum abesse de essentia denotat prædicationem per modum passionis de secundo modo dicendi per se. *Scotus explicatur.*

An notitia practica debeat esse cõplexa.

11 Quæres, vtrum notitia practica debeat esse cõplexa, an sufficiat sit incomplexa. negare videtur sufficere incomplexam Gregor. q. 5. prol. probat, aliàs omnis notitia complexa erit practica, quia complexa sequitur naturam incomplexæ, ergò si notitia simplex est practica, erit quoque complexa. item si notitia simplex alicuius plantæ est practica, multò magis erit talis notitia indè deducta complexa. demum Theorica medicinæ est speculatiua, altera

verò

verò medicinæ pars est practica, quia diuiditur in speculatiuam,& practicã. Resp.practicum consistere tum in cõplexa, tum simplici notitia de obiecto operabili:nisi quòd complexa erit practica formaliter,simplex virtualiter. & ita notitia plantarum erit practica virtualiter, notitia verò medicinæ ex varijs herbis compositæ erit practica formaliter, etenim ideò plantæ vocãtur simplicia à Physicis,medicina quid compositum,seù compositio, vnde denique concludũt misce & fiat pot.&c. Ad diuisionem medicinæ in practicã, & speculatiuam, negatur id, non enim datur medicina speculatiua: vnde etiã Theorica erit practica, quæ & si actu non dictet de praxi, tamen dictat virtute,vnde est virtualiter practica;aliàs si speculatiua,sequeretur quòd practica medicina esset ex principijs speculatiuis; nam practica agit de cõclusionibus secundùm hic, & nunc, in ordine ad sanitatem, Theorica de principijs medicinæ, qualis verò conclusio, talia principia: at conclusio medicinæ est practica, ergò & principia Theoricæ erunt practica. Sed quid dicendum ad communem, ac receptam diuisionẽ medicinæ,diuiditur enim ab omnibus in Theoricam, seù speculatiuam, & practicã. Resp. quòd comparatiuè est respondendum; etenim comparando Theoricam ad practicam, illa potest cõparatione istius vocari speculatiua; ratio quia quantò magis aliquod recedit ab vno extremo,tantò magis accedit ad alterum: at Theorica recedit à praxi, ergo accedit ad aliud extremum, nempè ad speculationem: hinc est vt medicina in vniuersali cum non descendat immediatè ad praxim, censeatur aliquo modo speculatiua, abstrahit enim ab actuali directione, & applicatione ad praxim:erit nihilominus practica,saltim mediatè, remotè, & virtualiter, cum altera medicinę pars sit immediatè,proximè, & formaliter, atque actualiter practica. plura Scot. 4.quæst. prol. & quodl. q.8.

Theorica medicinæ nõ est speculatiua.

ARTIC. III:

Theologiam Viatorum, & Comprehensorum esse practicam,non speculatiuam.

1 PEnes Scotum vbi sup.varię referuntur & confutantur sentẽtiæ de qualitate Theologiæ an sit practica,an speculatiua. afferemus tamen principaliores.Sunt qui dicunt Theologiam esse contemplatiuam, non tamen practicam,nec speculatiuam:fundamentum est Diui Augustini authoritas,is enim l.12.de Trin. cap.14. ait quòd *sapientia est respectu contemplationis, sciientia verò respectu actionis*: de Theologia autem dictum fuit esse sapientiam,ergò erit contemplatiua. Circa hoc inquit Scot. contemplatiuum includere scientiam, at non sisti in solo genere scientiæ,sed extendi vltra genus scientiæ ad actum voluntatis, qui est praxis; ea ratione,qua August. docet contemplatiuum illud cõtinere memoriam, intelligentiam, & voluntatem: & ob id adesse ibi repræsentationem Trinitatis. contemplatiua tamen sic sumpta erit practica,quia extendetur ad contemplationem, cognitionem,& amorem Trinitatis.

Varia Theologorum placita.

2 Adest & sententia altera,Theologiam esse *affectiuam*. hæc tribuitur D.Bonau. q.3. prol. Ægidio,& plerisque.de hac eadem inquit Scot.quòd si per affectiuum intelligit aliquod tertium membrum distinctum à practico, & speculatiuo, id non est admittendũ; probat, quia Aristoteles sufficiẽter diuisit scientiã *in practicam, & speculatiuam* absque alio membro, ergo non datur tertium; tum etiã quia affectus, seù dilectio est praxis,ergo ab ea sciẽtiã dicitur practica, & non induet rationem tertij membri. quod si sententia hæc velit esse practicam, nõ discrepat ab ea Scotus.licèt verò D.Bonau. dicat esse magis affectiuam, quàm cõtemplatiuam, tamen idem videtur dicere,ac esse practicam; nam pro con-

Sent. D.Bonau.

tem-

templatiuo accipit scientiam aliquanto abstrahentém ab affectiuo, & includētem speculatiuum: vt sic autem magis habet de affectiuo, quàm de contemplatiuo.

Sententia Gothfred.

3 Tertia sententia, est Goffredi, quodl. 13. quæst. 1. qui docet esse simul practicam, & speculatiuam. indèque deducit esse non vnicum, sed duplicem habitum, alterum practicum, alterum speculatiuum.

Sententia D. Th.

4 Quarta est D: Tho. 1. p. q. 1. art. 4. docentis esse simul practicam, & speculatiuam, esse tamen magis speculatiuā. differt verò ab opinione Gothfred. quia ille distinguebat eā in duos habitus, at D. Th. ait esse eundem habitum. fundamentum, quo sit vnus habitus, inde est, quia subiectum Theologiæ est Deus, qui est vnus. item ratio formalis, qua considerat omnia contenta in ea est reuelatio; at illa vnica est. Hæc sententia variè declaratur, alij namq; aiunt esse vnam eminenter, cùm eminenter contineat practicum, & speculatiuum: ita Caetan. additque esse quoque formaliter vtrūque. Alij, vt Vasqu. non eminenter, sed formaliter practicam, & speculatiuam, argumenta afferentur inde.

Theologia non est simul pract. speculat.

5 Sit verò prima assertio, Theologia non est simul practica, & speculatiua, nec formalitet, nec eminenter. est Scoti 4. prol. prob. quandocunque aliquod commune diuiditur per differentias essentiales oppositas, siuè per proprias passiones stantes loco differentiarum impossibile est vtrumque ipsorum posse simul competere alicui contento sub illo communi: sed practicum, & speculatiuum diuidunt sciētiam vel tanquam differentiæ, vel tanquam propriæ passiones; ergo impossibile est Theologiam esse simul vtrūque istorum. Maior de se patet, aliàs idem corpus posset simul esse corporeum, & incorporeum: idem animal simul rationale, & irrationale. eadem substantia spiritualis, & corporea; infinita, & finita. Responderent Caet. & alij, non implicare vt eminenter sit vtrumque, quia Theologia est scientia infinita, quia de obiecto infinito; & propterea est eminenter practica, & speculatiua: implicat verò scientiæ finitæ cōtinere simul practicum, & speculatiuum. Contra, Rationale nōn cōtinet in se eminenter irrationale, quia sunt differentiæ omnino, & essentialiter oppositæ sub animali, adeout vnū non possit esse eminenter vtrumque: licet namque illud sit perfectius isto; nihilominus non est dicendum, quòd homo sit formaliter rationalis, & irrationalis; ergo licet Theologia sit cunctis scientibus nobilior, non propter hoc erit vtrumque istorum. Multò etiā magis est improbabile dicere, quòd sit vtrumque formaliter: sicut improbabilissimum est dicere nitribile esse rudibile, & rationale mugibile: ergo minus probabile esse Theologiam practicam, & speculatiuam formaliter. Insuper practicum, & speculatiuum sunt contradictoria: quę tamen nō possunt verificari de eodem. prob. antec. practicum consistit in illa duplici relatione aptitudinali: speculatiuum in negatione eius. Rursus, id quod dicebat, practicum, & speculatiuum esse differentias scientiæ finitæ: hinc redarguitur, si namque sunt differentiæ scientiæ finitæ, ergo non possunt competere Theologiæ, quæ est scientia infinita; prob. sequ. finitum enim, & infinitum sunt membra diuidentia opposita; ergo non possunt passiones vnius competere alteri; ergò practicū, & speculatiuum, quæ sunt differentiæ scientiæ finitæ, non competent Theologiæ infinitæ. Præterea practicum, & speculatiuum sunt differentiæ scientiæ in communi, non scientiæ in speciali: at Theologia non est scientia in communi cùm ergo sit particularis vindicabit sibi vel practicum, vel speculatiuum; siuè ergò consideretur eminenter, siuè formaliter, non erit simul practica, & speculatiua.

Habitus Theologiæ non diuiditur in practic, & speculat.

6 Secunda assertio, habitus Theologiæ non est duplex, veluti practicus vnus: & alter speculatiuus, sed vnus. est contra Gothfred. & probatur à Scot. habitus non habens euidētiam ab obiecto non distinguitur secūdùm distinctionem obiectorum, aliàs oporteret ponere duas fides infusas: iste habitus non habet euidentiam ex obiecto; igitur non distinguitur secundùm distinctionem obiectorum; ergo non erit

duo habitus, alter respectu operabilium, alter respectu speculabilium. Insuper opinio hæc de duobus habitib. quamuis possit habere probabilitatem aliquam de Theologia, prout tradita in scriptura, licèt namq; totius Theologiæ subiectum sit Deus, tamen in libris particularibus scripturæ possent haberi diuersa particularia subiecta, vt in libris Moysis de creatione Orbis, de Diluuio, de liberatione Populi, de lege Dei, & similiter in libris alijs, tum Regum, tum Prophetarum; nihilominus loquendo de Theologia in se, & cōpletè tradita, nō dantur distincti, sed vnicus habitus, & totalis, ratio quia vnum est subiectum totale, tum Scripturæ sacræ, tum Theologiæ, quod est Deus, ergò habitus vnus totalis. Insuper scientiæ omnes debent reduci ad vnam perfectissimam, & eminētissimam: hæc autem est Theologia, ergò ipsa erit vna, ergò habitus vnus. Denique illa scientia est practica (& est argumentatio ad hominem) in qua non non traditur tractatio de speculabilib. magis, quàm eorũ cognitio pertineat ad praxim: at in Theologia si agitur de speculabilibus, vtique agitur de eis in in ordine ad praxim. minor prob. in Theologia non agitur de fine, & de his, quæ sunt ad finem, siuè de cōditionibus appetibilitatis, & consequutionis finis, non inquam agitur de his, nisi in ordine ad praxim, puta dirigendo intellectum, & voluntatem circa consecutionem debitã ipsius vltimi finis, ergò absolutè erit non speculatiua, sed practica. Vnde fit, vt cùm agitur de speculabilib. non ibi figendus est intellectus, sed transeundum ad regulandam voluntatem in ordine ad legem implendam, Deum, proximumq; amãdum, in ordine ad praxim, quia *finis legis est dilectio*. Confirmatur, quia contingit voluntatem nescire Deum amare: ignorare qualiter Trinitatem debeat colere, & adorare: quidnã pro Incarnationis beneficio rependendũ sit Deo, & huiusmodi; indè verò intellectus contemplabitur, speculabitur, discurret per singula, vnde illustratus superno lumine docebit sic Deum esse colendum, sic Trinitatem adorandam, sic ipsam amandam, sicque eidem beneficia esse rependēda, siuè gratiarum actiones referendas; non ergò figitur intellectus in pura speculatione eorum.

7 Tertia assertio, Theologia tum Viatorum, tum Comprehensorum est practica, non autem speculatiua. Scot. vbi sup. intelligitur verò tum de Theologia necessariorum, vt Deus est Trinus, & vnus, tum contingentium, vt Verbum est incarnatum &c. prob. illa cognitio est practica, quæ est prior naturaliter, & conformis, seu directiua volitionis rectæ: Theologia est talis, ergò: maior probata remanet ex præc. art. probatur minor, subiectum Theologiæ Deus est virtualiter conformis volitioni creatæ rectæ in ratione diligibilis; ratio, quia ab ipso Deo desumuntur priora principia rectitudinis, vtputa Deus est colendus, amandus; ergò virtualiter continet rectitudinē creatæ volitionis, & creatæ intellectionis, qua intelligimus Deum esse amandum, quia ipse Deus continet virtualiter omnem rectitudinem tum intellectionis, tum volitionis creatæ rectæ: ergò Theologia habita de eo erit practica. Item Deus est finis vltimus tum Viatorum tum Beatorum, ergò eorum Theologia est practica. prob. consequ. principia sumpta à fine practico sunt practica: finis autē Beatorum, & Viatorũ est amor, & fruitio, & obsequium Dei, quæ omnia sunt praxis. Insuper finis legis est operari practicè: prob. Matt. 22. *Diliges Deum ex toto corde tuo, & proximum sicut te ipsum*, inquit Christus Dominus; & rationem subdens ait, *ab his enim tota lex pendet, & mandata*; itaque tota Dei lex, & Theologia pendet ab obseruantia practica legis. Rursus lex ipsa non sola speculatione contenta est, sed ordinatur ad praxim. prob. Ioan. 20. *hæc scripta sunt vt credatis: & credentes vitam habeatis in nomine Iesu.* vbi sacer textus non ait, *hæc scripta sunt, vt credatis solummodo*; non enim ibi sistitur: sed transit vltro, dicendo, *vt credentes vitam habeatis*; quapropter non erit speculatiua contēplatione, siuè speculatiua fide, seù credulitate contenta Theologia, sed praxim exiget, & ad praxim vlterius ordinatur. Rursus illa

Theologia Viatorum, & Beatorũ est practica, tum necessariorum, tum cōtingentium.

Lex ordinatur ad praxim.

scientia est practica, in qua, licet agatur de speculabilibus, tamen non tractatur de eis magis quàm requiratur ad praxim, & ad cognitionem practicam: taliter verò se habet Theologia: probata est minor, quia quæcunque in ea aguntur, quæ videntur speculabilia, siuè de fine, siuè de medijs, & circumstantijs finis, eatenus in ea tractantur, quatenus dirigunt intellectum ne erret circa cognitionem finis, & inflammant voluntatem ad prosecutionem eiusdē finis. Rationes hæ militant de Theologia tum necessariorum, tum contingētium. adest inde ratio altera, militans pro solà Theologia contingentium. illa notitia est practica, quæ est prior praxi; & directiua praxis, & nulla notitia est directiua praxis, nisi notitia illa sit recta, ab illa namque pendet rectitudo praxis: sed rectitudo primaria omnis creatæ praxis de contingētibus pendet primario à voluntate diuina: patet, quia ipsa est prima regula infallibilis, indefectibilis, & inobliquabilis omnis humanæ, & Angelicæ rectitudinis, ergo Theologia Angelica, & humana est practica. Dices ad Angelos nō spectare multa cōtingentia, vtputa Incarnationem, Sacramenta, & huiusmodi, ergò non est practica cognitio horum. Respond. quidquid sit de his, nihilominus, ait de Angelis Ioannes Apoc. 7. *quod ipsi quoque vicerunt in sanguine Agni*: cùm verò sub lite sit an Christus meruerit eis, tamen tenentur angeli colere, & adorare incarnatum Verbum iuxta præceptum Apostoli, *& adorent eum omnes Angeli eius*: adoratio autem est praxis, quæ consistit in reuerentia, & amore ipsius Christi.
Hebr.1.
quod amplius patuit in deserto, vbi deuicta trina tentatione, *accesserunt Angeli. & ministrabant ei.* in ipso etiam
Matt.11.
Incarnationis tempore facta fuit *vox Angelorum canentium, gloria in excelsis Deo*: sicut passim Scripturæ mysteria
Luc.2.
enarrant Angelorum in obsequium Christi. Circa necessaria autem de ipso Deo, idem dicēdum, ac de Theologia hominū, ipsi.n. Trinitatis arcana contemplantur practicè in ordine ad amorem Dei, ac laudem sanctitatis eius, vnde canunt alter ad alterum dicentes *Sanctus Sanctus Sanctus, plena est omnis Terra gloria eius.*
Isa. 6.

8 Denique sententiam nostram confirmat apertè Apost. Rom. 13. *finis legis est dilectio.* at dilectio est praxis, ergò Theologica est practica. Matt. 22. *in his duobus præceptis tota lex pendet & mandata*: nempè à dilectione Dei, & proximi. Insuper Aug. de laud. char. *ille tenet*, inquit, *quidquid latet, & quidquid patet, in diuinis sermonibus, qui charitatem seruat in moribus*: ecce quomodo diuinus sermo Theologicus ordinatur ad dirigndos mores, & ad praxim. Et profectò sententia ista nedum est rationabilis, tot rationibus vrgentissimis roborata, sed pijssima, etenim inuitat nos ad Dei amorem, legis obseruantiam, ac propriam salutem; hoc namque docet ipsa fides, ipsæ diuinæ scripturæ, ac ipsa Theologia.

ARTIC. IV.

Vtrum Theologia Dei sit practica, vel speculat.

QVæstio de Theologia Dei transfertur ad materiam de scientia Dei, ibiq; discutietur quid sentiendum de Theologia Dei.

ARTIC. V.

Soluuntur argumenta pugnantia contra præcedentem articulum.

1 PRimo arguitur aliquibus argumentis Scoti allatis contra seipsum, inde aliorum: arguitur autem, cognitio dicitur practica à fine: at Deus licet finis sit noster vltimus, tamē in Theologia nō cōsideratur vt finis, sed vt Deus, ergò nō est practica, maior prob. cognitio pratica pēdet à principijs practicis: at principia sunt practica à fine practico. Resp. notitiam pra-

An notitia practica à fine. esse practicam nō à fine formali, quod est respectus ille, siue non à fine vt finis est, sed à fine obiectiuali, obiectum verò est Deus, & ab eo sumuntur principia virtualiter continentia nostram praxim, siue obiectum est hæc essentia, vt directiua praxis.

2 Obstatur cognitio de Deo non est immediatè directiua prexis: vtpote Deus est summum bonum, infinitum, independens, ens necesse esse, & huiusmodi, quæ non immediatè dictant de praxi. Resp. nihil refert vt dictet mediate, vel immediate, formaliter, siue actualiter, an aptitudinaliter: quocunque modo dictet, id sufficit, vt sit practica.

Propositio, Deus est Trinus, & vnus, est practica. 3 Obijcitur, hæc Deus est trinus, & vnus, Pater generat Verbum: Pater & Filius spirant Spiritum Sanctum sunt omnino speculatiuæ, vt de se patet. Resp. omnes has proportiones esse practicas, quia virtualiter dirigunt ad praxim: vnde hæc Deus est trinus, & vnus dictat adorandas esse omnes tres personas absq; exclusione vllius, aliàs adorationis actus non esset rectus: Hæc Pater generat Filium, & vterque producit Spiritum Sanctum, dictant diligendas esse ipsas personas, tum producentem Patrem, tum Filiū productum, tum etiam diligēdam esse tertiam procedentem ab vtraque.

Dilectio terminatur ad essētialia, & notionalia. 4 Obijcies actus dilectionis terminatur ad essentialia non ad personas: maxima autem pars Theologiæ est circa personalia, ergo hæc Deus est trinus, non est directiua amoris. Resp. actum dilectionis terminari ad essentialia, & notionalia: verum est tamen, ait Scot. quod ratio fundamentalis sūt ipsa essentialia, & prima radix est essētia, summè bona, & huiusmodi: ex omnibus verò constituitur vnus terminus totalis, & adæquatus, quod est ipsa Trinitas.

Fides est habitus pract. 5 Insuper fides est habitus speculatiuus, ergo Theologia speculatiua: prob. antec. Ioan. 20. *Hæc autem scripta sunt, vt credatis*; credere autem non est praxis, quia est actus intellectus. Resp. fidem esse habitum practicum, propterea quod est directiua, & ordinatiua credentis ad praxim: ad Ioannem verò dicitur, quod textus declarat seipsum, subdit enim, *Et vt credentes vitam habeatis*: vitæ autem credentium radix est amor, & charitas, inquit August. ergo credul tas ordinatur ad vitam amoris, & charitatis.

6 Obstatur, scientia practica agit de operabilibus, ac factibilibus: Deus autem non est obiectum operis, aut factionis. Resp. non est de ratione scientiæ practicæ, vt sit de obiecto factibili, id enim est per accidens; sufficit autem esse de obiecto attingibili per operationem voluntatis, amoris, & dilectionis: loquendo de mechanicis, eę erunt artes practicæ, quæ circa obiecta versantur attingibilia per veram factionem, vt securis, asciæ, & huiusmodi: Theologia verò non vtitur corporea circa obiectum suum factione, cum Deus non cadat sub potentia finita creaturæ, sed vtitur intellectus, ac voluntatis actu operatiuo siue operatione consistente in praxi amoris, & practica Dei intellectione. *Non est de ratione sciētiæ practicæ sit de obiecto factibili sufficit sit de obiecto attingibili p operat.*

7 Insuper omni scientia practica est aliqua speculatiua nobilior: at nulla nobilior scientia Theologia. Prob. ex proœm. metaph. tum quia speculatiua est gratia sui; tum etiam, quia certior: practica minus certa, & gratia alterius, quia gratia vsus. Resp. non cognouisse Arist. dari scientiam aliquā directiuam actus amoris circa vltimū finem; non enim posuit praxim voluntatis circa vltimum finem, sed quandā simplicem motionem naturalem: quod si nostram Theologiam, fidemq; cognouisset, vtique non dixisset omnem sciētiam speculatiuam esse nobiliorem omnì scientia practica, sed apposuisset, vt nos ponimus, Theologiam practicam esse nobiliorem omni scientia speculatiua. *Omni sciētia practica est aliqua speculatiua nobilior, explicatur. Arist. non nouit dari sciētiā directiuā amoris circa vlt. finē.*

8 Item cum verò dicit, practicam esse gratia vsus: per vsum intelligitur ipsamet dilectio & fruitio, ordinabilis ad Deum diligibilem, & fruibilem: nō autem per vsum intelligitur aliqua factio de obiecto factibili; hæc enim est ignobilior, vt mechanicæ scientię, seu artes: at Theologia est gratia vsus, id est operationis potentiarum nobilissimarum, vt intellectus, & voluntatis. Dices, ignobilitatis, & imperfectionis est in scientia ordinari ad aliud; ergo *Practica est gratia vsus exponitur.*

speculatiua erit nobilior, quia est gratia sui. Resp. verum si id, ad quod ordinatur sit inferius, & ignobilius sei at si erit nobilius, nedum non erit imperfectionis, immo perfectionis: taliter se habet sensitiua hominis, quæ est nobilior sensitiua bruti, quia illa ordinatur ad animam rationalem, quæ est nobilior bruto. ita Theologia ordinatur ad Deum, quo maius, & nobilius cogitari non potest, ideoq; erit practica, & nobilissima, licet sit gratia alterius. Immo erit etiam gratia sui, quia erit gratia subiecti sui, & non exibit limites sui; non enim ordinatur ad scientiam alteram, nec ad obiectum scientiæ alterius. Ad illud de certitudine, iam dictum in quæst. de scientia, Theologiã esse certissimam, etiam de contingentibus, & certiorem cunctis; licèt namque penes obiecta contingentia non sit talis, itaut aliqua alia sit certior, quia de necessarijs, tamen aliunde certior, innititur enim primæ veritati sub ratione reuelantis, vt ibi dictum. Cæterum, in communi loquendo, omnis scientia tum speculatiua, tum practica est æquè certa secundùm proportionem, quia vnaquæque resoluitur in sua principia, quæ in suo genere sunt certissima; licet non sit æquè certa secundùm quantitatem, quia obiectum vnius erit certius altero; itaut geometricè sint æquè certę, non arithmeticè. Theologia verò omni omnino scientia est certior, & certissima; itaut nulla certior; certissima quidem tum secundùm proportionem geometricam, tum arithmeticam. Plura Scot. addit ad hoc argum.

Theologia de contin-tib. certissima.

9 Arguitur, Theologia est adinuenta omnibus necessarijs existentibus, propter fugam ignorantiæ, quod patet, quia sollicitudo circa necessaria impedit acquisitionem huius scientiæ; ergo est speculatiua. Resp. licèt non sit inuenta propter necessaria extrinseca, quia medicina, & aliæ artes sunt propter hæc extrinseca; est tamen inuenta propter necessaria intrinseca .s. propter moderantiam passionum, & operationum; propter cognitionem, & amorẽ Dei, salutem animæ &c. & hoc sufficit, vt sit practica: aliàs si scientia moralis non esset propter extrinseca, nihil minus esset practica. Ad illud de ignorantia, inquit Scot. quod multò plura scibilia possent poni, sed hæc ponuntur vt efficacius inducatur auditor ad operationem eorum, quæ ibi persuadentur. quidquid tamen sit, Theologia non est adinuenta solùm propter fugam ignorantiæ, sed etiam propter erga Deum amorem, legis obseruationem, & salutis, iuxta illud, *hæc scripta sunt vt credatis, & vitam habeatis.*

Theologia adinuenta propter fugam ignorantiæ, & propter moderantiam passionum, cognitionẽ, et amorem Dei.

10 Argues, Boet. de Trin. assignat tres partes speculatiuæ, quarum vna est Theologia. Resp. intelligere Metaphysicam, quæ appellatur Theologia naturalis, quia etiã ipsa agit de Deo, sub conceptibus tamen communibus.

11 Dices, hæc, *Summum bonum est diligendum: Benefacienti est benefaciendum, medicina Theorica est speculatiua*: omnes hæ propositiones sunt speculatiuæ. Resp. sunt practicè saltim remotè, & virtualiter, vt est dictum. Ad illud de medicina patet ex 2. artic.

QVAE-

QVÆSTIO OCTAVA.

Quodnam sit subiectum in Theologia.

ARTIC. I.

Referuntur, & refelluntur varia placita.

Varia placita Theologorum.

1 Ententia est primo loco Magistri 1. d. 1. dicentis Theologiæ subiectum esse *res, & signa*: fundamentū desumpsit ex D. August. qui l. 1. de doctr. Christ. cap. 2. ait, *omnis doctrina, vel rerum est, vel signorū*. Ægid. quodl. 3. q. 2. ponit pro subiecto Deum sub aliquo respectu ad extra, vtpote, *Reparatoris, vel Gubernatoris, vel Capitis Ecclesiæ*. Lynconiensis in Examer, ait esse Christum, vt vnum triplici vnitate, prima, qua est vnum cum Patre, & Spirituſancto: secunda, quatenus est vnum cū natura assumpta: tertia, quatenus est vnum, tanquam Caput Ecclesiæ cum suis membris. prob. Christo conueniunt aliqui articuli secundùm diuinitatem, qui non possunt cōpetere humanitati: & aliqui competūt humanitati, qui conuenire nequeunt diuinitati; ergò totus Christus, prout amplectens vniuersos fidei articulos erit subiectum. Item subiecta scientiæ debent esse partes, vel integrātes subiecti primi, vel partes eius subiectiuæ: partes autem scripturæ non continentur sic sub Deo; prob. per Glosas multas, quæ initio librorum assignant pro subiecto causas naturales, & materiales, quæ quidem competere nequeunt Deo, vnde Glossa super Osæam dicit, quòd materia illius libri sunt decem Tribus. Insuper in aliquo Scripturæ libro nihil peculiare de Deo narratur, nisi influentia eius generalis ad Creaturas. D. Bonau. quæst. 1. prol. ponit Christum, vt Saluator, & Redemptor humani generis. Henricus in summ. art. 19. quæst. 2. sub ratione credibilis. Varro quæst. 6. prol. sub ratione boni. Thomas Argentin. quæst. 1. prol. art. 1. sub ratione diligibilis: ac Bacchon. q. 3. prol. quatenus est nobis cognoscibilis in Scriptura. Alij denique sub ratione aliqua attributali, vt sub ratione boni, vel entis infiniti, vel necesse esse: vel sub ratione communi, & vniuersali, vt entis &c.

2 Supradictæ tamen sententię stare non possunt; & ideo impugnantur. & primo illa Magistri: & quidem res, & signa sunt valdè communia, competunt enim omnibus artibus, & scientijs, in vnaquaque enim agitur de rebus, & signis talis artis; ergò vnum erit omnium scientiarum, & artium subiectum, igitur de vnaquaque scientia nō oportebit inquirere speciale subiectū, quia continuò dicetur, subiectum esse res, & signa. Item res & signa sunt subiectum valdè vniuersale: subiectum verò scientiæ debet esse proprium talis scientiæ, ac determinatum, itaut sit illius, & non alterius scientiæ, aliàs nō censebitur esse adæquatum talis scientiæ. Ad fundamentum ex August. vtique omnis doctrina vel est rerum, vel signorum: attamen ea non sunt subiectum primarium, speciale, & adæquatū huius scientiæ, erunt verò subiecta, sed non primaria ipsarum scientiarum. & loquendo de rebus, inter ipsas datur realitas vna, quæ sit omnino prima in tali scientia, aliæ nō sic primæ, sed pullulātes à prima: hæc quidem tanquam primaria erit subiectum, non illæ. *Impugnatur senten. Mag.*

3 Se-

Impugnat Aegid. 3 Secundo impugnatur opinio Aegid. scientia considerans subiectum suum sub aliquo respectu non reali, sed rationis, non est scientia realis, sed rationis, & propterea Logica est scientia rationalis, considerans de ente rationis, non realis: at respectus Reparatoris, & Capitis Ecclesiæ sunt in Deo respectus rationis, vt patet, quia sunt ad extra, ergò Theologia non est scientia realis. Item nullum vnum ens per accidens est subiectum alicuius scientiæ: absolutum, & respectiuum faciunt vnum per accidens, vt Deus sub respectu ad extra, ergo vt sic non est subiectum. Insuper respectus ad extra non conueniunt Deo necessario, ergo nulla Theologica veritas esset veritas necessaria.

Impugnat. Lyncon. 4 Tertiò impugnatur Linconiensis, quæ impugnationes militant simul ad opinionem D. Bonau. & quidem si Christus esset primum subiectum, sequeretur quòd veritates necessariæ de Patre, & Spiritu S. non essent Theologicæ, puta, Pater generat, Spiritus sanctus procedit à Patre, & Filio: item nec veritas contingens de eis, vt Pater creat cum Filio, & Spiritu sancto. Spiritus sanctus missus est visibiliter, & inuisibiliter: nec veritates necessariæ de Deo trino, & vno, vt Deus est omnipotens, immensus, & huiusmodi: nec veritates contingentes de eodem trino, & vno, vt Deus creat, & conseruat, &c. probatur consequ. quia nulla veritas pertinet ad aliquam scientiam, nisi sit de subiecto primo, vel de parte subiectiua, vel integrali, vel esentiali eius, vel de aliquo attributo essentialiter ad subiectum: sed Pater, vel Siritus sanctus, vel Trinitas nō sunt Christus, nec pars aliqua dictorum modorum, nec attributum ad Christum essentialiter, inquit Scot. prob. quia cùm Christus dicat etiam naturam humanam, sequitur quòd vt habens naturam creatam erit essentialiter prior Patre, vel Spiritu sancto, vel Trinitate, quia essentialis attributio non est, nisi ad essentialiter prius. tum etiam, quoniam idem Christus secundùm diuinitatem, in quantum est Verbum non habet talem prioritatem, vt secundùm eam possit Pater, vel Trinitas ad eum attribui, quia Verbum est secunda persona, quæ non est prior Patre, nec Deitate, nec essentia diuina. sequeretur ergo quod essentia, & Trinitas essentialiter attribuerentur ad Christum, veluti ad subiectū, vel ratione humanitatis, vel diuinitatis, primum omninò implicat, cùm Deus nō pendeat à creatura: & de Verbo iam constat non esse primam personam in Trinitate, nec priorem Patre, nec Deitate. Dices saltem erit talis in ordinem ad Spiritum Sanctum, cùm Verbum sit prius eo. Resp. quòd prioritas subiecti nō exigit quācunque antecedentiam, seù qualemcūque, sed exigit omninò primam, itaut subiectum sit omninò primum in tali scientia, aliàs passio prior posset esse subiectum in ordine ad passionem posteriorem; Verbum verò non est omnino primum in Trinitate, cùm non sit prius Deitate, nec Patre. Item ad principale, veritates necessarias de Patre, Spiritu sancto, & Trinitate impossibile est contineri virtualiter in Christo. prob. si Verbum non fuisset incarnatum, nihil minus veritates illæ fuissent necessariæ. Insuper aliàs tales veritates de Deo penderent ab ipsa incarnatione: at veritates illæ sunt necessariæ, vt Deus est trinus, & vnus, infinitus, immēsus, & huiusmodi, incarnatio est contingens, & temporalis. Rursus, non posset tradi de Deo distinctissima cognitio, qualis dabilis est à subiecto Theologiæ. prob. Christus est persona solius Verbi, non Patris, non Spiritus sācti, ergo si Christus est subiectum, non vtique traderetur distincta cognitio de omnibus personis, sed solius Verbi. Confirmatur, quia distincti sunt articuli de Patre, Spiritu sancto, & Christo tum secundùm humanitatem, tum secundùm Diuinitatē. Vltimo concluditur intentum ex optimo Scoti discursu, si subiectum medicinæ sit corpus humanum, & passiones talis subiecti sint sanum, & infirmum: atque eius subiecti species sint corpus sanguineum, flemmaticum, cholericum, melanchonicum: si quis diceret primum, & adæquatum subiectum esse sanitatem, vel sanguinem, cæterosq; humores, malè diceret, etenim hæc non sunt prima in tali arte, prius namque est

eſt corpus humanum, quā cætera huiuſmodi, priuſque eſt ſubiectum ſua paſſione, aliàs paſſio eſſet prior ſeipſa quatenus ſubiectum, & paſſio: ita à pari, ante notitiam Chriſti præcedit notitia Patris, Pater enim prius eſt Verbo: ante humanitatem Chriſti prior eſt tota Trinitas: ante perſonas prior eſt ipſa Deitas; quapropter Chriſtus non habebit rationem omnino primi. licet verò D. Bonau. hanc exprimat ſententiam, nihilominus loquendo de ſubiecto radicali, & primariò non negat eſſe ipſum Deum, vt Scotus, ait namque in prima ſua ratione fundamentali ſic, *illud eſt ſubiectum in ſcientia, de quo, & de cuius proprietatibus eſt ſcientia tota: ſed de Deo, & eius operibus eſt totus iſte liber, ergò.* intendit verò ſubiectum aſſignare, prout complectens omnia ipſius Theologiæ, tum ad intra, tum ad extra, & ab hoc nec diſcrepat Scot. vt in art. ſequ.

Explicatur. D. Bonau.

5 Ad rationes verò Lynconienſ. reſpõdendo dicimus ad primam, quòd veritates contingentes de Chriſto non reducuntur ad humanitatem primò, ſed ad Verbum diuinũ, inquit Scotus, nempè primo, quia primæ propoſitiones de Chriſto ſunt iſtæ, Verbum eſt incarnatum, aſſumpſit humam naturã; indè verò ſubſequuntur aliæ, vt paſſus, mortuus, & huiuſmodi: quæ denique vltimato, & primitus reducuntur ad Dei voluntatem, vtputa, quia Deus vult, agit enim liberè ad extra. & ſi veritates tales reducuntur ad humanitatem, quia poſſet argui, quòd paſſio, & mors inhæret ratione humanitatis, ergò humanitas eſt ſubiectum, reſpõdet Scot. quòd humanitas non eſt ratio primi ſubiecti, ad quod ſtet vltimata reſolutio, ſed eſt, inquit, quaſi paſſio prior, medians inter primum ſubiectũ iſtarum veritatum, quod eſt Verbum, & alias poſteriores paſſiones, vt natus, paſſus, & ſimilia. Ad ſecundam, ſimiliter ad tertiã, nullus eſt ſacræ Scripturæ liber, in quo nõ agatur de Deo, & ita Deus erit ſubiectũ in tota ſcriptura: ꝙ ſi hiſtoria aliqua narratur, vt in libris Moyſis, Regum, & alijs, hiſtoria talis non eſt ſubiectum primariũ, ſed remotum, inquit Scot. agitur enim quandoque, ſiuè de creatione, ſiuè de liberatione Populi, ſiuè de bello, ſiuè de flagellis, morte, & huiuſmodi, omnia quidẽ hæc non enarrantur à ſacris Scriptoribus in ordine ad ſe principaliter, ſed principaliter in ordine ad Deum, vt oſtendatur Deum Creatorem, ſupremumque Moderatorem, ac vniuerſorum Iudicem, & Cenſorem; & ex hoc patet differentia inter ſacras, & prophanas hiſtorias: in ſacris namque agitur principaliter de Deo, de creaturis ſecundario; in prophanis principaliter de creatura, de Deo per accidens; ſi namq; liberatio Populi de Ægypto deſcriberetur à prophano Authore, principale ſubiectũ eſſet Populi liberatio, prout talis Populus dicitur erutus de manu Pharaonis, per accidens verò intenderet agere de Deo liberatore: at Moyſes principale ſui Penthateuchi ſubiectum ſtatuit ipſum Deum. quapropter Deus eſt principale ſubiectum ſacræ Scripturæ.

Reſpondetur obiectionibus Lync.

Differẽtia inter ſcriptores ſacros & prophanos.

6 Sententia etiam aſſerens ſubiectum eſſe Deum, ſed ſub ratione communi entis, eſt minus probabilis, ſuadetur, conceptus communes non continent virtualiter notitiam veritatum per ſe, & propriè Theologicarum, vt Deus eſt trinus, & vnus, Deus eſt incarnatus; ergo non eſt vt ſic ſubiectũ. prob. anteced. aliàs concipiendo Deũ ſub ratione entis haberemus de eo notitiam Trinitatis, Incarnationis. Item ad hæc non potuit Philoſophus attingere ex ſua Metaphyſica, conſiderante ens, & rationes communes. Inſuper ſi ſic, ergo Theologia non eſſet de ijs, quę ſoli Deo nota ſunt: ea autem ſunt Trinitas, prædeſtinatio, reprobatio, & huiuſmodi, poſſemus enim & nos ex talibus communib. conceptib. cognitionem iſtorum comparare.

Eſſe ſub ratione communi entis impugnatur.

7 Nec ratio attributalis, vt bonitas poterit eſſe ratio ſubiectiua. prob. attributa ſe habent inſtar, ſeu quaſi paſſiones: at paſſio non eſt primum in ſua ſcientia, cùm ſit poſterior ſubiecto. Itẽ paſſionis probatio reduceretur ad aliã anteriorem paſsionem, tanquam ad primam radicem; at radix paſſionum eſt ſubiectum. Inſuper licet ratione identitatis eſſentia, & attributa ſint idem, & ambo incauſata, tamen attributa emanant ab eſſentia, ergo non præ-

Sub ratione attributali impugnatur.

præcedũt, ergo essentia est prior; quia qualis ordo esset si verè causarentur ab essentia, talis modo est, cùm non causantur, sed pullulant ab essentia: at tunc essentia esset prior, ergo & modo. Demum essentia est actualius attributis, patet, quia vnica, & non communicabilis ad extra.

ARTIC. II.

Respondetur ad quæst. iuxta multiplicem acceptionem Theologiæ.

1 Opinionibus præcedentibus explosis remanet vt aliter quæstioni respondeamus. Primo autem dicimus. Subiectum materiale Theologiæ in se, est Deus, quantùm ad veritates necessarias. est Scoti 4. quæst. prol. prob. primum subiectum continet virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est subiectũ: sed nihil virtualiter continet veritates omnes Theologiæ, nisi Deus, ergo Deus est subiectum. prob. min. nil aliud continet eas, nec vt causa, nec vt effectus: prob. primo: nil aliud est causa earum, nisi solus Deus; etenim veritates Dei sunt à Deo; non enim Trinitas & perfectiones Dei sunt nisi ab ipso Deo, non .n. ex effectibus deuenire possumus in cognitionem eorum, quæ sunt propria ex proprijs ipsius Dei, vt Trinitas, aliàs naturaliter cognosceremus Trinitatem ex Creaturis, ergo subiectum est ipse Deus. Insuper, Theologia est de ijs, quæ sunt soli intellectui diuino naturaliter nota: solus autem Deus est sibi naturaliter notus. prob. anteced. si Theologia est de aliquibus intellectui creato naturaliter notis, ergo præter ista danda sunt alia cognoscibilia, non quidẽ ab intellectu creato, sed increato, & diuino, quia diuinus intellectus est cognoscitiuus plurium, quàm creatus: de illis autem danda erit aliqua scientia superior ad scientiam naturalem creatam, illa vero erit Theologia. Antecedens Scoti non intelligitur absolutè de omnibus veritatibus Theologicis, etenim Deum esse, atque primum Motorem, & vltimum finem esse, & huiusmodi, hæc naturaliter cognouere etiam Philosophi, intelligitur autẽ de conceptibus proprijs ex proprijs, vt trinũ &c. Item probatur principale intentum, in nulla scientia traditur ita distincta cognitio de aliquo, quod non est subiectum eius, sicut traditur de eius subiecto; prob. aliàs non, magis hoc, quàm illud esset eius subiectum; nam distinctissima cognitio in vna quaque arte, & scientia est illa, quæ in ea traditur de eius primario subiecto, cognitio namque cæterorum in tali scientia pendet ab hac: ergo si Deus non est hic subiectum, non vtique de eo traditur distincta cognitio in Theologia; ergò distinctior posset tradi in alia scientia: at nulla alia est talis, non Metaphysica, quia non agit de Trinitate, non alia, quia omnis alia præter Theologiã est inferior ad Metaphysicam, ergò dum in sola Theologia traditur talis cognitio, sequitur, vt Deus sit eius subiectum. Persuadetur insuper.

Subiectum materiale Theologiæ in se est Deus quoad veritates necessarias.

2 Aug 3. de Trin. cap. 19. ait quòd Theologia ex aliqua parte est sciẽtia, & ex altera est sapientia: si verò esset solummodo de rebus creatis, & temporalibus, esset solummodo scientia: cùm igitur sit etiam sapientia, erit vtique de rebus etiam superioris ordinis, est enim sapientia de æternis, vt dictum fuit, & ita erit de Deo, vt de primo subiecto. Secundò, portio nobilissima debet perfici habitu nobilissimo: portio superior intellectus nostri est talis, ergò perfici habet habitu Theologiæ nobilissimo; prob. consequ. aliàs si Theologia non esset sufficiens ad adequandam perfectam portionem intellectus nostri, daretur scientia alia, nobilior Theologia, perficiens adæquatè nobilissimam portionem intellectus creati. Tertiò ex Aug. 14. Trin. c. 1. & 4. *Theologia est de numero illorum, quibus fides gignitur, defenditur, & roboratur*; ergò est de eodem obiecto, de quo est fides: fidei autem obiectum est Deus, ergò idem erit & Theologiæ. Quartò, nobilissima scientia est de nobi-

Theologia partim est sciẽtia, partim sapientia.

nobilissimo obiecto 6.met.t.1. & 1. de an.tex.1.est verò Theologia nobilissima omnium,ergò de Deo, veluti subiecto.

Subiectum adæquatũ totius Theologiæ est Deus cum creatura.

3 Dicimus secundò, subiectum materiale adæquatum, & completum totius Theologiæ non esse Deum solum,sed Deum simul cum ipsa creatura.videretur assertio hæc dura Scotistis, vtpote discedens à doctrina Scoti, verum attendant Scotum, & fatebuntur esse apertam mentem Scoti. ipse igitur in fine impugnationis D.Bonauent.sub litt.P. ita ait, *& tunc saluabitur, quòd omnis veritas Theologica vel est de primo subiecto puta quę est in Deo, per rationem Dei; vel quasi parte subiectiua primi subiecti puta,quæ est propria alicui personæ:aut de aliquo quod attribuitur ad subiectum primum, vel quasi partem subiecti,vtputa de creatura,quãtum ad respectum,quem habet ad Deum, vt Deus:& de natura assumpta, quantũ ad respectum, quem habet ad Verbum, subsistentificans.* inuoluit ergò Scotus in completa ratione subiecti etiam ipsas creaturas, ergò adæquatum materiale subiectum est Deus cum Creaturis. & idem Scot. q.3. lat. prol. docet Theologiam Dei admodum differre à nostra,& Beatorum;siquidem illa est de omnibus, nostra verò, & Beatorum est tantummodo de ijs, quæ Beatis reuelantur in Verbo, & Viatoribus per fidem:quòd si Dei Theologia,& in se, est de omnibus; ergò erit etiam de Creaturis. Insuper mysteria,siuè creationis, siuè conseruationis, tum etiam mysteria quæuis tum naturalis, tum supernaturalis ordinis, & Incarnationis,Sacramentorum,gratiæ, & gloriæ, & huiusmodi, vtique omnia dicunt attributionem ad Deum, tanquam ad authorem,& restauratorem naturæ,& de omnibus his agit fides, agit Theologia, ergò obiectum materiale adæquatum erit Deus vnà cum creaturis, & ad hunc sensum trahendus etiã est D.Bonau. Accedit, quæcunque habẽt esse, vel sunt in Deo formaliter, vel attributionem habent ad Deum,vel sunt in eo eminenter, & virtualiter. primi generis est Trinitas cũ suis perfectionibus. secundi, & tertij generis sunt creaturæ;at Theologia agit de his omnibus.denique agit Theologia de omnibus,quæ competunt Deo tum ad intra,tum ad extra:de illis formaliter,de his per causalitatem, & eminentialem continentiam,atque finalem reductionem, ergò à primo ad vltimum materiale adæquatum subiectum erit de Deo,& creaturis.

Dura Scotistis assertio,at vera de mente Scoti.

Subiectum formale, quod, est Deus sub rat.Deitatis.

3 Tertiò dicimus, loquendo de subiecto formali, *quod*, illud est Deus sub ratione Deitatis,seu quatenus hæc essentia:est eiusdem Scot.supponimus verò subiecti diuisionem,diuiditur nãque in materiale, & formale: primum constat, & de eo iam diximus: secundùm subdiuiditur in quod,& quo:primum est illud, quod est ratio terminãdi scientiam: secundum est illud, quod est ratio secundùm quam obiectum mouet intellectum ad assensum scientiæ, itaut non sufficiat respondere interroganti, sub qua ratione Deus est subiectum,non inquam, sufficiat dicecere,mouere sub ratione Deitatis; nã de deitate quærimus, sub qua ratione ipsa mouet nostrum intellectũ: & hoc præcipuè tenetur admittere Scotistæ, dum Scotus ait,vt videbimus, non sub ratione Deitatis esse Deum obiectum Viatoris,sed sub ratione entis infiniti; igitur Deitas non est vltima ratio motiua.tum quoque, quia Deus ad extra mouet per fidem, per testimonia Prophetarum, Ecclesiæ, & mouet sub ratione reuelantis,vt dicetur, igitur meritò distinguitur subiectum formale in quod,& quo.

4 Probatur verò assertio, primò ex confutatione cæterarum sententiarum art. præced. adstipulantium Deũ sub varijs rationibus esse subiectum, vt ibi;tum etiam ex discursu,qui sequitur. & quidem ratio Deitatis est prima,& nobilissima inter cæteras rationes obiectiuales, ergò Deitas erit obiectum formale. prob. siquidem adeò est prima in diuinis ad intra, vt ipsa Deitas, siuè essentia sit prima radix: quam etiam Damasc.appellat *Pelagus omnium perfectionum.* Insuper est nobilissima, quoniam ipsa est prima ratio,qua Deus,qui est ens perfectissimũ sit Deus.Rursus, omes Dei perfectiones sunt posteriores natura ad ipsam essentiam, ergò habent ordinem attributio-

butionis ad ipsam. Præterea, inquit Scot. Deitas est perfectissima, ergò ad illam, vt sic, debent reduci omnia. Dices, etiam conceptus infinitatis, independentiæ, necesse esse, & huiusmodi, sunt perfectissimi, quomodo ergo reductionem habent ad Deitatem; tum quia ambo sunt infita, tum quia sunt idem. Resp. licet ita sit, tamen rationẽ infiniti, & perfecti non eodem modo possident essentia, modi intrinseci, & attributa; siquidem infinitas, & perfectio essentiæ est radicalis, aliorum verò non item: item Deitas est infinita triplici modo infinitatis: radicalis, realis, & formalis, cætera verò modo duplici, vt realis, & formalis, relationes etiam personales ex Scot. vnico modo, nempè identicè. quapropter stat differentia in modo. item cætera pullulant ab essentia, mirum ergo non est, si non potest ibi adesse alia ratio prima obiecti formalis, nisi essentia, quia cætera sunt ab essentia, & ipsa à nullo. Denique id constare potest ex alio cõsimili discursu: & quidem homò potest intelligi secundùm varios conceptus, vtputa, iuxta quod est animal rationale, substantia, animal mansuetùm in natura, vt animal omnium perfectissimũ. primus horum conceptuum est quidditatiuus: secũdus est communis, quia prædicamentum substantiæ est commune: tertium est accidens absolutum; & in quarto consideratur in ordine ad aliud. Inter istas considerationes, cõsideratio prima est vtique perfectissima, quia propria, & quidditatiua: conceptus secundus est confusus, quia in communi. consideratiò tertia non est adeo perfecta, quia supponit subiectũ, tanquã accidens: & consideratio quarta quia respectiua, præsupponit suum absolutum: igitur cùm perfectior cognitio sit quidditatiua; illa erit omnino prima; tum etiam, quia omnia hæc dicunt ordinem, & attributionem ad primam, & depẽdent à prima. ita à pari de Deitate, demptis imperfectionibus, conceptus modorum, & attributorum, siuè relationum personalium emanant ab essentia, igitur ipsa veluti prima, erit ratio subiectiua formalis Theologiæ. multo magis id patet de respectibus ad extra creaturarum, omnia namque, vt diximus dicunt ordinẽ ad Deum.

Omnia sũt infinita ad intra, sed non eodem modò, & ordine.

5 Quarto dicimus, loquendo de Theologia tum Dei, tum Comprehẽsorum, in se, respectu necessariorum, subiectum formale est etiam Deitas, siuè hæc essentia. probata remanet, subiectum Theologiæ in se est Deus, sub ratione Deitatis: ergo erit semper talis quantum est de se, in quocunque intellectu ponatur. Item penes nos, subiectum nostræ fidei est Deus, idem verò est subiectum Theologiæ, quod fidei, vt sup. visum est. Demum penes Beatos visio beatifica est de Deo, sub sub ratione Deitatis: non enim visio est finis obiectiualis, sed Deitas; Deus; tum etiam quia visio dicit essentialem dependentiam ab obiecto, ergo obiectum, quod est Deus, & Deitas terminabit. & vtrumq; erit subiectum ipsorum Theologiæ, tum Dei, tum Beatorum.

Subiectum formale necessarium est Deitas, Theologiæ Dei, et Beatorum.

6 Quinto dicimus, subiectum Theologiæ Viatorum, respectu necessariorum, est Deus sub ratione entis infiniti. est Scoti. loquitur autem Scotus de obiecto euidentiæ, non continẽtiæ: nam Deus est primum subiectum continentiæ virtualis, vt vidimus: at infinitas est subiectum euidentiæ, vt dicetur, & ita intelligitur Scot. probatur verò, illud est subiectum primum primitate euidentiæ, quod est primo notum in tali scientia, & quod facit nos deuenire in cognitionem cæterorum talis scientiæ, at talis est conceptus infinitatis: prob. conceptus infinitatis est perfectissimus inter cæteros conceptus, quos in via habere possumus de Deo, & est nobis euidentior cæteris conceptibus de Deo, ergo. prob. assumpt. si namque quæras cur vna natura sit in pluribus suppositis, respondebitur, quia infinita. cur Deus est trinus, & vnus, dicetur, quia infinitus. cur Deus posset infinitos Mundos creare, quia infinitæ potentiæ. cur potest de nihilo creare nulla præsupposita materia? ideo, quia infinitus, non indigens creatura ad operandum: hac quidem responsione resoluuntur dubia plurima à posteriori, & id recurrendo ad infinitatem: iste ergò est conceptus nobis euidens, inquit Scot. per quem resol-

Subiectum Theologiæ Viatorum respectu necessariorũ est Deus sub rat. entis infiniti.

solnimus ea, quæ longè sunt à nobis, & propterea sub ratione infinitatis erit Deus obiectum Theologiæ nostræ. Itē habitui non habenti euidētiam ex obiecto solùm adscribitur subiectum illud, quod tāquam notum potest facere deuenire in cognitionem veritatum talis habitus: Theologia Viatorum nō habet euidentiam ex obiecto, cùm sit obscura, & de fide, ergo habebit pro obiecto aliquod, quod tanquam notū faciat deuenire in cognitionem suarū veritatum: id verò est conceptus infinitatis, qui est nobis, inquit Scot. in cæteros notior. appellatur quoque primum primitate prædicationis, quia de eo tanquam noto prędicantur prędictæ veritates.

Subiectum primū contring. & necess. est essentia.

7 Sextò dicēdū videtur, ꝙ loquēdo de Theologia contingentiū, subiectū primū est ipsa diuina essentia. est Scoti. prob. quia ipsa est omnino primum in Theologia, ergò erit tum necessariorum, tum contingentium primum subiectum. item primum subiectum primitate prædicationis de contingētibus, est etiam Deus, ad ipsum namq; tanquam ad primum omnino resoluūtur omnes veritates contingentes. vt sic ergò potest habere euidentiam ista assertio Scoti, quatenus Deitas est primum omnino, in quod fiat resolutio veritatum contingentium.

Dura Scotistis assertio.

8 Nihilominus assertio hæc dura videtur, vt primum subiectum sit essentia; ratio dubitandi, quia voluntas est principium contingentium ad extra: & si essentia concurrit, prout concurrit, non vtique de se sola creat, sed cū voluntate, & prout volens creat, vt loquitur passim Scotus, & Scotistæ. Itē sequeretur veritates cōtingentes iam non esse contingentes, sed necessarias, essent enim ab essentia, quæ vt præscindens à voluntate consideratur vt pura natura. Item in eodem loco videtur contradictoria docere Scotus, siquidem litt. N. in principio docet in contingentibus non esse assignandū subiectum: & in fine concludit essentiā esse subiectum. Rursus articuli nostræ reparationis potius habere deberent diuinum Verbum, quia ipsum est incarnatum, ipsiusque fuerunt actiones mysteriorum suę diuinę incarnationis.

Subiectum adæquatū est essentia cum volūtate.

9 His stantibus, quæ magnam difficultatem faciunt penes Scotistas, & penes omnes, præter vltimum, dicimus primum subiectum primitate adæquationis contingentium esse Deum volentem, seu essentiam prout diuinæ coniunctam voluntati. prob. Deus agit ad extra liberè, & volens, ergò Deus volēs est adæquatum subiectum. Rursus ita passim docet Scot. de quo infra, docens siue voluntatem, siue essentiam volentem esse principium agendi ad extra. & demum id est de fide contra Philosophos asserētes Deum agere ad extra necessario necessitate naturæ. Dicimus insuper subiectum inadæquatum vltimatæ, atque inadæquatæ resolutionis contingentium esse essentiam nudam. prob. essentia est prima radix continentiæ tum eorum, quæ sunt ad intra, tum ad extra, ergò resolutio etiam eorum, quæ sunt ad extra, fiet ad essentiam, veluti ad inadæquatum subiectum.

Essentia sola subiectū inadæquatum.

Dicimus vltrò, primū subiectum primitate resolutionis adæquatè contingentium esse essentiam, vt volentem. prob. quia resolutio vltimata omnium ad extra stat ad diuinam voluntatem, vltra quam non est quærere anteriorem causam; ideo namque creat, prædestinat, & huiusmodi, quia vult, ergò adæquata resolutio stat ad Deitatem, siuè Deum volentem.

Essētia volēs est primum subiectum primitate adæquatæ resolutionis cōtingentiū.

Dicimus vltimo essentiam esse subiectum primum, primitate euidentiæ, non cōtinentiæ contingentium: hæc est mens Scoti. ibidem namque negat essentiam continere contingentiam, quia ait, *nullum subiectum potest continere virtualiter, nisi veritates necessarias; nam de cōtingentibus æqualiter se habet ad ipsas, & ad oppositas*. hæc sunt verba eius. de euidentia autem paulò infra docet; & patet ex dictis, quia vltimum, faltem inadæquatum subiectum materiale, in quod resoluuntur omnia, est essentia; ipsa namque est prima radix, licet inadæquata, continens potentialiter, & vna cum voluntate virtualiter contingentia ad extra: vltra continentiam etiam eminentialem, qua essentia sic eminenter continet omnia ad extra. sic puto per hæc asserta explicandam esse mentem Scoti, quæ etiam vt sic, debet esse omnium communis, & recepta.

Essētia est contingentium subiectum primū primitate euidētiæ, non cōtinentiæ.

cepta;ratio namque adæquata vltimatæ resolutions stat ad essentiam volentem; licèt inadæquatè ad solam virtutem infinitam essentiæ.

Soluuntur obiecta.

10 Ad rationes autem in oppositum, non potest negari essentiam esse subiectum talis contingentiæ ad extra; ratio,quia non sola voluntas creat.sed cum voluntate essentia:at prior est essentia voluntate in ratione essendi,ergò in ratione producendi si non adest prioritas,quia simul producunt:(licet aliquo modo cõsideretur vt prior volũtas, quia opus ad extra est opus voluntatis vt sic)tamen non est excludẽda essentia: iam verò est explicatum, quomodo vtraque habeat rationem subiecti. Ad aliud,vtique contingentes essent necessariæ si ex sola essentia fieret productio, fit autem etiam à volũtate, ideo contingentes. Ad contradictionem iam patet, quòd priori loco loquebatur de subiecto virtualis continentiæ, quomodo non continentur in essentia adæquatè, nisi protestatiuè, seù potentialiter, per infinitam potentiam, qua possunt vnà cum voluntate poni ad extra: in secundo verò loquitur de primitate euidentiæ,quoniam cur fiant res ad extra, nulla assignatur prima euidens ratio, nisi quia Deus vult, ad hanc enim reuocantur, & resoluuntur omnes ad extra. Ad illud de Incarnatione, vtique resolutio proximè,& terminatiuè stabit ad ipsũ Verbũ, quia ipsũ terminat; attamẽ prima radix contingentiæ ad extra est diuina volũtas, inde est vt vltima resolutio sit ad Deũ ita determinãtem, & volẽtem.

Saluatur cõtradictio Scoti.

Deus est subiectum quo, sub rat. primæ veritatis in reuelando.

11 Dicimus septimo,conditionem subiecti,*quo*, Theologiæ Viatorum esse Deum sub ratione primæ veritatis in reuelando. prob.mysteria fidei sunt obscura,& patent ex sola reuelatione, siuè mediata,siuè immediata, igitur vt sic, erit subiectum tanquam prima veritas in reuelando. Da oppositum, & sequetur quòd fidei mysteria noscerentur naturaliter, vnde opus non esset Theologica facultate, nec fide. testatur id Christus Matt.16.*caro,& sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui est in Cęlis.*Luc.10.*reuelasti ea paruuls*: & ibid. *cui voluerit Flius reuelare.* 1. Cor.2. *nobis autem reueletum est.* Galat. 3. *fidem, quæ reuelanda erat.* & passim in scripturis. Dixi,conditionẽ, non rationem,quia non dicimus reuelationem esse formale obiectũ Theologiæ Viatorum, sed Deum sub ratione Deitatis, hæc est aperta mens Scoti in 3.d.23. quæst.vii. & prob. reuelatio est quid contingens, ergo non potest continere veritates necessarias de Deo,tanquam ratio formalis subiectiua. prob. sequ. nam subiectum debet continere ex se veritates, de quibus faciat cognitionem: sed contingens nõ cõtinet necessarium, aliàs necessarium esset effectus contingentis, imo non esset necessarium, sed contingens.item habitus realis debet habere rationem subiectiuam realem:at reuelatio est respectus rationis,Theologia est habitus realis, aliàs esset intentionalis. deniq; id cõuincit optima ratio Scoti, nam si reuelatio esset ratio formalis obiectiua,igitur ideo credo Trinitatem, quia Deus reuelauit:at quæro, per quid, & quare cõuincor credere Deũ reuelasse:si dicas,credo reuelasse,quia ipse dixit se reuelasse, at quæro insuper vnde credo ꝙ dixerit se reuelasse,si dixeris, quia ita dicunt scripturæ,demum quæro cur credo scripturis, dixeris, quia Deus eas reuelauit, & iterum quæram, vt prius, & ibit processus in infinitum.ita Scot.ibid.art.2.l 2.non ergo reuelatio, siuè actiua, siuè passiua,erit ratio formalis subiectiua Theologiæ Viatorum, erit autem reuelatio conditio,& dispositio ipsius. prob.quia fides diuina non exit in actum sine humana,Rom.x.*fides ex auditu*, igitur reuelatio siuè immediatè habita à Deo, siuè per fidẽ implicitè, siuè per sacros Dei Verbi Præcones explicitè, ea quidem erit conditio obiecti nostræ Theologiæ,& fidei, cùm per eam,tanquam per ordinariam dispositionem disponamur ad amplexandum ipsum obiectum fidei, & Theologiæ. Dices, in tantum credimus mysterijs fidei, in quantum reuelantur, aliàs dempta reuelatione non crederemus;ergo reuelatio est ratio formalis. Resp.ly intantum,seù inquãtum, se tenere specificatiuè, non reduplicatiuè, non enim est ratio formalis obiecti fidei, & Theologiæ, sed conditio. hæc deberet esse Sco-

Deitas est obiectum formale:reuelatio est cõditio obiecti.

Scotistarum communis, quàm tamen aduersans Scoto negat Smising. quæst. 2. prol. nu. 65. & 66. atque Vulp. 1. p. d. 3. art. 4. asserentes formalem rationem esse, & sub ratione reuelantis esse formale obiectum motiuè nostræ Theologiæ: ille tamen deuictus Scoti authoritate, nec recedit à sua sententia: sed ad Scotum respondens fatetur esse dispositionem: at nihilominus argumenta alia pugnantia pro Scoto nititur (licet in cassum) soluere, manifestè recedendo à Scoto. est ergò reuelatio non ratio formalis obiectiua, sed conditio obiecti.

Smysing. & Vulpes recedunt à suo doctore

12 Inter cæteras verò rationes in particulari, quas veluti notiores possimus habere de Deo, inquit Scot. esse rationem infinitatis: & hanc appellat etiam perfectissimam: quòd sit perfectissima, de suo nome patet; etenim infinitas indicat perfectionem vndequaque eminentissimam: & mediante ea dicitur Deus perfectissimus, & infinitus. quod verò sit notior, iam ostensũ remanet in quinta assertione. indequè deducit Scot. sub ratione infinitatis esse subiectum Theologiæ Viatorum.

Conceptus infinitatis in via est notior, & perfectior.

13 Verùm aduersus hoc arguitur, primo, videtur sibi Scotus inconstans, nam §. ad primam quæst. sub lit. M. ait idem esse subiectũ Theologiæ nostræ, quod est Theologiæ in se: sed in se est Deus, & Deitas, ergo contradictio. secundo quælibet Dei perfectio est formaliter infinita; ergò non magis sub ratione infiniti, quàm sub ratione sapientis, boni, prudentis, & huiusmodi, erit subiectum. tertio, quomodo ratio infiniti poterit esse notior ratione Deitatis, cùm Deum esse sit per se notum, eum namque omnes nationes admittunt, & nouit Aristoteles.

Contradictio ex Scoto reconciliatur.

Ad primum resp. quòd loquitur de subiecto materiali seù *quod*, & hoc est vnum, & idem in omni Theologia, est namque Deus, qui est obiectum tũ Theologiæ Dei, tum Beatorum, tum nostræ; attamen de subiecto formali *quo*, non est idem. respondetur etiam Scotum primo loqui de Theologia necessariorum, & de hac subiectum *quod, & quo*, est Deus, & Deitas: at Theologiæ contingentium subiectum formale est infinitas.

14 Ad secundum, omnis quidem Dei perfectio est infinita, at non eodẽ gradu infinitatis: omnia namque attributa sunt infinita duplici gradu infinitatis, nẽpè infinitate reali, & formali: at essentia, vt diximus triplici gaudet gradu infinitatis, formali, reali, & radicali: quapropter mirum non est, si infinitas ista quatenus est infinitas essentiæ; seu ipsa essentia, quatenus est primo, & radicaliter infinita, sit ratio formalis obiectiua Theologiæ Viatorũ.

Omnis Dei perfectio est infinita at non eod. gradu infinitatis supra n. 4.

15 Ad tertium, concipere Deum sub rationibus communibus, & abstractis, vt entis, substantiæ, primi Motoris, vltimi finis, & huiusmodi, hoc quidẽ præstitere Philosophi: attamen non potuerunt in cognitionem deuenire Trinitatis: igitur Deus vt trinus, & sub conceptibus proprijs ex proprijs ad intra, non poterit à nobis concipi, vt sic enim loquitur Scot. nam si quæratur, quare Deus est trinus, & respõdeas, quia est Deus: optima quidem responsio, sed ratio Deitatis non manifestat adeò apertè non implicare vnã numero naturã reperiri in tribus, sicut ratio infinitatis: vt si respondeas, ideo vna natura in tribus, quia infinita, etenim naturæ infinitæ potest conuenire esse in pluribus, sicut àb opposito non potest conuenire finitæ: hæc ratio magis veritatem quoad nos ostendit, quàm si dicas, quia est Deus; & propterea meritò Scotus asserit istam infinitatem esse notiorem conceptum, quem habeamus de Deo: loquitur verò, vt dix. de conceptibus proprijs ex proprijs, quia nobis infinitas est notior; non autem de conceptibus Dei ex communibus, quia vtique conceptus Dei, entis, vltimi finis, & huiusmodi est, nobis notior.

Qualiter cõceptus infinitatis notior.

16 Sed quæres, quomodo dixit esse etiam perfectiorem; etenim primus Dei conceptus est Deitas, hæc autem ex Damasc. est pelagus omnium perfectionum, & ab ipsa emanat infinitas. Resp. non dixit infinitatis conceptum esse perfectiorem absolutè, & in seipso, sed in ordine ad nos. Item nõ comparat infinitatem ad diuinam essentiã, etenim hæc est prima radix, & pelagus perfectionum: sed comparat ad cætera attributa, quorum infinitas conci-

Qualiter conceptus infinitatis perfectior.

pitur vt perfectior à nobis.

17 Sed adhuc vrgetur ex Vasqu. & Bacchon. cùm ait Scot. infinitatis conceptum esse nobis notiorē, quàm Deitatis, quærimus aut est notior quoad quid nominis, aut quoad quid rei: non primum, quia notior est ipse Deus, etenim in scripturis Deus est, nominatur, non autem infinitum: si secundum, ergo comprehendimus infinitum. secundo, subiectum est notius prædicato: sed de Deo quærimus an fit infinitus, ergo notior est ipse Deus. Resp. ad primū, quòd Deus est notior quoad quid nominis, vt patet: item quoad quid rei, loquēdo de conceptibus communibus est etiam quid notius: at loquendo de proprijs, vt Trinitate, est quid nobis notius conceptus infinitatis, quàm Trinitatis; quia hæretico interroganti, quomodo vnica natura potest esse in pluribus: respō detur, ideo quia infinita, infinitum verò potest esse in pluribus. Ad secundū respondetur vt sup.

ARTIC. III.

Soluuntur argumenta alia contra præced. artic.

1 ARguitur primo, si Deus est subiectū, ergo potest naturaliter comprehendi à nobis. prob. ad habitū scientiæ spectat considerare adæquatè de obiecto suæ scientiæ. Secundo, igitur Theologia non distinguitur à Metaphysica. prob. etenim etiam in Metaph. Deus est subiectum. Tertio, in qualibet scientia de subiecto præsupponitur quid est, & quia est: at in Theologia non præsupponitur, immo exponitur, & declaratur, atque defenditur Deum esse. Quarto, Deus est obiectū fidei, ergo non Theologiæ; antecedens patet, & prob. consequ. distinctorum per se habituum sunt distincta per se obiecta. Quinto, Theologia Dei, & Beatorum est simplicissima notitia, in qua non est subiectum, & prędicatum, vnde Beati non formant enunciationes de Deo, sed apprehendunt solùm simplici notitia; ergo Deus nō est subiectum Theologiæ Beatorum, & Dei. Sexto, Boet. 1. de Trin. *forma simplex, subiectum esse non potest*: talis est Deus. Septimo 2. Phis. materia, & efficiens non coincidunt, sicut nec causa finalis, ergo non potest Deus esse subiectum materiale. Octauo, 1. post. *subiectum debet habere partes, principia, & passiones*: Deus est simplex, caretq; partibus, & passionibus, est etiam inprincipiatus. Nono, obiectum scientiæ debet esse vniuersale, at Deus est singularis. Decimo, ex August. *omnis doctrina vel est rerum, vel signorū*, l. de doctr. Christ. cap. 1. ergo res, & signa sunt hic subiectum. Item Cassiod. super Psalm. *Christus*, ait, *cum membris tanquam Caput est hic subiectum.* & Hugo de Sacram. vult quòd subiectum sint opera restaurationis. Deniquè, quatuor sunt scripturę sensus, ergo quatuor sunt hic subiecta. prob. sequ. vnicuique sensui correspondebit proprium subiectum.

2 Ad primum, ad habitum quidem spectat comprehendere obiectum, at hoc est verum in suo genere: & ita ad habitum Theologiæ Dei spectat euidentissimè, & adæquatè comprehendere Deum: ad Theologiam Comprehensorum spectat considerare Deum euidenter quidem, sed inadæquatè. ad Theologiā verò Viatorū pertinet attingere, sed ineuidēter, & inadæquatè, quia ambulamus per fidem: tunc verò habitus perfectè comprehendit, quando adæquatur obiecto & in lumine, & entitate, vt est Theologia Dei: Theologia Viatorum caret lumine, & consequenter caret adęquata comprehensione, & attingibilitate. nihilominus in genere suo dicitur obiecto suo adæquari, quia per habitum fidei credimus de obiecto totum id, quod comprehendi potest de Deo per fidem.

3 Ad secundum negatur subiectū Metaphysicæ esse Deum: sed ens inquantum ens. Dices, nobilissimæ sciētiæ est nobilissimum obiectum, Metaphysica est nobilissima, ergo de Deo. Resp. in primis negando minorem; etenim Theologia est nobilior ea. itē inter scientias naturales Metaphysica est nobilissima, cæterum inferior ad Theologiam, vt vidimus. insuper ad ma-

Metaphysicæ subiectum non est Deus, sed ens.

maiorem,& minorem,esse nobilissimã aliquam scientiam contingit, vel quia sit de nobilissimo per se obiecto, vel quia sit de nobilissimo contento sub tali obiecto: Metaphysica non est primo modo nobilissima,immo ignobilissima, quia de ente tanquam vniuersali, & indifferenti,scientia autem de indifferenti obiecto, & indeterminato est ignobilior,eo verò nobilior,quo contractior,& ita Theologia nobilissima, quia eius obiectũ est Deus hic:est verò Metaphysica nobilissima secundo modo,quatenus sub subiecto suo ente cõtinetur Deus,qui est nobilissimus.

Metaphysica quomodo nobilissima sciẽtia.

4 Ad tertiũ respondet Scot.scientias naturales præsupponere, & non probare suum subiectum; cæterum non implicare, vt possit probare illud Theologia. respondemus secundo, distinguendo de Theologia, tum Viatorum,tum Dei,& Comprehensorum: Dei quidem, & Beatorum non demõstrat,nec probat,quia iam vident ipsũ obiectum Theologiæ facie ad faciem, quapropter non est opus vt eis ostendatur aliũde per probationes,& argumenta:at Viatoribus,quibus Theologiæ veritates, & Trinitas non patet, obscuræ namque sunt veritates fidei; non implicat,vt modo,quo potest,suadeat eas,roboret,probet, defendat, vt Augustinus loquitur.quapropter probare subiectum imperfectionem dicit ex parte intellectus ignorantis,cui necesse est quoquo modo possibili, suadere,confirmare, & huiusmodi facere, vnà tamen cum auxilio fidei. demum non implicat vniuersas scientias probare sua obiecta, si nõ quidem à priori,saltim à posteriori:& ita facit Theologus disputando contra Hæreticos, Atheistas,& Paganos.

4 Ad quartum, Deus est subiectũ vtriusque,vt supra dictum. ad prob. iã ibi dictum,fidem, & Theologicum assensum non esse habitus distinctos essentialiter,& per se, sed per accidens; quapropter possunt tendere ad idem obiectum.

Ad quintum, iam id constat absolutè de Deo, non enim discurrit. de Beatis quoque ait Scot.sub lit.N. q.3. *quòd visio Beatorum est sicut in Metaphysica cognitio entis,et ideo*,inquit,*beata visio non est Theologia, sed est quasi perfecta incomplexa apprehẽsio subiecti præcedens naturaliter scientiam Theologia*. de discursu Beatorum,alibi. Additur verò, quòd non implicat ibi adesse subiectum;in omni enim veritate adest subiectum, & prædicatum: etiam in enunciatione incomplexa,licet virtualiter,siuè de contentis in ea saltim virtualiter:quis .n. negabit, in ista,Deus est trinus,& vnus,quàm Beati sine discursu notitia simplici intuentur, adesse subiectum, & prædicatum? immo possent ipsi, si vellent, discurrendo dicere, in propositione hac, Deus est subiectum,& trinus,ac vnus,est prædicatum:vnde est vt in propositione ipsa materialiter spectata, sit verè formaliter subiectum, copula, & prædicatum: licet in eadem propositione spectata formaliter,pro quanto est obiectiuè in in intellectu Beati,sint virtualiter;possent verò adesse etiam formaliter,si intellectum conuertere vellent ad sic logicè considerare, iuxta subiectum, copulam,& prædicatum.

5 Ad sextum, verùm de subiecto inhæsionis,non considerationis. Deus vocatur forma simplex,idest actus simplex, abstrahendo ab imperfectione, & accipiẽdo à forma,id quod est actus, seu dare formæ,quatenus informat; esse simpliciter sine compositione.non est insuper subiectum inhæsionis, quia non informatur ab accidente, vel forma alia; est tamen subiectum prædicationis,seu considerationis,quod est esse subiectum scientiæ.

Subiecti ratio quomodo competat Deo cũ sit simplex.

6 Ad septimum, materia quidem ex qua, quæ est altera pars compositi non coincidit cum efficienti, & fine, quia materia, efficiens, & finis sunt causæ essentialiter distinctæ: tamen materia circa quam, quæ est subiectũ considerationis,vtique coincidit,& ita Deus,qui est Theologiæ subiectum, est etiam prima causa efficiens, & vltimus finis.

Materia et finis,atque efficiẽs an coincidant.

7 Ad octauum,Deus in Trinitate habet partes quasi subiectiuas, præscindendo ab imperfectione partium; eæ verò, inquit Scot. sunt personæ diuinæ. Dices,Deus est vnum singulare, ergo nõ habet partes subiectiuas. Respondet Scot.quòd subiectum scientiæ natu-

Trinitatis quasi partes subiectiuæ sunt personæ.

naturaliter adinuentæ est vniuersale: & istud habet partes verè subiectiuas, quia vniuersale diuiditur in inferioribus singularibus, Deus autem est quid singulare, obiectum in scientia reuelata; ideoque non habet partes verè subiectiuas, quia diuina natura non diuiditur in suppositis; ex quo tamen reperitur in ipsis, ipsa, inquit Scot. dicuntur partes quasi subiectiuæ: imperfectionis autem est vniuersali diuidi in inferioribus. hæc verò imperfectio remouetur à subiecto Theologiæ, ideoque eius partes non sunt verè, sed impropriè, & quasi partes subiectiuæ. Ad illud de passionibus, in diuinis non sunt veræ passiones, sicut nec vera causatio, sunt verò attributa quasi passiones, attamen incausatæ, sed solummodo emanantes, ideoque non realiter distinctæ, id enim esset, si causarentur, sed solummodo formaliter, & hoc totum tacito ibi cõcludit Scotus. Ad id verò de principijs, sufficit vt subiectum habeat principium cognoscendi, & demonstrandi passiones de seipso, & ita ens coniunctum cum sua passione priori erit ratio demonstrandi de seipso passionem priorem: non autem necesse est habere principia in essendo, aliàs daretur processus in infinitũ. Deus ergo vt subiectum habet principiũ in cognoscendo, esto nõ habeat anterius principium in essendo: non autem necesse est subiectum in sua scientia habere principium essendi, cum sit omnino primum in ea; sicut etiam ens in Metaphysica non habet principium essendi.

Ad intra nec vera passio, nec causatio.

9 Ad nonum, iam dictum est ex responsione ad præcedens, de vniuersali &c. Addimus subiectum scientiæ naturaliter adinuentæ esse debere vniuersale, ratio, quia scientia debet esse de obiecto certo, & inuariabili, vt in propria quæst. supra diximus: indiuidua creata sunt variabilia, vniuersale non, igitur sequitur vt creata scientia expostulet subiectum vniuersale: at scientia reuelata, vt Theologia, habet pro obiecto Deun, qui licet sit singularis, tamen est omnino inuariabilis, immutabilis, & necesse esse, meritòque poterit esse Theologia de singulari.

Subiectum scientiæ est vniuersale qualiter intelligitur.

10 Ad decimum ex August. Cassiod. & Vgone, dicendum quod est de ijs, de quibus loquuntur, sed non tanquam primario, & principali subiecto, sed proximo, & sub ratione attributali ad primarium subiectum. Et ad vltimum de sensibus, dicendum omniũ sensuum scripturæ esse vnum adæquatum, & totale obiectũ, quod est Deus, quia omnia importata per singulos sensus ordinatur ad Deum: siuè sub ratione historiæ, vt literalis: siuè sub ratione fidei, vt allegoricus: siuè sub ratione charitatis, vt tropologicus: siuè sub ratione spei: vt anagogicus; quia *litera gesta docet: quid credas allegoria: moralis quid agas: quid speres anagogia*; Deus est .n. omnium Alpha, & Omega. licet autem singulorum sint singula partialia obiecta saltim proxima: hæc tamen omnia ordinantur ad vnum totale scripturæ totius obiectum, quod est Deus.

QVÆ-

QVÆSTIO NONA.

Vtrum sacra doctrina sit argumentatiua.

Theologia est argumētatiua.

1 Acram doctrinam esse argumentatiuā docet in primis Paulus 1. ad Tit. 1. inquiens, *Episcopum debere esse amplectētem eum, qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.* Item docuit id Petrus ep. 1. cap. 3. *parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est fide.*

Theologia vt sit argumentatiua oportet ambos disputantes conuenire in aliquo principio fidei.

2 Vt verò Theologia argumentari possit, necesse est ambos disputantes insimul conuenire, ac concordare in aliquo principio fidei: aliàs negato ex altera parte omni principio theologico credito, non poterit indè aduersarius conuinci; vnde & cessabit disputatio; non enim contra negantes prima principia est disputandum, quòd si concedat principia aliqua, poterit inde conuinci in disputando. Sit exemplum contra negantes distinctionem realem diuinarum personarum, & confundentes Trinitatem: si namque credunt Patrem æternum generare Filiū: hoc concesso facile habetur intentum, & concedere coguntur distinctionem Patris à Filio. probatur sequ. generās distinguitur realiter à genito; etenim nihil gignit seipsum: at concedis Patrē generare Filium: ergò generat personam distinctam realiter à seipso: non ergò remanet confusa Trinitas, sed datur distinctio Patris à Filio. quòd si Patrem generare negaueris, nec poterit subsequi disputatio, nec quidquā probabitur, nec remanebit amplius via ad articulos fidei, inquit D. Tho. 1. par. q. 1. art. 8.

3 Esse insuper argumentatiuam contingit, non quòd probet sua prima principia: sed quoniam ex suismet principijs insurgit ad eliciendas indè, & inferendas conclusiones. non quidem probat sua principia; nam Theologiæ principia desumuntur ex diuina reuelatione: habentur ex fide: non cadunt sub sensu, ac ideo de his habetur fides, non euidentia, vt sunt Trinitas; vnio duarum naturarū in Verbo humanato, creatio, Resurrectio, vniuersale Iudicium, & consimilia: prout in tract. de Trinitate patebit propria quæstione. Vtrum verò accedere possit probatio aliqua topica à posteriori aliquorum articulorum, seù saltim non repugnantia eorum, habebitur ibi.

Theologia non probat sua principia, quia sunt credita; sed ex illis probat aliquid aliud.

4 Sed licet sua principia non demonstret, quatenus sunt per se reuelata: & licet ea aduersarius neget; ac quamuis negatis ab aduersario principijs non possit eum ex talibus principijs conuincere; nihilominus poterit tela aduersariorum retundere, & argumēta soluere ex ipsius fidei principijs; dum namque aduersæ rationes sunt contra veritatem, poterunt ex principijs reuelatis optimè solui, quia fides est fundamētum veritatis, & fidei non potest subesse falsum.

Theologia quāuis non probet sua principia; tamen per illa potest soluere argumēta opposita.

5 Quòd autem sit argumentatiua id primò demonstratur, siquidē Theologia est scientia, vt iam probatū remanet, ergò est argumentatiua. prob. consequ. omnis scientia est argumentatiua. Item 2. Timot. 2. *omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docēdum, ad arguendum.* ergò &c. Insuper habet sua principia, quæ sunt articuli reuelati; at ex principijs deducuntur cōclusiones, discursus, probationes, & huiusmodi. Rursus Augustinus lib. 4. de Trinit. cap. 1. ait; *huic sacræ scientiæ*

Theologiā esse argumentatiuā probatur ratione, & auctoritate.

tribuitur, vt per eam fides saluberrima gignatur, nutriatur, defendatur, & roboretur.

Theologiã esse argumentatiuã probatur exemplis scripturarũ ex Paulo.

6 Demum probatur id, exemplo scripturarum: & quidẽ Paulus 1.Cor. 15. ex resurrectione Christi arguit resurrectionem nostram, inquit enim, *si autem Christus prædicatur quod resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorũ non est? si autem resurrectio mortuorum nõ est, neque Christus resurrexit.* & paulò infra, *si Christus non resurrexit. vana est fides vestra.* Concesso ergò principio fidei, quòd Christus resurrexit, arguit indè Theologus, ergò & nos resurgemus.

Theologiã esse argumentatiuã, probatur exemplis Christi arguentis, & redarguentis Pharisæos.

7 Item Christus ostendere intendẽs seipsum esse Messiam, ita ait Matt. 21, *nunquam legistis, quia ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem?* dixerant enim pueri de eo, *benedictus qui venit in nomine Domini.* & ibidem, nũquam legistis in scripturis, *lapidem, quẽ reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli?* ex quo idem intentum demonstrat. Insuper defendere intendens discipulos, qui ad explendam famem spicas legebant, & confricabant sabatho, malignantibus ex opposito Pharisæis de inobseruatione sabathi: ait Lucæ 6. *neque hoc legistis, quod fecit Dauid cùm esurijsset ipse, & qui cum illo erant, quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, & manducauit?* exemplo hoc ostendit intentum. Rursus Matt. 19. tentantibus Pharisæis, ac petentibus, *si licet homini dimittere vxorem suam quacũque ex causa?* respondit ex cap. 1. Geneseos eos redarguendo, *non legistis, quia qui fecit ab initio, masculũ, & fœminam fecit eos, & dixit, propter hoc relinquet homo patrẽ, & matrem suam, & adhærebit vxori suæ: quod ergò Deus coniunxit, homo non separet.* arguẽdo hinc, quòd vinculum matrimonij est indissolubile. Dum item arguere eum intendebant, quòd non obseruasset Sabathum, curando hominem in die Sabathi, sic ipsos redarguit, *si circumcisionem accipit homo in Sabatho, vt nõ soluatur lex Moysi, mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in die Sabathi?* Ioan. 7. hæc, & similia argumẽta deducuntur ex scripturis, quæ principijs innituntur nostræ fidei. constat ergo sacram doctrinam esse argumentatiuam.

Quænam verò sint sedes, seu capita argumentorum, quibus vti solet sacra doctrina: plura recensentur à Theologis, siuè in Prologo lib. 1. sentent. siuè in 1. p. D. Tho. quæst. 1. inter cætera autem recensentur argumẽta deducta ex sacra Scriptura, ac sensibus eius; hinc relictis modo capitibus alijs, de quibus suo loco, de sensibus tantùm agemus eiusdẽ scripturæ, iuxta seriem, & morem Theologorum.

DISPV-

DISPVTATIO SECVNDA,

De modo argumentandi à sensibus Sacræ Scripturæ.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid importet Scripturæ Sacræ nomen.

Scripturæ sacra nominis multiplex acceptio.

1 Aria sub se continet hoc *Scripturæ sacræ* nomē significata: potiora tamē recēsebimus: Primò quidem illa dicitur Scriptura sacra, quæ de rebus agit sacris, sumit enim denominationem à materia, & subiecto sacro: huiusmodi sunt sacræ Catholicorum Præconum Conciones, atque homiliæ Patrum. Secundo vsurpatur pro ea, quæ ab aliquo viro sancto cōscripta sit, huiusmodi sunt scripta Sanctorum Doctorū Ecclesiæ; quatenus idem habent subiectum sacrum, & materiam sacram, sicut etiam & homiliæ ipsorum Patrum, siuè Glossarū, siuè Interpretūm ipsius sacræ Scripturæ. Tertiò sumitur pro ea, quæ Deo inspirante (licet non singula verba influente) exarata sit, quantum ad substantiam scilicet, & principale intentū: & huiusmodi sunt decreta Conciliorū. Quartò pro ea, quæ est à Deo inspirāte tum sententias singulas, tum singula verba, tum denique apices omnes, & talis est Scriptura Canonica, quæ in sacra Biblia continetur. & hæc est, de qua in præsentiarum agimus.

Scripturæ sacræ definitio.

2 Scriptura sic vltimo loco accepta, ita describi potest. *Scriptura sacra est Verbum Dei scriptum, siuè de diuinis, siuè de terrenis rebus agens, in ordine ad Deum: Spiritusancto tum sententias, tum verba, tum apices singulos Scriptoribus inspirante, in ordine ad salutem æternam hominis Viatoris.* Dixi *Verbū Dei*, quia *Verbum* est loco generis: Dixi, *scriptū* quia stat loco differētię; etenim Scriptura distinguitur à Traditione, cum Scriptura dicatur *Verbum scriptum*, Traditio *Verbum non scriptum*. Dixi, *siuè de diuinis, siuè de terrenis rebus*. etenim in Scriptura de Deo agitur, & de Creaturis, vt patet. Dixi, *in ordine ad Deum*; quandoquidē dum de creaturis agitur, totū id sub ratione, & fine agitur colendi, amandi, & fruendi ipso Deo; ipse namque est Principium, & Finis, *Alpha*, & *Omega*. Dixi *Spiritu sancto inspirante*, vt distinguamus Scripturas sacras à prophanis, quarum Authores sunt ipsi homines alieno spiritu ducti, quàm Spiritusancto in scripturis humanis, vt Petrus Apostolus loquitur ep. 2. cap. 20. *non enim voluntate humana fuit aliquādo allata prophetia, sed Spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines.* Dixi *tum verba, & apices*, vt distinguamus Scripturam à Concilijs; in Scriptura namque omnia sunt de intentione Spiritus sācti, tum sententiæ, tum verba, tum iota, & apices: in Concilijs non omnia esse solent; nisi ea, quæ tanquam de fide cernuntur esse definita à Concilij Patribus, de quo infra. Dixi denique, *ad salutem hominis Viatoris*, quoniam ad hoc sacra nobis reuelatur Scriptura, vt nos ad salutem dirigat, atque vitam æternam; ait enim Christus Luc. 10. *hæc fac, & viues.*

3 Sed arguitur contra. Scriptura

Si Deus est præsens nobis, quomodo loquitur per Scripturam, seù per epistolam?

quidem Epistola est; etenim Scripturæ Pauli, Petri, Ioannis, cæterorumque Apostolorum scribentium appellantur epistolæ, vt epistolæ Pauli, Petri, & aliorum. Scripturæ etiam, & aliæ tum veteris, tum noui Testamenti nil aliud quàm Epistolæ sunt: Epistolæ quidem ad nos transmissæ à Deo per manus Prophetarum, aliorumque Sacrorum Scriptorum: hoc supposito arguitur, Epistolæ mittũtur absentibus: at Deus ad creaturas per Prophetas, & Apostolos suos scribens, non est absens à creaturis, ergò inaniter, & frustra mittit ad nos scripturas. Cõfirmatur, quia quos non possumus præsentialiter alloqui, eos quidẽ alloquimur per scripturas, ait verò Paulus de Deo, Actor. 17. *nõ longe est ab vnoquoque nostrum*, quomodo ergò loquitur ad nos Deus per epistolas, siuè per scripturas?

Resp. primo.

4 Respondet ad hoc Chrisost. homil. 2. in Gen. quòd initio Mundi loquebatur quidem Deus per semetipsum hominibus in propria persona, vt de Adam habemus, Eua, Cain, Noè, Abraham, alijsque, crescente tamen inde malitia hominum, indigni facti sũt homines, vt pergeret Deus alloqui eos in sua propria persona. At quia nusquam Deus gratia sua destituit humanum genus, hinc factum fuit, vt alloqui homines, inde cœperit saltim per scripturas, noluit enim de toto eos deserere, vt quamuis indigni sint faciali collocutione Dei, ex misericordia tamẽ colloquatur eis saltim per scripturas. Hæc Chrysostomi responsio difficultatem petit, vtrum apparitiones Dei, in vtroque testamento factæ sint immediatè per Deum, an per Angelũ aliquem loco Dei: de qua re in 2. to. de Angelis Deo dante agemus. Excipiũtur etiam à tradita responsione Chrysost. aliqui in vtroque instrumento Sãctissimi Viri, quibus & Deus ipse, siuè tamẽ per se, siuè per Angelum loquutus sit, & non per scripturas.

Resp. secũdo.

5 Respondemus secundo, quod licet Deus præsentia entitatiua sit præsens, & non longè, vnicuique nostrum, vtpote per intimum illapsum per potentiam, præsentiam, & essentiam, vt sic namque intelligitur Paulus; nihilominus loquendo de præsentia obiectiua, vtique longè est in via ab vnoquoque nostrum; siquidem Deus sub ratione obiecti beatifici ostenditur in Patria, ibique erit obiectum claræ, ac beatificæ visionis, iuxta illud, Exo. 33. *non videbit me homo, & viuet.* Cùm autem ex diuina dignatione sua velit homines alloqui, cùmque non possint homines ratione status viæ videre alloquentem Deum, mittit internuncios Deus, per quos loquatur: & ità verum est, quod ait Scriptura, *loquutus est per Prophetas*, loquutus est per Apostolos: qui cum & ipsi absẽtes fuerint à plurimis, per epistolas quoque eos colloquebantur: easque ad posteros transmissas reliquerunt: atque denique ita Pater Deus Rom. 1. *loquutus est nobis in Filio:* Cuius quoque incarnati Filij alloquutio veluti absens fuit, spectãdo ipsam Diuinitatem Filij, non enim eam vidimus, sed credimus, vt Gregorius de D. Tho. Apost. docet, homil. 26. in Euãg. *aliud vidit, aliud credidit:* Diuinitem credidit: loquutus verò fuit visibiliter in carne assũpta, prout Abacuch 3. testatur, *in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Sicut autem de Moysis facie dicitur, quòd *Hæbrei non poterant intẽdere in faciem eius*, ita nec nos videre Diuinitatem. 2. Cor. 3.

6 Nisi tertiò dicamus, ad instar magnorum Regum agere Deum, qui veluti indignos præsentia sua respuunt sibi subiectos, ob quod faciali eos priuant colloquutione, admittentes ad proprium conspectum, quos æstimant chariores, cæteris loquẽdo per internuncios: ita & cunctos à facie sua de lege ordinaria proijciat Deus, vtpote *velamen habẽs in facie sua*, veluti Moyses, ne videatur, illos tamẽ faciali visione dignans, quos chariores habet, & amatiores: & eo magis, quo pro statu viæ *ambulamus per fidem*: in statu autẽ Patriæ, *facie ad faciem*, & *videbimus eũ sicuti est*. *Resp. tertiò* 1. Ioan. 3.

7 Varijs autem titulis, atque illustribus encomijs condecorata reperitur ipsa Scriptura sacra; dicitur enim Sap. 6. *quod sit vapor virtutis Dei, & emanatio quædam claritatis omnipotentis Dei sincera.* Christus idem appellat eam, virtutem Dei, Matt. 23. inquiens, *erratis nescietis scripturas, neque virtu-*

Titulis varijs cõdecoratur Scriptura.

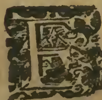
tem

tem Dei. vbi Hieron. sicut etiam super prol. Isa. *qui nescit*, ait, *scripturas, nescit Dei virtutem, & sapientiam*: atq; Paul. Rom. 1. *non erubesco Euangelium; virtus. n. Dei est.* Appellatur cibus animæ, ps. 118. *quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo*: & Aug. ser. 112. de temp. prouenit, *vt sicut ex carnalib. escis alitur caro, sic ex diuinis eloquijs pascatur interior homo, qui non in solo pane viuit, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei*, Matt. 4. adaptatur quoque ei nomen speculi ab eod. Aug. ibid. atque Hieron. epist. ad Demetr. vt sit speculũ hominis interioris iuxta illud Iac. 1. *si quis auditor est verbi, & non factor, hic cõparabitur viro cõsideranti in speculo vultũ natiuitatis suæ.* est lux animæ, atque lucerna ex psal. 118. *lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis*: ac denique sit liber vitæ iuxta Eccles. 24. *hæc omnia liber vitæ, & testamentum Altissimi.* hinc verò Vgo Victorinus aiebat. *Scriptura sacra est liber vitæ, cuius cognitio vitæ: cuius scriptura indelebilis: cuius aspectus desiderabilis: cuius doctrina facilis: cuius scientia dulcis: cuius profunditas ineuitabilis: cuius verba innumerabilia: & vt vnum tantùm verbum, omnia.* lib. de Arca Noë.

QVÆSTIO SECVNDA

Vtrum sacræ Scripturæ Author sit Spiritus sanctus.

Error negantiũ Spiritum sanctum esse Scripturæ Sacræ autorem.

1 Xtitit opinio aliquorum, qui crederent non semper sacræ Scripturæ Scriptores spiritum Dei in se loquentem habuisse. Error hic inuritur Erasmo, expluribusque. tales verò aliquando extitisse docet Hieron. in proęm. epist. ad Philem. Ante hos teste eodem Hiero. cap. 28. atque August. de hæres. cap. 21. fuerunt Cerdon, Marcion, & Ponticus: indeque sequuti sunt Manichæi, qui dixerunt vetus testamẽtum à malo quodam Deo processisse: atque denique commune semper fuit hæreticis sacræ Scripturæ detrahere: & ex scripturis illas recipere, vel respuere, vel alterare, vel mutilare, quas ad suos fouendos errores viderint conuenire, vt notat Castr. de hæres. l. 13. verbo sacra Scriptura. Plures de re hac hæreses cõgerit Castro, ac post ipsum Seraphinus à Porr. sup. 1. p. D. Tho. q. 1. ar. 1.

Hæreticorum mos detrahere scripturis.

2 Multipliciter verò intelligi poterit scripturam aliquã esse à Deo Authore conscriptam: vel primo quod ipsemet Deus eam propria manu cõscripserit: & ita Decalogi præcepta scripturã esse à Deo conscriptã credimus, sicut exo. 31. habetur *digito Dei scripta esse in tabulis.* vel secundo quatenus ipse Deus mentem scriptoris mouit ad scribendum, & ita Petrus loquitur ep. 2. cap. 1. *omnis prophetia, & scriptura propria interpretatione non fit.* vel vt Græci legunt, *proprio impulsu non fit*: non enim voluntate humana *allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati.* seù vt Græci tradunt, *à Spiritu sancto impulsi; loquuti sunt sãcti Dei homines.* vel tertio, quia non solùm Spiritus sanctus induxit eos vt scriberent, sed etiam vt hoc, vel illud scriberent: & vt sic, atque sic scriberẽt: vtque his potius vterentur verbis, & apicibus, quàm alijs: ac denique vt alia omitterent, etiam aliunde cognita, alia verò conscriberent, impellente ad scribendum Spiritu sancto, atque singulis verbis, sententijsque, ne errent, assistẽte.

Deum esse Scripturæ auctorem multipliciter intelligitur.

te, vel quarto, quoniam vltra impulsum ad scribendum:, vltra assistētiam ne errent, ipse quoque Spiritus sanctus sacris dictet Scriptoribus totū id, quod scriberent: tum substantiam rei, tum verba ipsa dictando, ac reuelando. nec verò sufficit reuelatio; cùm vltra eam addendus sit impulsus ad scribendum: assistentia ad non errandum: atque dictatio, vt de ijs tantùm, & ea tantùm, atque eodem modo prorsus scribant, prout Spiritus sanctus dictauerit. qualis verò sit dictatio ista, vtique spiritualis est, & insensibilis; non enim talis est, qualis illa Magistri dictātis lectionem Discipulis, quæ voce indiget, sonitu, ac strepitu verborum: Spiritus autem sanctus vbi vult spirat, & quomodo vult spirat, neque virtus eius alligata est vocibus, & sonitui, seu vt Theologi loquuntur, *virtus Dei non est alligata Sacramentis.* his omnibus modis contingit scripturam conscriptam esse Deo, ac Spiritu sancto Authore: est enim sacræ Scripturæ author Spiritus sanctus.

Scripturā ex diuina pēdere reuelatione multipliciter intelligitur.

3 Cum autem scriptura diuinę innitatur reuelationi, atque dictamini, seu inspirationi, multipliciter contingit scripturam ex diuina dependere reuelatione; primò, quia res, de quibus scribendum est, sint occultę scriptori, & à solo Deo reuelante illi innotescant: hoc quidem modo loquitur psal. 50. *incerta, & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi:* secūdò, quatenus ante erat profectò notū scriptori, Deus autem inspirauit, ac impulit vt id conscriberet: vel si è mente decidit, in memoriam reuocauit, denuoq; illuminauit, vt iterato cognosceret, & recordaretur eius, quod per obliuionem ex animo deciderat: atque tertio, vt hæc potius verba, hosque apices in scribēdo apponeret, quàm alia, de quibus tamen ipse meminerat: potest namque Deus inspirare, & impellere, vt rem aliunde cognitam, hoc, & non illo, vel illo modo, vt cognouit, conscriberet, dum necesse non esset ita conscribere, vel fortasse, quia errasset in rem ipsam, vti par esset, cognoscendam, Deus verò inspirando corrigit, vt ita scribat: item vt partem, & non totam conscribat: siuè vt hoc, non alio tempore, aut loco scribat; ratio, quia Deus disponit omnia suauiter, efficaciterq; ideo cum *non omnia potestis portare modo*, dixerit Christus Apostolis, vtique disponere solet Deus loca, & tempora, verba, & singula quæque prout magis sapientiæ suæ, communique Ecclesiæ vtilitati viderit expedire.

Scriptores sacros vtrū necesse fuerit ignorare, vel humanitus scire quæ scripserint.

4 Vtrum autem ad hoc vt Scriptura dicatur sacra, atque sic à Spiritu sancto authore procedere, necesse sit eam esse omninò anterius ignotam scriptori, & sola diuina reuelatione manifestam: an verò sufficiat alterum, nempè vt adsit scriptori impulsus, motio, reuelatio, dictatio, specialisque assistentia, ne erret, ad scribendum, etiam si aliunde, & anterius res nota fuerit scriptori, respondetur sufficere secundum, nec esse omnino necessarium primum. probatur, quinque libri legis Pētatheucon, quos conscripsit Moyses sunt vera Scriptura sacra, & nihilominus plura continent, quæ Moyses ipse viderat, ac sēserat: Lucas quæ ab Apostolis acceperat, ea scriptis mandauit, vt testatur in proæmio sui Euangelij. Marcus quæ à Petro didicerat, rogatus à Discipulis conscripsit: ita docent Clem. lib. 6. disposit. apud Euseb. lib. 2. Eccles. hist. cap. 15. Origenes 1. lib. in Matt. Hieron. de viris illustr. ac Irenæus cap. 1. aduers. hæres. vt etiam tenet Cano lib. 2. de loc. Med. cap. 18. & Petr. de Arag. 2. 2. q. 1. ar. 10.

Scriptores sacros de ijs, quæ naturaliter sciebāt, eguisse noua illuminatione concedit Bann. negat Cano.

5 Hinc Melchior Cano concludit, de ijs, quæ nota iam erant scriptoribus humana via, non indiguisse noua Dei reuelatione: eguisse tamen noua Spiritus Sancti motione, & assistentia ne in scribendo errarent. talia fuerunt mysteria siuè transfigurationis, cuius testes oculati fuerūt Petrus, Iacobus, & Ioannes: siuè crucifixionis, cuius oculatus testis fuit ipsemet Ioannes, inquiens, *qui vidit testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius*: circa quæ veluti sensibiliter nota non eguerunt noua reuelatione: Verum est tamen, quòd speciali eguerunt motione credulitatis, & fidei, vt per superinfusam fidē credidissent hęc de Filio vero Dei acticata fuisse; etenim cū Christus Deus sit, & homo, aliud videbant, aliudverò credebant: sicut de D. Tho.

Gre-

Gregorius ait, *aliud vidit, aliud credidit.* hominem vidit, sed Deum esse tal ē hominem credidit: Bannes verò ait, *eguisse noua Spiritus sancti illuminatione*, de quo amplius infra.

Spiritus S. Scripturæ author quatenus impelli: ad scribēdum: assistit: et influit omnia quę sunt in Scriptura,

6 His actis dicendum, Spiritum sanctum sacræ esse Scripturæ Authorem: itaut tum verba, tum apices, tum sententias ipsas in scriptura cōtentas, Spiritus sanctus inspiret sacris Scriptoribus, ijsque ad scribendum impulsum, ac motionem influat, peculiaremque assistentiam præstet ne errent in scribendo. ita Concil. Carthag. 4. c. 1. ita D. Cyprian. præfat. super Leuit. August. de spir. & litt. cap. 16. Alphons. de Castr. lib. 1. aduers. hæres. cap. 2. Melch. Can. lib. 2. de loc. Theol. c. 18. & quotquot Theologi siue in primam partem scribunt D. Tho. q. 1. siue super prol. sent.

Spiritus S. differenter assistebat sacris Scriptoribus, & Christo Domino.

7 Obseruandum verò non semper Spiritum sanctum sacris Scriptoribus hac peculiari assistentia assistere: vnde differentia est inter ipsos, & Christum Dominum; siquidem Scriptoribus tūc assistentiam, & motionem dabat, cum ad scribendum res ipsas opus erat, non autem toto vitæ decursu: patet hoc Matt. 10. *nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.* atque Ioan. 16. *non enim potestis omnia portare modo; cùm venerit Spiritus ille Paraclitus, ille vos docebit &c.* Christus verò omne quodcunque loquebatur, totum id pēdebat ex influxu, & assistentia Spiritus sancti; erat namque Christi lingua instrumentum ipsius Spiritus: & hoc toto tempore, singulisque momentis suæ vitæ.

Probatur principale intentum scripturis.

8 Probatur autem principale intentum: & quidem psal. 44. dicitur, *lingua mea calamus scribæ velociter scribentis*: sicut verò calamus dirigitur à scriba; sic lingua diuini Vatis dirigebatur à Spiritu sancto. Hierem 5. dixit Deus Prophetæ, *si separaueris pretiosū à vili quasi os meum eris.* Paulus 2. Cor. 15. *an experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus?* idemq; Christus promisit Apostolis se daturum Spiritum sanctum, inquiens, *ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis.* Ioan. 14. atq; Apost. 1. Cor. 2. *nō spiritum huius Mūdi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est: vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis: quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus: spiritualia comparantes; spiritualis enim iudicat omnia, sicut scriptum est, quis cognouit sensum Domini? nos autem sensum Christi habemus.* atque Petrus 2. can. cap. 1. *omnis prophetia, & scriptura propria interpretatione non fit; non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirante loquuti sunt sancti Dei homines.* ac deniq; Hierem. 36. cum Baruch legisset librum ad Populum, quem ipse scripsit dictante Hieremia Propheta: & interrogantibus Principibus quomodo scripserit sermones ex ore Hieremiæ, Respondit Baruch, *ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos, & scribebam in volumine atramento.* hinc verò arguitur, qui in libro aliquo legit, & exinde alteri dictat, nō componit, non adinuenit, nec fingit ea, sed in libro ea iam composita, & exarata adinuenit, ac alteri tradit: cùm igitur Hieremias loqueretur quasi legens in libro, vtique Spiritus sanctus erat ille, qui in libro suæ mentis, ac memoriæ ea inscripserat. Dixit verò Christus Discipulis, *non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* igitur Spiritus sanctus erat, qui loquebatur per os Hieremiæ: Increpat Apostolus Corinthios 2. cor. 13 dicens, *an experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus*;

Probatur rationib.

9 Et ratio optima suadet; etenim si arbitrio, & industriæ scriptoris relinquitur ipsa Scriptura sacra, siuè Dei arcana, possent ibi quamplures irrepere errores: qui vel ex ignorantia, vel obliuione, vel incuria, vel ex malitia prouenirent scriptoris: igitur Scriptura ipsa sacra plena foret erroribus. Item quantalibet vteretur humanus scriptor diligentia, alioqui tamen, & si parui, irrepere possent errores, tanta est humani ingenij imbecillitas, vt saltim vel in minimo aberret.

10 Dices quidnam obesse poterit vel in minimo errare? Resp. blasphemū esset hoc de sacra Scriptura assereres

quod

Scriptura sacra si vel minimum contineret errorē, vtique de tota posset dubitari.

quod tum ratione probatur, tum authoritate. Ratio est, quia si vel minimū errorē in Scriptura reperiremus, inde occasionem dubitandi desumeremus vtrum cætera Scripturæ loca longe essent ab erroribus; sicq; dubitari posset de tota ipsa Scriptura: qui namque vel in vno falsus, & dubitabundus habetur, in cæteris quoq; vti falsus æstimatur. & hæc est ratio Augustini, qui ad Hieron. scribens ep.8.& 10. ait, *si in sacro quouis libro vna qualibet falsitas reperitur, totius libri certitudo perit.* qui etiam lib.2. de consens. Euangel. c.12. ostendit Prophetarum, & Apostolorū scripta nullam omnino continere falsitatem. Authoritas est Chri Domini Matt.5. *donec transeat Cælum, & Terra iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege.* atque hinc est, vt Sacrum Tridentinum Concilium sess.4. decr.1. sub pœna anathematis iubeat omnes libros canonicos recipi quidem integros, & cum omnibus suis partibus, hincque Patres in scripturis ipsis explicandis tantopere laborant, vt minimos quoque apices notēt, animaduertant, perscrutentur, exponant, vt aduertunt Hieron. l.2. sup.ep. ad Ephes. cap.3. Chrysost. homil.3. in Gen. Gregor. homil.10. in Ezech. Confirmatur, quoniam penès Prophetas sæpissimè hæc verba leguntur, *hæc dicit Dominus; loquutus est Dominus, Ego Dominus, qui loquor ad te: Terra Terra audi verbum Dei;* & huiusmodi, vndè apertè se authorem Scripturæ demonstrat ipse Dominus: Deus autem nec fallit, nec fallitur, nec mētitur, cuius verba, iota, & apices sunt summa veritas, *principium verborum tuorum veritas*, inquit psalm.118. *Ego sum via, veritas,* Christus Dominus, inquit Ioan.14.

11 Demum confirmatur hoc totū authoritate Ambrosij, qui exponens verba illa Lucæ 1. *multi conati quidem sunt ordinare narrationes rerum*, ait, *Conati vtique illi sunt, qui implere nequiuerunt, qui enim conatus est ordinare suo labore conatus est; sine conatu enim sunt donationes, & gratia Dei, quæ vbi se infuderit rigare consueuit, vt nō egeat, sed redundet scriptoris ingenium. non conatus est Mattheus: non conatus est Marcus: non conatus est Ioannes: non conatus est Lucas: sed diuino spiritu vbertatem dictorum, rerumque omnium ministrante sine vllo molimine cœpta cōpleuerunt.* Gregorius insuper, *ipse igitur Deus hæc scripsit, qui hæc scribenda dictauit.* in proœm. moral. c.1.

12 Quæritur verò vtrum censenda sit Scriptura sacra, & diuina illa, in qua rerum textura, ordo, ac compositio verborum relinquitur diligentiæ, & industriæ humanæ, eatenus tamen, vt Spiritus sanctus scriptori assistat ne erraret in componendo, & scribendo? videtur censendam fore vtique Scripturam sacram. prob. quia adest scriptori Spiritus sanctus ne erret; id verò sufficere videtur ad Scripturam sacrā. Item iam diceretur idem Spiritus S. Scripturæ Author; siquidem assistētia eius in causa erit vt talis Scripturæ cēseatur Author. Cæterū oppositū est securius, & ita dicendum videtur; vt ad Scripturam sacram specialiter assistat Spiritus sanctus, atque animum scriptoris impellat nedum ad scribendas res ipsas, verumet verba, apices, atque iota, vt diximus: ita probabilius Bannes p.1.q.1. art. 8. tract. de Scriptura sacra Conclus. tertia: & optima ratio id cōuincit, quoniam lata est differentia inter Cōcilia, & ipsam Scripturam sacram; vt dicemus: nulla autem adesset differentia, si Scripturæ compositio industriæ relinqueretur scriptoris, etiam assistente Spiritu sancto, vt dicemus. Accedit vnanimis Theologorum consensus repetitus ad Scripturam requiri Spiritus sancti assistentiam nedum circa res, verum, & circa verba, atq; apices singulos, quoniā Christus dixit, *iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege.* & Tridentinum Concil. sess.4. decr.1. dum integros accipi iubet libros ipsos canonicos: ait autem, *Tridentina Synodus omnes libros tàm veteris, quàm noui testamenti, cum vtriusque vnus Deus sit author, tanquam vel oretenus à Christo, vel à Spiritu sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia Catholica conseruatas, pari pietatis affectu, ac reuerentia suscipit, & veneratur.*

Scriptura, in qua ordo, & compositio verborū relinquitur industriæ scriptoris, vtrū sit Scriptura sacra.

13 Differentia autem inter Concilia, & Scripturam inde est, vt non omnia, quæ in Concilijs apponuntur sint

Differētia inter Cōcilia, & Scripturam sacram.

sint de fide: ea verò solùm de fide sint, quæ pertinent ad determinationem, & definitionem Concilij: de cætero, siuè verba, siuè rationes, non omnia hæc erunt fide, cùm non tanquam de fide apponat ea semper Concilium. exemplum sit desumptum ex 7. Synod. general. act. 11. vbi recepta fuit sententia Ioannis Episcopi Thessalonicensis, dicentis, *Angelos esse depingendos, quia corporei sunt.* Cùm namque sententiam hanc protulerit Ioannes in medium, continuò Synodi Patres responderūt, *etiam Domine*: nempè ità fiat, quoniam ita est. in hoc verò casu duo sunt, alterum, quòd Angeli depingantur: alterū, quòd corporei sunt. ex his duobus, vnum eorum est de fide, alterum minimè: primum est de fide, nempè esse depingendos, quoniam hæc est Synodi definitio: secundū nequaquam, non. n. intentio Patrum erat definire vtrum Angeli essent corporei: intentio quidem fuit definire primum, negabant. n. hæretici fore Angelos depingendos, & contra hos definiuit Concilium: quod tamen appellarint corporeos, loquebantur Patres ad mentem Platonicorum, æstimantium eos corporeos, non ex intentione, & definitione Synodi: vndè fit, vt ratio hæc corporeitatis nō sit de intentione Concilij: & cōsequēter hinc deducitur Spiritus sancti assistentiam datam Concilijs esse semper circa ea, quæ intendit definire, & determinare Concilium: circa alia non item, vt sunt verba, apices, rationes, & iota. in scriptura verò quicquid est siuè rei ipsius substantia, siuè verba, & apices, totum id à Spiritu sancto est Authore, totumque de fide, vt Sacrum Tridentinum determinat Concilium.

Angeli quare sint depingēdi.

14 Ex hæreticis, & aliundè obstari potest aduersus dicta, vtpotè Scripturæ Authorem non esse Spiritum sanctum. primò Scriptores sacri plura ex ijs, quæ scripserunt nouerunt sensu humano, ergò non eguerunt Spiritus sancti magisterio reuelante. antecedēs prob. nam Ioannis 19. *exiuit sanguis, & aqua, & qui vidit testimodium perhibuit.* Lucas c. 1. *visum est mihi*, inquit, *assecuto omnia à principio diligenter ex ordine tibi scribere optimè Theophile.* Marcus Euangelium scripsit sicut Petrum audierat prædicātem, teste Hieron. & Moyses in quinque libris plura scripsit, quorum ipse testis oculatus fuit. Responsio patet ex dictis, licèt namque non indiguerint Spiritus sancti reuelatione, cum ea humanitus nouerint; nihilominus opus eis fuit Spiritus sancti directione, ne aliquo pacto errauerint. ità Cano. contendit verò Bannes indiguisse noua eiusdem Spiritus illuminatione.

Obstatur ex hæreticis.

15 Contra: saltim non opus eis fuit Spiritus sancti impulsu, ac motione ad scribēdum, cum iàm humano instinctu moueri poterant, & impelli vt scriberent. Resp. etiam egebāt diuina motione, & impulsu ad scribendū, aliàs eorū scriptura non fuisset appellāda Scriptura Sacra, & canonica, quales sunt scripturæ illæ enumeratæ à Tridentino Concilio: quòd si humanitus moti fuissent ad scribendum, iam non fuisset scriptura illa ex scripturis canonicis Tridentini Concilij, quales sunt scripturæ sacrorum Bibliorum: lato tamen, & extenso nomine appellaretur sacra, prout de sacris, diuinisque rebus ageret, vt principio primę quæstionis tradidimus.

Scriptores sacri licet humanitus nouerit; tamen indigebant nouo Spiritus S. impulsu ad scribendum.

16 Arguitur. Apostolus 1. Cor. 12. ait, *cæteris ego dico, non dominus*: & rursus, *præcipio non ego sed Dominus*: hinc verò ostenditur non Dominum esse Scripturæ ad Corinthios authorem, sed Paulum, cùm scribat, *Ego dico, non Dominus.* hoc verò est contra antiquā, & ordinariā loquutionem Prophetarū dicentium, *hæc dicit Dominus.* Accedit Basil. qui lib. 5 cōtra Eunom. c. penult. inquit, *Spiritus non aliquando sua, aliquando quæ Dei sunt loquitur: Moyses autem, & Paulus, & alij Prophetæ quādoque ea, quæ Dei sunt loquuntur, quandoque sua.* Item Origenes super Num. homil. 16. de Iona loquens, ait, *sermonē Ionæ ad Niniuitas à Iona potius, quàm à Deo prolatum fuisse*; nam per Moysen multa quidem loquutus est Deus, aliqua tamen & Moyses propria authoritate mandauit. atque Ambros. lib. 8. in Luc. cap. 16. *quæ propter fragilitatem humanam scripta sunt, non à Deo scripta sunt*: prout inquiebat Apostol. *cæteris ego dico, non Dominus.* Resp. Paulum de duobus rerum generibus

explicatur locus Pauli.

ribus loqui, aliqua namque Christus Dominus vel præcepit, vel consuluit, ac ore proprio: aliqua ore Pauli: loquendo de primis, iam currit quod ait, *præcipio non ego, sed Dominus*: loquendo de secundis militat, quod subdit, *ego dico, non Dominus*. Cæterum ipsemet Paulus spiritum Dei habebat, ait namque de se ipso, *puto, quod & ego spiritū Dei habeam*. Ad Basilium respondet Cano loqui de mysterijs omninò supernaturalibus, quæ cum naturali indagine assequi non possint, meritò sunt à reuelante Domino, ideoque ait Paulus, *præcipio ego, non Dominus*, cùm verò alia sint, quæ sacri Scriptores viderint, & attrectauerint, de his vt scriberent, non egebant, inquit noua Spiritus sancti illustratione. Responsio non displicet Bannes, licet & aliam superaddat: & hoc est, quod Paulus, & Prophetæ aiunt, quandoq; loqui sua, quandoq; non sua. De Origene dicendum, vel quod sententiam mutauit, inquit Cano: non tamen Canus ipse assignat locum: vel quod non fuerit assertiuè loquutus. de Ambrosio loquutum cōstat iuxtà primam expositionem, vt introducatur Deus, quandoque in propria persona loquens, quandoq; ipsius sacri Scriptoris.

17 Obstatur, si Deus esset Scripturę author, vtique scripturarum, ac librorum omnium sacrorum esset vnus, idemque lopuutionis stylus, propter vnitatem authoris; quemadmodum Ciceronis, ac Demosthenis stylus in scribendo semper idem obseruatur esse penès ipsos, vndè & scripta eorum semper Ciceronē redolent, ac Demosthenem: id verò non comperitur in sacris Biblijs, alio namque stylo loquitur Isaias, alio Hieremias, alio cæteri sacri Scriptores, & Prophetæ: vndè cōconuinci videtur non esse librorum omnium Spiritum sanctum authorem, ex stylo namque dicendi dignoscitur author: vndè Hieronymus de Isaia loquens, ait, *ipsum elegantius cæteris fuisse loquutum, eo quod esset de semine regio*.

18 Ad hoc respondetur ex doctrina August. *quod Deus res, quas condidit taliter administrat, vt proprios motus agere sinat.* etenim concursum, ac motionē suā creaturis adaptat iuxtà earū naturam, vt creaturæ possint eius motionē, & impulsū sustinere: agit. n. efficaciter quidē, sed suauiter sapientia Dei; attendendo etiā ad phrasim ipsiusmet scriptoris: & ita loquitur Author lib. 2. Machab. qui in fine ait, *faciam finem sermonis, & siquidem benè, hoc & ipse velim sin autem minus dignè, concedendū est mihi &c.* idem, iuxtà vires Phrasis, & styli mei, cui Deus se adaptauit, nā iuxtà cōditionē scriptoris Deus ei inspirat, ait Bānes, vt scribat: vndè iure poterat dicere verba illa; Deus enim vtitur Scriptoribus iuxta qualitates ipsorum, non quod Scriptura sacra cōponatur ex industria ingenij Scriptoris, cùm non sit ipse author, sed quoniam Deus obseruat in mouendo ad scribendum tempus, locum, naturas rerum, iuxta subiectā materiam, Phrasimq; stylum, & conditionem ipsiusmet Amanuensis, & scriptoris, & iuxta hic, & nunc, modò sic, modò autem sic loquatur per sacros ipsos Scriptores. differentia quidem styli in scribendo non semper proueniēte ex parte Dei, nisi quando ipse voluerit; sed tum ex parte materiæ, tùm loci, & temporis, tùm eorum, ad quos loquebantur, & scribebant Apostoli, & Prophetæ: non enim vnus idemque loquendi, & scribendi modus decet omnes, nec conueniens est omnibus. Concionator namque modò altius, modò humilius sermonem texit iuxta capacitatem ipsorū audientium: modò dulcius, modò asperius, iuxtà qualitatem materiæ, vt gratiæ, gloriæ, peccati, pęnæ, ac gehennæ, ex quo Apostolus aiebat, *sapientibus, & insipientibus debitor sum: factus sum omnia omnibus*. sic & Deus cæteris sermonem suum accommodat iuxta exigentiam rei, & condecentiam. & ita idem fatetur Apost. Rom. 1. *multifariè, multisque modis olìm loquutus est Deus*. & Isaiæ 11. dicitur Deus in manibus Prophetarum assimilari: & ita quidem quoniam per similitudines varias loquebatur per eos. Sic etiam & Musicus, qui plurium arte polleat pulsandorum instrumentorū, aliter namque citharam, aliter organa pulsat: ex identitate tamen artificis non elicitur identitas concentus, non defectu artificis,

Spiritus S. mouendo scriptorem non destru-

it phrasim, & stylum scriptoris.

1. p. q. 1. ar. 8. dub. 3. ad 3.

ficis, qui vnus, & idem est, sed ratione diuersitatis ipsorum instrumentorum. Prophetæ, sacriq; Scriptores instrumenta sunt ipsius Dei: *lingua mea calamus scribæ*, ait Vates: diuersitas ergò prouenit ex linguis, quarum appellatione veniũt ipsi sacri Scriptores, quorum diuersitati se attemperante Deo prouenit, diuersitas quoque phrasis ipsorum sacrorum librorum. ita Vasq. 1. par. d. 12. art. 9. nu. 15. vbi ait, *quamuis scriptores Spiritu S. assistente scripserint; phrasim tamen Patriæ retinuerunt: sic Paulus Græca lingua scribens, hebraicam phrasim frequenter vsurpauit*. Confirmatur ex Pererio, quia idem Paulus seipsum appellat imperitum sermone, *& si imperitus sermone* inquiens, *non tũ scientia* 2. Cor. 11 quæ verba pon derans, Perer. ex Hieron. ep. ad Algas: ait, *quod dixit Paulus (& si imperitus sermone, non tamen scientia) id nõ ex humilitate, sed ex conscientiæ veritate di xit; profundos enim, & reconditos sensus lingua non explicat: & cùm ipse sentiat quid loquatur, in alienas tamen aures puro non potest trãsferre sermone*. & aliquanto infra, *superfluis coniunctionibus vti Paulũ propter imperitiam artis grãmaticæ, plerisq; in locis reperimus*. idẽq; Perer. ex Hieron. ep. ad Helbid. ait, *cũ Paulus haberet scientiam scripturarum, & diuersarum linguarum gratiam possideret, diuinorum tamen sensuum maiestatem digno non poterat græci eloquij explicare sermone*. additque Perer. sup. epist. ad Rom. in prologom. disp. 2. nu. 58 inquiens, *in epistolis Pauli reperimus hyperbata longa, & obscura, & solæcismos, & orationis defectus, atque redundantiãs, & verba plebeia, & triuialia, nec non & incomptam, atque inornatam dictionem*, hæc, & alia ibi congerit de eodem Paulo Pererius: defectus autẽ eloquentiæ, siuè artis oratoriæ nõ vtiq; à Spiritu sancto, tanquã à sacræ Scripturæ authore prouenit, esset enim hoc impietas, & blasphemia, sed ab ipsis scriptoribus sinit verò idem Spiritus sanctus (quandocunq; voluerit) sacros Scriptores propria vti phrasi (& si quandoque incompta) ad scribẽdum; prout refert de Paulo Pererius, *diuinorum sensuum maiestatem digno non poterat græci eloqui explicare sermone*.

Pauli qualis fuerit phrasis, & eloquentia in scribendo.

Epist. 10.

Epist. 11.

atque hinc Paulus idẽ 2. Cor. 10. aiebat quod Corinthij de ipso dicebãt, *epistolæ graues sunt, & fortes, præsentia autem infirma, & sermo contemptibilis*. & hinc meritò ipsemet Hieron de Isaia aiebat, *ipsũ elegãtius cæteris fuisse loquutũ*; rationẽ addidit, inquiens, *eo quod esset de semine Regio*. solẽt verò in aulis versati Regũ, & Principũ elegãtiori phrasi vti, ac magis compto sermone. atq; demũ idem Hieron. ad Hedib. q. 11. de Petro sic ait, *duæ epistolæ, quæ fuerunt Petri, stylo inter se, & charactere discrepant, structuraq; verborum, ex quo intelligimus pro necessitate rerum diuersis eum vsum interpretibus*. ex quo confirmatur quod initio diximus diuersitatem tenoris non prouenire ex diuersitate Authoris, cùm vnus sit Deus sacræ Scripturæ Auctor, sed ex diuersitate phrasis, vel scriptoris.

19 Arguitur, agitur in scriptura de aliquibus, quæ ob eorum humilitatem vel puerilia sunt, vel minus digna, vt de eis scribatur. huiusmodi sunt Tob. 6. quod canis comitatum præstiterit Tobiæ in sua peregrinatione, quòd Apostolus sollicitus fuerit de stomacho Timothei ep. 1. ad Timot. 5. *vtere modico vino propter stomachum*. & ep. 2. c. 4. sollicitus quoque fuerit de penula, *penulam, quam reliqui Troadæ apud Carpum veniens affer tecum*. & ibid. *Lucas est mecum*. hæc autem velut minima, indigna videntur vt habeant Spiritum sanctum dictatorem, & authorem.

20 Sed respondetur nil inutile, & si minimum, in sacra reperiri Scripturæ: ait enim Apost. Rom. 15. *quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt*: & 2. Timoth. 3. *omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum*: atque Isa. 46. *ego Dominus docens te vtilia*: quo fit vt nihil mysterio careat, & Sacramento. per Canem namque Glosa ordinaria, & interlinearis intelligit Prædicatores. Quod de Thimothei salute sit sollicitus Paulus, exemplum præbet & nobis vt idẽtidẽ de salute simus quoque proximi non immemores. de penula autem id indè elicitur, vt solatium sit & nobis si quãdoque re aliqua indigemus; etenim Paulus, qui ad tertiũ vsque eleuatus,

Nihil inutile, & si minimum, in scriptura.

& raptus fuit Cœlum, in Terra tamen positus, se penula fatetur indigentem. demum non est abs re, quod idem mētionem agat de charitate, quam erga se Lucas habuit. quamobrem nil mysterio vacat, etiam & quæque minima, quod ampliùs demonstrat Chrisostom. homil.1.ad Pop.Antioc. quis verò penetrare quibit mysteria plura? etenim *quis nouit sensum Domini, aut quis Consiliarius eius fuit, ò altitudo sapientiæ, & scientiæ Dei.*

Scriptura libri qualiter adscribantur sacris Scriptoribus.

21 Obijcitur, libri scripturæ adscribuntur ipsismet scriptoribus. ergò ipsi erunt Authores. antecedens constat, etenim Psalmi adscribuntur Dauidi. prophetiæ ipsismet Prophetis, vt Isaiæ, Hieremiæ, & sic de cæteris, non ergò erit Deus Author. Resp. adscribi scripturæ titulos Scriptoribus, non vt Scripturæ Authorib. sed veluti Manuensibus, instrumentis, ac Ministris, apellantur enim non Authores, sed scriptores, iuxta illud, *lingua mea calamus scribæ.* exemplum de epistola scripta à Rege, quam quidem nō ipse Rex scribit, scribit autem eius Minister à secretis, quòd si secretarius est qui scribit, cur est vt non appelletur epistola Secretarij, sed Regis? vtique Regis est, quia ipse est Author, iussuq; ac imperio suo est cōposita, ideo Regis est vt Authoris, licet sit quoq; ipsius Secretarij tanquam Ministri, ac scriptoris. sic aliàs fundus dicitur coloni, equus dicitur regatij, seu famuli, quamuis, & fundi, & equi dominiū, & possessio sint domini, & possessoris ad tradita à Bar. & alijs in 1.constitut.Codicis.

Paulus qualiter loqui in insipiētia dicatur?

22 Demum obstatur, Paulus .n. 2.Cor.11. insipientiam vocat id, quod scripserat: insuper ait, quòd non sit secundùm Deum loquutus, sed quasi in insipientia: ait enim, *quod loquor non loquor secundùm Deum, sed quasi in insipientia.* & infra, *in quo quis audet, in insipientia dico, audeo & ego.* & rursus, *vt minus sapiens dico &c.* Resp. spectādo morem humanum, vtique insipiens reputatur secundùm præsentem iustitiam is, qui se ipsum laudat; etenim laus in ore proprio exordescit; spectādo insuper viā perfectionis, nemo laudare audet seipsum, sed potius decet humiliari, ita docente Christo Domino, *discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* & *qui se humiliat, exaltabitur:* secundùm hæc quidem videtur insipienter agere qui se laudat, cùm potius laudem expectare quis debeat ex ore alieno, iuxta illud prou. 27. *laudet te os alienum.* Verùm quia quandoque necesse est quēpiam laudare seipsum; vtpotè quando de eius vtilitate tractatur, vt tradunt Canon. in c. nisi §. verum vbi præ cæteris Abb. num. 22. ibique addit. de renunc. & quando sumus penès incognitos, vt ijdem: quando etiam talis laus vergit in Dei honorē, proximiq; vtilitatem, & salutē, nō insipiēs æstimabitur qui se laudat: ita egit Paulus, ac propterea cōcludebat, *Iterū dico, nequis me putet insipiētem.* & c. sequ. *si voluero gloriari nō ero insipiens.*

Laudare se ipsum an liceat?

QVÆSTIO TERTIA.

Quid importet vox ista sensus in sacra Scriptura.

Sensus vox quid importet.

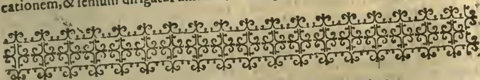

Vox ista *Sensus*, si physicè spectetur, quinque nostri corporis significat sensus, de quibus agunt speciatim Philosophi. in hac autem significatione non hic agimus; si verò metaphoricè inspiciatur, aliud profectò continet explicandū, & de eo nos agimus. Sensus ergò in præsentiarum idem significat, ac rei, seù verbi alicuius intelligentiam: ita ex scripturis elicimus, vtpotè Lucæ vltimo, *aperuit illis sensum*, idest, aperuit intelligentiam

scripturarum. Sap. 7. *optáui. & datus est mihi sensus*, idest data est mihi intelligentia scripturarum. 1. Cor. 2. *nos autẽ sensum Christi habemus*, idest Christi cognitionem, & intelligentiam: ac demum Quintilian. lib. 8. cap. 5. *item consuetudo obtinuit, vt mentis concepta sensus vocaremus.* & ita communiter Pastres, Theologi, sacrique Verbi Præcones Scripturæ intelligentiam sensus Scripturæ appellant.

Sensus humani ad Scripturæ sensus symboleitas, & dependentia.

Habent fortasse tamẽ symboleitatem quandam corporis sensus, seu subordinationem, ac dependentiam: loquendo namque moraliter, corporis sensus subordinari debent ad scripturæ sensus: subordinatio autem in eo stat, vt ad exemplar, & normam sensus Scripturam, reformari habeant, ac dirigi ipsi corporis sensus. Fundamentũ huius est *homo ille interior*, qui reperitur in nobis, siuè portio illa rationalis animæ superior, quæ manuduci debet per scripturarum intelligentiã, & sensus: nam dedit nobis Deus præcepta, contulit & consilia, ad quorum explicationem, & sensum dirigatur anima, corporis sensus, homo ipse totus: & sic Christus nos docuit fore, vt regulemus sensus, *si oculus*, inquit, *vel manus, vel pes tuus scandalizat te abscinde, & erue eum*: quòd verò de his loquitur, de cæteris quoque passim in Scriptura habetur mentio, siuè internis potentijs animæ, siuè corporis sensibus. Sensus autem oculi, auris, manus, oris, & huiusmodi regulandi veniunt, à talibus verborum Christi, cæterarumq; scripturarum sensibus, vt si quæratur, quonam modo erit regulanda manus, norma erit, vt extendatur pauperi ad succurrendum, elargiendo eleemosynam: retrahatur à furto, nequaquam aliena surripiendo. sic pes, sic oculus, auris, gustus, tactus compẽscantur ab illecebris, & impendantur ad ea agẽda, prosequenda, quæ in gloriam Dei vergũt, ac salutem animæ: hæc verò omnia ipsamet exponit, declarat, docet, aperit diuina Scriptura siuè per sensum literalem, siuè moralem, siuè allegoricum: ecce ergò subordinatio totius ipsius hominis, siuè humani sensus ad ipsos Scripturæ sacræ diuinos sensus. *Matt. 5. Marc. 4.*

QVÆSTIO QVARTA.

Vtrum plures admictat sensus sacra Scriptura.

Hæretici Scripturæ sensus irrident, & lusus vocant Concionatorum.

1 Referẽte Eusebio lib. 3. histor. c. 57. Porphyrius aduersus Christian. l. 3. multiplicem Scripturæ sensum irridet, negatque fore multipliciter interpretandam scripturam. sequitur eum Erasmus epist. ad Imperat. vbi ait, *Veteres Ecclesiæ Doctores in allegorijs explicandis partim sic variãt, sic agunt, vt nihilominus ludere videantur*: atque hoc singulariter de D. Dionys. Areopag. aiebat Erasmus, *ludens*, inquit, *in allegorijs, quod est otiosorũ hominũ studium* Fauere videtur Abulens. asserens nullum mysticum sensum esse ad mentem Spiritus sancti, quin potius omnes esse fictiones Concionatorum in cap. 2. Matth. quæst. 525. & in c. 13. quæst. 18.

Scriptura multiplices cõtinet sensus Spiritus S.

2 His tamen non obstantibus dicendum catholicè est, Scripturam sacram multiplices continere posse, sicut de facto continet sensus, pluresq; ex ijs, esse de mente Spiritus sancti, nẽpè eos, qui verè fundamẽtũ habent in Scriptura sacra. ita Theologi omnes, siuè ad prologum libri primi sentent. siuè ad 1. par. D. Tho. q. 1. art. 10. idque idem probat ibid. D. Th. & quidem potuit Deus facere, vt scriptura vna plures contineat sensus. est namque Scripturæ sacræ Author Deus, vt di-

dictum est. Quod verò nedum potuerit id facere, sed & fecerit, probatur ex Paul. 1. Cor. 10. in veteri, inquit, lege, *omnia in figuris contingebant eis*, ergò aderat figura, & figuratum. ergò multiplex sensus, figuræ alter, alter figurati. alter quidem importatus per voces, per res alter. Confirmatur Ioannis 19. *os non comminuetis ex eo*: locus hic tùm de agno paschali, tùm de Christo Domino ab omnibus intelligitur. *Abrahã* duos filios habuit, vnum de Ancilla, alterum de libera, quæ sunt *per allegoriam dicta*, inquit Apostolus significabant autem duo testamenta nouum, & vetus. Addimus, quòd si mens humana voces adaptat, & nomina adinuenit, quibus plura significentur, multò amplius id præstare poterit Spiritus sanctus. prob. conseq. etenim Spiritus sanctus est fęcundior tùm in intelligendo, tùm in nominando, tùm denique in efficiendo ipsa mente humana: assumptum probatur, dicere namque solemus, *Lupus est in fabula*, idest præsentē esse eũ, de quo loquimur, per vocē quoque *Lupus* intelligimus tùm animal illud rapax, tantopere ouibus infestũ, tũ hominem alioqui ventri deditum, atque voracem. hæc eadem insuper vox, *Vulpis*, animal illud alioqui naturæ talis importat; simúl significãs hominem astutum, ac deceptorem: sicut & de prædicta voce *Lupus*, Christus aiebat, sicut & de voce *Ouis, veniũt ad vos in vestimentis Ouium, intrinsecus autem sunt Lupi rapaces*. Matt. 11. Ex eadem insuper arbore, ex eademque radice truncus emanat, rami, flores, frondes, fructus, adeo enim est fæcunda natura, vt ex vna radice hæc omnia educat: quin fæcundior erit Scripturæ sacræ arbor. quæ in Apocalypsi Ioannis 15. fructum dat per singulos menses. Ac demũ, *semel loquutus est Deus*, inquit Vates, psal. 61. *at duo hæc audiui*. quòd si semel loquitur homo, & plura dicit: non mirũ si semel loquēs Scripturæ Auctor Deus per locum Scripturæ eundem plura significet. Rursus negato scripturarum multiplici sensũ ruunt labores, insudationes, studia Sãctorum Patrum; quorsum enim elaborauit Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, Augustinus, cæterique? quorũ primus in sensu literali enituit, secundus allegoria, tertius tropologia, & quartus præfulsit in adinueuienda ipsa anagogia. Negarentur item, ac de medio Scripturarum tollerentur, methaphoræ, tropi, ironiæ, parabolæ, similitudines, & his similia, quibus passim referta est, & delectatur ipsa Scriptura Ita nobis tradidere Origen. lib. 10. in cap. 15. ep. ad Rom. & lib 4. Periarc. c. atque homil. 2. & 7. in Gen. Hieron. in Coment. epist. ad Galat. 4. Augustin. in oper. imperf. super Gen. 2. & 1. de Genes. ad lit. c. 1. sæpiusque alibi. Cyrill. l. 1. in Leuit. Ambros. ser. 14. 14. in psal. 108. Bern. ser. 61. ex paru. Patresq; omnes. Adstipulantur Scholastici ad loc. citat. sicut etiam Nicolaus de Lyr. in prol. 2. & 3. in Postill. Burgensis super vtrumque prol. Alphons. à Castr. lib. 1. aduers. hæres. c. 5. Mich. Med. de rect. in Deum fid lib. 6. cap. 25. Sixt. Senens. l. 3. Bibliot. cæteriq; Theologi.

Quatuor Patres Ecclesiæ Doctores floruerunt singulariter in quatuor sensibus.

3 Et hinc tandem deducimus mētitum fuisse Porphyrium aientem, pluralitatem sensuum adinuentam fuisse solummodo ab Origene, itaut fundamentum nullum, aut subsistentiam habeat in ipsa diuina Scriptura; mentiri quoque hæreticos dicentes sensus ipsos esse lusus, atque somnia Concionatorum; etenim varietas hęc fundamentum habet in scriptura, prout ex dicendis constabit.

Porphyrij error.

4 Dixi in assertione, eos sensus esse de mente Spiritus sancti, qui fundamentum habēt in scriptura; etenim tales debent esse scripturæ sensus, vt in scriptura fundentur, non autem vt quisque suo ex arbitrio eos fingat, & pro libito absque rationabili fundamento adinueniat, vt ex infra patebit.

Sensus illi sunt de mēte Spiritus sancti, qui fundamentum hābēt in Scriptura.

5 Totam rem perlustret Gregorius; is enim lib. 20. moral. cap. 1. ait: *sacram Scripturam in hoc cæteris disciplinis præire, ex quo, eodem sermone dũ narrat textum, prodit mysterium*. & Augustinus l. 1. super Genes. ad lit. c. 1. inquit, *in libris omnibus sanctis intueri oportet, quæ ibi æterna intimentur, quæ facta narrentur, quæ futura prænuncientur, quæ agenda præcipiantur, vel moneantur*. hinc satis constat multiplicem esse posse, immo & de facto esse sacræ Scripturæ sensum.

6 Hoc

6 Hoc totum in Paulo conuincitur; nam 1. Cor. 1. ait, *Patres nostri sub nube fuerunt, & omnes mare transierũt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari, & omnes eamdem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eũdem potum spiritualem biberunt*. ecce textus, vt Gregorius loquitur: est autem mysterium, nempè filios Israel ex Aegypto exeuntes, mare rubrum transeuntes, ambulantes sub nube, mãducantes manna, ac bibentes aquã de petra; significasse exitũ nostrũ de seruitute peccati per Christũ: per mare rubrum significari baptismum rubricatũ sanguine passionis Christi, per manna Corpus eiusdẽ Christi in Euchatistia, per aquam sãguinẽ eiusdẽ Christi, vna cũ aqua exeunte de latere Christi, & per petram, eundem Christum.

QVÆSTIO QVINTA.

Quotuplex sit sensus sacræ Scripturæ, & quinam vnusquisque.

Sensuum diuisio ex August.

1 Diuidit in primis Augustinus, diuidit Hieronymus, diuiduntq; Scholastici Scripturæ sẽsus. vtrum verò lis aliqua esséntialis sit inter illos, dum variare videntur inter se, nequaquam id. Et quidem Augustinus diuidit in historicũ, ethiologicũ, analogicũ, & allegoricũ, lib. de vtilit. cred. cap. 3. Primus sensus traditur, cùm id, quod dictũ, factumuè est, enarratur. Secundus, cum causa factæ rei, vel dictæ traditur. Tertius, quando vtrumque testamentum vetus, & nouum inter se conuenire ostenditur. & quartus, vtpote cum ea, quæ facta, dictaque sunt non ad literam accipienda sunt, sed figuratè. exemplum primi affert cùm Christus Matt. 12. historiam refert panis propositionis, comedente Dauid panes propositionis ex 1. Reg. 21. Exemplum secundi ex eodẽ Matt. 19. vbi causa redditur libelli repudij, quod permiserat Moyses, nempè *ob duritiem cordis Iudæorum*, ad interemptionem vitandam vxorum. de tertio licet exemplum non afferat, quadrat tamen id, quod tantopere docet Paulus, *omnia in figuris contingebant eis*: vnde concordat figura, quod est vetus; & figuratum, quod est nouum testamẽtum. atque sæpius in nouo instrumento dicitur, *vt adimpleretur Scriptura*. Matt. 1. 4 & 26. *quomodo implebuntur scripturæ?* vnde concinnitas patet, & analogia testamenti vtriusque. Exemplum quarti Matt. 12. signum non dabitur ei nisi signum Ionæ Prophetæ.

2 Hieronymus verò epist. 150. ad Edibiam quæst. 12. tripliciter diuidit. primo in historiam, secundo in tropologiam, & tertio in sensum spiritualem. Vtrum autem Augustinus, & Hieronymus diffideant: apertè quidem conueniunt in sensu historico, vt constat. Cæterum penes sensus alios nonnisi verbatenus videntur differre; etenim mystici sensus sub ijsdem terminis ab ambobus comprehenduntur, nisi quod alter explicatius, rem proponit, alter strictius. nec ab ijsdẽ dissentiunt Scholastici cæteri, nec ij à Scholasticis, nisi quod Scholastici rem amplius expandunt, distinguunt, diuidunt, elucidant, vt dicemus. *Sensuum diuisio ex Hieron.*

3 Ad Scholalistos ergo, cæterosq; Theologos descendendo, quadruplex est diuisio sensuum ipsius sacræ Scripturæ *Sensuum diuisio ex Scholasticis.*

turæ: & quidē morem eorum ſectando diuidimus primò, vt ſenſus generatim loquēdo duplex ſit, alter literalis, ſeu hiſtoricus:alter myſticus,ſeu ſpiritualis,literalis manet quidem in ſua indiuiſibilitate: myſticus, ſeu ſpiritualis ſubdiuiditur, in allegoricum; tropologicum,ſeù moralem, atque anagogicū. ita Lyranus, Burgenſ. citati; & quotquot adduximus quæſt. anteced. hinc verò fit quatuor eſſe ſenſus ipſius ſacrę Scripturæ literalem, allegoricum,tropologicum,atque anagogicum. Vtrum autem addenda ſit, & diuiſio altera, ſeu membrum aliud, dicetur poſtea. Vtrum etiam diuiſio hæc ſit eſſentialis: videbitur infra quæſt.10.

Senſus myſtici triplicata diuiſio in ordine ad triplicem differentiam temporis.

4 Diuiſio tripartita myſtici ſenſus habetur, vel per analogiam ad triplicem differentiam temporis, vel ad triplicem theologicam virtutem. loquendo quidem de tempore,quod diuiditur in præteritum,præſens,& futurū, habetur triplex iſte ſenſus, vt tempori præterito correſpondeat allegoricus, ſeu figura, & vmbra, quia in veteri teſtamento talia erant ſub vmbra, & figura:omni tempori vitæ correſpōdeat tropologia,ſiue conuerſio ad mores,fidem, iuſtificationem, & gratiam: & futuro corrreſpondeat anagogia, cùm ipſa ſit gratia ſperandæ ſalutis æternæ, quæ erit in ſæculo futuro. ſiue moralis indicat quid agendum omni tempore vitæ:allegoricus tempus gratiæ figuratum à tempore legis, & anagogicus tempus futuræ gloriæ.

In ordine ad triplicē theologicā virtutem.

5 Loquendo etiam de analogia ad triplicem virtutem, per allegoriam excitatur fides; etenim quæ geſta ſunt in veteri lege creduntur geſta inde,atque adimplenda in noua:per tropologiam inflammatur Charitas; ſiquidem quæ geſta, dictaq; ſunt in vtroque teſtamento, *ea in noſtram deſcripta ſunt doctrinam.* inquit Apoſt. vt ſeruādo legē, Deum amemus,& proximum; tota enim lex ab his duobus præceptis pendet, *diliges Dominum Deum tuum, & proximum tuum.* ac per anagogiam erigitur ſpes; quandoquidem credendo per fidem,& operando per charitatem,ſpem habemus,& fiduciam conſequendę ſalutis æternæ; ſicque Apoſtolus Rom. 10.*quæcumque ſcripta ſunt,ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt; vt per patientiam,& conſolationem ſcripturarū ſpem habeamus.* adiuncto verò ſenſu literali ſequitur vt quatuor ſint, ſenſus ſcripturarum.

6 Diuiſionem hanc diſtico complectitur Lyranus in 1.& 3.prol.Bibl. inquiens,

Senſuum diuiſio diſtico comprehenſa.

Litera geſta docet, quid credas allegoria:
Moralis quid agas: quo tendas anagogia.

7 Licet autem rem totam exemplis illuſtrare.& quidē Galat.4. *Abraham duos filios habuit: vnum de Ancilla, alterum de libera.* hucuſque habetur hiſtoria,ſeu ſenſus literalis. quæ ſequuntur, indicant ſenſum allegoricum, ait .n. *hæc ſunt duo teſtamenta quæ ſunt per allegoriam dicta.* ecce ſenſus allegoricus; pergit indè, *ſed quomodo tunc is*, qui ſecūdùm carnem natus fuerat perſequebatur,qui ſecundùm ſpiritum,*ita & nunc.* hæc ſenſum indicant moralē, & tropologicum;malè enim agebat filius Ancillæ perſequens filium Saræ Dominæ,& liberæ: demum concludit, *illa autem, quæ ſurſum eſt Ieruſalem libera eſt, quæ eſt mater noſtra.* hic verò ſenſum indicat anagogicum:Ieruſalem namque ſuperna eſt Ciuitas Beatorū, ad quam tendimus,quam ſperamus. in Scriptura hac quatuor omnes recenſentur ſenſus. Conſimiliter in eadem conſiſtendo vltima voce *Ieruſalem*, teſte eodem Lyrano, qui & ex Hieronymo deſumpſit,quatuor ſignificat: in ſenſu namque literali, & hiſtorico Ciuitatem illam, & Vrbem Paleſtinæ, in qua paſſus eſt Chriſtus Dominus. in ſenſu allegorico Eccleſiam militātem. in ſenſu tropologico animam fidelem Deo obſequentem: & in ſenſu anagogico cęleſtem Patriam Beatorum,quæ eſt Eccleſia triumphans. ſicut & vox iſta *aqua*,in hiſtorico ſenſu elementum aquæ fluidæ denotat: in allegorico baptiſmum,qui & conficitur in elemento aquæ: *niſi quis renatus fuerit ex aqua &c.* in tropologico tribulationes,*ſaluum me fac Domine quoniam intrauerunt aquæ in animam meam.* & in ſenſu demum anagogico Patriam illam cœleſtem, è cuius fonte *fluunt aquæ viuæ ſalientes in vitam æternam.*

Senſuum omniū per exempla illuſtratio.

Spe-

Speciatim verò de allegorico habetur Io:3. de serpente æneo ex Num. 21. *sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis.* dum serpens ille æneus exaltatus figura erat Christi Domini exaltati in Cruce. Lucæ 11. *non dabitur nisi signū Ionæ Prophetæ.* fuit verò figura Christi dormiētis tribus diebus in sepulchro, sicut Iona in ventre Cethi. tropologici exemplum extat penes Deuteronom. 25. citatū ab Apost. 1. Cor. 10. *non alligabis os boui trituranti*; quod moraliter intelligendum est de Euangelij, Templique Ministris; etenim *qui altari seruiunt, de altari viuere debent*, teste eodem: ac demum de anagogico idem Paulus ad Hæbr. 3. 4. vbi expendens illud Proph. psal. 94. *hodie si vocem eius audieritis*; ait multos exclusos, atque excludendos fore à cęlesti Hierusalē, Patria Paradisi: sicut introducendos fore eos, qui audiētes vocem Dei, nec obdurantes corda sua, legem seruauerunt, atque adimplerunt. De singulis autem erit discurrendum, at prius de sensu literali, inde de mystico.

QVÆSTIO SEXTA.

Quid sit sensus literalis.

Sēsus literalis quid sit ex Lyrano.

1 Variè sensum literalē explicāt aliqui Doctores. primo autē loco occurrit Lyranus; is namq; prol. 3. Bibl. docet sēsum literalem esse illum, qui per voces ipsas significatur: hinc verò deducitur eius mentem esse aliquādo Scripturam carere sensu literalj: sequitur hoc; etenim si literalis sensus est ille, quem voces significant: dum in Scriprura extat locus aliquis, in quo ex vocibus nullus potest rationabilis sensus deduci, consequens est, vt locus ille careat sensu literali; talem verò adesse locum probatur tùm Matth. 5. *si manus tua, vel pes tuus scandalizet te, abscinde eum*; tùm Iudic. 9. *ierunt ligna vt vngerent sibi Regem*; tùm Matth. 7. *qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam*; ac Lucæ 14. *si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animā suam, non potest meus esse discipulus.* quæ loca si iuxta voces intelligantur, sequitur vt possit quisque manum, pedemq; abscindere pro libito, oculum eruere, vitam suam odisse, odio etiam prosequi parentes, affines, & cōsanguineos, quod tamen est graue crimen. quòmodo etiam ligna pedes habent vt ambulent: & qualis in eis est politica norma, vt congressum ineant, Concilium cogant, & eligant sibi Regem? ergò sensu carēt loca hæc & similia, literali. sensus igitur literalis ex Lyrano est, quem voces ipsæ significant.

Abulensis sententia.

2 Abulensis in cap. 13. Matt. q. 28. sensus literalis, ait, est, quem Spiritus sanctus aut vocibus, aut rebus intendit. ex hac etiam descriptione alterum deducitur, vt æstimet Abulensis solum sensum literalem esse à Spiritu sancto intentum: mysticum nequaquam; esse verò mysticum, inuentum Concionatorum, atque Glossatorum.

Sententia aliquorum aliorum.

3 Sunt & aliqui alij, qui penes Zumel. quæst. 3. aiunt, sensum literalem esse eum, quem immediatus Auctor intendit. siue sit persona dicens, nempè in Scriptura loquens, siue in eadem scriptura scribens, atque à Deo introducta ad loquendum, & scribendum.

Sententia quorundā.

4 Addunt alij penes eundem, non oportere quod semper talis sensus sit à Spiritu Sancto intentus. probatur id

ex colloquutione serpētis cum primis Parentibus, *Eritis sicut Dij*: at verò id fuit falsum:neque enim id fuit Spiritus sācti intentum, cum nec Dij euaserint per esum pomi, fuit enim falsa promissio.

Sensus literalis vera descriptio.

5 His tamen non obstantibus aliter describendus venit sensus literalis. est ergo sensus literalis ille, *quem sacræ Scripturæ Auctor Spiritus sanctus primo, & principaliter intendit per verba siue in naturali,propria,& historica;siue in metaphorica, & translatitia significatione considerata.* hæc est verior, & cōmunior definitio sensus literalis. ita ex Augustino deducitur l. 3. de doctr. Christ. cap.5. 9. in verba illa 2.Cor. 3. *litera occidit.* Ait autem August. *si vel quæ in translatitia significatione passim à Prophetis, atque in veteri testamento dicta sunt, quasi in significatione propria dicta esse intelligantur: vel si in his, quæ in veteri lege,vt essent, velut vmbra & typus futurorum ad tempus instituta, & præcepta sunt litera dumtaxat in sistendo, solus sensus literalis quæratur.* ita quoque ex D.Tho.sup.Burg.cit.atque Sixto Sen.recensit.vnà cum Castro l.1. aduers.hæres.cap.3. Adamo præfat. ad Isaiam; Dried.l.1. de Script.c.2. cæterisq; recentioribus.

In politicis vtimur, & metaphoris.

6 Eget verò ampliori lumine prædicta definitio. Est ergò pro eius illustratione recolendum id, quod penes homines in politicis accidere solet: & quidem solent homines prouerbijs, metaphoris,ironijs,tropis, ac similitudinibus vti:itaut verba vsurpent quandòque in naturali,ac propria,quādoq; verò trāslatitia significatione.ex vtroque autem concipiendi modo varia inde deducunt significata.exemplum est de prouerbio hoc, *Lupus est in fabula,* vocē hanc *Lupus* dupliciter quidem vsurpant:in naturali, ac primaria, propriaque, siue historica significatione: ac inde in significatione translatitia, & metaphorica: primo sensu indicat animal tale, talis naturæ, cuius est Lupus; secūdo sensu homines per Lupum indicant adesse præsentem personam illam,de qua fiat colloquutio:vnde vulgo dicitur, *Lupus est in fabula.* si sensum literalē prouerbij huius quæramus, non recurrere debemus ad significatum naturale, ac primarium vocis *Lupus*.non enim de animali, quod est Lupus, loquitur prouerbium; sed recurrendum nobis erit ad significationem translatitiam,& metaphoricā; ratio,quia significatum prouerbij pendet ex intentione, & impositione dicentis *Lupus est in fabula.* ergo recurrendum remanet ad significationem metaphoricam pendentem ex impositione: talis verò significatio metaphorica appellanda veniet sensus literalis. Confirmatur; nam si sensum hunc elicere velimus ex significatione vocis naturali, nequaquam assequemur mētem loquentis; non enim de vero Lupo loquimur:dum igitur prouerbij sēsum elicere non possumus ex naturali significatione;elicere eum debemus ex translatitia eiusdem vocis consideratione.

7 Hoc habito applicanda erit prædicta doctrina ad propositum nostrum. aiebat Christus Matt.10.*Ecce ego mitto vos in medio luporum.*& Matt.7.*veniunt ad vos in vestimētis ouium,intrinsecus autem sunt Lupi rapaces.*si vocem *Lupus* in naturali significatione spectemus,nullus inde sensus elicitur;non enim Christus discipulos misit ad Lupos, sicut nec Prædicatores destinauit eos ad nemora, ad montes, in quibus deuorant,ac deprædantur lupi:sed per lupos,homines intelligit,alioqui voraces,auaros,prædones,atque tyrannos, qui sanguinem sugunt Apostolorum, ac Martyrum prædicantium illis Euāgelium Christi; siue hypohritas intelligit ouinam simplicitatem simulantes, *dum tamen intrinsecus sunt lupi rapaces* sicut nec per oues sumendum est animal tale huius generis in naturali significatione vsurpatum: sed homines veluti ouinam simplicitatem imitantes, vt vox ipsa ouis sumatur in translatitia prorsus significatione, talisque erit verus sensus,ac literalis.Consimilis erit sensus Psal.23.*oculi Domini super iustos.*Deus quidem oculis corporeis caret; est enim spiritus; ergo relicto naturali corporei oculi significato, recurrendum est ad translatum; transfertur enim oculus corporis ad oculum mentis,& intellectus,itaut sēsus sit, Deo est cura de omnibus, singulis-

gulisque hominibus, præsertim verò de iustis.

Quandocunq; non potest elici ex significatione naturali vocum, recurrendum est ad translatitiam pro sensu literali.

8 Ex his licet inferre vniuersalem regulam pro sensu literali: ea autem est, quod vbicunque non potest elici commodè, & rationabiliter sensus ex naturali, seu historica significatione vocum, sensus eliciatur ex significatione translatitia, & metaphorica earundem vocum. sic patet in exemplis recensitis. sic etiam exponenda veniunt loca initio adducta pro Lyrano, etenim abscissio manus, vel pedis, siuè ocu li effossio, siue sui, parentumue, atque affinium, & consanguineorum fuga, & odium, non capienda sint in naturali vocum significatione, sed translatitia; nullus enim rationabilis sensus elici poterit ex significatione tali, insistendo in ipsa cortice literæ; verè enim ait Paulus *litera occidit*: ergò dum Christus dicit, qui odit animam suã in hoc mundo: qui venit ad me, & non odit patrem suum &c. si manus tua scandalizat te, abscinde eam: & huiusmodi, verè sensus ex literæ cortice deductus occideret iuxta Paulum, & crimen admitteret qui vel sibi membrum amputaret, vel Parentes odisset: cùm autem ex hinc deduci non possit sensus in naturali significatione; deducatur ex significatione translatitia, vt sit sensus, debere vel membra nostra mortificare, abstinendo à vetitis, & illecebris, & amputando occasionem peccati, si quã nobis præbeant parentes, & propinqui: & hic sensus est legitimus, & spiritualis, dat enim vitam spiritualem animæ, vnde subdit Paulus, *Spiritus autem viuificat*. sic quoque de lignis euntib. vt facerẽt sibi Regem: relicto namque naturali verborũ sensu, qui lignis quadrare non potest, recurrendum est ad translatitiam significationem, nempe Gentis illius Populi Sichem cõstituere intendentis sibi Regem. quemadmodum cùm Christus de se dicit Io: 15. *Ego sum vitis vera, & vos palmites*; naturali vitis relicto significato, ac palmitum, recurrendum est ad translatitium; ait enim August. *dicitur vitis per similitudinem, non per proprietatem*. tr. 80. in Ioan. sic dum dicitur Leo, Petra, Agnus, & huiusmodi: subsequente eodem ibi Augustino, *quemadmodum dicitur ouis; agnus, leo, petra, lapis angularis, & cætera huiusmodi, quæ magis ipsa sunt vera, ex quibus ducuntur ista similitudines, non proprietates*. ex qua vniuersali regula sequitur, vt nullus sit Scripturæ locus, qui sensu careat literali: sed de hoc infra in propria quæst.

9 Ex dictis iam explicata remanet particula illa definitionis, in qua dicebatur, *siue in naturali, & historica, siue metaphorica, & translatitia significatione*. sequuntur & particulæ aliæ declarandæ.

Sensus literalis, & mystici differentia.

10 Dixi in definitione, *primo, & principaliter*, ad hoc vt sensum literalẽ distinguamus à sensu mystico, & spirituali: & quidem sensus literalis importatur per voces: sensus mysticus per res importatas à vocibus: literalis importatur per voces proximè, mysticus quasi remotè. hinc verò deducitur sensum literalem importari primario: mysticum verò secundario. probatur hoc; nam voces sunt priores conceptibus, vt constat: at literalis importatur per voces, siue naturali, & historica significatione, siue metaphorica, & translatitia: mysticus importatur per res significatas ex vocibus, ergò sensus literalis importatur primo, & proximè. Itẽ sensus literalis est fundamentum primarium; super eo namque fabrica consurgit mystici sensus, ergò ille erit importatus primario. sensus literalis importatur vocibus proximè, mysticus importatur rebus proximè, vocibus remotè: amplius infra loquendo de sẽsu spirituali, & mystico.

Abulensis error.

11 Dixi *Scriptura auctor Spiritus sanctus*; etenim Spiritum sanctum esse Scripturæ auctorem superius est demonstratum. est ergò sensus literalis, quem Spiritus sanctus intendit &c. ex hoc tamen non licet cõtradicendo cęteris sensibus hoc asserere; ait enim Abulensis solùm sensum literalem esse à Spiritu sancto intentum, in quo errat, & est communis Patrum, & Theologorum sententia contra eum: cæteri ergò sensus, fundamentum habentes in Scriptura sunt quoque intenti à Spiritu sancto. at differentia erit, vt literalis intendatur primo; cæteri inde subsequenter; ratio quoniam literalis est fundamentum, ergò sub hac ratio-

ne præcedit, & intenditur primo.

In sẽsibus mysticis interuenit ordo.

12 Quæres vtrum interueniat ordo in talibus sensibus mysticis. Iam constito literalem esse primum; siquidem ordinatè progrediamur, vt plurimum talis erit ordo, vt post literalem subsequatur allegoricus, inde tropologicus, ac demum anagogicus. probari potest ex analogia vtriusque testamenti; siquidem vetus testamentum erat figura noui; igitur hinc habetur sensus allegoricus. per allegoriam enim credimus gesta in veteri, fore inde complenda in nouo testamento. post hunc sequatur moralis; quia lex noua docet nos ita agere, ita viuere, atque subsequenter se habere ad ea, quæ actitata sunt in nouo testamento: ac denique ex horum completione subsequatur assequutio gloriæ, quæ importata venit per sensum anagogicum. licet hoc ex D. Paulo elicere: is namque Galatarũ 4. ita loquitur, *Abraham duos filios habuit: vnum de ancilla, alterum de libera: hæc sunt duo testamenta; quæ sunt per allegoriam dicta: sed quomodo tunc is, qui secundùm carnem natus persequebatur eum, qui secundùm spiritum, ita & nũc; illa autem, quæ sursum est Hierusalem libera est, quæ est mater nostra.* primo quidem loco habetur sensus literalis, dum factum narratur Abrahæ habentis duos filios; secundo hebetur sensus allegoricus, dum Paulus ait, significari duo testamenta, *quæ sunt per allegoriam dicta.* tertio habetur sensus tropologicus, & moralis, dũ improperatur persecutio Isaac facta sibi à filio Agar Ancillæ: ac quarto sensus habetur anagogicus, dum recolitur cęlestis illa Hierusalem patria Beatorum, quæ libera est ab omni persecutione. ecce ergo ordo sensuum tùm literalis, tùm mystici, & spiritualis, qui vt plurimum talis est, vt recensuimus. Dixit vt plurimum, quandoquidem vbi non omnes reperiuntur quatuor sensus, non opus est talem ordinem texere: exemplum sit, *diliges Dominum Deum tuum.* hinc primo sensus habetur literalis præcepti dilectionis Domini. quia verò omni tempore diligendus est Dominus tùm in veteri, tùm in nouo testamento, tùm in præsenti, tùm in futura vita, quomodo exquirendus erit ibi sensus allegoricus? vtique aderit sensus tropologicus, & moralis, & hic hoc in loco non videtur distingui à sensu literali; etenim pręceptum dilectionis Dei, & proximi pertinet ad mores. virtute tamen, & veluti in causa adsit hic sensus anagogicus, quoniam diligentes Deum expectant vitam æternam, *hæc fac, & viues.* Luc. 10. Ad summũ verò vbi deest exempligratia sensus aliquis, subrogabitur loco eius sensus alter post sẽsum literalem, & sic deinceps quousq; euacuentur sensus omnes, qui Scripturæ competunt mystici, & literales. Ita ordinat Origen. humil. 2. in Genes. dando primum locum literali, secundum allegorico, tertium tropologico, quartum anagogico: Hieronymus autem tribuit secundum locum tropologico super c. 22. prouerb.

Vtrum omnium contẽtorum in Scriptura sit Spiritus S. auctor.

13 Redeundo autẽ ad sacræ Scripturæ auctorem, iam dictum est Spiritũ sanctum esse eius auctorem. Oritur ratiò lis vtrum omnium contentorum in Scriptura sit Spiritus sanctus auctor. Respondendum primo auctorem esse eorum omnium, quæ rationabiliter, legitimè, iustè, atque sanctè gesta, atque dicta, siue cogitata sunt; etenim omnis boni auctor est ipse Deus, omneque bonum procedit ex instinctu Spiritus sancti, prout ex materia de gratia constat. Dicendum secundo quòd loquendo de male gestis, de peccatis, de criminibus, de mendacijs, & huiusmodi, quæ in Scriptura narrantur, nequaquã auctorem habent Spiritum sanctum, esset enim hæresis Manichęorum asserentium dari quendam Deum malum, qui sit auctor mali: mala verò in Scripturis relata auctores habẽt ipsos peccatores: & ita cum Gen. 3. habetur, *eritis sicut Dij*, & Lucæ. 4. *hæc omnia tibi dabo si cadẽs adoraueris me.* auctor istorum non est Spiritus sanctus, sed Serpens, & Diabolus, qui est caput superborum, & pater mendacij: sic de similibus. Dicendum tertio eatenùs in vniuersum esse Scripturæ auctorem Spiritum sanctum, quatenus Spiritus sanctus speciali assistentia sacris assistit Scriptoribus, vt sine errore, sine fallacia, veraciter, & sincere scribãt ea, quæ in Scriptura introducuntur siue dicta, siue cogitata, aut facta: duplici ergo ratione

tione erit auctor, tũ ratione eorũ, quę piè, & sanctè gesta esse enarrantur in Scriptura, tùm ob peculiarem assisten tiam sacris Scriptoribus præstitam, ne errent in scribendo: & ita sacrum loquitur Concil. Trid sup. relatum.

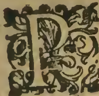
Vtrum sensus Scripturæ cognoscantur à sacris Scriptoribus.

14 Sed quæritur, vtrum sicut sensus literalis, & mysticus intenditur semper à Spiritu sancto, ita cognoscatur etiam ab ipsamet persona siue in Scriptura loquente, siue in Scriptura scribente. Resp. primò, quòd vt plurimum sacri Scriptores cognouerunt sensum siuè literalem, siuè mysticos rerũ, quas scribebant; ratio, quia ipsi dati sunt à Deo tanquam Doctores, & Magistri, qui primùm erant à Spiritu sancto illuminati, & edocti, indè verò ad scribendum, & prædicandum, atque docẽdum, vt Apostoli, Euangelistæ, aliiq; sacri Scriptores. Dicendum secundò, nõ esse necesse, vt omnib. tales sensus sint cogniti. probatur, nam Ionæ 3. dicitur, *adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur* Isa. 38. *dispone domui tuæ, quia morieris.* & Ioan. 11. de Caipha, *expedit vt vnus moriatur pro Populo, ne tota gens pereat*: at nec Ionas, nec Isaias cognouit vltimatũ sensũ suæ loquutionis; etenim nec Niniue subuersa fuit, nec Ezechias mortuus. Itẽ de Caipha etiam habetur, quòd *non à semetipso hoc dixit*: alia namque fuit intentio Spiritus sancti impellendo Caipham ad sic prophetantem, & alia ipsius Caiphas; etenim Spiritus S. intendebat mortem Christi Domini ad salutem, & liberationẽ totius generis humani: Caiphas verò id intendebat ad liberationem solius Populi Iudæorum, inquiens, *ne veniant Romani, & tollant locum nostrũ, & gentem*. licet ergò vt plurimum sacri Scriptores, siuè personæ loquentes id nouerint, non tamen id euenit semper de omnibus, & singulis: & hæc est doctrina D. August. lib. 12. Confess. c. 12. de quo infrà quæst. 10.

QVÆSTIO SEPTIMA

Quinam sit sensus literalis in metaphoris, parabolis, cæterisq; figuratis loquutionibus reconditus.

Parabolarũ triplex acceptio.

1 Arabolæ in Scripturis cõtentæ solent tripliciter se habere, ait Castro: aliquãdo nãque continent de facto rem ipsam, quæ in similitudinem adducitur: quandoque continent rem possibilem fieri: & tertio rem aliquando continent impossibilem fieri, licet adducatur in similitudinem. exemplum primi Matt. 13. *simile est Regnum Cælorum fermento, quod acceptum mulier miscuit farinæ satis tribus*, vel Luc. 13 *simile est Regnum Cælorum grano sinapis*, vel Matt. 13. *simile est Regnum Cælorum sagenæ missæ in mari*. exemplum secundi Matt. 20. *simile est Regnum Cælorum Patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios suos &c.* alios ad horam primã, alios tertiam, alios sextam, alios nonã: ũna cum redargutione illius, qui conquerebatur tantum accepisse, quantũ ille, qui ad horam venit vndecimam, dũ tamen ipse à mane diluculo elaborasset, &c. exemplum tertij Iudic. 9. *ierunt ligna vt vngerent sibi Regem*. ita Castro l. 1. aduers. hæres. cap. 3. à quo Vasquez 1. p. disp. 15. c. 4. & Becanus tract. de Scriptura c. 3. q. 4 Petes, si parabolæ quandoq; impossibilitatem continent,

cur

cur est vt adducantur in Scriptura?

Suppositio rei impossibilis prodest ad intelligendũ.

2 Resp. in Physicis quoque accidere, vt Philosophi suppositionem quandoque faciant falsam, indè tamen consequentiam veram inferentes: vt si homo esset nitribilis, rudibilis, mugibilis, haberet quatuor pedes, tot enim habent equus, bos, &c. Scriptura igitur veritatem aliquam infert ex suppositione alicuius etiam impossibilis: hoc autem non ideo fit, vt ex impossibili sequatur possibile, est namque id impossibile; non enim causa habere debet minus possibilitatis, quàm habeat suus effectus possibilis: nec id fit, vt ex falso sequatur verum, cùm id etiam sit impossibile, sed totum hoc præstatur vt habeatur planior intelligentia eius, quod proponitur: iuuant enim ad intelligentiam rei etiam exempla deducta ab impossibili. ita quoque agere solent Astrologi in suis demonstrationibus in Theorijs motus planetarum.

In parabolis duæ partes considerandæ.

3 In ijsdem quoque parabolis duas licet partes considerare: alteram, quæ rem continet, quæ adducitur in similitudinem: & alteram, quæ applicationẽ continet similitudinis. exemplum Matth. 13. *simile est Regnum Cælorum fermento, quod acceptum abscondit in farina satis tribus, donec fermentatum est totum.* vsque huc habetur prima pars, quæ quidem tota historia est, repręsentans factum ipsius mulieris, estque res adducta in similitudinem. secũda pars erit mysterium absconditum in hoc facto mulieris, siuè applicatio similitudinis: est verò sensus, vt intelligendum veniat de sacro Dei verbo, siuè Euangelio; siquidem quemadmodum fermẽtum vim habet, vt immissum in farinam mox eam crescere faciat, & adaugeat; ita Euangelium Dei in Palæstina prædicatum, tantæ fuit efficaciæ, vt mox totum Terrarum Orbem penetrarit, atque Ecclesiam multò maiorẽ, & ampliorem reddiderit. & hic sensus est secunda parabolæ pars, siuè parabolę ipsius applicatio.

Qualis prędictarum partiũ erit sensus literalis.

4 Hic autem quæritur qualisnam harum partium erit sensus literalis, an prima, an secunda, an verò vtraq; pars. Respondet Castro id dubium esse, quapropter anceps in hoc extitit. Cæterũ videtur dicẽdũ rẽ adductã in similitudinẽ esse sensum literalẽ, applicationẽ verò esse sensum mysticum: suadetur, quoniam illa est veluti historia, narratur enim historicè factum mulieris: ergò illa erit sẽsus literalis, & historicus: item illa videtur esse literæ cortex, atque in ea contineri applicatio tanquã mysterium, ergò illa erit literalis, hæc sensus mysticus. Ex alio autem capite vtraque pars videtur sensus esse literalis: prima quidem ratione, qua contitinet historiam: & secunda, quoniam ad id affertur factum mulieris, vt insinuetur applicatio talis facti; quod est disseminatio Euãgelij, & ampliatio Ecclesiæ. vtrumque veluti probabile sequitur Vasquez, & vtrumque docet prædicto cap. 4. & Becanus q. 4.

Adsunt & metaphorę, & hyperbolæ, & ironia, atque tropi in Scripturis.

5 Vltra parabolas adsunt in Scriptura metaphoræ; est autem metaphora ex August. l. contra mendacium c. 10. *de re propria ad rem non propriam verbi alicuius vsurpata translatio.* Adsunt hyperbolæ, cuiusmodi est illud Genes. 11. *faciamus turrim, cuius cacumen pertingat vsque ad Cælum*; hoc est, turrim miræ celsitudinis, vnde consurgit hyperbolica loquutio; adest Ironia, vt illud Gen. 3. *ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est*; nempè lõgè aliter ei euenit, quàm cogitarat; adest & antiphrasis, idest contrariæ phrasis vsurpatio, vt Iob. 1. *benedic Deo, & morere*, idest, *maledic*, sicut 3. Reg. 21. de crimine falso obiecto Naboth, *quod benedixerit Deũ, & Regem*, nẽpè quod maledixerit. adsunt & tropi alij, de quibus penes Pagnin. in Isagog. ad Scripturam sacram, eiusq; sensus c. 19. adsunt deniq; & visiones Prophetarum.

Qualis sit sensus literalis troporum Scripturæ.

6 Illud nunc desideratur, vt dicamus qualisnam debeat esse sensus literalis omnium istorum. Et quidem absolutè dicendum est sensum literalem horum omnium non esse, quem voces in propria, communi, vsitata, naturali, ac historica significatione important; sed quem important in significatione translatitia, & metaphorica. Est communis Doctorum quæst. antec. citatorum. Et ratio est ibi allata, quoniam sistendo in cortice literæ, & in significatione vocum naturali non poterit rationabilis sensus deduci, immo quãdoque irrationabilis, vel nullus: igitur

recur-

recurrendum est ad translatitiam significationem. est verò is, sensus literalis, ratio quia is est à Spiritu sancto primo, & principaliter intentus. quando ergò Matt. 19. dicitur, *sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter Regnum Cœlorum.* non est sensus de castratione cruenti, & propria, sed de obseruatione castitatis. quādo Ioānis 15. dicitur, *Ego sum vitis, & Pater meus agricola est, & Discipuli palmites*, non est sensus de vera vite, sed mystica, itaut qui Christo cohærent per fidem, spem, & charitatem, crescent in vitam æternam, sicut crescit, & fructificat vitis alligata ad stipitem. Cùm Christus dixit Matt. 15. *exiit qui seminat seminare semen suum.* non est sensus de rustica seminatione, sed de seminatione diuini Verbi per prædicationem Euangelij. Cùm dicitur Iudic. 9. *ierunt ligna, vt facerent sibi Regem*, nō est sensus, quem verba important naturali significatione; non enim ambulant ligna, sed translatitiè sumenda sunt de populis Sychem conuenientibus ad eligendum sibi Regem. & vt plura omittā, quibus respersa est Scriptura, dum Matt. 5. dicitur, *si oculus tuus scandalizat te, erue eum; si manus tua scandalizat te, abscinde eam.* non est sēsus de abscissione, & eruitione corporali, quam verba in communi, & vsitata significatione important, sed de mortificatione membrorum, siue de ablatione occasionis peccati, fugiendo ab ijs, qui occasionem præbent peccādi: ita in veteri testamento habetur Deuter. 13. *si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia, siue vxor, quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis vt animam tuam, clam dicens, eamus, & seruiamus Dijs alienis, quos ignoras tu, & Patres tui; non acquiesces ei, nec audias, nec parcat ei oculus tuus, vt miserearis, & occultes eum, sed statim interficies.* Ita denique de visionibus Prophetarum, dū Daniel. 8. habetur se vidisse *hircū caprarium venientem ab Occidente*, sensus est de Alexandro in similitudinem hirci veniente ab Occidēte aduersus Regem Medorum, atque Persarum. sicut & Ierem. 15. dum dixit, *virgam vigilātem ego video.* sensus literalis est de Deo, qui vigilat super populum suum, vt ibi quoque exponit Scriptura, inquiente Domino, *benè vidisti, quia ego vigilabo super populum meum.*

7 Hæc omnia disertissimè docuit August. lib. 3. doctr. Christ. cap. 10. inquiens, *quidquid neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem referri potest, figuratè, & metaphoricè accipiendum est.* & cap. 6. *si præceptiua,* inquit, *loquutio est Scripturæ, aut flagitiū vetans, aut beneficentiam iubens, tunc propriè accipienda est: si autem flagitium videtur iubere, aut beneficentiam vetare, figurata locutio est.* *Augustini regula de sensu literali, et mystico.*

8 Quæritur vltimo, vtrum necesse sit Scripturam vti metaphoris. D. Th. art. 9. respondet metaphoram esse necessariam, & vtilem. de vtilitate quidē non dubitatur, plures enim parit vtilitates, vt dicemus: de necessitate verò videtur difficile, vt asseratur: & ratio est, quoniam poterat Spiritus sanctus sine metaphoris inspirare Scripturam. item aliquando Discipuli dixere Christo Domino, *ecce nunc palàm loqueris, & nullum prouerbium dicis* Ioan. 16. *Scriptura vtrum vti debeat metaphoris.*

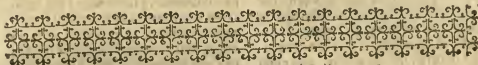
9 Ideo dicendum, quòd loquendo de necessitate simpliciter, nulla est necessitas Scripturam vti metaphoris. prob. vbi Scriptura ait Apoc. 5. *vicit leo de Tribu Iuda*, poterat sine metaphora leonis dicere, *vicit Christus.* itē Spiritus sanctus Scripturæ auctor non est alligatus metaphoris, & prouerbijs; poterat ergo loqui sine eis. Demum multa sunt loca Scripturarum carentia metaphoris, vt patet, ergo poterat tota Scriptura inspirari sine metaphoris. Accedit recensitum testimonium Apostolorum, *ecce nunc palàm loqueris, & nullum prouerbium dicis.* de necessitate ergò simpliciter, nulla est necessitas vtendi metaphoris: & fortè ad hunc sensum loquitur D. Tho. conuenit quoque Caietan. ibid. atq; Valent. t. 1. d. 1. q. 1. p. 6. §. 3. dices, Dionysius cap. 1. cęl. Hier. ait, *impossibile est nobis aliter lucere diuinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum circumuelatum.* Respondet Caiet. per impossibile idem intelligi, ac necessarium: at respōsio est tùm contra ipsum negantem necessitatem, tùm contra factas rationes. Ideo dicendum non esse intelligēdum Dionysium vniuersaliter de omnibus *Metaphorę nō sunt necessarię simpliciter, sed secundùm quid, propter imbecillitatem nostri intellectus.*

nibus locis Scripturæ: multa enim traduntur apertè, & absque metaphoris: sed de aliquibus mysterijs altissimis, quæ adeo obscura, & recondita sunt, vt non possimus percipere sine metaphoris.

10 Loquendo autem de necessitate secundùm quid, vt sic necessariæ sunt metaphoræ, & parabolæ, ac similitudines, nempe quādo mysteria adeo alta sunt, vt capi non possint sine metaphora, & similitudine, propter imbecillitatem nostri intellectus.

Metaphoræ sunt admodū vtiles.

11 Cæterū vtilissimæ sunt ipsæ metaphoræ, & similitudines: primò, vt rudes, & simplices per metaphoras intelligant ea, quæ sine ipsis capere non possent, ita Chrysost. hom. 38. in Matt. Secundò, vt diuina mysteria occultentur infidelibus, & indignis, iuxta illud Matt. 7. *nolite sanctum dare canibus.* ita Dion. cap. 2. cæl. hier. tertiò, ad domādam superbiam nostram labore, & studio scripturarum. August. lib. 2. doctr. Christ. hinc Ammonius præfat. in prædicam. dixit, ob hanc rationem Aristotelē in suis operibus obscuritatem obseruasse, vt legentes redderentur studiosiores. quartò, vt ex obscuritate haberemus varias expositiones Sanctorum: quarum varietas vtilis esse solet, ait August. epist. 59. & Scot. in 3. d. 24. quæst. vn. lit. E.

QVÆSTIO OCTAVA.

Vtrum in omni Scripturæ loco reperiatur sensus literalis.

Lyranus negat Scripturam habere sēper sensum literalem.

1 Arere plerosque sacræ Scripturæ locos sensu literali æstimat Lyranus in 3. prol. Bibl. id verò cōtingit, inquit, duob. casibus, primo quando occurrit parabola: secundo quando occurrit metaphora: exemplum primi Iudic. 9. *ierunt ligna, vt facerent sibi Regem.* exemplum secundi Matt. 5. *si manus tua scandalizat te, abscinde eam: si oculus, erue eum, &c.* Ratio vtriusque: quoniam quandocunque ex literali Scripturæ interpretatione sequitur vel sensus falsus, vel aliquod absurdum, locus ille nequaquam exponendus erit in sensu literali, sed mystico: sequuntur autem hæc eadem ex testimonijs allatis in sensu literali. probatur, falsum namque est ligna iuisse; non enim ambulant: falsum quoq; lignis electionem competere ad constituendum sibi Regem. Absurdum etiam est, & magnum crimen abscindere sibi membra, manus, oculos, pedesque &c. *nemo .n. est dominus membrorum suorum.* hoc stante sequitur, vt dū literalis sensus hinc erutus vel erit falsus, vel absurdus, relicto literali contenti simus sensu spirituali.

Confirmatur ex Patribus.

2 Confirmari potest ex Patribus, & quidem Hieron. in cap. 11. Isa. *habitabit lupus cum agno*: ait non ad literā accipiendum esse, sed ad sensum spiritualem. idem censet de eodem Isa. 29. *libanus in Carmel, & Carmel in saltum reputabitur.* Origenes lib. 4. Periarc. 2. eodem sensu explicat prædictum locum, *habitabit lupus cum agno*: aitque Iudæos multoties deceptos, eo quod plura de Messia secundùm historiam prædicta esse æstimauerint. & homil. 2. in Gen. sic ait, *sed quia non semper in scripturis diuinis historialis consequentia stare potest; sed nonnunquam deficit; vt verbi gratia, cùm dicitur*, prou. 26. *spinæ nascentur in manu temulēti: propter hæc, & his similia non semper historia nos sequitur &c.* Gregor. l. 4. moral. cap. 1. illud Iob 3. *pereat dies, in qua natus*

tus sum. non intelligendum, ait, *secūdùm corticem literæ, sed spiritum ibi requiri.* Chrysost. homil. 39. in Ioan. in illud, *si ego testimonium perhibeo de me, non esse*, inquit, *nudis verbis insistēdum.* Ambros. lib. 5. in Luc. *itaque si intellectus simplicis formæ compugnat, spiritualem quæramus figuram.* ac demum August. l. 3. de doctr. Christ. cap. 5. concludit, inquiēs, *cauendum est, ne figuratam locutionem ad literam accipias; ad hoc enim pertinere quod ait Apostolus, litera occidit, spiritus autem viuificat.*

Vera sententia in omni Scripturæ loco dari sensum literalem.

3 Communis tamen Theologorū sententia est in omni Scripturæ loco sensum reperiri literalem. ita Theologi superioribus quæstionibus recensiti. Conclusio deducitur ex supradictis, præcipuè ex duabus quæst. præcedentibus: fundamentum est, quia sensus literalis est, *is, quem Spiritus sanctus intendit siue in communi, vsitata, naturali, ac propria significatione vocum: siuè metaphorica, & translatitia*, vt constitit ex eius definitione. vbi ergo in communi significatione vocū haberi nequit sensus literalis propter absurda inde sequentia, literalis sensus is erit, quem voces important in significatione trāslatitia, vt fusè fuit antecedentib. quæstionib. probatum, & exemplificatum. Item probatur, fundamentum sensus mystici est sensus literalis, ergo semper erit supponēdus literalis. Insuper, primum, quod Spiritus sanctus intendit, est literalis, vt fuit ostensū; sensus enim mysticos intendit secundario. Demum absurdum videtur maximum, vt Scriptura careat sensu literali, quasi Spiritus sanctus non sit ita fæcundus, vt in omni sua locutione per Scripturam sensum nobis præbeat literalem, itaut ad solam recurrendum sit allegoriam. Accedit quod inter homines, licèt parabolicè; & metaphoricè quandoque loquantur, non tamen carere, & priuare intendunt suas metaphoricas locutiones sensu, & conceptū humano literali; dum enim *lupus*, aiunt, *est in fabula*, non recurrunt ad allegoricum sensum, sed ad eum, quem primario ex intentione significant, præsentiam, nempè eius, de quo fit locutio, siue in propria, siue translatitia vocum significatione.

Lyranus vtrum vera negauerit in omni loco reperiri sensum literalem.

4 Verùm vtrum negauerit omnino Lyranus absolutè sic sensum literalem, saluari posset eo quidem modo, quo Vasquez disp. 15. cap. 5. saluat Patres in eius fauorē adductos. ait enim, Patres inspiciendo ad cortices literæ, seu ad puram historiam, sensum literalem appellasse spiritualem: sic enim inspiciendo ad puram historiam, quādoque deficit, vt aiebat Origenes: cæterū sensum in cortice inclusum esse literalem. quod si saluatio hæc prodest communi sententiæ, ne oppositi sibi videātur Patres, eodem prorsus modo intelligendus veniat Lyranus, vt sensus eius sit, quod aspiciendo ad corticem literę, siuè ad puram grammaticam, nullus ex grammaticali quandoq; locutione, nisi inconcinnus, & absurdus elici possit sensus literalis: vnde per sensum, quem Lyranus ibi negat literalem intelligēdus veniat sensus corticæ literæ, seù grammaticalis: ex hinc verò ex communi sententia in ordine ad grammaticalem phrasim nullus habetur sensus, nisi falsus, literalis; exponendo namq; iuxta literam grammaticæ, sensus literæ grammaticalis erit falsus, & vt sic exponantnr Patres & Lyranus.

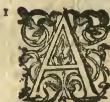
Loca Scripturarum initio adducta, stante hac expositione pro Patrib. & Lyrano, nec contra eos militant, nec carent literali, sumpta in metaphorica, & translatitia significatione. quinam verò sit eorum sensus in metaphorica expositione, satis dictum duabus quæstionibus præcedentibus.

QVÆSTIO NONA.

Vtrum idem Scripturæ locus plures habere possit sensus literales.

Negat Adamus, & Mic. Med.

1
Damus præfat. in Isaiam, & Michael Med. lib. 6. de recta in Deum fid. c. 25. negant sub eadem Scriptura plures contineri posse sensus literales. Ex opposito August. docet plures reperi posse, omnesq; à Spiritu sancto intentos: ita l. 12. Confess. cap. 20. 24. 26. 31. & l. 2. de doctr. Christ. cap. 27. atque l. 11. de Ciu. Dei, cap. 19. idem docet D. Tho 1. par. q. 1. art. 10. Lyran. c. 8. Dan. Abulens. Matt. 2. Driedo de Eccles. dogmat. c. 2. Canus l. 2. de loc. cap 11. pluresq; alij, vt Burgen. super vtrumque prol. Castro lib. 1. contra hæres. c. 3. & Catharin. l. de clauib. Scripturæ.

Communis sententia affirmat.

Probatur per Scripturarũ loca.

2 Probatur id discurrendo per loca aliqua: & quidem psalm. 2. habetur, *Dominus dixit ad me filius meus es tu, hodie ego genui te.* qui locus primo de æterna Christi generatione secundùm Diuinitatem accipitur à Paulo hebr. 1. *cui enim Angelorum dixit Deus, filius meus es tu, ego hodie genui te?* sicque Paulum interpretatur Augustinus ibi, atque in Enchir. c. 49. Tertull. aduers. Prax. cap. 7. Athanas. orat. contra Arrian, Chrysost. cap. 1. ad hebr. Præterea secundo locus idem de generatione temporali secundùm carnem exponitur à Gregor. Nyssen. homil. 2. in Ecclesiast. Theodor. in cap. 1. ad hebr. licet Augustinus intelligat de generatione temporali facta in baptismo, dicente Patre, *hic est filius meus dilectus, in quo benè complacui.* ac tertio de eiusdẽ Christi Domini resurrectione intellexit Paulus actor. 13. inquiens, *nos vobis annunciamus eam, quæ ad Patres nostros repromissio facta est; quoniam hanc Deus adimplevit filijs vestris, resuscitans Iesum,* sicut in psalmo. 2. scriptum est, *filius meus es tu, ego hodie genui te.* atque in hunc eundem sensum exponit Paulũ Chrysost. & Hylar. in psal. 2.

3 Item Gen. 1. *in principio creauit Deus cælum, & terram.* hunc locum de initio creationis temporaneo intelligitur à Concil Lateran. sub Innoc. III. & habetur in c. firmiter de Summ. Trinit. & fid. cathol. Intelligitur quoque ab August. lib. 11. de Ciuit. Dei c. 32. Hilar. psal. 39. Hieron. init. quæst. in principio, *idest in Filio:* iuxta illud hebr. 1. *Per quem fecit & sæcula:* & ad Colossens. *in ipso creata sunt omnia.* & Ioann. *omnia per ipsum facta sunt.* c. 1.

4 Insuper Daniel. 9. *& erit in Templo abominatio desolationis, & vsque ad consummationem, & finem perseuerabit desolatio,* qui locus ad literam videtur intelligẽdus tùm de desolatione Hierosolimytana sub Anthioco Rege ex 1. Machab. 1. tùm de facta tempore Titi, & Vespasiani.

5 Rursus Isa. 53. *verè languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portauit.* hunc locum Petrus de peccatis nostris explicat 1. Epist. 2. inquiens, *qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* & Matt. de morbis corporalibus hominum explicuit, quos Christus sanauit c. 8. inquiens, *vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam dicentem, ipse infirmitates nostras accepit, & egrotationes portauit.*

6 Præterea Isa. 53. *generationem eius,*

quis enarrabit? est verò sẽsus, vt vterq; sit literalis, alter de generatione æterna, alter de temporali: de prima intelligit Clem. Pap. ep. 1. Euseb. de præpar. Euang. l. 1. c. 8. Basil. l. 1. cõtra Eunom. August. ad Cathecum. l. 1. de Symbol. de secunda exponit Iustin. q. 67. de Gentib. Chrysost. homil. de laudibus Baptistæ; Leo autem Pap. intelligit de vtraque serm. de Natiuit. Dom. Sicut & locus ille alter, Oseæ 11. *ex Aegypto vocaui filium meum*, itaut de Populo Hæbreo intelligatur, iam ex Aegypto educto ex seruitute Pharaonis, ac de Christo puero, ex Aegypto vocato, dũ à Matre, & Sponso asportatus fuerat in Aegyptum, etiam literaliter ex Lyrano in c. 2. Matt.

Vasq. negat intelligi literaliter. 7 Nullum ex citatis locis plures continere sensus literales contendit Vasq. disp. 18. c. 2. ad 6. Verùm obstat opinio communis, tùm recensitorum, tùm Molinæ 1. p. q. 1. ar. 10. disp. 4. tùm Becan. q. 5. &c.

Probatur ratione, & congruẽtia. 8 Vltra exempla recensita ad probandam pluralitatem sensus literalis, adest & ratio, & congruentia: & quidẽ Deus mediante vnico suo verbo mentali exprimit infinita: ergo mediante vnico verbo vocali poterit exprimere multa: antecedens patet, cùm intellectio Dei sit vnica, atque mediante vnico actu intelligendi intelligat omnia. Item potest homo mediante vnica voce exprimere plura; etenim vox ista *Vulpis* animal denotat talis naturæ, atque hominẽ versipellem, & astutũ. vox ista *Canis* canes illos significat, terrestrẽ, marinum, & cęlestem: at Spiritus sãctus est fęcundior tùm in intelligendo, tùm in dicendo, quacunque creatura. Insuper Caiphas per sententiam, quam protulit de morte Christi, suum significabat intentum, quod erat liberatio Populi Iudaici, liberatio, inquam temporalis, *ne veniant Romani, & tollant locum nostrum, & Gentem.* at Spiritus sanctus sensum alterum intendebat, vtpotè liberationem spiritualem, & redemptionem à perpetua seruitute Diaboli per mortem Christi. Rursus Manna prænotabat Sacratissimam Eucharistiam ex 1. Cor. 10. præmõstrabat quoque eloquium Dei ex Sap. 16. hinç Dan. 12. *claude sermonem, & signa librum vsq; ad tempus statutum: & multiplex erit scientia &c.*

9 Est tamen obseruandum, quotiescunque simul concurrunt plures sensus literales, illum vtique præferri debere, atque pro magis certo esse tenendum, quem verba in sensu proprio magis, & vicinius præseferunt: sic dum locus ille recensitus Genesis, *in principio creauit Deus Cęlum, & Terram*, cõtinet sensum tùm initialis creationis in tempore, tùm in Filio: vtique sensus creationis temporaneæ erit magis literalis; etenim sensum hunc Conciliũ expressit Lateranense citatum, dum ait, *Deum in principio temporis simul de nihilo vtramque condidisse creaturam, & spiritualem, & corporalem.* & hunc verba præ se ferunt: sensus verò alter non ita (expresse saltem) importatur à verbis illis: aliũde tamen habetur, nempè à Paulo locis recensitis, vt notauit Zumel, & Molin. Item ille pręfertur, qui principalis intẽditur à Spiritu sancto. Dices quomodo hoc cognosci poterit. Resp. ex declaratione Concilij, vt in exemplo allato: ex communi consensu Patrũ, ex antecedentibus, & subsequentibus, & vbi miraculum interuenit, quominus fieri potest. *Concurrentibus simul plurib. sensib. literalibus, quinã eorum pręferendus? Quomodo cognoscitur vnũ literalem esse altero magis intentum à Spiritu S.*

10 quæres quid sentiendum de opinione opposita negantium pluralitatem sensus literalis? Abulensis notã hæresis eã inurit. Zumel q. 5. in 1. p. ad minus, ait, esse temerariam. Verùm Becanus docet præd. q. 5. nu. 6. non esse hactenus ab Ecclesia definitum plures sub eadem litera esse sensus literales. & Vasquez disp. 18. inquit, vix esse aliquem alium ex Patribus, qui plures doceat esse sensus literales, præter Augustinum: quin & talis opposita opinio suos etiam habet Patronos, & Auctores: quod si ab Ecclesia, ex Becano, definitum non est: si solus etiam Augustinus ex Patrib. id docet, ex Vasq. hinc facilè elicitur, quem locum habet censura Abulensis, & Zumelis. Secunda vtique opinio & communior est, & verior, ideoque amplexanda. *Sententiæ oppositæ iudicium Becani, & Zumelis. Becanus ait non esse adhuc definitum ab Ecclesia.*

11 Ex pluralitate hac sensus literalis sub vna litera videtur inferri in Scriptura reperiri æquiuocationem, deceptionem, amphibologiam: vnde arguitur, is, qui alios docet, debet sin- *Obijcitur.*

cerè,ſimpliciter, clarè, non obſcurè,& ſine æquiuocatione procedere, ne audientium mentem confundat: ſi autem plures ſenſus admittuntur, non euitabitur obſcuritas,& æquiuocatio.

Scriptura etſi ſæpiſſimè obſcura habet tamē ſuas dilucidationes à Spiritu S. & Eccleſię Doctorib.

12 Reſpond. ſi de obſcuritate loquamur, obſcura quidem eſt ſæpiſſimè Scriptura: at dum obſcura eſt, adeſt quoque Spiritus ſancti gratia illuſtrās, & illuminans Eccleſiam, ſacroſq; Doctores, vt intelligentiam aſſequantur, & mentem ſcripturarum: vitio quidē Magiſtri attribuitur, ſi dum obſcurus eſt in docendo, minimè artem calleat elucidandi quæ docet, vnde & mentem neceſſe eſt confundat diſcipulorum: at ſacro Scripturæ textui non deſunt tot Gloſſæ, tot Patrum expoſitiones, tot Conciliorum,atque Eccleſię definitiones circa intelligentiam diuinarum Scripturarum vnde euenit,vt verum ſit non confundi, ſed illuſtrari prorſus mentes Cattholicorum,quia teſte pſal. 118. *declaratio ſermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis.* & hoc eſt,quod tantopere à Domino poſtulabat Dauid pſalm.118.inquiens,*reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua.* & infra, *da mihi intellectum,& ſcrutabor legem tuam.*& rurſus *faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuū, & doce me iuſtificationes tuas.*

Scriptura nullam admittit æquiuocationē.

13 Si verò loquamur de æquiuocatione,nulla reperitur ęquiuocatio; ratio, quia in æquiuocatis nullus reperitur ordo dependentiæ vnius ab altero, ſed omnia ſunt diſparata, & indepēdētia ab inuicē,nec vnū cōtinetur in alio: patet in voce*Canis*,vbi canis tęrreſtris nec continetur in cane marino,aut cęleſti,nec dependet ab eo, & vice verſa: at ſenſus Scriptuæ tales ſunt, vt vnus dependeat ab altero: & quidem ſenſus myſtici dependēt à ſenſu literali, quia litera'is eſt fundamentum eorū inquit D.Th. ar.10. atque omnes ordinantur ad vnum prætenſum. exemplum, de Abraham, qui duos filios habuit &c. quæ omnia, inquit D.Paul.ordinantur ad allegoriam, *quia ſunt per allegoriam dicta.* Vox inſuper iſta *Ieruſalem,* quatuor illos ſenſus continet, de quibus quæſt.5. dictum eſt, quoniam ordinata eſt ad eos ſignificandos,& ſic de ſingulis. vnde concluditur multiplicitatem ſenſuum, ſiue literalium, ſiue ſpiritualium, non prouenire ab æquiuocatione,ſed à fęcunditate Spiritus ſancti,qui eſt auctor Scripturæ.quidquid Bannes dicat dub.7.ad 2.

Spiritus S. ex parte ſua pōt in Scriptura ſenſus intendere infinitos: at non præbet Creaturæ ſenſus infinitos propter imbecillitatem intellectus creati:quot verò ſenſus præbeat:tot quot expediunt gloria Dei,vtilitati Eccleſia,& ſaluti animarum.

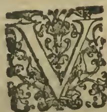
14 Dices, dum Spiritus S. vnico intellectuali verbo intelligit infinita, poterit quoque vnico verbo vocali in Scriptura ſenſus intendere infinitos: quis verò eos capiet? Reſp. ex parte Spiritus ſancti id fieri poſſe, vt intelligat,& exprimat infinita:at Deus ſe accommodat capacitati, & intelligentiæ Creaturæ, quæ cùm ſit finita non præbet ei ſenſus numero infinitos; quot autem præbet? vtique tot,quot Eccleſiæ Sanctæ, & ſaluti animarum, atque ſummæ gloriæ ſuæ viderit expedire.

15 Demum principale intentum de pluralitate ſenſus concludendo cōfirmat Aug. qui lib. 12. Confeſſ.c.31.ait, *Cùm alius dixerit, hoc ſenſit Moyſes, quod ego: & alius,immo illud,quod ego: Religioſius me arbitror dicere, cur non vtrumque potius, ſi vtrumq; verum eſt? & ſi quid tertium,& ſi quid quartum,& ſi quid omnino aliud verum quiſpiam in his verbis videt, cur non illa omnia vidiſſe credatur is, per quem vnus Deus, vera, & diuerſa viſuris, ſacras literas multorum ſenſibus temperauit.*

QVÆSTIO DECIMA

De sensu spirituali, & mystico.

1 Ltra sensum literalē reperiri quoque in sacra Scriptura sensum mysticum, eumq; intentum à Spiritu sancto, res est certa ex fide, ait Valentia disp.1.q.1.p.5.§.3. & salua fide negari nō pót, inquit Molin.disp.4. ex vnanimi consensu Patrū, & Theologorum. probatur autem in primis Gen.2. *erunt duo in carne vna*: ait Paulus Ephes.5. *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & Ecclesia.* historia illa Geneseos sensum importat literalem: Apostolus autē ad Christum, & Ecclesiam applicat mysticè, & spiritualiter. similiter Oseę 11. *ex Aegypto vocaui Filium meum.* literaliter intelligitur de Populo Israel: spiritualiter verò exponitur de puero Christo à Hieronymo ibi: & Caietano ibid. atque in cap.2. Matt. licet Lyranus in loco Matt. exponat etiā literaliter. Nec obstat quòd Scriptura dicat, *Filium meum*; etenim etiam populum illum aliquando appellauit Deus Filium suum. vt Exo. 4. *dimitte Filium meum, vt seruiat mihi*. Insuper Galat.5. *Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera, quæ sunt per allegoriam dicta*, inquit Apost. *hæc enim sunt duo testamenta*. vnde historiam Abrahę Apostolus applicat mysticè, & spiritualiter Matt.12. *signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ.* en historia, & litera adducta à Christo Domino. pergit verò applicare eam spiritualiter, subdens, *sicut enim fuit Ionas in vētre Ceti, tribus diebus, sic erit Filius hominis in corde terræ*. Ioannis 3. *sicut Moyses exaltauit Serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filiū hominis.* exaltatio autem Christi misticè hic intenta fuit quando actus fuit in Crucem. Exo.12. de agno pascali dicitur, *os non comminuetis ex eo*: applicat autem spiritualiter ad Christum in Cruce Ioannes, cui non fregerunt crura: ait enim, *facta sunt hæc, vt Scriptura impleretur, os non comminuetis ex eo*. ac denique loquens Paulus ad Coloss.2. inquit, *quæ sunt vmbra futurorum*. & c.10. *vmbram enim habens lex futurorum bonorum. siquidem omnia in figuris contingebat eis.* quapropter vltra sensum historicum, & literalem dandus est sensus mysticus, & spiritualis.

Datur sensus spiritualis, & mysticus.

2 Qualis autem esse possit descriptio sensus spiritualis, talis videtur; *vt sensus mysticus, & spiritualis sit ille, qui sub rebus significatis per voces quasi sub vmbra, & figura continetur à Spiritu sancto secundario intentus.* ex his autem differentia constat inter mysticum, & literalem: vt literalis sit à Spiritu sancto intentus primario: mysticus verò sit secundario; ratio, quia literalis est fundamentū mystici: ergò literalis erit primario, mysticus secundario intentus. item quia in omni Scripturæ loco adest sensus literalis, vt dictum est: at non in omni loco adest sensus mysticus. probatur ex Deuter.5. *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* vbi solus adest sensus literalis, inquit Belarmin. t.1. lib. 3. de Verbo Dei c.3. Cassian. collat.8. c.3. differunt insuper quoniam literalis importatur per voces, siuè in propria, natutali, ac vsitata, siuè metaphorica, & translatitia significatione contemplatas, vt fuit dictum: mysticus importatur per res importatas per voces: literalis per voces immediatè: mysticus mediatè, vt quæst. de sen-

Mistici sēsus descriptio.

Mystici differentia, & literalis.

Mysticus non est in omni Scripturæ loco, sicut literalis.

sensu literali fuit deductum: sicut literalis proximè, mysticus importatur per voces remotè. Dixi *sub vmbra, & figura*; iam enim ex Apost. constat *omnia in figuris contigisse eis*, vt exempla citata confirmant.

Non omis mysticus intenditur à Spiritu S. sed qui cohæret Scripturæ.

3 Dixi *à Spiritu sancto intentus*; etenim iam est communis sententia esse quoque mysticum à Spiritu Sancto intentum. In hoc verò obseruandum nō omnem allegoriam, siue Scripturæ interpretationem, esse semper à Spiritu sancto intentam: illa autem est à Spiritu sancto intenta, quæ cohæret Scripturæ: ratio, quoniam fundamentum sensus mystici est sensus literalis: igitur si ei cohæret, erit intentus à Spiritu S. est namque sensus literalis intentus à Spiritū sancto: vnde non licebit vnicuique Scripturam pro arbitratu exponere absque rationabili fundamento; vt sacrum docet Concil. Trid. sess. 4. decret. de ædit. de quo etiam infra dicemus: quocirca D. August. epist. 48. ad Vicent. meritò irridet Donatistas, qui ex illis verbis mysticè intellectis *indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie*. colligebant Ecclesiam Christi Domini in sola Aphrica permansisse. debet ergo mysticus esse à Spiritu sancto intētus, vt verò sit talis, debet fundamentū habere in ipsa Scriptura,

Augu. irridet Donatistas.

Mystici, & spiritualis ethimologia.

4 Circa nomen, appellatur quidē spiritualis, & mysticus: spiritualis vtique, quia latet sub litera, quemadmodum spiritus latet sub corpore: mysticus verò, quoniam importat aliquod arcanum, reconditum, & absconditum sub historia: vnde Apocal. 5. vidit Ioānes *librum scriptum intus, & foris*. foris quoad sensum literalem, intus quoad spiritualem: literalis namque veluti de foris conspicuus redditur, quatenus primo aspectu ex proxima significatione vocum deducitur: mysticus autē veluti intus latet, ideoq; arcanus, & reconditus appellatur sub vmbra literæ, corticis, & historiæ figura, præfiguratus quoque in Moyse, qui velamen habebat in facie sua cùm legem traderet: velamen literæ, sub quo mysteria recōdebantur legis; figuratus insuper in velo Templi, quod dum in morte Christi scissum fuit, multa inde mysteria patefacta sunt: quod velamen amputari sibi exorabat Vates, *reuela oculos meos, & cōsiderabo mirabilia de lege tua*. psal. 118. pulchrè verò vtrumque expressit Cyrillus, siuè Origenes lib. 1. in Leuit. dicens, *sicut in nouissimis dieb. Verbum ex Beata Virgine processit carne vestitū in hunc Mundum: & aliud erat in eo, quod videbatur, aliud, quod intelligebatur; ita cùm Verbum Diuinum per Prophetas, aut Legislatores processit in homines, non processit sine decentibus indumētis: vt sicut illic Diuinitas tegebatur in carne, ita hic spiritus velamine literæ.*

5 Circa verò recensitas differentias quæri potest, vtrum differentiæ istæ sint accidentales, an essentiales: dū namque diuiditur sensus in literalem, allegoricum, tropologicum, & anagogicum: seù literalem, mysticum, & spiritualem, vtrum talis diuisio sit essentialis. Resp. esse accidentalem; sumitur autem differētia hæc ex diuersitate temporis, quo res vel gesta est, vel gerenda erit: prout explicatum fuit singulariter de singulis sup. quæst. 5. siue spectando tempus legis, vt in veteri testamento: siue tempus gratiæ, vt in testamento nouo: siue tempus gloriæ, vt in sæculo futuro. & ratio reddi potest, cur non differant essentialiter, quoniam omnes sensus, siue literalis, siue mysticus ordinantur ad vnum finem, qui est gloria, & visio Dei, atque salus animarum, tùm etiam quia sēsus mystici fundatur in sensu literali, à quo & vnitatē, & ordinabilitatem recipiunt.

Sensuum differentia an essentialis, an accidentalis.

6 Nec mysticus sensus nouus est, sed apud veteres extat etiam eius mētio; nam allegorici mentionē egit Origenes lib. 4. Periarc. cap. 2. & homil. 2. in Gen. atque Hieron. in c. 16. Ezech. exemplum petit moralis ex Paulo 1. Cor. 9. *non alligabis os boui trituranti*, & allegorici ex Ephes. 5. *propter hoc relinquet homo patrem suum, & adhærebit vxori suæ*, quod idē Apostolus inquit, *ego autem dico in Christo, & Ecclesia*. recolit quoque eos August. lib. de Genes. ad lit. imperf. c. 2. atq; Eucher. l. de formulis intelligentiæ spiritualis.

Mysticus sensus nouus non est.

7 Talis verò mysticorum sensuum distinctio quandoque à Patribus indistincto vsurpatur; interdum namq; omnes mysticas Scripturæ intelligentias vocāt allegorias, vnde sumi solet generatim

Mystici sēsus interdū à Patribus confundūtur sub allegoria, vel tropologia.

ratim ipsum nomen allegoriæ, prout complectitur omnes sensus spirituales: ita Basil. in exam. homil. 9. atque Aug. de vtilit. cred. cap. 3. cum Eucher. loc. cit. sicut etiam D. Thom. lect. 6. sup. ad Galat. 4. Diuus autem Hieron. epist. ad Hedib. q. 12. sub nomine tropologiæ comprehendit allegoriam: in cap. verò 4. Amos sub nomine allegoriæ includit tropologiam; quapropter confundi, & commisceri solent prædicti sensus, sumendo vnum pro alio, & vnum pro singulis.

Mysticus sensus vtrũ in solo veteri testamentũ, an etiã in nouo. negat Abulens.

8 Quæritur autem, vtrum in solo veteri testamento reperiatur sensus mysticus, an etiam in nouo. Et quidem de veteri nemo dubitat quin habeat sensum allegoricum, tropologicum, & anagogicum, inquit Bellarm. citatus. de nouo verò Abulensis negat à c. 17. Matt. q. 28. probatq; ex August. lib. de vtilit. cred. c. 3. vbi docet quadrifariam tradi testamentum vetus, sim literam, allegoriã, tropologiã atq; anagogiam. igitur talis sensuum multiplicatio erit in solo veteri, non autem nouo testamento. Item quæ de Christo traduntur in noua lege, ea clarè, & apertè traduntur, non sub tegumento, & velamine, ergo nec aderit sensus mysticus, veluti sub cortice, & velamine occultatus. Demum, indignũ videtur vt hæc dicãtur de noua lege, quoniam iam in ea impleta sunt, quæ obscurè præfigurabantur in veteri.

Communis sentẽtia affirmat etiã in nouo.

9 Cæterum contraria sententia est verior, quod probatur: etenim Christus Dominus taliter vitam suam composuit, vt nobis esset exemplum; ait. n. Petrus ep. 1. c. 2. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius*, Paulus ad Coloss. 2. *consepulti*, ait, *ei in baptismo*. significans typum sepulturæ Domini. consimiliter de alijs plurimis gestis à Christo Domino, vt de curatione in die Sabathi, significans omni tempore, & tãtò magis in die festo debere nos animam nostram curare, & purgare ab infirmitatibus peccatorum: si namque Iudæi etiam in die Sabathi asinum extrahebant è fundo putei, eo magis animam debemus continuò extrahere de profundo lacu peccatorum. ita de luto, & sputo, quo liniuit oculos cæcinati, sic de similibus. Augustinus insuper tract. 122. in Ioann. allegoricè exponit capturam piscium, dum rete discindebatur Luc. 5. & anagogicè tunc quando rete non scindebatur Ioann. 21. Allegoricè etiam id, quod dictũ est Petro, *sequere me*: tr. 124. sicut anagogicè illud Ioan. 21. *sic eum volo manere* tropologicè verò Ioannis 13. dum Christus humilitatem suam ostendit in lotione pedum Discipulorum; idemque August. inter species allegoriæ connumerat allegoriam Sacramenti, cùm ait Paulus, *consepulti ei in baptismo*. Vocatio trium Magorum ad adorandum puerum Iesum, vocationem Gẽtium præsignauit; dum denique Asinum, & pullum ascendit, Populum tùm ex Gentibus, tùm ex Iudæis collectum præmonstrauit ex eodem. quapropter nil vetat in noua lege aliqua esse, quæ mysteria designet adimplenda, vsque in finem Mundi. sequuntur Bellarm. vbi sup. atq; Molin. 1. p. q. 1. d. 4. ar. 10.

Occurritur argu. Abulensis.

10 Ad primum Abulensis ex August. non negat August. etiam in nouo reperiri mysticos sensus: vnde argumentum ab auctoritate negatiuè non tenet; non enim valet, concedit in veteri testamento quatuor sensus: tacet in nouo, igitur negat in nouo, non valet consequentia. Item ostensum est ex eod. Aug. multas allegorias reperiri in nouo. Ad id, quod dicitur de claritate gestorum nouæ legis, id non derogat, etenim cum claritate potest stare mysterium: quis enim non apertè intelliget Christum humilitatem commendasse, dum pedes Discipulorum lauit: maximè exponẽte eo, & dicẽte, *exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & faciatis*. Ad id, quod indignum videtur &c. minimè id, etenim iam dictum adesse insuper & in noua lege mysteria &c.

Mysticus sensus, an fuerit à Patrib. vet. testam. cognitus.

11 Dubitari solet vtrum idem mysticus sensus fuerit à Patribus quoque veteris testamenti cognitus. affirmatiuè respondet Driedo lib. 2. de Eccles. dogmat. 22. probatq; siquidem Dauid psalm. 109. de Christo dicit, *tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*. quo loco ostendit se per Sacerdotium Melchisedech, Sacerdotiũ intellexisse Christi Domini. Ezech. 34.

suscitabo super eam pastorem vnum, qui pascat ea, seruum meum Dauid. per id Christum intelligit, cum Dauid typus fuerit ipsius Christi. sicut de Abrahamo Christus ait Ioan. 8. *exultauit vt videret diem meum, vidit, & gauisus est.* vtpotè Abraham immolare intendens filium suum, dum eo liberato, immolauit Arietem, per illam intellexerit ipsũ Christum, qui venerat pro Isaac, ac totius Mundi salute immolandus. Addit insuper inde Driedo adeo certum esse Patres, & Prophetas veteris legis sensus spirituales agnouisse, vt hæreticum sit, inquit, positum asserere. nec huic contradicit Molina. Vtrum verò omnes quidem mysticos sensus agnouerint, non satis constat, nec multum interest hæc disquirere.

Patres veteris testa. atq; scriptores, non omnes sensus mysticos nouerũt sed quos Spiritus S. eos edocuit.

12 Verum obstare potest, quod Isaias de Ezechia prophetauit 38. *dispone domui tuæ, quia morieris.* & Ionas cap. 3. *adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur.* atq; Ioan. 18. Caiphas, *expedit, vt vnus moriatur pro Populo, ne tota Gens pereat.* & tñ nec Isaias euentũ nouit, nec Ionas, siquidem nec Ezechias mortuus fuit, nec Niniue subuersa. & de Caiphas textus ait, *à semetipso non dixit*, quoniam non cognouit quid diceret. ergo nequaquam norunt sensus eorum, de quibus vel loquebantur, vel scribebant. Responderi posset veteres Patres, & Prophetas multa quidem nouisse, sed non omnia: ea verò nouisse, quæ Spiritus sanctus Scripturæ auctor eis per suas visiones, & prophetias reuelabat; nõ enim necesse est nouisse omnia, de quo sup. q. 6.

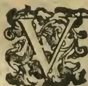
Scriptura vtrum in omni loco recipiat quatuor sensus.

13 Quæritur vltimo, vtrum Scripturæ cuiuscunque loca exponenda veniant iuxta quatuor recensitos sensus, tùm mysticos, tùm literalem. Responsio est negatiua, & communis. quandoque namque quatuor, quandoq; tribus, aliquando duob. & quandoque vnico sensu cotenta est ipsa Scriptura. exempla de mysticis satis allata sunt: de vnico autem, eoq; literali Matt. 22. *Diliges Dominum Deum tuum, & proximum tuum.* qui locus de solo literali exponendus venit: sicut & Ioan. 14. *creditis in Deum, & in me credite.* licet verò multa expositione digna à Patrib. ibi habeantur, nihilominus omnia reducuntur ad amorem, & fidem, sicut ambo textus demonstrant. ita Cassian. collat. 8. c. 4. ac D. Tho. quodl. 7. ar. 15.

QVÆSTIO XI.

De sensu per accommodationem.

Sensus per accomodationem non est propriè sensus.

1 Vtrũ verò sit & alius sensus præter recẽsitos. Respondendũ adesse & alium, quẽ vocant sensum per *accommodationẽ*. sed an sit vocandus rigorosè sensus, an potius modus sic exponẽdi Scripturam, vtique vocandus potius alius Scripturæ vsus, quàm sensus alius: ratio esse poterit, quoniam iam sufficienter acta est diuisio sensus in illos quatuor, & ad hos reuocandi sunt, si qui sint, sensus alij: non est ergo propriè sensus, inquit Valent. t. 1. d. 1. q. 1. p. 5. §. 3.

An intẽdatur à Spiritu S.

2 De sensu per *accommodationem*, dicendum non esse intentum à Scripturæ auctore, nec primario literaliter, nec secundario, & mysticè; probatur, si namq; intenderetur literaliter, iam esset sensus literalis: si mysticè, iam esset mysticus, & quidem vel allegoricus, vel tropologicus, vel anagogicus: at nullus ex his, ita Valent. vbi sup. & Vasq. disp. 14. c. 1.

Obiectio diluitur.

3 Dices, sensus hic non intenditur

ab

ab auctore Scripturæ, ergò nō est adhibendus, sed veluti Scripturæ oppositus relinquendus. Resp. negando sequelam; etenim tùm Patres multi; tùm Concionatores plures eo vtuntur, & vtillimè, vt dicemus. Replicabis, si non intenditur, cur ergò adhibetur, non enim Scripturæ exponendæ sunt, nisi iuxta Spiritus sancti intentionē. Resp. non intendi quidem à Spiritu sancto tanquam sensum literalem, vel allegoricum, vel anagogicum, vel tropologicum: sed intendi tanquam vtilem admodum ad excitandum affectum in Deum, & obseruantiam legis, prout agere solēt sacri Verbi Pręcones, ideoque sic intendi per accommodationē: quod si sacræ Scripturæ pugnaret, nequaquam adhibendus esset, non esset enim censendus, aut vocandus modus Scripturā explicandi per accōmodationem, sed potius per destructionem: vnde concludimus sensum hunc intēdi à Spiritu S. per accommodationem.

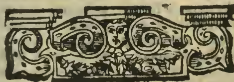
Eius descriptio. 4 Potest autem sic describi, vt *exponere per accommodationem nil aliud sit, quàm Scripturæ sacræ verba, vel gesta aliqua applicare per extensionem ad rem illam, cum qua habent similitudinē: quod tamen sacræ Scripturæ auctor nec primario, nec secundario intellexit.* ita Doctores citati. sensus descriptionis iam patet ex dictis.

Est frequēs & vtilis. 5 Frequens est eius vsus, & vsurpatio tùm àpud Patres, tùm Verbi Dei promulgatores: atque is vtilissimus est, prout ex homilijs colligitur, & sermonibus; habent namque sacrę Scripturæ verba grauitatem quamdam, & energiam, qua ad persuadendum possunt ritè, & vtillimè applicari, si tamē applicatio reddatur rationabilis.

6 Exemplis rem confirmemus. de Noè dixit Ecclesiasticus 44. *inuentus est iustus, & in tempore iracūdiæ factus est reconciliatio.* hoc tamen Ecclesia accommodat ad Confessorem Pontificem: vt in officio patet. Zachar. 4. de Iesù Sacerdote, filio Iosedech, & Zorobabel Duce Iuda dicitur, *hi sunt duo filij olei, qui assistunt Dominatori vniuersæ Terræ*: quæ verba Ioannes Apoc. 11. applicat ad Enoch, & Eliam, dicens. *isti sunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conspectu Domini terræ stantes.* vt tradunt Ambros. Gregor. Prosper, Riccard. atque Ecclesia applicat eadem ad Sāctos Martires Ioannem, & Paulum, vt in eorum facto habetur. sic passim habetur in Missali, & Breuiario: suadetque ratio, quia ait Apost. *quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam, & consolationem Scripturarū spem habemus.* vtillimè ergò adducuntur dicta, & gesta Scripturarum, ad nostram salutem per accōmodationem. Petro etiam dicente epist. 1. cap. 2. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplū, vt sequamini vestibia eius &c.* *Exempla sensus per accommodationem.*

Vtrum verò loca aliqua ab Euangelijs, cæterisq; sacris Scriptoribus citentur per accommodationem, videbitur in seq. quæst.

7 Sensus denique hic non est efficax ad dogmata nostræ fidei confirmanda: ratio patet ex dictis, quia nec primario, nec secundario continetur sub litera de mente Spiritus sancti, vt ait Vasq. c. 7. deseruit verò ad mores componendos, virtutem assequēdam, & peccata vitanda, vt est dictum. *Non est efficax ad fidem cōprobandam.*

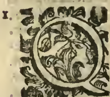

L QVAE-

QVÆSTIO XII.

Vtrum aliqua Scripturæ loca ab Euangelistis, cæterisquē sacris Scriptoribus adducantur aliquando per accommodationem.

opinio Abulens. & Iansen.

1. Vod vltimo fuit propositum, erat vtrū loca veteris testamenti citata in nouo, citētur in sensu literali, an etiam per accommodationem. qua in re Tostatus q.57. in Matt. reprehendit affirmantes citari etiam per accommodationem: indignum existimans, vt non citentur omnia in sensu literali. Iansenius autem id affirmat in concord. c. 11. quid verò dicendum, aperiemus.

2 Et quidem dicimus loca aliqua citari à Christo, & Apostolis in sensu literali aliqua in sensu mystico, aliqua denique per accommodationem. est communis sententia Theologorum, atque etiam Patrum, vt Hieron. in c. 11. Oseæ, Chrisost. homil. 8. Matt. &c.

Quædam citantur in sensu literali.

3 Circa citationem in sensu literali occurrit illud Gen. 1. *masculum, & fœminam creauit eos.* Gen. 15. *credidit Abrahum Deo, & reputatum est illi ad iustitiam:* illud citatur à Matt. 19. hoc autem à Paulo Rom. 4. hæc verò ad literam intelliguntur, vt sonant, atque citātur etiam ad literam. Item Actor. afferunt illud Gen. 12. *in semine tuo benedicētur omnes familiæ terræ;* & Rom. 13. illud exod. 20. *non adulterabis, non occides, non furtum facies.* nec desunt pleraque alia in sensu literali apportata.

Quænam citantur in sensu mystico.

4 Circa citationem in sensu mystico occurrit exo. 12. *non confringetis os ex eo.* quod ab Euangelista Ioanne consimiliter citatur c. 19. ad literam quidem dictum fuit de Agno Paschali: at mysticè de Christo acto in Crucē, cui non fregerunt crura, inquit Euangelista. Item Deuter. 15. *non alligabis os boui trituranti:* quod ad literam intelligitur de vero boue in tritura laborante: at Paulus mysticè citat de Prædicatoribus, quibus debita sustentatio non est deneganda 1. Cor. 9. In Gen. 21. habetur. *Eijce Ancillam, & filium eius; non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac.* hoc quidem de Agar ancilla ad literam dictum est, deque filio eius Ismaele, quod tamen mysticè Apostolus applicat ad Synagogam Galat. 4. etenim Sara significat Ecclesiam; Agar ancilla, Synagogam, quæ reiecta, & repudiata fuit, retenta Ecclesia, quæ est sponsa Christi Domini Oseæ 11. citatur illud, *Ex Aegypto vocaui filium meum.* quod de Populo Israel ad literam intelligitur, educto ex Aegypto per Mosen de seruitutē Pharaonis, quod tamen à Mattheo cap. 2. affertur mysticè de puero Christo, qui vnà cum Maria matre, & Ioseph reuocatus fuit ex Aegypto per Angeli oraculum.

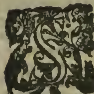
Quænam citātur per accommodationem.

5 Circa citationem per accōmodationem habentur testimonia præced. quæst. recensita; etenim Zachar. 4. habetur, *isti sunt duo filij olei, qui assistunt Dominatori vniuersæ Terræ.* quod ad literam de Iesū Sacerdote filio Iosedech, & Zorobabel Duce Iuda; quod tamen Ioannes Apoc. 11. accommodat ad Enoch, & Eliam, inquiens, *hi sūt duæ oliuæ, & duo candelabra in cōspectu Domini terræ stantes.* ex Ambros. Gregor. Prosper. Richar. supra allatis: & Ec-

Ecclesia accõmodat ad Sanctos Martires Ioannem, & Paulum, vt in eorũ officio. Item Isaiæ 29. *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me.* hæc de Iudæis dicuntur ad literam, qui viuebant tempore eiusdem Isaiæ:quæ nihilominus Christus Matt: 15.accommodat Scribis, & Pharisæis sui tẽporis. sic illud Gen. 1. *fecit Deus duo luminaria*, Gregorius accommodat ad Pontificem, & Imperatorem. sic illud Lucæ 22. *ecce duo gladij hic*: Bonifacius Octauus accommodat ad duplicem Pontificis potestatem, spiritualem, & temporalem, & ita passim plura reperiuntur Scripturæ loca, præsertim in Canticis Salomonis, quæ afferri solent per accommodationem: ita Vasq. 1. p. disp. 14. per totam, & Becan. quæst. 6.

QVÆSTIO XIII.

Quinam ex sensibus sit præstantior, literalis an mysticus?

1 ensuum præstantiã & dignitatem attẽdere possumus ex multiplici capite: vel quidem ex parte obiecti; seu ex parte rei significatæ: vel ex parte intẽtionis Authoris Scripturæ: vel ex parte certitudinis: vel cõparando eos ad inuicem in genere.

Ex parte obiecti, ac finis omnes sensus sunt æqualis dignitatis.

2 Rationem spectando primi capitis dicimus omnes sensus, dummodo intendãtur à Spiritu sancto, esse æquè præstantes, & æque nobiles prob. omnes sensus diriguntur ad Deum: siuè habeant Deum pro obiecto immediatè: vt *diliges Dominum Deum tuum*. siuè creaturas: vt *diliges proximum tuũ*; etenim diligendæ sunt creaturæ, sed in ordine ad Deum: igitur cum dilectio omnis ordinetur ad Deum tanquam ad vltimum finem, vltimumque obiectum, sensus omnes siue literarius, siuè mystici, importantes dilectionem Dei, & proximi, erunt æquè nobiles ex hac parte; ab his namque *duobus præceptis tota lex pendet, & mandata*.

Ex parte rei significatæ vt plurimum mysticus nobilior literali.

3 De secundo capite loquendo, dicendum quod vt plurimum sensus mysticus erit nobilior sensu literali, ita Bann. dub. 8. prob. ait Paul. 1. Cor. 9. *non alligabis os boui trituranti*: subdit autem, *sed nunquid Deo est cura de bobus? an propter nos hæc dicit? nam propter nos scripta sunt*. Sensus literalis est de bobus: mysticus autem de Prædicatoribus: at longè nobiliores hi sunt irrationalibus creaturis: igitur mysticus sensus erit nobilior. Item res noui testamenti nobiliores sunt rebus veteris instrumenti: ergo mysticus erit nobilior; sequitur consequi: etenim mysticus est adimpletio veteris testamenti prob. antecedens omnia in figuris cõtingebant eis: hinc autem rursus arguitur figuratum est nobilius sua figura: hæc habebatur in veteri, illud in nouo testamento. Insuper discurrendo singulariter id conuincitur, & quidem de allegorico probatur ex 1. Cor. 10. *Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, alterum de libera*. hic est sensus literalis: attamen ex eodem Paulo denotantur duo testamenta, nouum, & vetus: Ecclesia, & Synagoga; *quæ sunt per allegoriam dicta*. nobilius vero est testamentum nouum, quam vetus: multoque præstantior Ecclesia, quam ipsa Synagoga. Rursus Exod. 23. *ne coquas hædum cum lacte matris*. hoc allegoricè

significabat Christum. non esse ad necem quærendum ab Hærode, adhuc sugentem vbera matris Virginis, quæ autem comparatio Christi cum bruto hædo? hæc vero allegoricè dicta sunt de Christo. De tropologico inde suadetur, quandoquidem Caput est nobilius membris; igitur res Capitis nobiliores erunt rebus pertinentibus ad membra: at Christus proponitur nobis imitandus tanquam Caput, dicente Petro Exod. 1.c.2. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum; Christo passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini*. Cæteraque in veteri figurata lege, ad amorem, & imitationem Christi protendebantur: hoc autem spectat ad tropologicum. demū de Anagogico, trāsfiguratus fuit Christus in monte Thabor: transfiguratio vero hæc transfigurationem futuram cælestis Patriæ indicat: at quænam gloria est maior, vtrum illa, quam ostendit in Thabor, an hæc, quam modo propalat beatis in Patria? vtique maior hæc, tum quia intensior; tum quia perpetua, & perennior.

Ex intentione Spiritus Sancti, vt plurimum mysticus est nobilior literali.

4 Ex intentione autem Spiritus sancti, qui est auctor Scripturæ constat in locis recensitis magis esse intentum spiritualem, & perfectiori modo: vt patet in sensu de bobus, & de Prædicatoribus, ait enim Paulus, *nunquid Deo est cura de bobus? an propter nos Scriptura hæc dicit?* Consimiliter de Ecclesia & Synagoga importata per Ancillam, & & liberam: est namque perfectior ipsa Ecclesia, nouumque testamentum veteri, atq; Synagoga, sicque longè maior erit gloria beatorum cum Christo in Cælo, gloria discipulorum in Thabor, & sic de singulis.

Sensuum varia comparatio ex Patrib.

5 Accedit consensus Patrum, etenim Cyrillus prol. in leuit. comparat sensum spiritualem diuinitati, & literalem Christi Domini humanitati. Origenes l.4. Periarc. c. 2. comparat sensum mysticum animæ: & corpori literalem. Gregorius homil. 9. in Ezech. comparat spiritualem sensum grano, literalem paleæ: & Bernardus serm.3. Epiphan. comparat sensum mysticum nucleo, literalem vero testæ nucis.

Literalis quandoque nobilior spirituali.

6 Hæc quæ diximus, vera sunt, vt plurimum: etenim mysticum esse perfectiorem literali verum est, vt plurimum. At contingere etiam potest, vt literalis sit quandoque perfectior mystico: & quidem Paulus ait Heor 13. *Christum passum esse extra portam.* hoc est sensus literalis: indicat vero mysticè, vt & nos exeamus extra castra improperium Crucis portantes per imitationem ipsius: at passio Christi Domini longè nobilior est omni humana passione; etenim illa est infiniti valoris, siue ratione suppositi, siue diuinæ acceptationis, &c.

Comparati sēsus inter se in genere, nobilior est literalis.

7 Comparando etiam sensus inter seipsos in genere, & secundum se simpliciter: dicendum est literalem esse præstantiorem mystico. prob. id, quod primo per voces importatur, est literalis, mysticus enim vt dictum est importatur secundario: igitur sensus literalis est qui primo sentitur; sistendo autem in vi rationis sensationis, illud est perfectius, ac primo sensibile, quod primo per voces sentitur, etenim fortius imprimit sensationem sui; nam si primo cognitum est id, cuius species sensibilis fortius, & immediatius mouet sensum; cum primo sentiatur literalis, vtique hinc erit ex hoc capite perfectior. Item literalis intenditur à Spiritu sancto, primario; mysticus secundario. Demum literalis importatur per voces, mysticus per res contētas in vocibus; priores autem sunt voces rebus; vna cum cæteris differentijs recensitis supra.

Sensus omnes sunt æquales ratione certitudinis quoad se.

8 Si denique de certitudine loquamur distinguendum, vel de certitudine in se, vel quoad nos; de prima dicendū omnes æquales esse in certitudine probatur omnes sunt intenti à Spiritu sancto omnes habent acutorem Spiritum sanctum; at Spiritus sanctus est spiritus veritatis, non enim potest mentiri, nec falli, nec fallere, ergo omnes sunt certi, & veri, dum omnes auctorē habent Spiritum sanctū propterea enim appellatur à Christo, *spiritus veritatis.*

De certitudine quoad nos certior est sensus literalis.

De secunda loquendo, literalis est certior certitudine quoad nos; probatur literalis habetur per voces, mysticus per res contentas in vocibus at sensui notior est vox, quam res contenta in voce; cum illa prius occurrat. Origenis comparatio, Patrumque recensitorum

rum id docet, etenim corpus, paleas, testam, humanitatemque, quibus literalem comparant, videmus: animam, diuinitatem, quibus sensum comparant mysticum non videmus: nucleum, granum non nisi demptis paleis, testaque intuemur. Item certitudo sensus mystici supponit certitudinem sensus literalis: si namque de literali dubitatur, quomodo poterit certitudo haberi sensus mystici, vtrum talis mysticus sit à Spiritu sancto, fundamentum enim mystici est sensus literalis. Accedit, quod ex literali sumitur fortius argumentum, sed de hoc in sequ.

Obijcitur. 9 Dices, Paulus, ait, *litera occidit, Spiritus autem viuificat.* ergo absolutè mysticus erit perfectior literali: negatur consequentia, & procedit ex praua intelligentia loci Apostoli; etenim per literam ibi non intelligitur sensus literalis, alias literalis sensus esset noxius; est autem intentus à Spiritu sancto, estque fundamentum sensuum cæterorum, vt est dictum, ergo viuificat, non occidit; intelligitur vero per literam ibi cortex, & grammaticalis loquutio, quæ quandoque sic sumpta occidit: vt *si manus tua scandalizat te abscide eam,* hoc crimen est, & peccatum; sicut & illud, qui non *odit patrem, & matrem non potest meus esse discipulus, &c.* de quib. abundè supra. Occidit insuper litera quando sumitur iuxta naturalem, atque vsitatam vocum significationem, dum tamen vsurpari deberet iuxta significationem translatitiam, & metaphoricam, vt iam diximus; cæterum dum litera sumitur vti sumi deberet, iuxta sensum, & mentem Spiritus sancti, non occidit, sed viuificat. *Quomodò verum sit, quod litera occidit ex Paulo.*

QVÆSTIO XIV.

Vtrum ex solo sensu literali sumatur efficax argumentandi locus, an etiam ex mystico?

1 Responsio communis Theologorum est ex solo literali desumi efficax argumentum, non autem ex mystico ita Castro l.1. cōtra hær.c.3. Molin. 1.p. disp. 5. art. 10. Valent. disp.1. q.1. par.5. §.3. Bannes dubit. vlt.

Sensus ille est efficax, quia à Spiritu S. intenditur. 2 Rem vero necesse est minutius explorare: ac primo dicimus sensum illum esse efficacem ad arguendum, qui est ex intento Spiritus sancti; quo fit vt siue sit sensus literalis, siue mysticus, dummodo intendatur à Spiritu sancto semper erit efficax ad arguendum: vice autem versa si non erit talis, neque efficacitatem habebit ad arguendum est communis sententia.

3 Probatur, Dionysius epist. ad Tit. & ep. ad Policarp. ait, *symbolica*, idest mystica, *Theologia non est argumentatiua.* Sensus autem huius sententiæ est, qui elicitur ex August. epist. 48. contra Vincentium Donatistam, nempe *nisi habeat manifestissima testimonia.* igitur dum sensus mysticus testimoniū habet, quod sit à Spiritu sancto, vtique erit efficax ad arguendum, & in hunc etiam sensum descendunt cæteri Patres: atque Scholastici, & D.Thom. quodl.7. art.14.

4 Secundo dicimus, non est absolutè asserendum sensum mysticum non esse argumentatiuum: sed distinguendum: aut namque certi sumus esse de mente Spiritus sancti, hunc v.g. sensū,

quem

quem huic Scripturæ damus: aut minimè sumus certi: si primum, erit efficax ad arguendum: si secundum erit inefficax: & solummodo apparens, & probabilis, inquit Molin. Quod si obstiteris ex Dionys. Theologiam mysticam non esse argumentatiuam: iam solutio habetur, tunc non esse efficaciter argumentatiuam, quandiu non constiterit an sensus sit à Spiritu sancto: quod si constiterit, nec Dionysius, nec quisquam negabit esse argumentatiuam.

Obstatur.

5 Sed quæritur vnde constare poterit vtrum sit ex Spiritu sancto; Resp. id posse constare primo, quando talis sensus habetur ex alio aliquo loco alterius Scripturę: vt v.g. Exod.23. *os non comminuetis ex eo.* Literaliter intelligitur, vt constat ex ipso textu, de agno paschali; mysticè verò intelligitur de Christo acto in Crucē: quod autem ita sit, & quod sensus hic mysticus sit à Spiritu sancto patet ex Ioan.19. inquiente, *hæc facta sunt, vt Scriptura impleretur, os non comminuetis ex eo.* & ex hinc poterit efficaciter mysticè sumi argumentum. Item Deuter.23. *non alligabis os boui trituranti,* mysticè intelligitur de sacri verbi Præconibus; at vnde constat ita esse, taleq; esse intentum Spiritus sancti? ex alio vtiq; textu, nempe Pauli ex 1. Cor. 9. *nunquid Deo est cura de bobus? an propter nos hoc dicit?* hic verò efficax sumitur locus arguendi, Christi Domini Ministros esse alendos, siquidem sensus iste mysticus certò constat esse à Spiritu sancto, sic enim Paulus explicat, imbutus Spiritu sancto. & sic de cæteris. Constare etiam poterit esse à Spiritu sancto, vel ex determinatione Ecclesiæ, vel ex vnanimi consensu Patrum, vel ex sequentibus, & antecedētibus, vt dictum fuit quæst.9. num.9.

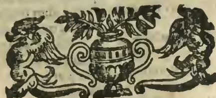
Vnde constare poterit sensum esse à Spiritu S. intentum.

6 Peculiare fuit, & solitum Apostolis, sacrisq; Scriptoribus loca Scripturarum adducere in sensu mystico indeque sumere argumentum: mirum autem non est, quandoquidem ij habebant spiritum Dei, & consequenter cognoscebant vtrum tales sensus mystici essent à Spiritu sācto: quo agnito, facilè inde arguebant, & efficaciter, vtendo nunc sensu literali, nunc mystico.

Peculiare Apostolis vti sensu mystico, quia optime eum agnoscebāt.

7 Dicimus tertio non semper Scripturarum argumenta esse demonstratiua; quandoque enim sunt topica, concludentia probabiliter. huiusmodi est argumentum D. Petri, quo Apostolos varijs linguis loquentes nitebatur à calumnia hebræorum liberare, æstimantium æbrios esse: ita autem arguit, *non enim sicut vos existimatis, hi æbrij sunt, cùm sit hora diei tertia.* act.2. at ratio hæc non est demonstratiua, quasi diceret, nō possunt Apostoli esse æbrij, quia adhuc nō comederunt, nec biberunt: causa autem cur non comederint adhuc, & biberint, inquit, est, quia *adhuc non est hora diei tertia.* at non desūt qui etiam ante horam diei tertiam comedunt: immo qui & de nocte, ac de mane diluculo, igitur argumentum nō est demonstratiuum, sed topicum, & probabile, inquit Molin. Verum addēdum est, id de Apostolis æstimandam non fuisse; etenim sobrij, & temperati erant, ideoq; Spiritu sancto repleti *loquebantur varijs linguis magnalia Dei.* ac propterea iure merito currit D. Petri argumentum specialiter de, alioqui abstinētibus, & sobrijs, Apostolis.

Scriptura non semper arguit demonstratiuè, sed quãdoque probabiliter.

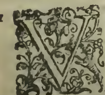

QVAE-

QVÆSTIO XV.

Vtrum adeo sit clara Scriptura, vt vnicuique liceat, pro libito, inde formare sensus.

Hæreticorum error æstimantiũ Scripturã adeo esse claram, vt non egeat expositione

1 Niuersi nostri temporis hæretici vnanimiter affirmant, Scripturã sacrã vndequaq; esse clarã, ac propterea nequaquam expositionibus, Glosisq; Patrum indigere: quin potius clariorem esse ipsismet Glosis Patrum: vnde deducunt vnicuique patere intelligentiam, & aditũ ad interpretãdas Scripturas: ipsosque rudes, simplicesque rusticos, immo & mulierculas ipsas idoneas esse ad explicandas Scripturas: inde verò aliquando difficiles reddi, vnde phrases oriuntur, ac diutisimi hebraicæ linguæ, vel græcæ: cæterum omnibi, & vndequaque esse clarissimam: tùm etiam, quia, aiunt, semetipsam declarat ipsa diuina Scriptura, ob idque expositione non indiget, ac interpretatione. Referunt Castro l. 1. contra hæres. cap. 4. Michael Med. lib. 7. de recta in Deum fid. cap. 1. ac Bellarm. l. 3. de Verbo Dei cap. 1. ac propterea sufficere sibijpsis autumant solam grãmaticæ linguæ intelligentiam, spretis Patrum, Glosarum, interpretationib. atque tot Ecclesiæ Doctorum laboribus, & insudationibus.

Scripturæ ostenditur obscuritas.

2 At contra hæreticos, per difficilem, & obscuram in quamplurimis locis esse Scripturam, itaut expositione, & Magistro indigeat, probatur primo ex ipsismet Scripturis. & quidem Apostolus Petrus epist. 2. cap. 30. ait de epistolis Pauli loquens, *in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti; & instabiles deprauant, sicut & cæteras Scripturas ad suam ipsorũ perditionem.* Item de Discipulis euntibus in Emmaus Lucæ 24. dicitur ꝙ Christus *aperuit illis sensum, & interpretabatur Scripturas.* Insuper Eunuchus Candacis Reginæ à Philippo interrogatus, *num intelligis quod legis?* respondit, *& quomodo possum, si nõ aliquis ostendit mihi?* Actor. 8. Rursus de Apostolis Matt. 16. *quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis?* Lucæ 18. *ipsi nihil horum intellexerunt.* atque Matt. 13. *accesserunt ad eum Discipuli dicentes, Edissere nobis parabolam zizaniorum agri.* Constat præterea plurima loca esse abditissima, vt speciatim Ezechielis visio de quatuor animalib: Danielis de septuaginta hebdomadibus: de abominatione desolationis stante in loco sacro, de qua Christus Matt. 24. aiebat, *qui legit intelligit.* & vt plura linquam, quid de Apocalypsi Ioannis dicendum, de qua Hieronymus ad Paulinum scribit. *tot habere Sacramenta, quot verba?*

3 Cõfirmemus hoc exemplo Dauidis, qui de seipso ait, *super omnes docentes me intellexi.* & rursus, *super senes intellexi,* psalm. 118. nempe se apprime doctum extitisse, siue adeo edoctũ fuisse, & instructum, vt supra etiam senes ipsos sciret, ipsosq; euinceret intelligentia diuinæ Scripturæ: hoc tamen nihil obstante petebat insuper intelligentiam à Domino, *reuela,* inquiens, *oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua* & rursus, *da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.* atq; infra: *faciem tuam illumina super seruũ tuum, & doce me iustificationes tuas.* hinc hæreticorum, aliorumque nimiũ in

in proprij intellectus indagine confidentium stultitiam confundens Paulus Rom.1.ait, *dicentes se sapientes esse, stulti facti sunt.* Christusque Matt. 11. *Confiteor tibi Pater, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* quo loco duo docet: tũ quidem abscõsam esse superbis Scripturæ intelligentiam; tùm verò obscurã in se multoties esse Scripturam, atque diuina indigere manifestatione, & declaratione.

4 Conuincitur quoq; ratione. Auctor Scripturæ est Spiritus S. sed exponendæ sunt Scripturæ eo spiritu, quo conditæ sunt: ergo intelligentia petẽda est à Spiritu sancto. Confirmatur discursus authoritate Petri ep. 2. c. 1. *non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, loquuti sunt sancti Dei homines.*

5 Denique agit Scriptura de rebus altissimis, vtpotè de diuinis mysterijs; de Trinitate, Incarnatione, Sacramentis, Angelis, virtutibus, creatione, gratia, resurrectione, iudicio, gloria, & huiusmodi, quæ cùm tantopere torqueant ingenia etiam summorum Theologorum, quomodo fieri poterit, vt percipiantur ab indoctis, & illiteratis hominibus; à rusticis, ac mulierculis? Vtitur quoque tropis, metaphoris, phrasibus, allegorijs, ironijs, figuratisque loquutionibus: at non omnes capiunt hæc. Accedit; frustra insudasse Patres, Doctores, Interpretes, Hieronymum, Augustinum, Gregorium, Ambrosium, cæterosque inassidua sacrarũ literarum meditatione, si de facili exponi possent pro libito diuinæ Scripturæ. Confirmatur authoritate Hieronymi, qui verba relata Psalmistæ ponderans in epist. ad Paulin. de Institut. Monach. ait, *si tantus Propheta tenebras ignorantiæ confitetur, qua nos putas paruulos, & penè lactentes, inscitiæ noctle circumdari?* Et Origen. l. contra Cels. Chrysostomus homil. 14. in Ioan. Augustinus lib. 1. doctr. Christ. cap. 6. omnesque Patres id communiter adstipulãtur, præsertimq; Greg. qui hom. 6. & 5. in Ezech. sacram Scripturam ob sui obscuritatem, librum ait esse inuolutum; habentem eloquium obscurum, & profunditate sententiarum inuolutum.

Cur Deus voluerit Scripturã esse obscuram.

6 At quæritur quam ob causam voluerit obscuram esse Scripturam Deus? variæ adduci possunt: & quidẽ primo, ideo factum, vt sicut in rebus alijs, ita quoque in scripturis seruaretur ordo docendi, & addiscendi: vt alij Magistri fungerentur officio in Ecclesia, alij discipulorum, non enim sunt omnes Doctores. ait namque Apost. Ephes. 4. *ipse dedit quidem quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores, & Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in ædificationem Corporis Christi, idest Ecclesiæ.* & 1. Cor. 12. *numquid omnes Apostoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores? numquid omnes interpretantur?* & rursus, *vni datur sermo sapiẽtiæ, alij operatio virtutum, alij discretio spirituum, alij interpretatio sermonum.* hinc ad Rom. 12. concludit, *vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei.* & iterum, *dico omnibus, qui sunt inter vos, nõ plus sapere, quàm oportet sapere, &c.* De mulieribus verò speciatim act. 1. Timot. 2. *Mulier in silentio discat cum omni subiectione: docere autem mulieri non permitto, sed esse in silentio.*

vt seruaretur ordo docẽdi, & addiscendi.

7 Insuper si vndique clara esset Scriptura, & facilis ad intelligendum, in minori foret æstimatione, quàm par est: vnde & multi occasionem sumerẽt superbiendi, sibique attribuerent intelligentiam, vtpote humana indagine acquisitam de rebus altissimis: at vt nostra retunderetur superbia, intelligentiam enixè petere debemus à Deo in humilitatis, & patientiæ exercitationem: alioqui non superbis, sed humilibus reuelat spiritus Dei Patris, testante Filio, *confiteor tibi Pater, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudẽtibus, & reuelasti ea paruulis,* idest, *humilibus.* vt August. exponit serm. 8. de verb. Dom.

Ad nostrã retundendam superbiam.

8 Item vilipendio esset penes infideles, sicq; paulatim diuinæ Scripturæ celsitudo labefactaretur. hinc Mat. 7. dicitur, *nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus, & conuersi dirumpant vos.* Accedit Theo-

Ne vilipẽdio esset infidelibus.

Theodoretus, qui præfat. in Ezech. ita loquitur, *Eorum, quæ pretiosa sunt in promptu hominibus est nihili margaritā quippe, sicut etiam purpureæ vestis regiæ florem, maris occultat profundū: & auri, argentique vena in terræ superficie non extant, sed in intimis eiusdem partibus conteguntur. In domibus quoque intus in penibus, impositis vinculis, clauibus, & sigillis custodimus: consilia quoque eorum rerum, quæ sint maioris alicuius ponderis, fidelioribus amicis, non omnibus temerè enunciare consueuimus: verùm hisce omnibus, quæ modo diximus, augustiora diuina sunt &c.*

Obijcitur. 9 Obstatur autem aduersus obscuritatem ex Deuter. 30. vbi dicitur, *mandatum, quod ego præcipio tibi non supra te est, nec procul positum*: igitur non erit supra intelligentiam, & captū nostrū. Respondet Tost. ibi, textum loqui de facilitate retinendi in memoria præcepta decalogi. Respondet autem Tertull. lib. 4. contra Marcion. August. lib. de perfect. iust. Origenes, Chrysostomus, alijq; in cap. 10. ad Rom. loqui textum de facilitate adimplendi præcepta, vnà cū diuina gratia: ratio, quia Deus non præcipit impossibilia, ideoque præcepta, ait textus, non supra te sunt, idest non excedunt vires tuas adiutas auxilio diuinæ gratiæ: ipse namq; Deus, qui imponit præcepta, offert quoque auxilia gratiæ suæ ad adimplenda suamet præcepta: & hæc responsio est germanior, quam tradunt prædicti Patres.

Occurritur.

Obijcitur. 10 Obijcitur, ex psalmo 118. habetur, *præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.* & 118. *lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* atque prouerb. 6. *mandatum lucerna est. et lex lux.* Apostolisq; dicitur, *luceat lux vestra coram hominibus. Vos estis lux mundi* Matt. 5 ac 2. Petr 1. *firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco.* & demum 2. Cor. 4. *quòd si opertum est Euangelium nostrū, in ijs, qui pereunt, est opertum, in quibus Deus huius sæculi excæcauit mētes infidelium, vt non fulgeat illuminatio Euangelij gloriæ Christi.*

Præcepta Domini lucida. 11 Ad loca Psalm. eatenus dicuntur Domini præcepta, lucida, quatenus cùm fuerint declarata, & explicata, illuminant mentem, & oculos intellectus: non tamen quòd omnia Scripturæ loca sint de se facilia intellectu: quamuis aliqua facillimè percipiantur, quid namque facilius intelligitur, quàm lex diligendi inuicem, vt *diliges proximum tuum*; *diligite alterutrum.* Item lucida est diuina lex, estque lux: lux quidem lucens, & ardens; siquidem nedum illuminat, verùm & inflammat ad Dei, & proximi amorem, animam, quam illuminat, conuertens eam, iuxta id *lex Domini immaculata. conuertēs animas.* vt namque Psalmista differentiam admitteret inter cognitionem, quam Philosophi assequuti fuerant ex creaturis, iuxta illud, *Cæli enarrāt gloriam Dei*, atque notitiam, quam de diuinis præceptis assequimur per fidem Dei, inde subdit, *lex Domini immaculata, conuertens animas.* proindeq; Dei verbum, *lucerna est pedibus meis, & lumen semitis meis.* quo etiam modo loquitur D. Petrus. & ad illud Pauli differentia innuitur inter hebræos, & fideles: hi namque credūt, vnde & apertum dicitur esse eis Euangelium Dei: quis namque non confitetur mysteria Incarnationis, Passionis, Resurrectionis Domini, & cætera huiusmodi; cùm tamen hebræis remaneat Euangelium ipsum opertum, iuxta loquutionem Apostoli: ob duritiem, & infidelitatē, obstinationemq; eorum *quomodo nāq; vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis?* ait Ioan. 5. & hoc est velamen illud, quo Moyses faciem suam operiebat, cùm loquebatur ad Populum.

12 Ad illud verò *Vos estis lux mūdi, luceat lux vestra &c.* in primis loquitur de luce exemplorum; siquidem Apostoli tùm verbo, tùm vitæ exemplo prædicabant, & confirmabant Euangelium Christi: hoc autem colligitur ex eo, quod sequitur, *& videant opera vestra bona &c.* Respondetur secundo, lucem fuisse, quoniam Scripturas alioqui obscuras, prædicatione apostolica explanabant, vnde & mentes Audientium illuminabant. ac tertio respondetur Apostolos valdè clarius prædicasse, quam scripsisse, quod colligitur ex 1. Cor. 11. *cætera cùm venero,* *Apostoli lux exemplorum.* *Apostoli clarius prædicabant, quam scribebant.*

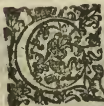
vero, disponam, ita namque in humanis solet Magister clarior esse verbo, in docendo, quàm scripto.

Veteris, & noui testamẽti discrimen. 13 Arguitur, discrimen veteris, & noui testamenti in eo est, vt vetus appelletur liber signatus ex Isa. 29. nouũ verò apertus, ex Apoc. 5. aperuit enim Agnus, qui occisus est librum, &c. In huius rei testimonium, velum Templi in morte Domini scissum est Matt. 27. Respondent aliqui discrimen in eo sistere, quod in veteri tùm Scripturarũ sententiæ, tùm mysteria erant obsignata; in nouo autem, licet non omnes capiant sententias Scripturarum, tamen mysteria, etiam rudes, rustici, ac mulieres recipiunt, credendo, & confitendo Incarnationem, Passionem, cęterosque articulos nostræ fidei. Respondetur amplius, discrimen in eo sisti, vt in veteri ideo Scripturã appellari signatam, quia continebat figuras, *omnia namque in figuris contingebãt eis*: in nouo autem appellari librum apertum, quia iam venit Agnus, qui impleuit figuras, ac propterea tantopere in Euãgelio dicitur, *vt adimpleretur Scriptura: qumodo adimplebuntur Scripturæ? impletũ est, quod dictum est per &c.*

14 Demum arguitur, in primitiua Ecclesia nulla aderant Scripturarum commentaria, sed priores illi Patres absque cõmentis intelligebant Scripturas; cur non itidem præstare & nũc possunt omnes, absque necessario recursu ad commenta. Resp. in primitiua Ecclesia adfuisse primo loco Christum Dominum, qui ore proprio docebat Apostolos, & exponebat eis Scripturas, vt Lucæ vltim. *aperuit illis sensum, & interpretabatur Scripturas.* Christo autem in cęlum ascenso remanserunt iidem Apostoli, qui easdem explicabãt Scripturas; hæc verò appellabãtur Commentaria viua. post Apostolos remanserunt eorum discipuli, qui & ab Apostolis Scripturas didicerũt: post verò hos cæteri inde à prædictis Apostolorum discipulis intelligentiã desumpsere, vt de se testatur Clem. Alex. lib. 1. Strom. ac demum Irenæus, Iustinus, alijq; cęperunt commentaria exarare, teste Hieron. l. de vir. illustr. sic vsque hodie, de singulis. *Commẽtariorũ Scripturarum origo, & ordo.*

QVÆSTIO XVI.

De Regulis eliciendi sensus è sacra Scriptura.

1 Onstito Scripturã declaratione indigere, & Magistro ob sui obscuritatem; nunc regulæ afferendę sunt aliquę, eęque potiores ad eruendos legitimos sensus Scripturæ.

Exponẽda Scriptura iuxta sensum Ecclesiæ, & Patrum. 2 Prima autem regula sit, quam sacrum docet Tridentinum Conciliũ sess. 4. in decr. de ædit. lib. 2. sic inquiens, *Nemo suæ prudentiæ innixus, in rebus fidei, & morum ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum sanctarum: aut etiam contra vnanimem consensum Patrum ipsam Scripturam sacram interpretari audeat.* hæc ergò est prima regula, quæ fundamentum, & basis est cæterarum.

3 Secunda sit, in eruendis Scripturæ sensibus duo semper cauendi errores, & extrema: alter eorũ, qui nullatenus sensum spiritualem, & mysticũ recipiunt in Scriptura; cùm tamen ex supradictis constiterit esse admittendũ, cùm & ipse sit quoque à Spiritu sancto, vt probatum remansit: alter verò *In exponẽdis Scripturis duo extrema vitanda.*

rò illorum, qui ex opposito totam trahunt Scripturam in sensum mysticum: deducentes inde sæpissimè insulsas quasdam, minusq; fundatas, & irrationabiles, distorto Scripturarum tramite, allegorias: reiecta prorsus literali expositione, tanquam re leuissimi momenti, & grammaticis, vt aiunt, potiùs, quàm Theologis, digna. non longe absunt Concionatores quidam singula allegoricè (Poetarum more) & mysticè interpretantes, spreto literali: idque vel ex ignauia, vel ex torpore faciunt, vel nolentes, vel nescientes Glosarum, Patrumq; expositionibus, vt inde literalem sensum eliciant, vacare. Media ergò via est incedendum, vt communiter Patres docet, alias merito obiurgantur ab August. dicente. *quis non impudentissimè nitatur aliquid in allegoria positum, pro se interpretari.* 1. ep. 48. contra Vinc.

Recurrendum interdum ad tropos, metaphoras, & figuras.

4 Tertia regula: quandocunque aliqua Scripturæ verba sumpta in naturali, communi, & vsitata vocum interpretatione, prauum, & irrationabilem sensum reddunt, tunc relicta communi, ac vsitata significatione, recurrendum est ad translatitiam, atque metaphoricam, & figuratam interpretationem. Regula hæc est Augustini, qui lib. 3. doctr. Christ. cap. 10. sic ait, *quidquid neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem referri potest, figuratè, & metaphoricè accipiēdum est.* & cap. 6 *si præceptiua locutio est Scripturæ, aut flagitium vetans. ac benefieentiam iubens, tunc propriè accipiendum est: si autem flagitium videtur iubere, aut beneficentiam vetare, figurata locutio est.* exempla sæpissimè adducta remanent superius: *vt si manus tua, vel pes tuus scandalizat te abscinde eam, qui venit ad me, & non odit Patrem matrē, fratres, & sorores, non potest meus esse discipulus. Ego sum vitis, vos palmites. Ierūt ligna, vt facerent sibi Regem. Oculi Domini super iustos:* & huius generis: quotum omnium Scripturarum sensus, quis, & qualis debeat esse, iam constat ex supradictis.

Exponēda iuxta proprium sensum verborum, quoad fieri potest.

5 Quarta regula: exponenda Scriptura est in communi, vsitata, & propria vocum significatione, quoad fieri potest: nisi tamen necesse sit ad sensum recurrere metaphoricum, & translatitium, ad tropos, & figuras, vt iam diximus ex Augustino. non enim debemus recurrere ad tropos absque necessitate; de hoc notatur Origenes à Hieronymo ad Pammach. Epiphanio epist. ad Ioan. Hierosolymit. Episc. atq; Methodio, qui (vt Sixtus Senensis lib. 5. Bibl. annotat. 33. refert) Origenem arguunt, quòd plantationē terrestris Paradisi sensu metaphorico exponat: pro arborib. Angelos: pro fluminib. cœlestes virtutes interpretando. Notatur quoq; (vt Molin. d. 2.) D. Ambrosius. qui lib. 2. in Luc. cap. 22. locum Ioannis 18. de Petro, *frigus erat, & calefaciebat se.* ad literam intelligendum dicat, nōde vero frigore, sed metaphoricè de torpore, seu frigore charitatis.

Dicta, vel gesta peccaminosa in Scriptura, ad ipsos peccatores referenda sunt.

6 Quinta: quotiescunque in Scriptura introducuntur dicta, vel facta, minus decentia, vel indecentia, vel falsa, ea in prauos homines, atque peccatores ipsos referenda sunt, veluti dictorū, vel factorum taliū auctores. huiusmodi est illud Gen. 3. *eritis sicut Dij.* & Lucæ 4. *hæc omnia tibi dabo, si cadēs adoraueris me: hæc omnia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa.* Constat verò loqutiones illas esse Diaboli, tunc quidem in figura Serpentis tentantis primos Parentes in Paradiso terrestri: hic verò eiusdem Sathanæ tentantis Christum in deserto: at Spiritus sanctus, qui est Scripturæ auctor, non est auctor mendacij, sed est Spiritus summæ, & infallibilis veritatis: sic & de criminibus cęteris in Scriptura contentis, quæ in ipsos refunduntur, veluti auctores, peccatores. Sed petes si Spiritus sanctus non est scelerum istorū author, quomodo appellari poterit author Scripturæ? etenim ea continētur in Scriptura, ipseque est author Scripturæ; quid ergò Spiritus sanctus in his agit, tāquam author Scripturæ?

Spiritum S. esse auctorē Scripturæ, quomodo intelligitur.

7 Respondetur, aliud est Spiritum sanctum assistere sacro Scriptori ne erret in enarrando ea, quæ gesta, & dicta sunt; aliud verò est ipsum esse auctorem omnium in Scriptura enarratorum: primus sensus est verus, vt in hoc sensu dicitur Spiritus sanctus auctor Scripturæ; atq; ita adstitit Moysi, & Lucæ, ne errassent in referendis tē-

tationibus illatis Christo, primisq; nostris Parentibus, & hoc de fide est; secundus autem sensus blasphemiam continet, & hæresim, non enim est auctor Spiritus sanctus scelerum, & abominationum sæpissimè in Scriptura recensitarum: aliàs in errorem impingeretur Manichæorum æstimantium reperiri vnum Deum malum, qui sit causa, & auctor mali; constat verò permissiuè tantummodo Deum se habere ad malum; est autem Spiritus sanctus auctor omnis boni; vnde est vt & ea, quæ in Scriptura probè, & sanctè gesta, aut dicta sunt, Spiritum sanctum habeant authorem.

Vbi locus est obscurus, & dubius quid agendum?

8 Sexta, vbi locus aliquis dubius, vel obscurus est, cosulenda sunt alia loca Scripturæ clariora: atque ex antecedentibus, & subsequentibus erit, vt plurimum, sensus eliciendus. ita August. lib. 2. doctr. Christ. cap. 36. Scot. 4. d. 10. q. 1. dixi vt plurimum, quandoquidem multoties sacris Scriptoribus familiare est, cum prophetico rapiuntur spiritu, relicto argumento, quod susceperũt, ad alia mysteria digredi.

Assidua Scripturarum lectio necessaria.

9 Septima sit, quam idem Augustinus tradit eod. lib. cap. 8. inquiens, *is erit diuinarum Scripturarum solertissimus indagator, qui primo totas legerit notasque habuerit, si nondum intellectu, iã tamen lectione.* & infra: *Prima huius laboris obseruatio est, nosse istos libros, & si nondum ad intellectum, legendo tamen, vel mandare memoriæ, vel omnino incognitos non habere.*

Calleat expositor, dialectica, Philosophia, cognitione linguarum proprietatum rerũ, historiarũ.

10 Atque hinc idem Sanctus Doctor ibid. cap. 31. cum Scoto in 3. d. 24. q. vnic. sup. lit. F. docet vtilem esse dialecticam, & scientias Philosophorum, repudiatis tamen Dialecticorum, & Philosophorum erroribus. magisq; necessaria est ipsa sacra, scholastica Theologia.

11 Accedit ad hæc, cognitio historiarum: scientia de proprietatibus rerum: dicta Sapientium, & Poetarum; etenim Paulus Act. 17. quãdoque scribit, *sicut & quidam vestrum Poetarum dixit.* Intelligentia linguarum, hebraicæ, græcæ, phrasum, troporum, atque locutionum figuratarũ, & huiusmodi.

Sũmus Pontifex est optimus Iudex interpretationis Scripturæ.

12 Super omnia autem intelligẽtiam necesse est haberi Conciliorum, declarationum Ecclesiæ, Summorumque Pontificum: Pontifex namque, veluti sapientissimus Magister sedens in Cathedra Ecclesiæ, est optimus Iudex Scripturarum sacrarum interpretandarum. ita Sacrum Concil. Trid. sess. 14. sup. recensita.

Timor Domini sapiẽtia initiũ.

13 Ad demum, huius diuinæ sapiẽtiæ initium, est timor Dei. Sap. 8. *initium sapientiæ timor Domini.* teste autẽ Iacobo, *qui indiget sapientia, postulet eã à Domino, qui dat omnibus affluenter.*

Intelligentia est expetenda à Deo.

14 His finem imponit Eccles. 39. inquiens, *sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens, & in Prophetis vacabit, narrationem virorum nominatorum conseruabit, & in versutias parabolarum simul introibit.* quo in loco docet, sapientem Scripturæ interpretem nõ proprio ingenio confidere, sed cõsulere sapientes, antiquos, atque viros nominatos, & de sacra Scriptura benemeritos. Verum quia ad hoc, necessarium quoque comperit recurrendum esse ad orationem, ad petendam intelligentiam à Deo, ideo subdit, *Cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conspectu Altissimi deprecabitur: aperiet os suũ in oratione &c.* effectum verò talis deprecationis enarrans, pergit, *si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illum, & ipse tanquã imbres mittet eloquia sapientiæ suæ;* ac denique finem talis adeptæ à Domino intelligentiæ patefaciens, concludit, *ipse palam faciet disciplinam doctrinæ suæ, & in lege testamenti Domini gloriabitur: collaudabunt multi sapientiam eius, & vsque in sæculum non delebitur.* & c. 15. *cibabit illum pane vitæ, & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potabit illum, & firmabitur in illo, & non flectetur; & continebit illum, & non confundetur; & exaltabit illũ apud proximos suos, & in medio Ecclesiæ aperiet os eius, & adimplebit illum spiritu sapientiæ, & intellectus, & stola gloriæ vestiet illum.*

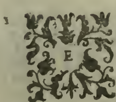
DI-

DISPVTATIO TERTIA

De diuinis nominibus.

QVÆSTIO PRIMA

Dei nominum generalis, ac vniuersalis diuisio.

1 T si diuini nominis celsitudo nostrum trascendat captũ, nostramq; superexcellat intelligẽtiam, ac rationem, propter quod difficilis reddatur de eo cogitatio, & ineptior nominatio, iuxta illud, *quod est nomen eius, aut quod nomen filij eius, si nosti.* prouerb. 30. nihilominus, dum ex Scripturis perplura clarescunt nobis diuina nomina, ac multa etiam nobis ipsis tradantur à Patribus, multaq; à Philosophis optimum erit eis vti, & ea adhibere, vt securius & de ipso Deo loquamur, & tutior præparetur via ab errorib. sic namq; consuluit Clem. Alex. l. 5. tromat. *pulchris vtimur Dei nominibus, vt in alijs non aberrans, bis inniti possit cogitatio.* priusquam vero ad particularia explananda nomina descendamus, apponamus generalem quandam eorundem nominum diuisionem, atq; partitionem.

Cle. Alex.

Nomina Dei alia ab æterno, alia ex tẽpore.

2 Primo igitur Dei nomina, vel ab æterno sibi competunt, vel ex tempore; prima vel absoluta sunt, vel respectiua: primi generis subdiuiduntur in essentialia, modos intrinsecos, & attributa: prima sunt essentialia prædicata constitutiua Dei; numerantur autem, ens, & aliquib. existẽtia, item Spiritus, vita intellectualis, ac denique Deus. Dices, ergo Deus est constitutiuus essentialiter Dei, id namq; sequitur, si nomen Deus, est prædicatum, & nomẽ essentiale Dei. Respondeo, Deum esse essentiale constitutiuum Dei sub ratione hypostasis, & personæ, quia Deitas est de essentia Trinitatis, sicq; erit constitutiua Patris, Verbi, & Spiritus: nõ ergo idẽ est constitutiuũ sui, ne idẽ sit prius, & posterius seipso in ratione cõstituẽtis & cõstituti. sed cõstitutiuus personarũ. secũda sũt infinitas, necessitas essendi; æternitas, & à plerisq; annumeratur existentia, de qua infra suo loco. tertia sũt, sapiẽtia bonitas, iustitia & huius generis, quæ secũda, & tertia extraneantur à ratione intrinseca diuinæ essentiæ, cum non sint de essentia eius, sed dicuntur veluti affectiones, & proprietates naturales circumstare essentiam, prout loquitur Damasc. lib. 1. c. 4. hęc eadem singula omnis generis nomina, solent appellari essentialia, quod duplici ratione contingit, vel quatenus sint de essentia, hoc namq; in rigore sonat *essentiale*, vel quatenus importãt communitatem prædicationis, vel tertio quatenus sunt coessentialia, quia coexistunt essentiæ: primus modus competit solum ijs, quæ sunt de constitutione: tertius conuenit attributis, modis internis, atq; relationib. secundus autem spectat ad omnia, quæ sunt in Deo, quia idem est essentiale, ac commune; nam omnia absoluta ad intra communia sunt omnibus personis, & prædicantur de ipsis.

Nomen Deus, quomodo est essentiali ipsi Deo.

Prædicatà essentialia Dei. ens, exist. spiritus, vita intellect. Deus.

3 Secundi generis subdiuiduntur; vel

Nomina reſpectiua, ad intra, & ad extra.

vel namq; important relationem ad intra, vel ad extra: prima ſunt duplicis generis, alia namq, ſunt conſtitutiua, & alia aduentitia. prima ſunt paternitas, ſeu generatio actiua conſtituens Patrem: addi ſolet ingenitum, & innaſcibilitas. item generatio paſſiua, ſeu filiatio, conſtituens Verbum, ac deniq; ſpiratio paſſiua conſtituens Spiritum ſanctum. Secunda locum habet in eod. Patre, & Filio, qui cum ſpirent poſt eſſe completum eorum, ſequitur vt ſpiratio actiua, qua ad ſpiritum referuntur, ſit prorſus extranea, atq; aduentitia ipſis, non conſtitutiua. Ea quæ dicunt relationem ad extra ſunt relationes quib Deus refertur ad Creaturas: eæ etiam duplices ſunt ex parte Creaturæ, vel quatenus Creaturæ habendo eſſe actualis exiſtentiæ referuntur ad Deum, vel quatenus concipiuntur in eſſe cognito, ſeu idæato ab ipſo Deo: vtroq; modo relationem dicunt, ſed realem quidem in eſſe exiſtentiæ, propter eſſe reale, rationis tamen ſecundũ eſſe cognitum, ac idæatum, quia non verè ſunt. ex parte autem Dei ſemper erunt rationis, ſiue conſideretur vt dãs eſſe idæale, & cognitum, ſiue vt conferens eſſe reale. His adde relationes alias, vel actuales, vel aptitudinales: illæ concernunt actuale exercitium, quo mediante actualiter Deus refertur, & hæ aptitudinale in potentia: vt eſſe Creatiuum, Conſeruatiuum, & ſimilia, aptitudinem indicantia, & potentiam ad creandũ, indicant.n. relationem aptitudinalem, eſſe vero Creatorem, Cõſeruatorem, & huius generis demonſtrant actualem, quia indicant potentiam cum actu, terminato iam ad Creaturas: & inter hæc patet aliud diſſidiũ, vt prima competierint Deo ab æterno, quia ab æterno fuit Creatiuus, Redemptiuus, ideſt potens redimere, ſecunda vero ſpectent ſibi in tempore, cum Creatorem eſſe, & redemptorẽ, acciderit in tempore, ſic etiam dominatorem, & conſimilia, vt aperte explicat D. Auguſt. l.5. de Trin. c.15. *ſi dominus non dicitur, niſi cum iam incipit habere ſeruum, etiam iſta appellatio ex tempore eſt Deo, non.n. ſempiterna eſt creatura, cuius eſt ille dominus*. & c.16. explicans illud Pſal. *Domine refugium factus es nobis, refugium,* inquir, *noſtrũ Deus relatiuè dicitur, ad nos.n. refertur, & tunc refugium noſtrum fit, cum ad eũ refugimu s* : id autem fit in tempore.

4 Rurſus alia ſunt negatiua; & affirmatiua alia: ex illis, eſt immortale, indeficiẽs, infinitum, immenſum, impeccabile, & cætera: ex iſtis, vniuerſa quæ de eo poſitiuè efferuntur perfectionaliter, ſiue abſolutè, ſiue reſpectiue: Prima tamen non ei competunt ſic purè, vt negationes ſunt, ſed ratione abſoluti, & poſitiui, homini namq; repugnat irrationale, quia habet poſitiuam perfectionem rationalitatis, quæ excludit irrationale: ſic indefectibilitas, & immortalitas Deo competet gratia neceſſitatis eſſendi. enti .n. neceſſario repugnat defectibilitas. ſic infinitas ratione perfectionum interminatarum, & immenſitas, & impeccabilitas ratione propriæ poſitionis: omnis.n. negatio in ente abſoluto ſupponit poſitionem: quidquid tamen ſit, & ſi negatiua ſint, demonſtrant tamen veritatem diuini eſſe per ſuas affirmationes, ſicut prædicata affirmatiua, reddendo ſingula ſingulis: & merito cenſentur quid excellentius quandoq; ſignificare, quã nomina affirmatiua ſingulariter, & diuiſim tenta; nam ſicut perdifficile eſſet enumerare pfectiones vniuerſas Dei, ita breuius, & compendioſius per nomina negatiua ea explicantur, vt qui non ſufficeret enarrãdo dicere Deum habere perfectionem, bonitatis, ſapiẽtiæ, iuſtitiæ, prudentiæ, clementiæ, tandem laſſus, epilogando dicat, ipſum eſſe quid infinitum, quid immenſum, indeficiens, independens, interminatum. immo fuit expreſſa ſententia Damaſc. melius explicari per negatiua, inquit .n. l.1. c.4. *etiam per affirmationem quædam de Deo dicuntur, præcellentius tamen vim negationis habent*. & hæc eſt nominatio, & intelligentia Dei per viã remotionis ex eod. Damaſc. cui adſtipulatur D. Auguſt. 5. de Trin. c.1. & l. 6. c.4. Baſil. ep. 80. & Boet. vocat eum non ſubſtantiam, ſed aliquid ſupraſubſtantiam, vnde appellat eius eſſentiam, *ſuperſubſtantialem* in lib. de Trin. Verum eſt tamen, quod vt notauimus, nõ admittimus in eo ſolas negationes, ſic .n. nihil eſſet eorum, quæ de ipſo affirman-

Alia negatiua, affirmatiua alia.

Nominatur quandoq; excellentius Deus per viã negationis.

mantur, sed addimus affirmatiuas perfectiones: in quo confutatur Rabbi Moyses in lib. cui titulus est, *Doctor*, asserens esse nomina Dei omnino negatiua; vt dicatur quidem viuere, sed negatiuè, nempe quod nō viuat Deus, ad modum Creaturarum; & dicatur sapere, etiam negatiuè, vt nō sapiat eo modo, quo sapiunt Creaturæ; At hoc falsum, tū quia à Deo auferretur vniuersa perfectionū positiuarū multitudo, tū etiā quia hac loquutione posset Deus vocari materia, vt ostenderetur nō carere potētialitate ad essēdū, quo modo esset materia ens in potētia, vtcunq; vel posset appellari corpus, ad ostēdēdū nō esse nihil ergo sub negationib. est apponēda positio, & affirmatio perfectionum positiuarum Dei.

Nomina Dei esse omnia negatiua fuit error Rabbi Moys.

5 Recipit quoq; Deus, semotis tamen imperfectionib. diuisionem nominum, in eā, quę substantiam significant, & ea quæ connotant accidens; licet namq; ratio vera accidentis, sicut & ratio prædicamentalis substantiæ non sit in Deo, nihilominus reddendo singula singulis, vtrumq; reperitur in eo; vt substantialia dicantur, quæ sunt de ratione eius constitutiua intrinsecè & accidentalia, quæ circumstent essentiā, nec sint de eius ratione, sed extraneata à ratione essentiæ, dicantur sic accidere essentiæ: non quidem sumendo accidens, prout à Porphyr. definitur c. de accidente, quod *possit adesse, & abesse præter subiecti corruptionem*, namq; omne quod est in diuinis est necesse esse, & nihil cadere potest, aut abesse ex diuinis perfectionib. in natura diuina, sed sumpto accidente pro omni eo, quod est extra rationem quidditatiuā, & primariā alicuius, licet tamen identificatum sit cum eo, & inseparabile ab eo, constabit conceptus omnes in diuinis, extra essentiales, & quidditatiuos, omnes sic fore vocandos accidentia extranea, non accidens per accidens: & est clara mens Damasc. qui l. 1. cap. 4. ait, *quæcunq; de Deo per affirmationem dicimus, non ipsius naturam, sed quæ circa naturam sunt, ostendunt.* & exemplificando subdit, *ita siue bonum, siue iustum, siue sapientem, siue quodcunque tandem dicere libeat, non Dei naturam; sed quæ naturæ Dei insunt, exponunt.* Cuius etiam sensus duplex esse potest, tùm quia nullum illorum de se solo sumptū ad plenum explicat diuinam naturam; tùm quia nullum eorum est de quidditate naturæ; tùm denique quia & si quid extrinsecum connotet, id non connotabit per modum communis accidētis, sed per modum quasi passionis, aut naturalis affectionis, quę tamen & si modum induant accidentis, indicant tamen ipsamet substantiam Dei, attributa namque secundū modum concipiendi indicant accidētia, & qualitatem, quantitatem, & relationem, actionem, passionem, tempus, situm, vt reddendo singula singulis, qualitati correspondeat sapientia, bonitas, & huius generis, quantitati infinitas, relationi paternitas, verbatio, spiratio, actioni generatio actiua, & actiua spiratio, passioni generatio, & spiratio passiua, tempori æternitas, situi immensitas, & similia, sic de cæteris, omnia nihilominus important de materiali substantiam, quia quod est in Deo est Deus, & hinc Cyrillus cathec. 6. dixit, *Deus est multorum nominum, & substantia eiusdem.*

Nomina alia significantia substātiā, alia connotātia accidens.

Accidens per accidēs non est in Deo, sed sumptum pro extraneo.

6 Insuper quædam significant rē, cuius veritas est in Deo, & oppositum in creatura: vt immensum, infinitum, æternū, independens, quæ ita Deo cō petunt, vt nullatenus creaturæ, immo competat oppositum, quia finita, parua, temporalis, dependēns est; quædam cuius veritas est in Deo, & similitudo in creatura, vt sapientia, bonitas, existentia, sanctitas, & similia, quę proprius, & verius Deo competunt, creaturæ verò per participationem quatenus diuinā participant similitudinē, & perfectiones, iuxta illud; *fecit hominē ad imaginem, & similitudinem suam*, quædam, etiam rem denotant, cuius veritas est proprius in creaturis, similitudo tamen in Deo, vt lapis, leo, agnus, quæ veram indicant essentiam creaturæ, similitudinariè tamen transfunduntur in Deum, vt ratione mansuetudinis, *agnus*, ratione fortitudinis, *leo*; & ratione primarij Ecclesiæ fundamenti, *lapis* dicatur ipse Christus: quod explicauit Ambros. lib. 2. de Trinit. *quo purius*, inquit, *niteat fides; tripartita videtur deriuanda distinctio, sūt*

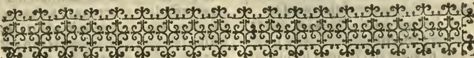
Nomina quædā verè competunt Deo, & similitudinariè creaturæ, quędam verè creaturæ, & per similitudinem Deo.

enim

enim nomina quædam, quæ euidêter proprietatem, personamq; Deitatis ostendũt; & sunt quædam, quæ perspicuam Diuinæ Maiestatis exprimunt vnitatem; alia verò, quæ translatiuè, & per similitudinẽ de Deo dicuntur.

Nomina, quę verius competunt Deo, per prius dicũtur de Deo quàm de creatura, quæ verius competunt creaturæ prius dicũtur de creatura.

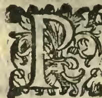
7 Et de his quoque agendo, alia propriè Deo competunt, vt diximus; & alia creaturæ: at differentia hæc est, vt quæ verè competunt creaturæ, & metaphoricè Deo per prius prædicãtur de creaturis, quia Deo solùm cõpetunt ex creaturis: quæ tamen metaphoricè creaturæ, & vero sensu competunt Deo, quoad rem quidem significatam per prius, & perfectius competunt ipsi Deo, attendendo tamen id, vnde deducta sunt, prius competẽt creaturæ: exemplum primi, agnus, leo, lapis. secundi, donare, vrere, aspicere, esse, & similia significata importata per nomen Deus, de quibus infra, quæ quidem quoad impositionem desumpta sunt ex creaturis, ideoq; prius significant creaturas, quoad repræsentatum tamen, important perfectius ipsum Deum: hinc dixit Dion. c. de diuin. nom. 2. *omnes Deo dignæ denominationes non per partes sed in tota, integra, ac perfecta Deitate à Scripturis sãctis celebrantur.*

QVÆSTIO II.

De nomine, Deus.

Dei nominis ethimologia ex hebræis.

1 PLura sunt, atq; varia huius nominis, Deus, significata, vicissim relata nobis à Patribus, & tot quidem, vt vnũquodque idioma, & vnaquæq; Natio suum adhibeat conceptum, propriam afferat significationem, & hebræi quidem taliter eum appellant, vt appellatione, quam imponunt, idem significare intendant, ac, *esse*, proptereaq; Exod. 3. hoc vtitur Deus nomine, *qui est*, *ego sum*, *qui sum*, de quo infra. ita ex Damasc. l. 1. de fid. c. 12. ita quoq; loquitur Athanas. in epist. decr. Synod. Nicæn. *cum audimus vocabulum Deus, nihil aliud, nisi incomprehensibilem Dei substantiam significari intelligimus*. & nõ longè est Ambros. lib. de fide, *Deus est nomen naturæ*, idest substantiæ.

Ex Græcis

2 Græci autem variè intelligunt, vel namq; per id importari aiunt, *currere*, quasi ipse præsto sit, & occurrens ad necessitatibus Creaturarum succurrendum, ex eod. Damasc. vel deriuatum inquiunt, *à videndo*, seu *aspiciẽdo*, quia cuncta oculis suis lustrat, & *humilia respicit in cælo, & in terra*, ex Nissen. l. ad Ablabium. vel vt ab *ardendo* sit dictum, quia *Deus tuus ignis consumens est*, vel d niq, à dando, vt quia singulis cuncta docet, & elargiatur, etiam proprium filium. *cum quo omnia nobis donauit*, quod est latina interpretatio, quæ explicat à posteriori conditionem nominis, & demonstrat actionem, non naturam; aut insuper, à *deficiendo*, quasi nulli desit, nullumq; destituat, aut linquat, sed cunctis necessaria administret, quomodo etiam axioma eloquitur, *Deus nõ deficit in necessarijs*. & si ad Ethnicos recurramus, ac Philosophos, idem denotat, ac ens infinitũ causam primam, Primum motorem, & similia nomina, atq; encomia, quæ ipsi adscripsere Philosophi. & demum idẽ penes fideles importat, ac primũ ens, summum bonum, vltimum finem, ens entium, obiectum nostræ salutis, continens quidquid perfectionis reperitur in

Deut. 5.

2. Ro. 7.

Ex Philosophis.

in creaturis eminentiori modo, vt August. loquitur de verb. apost. serm. 1. *Deus vniuersa praecellit, si quaeras magnitudinē, maior est, si pulchritudinē, pulchrior; si dulcedinem, dulcior; si splēdorē, fulgidior, si iustitiam, iustior; & si pietatem, clementior.* Accedit D. Ansel. *Deus est, quo maius cogitari non potest.*

3 Duo autem hic spectare oportet, & id, à quo sumitur hoc nomen, Deus, & secundo, id, ad quod in sumitur significandum, & demonstrandum. loquendo de primo, constat nomen, Deus, esse nomen operationis, quia denotat *currere, videre, donare, ardere, non deficere*, vt diximus. de secundo autem, denotat pro nunc, naturam infinitam, immensam, aeternam, immortalem, perfectissimam, vt notauimus ex Patribus, quae tamen sit amplior huius significati explicatio dicetur infra.

4 Damascenus autem enumerat hoc nomen tanquam praecipuum inter diuina nomina, cui etiam adnectit nomen *Qui est*, tāquam ex praecipuis, caetera autem non esse ita praecipua, quia non sic perfectè diuinam naturā demonstrant: inter haec autem duo, primum, ac perfectiorem locum tribuit nomini *Qui est*, cùm ipsum essentiale esse Dei consignificet: nomen autem *Deus* significet operationem perfectissimam. ita quoq; fatetur Naziāz. orat. 23. & cōfirmat Athanas. ep. decr. Nicen. Sinod. *cum dicimus Deum, nihil eorum, quae circa eum sunt, sed ipsius substantiam significamus*. hoc verò testimonium aduersatur Damasceno, & D. Thomae, docētibus significare operationem, sed cessat obstaculum, quia aspiciendo ad id, gratia cuius impositū est, connotat diuinam substantiam, & sic loquitur Athanas. contemplando autem id, à quo talis notitia diuinae substantiae concipitur, denotat operationem, qua tanquam à posteriori deuenimus in cognitionem substantiae Dei: & hoc sensu loquitur idem Damasc. cùm ait inter Dei nomina praecipuum esse nomen *Boni* loquitur namq; à posteriori, quia demonstratio, & elucescentia bonitatis suae perfectius cūctis facit nos deuenire in cognitionem Dei, vt ibid. explicat Chlicthou. An verò reperiatur nomen aliud distinctius significans diuinam naturam dicetur infra.

5 Porro nomen hoc est nomen commune, siquidem commune est personis diuinis, omnes namq; & singulae praedicationem recipiunt huius nominis, vt in Mat. de Trinit. Commune quidem, at non vniuersale, etenim vniuersale reperitur diuisum in inferioribus, reperitur etiam & in seipso confusum, at diuina natura non diuiditur in personis, cum vna numero sit in tribus, nec confusionem vllam de se cōnotat, cū sit vna numero, & singularis. Communicatio tamen habetur solùm in diuinis, siquidem ad extra incommunicabile est nomen istud, quapropter vnitas Dei, atq; primi vnius principij cùm respuat Deorum multitudinem reddit incommunicabile alijs diuinum nomen: vnde meritò coarguuntur Gentiles diuinum nomen tribuentes lapidibus, lignis, creaturis, & adorantes eas, veluti diuina numina, vt Sap. 14. *incommunicabile nomen, lignis, & lapidibus imposuerunt.* *Dei nomen incommunicabile creaturis per naturā.*

6 Nil tamen vetat translatitiè, & figuratè loquendo, vt per similitudinē, & metaphoram possit idem nomen communicari impropriè creaturis, ita enim iam actum reperimus in Scripturis, vt *constitui te Deum Pharaonis*, Exod. 7. per potestatem Moysi à Deo traditam; *ego dixi Dij estis*, psalm. 81. per gratiam, atque iustificationem. *Dij multi, & domini multi* 1. Corint. 8. per Idola, & Daemonia, quod clarius innuit psalm. 95. *omnes Dij Gentium daemonia. Dijs non detrahes* Exod. 22. ob reuerentiàm, qua prosequi debemus Ecclesiasticos, & Ecclesiae Praelatos, *offerat eum Dijs*, Exo. 21. loquendo de ijsmet, & similia: communicatio haec autē est abusiua, & impropria, nihilq; derogat diuinae naturae celsitudini, atq; dignitati. *Cōmunicabile nuncupatiuè.*

7 Solùm hic consequenter dubitari poterit, vtrum hoc nomen, *Deus*, sicut & caetera Dei nomina, sit connotatiuum creaturarum ad extra, an verò omninò absolutum, & remanens intra limites sui proprij, & adaequati conceptus, qua in re Bann, quaest. 13. art. 1. cum Caet. distinguit, quòd Dei nomina aut concipiuntur confusè, aut di- *Nomen Deus, vtrū sit connotatiuum creaturarum.*

distinctè, si primo modo solùm important diuinam naturam, non connotando creaturas ad extra, si secundo modo, vtique semper dicent respectum ad creaturas: probat, quia homo, si distinctè concipiatur, connotat respectum; & conceptum duplicem, & animalis, & rationalis, quos tamen non connotabit si concipiatur confusè. Verùm resolutio non placet, & quoad id, quod aiunt, Deum distinctè conceptũ sẽper cõnotare respectũ ad creaturas, id omnino falsum, propositio nãq; ista, Deus est trinus, & vnus, & si distinctissimè concipiatur, nullum cõnotat intrinsecè respectũ ad creaturas, etenim nulla creatura est vna, & trina; hæc namque Deus est Creator, respectum quidem connotat, ad creaturam sub ratione termini creationis, quia Creator refertur connotatiuè ad creaturam, propter relationem intercedẽtem: at Trinitatis mysteriũ nõ reperitur in creatura, estq; in Deo solo, ergò non cõnotat. Dixeris, cõnotare, quia in creatura reperitur imago Trinitatis, & reperitur Trinitas saltem imperfecta: sed hoc nihil est, primo, quia quòd homo, & Angelus sint sic imagines, & representẽt Trinitatem, prouenit solùm ex libera voluntate Dei, cui placuit Trinitatis vestigium relinquere in creaturis: connotare autem indicat modum quemdam naturalem; ac necessarium in connotando, seu in inferendo vnum ex alio, quemadmodũ vox ista, *Creatura* necessariò, & naturaliter connotat Creatorem, quia relatiua sunt, & de sui natura creatura, vt creatura refertur ad Creatorem, & in hoc consistit connotatio, de qua quærimus, aliàs si pro connotatione intelligeremus omnẽ connotandi modum, etiam ex impositione, & liberũ, dici possit, paginam istam conotare Vesuuium Montem, cuius è regione nunc eam characteribus impleo; quæ connotatio esset impropria, & absq; fundamento acta: igitur Trinitatis mysterium, quod representetur in homine, connotatio nõ est naturalis; Item, quia inter connotans, & connotatum intercedere debet relatio realis, etiam ex parte vtriusq; termini, licet ex parte termini vnius impediatur aliunde esse quandoque realis, hoc dixerim, quia inter Creatorem, & creaturam debet intercedere realis relatio in connotando, quòd si ex parte Creatoris non est realis, id non procedit ratione cõnotationis, sed aliundè, ratione suppositi, quòd agit, quod est Deus, qui cùm non necessario agat ad extra, non dicit relationem realem ad extra: cæterum aliundè spectando, quatenus cõnotans est, abstrahendo à Deo, debet dicere, etiam connotans, relationem realem, at Trinitas non refertur realiter ad hominem sub ratione imaginis, ergò non connotat. Vlterius, potius homini tanquam imagini conuenit connotare Trinitatem, quàm Trinitati connotare hominem imagatum, quia homo recipit à Trinitate, & esse, & esse imaginem, non autem Trinitas ab homine esse recipit vllum; quia Deus nil habet ab homine, & licet representetur ab homine, homo non facit hoc à se, sed Deus dedit illi, vt sic representaret, *faciamus ad imaginẽ, & similitudinem nostram*, inquit Deus, ergo à voluntate Dei pendet, vt sit imago.

8 Quod si proteruies, accipio propositionem hanc, Deus ab æterno est Deus. Deus ab æterno est bonus, sapiens, volens, intelligens, & similia, & contemplor Propositiones has, antequam ipse Deus determinauerit creare Mundũ; siue in esse reali, siue idẹali: tunc quidem propositiones istæ abstrahunt omnino à creaturis, cùm eousque Deus nil cogitauerit de eis, nec dederit illis, nec quidem esse cognitũ, seu idæatum: tunc terminus, *Deus, bonus, sapiens, & similes*, etiam distinctissimè cogniti, tantũmodo absolutè cõcipiebantur, in solo ordine ad Deum, non autem ad creaturam, quia non erant, ergò falsa decisio, quòd propositiones de Deo distinctè conceptæ, sẽper connotant creaturas. Confirmatur, quia multa sunt nomina, quæ omnino ab eis abstrahunt, vt ens, esse, existentia, dicta de Deo, quæ cùm Deus possideat independenter à creaturis, nec etiam connotabunt creaturas, tũ quia sunt ante esse idæalæ creaturæ.

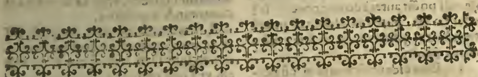
9 Quapropter resolutoriè dicimus, nomen Deum non esse connotatiuum, sicut & multa alia, vt esse, exi-

sten-

Creator, Conseruator, Redēptor, & similia cōnotant creaturas.

stentia, trinus, & similia, etiam si dilucidè cognoscātur; quia ante esse ideatum creaturarum, talem connotationē non habebant; reliqua autem, vt Creator, Conseruator, Redemptor, bonus, sapiens, volens, & similia, connotare creaturas, circa quas Deus exercet thesauros sapiētiæ, bonitatis, pietatis, gubernationis, & huiusmodi: Quòd si connotationem incipias à creaturis procedendo ad Deū, benè ages, quia creatura verè connotat Deum, iuxta Apost. *inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt à creatura mundi concipiuntur*; vt si ab esse, operatione, situ, & statu creaturæ velis creaturam connotare ipsū Deum, admittitur connotatio, sed ista non erit connotatio, de qua loquimur, etenim quærimus, vtrum nomen Dei connotet creaturas, non autem vtrum creatura connotet Deum, de hac namque concedimus, & non est dubium, at de prima iam diximus. Obstare videtur Nazianz. orat. 36. docens, *hoc nomen Deus dicere relationem ad creaturas*, sed respondetur attendisse Dei nomen à posteriori, & ab operationibus, quas significat, vt *currere, videre, ardere, donare, non deficere*, de quib. sup. quæ quidem ordinem indicāt ad creaturas quod concedimus, at non loquitur de ipsamet diuini nominis natura sumpta à priori, sicut discursus ipsius Bann. procedit etiam à posteriori.

10 Quod si pro reconciliandis sententijs addideris loqui Bann. extēsiuè, alios intensiuè, stare quidem poterit; at tunc considerandus veniet Deus nedum itra se, sed etiam extra se ad creaturas: quæ consideratio non videtur de intētione quæsiti, quia quærimus de nomine Dei, vt Deus est, quodadmodum diuersum est à Deo, prout operator ad extra est. *Recōciliari possunt sētentiæ.*

QVÆSTIO III.

Nomen, Deus, an connotet essentiam, an personas.

ARTIC. I.

Sententia D. Thomæ, & Henrici.

1 CVm autem inter essentialia Dei nomina recensita reperiatur hoc nomen Deus, consequens est, vt ad particularia nomina descēdendo primo videamus quid significet hoc nomen Deus, quo in loco supposita iam huius nominis ethymologia in antecedenti discursu, vt quod vel à *videndo* dicatur, vel *succurrendo*, & similia pressius ipsū nomen inquirimus quid importet ad intra in Deitate.

2 Sententia D. Thomę in 1. par. q. 39. art. 4. ea est, vt sub distinctione sit procedendum in nominis istius significatione idq: colligere oporteat ex varia loquutione de Dei nomine: si namq; nectatur cum verbo creatiuo, vt dicendo Deus creat, importabit essentiam; si vero cum verbo exprimente actum notionalem, importabit personam: vnicam quidem, cum adnectitur generationi, vt Deus generat, duas vero cum dicitur Deus spirat: tres devero cum dicitur *Regi sæculorum immortali, & inuisibili*. 1. Timot. 1. *Sententia D. Th. respondentis sub distinctione.*

3 Optima meo iudicio resolutio & communiter recepta à Thomistis. Attamen cum in simplici nominis fiamus indagatione absq; quidem distinctione vlla prius responderi poterit ad quæsitum; & prob. Deitas in sui ratione intrinseca non includit crea- *Quæstio resolui poterit absque distinctione*

tionem,ergo potest absq; ordine creationis absolutè concipi.confirmatur, Deus nullam realem dicit relationem ad extra,ergo absq; ea optimè antecedenter concipi,& connotari poterit.

4 Dices, saltem necessariam indicat connexionem diuinarum personarum ad intra, propter quod non poterit ex se sola concipi sine personis; sed contrarium probatur posse absolutè concipi sine eis: notionalia non sunt de ratione intrinseca absoluti, nulla.n. relatio est de ratione intrinseca absoluti:omne autem ens benè concipi potest absq; omni eo,quod non est de intrinseca ratione eius,ergo absolutè de Dei nomine loqui possumus absq; ordine ad personas. item omne prius independens à posteriori potest sine posteriori concipi, & absolutè intelligi, essentia autem à relationibus non pēdet, cum sit antecedens ad eas, ergo nulla contradictio vt absq; distinctione tali possit antecedenter concipi.Itē essentia de potentia absoluta potest terminare visionem beati sine personis ex Scoto.

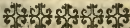
5 Dices identificationem cū personis in causa esse, vt sine eis concipi nequeat; sed id est omnino negandum, si loquamur de simplici, ac qualicunq; Deitatis conceptione apprehensiua, & inadæquata,id vero necessum est loquendo de comprehensiua,& adæquata conceptione Deitatis, in qua vltra Deitatem, & modos concipere necesse est,& attributa, & hipostases. Item ratio identitatis est ratio materialis, non formalis, quia potest videri sine personis, de quo suo loc.

Sententia Henrici. 6 Secūdo loco sensit Henric. quodl. 5.q. 8, nomen Deus necessario significare suppositum diuinum: nec posse abstractiuè concipi à personis. probatur primo nomen cōcretum supponit pro supposito: ergo nomen Deus non abstrahit à supposito. insuper ad duo duceremur absurda, si concipi posset ex se solo,primum, quod foret necesse admittere aliud concretum nomen in diuinis,nempe nomen spiratoris.patet vt qua ratione vos admittitis nomen Deitatis commune, & abstractum à tribus, ea etiam ratiocinatione sit admittendum nomen spiratoris commune duob. Patri, & Filio spirantib. Spiritum sanctum; hæc autem abstractiua loquutio abhorret à veritate, ergo. deniq: daretur absolutum, & commune humanitatis communis quidem tribus personis, vt qua ratione datur Deitas abstracta à tribus, quia reperitur in tribus, ita quoq: si humanitas assumeretur à tribus, necesse foret dare hominem,qui antecedenter concipi posset communis tribus, sicut antecedenter concipitur Deitas communis tribus.

7 Posset vlterius argui actiones omnes ad extra competunt in simul personis diuinis, ac essentiæ diuinæ, siquidem opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa, vnde si Deus creat, conseruat,gubernat, etiam dicitur tota Trinitas conseruare creare, & prouidere, nec loquutio ordinaria ea est, vt solus dicatur operari Deus ad extra, sed operatur in tribus, ergo ex se personas connotat,& hipostases.

8 Item actiones sunt suppositorū ex 12.met. ergo actio Dei ad extra erit ab ipso Deo trino, quod in causa est, vt Deus connotet suppositum de principali signato. Sequeretur vltra dari quaternitatem in diuinis, nā vnicuiq; rationi formali respectiuè correspondet suum adæquatum quod,nēpè persona, hæ vero sunt tres: & essentia cum suum etiam habeat indiuiduum, & subsistentiam addet quaternitatem.

9 Est etiam opposita sententia cōtre concilia;nam in sexta Synodo gen. act.11. retunditur Sabellius id admittens; habetur namq; ibi: *Sabelliana prauitas dicitur tres personas in vnam colligere, & confundere subsistentiam:* hæc eadem sententia nedum ab Henrico defenditur verum ab Alex. Alens. 3.p.q.2.mem.3. & q.7.mem. 2.3. Marsil.in 3. q.1. art.3. d.1. ac Bonau. in 3. d.1.art.1.q.5.& d.5.art.1.q.4.& à plerisq; moderni.

AR-

ARTIC. II.

Verior sententia de superiori quæstio.

Ordo entiũ per Cathegorias.

1 VT autem remistam clarè dissoluamus, initio statuẽdus est ordo, ac naturalis nexus entium in cathegoria positorum: meminit autem in prædicamentis Arist. entia omnia ad decem illa capita reuocari: substantia, quantitas, qualitas, relatio, & similia, & vltra hanc rerum omnium reductionem, non confusim ea coordinat, sed distinctissimè, vt primo loco absoluta collocet, & inde respectiua, vt patet: & inter absoluta etiã stabiliat ordinẽ, vt id, quod tanquam radix, & fundamentũ est cæterorum, anterius statuat, & primario collocet, nempè substãtiam, cui proximo inde hæreant accidentia, & respectiua omnia: & absoluta alia etiã sub ratione notatur id præstitisse, quia cum cætera sint accidentia, indigent necessario præeunte substentificatiuo, atq; etiam quia accidentia promanant à subiecto, naturæ ordo postulat, vt præeat subiectum.

Substantia prior accidẽte cognoscibilitate.

2 Ex hoc autem Aristotelico statuto ordine id imprimis insurgit, vt sistendo intra limites eiusdem coordinationis, vnum sine altero queat concipi, vt sicut se habent res ad esse, ita quoq; ad cognosci: *substantia autẽ prior est accidente natura tempore, & cognoscibilitate* 7. met t. 4. igitur ordo naturę expostulat, vt ex se sola prius terminare possit intellectus actum cognitiuũ; quam cum in accidentib. posteriori ordine reperitur implicita: & corrobatur magis, sicut. n. per absolutam potẽtiam potest ex se sola consistere absq; quãtitate, qualitate, cæterisq: tum absolutis, tum relatiuis accidentib. ita quoq, ex se sola terminare poterit cognitionem antecedenter ad cognitionem accidentium absolutorum, atq; respectiuorum: conceptio autem intelligitur de absolutis seorsim, respectiua enim concipiuntur simul.

Dei nomen primario inspectum, est concretum abstrahẽs primario à personis.

3 Non dissimiliter est arguendum in præsenti negotio de Dei nomine: vt primo loco statuamus; Dei nomen ex sui natura primario, & simpliciter inspecta, indicare concretum Deitatis, abstrahens à diuinis personis. est sententia expressa Scoti in 2. sent. d. 1. q. 1. Lychet. ibid. Bassol. in 2. d. 1. q. 4. art. 3. & idẽ Scot. quodlib. 8. ar. 1. Rad. par. 2. q. 1. Fauent. in 2. disp. 1. cæteriq; Scotistæ, dum sustinent contra Henricum diuinas personas non esse formalem rationem operandi ad extra, ita vt dicatur Deus creare ea ratione, qua Deus est: ex quo resoluit ibi Scotus quæstionem illam, vtrum si per impossibile vna tantum persona esset in diuinis, reperiretur in ea plenitudo potentiæ ad producendum? respondet enim quod sic, immo etiam si per impossibile nulla ibi esset productio, personarum, potentissimus esset Deus ex se solo producere ad extra, vt deducũt ex Richar. 3 de Trin. c. 16. De indiuiduo autem Deitatis expressè idẽ Scot. in 1. d. 4. q. 1. 2. & Rad. 1. p. q 12. ar. 1.

Si per impossibile nulla esset productio ad intra, posset nihilominus Deus creare.

Cur de facto omnes personæ operantur ad extra.

4 Quod si eundem Scotum interroges: vnde est, vt de facto concurrant simul diuinæ omnes personæ, vt iam definitum est, atq; certum de fide tum ex sexta Synod. action. 4. & 16. tum ex Lateranensi Concil. sub Innoc. 3 quod habetur in c. firmiter de Sum. trin. & fid. cath. Aug. 1. de Trin. c. 4. ac receptissimo inter theologos axiomate *opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa*. Respondet Scotus ideo esse, quia de facto iam essentia diuina reperitur communicata tribus: cum vero omnium personarum ad extra vna sit operatio, vna effectio, vna numero intellectio, & volitio vna, inde fit vt operando vna, operetur & altera, & operante absoluto Deitatis ad extra, dicantur etiam, & simul diuinæ operari personæ: tum etiam, quia cum comparantur plures effectus ad causam vnam, quorum alter est absolutè necessarius, & alter cõtingens, prior est ordo termini producti necessarij ad Principium productiuum, quam sit ordo effectus contingentis ad suam causam: productio autem ad intra est absolutè necessaria, productio ad extra est contingens, & libera, inde est, vt hæc de facto præsupponat primam.

5 Confirmatur ex sententia eiusdem Scoti circa productionem Spiritus

tus

Si per impossibile esset solus Pater, posset producere Spiritum S.

tus sancti, namq; in 1.d.12, docet Spiritum sanctum licet de facto producatur à duob, attamen si per impossibile in diuinis vnica solummodo reperiretur persona, posset quidem ex se sola sufficiens esse ad producendum eum; quapropter non adiungitur Filius Patri ad spirandum, quasi Pater ex se solo sit impotens, & inde potens reddatur per coniunctionem filij; nec requiruntur ambo ad hoc, vt alter partem, & partem alter obeat sui muneris, & exercitij, quasi vnus ex se solo producere totum non posset, sed ideo simul nectuntur ad producendum spiritum, quia iam filio reperitur per generationem communicata fæcunditas voluntatis, cumq; ambo illa supposita vnicam numero experiantur, eandemq; in seipsis productionem, inde fieri, vt simul spiretur à duob, hæc de sententia Scoti.

Deitas importat conceptum distinctũ formaliter à conceptu personarũ.

6 Applicando ergo ad nostrum quæsitum. Dicimus primo Deitatem ex se importare conceptum formalẽ, antecedentem, & distinctum à cõceptu personarum, tanquam posteriori probatur. Persona est incommunicabilis, vt quo, & vt quod, Deus est communicabilis, ergo distinctum antecedenter à parte rei connotat conceptũ. Confirmatur, id quod communicatur alteri tanquam ratio formalis, & essentialis essendi est prius eo; sed essentia communicatur personæ tanquam essentialis ratio eius constitutiua, ergo ex se importat conceptum in concreto distinctum ab ea; maior patet, quia dato opposito sequitur quod aliquid habeat esse, antequam habeat rationẽ formalem intrinsecè sui constitutiuã, insuper essentia est de suo conceptu ens absolutum, persona ens respectiuũ; illa trascendentaliter substantia, hæc vero respectus, illa primaria radix eorum, quæ sunt ad intra, istæ tanquam quid consequens, & pullulans ab essẽtia: ergo prout abstrahit importat cõceptum absolutum Deitatis in concreto.

Vnicuique quo correspõdet adæquatum q.

7 Probatur vltra *Vnicuiq; quo correspondet suum proprium, & adæquatum quod*: ergo Deitati corresponde bit propria indiuidualis ratio distincta à ratione suppositali; antecedens patet à concreto ad abstractum, & è cõtra; sequela vero inde elicitur, vt Deitas sit ratio formalis primaria, qua primario hic Deus vocatur Deus: vnde Deus Deitate est Deus, ergo Deitati, quæ verè existit in rerum natura debet correspondere suum concretum, & adæquatum *quod*. Respondent adæquatũ *quod* Deitatis esse tres Personas, Sed hoc nullo modo satisfacit: & arguo contra. vltimata ratio constitutiua principij *quod* penes diuinas personas non est essentia, sed relatio, ergo ratio principij personalis non poterit esse vltimatum *quod* Deitatis. Probatur antecedens, si vltimata ratio constitutiua personæ Patris, & Filij esset essentia, ergo Pater, & Filius non distinguerentur realiter, at distinguuntur personaliter, ergo vltra rationem diuinæ essentiæ, est assignanda vltimata ratio specifica, & distinctiua, & vltimato constitutiua personæ diuinæ, quę est ex communi sensu relatio. ex hoc probatur consequens, vnicuiq; *quo*; debet correspondere *quod* adæquatũ, sed ratio formalis specificatiua personæ est relatio, ergo relationi debet tãquam *quod* correspondere terminus personalis, & suppositalis; sed ratio formalis essentiæ est distincta vtcunq; à ratione formali relationis, ergo essentiæ diuinæ debet correspondere adæquatum *quod*, distinctum ab adæquato *quod* correspondente relationi: Item vnicuiq; & singulari rationi formali respondet singulare *quod*; sed sunt ibi tres relationes constitutiuæ, ergo ibi sunt tria *quod*: nempe tres personæ: sed non sunt ibi tres Dij sed vnus Deus, ergo signum est, quod vni Deitati, tanquam rationi formali *quâ*, correspondet pro adæquato *quod*, absoluto, ipse Deus, ergo dabitur indiuiduum Deitatis, & *Deitas* supponet concretiuè pro *Deo*.

8 Arguo vlterius. Propositio ista *Deus* generat, generatur, spirat, spiratur, in alio sensu conceditur, quam ista Pater generat, spirat, filius generatur, spiratur spiritus, vt si interrogetur q.s; quomodo fieri potest vt eadem *Deitas* sit generans, & genita, spirans, & spirata, quia sequeretur inde distinctio realis essentiæ in personis cum inter pro-

producens, & productum fit distinctio realis; continuo respõdebunt, ly Deus accipitur personaliter, etenim stat pro persona Patris in actiua generatione: & in passiua stat pro altera persona filij: vnde fit, vt sic explicata cõcedi possit propositio ista Deus genuit alium Deum, atq; inter Deum, & Deum sub hac ratione intercedat realis distinctio, alias est falsa, & erronea loquutio, vt inter cæteros animaduertit Scot. in 1.d.4. q 1. nihilominus propositio altera, Pater generat, filius generatur; declaratione non eget, sed absolutè admittitur sine dubio: vnde venit quæso vtraque distinguenda? signum est quod Deus nõ idem adæquatè importet, ac persona: persona namq; addit incommunicabilem subsistentiam, distinctionem realem ab altera persona, entitatem respectiuam alterius generis trascendentalis, quæ tamen in sola Deitate non insunt, seu non intelligũtur in esse antecedenter ad personas: igitur adæquatum Deitatis est Deus, non persona.

Deitas nõ importat idem adæquatè, ac persona.

9 Vltimo arguo si Deus vt sic, importat personas, tanquam adæquatum quod Diuinitatis, quæro quam prius ex diuinis personis importabit, Patrẽ, an filium, an spiritum sanctum: non vllam istarum priusquam alteram, ergo de sui ratione formali nullam: probatur minor, Deus vt Deus, præscindendo à ratione formali proxima constitutiua personæ, non prius connotat Patrem, quam filium, nec prius filium, quam tertiam personam Sanctissimæ Trinitatis, ergo nullam. Dices ordine quodam prius importare Patrem, inde filium, inde tertiam, quia sic aptæ sunt ibi ordinatè repræsentari. Arguo contra. Ratio formalis, & adæquata propter quam inter personas non datur confusio, sed perfectissimus ordo, ita vt altera sit altera prior, est ordo diuinarum fæcunditatum, ac productiuorũ principiorum; ita vt quia memoria fęcunda reperitur in Patre à se, non cõmunicata sibi à quocũq; alio, ideo cẽsetur prima: ratio autem qua filius est in secundo loco, ideo est, quia producitur per modum intellectus: & Spiritus sanctus est in tertio signo, cum spiretur per modum voluntatis; at memoria fæcunda est prior voluntate fæcunda, sicut intellectus est prior voluntate: hinc ergo constat inter personas ordo, & distinctio: sed personæ consideratæ præcisè in Deitate, absq; ratione formali constitutiua, & ordinatiua nullum ordinem ibi inspiciunt, nec ratione Deitatis vna est altera prior, sicut vna, ratione, & ordine alterius, est altera posterior ratione personalitatis, ergo est cõcludendum nomen Dei importare de se primo essentiam, non personam. Non est necesse hoc in loco animaduertere Deum aliunde inspectũ importare omnia, & singula, quæ in diuinitate reperiuntur ad intra: in hoc.n. sensu cessat omnis quæstio, & vt sic omnes concordant, considerando namq; nomen hoc adęquatissimè, & completissimè, vtiq; importabit omne id, quod reperitur in diuinis, cum ipse Deus sit Pater, filius, & Spiritus sanctus, & quidquid est ad intra, totum sit Deus: tamen quæstio non mouetur sub his terminis, sed vt iã explicuimus, atq; determinauimus.

Personarũ ordo vnde in diuinis.

10 Opinionem hanc expresè confirmat D.Thomas super artic. allegatus, cum docet quandoq; hoc nomen importare essentiam absolutam Dei, vt cum dicitur Deus creat. quandoq; vero personam, cum dicitur, generat, generatur, spiratur, &c. ex quo patet D.Thomam non absolutè concedere importare de primario significato personam.

D.Th. nõ discordat à Scoto.

11 Confirmatur D.Thomæ loquutio ex eiusdem Scoti sententia supra recensiti, qui loquendo de propositione hac Deus creat, dicit, quod de facto Deus creat in tribus, sed non prout in tribus, quia ratio formalis operandi non est persona, cum ipsi Deitati abstrahendo à persona insit omnipotens ratio ad creandum, tum vero quia si per impossibile non esset in tribus, adhuc absolutum indiuiduum Deitatis crearet, & operaretur ad extra.

12 Hanc quoq; sententiam defendit iam Caiet. loc. cit. D.Tho. & 3.p. q.3.art.3. quam absq: ratione vlla efficaci immerito impugnant Valent. 1.p. disp.1.q.3.punct. 3.& alij, & amplectũtur D.Bon. in 1.d.4.art.1.q.4.& Alens. p.1. q.10. membr. 3. hanc quoq; Durand.

rand. in 3. d. 1. q. 2. Richar. ibid. q. 2. Gabr. d. 1. art. 3. q. 1, ibiq; Capreolus, &c.

13 Si quis autem plura desiderat legat Scotum insuper vltra citata loca, in 3. d. 1. q. 1. §. ad quæstionem, & d. 5. q. 1. & in 1. d. 5. q. 2. & d. 7. q. 1. ac quodlib. 1. Durand. in 3. d. 1. q. 2. OKam in 3. q. 1. Gabriel, & Richard. ibid. cum Almayn. Capreol. Palud. eod. in loc. Scotistas ad loca Scoti, ac Radam 3. p. q. 2. art. 1.

Et confirmatur ex Augustini sententia, qui 7. de Trin. c. 4. & 5. ait diuinam naturam ad se subsistere, nam *omnis substantia ad seipsam subsistit, quanto magis Deus*. Et ex hoc arguitur. Potest per diuinam potentiam natura creata conseruari absq; propria personalitate, at si id fieret, constaret magis, naturam per se existere, quapropter de se connotaret quid communicabile, & non suppositum: antecedens est concedendum: & iam accidit in incarnatione Verbi, vbi natura à proprio supposito remansit abstracta: & sicut potest per Deū seiungi à supposito proprio, multo magis separari poterit ab extraneo, vnde ante applicationem ad Verbū, poterat & à proprio, & à Verbi supposito, & cuiuscunq; alterius separari, tunc autem sic separata habuisset terminum adæquationis suæ, independenter à supposito. Si dixeris adhuc remanere inadæquatam, & interminatam, quia terminabilis esset à supposito, quod deberet aduenire; Contra, terminatio naturæ est alterius rationis à terminatione per suppositū: natura .n. est terminata intra genus entis communicabilis, & terminatio per suppositum fit per terminationem dātem, esse incommunicabile, at hæc omnino differunt, ergo natura, vt natura, de se habet terminum adæquationis suæ, distinctum ab adæquatione suppositi: ergo ratio terminandi à supposito proueniens, est omnino extranea.

Naturæ terminatio in genere naturæ, differt à terminatione in genere suppositi.

14 Item natura vt in supposito est, redditur incommunicabilis in sensu composito: at natura diuina est communicabilis de se, ergo si adæquatam terminationem reciperet à suppositis, redderetur incommunicabilis: patet antecedens, quia natura prout abstrahit à supposito, & prout intelligitur prior eo est prorsus communicabilis, vt autem supposita est, & alligata supposito, fit natura personata, & propria huius, ita vt nequeat esse alterius: asserere autem à supposito pendere eius terminationem, est ipsam reddere incommunicabilem. Confirmatur, de se natura est communicabilis, ergo non importat de se personam, tanquam terminum adæquatum. Sequitur consequ: quia si importaret de se, & primo personam, ergo de se, & primo esset incommunicabilis, igitur per proprium terminum adæquatur. Quod vero etiam terminetur per personam, nihil obest, etenim erit terminatio extrinseca, præcipuè, cum personæ non sint de constitutione intrinseca essentiæ: ex se ergo essentia intrinsecè habet adæquationem suam: Per extrinsecam vero adæquationem ex personis, non capimus quid omnino contingens, aut omnino, & primo diuersum, aut separabile ab essentia: cōstat namq: esse personas, & essentiam vnum & idem, & ambo sunt necessariū ens, & inseparabilia: sed loquimur more cæterorum, quo explicatur per extrinsecum, & per additum, id quod nō est de ratione essentiali alicuius, quomodo loquitur Damasc. l. 1. c. 4. *non ipsius naturā, sed quæ circa naturam sunt, ostendunt.* talis autem abstractio essentiæ à personis erit metaphysica, non theologica, nec physica.

Naturæ terminatio per suppositum est ei extrinsecū.

Natura abstractio à supposito, est metaphysica, nō physica.

15 Hinc demum aduertere oportet naturam sumi posse adæquatè, & inadæquatè. Si namq; sumatur secundum ea, quæ sufficientia sunt ad constituendum illam, & tribuendum ei, quidquid sibi in suo genere competere potest, quatenus ens est absolutum, & cōmunicabile, adæquata erit contemplatio eius, verum adæquata solum in genere naturæ, quia in tali genere nil sibi deest: si tamen sumatur secundum omne id, quod circa ipsam debito naturæ ordinæ adnecti potest, oportebit vtiq; eam contemplari adæquatius, & fusius, vna cum personis, in quib. vltimato ad intra debet diffundi. Sicut si creata natura conciperetur in genere naturæ, vt sic, abstrahit à supposito, & in tali genere habet quidquid sibi potest

Natura adæquatè sumpta postulat reperiri in suppositis.

test competere, etiam antecedenter à supposito, quia humana natura Christi fuit in genere suo perfecta, & completa, etiam antecedenter ad proprium suppositum, quod non habuit: & suppositum diuinum non dedit ei, nisi quę suppositi erant: at hæc naturæ sumptio adæquata est quidem in genere naturæ; verum quia potest sibi aduenire suppositum, ideo adæquatius sumitur in ordine ad ipsum sic in diuinis.

ARTIC. III.

Soluuntur argumenta articuli primi.

Aliud est concretum Deitatis, aliud personalitatis.

1 AD argumenta autem militantia pro Henrico sic liceat respondere. ad primum de concreto, est asserendum concretum, vel suppositū, seu personam vtcumque indicare, vel indiuiduum generaliter loquendo de concreto: prout namque distinguitur ab abstracto, necesse est denotet rationem indiuidualem, vel suppositalem, seu personalem, reddendo singula singulis. in casu autem, in quo sumus, concretum non denotat personam, sed absolutum indiuiduum Deitatis; Deitas enim habet rationē abstracti, & Deus est Deitatis concretum: Persona autem, siue suppositum est concretum personalitatis, siue suppositalitatis.

Spiritus S. principiū quid sit ex Gabr. & Okam.

2 Ad illud de spiratore. est sententia Gabr. & Okam in 1.d.12. q.1. asserentium principium totale spiratiuum constitui ex essentia diuina, vnà cum spiratione actiua: atque hæc duo sufficere ad rationem spiratoris: itaut in his duobus reperiatur & ratio formalis *qua*, & ratio adæquata principij formalis *quod*: absque eo, quod ordinem dicant pro tunc ad personam aliquam spirantem. hæc tamen sententia obiter refellitur à nobis, atq; meritò ex professo improbatur à Theologis in 1. d. 12. sequeretur namque inter essentiā, & Spiritum sanctum intercedere distinctionem realem; siquidem realis distinctio mediat inter productum, & producens, ergò distingueretur realiter, sicque esset quaternitas vera in diuinis, nec Spiritus sanctus esset duabus personis consubstantialis, dempta idētitate reali essentiæ; & id, quod de principio spiratiuo docent, possent quoq; asserere de principio generatiuo, sicq; omnis à diuinis auferretur æqualitas: vid Sco. in 1.d.12.q.1.2. de qua re nos in mat. de Trinit.

Spirator duo indicat

3 Respondendo igitur ad argum. dicimus spiratorem duo indicare, indicat siquidem vim spiratiuam, prout abstrahentem à supposito, & indicat secundario supposita, in quibus eadem vis reperitur spiratiua: itaut alijs sub verbis vel sumitur inadæquatè, vel adęquatè: primo modo vis spiratiua est voluntas fęcunda sub ratione habentis diuinam essentiam pro obiecto sub ratione infinitè amabilis, prout explicat Scot. tum in 1.d.12.q.1.2. tùm d.2.q.4.5.6.7. tum deniq; in 2.d.1. q.1. & vbique sæpè. secundo modo ordinem cōnotat, vt reperiatur in suppositis spirantibus. loquendo quidem de ratione primaria spiratiua inadæquata, hæc præcedit diuinas personas in actu primo, sicut intellectus, & voluntas, atque eadem essentia prius concipitur personis diuinis, & sub hac ratione datur vis spiratiua communis vtrisque personis antecedens eas: cæterum loquēdo secundo modo, nulla ratione personam præcedit, sed ex vi spiratiua constituitur, & ex personis spirantibus adæquatè.

Spiratoris nomē vtrū præcedat Patrem, & Filium ex Vasq.

4 Vtrum verò nomen hoc simpliciter *spiratoris* dicatur præcedere personas Patris, & Filij: Vasquez concedit, & affirmat 1.par. disp. 106. art. seu cap.3. & asserit concretum spiratoris non connotare hanc, vel illam personam, sed esse commune eis, & antecedere illas. At hoc falsissimum videtur: & redit ipse in sententiam Okami, & Gabrielis, quam ipse supra impugnarat. peto enim quid indicat spirator vtique de rigore indicat principium totale *quod*, spirans actu, & actu producens Spiritum sanctum, ita docent communiter Theol. D.Tho. 1.par.q. 36. art.4. ad 7. & Scot. in 1.d.12. q.1. cæteriq; eorumdem discipuli, & probatur, spirator non indicat solam inadæquatam virtutem spiratiuam, sed

complementum ex virtute, ſeù ratione agendi, vnà cum conditione agentis, quæ eſt perſona: hoc autem totum ſuppoſito competit ſpiranti. inſuper ſi antecederet ſpiratoris indiuiduũ, ad perſonas ſpirantes, verè ibi eſſet nulla tergiuerſatione quaternitas; patet, quia ſpirator denotat principium completum ſpirans, hoc verò antecedit duas ſpirantes, ergo reſultant tres, & inde quatuor cũ Spiritu ſancto: adde eſſentiam diuinam abſque ſuppoſitalitate vlla poſſe actu ſpirare, quia ex iſtorum ſententia ſpirator præcedit perſonam vtramque ſpirantem, ſicque realiter diſtingueretur à perſonis, hanc etiam explicationem Vaſquij amplexatus eſt Suarez de Trinit.l.10.c.7. qui tamen eſt maiori excuſatione dignior, cum de ſpiratore diſtinguat, vel pro principio, ac vi inadæquata ſpirandi, vel pro adiunctione conditionis agentis. Nihilominus licet quæſtio poſſit eſſe de nomine, tamen vbi loquendum eſt Theologicè, ac catholicè, debemus tot loquutionis amphibologicæ ſcopulos euitare; de quo ſuo loco.

Creator poteſt abſtrahere à perſonis, nõ autem ſpirator.

5 Adhuc tamen non remanet ſatisfactum principali Henrici argumẽto; nã poſſet redarguere, Deus dicitur concretiuè creator antecedenter ad ſuppoſita, ergo poterit vocari ſpirator ante conſtitutionem ſuppoſitorum ſpirantium. Reſpondemus negando ſequelam: & ratio eſt, quia ſpirator denotat perſonale principium ſpiratiuũ, & productiuum, realiter diſtinguibile à perſona producta, eſſentia autem producere non poteſt, quia realiter diſtingueretur à Spiritu ſancto: ideo neceſſario nomen ſpiratoris cõnotat ordinem ad ſuppoſitum: at creator abſtrahere poteſt à perſonis, ſiquidem Deus verè creat vt Deus, & non implicat, vt producendo, & creando ad extra diſtinguatur à creaturis, à quibus omnino diſtinguitur eſſentialiter: nulla igitur paritas inter ſpiratorem quoad hoc, atque creatorem, quo fit vt principium creatiuum poſſit ibi ſe tenere concretiuè ante perſonas, principium verò ſpiratiuum, ſolummodo in obliquo, non in recto, vt dicendo, eſt ibi ratio ſpiratiua *qua*, nõ *quæ*: quia *qua* notat rationem principij inadæquati, & *quæ* connotat rationem principij *quod* adæquati, & completi.

Scotiſtarũ reſponſio.

6 Ad illud de humanitate communi: in primis ad argumentum hoc reſponderẽt Scotiſtæ caſum allatum eſſe impoſſibilem, cùm ſuſtineant naturam aliquam creatam non poſſe aſſumi à tribus, nec dependere ad tres hypoſtaſes, terminantes ſub ratione plurium: ita fatentur cum Scoto in 3.d.1.q.1.

Supponũtur aliqua pro ſolutione in gratiam vtriuſque ſcholæ.

7 Sed quidquid ſit modo de re hac; ſoluamus argumentum in vtraq; ſententia, & quia iam Scotiſtæ ſe expediere à ſolutione per inſtantiam allatam: videamus quomodo ex altera ſchola ſit ſoluendum. In primis ſupponimus perſonam ex ſe formaliter dicere aliquod poſitiuum, & non puram negationem vtriuſque dependentiæ, tùm actualis, tùm aptitudinalis, vt iam communiter recipitur inter Theol. & ipſemet Scotus probabilem eam cenſet opinionem in 3.d.1.q.1. ſupponendum vltra, perſonalitatem, vtpotè quid reale additum naturæ, ſeparari poſſe per Dei potentiam ab exiſtenti natura, vt iam de facto ſeparata, ſeù nunquam coniuncta fuit propria, naturaliſq; ratio ſuppoſitalis humanitati aſſumptæ, ſed fuit præuenta: idq; in cauſa eſt, vt exiſtentia, & perſonalitas diſtinguantur realiter, quod indicat ratio ſeparabilitatis, nulla enim ratio formalior diſtinctionis realis aliquorum, quàm ſeparatio eorumdem, id, quod cõmuniter Theologi docent in 3.d.1.q.1. ſupponimus vltimo nomen hoc *hominis* poſſe adæquatè ſeù completiuè, vel incompletè ſumi, & inadæquatè: primo modo cõmuni acceptione homo ſignificat quid exiſtens in humana natura actualiter ſuppoſitata, & perſonata: ad inſtar precedentis doctrinæ, quam de nomine ſpiratoris tradidimus: ſecundo autẽ modo indicat à parte rei naturam humanam, atomam cum ſola exiſtentia eiuſdem, abſque vltima actualitate, ſeù perſonalitate. his ſuppoſitis.

8 Dicendum Verbum non aſſumpſiſſe hominem primario adæquatè captum; etenim aſſumpſiſſet naturam iam actuatam, & propria ſuppoſitatione vltimatam: ſecundo autem modo, verè aſſumpſit inadequatè hominem, ſumpto homine inadæquatè, & incomple-

plete pro sola natura existente, absque propria, ac naturali sua suppositatione. Dato casu argumenti allati dicendum tribus illis personis assumentibus correspondere hominem inadæquatum, seu humanitatem istam communiter assumptam à tribus. Cùm infers, natura illa præextitit ad assumptionem; Respondeo ante assumptionem etiam actualem diuini Verbi natura simpliciter non extitit: sed in eo instanti, in quo fuit organizatum corpus, in eo etiam temporis instanti fuit à Verbo assumpta natura. Cùm infers natura diuina verè antecedenter concipitur ad hypostases, ergò etiam natura assumptibilis à pluribus, Respondeo, naturā diuinā solo ordine, & præcedentia naturæ præintelligi ad personas, cæterū in eodem æternitatis instanti fuit cōmunicata tribus, ita quoque natura humana in eodem instanti temporis fuit simul vnita Verbo: at ipsa eadem aliquo priori instanti naturæ, in quo incæpit habere esse, præcessit vnionem ad Verbu nō: nō n. implicat cum simultate instantis temporis admittere pluralitatem instantium naturæ: sustinet id de humana natura D.Tho. 3.par. q.6. ar.1. dum docet & ipse, ac cæteri Thomistæ prius natura fuisse animam vnitam corpori, ordine intentionis, quam Verbo: & ratio suadet, quia id quod non est, non potest vniri realiter, ergo: debet prius habere esse, & postea realiter vniri, at non habuit esse antecedenter tempore non vnitum Verbo, ergo solo naturæ ordine præcessit suū esse ad vnionem Verbi. & confirmatur ex doctrina de Anima, quàm communiter cū Phylosophis docent Theologi, præcedit enim aliquo naturæ instanti creatio animæ ad eiusdem infusionem, ac vnionem ad corpus: igitur anima in vno naturæ instanti præcedit secundum suum esse simpliciter, & in secundo instanti vnitur: licet hæc vnico comprehendantur instanti temporis, quo fit vt si natura humana existens, habet suum esse prius natura, quàm vniatur Verbo, potest dici eo instanti dari naturam communem plurib. seù hominem inadæquatum, & incompletum, communicabilem pluribus, vt est explanatum: verum quia loquutio ista de homine antecedenti ad vnionem nō est in vsu apud Theologos, ideo relinquatur, quia solūmodo dicendū, Verbū assumpsisse naturam humanā, non hominem, cùm ista vox *homo* cōmuniter importet naturam suppositatam suppositò hominis: sed non est absolutè concedendum, nisi hominem sumamus inadæquatè, vt iam explicauimus pro natura singulari, & atoma præscindēdo à suppositalitate: at nō est linquendus communis loquendi vsus, quo dicitur assumpsisse naturam humanam, non .n. Theologi aiunt Verbum assumpsisse hominem, sed naturam humanam.

Homo adæquatè, & inadæquatè sumptus

Natura atoma ordine naturæ præcedit suppositū.

Verbum nō dicitur assumpsisse hominem, sed naturā humanam.

9 Vnum remanet ad totius solutionis complementum aduertere, differentiam reperiri in eo casu inter naturam humanam, & diuinam, quòd diuina ex sui natura potest esse in pluribus vna numero, cum sit formaliter infinita: humana verò id non posset ex se sola sed aliunde per Dei potentiam: cū sit finita. & quod verum sit, inde elicitur, quod si dimitteretur, subito suo terminaretur supposito, vnico quidem naturali, & non pluribus.

10 Ad illud de actione ad extra, iā fuit dictum, de facto actiones Deitatis ad extra competere omnibus suppositis, cum de facto reperiatur in trib. & sit vnica numero omnium intellectio, volitio, & operatio: attamen si per impossibile supposita non essent, solum Diuinitatis absolutum cōcretum operaretur extra; vnde si de facto creat in tribus, non tamen prout in tribus reduplicatiuè, sed specificatiuè, vnde creat Deus trinus, inquit Scot. in 2.d. 1.q.1. sed non vt trinus propter datam hypothesim.

Deus creat trinus, sed non vt trinus.

11 Ad illud de actionib. quòd sint suppositorum, Respondemus absolutè, & determinatione facta solummodo ad supposita propositionem esse falsam; do instantiam de anima separata intelligente, & volente, & de calore separato calefaciente, quæ tamen non sunt supposita: vnde non ita dixit Arist. esse suppositorum, sed esse circa singularia: admittit namq; distinctionē inter artem, & experimentum, ac docet artem attendi circa cōmunia operandi principia, experimentum vero circa materiale, existens, seu singulare,

Actiones sunt suppositorum, explicatur.

nam de re existenti sit experimentum: id quod iam aduertit Scotus in 4.d.12. q.3.ad secūdum. est ergo sensus actiones esse singularium, vel esse etiā suppositorum, sed tanquam vltimatè denominatorum ab actione: vt vbi non reperitur ratio suppositalitatis, ibi potens sit singulare operari: vbi vero additur personalitas, & conditio vltimata agentis, ibi etiam insurgat vltimata agentis denominatio, quia sicut vltima actualitas est suppositatio, ita vltimum denominabile ab actione sit suppositum; & vbi suppositalitas deest, vltimū denominabile erit entitas singularis indiuidua, &c. ergo cum essentia de se sit singularis, poterit quidem sibi denominatio competere: verum quia reperitur vltimatò in personis, inde est, vt ipsa supposita sint vltimatò denominabilia ab actione; ac propterea dicantur opera ad extra tribui toti Trinitati.

12 Deniq: ad id, quod obijciunt de Concilio: respondendum errorem Sabellij fuisse confundere tres personas in vnam, negare distinctionem, ac prorsus reijcere Trinitatem: ideo cō-tra ipsum inuehitur Concilium; attamen nos personas non confundimus; sed statuentes Trinitatem, & admittētes suppositorum distinctionem, asserimus vnicam in ipsis reperiri essentiā, existentem, communem, & communicabilem plurib. personis. *Sabellius confundebat Trinitatem.*

13 Ad illud de quaternitate, negatur sequela: etenim adesset quaternitas, si adesset realis essentiæ à personis distinctio: quemadmodum adest personarum Trinitas, quia adest earundem mutua realis distinctio; & inter easdē adesset quaternitas suppositorum, si adderetur per impossibile suppositum quartum realiter distinctum; Cum vero personæ sint vnum, idemq; cum essentia, cessat quaternitas. *Si essentia distinguere tur realiter à personis esset quaternitas in diuinis.*

QVÆSTIO IV.

De Nomine *Tetragrammaton, Iehoua, Adonai,* & *Quid est.*

1 Vltra generica, quę Deo adaptantur nomina, veluti sibi cum creaturis communia; vltra etiam explicitam iam quæstionem de hoc nomine *Deus*, superius agitatam, modo ad intimiora pergimus: inter cætera vero: quæ intimius Dei naturam explicare videntur, extat ineffabile, seu ineloquibile nomē *Tetragrāmaton*. de hoc igitur discurramus, ac iuxta singulorum sententias explicemus quid importetur per ipsum: est vero nomen quadriliterum, siue quatuor, vt hebræi dicunt, literarum.

2 Et quidem in primis D.Tho. 1. p.q.13.art.11.in resp.ad prim. differētiam admittit inter nomen *Deus*, & nomen *Tetragrammaton*. atq; hoc excellentius docet esse illo; siquidem per nomen *Deus*, intelligimus significari munia, officia, operationes, actionesq; plurimas sibi conuenientes, prout initio in ethymologia huius nominis tradidimus ex Damasc. ac Theodor. quæ sunt *aspicere, currere, succurrere, vrere*, & similia: per *tetragrammaton* autem à priori explicamus, & quidditatiuè ipsum Deum; siquidem cum incipimus à *Tetragrāmatō*, procedimus ab esse Dei, *Sententia D. Thomæ circa differentiā Tetragram. et Deus.*

cum

cum vero exordimur à nomine *Deus*, progredimur à consignificatione muneris, & actionis Dei; vnde infert, quod nomen, *qui est*, (quod. s. significatur per *tetragrammaton*) magis consonum est, ac proprium ipsius Dei, quam ipsum nomen *Deus*. ex quo deniq; elicit ipse D.Tho. idem esse *tetragrammaton*, ac *qui est*, & alterum per alterum optimè consignificari, quod patet Exod. 3. *qui est misit me ad vos*: quod in hæbreo sonat, *Iehoua*, seu *tetragrammaton*. misit me ad vos.

3 Duo in re hac asserit D.Th. quorum alterum iam commune est apud omnes, vt infra monstrabimus: de altero vero extat controuersia aliqualis inter Doctores. quod namq; nomen *qui est* significet substantiam Dei, id libéter accipitur, quod autem per *quid est*, seu *ego sum*, magis propriè explicetur, quam per quodcunq; aliud, ipsum Dei esse, id expresè impugnat Paul. Burgen. in addit. super cap. 3. Exod. Pro quo probando supponit differentiam reperiri inter *qui est*, & *tetragrāmaton*, vt primum significet solummodo esse Dei, nullam connotando Dei essentiam, seu existentiam: at vero *tetragrammaton* vtrumq; denotet & esse Dei, & essentiam, vel eiudē Dei actualem existentiam. Insuper nomen *qui est* connotat relationem ad tempus præsens. est. n. verbum substantiuum, indicatiuum, atq: demonstratiuum: at vero Deus abstrahit à præterito, præsenti, & futuro tempore, quia absolutè abstrahit à tempore, ergo nobiliori modo significat *tetragrammaton*, quam *qui est*: item *qui est*, licet significet esse Dei, non tamen denotat existentiam esse eandem sibi, quod tamen connotat *tetragrammaton*, indicans existentiā esse eandem cum suo esse. hæc autem ratio nullius est ponderis, etenim existentia (nam in hoc sensu accipiendus est Burgensis, licet non nominet existe[nt]iam) existentia, inquam, est realiter eadem existenti, siue sit modus intrinsecus, siue de essentia: nisi tamen velit dicere existentiam esse de intrinseca ratione Dei, quæ explicatio importetur per nomen *tetragrammaton*. Insuper id quod dicit de præsenti significato per esse, à quo præsenti abstrahit Deus: licet verum sit Deum abstrahere à tempore, vtpote æternitate, & nō tempore mensurabilem, attamen semper de eo verum, & necessum erit asserere, quod fuerit, quod sit, & quod forret, successiuitate, ac differentia se tenente non ex parte sui esse, sed ex parte nostri temporis correspōdentis extrinsecæ æternitati, tanquam mensuræ nobis magis notæ, per tempus enim à posteriori metimur ea, quæ sunt, nobis aliunde ignota. quid tamen in re hac verius sit de expressione vtriusq; nominis, id non est nostrum disquirere: profecto hæ, & consimiles rationes, quas affert Burgensis contra D.Tho. faciles sunt solutu, & parui ponderis. Sed transeamus ad alia.

Sententia Burgensis circa idem.

Impugnatur.

4 Circa idem D. Thomæ quæsitū insurgit dubium vtrū *qui est*, sit idem, ac *tetragrammaton*. Vasquez 1. p. disp. 59. c. 1. substinet D. Thomæ mentem esse admittere differentiam inter hæc duo: verum fallitur; etenim in solut. ad primum admittit differentiam solummodo inter nomen, *Deus*, & *tetragrammaton*: ab initio siquidem responsionis differentiam apponit inter *qui est*, & *Deus*: quod primum significet esse, & sit magis proprium nōmen, quā *Deus*: idemq; postea asserit de *tetragrammaton*, quod perfectiori modo significet esse Dei, quam nomen *Deus*: & patet ex eius dictis; si namq: *qui est* distinctius significat Dei naturam, iam constat, & constabit magis in hoc artic. *tetragrammaton* significare ipsum substātiale esse Dei, igitur idem sonat *qui est*, & *tetragrammaton*: quod etiam patet ex eo, quod subdit idem D. Tho. in fine solutionis primi. *magis*, inquit, *est proprium nomen tetragram*: *quod est impositum ad significandam ipsam Dei substantiam incommunicabilem singularem* hæc ipse; at constat hoc idem denotare de eius mente, *qui est* qua propter si vltimato loquutionem instituit de *tetragrammaton*, cum intermedium apposuerit Dei nomen inter *qui est*, & *tetragrammaton*, non causa fuit vt distinctionem admittat inter hæc duo, sed si aliquam admittit, ea est accidentalis.

Sententia Vasq. de mente Diui Thomæ.

Impugnatur Vasq.

5 Communis etiam sententia est, idem esse *tetragrammaton*, & nomen, qui

Tetragra. & Qui est idem sunt.

qui est, ex patrib. mox citandis; notat autem Lyranus, quod vbi nostra vulgata editio legit, *ego sum, qui sum*, hebræi legunt, *ero, qui ero*, nec mirum, inquit Lippomanus c.3. Exod. *quia sæpe vsurpant futurum pro præsenti, quo carent*. Et licet aliqui per *ero qui ero*, velint ostendi æternitatem Dei, qua semper futurus sit, vt August. de vera relig. c.49. & Hylar. l.1. de Trin. tamen remanet, vt cum nomine *tetragrammaton* sit idem, quib: significatur Deum habere esse per essentiam, vide Dion. de diu. nom. c.5.

Tetragrãmaton, & Qui est, differunt accidẽtaliter.

6 Hæc eadem est sententia multorum pro eodem existimantium *qui est*, & *tetragrammaton*; vt sunt Nazianz. orat.36. de Theol. August. 12. de ciu. c.2. Damasc. l. 1. de fid. orthod. c.12. Origen. homil. 1. in lib. reg. Iustin. mar. orat. ad Gent. & alij infracitandi; licet Burgensi nonnulli faueant, vt exponẽtes verba illa *ego sum, qui sum*, non de esse Dei intelligant, sed de eiusdem Dei virtute, potentia, ac potestate faciendi miracula, quemadmodum vocatur inde *Deus fortis, potens, vir bellator, omnipotẽs nomen eius*, vt paulo post magis attingemus, ita Bed. exod. c.3. Hieron. epist. ad Marcell. Hugo Victorin. exo. 1. & alij; sed primum verius. Quod si aliqua intercedat differentia, erit accidentalis.

De nomine Iehoua, Iao.

7 Hæc insuper commiscent cum nomine alio *Iehoua*, seu *Iao*, vt D. Hieron. legendum esse putat; vel vt alij censent, *Ioua*: vnde deductum putant, *Iouis* antiquum nomen, ad hoc vero fortasse deducti fuere, quod talem existimarint fuisse hebræorum Deum, vnde & Gentiles ipsi Deum sibi confingentes, consimili vocarint nomine *Iouis*, vt sicut hebræi vocant *Ioua*, ita Gentiles appellarint *Iouem*. ita testatũ reliquit Varro apud D. August. l.1. de consf. euang c.22. vtq; de Deo profitebantur hebræi ipsum reperiri vbiq; in terra, & in cælo, iuxta loquutionem Oseæ *cælum, & terram ego impleo*, ita quoq; ipsi de suo Ioue dixerint cum Marone *Iouis omnia plena*; vel dictum sit à *Iao*; vt qua ratione hebræi *Iao* vocabant Deum, ea etiam & Gentiles *Iao* vocitarent; immo referente Macrob. l.1. saturnal. c. 18. interrogatus Apollo quod nam foret supremi Deorum nomen, responderit fore vocitandum *Iao*, vnde versus, *summum cunctorum diuum tu dicito Iao*. eandem superius inscriptionem tradidimus ex Diuo Hieronymo, & deniq; addendi sunt Theodor. q. 15. in exod. & Clemens Alexandr. stromat. l.5.

An idem, Iehoua, Iao, Ioua.

8 An vero insuper addendum sit hoc nomen, vel sit fere idem. s. *Iehoua*; & vtrum idem sit *Iao*, seu *Ioua*, de quo loquuti fuimus, vna cum *Iehoua*: ac cõsequenter idem sit cum *tetragrammaton*, respõdet Pererius infra citandus, quod Genebrard. præfat. in psal. miratur cur nomen hoc sit deductum in medium, tradensq; eius nominis deriuationem docet deductum, ac deriuatum fuisse à *Ioue*; vt iam tradidimus; cæterum ipsum *Iehoua* nec christianũ, nec hebræum docet esse nomen, sed prorsus commentitium, atq; recenter inuẽtum, siue nouiter ipsi Deo inscriptum; quod verò ita sit, ex duplici capite id probat, primò, si namque vetus esset, & antiquum nomen istud penes Hebræos, iam doctissimi de scriptoribus Hebræis id aliquando commemorassent, cum tamen apud nullum adinueniatur vnquã ex antiquioribus scriptoribus recensitum: secũdum est, quod ipsimet, qui modo extant Hebræi, omnino negant apud seipsos tale reperiri nomen, atque vt ab alijs effictum dedignantur, & reijciunt: addit inde, originẽ traxisse antiquitus à nomine *Iouis*; vnde auferint consimili honestare nomine, quiqui ipsi fuerint, nostrũ Deũ: quod quidem quam maximè sit inusitatum, nouum, ac minus dignum supremo, atq; omniũ Moderatori adscribere nomen hoc, ostendit, (inquit Genebrard.) scribens contra Celsum Origenes. quapropter concludendum putat nec idem cum *tetragrammaton* cõuenire, nec fore recipiendum, veluti nouum, commentitium, fictitium: totũ docet, & probat Perer. ad c.6. Exo. d.2.

9 Accedamus autem, & videamus principale ipsius ineffabilis diuini nominis, de quo loquimur. *tetragrammaton*. Parua quidem extat de significatione eius principaliori inter Expositores controuersia, siquidem ferè omnes conueniunt, vt per id, esse substan-

tiale

Significata nominis tetragrāmaton.

tiale Dei significetur. fuit igitur quorumdam sententia significare solūmodo promissionis diuinæ adimpletionē futuram, certam, atque prorsus infallibilem: promiserat namque multa Patribus Deus ipse, quæ tamen nondum compleratt: fore autem tempus, quo infallibiliter ea foret adimpleturus, idque ostenderit per nomen suum, vbi namque cap. 6. Exo. legimus *Ego Dominus, et nomen meum non indicaui eis,* habetur hebraicè, *& nomen meum tetragammaton non indicaui eis*: quasi dixisset, non hucusque Patribus compleui quæ iam promiseram, nunc verò tēpus est, vt ea compleam. sic plerique fatentur, inter quos Rabbi Salom. alij pro eodem accipiūt, *ac pugnatore, bellatore, omnipotente,* vtpote *exercituum Domino, atque Duce*: iuxta loquutionē capitis 15. Exo. *Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen eius.* vbi ex Chaldæo traducitur, *Adonai est nomen eius.* & ex Hebr. *tetragrammaton est nomen eius.* itaut sit sensus, iam me esse Dominum conterentem bella, ac dissipatorem Castrorum inimicorum, seu conterentem arma, & exercitus, *hucusque id non indicaui eis* .s. Abrahæ, Isaac, & Iacob: sed id tibi modo patens facio: inter cæteros sententiæ huius sequutus est Oleaster. linquo Rupertum Abbat. allegoricè verba illa, *Dominus quasi vir pugnator,* exponentē de Christo Domino, vt bellum indicare videatur antiquitus scriptura inter Christū, & Dęmonem, qui foret conterendus à Christo, qui quasi vir pugnator vicit mortē, ligauit Diabolum, exoluit Patres de Limbo, aperuit Cœlum, ipsūq; hostem de Mundo hoc eiecit, abstulit Principatum; elidit vires, atque penitus elisum, victum, & prostratum abiecit, *nunc Princeps huius mundi eijcietur foras.* An vero expositiones istæ cohæreant, inde patere poterit, vt eæ sint prorsus secundariæ, atque accidentariæ huic nomini, namque de principali significato, primitus ostendit ipsū Dei esse, & substantiam, vt nunc indicabimus, subsequenter verò possint adaptari eidem Christo allegoricè, dū Deo in testamento veteri adaptantur literaliter.

10 Est ergo communior, ac recepta sententia nomen hoc primario denotare ipsum dei esse, & substantiam. hæc fuit in primis nostri Lyrani sentētia: docētis Deū peculiari fauore alioqui prosequutum ipsum Moysen, sibi nomen suum manifestasse, non solum quantum ad vocem, sed etiam quantum ad essentiam; itaut nomen hoc denotet infinitum diuinæ substantiæ pelagus, semper subsistens, indeficiens, necessum esse: adeoq; claram fuisse sui nominis, & quoad vocem, & quoad rem manifestationem, vt palàm, & non per ænigmata Deum viderit, non obscurè. sed clarè, id quod cæteris non fuerat eousque Deus elargitus, *& nomen meum non manifestaui eis*: idem ait de hoc nomine D.Tho. sup.

Tetragrāmatō significat primario Dei substātiam ex Lyr.

11 Magis autē corroboratur hæc veritas sustinendo in præsenti vita non implicare dari posse speciem aliquam abstractiuè repræsentantem diuinā essentiam, quam de facto concedit in Angelis Scot. in 2.d.3.q.9. nec insuper implicare in eadem vita præsenti sub ratione viæ posse Deū clarè videri à Viatore, vt iam de D. Paulo rapto ad tertium cęlum, contendit ibi idem Scot. ac cōsimiliter assereret de Moyse. Cui fauent plerique Patres testantes clarā Dei visionem præbitam iam Moysi, vt D.Basyl.homil.1 exam. D. August.12. super Gen. ad lit.c.27. & epist. 112.c. 12. Ambros.l.1.exam.c.2. Victorin.ep. 2.ad Corinth.D.Tho.2.2.q.174.art.3. Tost.in c.5.Matt.q.46.& plerique alij: licet aduersētur Hieron.de script. Eccles. Orig.homil.7.in lib.num.& 2. Periarch.c.4. Dion.de cœl.hierar. cap.4. Tertull.l 4.cōtra Marcion.c.22. Chrisost.homil.14. in Ioann.& si qui alij. at verò id sufficiat nunc in confirmationē expositionis Lyrani adduxisse, nec .n. locus hic est quæstionis huius agitandæ. Eandem nominis interpretationem recipiunt cōmuniter August. Nazianz. Origen.& alij supra adducti.

Species abstractiua represētās essentiam Dei nō implicat.

Moyses viderit in hac vita diuinam essentiam.

12 Consentit cū Lyrano Burgens. ad c.3.Exo. nomen hoc perfectiori modo indicare diuinum esse, quam quodcunque alterū: ac plenius id consignificare, quā efficiat nomen *qui est*, prout initio capitis referebamus: propter quod contra D.Tho. inuehebatur, qui non videtur differentiam illam inter

Perfectiori modo indicat diuinū esse, quam nomen qui est: ex Lyr, & Burg.

qui

qui est, & *tetragrammaton* admittere. & confirmari potest sententia eadem Lyrani ex D. Greg. homil. 16. in Ezech. vbi quam maximè Moysen præponderare docet pluribus antiquioribus veteris instrumenti Patrib. dum clariori fuerat cognitione Dei illustratus.

Obijcitur. 13 Verũ contra hæc obijci libeat: si Deus tantopere Moysi fauere voluerit, vt claram sui esse, atq; substantiæ suæ indiderit cognitionẽ, cur scriptura non de essentię manifestatione loquitur, sed de solo nomine: *nõ. n.* inquit, *essentiam meam non manifestaui eis, sed nomen meum non manifestaui eis*: quo fit, vt Moysi solummodo nomen fuerit præostensum, & manifestatum: quod si ita est, non ergo est id, quod plenè indicabatur per nomen, nempe sui essentia. Confirmatur, quia ex notitia nominis rei creatæ, non absolutè sequitur notitia ipsius rei importatæ per nomen: scio enim solo nomine Galliã, at rem ipsam nunquam vidi: sed de solo nomine fit mentio, ergo nulla manifestatio sui esse diuini.

Scripturæ mos vti nomine pro re ipsa. 14 Vt argumentum hoc soluamus, adnotare oportet morem esse diuinæ Scripturæ quandoq; pro re vti nomine, & solum nomen sibi sufficere pro re ipsa clarè ostendenda, atque notificanda: quod autem ita sit, probatur ex Apoc. c. 3. vbi dicitur, *habes pauca nomina in sardis, qui non inquinauerũt vestimenta sua*: quænam peto, loquutio ista? quomodo fieri potest, vt solum reperiatur nomen, cui etiam tribuatur actio, denominatio, & operatio, absq; eo, quod ibi fit res significata per nomen? Resp. vtiq; illa pauca nomina, idẽ sunt, ac pauci homines: & confirmatur, quia inde subiungendo relatiuum, non quidem illud acccommodat nominib. nec. n. dicit, *quæ non inquinauerunt*, sic namq; requireret loquutio grãmaticalis, sed dicit, *qui non inquinauerunt*, q̃ masculinè refertur ad homines, ergo importatum per nomẽ sumitur suppositum per nomen. Insuper Isa. 30. loquens de aduentu Messiæ in carne humana, inquit, *Ecce nomen Domini venit de longinquo*. quid per nomẽ hoc? quomodo namque nomen Messiæ de se solo venit, aut asportatum fuit, nisi quod ipsemet Messias iam in carne venit, & quoad esse, & quoad nomen verè fuit nobiscum: & nihilominus Propheta ad rẽ ipsam explanandã vtitur solo nomine. item Apoc. 11. *occisa sunt nominum septẽ millia*. quonã modo quæso nomina occidũtur. nã mos est diuinę paginę nomen sumere pro re ipsa importata per nomen. ac deniq; vt cætera omittã dixit Christus Dominus de Paulo iam conuerso, *ego ostendam illi quanta oporteat pro nomine meo pati*. quo in loco non de solo agitur nomine, sed de eo, qui importabatur per nomen, nempè eodem Christo, vt pro vtroq; passurus foret, & pro Christo, & pro nomine eius: nihilominus talis est Scripturæ mos vt rem indicet per nomen: & maximè verum id est, vbi nomina sunt cõsona reb. cum namq; imponuntur iuxta rei proprietatem, idem est loqui de nomine, ac de re ipsa adæquatè importata per nomina.

15 Hoc supposito, ad difficultatem iam propositam respondetur, id quod de nomine dicitur, dici etiam de ipso esse, ac substantia: maximè, cum in nominis *tetragrammaton* impositione nil superfluum importetur, sed aptissimè inter cætera Dei nomina explicare infinitum pelagus diuini esse, vt iam probauimus: quo fit, vt si de solo nomine fiat loquutio, etiam facta fuerit demõstratio de re ipsa importata per nomẽ, idem namq; est nomen efferre, ac propriam rei quidditatem ostentare, quãdo nomina sunt consona reb. & explicant naturam rei.

16 Illud insuper adducere hic libeat, id quod etiam adnotauit noster Galatin. l. 2. de arcan. cath. ver. c. 10. hoc esse, quod importatur per *tetragrammaton*, adeo in sua ratione excellere, vt nihil commune habeat cum creaturis. concedimus quidem entis vniuocationem inter Deum, & creaturam, in via Scotistarũ in 1. d. 3. q. 3. at principale huiusce nominis signatum, ea ratione, qua tale est, æternum, indefectibile, summè necessarium, omnipotẽs, & similia, nullam participationem adnotare cum creaturis: alias non esset nomen hoc tanta admiratione, ac contemplatione dignum, vt penè fuerit, ineloquibile, ineffabile, indicibile, & similia, vt dicemus: quodue Trini- *Tetagram. nihil commune habet cũ creaturis.*

tatis

tatis arcanum complectitur, & explicat: nec etiam adeo celebris foret facta sibi fuisset huiusce nominis præostensio.

Ex Tetragam. deducitur generatio in diuinis ex Galatin.

17 Pro complemento autem vltimo loco addimus ex eod. Galatino: recenset. n. apud hebræos *tetragrammaton* idem significare, ac *generantem*: ex quo datur intelligi etiam in diuinis reperiri productionem per viam generationis. At quia generans relationem connotat ad genitum, ergo inde dualitas concluditur personarum ad intra, Patris, & filij. Verum quia inter Patrē, & filium intercedit amor, inde fit, vt inde tertia insurgat persona, Spiritus sancti: vide ergo quam admirabile sit nomen istud, quo diuinum, & infinitum continetur esse, quoue diuina ostenditur, & suprema Trinitas.

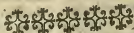
Tetragammaton ineffabile ob reuerentiā

18 Meritò inde hebræis nomen hoc maxima fuit veneratione recolitum, vt continuo summus Sacerdos pontificalibus ornatus inscriptum gestarit in lamina, quæ pendebat è fronte: & quod sibi soli id proferre licebat: quod inde nemo pronuntiare audebat præ reuerentia, vnde merito titulum fuerit assequutum nominis alioqui *ineffabilis*, ineloquibilis, atq; impronunciabilis, vt tradunt Damasce. Hieron. & Theodor. vnde est, vt cum in præcitata sententia Exo. *nomen meū tetragrammaton non indicaui eis*, Interpres traducendo tacuerit nomen *tetragrammaton*, & eius loco adscripserit *Adonai*, mirum id non sit; etenim id ipsum præstitere septuaginta, qui loco *tetragrammaton*, scripsere *Dominus*: idq; non alia ratione præterquam reuerentiali, & honorabili, vt de tanto nomine dicatur id, quod D. Hieron. traducit, *te decet laus, te decet hymnus; te decet laus, te decet silentium*, vt melius in re tanta sit tacere, quam balbutiendo tantum nomen exprimere: adeoq; taciturnitatem eius nominis, ac silentium penes hebræos inualuisse, vt post vltimum, qui ipsum nominarat, nempe Simeonem iustū, qui Christum natum recepit in vlnas, nullus inde sciuerit, nec in præsentiarum sciat ritè nominare, & proferre: id quod alij tradunt inde sequutū fore, vt sit prorsus impronuntiabile: hoc tamen absolutè non est censendum, namq; verè ipsum pronūciabat summus Sacerdos Synagogæ, & inter cæteros Sacerdos Ananus ex Iosepho hebr. l.4. de bello Iuda: & Simeon, vt retulimus, sed impedimentum oriri, vel quia penè sit apud eos extincta memoria, ac methodus ipsum nominandi, vel quod etiam verissimum est, indignissimi sunt Hebræi vt tanto glorientur nomine, in proferendo.

Cur ineffabile [nunc] Iudæis.

19 Cæterum id sufficiat addere ipsum ineffabile nomen, quod est super omne nomē, sicut silētio cōmendatur, ita quoque Deus ipse caret ex creaturis de sumpto nomine, quod ipsum adequatè, & vndequaque foris exprimat: & ita de Deo loquuntur passim Sancti Patres, vt August. lib. 7. de Trinitate cap. 4. *verius*, inquit, *cogitatur aliquid de Deo, quam dicitur*. & idem in psalm. 85. *quid quæris, vt ascendat in linguā, quod in cor hominis non ascendit?* & lib. 1. de doctr. Christ. c. 6. *Verborum pugnam*, inquit, *silentio potius pacandam esse, quàm voce*. cui consonat Platonis dictum apud Nazianz. orat. 2. de Theol. & Cyrill. lib. 1. in Iouin. *Deum intelligere difficile eße, loqui autem impoßibile*. adde Iustinum apolog. 2. inquientem, *Deo nomen imponi non posse*, ac Dionys. de diuin. nomin. c. 1. *Dei neque sensum eße, neque nomen, neque phantasma, neque opinionem*: vnde non immeritò deducunt alij etiam ipsum *Tetragrammaton* esse prorsus impronunciabile, licet parui afferant oppositum.

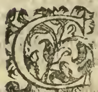
Verius cōmendatur silētio, quā eloquio.

QVÆSTIO V.

De nomine *Elohim*, ac reliquis Dei nominibus, *Eser, Helion, Sabaoth, El, Saddai*.

Elohim significata.

1 Aetera verò, quæ supersunt Dei nomina pro nostro captu modo restringamus in vnum. subsequitur & alterum Dei nomē, nempe *Elohim*, quod idem sonat, ac *Deus*: vbi namque in nostra vulgata habemus, *in principio Deus creauit Cælum, & Terram*, hebraica habet *Eloim*, vt tradunt communiter Expositores ad primum caput Geneseos. est verò huius vocis sensus, vt idē denotet, ac *Deum, Iudicem, Principem*, & similia, vt tradunt communiter huiusce loci Interpretes: vt Rabbi Abenazra, Lyran. Burgens. Magist. in 1. d. 2. & D. Bonau. ibid. in expo sit. lit.

Elohim non caret singulari ex Peret.

2 Dignum tamen contemplatione, & admiratione, ac reuerentia nomen: vt quo simul Deitatem, atque essentiæ vnitatem tuemur, eo etiam personarum eliciamus Trinitatem. Pro qua re sciendum ex Lyrano, Burgensi, Abulensi, Galatino, cæterisq; cum antiquioribus, tùm etiam recentioribus huiusce loci Interpretibus idem sonare *Elohim creauit*, ac *Dij creauit*; vbi simultanea fit pluralis numeri, seù pluralis nominis coniunctio cum singulari tempore, seù articulo verbi creationis, dicendo *Dij creauit*. Magis tamen in admirationē ducit, quod idem nomen pluraliter tētum per *Elohim*, habere quoque docent citati Authores singulare, quapropter peroptimè vlla absq; grammaticali dissonātia adscribi poterat *Eloha creauit*, quod idem est dictu, ac *Deus creauit*, prout iuxta optimam scribendi rationem iuxta nostram grammaticalem eruditionē traduxit latinus Interpres dicens, *Deus creauit*: id quod contra Caietanum tuetur Perer. lib. 1. cap. 1. in Genes. negantem habere singulare. At si ita est, cur inconsona admodum, & inconcinna loquutio apposita fuit initio creatæ molis enarrationis, dicēdo *Elohim creauit*, seù *Dij creauit*.

Inconnitas gramatica lis apparēs reconciliatur.

3 Respondet Abulens. quòd lingua hebræa aliquando valdè disturbato modo loquendi facit conuenientiā in accidentibus suppositi, & appositi, & adiectiui cum subiunctiuo; dicitur enim Isa. 19. in latina editione, *tradam Aegyptum in manum dominorum crudelium*. at in hebræo habetur, *dominos durum, vel fortem*: & vbi in vltimo capite libri Iosue nos legimus, *non poteritis seruire Deo Dominus enim sanctus: Deus sancti ipse*. attamen inconcinnitas ista, concinnum reddit sensum in hebraica lingua, qui tamen in latina prorsus nauseam producit, & stomachum.

ex Elohim deducitur mysterium Trinitatis.

4 Sunt autem & alij, qui Trinitatis mysterium hoc in loco latinitas, foris exprimunt, dum namque in plurali numero habetur *Dij*, prorsus multiplicari adducant Trinitatis ad intra: dum verò additur *creauit*, in singulari numero, vnica, & singularis essentia inde exprimatur: vt initio creationis mysterium hoc nec Hebræos latuerit, sed à mundi exordio talis apparere sub obscurè inceperit Deus, qualis vnus in Trinitate consistit, & trinus in vnitate. vt etiam ostenderet creationis opus, similiter & conseruationis, atq; regiminis ad extra à tota simul pendere

dere Trinitate, iuxta commune axioma, *opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa.*

Idem ex Magist. & D. Bonau.

5 Idem insinuat Burgensis contra Rabbi Abenazra: atque confirmat, ex quo principium denotat personam Filij, quod deducere possumus ex Patribus, vt Hylar. psalm. 39. *in capite libri scriptum est de me:* August. lid. 11. de Ciu. cap. 32. & lib. 11. confess. cap. 28. atque Hieron. in principio quæstion. hebr. Genes. & ex Apost. ad Coloss. 1. *in quo condita sunt vniuersa;* quod etiã de seipso fatetur Christus Dominus Ioan. 8. *principium, qui & loquor vobis.* ergo per principium habemus Filium: *per Deum autem,* inquit *Patrem:* atque Spiritum sanctum elicimus ex subsequenti sermone, *& spiritus Domini ferebatur super aquas.* id quod desumpserat iam ex Magistro sentent. in 1. d. 2. ac D. Bonau. ibid. in exposit. textus. A quo autem reliqui acceperint, vt ex nomine isto *Elohim* Trinitatis arcanũ deducerent, nonnulli id adscribunt Magistro, qui loco citato *Elohim* plurali numero recenset, cùm ipsi etiam singulare adscribat, vt vidimus: ipseq; ansã cæteris præbuerit Theologis sic interpretandi, & edisserendi de Trinitatis arcano.

Vtrum necessario deducatur inde tale mysterium.

6 An verò ex eo loco ita euidenter mysterium hoc eliciatur, vt sit necessum omnino illud inde deducere, id in controuersiam vertitur: & quidem negat Caietanus, Moysen id intendisse: contra quem acriter pugnat de eadem familia Catharin. eo in loco, ostẽdens fore necessario inde eliciendam vnitatem Dei essentiæ, cum Trinitate personarum. De Caietano quidem illud liceat firmiter aduertere, atque asseuerare, ipsum iam deceptum fuisse negando nomini *Elohim* plurali correspondere singulare, cõtrarium namque docet Magister vbi sup. & D. Bonau. ibid. Burgens. Tostatus, & omnes eiusdem loci Interpretres vtrum verò necessariò inde mysterium Trinitatis probetur, negat idem Tostatus citato loco: immò Rabbi Abenazra apud Burgens. aliud intelligit, nempè Angelos, idem namque sonat nomen hoc, ac *Ducem, Angelum, Iudicem,* quam tamẽ opinionem ibidem impugnat Burgensis: siquidem opus illud est opus veræ, & rigorosæ creationis de nihilo, at Angelis non cõpetit creare; esset enim incidere in hæresim Symonis Magi tribuentis creationẽ Mũdi Angelis, teste Irænæo lib. 1. aduers. hæres. cap. 20. ac Saturnini, ex Tertull. lib. de præscript. & Ag. hær. 3. & Platonis, atq; Auicen. 9. met. c. 4.

De nominibus Eser Melion, Sabaoth, El, Saddai.

7 Remanent & nonnulla alia ipsius Dei nomina non reticenda. ea sunt, de quibus D. Hieron. scribit epist. 136. ad Marcellam. est primo loco *Eser,* quod idem interpretatur, ac *Tetragãmaton*, sicut namque de eo retulimus significare esse substantiale, essentiale, incommutabile, ita quoque hoc denotat idem; ac *qui est,* seu qui erit. est & aliud, quod inscribitur *Helion*, hoc verò celsitudinem denotat, ac magnificentiam, iuxta quod dicitur psal. 112. *excelsus super omnes gentes Dominus.* Alterum *Sabaoth*, quod indicat virtutem, ac fortitudinem Dei, vt septuaginta, & Aquila traduxerunt, iuxta illud psalmi 23. *Dominus fortis, & potẽs, Dominus potens in prælio, Dominus exercituum Deus.* idem significat & alterum, *El:* cui vicinia sunt *Elohim, & Elohe,* denotantia Deum. *Adonai* autẽ Dominum, de quo supra. Aliud insuper *Saddai*, quod Aquila omnipotentem vertit, de quo Exod. 15. *Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen eius.* ac denique *Ia*, quod affinitatem habere videtur cũ eo, de quo præced. cap. ex D. Hieron. commemorabamus.

8 Mira quidem Dei nomina: admirandum etiam, vt tot, tantisq; recẽseatur nominib. immo magis, maiorique dignum stupore, quod quò magis crescunt nomina, eo minus veritas rei comprobetur, minusque exprimatur: equidem diuinę perfectiones non sunt numero infinitæ, vt trademus in tract. de attributis diuinis in se, infra in propr. quæst. attamen cum vnaquæq; earum sit infiniti valoris, non vnico, sed pluribus explicatur nominib. quapropter dixit Cyrill. Catech. 6. *Deus multorum nominum est, & omnipotens, & substantiæ eiusdem.* & si tamen nobis non ita clarè innotescant, pro captu præsentis vitæ, vt fas esset; tamen

ea, (etsi multiplicia) scire admodum congruit, ne in nominando, aut loquẽdo, minus iusto erremus, prout Clem. Alex. docuit lib. 5. Stromat. *propter Dei potestatem pulchris vtimur nominibus, vt in alijs non aberrans, his inniti possit cognitio.*

9. Remanent duo alia de Deo nomina, *Vsia*, & *hypostasis*. verum quia ea sunt etiam creaturis communia, nõ hic explicamus, explicabuntur autem infra in quæst. vtrum existentia Dei sit vnica, vel plures ad pluralitatem suppposit. in artic. 4.

10. Quod si nomina reperimus Deo adscripta, vtique ineffabilis non est, sed fari de eo, quoquomodo possumus, sicut verè nominibus recensitis eũ nominamus. hinc August. lib. 1. de doctr. Christ. cap 6. *diximus ne aliquid dignũ Deo? si dixi, non est hoc, quod dicere volui: vnde hoc scio, nisi quia Deus ineffabilis est, quod autem à me dictum est, si ineffabile esset, dictum non esset. At per hoc nec ineffabilis quidem est dicendus Deus, quia hoc cùm dicitur, aliquid dicitur, & fit, nescio quæ pugna verborum, quoniam si illud ineffabile est, quod dici non potest, non est ineffabile, quod vel ineffabile dici potest.* quam verborum pugna, inquit, *silentio potius pacandam esse, quam voce.* quomodo autem sit, vel ne, ineffabilis, & vtrum possit illi nomen imponi quidditatiuè eũ significans, dicemus quæst. seq.

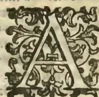
Gentilibus quoq; in veneratione nomen.

11. Nedum verò Hebræis, sed ipsis quoq; Gentilibus summæ nomen ineffabile Dei fuit venerationi, scribit enim Iosephus l. vlt. Antiq. Alexandrũ Magnum ad pedes Iaddi Põtificis sacrosãctũ Dei nomen in frõte gestãtis, procubuisse, & reuerenter adorasse.

QVÆSTIO VI.

Dei Nomina an sint vniuoca, & symbolica inter se.

Nonnullorum sentẽtia circa mẽtionem Scoti.

1.

Affertur Scotus in hac lite, tanquam docuerit singula nomina de Deo, & creaturis esse vniuoca; siquidẽ vniuocationem entis ipse statuit communem Deo, & creaturis in 1. d. 3. q. 1. & d. 8. q. 2. itaq; ex eius sententia à cæteris sibi imposita constare videtur nomen *Deus*, vniuocum esse Deo, & creaturis, quouis modo se teneat, siue essentialiter, siue nuncupatiuè, siue deniq; per attributionem, atq; similitudinem: tale iudicium de eo ferunt quamplures Thomistæ, vt Caet. Bann. art. 5. Gregor. de Valent. disp 1. q. 13. punct. 3. & alij.

Verior explicatio mẽtis Scoti

2. Sed hi non percipiunt sententiã Scoti; confundunt namq; eius apertũ sensum, & vt appareat non sic loquutum Scotum, sciendum quod de eius mente, duplicia possunt Deo nomina attribui: alia quidem sumpta ex creaturis tanquã à posteriori in cognitione: & ea sunt, conceptus vniuersales, & communes, atq; abstracti, vt entis, substantiæ, existentiæ, sapientiæ, bonitatis, & similium, quæ communiter de Deo prædicantur, & creaturis. Alia sunt, quæ propria Dei appellantur, desumpta ex proprijs, vt esse immensum, infinitum, æternum, summum, Primum, Deum, & huiusmodi. de primis loquẽdo, constat quidem vniuocationem admisisse, vt patet locis cit. at de secundis, mens eius nusquam fuit vniuocationem statuere inter summum, & infimum; inter immensum, & paruum; inter infinitum, & finitum; inter primum, & vltimum; inter Trinitatem, & creaturam; & deniq; inter Deum ipsum, & res creatas: quia hæc vt propria sunt ipsius *Dei*, nulli creaturæ docet esse vniuoca: igitur vniuocatio, quam statuit, est secundum conceptus communes, non secundum proprios Dei, & sumptos ex proprijs.

Dei nomina alia sumuntur ex proprijs, alia ex cõmunibus.

Nomina Dei nō sūt vniuoca Deo, & creaturis.

3 At linquamus hæc. *D*icimus primo, *D*ei nomen non esse creaturis, & Deo vniuocum. probatur enti reali, & enti rationis nihil est commune vniuocum; deitas nostri *D*ei est realis à parte rei, deitas Idoli est deitas pendens à ratione, ergo non vniuocantur, maior patet, & prob. min. non reperitur à parte rei, nisi vnus *D*eus, vt fides, & ratio docet, ergo omne quodcunq; aliud distinctum ab hoc vno non est à parte rei *D*eus, igitur erit confictus à ratione; constat ergo non vniuocari. item vniuocatio necessario importat conceptum vnum quidditatiuè prædicabilem de vniuocatis, vt Arist. docet c. de vniuocis: nullus autem datur cōceptus talis quidditatiuè prædicabilis de creaturis. prob. creatura non est quidditatiuè Deus, non est specificè Deus, non est Deus essentialiter, ergo cessat vniuocatio. insuper, vniuocata debent ambo participare cōceptum, quem alterum participat essentialiter, creatura autem est sub conceptu essentialis dependentiæ, est realiter finita, verè defectibilis, non à se, non æterna, varijs obnoxia mutationib. conceptus hi non poterunt conuenire alteri vniuocato, nempè *D*eo, ergo vniuocatio nulla. Confirmatur, finiti ad infinitum nulla est proportio, neq; talis erit infimi ad summum, vltimi ad primum, dependentis ad independens, non trini ad trinum, nec cōsequenter erit creaturæ ad Deum, vt Deus; ergo vniuocatio licet ab alijs admittatur in rationibus cæteris communiorib. non tamen admittenda est in his particularibus. hinc Isa. 40. *omnes gentes quasi non sint; sic sunt coram eo, & quasi nihilum, & inane reputatæ sunt.*

Nomina Dei prædicātur æquiuocè analogicè de Deo, & creaturis.

4 Dicendum secundo prædicari æquiuocè. constat ex supra dictis; quia non prædicatur vniuocè; licet causalis ista non sit necessaria, nec cogat; quia pot. rit prædicatio inferri analogica, absoluta iuxta Thomistas, apud quos non valeret consequentia, non prædicatur vniuocè, ergo æquiuocè, quia admittunt purum analogum abstrahens ab vtroq; valeret tamen penes Scotistas, post vniuocationem admittentes æquiuocum, licet etiam participare debeat analogum. Sed nec etiam penes ipsos valeret inferre absolutè, non prædicatur vniuocè, ergo prædicatur purè æquiuocè. copulant namq; æquiuocum cum analogia, sicut etiam & vniuocationem, quidquid tamen sit, addendum ad secundum dictum, quod prædicatur analogicè: nomen ergo Deus æquiuocè prædicatur, at nō præcisè sic, sed etiam analogicè. Probat D.Thom. quia si purè æquiuocè prædicaretur, sequeretur, nihil posse ex creaturis demonstrari de Deo, consequens est falsum, ergo antecedens: falsitas apparet, quia Philosophi multa de Deo demonstrauerunt ex creaturis, & id ipsum fatetur Apost. *inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Rom. 1.

Probatio D.Tho.

5 Sed contra hanc D. Tho: probationem obstat argum. quia falsum videtur quod stante æquiuocatione nil posset demonstrari de Deo, etenim verè ex creaturis demonstratur prima causa; existentib. finitis demonstratur ens infinitū, & ex dependentia ostenditur independentia primi efficientis, & ex entib. tot, & tot. ordinabilib. ad finē ostenditur vnus vltimus finis: ergo stāte æquiuocatione poterit fieri demōstratio. Rursus vrgetur contra eundem D.Tho. quod videatur sibi contrarius, sustinet namq; *D*eo, & creaturæ nil esse commune vniuocum, sed æquiuocum; insuper ipse quoq; ex creaturis nititur demonstrare creatorem, ergo vel dabit intelligere, quod tacitò apponet vniuocationem inter *D*eum, & creaturam, ad hoc, vt fieri possit de eo demonstratio; vel ratio hæc sua contradicit positioni æquiuocationis inter *D*eum, & creaturam, qua non obstante, ostendit Deum ex creaturis. item nomen hoc canis, æquiuocum est, demōstramus tamen per id canem terrestrem, marinum, & sydus cæleste, ergo ex æquiuocis fit demonstratio.

Aequiuocatio non impedit fieri posse demonstrationem.

6 Respondet Valent. non esse D. Tho. mentem negare ex æquiuocis nil prorsus posse demonstrari, sed quod talis demonstratio non posset esse secundum idem nomen, & conceptum eundem: nam hoc quoq; falsum est, quia demonstratur vniuocè bonitas Dei, dicendo, omne ens est bonum; Deus est ens, ergo bonus. Hæc tamen re-

Valentiæ explicatio reijcitur.

responsio magis implicat argumentũ factum, quia sequitur inde voluisse D. Tho. facere demonstrationem vniuocam de creaturis ad Deum & ita concedere debere vniuocationem inter Deum, & creaturam: s.n. voluisset inferre, ideo nomina non esse æquiuoca, quia nihil demonstraretur de Deo ex creaturis vniuocè, ergo clarè admittere cogitur hinc vniuocationem: idem namq; est dicere, nil posse demonstrari commune secundum idem nomen, & conceptum communem eundem, ac demonstrare vniuocè, & cum D. Tho. dicat, voluisse inferre nihil demonstrari vniuocè, hoc quidem tanquam incõueniens censetur adduxisse, quasi diceret, si nomina hæc sunt æquiuoca, ergo nihil ex creaturis posset demonstrari vniuocè, sed consequens (tacitè infertur in expositione hac) est falsum, ergo est necesse vt aliud consequens inferant, quod ex creaturis sit demonstratio vniuoca, sicq; dabunt vniuocationem, quam in genere negant inter Deum, & creaturam: insuper, frustra infertur consequentia ista, si nomina essent purè æquiuoca, nihil posset ex creaturis demonstrari de Deo: signum .n. datur in ista sequela, quod possit fieri aliqua demonstratio vniuoca, vnde admitteretur vniuocatio: at pro incõuenienti habet D. Tho. quod nihil posset sic demonstrari, quod necessariò elicitur ex illatione sequelæ, ergò coguntur hic admittere vniuocationem, vel nominum, vel saltem in genere sub rationib. communiorib. Præterea sequela D. Tho. aut infert nihil omnino posse demonstrari ex Creaturis æquiuocè, & iam constat non esse verum, aut concludit nihil vniuocè demonstrari, sed hoc adducit pro inconueniẽti, & pro absurdo D. Tho. ergo tacito admittit vniuocationem ex expositione Valentiæ supra; alias frustra inferretur hæc consequ. quod nihil posset demonstrari ex Creaturis.

Explicatur probatio D. Th.

7 Posset igitur esse sensus probationis, & sequelæ, vt per æquiuocationem non intelligatur ordinaria, & communis æquiuocatio, qualis accipi solet penes omnes, vt sit multorum conueniẽtia in aliquo, remoto tamen conceptu, cum disconuenientia in proximo: sic namque ex æquiuocis potest fieri demonstratio, vt patet; sed æquiuocationem sumendo pro omnimoda aliquorum discrepantia, quæ potius vocanda veniant primo diuersa, tùm subiectiuè, tùm obiectiuè, quomodo materia, & forma ab aliquibus sic vocantur primò diuersa: vtroque sensu, & his similis potest esse aliqua æquiuocatio, quæ sumpta pro discõueniẽtia, quæ faciat aliqua esse omnino primo diuersa, resultabit inde vt ex tali æquiuocatione non possit formari demonstratio vlla, & ita erit sensus D. Thomæ, quasi diceret, si nomina Dei, & creaturarum essent sic æquiuoca, iam sequeretur ex creaturis non posse insurgere probationes vllas ad demonstrandum Deum: Philosophus autem multas cõfecit demonstrationes de Deo desumptas ex creaturis, ergò non opponuntur æquiuocatione tali, quæ faciat ea primo omnino diuersa: primo nãq; diuersa, omni diuersitate prima in nullo subiectiuè, aut obiectiuè conueniunt. confirmatur, quia addit inde D. Tho. analogiam inter nomina hæc; ex quo negat reperiri talem primam diuersitatem, & consequenter neganda venit hæc adeo ampla, & vniuersalis æquiuocatio, qua tamen admissa sequeretur inconueniens allatum, quod nõ posset ex creaturis fieri demonstratio, si æquiuoca in nullo conuenirent.

8 Ergò restat cum tali nominum æquiuocatione analogia: & hoc in vtraque sententia, tùm D. Thom. tùm Scoti: erit verò analogia attributionis, vt primo, & excellentius vero Deo, deinde cæteris per participationem diuinæ similitudinis per gratiã, vt psal. 81. *Ego dixi Dij estis*, aut potestatiuam iurisdictionem, *constitui te Deum Pharaonis* Exo. 7. tribuatur, vel alijs iuxtà varios participandi modos tale nomẽ, de quib. sup.

Inutilis speculatio Vasqu. & Vulp.

9 Addit Vasq. ad ar. 10. nomen Dei penes Gentiles esse vniuocum, & confirmat Vulp. t. 1. disp. 22. artic. 7. quia Gentiles existimant esse plures Deos, & verè non repugnare pluralitatem Deorum, ex quo concludunt forè vniuocum, licet in mente Catholici sit analogum, qui credẽdo repugnare pluralitatem, Dei nomen facit analogum,

vt Deo verè attribuatur, inde Idolis. At vniuocatio ista ad quid deseruit; iã fictitia apparet, & ita est, & nulla esse debet, sicut est nulla: immo magnificat eam amplius Vulpes, dum appellat vniuocationem *logicam*, atq; *metaphysicam*: frustra autem laborant, cùm cõstet nullam esse à parte rei: quod si dicas verè vniuocari ex opere intellectus sic confingentis, ego itidem dicã, & fingam omnia entia esse vniuoca, quia omnibus entibus tribuere intendo nomen hominis, & singula volo appellare homines, & sic erunt homines cuncta, & cuncta vniuoca per intellectum: sed ad quid prodest. quod autem Gentiles ita æxtimarint, iam constat planè errasse. Insuper vniuocatio ista non erit à casu, quia reperitur à parte rei, sed à consilio, vt dicũt Logici, quia pendet ab intellectu fingente; aptior erit autem loquutio negans eam; tùm quia non est opus tali vniuocatione. adde quod æquiuocum à consilio, vt dicunt formalistæ, non est distinguendum; simpliciter namque prolatũ stat pro famosiori significato, quomodo nomen homo æquiuocum vero, & picto, verum hominem de se importat, præcipuè cùm operationes homini adnectuntur, impossibiles competere alteri, quàm vero, vt homo currit, scribit; igitur hoc nomen Deus, quod de se præcipuas importat operationes, vt initio tradidimus, absolutè tentum, verum Deum importabit, & absque distinctione vlla, sicq; nullam fingendam vniuocationem, sed apparere de se æquiuocationem analogam.

Nomina Dei an sint synonima.

10 An verò nomina omnia Dei ipsius, tùm recensita, tùm quæ possemus recensere sint synonima; vnaquæque schola iuxta sua singularia principia habet respondere; etenim huius quæsiti solutio ex quæstione pendet attributorum Dei, an distinguantur ratione, an formali conceptu: quo fit, vt vnusquisque respondeat iuxtà opinionem, quam sustinet de quæstione tali. in absoluta tamen quæsiti resolutione, respondetur communiter ab vtrisque non esse synonima: sic à D.Th. ar. 4. sic etiam à Scot. d.22. & 8. quæst.3. solùm tamen discrepant in reddenda ratione: Scotus namque synonimitatẽ negat, quia sicut distinguuntur nomine ea, quæ sunt in diuinis, vt sapientia, bonitas, absoluta, relatiua, ita distinguuntur quoque ex natura rei distinctione formali: at D.Tho. eandem synonimitatem negat, quia diuersi causantur conceptus, sicut diuersa insonant nomina, in intellectu creato, saltem viatoris, qui non distinctè ea concipit, quæ tamen in diuinis sola ratione distincta sunt, quia coeunt in vnam, eamdemq; simplicem naturam, ac Deitatem.

Penes intellectum Dei, et beatorũ vtrũ detur vniuocatio perfectionum diuinarum.

11 Addunt alij, ex opposito in intellectu diuino non constare talem diuersatem conceptuum, quia distinctè ea noscit. ex quo magis pateat sola rationis distinctio. in quam sententiam inciderunt aliqui ex Scotistis, apud Vallonem, asserẽtes apud intellectum distinctè concipientem non dari vniuocationem sub ratione alicuius cõmunis continentis plura, sic autem est Deus: Alij ampliant ex Thomistis, vt nec apud ipsos Beatos reperiatur talis conceptionũ multiplicitas: ex quibus omnibus elicitur in sententia eorum, synonimitas quidem ex parte naturæ vnius, & simplicis, vnitiuè, & identicè, etiam formaliter continentis singula.

nomina diuersiuoca non sunt synonima.

12 Quidquid tamen sit, abstrahendo pro nunc à distinctione, & identitate formali, de qua suo loco erit sermo: loquendo de nominibus, quæ diuersiuoca appellantur, constat non esse synonima, etenim diuersiuoca diuersitatem connotant conceptionum: sunt autem ad intra diuersæ voces, vt patuit, atq; diuersa nomina, vt recensuimus, & magis patet enumerando singula per modos intrinsecos, per attributa, per absoluta, atque respectiua, siue ea diuersitas sit à parte rei, siue ab intellectu. loquendo etiã de symbolicis, quæ sunt ex creaturis translata ad Deum, & transumptiuè de eo prædicantur, etiam non erunt synonima, agno enim ex creaturis tribuitur conceptus talis speciei animalis, & leoni similiter, atque Rhinoceroti, ex quibus tamen transumitur simboleitas ad Deum, vt ex agno mansuetudinem, ex Rhinocerote castitatis amorem, & ex Leone ei adscribamus fortitudinem: hæc tamen di-

Nomina symbolica nõ sunt synonima.

Anagogica nō sunt synonima.

diuersas quoq, habent conceptiones. Item de anagogicis discurrendo, sunt namque ea nomina, quæ ex creaturis desumpta Deo tribuuntur, sed cum superexcellentia, atq; excessu, vt quæ in nobis est substantia, in Deo appellatur supersubstātia, & quod in nobis rationem habet tanti boni, habeat in Deo conditionem infiniti boni, & quæ in creaturis censetur eminens bonitas, in Deo censeatur bonitas supereminens: hæc quidem nec sunt synonima, cum supersubstantia, infinita bonitas, atq; supereminentia, varia sint, ac multiplicia, multiplicabilia cum conceptibus, sola tamen multiuoca erunt synonima, namque ea est synonimi ratio, vt vna sit, & vna abscondatur sub diuersis verborum, ac nominum inuolucris, vt gladius, ensis, mucro; quod si de his loquamur, reperiri vtique poterit synonimitas omni ex parte in Deo, præcipuè circa ipsum nomen *Deus*: quod vt apud Græcos scribitur *Theos*, apud Latinos scriptum *Deus*, idem sonat, idem quidem saltem quoad naturam, seu quoad id, gratia cuius vltimatè, imponitur vt initio tradidimus.

Multiuoca possunt esse synonima.

Et si denique inspectes, quòd ea, quæ in diuinis sunt, omnino coalescūt in vnam, eandemq; indiuiduam naturam, quæ est Deus, & sunt omnino realiter, essentialiterque vnum, quia quæ sunt in diuinis transeunt in perfectissimam identitatem essentiæ ratione suæ infinitatis, vnde valeat dicere, quidquid est in Deo, est Deus: quòd si hæc spectes, vtique omnia Dei nomina, vt sapiens, iustus, bonus, verus, & singula, omnia erunt synonima, quia omnia sunt Deus, Deus autem est vnus. & ad hanc synonimitatem aspexit D.Th. ad quam etiam præstat assensum Scot. & quam recipere coguntur singuli Catholici: quòd si tamen rationes ꝓprias spectabis per singula nomina importatas, vt rationem proximam sapientiæ, rationem bonitatis, rationem paternitatis, & similia, hinc quidem non erunt amplius synonima ex vtraque schola propter eorum distinctionem formalem, vel per solam distinctionem rationis. Nobis hæc apposuisse sufficiat, etenim ne materias confundamus, tractationem de distinctione formali, aut rationis Deo dante suo loco expendemus.

Ratione identitatis essentiæ sta re potest omnium synonimitas, non tamen ratione proximè distinguendi vel formaliter, vel ratione.

QVÆSTIO VII.

Vtrum Deus possit perfectius, & distinctius nominari, quidditatiuè, quàm ab intellectu creato concipi.

ARTIC. I.

Assertur sententia Thomistarum, & Henrici, Deū esse ineffabilem.

Ostri autem discursus materiam ritè continuamus, dum ad loquutionem de diuinis nominibus, ordinatè subrogamus quæstionem, qua quærimus verū ex tot Dei nominib. iā recensitis reperiatur aliquod perfectissimo modo repræsentās Deitatem: ita vt creatura valeat Deo ipsi tale nomen imponere, quod adæquatè repræsentet ipsūm, an vero contingat creaturam, tum viatricē, tum fruentem in patria à talis nominis impositione deficere, ac melius, & perfectius Deum mente concipere, quàm aliquo nomine, ac vocibus explicare.

Est igitur hoc in loco communis Thomistarum veterum sententia non posse à creatura vlla Deo nomen imponi,

poni, distinctè repræsentans Deum. ita D. Tho. 1. p. q. 13. art. 1. ibid. Caiet. Bann. ac Ferrar. 1. contragent. c. 30. Durand. & Capr. in 1. d. 22. q. 1. & ex recentiorib. pleriq. consonat etiam Henric. in sum. q. 9. art. 13. & quolib. 5. q. 1. & quol. 13. q. 1.

Ratio autem, cui innituntur, ea præcipua est, quia non contingit de re aliqua plus, & perfectius loqui, quam de ipsa concipere, ac intelligere: sed nulla creatura potest adæquatè, & distinctè Deum concipere, ergo nec nomen vllum imponere ei poterit, quo significetur distinctè totus discursus est euidens: igitur nominis impositio sequitur ductum intellectus, & captũ rationis de re nominabili.

Item *Nomina sunt signa conceptuum*, vt docet Arist. 1. de interpretat. ergo nomen est posterius re conceptibili: igitur ad cognitionis mensuram subsequitur nominis impositio: imperfectè autem, & ænigmaticè noscimus Deum, teste Apost. 1. Cor. 13. *videmus nunc per speculum in ænigmate*, ergo nominis impositio erit imperfecta.

Vlterius quæritur à quo progreditur vt nomen perfectiori modo repræsentet, quam concipiatur obiectum, vtique id prouenire debet ab imponente, & nominante, patet, quia *nomina sunt ad placitum*, magis, minusuè exprimentia obiectum; ergo ab imponente, & exprimente habet nomen, vt rem significet: at creatura non concipit Deum adęquato, & distincto modo, ergo nec potest consimile expressiuum adaptare nomen, sequela patet, nemo namq; dat, quod non habet?

Insuper hæc causalis est vera; quia cognoscimus obiectum, ideo nominamus illud: ergo arguendo à contrarijs, quia obiectum non nouimus, ideo sibi non imponimus nomen: sed *Deum nemo vidit vnquam*: eiusq; cognitio est inaccessibilis, ergo non nominamus illum nomine exprimente naturam eius. prima sequela probatur, si namq; non cognoscimus rem aliquam, quonam pacto quibimus nominare: aut namq; nomen illud erit expressiuum, & id concedi nequit, cum non cognoscatur obiectum, ergo erit nomen non expressiuum, sed cæcutiendo impositum; idq; inexpressiuum.

Adde commune apud omnes receptum axioma, facilius esse rem intellectu concipere, quam vocibus exprimere.

Patres quoq; id testãtur D. Dionys. c. 1. de diu. nom. ait, *neq: nomen eius est, neq: opinio.* & prouerb. 30. *quod nomen eius, & quod nomen filii eius, si nosti?* Iustinus apolog. 2. pro Christ. *Deo nomen imponi non posse, quod si quis id contendat summæ dementiæ est.* August. 7. de Trin. c. 4. *verius cogitatur Deus, quam dicitur*; Nazianz. orat. 34. idem August. serm. 190. de temp. Nissenus contra Eunom. Athan. de Synod. Arimin. id ipsum fatentur.

ARTIC. II.

Statuitur verisimilior de re hac sententia Deum nõ esse ineffabilem.

1 NObis autem ea est probanda sententia, quæ plus nominari contingat, asserit, quam mente concipere. Duo autem in præsenti quæsito statuimus, quibus concilianda omnino veniet vtraq; pugnans sententia.

2 Primum sit, contingere rem noscere à priori, & à posteriori, vt docet Arist. in lib. post. Est autem inter cæteras, inter vtramq, cognitionem differentia, vt illa perfectior sit, ista imperfectior, à causis illa, & ista sit ab effectibus.

3 Sit secundum, in Dei cognitionem nos deuenire ab effectu, quomodo in notitiam primi effectiui ex multorum productione effectuum iam deuenit Philosophus, & in æterni, infinitiuè principij ex temporanea successiuitate finitorum euentuum deuenit ipse notitiam: quomodo etiam loquitur Apost. *inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt concipiuntur*.

4 His prælibatis, sic nostram probo sententiam, posse plus nominare, quam nos mente concipere Aristoteles ab effectibus imperfectis alioqui, & *Plus possumus nominare, quàm concipere.*

& infimi ordinis deduxit reperiri primum efficiens,& primarium agens : & ex multitudine effectuum dependentium, primum fatebatur reperiri independens , incausatum , ineffectum,improductum . Si quæras quomodo nominet illud Aristoteles ? vocat ens summum,magnum,infinitum, ens primum, sine dependentia , habens esse à se , sine vllo principio , ens æternum , immateriale,& his similib. nominibus nominabat ipsum Deum : quæro à te vnde ortum habuit talium nominum impositio ? à creaturis,arguitiuè à posteriori : si insuper petas ab Aristotele,cōcipis ne ipsum ens primum, æternum , infinitum , & independens adæquata conceptione intellectus ? respōdebit, minimè adæquatè concipio , & rationem redderet, quia finiti ad infinitum nulla est proportio:quid profecto inde sequitur ? id quidem,vt naturalis,ac purus philosophus , plus sciat nominare, quam intelligere : nominatur.n.Deus nomine æterno,infinito,& similib. ergo plus contingit nominare, quam concipere.est Scoti, & aliorum, vt infra .

5 Si effugias , totum illum discursum non fore essormaturum Aristotelem:quidquid sit,nolo verbis immorari: conficiat illud christianus philosophus,conficiat Theologus,qui principijs illustratus fidei multo perfectiori modo discurret:igitur consimiliter arguatur , possumus ab effectib. arguere causam, quam vocamus nomine , primam,æternam,indeficientem, infinitā, & sub similib.nominib. ergo contingit plus nominare, quam concipere . Argumentum est efficacissimum, & prorsus insolubile : ergo hinc concludas veram esse nostram opinionem .

6 Arguo insuper authoritate D. August. docens namq; D. Augustinus qua via possimus in cognitionem Dei deuenire,inquit *tolle bonum hoc,& tolle illud , contemplare bonum in se , & Deum vtiq; videbis* . ex quo discursu plus licet nominare , quam concipere mente;siquidem bona,& perfectiones, ex quib.in summi , ac perfectissimi entis notitiam deuenimus, sunt limitata, & finita, attamē de eis nominamus rē vnam abstractam , & infinitam, quam tamen minimè adæquatè , & distinctè concipimus,ergo & argumentum hoc cum superiori discursu nedùm de viatorib.concludit , sed etiam de beatis , qui multo perfectius quam viatores abstractionem talem facere norunt, ac nomen imponere,qui tamen,licet sint beati , non propter hoc inexhaustum pelagus beatæ essentiæ comprehendunt adæquatè .

7. Statuo magis conclusionē hanc, sic discurrendo,ea,quæ in creaturis dicunt perfectionem, reperiūtur in Deo, sed in maiori gradu perfectionis , vt sapientia in nobis perfectionem dicit, item bonitas,prudentia,& similia: quę tamen etiam reperiuntur in Deo , attamen non finito,vt in nobis , sed infinito modo ; quæ namq; in inferiorib. sunt dispersa, sunt vnita in superiorib. & eminentiori modo ibi cōtenta , quo stante , intellectus creatus hinc insurgit ad cognoscendum translatiuè reperiri aliquam sapientiam maiorē , & maiorem, & deniquè omni prorsus maiorē,quæ tandem sit suprema,& infinita:sic de bonitate, & cæteris . Sic etiā de entitate discurritur, vt inter tot rerum creatarum species , reperitur ordo,ita vt vna altera sit superior,& hæc superior altera , & inde altera,& altera, vsq; quo deueniatur ad vnam, omnino primam, summam,& infinitam, & en in discursu isto arguitiuè contingit Deum sic nominare nomine sibi interno, exprimente ipsum,vtpotè æternum,infinitum,omnipotentem,improductum,& similia,quæ tamen adæquatè cognoscere , & distinctè non valemus, attamen valemus nominare , & proferre.

8 Probo insuper. scimus à posteriori cognoscere, & à posteriori etiam nominare substantiam , sed substantiā quandiù sumus sensibus pręepediti non valemus perfectè , immediatè cognoscere , ergò contingit plus nominare, quàm concipere . Respondent Thomistæ substantiam eo modo nominari, quo cognoscimus,si imperfectè concipimus, imperfectè etiam nominamus, & è contra. sed arguo contra : nomen hoc est perfectissimum inter creata , itaut etiam attribuatur Deo,siquidem Boetius transfert in Deū substātiam , seu

seu superſubſtantiam: & qua ratione eſt accidentium vltimatum, ſubſtentificatiuum, ea etiam redditur cunctis perfectiſſima: ſed perfectiori, & magis adæquato nomine nominari nō poteſt, quàm eo, quo communiter ipſam nominamus, & nihilominus non ita adæquatè concipimus, ergo redit argumētum, quod diſtinctim nominamus eam, non tamen ita diſtinctè concipimus. falluntur prorſus hi, quia no naduertunt vnde deſumenda ſit diſtinctior, ſeu minus adæquata cognitio, ad hoc vt conceptus ſint nomini conſoni, & nomina adæquata cōceptibus, vt paulò infra monſtrabimus. Item Adam perfectum, & diſtinctum nomen impoſuit homini, cæteriſq; creaturis ex c. 1. Geneſ. quia perfectè, & diſtinctè rerum naturas nouit: nos autem eumdem hominē diſtinctè, vt Adam, nominamus, non tamen, itaut Adam, perfectè concipimus.

9 Vlterius, ſcio reperiri Galliam, ex auditu, & fama eius, quàm tamen nec hucuſq; noui, nec vidi oculis: eueniet, vt cum Gallo quandoque loquar, atq; ſimul ipſius recolam ſibi magnificentiam, imperium, & ſimilia: continuò in illius mente conceptus efformabitur diſtinctiſſimus de Gallia, attamen in mente mea adhuc permanebit obſcurus, ex quo fit, vt ego plus nominē, quàm ego ipſe concipiam, perfectè eā deſcribam, at imperfectè concipiam. Reſpondent, quòd ille alter perfecto modo nouerit, id prouenire ex quo ſpecies iā remanſere in eius mente, ex intuitiua notitia, quā de ea quādoque habuit, vnde excitatæ poſtea ex noua narratione, in iteratā deueniat cognitionē diſtinctā, nō quidē quaſi diſtincta cognitio ex mea narratione ſibi producatur, ſed ex cognitione aliàs habita. Sed hoc non obſtat, ſiuè enim ille ex hac noua deſcriptione, ſiuè ex iam præterita memoria in iteratam redeat notitiam diſtinctam, nil obſtet, ſufficit namque vt in re extra, inſpiciendo ad ſonum, taliter ego nominem Ciuitates illas, qualiter quiſque alius, qui de ipſis notitiam præhabuerit aliquādo diſtinctam, potuit nominare.

10 Confirmatur, idem eſt prorſus nomen à me prolatum, qui ibi nuſquā fui, ac prolatum ab altero, iam ibi cōmorato, & aliàs exiſtente, ergo idem prorſus conceptus exprimitur à me, & illo, & eodem ſub nomine ab illo nominatur, & à meipſo: ſed ego non hucvſque diſtinctè concepi, & ille iam diſtinctè intellexit, ergò plus licet nominari, quàm concipi. Eſt prorſus ridiculum ſi dixeris taliter à me nominari, qualiter concipitur, conſtat namque ab alio, qui aliàs perfectè id intellexit, non poſſe diſtinctius, nec perfectiori modo nominari, quàm à meipſo fuerit nominatum. Patet etiam, quia poſtquam egoipſe rem eamdem proprio intuitu diſtinctius nouerim, non potero diſtinctius nominare, quàm ante iam nominauerim, & appellarim, vt eodem ſub nomine, eademque ſub ratione Ciuitatem hanc nunc appello Neapolim, quam præſentialiter incolo, quā antequā huc aduentarem nominare conſueuerā, & appellare, ergò totū id, quod importat ſpecies viſionis, importat nomen, & nil amplius.

11 Conuincitur conſimiliter oſtēdendo Beatos ex nominibus à Viatoribus impoſitis poſſe Deum vtcunque diſtinctè, & ſi non adęquatè cognoſcere: ſiquis hebraicam non callens grammaticam literas quāplurimas hebraico deſignatas charactere haberet prę ſentes, de quibus ageret inſimul cum aliquo iam perito in ea: adueniat vt talis linguæ ignarus de characteribus diſcurrendo, conceptum aliquem exprimat ſuo colloquutori, iiſq; vtens, dicat hæc ſit prima, hæc vocetur ſecūda, & hæc tertia appelletur in ordine: inde eueniet, vt duplex in conſocij mēte aggeneretur cōceptus, imperfectus alter, & alter excitetur perfectus: primus erit de nominib. nouo ordine impoſitis, primi, ſecūdi, & tertij, alter erit de iiſdē primarijs, ac naturalib. cōceptib. quos ſuaptè natura tales imprimūt characteres. hic vtique erit perfectior illo: & hic, ſiue nouiter producatur, ſiuè nouiter è memoria excitetur, non aliūde originem trahet, quàm ex characteribus ipſis: eueniet tandem, vt ex re aliàs imperfectè deſignata, perfectior efformari poſſit conceptus in mente eius, qui aliàs ipſiuſmet rei cognitione pollebat. Applicādo ad pro-

positum, iam Beati in Patria omni ablato velamine Deum intuentur clarè, & vident apertè: si quis Viator cum iam Beato discurrat de Patria beata, ipsiq; enarrenda, quæ hic naturali indagine de Deo noscimus, vtpotè quod nos viatores indagare sciamus ab effectu primitatem principij: effectiuè, independētis, & similia, profectò Beatus idipsum intelligens, continuò illud idem maiori cognitione fateretur se nosse, quàm viatores: quo in negotio nos exprimeremus Beato eundem cōceptum per æquiualens nomen designatum, quod tametsi ipsi nesciamus percipere distinctim, id tamen benè posset Beatus, ergò possumus nomen efformare, quòd Beatis importet Dei cognitionem, etsi non comprehensiuā, nihilominus supernaturalem, & distinctam, ad quam non attingimus, & si imponamus id nomen.

12 Adest quoque exemplum de cæco, qui si rebus aliquibus, quas manibus attrectat nomen imponeret, nominaret vtiq; & fortasse perfectè, si nomine aliàs à cæteris rem noscentibus imposito vteretur, attamen rem non cognosceret, quam nihilominus perfectiori modo nosceret qui oculis rem intueretur præsentaliter, ex quo ad alterius imponentis nomen, & non cognoscentis impositionem, posset perfectius rem ipsam noscere, & inuestigare: sic de Beatis contingit, vt nos cęcutiendo Deum nesciamus, sed nominemus distinctim, attamen à videntib. ipsis superno lumine illustratis perfectiori modo sciatur, præeunte nominatione, & appellatione à viatoribus habita.

Ex cognitione à priori, et posteriori resoluitur quæstio.

13 Vt tamen quæstionē pro vtraque sententia definiamus, Primò dicimus, quòd loquendo de cognitione à priori, & de nomine subsequente notitiā à priori, est necesse vt res eo modo nominetur, quo concipitur: at loquendo de cognitione à posteriori, & de nomine ad talem notitiam subsequente, non est necesse vt rem melius concipiamus, quàm nominemus, sed vt plurimum, melius nominabimus, quàm concipiemus. his duab. propositionib. reconciliari apprimè poterunt pugnātes sententiæ D. Thomę, & Scoti. Dixi vt plurimum, quia quandoque melius cōcipimus, quàm nominamus; & id contingit dum nostræ mentis cōceptus nescimus explicare.

14 Probo primam: nomina debēt esse consona rebus: quòd si de nomine cognitionem à priori subsequentem loquamur, vtiq; necesse est dicere nil minus contingere nominare, quàm cōcipere: & hoc plenè probant argumēta primi articuli superioris sententiæ. Confirmatur, cognitio à priori est distinctissima, ergò nomen consequens debēt esse distinctissimè exprimens: & nomina sunt signa passionum, seu conceptionum animi, quapropter in hoc sensu loquitur D. Thom. & Thomistæ omnes in hoc sensu erunt accipiendi.

15 Secundam verò iam hucusque probauimus: inde fit, vt cognitio à posteriori imperfecta sit, at nominatio erit perfectior: ratio vltra iam assignatas, est ista, quia intellectus noster ex paruo signo, quod videt, magna, & plura coniecturat, verùm quia ea perfectè non concipit, vbi intellectus deficit in intelligendo, supplet alia sub ratione in nominando. Et hoc præcipuè contingit in cognitione ab effectu, de qua iam discussimus, effectus perfectiones multo perfectiori, & eminentiori modo reperiri in causis, quod si eas non adæquatè concipiunt, nominanda tamen excellere nituntur, & si intellectu id non valeant comprehendere: & iste est processus metaphysicus, quo perfectiones creaturæ transferimus ad Deum distinctiori modo, & nomine, quàm concipiamus.

16 Ex hoc multa ordinatè deducimus. Primò dari Dei nomē aliquod, quod sit ipsius Dei expressiuum, distinctiuum, ac perfecto modo repræsentatiuum. Hoc iam probatū relinquimus in capitib. sup. vbi agebamus de nomine *tetragrammaton*. hoc namq; ex cōmuni sententia, quam retulimus significat ipsum substantiale, & essentiale Dei esse. & vltra ibi dicta, nunc confirmatur, quia ipsemet sibi imposuit illud, dicēdo *Ego sum qui sum*: At Deus potest sibimet nomen imponere, patet, quia adæquatè cognoscens rem à priori, vt iam statuimus, potest adæquatè nominare illam, Deus ergò, qui solus se-

semetipsum comprehendit, potuit, vt de facto accidit sibiipsi nomen imponere repræsentatiuum suiipsius adæquatè. Poteris vtique effugere, negando ipsum adæquatè repræsentare, cum de re vna plura possint esse nomina, & distinctè repræsentantia non quidem totam rem ipsam, sed alterum, vel alterum conceptum ipsius rei: at ad hoc primò dicimus *tetragrammaton* repræsentare primum, quod est in Deo nempe esse Dei, ac singularitatem eiusdem, prout deduximus ex D. Tho. & Burgens: sed diuina essentia est radix, & pelagus omnium perfectionum Dei, ergò nomen repræsentans essentiam, repræsentabit totum esse Dei. Verùm si concesseris id non esse necesse vt totum simul repræsentet, sed alium, & alterum conceptum Dei, nihilominus id aliunde vrget, quod dum Deus destinarat Moysen ad ostendendam virtutē suam, & dū interrogabatur de suo nomine, vt in eius virtute reciperetur, ac perpetraret prodigia, signum est valde consentaneum. quòd Deus nomē maximè, & adæquatè ipsum repræsentans reuelauerit Moysi, dicendo *ego sum qui sum*. hoc ergò cōsentaneum est, & magis consonum: est tamen addendum, quod nomen istud, etsi in repræsentādo secundùm se sit adæquatum repræsentatiuè intellectui diuino, intellectui tamen Beati erit super excellens, & quam maximè superans, & multò magis de nostro, est id asserendum, de quo dicitur, *non videbit me homo, & viuet.*

A priori nō contingit plus nominare, quā concipere: secus à posteriori.

17 Deducimus secundo, quòd loquendo de cognitione à priori, non contingit plus nominare, quàm intelligere: hæc est iam probata, & huc tendunt probationes Thomistarum. deducimus tertiò, quòd cognoscentes rē à posteriori; multò melius rem nominamus; quàm concipimus: & huc tendunt probationes Scoti, & quas supra doduximus. deducimus vltimò tùm viatores, tùm verò Beatos posse Deo expressiuum nomē imponere, licèt ipsum Deum non adęquatè comprehendunt, vt iam probauimus.

18 Sunt qui in hac re, cognitionis mensuram perpendant ex parte Audientis, sunt & alij perpendentes eam ex parte loquentis, & exprimētis. primi sunt quidam huiusce nostræ sententiæ æmulatores, secundi sunt sectatores D. Tho. primi inferunt posse nomē imponi expressiuum etiam à rem non perfectè concipiente, sufficit namq; vt alter audiens perfectè rem prolatam concipiat, & hoc modo saluant viatorem posse nomen imponere, quod etsi non plenè præcognoscatur ab ipso, sufficit tamē, vt distinctiori modo nosci possit conceptus à beato, exēpli gratia cum quo loqueretur, vt patet in allatis exemplis de Gallia, de characteribus hebræis, & similibus. Secundi autem deducunt requiri necessario præconceptionem ex parte imponentis, qua ratione cum nullum huiusmodi obiectum possit distinctè concipi, nec etiā distinctè possit nominari. Hi tamen ambo perpetuo pugnant, cum nihilominus concordes esse possint si velint, nullus siquidē adæquatè rē explicat, licet videatur vnusquisq; nostrū in suo sensu abundare: quapropter ad duplicē nostram est opus recurrere cognitionem, vt tota res dissoluatur. vnde.

19 Vltimo concludimus duplicem fore attendendum progressum in impositione nominum, vel namq; progredimur in nominādo, à priori, & per causas vel à posteriori, & per effectus; primo modo nomen sequitur ad cognitionem, & nominatio distincta prærequirit cognitionem distinctam: secūdo modo nominatio præstat cognitioni, vt cognitio remaneat confusa, & nominatio distincta, quia semper causæ est maior attribuenda perfectio super effectum, siue sub ratione causæ in sensu reduplicatiuo, siue qua talis causa est æquiuoca totalis, primaria, & eminentialis, vt Deus, ad excludendam vniuocam æquè perfectam cum effectu, & æquiuocā partialem quandoq; minus perfectam effectu, vt solem musca quatenus viuente, sed hoc obiter dictum. Vnde cum secundæ sententiæ sectatores id communiter adstipulentur, nihilominus in reddenda ratione laborant, quæ tamen facilis est vt intelligatur quæ sit, si ad caput vnde de sumimus denominationē, recurramus. ex quo etiam absurda omnia contra

vtramq; sententiam deducta elidun-tur.sentētiam, quam sic explicaui tuetur Scot.in 1.d.22.q.1. OKam, Gabr. Bassol. Lych. & Scotistæ omnes ibidē cum recentioribus quibusdam.

20 Adde duplici via nobis patere aditum ad cognoscenda ea, quæ sunt remota à nobis, via quidem remotionis,& affirmationis: prima remouendo à Deo ea, quæ in nobis connotant imperfectionem, secunda autem sibi ea perfectiori modo tribuendo,& adscribendo sine imperfectione. Insuper, semper ea, quæ perfectionem connotant in inferiorib. perfectiori modo attribuendo superiorib. hoc stante, hæc nobis vniuersalis,generica,atq; confusa cognitio metaphysica sufficit, qua scimus inferiora perfectius reperiri in superiorib.vt inde aliquo distincto nomine appellare possimus ipsum Deū, cognitione metaphysica abstractiua, confusa solum, ac generica, & in vniuersali præeūte.Siquidem hoc est munus metaphysici,abstrahere, & abstrahendo nominare, & plus nominare, quam concipere: sit namq; in tali abstractione multa comprehendi, quæ licet mente non distinctè concipiat,scit tamen in confuso multa ibi latitare, quo fit, vt nomen imponat virtualiter ea continens, & exprimens distinctè, maximè intellectui altiori, ac perfectiori,& distinctiori modo cognoscenti: hic autem erit intellectus beatus in casu nostro.

Quæ cognoscūtur via negationis sunt faciliora explicatu.

21 Insuper ea,quæ via negationis nouimus,sunt faciliora explicatu, quā quæcunq; alia: ratio suppetit,quia ad ea explicanda, cum procedamus negatiuè, facillimo negotio inde expedimur, negatiuo nomine vtendo ad loquēdum, sit exemplum de nomine isto Chaos, quod multa quidem perstringit,multa denotat, at ea multa non distinctè cognoscimus:de nomine etiam infiniti,quo in negotio,positiuo nomine non vtimur, cum ad id explanandū à nobis affirmatiuè adæquatè non pateat aditus, at nomine hoc facillimè omnia, quæ in Deo latitant explicamus. quo fit, vt facilius sit nominare, quàm concipere. Cum autem positiuo vtimur discursu,ac nominibus affirmatiuis,consequens est,perfectè præintelligamus ea,quæ explicamus, quomodo namq; positiuè explicabis quid sit homo, nisi naturam à priori inuestigaueris hominis, ideoq; ipsum vocites rationalem, ac beatificabilem creaturam. De Deo quidem,si esse,ac substātiam nominamus, non adhuc perfectè nominamus ipsum positiua appellatione, cum etiam creaturis & esse cōpetat,& viuere, & positiua multa,quæ Deo competunt, etiam conueniant creaturis,vt sapientia,bonitas,& similia; sed distinctius nominabimns, si negatiuo vtemur nomine,appellando infinitum,æternum, seu intemporaneū, improductum, & huius generis, quæ negatio in plurium notitiam posset facere nos deuenire; quam cognouerimus ipsum: & loquendo de positiua nominādi ratione,vtiq,continget plus mente concipere, quàm explicare nomine,denegatiua vero plus nominare, quam concipere. Accedit auctoritas August. qui l.1.de doctr.chr.cap.6.ait, *quod à me dictum est, si ineffabile esset, dictum non esset: nec ineffabilis dicendus est Deus, quonam si ineffabile est, quod dici non potest,non est ineffabile,quod dici potest*. ergo August.non putat esse ineffabilem ipsum Deum.

ARTIC. III.

Satisfit obiectionibus primi articuli.

22 EX declaratione autem nostræ sententiæ facilè est argumenta in contrarium adducta soluere. & primo cum dicitur, quod non contingit perfectiori modo de re loqui, quā ipsam concipere, Respondemus,vltra quod id falsum esse est iam rationibus confirmatum, iuxta tamen doctrinam traditam est distinguendum, quod si loquutio desumatur,& pendeat ex cognitione à priori, dicatq; ad eam ordinem subsequentē, vtiq; vera est propositio,nec vnum alterum excedet,nec è conuerso: si vero loquutio pendeat ex cognitione per effectum,& à posteriori,vtiq; id contingat, vt plus nomi-

nemus,

nemus, quam concipiamus, perfectio namq; effectus excellentiori modo est, attribuenda causæ, ideo hęc sufficit cognitio, vt causam inde perfectius nominemus.

Nomina sunt signa conceptuũ explicetur

23 Ad illud de Aristot. aduertendũ quomodo loquitur; Aristot. non.n.dicit philosophus, nomina significare iuxta mensuram cognitionis, vt quanta sit cognitio, tanta etiam sit ratio repræsentatiua, & consignificatiua nominis; sed dicit voces, seu nomina esse signa passionum animi, quod est dictu, à loquutione, & voce dari intelligi rẽ, & affectionem cordis simpliciter, & absolutè quoad substantiam rei, non vero quoad eiusdem affectionis, ac notitiæ quantitatem: quod si contingat contrarium, vt voce & passionem, & quantitatem, seu passionis mensurã explicemus, vt patet in Agonizantib. ac consimili oppressis animi angustia, non est tamen semper necesse, vt id semper accidat, immo voce dissimulare possumus, atq; fingere in animo passiones reperiri quã plurimas, quæ tamen quandoq; nullæ erunt: ergo poterit nomen aliter explicare, quam cóceptus latitet in mente, ita vt minus possimus concipere, quam explicare voce: sufficit.n.ad Aristotelem explicandũ cócedere nomina esse signa extrinseca, quibus cognoscantur animi cogitationes, & repræsententur quandoque solummodo quoad substantiam, non autem secundum quantitatem, vt excellentia vocis in significando excedat quantitatem cognitionis in intelligendo: vel secundo, nomina significãt passiones, at quandoq, nominantur distinctius quam concipiantur.

Nomen à quo habet vt distincte significet.

24 Ad illud, quod quæris à quo habeat nomen, vt sic distinctè significet. Respond. si nominatio pendeat ex capite cognitionis à priori, vtique habebit ex hac cognitione distincta, vt sic distinctè repræsentet, sicut distinctè præconcipitur: si verò attendatur nominis impositio ab effectu à posteriori, dico id prouenire metaphysicè via translationis eorum, quæ reperiuntur in effectibus, vt perfectiori modo trãsferantur ad causam: sic namq; cognoscimus Deum, & via remotionis, & affirmationis, vt diximus, quo contingit plus nominare, quàm mente concipere, id supponendo, omnia, quæ reperiuntur in effectibus non dicentia imperfectionem, meliori modo reperiri in causa: & hæc confusa notitia sufficit. Addunt alij cognitionem distinctam haberi in desiderio, & in voto: sed hoc nõ est necesse, quia sufficit confusa illa, cũ fallibili notitia quòd effectus multo perfectiori modo cõtineantur in causis, & ob hoc sic nominentur distinctè.

Quia cognoscimus: ideo nominamus explicatur.

15 Ad causalem illam respondemus reddendo singula singulis, vt vera sit inspiciendo ordinem denominationis; quòd si fiat denominatio à priori, requirit distinctã notitiam, & erit vera causalis, quia enim à priori distinctè nouimus; ideo à priori distinctè nominamus, ordine tamen metaphysicæ abstractionis à posteriori non est adæquatè verum, licet namque nominare non possimus absque eo, quod aliqualiter cognoscamus, attamen sufficit abstractiua, & vniuersalis cognitio, vt est dictum.

Plus cõtingit cócipere, quàm nominare explicatur.

26 Ad axioma illud, quod plus, ac facilius contingat mente concipere, quàm ore proferre, iam dictum fuit in fine præcedentis capitis, quòd via positiuæ nominationis plus contingat nobis intelligere, quàm ore proferre; via autẽ nominationis negatiuæ, plus contingat explicare nomine, quàm cõcipere mente, vt de nomine infiniti, & depositiuo nomine quocunq; patuit: secundò dicendum, quòd via remotionis, & translationis metaphysicæ facilius nominamus, quàm concipiamus, quia perfectiones effectus perfectius in causa continentur.

Intelligentia Patrũ in oppositũ.

27 Ad Patres omnes, & Scripturas dicẽdum loqui modò superius explicato, vt loquendo de impositione nominis à priori, id sit prorsus impossibile nobis, cùm non cognoscamus à priori, nec tale consequens nomẽ sit impossibile, quòd si ea cognitio haberi posse à nobis, vtiq; quidditatiue etiam nosceremus à priori, seu nominaremus à priori: qua tñ cognitione dempta, id quod solum inculcant Patres; remanet à posteriori notitia, qua plus nominare possumus, quàm concipere, vt fuit dictum.

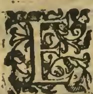
QVAE-

QVÆSTIO VIII.

Vtrum essentia sit de quidditate Dei.

ARTIC. I.

Affertur sententia negans.

X præsenti quæsito magis, magisq; Dei nomina explicare intendimus, dum de eius existentia controuertimus, vtrum sit ipsius modus intrinsecus, an verò de eius quidditate, & essentia. quod autem existentia non sit de quidditate Dei sic suadetur.

2 Primò, scientia abstrahit ab existentia, sed de Deo habere possumus scientiam, ergò eam habebimus de sola essentia, nō igitur de existentia, aliàs esset de re singulari scientia: maior patet, scientia enim est de re abstracta à singularitate, atq; conditionibus omnibus indiuiduantibus, prout in primo traditur post: vtpote existentia, & indiuiduales conditiones impediunt, quominus de re singulari firma, & infallibilis habeatur scientia.

3 Secundò, essentia, & existentia nullatenus seipsas includunt in rationes formales intrinsecas, ergò vnum non est de ratione alterius. consequens patet, & anteced. prob. & primò de essentia, nullum prius est dependens essentialiter à posteriori, nec enim posterius est de intrinseca ratione prioris, quia vt sic, aduenit priori, & inuenit illud in anteriori signo iā in suo esse formatum, ergo existentia nō est de ratione quidditatis, & essentiæ: probatur secundum, existentia est quid simplex, etenim est modus intrinsecus, qui vnicum solūmodo importat conceptum, quiq; vel totaliter scitur, vel ignoratur totaliter; si tamen essentia esset de eius ratione, iam duos implicaret conceptus, nec ex se sola perfectè, & adæquatè conciperetur, nisi etiam ad essentiæ conceptum recurreretur.

4 Tertiò, quæ sub cōmuni ratione nobis conueniunt, & Deo, ea quidem sicut nomine eadē sunt, ita quoque eadem erunt in ratione prędicandi, & essendi: at existentiæ conceptus vniuocè est vnus, nobis, & Deo communis, ergo sub eadem ratione communis: in nobis autem non est de essentia, ergò nec in Deo: sequela patet, aliàs cessaret vniuocatio, quæ sicut in communi conceptu prædicabili penès nos, & Deum, ita quoq; attendi debet penès eundem modum prædicandi.

5 Quartò, inde sequitur non posse à Viatore Deū cognosci naturaliter, nisi cognita sua actuali existētia, at hoc est falsū: probatur, aliàs possemus naturaliter deuenire in cognitionem huius Dei, seù nosceremus naturaliter Deum, vt hic Deus, quod negatur à Theologis: sequela probatur, cognito enim conceptu quidditatiuo, & intrinseco alicuius, cognoscitur & illud, cuius est.

6 Quintò tot essent in diuinis existentiæ, quot personæ: prob. multiplicato aliquo, multiplicātur omnia, quæ sunt de intrinseca ratione eius: at multiplicantur personæ, ergò multiplicantur existentiæ in diuinis: consequens est falsum. cū existētia absoluta vnica sit in diuinis. & relatiuæ plures, ergò.

7 Opinio hæc inualuit aliquando penès Scotistas, vt Trombetta in formalit. Mayron. in 1. d. 23. q. 1. Barg. & complures, indeq; arguunt ex doctrina Scoti, trahentes ipsum in ipsorum sēntentiam: siquidem in 4. d. 12. q. 2. in fin. asse-

asserit infinitatem esse medium ad essendum existētiam in diuinis: vnde elicitur priorem esse infinitatem existentia: at infinitas ex communi sententia, eorūdem etiam Scotist. est modus intrinsecus, ergò multò magis existentia erit modus.

8 Vltimò idem Scot. in 1.d.1.q.2. docet non posse frui persona absque fruitione essentiæ diuinæ, licet è couerso accidere possit: est autem existētia, & essentia de quidditate personæ, ergò possemus essentia frui sine personis.

9 Idē in 1.d.8.q.3. ad prim. princ. ait infinitatem præcedere ad existentiam: infinitas autem est modus, ergò multò magis existentia. Verùm est nihilominus, quòd in Scoti doctrina varietas reperitur locutionis de re hac: ideoque eius discipuli variant de eius mente circa præsens quæsitum: loca tamen etiam opposita eiusdem Scoti afferemus in fine subseq. artic. & pro vtraque parte in eadem via Scoti soluemus eius loca, & singula explicabimus in fine art. tertij. ex quo apparet problema esse penès ipsum: verum tamen magis ad nostram inclinare sētentiam, quòd sit de quidditate Dei.

ARTIC. II.

Statuitur existentiam esse de intrinseca ratione Dei.

9 NObis verò probabilior, verisimilior, immo absolutè verior apparet opposita opinio, qua statuimus existentiam esse de intrinseca ratione, & quidditate Dei, antequam verò eam rationibus, & authoritate probemus, vnum declarabimus.

Multiplex sensus quæstionis.

10 Quæstio hæc duplicem habere poterit sensum: alterum, vtrum existētia tanquam altera pars, seù cōceptus essentialis, adeo internè, & essentialiter ingrediatur constitutionem totius, vt sit de eius intrinseca ratione in cōstituendo, seù componendo, loquor genericè: alter erit, vtrum adeò necessariò competat existentia toti constituto, seù cōposito, vt iā nec esse possit vnquam separabilis talis existentia à sua essentia, sed absolutè, & necessariò sit tale; an verò non sic necessariò, sed ex adiuncto id accidat. quod quidem sub alijs verbis idem est dictu, ac quærere vtrum Deus sit de se hic, de se existens, ex cuius contrario oppositū habetur de creatura, dum quæritur, & diffinitur creaturam non esse de se hanc, nec de se existentem, cùm non sit ens necessarium, sed ex addito sibi adueniat existentia.

Existentia veluti alterum principium rei constitutiuum est de ratione intrinseca cuiuscunque entis.

11 Primo quidem sensu nulla est lis, & controuersia tollitur, etenim sic loquendo, existentia est de ratione intrinseca cuiuscunq; entis creati: patet, duo sūt principia cuiusque rei intrinseca metaphysica, essentia, & existentia, ad quæ ordine quodam intelligendi subsequitur totum constitutum per ea: ergò vnumquodque habet veluti intrinseca principia constitutiua tùm essentiam, tùm existentiam: patet insuper in compositione physica, veluti materia, cui adiungitur forma, ambo sunt de ratione intrinseca, & constitutiua compositi physici: ita quoque essentia, & existentia, quæ est actuans, & complens essentiam indiuidualiter, erunt sub ratione principij cōstitutiui de ratione intrinseca cuiuscunque. Et confirmatur, quia in sententia, & sensu multorum hoc negotium explicantiū, ita se habet essentia ad existentiam, sicut materia ad formam: & quidem non est incongruus explicandi modus: præcedit namque materia sub nostra conceptione formam, atque prior, vt aiunt natura, forma, subsequitur hæc, dat materiæ esse adæquatum, formale, completum, pariformiter existentia totam adæquat, & complet rationem essentiæ: est tamen in exemplo allato deficientia quædam, quod forma non dat materiæ existentiam, cùm ipsa habeat eam, distinctam etiam à forma, vt supponimus, existentia autem non supponit essentiam existentem, iam.n. cessaret creatio, vt optimè Scotus perpendit contra Henric. in 1.d.36. q.1. & daretur processus in infinitum in existentijs, cùm etiam de illa quærere

possemus an præsupponeret existentiam, & similia. exemplum tamen in eo fortasse currit, vt veluti forma vltimato perficit, ita quoque existentia vltimatò actuet rem totam.

12 Vel exemplo quoque explicari posset aptiori: omne quod est educitur de potentia in actum: id quidem creaturis competit, de nihilo alioqui producibilibus, quarum non esse, iam præcessit esse: essentia autem in opinione multorum se habet veluti potentia, & existentia veluti actus: quod quidē verisimile esse conuincitur, maximè in via Scoti, existimantis citato loco esse essentiæ idem esse, ac esse diminutū, cognitum in diuina mente, & deniq; esse potentiale, prout etiā docet in 2.d.1. q.1. quo fit vt transeat de potentia ad actū. At potentia, & actus sunt duo essentialia principia constitutiua intrinsecè cuiuscunq; igitur in hoc sensu nulla est controuersia vtrū existentia sit de quidditate Dei, quia erit etiā de quidditate creaturæ; cùm existentia sit de essentia rei existentis, & de ratione formali existentis, vt sic.

13 Adde, posse creaturam intelligi iam constitutam in suo esse quidditatiuè antecedenter, antequam sibi adueniat existentia, probatur id ex eo sequi: si namq; spectata existentia sub ratione principij constitutiui, non esset de quidditate creaturæ, ergo iam in aliquo priori creatura haberet verum esse à parte rei absque existentia, quæ tamen aduenire t enti iam cōpleto intrinsecè in suo esse, at hoc fieri nequit; esset.n.extra causas suas, absq; actuali esse, cùm id non penderet ex essentia: repugnat insuper cum esse essentiæ sit solummodo esse potentiale, & ens in actu non constituitur solūmodo ex esse potentiali, ergò concludamus, quòd sūpta existētia actuali pro principio constitutiuo intrinseco, est omnino asserēdum, eam esse de ratione intrinseca, & quidditate non solùm Dei, sed etiam creaturæ; quia effectus formalis est à causa formali, & existēs est effectus formalis existentiæ.

14 In alio ergò sensu explicanda venit, & terminanda lis nostra: vtrum .s. existentia propterea quòd Deus est ens necessarium, à se, independenter, & æternale, dicatur de eius quidditate: ex cuius opposito de creatura quæritur vtrum, qua ratione ipsa est ens dependens, contingens, non habēs esse à se, sit existentia modus eius, an de intrinseca ratione. primum quidem examinabimus, ad nostram spectans materiam, relinquemus secundum: immo ipsiusmet decisio ex prioris decisione pendet, cum oppositorum idem extet iudicium.

15 Nec deniq; sensus quæstionis erit, vtrum existentia sit de ratione intrinseca ipsius essentiæ hoc nāq; prorsus repugnat, cum nullum posterius, & aduentitium de ratione sit, & natura sui prioris, at esse essentiæ, licet non sit à parte rei antequam adueniat existētia, nihilominus, illa necessario prius concipitur, veluti fundamentum istius, veluti potentia præcedens actum, qua non pręeunte nullus sequeretur actus, nullaq; existentia actualis, non ergo in dubium reuocandum eam non esse de ratione intrinseca essentiæ; nec igitur quæstio in hoc sensu ventilabitur, sed in iam proximè explanato. *Existentia tanquam posterius non est de ratione intrinseca essentiæ tanquam prioris.*

16 Probemus autem principale intētum. Primo deducendo Aduersarios ad hoc inconueniens, vt concedant posse verè concipi Deum aliquando, posse, vel potuisse non esse. essentia quantum est de se cōcipitur esse prior sua existentia in quocunq; at prius, vt prius, & maximè si sit absolutum, non implicat vt sit, vel intelligi verè possit absq; posteriori, ergo non implicabit verè posse intelligi esse Dei absq; existentia Dei: sed esse essentiæ de se est nihil, ergo Deus poterit concipi procedere de nihilo ad suum esse: id autē est contra Dei æternitatem, atq; necessitatem essendi, ergo existentia est de ratione intrinseca Dei. totus discursus patet, & est omnino concedēdus: concluditur.n. Deum potuisse aliquando non existere. *Existentia est de quidditate Dei.*

17 Dixeris implicare concipi essentiam absq; existentia, propter idētitatem realē, præcipuè in Deo, ideoq; sicut non possunt esse separatæ, ita nec separatim concipi: sed demonstratur hanc rationem non destruere ratiocinatum discursum, licet identitas realis impediat separationem, vno namq; dem- *quare vnū non potest cōcipi sine altero.*

dempto destruitur reliquum, vt patet in omnibus, nihilominus ea ratione, qua aliquid est prius alio, potest sine contradictione concipi sine eo:& probatur, ideo aliquid non est conceptibile absq; altero. vel quia vnum est de ratione intrinseca alterius, vt de toto, & partib. repugnat.n.totũ sine partib. concipiatur. cum sint de ratione intrinseca,si.n.sine partib.conciperetur, nihil posset cõcipi in eo,cum destruatur essentia eius,quę pendet ex partib. vel secũdo ideo repugnat, quia est ens relatiuum,& relatiuum, vt pater concipi nequit absq; correlatiuo: at vero in casu nostro cessant hæ rationes:cessat prima,cum existentia, tãquam posterius per te non sit de ratione interna essentiæ; cessat etiam secunda, cum ambo sint absoluta,ergò stat ratio formata,quod verè posset concipi esse essentiæ Dei absq; existentia: sed illud primum esse est nihil, ergo potest primo concipi tanquam nihil,& tanquam non ens,deinde tanquam aduentitium ens ipse Deus.

18 Confirmatur: declarando sub qua ratione in creaturis existentia habeat rationem modi, & non quidditatis,modo iam explicato:ideo sciendũ quod ens de se est indifferens ad contrahi ad Petrum, Franciscum, Ioannem, &c.indifferens vt reperiatur in substantia, & accidenti, indifferens ad contrahi in hoc, vel alio, & alio tempore.vnde cum de se hæc nõ includat, merito hęc erunt sibi aduentitia,& accidentalia, & prorsus destructibilia,ac separabilia. esto exemplum de qualitate,vt albedine, quæ quidem ex se indifferens est ad hunc potius, quam alterum gradum albedinis, nec namq; magis appetit esse sub decem, quam sub quindecim: inde concluditur gradus fore sibi aduentitios, atq; prorsus accidentales, ideoq; vocari modos quosdam, sub quibus reperitur albedo, vnde ad interrogationem factam de albedine.s.sub quo modo reperitur albedo,respondetur, sub modo intenso,aut remisso, decem, vel quindecim graduum. Similiter, si de ente fiat interrogatio, sub quo modo reperitur ens,respondebitur, sub modo substantiali, vel accidentali, sub modo finito,

Existentia in creaturis cur habeat rationẽ modi intrinseci.

tanto,& tanto, longo, profundo,& similia: ergo patet, quæ sit ratio modi contrahendi ens.

19 Explicatur amplius,& fortè melius, & hæc fortassis erit adæquata explicatio controuersiæ,vnde cæteræ soluantur difficultates. Modi isti, intensum, & remissum, sunt separabiles ab albedine, quæ namq; erat sub decem, potest denigrari aliquanto, & fieri sub quinq; ita quoq; augeri de decem ad viginti, &c. ex quo colligitur modos non esse perpetuo, ac indelebiliter affixos ei,cuius sunt modi. insuper, existentia Petri potest destrui, alterari, & omnino perire,quo fit,vt non semper, nec necessario modus hic additus enti, semper hæreat enti, cum existentia non necessario conueniat enti:& sicut antea ens absq; existentiæ modo concipiebatur sub puro esse possibili, ita quoq; in actu positum, potest omnino carere actu, dempto, & destructo suo existendi modo per existentiam.

Modus rei est separabilis ab ipsa re, in creaturis.

20 At in Deo non sic contemplari licet,sed opposita ratione:concipiamus namq; ens in ipso, in æternitate coniunctum existentiæ: & vtiq; reperiemus,modum hunc,quẽ sic vocamus in creaturis, nusquam separatum fuisse,aut separari posse à tali esse,quo fit, vt cum identificentur realiter,cum sint omnino inuariabilia, nusquam separabilia,apud eum namq; iuxta D.Iacobi sent.in ep.canon. *non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*: inde fit,vt omnino hac ratione censeatur existentia in eo de ratione intrinseca, & in creatura modus.

Non sic in Deo.

21 Insuper id patebit explicando pullulationem modorum tùm in creaturis tum verò in Deo:pullulãtes modi necesse est existentiam supponant rei completam: & licet in creaturis ipsamet existentia sit modus,nihilominus in ordine modorum debet primũ locum obtinere, vtpotè proximus attingens ad completionem rei:est nãq; existentia actualis, vltimum & finale complementum in ratione absolutè essendi extra causas, atq; extra potentialitatem vniuersam. sitq; insuper, vt eadem existentia,nedum rationem obtineat modi, verum etiã sit pars quidditatis rei,vt initio explicuimus: quo-

modo autem possit ab eodem formaliter præstari vtrumq; breuiter attingamus; existentia prout est de quidditate existentis, pars erit essentialis cuiuscunq, rei existentis, siuè increatæ, siuè creatæ: omne namq; existens, per existentiam est formaliter existens, ergo existentia in quocunq; erit ratio formalis, interna, & essentialis existendi, ergo vt sic, est pars quidditatis rei singularis, tùm Dei, tum vero creaturæ: & ista est vera, & necessaria explicatio huius materiæ, qua vero ratione existentia est mutabilis, atq; mutabilis, recedens, atq; omnino defectibilis, & separabilis ab ente, inde fit, vt vocetur modus entis; in Deo autem, quą ratione necessario inest, atq; immutabiliter figitur, vocetur non modus, nec separabilis abente, atq; destructibilis aliquando, sed omnino de quidditate, cum sit necesse esse, de sui natura existens, cuius existentia prædicetur per se primo de natura Dei.

Existentia quomodo habet rationem modi intrinseci, et quidditatis.

22 Ergo ad Deum conuertendo sermonem, primum, quod in eo supponimus, est suum actuale, & existens esse: ab hoc inde percipimus promanare perfectiones cæteras ipsi Deo competentes. ratio id suadet, vt diuinum esse præsupponatur velut radix primaria, primumq; fundamentum eorũ, quæ ibi emanãt: quod si id in creaturis verum est, multo potius erit verum in Deo. existens ergo diuinum esse ibi est quid primum, igitur nil aliud præsupponit, à quo ipsum esse actualis existẽtiæ possit promanare tanquam modus: consequens igitur est, vt ipsum sit omnino primum, & ex eo, cuncta ibi reperta: quo fit, vt cõtinuo infinitas pullulet, tanquam internus modus; necessitas essendi, infinitas, duratio, æternitas, & huius generis, ergo si cũcta præcedit existentia Dei, & ipsa posterior est nulli perfectioni ibi repertæ, ratio insurgit, vt non sit modus pullulans, quia haberet alioqui rationem posterioris.

In creaturis essentia concipitur absq; existentia ex natura rei, non sic in Deo.

23 Patet amplius ex opposito ad creaturas. ens penes creaturas, prius concipitur, sub esse essentiæ; quam sub actuali existentia: immo ita verum est ex natura rei: rosa namq; nunc nõ est existenter, igitur nũc in potentiali entiũ latitudine includitur, carens actuali existentia: & antequam mũdus crearetur, ipse orbis erat solummodo sub esse potentiali ipsius entis, igitur verũ est, in creaturis verè concipi esse possibile, seu ens absq; existentia: non.n. fuere perpetuo, nec necessario connexa: quod si ab æterno fuisset mundus, ac nunquam existentia alicuius dependentis fuisset abstracta ab ente, nihilominus talis connexio non erat absolutè necessaria, quo fit, vt sua ratione ens, vt possibile, præcedat actuale esse: hinc fit, vt existentia adueniens dicatur modus aduentitius, & quid nouiter consequens; at in Deo re vera nusquam concipi licet ens absq; existentia, nusquam.n. fuit sub solo esse possibili, quia in æternis non differt esse à posse: nec abstractione diuisa potest re vera, per intellectum sic cogitari, licet intellectus abstractione præcisiua id minimè implicet, at hæc abstractio non est in re: quo fit, vt nullatenus existentia sua dicatur aduentitius modus, nullatenus accidens, nullatenus consequenter modus intrinsecus, sed de ratione formalissima Dei ipsius.

24 Est quidam explicandi modus sententiam istam Fauentini in 1. disp. 14. qui sub distinctione loquens, putat rem totam & pro Deo, & pro creatura plenè explicare; existentiam namq; dupliciter considerat, realiter, & formaliter: primo modo, inquit, esse de quidditate vtriusq; secundo autem esse de vtriusq; etiam modalitate, seu modum vtriusq; intrinsecum: rationem vero primi assignat, quia identificatur existentia realiter cum essentia, ideo in omnibus est de quidditate: & rationẽ affert secundi, quia propter distinctionem formalem inter eas insurgentem, fit vt in Deo, & creaturis sit modus intrinsecus.

Fauentini sententia.

25 Hæc tamen explicatio nec rem enodat, nec difficultates dissoluit; pari etiam modo de creaturis loquitur, & de Deo: vbi tamen pro Deo omnino pugnare debemus, minusq; pro creatura. Et improbatur primo hæc sententia: inde.n. sequitur vt non magis existentia sit de ratione quidditatiua Dei, quam creaturæ, sed consequens est cõmuniter refutatum in schola Scotista-

Improbatur Fauentini explicatio. primò.

rum, cuius & ipse est Assecla, ergo est minus apta explicatio. patet autem quod id sequatur, quia per ipsum realiter sumpta existentia qua ratione est eadem cum essentia ea ratione est de quidditate Dei: sed in vniuersum, etiã in creaturis existentia est realiter eadem cum essentia, vt ex eorũdem Scotistarum sententia habetur ex Scot. quem etiam ipse citat, quodlib. 6. & in 2. d. 3. q. 3. ergò absolutè censendum etiam in creaturis esse de quidditate. Magis autem mirandum, vt dicat esse etiam de quidditate creaturæ, realiter, ex ijs, quæ sequuntur inconuenientibus, vt dicemus.

Impugnatur secũdo. 26 Insuper aliam addit rationem, propter quam in creaturis sit modus: quia scilicet essentiæ creatæ variantur, inde accidunt enti, & pro varietate entium fiat, & modorum variatio: At hoc conuincit, vt omnino negemus in Deo esse posse quouis modo sumpta existẽtia modus intrinsecus: nãq; vt iã ostendimus varietas, quæ in creaturis est ratio, vt existentia accidat tanquam modus separabilis enti, eadem, quæ omnino abest à Deo, erit ex opposito ratio, vt in Deo, etiam formaliter sumpta existentia non sit modus; sustinet tamen ipse formaliter sumptam existentiam esse modũ Dei, sicut & creaturæ; in deo autem non accidit, nec existit variabiliter, ergò nõ est modus.

Impugnatur tertio. 27 Vlterius ratio de identitate reali impugnatur: ex ea namq; sequitur omnes intrinsecos Dei modos, immo q.d. quid est ad intra fore de quidditate Dei: si namque ratio identificationis realis existẽtiæ cum essentia, est in causa, vt existentia sit de Dei quidditate, etiam infinitas, æternitas, cæteraq; attributa, immo & personalitates sunt identificata Deo personaliter, ergo ista omnia de quidditate erunt Dei, cùm tamen constet oppositum, præcipuè in doctrina Scot. at D. Dion. docet ea, quæ circa essentiam sunt non esse de quidditate essentiæ, cùm asserat attributa, & modos, veluti infinitatem, iustitiam, bonitatem, & similia non essẽtiam dicere, sed quæ circumstant essẽtiam, ergó realis identitas non est ratio, qua fiant de quidditate Dei, nec existentia igitur erit de quidditate spectando hunc suum sustinendi modũ per identitatem realem.

Existentia Dei nõ habet rationẽ potẽtiæ, nec existentia rationem actus. 28 Et confirmatur principalis cõclusio, quia per nullius intellectus discursum concipi potest Dei essentia tanquam potentialis ad eiusdem Dei existentiam, ergò est de eius quidditate, & essentia: consequens patet, quia nullum aduentitium, & accidentale est de ratione intrinseca prioris. probatur autem antecedens, quia Dei essentia non est veluti nostra essentia, potentialis quidem ad existendum aliquando in tempore in re extra: cùm sit ens contingens, non necessariò habens tale esse. At Dei essentia est de se necesse esse, immo Deus existens, & vt hic Deus, quatenus vtrumq; includit, & essentiam, & existentiam est de se necesse esse; vbi autem talis reperitur necessitas de se essendi, nulla reperiri potest potentialitas: probo à contrario, potẽtialitas hæc caret totali actu, & perfectione totali, seù si non caret actualiter omni perfectione, saltem carere potest per Dei potentiam, exemplifico in materia prima carente hucusque vltima perfectissima forma, cum continuo ordinetur ad nouas formas: & insuper & si Deus ab initio sibi formam perfectissimam indidisset, continentem omnem virtutem cuiusuis alterius formæ, tamen id non necessitate euenisset, sed gratuito, & per accidens, ex superioris Agentis præuentione. At Dei essentia nec caruit vnquam, nec carere potuit tali existentia ergò non habet hanc rationem potentialitatis.

Potentialitas logica nõ excluditur à Deo, sed physica. 29 Quòd si contendas potentialitatem ad essendum admitti debere necessario in Deo, quia quod non habet potentiam ad esse, seù ad existere, nunquam erit, ergò in Dei essentia erit potentialitas ad existendum, Respondemus enim, duplicem reperiri potentialitatem, quæ vocatur potẽtialitatem, alteram quæ non est nisi non repugnantia terminorum, & altera potentia subiectiua, seù physica, quæ est alicuius imperfecti carentis vlteriori perfectione, ad quam tamen habet aptitudinem vt habeat: primo modo Dei essentia est in potentia ad existẽdum, & hæc nullam dicit imperfectionem,

&

& reperitur tum in creaturis, tùm verò in Deo, quo etiã modo Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus dicuntur hac potẽtialitate callere vt verè ſint: de ſecunda autem nulla eſt controuerſia, cùm ſit omnino neganda à Deo, & in ſolis creaturis apponẽda; de qua Scot. in 1.d.7.q.1.lit.k.

30 Linquo rationes cæteras ad hoc, conſtaret enim ex genere, & differentia; ex actu, & potentia; eſſet vera compoſitio in Deo, ſaltem metaphyſica; haberet rationem formæ, & informabilis; indueret rationem partis & totius; includeret quantum eſt ex ſe carentiam perfectionis alicuius, nempè exiſtentiæ, ſaltem in illo priori, in quo potentialitas abſtrahit ab actualitate, cùm ſub ratione potentialis concpiatur, prius enim qua ratione prius, præcipuè ſi ſit abſolutum concipi poteſt abſque poſteriori, hæc verò omnia imperfectum reddunt Deum, ergò eſt magis rationabilis opinio, quòd ſit de intrinſeca ratione Dei.

31 Confirmatur deniq; ex Scripturæ, & Sanctorum Patrum authoritatibus ſufficere autem viderẽtur quæ ſupra attulimus cum de diuinis loquebamur nominibus vbi nomen hoc *eſt*, cũ cæteris, Deo ipſi adaptauimus, vtpote naturam eius apprime inter omnia explicantibus, celebris autem eſt locus ille Exod.3. *ego ſum qui ſum, qui eſt miſit me ad te.* vbi nomine hoc primum contentatur honeſtari, veluti eſſentialiori ipſi Deitati. quòd ſi dixeris per id non haberi niſi ſimplicem Dei eſſentiam, non autem exiſtentiã, at falleris, etenim mos dialecticorum is eſt, vt mediante verbo hoc ſubſtantiuo cõnotent eſſentiam ſimul, & coexiſtentiam ſubiecti, patet in propoſitione hac, Franciſcus eſt: in qua non prædicatur de eo entitas illa abſtracta, ſeù potentialis, & quam vocant in eſſe diminuto, ſeù idæali, vel cognito, ſeù in potentia obiectiua, ſed connotant entitatem realem, veram, & extra cauſas ſuas, vt intelligatur per talem propoſitionem habere verum eſſe exiſtentiæ: igitur conſimile indicium elicitur ex hoc textu, *ego ſum*, ideſt, ego exiſto: vt ſicut eſſentiam neceſſario, & à me habeo, ita & exiſtentia neceſſariò mihi competat, & ſum exiſtens per eſſentiam. Idipſum exprimimit pſalm. 101. *tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient*: denotatur autem hic illud idem, quod in alio loco, dum dicit, *tu autem idem ipſe es*: & cùm addit, *anni tui non deficient*, magis figitur neceſſitas exiſtentiæ Dei, dum immortalis, æterna, & indeficiens eſt, atq; ſibi vndequaque competens, veluti de quidditate eius. & hoc denique magis, magiſq; confirmat Ioannes Apoc. 1. *qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt*, vtpotè ideo fuit, eſt, & erit, quia eſt ens per ſe, per eſſentiam independens, neceſſe eſſe, & ex ſui natura tale, cui ab intrinſeco ratio non repugnet eſſendi, atque exiſtendi.

32 Sed inter Patres D. Hieron. epiſt.57. ad Damaſ. ait, *ſolum Deum eſſe, qui eſſentiæ nomen verè teneat*: quaſi diceret, creaturis per accidens, & non omnino per ſe, competit ratio eſſendi, cum non neceſſario exiſtant: exiſtit verò neceſſario Deus, ideo ſibi ſoli cõpetit per ſe ratio, à ſe, & neceſſariò exiſtendi. & D. Auguſt. 12. de Ciuit. Dei cap.2. vocat *Deum ſummam eſſentiam, quia ſummè eſt*: ſummè autem eſſe duo denotat, & infinitatem in eſſendo, cùm contineat in ſumo perfectionis gradu omnem ſui, & creaturarum entitatem, atque etiam neceſſitatem explicat eiuſdem diuini eſſe, ſeù exiſtente. idem lib. de vera Relig. c.49. *ipſe*, ait, *ſolus dicere potuit, ego ſum qui ſum.* & D. Bernard. l.5. de conſiderat *nil magis*, inquit, *Deo cõpetit, quàm hoc nomen, qui eſt.* & Ambr. epiſt. 63. ait, *hoc eſt verum Dei nomen, eſſe ſemper*: quid vltra in his immorari, cùm ipſemet ſuo ore protulerit, ſe eſſe *qui eſt*, vnde ex eademet veritate conſtat de ſui quidditate eſſe exiſtentiam, cum per eſſe, exiſtentiam cõnotari iam iam attigimus. quod deniq; Ethnici agnouere, nullo melius exiſtimantes potuiſſe Deum adorare, ſalutare, & reuereri nomine, quàm nomine, ſeù verbo eſſẽdi, inſculptum namq; erat in Delphico Phano maiorib. characterib. hoc verbum, *es*, quod etiam in propatulo oculis ingredientium obiectabatur, vt indicarent ingredientib. nullo excellentiori potuiſſe Deum titulo reuereri, quàm

quàm hoc, *tu es*; quæ veritas, vt necessaria est, ita quoq; latens esse non potuit, vt ab omnibus aptiori quo possumus, adoremus, salutemus, ac adoremus Deum, titulo, & charactere, quia solùm eo dignus est ille, qui verè est, fuit, & qui venturus est.

Ex comuni senténtia Scotistarum.

33 Hæc etiam sententia est communiter penès Scotistas: & præcipuè eam docet Scotus in 1. d.2. q.1. cùm ait, *existentiam Dei immediatissimè competere essentiæ Dei*. & quod propositio, in qua prædicatur esse de Deo, *non est secundi modi; & quòd ad ipsam reducantur, & resoluantur cæteræ propositiones de Deo.* Item in quæst.6. quodlib. docet, *sicut essentia habet modum intrinsecum, ita & existentia.* si autem ipsa habet modum intrinsecum, quisquis sit, vel infinitas, vel æternitas, non ergò ipsa poterit esse modus intrinsecus. Accedunt cæteri Scotistæ, vt Vallon. in formalitar. in artic. de modis intrinsecis. Mauritius, Vigerius, Laurentius Brixian. Costacciar. in prædicto loco formalitar. Lychet. & Expositores in q.6. quodlib. & cæterorum communis, præcipuè Recentiorum:

ARTIC. III.

Soluuntur argumenta primi artic.

De existẽtia rei vtrũ possit haberi scientia. Responsio Vallonis confutatur

34 AD primi autem articuli argumenta descendendo, vbi in primo dicitur, de existentia non haberi scientiam, Respondet Vallonus cõcedendo argumentum saltem pro statu isto, cum non habeamus scientiam de Dei existentia. doctrina equidem vera est, pro statu.n.isto confusè concipimus Dei existentiã: sed ratio propter quam id concedat Vallonus, videtur esse, ne concedat de existentia haberi posse scientiam aliquando: dicit.n. non haberi de Deo scientiam nisi quatenus abstrahit ab existentia. At id minus congruè dicitur, habere.n. possumus de Dei existentia, vt existentia est, veram scientiam, non dico naturæ virib. sed Dei supernaturali infusione: sed quæstio non sistit in modo cognoscendi, sed solùm quæritur vtrum existentia actualis Dei possit esse terminus verę scientiæ. negant hi, quia scientia abstrahit ab existentia; sed falluntur, alia est.n. ratio in creaturis, & alia in Deo: ideo namq, de existentia creaturæ non habemus scientiam in rigore sumptam, quia existentia creata defectibilis est, annihilabilis, & corruptibilis, ergo vbi tales desunt conditiones non implicat reperiri de existentia veram scientiam: at existentia Dei est æterna, necesse esse, indefectibilis, & nulli obnoxia defectui, ergo verè de eius existentia haberi poterit scientia, si per Dei infusionem ea daretur: Aristoteles autem loquebatur de existentia defectibili creaturarum. de hoc actum fuit sup. q. an Theol: sit scientia.

35 Ad secundum respondeo, non quidem existentiam esse de quidditate essentiæ creatæ, quia illa quantum est ex se, est posterior, & essentia est prior, & hæc est in potentia ad illam: & illa est verus actus, actuans, & determinãs istam: & est actus contingens, quia non necessarius, estq, defectibilis: sicq; existentia, & est posterior ad essentiam, & tanquam posterius, non est de essentia prioris; at in Deo existentia non est posterior essentia, quia nec est forma eius, nec illa est in potentia ad istam, ideo existentia includitur in illa.

36 Ad tertium respondet Lychetus distinguendo, vel namq; intelligis existentiam Dei, & creaturæ esse eiusdem rationis trascendentalis, vel specificè; primo modo concedit eiusdem esse rationis, sed secundo modo negat, ac per hoc vni, ait, esse de quidditate, & alteri modum. Responsio tamen distinctiua pugnat cum sentẽtia sui Doctoris, asserit.n. Scot. in 1.d.3. modum intrinsecum esse irresolubilem in vlteriorem conceptum, quapropter cum existentia creaturæ sit modus, vnicum importabit conceptum, quo fit vt non possit duas habere conceptiones, quarum altera conueniat, & altera differat, sicq: optimè impugnat ipsum Vallonus loc. cit. ideo negandum omnino cõuenire simul duas istas existentias, & qua ratione disparatæ sunt, ea di-

Lycheti rẽsponsio cõfutatur.

uersa

uersa sortiantur effecta, sub ratione modi, & quidditatis.

Cognoscimus Deū hunc, sed nō vt hūc, distinctè.

37 Ad quartum negatur posse naturaliter in speciali cognoscere, & determinatè sub hac existentia, *vt hac*: verè quidem scimus Deum habere esse, & actualem existentiam, attamen non cognoscimus pro statu viæ Deum *vt hunc*, seu vt hanc actualem existentiam habentem: itaq; sicut imperfectè eum noscimus, & confusè, ita confusè noscimus hanc particularem, & vnam numero, seu determinatam sui existentiam; scio.n. Deum habere existentiam, & nosco Deum hunc, sed non scio *vt hunc*, nec nosco existentiam *vt hanc* in sensu reduplicatiuo, licet sciam existētiam esse de eius quidditate, & ratione intrinseca: exemplum sit, scio reperiri Imperatorem, & scio ipsum habere actualem existentiam, igitur scio ipsum in rerum natura verè existere; attamen non nosco ipsum distinctè, *vt hunc*, & vt tali pollentem existentia, quia non dum vidi: ita quia Deum non vidimus, non cognoscimus eius existentiam, *vt hanc*: licet aliunde sciamus, siue credamus habere existentiam. Vel sub alijs verbis, scimus eius existentiam abstractiuè, non intuitiuè, & scimus per fidē.

Ad multiplicationē suppositorum vtrū multiplicetur existētia.

38 Ad quintum negatur ex multiplicatione suppositorum multiplicari existentias diuinas, vt magis ostendam infra: sequitur autem quod multiplicatis suppositis multiplicantur subsistētiæ relatiuæ. Cum dicis, multiplicatis posteriorib. multiplicātur ea, quæ sunt de intrinseca ratione eorum: existentia autem est de ratione suppositorum. Resp. verum antecedens in causis, & causatis, vbi ratio intrinseca, & quidditatiua est finita, & limitata, quæ cum non possit vna numero reperiri simul in plurib. suppositis, necesse est vt multiplicetur, at diuina existentia, qua ratione est infinita, simul reperitur in plurib. hipostasib. & scimus per fidem.

Infinitas est mediū ad proban. subsistentias respectiuas, nō autem existētiam.

39 Ad illud de infinitate respondetur Scoti mentem non esse, afferere quod mediante infinitate à priori demonstretur existentia absoluta Dei, sed loquitur de subsistentia relatiua, seu de personis diuinis: probat.n. personas, seu relationes diuinas per se esse, idest non in alio, ea ratione, quia infinitæ sunt: en ergo infinitas est mediū ad probandam subsistentiam respectiuam, non autem existentiam absolutā. licet talis probatio in eiusdem Scoti via parum valeat, cum doceat non dicere formaliter infinitam perfectionē relationes diuinas. est responsio altera, de qua infra.

Essētia potest terminare fruitionē absq; personis de pot. Dei ex Scot.

40 Ad vltimum, est iam certum in eiusdem doctrina posse essentiam terminare fruitionem absq; personis, & personas non posse id præstare absq; essentia; at nihil inde concluditur contra principale quæsitum; etenim essentia prior est personis, nec personæ in essentiæ quidditate includuntur, inde fit vt merito docuerit illam absq; his, terminum posse esse per Dei saltem potentiam fruitionis.

ARTIC. IV.

Resoluitur quæstio problematicè pro vtraq; parte.

Resoluitur insuper quæstio in vtramque partem.

41 QVod autem in fine primi artic. promisimus, nunc præstādum: vt dum problema videtur in via Scoti, & Scotistarum, soluamus pro vtraq; parte, & declaremus pugnantia Scoti loca in gratiam Scotistarum: nostra tamen sententia declarata remanet artic. præced.

Ad probandum esse modum intrinsecum adducitur locus quolib. 1. d. 8. q. 3. ad arg. princ. vbi ait infinitatē, præcedere existentiam, at illa est modus, modus autem non præcedit quidditatem, ergo existentia est modus. Respond. intentum suum esse ostendere infinitatem præcedere rationem indiuidualem, & hæccheitatem, seu vltimā actualitatem, non autem existentiam, quia hæc præcedit illam: docet.n. ibi non ideo Deum esse infinitum, quia est hic, & singularis, & indiuidualis, sed ideo esse hunc, & singularem, & hac vltima actualitate completum, quia est infinitus: en quomodo vult quod infinitas præcedit solum ad singularitatē, non autem id docet de existentia.

42 Alter etiam locus in 4. d. 12. q. 2. quo ait *infinitatem esse medium ad esserendum existentiam in diuinis*: ex quo habetur quod infinitas præcedit, quæ tamen est modus, & consimiliter existentia sequens, & per eam probata erit modus. qui tamen facilè declaratur primo, quod demonstratio alicuius essentialis potest fieri à posteriori, ex quo tamen non sequitur medium demonstrans esse prius, & demonstratum posterius, vt demonstramus rationale per risibile, non tamen sequitur risibile esse prius rationali: possumus consimiliter vti infinitate pro medio ad demonstrandam diuinam existentiam, quæ demonstratio erit posterioristica, at inde non sequitur existentiam esse posteriorem in entitate, sed in sola argutione, & discursu: Responsio altera habetur sup. ad sextum, quod intendebat demonstrare existentiam relatiuã, non absolutam, quod verum est, quia prius Deus est absolutè infinitus, inde vero concipitur sub esse relatiuo, & personali ad intra: & eadem infinitas esset ratio probandi apud Scotum relationes diuinas per se existere, seu subsistere, quia quod est infinitum per se subsistit, at relationes non per se subsistunt, ergo non sunt infinitæ: & hanc existentiam relatiuam probare intendebat contra aduersarios Scotus.

43 Ex altero capite oppositum habet in 1. d. 2. q. 2. vbi ait, existere immediatissimè competere Deo: & subdit propositionem, in qua prædicatur esse de Deo, non esse secundi modi: quod si non est secũdi modi, ergo prædicatur in primo modo, & ita erit de quidditate: sed respondetur ad hoc negandam esse sequelam: non.n.valet, nõ est secundi modi, ergo primi, quia esse potest quarti, vel tertij: & licet in subiecta materia hoc non procedat, quia existentia non prędicatur in tertio, aut quarto modo, tamen intentio eius est, non esse secundi modi, quia non distinguitur formaliter ab essentia; ea.n. quæ sunt secundi modi distinguuntur formaliter in eius sententia, at modus distinguitur modaliter, vel ex natura rei, non formaliter, ergo sic aiebat non esse secundi modi, non tamen inferre intendebat esse primi modi.

44 Insuper in quolib. 2. docet, sicut essentia habet modum intrinsecum infinitatem, ita existẽtiam habere modum intrinsecum æternitatem; at modus non habet modum, ergo si existentia habet modũ, erit de essentia. Resp. velle docere, quod ęternitas non competit, nisi rei actu existenti; sicut nãq; esse temporaneum non conuenit enti in potentia, sed enti verè in actu existẽti, ita æternitas Dei competit Deo, quatenus actualiter existit, & hac ratione appellat eam modum intrinsecum.

45 Fateor tamen recensita loca valdè vrgere pro sententia opposita; nihilominus non recedimus à sententia hac, quæ est communis, & magis etiam de mente eiusdem Scoti, & discipulorum.

S DIS-

DISPVTATIO QVARTA
De Deo.

QVÆSTIO PRIMA
Vtrum Deus ſit,& demonſtrari poſſit ipſum eſſe.

ARTIC. I:
Qui negauerint eſſe Deum.

1 Vam ſubdubia, & inconſtāis ſemper extiteri humana ratio exinde melius lius colligitur, ꝙ nō ſemper eundē, vnumque Gentes Deum coluerūt: immo ad libitum vel nouos ſibi Deos inſculpſerunt, vel adinuenerunt. quin potius quæcunque oculis, ſenſibuſuè obiectabantur, ſpontè propria, ea omnino pro numinibus adorauerunt, & eo tādem aduenit humana fatuitas, vt omnē prorſus quandoq; è mundo tollendum fore ſtatuiſſent Deum: vt inde ſingula caſui, & fortunæ ſub ecta eſſent. quin potius non Deos omnes, ſeù vnaquæq; Natio proprios ſibi adſcribebat Deos, vniuerſa Gentiū multitudo reuerentiā præſtabat, & honorē, immo vnuſquiſq; Deo ſuo retento, alienum refellebat, & pro viribus ludibrio afficiebat. ſic Alexander teſtatur Genial. Dier. lib. 4. Romanos lege ſtatuiſſe, vt nonniſi Patrij Dij colerentur in Vrbe, reiectis cæteris, expulſis, & abnegatis externis, ſic etiā Cōſulibus Piſone, & Gabinio, collocatis iā in Capitolio Romanis Dijs, Aras continuo euerſas fuiſſe Harpocratis, Serapidis, & Iſidis, quos veluti Deos primitus coluere, & ne vltro ho res, ac thura adolerent.

Deorum multitudo penès varias nationes.

2 Vniuerſæ quidem Nationes ſpeciale Numen ſibi præſtituere, atque adorauere: licet verò in ſpecie errauerint, Soli, cæteriſq; planetis, ſiue lignis, ſiue brutis, ſiue lapidibus thus adolentes, tamen ipſum Deum in ſe, ſeu in genere, non reſpuerunt. Sed peius omnibus errant Athæiſtæ, qui omnē reſpuūt Deum, tùm in ſpecie, tùm in genere: Appellantur autem Athæiſtæ, ſumpta denominatione à verbo græco *Atheos*, quod denotat, *ſine Deo*. vnde & Athæiſtæ vocantur, & meritò, quia ſicut ipſi non ſunt de Populo Dei, ita nec noſter Deus eſſe vult eorum Deus, niſi in cōdemnando, & igni tradendo, ſicut prædixerat per Oſeæ 1. *ipſi non erunt populus meus, nec ego*, ait, *ero eorum Deus*: cuius oppoſitum de noſtris, veriſque conſtat fidelibus, Apocal. 21. *ipſe populus eius erunt, & ipſe Deus erit eorum Deus*: & Eccleſia in matutini inuitat: canit, *ipſe eſt Dominus Deus noſter, nos autem populus eius, & oues paſcuæ eius.*

Athæiſtæ.

3 Quòd ſi quæras vnde ortum habuit, & fomentum recepit hæc eorum ſtultitia? vtique cauſam hanc reddit pſalm. 13. *dixit inſipiens in corde ſuo, nō eſt Deus*. igitur cauſa cur Deum negarent erat eorum inſipientia: qui tamen iuxta loquutionem Apoſtoli *cùm ſapientes viderentur, ſtulti facti ſunt*. Rom. 1. ſed aliam addamus, quæ fortaſſe

Atheiſtaru fundamēta

tasse præcipuam causam attinget cur Deum negent: sciunt siquidem, quòd si Deum reciperent, abstringerentur Dei leges obseruare, abstinere, & ab illecebris, sensus motus effrænare, concupiscentijs abdicare, ipsumq; veluti Punitorem expectare. hinc psalm. *noluit intelligere vt benè ageret.* hæc omnia sub sequuntur ex vnius veri Dei cultu, & confessione.

4 Addit autem, & rationem alteram, sed non antecedenti dissimilem Lindanus in dubitant: quòd cùm Caluini Asseclæ cogitarent quonam modo Romanam Sedem, ac omnium Ecclesiarum Matrem, & Magistram, siuè etiam Romanum Pōtificem, vel scriptis possent eliminare: id inter omnes determinatum fuisse, vt docerent animam simul interire cum corpore: ex qua blasphemia cogerentur negare Purgatorium, Pōtificiam potestatem: Indulgentias, Paradisum, Infernum, ac totam vnico commento declinare Ecclesiam, sacrumq; Diui Petri destruere principatum. sed videtur hoc in loco Sap. 2 præuisum fuisse quod dicunt, ac in persona istorum antiquitus præsentitum: *Dixerunt impij*, ait textus, *cogitantes apud se non rectè; exiguum, & cũ tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reuerti ab Inferis, quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tãquam non fuerimus.* & post multa alia his similia, cùm statuissent spiritum interire, ac corpus, nullumq; fore postmodum præmium, vel gehennam, subsequuntur, ad libertatem sensus, ac vitæ se inuicem exhortantes, *venite ergò*, inquiunt, *& fruamur bonis quæ sunt; vino pretioso, & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis. coronemus nos rosis antequã marcescant, nullum sit pratum quod non pertranseat luxuria nostra. nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ: vbiq; relinquamus signa lætitiæ. quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors.* concludit autem contra eos sermonem Salomon, & ait, *hæc cogitauerunt, & errauerunt, excæcauit enim illos malitia eorum; quoniam Deus creauit hominem inexterminabilem, & ad imaginem sililitudinis suæ fecit illum.* hæc de Athæistis.

5 Verum est tamen, quòd error hic non nouus, sed antiquus adhuc fuit in Orbe: etenim ex ijs, qui fidem eousque non susceperãt christianam, multi in dubium reuocauerunt vtrum Deus esset, & alij Deum vndequaque negabant, vnde etiam ij hoc nomine censebantur Athæistarum. inter hos fuere Diagoras, Prothagoras, Teeodorus, Melius, & quamplures, de quibus Plutar. lib. 1. de placit. phil. c. 7. Theodoret. lib. 3. græc. affect. Lactant. l. 1. diu. inst. c. 2. atq; Cicero lib. 1. de not. Deos: Narrat Ioseph. 2. contra Appion. & Plato 10. de Repub. Athæos fuisse capite damnatos ab Atheniensibus, quæ etiam pœna vigebat tempore Esdræ habetur, namq; l. 4. c. 8. *dixerunt in corde suo nō esse Deum, & quidem scientes quoniam moriuntur.* hæc ibi.

ARTIC. II.

Rationes naturales, quibus probatur Deum esse, non esse efficaces ostenditur.

1 SVpposito autem Deum esse per fidem, scripturas, & Sanctos Patres, quibus certò credimus ipsum habere esse, prout subseq. artic. ostendemus: discutiendum modo remanet, an ratione naturali conuinci possit ipsũ esse, itaut naturales rationes, quæ à Theologicis principijs minimè deducuntur, sed solum naturali lumini innituntur, possint verè vocari efficaces, veræq; demonstrationes, quibus purus intellectus absque fidei lumine assentire cogatur ad naturaliter concedendum Deum vnum esse.

2 In primis fuit sententia D. Th. c. contra gentes c. 12. asserentis id posse fieri naturaliter, ideoq; refert veluti falsam opinionem quorumdam negãtium id posse naturali ratione conuinci; quod tandem postea idem D. Tho. 1. p. q. 2. art. 1. 2. 3. pluribus cōuincere nititur naturalibus demonstrationib.

itaut appareãt prorsus ad id sustinẽdũ efficaces: quem denique sequuti sunt Ferrariens. Caiet. cum recensioribus ibid. vt Molin. Vasq. Valent. atq; Suar. t. 2. metaph. disput. 29. fuere & alij ex Theologis, qui propositionem eãdem .s. Deum esse naturalibus, ac potioribus nixi sunt rationibus suadere, ac minimè æxtimarunt eas esse efficaces, & omnino demonstratiuas, sed vnusquisque pro viribus nitebatur adducere, quæ veritati proximiores, ac veritatem attingere viderẽtur magis. inter hos fuit Scotus, in 1. d. 1. q. 1. 2. Albert. Richard. Marsil. cæteriq; sententiarij in eumdem locum.

3 Nobis tamen id apparet verius, ac rationi magis consentaneum, vt asseramus nulla naturali via adhuc demonstratum fuisse efficaciter, nec demonstrari eadem via posse efficaciter Deum esse; sed ad id conuincendum, opus sit aliquo principio fidei, seu aliqua illustratione superna, qua posita, citius intellectus per demonstrationes iam factas à Theologis manuduci possit, vt ita dicam, ad assentiendum persuadenti sibi vnum Deum esse. hãc antiquitus sustinuit Aliacens. art. 1. q. 3. & Bassolius in 1. d. 2. q. 1. §. ad primum, post artic. tertium, quibus & citati pro opposita sententia aliquando inclinant, vt Valent. Caetan. Vasq. idẽque Suar. quare cum primum rationes texuerint, quæ sibi videbantur efficaces, inde tandem palinodiam canentes, conclusere non esse efficaces omnino, sed quam maximè congruentes, quod tamen concessum est ab omnib. demptis paucis.

Deum esse non potest efficaciter naturaliter demonstrari à priori.

4 Aliqua ergò pro præsenti quæsito ordinatè statuamus. Primũ sit: nulla reperitur efficax naturalis ratio, qua à priori demonstretur Deũ esse. prob. soli ipsi Deo nota est à priori natura, quidditas sua; ergò nulla ratio à priori conuincere potest ipsum esse. item si à priori noscimus naturaliter ipsum esse, ergò omnis fides non est necessaria de ipso Deo, probatur, quia cognitio à priori, & propter quid, indicat totã subiecti naturam. ergò ex ea naturaliter habita, naturaliter noscimus passiones, habitudines, modos, & quidquid in subiecto tali cõtinetur, vt cognito homine à priori, noscitur perfectè vniuersa eius passio, modus, naturalesq; passiones, & quidquid identificatum, vel necessariò à tali quidditate manans, comprehenditur: hoc autem modo noscendo Deum, nosceremus communicationẽ eiusdem essentiæ tribus personis, trinitatem, infinitatem, modos intrinsecos, cæteraq; attributa, atq; ita non opus haberemus recurrẽdi ad fidẽ, vt de talibus humanæ menti reconditis mysterijs certum quid habeamus. Deniq; quæstio *an est*, antecedit ad quæstionem *quid est*, nullum autẽ prius probari potest à priori per posterius, essent enim vel circularis demonstratio, vel demonstratio quia: est autem quæsitum de Deo *an est*, prius quàm *quid est*: ergò hac via nulla adest efficax ratio id conuincẽs. Confirmat hoc totum D. Dionys. de diu. nom. c. 7. dicẽs, veraciter dicemus nos Deum non ex ipsius natura cognoscere. ignota enim est, omnemque separat rationem, ac sensum. & Nazianz. orat. 2. de Theol. *ego*, inquit, *ita dicendum censeo, Dei naturam nullis quidem verbis explicari posse; animo autem, atque intellectu comprehendi multo minus posse &c.* nec sumas pro verbo illo comprehendere totalem, ac perfectissimam intelligentiam, seu cognitionem Dei, qualis soli Deo competit de seipso, & prout distinguitur ab apprehensione, non enim quid noui diceret, cum diuulgatum sit à nullo creato intellectu taliter posse Deum comprehensiua notione cognosci, sed pro tali verbo, ineptiã notat intellectus creati, vt nequeat à priori noscere naturã, & entitatem: quod etiam Plato explicuit in Timæo, *Deum*, inquiens, *intellectu percipere difficile esse, eloqui autem impossibile.*

Scotus vindicatur ab impostura Vasquij.

5 Sed nec in hoc probandi genere à priori vllum inuenio Theologum qui id asseruerit, vel attentauerit, nec D. Tho. nec D. Bonau. nec Scotus, nec alij: vbi tamen ineptiam adnotare liceat, & redarguere cæcitatem Gabrielis Vasquez, qui quæst. 2. cap. 3. imponit Scoto, quod auserit asserere hanc propositionem, *Deus est, poße probari à priori*, cum tamen nusquam id asseruerit Scotus: quærit autem in ea dis-

secun-

secunda, primi, q. 1. vtrum propositiones istæ, *summum bonum esse, ens infinitum esse, ac summum bonum reperiri*, sint per se notæ, an vero probari possint à priori; & respondet non esse per se notas, sed posse à priori probari, quia cuicunq; competit hoc esse diuinum, illud est infinitum, summum bonum, & summè necesse; sed alicui competit diuinum esse, ergo competit esse infinitum, & summum bonum: ex hoc autem discursu probat infinitatem, & summam bonitatem per esse antecedens, ac antecedentem quidditatem rei: aliud namq; est quærere vtrum Deum esse possit à priori probari: & aliud est vtrum possit probari à priori Deum esse summum bonum infinitũ, necesse esse, & huiusmodi: primũ nusquam concessit Scotus: secundum sic, quia passiones seu quasi passiones emanant à subiecto, ipsa verò quidditas subiecti est principium demonstrãdi eas à priori, hæc namq; propositio *Deus est*, distincta est ab ista, *ens infinitum est, ens summum bonum est*: quæ omnes licet de eodem Deo verificentur, nihilominus, quia distincta continent prædicata, & inter prædicata est ordo, ideo distinctas formabunt enunciationes, nec vna erit altera, sed distincta altera: itaq; in hoc sensu loquitur Scotus, vt etiam Lychetus ibidem exponit: quomodo vindicatur à falsa impostura ipsius Vasquez, seu potius falsa illius loci intelligentia: est enim argutus, & obscurus valdè ipse Scotus, nec capi finit, nisi ab admodum in sui lectura versatis, quantò autẽ minus capi poterit ab extraneis, qui nec intelligentiam à Scotistis acceperint, nec in ipsius lectitatione, nisi superficialiter fuerint versati: est autem in citato loco non admodum, vt solet, difficilis, & intricatus. hæc de prima parte secundi dicti.

Deum esse cognosci potest à posteriori.

6 Secundo dicimus, licet naturaliter cognoscere non possimus Deum à priori, non deest tamen via eum cognoscendi à posteriori. docet hoc D. Paul. Rom. 1 *inuisibilia Dei ex his, quæ facta sunt; à creatura mundi intellecta conspiciuntur*. & sap. 13. *inexcusabiles redduntur homines, qui ex operib. Dei, Deum esse nõ cognoscebant*, cum ait Salomon, *si.n. tantum potuerunt scire, vt possent æstimare sæculum, quomodo huius Dominum non facilius inuenerunt*, quo in loco præcipuè redargũtur philosophi, qui tanta, ac subtilia de rebus huius mundi speculantes, Deum tamẽ negabant, nec adorabant. & eod. in loco dicitur, *à magnitudine speciei, & creaturæ, cognoscibiliter poterat Creator omnium videri*. Iob. 36. *omnes homines vident Deum*. Actor. 4. de Christo Dño ait Lucas, *& quidem non sine testimonio semetipsum reliquit*. idemq; Apost. Paul. *quod notum est Dei, manifestum est in illis, Deus.n. illis manifestauit* Roman. 1. adeoq; certum vt sit error negare.

7 Ex Patribus autem Nazianz. ora. 2. de Theol. *nimis, ait, absurdus, & præposterus est, qui argumentis naturalibus non cedit, & inficiatur Deum esse*. Iustin. mart. in q. 6. ad Gent. *vnde sciri potest*, ait, *sit ne Deus omnino?* & respondet, *ex concretione, constitutione, ac stabilitate*. D. August. in Ioan. tract. 106. *hæc est virtus*, ait, *veræ diuinitatis, vt creaturæ rationali non omninò ac penitus possit abscondi*. idemq; August. in psal. 13. exponens illud, *dixit insipiens in corde suo non est* Deus, ait, *in corde dixit, quia non audent tales insipientes voce hanc impiam promulgare sententiam*; & deniq; huc tendũt rationes omnes Theologorum, tùm & philosophorum, vt ex effectib. probare nitantur Deum esse veluti à posteriori.

Rationes naturales non sunt efficaces.

8 Tertiò dicimus, rationes tales absque lumine fidei non esse euidenter efficaces, vt quemcunque conuincant ad concedendum naturaliter Deum esse. hæc est contra eosdem recentiores, Valentiam, & Suarez. nec mirum sit modò pro affirmatiua, modò pro negatiua parte ipsos citem; etenim sibi ipsis inconstantes sunt, & modò hi negant, modò affirmant, id esse verum. Probatur autẽ ex præcipuo loco psalmi 4. vbi cùm multi introducantur interrogantes, quonam modo possent de supernis arcanis cognitionem aliquã assequi, quandoquidem, id viribus naturæ præstari non poterat, continuò responsum fuit id per diuinum adiutorium posse homines assequi, ac præcipuè per supernaturale lumen, quod om-

omnibus,& singulis diuina claritas infundit, cùm enim ibi dicitur, *multi dicunt quis ostendit nobis bona?* responsio sequitur, *signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* per quod lumen etsi quamplurimi lumen intelligunt naturalis rationis, seu de naturali, & insita vi cognoscendi, vt D. Aug. 3. super Genesim ad litt.& D.Hieron. cap.16. in Ierem. Nazianzenus tamen orat.40. de baptismo, Rupert.Abb.6. de Trinit.glor.cap.14.& Origen.Exo. 34.29. 30. & quamplures de supernaturali id explicant illustratione: & id quidem congruentius, etenim si naturale solum indicaretur lumen, iam non oportuisset de eo inquirere, & importuna fuisset quæstio, dum intra se tale habuissent connaturale lumen, igitur de aliquo vlteriori intelligendum est, (tùm maximè ex sententia illorum Patrum) lumine, itaut naturali, ac sola concreata indagine non potuerit homo efficacem de Deo cognitionem assequi, ac retinere.

9 Confirmatur ex psalm. 42. vbi supernaturalem petit Dauid cognitionem, ac supernaturale lumen, vt ipsum Deum cognoscat, inquiens, *Emitte lucem tuam,& veritatem tuam, ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua:* vbi prius lumen petit: quam assequutus ait, *ipsa me deduxerunt in montem &c.* itaut fateatur absque tali lumine, minimè potuisse solo naturæ splendore illuc peruenisse, ad cognoscendum Deum,& aliqua de Deo. ita de diuino auxilio interpretatur Basil. Theodor. Euthym. Nicephor. & Chrysost. apud Lorin. in hoc loco.

10 Ex Patribus autem expresse id confirmat Nazianz. orat.34. ait enim, *quod Deus sit, ac Princeps quædam causa, quæ res omnes procreauerit, atque cōseruet, tùm oculi ipsi, tùm lex naturalis docet, illi dum rebus in aspectum cadentibus aciem affigunt: hæc autem, dum per ves oculis subiectas, ac recto ordine collocatas, auctorem ea rum coniectura quadā colligit.* hæc ille. ex quibus verbis vtrūque nostrum dictum confirmatur, dum primo loco docet deuenire oculos ex rebus, quas videt in cognitionem cæterarum, seu ex rebus visis deuenire hominem in notitiam rerum non visarum: ex alio autem in fine ait, id *coniectura aliqua colligere*, apertè ostendit cognitionem hanc absque superno lumine non efficacem, & patentem esse, sed coniecturalem,& minus efficatem: Diuus etiam Damascen. lib. 1. de fide orthod. cap. 1. apertius hanc cognitionem à Deo trahit, dum inquit, *nequaquam nos deseruit Deus omnimoda sui, circumfusos ignorantia, quinimmo cunctis cognitio, quod Deus sit, ab ipso naturaliter insita, atque ingenita est.* Cum hoc autem quod cognitionem à Deo auctore habemus, planè restat intentū non haberi perfectam,& efficacem sine lumine Dei.

11 Quid autem dicemus ad Damasc. qui lib.1. de fid. cap.1.3. ait, *eius quod est Deum esse, cognitio omnibus est naturaliter inserta.* quod obstare videtur ei, quod hucusque conclusimus, quòd absque superno lumine id non perfectè apprehendimus? Responsio patet ex hoc, quod paulò antè attulimus, posse naturaliter de Deo sciri multa, attamen secundùm conceptus vniuersales, & communes tum ipsi, tū creaturis, non autem secundum proprios, ac particulares suos: vel secundò, cognitionem omnem, quam naturali ratione assequimur non necessariò deduci, cum rationes ad eam causandam non sint efficaces, nec cogant, vt ostendimus. vel tertiò, cognitio talis erit indistincta, & imperfecta, non autem clara, & completa, prout ipsemet dictum suum explicat, dum ait, *nemo nouit eum, nisi in quantum ipse reuelauit.* vide Scot. in solut. ad primum. consimiliter est explicanda loquutio Tullij, ac cæterorum Patrum, si qui naturaliter inditam astruūt notitiam in nobis de ipso Deo.

12 Sed quid insuper dicemus ad illud Sap. 13. cum ait, *à magnitudine speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterat Creator omnium videri.* & ad illud Rom. 1. *inuisibilia ipsius per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.* vndè in eod. sapientiæ loco inexcusabiles redducuntur, qui Deum negant, cum dicat, *iterum autem nec his debet ignosci; si enim tantum potuerunt sciro, vt possent æstimare sæculum, quomodo huius Do-*

Dominum non facilius inuenerunt. ex quib. locis colligunt plerique demonstratiuè conuinci ad asserendum Deũ. sed ad hæc, ac similia loca est primò dicendum loqui supposito aliquo supernaturali adiutorio, quatenus efficacem ingerat Dei cognitionem mediãte inspectione creaturarum, absq; qua illustratione siue adiutorio minùs efficaces sint creaturæ ipsæ inspectæ, & contemplatæ ad cognitionem talem. est autem in huius confirmationem locus Tridentini Concilij sex.6. c.3. *si quis dixerit hominem sine Dei auxilio posse credere sicut oportet, anathema sit*: inter credibilia autẽ, primùm, ac præcipuum credibile est Dei entitas, ergò ea non potest efficaciter, & firmiter asseuerari, & credi *sicut oportet*, nisi præcedenti Dei illuminatione, & auxilio: qua propter naturales rationes absq; superna illustratione nõ efficaces sunt, vt cogant hominem naturaliter assentire sicut oportet. respondetur secundò in iis locis solum doceri semper in mundo fuisse cognitionem de Deo, ac semper ex creaturis, & ex mũdi ipsius constitutione potuisse cognitionem elici de ipso Deo: vtrum autem ea cognitio sit efficax, an inefficax, nihil de hoc agitur in prædictis locis.

13 Dices, ergò non essent inexcusabiles si ipsi Deo fidem non præstiterunt. cùm tamen potuerint, forè inexcusabiles; Respondemus, primò; quòd homo quando non facit, quòd in se est, si gratiam Dei vlteriorem nõ recipiat, non redditur inexcusabilis, quia quòd Deus gratiam inde sibi negauerit aliquando, imputatur homini nõ facienti, quòd in se erat: cùm autem homo debuerat vnum Deum fateri ex ductu tot naturalium rationum, ex cõtemplatione cælorum, qui enarrant gloriam Dei, atq; ex totius machinæ inspectatione, si id non præstitit, obicẽ posuit vlteriori illuminationi: quòd si primò præstitisset, ex creaturis noscẽdo Creatorem, vlteriorem illustrationem recepisset, qua firmius, & stabilius Deum excepisset, ac confessus fuisset, verùm quia id non præstitit, ideo semetipsum indignum reddidit vlteriori lumine, ac firmiori credulitate, & propterea sibi imputatur, & prorsus redditur inexcusabilis. dicimus secundò, quòd cum Deus vtroq; lumine concurrat, & naturali desumpto ex creaturis, & supernaturali, ideo hac ratione cum sit sufficientissimum, si quis tantum respuat lumen, prorsus redditur inexcusabilis: facienti enim quòd in se est, Deus non denegat gratiam. Constat ergò ex his, quam vim habeãt naturales rationes ad conuincendam ex se solis, Deum esse: id verò magis demonstrabitur, si discurrẽdo per eas, quas Doctores afferunt, viderimus multò minus efficaciter concludere, quàm ipsimet authores existimant.

Facienti q in se est, Deus non denegat gratiam.

14 Primo ergo arguunt in causis, & causatis non datur processus in infinitum, ergo est deuenire ad vnam primã causam, quæ cætera causet, & ipsa à nemine causetur: antecedens est Arist. 2.metaph.t.6. quo discursu probat dari vnicam, & primariam, independentem causam. Confirmant; aut causæ sunt essentialiter subordinatæ, aut subordinatæ accidentaliter; si de primis sit sermo, non datur in eis processus in infinitum, tùm authoritate adducta; tùm etiam ratione alia, quia causæ essentialiter ordinatæ requiruntur simul ad effectum, patet de Patre, & matre, qui simul generant hominem; si autem de secundis loquamur, licet philosophi non negent processum infinitum in eis, attamen implicat talis infinitas; tùm quia accidentaliter subordinata reducuntur ad causas essentialiter, & per se ordinatas, sed has repugnat esse infinitas, ergo & illas: tùm etiam quia daretur processus infinitus in eis.

Obiectiones aduersariorum soluũtur.

15 Respondetur autem à quocunq; cuiuscunq; scholę sit, etenim dũ ostenditur eas non concludere, id facilius præstari poterit si nullius dictis Philosophi se adstringat, nec in tali casu eliminationis rationũ adeo apparentiũ, censeatur vllus iurasse in verba Magistri. Cùm ergo dicitur in causis non datur processus in infinitum, id, (stante disputatione, non procedẽdo ex principijs fidei,) negaretur; cum ais, ita docuit Arist. respondendum gratis id docuisse, nec efficaciter probasse. ad confirmat; cum dicitur causas essentialiter ordinatas non esse infinitas, quia daretur infinitum in actu, ad hoc potest primo

Respondetur omnibus procedendo purè philosophicè, semotis principijs fidei.

mo dici non implicare dari processum infinitũ in talib.causis, quia sicut habemus ex principijs fidei dari vnam numero causam infinitam actu, quæ causet omnia, ita philosophicè argueretur nõ implicare dari infinitas causas causantes omnia. Cùm dicis, daretur infinitum in actu, respondetur multos cõcessisse etiam ex Theologis posse dari, dices nullus posuit infinitatem causarum in actu; respondetur nec esse adhuc demonstratũ philosophicè loquẽdo id omnino repugnare. vel secundo dicendum non omnes illas causas infinitas causare effectum, sed solũ causas immediatiores, ac magis necessarias ad effectum, vt esset Pater, Cęlum, Deus, &c. cum dicis neq; esse dandam infinitatem in causis accidẽtaliter subordinatis, cum reduci debeant ad causas per se, quæ non sunt infinitæ, iam patet responsio quod neq; repugnaret infinitas in ijsdem, cum nec repugnaret in causis per se, quæ forent infinitę. patet ergo quomodo in naturali concertatione negatur efficacia harum rationum, quatenus disputatio ansam præbet sic philosophandi. hæc verò dicta sint non asserendo, sed disputationis gratia, ad effugium istarum rationum.

16 Est alia ratio principalis pro ostẽsione efficacitatis in persuadendo. omne quod est, aut est à se, aut ab altero, aut à nullo: non datur hoc vltimum, cùm non ens non possit operari non primum ex August. l.1. de Trin. c.1. cũ nihil sit causa sui; ergo erit ab alio; igitur in tota vniuersitate entium dabitur vnum, quod non sit à se, nec ab vllo, sed ab alio: quæro autem de illo alio causatiuo, aut est à se, aut ab alio, non primum, si das secundum, quæro similiter vsq; in infinitum; & sic dabitur in infinitum processus quem vt negemus oportet dare vnum, quòd sit improductum, primum, & causa omnium: Alias inconueniens sequitur, quòd dabitur circulus in causis, etenim si nullum dabitur primum improductum, cùm illud verè sit, necesse est, vt alterum alterum producat vice versa, &c.

17 Responderi potest non esse à se, non à nullo, sed ab alio: cum autem fugis ad infinitum, iam dictum est id non repugnare. Cùm concludis, ergo duo producent se inuicem, alter alterum vice versa, & dabitur circulus, respondetur tùm id posse sequi quando posses assignare vnum primum, tunc. n. necesse esset concedere, quòd cùm id non sit à se, nec à nullo, foret necesse dicere esse ab aliquo; & cum ipsum sit causa secundi, esset necesse adstruere primum producere secundum, & secundũ producere primum; verum quia in infinitis nõ potest assignari primum, nec secundum, ideo negatur circulus, nec sequitur vnum procedere alterum, & alterum vnum.

18 Arguitur etiam in entibus datur gradus, ita vt vnum ens sit altero perfectius, & alterum altero: sed est necesse, vt deueniamus ad vnum primùm ens, omnium eminentissimum, ac perfectissimum, quòd cæterarũ perfectionum gradus eminentiori modo contineat: ergo dabitur vnum primùm. Cõfirmatur, *species sunt sicut numeri* ex Aristotele numeri autem seipsos excedunt in perfectione, ita vt superior contineat inferiorem; ergo ratione perfectionis, & eminentiæ dabitur vnũ primùm, & optimum. Ad hoc respondetur ex dictis, argumentum concludere quidem inter entia reperiri gradus perfectionis, ita vt vnum sit altero perfectius semper in ascendendo; concludere etiam quòd reperiantur multa entia perfecta, sed non concludere, quòd sistendum sit in vno solum, etenim concessa infinitate numerica non dabitur vnum omnino primùm, quia in infinitis non est primùm in numero in ascendendo: quare argumẽtum hoc solùm concludit supposita fide, quòd vnum reperiatur ens perfectissimum; primum, independens, supra quod non sit aliud; ex discursu autem philosophico non est necesse id concedi. Dices, nullus adhuc philosophus, id admisit, Respond. nullus etiam hucusq; efficaci ratione naturali probauit oppositum; sicut. n. non repugnat omnia entia pẽdere ab vno infinito, ita nec repugnabit dicere plura infinita producere ea omnia licet etiam dici posset, vt iam diximus, nõ ea omnia infinita concurrerent ad productionem illorum, sed sola immediatiora infinita, & necessariora: de hoc sup.

Item

ARTIC. VII.

Contenta in præced. Artic. procedunt disputando, non afferendo; & censuratur opinio prædicta negans posse demõstrari naturaliter Deũ esse.

Sententia Aliorum.

1 REfertur Rabbi Moysem l.3. c 6. negasse posse Deum demonstrari ex effectib. à posteriori: quamuis D.Tho. de verit. q.10. art.2. non dicat eũ hoc asserere, sed narrare. quidquid tamen sit de eo, sunt & Alij apertè negantes posse demonstrari, licet rationes, quæ afferuntur, dicant esse apparentes, & probabiles. ita Holchot 1.q. 4. Aliacens. q.3. art. 2. in 2. part. Maior d.2.q.1. Bassol. 1.d.2.q.1. art.3. & d.3. q.1. art.3. Adamus 1.d.2. q.vn. art. 1. Gasalius l.1. de quadripart. inst. c.16. Gabriel d.2.q.10.art.3. Castronoui d.2. q.4. Ægid. 1.d.3. p.1, q.3. Argent. q.1. art.3. atque Abulens. q.2. in c.5. Exodi Citari etiam potest Caluinus, qui lib. 1. Instit. c.2. sect.2. rationes Scholasticorum appellat *frigidas speculationes: & ad beneuolentia diuinæ certitudinem non appropinquare humanam rationem.*

Sententia opposita cẽsura.

2 Sententiam hanc tanquam temerariam, erroneam, & suspectam in fide, censurat Suar.1.p.lib.1.c.1. Valent.1.p.d.1.q.1. Molin. 1.p.q.2. art.2. vna cum D.Th.1.cont.gen. c.12. & de verit.q.10.art.12. vbi appellat manifestè falsam, & errorem: Bannes temerariam in fide: Alij penes Gillium lib.1. tr.8.c.5. appellant hæreticam. vide Bellarmin. l.4. de grat. c.2.

Vasq. Smisingij opinio.

3 Vasquez tamen 1.p.disp.20.c.3. non assentitur cẽsuræ: & denique Smysingus t.1.disp.1.q.4.num.60.61. apertè fatetur, *nec esse errorem in fide, nec periculosam, nec temerariam in Theologia:* solum autem docet, primo esse erroneum in fide, negare, quod rationes naturales faciant quandam certitudinem moralem de hac veritate: & secundo, esse temerarium in Philosophia id inficiari, quoniam rationes naturales innixæ principijs metaphysicæ de hoc, difficile soluuntur.

4 Nos tamen communi sententiæ assentiendo dicimus, esse temerarium, & erroneum (ne dicam quid vltra) negare, quod possit naturaliter demonstrari Deum esse. ita Doctores recensiti. Vnde, quæ dicta sunt in præced. artic. in oppositum huius conclusionis, procedere volumus solũmodo disputationis causa, non gratia veritatis: sicut & quæ dicentur in fine huius Articuli post num.18. ad finem vsq; respondendo ad rationes Catholicas, dicentur etiam solummodo gratia disputationis, cum oppositum sit veritas communis, & Catholica posse Deum naturaliter demonstrari.

5 In primis autem posse naturaliter demonstrari, docet D.Tho. vbi sup. & Scot. in 1.d 2. q.1. & Tract. de Primo Princ.c.3. Dur.d.3.q.3. & communis: probatur in primis ex Arist. lib. de Mũdo ad Alex. vbi ait, *Cùm Deus vniuersæ mortali naturæ minus cernatur; ex ipsis, nimirum operibus, satis perspicitur; nam omnes aeris, terræ, aquæ, res, Dei opera dicere poteris.* & 12. met summ.3. *entia* nolunt malè disponi, non est bonum pluralitas principatuum, vnus ergo *Princeps.* & lib.7. physic. c.2.3. probat primum Motorem. Item Cicero lib. de nat. deor. *omnes terræ gentes, & pauci omnino sunt, qui Deum negent.* Idẽ, Mercur. Trismeg. in Pimand. Tales penes Laert. lib.1. Platonici, pluresq; Gentiles, atq; Proclus, & Iamblicus agens de mysterijs Ægyptiorũ: qui & capitulum format, cui titulus, *opinio Aegyptiorum de Deo, atque Dijs.* *Probatur ex Philosophis.*

6 Ad Scripturas recensitas artic. præced. præcipuè num.6.7. respondet Vasq. exponi posse de cognitione *probabili*, non esse autem necesse intelligantur de cognitione *demonstratiua*: aliquando namque verbis *videndi, manifestandi* intelligitur omnis, & qualiscunq; cognitio intellectus: ita vt mos sit Scripturarum semper quidem fuisse sufficientem cognitionem Dei in mundo, vtrum verò illa fuerit probabilis, aut euidens, de hoc non curant, & ita intelligit Paulum dum ait, *conspiciuntur,* &c. *Vasquij fuga eluditur.*

7 Sed contra, Paulus loquitur de cogni-

cognitione, vt sonant verba, *intellecta conspiciuntur*, nempè de cognitione euidenti, & clara, ita Hieronymus ibi, ait enim, *tam euidenter intellecta sunt, vt conspecta dicantur.*

8 Item quotiescunq; Scripturas possumus interpretari propriè, non sunt extorquendæ ad alienum sensum: at vtique esset hoc extorquere Scripturas: Insuper dum ait Apost. *propter quod inexcusabiles sunt*, &c. quomodo, excusari possent si non credant? quod si inexcusabiles sunt, ergo euidenter cognoscunt, & non credentes, seu nolentes cognoscere, inexcusabiles erūt, nemo enim peccat, vel punitur in eo, in quo excusabilis redditur: at hi inexcusabiles redduntur, ergo iure merito puniuntur; quod si puniuntur, vtique peccant non credendo, &c.

9 Rursus, Dionys. super Epist. ad Tit. sic scribit, *Aduertendum est, duplicem esse traditionem Theologorum, vnā symbolicam, & mysticam: alteram philosophicam, & demonstrantem.* Quo in loco expositio S. Maximi ita habet, *philosophycam, & demonstrantem Theologiam appellat, quæ est ex perspicientia creaturarum.*

10 Sed arguitur contra, Paul. Roman. 1. *Accedentem ad Deum oportet credere quod sit*, &c. quod si fides exquiritur, ergo non poterit haberi sciētia. Item Athanas. ad Serap. *Deitas non demonstratione rationum traditur, sed fide.* Maximus censur. 1. Theol. c. 8. *Deus ex creaturis intellectus à nobis solum esse creditur*, August. 11. de Ciu. c. 4. *mundum esse conspicimus, Deum esse credimus.* & Sap. 13. *non potuisse eos, in quibus Dei scientia non subest, de his, quæ videntur bona, intelligere eum, qui est: neq; operibus attendentes agnoscere quis esset artifex.*

Quare fides etiam de naturaliter scibilis.

11 Respond. quædam esse mysteria, ad quæ attingi non potest, nisi per reuelationem, & fidem, vt Incarnatio, Eucharistia, Trinitas, & huiusmodi: & de his est adeo necessaria fides, vt non possint via naturali demonstrari: quædam vero sunt, quæ per vtramque viā attingi possunt, & via naturali, & fide, vt *Deum esse.* & hæc haberi possunt ratione naturali. Dices, cur ergo fides? Resp. primo propter Rudes, & simplices, qui non valentes discurrere, & ratiocinari de *Deo*, ipsum tamen facilius habeant per fidem: secundo quia, etiā sapientibus, qui naturaliter hoc inuestigant, est necessaria fides, quandoquidem fides est initium salutis.

12 Contra si cognosci potest Deū esse, ergo & cognosci poterit hæc singularis essentia Dei, & ita diuina essentia existens in tribus, & ita Trinitas.

13 Respondet Scot. ibi negando cōsequens; quia potest cognosci *Deus hic*; sed non *vt hic*: nempè quatenus *in tribus*; nec sub conceptibus proprijs ex proprijs, sed sub cōceptib. communibus. Itē cognosci potest natura humana in se absque eo, quod cognoscatur esse in Petro, & Ioanne: ita cognosci poterit naturaliter Deitas, absque eo, quod cognoscatur esse in tribus personis.

Naturaliter cognoscitur Deus hic, sed non vt hic.

14 Contra Nazianz. orat. 34. ait, *Princeps quædam causa, quæ res omnes procreauerit, &c. atque hæc, dum per res oculis subiectas, atque recto ordine collocatas Authorem earum coniectura quadam colligitur;* ergo cognitio naturalis erit coniecturalis, non demonstratiua.

15 Resp. sensum esse creaturā nō cognoscere Deū naturaliter perfectè; vnde loquitur de cognitione Viatoris, quæ comparatiue ad cognitionē Dei, & Comprehensorum, est valde imperfecta: Item appellatur coniecturalis, quia est à posteriori, non à priori.

Cognitio Viatoris appellatur coniecturalis quare.

16. Dices, Psalmista exorat auxiliū diuinæ lucis, dum psalmo 42. ait, *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam; ipsa me deduxerunt in montem sanctum tuū.*

17 Resp. vt supra, loqui de cognitione Dei distincta, & perfecta.

18 Atque ita concludimus, posse naturaliter demonstrari Deū esse, modo tamen explicato: ita vt opposita sētentia sit, ad minus, temeraria, & erronea, vt maiora reticeam. Verum quia ad euasiones, quæ præced. Artic. datæ fuerunt argumentis, disputationis gratia, supersunt & aliquæ aliæ afferendæ ad vlteriores probationes, ideo eas quoque insuper afferemus, non quidē gratia veritatis, sed exacuendi ingenij, vt sup. & solummodo disputationis gratia. vnde arguitur.

19 Item

19 Item si non datur aliquod omnino primum, ibi nihil erit prius, & posterius, sed omnia erunt intermedia: prob. anteced. ex Arist. 2. & 5. met. qui definiendo prius, ait, *prius est illud, quod est primo propinquius*. Sed Respondetur, quod in ascendendo non datur prius, quia non datur primum, cum. n. in infinito non detur primum, neq; dabitur propinquius, aut vicinius: sed in descendẽdo dari poterit, id autem erit in ordine ad actualem causationem, vt illi causæ dicatur effectus esse propinquior, & vicinior, à qua immediatius dependet: diximus. n. non esse necesse concedere omnes actu causare.

20 Argui etiam potest, quòd effectus actualiter diceret infinitos respectus ad infinitas causas. Sed hoc ex dictis soluitur, negando omnes actu causare, causabunt. n. viciniores, & magis necessariæ, vt diximus.

21 Insuper arguunt, plures causę totales non possunt eundem effectum producere, quia simul esset, & non esset effectus: primùm daretur ea ratione, qua causa illa causaret, secundum sequeretur etiam quando altera causa totalis non causaret, & sic vna daret esse, & altera negaret, atq; simul esset, & non esset effectus, cum omnes essent æquè potentes, & virtutis æqualis. Sed ad hoc responderent saltem Thomistę non implicare effectum pendere à plurib. totalib. causis: & ad probationem diceretur, procedere cum causæ essent æqualis potentiæ, & æqualis virtutis, in proposito autem non essent pares in virtute, vnde causa potentior vinceret, & si causa negans esse, esset potentior, effectus non produceretur, & si causa dans esse, esset efficacior, iam vinceret, & daret esse. patet autem non forè æqualis virtutis, quia cum omnes essent causæ distinctæ, & vna esset perfectior altera, vna vinceret aliam: Dicerent etiam ad propositionem maiorẽ, effectum non posse pendere à plurib. totalib. disiunctiuè, diuisim, & successiuè se habentib. tunc. n. esset, & non esset effectus, posse tamen dependere à plurib. concurrentib. coniunctiuè.

22 Præterea omnia entia finita ordinantur ad finem: sed implicat plures reperi vltimos fines, ergò vnus datur vltimus finis: hic autem finis est primũ efficiens, quia finis, & efficiens coincidunt, ergo &c. Respondẽt aliqui, quod potest haberi ratio finis, vt termini; absq; eo quod talis finis vllo modo causet, quia aliud est esse finem aliud causam finalem. Sed non potest stare, quia omnis finis habet nedum rationem termini, sed habet etiam aliqualẽ rationem causandi, cùm moueat ad agendum tanquam amatus, & desideratus. ideo aliter respõdendum, quod ea ratione, qua nõ deueniretur ad vnicam primam causam efficientem, ita etiam non deueniretur ad vnum vltimum finem: nec hoc est minus inconueniens, quam de causa efficiente, vt. n. ibi daretur processus in infinitum, ita & hic: quia sicut de ratione causæ est causare, ita de ratione finis est finire: at illæ concessa hypotesi, non essent vnica, sed infinitæ, ita quoq; non haberetur vnicus omnium finis, sed infiniti. Adde tamen consequenter de fine, sicut dictum est iam de causis, quòd non omnes ex causæ causarent, sed immediatiores, viciniores effectui, atq; necessariores, ita non omnes fines finirent, nec omnes finales causæ infinitæ terminarent, sed solæ immediatiores causæ finales, at necessariores, quòd si omnes velis, vt terminent, dabis infinitum in actu, & infinitos actuales respectus effectus ad infinitos fines.

23 Argumentum aliud desumitur ex ratione contingentiæ formando sic, omne contingens debet reduci ad aliquod necessariũ: effectus huius sæculi sunt contingentes, ergò postulant vnũ ens maximè nęcessarium, quod insuper sit Gubernator, Rector, Protector, at Cõseruator eorũ: id autem erit Deus. sed hoc facillimè soluitur, etenim quod contingentia reducantur ad necessarium concedatur, attamen quòd illud neuessarium debeat esse solum vnicũ, & non plura id non demonstrat argumentum phylosophicum efficaciter, sed docet infallibiliter sola fides: itaq; reducerentur ad infinita principia, sicut dictum est de causis infinitis. Respondetur secundo Aristotelem admisisse contingentiam in mundo, attamen docuit mundum fuisse ab æterno: itaq;

contingentia vt sic,non obest; diceret enim etiam ordinationem totalem, siuè totalem seriem contingentium esse æternalem, licet particulare contingens, hoc vel illud, non fuerit æternũ; vnde negaretur propositio illa, omne contingens aliquando fuisse sub nihilo, ex quo deducunt necessario postulare vnum necessarium, nam dicerent contingens particulare hoc vel illud aliquando quidem fuisse sub nihilo;attamen totalem, & communem seriem rerum ex Aristot. fuisse necessariam, quia mundum statuit ab æterno.

24 Consimilibus fugis euadi poterunt cætera argumenta id probantia: vt quod sit necesse admittere vnicum summum bonum. vnicum summũ ens. dicendum enim ex dictis id non concludi efficaciter absq; fundamento fidei,sed recurrendo ad infinitatem,ea posse esse plura,& infinita, sicut infinitas causas,& infinitos fines. Consimiliter ad id, quod dicitur de mouente, & moto, quod sit deuenire ad vnum primum mouens: dic vt dictum fuit ad rationen de causa,& causato,apponẽdo vtrobique processum infinitum; licet inter vtrumque sit disparitas, quia nihil causat seipsum, sed benè idẽ mouet seipsum: quod si ascendendo petes dari primum mouens,id negabitur cùm in infinitis non assignetur primũ in ascendendo sursum,vt iam diximus, lege Bassol.sup.cit.loc.

25 Reliquum ergò est vt concludamus quòd sine fidei lumine rationes philosophicæ efficaces non sunt: erunt tamẽ valde apparentes,præcipuè quas adduximus ex D.Tho. Scoto, alijsque Antiqnioribus. & ita iure optimo Aliacensis, & Bassolius hanc sunt assequuti sententiam,vt probabiliorem.

QVÆSTIO II.

Vtrum Deum esse sit per se notum.

ARTIC. I.

Quid sit propositio per se nota ex D. Thom. alijsque.

1 VLtò minus videbitur per se nota propositio hæc Deus est, cùm in superiori quęstione statuerimus rationes naturales ad probandum deductas Deum esse,non sint efficaces: nihilominus relicta vel intellectus imbecillitate, vel impotentia orta ex peccato, vel denique impedimento ex parte vię,quibus medijs præpeditur homo ad cognoscenda arcana Dei, vlterius ad interna accedimus, recurrendo saltem ad ipsũ obiectum cognoscibile, vtrum sit de sui natura saltẽ,per se notũ,itaut vnusquisque assentiri teneatur propositioni huic Deus est, tãquam per se notæ. Non poterimus autem respondere quæsito, nisi attendamus prius explicationem terminorum quæsiti, itaut ex sententia Theologorum discernamus, quæ sit propositio per se nota, primum verò referamus sententiam D.Tho.inde Scoti.

2. Ergò D.Thomas 1.p.q.2. art.1. loquendo de hoc quæsito ait propositionem illam esse per se notam, in qua prædicatum includitur in subiecto, vel est de ratione subiecti,vt homo est animal. vnde à D.Thoma habetur, quòd *Propositio per se not. ex D.Tho.*

omnis

omnis propositio primi modi dicendi per se sit per se nota; etenim prædicatum cùm sit de ratione subiecti, reddit propositionem per se notam, subiungit indè idem Doctor, quòd vltra hoc requiritur aliud aliquid ad hoc vt sit omnibus per se nota; aliud autem est, vt ab vniuersis,& singulis concipiatur euidéter & clarè talis propositio, aliàs vniuersaliter non esset per se nota, sed solùm in semetipsa remaneret per se nota: quamobrem propositionem ipsam in eod artic.distinguit in notam in se, & quoad nos: primo modo erit per se nota omnis propositio, in qua prædicatum est de ratione subiecti: secundo autem solùm erit nota intellectui concipienti prædicatum, & subiectum:& denique distinctionem aliam addit desumptam ex Boetio lib.de hebdom. *quædam esse communes animi conceptiones, vt incorporalia in loco non esse, quæ sapientibus tantùm nota sunt, quædam verò insipientibus ignota*: ex quibus deducit propositionem per se notam esse eam, quam sapientes tantummodo concedunt, & admittunt, quã verò insipientes capere nequeunt, eam non esse ipsis per se notam: hæc de D.Tho.

Ex alijs. 3 Sunt alij,qui propositionem per se notam explicant eam esse, quæ solis Magistris nota sit, vtpote, qui alios docere nituntur,oportet sibi ipsis ea, quæ cæteros docent per se nota esse,ac omnino euidentia:Per Magistros autem non intelligunt solùm eos, qui ex cathedra docent, sed eos omnes, qui etiã priuatim,& serio quoscunque instruũt, ad suis dictis credendum alliciunt, certiores reddunt de re aliqua nouiter gesta,& similia: vnde cùm discipulum, & audientem existimare liceat ignorare ea,quæ ab alio discit, inde soli docenti, & certiores facienti propositio dicatur per se nota.

4 Sunt denique qui parum, vel solo nomine à D. Tho discrepantes, distinguunt de propositione per se nota; vel quod sit per se nota nobis,vel quoad se: vel quod sit per se nota, vel per se noscibilis altera dicat actum,vel addat solam potentiam absq; actu:vtraq; autem distinctio in vnum coit,dum per terminos distinctos partitur, in se, & quoad nos; in actu, & potentia.

5 Scotus autem in 1.d.1.q.1. cum Lych cæterisque discipulis, aliter propositionem per se notam definiens,impugnare nititur distinctiones allatas à Diuo Thoma, siue cuiuscunq; eæ sint, tanquam non necessarias,& minus vtiles: intendit autem Scotus propositionem nõ in ordine ad aliquid aliud esse per se notam, sed solùm in ordine ad semetipsam,vt paulò post dicetur: vnde distinctio prætacta de per se nota in se,& quoad nos, non erit per membra omnino opposita, etenim siue ab intellectu concipiatur, siue minimè apprehendatur, semper secundùm se erit per se nota:impugnat etiam distinctionem aliam in per se notam, & per se noscibilem; quia, quòd propositio non intelligatur actu ab intellectu,non propter hoc non erit in se per se nota: vnde cùm in se absque omni intellectu cogitante sit per se nota idem erit, ac dicere esse per se noscibilem cùm intellectus considerabit: quia propositio de sui natura est per se noscibilis. Redarguit denique illam de nota Sapientibus & Insipientibus,quòd siuè intellectus,ait,sit sapiens, siuè rudis, dummodo terminos comprehendat, iam erit vtriusque propositio per se nota. hæc Scotus. *Scoti sententia.*

6 Sed reuera contentio inter D. Tho. & Scot. hoc loco, & sedari poterit,& terminari, dicendo quòd solùm contendant de nomine si enim petes à Scoto, ac Scotistis, vtrũ sit aliqua propositio per se nota quæ actualiter non sit ab aliquo intellectu percepta? respondebunt quòd sic:hinc igitur remanet illam propositionem,& si actu non sit cognita, attamen erit cognoscibilis in potentia. Similiter cùm non omnes sint sapientes, & vnus altero sit rudior, & minùs dispositus ad intelligendum,vtiq;concedendum erit,quòd non omnia, quæ rudis intelligere nequit, capere nequeat sapiens, & ingenio præditus;igitur antequàm ab vtrisque capiatur veritas, optima erit distinctio Boetij de per se nota sapienti, & rudi: Scotus autem loquitur postquàm vterq; iam intellexerit propositionem per se notam: sed de hoc nulli dubium est: immò tunc temporis iam *Contentio videtur de nomine.*

non erit opus vltra distinguere inter sapientem, & rudem, ambo n. circa id conueniunt, & simul capiunt, licet aliũ-dè se teneat inæqualitas: sufficit autem. quòd pro tali conceptu ambo percipiant; quo in negotio ambo censebuntur sapientes quare cùm Scotus disputandi ardore incensus distinctiones illas impugnarit, dicimus inde benè esse admittendas solo enim nomine discrepant, & ita visum fuit Scotistis aliquib. excellentioribus.

Per se nota sapienti, & rustico.

7 Altera illa distinctio quòd per se nota debet esse magistro, siuè cuicunq; certionem facienti, non autem ei, qui fit certior seu qui docetu, impugnatur à Mayrone in 1.d.2. q.1. quia in scientiis subalternantibus, Magister, & instruens benè potest esse expertus, & clarus de propositionib quas docet, at in scientijs subalternatis præsupponit principia tanquam per se nota in sciẽtia subalternante, vnde sibi non erit, inquit, per se nota: sed hæc impugnatio nulla est; etiam in scientia subalternata docens, potest idem principium talis scientiæ peroptimè apprehendere, atq; addiscere siuè per eam. siuè per subalternantem scientiam, & ita erit sibi per se notum principium illud, quamuis prout in subalternata scientia non sit probatum, sed absolutè concessum, supponendo probatum fuisse in subalternante scientia: quapropter poterit idem eodem principio cæteros instruens, habere prius illud veluti per se notum, ac primarium principium. Insuper distinctio illa mihi admodum placet, quia qui cæteros docet opus est, vt optimè perceperit prius, ac vndequaq; intellexerit, quæ alios docet: quomodo namq; cæteros docebit, qui prius non studuerit, aut certus extiterit de ijs, quæ alios docturus fuerit: & ex alio capite discipulos, alioqui non adhuc prouectos in arte, nec apprimè instructos, nonnulla ignorare contingit, & ea pauca, quæ sciunt, minùs aptè intelligere: atque magister eo excellentior, ac dignior æstimabitur, quo magis nota, ac firma apud se erunt, quæ alios docet: quapropter hoc sensu optimus est discursus contra Mayronem, debere Perceptori propositiones, quas docet, esse apprimè, & per se notas. Vnũ tamen addendum, hoc quod dicimus de per se nota, non solùm Magistro in ordine ad docendum debere conuenire: etenim etsi nullum doceat, nihilominus esset per se nota propositio quare siuè doceat, siuè non instruat, hoc nihil interest, id sufficit, vt cuicunq; intellectui cognoscenti, nota per se sit propositio, de qua loquimur: sed plura in seq. artic.

Per se nota Magistro impugnatur à May. sed eluditur.

8 Confutat verò Scotus distinctiones allatas à D. Tho. & primo ait non debere diuidi in per se notam, & per se noscibilem. etenim vel primum membrum coincidit cum secundo, vel nulla diuisio: siquidem ista non debent esse membra distincta, sicut euenit in bona diuisione; nam non dicitur per se nota ex eo, quod actualiter cognoscatur, & si.n. nullus cognosceret. iam nulla esset per se nota, seu omnis propositio, quam actu nosceret intellectus esset per se nota quæ ambo sunt falsa, sed per se nota dicitur, quæ quantum est de se nota est facere euidentiam intellectui. Similiter improbat alteram diuisionẽ de nota in se, & in nobis: & ait coincidere in vnum, vt præcedentia; & secũdùm membrum non datur, quia quæcunq. est per se nota in se, illa eadem est apta nata esse per se nota cuicunq; intellectui cognoscenti terminos sicut syllogismus ille dicitur necessarius, qui nullo indiget, vt sit necessarius, & licet à nullo cognoscatur, est tamẽ in se necessarius, item respuit illam alteram de nota sapientib. & insipientibus, dicitq; omnibus esse per se notam quotiescunq; nouerint termini, siuè sapiẽtes fuerint, siuè insipientes, hæc.n. omne totum est maius sua parte est nota omnibus, etiam rusticis, quandiù comprehendunt terminos.

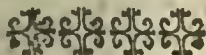
Scoti confutatio de per se nota, & per se noscibili.

9 Verùm liceat cõtra eundem Scotum arguere, quia ipsemet vsus fuit iisdẽ membris confutatæ distinctionis de per se nota in se, & nota nobis: siquidẽ discurrẽdo circa propositionem Deus est, ait esse per se notam in se, & non quoad nos: ergò coincidit cum D.Th. Insuper contrarius sibi videtur, quia dixerat ad propositionem per se notam sufficere cognitionem confusam terminorum, inde autem addit, Deus est, esse per se notam intellectui distinctè con-

Scotus arguitur, defenditur.

concipienti terminos, de quo tamen negat per se nosci à nobis, quia confusè concipimus. Sed respondetur ad primum, confutare distinctiones allatas, tanquam datas per membra distincta, & diuersa, at membra hæc, notum in se, & quoad nos, noscibile & actu cognitum, non sunt membra diuersificantia propositionem, nisi ex accidenti, quapropter confutat tanquam fieret diuisio per membra diuersa: non autem improbat, quatenus in se spectata est per se nota, in ordine autem ad intellectum non actu intelligentem non erit per se nota, hoc.n. concedit Scot. & distinctiones sub his respectib. datas non confutat, ideoq; supra dixi concordari posse D. Tho. & Scot. sicut etiam in cæteris diuisionibus, vel non erit per se nota, quoad nos, quia non concipimus terminos, vt oportet ad propositionem per se notam, vnde in se remanebit per se nota, & non nobis. Respondent alij ad secundum, adeò sufficere Scoto notitiam confusam, vt non sit necessariò requirenda cognitio per demõstrationem, aut per diffinitionem: hi sunt Fauentin. in 1. dispu. 14. c. 1. & Vulp. t. 1. disp. 5. art. 1. Sed non placet, quia nec pro notitia distincta propositionis per se notæ requiritur ex Scoto cognitio definitionis; ideò dicendum, quòd si termini possunt concipi immediatè ex seipsis, sufficit notia confusa: vt totum est maius sua parte: si verò immediatè nequeant concipi, requiritur altior, & distinctior notitia, vt ista Deus est, concipitur mediantib. creaturis, & consequenter imperfectè, ideoque non erit per se nota, vt autem fiat notior, oportet haberi notitiam distinctè, sed aliundè ex reuelatione, ait Damasc. lib. 1. cap. 1. melius autem respondetur, quòd ad habendam de Deo notitiam sub conceptib. communib. sufficit notitia confusa: requiritur tamen distincta, vt habeatur de conceptib. proprijs.

Responsio Fauent. & Vulpes eluditur.

ARTIC. II.

Affertur completior explicatio propositionis per se notæ.

1 Negotium autem hoc exactius explicãdo, pluribus modis euenire posse dicimus, vt propositio aliqua vocetur per se nota. quandoque.n. id quod communiter conceditur ab omnibus dicere solemus, hoc est per se notum, quia res patens est, & adeo clara vt factum hoc negari non possit. ista est communis apud vulgum acceptio propositionis per se notæ. quandoq; etiam aliquid ex experientia adeò innotescit vt quamuis positum non sit in actu, nihilominus teste experientia dicere solemus, id esse clarum, certum, infallibile, ac per se notum ita futurum fore; cum ex multis experimentis res tali experimentali certitudine comprobetur, aliquando insuper res, & rei veritas adeò patet ad sensum, vt illam negare sit prorsus erroneum, vel fidem non præstare credenti sit prorsus error: qua ratione dicimus esse per se notum Romam esse, cùm ipsam omnes tuto credant, & si Romæ nusquam fuerint. vel niuem esse albam ignem calefacere, & similia, veluti per se nota ab omnib. recipiuntur, ita vt negantes, & risui subiaceant, & ludibrio adstantiũ, immo teste Auerr. sint igni, & verberib. exponendi. inter quæ multa cumulare possu'rns, vt totum esse maius sua parte: distribui tempora in dies, noctes, hebdomadas, menses, lustra, ac sæcula: animal esse sensitiuum, & similia, quæ nullo modo negari possunt: Verùm cũ hi modi non longè distent à veritate, non adeò præssius, seù distinctius, vt oportet, explicant ptopositionem per se notam.

Per se nota multipliciter dicitur.

2 Ideo vicinius accedendo multa de ea dicimus, & primum sit. *Propositio per se nota est illa, quæ ex sola cognitione sui nota est, ita vt nulla alia indigeat, siuè à priori, siuè à posteriori demonstratione ad hoc, vt ipsa nota fiat intellectui.* hæc mihi videtur optima huiusce nego-

Propositio per se nota quid.

gotij explicatio: & probatur, quia cùm dicimus per se, habemus illud prout contradistinctum ab altero, seù per alterum: quapropter si quæ propositio probabitur per alteram propositionē, iam erit nota per alteram, ergo remaneret vt non esset nota per se: igitur quæ nota est de se sola, iam remanet vt per alteram non innotescat, nec consequenter dicatur per aliam nota, sed per se nota. Addendum tamen vlterius, quod dum excluditur cognitio omnis extrinseca, siuè cognitio per alteram, non tamen excludenda venit cognitio propriorum terminorum: probatur, quia sicut essentialiter propositio constat ex terminis, ita cognitio propositionis essentialiter dependet à terminis: & sicut demptis terminis destruitur propositio, ita quoq; non cognitis terminis, non habebitur de propositione aliquid notum. totus iste discursus probatur ex Aristot. primò poster. t.21. dicente, prima principia cognoscimus inquantùm terminos cognoscimus. est autem propositio per se nota veluti principium primum in omni arte, ergò eius cognitio pendet ex terminis. tum etiam in 2. metaph. in initio, prima principia vocat idem Arist. penes quæ non contingit errare. ratio autem huius esse potest, quia cùm ab omnibus cognoscantur tamquam vera, & tamquam communiter acceptabilia, inde fit vt asserere posse irrepere errorē circa prima principia, sit prorsus à veritate alienum, & à communi longissimum animi conceptione: retenta igitur cognitione terminorum, excluditur à per se nota propositione omnis vlterior demonstratio, siuè à priori, siuè à posteriori.

Requisita propositionis per se nota. 3 Dicendum secundò ad propositionem per se notam requiri, vt sit propositio necessaria, siuè de necessario prædicato: consequenter excluditur prædicatum contingens, ratione cuius nulla propositio poterit in rigore vocari per se nota. vnde propositiones istæ nix est alba, ignis est calidus, superficies est colorata, cœlum mouetur, non poterunt in vera loquutione philosophica vocari propositiones per se notæ. Probatur propositio per se nota est ea, quæ cognitis terminis statim apparet necessariò esse vera, vt hæc homo est animal rationale: etenim prædicatum necessariò, & essentialiter dicitur de subiecto, & apprehensis distinctè terminis statim apparet esse vera: at in propositionibus allatis non concluditur necessariò veritas ex sola apprehensione terminorum; patet discurrendo per singulas, in hac enim, ignis calefacit, prædicatum non est de ratione subiecti, immò potest Deus calorem separare ab igne; igitur cum in ordine saltim ad potentiam absolutam possit fieri separatio, sequitur vt non sit per se nota propositio ista, nam contingēter per potentiam absolutam inest igni calor licet necessario ex potentia ordinata similiter tenendum de cæteris, de niue, superficie, de cœlo, & similibus, post diem enim iudicij cessabit à Cœlo motus; potest etiam Deus à superficie separare omnem colorem, ac segregare albedinem à niue. igitur ad per se notam propositionem requiritur vt prædicatum necessariò secundùm vtramque Dei potentiam, ordinariam & absolutam, inhæreat subiecto, sitq; de ratione subiecti.

4 Est nihilominùs verum, quòd extendendo nomen propositionis per se notæ iuxta acceptiones, quas initio attulimus, poterunt omnes propositiones allatæ dici per se notæ, siquidem communis animorum conceptio est asserere niuem esse albam, ignem calidum, superficiem coloratam, Cœlum actu moueri, & his similia: tùm quia id experimento constat, tùm quia patet ad sensum, tùm denique, quia nullus id negat: sub his namque rationib. solet quandoq; extenso vocabulo vocari propositio per se nota, vt initio fuit dictum: quæ etiam enunciationes, & si penes intellectum in rigore non sint per se notæ, sunt tamen notæ ad visum, ac sensum: licetq; de potentia contrarium iisdem propositionib. euenire possit, de facto tamen ita res se habet, sensui autem per se nota sunt ea, quæ patent ad sensum, ideo sic suo modo erunt per se notæ.

5 Dicimus tertiò, propositionem per se notam opus esse vt sit clara, & euidens, quo negato non amplius esset nota, sed ignota. probatur hoc: dum sumus *Per se notā debere esse claram.*

mus in notione propositionis quærimus claritatem eius, atque euidentiã, sicut à contrario dum sumus in ignoratione propositionis, excludimus euidentiam omnem, & claritatem, quia ignorantia, & notitia opposita sunt, ergò discurrunt per diuersa media, igitur altera euidentiæ nititur, & altera inèuidentiæ: insuper da oppositum, & iam habebis de propositione cognitionem confusam, non ergò distinctam, nec consequenter erit per se nota. Probatur etiã optima ratione, omne perfectibile aut habet perfectionem à se, aut ab alio: si à se, ergò eam perfecto modo habet, si ab alio, & est perfectibile creatum, imperfecto modo habet: sed euidentia est perfectio propositionis, ergò tãdiù erit perfecta propositio quamdiu talé perfectionem habebit; quòd si contingat eam habere per aliam propositionem, non erit adeò perfecta, perfectior autem erit cũ euidentiam habuerit à semetipsa per euidentiam, ac cognitionem distinctam propriorum terminorum, ergò euidẽtia, & distincta notitia est de essentiali conceptu propositionis per se notæ. Confirmatur, quia euidentia est conformatio veritatis intellectus ad propositionem, seu veritatis propositionis ad intellectum, igitur eo erit perfectior propositio in ordine ad intelligi, quo maiorem poterit, & euidentiorem causare notitiam sui ad intellectum.

Debere esse immediatam.

6 Dicimus quartò, propositionẽ per se notam debere esse immediatam, & primi modi dicendi per se. hãc probo, quia propositio per se nota est ea, quæ non potest demostrari à priori, vt iam diximus, ergò necesse est vt sit immediata; probatur conseq. si esset mediata, iam probari posset per antecedentem enunciationem, vt risibilitas de homine non est per se nota, cùm sit sit mediata, & probari possit per rationale, quæ est immediata. item est contradictio in terminis dicere per se notam, & dicere mediatam, ergò erit immediata. insuper non esset differentia inter per se notã, & per aliam propositionem notã; & nihilominus propositio per aliã nota est mediata, quia per aliud medium est nota, ergò quæ est per se nota, erit quoque immediata, vtpote non per aliam, sed ex se sola noscibilis. probatur autem secunda pars, quod scilicet debeat esse primi modi, omnes propositiones huiusmodi sunt demonstrabiles, patet de passionibus demonstrabilibus per quidditatem: ergo nulla quæ sit primi modi erit demonstrabilis, aliàs primi modi propositio esset secundi modi, & quidditas subiecti esset formaliter in ordine, atque in loco passionis. rursus quæ est primi modi habet rationem primi principij in tali materia, vt in materia de homine, primum principium metaphysicum est, quod sit animal rationale, constans ex genere, & differentia: in physica, quod sit quid compositum ex animaintellectiua, & ex corpore sensitiuo; in Theogia, quod sit ordinatus ad Deum sub ratione cultus latriæ, fruitionis, beatificationis, & similium: prima autem principia sunt immediata; ergò concludatur propositionem per se notam debere esse primi modi, & immediatam: vnde etiam apertè colligimus omnem propositionem primi modi, & immediatam esse per se notã: hanc defendit Lychet. 1. disp. 2. q. 1. & Caetan. ad cit. loc. D. Tho. Fauentinus autem tùm in 1. d. 2. q. 1. tùm in naturali philos. Theorem. 7. eam negat, dicens non esse veram: qui tamen inde in fine eiusd. Theorematis c. 2. expressè aliud sentit, dicendo propositionem immediatam esse per se notam, dummodo termini concipiantur distinctè.

7 Sola controuersia remanet quid de re ista senserit Scotus. & quidem d. 2. q. 1. primi lib. expresse ait hanc nõ esse per se notam, *homo est animal, homo est substantia, corpus, & similia*, quia propositio de prædicato superiori nõ est per se nota. in hunc etiam sensum eum trahit Lychetus, dicens Scotum nolle propositiones modi primi esse per se notas, ita quoq; Fauent. & alij. Verùm hi non assequuti sunt mentem Scoti, non enim negat propositiones primi modi esse per se notas, nec dicit absolutè propositionem hanc, *homo est animal*, non esse per se notam, sed ait quòd concipiendo terminos istos confusè, non vtique erit per se nota: quòd si termini distinctè concipiantur, erit

Scoti mens disquiritur

Lycheti responsio eluditur.

erit propositio ista per se nota. dicit.n. sic Scotus, *omnis propositio per se nota terminis confusè acceptis, est etiam per se nota terminis distinctè conceptis, sed non è conuerso, idest, per se nota terminis distinctè acceptis, sit per se nota terminis confusè acceptis: quia quælibet propositio necessaria, quæ est vera per se primo modo, vt homo est animal, esset per se notum, quod tamen non est verum, nam si ratio vtriusque extremi assignetur ex rationibus extremorum distinctè conceptis, apparet manifestè quòd vnum extremum includit aliud.* hæc Scot. vbi de duplici comprehensione loquitur circa talem propositionem, de confusa primum, & in fine de distincta; & postmodum cōcludit quòd ex conceptione distincta extremorum apparet vnum includi in altero, & consequenter esse propositionem per se notam, quæ tamen conceptis prius extremis confusè negatur ab eodem Scoto, vt sic, esse per se notam. quapropter supra adnotauimus sumi quandoque per se notum pro eo, quod distinctè patet, & apertè. immo subiunximus per se notam debere esse claram, euidentem, & apertā, aliàs non esset nota, sed ignota, quo dato ait Scotus, propositionem de terminis distinctè conceptis esse per se notam, quæ tamen per se nota nō erit si termini concipiantur confusè. & ad conditiones respiciendo requisitas ad per se notā, patebit amplius quæ fuerit mens Scoti, ratione siquidem conditionis, quod debeat esse primi modi, necessaria, & immediata propositio per se nota, ac denique clara, & sensui, atq; intellectui aperta, constat de eius mente, vt propositio hæc *homo est animal*, sit per se nota, inspiciendo ad immediationem, necessitatem, atq; prædicationem primi modi, siquidem prędicatur animal in primo modo; estque prædicatio immediata, & denique est enunciatio de prædicato necessario, sicq; apud eum est per se nota: spectādo autem conditionem alteram, vt appareat clarè, & apertè veritas talis propositionis, non quidem erit per se nota si termini concipiantur confusè, cum verò cōcipiuntur distinctè, apertissimè erit per se nota: & talis est sensus Scoti; ideoq; subiungit, propositio per se nota terminis distinctè acceptis, non est per se nota terminis confusè conceptis.

Scotus explicatur.

8 Vt autē melius percipiatur Scoti mens sciendum quod ipse describendo propositionem per se notā, ita ait; *dicitur propositio per se nota, quæ ex terminis proprijs eius, vt sunt eius habet veritatem, & non propter aliquid aliud, quod sit extra terminos proprios, sed ex se tantùm, vt omne totum est maius suâ parte.* & paulò superius dicit, *cùm dicitur propositio per se nota, ly per se non excludit quamlibet causam quia non excludit terminos propositionis, sed excluditur quæcunque causa, & ratio, quæ est extra per se cōceptum terminorū.* Aperta autem mens eius est, vt illa dicatur per se nota, ad cuius per se notitiam sufficit cognitio terminorum: vnde ex opposito infert propositionem non fore per se notā, quæ ex terminis proprijs non innotescit; & si vt fiat nota requireret distinctam cognitionem procedentem ex discursu, & definitione, nullatenus erit per se nota: de qua quidem cōcedendum fore notam, quia erit ex demonstratione, sed negandum fore per se notam, quia non esset ex proprijs terminis nota sed ex vlteriori discursu. hæc est germana mens eius.

9 Probat autem intentum suum à quia propositionem, & principia noscimus in quātum terminos cognoscimus ex Arist. 1. post. 21. prima autem principia sunt per se nota, ergò ad eorum notitiam sufficit distincta notitia terminorum: quod si ea non sufficiat, iam non erunt per se nota, sed noscibilia per demonstrationem, & non per solos terminos, ad per se notam verò non amplius requiritur, quàm notitia terminorū. Confirmatur ex eod. Arist. 2. met. in princ. cùm ait, circa principia errare non possumus; ergò talia sunt vt ex absoluta notitia terminorum fiāt nota. Insuper declarando idem Scot, quinam termini sunt cognoscendi pro propositione per se nota: inquit, non oportere noscere terminum definitionis, quia iste est terminus distinctè cognitus per discursum; definitio namq; facit discurrere in distintam notitiam rei; sed sufficit noscere terminum definitum

nitum, hic namque importat sufficienter cognitionem ipsius rei: ac propterea ipse differentiam admittit inter diffinitionem, & definitum, non quod differant essentialiter, quoniam ambo important eumdem essentialem conceptum, sed sufficit sibi pro nunc differentia hæc, quod diffinitio dinctè significat per discursum, & definitũ per terminos.

10 His suppositis infert, prædicationes primi modi non esse omnes per se notas, vt homo est animal, corpus, substantia; etenim istæ, & similes sæpè sunt ignotæ, & de ipsis non leuis insurgit cõcertatio: deducit etiam, nec propositiones necessarias, aut immediatas esse sic per se notas: propter rationem eamdem. igitur ex eius mente sola illa est per se nota, quæ patet ex terminis distinctè acceptis, & quæ non indiget demonstratione.

11 Applicando autem ad principale dubium: ista *Deus est*, non est per se nota nobis, ait Scot. quia inter cõceptus, quos hic de Deo prius habemus de creaturis est conceptus entis infiniti, summi boni, & similium, non est autem pro statu viæ per se notum, prædicatum *est*, inhærere Deo, sed est demonstrabile: est verò per se nota si apprehendantur termini distinctè, prout apprehendit Deus, & Beati. Dices obstare Damasc. l. 1. cap. 1. dicentem, *Deum esse, cognitio est omnibus naturaliter inserta.* Respondet Scot. hanc cognitionem esse admodum cõfusam, tum quia habetur per creaturas, tum quia concipitur sub terminis communibus: at non concipitur sub terminis proprijs naturaliter; ideoque subdit Damasc. *nemo nouit eum, nisi quantum ipse reuelauit.* nec etiam obstat quod diximus, esse cognitionem naturaliter insertam: quoniam loquitur de potentia cognitiua naturali, qua facile per creaturas possumus Deum cognoscere, sed in conceptibus communibus confusè, non autem in conceptu proprio ex proprijs.

Arguitur ex Damasceno.

ARTIC. III.

Demõstratur quęnam propositiones de Deo sint per se notæ, & quænam demonstrabiles à priori.

1 VT autem ad principalis quæstionis solutionem descendamus, in præsentiarum remanet discutiendũ an propositio ipsa *Deus est*, sit per se nota: quæstio autem in terminis soluẽda est, ita vt sistendo in terminis quæstionis, qui sunt, *Deum esse*, in ipsis quidem absolutè sumptis sit lis omnis, ac vniuersa præsens quæstio decidenda. solent namq; cum occasione talium terminorum quamplurimæ aliæ quæstiones implicari, vt *Deum esse ens necessarium, esse infinitum, summum bonum, primum principium*, & similia: quę occasione principalis quæsiti consequenter soluuntur. inde verò nonnulli excogitantes vnum, & idem esse, quærere an Deus sit, & an ens infinitum sit, & necessarium, & similia, eodẽ modo æstimarunt soluenda forè hæc subsequentia quæsita, quemadmodum, & antecedens, in quo tamen maximè errarunt, vt videbimus, discurrendo autẽ per singula primò videamus de propositione primaria, quæ exquirit de Dei esse, inde verò de necessitate essendi, de summo bono, & huius generis.

2 Sit prima propositio *Deum esse est in se per se notum*. Conuincitur ex conditionib. requisitis ad propositionem per se notam. eæ autem ex artic. præcedenti sunt necessitas, immediatio, & prædicatio in primo modo dicendi per se: hæc autem omnia competunt propositioni huic, ergo est per se nota. probatur autem per singula. prædicatũ necessariò effertur de subiecto, nempè esse de Deo, & adeò necessariò, vt supra statuerimus existentiam esse de intrinseca ratione Dei, id quod ipsemet per Moysen confirmauit Exo. 3. *ego sum qui sum*, ergò propositi-

Deum esse per se notũ probatur ex capite necessitatis essendi.

positio, in qua prædicatur esse de Deo est per se nota. Confirmatur, quod rueret tota entium creatorum machina si de esse Dei dubitaretur; etenim cùm vniuersa emanent ab ipso Deo, ablata necessitate essendi à primo principio, restat vt statim dubitaretur de machina vniuersi: quæ tamen etsi sua natura defectibilis sit, nihilominus à Deo ipso perpetuari poterit, & conseruari, prout de humana specie, atq; Angelica faciet post terminum iudicii: quin Aristoteles mundum posuit ab æterno.

Ex capite immediationis.

3 Ex membro altero de immediatione propositionis conuincitur, propositio immediata non potest à priori demonstrari ergò Deum esse est per se notum: antecedens remanet probatū præced.articulo: & consequens probatur, quia propositio hæc est immediata, ergò per se nota. probatur assumptū inter omnia prædicata primùm prædicatū est esse, ergò esse est prędicatū immediatū: consequēs patet, & probatur antecedēs, entitas, & quidditas in quocūq; subiecto siuè creato, siuè Deo, est primaria radix à qua pullulant passiones, modi intrinseci, attributa, & prædicata omnia necessaria, & omnia hæc insuper demonstrabilia sunt per illud esse, igitur immediatè competit subiecto cuicunq; per esse autem, seu quidditatem diuinam demonstrantur omnia, quæ in diuinis sunt, patet, quia essentia præsupponitur modis internis, & attributis. eadem quoq; antecedens est ad Patrem, cæterasq: personas Trinitatis, cùm autem id per quod primario in vnoquoq: subiecto demonstrantur omnia de eo, sit primùm contentū in eo, atq; immediatissimum, ita vt nullum sibi antecedat, sequitur diuinum esse immediatè competere ipsi Deo, & consequenter Deum esse, propositionem facere per se notam.

Ex capite prædicationis in primo modo dicendi per se.

4 Remanet tertiùm, nempè prædicatio in primo modo dicendi per se: esse ex hoc autem id prorsus suadetur; esse prædicatur de Deo in primò modo, ergò est per se notum. probatur antecedens, quia da oppositū, & tunc prædicabitur in secùndo, vel tertiò, vel quarto modo: quęro autem si non primò modo prædicatur, quidnam prædicabitur de eo in primò modo? id autē cùm non sit esse, erit vel modus intrinsecus, vel attributa, vel causalitas; hæc verò implicare est apertum, ergò esse prædicatur in primò modo. Confirmatur in creaturis etiam esse prædicatur in primò modo iuxta Arist. initio primi libri poster: ergò multo magis in Deo. rursus, ipsum esse, seu quidditas est radicale initium attributorū, ac passionum, & quorumcunq; circa subiectum accidentium, ergò erit prædicatum primi modi. quo circa ex his rationib. competētib. propositioni per se notæ deducitur necessariò Deum esse, quòd sit per se notum. hanc conclusionem statuimus cum D. Ansel. prosol. c. 3. Scot. loco sup. citato, qui expresse eam concedit sub hisce terminis, licet falsò eum pro contraria sententia citent: Lycheti, & Scotistarū ibid. D. Tho. loco recensito, ac sequacium, dùm asserit in se esse per se notam. Richard. Durand. Alber. Hera. ac plurimorum in 1.d.2.q.1. paucis exceptis. quam etiam cōfirmamus ex scripturis, & Patrib. Iob. 36. *omnes homines vident Deum.* Roman. 1. *quod notum est Dei, manifestum est in illis: inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt à creatura mundi intellecta conspiciuntur.* Sap. 13. *à magnitudine speciei, & creaturæ cognoscimus Creatorem*; & consimilibus alijs Scripturæ locis superiori quæst. artic. 2. recensitis: quamuis non omnia eundem contineant efficaciæ modum in ostensione tàlis subiecti, prout ibi etiam fuit demonstratum. Cicero etiam id docuit l. 1. de natiuit. Deor. *gentes omnes*, ait, *perceptionem quamdam habere, quòd Deus sit, naturaliter hominum animis, sine lege sine more, sine instituto, aut sine doctrina insertam.* hæc ille. & ex Hieronym. ad Galat. cap. 1. *perspicuum est*, ait, *omnibus Dei inesse notitiam*. & expressius, Damascen. lib. 1. de fide orthod. cap. 1. *nemo est mortalium, cui naturaliter notum non sit Deum esse*. & ibid. ait, *attamen nequaquam nos deseruit Deus omnimoda sui circumfusos ignorātia, quinimo cunctis cognitio, quod Deus sit, ab ipso naturaliter insita, ac genita est*: & Augult. tract. 106. in Ioann: *hæc est virtus*, ait, *veræ diuinitatis, vt creaturæ ratione vtenti non omnino, ac* peni-

penitus possit abscondi. authoritates reliquas congessimus sup. quæst. præced. quæ licet quoad modum ostendendi non conuincant, vt ibi declarauimus, nihilominus communis Dei notitia penès vniuersos inde coarguitur, atq; elicitur.

Vera est in cognitione intuitiua, & abstractiua.

5 . Transeamus autem vltro, atq; præcedenti conclusioni addendo, magis ipsam explicemus: vt vera sit in quacunq; cognitione siuè intuitiua Dei, siuè etiam abstractiua; qua ratione beati habentes de Deo intuitiuam notitiam, iuxta illud *videbimus eum sicuti est*, vtiq; per se notum habent ipsum esse: idipsum in cognitione abstractiua competit viatorib. etenim imperfecta cognitio quatenus abstractiua est non impedit, vt noscatur sub ratione per se notæ propositio ista. probatur primùm, id circa quòd non contingit errare, est per se notum; sed non contingit beatos errare circa notitiã Dei, ergò eum esse est ipsis per se notum. minor patet ex loco psalmi citati, videbimus eum sicuti est, vnde sine errore, ac fallacia ipsum se intuitib. beatorum obiectabit; maior autem verissima apparet, præcipuè ex ijs, quæ præcedenti articulo statuimus in initio de propositione per se nota. & licet ratio maioris istius non admodum cogat, quia non contingit errare, quod nix sit alba, quia patet ad sensum, attamen quia deduximus in superiori articulo eam non esse per se notam, nisi ad solùm sensum, qui vltro non discurrit, sed id quod primò videt apparet sibi verum, & per se notum, ideo ex maiori illa deducitur saltem, quòd quoad sensum comprehensorum, qui intuitiuè vident, erit per se nota ista propositio. licet aliundè ex præcedentis discursus ratiocinatione per se notam habeant propositionem eandem. s. ex triplici illo capite immediationis, necessitatis, & prædicationis in primo modo dicendi per se: vtcunq; autem sit negari nequaquam poterit cùm pateat ad sensum; & cõuincitur vlterius, quia intuitiua cognitio est perfectissima inter omnes, & eo magis perfecta est notitia, quo est notitia oculata, ibi autem vident Deum facie ad faciem, ergò in cognitione quoque intuitiua erit per se nota propositio nostra.

6 Idem dicendum est omnino in cognitione abstractiua; licet. n. hæc de sui natura imperfectior sit illa; nihilominus in subiecta materia idem attingendo obiectum, ambæ reddunt propositionem veram, & per se notam. patet: quia licet intuitiua perfectior sit quatenus præsenté habeat Deũ ipsũ, abstractiua absentem, illaq; intensius, hæc minùs intensè, & remissè feratur in Deum; nihilominus propositio in vtraq; notitia erit per se nota. de prima iam est dictum: & de secunda non occurrit ampliùs multiplicare probationes; eæ. n. quas initio articuli ex triplici illo capite deduximus, eæ inquam probant, & ostendunt apertè in abstractiua notitia propositionem esse per se notam. est igitur in hisce terminis Deus est, propositio aperta, & per se nota.

Vtrum esse infinitum, bonum, necesse esse sit per se notum.

7 Sed discutiamus vtrum in alienis terminis eadem propositio sit per se nota; termini autem de quib. quærimus sunt infinitas, bonitas, necessitas, & similes: vt potè quærendo vtrum Deum esse infinitum, summum bonũ, ens necessarium, sit per se nota propositio, nec quæstio hæc eadem est cùm præcedenti, vt quamplurimi errant; sed distincta: quapropter videndũ erit vtrum eæ sicut prima, sint per se notæ. Ad quod respondendum est negatiuè: & ratio est, quia possunt à priori demonstrari. genera autem probationum hæc sunt. quidquid est hæc essentia diuina, id est necesse esse: sed aliquod ens est diuina essentia, ergò aliquid est necesse esse. antecedens patet cum tali essentiæ competat necessariò esse: vndè cum probetur necessitas per esse præcedens illius subiecti, de quo prædicatur, remanet non esse per se notã. probatio eadem afferenda est de infinitate, & summo bono, arguendo similiter, quidquid est diuina essentia est infinitum, ac summum bonum, ergò summum bonum, & infinitum existit: vel forma sic, quidquid est diuina essentia, illud verè existit in rerum natura: sed infinitum, & summum bonũ, ac necesse esse est essẽtia diuina, ergo existit. antecedens probatum remanet supra ex præcipuo illo tertio capite Exo.

ego sum qui sum; cæterisq; suo loco deductis; igitur consimilia prædicata de Deo non sunt per se nota. Probatur insuper. propositio per se nota est cōtinuo cognoscibilis, ex terminis: sed infinitum; & necesse esse non subito sic apprehenditur: solemus.n. per fidē, siuè per demonstrationes cæteras id suadere intellectui, prout præcedēti quęstione fuit actum. Vlterius, per se notum à nemine respuitur, sed conceditur ab omnibus, sed dixit insipiens nō est Deus. psalm. 13. item Auicenna 1. met. docuit non esse per se notum Deū esse. Adde demum tàm varias, diuersasque de Deo sententias, opinionesque Philosophorum de Deo, qui cùm vnanimes non fuerint, ostendunt non omnibus per se nota esse omnia de Deo prædicata, vt diximus.

Deum esse non est per se notum terminis cōfusè cōceptis.

8 Dicendum vltimò, licet de sui natura propositio *Deus est* sit per se nota terminis distinctè conceptis, non tamen per se nota erit terminis confusè solum acceptis. primum patet ex superioribus probationibus, & secundum necessariò est admittendum, quia oppositorum idem est iudicium, vt si distinctè appprehendantur termini, fiat intuenti, seù intelligenti per se nota: quod si confusè intelligat, erit minus nota. hoc fuit axioma D. Th. cùm aiebat in se notā esse, sed quoad nos ignotam: hoc etiam innuebat Boetius *notā esse sapiētibus, & insipientibus ignotam*: & in hoc demum concordat Scotus, qui licet in explicatione distinctionum allatarum contrarius censeatur Diuo Thomæ, attamen in conceptu concordat, vt ostendimus artic. primo. & in hoc etiam sensu loquebatur Auicenna negans eam per se esse notam; atque eadē via incedebat ille Insipiens, quia confusè terminos concipiebat: eodēq; passu Philosophi cōtendebant. & multo minus propositiones reliquæ de infinitate, necessitate, ac summo bono erunt per se notæ, cùm hi termini minus distinctè concipi soleant, quàm primi de Deo, & esse Dei: licet aliunde sit longa discrepantia, hæc namq; nullo modo à priori redditur demonstrabilis, illæ autem sic.

Si Deū esse est per se notum, cur cumulātur rationes ad probandum Dei

9 Quæres autem, si per se notum est Deū esse, cur igitur tot cumulantur demonstrationum genera, physica, theologica, metaphysica, & moralia, ad id demonstrandum? responderi potest primo id fieri solere ad maiorem veritatis ostensionem. secundo id fieri, vt magis constet ex omni capite esse necessariò asserendum Deum esse, itaut omnes illum fateri, & admittere teneātur. tertio, vt notum fiat Rudibus, & Insipientibus, qui aliunde non valent quandoq; hanc veritatem altius perscrutari. quarto vt per tales demonstrationes redarguantur, & conuertātur Athæistæ, qui omnino negant Deū esse, de quib. quæst. præced. quinto, vt ostendatur cæteras naturales, atque morales scientias posse deseruire supremæ omnium sciētiæ, quæ est Theologia, dum eidem famulantes, probare nituntur, atque confirmare id, quod ipsarū Dña docet, & Regina Theologia.

10 Arguitur nihilominus probādo aliqua prædicata distincta à prædicato esse Dei, esse per se nota. sic. primam veritatem esse, ens infinitum esse, ac summum bonum, est per se notam, ergò non sola propositio, in qua verificatur esse tātùm de Deo est per se nota. antecedens patet, nullus enim negat reperiri veritatem, ac bonum summum, neque vllus negare poterit ens necessarium, probatur hoc vltimum, quia dā oppositum prædicati, & apparebit contradictio, cùm namque dicimus ens necessariū existit, si id negas, ergò erit verum dicere ens necessariū non existere, quòd contradictionem implicat, quia necessitati essendi repugnat non esse, sicut repugnat contingenter esse.

11 Respondetur ad id de veritate concedendo veritatem in rerum natura existere, seu reperiri, tamen ignorari, & non esse per se notum, in quo particulari subiecto ea reperiatur per se, & primo: & ita committitur fallacia consequentis arguendo à superiori ad inferius affirmatiuè, vt homo ridet ergò hic homo ridet, est fallacia; ita in particulari applicādo id non est per se notum: & multò minus id sic erit, quia ipsum Deum esse primam veritatem probari potest à priori, vt omne quod est diuina essentia existit, sed prima veritas est diuinum esse, ergò veritas exi-

existit, sicut etiam probatum fuit de infinitate, necessitate, & similibus. vnde eadẽ respõsio est adhibẽda ad id, quod assumitur de summo bono, & de ente necessario: & ad probationem cùm dicis, oppositum repugnat subiecto, respondeo non esse per se notam talẽ repugnantiam, ideo oportere probari: mundo enim est necessaria pax, diuitię, &c. tamen sæpè caret istis. illius autem existẽtia haberi nequit efficaciter, nisi demonstrando eam à priori, per essentiam, & per diuinum esse, vt quia omne, quod est diuina essentia actu existit: ens necessarium est idem cum essentia, ergò existit.

12 Arguitur vltra: ens infinitum esse est per se notum, probatur, ens infinitum est, quod perfectiones vniuersas continet, & est adeo perfectum, vt nihil eo perfectius cogitari possit. Confirmatur ex D. Ansel. prolog. c. 3. 4. dicente, *Deus est quo maius cogitari non potest*: idemq; asserit D. August. l. 1. de doctr. Christ. c. 7. ergò nec minus aliquid de eo cogitare possumus. Resp. primo, posse intellectũ creatũ aliquid maius Deo cogitare, & quamuis talis cogitatio sit cum contradictione, cum re vera nihil sit infinitius, & perfectius, & maius ipso Deo, nihilominus intellectus creatus ad hoc per naturalia media non ligatur, posset enim intelligere, & confingere aliquid reperiri qꝫ sit maius Deo, sicut fingit chimeram, ita quoque tale quid de Deo maius poterit sentire, licet cum contradictione, quæ tamen contradictio non esset tali intellectui per se nota, sed opus esset vt sibi demonstraretur, ne amplius permaneret in errore. Adde quod licet intensiuè nil maius Deo possit cogitari, tamen aliquid maius extensiuè cogitare non implicat, vt est Deus vnà cum omnibus creaturis. itẽ respondetur nonnullos non cogitasse Deum vt talis est, sed aliter sensisse, vel quod esset anima mundi, vel quod esset corpus, & non spiritus: hinc ergò ipsis non erat per se notum. Ad illud de infinitate iam diximus posse probari à priori.

13 Arguitur etiã D. Paulus Rom. 1. ait, *quod notum est Dei, manifestum est in illis.* & vltra, *inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt conspiciuntur*: & Iob. 36. *non possit abscondi.* & Cyprian. l. de vanitate Idolorum *summa delicti est nolle eum agnoscere, quem ignorare non possis.* & Damasc. l. 1. c. 3. *Deum esse est omnibus insita, & innata cognitio*; quod denique omnes, & vniuersi Patres asserunt, quos frequẽter attulimus in hac, & præcedenti quæst. Respõsio ad vniuersa, & singula citata loca patet ex ex eo, quod adnotauimus initio artic. 2. vbi multiplicem acceptionem attulimus propositionis per se notæ: itaque breuiter applicando dicimus Deũ esse, infinitum esse, summum bonum, & similia altero illorum capitum esse per se nota: vel quia iuxta communem animorum conceptionem sic omnes existimant, vnde talis communis omnium existimatio poterit lato vocabulo vocari per se nota propositio .i. vniuersaliter ab omnib. nota, vt in plurib. licet pauci discrepent, & cõtra cõmunem vsum id, quod vulgò asseritur negent: vel per se notæ sunt, seu omnibus inserta cognitio, quia lucescente rationis vsu in pueris, statim, immo ab incunabulis percipiunt per instructionem parentum, Deum esse, summum bonũ reperiri, & similia. vel quia id postmodum iam adulti, & intellectu callentes, & discursu à posteriori probãt per effectus. vel per se nota vocantur, quia non cum multa difficultate id apprehendere vtcumque possunt. vel etiam sic dicuntur non quod secundùm eos conceptus distinctam habeant omnes cognitionem de propositionibus talibus, sed ea erit confusa, atque vniuersalis, concipiendo Deum iuxta conceptus communes nobis, & sibi. vel etiam dato quod suos conceptus proprios ex proprijs apprehendant, sibi proprios, & non nobis communes, id tamen ex alio principio assequentur, nempè ex doctrina Ecclesiæ, & reuelatione, & ex fide. & denique quidquid sit, certum constat loquendo de propositione *Deus est*, demonstrationes naturales non esse efficaces: & loquẽdo inde de propositionibus cæteris, vt ens infinitum, summum bonum, neces-

Insipiens cur negauit Deum esse.

se esse, verum primum esse, eas omnes non esse in rigore philosophico per se notas; cum iam sint demonstrabiles à priori, vt est deductum. Alia sup. nu. 8.

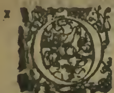
14 Dices, si propositio prima est per se nota est *Deus est*, cur eam insipiens negauit ex psal. 13. *dixit insipiens in corde suo non est Deus?* quod autem est per se notum à nullo negatur. Respondet D. Tho. *in se nota est, apud nos non est nota, atque sic nec fuit nota illi insipienti.* respondet inde Boet. *sapienti eam notam esse, insipienti ignotam*, vnde cùm hic fuerit insipiens, non mirum si veluti rudis, & ignarus negauerit esse Deum. respondetur ex Scoto, distinctè *apprehendenti terminos esse notam, confusè verò cõcipienti ignotam*: omnes autem has dicendi, & distinguendi formulas iam supra attulimus, & explanauimus. Adde paraphrasim chaldæã non dicere non *est Deus, sed non est potestas Dei in terra*: itaque insipiens non Deum ex Chaldæo textu negabat, sed potestatem in terra. Insuper in Hebræo habetur *Elohim*; quod denotat *Iudicem*: ex quo idem insipiens negabat non Deum, sed iudicium, ac iustitiam Dei. Notat autem D. Augustin. ibid. & 5. de Ciuit. Dei cap. 9. Chrysostom. Didimus eod. psalm. & D. Hilarius psalm. 52. veritum fuisse insipientẽ illum ore prodere, id quod corde cõcipiebat: dubitabat enim & verebatur ne puniretur, ne continuò lapidibus obrueretur, si blasphemiam, quã corde abscondebat, ore propalaret, ideoque solo corde dixisse non esse Deum, vt pote aliundè nosceus impium, ac fatuum omnino esse, eum vllo modo, saltẽ ore negare: ex quorum discursu nec constat insipientem negasse ptopositionem vt minus notam: si enim verebatur timore ore negare, igitur noscebat errare valdè. & apud eum fortasse erat per se nota, quod si corde negauit id prouenire poterat aliunde, vel ex passione, odio, amore sui, & similibus; itaut diceretur de eo, *noluit intelligere, vt benè ageret.*

DISPVTATIO QVINTA
De simplicitate Dei.

QVÆSTIO PRIMA
Vtrum Deus simplex sit, an aliqua compositione compactus.

ARTIC. I.
Referuntur errores circa Dei simplicitatem.

1 Rdo autem expostulat, vt post narrationem de Dei existentia, & postquam comprobarimus ipsum reperiri in entib. disquiramus quale sit hoc ipsius esse, compositum ne, an simplex, materiale, an purè spirituale, ita vt distinctus omninò sit, an verò hac ratione conueniat cùm creaturis. antequam tamen per singula capita totam materiam distribuamus, recensendi sunt primò loco errores, qui de hac re irrepserint aliquando; tùm confictos ab hæreticis, tùm etiam ad inuentos à Catholicis. fuit ergò sententia Tertulliani Deum esse corpus, itemq; ex anima constare, & corpore. ita lib. 2. aduers. Marc. c. 16. asseruit: est tamen dubium an veram rationem corporis sibi tribuerit, an verò distinctæ rationis asseruerit esse à corpore creaturæ: & quidem veram corporis rationem corporis sibi constat apertè attribuisse ex eod. loco, vbi etiam diuina explicat corporea membra, ac diuinũ corpus: de secundo autem constat apud eumdem, corpus diuinum alterius forè rationis, & cõpactionis à corpore creaturæ, quemadmodum anima creaturæ alterius extat rationis ab anima Creatoris: ait. n. *quanta erit diuersitas diuini corporis, & humani sub ijsdem nominib. membrorum, tanta erit diuersitas diuini corporis, & humani sub ijsdem nominib. membrorum, tanta erit diuersitas diuini animi, & humani.* ex quo differens addidit Deo corpus à corpore nostro, vt constat ex eius verbis.

Tertullianus aiebat Deum esse corpus.

2 Quid autem ipse senserit de corpore hoc à creaturæ corpore diuersæ rationis, vtrum verè sibi rationem materialis entis, & corporei compositi in Deo apposuerit negat D. August. l. 10. de gen. ad litt. c. 25. ait. n. non fuisse intentionem eius id asserere, sed eatenus corpus esse asseuerauerit, quatenus probare intendebat Deum non esse nihil, non esse extra rationem entis; sed esse ens aliquod, & verum ens ad quem loquendi modum videmus recurrisse aliquando etiam Apostolum, qui ad Coloss. 1. dum ait in Christo Domino reperiri omnem plenitudinẽ diuinitatis, non alia phrasi explicat, quàm voce corporis, dicens *in ipso inhabitare omnem plenitudinem diuinitatis corporaliter*: id verò non ostendit diuinitatem esse corpus, sed vel significare, quòd in corpore Christi reperiebatur diuinitas, vel quod diuinitatem ibi esse non erat figmentum, nec fictitium, sed veritas, & à parte rei. quid-

quid

quid tamen sit, siuè in hunc, siuè in aptiorem sensum trahatur Tertullianus, indigna tamen est loquutio, nec.n.cùm cõtrarijs conuenire debemus, nec quidem in nomine, ac vocib. quoad fieri potest; nec de Deo est quid corporeũ sentiendum, nedum reipsa, sed nec quidem nomine.

Audiacorum heresis.

3 At relicta contentione de nomine, proponũtur cęteri Authores, qui de Deo talia expresse docuere. ij autẽ fuere Audiani hæretici descendentes ab Audio quondam religionis professore, ac Monacho, qui inde à veritate abscedens in hanc hæresim incidit, vt Deum esse corpus asseruerit; ita de eo Nicephor. l.11. c.14. & D. Epiphan. Augustin. de hæres. c.20. Damasc.lib. item de hæres. atq, Theodor.l.4. hæretic. fabul. c. 13. ortum autem sumpsit istorum error ex falsa interpretatione capituli primi geneseos, vbi namq; ait Moyses, *creasse Deum hominẽ ad imaginem, & similitudinem suam*: æstimauere Deum eiusdem esse formæ, ac cõpactionis, cuius est homo; etenim imago exprimit imagatum, & qualis est imago, tale iudicamus à posteriori esse imagatum; at homo est entitate corporeus, quantus, & materialis, ergò hac ratione ducti existimabant Deum esse corpus.

Gentilium error.

4 Sed deterius his omnibus sensere Gentiles, qui Deum ipsum non solùm corpus existimabant habere pro seipso, suaq; intrinseca, ac necessaria, & substantiali compositione, verùm, aiebant, totum istum corporeum mũdum esse eundem Deum, cõstantem ex hac quam præsefert, forma, & materia, hæc mundi machina: & addebant animam quoq; eiusdem mundi esse ipsumet Deum. hoc D. Aug.l.5. de ciu. Dei c.6. tribuit Marco Varroni. & ibid. c.16. in eandem sententiam citat Platonem; Cicero l.1. de nat. deor. tribuit Velleio. & Euseb.l.4. de præpar. euang. c.16. tribuit Milesio, & Democrito. in quam etiam sententiam iuit Plin. l.1. c.1. hæc de errorib. in quos etiam iere Priscillianistæ, & Gnostici, & Almericus.

5 Sed quid? opus ne erit multis errores istos confutare? quid errores; immò vesaniam, mendacium, fatuitatem, apertam insaniam. ita de his censuit Concil. Lateran. in cap. damnamus cum ait contra Almericum, *non tam continere doctrinam hæreticam, quam insaniam*. & D. August. hæres. 6. & 70. ait talia dogmata *fabulosissimis esse plena figmentis*. quod deniq; expresse damnat, & confutat Leo Papa epist. 91. & pugnat D. Ioann. c.4. *Deus spiritus est*: cùm cæteris adducendis infra: & ad illud de imagine est dicendum eam attendi secundùm animam, quæ etiam spiritus est nõ secundùm corpus: alias oporteret verè assere Deum esse *Agnum, Leonem, Petram*, cùm tamen membra, & corpus metaphoricè Deo attribuantur, non verè, vt August. l. de vera, & falsa relig. c.50. Greg. 14. mo. 22. Patres, ac Theologi omnes.

ARTIC. II.

De simplici, summè simplici, ac simpliciter simplici, deq; multiplici cõpositione opposita.

6 HÆc verò & scitu digna, & necessaria sunt ad quæstionis totius enodationem, ideoq; de singulis discurramus. Inter cæteras entis diuisiones habemus ens diuisum per simplex, & compositum: quidquid.n. in mundo est, vel mente excogitari poterit, ad hæc duo capita opposita reducitur: patet quia quidquid est, vel esse potest, aut erit Deus, aut creatura: si Deus, ergò erit simplex, compositio autem prædicabitur de creatura, de quare infra. iuxta igitur duo ista capita resoluenda est quæstio. & quoad simplex, id sumi potest vel prout distinguitur contra mixtum, vel prout sumitur contra compositum. primò modo pro simplici comprehendimus quatuor elementa, atq; etiam cælos: hæc namq: composita quidem sunt, attamen non sunt mixta ex cæteris elementis, ideoq; entia simplicia vocari poterunt simplicitate opposita mixtioni. patet discursus, quia si ex alijs com-

Simplex vel sumitur, prout distinguitur contra mixtũ, vel vel contra compositũ.

commiscerentur elementis daremus processum in infinitum in ipsis elemẽtis, quærendo de illis alijs elementis, quod aut simplicia essent, aut mixta, si daretur secundùm, adhuc quæreremus de eis, quæ ingrediuntur horum mixtionem an essent ex alijs mixta, quòd si negabitur, igitur dabitur status, & sistemus in elementis, quæ mixta non sunt, licet sint composita, igitur simplicitate huiusmodi sunt entia simplicia: tùm etiá quia vniuersa mixta hinc mixtionem desumunt primò. s. ex elementis, ergò non dabuntur alia priora, ex quibus coalescat talis mixtio. de hoc agit Arist. l. 1. de cælo.

Simplex vel opponitur compositioni, vel etiam componibilitati.

7 Si tamen simplex secundò modo sumatur, respuit omninò nedum mixtionem, verum & omnem compositionem: quale autem sit censendum esse istud simplex, ex sola sui voce absoluta parere non poterit, nisi prius per gradus vlteriores eiusdem simplicis ratio distinguatur, & natura: igitur simplex hoc de quo loquimur est rursus subdiuidendum: sumitur. n. simplex prout opponitur compositioni: id verò duobus modis potest contingere, vel nãq; negat compositionem, vel negat non solum compositionem, sed etiam omnem componibilitatem: membra ista adeò sunt distincta, vt vnum esse possit absq; altero. Primo modo prout solam negat essentialem cõpositionem prædicatur de materia, & de forma: hæ namq; in se compositæ nõ sunt: non. n. materia in se est composita ex materia, & forma, nec forma est ex forma composita, & materia, aliàs recurreremus ad processum in infinitum quærendo de illa altera materia, ex qua ista materia esset composita an esset ex altera materia composita, quòd si dederit quis, quæretur vltra de illa in infinitum: quòd si negarit, igitur ibi sistetur, & negabitur esse in se compositam: tum etiã quia si antecederet alia, ex qua componeretur, iam ista non esset de genere materiæ primæ, quã pri-primo creauit Deus: nec ex ista prima educerentur singulæ formæ compositorum, & mixtorum, ergò concedendũ materiam esse hac simplicitate simplicem; similem discursum applica ad formam, quòd neque ipsa sit composita ex alia forma: en ergò sensus primus istius simplicitatis. Secundo modo nõ sistit simplicitas in actuali negatione compositionis solius, sed negat etiam compositionem potentialem; hæc verò non explicat aliquam potentialem compositionem receptibilem in ipsa materia, id namque eodem modo negatur vt prius; sed negat componibilitatem in ordine ad quid aliud: qua ratione ipsamet materia, atq; forma non sunt quid simplex, sed quid compositum: explico. & si materia ex se substãtialiter non constet ex altera materia, nec sic componatur, tamen est alteri componibilis, idest simul cum altero principio ponibilis, vt efficiat compositum: & ita euenit, quia ipsa adiungitur formæ, illa per modum potentiæ, hæc per modum actus, ex quibus inde insurgit compositum: vnde constat in his terminis vtrumq; principium esse quid simplex simplicitate opposita cõpositioni, non autem simplicitate opposita componibilitati.

8 Explicato termino simplicitatis transeamus ad terminum alterum, nẽpè ad summè simplex: hic autem nedũ includit totum id, quod erat in simplici, verum addit vnum aliud, seu negat omne oppositũ simplicitatis, quod à simplicitate negabatur actu, immo etiam negat omne id, quod quamcũq; in vniuersum potest secum admittere simplicitas sub ratione saltem componibilitatis. Explico. simplicitas negabat essentialem compositionem materiæ, seu formæ penès seipsam, retinebat tamen aptitudinalem componibilitatem materiæ vna cum forma penes totum, per modum actus informãtis, & per modum informabilis potentiæ: vtrumque negat summa simplicitas. nullum autem sese offert præstantius subiectum, penès quod possit res tota declarari, quam ipsemet Deus, ab ipso namq; vt supponimus, quod probabimus infra, excluditur actualis cõpositio, cùm neque essentia sit materia, neque quasi materia, neque ibi reperiatur aliquid, quod circa ipsã habeat rationem actus, & informantis formæ: en in quo consistit negatio actualis, atque intrinsecæ, essentialisq; compositionis. ab ipso etiam Deo excluditur

Summè simplex.

componibilitas cum altero, nusquam enim ex Deo, & creatura resultauit, aut resultare poterit aliquod compositum: ratio physica in promptu est, quia ad id exquiritur vt alterum per modum materiæ informabilis se habeat, & alterum per modum actus, at Deus neque à creatura informabitur, seu actuabitur, cùm sibi nihil desit perfectionis, neque ipse rationem habere poterit formæ, cùm non possit habere rationem partis, nec esse in genere, nec dependere à materia, id quod formæ competit physicæ, & reali, ergò vtraque compositionis, & componibilitatis ratione sublata, erit Deus nedū simplex, sed summè simplex. Quod si dixeris Christum ex sententia D. Damasc. lib. 3. de fide ortho. cap. 3. 4. 7. *esse quid compositum*: ergò non est tale simplex, & maximè, quia natura diuina licet in se summè simplex, poterat tamen humanitati vniri, ergò erat componibilis alteri. Respondetur vim faciendam esse in voce compositionis, idem enim sonat compositum, ac *simul positum*: vnde hoc sensu Christus est quid compositum, quia in eo natura creata est verè simul posita cum Verbo diuino: sed si sistamus in rigore philosophico, omnis à supposito erit neganda compositio, cum nec ratio materiæ ibi sit, nec formæ sub ratione partium informabilium, & informantium naturam diuinam: melius tamen explicatur mysterium altero sub nomine, nempè constitutionis, quomodo etiam diuinas Personas Theologi vocant nō compositas, sed constitutas, sic Christū esse ex vtraquè natura constitutum, vel simul quid positum ex duabus naturis simul positis sub ratione vnionis hypostaticæ, quibus sensibus loquitur Damascenus, & Patres: sed de hoc ad materiam de Incarnatione. Cùm ergò ait Damasc. Christum compositum, explica, simul positū, ex duabus naturis simul positis, ita Scot. in 3. d. 1. q. 1.

Deus est summè simplex.

Christus an sit compositus.

9 Vltimus, quem statuimus, terminus, est simpliciter simplex: hic verò à duobus præiactis terminis est distinctus, vt nullatenus eis de illis valeat consequentia: est ergò simpliciter simplex illud, ꝙ non solū est simplex, verū etiā ꝙ multiplicem excludit multiplicationem conceptuū, seu cōceptibilitatū, itaut retēta vnica, & sola cōceptione, verè de eo possit, ac debeat dici, ꝙ vel totaliter scitur, vel totaliter ignoratur. hæc est optima metaphysica, ac necessariò amplexanda, cuius oppositū omnino constat esse falsum. explico autem quid importetur per tale nomen: conceptus entis dicitur cōceptus simpliciter simplex. item conceptus passionum entis, ac modorum intrinsecorum ita simpliciter se habent, vt sint simpliciter simplices. Ratio est, quia cùm conceptus entis non constet ex alijs conceptibus, seù ex alio genere, vel differentia, ex quibus constituatur, remanet, vt hoc modo dicatur secundùm se vel totaliter sciri, vel ignorari totaliter: probatur, conceptus entis est primus conceptus qui haberi possit de quocunque inferiori ad ens, igitur ipsemet conceptus non est resolubilis in anteriorem conceptum: hoc autem, quod est non posse resolui in anteriores conceptus, hoc vocatur simpliciter simplex. Dices ens resolui in Deū, & creaturam, quia prædicatur de illis, ergò noscendo conceptum solum entis nosceremus vniuersa contenta sub ente. Responsio iam patet, quod ens, sub alijs terminis loquendo, considerari potest vel formaliter, vel potestatiuè, prout reperiri potest, & descendere ad inferiora: quando dicimus ipsum esse simpliciter simplex, primo modo consideratur, non secundo: sicq; primo modo vel scitur totaliter, vel vndequaque ignoratur; probatur, ex simplici cognitione hominis non possum eum perfectè noscere, quia cùm multiplices essentialiter includat conceptus, ex quibus componitur, vt entis, corporis, substantiæ animalis, rationalis, risibilis, & similium, possum vnum de eo cognoscere, ignoratis cæteris: cùm verò cōceptus entis, & passionum, & modorum non includant alios conceptus, ex quibus cōstituantur, inde fit simpliciter eos noscendo, totaliter noscere, & simpliciter ignorando, totaliter ignorare: & hoc spectādo eos formaliter: licet multa ignorētur de eis potestatiuè sumptis, quatenus descendunt in inferiora, & includuntur in eis.

Simpliciter simplex quid.

10 Idem

10 Idem iudicium formamus de vltimis passionibus, seù vltimis differentijs, vt eodem modo vel sciantur totaliter, vel totaliter ignorentur; ratio autem militat etiam de ipsis, quia denique reducuntur ad vnum vltimatum conceptum, qui adeo sit vltimus vt ex alijs non constet, nec componatur ex alijs, nec consequenter sit resolubilis in alios. probatur, si in alios posset resolui, sequeretur dari processum in infinitum in conceptibus constituentib. probo, aut enim conceptus ille, in quē ens, passio, modus, & differentia vltima resoluitur, est resolubilis in vlteriores conceptus, aut non: si dederis primum, quæro insuper de illo altero conceptu, in quem est facta resolutio, aut potest in vlteriores conceptus resolui, aut minimè: si primum dederis, dabis etiam processum in infinitum, quod est negandum: igitur est vltimatè sistendū in vno vltimo, qui amplius in vlteriores non sit resolubilis: hic verò hac ratione appellatur simpliciter simplex, ac inde est vt vel totaliter sciatur, vel totaliter ignoretur: & huc spectat axioma illud celebre formalistarum, quòd *omnis differentia differentium debet reduci ad vnum vltimum irresolubile in vlteriora differentia, ex quibus primo diuersa colliguntur, quæ vt sic in nullo cōueniunt, sed primo, & adæquatè differūt*: id quod multò ante docuerat Arist. 9. met. tr. c. vlt. hac simplicitate simpliciter simplici nullum compositum gaudet, quia resoluitur in partes componentes: nullum etiam constitutum poterit sic simplex vocari; etenim Deus, & personæ diuinæ multos includunt conceptus, ex quibus constituantur: sed solùm talis simplicitas reperitur in ijs, quæ adduximus.

Passiones, & vltimæ differentiæ simpliciter simplices.

Deus est simpliciter simplex.

11 Explicata autem ratione simplicitatis facile negotium erit descendere ad explicationem oppositi: sicut verò loquuti fuimus de simplicitate, & simplici, ita loquamur modo, licet obiter, de compositione, & composito, quod erat alterum diuisionis membrū recēsitum: multiplicem verò habemus compositionem: alia vocatur ex re, & re: altera ex realitate, & realitate: altera sub alijs terminis, sed in quidditate est eadem, vocatur physica, altera metaphysica: altera ex genere, & differētia: sed hæc eadem est cum metaphysica, & cum compositione ex realitate, & realitate; sicut physica est eadem cum illa, quæ est ex re, & re; altera vocatur compositio cum his, altera ex his: sed etiam hæ cum præcedentibus coincidunt: altera est gradualis: altera ex esse, & essentia; altera ex natura, & supposito: altera ex subiecto, & accidente. altera ex positiuo, & priuatiuo: altera ex partibus ætherogeneis, & dissimilaribus, altera deniq; ex homogeneis, & similaribus. horum autem explicatio patens est, vt gradualis cōpositio reperiatur in qualitate suscipiente magis & minus per intensionē, & remissionem eorumdem: ex positiuo, & priuatiuo reperiatur in omni creatura, cui ex ratione qua est ens, deficit aliqua perfectio, quia enti non repugnat infinitas, cùm sub hac ratione ens reperiatur in Deo, licet qua ratione ens talis speciei est, vt homo, nil sibi essentialiter requisitū deficiat: quo etiā modo Talpæ deficit visus ea ratione; qua est animal ex 5. met. t. cap. 27. non ratione qua Talpa: ex re, & re, & partibus quantitatiuis vt compositū physicum, siuè similare vt aqua, ignis, siuè ætherogeneum, vt homo: ex realitate, & realitate, seù ex genere, & differentia, vel metaphysica, vt albedo, Angelus, constantes ex realitate generis, & realitate differentiæ: cum his, & ex his, vt omne compositum siuè physicum siuè metaphysicum dicitur componi ex his, quia constat ex suis componentibus, quorum alterum sit actus, & alterum potentia: genus verò, differentia, materia, & forma componuntur cū his, nō ex his, quia vt vidimus ex se nō sunt composita, sed sunt cum altero simul ponibilia, vt resultet totū: ex subiecto, & accidente, vt per se patet. Ad perfectam autem compositionem faciendam quatuor requiruntur, primū quòd componentia sint realia. secundo quòd coniunctio sit realis. tertio quòd componentia sint realiter distincta. & quartò, quòd vnum se habeat per modum formæ, & actus, alterum vt potentia, & materia. hæc fingula necessum fuit saltem obiter adnotare, quia quęstionis resolutio totalis ex his de-

Cōpositionis variæ genera.

Cōpositionis requisita.

dependet.lege Scot.3.d.6.quæst.3.art. 4.& in 1.d.8.q.1.2.

ARTIC. III.

Simplicitatem non dicere perfectionem, nec imperfectionem de se formaliter, sed connotatiuè dicere vtrumq;

Simplicitatem nec dicere perfectionē, nec imperfectionē probatur ex Caet.

12 SEd specialius accedēdo ad quęsitum, consequens est, vt dum mentionem fecimus superiori artic. de simplicitate, quæramus in præsentiarū vtrum ipsa eadem simplicitas perfectionem dicat; quod est quærere vtrū simplicitas Dei sit perfectio simpliciter. hæc autem lis occasionem desumpsit ex Scoto, qui citata q.1.disp.8. ad primum, dixit simplicitatem diuinam dicere perfectionem simpliciter. vnde Caetanus disputationem texuit, atque in quæstionem deduxit, vtrum verè dicat perfectionem ipsa Dei simplicitas. sentit ergò ipse Caetanus lib. de ente, & essentia c.2. com.2. non dicere perfectionem simpliciter, immo sicut abstrahit à perfectione, ita quoq; abstrahit ab imperfectione: eādem Recētiores sequuntur, & placet multis. probāt verò his potissimum rationibus opinionem suam.

13 Primò, negatio nullam dicit perfectionem: atqui simplicitas omnino importat negationem, ergò non est perfectio simpliciter. antecedens de se patet: quod enim non est, nullam perfectionem connotat, cùm fundamentū perfectionis sit entitas: ablato autem fundamento ruit perfectionis ædificiū: minor est etiam vera; etenim negat cōpositionem, igitur tota eius ratio sistit in negatione: & consequens sequitur; cùm non enti nulla adscribatur perfectio.

14 Secundò, diuinæ relationes nullam connotāt perfectionem, ergò neq; diuina simplicitas. antecedens affertur ad hominem; est enim alterum è Scoti principijs, relationes diuinas, neq; perfectionem dicere, neque imperfectionem. & consequens sequitur à simili, vt sicut in diuinis reperiuntur aliqua abstrahentia de sui ratione formali à perfectione, ita quoque non implicet talia similia abstrahere à perfectione, huiusmodi est simplicitas. Item relatio de se est simplex, ergò nec perfecta, nec imperfecta.

15 Denique entia neque quanta, neque non quanta nec perfectionem indicant, nec imperfectionem, talis est Dei simplicitas. antecedens patet, quia repugnat vt ens abstrahens à quanto, & non quanto includat perfectionem, ergò similis erit Dei simplicitas. quibus concludunt hi abstrahere à perfectione.

Probatur dicere perfectionem ex Scotistis

16 Ex opposito contendunt Scotistæ dicere formaliter perfectionem, vt Lychet. d.8.q.1. lib.1. Fauent. in 1. disput.36.cap.1. & Gregor. de Valent. tom.1.disp.1.q.3.punct.7. cui inclinat Suar. licet irresolutè loquatur modò pro Scoto, modò pro Caetano, in to. 2.met.disp.30.sect.hi ergò perfectionē nouam addunt ex diuina simplicitate ad diuinum esse. & ex eademet Scotistarum schola Bassolius in 1. d. 8. q.2. in resp. ad primum, qui licet in responsione secunda concedat esse perfectionē simpliciter, tamen in prima responsione, quæ magis sibi placet, negat omnino dicere perfectionem. Pro intellectu autem responsionis secundæ aduertendum est errorem esse typographi; nam vbi dicit, (vel aliter, quod simplicitas, & perfectio simpliciter, est corrigendus textus vt dicat vel aliter, quod simplicitas est perfectio simpliciter.) hic verò extitit auditor, & discipulus Scoti, qui fortasse ita sensisse Scotum æstimauit, prout ipse scripsit, & typis mandauit. atque ex Recentiorib. Vulp. t.1.disp.14.art.5.

17 Rationes autem pro re hac hę esse possūt. Simplicitas quo est maior, eo maiorem indicat perfectionem: sed in Deo reperitur maxima simplicitas; est namque summè simplex; ergò erit quàm maximè perfectus. Confirmatur, quia simplicitas in creaturis connotat perfectionem in suo gradu imperfecto, limi-

limitato, & finito: at in Deo reperitur in supremo gradu, ergò dicit perfectionē simpliciter. Insuper eo res est perfectior quo magis distat ab imperfectione; sed quo res est simplicior eo magis distat ab imperfectione. patet antecedens, & probatur consequens: compositio indicat imperfectionem; sed oppositorum idem est iudicium, ergò sicut res compositioni inuoluta indicat imperfectionem, ita res omnimodè à compositione abstracta indicabit perfectionem: at talis abstractio fit per oppositum, quod est summa simplicitas. hæc eadem videtur esse sententia D.Tho.1.contra Gent.c.18.& Soncin. 4.met.q.14.

Simplicitas non dicit puram negationē compositionis, sed qd aliud.

18 Quid verò nobis dicendum sit breuiter statuamus. Inuestigandum autem primo est, quid importet nomen hoc, *simplicitas*, iuxta id, quod ad subiectam materiam spectat: & relictis ijs, quæ præced. artic. diximus, nunc est animaduertendum ad duo referri: alterum negando, & tollendo, & alterum apponendo, & affirmando: primum est imperfectionis, & secundum indicat perfectionem: ea autem sunt, compositio, & sūma actualitas: illud negatur, & hoc affirmatur: simplex namque destruit compositionem, cui opponitur; & vltra hoc, admittit puram actualitatem. Non sistit solummodo in negatione cōpositionis, etenim Deus simplex, nil aliud esset, quàm non compositus, at hoc patet esse errorem, est namque purus, & summus actus, ergò simplicitas vltra compositionem, quam negat, admittit etiam aliquid positiuum, & illud est actualis, seu purus actus; sic .n. vocatur Deus: vnde apparere incipit non benè asserere Caetanum simplicitatem consistere in pura negatione; Deus .n. caret compositione per simplicitatem, & vltra hoc, per eamdem simplicitatem est simplex, & purus actus.

18 Simile est huic, de quo agimus, id quod dicendum venit de vnitate: namque duo vnitas dicit, & negando vnū, affirmat alterum: quatenus .n. inspicimus in ipsa diuisionem, seu indiuisionē, habemus quid negatiuum, quod tollimus; quatenus verò cōnotat subiectū, de quo prædicetur, habemus entitatē positiuam: sicq; vnitatē speculando, vt decens est, vt infra, apparebit non consistere in sola negatione; itaque vnitas nō est sola negatio. sed licet in hoc appareat maior contradictio, de qua in materia de vnitate Dei; tamen magis patet veritas de simplicitate, vt non sistat in sola negatione.

Negatio de se nec perfecta, nec imperfecta.

19 Insuper nulla negatio est formaliter de se perfecta; immo nec imperfecta; quia perfectum, & imperfectum cadunt super ens positiuum: at negatio est nihil: quod verò nihil est, non potest esse perfectū, aut imperfectum, itaque de se nihil tale est: erit autē imperfecta, vel perfecta, tū ex capite negato, tùm etiā ex subiecto, cui negatur tale caput: impeccabilitas nāq; de se, purum nihil est; ideoque abstrahit à perfecto, & imperfecto formaliter; at ratione eius, quod negat, dicere incipit perfectionē, quia negat aliquod malū, quod est malū culpæ, tanta enim est affirmatio, quanta est negatio opposita, & qualis est ista, talis illa, at malū culpæ, quod negat, est quid imperfectū, ergò ipsius mali negatio est quid perfectū; insuper, ratione subiecti, de quo negatio effertur, patet amplius eius perfectio: de Christo nāque, & de Virgine prædicatur impeccabilitas, de illo per naturam, & de hac per gratiā: at in hoc ostenditur maxima Christi perfectio, & Virginis præseruatio, ob quod supra omnes exaltati fuere, igitur quā non habet de se formaliter negatio perfectionē, habet & ratione subiecti, & ratione quoque prædicati, quod negat.

Perfectiones Dei negatiuæ cōnotatæ per perfectionem.

20 Sic se habent omnes, & vniuersę Dei negatiuę perfectiones, vt immensitas, infinitas, immortalitas, innascibilitas in Patre, & similes: sunt namque negationes de connotato importantes perfectionē; quoniā immensitas negat reclusionē, & limitationem in loco, & hoc est caput negatū: & affirmat absolutā, perfectamque potentiā, qua omni possit assistere, & præsens esse loco: infinitas negat de formali terminū, atq; intrinsecū limitē perfectionū, apponit tamen congeriē positiuarū perfectionū debito ordine, & modo Deo cōuenientisi. immortalitas tollit, negandō defectum vitæ, & admittit constan-

tiā

tiā peremnem, & indefectibilē in Dei vita. innascibilitas quoque negat productionē ab alio, & affirmat entitatem positiuā habentem esse simpliciter à se, & sic de alijs.

21 Sic à contrario de negationib. perfectionis alicuius, & bonitatis, vt Incredulitas, Impietas, Iniustitia, Irregularitas, & huius generis, quorum primū negat fidē, quæ est positiua entitas, & connotat subiectū eius negatione irretitū: impietas aufert positiuā pietatem, & admittit negationē eius in subiecto, sic iniustitia, & cætera: ex quo apparet, negationes istas auferre positiua.

22 Hinc conuincitur negationem de se non esse perfectā. probatur, si de se esset perfecta, ergò omnis negatio de se esset perfecta, consequens est falsum: sequela tenet, quia animal de se est sensibile, ergò omne animal est de se sēsibile. probatur falsitas consequētis, impietas, & infidelitas, sicut & iniustitia sunt negationes destruētes virtutem pietatis, habitū fidei, & iustitiæ, ergò essent perfectæ, sicque destructio virtutis esset perfectio, seu perfectionis esset dissipare virtutē: itaq; de se restat, vt non dicat perfectionē negatio. Nec etiā dicet de se sola imperfectionem, nisi ratione subiecti, de quo p̄dicatur: impeccabilitas autē negat quidē imperfectionem, sed admittit perfectionē sanctitatis, ergò concludendū negationes de se nec dicere perfectionem, nec imperfectionē formaliter, nisi solū vel ratione connotati subiecti, vel ratione negati prædicati.

Simplicitas de se formaliter nec dicit, perfectionē, nec imperfectionem.

23 Applicando ad simplicitatē, ipsa de se formaliter consistit in negatione, negat namq; compositionē; ergò dicēdū, quod de se formaliter nec perfecta est, nec imperfecta, nec infinita, nec finita, quoniā dum negatio est, adipiscitur, & consequitur naturā negationis in se: quæ vt præscindit à negato, & cōnotato, nec est perfecta, nec imperfecta. Contingit autem ratione negati dicere perfectionē ex vno capite, est autē id, nempè compositio; in cōpositione.n. plures ingrediuntur imperfectiones, vt infra, proptereaq; excluditur à Deo; ideoque ratione negati induit perfectionē; sed hoc parum est, nisi etiā respiciat subiectum, à quo negat cōpositionē, est autem Deus; & aspiciendo ipsum, admittit in eo summā actualitatē, & hæc omnino est absolutè perfectionis; quia est purus actus, entitas vniformis, non cōmixta, non cōposita, & cui adscribatur titulus summæ simplicitatis. igitur quæsitum terminando dicimus simplicitatē formaliter, & de se tentā non dicere perfectionem simpliciter, nec imperfectionem, ac de se nec finitā esse, nec infinitā; ratione autē vel connotati subiecti, vel prædicati negati, dicere vel perfectionem, vel imperfectionem, reddendo singula singulis. Et nedum perfectionem vel imperfectionem connotare, sed tantam, ac tātam, iuxta mensurā compositionis, quā excludit: si namque excludat solùmodo compositionē, conotabit aliqualem perfectionem, vt materia prima dicitur sic simplex, quia essentialiter non est in se composita; si autem materia aliundè consideretur, iam constat esse imperfectissimam. sic etiam forma, quia non est essentialiter sic composita, est etiā aliquantū perfecta: quia tamen & materia de se, & forma de se, non habent perfectionem compositi, ideo est perfectius compositum; si autem excludat nedum compositionem, sed etiam cōponibilitatem cum quocunque altero, connotabit maiorem perfectionem, vt in Deo, qui nec in se est compositus, nec alteri est componibilis. & ad hunc sensum potest trahi Scotus cum sequacibus, dum admittūt dicere perfectionem simpliciter, videlicet connotatiuè in subiecto, & exclusiuè ratione prædicati denotantis imperfectionem.

Relatio in se an dicat perfectionem.

24 Sola lis remanet ex parte relationis in se, si dicat perfectionē: etenim cùm simplex sit, ait Caetan. abstrahet à perfectione, & imperfectione, & propterea inde infert simplicitatem quoq; abstrahere ab imperfectione, & perfectione: & dubium pręsens de simplicitate versatur præcipuè penes Scotistas, & Caetan. concordantes circa relationem in se: Dicendum verò pro nunc, quousq; ad propriam materiam de relatione descendamus, de se abstrahere à perfectione, & imperfectione, infinito, ac finito: hoc dictum sit ad mentem Scoti, & Caetan. tùm lib. cit.

tit. de ente, & ess. tùm etiam 1. p. q. 28. art. 2. ad 3.

Caietani rationes.

25 Sed qua ratione inferatur relationem non esse sic perfectam, aut imperfectam, Caetanus existimat id prouenire ex eius simplicitate: vnde infert simplicitatem consequenter abstrahere à perfectione, & imperfectione. Verùm discursus non placet, & ratio cui innititur nō apparet vera; hæc enim relatio creata, de se non est simplex, sed composita: componitur nãq; ex realitate generis, & realitate differentiæ: item est cum altero componibilis, quia verum accidens, faciens cũ fundamento, & termino compositionem: habetq; compositionem speciei, iuxta singulas species relationum cõstantium ex differentia, & genere: quo fit, vt hæc numero, sit composita, & cõponibilis: non ergo simplex vt sic: quo fit, vt ei non competat prædicatũ simplicitatis; vnde etiam ruit fundamentũ suum, quo ideo simplicitatem aiebat abstrahere à perfecto, & imperfecto, quia relatio abstrahit ab vtroq; & ideo relationem abstrahere à finito, & infinito, quia est simplex, quæ ratiocinatio non currit, cùm constet non esse simplicem, ergo quòd relatio abstrahat ab vtroq; aliunde est petendum, & non ex simplicitate. Immò ex ratione simplicitatis, quam relationi de se tribuit, debet magis inferri perfectio relationis, quia simplicitas perfectionem cõnotat subiecti, quatenus ab eo remouetur imperfectio compositionis: concedit verò esse simplicem, ergò multo perfectiorem esse, deberet concedere, secundo est quidem relatio de se abstractiuè, simplex, sed non propter hoc abstrahit ab vtroq; sed aliunde.

Soluuntur argumēta primę opinionis.

26 Igitur concludamus simplicitatem de se formaliter, cùm sistat in pura negatione, abstrahere à perfecto, & imperfecto; sicq; Scotistæ, & Caetanus vocant eam ens non quantum, & de sui ratione non dicere perfectionē, quia sequeretur, quod in omnibus, & semper diceret perfectionem; nec de sui natura asserere imperfectionem, quoniam in nullo posset connotare perfectionem, quòd patet esse falsum, vt deduximus: ergò quam perfectionē dicit, ea ex duplici erit capite petenda, vel ratione prædicati, quòd negat; vel ratione subiecti, quòd connotat: vel ratione gradus positiui, quem addit, ex Scotistis.

27 Hinc ad argumenta primæ sententiæ, falsum est negatione sola constitui simplicitatem, licet namq; de se sit negatio formaliter capta, simplicitas, constituit tamen, siuè cõnotat subiectum habens actum purum, & simplicem; remanet quoq; non esse solam negationem. Ad id de relationib. concedatur eas abstrahere à perfecto, & imperfecto, attamen non quia simplices de se sunt, vt prima opin. sed aliunde, vt infra hic. Ad illud de quanto, cõcedimus concludere formaliter nil tale esse, sic autem respectu connotati, si est quantum; de quo in fine artic. in responsione formali.

28 Ad rationes autem opinionis secundæ, negandum absolutè simplicitatem, quo maior est, eo maiorem dicere perfectionem, etenim pars est magis simplex, quam totum compositum, sed hoc est perfectius illa: Accidens etiam est simplicius subiecto, seu resultanti toto per accidens ex accidenti, & subiecto, at est minus perfectum, quam subiectũ: & materia prima simplicior est composito, quę nihilominus est imperfectissima cunctorum: si quam tamen perfectionem connotat simplicitas, ea non erit de se formaliter, sed ratione subiecti: de se namq; quandoq; minorem continet perfectionem.

Soluuntur argumēta secũdæ opinionis.

Quo simplicius vtrũ eo perfectius.

29 Vnde sciendum in simplicitate dari gradus, aliqua namq: est simplicitas destruens compositionem physicã, siuè substantialem, & per se, siuè accidentalem, & per accidens: & hæc est minùs cæteris perfecta, quia non excludit omne genus compositionis, cũ excludat solam physicam: Alia est, quę excludit physicam, & metaphysicam, & hæc perfectior est; cum excludat compositiones omnes, singulæ namq; reuocantur ad hęc duo capita, vt compositio ex actu, & potentia; ex subiecto, & accidente: ex genere, & differētia; ex his, & cùm his; ex non ente, & ente; & similes: sed adhuc non habetur vltimus gradus simplicitatis, quoniam sunt aliqua, quæ licet composita non sint vllo modo, tamen sunt cum aliquo com-

In simplicitate dantur gradus.

componibilia: & ita genus de se nō est compositum, alias daretur in infinitum processus in componentib. nec similiter materia est de se intrinsecè composita physicè, licet metaphysicè composita sit ex genere, & differentia, in opinione existimantium dari diuersitatem materiarum, alterius rationis in terris, & in cælis, quòd etiā dari debet in opposita sententia, licet foret vna vnius rationis in omnib. quoniā aliud mēbrū, quòd requireret genus, sufficeret esse potentiale, sicut Sol vnicus in actu, plures tn̄ potentialiter, dequibus valeret prædicari tanquā superius, de qua re in logicis; licèt ergò genus, & materia suo modo simplicia sint, tamē non gaudent vltimo gradu simplicitatis, quia sunt componibilia cùm alijs, idest simul ponibilia; ex qua simul positione resultaret compositum; igitur vt sic, sunt saltim partes, & principia interna commixtionis: ergò ea erit vltimata, & consummata simplicitas, quę nedum compositionem respuit, verum & componibilitatem: & hæc supremā, & omnino primam cōnotat perfectionem, quia tribuitur soli Deo: de hac igitur simplicitate est vera propositio, quòd simplicitas quo maior, eo perfectior, non autem de cæteris inferioris gradus. qualiter verò coalescant cùm summa simplicitate tot diuinarū perfectionum gradus, & qualis foret admittenda inter eas distinctio, quæ tamen non obsit simplicitati, dicetur suo loco.

30 Ad aliud cùm dicitur, relationes diuinæ sunt simplices, & tamen Scotus negat dicere perfectionem. Respondet Vulpes nec esse simplices, nec compositas, & ideo, inquit, abstrahere à perfecto, & imperfecto. Verùm non est intelligibile esse aliquod verū, & reale ens, quòd non sit simplex, nec compositum, quia non datur medium, ideo dicendum consequenter ad Scotum, illam simplicitatem esse perfectionem simpliciter, quæ prædicatur de ente quanto, vt est Deus, & de hac Scotus loquitur: non autem illam, quæ cōpetit enti non quanto, vt relationes diuinæ; hæ namq; sicut secundùm ipsum, non sunt perfectæ, nec imperfectæ, ita earum simplicitas abstrahet ab vtroq; talisq, erit simplicitas, quale est subiectum simplicitatis, &c.

ARTIC. II.

Ostenditur Deum non componi in forma, & materia.

31 Svppositis ijs, quæ de simplicitate, & compositione in se adducta fuerunt superiorib. artic. accedimus ad principale subiectum probando per singula capita compositionum recensita non esse Deum compositū: initio autem id adstruemus ex compositione primaria ex materia, & forma: At prima, & præcipua, atq, fundamentalis probatio erit desumenda ex doctrina Catholica: cui addendæ veniunt probationes cæteræ naturales, & philosophicæ. ea autem est definitio totius Ecclesiæ, qua statuitur Deum esse omninò simplicem, vt habetur in cap. firmiter de sum. Trin. & fid. catt. in Concil. Lateran. celebrato sub. Innoc. 3. quo decreto damnantur, tùm Gnostici, tùm Priscillianistæ, asserentes animas esse eiusdem naturæ, ac Deus: tùm Bailardi docentis Spiritum sanctū esse animam mūdi; tùm Democriti, & Thaletis error, non admodū dissimilis anteriori, asserentium Deum ipsum esse mundi animam, tùm deniq; Tertulliani attestantis Deum esse corpus: ac cęterorum deliria, aduersus quæ habetur passim, vel ex D. August. de hæres. her. 6. & 70. vel Bernar. epis. 190. Theodor. de diuin. decret. c. de principio. Cirill. l. 1. Thesau. c. 8. Euseb. 15. de præpar. euang. c. 6. Leone Pap. ep. 91, cæterisq; in vniuersum Theologis, & Catholicis, vt etiam initio artic. primò *Errores cōtra simplicitatē Dei.*

32 Prima sit, quod est ens per essentiam, non cadit in compositionem: est autem Deus ens per essentiam, ergò respuit compositionem. minor patet Exo. 3. *ego sum qui sum*: de qua etiā loquuti fuimus in superiorib. sequela tenet, & probatur antecedens, ens per essen- *Ens per essentiam nō cadit in cōpositionem*

essentiam habet ex se solo omnem rationem essendi; sed compositum, seu componibile cum altero non habet ex se solo rationem essendi; patet assumptum, quia idem est esse ens per essentiam, ac ens à se.& à nullo alio mendicans rationem essendi: cui opponitur ratio non essendi per essentiam, quia habet esse aliunde,& ab altero:compositum autem est huiusmodi,etenim habet esse à quatuor causarum generibus absque quibus non haberet esse. In speciali autem probatur de parte componibili cum altera.materia est forma ponibilis, seu componibilis, signum autem est quod ex se sola caret perfectione formæ;similiter forma materiam appetit,cui copuletur vt perfectionem ex tali coniunctione assequatur,quam ex se sola non habet. Compositum etiam coniunctionem talium principiorum expectat vt inde suum esse recipiat;ergò maxima est compositi, & componibilis imperfectio, dum esse, & perfectionem qua caret, aliunde expectat, cùm à seipso non habeat: Deo autem nihil deest entitatis,& perfectionis,quod possit aliunde expectare,ergo cùm sit ens per essentiam, & à se habens omnia quæ habet,in compositionem non potest aduenire.

Instantia soluitur. 33 Ratio hæc efficax est, sed dubium oritur, quia dici possit id fieri absque compositione,itaquod vnum ab altero entitatem postulet, & perfectionem expectet, absque eo tamen, quod in tali aduentu, & vnione resultet necessariò compositio, & ita posse Deum entitatem habere participatã, absque tamen informatione, seu compositione. & instantia haberi posset in constitutione diuinarum personarum, quæ per aliud constituuntur, ex essentia,& relatione,de quibus nihilominus dici nequit esse compositas. Respondetur autem id solum euenire in diuinis personis, in quibus compositione abiecta, vtimur solummodo termino constitutionis. & ad id, quod dicitur ens constitui per aliud, non potest elici sensus, quod non sint ens per essentiam;licet enim Filius, qui à Patre habet esse,non sit à se,sed ab alio, nihilominus verè vocatur ens per essentiam; ita quoq; Spiritus sanctus habens esse ab vtroque. Ad efficiendnm verò ne aliquid vocetur ens per participationem aliqua requiruntur, quorum primum est vt sit ens omnino necessariũ: item quod non habeat esse dependenter per veram causalitatem, vbi admitteatur distinctio essentialis inter recipiens esse, & id,à quo recipitur esse: patet in creaturis, quia sic entia vocãtur participatiuè, dependent enim à Deo largitore ipsorum esse:atque etiã non sunt entia necessaria,quia contingentia.at Verbum, & Spiritus sanctus licet habeant esse à Patre, & non à se, attamen sunt vera supposita simpliciter.necessaria,nec dependentiam dicũt à Patre, cum vna, eademq; natura reperiatur in omnibus,ideoq; vocabuntur omnes Personæ,etiã productæ, entia non per participationẽ,sed ens per essentiam. quocirca cùm conditiones entis nõ per participationem ipsis nõ competant, minimè applicari ad ipsas poterit euasio. Vbicunque autem in vniuersum hæc duo accidunt, adiuncta insuper ordinabilitate alterius ad alterum sub ratione potentiæ,& actus,necessariò erit concedenda compositio. *Requisita ad ens per participationem.*

Vnum solũ superest, de gradibus qualitatis; etenim vnus gradus non informat alterũ cùm ei denuo aduenit per intensionem,v.g.albedinis, ergò absq; cõpositione,& absque ratione actus,& materiæ possũt hæc fieri Sed ad hęc respondetur quod verum est gradum vuum non informari ab altero, cùm vnus ad alterum non se habeat vt forma, & materia; attamen ijdem gradus sunt vera causa ipsius intensæ qualitatis, nam sunt principia essentialia, & intrinseca componentia hanc albedinem:est etiam albedo, seu qualitas,in potentia ad gradus;& gradus se habẽt veluti actuantes formæ ipsius qualitatis, in quibus intenditur, augetur, remittitur, & minuitur ipsa qualitas,omnisq; eius perfectio pendet à gradibus: igitur adest causalitas, perfectibilitas, actualitas,potentialitas, ac dependentia;adest etiam distinctio realis gradus à gradu, & separabilitas gradus à gradu; atque deperdibilitas totius qualitatis per graduũ deperdibilitatẽ, quæ tamen reperiri nequeunt in Deo. *Gradus quomodo se habent ad qualitatem.*

34 Confirmatur autem ratio primaria

maria de compositione. omne alteri componibile potest esse par alterius: quod est pars, non est totum, & quod non est totum, aliquid sibi perfectionis deficit; & quod est pars, potest excedi; de Deo autē hæc prædicari implicat; patet discursus, Deus nulli inferior est in entitate, æternitate, & perfectione; neque vlli æqualis est in hisce, excedit autem entia omnia actualia, & possibilia; ergò excluditur ratio partis. rursus infinitum repugnat excedi, talis autem est Deus duratione, & perfectione infinitus. quod etiam totum non est, deficit sibi ratio totius, nil autem sibi deest: vnde hac ratiocinatione conuincitur nec alteri esse componibilem veluti partem, nec esse totum compositum, nec à seipso distinctus.

35 Petes, Deo est adscribenda ratio totius, sed hoc necessariò inuoluit imperfectionem? prob. totum dependet essentialiter à partib. insuper vbi est totum, ibi sunt partes, quo fit vt etiam remaneat aliquid Dei esse partem. ipsa etiam ratio totius, & partium inuoluunt de sui primo significato informabilitatem, & actum: ac denique cùm in sententia multorum, totum distinguatur realiter, & essentialiter à partib. sequitur vt talia inconuenientia sint adscribenda Deo. Deo autem competit ratio totius, quia non est pars &c. nec à seipso distinctus.

Totius varia acceptiones.

36 Respondetur autem distinctione vnica necessariò præmittenda pro explicatione huius vocis *totius*. totum namque sumi solet pro eo, cui nihil deest perfectionis, & quod omnia cōtinet, quæ necessaria sunt: quo modo loquēdi vtimur sæpissimè dicendo, hic habet totum quod habere potest, ex quo datur intelligi nil sibi deesse, nihilq; deficere. solet etiā more physico sumi pro eo, quod dependentiā essentialem habet à partibus, & quod connotat partes ad ipsum ordinari sub ratione actus, & potentiæ, materiæ, & formæ: seu etiam cum reali, vel essentiali distinctione iuxta placitum multorum: hæ duæ totius acceptationes sunt rationis diuersæ: namque in prima nil reperitur imperfectionis, & defectus: in secunda autem multæ accidūt rationes imperfecti, vt dependentia, causalitas sub vera ratione causæ, & effectus: informatio, potentialitas, distinctio, & similia: applicando igitur

Deo quomodo competat ratio totius.

cimus prima acceptione prædicari de Deo rationem totius; etenim nil Deo deest perfectionis, ex ijs, quæ sibi conueniunt, & sub hac ratione præscindēdo ab imperfectionibus reperitur in Deo, quo sensu loquitur D. Aug. l. 1. de Trinit. cum ait, *Pater est principium totius Trinitatis.* sub qua etiam loquendi, & intelligendi formula, tum Deus ipse absolutus, seu Deus hic, vel Deitatis indiuiduum, tum etiam personæ diuinæ dicuntur habere rationem totius; quo fit vt Patrem vocemus vnum totum, similiter Verbum, & Spiritum sanctum; quia tamen secunda acceptio tot defectus inuoluit, hinc remouemus eam, atq; de eisdem personis dicimus vnamquamque esse vnum, non compositum, sed constitutum: distinctior autē habebitur assignatio huius cū de Personis agemus.

37 Arguitur vltra pro principali intento. Deus est necesse esse, ergò nō cadit in compositionem. prob. conseq. dà oppositum, quod non sit necesse esse, & continuo dabis quod sit contingens, & possibile esse; sed quod est ens possibile componitur ex potentia, & actu, ergò sic erit Deus ens possibile, & contingens, & consequenter defectibile: si dederis primum, ergò tollitur compositio. prob. quod est de se necesse esse est in vltima actualitate: vltima autem actualitas repugnat compositioni. probatur, ad compositionem ordinatur id, quod caret perfectione aliqua, seu entitate, vt materia ordinatur ad formam, vel vt accipiat ab ea esse simpliciter ex Thomistis, vel actum perfectiorem, & formalem ex Scotistis: insuper forma, & materia ordinantur ad totum, vt perfectionem maiorem accipiant, & conseruentur perfectius, quia perfectiori, & longiori modo, seu tempore conseruantur vnitæ, quàm diuisæ: Deus autem nullis indiget, vt fuit deductum, estq; in vltima actualitate, quod indicat à se habere omne, quod sibi conuenit, ergò non ordinatur ad componi.

38 Dices in Deo concedi debere membrum oppositum necesse essendi, est

Qua possibilitate Deus est ens possibile.

est enim ens possibile: quòd si oppositum attuleris, ergò demonstrabitur esse ens, impossibile: quod si possibile ens sit, cõponetur ex possibilitate, & actualitate. igitur ratio non constringit. Respondetur autem ly impossibile solere distingui vel prout opponitur impossibili, vel prout distinguitur à necessario, primo loco idẽ sonat ac ens quodlibet, cui non repugnat esse: secundo autem negat necessitatem essendi, & admittendi contingentiam in ipso esse. Non dubium est, quòd Deus sit altero istorum modorum ens possibile, sumẽdo prout impossibili opponitur; sed hoc non sufficit, nisi etiam ei addatur ratio necessariò essendi; etenim addẽdo simpliciter possibilitatem essendi, iam non distingueremus eum à creaturis, quæ etiam vt sic, sunt possibilia, quia nõ impossibilia: necessitas autem non repugnat enti, sicut nec repugnat contingentia, igitur hac possibilitate stante cum necessitate, & excludente contingentiam, & impossibilitatem, est Deus possibilis. quod tamen in alio sensu possibilitatis negatur, esset namq; ens contingens, creatum non necessariò æternum, & similia, quæ in creaturis defectum connotant, sicut etiam connotat ordinem transitus de non esse ad esse, & de obiectiua potentia ad actum entitatiuum. Est quoque ens possibile Deus possibilitate logica, quæ consistit in non repugnantia terminorum: nõ autem possibilitate physica, quæ consistit in transmutabilitate materiæ de non esse ad esse, & de esse in non esse.

39 Aliud argumentum, quo negatur compositio. Deus est ineffectibilis, ergò non est componibilis. antecedẽs patet, & probatur conseq. causalitas materiæ & formæ, seu compositio materiæ cum forma nõ potest haberi nisi habeatur causalitas causæ efficientis; est autẽ Deus ineffectibilis; ergò non componibilis ex materia, & forma. prob. assumptum, materia non potest formam educere de potentia sua, nisi Agens effectiuum agat circa eamdem materiam disponendo eam: nec forma potest educi, nisi actione veri efficientis abstrahatur de potentia ad actum, præparando subiectum, disponendo materiam, & prouidẽdo de singulis, quæ ad talem eductionem requirũtur: nec insuper materia formæ vnitur, nec è conuerso, nisi actio, & effectiuitas intercedat veri Agentis. igitur remanet probatum consequens. Adde quod Aristoteles primo phys. necessario cõcessit hæc principia, tum intrinseca, tum etiam extrinseca, quia alterũ sine altero non operatur, quapropter quatuor specificauit genera causarum, eaque omnia, & singula requisiuit ad opus, & compositionem. Addamus autem minorem, sed Deus non est effectibilis, ergò nec componibilis. eandẽ rationem formabis ex parte finis; vt Deus non est finibilis, quia infinitus, nec terminabilis, nec ordinabilis ad causam finalem distnctam à semetipso, ergò nec ex materia componibilis; quia finis proximus materię est forma, finis vltimus est compositum seu totũ.

40 Dices consequentiam non esse necessariam à cognitione efficiẽtis ad negationem materialis, & formalis cõpositionis, & probatur instantia: Deus habet esse, & entitatem formalem suã absolutam, cum omni eo, quod ad rationem constitutiuam Indiuidui absoluti Deitatis requiritur, & tamen id non habet à causa vlla efficiente; loquimur enim de absoluto Deitatis, nõ de personis, quarum altera habet esse ab altera: igitur nec valebit vniuersaliter consequentia à negatione efficientis causæ ad negationem materialis. Respondeo argumentũ procedere vbi vera reperitur effectiuitas efficientis, & vera causalitas materiæ, & formæ: in diuinis autem nulla reponenda est materiæ ratio, nec quasi materiæ, ideo negata hac materiali effectione, negabitur effectio veri efficientis, & negata hac, negabitur & illa: ad instantiam autem dicendum, indiuiduum absolutũ Deitatis constare ex seipso, & à seipso: & in intrinseca constitutione diuini esse, quod constat ex essentia, & existentia, nulla reperitur materialis causalitas, nec enim essentia se habet veluti materia, nec existentia veluti forma informans, sed reperitur solùm forma abstractis imperfectionibus, in quantũ forma est purus actus dans esse simpliciter, sic enim solet vocari Deus, non in-

inquantum est forma informans, quatenus .n. dat esse simpliciter ipsi Deo, sic habet rationem formæ seclusa imperfectione: cæterum resecãda est omnis materiæ causalitas, & formæ propriè, & verè dictæ: quod cum ita sit, negabitur compositio, & consequenter negabitur causalitas agentis, & efficiẽtis, & finis extrinseci. discursus autem in argumento habitus supponit vtriusque generis causarum causalitatem, vt si adnenit efficientia agentis, & finis, opus sit concurrere materiam circa quam agant, & formam, quam inducant, quæuè inde compositionem faciant, ex quo simul adnectuntur in ratione actus, & potentiæ, quæ omnia procul sunt à diuinis.

Ratio verę formæ excluditur à Deo.

41 probatur vltra, ex compositione materiali infertur Deum esse corpus, id verò implicat: illatio patet, cùm constitutum sequatur naturam constituentis, ergò quod ex corporea materia constat, est corporeum: implicantia autem probatur, aut namque esset viuum corpus, aut non viuum: non dabitur secũdum, quia multò imperfectior esset Deus tum homine, tum brutis, essetque similis lapidibus, & similia: si primũ, aut ea vita corporea esset corruptibilis, aut æternalis, & expers corcorruptionis: non secundum, ergo primum, patet, quod namque ex materia constat corruptioni est obnoxium, cũ ipsa sit corruptionis origo, & generationis, itaque dissolueretur aliquando hæc Dei vita, essetque verè in Deitate mortalis, nedum in humanitate assumpta, cui contradicit Apost. 1. Timot. 1. *Regni sæculorum immortali.* & Ioann. 4. *Deus spiritus est*, & consequenter immortalis. Dices corpus illud fore alterius rationis à corporibus cæteris sublunaribus, hec namque corrumpũtur, & diuinum corpus non corumperetur, exemplum à simili assumeretur de corporibus cœlestibus, quæ carent corruptione.

42 Sed hoc est merum figmẽtum; dato enim quod constet ex materia physica ens aliquod, continuo non implicabit illud corrumpi. & ad exemplũ de cœlo facilis est responsio iuxta Scotistas, illud quoque esse de sui natura corruptibile intrinsecè, & licet nullũ creatum Agens possit id destruere; poterit tamen ab ipso Deo destrui; & maximè secundùm eos, qui materiam eiusdem rationis apponũt in corpore cœlesti, & sublunari, quæ de se vtrisq; machinetur corruptelam, quamuis impediatur corruptio aliunde ex impotentia creati Agentis, tum etiam quia cœli non recipiũt peregrinas impressiones. ita quoque foret corpus illud diuinum. quod si corpus aliud inueneretur, id erit absq; ratione vlla, & merũ figmentum: essetq; necessario corruptibile, & corruptibilis Deus, & sic non ens necessariũ: & corruptionem vel ab altero expectaret, vel à seipso, non primum, quia daretur alter Deus potentior, cui Deus illé corporeus nequiret resistere: neque secundum cum rationi omni repugnet destruere seipsum, sibi manus inijcere, & mortem propinare: vtcunque autem esset, remaneret mũdus absque Deo suo, immo nec mundus esset, nec Deus, ab eo enim & factitatio pendet, & conseruatio mundi, quo negato principio, negatur mundus. ex qua magis deluditur delirium Athæistarum negantium Deum esse, cũm etiam negare haberent mundum esse, & negare quoq; ipsosmet Athæos, cum cæteris hominibus habere esse: Argumentum autem hoc de corruptione formauit prius D. Greg. Naziãz. qui oratione 2. de Theolog. sic ait, *cõpositio pugnæ initium est, pugna autem dissidij, dissidium solutionis, solutio porro nullo modo in Deum, ac primam illam naturam cadit.* hæc ille. & ad id de corpore alterius rationis in Deo est delirium hæreticorum aliquorum æstimãtium Verbum assumpsisse corpus siue phantasticum, siue alterius naturæ, vt in mat. Incarnat. & in fine seq. art.

ARTIC. V.

Non componi ex trina demensione quantitatiua.

1 OStensa Dei simplicitate quatenus compositionem excludit ex materia, & forma substantiali, osten-

ostendemus consequenter eiusdē simplicitatem summam, quatenus excludit cōpositionem ex trina dimensione, seu partibus quantitiuis. id verò probare aggredimur ex duplici loco Aristotelis pro re hac explicando. Primus autem desumitur ex 8. phys. t. cap. 78. & 12. met. t. cap. 41. vbi deducit, quod Deus est potentię infinitæ: inde autem sic infert, *potentia infinita non est in magnitudine, ergò Deus non constat ex partibus quantitatiuis.* Cōsequentia sequitur; & probat minorem, si potentia infinita esset in magnitudine, ergò esset in magnitudine actu infinita; id autem implicat; consequentia patet, etenim adęquari deberet subiecto, in quo reperiretur, at ea est infinita, ergò in magnitudine infinita; implicantia verò ostenditur, quia potentia est in magnitudine, ergo maior in maiori magnitudine, ergò denique infinita potentia in magnitudine infinita; inde autem deducitur dandam in actu magnitudinem, & quātitatem infinitam præter communem sententiam Sapientum.

Potētia infinita non est in magnitudine.

2 Posset afferri euasio ad rationem istam respondendo negari dandam fore infinitam magnitudinem si infinita potentia esset in magnitudine, & ratio affertur, quia potentia illa infinita non esset opus vt extenderetur ad extensionem magnitudinis; etenim ideo argumentum sic procedit, quia ęstimatur potentiam infinitam fore cum magnitudine extendendam, ob quod infinitæ potentiæ infinita correspondere extensibilitas; at non sic est, cùm dicendum esset fore infinitam potentiam in magnitudine finita, itaut tota toti correspondeat magnitudini, & tota cuilibet parti magnitudinis. exemplificatur de anima, quæ in grosso, oblongo, & quanto, atque extenso corpore existens non tamen extenditur ad extensionem corporis, sed tota toti respondet, & partibus singulis ipsa tota.

3 Verum Aristotelis ratio currit, quatenus fundamentum sumpsit in extensione saltem per accidens, ita vt mēs eius fuerit, quòd si infinita potentia esset extensa per accidens, sequeretur dandam magnitudinem actu infinitam: etenim extensio est relatio actualis exquirens subiectum, supra quòd fiat, & formam extensibilem, alias destruitur ratio extensionis: qua propter foret ipsa infinita, & indiuisibilis potentia verè extensa, & consequenter diuisibilis, quanta, corporea, hæ.n. sunt passiones extensionis physicæ: quòd si daretur, verè etiam infinita daretur in actu magnitudo: Ad exēplum verò de anima, est dispar ratio, etenim nec ipsemet Aristoteles eam fecit extensam; quidquid tamen sit de eo, de quo in lib. de anima, certum est nullam extensionem de fide eam accipere: dum autē in ponderatione sumus Aristotelicæ probationis, hinc vis, & efficacia patet suæ argumentationis, quòd potentia esset extensa, atq: daretur maior, & maior, & in infinitū maior, ita vt actu daretur quantitas infinita.

4 Dubium vlterius oritur ex probatione, ex eo quòd dictum fuit, quòd maior potentia maiorem exquireret extensionem: id verò falsum apparet immò constat extensionem maiorē signum quandoq; esse minoris virtutis: prob. paruus ignis, minor esse quidem solet in quantitate, qui tamen intēsior esse poterit igne extensiori, atque in quantitate maiori reperto. Sed respōdetur id fore intelligendū cæteris parib. vt.s. æqualis virtus in æquali extēsione, & maior in maiori absolutè, & frequenter iuxta ordinem consuetum agendi subiectetur, ita vt virtus adæquetur extensioni, & extensio adæquetur virtuti, nec virtutis gradus excedāt gradus extensionis, nec gradus extensionis excedant gradus virtutis: his stātib. eueniet semper vt virtutem mensuremus, saltem extrinsecè, à magnitudine, & quantitate, in qua reperitur extensa: quòd si talis ordo, & correspondentia non seruetur, iam currit euasio, euenire.n. potest vt in modica quantitate sit ignis, paruus quidem in quantitate molari, & extensione, maior tamē in virtute, & actiuitate, eo qui in maiori reperiatur magnitudine: lege Scot. in 1. d. 8. q. 1. in corp. quæst.

5 Altera probatio ex Arist. desumenda pro primo intento hæc est, desumpta ex eodemet Aristot. 8. phys. 78. 79. 12. met. 41. vbi ait, *si virtus infinita esset, moueret in non tempore.* quale verò fuerit eius intentum, sic illud expli-

Si virtus infinita esset, moueret in non tempore, explicatur

plicat Scotus in 1. loc. cit. & quol. 7. quòd si infinita Dei virtus esset in magnitudine extensa, moueret vtiq; in nō tempore: sed contradictiones quāplurimæ reperiuntur in hac Aristotelica loquutione: etenim quòd diuina virtus cùm sit infinita agat in tempore, id quidem videtur absonū, & incongruū, etenim finitam virtutem expectare tēpus non est mirum, cùm & in essendo, (loquendo de corporea) & in operando (loquendo de quacunq; finita) semper dependeat à tempore, seù successiuitate, ita vt non semper possit agere in instanti: quòd verò infinita potestas expectet tempus, id derogat tantæ virtuti. aliud insurgit incongruū, quod. s. moueat, & moueat in non tēpore: hoc siquidem maiorem inuoluit pugnam, quia de essentia motus est successiuitas, & tēpus intrinsecè ingreditur successiuam mobilitatem, & motū, immò est ipsamet motus successiua mensura, & secundùm Scotistas idētificata realiter cùm motu. Vel ergò imperfectus Deus, vt mouere non possit in instanti, etenim id implicatur cùm dicitur, infinitam virtutem mouere, quòd denotat tempus: vel quidem fieret motus, at non in tempore, sed in instanti.

Contradictoria Aristotelis.

6 Quid autem dicemus? Respondeo Aristotelem contradictoria quidē in antecedenti inuoluisse, quapropter mirū non sit, si etiam contradictoria deducantur inde in conclusione; quòd verò ita sit, patet in illa hypothesi, si virtus infinita esset in magnitudine; vnde virtutem infinitā apponendo extensam in magnitudine, iam prima apparet contradictio, de qua egimus, infinitam, & spirituale, alioqui indiuisibilem virtutem extendi in magnitudine, quòd apertè implicat: hinc verò planum resultat inconueniens aliud, quòd motus ille talis virtutis esset in non tēpore, probatur, primò esset motus, & verè motus, & inde esset in non tēpore: probatur primū, esset verè motus cùm vera successione, quia omne mouens quantū, & extensum, cū quantitas non sit infinita actu, non semper habebit apprimè, & optimè præsens passum mobile: itē vnicuiq; quanto ea ratione qua est ens creatū, semper potest aliquid suo modo resistere, vel ratione æqualis, vel maioris quantitatis, quæ reperiatur in quanto mobili: ex duabus autē hisce cōditionib. elicitur resistentia passi ad agens, ex ratione imperfectæ præsentialitatis, & ex ratione renitentiæ quantæcunq; quæ inter cæteras conditiones sufficientes sunt ad causandam successiuitatem in operatione, quo fit, vt dum operatio talis sit successiua, erit quoq; actio motiua, seu actio quæ vocatur motus, & ita patet primùm, quòd virtus infinita verè moueret: probatur secundū, quia qua ratione esset virtus illa omninò, & vndequaq; infiniti vigoris, iā nihil sibi resisteret, nil ipsam oppugnaret, nec consequenter necessariò expectaret tempus in agendo, sed ageret subito, & sic ageret in instanti, vereq; diceretur, quod ageret, seu moueret in non tempore. hæc verò duo sunt contradictoria, ideò Aristot. contradictoria inuoluit: & ex eius ratione constat Dei virtutem infinitam non esse magnitudine extensam, nec ex partib. cōponi quantitatiuis.

7 Vnū tamen aduertimus ad maiorem ipsius intelligentiam, statuisse eum, agere Deum ad extra necessariò, & ex toto conatu suæ virtutis: quo fit, vt necesse sit dicere consequenter, vel in contradictionem necessariò incidisse, vel vndequaq; asserere agere semper in instanti: verum quia vtrumq; negatur, ideo clarū remanet quomodo, & qua ratione ad contradictionem deducatur ex dictis, tùm ipse, tum vero quicunq; compositionem admiserit ex partib. quantitatiuis.

8 Sed quid dicendum à Theologis circa difficultatem pauló ante motam circa omnimodam instātaneam actionem ipsius Dei: etenim arguitur demonstrando semper agere in instanti, & ita non esse veram multorū Patrum sententiam verè insumpsisse sex dierū spatium in creatione mundi: vel sequeretur omnia ab æterno fuisse in esse reali: vel mundū fuisse ab æterno, vel subito, atq; statim agere Deū id, quòd agit, cuius tamen oppositū experimur, creauit. n. motum, sed non creauit eum in instanti, cùm, implicet in instanti fieri, ergò & in instanti produci; creauit tempus, at non in instanti ex ratione ea-

eadem, concurrit cùm creaturis temporaneè, & successiuè agendo, seu coagendo, sicut eæ sibi, vel secum coagũt, & cooperantur, & his similia. Respondeo autem, quòd Deus agat in tempore non est sibi imputandum tanquam aliqua imperfectio, sicut benè imputatur creaturæ sub ratione imperfectionis: creatura namq; si in tempore agit, necessario agit in tempore, licet quandoq; possit minus tempus insumere: at si Deus agit in tempore, liberè, & non coactè aget in tempore, posset namq; in instanti agere, nisi tamen implicaret à parte rei, id sic fieri. patet primũ, quia creatura pendet à tempore, est finitæ virtutis, nec potest ad omnia solis instantib. vti, sed vtetur necessariò tempore, præterquã in productione actus intelligẽdi, volendi, cæterorumq; similium, & præcipuè operationum immanentium, hæ.n. in instanti fieri possunt: licet tamen eademet creatura aliundè insumat etiam & tempus, vt in receptione specierum, in depuratione phantasmatum, & similium. Patet secundũ, quòd namq; mundum non creauerit vnico instanti iuxta opinionem sic sentientium, id liberum ei fuit, cùm potuerit eum in instanti producere, sicut etiã in instanti fuisse productum arbitrantur & plurimi: & sic de cæteris. Et patet tertium, quia Deus agendo nõ vult rerum naturas destruere, sed conseruare; & ita agere, sicut decens est, & oportet ad naturam creabilem, iuxta August. cùm vero implicet tempus, & motum in instanti esse, ideo hæc, & huius generis non in instanti produxit, cætera autẽ sicut placuit. Ad id vero, quod dicitur, agens in tempore, seù expectans tempus est agens imperfectum: Resp. verum de creatura, quæ vt plurimum necessariò expectat tẽpus: at Deus liberè vtitur tempore, & non necessariò quantum est de se: quòd si insumit tẽpus, id facit propterea, quia se accommodat rerum naturis, quæ in agendo indigent tẽpore: ait enim August. *Deus res, quas condidit, taliter administrat, vt proprios motus agere sinat.*

Deus qua ratione vtitur tẽpore.

9 Sed prosequamur ad quæstionẽ; id inde sequitur indiuisibilem alioqui Deum, & insectilem in seipso, fieri omnino sectilem, & diuisibilẽ in infinitas partes quantitatiuas: est.n. hæc, passio, vel propria quantitatis ratio. s. diuisibilitas: qua quantitatiuæ partes multiplicantur ad tantum numerum, & proportionales ad infinitum: frustra autẽ esset potentia talis diuisibilitatis in Deo, nisi actu quandoq; esset diuisus: etenim in diuinis *non differt eße à posse.*

Item vbi quantitas, ibi laxitudo, & faticatio; propterea namq; Angelici spiritus defaticatione carent, quia corpus quantũ nõ habent. defaticatus autem appareret ad hæc vsq; tempora Deus ipse, si esset formaliter quantus, sicut per idiomatum communicationem, nostram assumendo laxitudinem, voluit defaticari, sudare, ac deniq; mori. Deniq; foret extensus, magnus molari magnitudine: & hinc deduci posset, quòd posset etiam in sua Deitate palpari, tangi, mensurari, saltem mensura reduplicationis, si non daretur quãtitas altera commensurans æqualiter: hæ.n. sunt passiones dimensionum: nec dicere sufficit posse substantiã dari aliquam, attamen simplicem, & alterius rationis à nostris sublunarib. quæ tamen sit quanta: sed id nec ratio cõuincit, nec experientia comprobatur: est ergò de fide talem esse Deum, simplicem, quantum quidem, sed quantitate virtutis: non compositum ex partib. quantitatiuis, integralib. & coextensibilibus. ita in cap. firmiter de sum. trin. & fid. cath.

10 Sic etiam Ioan. 4. *Deus spiritus est*: & Lucæ 24. *Spiritus carnem, & oßa non habet*. Sap. 1. *Spiritus Domini repleuit Orbem terrarum*: act. 17. *non debemus existimare sculpturæ artis, & cogitationis, hominis diuinum eße esse simile.* Isa. 40. *cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei?* de quare agũt Patres, D. Nazianz. orat. 2. Theo. Chrisost. homil. 5. ad Coloss. Ansel. monolog. c. 20. Iren. l. 2. c. 16. Basil. homil. 10. exam. Theod. l. 4. hist. c. 10. August. hæres. 50. tum contra Auerroem fingẽtem substantiam quantam, sed simplicem: tum contra Antropomorphitas tribuentes Deo humanum corpus, nõ tamen per hypostaticam vnionem; tũ aduersus Anaximenem, & Apollinarẽ Diogenẽ tribuentes Deo corpus saltem aereum, Et Epicurum, cæterosq; hu-

humana membra affigentes Deo: tum deniq; contra Manichæos, qui Deum honorare magis pensitantes, corpus non vt cæteri, sed corpus lucidum adscripsere ipsi Deo: existimabant.n.teste August.hæres. 46. lucem hanc esse ipsam Dei naturam; tum demum contra singulos de quib. sup. quòd si argumentum afferant de membris Deo tributis, iam respondimus sup. artic. 1. id dici per metaphoricam loquutionem, non verè, & propriè, &c.

ARTIC. VI.

Non componi ex accidente, & subiecto.

1 AN vero saltem ex accidente, & subiecto componatur tractādum est. qua in re, cùm vnanimis sit Theologorum sensus nulla huiusmodi compositione constare, sufficere id videretur. vel quia quidquid in Deo est, substantia est, vel etiam quia si quod accidens in eo foret, id fortasse reduci oporteret ad intellectionē, & volitionem, at hæ neq; accidentia sunt, quia intelligere Dei est suum esse vt docet Arist. & volitio cùm sit eadē essentialiter cum diuino esse, non amittat rationem, & quidditatem substantiæ. Alij ideo accidentia negant, quia accidentia informant, informatio autem per modum actus, & materiæ inde excluditur. Alij quia accidens cum distinctū faciat prædicamentum essentialiter à substantia, consimilem essentialem distinctionem admitterent in diuinis, cū tamen omnia ibi sint essentialiter vnū: Alij id afferunt ex quo accidens nouā addit rei perfectionem, Deus autē nouitate perfectionis, præcipuè accidentalis non eget, cùm sit in se essentialiter, & substantialiter perfectissimus. At nec hæ, nec consimiles cogunt rationes excludere à Deo accidentia: non prima ratio, quia informatio non adeo est de essentia accidentis, & subiecti, vt sine ea denominare non possit;

Informatio an de essētia accidentis.

etenim intellectus, & voluntas in via Scoti cùm sint eadem realiter cū ipsa anima, & sint realiter substantia eadem cum anima, non informabunt animam, & nihilominus anima ab ipsis suscipit denominationē, qua denominatur intellectiua, & volitiua. similiter passiones in eadem sententia cùm sint substantia realiter sicut subiectum, & eadē cum subiecto, non tamen informabūt subiectum; quod tamen fortasse verum esset de informatione in sentētia Thomistarum asserētium passiones, & animæ potentias esse accidentia vera, distincta realiter, & consequenter informare; quidquid tamen sit, constat non esse verum in sententia omnium præcipuorum Scholasticorum de essentia accidentis esse informare.

2 Nec ratio secunda conuincit, quia id verum vbi accidens remanet sub præcisa forma, & ratione accidentis, at in diuinis omnia transeunt in identitatem essentiæ. nec vt accidens remaneat sub ratione accidentaria, & extrinseca, est necesse vt omnino remaneat distinctū à substātia, quæ.n. distinctio remanet à parte rei sufficit vt ratio conseruetur accidentis, quæcunq; sit illa distinctio, siue ex natura rei formalis, siuè rationis; nam ex qua parte identificatur cum substantia iam euadit substantia, & accipit esse substantiatū, & qua ratione remanet suo modo distinctum, iam vt sic non retinet rationem substantiæ, sed puri accidentis; quidquid enim vel substantia est, vel accidēs: hac secūda ratione quatenus distinctū est, non est substantia, erit ergò accidens, ergò aliqualis distinctio non tollit omnino rationem substantiæ. Dices tolli omnino, quia omnino à thomistis negatur distinctio formalis, & à parte rei. Respondeo, & si formalem tollant, relinquunt tamen distinctionem rationis, & hæc sufficit vt sub hac conceptione in sensu reduplicatiuo non transeat in rationē substātiæ, sed remaneat sub ratione accidentis. saltem pro extraneo.

3 Nec vltima ratio cogit, quia nō omnis forma adueniens addit perfectionem nouam, & si ea sit perfectissima, & infinita, immo in diuinis, & etiā multoties in creatis est potius signum ante-

An omnis forma adueniēs addat nouam perfectionē

antecedentis perfectionis demonstratiuum, quam sit nouæ perfectionis adductiuum. Patet in diuinis, relationes diuinæ, quæ adueniunt diuinæ essentiæ, quæ etiam in sensu Thomistarum dicunt perfectionem simpliciter, non addunt diuinæ naturæ perfectionem de nouo, quia antecedenter careret ea perfectione in aliquo priori signo diuina natura, sed potius sunt signa ostēsiua infinitæ perfectionis diuinæ essentiæ, quia ab ipsa tanquam à perfectionum omnium fonte emanāt perfectiones illæ relatiuæ, & attributa alia, ac modi intrinseci. ita ibi non sunt vt naturam diuinam perficiant, sed ostendant à posteriori maximam, & infinitā diuinæ naturæ fæcunditatem, quæ cùm sit perfectionum infinitarum fæcunda, communicat eas diuinis personis. Patet quoque in ipsismet creaturis, vbi reperitur quandoque mulier fæcunda, & grauida, quæ præ fæcunditatis plenitudine erumpit in partum, quid quęso partus addit matri, seu matris fęcūditati? immo partus idem ostendit matrem in hoc genere matris fuisse perfectam valdè, quia fuit fęcunda, & non sterilis, itaq; potius matris perfectionis est signum ostensiuum, & demonstratiuum, quàm ipsi matri vt sic, omni alio respectu relicto, addat perfectionem: idipsum conuinci potest ex plantis, & arboribus, & similibus, quæ iam fæcundatæ erumpunt in frondes, inde flores emittunt, & germinant fructus. itaque perfectionis nouæ additio, cui ratio illa innitebatur, vel nulla, vel admodum modica est, & cessat ratio.

Accidentis varia acceptio.

4 Dicendum ergò, omni semota imperfectione, rationem accidentis in Deo remanere, non tamen compositionem vllam facere, vt explicabimus, quod vt intelligatur necesse est recurrere ad duplicem explicationem huius nominis accidentis. sumitur .n. accidēs pro omni eo, quod non est de intrinseca ratione eius in quo est: & sumi etiā vsitate solet pro accidente communi prout est vnum de quinq; vniuersalib. seu de decem prædicamētis prout importat naturam essentialiter distinctā à substantia, informantem, & perficientem eam, dependentem vera dependētia ab ea, & cum similib. respectib. de quib. est frequens colloquutio in scholis: primò modo sumptum accidens solum vnum, vel duo, vel pauca includet, multa tamen respuit ex his, quæ de secundo accidente diximus. etenim solum dicit extraneitatem à subiecto, prout accidens vocatur omne id, quod non est de intrinseca ratione subiecti: rationes autem cæteras, vt informare, distingui essentialiter, dependere, posse separari, & similia, solum accidenti secundariò accepto competunt, & non primò.

5 Hinc deducimus, in vnaquaq; re, siuè creata, siuè increata, omne id, quod de ratione intrinseca non est primarij subiecti de quo consideratio habetur, omne id est accidens. ratio patet, quia quod alteri accidit, iam non est illi substantia, etenim non dicimus rationalitatem, & animalitatem accidere homini, propter duo, tū quia sunt de ratione hominis, atq; essentiæ eius constitutiua; tum etiam quia ratio accidentis connotat respectum ad rem iā apprimè, & plenè, atq; essētialiter pręconstitutam in suo esse, vnde fit vt omne tale adueniens vocari possit accidens, quòd etiā est à Scotistis frequentatum liberrimè. hinc etiam ipsi deducunt potētias animæ, & passiones subiecti vocari accidentia: sunt namq; posteriora naturæ ordine, nec de essentia sunt eorum, ergo accidunt, quia à rationib. ipsorum essentialib. extraneantur.

Accidens qualiter in diuinis.

6 Quo stante non est absurdum hanc rationis accidentariæ explicationem, suo modo, cadere in diuinis: im mo sic magis ordinatè, & minus confusè explicamus, quæ sunt in diuinis. vt dicamus, omnia quæ sunt vltra rationē intrinsecam diuinæ naturæ vocari sic accidentia: vnde modi intrinseci, diuina attributa, relationes, seu personalitates diuinæ, omnia ea accidere essentiæ: probatur, nihil horum de ratione intrinseca est essentiæ, ergò vt sic accidunt essentiæ: prob. anteced. nullū posterius est de ratione essentiali prioris: omnia hæc sunt ad diuinam naturam posteriora, fons .n. est essentia, quæ est prima radix, & cætera subsequenti ordine insunt. item essentia dat esse illis, non ergò hæc dant rationem constitu-

tiuam essentiæ: probatur antecedens, quia manant ab essentia, & personæ constituuntur per essentiam;& singula, ablata essentia nō pullularent, nec haberent esse: à contrario tamen, si per impossibile cætera auferrentur adhuc liceret considerare naturam non indigentem ipsis, cùm in se etiam perfectissima perseueraret, & infinita; hoc totum confirmat D. August. l. 15. de Trin. c. 5. dicens, *si dicimus sapiens, speciosus, potens, spiritus, horum quod nouissimum est, videtur significare substantiā, catera vero huius substantiæ qualitates*. hæc ille. en igitur seclusa imperfectione separabilitatis, informabilitatis, veræ dependentiæ, distinctionis essentialis, & similium, quæ communi accidenti competunt, non implicare priorem rationem accidētis collocare in Deo.

7 At neq; per hoc admittimus cōpositionem; iuxta.n. explicatam rationem accidētis patet quomodo ad eius positionem non sit opus recurrere ad compositionem: compositio ibi est vbi vera reperitur ratio potentiæ subiectiuæ, & actus vt formæ: explicuimus autem id non remanere sub hac ratione. Ad compositionem requiritur distinctio saltem realis inter actum, & potētiam, attributa autem, modi, & relationes identificantur cum essentia. Addit etiam forma componens perfectionē nouam absolutam: Deus autem nullius absolutæ perfectionis nouæ est capax, quia omnem absolutam perfectionem, quam capere potuisset, habuit iam ab æterno: & si quid accipit de nouo, est respectus aliquis rationis.

8 Insuper ipse Deus est primum omnium ens, at compositum est quid posterius componentibus, ergò Deus esset quid imperfectum. & est ratio D. Thomæ. sed licet nō sit efficax, etenim non addit imperfectionem esse posterius principijs formaliter, & intrinsecè, seu extrinsecè constitutiuis, patet de persona diuina, quæ constituitur ex essentia, & relatione, quę vt constitutiuæ sunt debent esse priores, attamen persona constituta nō est quid imperfectius, tum etiam quia constitutum, & compositum est eiusdem entitatis, & naturæ, cuius naturæ, & perfectionis sunt constituentia, ergò ratio posterioris nullam imperfectionem addit, nisi in creatis, vbi posterius essentialiter dependet tanquam totum à partibus, & quia habet rationem veri effectus causati à causis etiam intrinsecis, propter quod nōnulli distinctionem admittunt realem, atq; essentialem, quæ rationes cessant in diuinis: tum etiā, quia filius, & Spiritus sanctus sunt posteriores ad Patrem, nec tamen imperfectiores: eo itaq; ratio illa si efficaciam habet, eā videtur continere in creaturis.

Posterius an semper imperfectius.

9 Vel etiam probatur, quia Deus est à se summum ens, ergo à se habet perfectionem vniuersam; ratio autem accidentarię compositionis negare videtur omnino dam continentiam perfectionum. quantum verò probet iam vidimus, quod concludat de accidente perfectiuo, seu adueniente sub ratione perfectiui, non autem inspectando accidentariam perfectionē quatenus demonstratiuum est signum à posteriori antecedentalis perfectionis essentiæ. Addunt alij id posse ostendi ex ratione simplicitatis, quia simplicitas est perfectio simpliciter, hęc autem excludit omnem imperfectionem, & consequenter compositionem: sed ratio hæc non de sola compositione accidentali concludit, sed de omni alia, & circa id quod afferunt de perfectione simplicitatis iam discussum remanet supra, & ex parte id negatum.

10 Solum ergo superest, vt authoritatib. rem alioqui catholicam confirmemus D. Leo Papa ad Toribium epist. 91. ait *solus Deus nullius participationis est indigens, de quo quidquid digne vtcunq; sentitur, non qualitas est, sed essentia: incommutabili.n. nihil accidit, nihil deperit, quia esse illi quod est, semper æternum, semper proprium ei est*, & Greg. Nissen. super cant. homil. 5. *nihil est*, ait, *quod circa ipsum consideretur, non tempus, non locus, non figura, non quantitas*, & Cyrill. Alex. l. 1. thes. c. 8. *non est aliud natura Dei, & aliud ipse Deus: simplex.n. atq; in compositus est*, hæc assertio, quæ est catholicorum, est contra plerosq: oppositum sentiētes de Deo; non.n. defuerunt qui accidentia Deo adscriberent sub vera ratione accidētis, prout refert Comment. 12. met. c. 39. & ex D. August. hæres. 46. Manichæi

chæi in consimili errore fuerunt, dum lucem existimabant esse Deum: loquebantur autem de luce hac corporea, ex quo cùm sit verè acc dens, accidentariam compositionem Deo tribuebant.

11 Dices Deo competit sapientia, prudentia, iustitia, bonitas, & similia: at hæc sunt de genere accidentium. Resp. aliter Deo, & aliter creaturis ista conuenire: creaturis namq; vt vera accidentia insunt, distincta essentialiter ab ipsarum substantiali natura, quam verè informant, verè perficiunt, vereq; ipsi inhærent separabiliter: At in Deo transeunt in identitatem naturæ, quæ quatenus infinita identificat sibi omnia, quæ ibi sunt, vnde transeunt in rationem substantiæ, saltim realiter concepta, quia vt diximus, iuxta identitatem essentiæ vel distinctionem cum ea, remanet in attributis, & similib. ratio accidentis, vel substantiæ, quia tamen realiter cum substantia diuina identificantur, ideo sunt realiter substantia: quia tamen remanēt vel distinctæ formaliter, vel sola ratione, ideo sub his conceptionib. remanent ratio accidētalitatis modo supra explicato, sumendo accidens pro extraneo, hinc sæpè ipsi Deo consimilia adscribuntur sub ratione substantiæ, & identificationis, vt Ioan. 14. *ego sum veritas*. 1. Corinth. 1. *Christum Dei sapientiam*, quomodo etiam de eo dicit Apost. *factus est nobis sapientia, sanctificatio, & redemptio*, vt quia verè est sapiens, sanctus, & redemptor, & hæc sanctitas, sapientia, & veritas sunt cum Deo idem.

Sapientia an vniuoca Deo, & creaturæ.

12 Dices sapientia creaturæ, & Dei est vniuocè dicta, at creaturæ sapientia est accidens, ergò etiam Dei. Confirmatur, quod vni accidit, nulli est substantia. Resp. hæc posse concipi, vel sub conceptu trascendentali, vel specifico: primò modo vniuoca esse Deo, & creaturis, vt vnitas, bonitas, entitas, sapientia, & similia. Secunda autem conceptione non vniuocari, sed esse æquiuoca, cùm in creatura cadat sub genere veræ qualitatis, in Deo nō item, vel dicas vniuocari in ea ratione, qua neutri sūt de intrinseca ratione, nec Deo, nec creaturæ, & propter hoc retinere rationem aliquam accidentariam nedum in creatura, sed etiā in Deo ipso, quia sapientia nec in creatura est de eius intrinseca ratione, nec in Deo: ceterum aliunde æquiuocantur.

ARTIC. VII.

Non componi ex natura, & hypostasi.

1 De compositione autem ex supposito, & essentia est fortasse maior dubitatio: siquidem magis intellectus abhorret prima facie, à compositione per materiam, & formam, ex trina dimensione, ex accidente, ac subiecto, quam vt primo compositionem respuat ex relatione suppositali saltē, seu relatione diuina cum diuina natura: Rationes verò dubitandi hę sunt, ex diuina essentia, & relatione constituitur diuinum suppositum, ergò essētia, & relatio se habent velut actus, & potentia: probatur conseq. quia nil ex duobus potest resultare tanquam cōstitutum, nisi constituens ordinetur ad alterum constituens, at talis ordinatio haberi nequit in ordine ad constitutionem nisi per modum potentiæ, & actus. Confirmatur quia sic euenit in creatis, vbi compsitio nullà haberi poterit nisi partes essentialiter componentes sic inuicem ordinentur per modum actus, & potentiæ.

2 Item diuina natura est fundamentum relationum, & hypostasum, vnde sequitur vt in ipsa fundentur: at talis fundatio necessariò affert secum actuationem, & informationem, sicut essentia indicat rationem fundamentalem; fundamentum autem informatur, & actuatur à re fundata. Insuper omnis relatio est actus sui fundamenti, & subiecti, id autem est essentia: & multò magis conuincitur, ex quo cùm relatio non sit de se quid subsistens, pendebit ad fundamentum, quod informabit. Vltra, relatio diuina est vltimus actus diuinæ naturæ. probatur, quia relatio est vltimus terminus, quē in diuinis concipimus: & essentia non sistit in absoluta entitate naturæ, sed

ordinatur ad relationes hypostasum; quod si ad ipsas ordinatur tanquam ad vltimos actus, remanet vt actuetur ab eis, faciatq; compositionem, & sic dabitur saltem compositio ex natura, & hypostasi.

3 Sed hæc minus vrgent, vt concedamus compositionem hanc in diuinis. & in primis, qua ratione probatũ remanet cæteras excludendas fore compositiones, ea etiam conuincitur fore explodendam istam: sed addamus rationes alias, & inde soluemus rationes prædictas. Ad veram compositionem requiritur realis distinctio componentium; relatio autem hypostatica, & absoluta natura sunt realiter idẽ, ergò non componunt. Dices sufficere ad compositionem distinctionem formalem, vel rationis: altera autem, vel vtraque reperitur inter ipsa iuxta mẽtem Theologizantium. Respõdeo falsum esse allterum istarum, vel ambas sufficere, sed necessariò requiri distinctionem realem; quod iam in præcedentibus admisimus; etenim sicut inter componentia requiritur vt alterũ se habeat per modum veræ formæ, & alterum per modum veræ materiæ, hæ autem sunt verè distinctæ realiter, cõsimiliter requiritur vera distinctio realis ad compositionem. Constat autem exemplo compositi physici materiam, & formam distingui realiter, ergò distinctio realis requiritur, & formalis, vel rationalis non sufficit.

Ad compositionẽ non sufficit distinctio formalis.

4 Dices non faciunt vnum vnitate compositionis, ergò neque efficiũt vnum constitutionis vnitate. prob. seq. quia eadem requiruntur ad compositionis vnitatem, & cõstitutionis. Resp. disparem esse rationem de cõpositione, & constitutione: ad illam namque requiritur vera materia, & forma, & vera vtrorumque distinctio realis: ad hanc nihil horum requiritur: sufficit autem inter ipsa constituentia distinctio rationis ratiocinatæ, seu formalis, vt alij vocant, vel ex natura rei cõuertibiliter. deest realis distinctio, quia essentia ratione infinitatis idẽtificat sibi omnia: deficit ratio actus, & potentiæ, materiæq; & formæ, vt constat, requiritur autem aliqualis distinctio, ergò sufficit hæc vltimò allata: non potest autem fieri vt ex essentia posita cum relatione non resultet aliquod vnum, igitur suo nomine est censendum, non quidem compositionis vt constat, ergo dempta imperfectione remanebit sub titulo constitutionis.

Vnitas compositionis diuersa ab vnitate cõstitutionis.

5 Sed quale quæso erit istud vnũ, quod exinde resultat, non enim vocatur vnum compositione, & licet detur ei vnitas constitutionis, non tamen videtur tale vnum adæquare, quoniam, id non videtur in rebus reperiri, cùm omnis vnitas coalescens ex pluribus vocanda veniat vnitas compositionis: non enim erit illa vnitate vnum, qua omnia sunt vnum, vtputa vnitate entis, nam ista est simpliciter simplex, non admiscens pluralitatem conceptuum, ergò alia vnitas adinuenietur, hæc verò non apparet posse excedere, vel minorem esse vnitate compositionis. Respondendum autem hanc vnitatem esse vnitatem simplicitatis, & hac vnitate Deum, ac constitutum ex essentia, & relatione esse vnum: vltra namque vnitatem essentialem, in rebus, aggregationis, ordinis, compositionis, per se, & per accidens, reperitur vnitas simplicitatis, qua constitutum ex conceptibus pluribus est sic vnum; & meritò simplicitatis obtinet vnitatem, quia non habet oppositam sibi compositionem, & componibilitatem; qua ratione compositionis exclusa vocatur sic simplicitate vnum. Nec vnitas talis Deo obstat ratione, qua sit fortasse simpliciter simplex: id enim falsum esse probatum relinquimus; etenim si simpliciter simplex est, iam in Personis diuinis non caderet constitutio, cùm non possent multiplicari in illis varij conceptus, formalitates, seu conceptibilitates, vt ostendimus artic. 2. & hoc sensu, hac vnitate neque esset vnus, sed aliam simpliciter simplicem vindicaret, ad eum modum, quo vnumquodq; simpliciter simplex est vnum: quapropter cùm solum sit simplex, seu summè simplex, vt est ostensum, vnitatem ipsi attribuimus simplicitatis.

Deus est vnum vnitate simplicitatis.

6 Ex hac etiam ratione constituendi inferuntur corollaria: primò, vt vera sit loquutio, qua dicimus essentia diuina est in Patre, Filio, & Spiritu Sãcto admodum præcipuè, quo explicabimus

Essentia est in Patre, et Pater in essentia declaratur.

bimus iuxta præsens subiectum, secundò Patrem, omnemq; relationem diuinam esse in essētia diuina. Primum declaratur vt essentia sit in persona, non tanquam actus in potentia, nec tanquam forma informans in persona informabili; etenim suppositum cùm sit in vltima actualitate non ordinatur ad formam substantialem vlteriorem, & idem etiam repugnat essentiæ, scilicet informare, & partem esse: sed in persona esse essentiam, tanquam naturam dantem esse, quātū est ex se supposito: sic etiam in creatis currit loquutio, vt humana natura sit in Francisco, quia est Francisco ratio formalis, qua sit homo, & essentia est quidditatiua ratio, qua persona sit Deus.

7 Declaratur secundum, nō quod relatio sit in essentia, tanquam dans ei esse, quia essentia est prior simpliciter relatione, & ab essentia emanat relatio. nec veluti nouam ipsi addens perfectionem, cùm essentia ipsa sit primū pelagus perfectionum, sed est in essentia tanquam suppositum in natura: etenim Franciscus est in humanitate, quia indiuiduum est in sua natura cuius est indiuiduum: nec talis essēdi modus informationem notat; etenim suppositū est omnino incommunicabile vt *quod*, & vt *quo*, ergò non vt sic est in essentia persona, sed tanquam suppositum in sua natura, cuius est: explicatur autem magis, quia indiuiduum, & suppositum non est extra naturam, ergò vt sic est in natura. prob. anteced. si enim esset extra eam, non esset simul cum ea, essetq; separatum ab ea, & ita esset suppositum huius naturæ, & non esset huius naturæ suppositum: esset quidem, quia talis naturæ suscipit denominationem, vt suppositum naturæ diuinæ, suppositum Angelicæ, & humanæ suppositum naturæ: non esset autem, cùm esset extra eam: vt vero subsistentiam suppositi verè esse in natura, & ratione naturæ indicaret Christus Dominus, dixit per Io: 14. *Ego in Patre, & Pater in me est*: & D. Ambr. in himn. fer. 6. *totus in Verbo Pater, & totus in Patre Filius*: id autem non esset nisi ratione naturæ, licet hæc non sit ratio adæquata huius modi essendi *in*; quia sequeretur quod suppositum Francisci esset in supposito Petri: sed id euenit vel ratione identitatis naturæ in personis omnibus, vel ratione distinctionis realis, vel etiam productionis vnius ab altero: primum autem non reperitur in creatis. sed de hoc suo loco.

Suppositū in essentia, declaratur

8 Et hinc soluta remanent obstacula, quæ proponebantur initio, probantia compositionem. Ad primum enim iam dictum est id solum sequi ex ordine ad cōpositionem, quæ nititur actui, & potentiæ physicæ; ratio autem constitutionis longè diuersa est à compositione, vt talia respuat, quæ cum imperfectione admittit compositio. Ad secundum patet ex proximè dictis relationes, & hypostases esse in natura, non vt forma, & actus in materia, nec vt perfectiuum in perfectibili, sed vt suppositum in natura, quod abstrahit à ratione actuandi. Vt verò amplius percipiatur, duo sunt in fundamento, est ratio fundandi, seu ratio primaria qua aliud existit, & ratio etiam recipiēdi cū informatione, vt patet in substantia creata, quæ fundat, quia substentat accidentia, & etiam ea recipit, & informatur ab eis: secundùm istorum dicit imperfectionem: & hoc potest separari à primo. in diuinis autem essentia nō habet rationem fundamentalem secūdo modo, sed primo, vt aduertit Scot. in 1. d. 5. q. 2. art. 3. non quidem quod cadant supposita, quia per se subsistunt, nec dependent vt accidentia, sed quia essentia est prima radix, & prima ratio dandi esse simpliciter, & sic consequenter vocatur fundamentum. Ad vltimum autem, cùm dicitur relationē esse vltimum actum diuinæ naturæ, id improbatum fuit sup. cùm natura diuina non egeat relatione vt terminetur, nec vt actuetur, quia ex se est in vltima actualitate absoluta cōmunicabili. vide ibi.

Essētia habet rationē fundamenti, declaratur.

9 Solet autem contrarius error tribui Gilberto Porretano relato à D. Bernar. serm. 80. in cant. veritas autem Catholica etiam compositionem hāc amouet à Deo, & probatur ex Diuo Athan. oratione aduersus Idola inquirente, *per se est illa potentia Patris, illa lux, veritas, illa iustitia*. per hoc autem quod ei tradit modum existendi per se, indicat non esse in alio informatiuè,

uè, & cùm ei quod per se perfectissimè existit nõ competat perfectionem expectare aliunde, ideo nec informabiliter passiuè. expressius autem id indicat Nazianz. tract. de fide, substantia Dei, ait, *simplex, singulare, purum, nulla concretione permixtum*. hæc ille. sed omnibus lucidior est Cyrilli sententia lib. 1. thes. c. 8. *non est aliud natura Dei, aliud ipse Deus, simplex enim, aque incompositus*. hæc Cyrill.

ARTIC. VIII.

Non componi ex genere, & differentia, nec esse in genere.

1 DE altero autem compositionis capite vltimato quæritur vtrũ saltem constet ex differentia, & genere; ad minus n. compositio hæc videtur posse concedi inter tot compositionũ genera iam explosa. titulus autem quæsiti talis est, vt nedum à parte rei, verũ etiam ex parte intellectus cogitantis quæratur vtrum sit admittenda compositio talis, qua in re inter Recentiores Vasquez disp. 22. art. 3. negãs cum cæteris compositionẽ à parte rei, concedit tamen eam in Deo per opus intellectus, quæ etiam sententia fuit aliquorum antiquiorum, vt notat Bassol. d. 8. q. 4. a. 1. at compositio talis eadem ratione explodenda venit, qua excluditur realis, & à parte rei: non. n. intellectus concipere potest cùm veritate contradictoria esse simul vera: licet namq; abstractione præcisiua concipi possit figmentum, chimera, & id quod repugnat, quia abstrahentium non est mendacium, abstractione autem diuisiua, seu applicatiua prædicati repugnantis subiecto omnino implicat id concipi: quapropter cùm neget à parte rei compositionem, negare etiã coguntur per veram operationem intellectus: & minus verum est per intellectum cogitantem cadere Deum sub differentia, & genere, cùm à parte rei id neget, est. n. abstractio, seu applicatio mendax, nec sistit solum conceptio hęc in modo concipiendi vtcunq; sicut cõcipimus chimeram, sed ait, quod benè sub tali compositione concipitur esse compositus. id autem amplius pugnat cùm veritate, quæ est adæquatio intellectus concipientis ad obiectum cognitum: concedit verò à parte rei non sic componi, ergo mendax est talis sub contrario sensu præconceptio, quam tamen putat ipse esse veram. insuper ex Aristotelica doctrina *sicut res se habet ad esse, ita ad cognosci*, at est incompositus à parte rei, ergo aliter concipiendo, non nisi mendaciter concipietur. quare relicto hoc concipiendi modo transeamus ad veritatem quæsiti.

Vasquij opinio refellitur.

2 Deum non constare ex genere, & differentia est communis & philosophantium, & theologizantium sentẽtia eam docent sententiarij, in 1. d. 8. Scot. q. 3. Capr. q. 2, D. Bonau. q. 4. ar. 1. Richar. q. 2. Argentin. q. 1. OKam. q. 1. Gabr. Durand. Bassol. eandem quoq; defensant cætericum D. Tho. 1. p. q. 3. art. 5. Caet. Ferrar. 1. contra q. 25. contra paucos, qui sunt Gregor. q. 3. Holcoth. in 1. q. 6. Marsil. q. 12.

3 Probatur autem rationib. & primo, omne quod collocatur verè in genere constat ex actu, & potentia, Deus caret potentia, & actu; ergo caret hac compositione. antecedens probatur; genus in ordine ad differentiam se habet vt materia, & potentia: differentia in ordine ad genus se habet instar formæ, & actus: qualis namq; est proportio inter physicam materiam ad formam, talis est generis ad differentiam, inquit Porph. in c. de gen. & diff. Dices per intellectum excogitari posse compositionem, qualis non est à parte rei; sed id remanet impugnatum: vel. n. esset purum figmentum, vel contradictoriè conciperetur res, contrario sensu, quo esse debet. vltra quod non datur talis compositionis genus per intellectum constantis, immo frustra eam cõciperet, cum à parte rei repugnaret habere esse.

Quod est in genere constat ex actu, et potentia.

4 Dices, Deus, & creatura verè cadunt sub ente: & entis conceptus de se indifferẽs est ad creaturam, & Deũ, quando vero ad Deum ipsum descendet,

Ens quomodo contrahatur ad Deum, & creaturas.

det, oportebit vt contrahatur per aliquod contrahens, id vero non erit, nisi differentia, ergo differentia Deum ipsum constituet, quæ faciet eundē differre à creatura: sicq; genus per differentiam contrahibile, erit in potentia ad eam, atq; necessariò ex talib. principiis constabit Deus. Respondetur ad hoc ex optima doctrina Scoti, ens non contrahi ad Deum per differentiam essentialem, sed per modum intrinsecum: quæ autem distinctio intercedat pro præsenti subiecto hæc est: vt ad differentiam sit genus in potentia tanquam materia ad formam, quia genus quouis perfectissimo modo cōsideratum nunquam habet in se formaliter differentiam, sed caret ea, ideoq; potentiam habet ad eam, & ordinatur ad illam: nusquam.n.animalitas reperiri potest in tanto perfecto gradu, vt ex se habeat rationalitatem, sed habebit eam per contractionem: item differentia essentialis est perfectio extrinseca generis, ideoq; adueniens generi perficit illud, facitq; cum eo compositionem; quæ tamen duo minimè reperiuntur in modo intrinseco, tum quia modus intrinsecus non variat naturā eius, cuius est modus, tum quia non accedit ad subiectum sub ratione differentiæ specificæ.

Ens quomodo contrahatur ad Deum.

5 Arguitur secundò, supponendo Deum esse ex se necesse esse, vt sup. suo loco fuit discussum; si necesse esse habet genus, illud genus aut erit ex se necesse esse, aut non; si dederis primū, ergo non potest contrahi per differentiam specificā, probatur, quod est necesse esse, iam est in vltima actualitate, quod vero vltimam habet actualitatē non est ordinabile ad aliud, nec cōtrahibile ab alio, repugnat enim; si dixeris non esse in vltima actualitate, vtiq; cōtradictoria concedes, impossibile est .n. quod hoc sit necesse esse, & quod perfectione aliqua careat, prob. necesse esse habet omne, quod est sibi necesse esse, ergo non indiget, vt sibi adueniat aliunde. sic.n. Deus nullo indiget, nec ad quid vltra est ordinabile, quia cum sit necesse esse, in vltima, ac perfectissima existit actualitate. si autē dederis illud genus nō esse necesse esse, ergò neq; includetur in Deo. prob. conseq. quod est necesse esse non constat ex non necesse esse, probatur, necessarium ens non constat ex contingenti; est autē Deus necesse esse, ergò nō includit pro genere aliquod, quod non sit necesse esse: eodem modo arguatur de differentia.

6 Insuper, quod reponitur sub genere, aut est species, aut indiuiduum: nullum istorum dicitur de Deo, ergò non est in genere. antecedens patet ex arbore Porphyr. probatur conseq. non quidem erit genus subalternum, cum non posset continere sub se varias species Deorum, nisi recurramus ad figmenta Paganorum, fingentium plures Deos: non species specialissima, cum ea plura contineat indiuidua, sicque oporteret saltem numero distinctos multiplicare Deos. nec tamen theologico sensu negamus indiuiduum in diuinis; probauimus namque sup. dari indiuiduum Deitatis, vbi tamen ratio indiuidui erit trascendentaliter sumēda, non prædicamentaliter, quia sic relationem dicit ad speciem, & danda esset species multorum Deorum. Dices saluari posse vnitatem Indiuidui; nec opus esse multiplicare indiuidua diuina, sicut saluatur indiuiduum Solis, & Lunæ, & Planetarum, quorum omnium in vnaquaque specie vnicum solum constat esse indiuiduum, & vnicam speciem. Respondeo, licet de facto ita sit, tamen nil vetat vt plura possint esse sub vnaquaquē specie Solis, Lunæ, ac cæterorum: implicat tamen, vt plura esse possint Deitatis indiuidua, & species multiplicari numinum, & Deorum: insuper de illis rectissimè constat verè componi ex differentia, & genere, de Deo autem id omnino negandum, & inficiandum.

Non implicat dari plures Soles, Lunas, &c.

7 Item ex philos. 3. met. tr. 10. genus non potest esse ens, seu ens non potest esse genus, & probat id Aristot. quia genus non continet differentias, sed omnis differentia est extra rationē generis; & patet discursus, quia licet potestatiuè genus differentias contineat, nihilominus nusquam formaliter habet eas, nullo enim modo ratio generis alterari in se potest, vt fiat differentia, animalitas namque nunquam esse potest rationalitas, sed opus est vt

cou-

contrahatur extrinsecè ad eam, quod signum est, quod differentia est extra rationum generis; at nulla differentia inueniri potest, quæ sit extra ens, probatur, quia non ens non potest esse differentia, immo omnis differentia est verum ens, ergò ens non potest habere propriè rationem generis. quod si concipiatur tamquam quid superius seu quid cõmunius ad entia omnia, id non est ratio constituendi ipsum sub gradu veri generis. ex ratione autem concluditur Deum non cadere sub genere; etenim si quod genus ipsi foret assignandum, non aliud posset tribui, quàm genus entis, cùm ratio entis sit absolutior, antiquior, & prior, atque simplicior quocunque genere cuiuscunque creaturæ spiritualis, vel corporalis; at ens ex se caret ratione generis, ergò ex vtraque parte id repugnat tum Dei, tum entis.

Reponibilia in prædicamento. 8 Linquo rationes cæteras, vt quod in prædicamentis reponũtur entia finita, creata, dependentia, & limitata, cuiusmodi nõ est Deus. item prædicaméta adeo claudunt, & finiunt ea, quæ reponuntur in ipsis, vt non sinant ipsa vagari extra, nec permittant ea spectare, saltem primo, ad alteram cathegoriam, vt substantiæ prædicamentum adeo sibi substantias adscribit, vt vetet eas ad aliud pertinere genus tãquã primariæ conditionis; ita de quantitate, qualitate, relatione, cæterisq; inde fit vt cùm Sancti, cæteriq; rem alicuius prædicamenti Deo tribuunt, nõ absolutè eam tribuant more cæterarũ creaturarum, sed eminentiori quodam modo loquentes, rectè, & apertè indicant nolle reponere Deum ipsum in limitib. prædicamentorum.

Prædicamẽta qualiter in Deo. 9 Hinc D. Dionys. lib. de myst. Theol. cap. 5. dicit, *profitemur Deum nec animam esse, nec mentem, nec visionem, aut opinionem, vel rationem, aut mentis notionem habere, nec rationem esse, aut mentis perceptionem.* id verò ideo negat, non quod Deus non sit mentis, rationis, aut intellectionis capax, sed quia ea omnia, & similia non sunt ei adscribenda more prædicamẽtali, cum hoc solis competat creaturis. Amplius autem id explicat Elias ad orat. 24. Nazianz. inquiens, *quamuis Deus ens dicitur, ens tamen non est vt ea quæ sunt: neque certo modo ens, sed simpliciter, ac peculiari modo, aut velut eximio, ac præcellenti, quemadmodum ipse solus nouit,* & subdit, *idemq; multa nomina habet, & nomine omni caret.* hæc ille. quibus sanè verbis indicat nomina prædicamentorum Deo tributa, secundùm apparentiam quidem ipsi cõpetere, cæterum abstracta prædicamẽtali notione, remanere in eo excellentiori, & eminentiori modo, *vt ipse nouit.* Et hinc Boet. lib. de Trinit. de Dei loquens substantia, sic ait, *substantia in Deo non est substantia, sed vltra substantiam, nam cùm dicimus Deum, substantiam quidem significare videmur, sed eã quæ sit vltra substantiam.* quapropter cùm Patres doceant tria remanere prædicamenta in diuinis, substantiam, relationem, & qualitatem, id absque imperfectione intelligendum: indicant enim substantiam, non quidem prædicamentalem, sed trascendentalem, & eminentialem: est enim verè substãtia, & ens per suam essentiam, vt dixit, *ego sum qui sum.* & de relatione, præcisa ratione generis prædicamentalis, verè ibi est modo diuino, cùm relationes illæ diuinas habeant constituere hypostases: ac denique de cæteris, vt quantitate, qualitate, iam constat si prædicamentali sub ratione sibi competerent, fore diuisibilem, extensum, grossum, latum, longum, ac ex veris accidentibus componi, quod iam fuit improbatum: sed excellentiori ordine hæc inspiciẽdo dicat, *sine magnitudine quantus: sine qualitate bonus,* & similia, prout loquitur August. est enim quantus quantitate infinitæ virtutis, & attributis diuinis, infinitisq; perfectionibus decoratus, quæ qualitatis nomine exprimuntur.

An saltem sit reductiuè in prædicamento. 10 Solum superest vt videamus an saltem reductiuè sit in prædicamento. Concedit Caetan. & Valent. disp. 1. q. 3. punct. 5. idque existimant colligi ex D. Tho. non quidem quod in aliquo determinato sic reponatur prædicamento, sed quia ratione, qua est principium omnium rerum, quæ reponuntur in diuersis prædicamẽtis, inde putant reductiuè sub ratione principij reponi in prædicamentis. sed modus iste

iste loquendi non placet, licet enim sit prædicamẽtorum Auctor, effector, atque prima causa omnium, quæ sunt in prædicamentis, non tamen propter hoc remanebit in prædicamento: nec quidem reductiuè: cùm namque nullatenus in prædicamentis includi concesserit, negare quoq; debuerat reduci quoquo modo ad prędicamenta. prob. partes, & accidentia eorum, quæ per se in prædicamento reponuntur, dicuntur reductiuè reponi, Deus nullius est pars, & nullius accidens, seu qualitas perfectiua, ergò nec reductiuè ingredi-tur prędicamenta. Item, Deus est principium extrinsecum, & causa extrinseca cuiusque prædicamenti, vt ostendit etiam D. Tho. quem pro seipsis citãt in quæst. 6. art. 2. ad 3. & q. 4. art. 3. ad 2. probat autem idem D. Tho. q. 3. art. 5. non reperiri reductiuè in genere, quia quod sic reducitur ad aliquod genus tanquam principium eius, non excedit limites illius generis; vt punctus, qui est principium quantitatis continuæ, & vnitas quantitatis discretæ non excedunt ea, quorum sunt principia: at Deus excedit omne genus, ergò nec sic reducitur ad genus: quare ratio principij in Deo nõ facit Deum principium intrinsecum, sed extrinsecum, & propterea est extra prædicamenta.

11 Et ex his facile est obiecta soluere: Augustinus enim lib. 5. de Trin. c. 10. 11. contendit in Deo admittere rationem substantiæ, & relationis: idẽque docet Boet. lib. de Trin. & consẽtit Damasc. lib. 1. de fid. orthod. c. 9. vbi Deum reuocat ad speciem generis entis corpore vacantis. sed responsio ex superioribus constat, non fuisse mẽtem istorum Doctorum vera prædicamenta statuere in Deo, sed ad Deum ipsum transferre id, quod sibi non repugnat, vt rationem substantiæ, & relationis: quia tamen talis transferendi, & cõcipiendi modus habetur ex creaturis per ea, quæ in creaturis reperiũtur, ideo vt ea aptius more, & captu hominũ explicemus, solemus sæpius per vsitatos terminos creaturarum explicare: quia tamen id fieri intenditur omni semota imperfectione, ideo trasferuntur ad ipsum Deum modo sibi cõgruo, & non repugnante. vnde Deum

Prædicamẽta qualiter transferenda in Deum.

appellare solent non substantiam absolutè, sed supersubstantiam, quia substantia, quantitas, & relatio transferũtur in Deum, semotis tamen imperfectionibus.

12 Arguitur ratione. vnumquodq; mensurans est aliquid de genere rei mensuratæ: sed Deus est prima mensura omniũ, & est aliquid de genere rerum huius Orbis: sed hæ sunt in prædicamentis, ergo etiam Deus. maior probatur, quia vnumquodq; mensuratur per aliquod sui generis, vt quantitas mensuratur per quantitatem, linea per lineam, tempus per tempus, & res temporanea per ipsum tempus, sic etiã numerus per numerum: minor autem est Arist. 12. met. Respondetur primò maiorem intelligi de mensura proportionata rei mensuratæ, quæ debet esse rei mensurabili homogenea sub ratione saltem mensurabilis, licet in substãtia, & entitate sint diuersa aliunde: Deus autem excedit rem omnem, nec proportionatur vlli. vel secundo dicẽdum intantum Deum esse cæterorum mensuram, inquantum vnaquęq; creatura per accessum ad illum, maiorem, & minorem, dicitur in entitate, & perfectione mensurari. vel tertio respondendum, maiorem veram esse de mensura intrinseca, hæc.n. verè spectat ad illud genus, ad quod pertinet res sic intrinsecè mensurata, vt est vnaquæq; cuiuscunq; rei duratio, pertinens ad genus, ad quod spectat res durans: at extrinseca mensura non est necesse in tali genere includatur, Deus est mensura extrinseca rerum, non autem intrinseca: & de eo dicitur, quod *in vnoquoq; genere datur vnum, quod sit metrum, & mensura contentorum in tali genere*: loquitur autem tum de intrinseca, tum vero externa, at illa includitur, hæc excluditur.

Deus qualiter mẽsura rerum.

In vnoquoque genere datur vnũ, quod sit metuam, & mẽsuram, declaratur

13 Insuper, sapientia, prudentia, cæteræq; Dei perfectiones vniuocè dicuntur de ipso, & creaturis: sed in ipso non sunt tanquam in genere, ergò neq, in creaturis, vel si prout in creaturis spectant ad genus, pariformiter erit prout sunt in Deo. Ad hoc autem patet responsio ex dictis præcedenti artic. hæ namq; & cõsimiles perfectiones vniuocantur quidem sub ratione

Sapientia Dei, & creaturæ an. vniuoca.

sapientiæ, prudentiæ, potentiæ, & similium, quandoquidem creaturę entitas, sapientia, & perfectio est consimilis sapientię, bonitatis, & entitatis, ac perfectionis, quæ in Deo est, participatio: attamen in ratione generis, & speciei qualitatis, & quantitatis, substantiæ, & relationis minimè vniuoca sunt. & cōsimiliter soluitur ratio deducta ab vniuocatione entis ad Deum, & creaturā secundum Scotistas. Vel sapientia Dei, & creaturæ vniuocantur in ratione sapientiæ, non autem in ratione accidentis, cum bonitas, & sapientia creaturæ sit verè accidens separabile, prædicamentale, informans &c. sapientia autē, & bonitas Dei sit substantia, nec sit in prædicamento, nec accidens separabile, nisi sumpto accidenti pro extraneo.

DISPVTATIO SEXTA

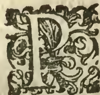
De Vnitate Dei.

QVÆSTIO PRIMA

Vtrum sit tantùm vnus Deus.

ARTIC. I.

Quàm varij extiterint Gentilium Dij.

1 Rimi quidem, qui Deos sibi cōstruxerunt, ligna adorabant, venerantes hastas dolatas, delibratas, atque decorticatas. hinc Indi cæpere arbores reuereri, magnumq; inter ipsos fuisset crimē, eas, vel incidere ferro, igniq; admouere. indeq; Messagetæ putabant harum fructus, & præcipuè ex quernis arboribus procreatos è Cęlo immitti, veluti que suorum Deorum partus adorabant. qui verò in quernis ipsis oritur à Natura viscus, tanquam Deorum præcipuus colebatur. Persæ, & Ægyptij Solem coluerunt. ne autem quemquam præter ipsum, colendum admiserint statuto censuere. Arabes Iouem, & Bacchum: cæteros Cœlos alij excoluerunt. Magi tantùm elementis omnibus deferebant, vt terræ, mari, aeri, igniq; sacra facerēt: de igne verò id statuerunt ne cadauera cremarentur penitus, ne ipsorum fętore Dij ignei inficerentur. Neuri Martem sumpserunt pro Numine: cuius gratia ferrū, gladiū, armaq; bellica adorauerūt. Pæni Lunæ litabant. Anaximander cętera docuerat sydera adoranda pro Numinibus. inde Germani, quos solūmodo oculis aspiciebant Planetas, colębant, vt Solē, Lunam, & præter hos nullum. Celtiberi Deum colebant, cuius nomen penitus ignorabāt: talisq; cultus extitit Athænis, Deo, cui aram extruxerunt, titulo *ignoto Deo*: de quo D. Paulus Atheniensibus prædicans, liberè fassus hunc esse nostrum Deum, qué tamen ipsi ignorantes colebant sub nomine ignoti Dei. Persæ quoque statuerunt Deos, ad summum duos, alterum *largitorem bonorum*, *&* *malorum alterum*: quibus & consenserunt inde Manichæi, duo rerum admittentes principia, *malum alterum*, *&*

Deorum genera multiplcia Antiquorum.

& seuerum, alterum bonum. Syrij colũbas, & pisces. Sycionitæ scarabæos, & feles. Troglodiitæ testudinẽ. Heliopolitani Bouem. Nemphitæ vaccam. Thebani aquilam. Leonotopolitani Leonem. Mendesij hircum. Lycopolitani lupum pro numinibus excoluerunt, sed quis inuumeras Antiquorum superstitiones enarrare sufficit; quisq; enim pro libito, nunc Draconem, serpentem, mures; nunc lignea, marmoreaq; sibi numina fabricabant; & quẽ vitâtantem inter ipsos aliqua in arte vel celebrem, vel armis præcellentem, aut erga Populos benẽ affectum, Patriamq; beneficijs adaugentem inspectabant, continuò inter Deos ascribebant, construebant aras, & Phana, sacra faciebant, ac eis litabant.

2 Et ex his aliqui iuxta Persarum mores, etiam Deos duplicabãt, hi fuere Cedron; & Marcion, qui duos Deos admittentes docebant alterum esse Patrem Christi Domini, quem Deum vocabant *Deum bonum*: & alterum Creatorem Mundi, quem inquiunt esse *crudum, & seuerum*. ex D. Iren. l. 1. c. 28. Augu$t. l. de hæres. cap. 21. Valentinus etiam ad duos seriem Deorum traduxit, alterumq; nominauit *profundum*, & alterum appellauit *silentium*, ex quibus aiebat triginta processisse *Aeones*. ex Epiphan. hæres. 31. Cyrill. cath. 6. & Iren. lib. 1. cap. 1. Carpocrates etiam alterum ex his vocanit *bonum*, alterum *malum*: idemq; Gnostici, Apelles, & Manichæi. de quibus omnibus scribunt. D. Epiphan. hæres. 33. D. Augu$t. lib. de hæres. 23. 46. Iren. l. 3. cap. 18. & lib. 1. cap. 24. his accedunt Trithæitæ, & Peratæ, qui naturã diuinam in tres hypostases diuidentes, tres Deos confingunt, ex Theodoret. lib. 1. hæreticar. fabul. c. 18. & Niceph. Calist. lib. 18. cap. 48. quibus vltimo accedens Valentinus quidam Caluini discipulus, cum trinitatẽ Deorum probare non posset ex diuinis scripturis; quam tamen impiè defensare cupiebat, ad Arianismum inde cõuersus est. sicq; iam sepultæ hæreses, excitantur modo, ac è tumulo reuocantur sæpè sæpius, vt videre est in Germania, Anglia, Polonia, Transiluania &c. lege Alex. lib. 6. Genial. dier. c. 26.

ARTIC. II.

Conuincitur Dei vnitas naturalibus demonstrationibus.

1 Controuerti tamẽ solet à Theologis num ratione naturali id possit demonstrari, an vero per solam habeatur fidem. qua in re licet Rabi Moyses lib. 3. c. 6. docuerit id per solã fidem haberi, & per authoritates scripturæ: quam sententiam sequuti sunt etiam OKam, & Gabr. in 1. d. 2. q. 10. nihilominus naturalibus innixi principijs demonstrare eam efficaciter nituntur D. Tho. l. 1. contra g. cap. 42. & 1. par. q. 11. art. 3. atq; Scot. in 1. d. 2. q. 3. Durand. Marsil. cæteriq; discipuli vtriusq; scholæ, præter etiam Bassol. qui in 1. d. 2. q. 3. sustinet negatiuam: quæ controuersia similis est alij, quam superius disputauimus de existentia Dei, an Deum esse sit per se notum: vbi licet disputationis gratia diximus rationes naturales non esse efficaces; tamen in fine conclusimus esse temerarium, & erroneum negare posse, Deum esse, demonstrari efficaciter naturaliter: sicut autem hoc diximus de esse Dei, ita nũc idem asserimus de vnitate Dei cõtra Authores in fine articuli illius citatos: hi tñ Authores cõsequẽter loquẽtes sicut de primo negant efficaciã naturaliũ rationũ, sic de secundo: quidquid tamen sit, quantæcunq; sint efficacitatis rationes à lumine naturali deductę, eæ tamen fidelẽ cogunt, atque intellectum nullo pacto proteruientem, sed benè affectum, atq; optima pollentem ratiocinatione apprime conuincunt. Dixi ratiocinatione pollentem, quia benè fatuus id non verebitur proteruiendo negare: vt sicut teste psalmo 52. *dixit insipiens in corde suo non est Deus*, ita eadem quoq; obductus fatuitate dicat, *non est vnus Deus*, afferamus autem potiores ad id rationes, & demonstrationes.

Ex parte intellectus, probatur vnitas Dei

2 Primum autem probationis caput accipiatur ex parte intellectus, inde verò ex parte voluntatis: Primum sit: Deus vnus aut intelligit aliũ Deũ, aut ignorat: non est dadum secundum, cùm Deus sit omnisciens, essetque ad modum creaturæ cæcus, & ignorans. si detur primum, quæro, aut eum cognoscit per essentiam propriam, aut per essentiam Dei cogniti: si das secundũ, ergò Deus cognoscens depẽdet à Deo cognito. probatur sequela, omnis cognitio dependet effectiuè ab obiecto cognito, & essentialiter distinguitur ab intelligente, quandocunque est producta ab obiecto realiter distincto ab intellectu cognoscente: explico, ideo cognitio nostri Dei non dicitur dependere propriè à diuina essentia, quia non est producta verè, sed est improducta, & vocatur notitia essentialis, & communis omnium diuinarum hypostasum; nec est realiter distincta ab ipsomet Deo cognito, nec est verè accidens, sed ipsamet substantia Dei: Cuius contrarium experimur in nobis, vbi nostra cognitio cùm ab obiecto paritur, dependet ab eo in vera causalitate. & consequenter est quid essentialiter distinctum, estq; verum accidens informans: sed cognitio cognoscẽtis Dei de altero Deo cognito realiter saltem à primo Deo distincto, verè causabitur à Deo cognito tanquam ab obiecto, ergò pendebit ab eo, eritq; realiter distincta, tanquam verum accidens causatum, à cognoscente Deo: Dices Deum noscentem cognoscere per suam propriam essentiam, non autem per naturam alterius; quia primũ ens cognoscit cætera, & singula per essentiam propriam. Contra, ideo ens primum cognoscit cætera alia entia, quia primum ens continet in se entia, & obiecta secundaria: sed ex supposito non daretur vnum primũ ens, sed plura, primum autem nõ contineret aliud primum, quod sit primum in tota coordinatione entium: aliàs si primum contineret sic primum, alterum istorũ non esset primum, sed secundum, quia continens habet rationem primi in tota entium coordinatione, quod autem contineretur in eo, iam non esset primum, ergò implicat ex hac parte intelligendi dari plures Deos.

3 Dices neutro modo alterum noscere alterum, sed id euenire propter cognitionem alicuius tertij, quod sit simile vtriq; Deo. ex hoc autem fugitur ratio continentiæ vnius in altero; sed contra hoc obsto dupliciter, primo, aut illud tertium continens erit quid primum, & quid increatum, aut quid secundum, & creatum: si dederis primum, ergò remanebit ratio quæ prius, quia illi duo Dij non erunt primi, sed secundaria entia, quia continerentur in hoc tertio, & hoc tertium esset primum. Dices consequentiam non esse necessariam, quia effectus cõtinet suo modo causam suam, & tamẽ causa est prima, & effectus est secundus. sed hoc non obstat, quia effectus causam in se continet, & repræsentat imperfectè, vnde ab effectu imperfectè noscimus causam: at cognitio, quam Deus haberet de Deo non esset necessario ab effectu petẽda, quia quod cognoscat intellectus principia à posteriori, id multoties est imperfectionis in illo, præcipuè quando modum non habet cognitionem producẽdi à priori: at cognitio Dei de Deo esset perfectissima, & à priori consequenter: igitur limitare cognitionem ad hunc modum noscendi valdè vilificat intellectum diuinum. improbatur secundo id quod dicebatur de ratione noscendi per aliquod simile: quia cognitio habita per aliquam similitudinem est cognitio imperfecta; tunc namq; perfecta erit cùm intuitiua erit notitia, & quæ ferri possit ad obiectum in sua entitate, & propria existentia: vnde in hoc cognitio Viatorum distincta erit à cognitione Comprehensorum, quia illi vident in similitudine, & speculo in ænigmate, vt D. Paulus loquitur, hi autem vident facie ad faciem, & videbimus Deum sicuti est: quare ad remouendam imperfectionem diuinæ notitiæ excludantur plures Dij ex capite cognitionis.

Ex parte voluntatis

4 Arguitur autem ex parte voluntatis: Concessa pluralitate Deorum, quæritur aut alter alterum diliget, aut non diliget: non secundum, quia Deus est ex se diligibilis, ergò dabitur primum: inde quæro aut alter alterum dili-

diliget tantum, quantum seipsum diligit, aut plus, minusuè: nullum horum est dandum: non dicendum quod diligat minus se, quia vnusquisque nedum tenetur diligere Deum quantum se, sed supra se, ergò non diligit minus quàm se. nec dandum quod diligat eū supra se, quia cū ipse diligēs sit Deus, Deus autem nihil potest diligere plus quàm se, quia esset aliquod perfectius ipso Deo, & plus diligibile, nec deniq; asserendum quod diligat eum quātum se, probatur, quia vnusquisq; cæteris paribus tenetur magis diligere se, quā alium, nisi tamen diligens sit effectus, vel pars dependens ab altero, tanquam omnino primo ente diligibili. sumus autem in paribus, quia vterque esset Deus, vterque infinitus, & neuter esset productus ab altero, & neuter deberet alteri amorem, & honorem ob beneficium aliquod præstitum, quia hoc est signum indigentiæ, & impotentiæ, quæ Deo repugnant, ergò plus diliget se, quàm alium Deum: ergo insuper alter Deus non esset Deus, quia non esset sūmè diligibilis sicut verus Deus, & sic non æqualis esset Deus Deo, sed altero alter inferior, quia indignus esset tanto amore, quanto dignus esset alter Deus. Ratio autem ista supponit vnum ab altero fore saltem realiter distinctum, qua distinctione cessante cōstat Patrem, Verbum, & Spiritum sanctum æquali amore se diligere inuicē, tum ratione vnius actus amandi reperti in omnib. tùm etiā ratione identitatis naturæ, cùm sint vnus Deus, & hac ratione personæ omnes sūt æquè diligibiles: oppositū tamen astruere oportet in plurificatione Deorū: siquidem distincti actus amandi, distinctæq; naturæ ratio sunt vt vnus magis teneretur amare se, quàm alterum: nisi tamen esset alterius pars, vel effectus, vt creatura magis tenetur amare Creatorem, cùm sit effectus eius, & pars magis tenetur diligere totum, seq; ad totius defensionem morti exponere, quæ rationes cessant in casu nostro cùm neuter esset alterius vel effectus, vel pars.

Natura quantum est de se nō est determinata intrinsecè ad certum numerum indiuiduorū nisi extrinsecè.

5 Insuper arguitur, nulla natura quantum est de se est determinata ad certum numerum indiuiduorum, & si potest in pluribus reperiri indiuiduis, non magis reperietur in vno, quàm in duobus, vel decem, nec magis in decē, quàm viginti, nec magis in viginti, quā in infinitis: sed potest reperiri in pluribus Dijs, ergò in infinitis Dijs, ergo deniq; actu non duo, sed infiniti reperiuntur Dij. Maior propositio intelligenda venit modo præscripto, vt intelligatur ex se sola, & quātum in se est; quia & si ex se ad certam multitudinem nō determinetur, determinatio tamen multoties prouenire poterit aliunde, vnde cesset actualis multiplicatio in plura & infinita. totum patet primo de diuinis suppositis, quæ tria sunt, & non infinita: id verò inde prouenit quia nō natura sola dat personis numerum, & constitutionem, sed aliunde habetur numerus, & multiplicatio personarū; reperitur namq; duplex ibi productiuum principium, per memoriam fæcundam, & voluntatem fęcundam, & vtrumq; istorum producit personam adæquatā omninò tali principio, quod si non adęquaretur omnino sub ratione termini, ꝓcederetur vltra, quousq; haberetur terminus productiuæ potentiæ adęquatus: euenit autem, vt duo sint principia communicatiua essentiæ ad personas, & ambo ista habent terminos omnino adæquatos, qui sunt duo, & necessario dabitur vna omnino Persona, quæ sit omnium prima, inde igitur fit, vt natura diuina nec in pluribus ab his possit esse, nec in infinitis posset reperiri personis. Idem patet de Luna, Sole, & quacunque specie creata in ordine ad indiuidua: ex se quidem ad infinita prouehitur, attamen extrinsecum, & primum Agens non concurrit ad productionem plurium, sed ad tot limitat indiuidua, vnum, decem, mille, plura, minusue, sicut libet, vt planetas ad vnum in singulis specieb. cætera verū multiplicādo vt est opus, sed in proposito vndenam diuina natura prodiret ad infinitos Deos? vndè saltim ad duos? nulla ratio cogit: quod si possunt esse duo Dij in diuina natura, ergo actu sunt: ergo sunt & infiniti, patet quia *in diuinis esse non differt à posse*. si quod autem reperitur principium determinatiuum Personarum diuinarum, id est iam explicatum; quod tamē non oportet amplius in alia Deitate

col-

collocare, ne demus duas Trinitates. & hæc est D.Augustini argumentatio, si plura esse possent Verba, esse possēt & infinita, & ita actu essent infinita, & quoq: infiniti Dij aduersus Arium.

Ex parte omnipotentiæ. 6 Arguitur etiam ex parte omnipotentiæ, data pluralitate sequitur alterum altero esse inferiorem, ac minus altero potentem, probatur ex ratione ipsius omnipotentis, quam adducit Richar.l.2.de Trin.c.vlt.dicens, *quod omnipotens sicut suo vlle potest producere omne possibile, ita suo nolle potest illud destruere, vel impedire.* hoc supposito: supposito etiam quod id, quod produceret Deus vnus omnipotēs, esset ens contingens, & non necessarium, tunc sequitur ratio, si duo omnipotentes dantur, ergo alter alterum impedire poterit in agendo, & destruere rem actam; id vero esset contra rationem omnipotentiæ, cui nihil obsistit, sed omnia obediunt. Dices esse concordes huiusmodi Deos: id vero est figmentum dicere semper fore cōcordes, quod patet ex diuinarum personarum concordia, quod namq; summa pax fit inter ipsas, ac summa concordia, mirū non est, quia est vna numero voluntas, vna, eademq; numero volitio, amor idem, ac natura eadem, & quæ in vna est ratio infiniti amoris, est etiam & in altera infinitæ dilectionis argumētum. At hi duo dij essent natura distincti, distincti etiam volūtate, cum in duob. dijs multiplicarentur duæ numero voluntates, & duæ volitiones numero, at impossibile est vt semper vniformitas, & concordia seruetur in omnib.& per omnia in duob. sic diuersis natura, & distinctis. Dices id posse euenire, quia creatura tum corporalis, tum etiā spiritualis quandoq; adeo conformis, & concordans est cum Creatore, vt id velit, id nolit, id amet, id odio prosequatur, quod suus creator iubet, vt patet in Virgine, Baptista, Iosepho, cęterisq, sanctis; ergo essent similiter cōcordantes dij isti. Sed hoc exemplum est ad oppositum, quandoquidem vnaquæq; creatura aut consideratur per naturam constituta, aut quatenus est affecta gratia Dei: si primo modo, vtique experimur oppositum, quia teste

2. Cor. 4. Apostolo, *caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus militat aduersus carnem*: omnisq; creatura de se declinabilis est à ratione recta: & omnes teste eodem *nascimur filij iræ*, & vnusquisq; proclamat *iniquitatib. conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*: quod *Ps. 40.* etiam de spiritib. patuit Angelicis, de quorum capite dicitur, *in veritate non stetit; mendax est, & pater eius*: & conti- *Apoc. 14.* nuo ruerunt à Dei amore, & concordia cum voluntate diuina, quapropter de natura quacunq; creata sic tentadici potest illud psalmi, *omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsq; ad vnum*: *Ps. 101.* quod si secundo modo spectetur, id conceditur, sed id prouenit ex gratia, & liberalitate Dei præbentis creaturę donum, quo secum cōcordet, sibi vniatur, ipsūq: amet: At in proposito vnus Deus non egebit gratia alterius Dei, nec ab altero Deo recipietur in gratiam, quod.n.sic ordinatur, diuersitatē indicat status, & perfectionis: igitur si vnus alteri non adhæret per gratiam, & natura vnius est ab alterius voluntate, & natura distincta, non necessariò semper concordabant, sed quod alter operari intendit, destruet alter, vel impedire tentabit.

7 Est & altera ratio deducta ex causalitate causę efficientis, & finis arguendo sic, implicat dari duos vltimos fines, ergo implicat plurificare Deos. *Ex causalitate efficientis, & finis* antecedens negari non potest: & probatur, omne ens aut est vltimum, aut ordinabile ad vltimum tanquam ad finem: diuisio ista sufficientissimè diuidit vniuersum ens: igitur ex duob. finib. alter erit ordinabilis ad alterum: quo admisso constat alterum illorum non esse finem vltimum, sed vel finem proximum, & intermedium, vel consequēter ordinabilem ad alterum magis finem: Quod si non implicare asseras plures vltimos fines, quæro ad quid deseruient tot vltimi fines: non quidē ad finiendum, quia alter eorum sufficit ad vltimato finire, & terminare, ergo alter superest, & superuacaneus erit: at frustra in natura admittuntur plura, cum effectus haberi possit æquè benè per pauciora; igitur negatis plurib. finibus vltimis negabuntur plures Dij, quib. competit ratio vltimi finis.

8 Eo-

8 Eodem modo ratiocinandum de primis causis,& præcisè totalib.in eodem genere: implicat dari plures, primasq; totales causas eiusdem generis, ergo & plures Deos: cõsequens patet cum Deo competat ratio primarij effectiui. probatur antecedens, primo quia superuacanea esset multiplicatio causarum totalium; etenim id quod vna causa ex se sola præstare potest, & ex se sola vult præstare, frustratoriè admittitur ad illud idem altera causa: sed vna totalis causa in suo genere, & primaria, id potest, & vult præstare, ergo non admittenda altera: quod si Deus alter non causabit aliquid, cum Deus primus causet omnia, iam mundus non pendebit ab eo, nec mundus indigebit eo, & ideo superuacaneus erit: Dices stabit in seipso absq; effectione vlla circa mundum ad extra; sed contra quia hoc implicat, etenim mundus cũ sit ens dependens, erit consequenter creabilis, conseruabilis, & dirigibilis ab ente independente, quod si hanc dependentiam tollas, vel auferes mundum, & de creatura mundiali facies Deum independentem, vel auferes ipsum Deum, quia mundus hic non regitur nisi à Deo.

Ex parte causa totalis.

9 Probatur minor rationis, Deo incumbit regimen, & gubernamen totius mundi, ipseq; promisit curam habere de vniuersis, sicut in parabola de lilijs, de auibus, ac de singulis expresserat Christus Dominus Matt.15.& de hominib. præcisè, Luc.16. dicens *capilli capitis vestri omnes numerati sunt.* insuper scit ipse quod siuè immediatè per creationem agere intendat ex se solo, siuè per generationis, & transmutationis opus vna cum secundis causis, scit, inquam, quod ex se siue solus agat, siuè cùm secundis causis, certo eueniet, sicut sibi libuerit, euentus, & effectus; igitur admittitur frustraneè alterius primariç causæ concursus, nec dicendum causam aliam primariã admitti vt defectum suppleat primi agentis nolentis fortassè prouidere de ijs, quæ necessaria sunt, etenim *Deus & natura* ex communi axiomatè *non deficiunt in necessarijs*, sed solertior est Deus ipse in prouidendo nobis ea, quæ opus sunt, quam promptiores simus nos ipsi in petendo, quæ proficua sunt.

10 Confirmatur, quia talis concausæ concursus non requiritur vt suppleat imperfectionem agentis primarij, ergo admittitur frustra. patet antecedens, etenim primum agens perfectissimum est, & infiniti vigoris, ergo nullo adiumento eget, cur igitur admittitur secum concausa alia primaria cooperans? Confirmatur deniq, tota ratio, quia nullus effectus à plurib. primis pendere potest totalib. sic causis, quia simul sequeretur habere esse, & non esse: essentq; contradictoria de eo simul vera: probatur sequ. esset quidem quia altera earum cùm sit primaria, & totalis causa, daret ei esse adæquatè, non esset etiam, quoniam deficiente altera, quæ insuper esset totalis causa, non haberet esse: verũ hæc ratio apud recentiores quosdam parui est ponderis, existimant. n. simul dari posse causas plures sic concurrentes: cõtra quos tamen arguitur, quia sit exempli gratia producendus vnus gradus caloris, & producatur simul ab his vtrisq; causis, quid quæso facient causæ istæ? aut vna producit totum, aut partem; si primum, ergo concausatio secundæ, vel alterius totalis causæ nil proficit: si secundum, ergo diuiditur gradus: at dato quod sit diuisibilis, accipiamus minimam eius, saltem proportionalem partem, quæ prorsus sit indiuisibilis, & iterum quæro, aut tota illa indiuisibilis pars producitur à prima causa, aut pars, non secundum, cùm sit contra præsuppositum, ergo primum, ergo frustra altera operatur.

Idem effectus nõ potest pendere à pluribus causis totalibus.

11 Dices simul operari; quæro quid producit vnaquæq, aut totam illam partem, aut partem partis: nõ partem, cùm sit indiuisibilis, dices esse etiã diuisibilem: quidquid tamen sit, accipio punctum, & sit producibilis ab ambabus, quidnam simul producent, non partem, & partem, cùm punctus non habeat partem, ergo producitur totus simul: quod si simul concurrunt, ergo oportebit vt vna causa diminuat virtutem suam, & dum liberè agit, non agat secundùm totam virtutem, itaut si ad productionem puncti requiritur virtus vt quatuor, tunc causa vna

pri-

primaria expendat duos gradus suæ actiuitatis, & causa altera primaria duos reliquos. At quis quæso medius fuit qui pacem, & concordiam inter causas istas apposuerit, atq; pactum statuerit vt ita agerent, immo ostendimus, quam difficillimè pacem, & concordiam inter eas reperiri, si admittédæ forent: quapropter magis rationi cõsentaneum videtur, vt alibi agemus, plures causas totales non sic posse agere.

Ex aliis capitibus.

12 Linquo rationes cæteras deductas ex ratione necesse essendi, & infiniti: vt quod implicat plura reperiri necesse esse. plura entia infinita. plura independentia. plura increata, & prima plura. Additur ratio deducta ex regimine, & gubernio rerum, Monarchia à cunctis expetitur, ita vt in cunctis regiminib. requiratur principium vnum regens singula, & disponens omnia: vel si in Republica plures reperiuntur Rectores, hi tamen dum optimè sunt concordes, per optimè etiam Rempublicam dirigunt, & gubernant. Entium autem vniuersorum ordo hoc requirit, nempè optimum ordinem, dispositionem aptam, & regimen temperatum; id verò præstabitur ab vno, hinc Arist. 12. met. docuit, *entia nolunt malè disponi, vnus ergo Princeps*: ergo Deus vnus, vnusq; omnium Monarcha Deus optimus.

Cognoscimus Deum tunc, sed non vt hũc

13 Dices Deus vnus est, & singularis, id vero rationes naturales conuincunt, ergò etiam naturaliter deuenire poterimus in cognitionem huius Dei, id vero implicat, cum Deum hũc, vt hunc non cognoscemus nisi in patria, aut per reuelationem. Respondédum nos posse naturaliter noscere Dem hunc, sed non vt hunc in sensu composito. explico, cognoscimus esse Deum, & noscimus etiam Deum nostrum non esse Deum in abstracto, sed in concreto, eo quod noscimus ipsum esse singularem, habere actuale esse, & similia, attamen non noscimus eum vt hunc, & vt hac singularitate prædítum, quæ sit hæc. exempli gratia, scio hunc esse hominem, & hominem singularẽ, attamẽ ignoro quis determinatè sit, & qualis sit, & quomodo specialiter, & distinctè habeat esse: ita cognoscimus Deum nostrum esse verum ens singulare, sed ignoramus conceptus particulariores, & proprios de eo, quia ipsum non noscimus distinctè, licet sciamus ipsum esse singularem, quia scimus habere esse singulare, & in concreto, vel secundo respondédum aliud esse cognosci singularitatem vt obiectum cognitum, & aliud tanquam rationem cognoscendi: conceditur quidem singularitatem esse obiectum cognitum, non tamen habere rationem cognoscendi distinctè.

14 Est quoque veritas hæc apertè tradita in scripturis diuinis, vt Deutor. 6. *Dominus Deus tuus, Deus vnus est.* & 4. *Dominus ipse est Deus, & non est alius præter eum.* & ibid. *Dominus ipse est Deus in Cælo sursum, & in terra deorsum, non sit alius.* Isa. 43. *ante me non est formatus Deus, & post me non erit.* & 44. *ego primus, ego nouissimus, & absque me non est Deus.* & 48. *gloriam meam alteri non dabo.* intellectus autẽ, & sensus est, vt dũ honorem latriæ nulli alteri permittat tribui, apertè docet non reperiri alterum præter seipsum, Oseæ 13. *Deum absque me nescis, & Saluator non est præter me.* 3. Reg. 8. ait Salomon, *Dominus Deus non est similis tui Deus in Cælo desuper, & in terra deorsum.* psalm. 85. *magnus es tu, & faciens mirabilia, tu es Deus solus.* & psal. 17. *quis Deus præter Deum nostrum?* Sap. 12. *non est alius Deus quàm tu.* & ex nouo testamento Matt. 12. dum sermo ageretur de vnitate Dei, dixit quidam Scriba, *benè Magister in veritate dixisti, quia vnus est Deus, & non est alius præter eum.* Apostolus deniq; 1. Corint. 8. *scimus quia nullus est Deus, nisi vnus*; & Ephes. 4. *vnus Deus, & Pater omnium.*

15 Ex Patribus autem planè etiã constat, itaut innixi homines Scripturis, non relinquatur quomodo possint dubitare locus, ait enim Damasc. lib. 1. cap. 5. *Apud eos, qui scripturis credunt, Deum esse vnum extra controuersiam est.* Acutè autem idipsum conuincit D. Athan. orat. aduers. Idola, inquiens, *æqua in ambobus esset potestas, & imbecillitas, si duo darentur Dij, par quidem potestas, quod alter alterius voluntatem vinceret, eoipso, quod altero inuito esse posset:*

poßet: par item imbecillitas, quod nolentibus ipsis ea quæ nollent, euenirẽt: siquidem vnus præter alterius voluntatẽ existeret. hæc ille. quẽ ratione etiã nos attulimus inter cæteras. Scribunt verò cæteri Patres de re eadem sparsim, & singuli, vt D. August. 1. de Trin. Athanas. Basil. orat. contra Sabell. & Ariũ, Nazianz. orat. 2. Theol. Cyprian. de vanitat. Idol. Athan. in simbol. & orat. contra Gregal. Sabell. Cyrill. lib. 11. in Ioann. c. 20. August. lib. 1. contra Maxim. Basil. epist. 141. Tertullian. apol. aduers. Gent. & Lactant. Firm. lib. 1. diuin. instit. c. 4.

QVÆSTIO II.

Vtrum vnitas addat aliquid positiuum supra subiectum.

ARTIC. I.

Vnitatem nihil addere positiuum supra ens ex D. Thoma.

Sententia D. Th. negatiua.

1 Ccasione autem desumpta ab vnitate Dei quærimus vtrũ vnitas secundùm se addat aliquid reale, & positiuum supra ens, an verò solam duplicem negationem importet, indiuisi quidẽ à se, & diuisi à quocunque alio, seù negationem indentitatis cum omni alio. qua in re D. Tho. 1. p. q. 10. artic. 1. sustinet nullam addere entitatem, sed consistere in pura negatione. suaderi autem potest ex definitione vnius, de quo dicitur quod vnum sit illud, quod est indiuisum à se, & diuisum à quocunque alio: definitio autem per essentialia, adæquatè explicat naturam rei diffinibilis, quod si in eius diffinitione nil positiuum ingreditur vt constat, remanet vt ratio vnius sistat in sola negatione. ita verò describi, seù definiri vnum planè apud omnes constat, tùm ex Arist. 4. met. c. a. 5. tùm etiam ex Porphir. c. de indiuiduo.

2 Secundò, ratio vnitatis non videtur ob aliud introducta, nisi ob separationem, diuisionem, seù etiam indiuisionem, & indistinctionem: at omnes istæ voces important puram negationem: declaratur ratio: est enim Franciscus vnus, & enti est addita vnitas, quæ appellatur vnitas Francisci, nobis tamen non ob aliud concessum, & cõtractum apparet, nisi vt ratio entis, quæ prius non erat vna hac determinata vnitate numerali, fieret inde prorsus vna, applicabilis Francisco, per quam Franciscus esset ens vnum, non ens commmune, sed determinatũ, non indifferens, ens denique, quod etsi prius sub conceptu entis erat vnum, & idem cum cæteris indiuiduis contentis potestatiuè in amplitudine entis, euaderet postea ens vnum, segregatum ab alijs, distinctum à cæteris, & quod non sit vnum cum cæteris: hæc verò omnia negationem important, igitur essentialis ratio vnitatis est negatiua.

3 Tertiò, daretur infinitus processus in vnitatibus. probatur, quia si vnitas est ens positiuum, ergò alia vnitate est vna: quærimus autem de vlteriori illa vnitate, aut est positiua, aut priuatiua, si secundum, habetur intentum, si primũ, quærimus de eadẽ sicut prius, sicq; daretur in infinitum processus in vnitatibus. Præterea simplicitas non est entitas formaliter positiua, ergò

nec vnitas, probatur consequens, quia esse maximè simplex est esse maximè vnum, & sicut vnitati repugnat multitudo, ita & oppugnat simplicitati. antecedens autem est communiter receptum à Theologis, quia nil formaliter importat, nisi carentiam compositionis, quod enim simplum est, non est duplum, & quod est simplex, non est compositum. hanc eandem sententiam cum D.Tho. defendit Caetan. ad locũ D.Tho. Soncin. 4. met. q. 4. Durand. Gabr. & Capr. in 1. d. 24. & ex Recentiorib. Suar. t. 1. met. disp. 4. sect. 1.

4 Quartò, si vnitas diceret positiuam entitatem, vel quidem diceret entitatem subiecti, vel aliam: si primam, ergò committitur fallacia nugationis; si secundum, quæro de illa alia, vel .n. esset vna, vel plures, & daretur processus in infinitum.

5 Quintò, sufficienter concipitur ab intellectu vnitas per duplicem illã negationem indiuisi à se, & diuisi à quocunque alio; ergò frustra additur noua entitas.

ARTIC. II.

Vnitatem addere veram entitatem positiuam supra ens.

1 Licet tamen præcedens sententia sensui apparens videatur, & prima facie probabilis, nihilominus existimo veriorem oppositam opinionem, sicq; statuo vnitatem addere positiuum quid supra ens. Rationes quidem id conuincentes non desunt, verũ est tamen quod difficile est assignare quid specialiter sit illud positiuũ quod addit: quidquid tamen sit, siue assignetur, siuè non assignetur, hoc tamen veritati non obest, etenim ex Aristot. *vltimę rerum differentiæ sunt nobis ignotę*, at non propter hoc ipsas differentias vltimas negamus; & ex D. August. l. 1. de prædest. sanct. non ideo prædestinationis, & efficaciæ gratiæ neganda est veritas, quia de eis certo loqui ignoramus; sed verè credimus ea esse. & sic certo sustinemus positiuam additionem entitatis vnitatis ad entitatẽ subiecti entis, licet eam in speciali qualis sit assignare ignoremus.

2 Exordiamur autem probationes ordine immediato, arguendo ab ipsismet entis passionibus, seù proprietatibus. Passiones entis, aut sunt entia positiua, aut priuatiua: non secundum, ergò primum, ergò vnitas est entitas positiua. minor negari non potest, etenim Aristoteles, cæteriq; Metaphysici de passionibus entis loquentes vocant eas verè positiua, & à parte rei entia: quòd si dixeris non de omnibus id asserere, sed de duabus cæteris, nempè veritate, & bonitate, id gratis dictum: quandoquidem Aristoteles inter ipsas discrimen apposuisset subdistinguẽdo in passiones negatiuas, & positiuas, nec sufficit dicere ad id non aduertisse, quia cũ in omnibus accuratissimus extiterit, & præcipuè in metaphysicis, si id opus fuisset exprimere, & distinguere, vtique nouisset, igitur est solum inuentum, ac figmentum cæterorum disputantium, negare positiuam rationem vnitati. *Passiones entis sunt entia positiua.*

3 Sunt qui concedunt additionẽ istam positiuam, sed illam dicunt non esse realem à parte rei, sed rationis; hoc casu stare non potest & probatur, metaphysicales demonstrationes sunt demonstrationes reales, quia non sunt demonstrationes logicales: sed metaphysicus demonstrat passiones entis de ipso ente, ergò demõstrat quid reale de ente reali. ergò non sunt entia rationis. item vnitas est ens rationis, ergo nullum ens est vnum à parte rei, consequens sequitur necessario, quod namque à solo intellectu dependet est ens rationis, & non à parte rei, ergo nullum est ens vnum: inde quæro aut sunt multa, aut non multa: non secundum, quia negatio multitudinis est vnitas, at hæc est à parte rei: ergo dabitur primum, sicq; ens aliàs vnum esset multa cùm à parte rei neganda foret vnitas realis. De multitudine autẽ illa quæritur etiam an vera sit & à parte rei, quod si concedatur, ergò concedetur magis de vnitate quod sit realis, pro- *Demonstrationes metaphysicales sũt reales.*

probatur; multitudo coalescit ex vnitatibus, ergò qualis est multitudo, tales sunt componentes vnitates, illa autem est realis, ergò & vnitates.

Multitudo est quid positiuum.

4 Hinc etiam formatur & alia ratio, multitudo vnitati opposita est quid positiuum, ergò vnitas de cōceptu formali, est etiam positiua. antecedens patet, quis enim negabit Trinitatem Personarum esse quid positiuum, quis inficiabitur duodenarium Apostolorū numerum fuisse multitudinem positiuam: nega hoc, & destruas Trinitatē, & dissipabis numerum Apostolorum. probatur consequens ex discursu facto, multitudo est effectus compositus ex vnitatibus: ex priuatiuo autem, tāquam ex essētiali, & materiali, seù formali, & intrinseco principio constitutiuo non potest resultare quid positiuum, cùm ens non constituatur ex nō ante antequam ex essentiali forma, & & materia; quod si multitudo sit entitas positiua, antecedēter erit quid positiuum ipsa vnitas constituens.

Multitudo est quid positiuum, tū fundamentaliter, tū formaliter.

5 Dices multitudinem ea ratione esse quid positiuum, quatenus comprehendit plura entia positiua, & realia, & quatenus supponit pro entibus realibus, itaut fundamenta numerata sint entia realia, non multitudo ipsa, & multiplicitas formaliter tenta: quod si fundamenta multiplicata sunt positiua, non opus est, vt ipsamet formalis multitudo sit quid positiuum. sed hoc nihil obest, quia cùm video Franciscum, Petrum, Ioannem, & Ambrosium, dicor videre quatuor, seù multitudinē quatuor hominum: & cùm dico quatuor, aliquid vltra addo supra tria, supra duo, & supra vnum, & supra nihil: additio autem ista non est solius rei numeratæ, & fundamentaliter tentæ, sed alicuius vlterioris veri additi, seù positiui, quia numerus quaternarius, ternarius, & similes, sunt veri, & positiui aliud vltra addentes ad rem numeratam, ergò multitudo non præcisè figitur in fundamento. Confirmatur, da oppositum quod multitudo pro formali tenta non sit realis positiua, ergò inferam quod quatuor homines non sunt quatuor, id namq; sequitur ex eo, quod sola fundamenta admittūtur sub ratione positiua, & multitudo formalis. Dices formalem multitudinem pro formali tentam esse quid priuatiuum; fundamentalem autem esse ens positiuum. Contra. numerus est positiua, & vera entitas à parte rei, ergo multitudo pro formali est ens positiuum. antecedens probatur, quia numerus est vera quantitas, hæc autem est prædicamentum reale. item sequeretur sciētiam mathematicam esse scientiam rationis, ipsa autem est vera, & positiua, ac realis scientia, agit autem de quantitate, & de numero; & multitudo non est aliud, quàm numerus, seù aggregatio vnitatum, ergò de formali conceptu importat quid positiuum.

Vnitas est quid positiuū, quia numerus, cuius ē principium est quid positiuum.

6 Præterea vnitas est principium numeri, at numerus est quid positiuum, ergo est vnitas. minor est probata; & consequens non potest negari: agit autem ratio hæc de vnitate formaliter tenta, de ea enim sic accepta formatur controuersia. ex vnitate deriuant vniuersæ species numerorum, quæ sunt vera positiua entia, etiam abstrahendo à fundamentis, & à rebus ipsis numeratis; est siquidem obiectum scientiæ realis, terminat ex se solo numerus cognitionem, & discursum: quomodo autem fieri quibit vt entitas hæc, quæ cōflatur ex vnitate multoties accepta, sit quid negatiuum, cum re vera numerus ipse sit quid positiuum, quod si positiuum est, ergò magis positiua erit ratio vnius ex se sola sumpta, abstrahendo à quacunque re vna, seù à subiecto vno: locus arguendi tenet à constitutione ad constitutum, à principio essentiali, & intrinseco, ad effectum formalem, & constitutum: quæ quidem ratio maximè cogit ad sustinendam nostram positionem. Quod si dixeris vnitatem numeralem fore alterius rationis ab vnitate trascendentali, de qua loquimur, & illam esse positiuam, hanc verò priuatiuam: id est merum figmentū quantum ad id, quod attinet ad rationem vnius in se: licet namque trascendentalis vnitas à numerali aliunde differat, quia hæc consurgit in quantitate, ex materia, seù ex diuisione continui, illa verò communis sit, abstrahens ab imperfectionibus hisce, quæ etiam collocatur in Deo; nihilominus in ratione formali vnitatis, pari passu ambulant,

vt si altera positiua est, idem censeatur de altera, & è conuerso: ratio namque effectionis, & productionis talis vnitatis non variat essentialem, & specificam, seù formalem rationem vnitatis vt sic, licet benè varietur id vnde sumitur, aut id, in quo ipsa collocatur.

Dualitas, & trinitas est quid positiuum, ergo & vnitas.

7 Vrgetur magis, quærendo cur potius ratio vnitatis sit ratio, & entitas negatiua, quam ratio dualitatis, trinitatis, quaternitatis, & similium: nulla apparet ad id conuincens ratio, immo similis esse debet omnium numerorũ ratio, sicut & vnitatis. at ratio dualitatis, & trinitatis est ratio positiua, vt est iam deductum, ergo consimiliter vnitas. Alias confugere oporteret ad negandum dualitatem, & trinitatem esse quid positiuum, vel opus foret asserere esse alterius rationis vnitates componentes dualitatem, & trinitatem à ratione vnitatis præcisè additæ soli enti: sed vtrumq; est falsissimum, de primo patet, quia trinitas Personarum diuinarum non esset positiua, sed negatiua, quod æquipollet huic propositioni Deus non est trinus in personis: de secundo etiam patet nulla vera ratione posse formari, quia dualitas, trinitas, & cæteræ numerorum species ortum habent, & originem ab vnitate primaria, quæ secundum formalem, & abstractiuam rationem concepta, vnius eiusdemq; rationis reperitur in omnibus.

Negatio, et priuatio nulli competit, nisi per aliquod positiuum.

8 Probatur insuper rationibus ex altero capite deductis. Nulla negatio, & priuatio potest alicui esse adæquata, & prima ratio, qua aliquid repugnet: sed repugnat vni numero diuidi in plura, ergo talis repugnantia non potest ei competere per solam negationem. minor patet, & probatur maior, seù magis declaratur, nihil potest repugnare alicui per solam negationẽ, vel priuationem: siquidem ideo subiecto inest negatio, quia ei inest affirmatio, seù positio, vt substantiæ seclusa quantitate repugnat proximè diuisibilitas in partes quãtitatiuas: ratio autẽ diuisibilitatis competit substãtiæ gratia quantitatis, quæ est quid positiuũ: at quid est diuidi, nisi negatio identitatis, & vnionis plurium vt constat, ergo talis negatio competet per aliquod positiuum, quod est quantitas præbens diuisionem. patet etiam in cadauere, de quo dicimus quod priuatum remanet, & subiectat in se negationem, vitæ, at cur cõpetet sibi priuatio hæc, vtique per quid positiuum, nempè per animam, quæ iam recessit: & dum in resurrectione iterùm cadauer viuet, remanebit in eo negatio mortis, & interitus, id autem per positiuum competet, per animã denuo vnitam, & informantem. Confirmatur, nulla imperfectio conuenit alicui, nisi per aliquid positiuum: diuidi autem est imperfectio, ergo nonnisi per positiuum competet: id verò conuenit multitudini, & eius oppositũ competit vnitati, & totũ id gratia quantitatis, ergo erit quid positiuum. nec sufficit confugere ad subiectum positiuum, quia non ens, sed quantitas est radix talis diuisionis, ergo non ab ente, vt subiecto recipiet indiuisionem.

Negatio non facit subiectum, perfectius quàm sua affirmatio,

9 Item ex sola negatione non cõstituitur quidquam in entitate perfectiori, quam sit entitas quæ substernitur negationi: sed prima substantia est perfectior, quam secunda, eo quod illa maximè substat, seu independens, & à parte rei extat, ergo cùm ipsi quatenus existenti competat vnitas, singularitas, & indiuidualitas, non poterit per solam negationem competere: discursus patet, quia per vnitatem realem, quæ est à parte rei extra causas suas, substantia prima est perfectior quam secunda: quomodo autem fieri poterit vt negatio pura reddat aliquid omnino perfectius, & absolutè existẽs, vnum numero, hoc, singulare, indiuiduum, & hoc aliquid: immo cum entitas ipsa absoluta radix sit perfectionũ emanantium ab ea, siuè perfectiones positiuæ sint, siuè negatiuæ, ab ea quidem ipsæ, non illa ab ipsis perfectionẽ mendicabit, & gradum.

10 Additur optima ratio inter omnes, reducendo opinantes ad metam nugationis, arguendo sic; quæro quare vni repugnet esse idem cum altero, & diuidi à se ipso: hæ.n. sunt negationes duplices, quas importat ipsa vnitas, esse quidem indiuisum à se, & diuisum à quocunq; alio: respondebis ideo repugnare, quia habet in se duplicem istam negationem, tunc verò committetur nu-

negatio, quia idem est, ac dicere; ideo non potest diuidi à se, & esse idem cum alio, quia à se diuidi non potest, nec idē esse cum alio potest: hoc autem est resoluere idem per idem. probatur exēplo, si quæras quare homo non est lapis, si respondes, quia habet negationē lapidis, idem erit ac dicere, ideo nō est lapis, quia non est lapis. A simili, cum quæro cur enti repugnet à se diuidi, & identificari cum altero: si dices, quia est vnum, tunc idem erit ac dicere, repugnat quia habet negationem: & si quæras cur habet istam negationem duplicem diuidendi à se, & identificandi cum altero, si dices, quia est vnum, idem erit, ac dicere, ideo habet hanc negationem, quia habet negationem: etenim per te vnitas formaliter est negatio, ergo idem per idem: quod si admittitur quid positiuum, assignabitur vera ratio, quemadmodum in quæsito de lapide assignanda venit ratio ex aliquo principio positiuo, ex quo magis constet negatio, & priuatio.

Positiuum vnitatis quid?

11 Quid verò sit positiuum hoc, quod addit, id nescimus, sed non propter hoc id negare debemus, cum *vltimæ rerum differentiæ nobis sint ignotæ*, ex quo non mirum est si vltimam vnitatis differentiam, qualis, qualisue sit, nominare nesciamus. Bannes quidem addit indiuisibilitatē esse modum intrinsecum ipsius vnitatis, & dicit idem afferere D. Thomā siue tamen sit modus, siue passio consequens nihil refert ad præsens quæsitum, dummodo positiuum esse illi tribuamus. Sententiam nostram docuit Auicenna 3. met. c. 2. & Scotus in 2. d. 3. q. 2. Lichet. cæteriq; eius discipuli ibid. & 4 met. q. 2. quibus in locis distingui etiam afferit ex natura rei. Anton. Andr. 4. met. q. 3. Rada p. 2. controu. 3. art. 2. Fauent. in natural. philos. theorem. 90. c. 5. atq; etiam Bannes. p. 1. q. 11. art. 1. & ex antiquioribus Alex. Alens. par. 1. q. 13. memb. 1. 2. D. Bonau. in 1. d. 23. art. 1. q. 1. ac Sot. c. de proprio. q. 2. eandem esse citat sententiam D. Thomæ in 10. met. lect. 4. Bannes ibidem: qui licet sectator sit D. Thomæ, sustinet tamen expresse addere entitatem realem, ac realem perfectionem in fine primi artic. Et hæc sententia si rationes spectentur verior apparebit: licet sensui apparentior videatur opposita.

ARTIC. III.

Responsiuus ad rationes tertij articuli.

Vnius descriptio per negationē datur per extrinseca, à posteriori, & tanquam per effectum, et per magis notum.

1 Respondendo autem ad rationes oppositas, ad primam dicimus, descriptionem vnius numero datam per duplicem negationem, esse potius per effectum, quā per causam, & magis per extrinseca, quam per intrinseca: siquidem prius vnitati competit ratio positiua, qua formaliter, & essentialiter constituitur in esse suo, quam eidem conueniat ratio illa duplicis negationis, quia negatio nulli competit, nisi per positiuum, vt fuit ostensum, quamobrem negatio hæc duplex est quid posterius, & quid consequens, licet necessario, ad positiuam entitatem formalem vnitatis: quo fit, vt discursus actus de negationib. importatis ab vnitate, non sit discursus habitus per diffinitionem, sed per descriptionem, seu extrinsecam circumloquutionem: & Aristot. & cæteri cum vnitatem describunt per negationem, describunt per eam, tanquam per quid magis notū nobis, per quid posterius ad rationem eius positiuam, & quod non sit de intrinseca ratione vnitatis, quapropter si indiuiduo, & vni numero competit illa negatio, dicendū quod antecedenter sibi competet aliqua positiua ratio, et per hanc habetur ratio eius diffinitiua, et quidditatiua, alias nobis ignota, per negationem verò ita sub negatione rem vnam concipimus, quia tanquam à posteriori procedimus, cùm negatio sit nobis signum magis, et clarius manifestatiuum. Ad secundum pariformiter respondendū, quod vnitas Francisci facit eum distinctum, et diuisum à Petro, id verò prius prouenire dicimus per positiuā rationem vnitatis determinantis, tanquam à priori, inde verò subsequenter eandem diuisionem aduenire per duplicē illā negationē, tāquā cōsequēter ad rationem primariā, et positiuam.

2 Ad tertium dicendum non esse ne-

necesse recurrere ad talem processum infinitum, nec.n.vnitas alia vnitate est vna,sed ipsa de se est vna: ratio est,quia cum ipsa sit ratio alteri vt sit vnum, multò magis erit ratio vt ipsa in se sit vna,eadem sua vnitate: & ita sicut hac vnitate ens est vnum, ita vnitas ex sua ratione est sic vna: est exemplum de quãtitate, quem cum sit ratio qua substantia est extensa, & diuisibilis, erit etiã sibimet causa extẽsionis, & diuisibilitatis, quia verè quãtitas in se diuisibilis est,& extẽsa,nec tñ quãtitas alia quantitate est extensa, & diuisibilis.

Vnitas ex seipsa est vna.

Simplicitas non cõsistit in sola negatione.

3 Ad illud de simplicitate dicendũ non consistere in sola negatione compositionis, sed addere quid positiuũ,& connotare positiuum subiectum, quod est summa actualitas, seu actus purus: vt diximus in materia de simplicitate Dei art.3.& ad id,quod additur, quod sicut vnitati repugnat multitudo, ita repugnat simplicitati, falsum est, quia Deus simplex habet multitudinẽ suppositorum realiter distinctorũ, & pluralitatem perfectionum attributalium, atq; pluritatem conceptuum internorum:non.n.omnis multitudo repugnat simplicitati, sed solum pluralitas, ac multitudo faciens compositionem, vt multitudo eorum, quorum alterum sit actus,& alterum potentia: vnitati etiã non repugnat omnis multitudo, nam vni composito non repugnat multitudo principiorum, & partium componentium, sed reddendo singula singulis vni composito completo, & vltimatè constituto in esse suo, repugnat multitudo aliorum principiorum componẽtium,non.n.componerent amplius,sed destruerent,& vnicæ rationi, ac soli,& solitariæ tentæ repugnat aliarum rationum admixtio,alias destrueretur:& vnitati simplicitatis summæ,quæ competit Deo,repugnat pluralitas Deorũ: ergo reddẽdo singula singulis vnicuiq; vnitati repugnat multitudo, non quidẽ omnis multitudo, sed proportionaliter,nõ absolutè, sed comparatiuè,quia stat aliquo modo vnitas totalis, cum vnitatib.partialib.seu cum multiplicatione partiali, vt patet in omnibus discurrendo: sola autem vnitas indiuisibilitatis est illa, quæ respuit omnem multitudinem, & talis est vnitas numeralis,quæ est principium numeri:& huic correspondet vnitas alia conceptus simpliciter simplicis, qui adeò est vnus, vt si addatur quidquam destruetur simplicitas, quæ vocatur simplicitas simpliciter: vel.n.remaneret summè simplex,quod multitudinem amplectitur conceptuum, absq; tamen compositione,vel nihil ad propositum: quidquid tamen sit, simplicitas non sistit in sola negatione, sed connotat summam actualitatem in Deo, ergo vnitas non sistit in negatione sola.

Passionis vnitas dicitur de subiecto in recto, de vnitate in obliquo.

4 Ad quartum, vnitas dicit entitatem subiecti, & suam propriam: at diuersimodè, quia illam dicit in recto, istam in obliquo. Contra, magis conueniret vt in recto diceret entitatem propriam, quam entitatem subiecti, quoniam entitas subiecti est sibi extranea, at propriæ est sibi coessentialis. Resp.vnitatem esse accidens,licet pro extraneo: accidens vero non est ens completum, sed incompletum, & dependens à subiecto, ideoque non appellatur propriè, & perfectè ens, sed *quia entis,accidentia enim*,inquit Arist. *non sunt entia,sed quia entis*: & ex accidenti, et subiecto fit vnum; his stantibus,primaria,et completa entitas non est accidentis, sed subiecti, et hinc fit, vt vnitas primario denominet subiectum, inde accidens, proindeque remanebit,vt subiectum denominetur in recto, accidens in obliquo.

Intellectus distinctè cõcipiens nõ contentus est, sola du plici negatione.

5 Ad quintum,loquendo de intellectu distinctè concipiente terminos, minimè sufficienter concipit vnitatem ex sola negatione,cum intellectus acutior, & perfectior transeat vltra quærendo positiuam entitatem; intellectui autem,concipienti confusè vtique sibi sufficeret; sicut imbecillis visus omni, etiam remissa luce contentus est: visus vero Aquilæ æmulatur attingere fixa acie ad sphæram Solis; ergo quod intellectus non attingat ad perfectam, positiuamque notitiam vnitatis, id imperfectionis est intellectus, non defectus ipsius positiuæ entitatis. Item *vltimæ rerum differentiæ, non sunt nobis notæ*, proinde est, vt intellectus minus perspicax nõ attingendo naturam rei, seu vnitatis, contentus sit cognoscere duplicem illam negationem.

DIS-

DISPVTATIO SEPTIMA

De Veritate Dei.

QVÆSTIO PRIMA

Vtrum Deus sit veritas.

Ostulat tractationis ordo, vt post discursũ de Dei vnitate, subsequamur tractãtes de eiusdem veritate: hic.n. inter passiones ipsas trascendentales, cuicunq; applicabiles subiecto, reperitur ordo, vt ad vnitatem veritas subsequatur: igitur primo loco de veritate diuina, quod est magis ad theologicam narrationem spectans, agemus, inde veritate ipsa secundum se, & in ordine ad fundamenta vera, atque in respectu ad intellectum agnoscentem, & concipiẽtem, iuxta varia quæsita de veritate, prout ordinẽ dicit vel repræsentandi, vel essendi, vel denique contemplandi,

2 Veritatem primo loco distinguimus in necessariam, & contingentem, siũ in temporalem, & æternalem, creatam, & increatam: eamq; more logico applicamus ad veritatem propositionis cuiuscunque siuè de prædicato nessario, siuè contingenti: quo fit vt propositio hæc, *homo est animal*, sit de veritate necessaria, hæc verò de cõtingẽti, *homo currit*; iam primitus incipit patere quo gradu prædicetur de Deo veritas; siquidem propositio hęc, *Deus est*, est summè vera, quia est de prædicato summè necessario, estque per se notum talem primam veritatem in essendo reperiri, vt supra fuit ostensum: atque idipsum clarius manifestat ipsamet de seipsa veritas Exod.3. dicendo, *ego sum qui sum*; cui necessum est ita, & verè credere, etenim de seipso fatetur esse primam in asserendo, & dicendo, veritatem, *ego sum veritas*. confirmat id series multarum aliarum enunciationum, vt necesse essendi, infinitum esse, æternum, & increatum, incommutabile, à se, & independenter essendi; quibus omnino patet de Deo prima veritas in essendo. Confirmat etiam huius Orbis regimen, causatio, conseruatio, gubernatio, redemptio, præmiatio, finitio, ac terminatio; etenim congeries tot essentiarum creatarum, atque operationum, & motuum reduci postulat ad vnum primum motiuum, primumq; efficiens, causam primã, ac vltimatum; atq; sicut esse omne dependens, ad independens; secundarium ad primarium: causatum ad incausatum reducitur, sic ad vnum esse verum per essentiam expetũt ordinari omnia vera, aliàs ablato eo, Orbis interiret, & omne verum: hinc ergo prima ratio veritatis diuinæ cõstat in essendo. quę siue sub propositionem cadat, siue abstrahat ab enunciatione, veritatem non tollit, etenim si propositioni admiscetur, efformabit propositionem omnino veram quia necessariã, si verò nullus reperiretur intellectus veritatẽ propositionis contemplans, adesset tamen diuinus intellectus veritatem ipsam necessario noscens: quod si per impossibile abstrahatur à notione cuiuscunque intellectus, veritas tamen diuini esse ex se esset noscibilis, & id suf-

Veritatis diuisio.

Deus est veritas.

Veritas in essendo.

sufficit ad necessitatem veritatis sui esse.

Veritas in causando. 3 Secundò; veritatem consideramus in *causando*: id verò sibi competit ea ratione, qua cunctis elargitur quod suum est: & hinc secundario constat Deum esse summam veritatem: quæ veritatis ratio duo complectitur, sapientiam, & voluntatem operandi conformiter ad sapientiam, & prudentiã: omnia autem Deus iuxta metas sapientiæ suæ creat, gubernat, & dirigit: nec contrariam voluntatem habet, vt minus consequenter agat ad sapientiam, & prudentiam suam: per primum modum omnia creasse dicitur *in numero, pondere, & mensura*, & sub hac ratione admittuntur ideæ rerum omnium in diuina mente, iuxta autẽ ideas ex D. August. lib. 83. quæst. q. 46. format omnia, reddens singula singulis idæis. quod etiam cognitum fuit Antiquioribus, vt Senecæ epist. 66. & Ciceroni lib. 1. tuscul. quarum primam notitiam traddidere Platoni: quod magis insinuauit Boetius l. 3. de consol. phil. inquiens, *Pulchrum pulcherrimus ipse, Mundũ mentem gerens, similiq; in imagine formans.* conformatio autem causationis idæatæ rei ad suam idæam, est veritas diuina creatrix: de qua etiam veritate intelligendus venit locus ille Sap. 12. *quando præparabat cælos aderam, quando certa lege, & giro vallabat abyßos, quando, æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, quando appendebat fundamenta terræ, & legem ponebat aquis ne transirent fines suos, cum eo eram cuncta componens, & delectabar &c.* quæ verba sunt diuinæ sapientiæ, inquientis se adstitisse omnipotentiæ diuinæ in creatione, & gubernatione mundi, vt cunctis distribueret quod suum erat: ex quo autem subdit quod delectabatur in tali assistentia, præbita omnibus distributione, clarè demonstrat vtrumq; reperiri in ipso Deo, vt quoad præsens negotium admittamus maximam in eo veritatem in creando, & conseruando: siquidem contrarium in creaturis euenire posset vel ex defectu sapientiæ, & prudentiæ, vel saltẽ ex deficientia voluntatis ad sapienter, prudenterq; agendum: non autem ita euenit in Deo, qui & sapiens est, & volens, apprimeq; benè erga creaturas affectus, ita vt nulli quantum est ex se desit tùm in tẽporalibus, tùm verò in ijs, quæ pertinent ad salutem, quapropter hoc etiam modo censebitur summa veritas in *Creando*. confirmatur ex D. August. *res, quas Deus condidit taliter administrat, vt proprios motus agere sinat.* cooperatur cunctis, non deficit in necessarijs: quod si monstra, & deformitas accidunt, id defectui tribuitur creaturæ, nõ autem ipsius Dei: qui etiam in monstrorum productione veraciter se gerit; dum namque cõcursum suũ omnibus præstat, vniuersa producit iuxta dispositionem materię, & subiecti; ac reddendo singula singulis, siuè bonis præmia, & gloriam, siuè reprobis perditionem, & gehennam, veritas in operando nominatur. *Monstrorũ productio vnde.*

4 Est & tertius veritatis modus, qui vocatur veritas in *dicendo*, seù *testificando*. de hac autem vsitatior habetur loquutio penes homines, vt quis mẽdax, periurus, & falsus, alter autem verax, & constans habeatur in suis dictis. Deus autem est summa veritas: siquidem nec falli, nec fallere potest, nec de absoluta potentia mentiri: patet ex Ierem. 23. *non est Deus quasi homo vt mentiatur.* Exo. 34. *Domine Deus misericors, & clemens, patiens, ac multæ miserationis, & verax.* Isa. 48. *Ego Dominus Deus tuus docens te vtilia.* ex hoc autem, quod vtilia docere promittit, iam non docere, ait, falsa, & inutilia. Ioan. 8. *qui me misit verax est.* ad Tit. 3. *in spem vitæ æternæ, quam promisit qui non mentitur Deus.* Roman. 3. *est autem Deus verax, omnis autem homo mendax,* & denique suo ore idipsum profitetur, *ego sum via, veritas, & vita.* Ioan. 14. & dum à Præside interrogaretur de veritate, & quis, & quid esset, respondit seipsum esse summam veritatem. Ioann. vlt. hac ergo ratione vocatur Deus summa veritas: Insuper ipse Ecclesiam docet, reuelat articulos, instituit credenda, aperit os Prophetarum vt prędicant vera: ora, & linguas dirigit Cõcionatorum vt prædicent quæ ad salutem pertinent, ipseque sicut est prima veritas in docendo, ita sit idem ipse, ad quem vltimato fiat resolutio credibilium, prout in materia de fidei creden- *Veritas in dicendo.*

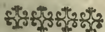
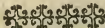
dendis.eoq; sensu loquitur Dauid psal. 39. *redemisti me Domine Deus veritatis*: id est, tu Deus, qui verax es, & non mentiris, tu quidem me saluasti, ac redemisti: sic etiam Christus Dominus Spiritum sanctum vocat *spiritum veritatis* Ioann. 14. 15. quod scilicet ille Ecclesiam sponsam suam docebit quæ necessaria sunt, & quæ oportet ad salutem, & vitam. sic quoque Apostolus prædicans aiebat id consentaneum esse æternæ veritati, prædicando enim, quæ edoctus erat à Domino, inquiebat se anuunciare Dei veritatem, ait namq: Ephes. 1. *suscepistis verbum veritatis*. & ad Galat. 5. *quis vos impediuit obedire veritati?* ita etiam penes Ioan. 19. *veni vt testimonium perhibeam veritati*. & demiq; sicut homines promissa firmius statuendo iurare solent, & inter cætera iuramentorum genera adhibent iuramentum in veritate, dicendo, iuro in veritate, quòd hoc faciam, ita quoque Deus per semetipsum, tanquam per summam veritatem quandoq; in scripturis iurat, vt habetur psal. 88. *neque nocebo in veritate mea*.

Veritas in nominãdo.

5 Vltima, & ad eundem applicabilis veritatis acceptio, est veritas nominis: adeo enim vere Deus hoc insigniri debet nomine, vt non falso, non minus apto, non incongruenter apposito eo vtatur oomine: solent siquidem homines sæpius aliena vsurpare nomina, Carolimagni, quinti, Alexandri, Cęsaris, Pompei, Octauiani, ac similium, sperãtes vel cõsimilia fore bellica gesta perpetratur os, vel quid ipsis simile iã perpetrasse: cùm tñ multoties vel nomina minora sint gestis, vel excedentia prorsus, & maiora: at Deo ita adæquatè tale c nuenit nomen, *quod est supra omne nomen*, vt id nulli alteri competere queat, nisi falsò, vt Dijs Gentium, & simulachris Antiquorum, Ioan. 5. *hic est verus Deus*. & 17. *hæc est vita æterna, vt cognoscãt te solum Deum verum*. Thessaloni. 1. *conuersi estis à simulachris seruire Deo viuo, & vero*. psalm. 95. *omnes Dij Gentium Dæmonia*. & Ierem. 2. *Dominus autem, Deus verus est*. & similia: quod si alteri tribuitur, vel iniustè quidem, vt *Dij Gentium Dæmonia*, vel per gratiam, & adoptionem in filiationem diuinam, vt *ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes*. psalm. 81. vel per communicationem idiomatum ratione vnionis hypostaticæ diuini Verbi ad creatam naturam: vel per cõstitutionẽ alicuius in gradu sublimiori, vt Exo. 32. *Dijs non detrahes*. & 21. *offerat eum Dominus Dijs*. vel pro potestate accepta, ibid. 7. *constitui te Deũ Pharaonis*. vel de quib. loquitur Apost. ad Phil. 3. *quorum Deus venter est*: & similia, vt loquuti fuimus disput. de diuinis nominibus, hoc igitur etiam modo remanet Deus verax in *appellatione, & nomine*, itaut nil sibi desit vllo modo veritatis, verus quidem in essendo, verus in operando, verus in attestando, seu loquendo, & verus etiam in appellando, & nominando.

Veritas in cognoscendo.

6 Alter remanet modus veritatis in cognoscendo, sed de hoc nõ agimus in præsenti, agemus autem in attributo sapientiæ, & præscientæ. pro nũc enim certo supponimus esse infallibilem veritatem etiam in cognoscendo, cùm omnia norit, nil ipsum lateat, ignorantia nulla opprimat, de quo suo loco. solum[superesset difficultas qualis sit veritas cognitionis suæ, & in quo veritas suæ notitiæ fundetur: id autem quia non de solo Deo agitur, verum etiam de veritate cognitionis in se, prout omnem permeat intellectum creatum, & increatum, ideò eius quæsiti resolutio, habebitur ex dicendis successiuè infra per subsequentes articulos.

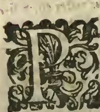

QVÆSTIO II.

Vtrum veritas addat aliquid supra subiectum.

ARTIC. I.

Referuntur Aliorum placita.

PRæbet auté quæstio de veritate Dei occasionem agendi de vniuersis, quæ de veritate in ordine ad ipsum ens tractantur, vt apertius etiã pateat qua veritate comprobetur Deũ esse verum. igitur varia sunt de veritate scribentium placita.

Opinio veritatem nõ addere supra ens.

1 Alij siquidem nihil positiuum aiunt addere enti, immo nec priuatiuum. & probant primò, ens, & verum conuertuntur mutua prædicatione, adeoq; sunt vnum, & idem vt super ens nil prorsus addat; secundo nulla ratione hęc duo distinguuntur ad inuicem, probatur, quia dum eundem implicant conceptum, cum ens sit verũ, & verum ens, sequitur vt nulla fiat ad alterutrum additio. tertio, vnum absq; altero non est conceptibile, quis.n.valeat ens concipere absq; veritate, aut veritatem absq; ente, quod si id fieri implicat, apertè constat nihil addere. probatur consequens, quia quod alterum absq; altero concipiatur id prouenit quia vel vnum ab altero distingui solet, vel consequenter euenit, quia vnum addit super alterum conceptum nouum: nequit tamen verum concipi absq; ente, & è conuerso: probatur, quia quacunq; ratione concipiatur ens, vel concipietur sub ratione veri, vel falsi, diuisio autem istius conceptionis sufficientissima est, nec datur aliud concipiendi caput, non.n.datur in actu ens aliquod, seu propositio, quę posita in actu sit ad veritatem indifferens, & falsitatem. Confirmatur, quia quærendo de ente aliquo, vel id est verum, vel falsum, si verum, ergo est: si falsum, ergo non est: quo fit vt veritas ipsa rei sit res ipsa. hòc etiã docuit Auicenna dum dixit, *veritas cuiuscunq; rei est proprietas sui esse, quod stabilitum est*, ex eo autem quod ait, de *stabilimento rei*, indicat intantum esse verũ quodcunq, ens, inquantum est, & quod non est, non est verum, & quod etiam falsum est, ens non est.

Quarto si quid addit, sequeretur dandum processum in infinitum, probatur quia entitas, quam adderet veritas esset etiam vera, aut falsa, ergo per aliam veritatem vera, & ita de illa altera veritate consimilem entitatem addente quæritur, quæ entitas simili modo esset vera, ne autem in infinitum veritates multiplicemus sufficiat dixisse nihil noui addere. Quintò sicut vnitas, quæ est altera passio entis nil positiuum addit, pari etiam ratione nil addet verum: in hoc autem differentia sistit inter verum, vnum, & bonũ, quod bonũ verè reperitur in rebus, additq; vnum aliquid, id vero non addit verũ. Sextò, si quid addit veritas, id solum videtur esse quædam extrinseca denominatio, at vt sic non magis sibi competit quatenus ens est, sed etiam quatenus non ens, vel quatenus ens solius rationis, vel quatenus sunt entia falsa, seu puræ negationes; probatur antecedens, si namq; nihil à parte rei addat, vt constat; addet saltem aliquem respectum conformitatis ad intellectum, hæc

hæc vero est extrinseca denominatio: at hæc non magis competit enti, quam non enti, probatur, nedum ens ab intellectu capitur, & ad intellectum habet talem conformitatem sub ratione intelligibilis, sed etiam non ens, & negatio, & ens rationis, quia intelligimus entia, non entia, priuationes, negationes, atq; entia rationis: quod namq: diuersa in horum intellectione vtamur via, id per accidens est, & extraneum: itaq; non poterit hoc esse proprietas entis: patet, quia proprietas soli competit naturæ tali, ac tali, & nulli alteri, igitur talis ordo ad intelligi, seu conformitatis, non esse poterit entis passio, & proprietas, cum etiam non enti competat, negationi, priuationi, & enti rationis. Deniq; confirmari potest ex Arist. qui 6. met. c. vlt. ait *veritatem non reperiri in rebus, sed in intellectu*; igitur id habemus, quod in re extra nihil addit, quia in re extra non est.

Alij consistere in pura negatione.

2 Alij veritatis rationem dicunt consistere in pura negatione, vt quemadmodum vnitas prima entis passio in negatione consistit, ita & veritas. explicatur autem vt sicut vnum esse, idem est, ac negatiuè se habere, nempè non esse multiplex, & plura, ita esse verum, est idem ac non esse ens imaginarium: & quemadmodum esse idem indicatur per negationem s. per non esse diuersum, & distinctum, ita quoq; esse verũ indicetur per non esse fictum per opus rationis: ac veluti esse sanctum, idem est, ac nulli terreno vacare affectui, ita & esse verum, nulli adiacere falso: & deniq; inde conspicimus Deum nostrũ esse verum, quia per negationem comprobamus non esse Deum falsum, vti sunt falsi, & mendaces Dij, ita quoq; veritas nullo aptiori, & congruentiori explicetur nomine, quam negatiuo, & contrario falsitatis, ob quod omne ens existens est ens verum, quia falsum est dicere non esse à parte rei, & consequenter ideo verum, quia non est falsum: ac de entib. quoq; possibilib. veritas etiam prædicatur eo, quo sibi cõpetit, modo, vt verum sit eis non implicare habere aliquando esse, id autem exponitur per negationis naturam, quia non est falsum id sibi posse competere, & multo magis confirmatur sententia hæc in sensu Antiquorum asserentium omnia esse vera quatenus sensui obiectabantur: multò magis dicendum vniuersa eatenus esse vera, quatenus & sensui obiectantur, & rationi: sensus namq; dummodo non sit elusus, vera approbat, quatenus falsa non esse agnoscit; & ratio præstantius id assequitur, quatenus fortius semetipsam figit in contemplatione, & asseueratione, quod falsum non sit id, quod certo argumento noscit esse verum, vel cui falsitas omnino repugnet, & contradicat effictio.

Alij veritatem collocãt in denominatione extrinseca.

3 Alij deniq; totam veritatẽ collocant in denominatione extrinseca, nec mirum, quia negant veritatem cõsistere in re ipsa, igitur si quæ in entib. reperietur veritas, eam locabunt in ratione, & mente. deducunt id, quia supponunt veritatem formaliter situari in intellectu, etenim veritatem definiunt communiter philosophi *esse conformitatem intellectus ad rem intellectã, vel intellectæ rei ad intellectum*, reddendo singula singulis: quo fit vt veritas omnis ab intellectu postmodum deriuetur, quia principaliter existens in ipso, veluti in fonte, si quæ contingat reperiri, & diffundi extra, ab intellectu necesse est vt diffluat, & emanet. Exẽplum afferunt de sanitate, estq; desumptum à D. Tho. quæ formaliter collatur in animali, inde autem deriuat ad cætera, quæ sanitatis sunt vel causa, principia, vel signa, vt medicina, & vrina: sic cum Dei intellectus prima sit cæterorum causa cognitiua vera, ab eoq; veritas rerum pendeat cæterarũ, cæteræ deinde extrinsecè censentur tales: Itum maximè conuincitur, quia ita creaturis competit ratio veri, sicut ratio entis: at entitatis ratio competit à causa extrinseca, non. n. sunt entia à se, sed à Deo dependenter, veluti extrinseca causa, ita quoq: veritatem ab eo mendicent extrinsecè: nec etiã sunt necessaria entia, immo ex se sunt tanquam nõ essent, quia defectibilia sunt, & corruptibilia, igitur ex se ipsis nullam habent rationem veri, nisi extrinsecè. & confirmatur ex citata auctoritate Aristotelis 6. met. quod veritas nulla est in rebus, sed in solo intellectu: si quis autem intellectus reperitur,

cur, qui reddatur omnino verus, nullius capax ignorātiæ, nulliusq; expers erroris, & falsitatis, is est intellectus diuinus, ergo extrinseca denominatione ab eo entia vera sunt vera.

ARTIC. II.

Statuitur veritatem addere positiuam rationem supra ens, & confutantur placita articuli præcedentis.

Veritas addit entitatē positiuam.

1 A Contrario autē statuimus positiuum aliquod addere veritatem supra subiectum suum, ita vt nihil sit eorum, quæ in præcedenti articulo allata fuere ex diuersorum placitis: id vero præstabitur & probando, & confutando, & rationib. aduersis respondendo.

Subiecti realis debent esse passiones reales.

2 Primum autem sit. subiecti realis debent esse proprietates reales: ens autem est quid reale, ergo passiones habebit reales: habere autem passiones reales est habere eas tanquā quid superadditum tali subiecto, ergo veritas erit quid verè superadditum enti. probatur assumptum, nullum siquidem reale subiectum solis contentatur negatiuis atq; fictitijs passionib, seu solū per extrinsecam denominationem habentibus esse; & si namq; negationes aliquæ, & priuationes indelebiliter subiecto alicui competant, eæ tamen non immediatè competunt, & per se, sed mediatè, & per aliud: probatur, quod Deus sit immobilis, incorruptibilis, immortalis, & similia, ea omnia competent mediantibus proprietatib. eius positiuis, vt quia est infinitæ, ac magnæ potentiæ, purus spiritus, omnino concors in semetipso, quæ omnia corruptionem respuunt, & mutationē: sic ergo formetur ratio, nulla negatio potest alicui enti positiuo competere, nisi mediante aliquo positiuo: ergo si veritas est quid negatiuum, vt dicebat secunda opinio, competet mediante aliquo ente positiuo: at illud non erit subiectum, nam quærimus de ratione, qua possit competere veritas, non autem de subiecto ipso, cui competit, quod est ens: illa autē ratio quid erit, & quomodo vocabitur, si erit veritas positiua, habetur intentum, si pura negatio, adhuc remanebit argumentum allatum, quo vsq; deueniatur ad entitatem realem, quam addat ipsa veritas. Probatur minor primi argumenti, omnis passio addit aliquid supra subiectū; da oppositum, & committetur nugatio, vel non erit passio: si namque nil addat, ergo idem erit dicere subiectum & passio, ac passio, & subiectum, quod tamen in omni sententia est absonum: Scotus namque distinctionem saltem formalem admittit inter ea, & Thomistæ realem: insuper nullæ essent veræ passiones: & auferrentur risibilitas, flebilitas, & similia ab homine, & à cæteris subiectis propriæ remouerentur proprietates: itaq; aliquid addit; quod etiam indicat distinctio reperta inter passionem, & subiectum, quod namq; additur, non est id, cui additur, seù cui fiat additio, ergo si passiones entis verè adduntur enti, tanquam subiecto, erunt vera entia realia, & positiua.

Negatio nulla inest alicui, nisi mediante positiuo.

Nihil constituitur in esse veriori per solā negationē.

3 Probo insuper. nil constituitur in veriori, & perfectiori esse per solam negationem, sed per veram affirmationem alicuius veræ entitatis positiuæ: at homo est verius ens quàm Equus: & Angelus habet verius esse, quàm homo, & Deus ipse est magis verus, quàm vnaquæque creatura, ergo totū erit effectus alicuius positiuæ, & realis entitatis. maior de se clara est, quia negatio sicut non dat esse positiuum, & reale, ita non dat esse verum, cui autem non competit positiuum, neque competere potest comparatiuum, & superlatiuum, ergò si negatio non dando esse positiuum, non dat esse verum, neque dare poterit esse verius, & esse magis verū; minor probatur, quia licet hæc omnia, Deus, Angelus, homo, equus, & similia, habeant simpliciter esse, nihilominus quia distinguuntur in gradibus essendi, vt alter altero sit perfectior, & nobilior, ita quoque alter altero intelligatur esse verior, & ma-

...us;& probatur,quia facta alteratione in subiecto,fit consequenter alteratio in passione, & proprietate, subiecti,patet, quia passiones insequẽtes naturam subiecti, insequuntur etiã diminutionem, vel accretionem gradus perfectionalis adinstar subiecti.reperitur autem inter entia omnia talis veritatis ordo, minoritas, & excessus, ergo prouenire nequibit nisi à vera entitate reali, & positiua, cùm id præstare nequeat ipsa negatio.

Probatur ex absurdis.

4 Confirmatur ex quamplurimis absurdis,quę ex iam acto discursu possent prouenire. sequeretur enim primo Deum ipsum non esse formaliter, realiter,& positiuè verum, quo tamen nihil absurdius potest cogitari: ostendimus autem artic. 1. esse omnimodam veritatem tùm in essendo, tùm in operando,tùm verò in nominando: da autem oppositum, quod veritas sua non sit veritas realis, ergo sequitur Deum non esse Deum,Deum non esse verum Deum:id autem necessario conuincitur, quia hi negant veritatem addere quid reale: igitur ens, quod est Deus non est verum à parte rei, nec consequenter erit Deus verum ens reale. Dices esse Deum verum, quia non est falsus: at hæc est pura tergiuersatio, quia non solùm Deo vero competit negatio falsi numinis, sed positio veri Dei; & insuper nihil cõstituitur in esse simpliciter per solam negationẽ, ergo Deus in simplici esse veri Dei non cõstituitur per negationem falsæ Deitatis. Item sequitur operationes,quas exercet ad extra, creando, conseruando non esse veras positiuè, sed solùm priuatiuè,cùm tamen nedum falsum sit Deum non creare, non conseruare, & similia non agere,sed etiam per positiuam, & realem veritatem verum est Deum ita se gerere. multo magis vrgetur in Deo ad intra, quia sic sequeretur Patrẽ generare,Patrẽ; & Verbũ spirare esse verum solum negatiuè, cũ tamen fides catholica doceat reali, nõ ficta,veritate à parte rei,non pendente à ratione & mente,& veritate denique positiua, nõ negatiua, Patrem generare, Personas produci, Trinitatem esse verum,& vnum Deum in tribus Personis. quapropter positionem hãc negantem veritatem esse positiuam entis rationem, ad hunc errorem conducimus, & ad tot consimiles, quot sunt fidei articuli, quia de singulis, & circa singula consimili modo esset ratiocinandum.

Inconuenientia negantiũ veritatem positiuam.

5 Eãdemque rationem vrgemus, quia personas esse,produci, & producere, esse Deum verũ, agere ad extra, creaturas quoque habere esse, & operari iam non esset intrinseca denominatione verum, sed sola extrinseca: ita enim loquebatur tertia illa positio: ex quo deducitur Patrem vocari Patrẽ, & Verbum Filium sola denominatione extrinseca, sicq; à parte rei non esset Trinitas: subsequitur quidem ex tali positione, quia Personas dicere habere esse,& Trinitatem esse, & Mũdum esse,est dicere verum: at hi collocant veritatem in denominatione extrinseca, ergo Trinitas per extrisecam denominationẽ cẽsetur habere esse, nõ autem verè subsistẽter à parte rei.Cõfirmatur, quia veritatem collocant in solo intellectu, seù conformitate mentis,& rationis, quæ veritas vt sic, pendet ab actuali contemplatione intellectus,igitur in tantum Deus est verus Deus,& Mundus est verus Mundus,in quantum intellectus id cognoscit: sed quid stultius poterit excogitari? Dices veritatem figi non in quocunquè intellectu,sed in diuino, itaut prima sit veritatis ratio in intellectu Dei: Deus autem si Mundum non intelligeret,nõ amplius esset Mundus: circa verò seipsum, semper semetipsum intelligit, nec potest à sui ipsius contemplatione desistere, quapropter non sequitur quandoque non esse, quia etsi creatus intellectus ab eum contemplando deficiat, non tamen deficit ipse à semetipso.sed licet hoc de intellectione Mũdi valeat,attamen quamuis Deus nusquam à sui contemplatione desistat,nihilominus prius est esse Dei secundũ nostrum cognoscendi modum, quàm ipsemet intellectus,& intellectio eiusdem Dei, cùm hæc ab essentia pullulent Dei,quæ necessario tãquam prior concipitur ad intelligere Dei: quo fit, vt dum hæc prior quodammodo est, vtique in illo priori sic, habet verum esse, attamen in illo priori, quatenus se-

Alia absurda.

ſecundùm entitatem ſimplicem præſcindit ab intellectu, non habet eſſe verũ ab intellectione, quia vt ſic prior eſt: ergò abſolutè veritas non ſiſtit in extrinſeca denominatione: nec in ordine contemplationis intellectum.

Ad metam ducuntur nugationis

6 Arguo etiam deducendo Aduerſarios ad metam nugationis. & quæro cur ens ſit verùm, reſpondebunt, quia non eſt falſum, idem autem eſt dicere cur eſt ens verum, ac quærere cur ens non ſit falſum, cui quæſito dum adaptatur reſponſio dicendo, ideo ens eſt verum, quia nõ eſt falſum, idem eſt ad dicere ideo ens nõ eſt falſum, quia nõ eſt falſum. diſcurſus patet, etenim apud eos veritas in negatione falſitatis cõſiſtit, igitur idem eſt dicere verum per eos, ac non falſum, ergò cùm quæro cur Deus eſt ens verum, idem eſt, ac quærere cur Deus non eſt ens falſum, cui reſpondebunt, ideo eſt verum, quia non eſt falſum, at id eſt idem dicere, ac, ideo non eſt ens falſum, quia non eſt ens falſum: & idem eſt dicere ens verum, ſeù ens eſt verum, ac ens eſt ens, quia verum nihil addit ſupra ens.

Non eſſet magis paſſio entis realis, quàm rationis.

7 Vlterius, conuincitur veritatem non eſſe amplius paſſionem entis veri, quàm imaginarij, fictitij, entis rationis, & entis falſi: probatur, iam nihil poſitiuum addit, ſed addit vel negationem, vel denominationem extrinſecã penes intellectum: at hæc omnia competunt citatis ſubiectis, ergò non eſſet proprietas ſolius entis veri, & realis. probatur de ſingulis, ſi ens adeo eſt verum, quia non eſt falſum, de ente etiam rationis eſt dicendum, quod ſit ens verum rationis, ſeù verum ens rationis, eo quia falſum eſt non eſſe verum ens rationis in ſuo genere. & de negationibus, ac priuationibus probatur idẽ, quia priuatio, & negatio eſt verũ ens priuatiuum, & negatiuũ, ſeù priuatio, & negatio habent veram rationẽ priuationis, & negationis. item mors habet veram naturam, ac rationem mortis, cùm falſum ſit mortem non eſſe, & mortem non eſſe veram mortem; igitur proprietas veri, & realis entis non erit veritas, cùm proprietas non debeat excedere ſuum ſubiectum. inſuper quoad denominationem extrinſecam, nec hoc erit proprietas entis ſub ratione veritatis, quia nedum intelligimus entia realia, & vera, verùm etiã fictitia, entia rationis, priuationes, negationes, & ſimilia, vniuerſa enim capiuntur ab intellectu, igitur veritatis ratio non conſiſtet adæquatè in denominatione extrinſeca fienda per conformitatem intellectus. Dices, licet vniuerſis competat intelligibilitas, nõ tamen ſingulis eodem modo, entibus namq; poſitiuis competit ex proprietate reperta in re, gratia cuius talia entia ſunt formaliter ſpeculabilia, negationes autem, priuationes, intentiones ſecundas non intelligi niſi gratia alterius, vel ratione habitus oppoſiti, vel ratione intentionis primæ, & huius generis. Sed hoc nihil obſtat, nam de veritate intelligibili entis poſitiui, & realis quæro, aut in fundamento vero, & intelligibili præciſè ſub ratione veri reperitur proprietas vera competens veritati, aut non reperitur: ſi negatur, remanent argumenta iam facta: ſi reperitur, ergò apertè concedis veritatẽ de ſe eſſe quid poſitiuum, vt ſic intelligi, & vt ſic, addere entitati quid poſitiuum, quod eſt intentum.

Prius abſolutũ poteſt eſſe abſque poſteriori. quantũ eſt de ſe.

8 Item non implicat ens intelligi abſq; proprietate veritatis. probatur, omne prius abſolutum poteſt terminare cognitionem ex ſe ſolo abſq; omni poſteriori. Dixi prius abſolutum, vt linquam relatiuum, quod nequit intelligi abſque correlatiuo. ens autem habet rationem prioris ad paſſionem, tanquam ſubiecti prioris ad ſuas proprietates, eſtq; abſolutum, ergo intelligi non implicat abſque tali paſſione; ex hoc autem elucet non omnino hæc duo eſſe ſynonima, cùm diſtinctas rationes habeant, & conceptibilitates diſtinctas. idem confirmatur ex ſententia D. Tho. q. 3. ad 3. vbi docet ens intelligi poſſe abſque vero, licet verum non poſſit intelligi abſque ente, & affert exemplum de ente intelligibili, & ait quod non poteſt intelligi ens, quin ſit intelligibile, attamen intelligi poterit ens, abſque eo, quod intelligatur eius intelligibilitas: ſic, ens intellectum eſt verum, non tamẽ intelligendo ens, intelligitur verum. hæc D. Th. ex quo liquet, quod licet nuſquam ſit ens, quin ſit verum, paſſio enim ſeparari nequit à ſub-

Ens poteſt intelligi abſq; paſſione veri.

à subiecto; attamen quoad opus intellectus præscindentis, potest prius intelligi absque posteriori, vtputa ens absque vero. & ex hoc iuxta D. Thomę sententiam nedum veritas addit ordinem ad intellectum, sed etiam distinguitur ratione ab ipso ente, vt clarè explicat ibid. in respons. ad primum, quam distinctionem vocant rationis ratiocinatæ ij, qui nobiscum sustinent veritatem addere positiuam rationem supra ens, hi autem sunt Capreol. in 1. d. 19. q. 3. Iauell. 1. met. c. 5. & Soncin. 6. metaph. q. 17. Scotistæ autem adderent vlteriorem distinctionis gradum, ex natura rei, vel formalem.

9 Authoritatibus deniq; confirmatur totus discursus, Auicennas 1. met. c. 6. ait, *veritas rei est proprietas vniuscuiusque rei.* ex hoc autem deducitur esse quid positiuum. D. Augustin. lib. de vera relig c. 7. *vera*, ait, *intantum sunt vera, inquantum sunt.* en D. Augustinus non collocat veritatem in negatione, non in extrinseca denominatione, sed in fundamento, & consistentia rei. Aristot. 2. met. t. 4. docet, *veritatem sequi ad entitatem rei.* & D. etiam Thomas tùm 1. contra Gent. c. 60. tùm q. 16. 1. par. art. 1. in eadem est sententia, dum docet nedum in intellectu reperiri, sed etiam in reipsa. quod comprobatur magis ex eod. August. ibid. c. 36. dicente, *veritas est, qua ostenditur id, quod est*; & ex D. Hilario apud eund. D. Tho. *verum est declaratiuum, et manifestatiuum esse.*

10 Hinc autem cessant rationes omnes in contrarium, quæ, sicut sententiæ ipsæ improbatæ remanent, ita quoq; inutiles censentur, & parui roboris. & ad ea, quæ in principio adducuntur à prima opinione iam constat dicere quid positiuum, & aliquid distinctum vel ratione saltē ex D. Tho. vel distinctione maiori ex cęteris: & patuit non importare omnino eundē conceptum, nec esse synonima, licet conuertantur ad inuicem, atque vnum absque altero esse conceptibile, saltem ens sub ratione prioris, tanquam subiecti. & ad id, quod dicunt, quòd concipiendo ens sub ratione veri, est concipere sub præcisa ratione entis, iam ostendimus esse falsum, quamuis enim omne quod est verū, ens sit, & habeat esse, non tamen ibi habetur sola ratio essēdi, sed habebitur vlterior ratio veri, vt dicemus infra, & hoc innuere ibi intēdebat Auicenna: quia quod nō habet esse vel actuale, vel aptitudinale, nec habebit consimilem rationem veritatis, quia ad veritatem requiritur firmitas, & stabilimentum essendi, non tamen ratio vnius est ratio alterius, licet hæ duæ rationes sint inuicem inseparabiles.

11 Ad processum autem in infinitum, quem intendit prædicta opinio deducere, negatur talis infinitas, quia entitas, seù ratio positiua, & formalis veritatis erit de se formaliter vera, & non per aliam veritatem vera, sicut de quantitate dicimus, quod etsi cæteris sit ratio, qua vniuersa sint quanta, & extensa, ipsa tamen non per aliā quantitatem est quanta, vel extensa, sed formaliter est talis ex seipsa. Et ad illud de vnitate, constat ex superiori quæst. etiam eam tanquam realem passionem entis addere quid positiuum, & à consimili dicendum de veritate.

12 Ad alia, quæ secunda, & tertia positio addunt respondendum est id esse falsum: & præcisè de negatione remanet improbatum. ad id autē, quod addunt de extrinseca denominatione, id etiam confutauimus, quia nulla proprietas, & propria passio desumitur ab extrinseco ad subiectum, sed à natura intrinseca talis subiecti, vt quia homo est intrinsecè rationalis, ideo ab interna natura pullulat passio eius. Cùm autem ordinem collocant veritatis penes intellectum, falsum est rationem veri collocare præcisè in intellectione, seu conformitate intellectus, quia vt dicemus, etiam nullo intellectu cōsiderante res de se est vera, qua propter veritatis acceptio duplex est, fundamentalis, & formalis: illa est in re extra, præcisa ab omni intellectu, hæc vero ab intellectu pendet, & intellectione, at hæc non sufficit sine illa. licet illa sufficeret absq; ista: & ideo cum in intellectu eam collocant, & non in re, falsa est collocatio, quia non est collocatio primaria, & adæquata, cum primo eam collocare debeamus in re extra, & secundario in intellectu, & ex vtraq;

Etiā nullo intellectu cogitante ens est verum.

vtraq; collocatione resurget inde adæquata, & completa collocatio. & hoc sensu existimãdum est fuisse loquutum Arist. 6. met. cum negabat reperiri in re, definiebat namq; tunc veritatem formaliter sumptam, non fundamentaliter, vt sic autem solum dicit ordinẽ, & conformitatem ad intellectum; cæterum fundamentalem non esse negãdam, & ex authoritatib. plurimis constitit, & constabit amplius. sic etiam ad negatiuas explicationes propositionũ verarum, vt Deum esse verum, mũdum habere esse, cælos esse, & similes, quas ideo veras existimant, quia oppositum est certo falsum, remanet etiam respõsum non sufficere negationem solam ad talem explanationem propositionis, quia sicut per quid positiuũ Deus, & mundus constituitur in esse simpliciter, ita quoq; per quid positiuum stabilitur in esse vero, quare sola negatio non sufficit. ex recentiorib. autem sententiam hanc amplectitur Bann. p. 1. q. 16. art. 3.

Veritas pri mo fundatur in re, inde in intellectu.

QVÆSTIO III.

Vtrum veritas subiectetur in re ipsa, an in intellectu.

ARTIC. I.

Veritatem subiectari in intellectu, non autem in re ex multorum placitis.

1 Vnc autem agendũ proponitur de veritatis subiecto, an sit res ipsa, quę cẽsetur vera, an potius intellectus, & ratio, in qua consistit adæquatio ad obiectum, qua in re varia sunt philosophantium placita. & primò ex recentiorib. vnus Vasquez, & solus ausus fuit veritatem formaliter negare à rebus: sic. n. clarè tuetur, & apertè demonstrat p. 1. disp. 77. c. 4. in principio: qui licet plerosq; nitatur in confirmationem adducere suæ sententiæ, ij tamen longè aliter loquũtur. & licet idem in eiusdem capitis decursu veritatem saltem secundariò collocet in rebus, nihilominus eam iam initio sententiam protulit, veritatem non existere formaliter in rebus, quam quidem nec probat, nec munit, transit enim, in probando reperiri in intellectu iuxta aliorum sententiam.

Opinio Vasqu.

2 Sunt alij, qui à re ipsa veritatem non auferentes, collocant tamen eam in intellectu primario, & secundario in rebus. hi sunt D. Tho. loc. cit. eiusq; discipuli Caet. & Bann. ibid. Ferrar. 1. contrag. c. 60. Capr. 1. d. 19. q. 3. Soncin. 6. met. q. 17. & quamplures ex recentiorib. probat autem id præcisè D. Th. art. 1. quia omnis res aut est naturalis, aut artificialis: vtroq; autẽ modo continet veritatem secundariò, & dependenter à veritate intellectus: probatur de primis, quia naturalia intantum habent esse verũ, inquantum conformantur idæis, quæ sunt in intellectu diuino: vt homo ideo est verus, quia formatur conformiter ad idæam suam, quæ in intellectu reperitur diuino; & sic de singulis. probatur etiam de secundis, quia artificialia in tantum nominanda sunt vera, inquantum conformia sunt intellectui Artificis, operantis consequenter ad idæam domus construendæ, quia *domus extra fit à domo intra*, & vniuersa

Alij veritatẽ primario collocant intellectu, secũdario in rebus.

sa prodire debent similia suis idæis. Confirmatur, quia dato opposito iam non essent neq; secundariò vera: dato nãq: quòd Deus, & Artifex nolit producere, vel Artifex creatum impediatur in producendo rem consequenter, & conformiter ad propriam idæam, non diceretur vera, sed falsa prorsus res illa, talis autem falsitas, & veritas primo sita est in mente, & intellectu, & inde deriuatur ad rem extra, ergo primario competit intellectui, & secundario rebus.

Probatur primo. 3 Probatur etiam ex eod. D. Tho: art. 6. vbi discurrens de hac voce, *sanũ*, eam triplicem habere docet significationem analogicã, primò namq; significat sanitatem formaliter, secũdo causaliter, & tertiò significatiuæ, & ostensiuè à posteriori. primò modo dicitur de animali, cui formaliter competit sanitas, secundò de medicina, & tertiò de ipsa vrina. pariformiter applicando ad veritatem, eam primò, ac formaliter collocat in intellectu diuino, à quo veritates omnes deriuant: causaliter vero reperiatur in rebus ipsis creatis, nõ quidem in ordine ad diuinum intellectum cum cognitio eius non causetur ab obiecto creato, sed cognoscat singula in obiecto primario, quod est sua essentia: causaliter tamen penès intellectum creatum; in quib. tamen veraciter subiectetur veritas, & formaliter, sed secundariò.

Secundo. 4 Et hoc etiam comprobatur authoritate D. Augus̃t. lib. de ver. relig. c. 30. dicentis, *veritas est summa similitudo principij, quæ sine vlla dissimilitudine est*. quo ostenditur in tantum in rebus creatis veritatem reperiri, in quãtum veritati conformatur, quæ diuino adiacet intellectui. & ex D. Ansel. dialog. de verit. c. 21. dicente, *veritas est rectitudo sola mente perceptibilis*. quo magis ostenditur pertinere ad intellectum, & ex D. Augustin. ibid. *veritas est, qua ostenditur id quod est*. atq; Hilario, *verum est declaratiuum, & demonstratiuum esse*: de quib. omnib. iudiciũ elicit D. Tho. vt vera sint omnia secundario, & non nisi à veritate diuinæ mentis primario.

Tertio. 5 Probari autem potest ratione: creata omnia dicuntur vera, inquantũ consona sunt, & conformia vero conceptui; at conceptus est operatio mentis, ergo veritas creaturæ obiectiuè sumptæ ordinatur ad veritatem cognitionis. item veritas quæ reperitur in vocibus, in signis, & nominibus nõ est veritas reperta in ipsis ex natura rei, quia solum pendet ex impositione voluntariè Agentis per intellectum, & rationem, igitur talem veritatem continent, qualis reperitur in mente, hæc autem primaria est, quia ab hac pendet veritas vocum, & signorum, illa autem est secundaria, ergo consimiliter veritas rei secundariò habita pendet à primaria intellectus, & rationis veritate. discursus conuincitur ex demonstratione circuli in Taberna, qui veritatem cõtinet eius operis, & exercitij, quod ibi fit, at non posset ex se solo veraciter id indicare, nisi habita relatione ad mentem Instituentis, ergo primaria veritas est in mente, & secundaria in re ipsa. sic autem, se habent vniuersa entia creata, vt ea omnia in tantum sint vera, & in tantum sint entia, in quantum à diuina pendent mente dante omnib. esse per proprias idæas.

6 Est & altera opinio asserens in veritate duo contingere, alterũ quod *Aliorum placitum.* est veritatis significatum, atq; conceptus, alterum erit eiusdem veritatis institutio sic, & sic habita, seu impositio acta per talia, & talia nomina. Primò modo, asserunt veritatem reperiri formaliter, & subiectiuè in rebus ipsis: secundò autem reperiri in intellectu: & ratio esse potest, quia vocibus, & nominibus vtimur ad significandum negationes, vel affirmationes veras, vel falsas intellectui, cui nota ea facimus: quæ significatio per nomina, & signa posterior est ad rem ipsam primitus significatam: Dixi, primitus significatã, quia etsi omnis significatio anterior sit conceptu per ipsam significabili, tamẽ significatio ipsa per nomina & signa posterior est ad primæuam significationem subiecti, à quo deinde oritur talis vlterior significatio in ordine ad alterum intellectum: probatur, quia primæua significatio est naturalis, & secundaria est imposita ad placitum: prima pendet à re ipsa, & secunda à

Veritatem habere prius fundamentum in ipsa re.

voluntate determinante, vt per tale signum, & nomen significetur: prima etiam inuariabilis est, & immutabilis, altera autem mutabilis, cum variari possint signa, & nutus, quibus exprimitur: & deniq; prima in omnibus constat semper, & vbiq; quia est affixa naturæ ipsius rei verę, secunda autem potest non semper eodem modo se habere, quia intellectus, saltem creatus, posset eam intelligere aliter quam esset: prima insuper à se est, quia nullo cogitante intellectu semper talis, & vera est: at secunda eatenus vera est, quatenus actualem cônotat conformitatem ad intellectum: & si prima saltem ab intellectu Dei, esset semper, & inuariabili modo cogitabilis, nihilominus loquendo de veritate diuini esse, præscindit ab vniuerso intellectu, quia natura est prior intellectu, & intellectu, ergo vt sic in illo priori non intelligitur saltem actualiter conformitatem habere ad intellectum: exemplum autem totius discursus sit homo; cuius natura semper, vbiq; quocunq: tempore, & loco vera est, & inuariabilis extat iuxta essentialia principia, alias non esset homo; at quatenus per vocem exprimitur ad notificandum conceptum suũ alteri intellectui, variabilis esse poterit, & falsus, vel quia minus congruè concipietur, vel ob ignorantiam concipientis, vel ob impedimentum, vel ob variationem ipsiusmet vocis, quæ penes Nationes varias nõ importaret conceptum eundem. Declaratur etiam exemplo circuli in Taberna, qui ibi vendi significat vinum: qua in re duo reperimus, signum expressiuum veritatis, & conceptus ipse veritatis in se ipsa: prius quidem est à parte rei ibi esse verè vinum, quam per tale signum exprimatur ibi esse: & si signum prius apponitur ad significandum antequam sit ibi vinum, iam erit signum falsum saltem pro præsenti, licet pro tempore proximo foret verum: itaq; per tale signum habetur veritas secundario, in re tamen ipsa constituitur veritas primario.

ARTIC. II.

Assignatur ordo veritatis circa subiecta secundùm prius, & posterius.

Si veritas est in solo intellectu, ergo nihil reale à parte rei.

1 QVam vero improbabilis sit, et falsa prima opinio in artic. [i]. præcedenti allata exinde constat, quod ea concessa necessum est nullum ens admittere, mundum negare, nil reperiri in entibus, omnia habere esse solummodo apparenter, immo cogemur etiã & negare Deum ipsum, Deitatis Personas, atq; totum cælum, et fingere quidem vniuersa habere esse verum sola consideratione, non autem in re extra, et in subsistentia vera. Ad hæc quidem, et similia inconuenientia adducendi sunt ij omnes, qui veritatem collocant in solo intellectu: quod autem ea inconuenientia subsequantur, planè cõstat, & prob. in tantũ ens vnũquodque habet esse, in quantum habet esse: ens enim & verum conuertũtur; at habetur veritas ex sola intellectus perceptione, ergo ex solo intellectu habebitur entitas talis esse: sicq; Deus, Angeli, Mundus totus vera quidem entia erunt quatenus percipiuntur ab intellectu. (Nec obstat dicere id intelligi de intellectione diuina, non autem creata, à qua diuina intellectione, promanant vniuersa iuxta proprias idæas, quæ etiam diuina notio sicut in se indefectibilis est, & æternalis, ita possunt omnia perpetuò habere esse ab intellectu diuino: non sic autem de creato intellectu, quo cessante ab actuali intellectione, optimè concluderetur vniuersa pendere à sola fictione intellectus, & eo non intelligente sub ratione veri, amplius non essent vera:) non inquam obest, primo quia loquũtur de omni intellectu, tùm diuino, tũ etiam creato, & volunt veritatem in intellectu verè collocari: tùm secundò, quia si de diuino etiam solo loquantur, probatur etiam esse falsum.

2 Quia sequeretur entia, si loquamur

mur de creatis, esse vera sola denominatione extrinseca, & non formaliter intrinsecè: probatur, ordo ad intellectum diuinum est ordo extrinsecæ denominationis sub ratione intellecti; cogniti, visi, gubernati, recti, & similiũ: si autem in ordine ad solum intellectũ consistit rei veritas, ergo cuncta erunt extrinsecè vera: probatur antecedens, cognitio rei sequitur constitutionem rei, ergo veritas cognitionis erit denominatio extrinsecè addita ipsi rei: assumptum est verum in cuiuscunq; obiecti constitutione, & intellectione: si enim loquamur de obiecto primario, planè constat prius diuinam naturam habere rationem essendi simpliciter, quã rationẽ obiecti actualiter cogniti. tum quia prius est essentiã, quã intellectus diuinus, & sicut essentia prior est intellectu, ita erit prior intellectione: probatur etiam de obiecto secundario, quia Deus non intelligit non entia, sed intelligit entia: prima namq; sicut non sunt, vel sicut eis repugnat esse, ita eisdem repugnabit per se intelligibilitas, ergo prius creatura habet verum esse, quam ab intellectu etiam diuino intelligatur habere quocunque modo esse: Dixi, quocunq; modo, quia reddendo singula singulis, intelligere creaturas sub esse potentiali, idæali, seu cognito, est post ipsum esse cognitum: & intelligere scientia visionis easdem sub esse existentiæ erit post ipsum esse existentiæ: igitur veritatis notio erit post veritatem ipsam vniuersi esse, siuè potentialis, siuè actualis. Dices id implicare sic Deum intelligere, quia cum diuina cognitio nõ producatur à creato obiecto, nec consequenter erit posterior veritas suç cognitionis ad creatum obiectum: sed hoc nihil obstat, quia iam creata obiecta non per se motiuè intelligit Deus, quia solum terminatiuè: sed cum ea noscit, inspicit in obiecto primario diuinæ essentiæ, quæ sicut parit cognitionem sui ipsius ad suum intellectum, ita etiam notitiam parit creaturarum in ipsa relucẽtium: attamen in tali negotio idem etiam obseruatur ordo in essendo, & cognoscendo, licet non obseruetur in modo cognoscendi, quia diuina natura primò parit cognitionem sui, & inde cognitionem creaturarum, intellectus autem diuinus nec essentiam diuinam, nec creaturas ipsas intelligere posset, nisi prius etiam de creaturis diuinum obiectum pareret cognitionem, quapropter semper cognoscibile obiectũ prius est, siue primum, siue secundariũ scientia visionis: licet in modo cognoscendi motiuè non præcedat creatum obiectum ipsum intellectum diuinum, quo si prius est, prius etiam erit verũ, quam sic videatur, alias verum esset sola denominatione extrinseca.

Ergo omnia erunt vera denominatione extrinseca.

3 Igitur hæc sit prima assertio, veritatem reperiri in re extra fundamẽtaliter, & primario. hæc assertio clara est ex discursu iã acto, & ex iis, quæ in artic. 3. diximus: prob. est vera, realis, & positiua passio entis, vt ibi probauimus, ergo est in fundamento rei. Item, quia passiones entis non habent esse per solius intellectus contemplationem, sunt namq; passiones reales, abstrahientes quantum est de se à necessaria cõsideratione intellectus, quia absq; tali consideratione habent verũ esse: tum etiam quia dato opposito sequeretur omne ens esse falsum, vel nec verum nec falsum à parte rei: probatur sequela, si in re extra non reperitur veritas, ergo reperitur falsitas, quod si negaueris, saltem dabitur res quæcũq, in aliquo statu medio, itaut nec vera, nec falsa, sicq, Deus, cælum, Angelus & similia nec vera essent, nec falsa entia, quo nihil cogitatur falsius: licet namq; in propositionibus aliquib. cõtingentibus detur talis medius status, quia prædicatum necessariò non conuenit, nec necessariò disconuenit subiecto, & ob id potest inesse, & abesse à subiecto, tamen in ipsismet propositionib. contingentibus postquam positæ sunt in actuali esse, itaut actualiter prçdicatum inhæreat subiecto, falsissimum est negare in ipsis tanquam in fundamento reperiri veritatem: immo in eisdem contingentib. propositionib. antequam in esse ponuntur, & prout indifferens est prædicatum ad hærendũ, & non inhærendum, etiam reperitur veritas, ea autem talis est, vt dicatur propositionem verè esse contingentẽ, & verè non esse necessariam, atq; verè prædicatum indifferenter se habere ad sub-

Veritas primario fundatur in ipsa re.

Si veritas nõ est à parte rei, ergo aderit falsitas, vel nec veritas nec falsitas.

subiectum, omnes namq; hæ enunciationes veræ sunt, licet sint contingentes, immo quod propositio contingẽs sit contingens, est propositio necessario vera, & negari non potest, quod.n. albedo contingenter inhæreat parieti, propositio ista est necessariò vera, quia talis est natura propositionis contingentis, vt sit necessariò contingens. si ergo etiam in contingentib. quæ sunt minima entia in genere entium reperitur veritas à parte rei nullo cogitante intellectu, falsò conceditur veritatẽ esse præcisam passionem intellectus, & in re non reperiri veritatem, nisi dependenter ab intellectu: multò autem magis id applicabitur ad veritates propositionum necessariarum, in quibus magis elucescit, quod opere cessante intellectus sint veræ, quia sunt necessario, & absolutè veræ, & ex intrinseca natura sunt veræ. vide etiam authoritates allatas in artic. 3.

Passio subiecti non pẽdet à cõsideratione intellectus.

4 Accedit, quod propria passio subiecti non pendet ab applicatione intellectus ad subiectum, sed à propria natura subiecti: ergo veritas non ab intellectu tanquam ab aliquo extrinseco ad subiectum pendebit, sed à propria ratione intrinseca subiecti: patet maior, risibilitas.n. non competit veraciter homini, quatenus fortasse eam homini tribuit intellectus, nullo nãq; vt deductum est, intellectu negotiante, adhuc est risibilis: competit vero ei ab interna talis subiecti natura, quia.n. tale subiectum est, ideo talem sibi adscribit proprietatem: pullulant.n. proprietates, ac passiones à subiecto, veluti etiam attributa diuina, diuinæq; Relationes pullulant, & emanant ab essentia: quod si talis est ordo, & modus habendi passiones, & proprietates, immerito ad solum intellectum recurrimus, vel ad ipsum tanquam ad primariam causam extrinsecam, vt inde demonstrabitur, quod etiam fiet manifestius ex dicendis. estq; expresse contra D. August. lib. 2. soliloqu. c. 5.

Veritas primario in rebus, secũdario in intellectu.

5 Et ideo sit secunda assertio, veritas prius reperitur in rebus, & secũdario reperitur in intellectu. hæc est contra allatas in præced. artic. vt autẽ magis constet assertionis veritas, atq; vt amphibologiam omnem fugiamus, præmittimus communem acceptionẽ veritatis, quæ distingui solet in fundamentalem, & formalem: prima est, qua vnumquodq; ens est verum, vt demonstrauimus, & secunda est, qua intellectus intelligit rem ipsam sicuti verè est: prima etiam dicitur veritas in re ipsa subsistens, tanquam in fundamento, & radice, & secunda describi solet vt sit adęquatio intellectus, seu conformitas intellectus ad rem intellectam: hoc tanquam communiter recepto, discutitur quodnam istorum debeat esse primum, an prior sit veritas fundamentalis, & formalis posterior, an vero hæc prior sit, & posterior illa: qua in re cõcedunt quam plurimi ex citatis esse simpliciter, & omnino primariam veritatem formalem, & secundariam veritatem in re, seu fundamentalem; & hi censent hanc esse expressam D. Thomæ sententiam: ipse namq; in verbis quidem sic loquitur, vt primo in intellectu eam collocet, & secundo in re: sed longè aliter est interpretandus D. Thomas, iuxta.n. comparationem ad varias intellectus operationes, variabitur ordo harum veritatum.

Veritas fũdamẽtalis, & formalis.

Operatiõ practica, et speculatiua, ac discrimẽ vtriusque.

6 Igitur vlteriori indigemus distinctione, vt assertio nostra appareat vera, & possit absq; controuersia recipi, & oppugnatione. Intellectus quicunq; siuè creatus, siuè increatus duplicem exercet operationem circa quodcunq; obiectum: ea autem esse solet, vel operatio speculatiua, vel practica: his quidem duob. modis negotiatur intellectus, vel altero istorum; vel namq; operatio, & intellectio erit speculatiua, vel practica. quid autem intersit inter operationes istas breuiter indicemus, afferendo solummodo discrimina, quæ necessaria sunt ad præsens negotium, de reliquis.n. suo loco fuit dictum: mediante quidem speculatiua operatione solum intelligit obiectum, prout in se est, vel non est, nihil vlterius agendo, etenim speculatio nõ egreditur limites intellectus, cuius munus est solum intelligere: mediante autem practica operatione agit quid vltra circa obiectum intellectũ, postquam.n. id intellexit, dirigit inde potentias cæteras, præcipuè voluntatem si dirigibilis est: dixi, si dirigibilis est, vt exclu-

excludam voluntatem diuinam, quæ à diuino intellectu nequaquã dirigitur, cùm ipsamet diuina voluntas sit prima regula infallibilis, & ex semetipsa sit indefectibilis, & inobliquabilis, ac prima regula suorum actuum, atq; actuũ etiam cuiuscunque creaturæ: igitur dirigi solùm competit voluntati creatæ: itaque operatio practica est operatio factiua, & productiua vel obiecti simpliciter, dando esse, vel secundùm quid, alterando, producendo, componendo, & similia, quæ quidem non addit operatio speculatiua. vlterius distinguuntur, quia obiectum pendet secundùm suum esse simpliciter, vel secundùm tale esse, ab operatione practica, ad operationem verò speculatiuam nil aliud connotat, nisi respectum aliquem extrinsecum, quatenus de non cognito fit cognitum, & de non intellecto intellectum.

Veritas fũdamẽtalis est prior formali in cognitione speculatiua.

7 His suppositis primo dicimus, loquendo de obiecto sub ratione speculabilis, & purè intelligibilis, prius reperitur veritas in re ipsa, quàm in intellectu, & prior est veritas fundamentalis, quàm veritas formalis. assertio ista est, & debet esse eorum omniũ, quos citauimus, & ad hunc sensum loquitur etiam D.Tho: si benè mẽs eius perpendatur, quod etiam magis cõstabit esse de eius mẽte in secundo asserto. Probo assertionem, in productione intellectionis intellectus non est causa totalis, sed partialis; quia etiam cõcurrit obiectum veluti causa partialis: at prius obiectum mouet intellectum ad intelligendum, & inde producitur notitia de veritate obiecti, ergo prior est veritas obiecti, quàm veritas formalis intellectionis. maior patet, & clara est etiam minor, & suadetur amplius, quia si obiectum speciem non immitteret in intellectum, iam intellectus non intelligeret, ergò est prior motio obiecti: at obiectum in missione suarum specierum nil aliud præstat, quàm ostensionem facere suæ entitatis, & veritatis fundamentalis, ergò veritas sua est prima veritas. item da oppositũ, quod obiectũ non moueat, nec intellectũ, nec sensum, nulla habebitur suæ entitatis ostensio, nec demõstratio veritatis, nec consequenter intellectus veritatem percipiet, dum obiectũ non cognoscet, nec vllo modo, etiam secundario, & formaliter erit verus. Probatur minor primi argumẽti, quod scilicet obiectum sit prius in mittendo speciem veritatis, & entitatis suæ, tùm quia quocunque tempore, quouis momento, quouis loco, si obiectum naturale est, immo quodcunque creatum, vt disputationem subticeam de Angelo cognoscibili, semper, inquam, speciem sui immittit, sensus autem, atque intellectus non sic semper in executione est, deficit enim multoties, præpeditur, abstrahitur, intendit alijs, itaq; obiectum semper præuenit, & primũ est ad faciendam ostensionem suæ veritatis in ordine ad intellectum: tùm etiam quia siuè sensus, & intellectus virtutem habeat abstrahendi species, siuè non habeat, semper poterit repleri speciebus, apertis namque oculis, continuò immittuntur species ab obiecto: immò & si mens abstrahatur, siuè dormiat quis, dormiatque oculis apertis, vt de Leone tradunt, & Lepore, etiam in ipsis oculis recipiũtur species, licet pro tunc non causetur sensatio propter impeditionem potentiæ, ergò signum est quod fundamentalis veritas prior est vt seipsam propalet, quòd si intellectus, & sensus eam experiantur, vel non experiantur in seipsis, erit quid posterius, & secũdarium; tùm denique quia veritas formalis intellectus nil aliud est nisi conformatio sui ad obiectum, igitur veritas obiectiua debet esse prior. probo seq. quod. n. ad alterum dicit ordinem conformationis, id est posterius ad id, ad quod conformatur, quoniam omne ordinabile ad alterum, quatenus ordinabile, semper dicit relationẽ posterioris ad illud, id enim, ad quod cuncta ordinantur habet rationem prioris, nedum prioritate perfectionis in tali genere ordinabilitatis, sed etiam naturæ, vel originis: intellectus autem ideo denominatur formaliter verus, quia conformatur ad obiectum verũ sub ratione intelligibilis, & vt sic, ordinatur ad illud, & erit consequenter posterior eo.

8 Confirmatur ex D. Ansel. dial. de verit. c. 12. inquiente, *veritas est re-*

ctitu-

ctitudo sola mente perceptibilis. quo ostendit vtramque rationem reperiri in vero, cum enim ait, *verũ est rectitudo*, ostendit fundamentalem veritatem, & cùm eam primo loco collocat, insinuat prorsus esse primam, atque antecedere: cùm autem subdit, *sola mente conceptibilis*, indicat veritatem formalem, quæ intellectui inhæret, & cum eã locat posteriori ordine, clarè ostendit quinam ordo inter has veritates foret collocandus. Atque hoc etiam sensu intelligendi sunt Antiquiores, qui veritatem collocabant in sola mẽte, vt de veritate fuerint loquuti formali: sicq; interpretandus venit Arist. 9. met. in fin. cùm ait, *veritatem non esse in rebus, sed in mente*: non. n. negat fundamentalem veritatẽ rei, sed sermonẽ instituebat de veritate accepta formaliter, prout est conformitas, & ordinabilitas potentiæ ad obiectum sub ratione intelligendi rem sicuti est.

9 Dices discursum, & probationes deficere, quia diuinus intellectus creata obiecta, vt vera intelligit, attamen ea non possunt habere rationem primariæ veritatis. probatur, quia dũ non habent rationem motiui, nec causatiui suæ cognitionis diuinæ, restat vt prima veritas sit potius in intellectu, quàm in obiecto. sed argumentum hoc est sæpius solutum, atque conclusum, & demonstratum, quod licet ea in propria ratione non moueant, essentia tamen diuina, quæ est primarium obiectum se habet loco illorum, & sicut se habet circa cognitionem sui, ita circa productionem notitiæ creatorũ obiectorum. non autem modus talis noscendi destruit ordinem veritatum, itaque Dei intellectu cognoscente per diuinam essentiam esse hominis, sistendo intra limites cognitionis, & intellectionis speculatiuæ, erit semper prior veritas fundamentalis mouente diuina essentia, quàm veritas formalis intellectionis.

Obiectum primariũ est prius in se verum, quàm intellectum.

10 Vnde amplius applicando, ne vllum remaneat cognitionis obiectum inapplicatum, deducimus obiectum diuinum primarium continere prius veritatem in se ipso sub ratione etiam obiecti, quàm sit veritas cognitionis actualis. prob. quia essentia illa Dei prior est Dei intellectu, ergo prior erit quoque sua, & cuiuscũque intellectione, ergò veritas fundamentalis obiecti increati prior erit veritate formali intellectus diuini. eodem quoq; modo non obstabit vt essentia diuina supplẽs in causatione vicem obiecti secundarij, dicatur etiam facere vt veritas secundariorum obiectorum fundamentalis prior sit, & anterior ad veritatem formalem diuini intellectus, saltim loquendo de scientia visionis, quę posterior est secũdũ omnes, quidquid sit de esse cognito, in quo intellectus præcedit secundum Scot. in 2. d. 1. q. 1. & Cõfirmatur, quia descriptio allata de veritate formali competit etiam Dei intellectui penes obiecta creata, noscendo .n. intellectus diuinus perfectè naturã hominis, dicitur cognoscere naturam eius verè, & dicitur conformari ad obiectum tale creatum: conformatio autem non est nisi noscere hominem verè, vti verè est cognoscibilis, ergò noscens vt sic, dicitur cõformari illi: quod autem ad alterum conformatur in ratione noscendi speculatiuè, dicitur vt sic posterius illo, vt deduximus, ergo vt sic veritas fundamentalis erit prior: linquimus autẽ dum de diuina loquimur notitia, rationes illas, quæ imperfectionem connotant, vt dependentiæ, causalitatis, ordinabilitatis, & similium in ordine ad cognitionem obiecti, conformari autem obiecto cuicunq; in ratione cognoscendi non dicit imperfectionem, immo necesse est vt sic ei cõformetur, alias non perfectè, nec verè intelligeret obiectum: conformari autem sub ratione dependentiæ, & causalitatis cognitionis, hæc quidem, & similia imperfectionem admiscent, quæ tamen non admittimus in Dei cognitione.

Veritas formalis est prior fũdamentali in cognitione practica.

11 Secundò dicimus, quòd loquẽdo de cognitione practica, veritas per prius dicitur de veritate formali intellectus, quam de fundamentali veritate ipsius rei. Supponimus autem ad istius asserti notitiam entia creata sublunaria, quatenus ordinem indicant ad intellectum practicum dependere ab eo in esse aliquo modo, sicut namque practica operatio pendet ab intellectu practico, ita obiectum in ratione practici,

etici,ſeu practicabilis, pendebit ab intellectu practico. hoc ſuppoſito ſtatuendum eſt intellectum practicum eſſe normam,& idæam, talium rerum, ſiquidem volūtas agentis practici agit conformiter ad regulam practicam, & idæam, ideoq; omne quod è tali progreditur officina,totum id progreditur ſub ratione recipientis eſſe, & ſub ratione conformitatis ad tale iudicium practicum,ad talem idæam, ſiuè ad rationem practicam: & hinc fit, vt cum conformitas non ſe teneat ex parte iudicij, & regulæ, ſed ex parte operis practicabilis, ſeu factibilis conformiter ad iudicium practicum, conſequēter ſtatuenda ſit prima veritas in ipſomet intellectu practico, & ſecundariò in re ipſa practicabili,atq,in re agibili.

Prob.1. 12 Comprobemus totum hoc maiori explicatione.Artifex creatum cupit domum conſtruere: opus autem Artificis, vt ſit perfectum requirit, vt fiat,& eliciatur conformiter ad idæas, & regulas, quas ipſe in mente retinet de domib.conſtruendis: egreditur autem ad opus, & deniq; apparet extra iam conſtructa domus: continuo quidem de ſtructura ipſa iudicium proferimus,& ſententiam, an ſit debitè, & ordinatè conſtructa, an vero à recta conſtruendi ratione deficiat: id profectò aſſequimur ſi ad regulas ipſas,quas de conſtruendis domibus optimi Architecti ſtatuerunt recurramus, applicando autem artem ad opus, ſeu potius opus ipſum ad artem, certiores ſiemus de vera, vel falſa domus conſtructione:quod ſi eam conformari cōpererimus arti, veram quidem iudicabimus, quòd ſi quid minus aduenerit; ipſam exiſtimabimus falſam. hoc tamē præſtabitur applicando artem ad domum,in ratione cauſæ,& principij,domum autem ad artem, tanquam opus ad regulam, & veluti effectum ad cauſam,& ad principium ſuum.

Prob.2. 13 Hoc etiam ordine incedēdum in rebus alijs tum artificialibus,tum verò naturalibus, in ordine ad Deum ipſum, qui eſt ſupremus Artifex, mundi conſtructor,& rector:qui agendo ad extra mediante intellectu practico dat cunctis eſſe: & dum in ſemetipſo formas habet, ſeu idæas rerum ipſarum creandarum,& producendarum, conſequens eſt,vt eas conformiter producat ad ſuas idæas:ſicq: de facto euenit: qua in re, ideæ illæ, & intellectus practicus, vna cum voluntate eiuſdem regulæ ſunt, & principia rerum producendarum ad extra, ſiue ſpiritualium, ſiuè corporalium, corruptibilium,ſiuè immortalium:inde autem colligitur vt res ipſæ creatæ dum ſunt effectus talis iudicij practici,conformiter ſe habere debeant ad ipſum intellectum practicum.

14 Sed quid ad rem ex tali diſcurſu? en concluſionem inferimus valdè oppoſitam primæ, vt veritas primò ſit in intellectu practico, & ſecundariò ſubiectetur in re ipſa producta.probatur, veritas eſt adæquatio, & conformatio regulati ad regulam, ſed regula cuiuſcunq, agibilis eſt intellectus practicus,& idęa practica,ergo omne formatum per talem regulam habebit veritatem ſuam conſequenter ad veritatem ſuæ regulæ,ergo veritas regulę eſt prior:antecedens patet, quia veritas abſolutè conſiſtit in adæquatione, & conformatione;& probatur minor,nō de ratione regulæ eſt, vt conformetur regulato, ſed è contra de ratione regulati eſt, vt ſuæ regulæ conformetur, probatur, quia non menſura pendet à menſurato, ſed menſuratum pendet à menſura, ſed res operata habet rationem mēſurati, & iudicium practicum rationem menſuræ, ergò veritas menſurati,& regulati erit poſterior ad mēſuræ veritatem, & iudicij practici: itē *propter quod vnumquodque eſt tale, & illud magis*,ſed propter regulam rectā, & veram regulatum eſt verum, ergo multò prius veritatem continebit ipſa regula: inſuper relatio inter menſurā, & menſuratum non eſt eiuſdem rationis, quia in menſura eſt relatio rationis in ordine ad menſuratum,& in mēſurato in ordine ad menſuram eſt relatio realis: at vbi reperitur relatio realis, ibi reperitur maior dependentia,quam vbi reperitur ſola relatio rationis, ergo magis conformari debet res ipſa producta ad regulam ſuam tanquam ad menſuram,quàm menſura ipſa ad regulatum, & menſuratum, ſed cōformari altero tāquā vero, eſt ordinaria Prob.3.

dinari ad alterum, tanquam ad prius verum, ergo si talis coformitas reperitur in re producenda, hæc quidem posterius vera erit, & prius vera erit regula, ad quam conformatur. probatur prima minor, etenim in creatura reperitur relatio realis ad Deum, ideoq; ad Deum ipsum ordinatur, & à Deo dependet: in Deo autem inuenitur ad creaturam relatio rationis, qua tamen non sic ordinatur, nec sic dependet ad ipsam creaturam.

15 Confirmatur ex D. August. lib. de vera relig. cap. 36. dicente, *veritas est summa similitudo principij, quæ sine vlla dissimilitudine est*. ex hoc autem insinuat conformitatem rei agibilis ad suam regulam, & indicat primario veritatem insidere in regula, secundario in re ipsa: ex his autē deducitur, quod quandiù principijs artis non conformatur opus, nō verum, sed falsum erit, quia sicut veritas est conformatio ad regulam, ita falsitas est desitio talis cōformationis ad rectā regulam: & hoc siuè intellectus speculatiuus cogitet, siuè non cogitet, nam dum in sola conformatione consistit ad veram regulā, & intellectum practicum, per accidens est, vt interueniat operatio intellectus aliquando speculatiui: poterit siquidem speculatiuus intellectus omnia, hæc speculari, atque iudicium ferre an regulatum, & mensuratum conformetur regulæ, & mensuræ, cæterum ad rationem ipsam practicationis, siuè exercitij, & exitus ad opus, non est necesse vt actus eius interueniat, & operatio, sed erit per accidens.

Obiectum cuiusnam intellectionis mensura.

16 Hinc denique deducimus quatenus hæc eadem sub nomine censentur mensuræ, & mensurati, regula enim habet rationem mensurę, & regulatum mensurati; vt reddendo singula singulis iuxta primum, & secundum assertum dicamus quòd in speculabilibus obiectum habet rationem mensuræ, & cognitio speculatiua rationem mensurati, sicque veritas mensuræ erit in obiecto, & veritas mensurati in intellectione: tum in intellectione creata, tū verò increata respectu sui primarij obiecti, extendendo impropriè rationem mensuræ, quia ipsa in rigore sumpta connotat distinctionem realem inter mensuratum, & mensuram, licet nō semper eiusdem rationis, seù eiusdem generis relationis, cùm ex parte mensuræ sit relatio rationis, & ex parte mensurati sit realis: in intellectione quidem creata reperitur vera ratio mensurati, siuè ab obiecto diuino producatur, siuè a creato obiecto, vt constat: in notitia etiam increata, non iam circa obiectum creatum, quia hoc non causat intellectionem diuinam, & sicut non eam causat, ita neque eam mensurat, quia quod non est intellectionis causa, neque vt sic, erit eius mensura: sed obiectum increatum erit mensura eiusdem, extenso vocabulo vt dixi, ipsius mensuræ impropriè, quia non distinguitur realiter ab ipso obiecto increato; mensurabit autem, tùm ratione sui, tùm etiam gratia cæterorum obiectorum secundariorum, quæ solū in virtute diuini, & primarij obiecti intelliguntur, atque cognoscuntur.

In speculabilibus obiectum est mensura cognitionis.

17 In practicabilibus autem vice versa vt regula quidem, seù idemet intellectus practicus, & cognitio practica habeant rationem regulæ, & mēsuræ, res autem producta rationem indicet regulati, & mensurati. id autem constat, quia non regula à re producta pendet, sed res producta pendet à sua idæa, & sua regula, ergo regula erit mensura, & mensuratum erit res producta: id autem peculiare est intellectioni, & ideę practicæ, vt sicut vice versa mensuræ ratio desumebatur ab obiecto in speculabilibus, ita à contrario in practicabilibus desumatur ab ipso regula: sicque diuina intellectio practica rationem continet mensuræ, non quidem diuini, & primarij obiecti, cùm nō producatur ab ea, immò potius intellectio pullulat à diuino obiecto; sed regula erit, atque primaria mensura cæterorum producibilium à voluntate diuina mediantibus idæis, atq; cognitione practica: sic etiam intellectio creati Artificis mensura erit cuiusque operis practicè efformandi, quia consequenter elicitur ad regulā, atque idæam in ipsa mente Artificis consistentem.

In practicis cognitio est mensura obiecti practici.

18 Circa tertiam autem, & vltimā sententiam id totum recipimus, quod prior sit rei veritas, quàm vocalis signi-

gnificatio, cùm non veritas rei à voce pendeat, sed vox ipsa debeat esse consona rei, ideoq; dixit Aristot. 1. per. 1. *veritatem reperiri in vocibus tanquam in signis.* id tamen erit non vniformiter applicandum, sed reddendo singula singulis; in speculabilibus quidem ratio veritatis pręcedat sicut intellectionem, ita & nominationem; in practicabilibus autem è conuerso, quia sicut practica veritas pendet primo ab Artifice, & ab idæa, seù recta, & conformi ratione agendi, ita etiam & nominatio pendeat ab ipso Agente, & vt sic præcedat veritatem ipsius rei. Confirmatur, quia nomina, quæ imponuntur ad placitum non semper sunt consona rei, in qua nominatione prior erit veritas nominis, quàm rei, id quod tamē non euenit in nominibus, quæ sunt cōformia ipsi rei: de primis quidem constat, quòd si velim hominem non nominare hominem, sed lapidem, prior erit veritas, seù falsitas, importata per nomē, quàm per ipsam rē nominatam: quod patet deducendo id à contrario sensu, si namque speculer ipsam naturā hominis, constabit non causare conceptum lapidis, sed valdè à lapide differentem, quod signum est, quod nomē lapidis non est talis naturæ connaturale expressiuū immo multo diuersū: cùm autem nomen ad placitum impositum contemplor, prius concipio talis nominis naturam, & inde ex pacto interueniente id iudico per lapidem importari, quod placuit imponēti nominare: & licet talis nominatio incōgrua sit, & falsa, nihilominus habendo respectum ad conceptum, quem sic imponens vult exprimere, dicemur verum iudicium facere, cùm concipiemus rem importatam, & significatam ad eum modum, quo ipse Instituens vult vt concipiatur, & nominetur, licet tamen aliunde falsa sit nominatio, & incongrua conceptio, cùm repugnet à parte rei. constat ergò in tali nominatione ad placitum, siuè falsa sit, siuè vera, primitus veritatem, & falsitatem reperiri in nominatione, quàm in conceptu rei: Quod tamen in nominibus non ad placitum significantibus non solet euenire: siquidem cum ea nomina imponantur iuxta naturam ipsius rei, prior erit rei ipsius constitutio, quàm eiusdem conceptio, & nominatio, atque prior consequenter erit veritas ipsius rei, quàm veritas conceptionis, nominis, atq; vocis: vt patet in nominatione *animalis rationalis*, quo vniuersè vocatur homo: vt patet in Deo, & in similibus, quæ non ideo vera sunt à priori, quia talia eis nomina competunt, quoniā prius talia sunt, & vera sunt, quàm talibus nominibus cēseantur: sed potius ideo talia assequūtur nomina, quia talis entitatis sunt, talis veritatis, & naturæ. Et huc spectat reconciliatio axiomatùm valdè aduersorum inter se circa institutionem nominum, siquidem nomina, quandoque dicit Aristoteles imponi ad placitum, quandoq; autem docet esse consona rebus, & imponi iuxta naturam, & quidditatem singulorum: loquitur nāque vel de speciebus, seù specifica natura, vel de singulari, & indiuiduo, etiā prout abstrahit à ratione naturæ specificæ: primo modo, necesse est vt sint consona rebus, ac propterea primo enti, competit nomen *Deus*, quia exprimit consequenter naturam suam, ac rationem intrinsecam, & essentialē, vt diximus cùm ageremus de Dei nominibus: nomē etiam *homo, bos, asinus*, & similia consimiliter sunt nomina specifica. & internè explicantia rei naturam, quæ variari nequeunt, propterea q; nomenclatura hominis est rationale, bouis, asini, leonis, rudere, mugire, rugire, & secūdùm Raymundū Lullium exprimitur *per are, tiuum, bile*, quę ait magis explicare naturas specierū, tum à priori, tum à posteriori per potentiam, & actum, quæ exprimuntur per hos terminos Lullij. secundo autē de indiuiduis agendo, sicut ea nominamus hoc nomine, ita & altero possumus appellare, nec nomen id erit speciei destructiuum, cùm denominatio talis ad libitum facta, non versetur circa specificam rationem, ac naturam specificam talis indiuidui, sed circa specialia accidentia, variabilia, & mutabilia quæ illi accidunt.

Nomina imposita ad placitū nō semper consona rebus.

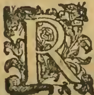
Nomina consequentia speciē, & indiuidua, solent esse diuersa.

QVÆSTIO IV.

Vtrum veritas reperiatur in omni operatione intellectus, tùm compositione, tùm simplici apprehensione, tum etiam in sensu.

ARTIC. I.

Veritas in omni operatione intellectus.

1 Ationi, & veritati consentanea videtur sententia asserens in omni prorsus operatione intellectus reperiri veritatem tùm simplici, tùm etiam compositiua, & diuisiua: id autem côprobemus rationibus, & authoritatibus, quæ idipsum conuincunt. inter rationes autem prima sit, veritas conceptionis, seù intellectionis habetur, cùm intellectus in concipiendo conformatur obiecto intelligibili, at in intellectione, seu simplici apprehensione potest haberi talis conformatio, ergo etiam in simplici notitia potest reperiri veritas. maior ex supradictis patet, est enim, *veritas, adæquatio, & conformatio rei cũ intellectu*; & probatur minor, intelligendo aurum, habeo simplicem, ac verum conceptum auri: intelligendo hominem habeo verum, simplicemq; hominis conceptum: tunc autem quæro aut implicat, vt quodquid est simplici notione possim intelligere, aut minimè implicat: non concedatur secundum, quia falsum: ergo dato primo, poterit per simplicem notitiam haberi veritas.

Entis conceptus simpliciter simplex.

2 Probatur etiam de conceptu entis id habemus, vt secundùm se formaliter consideratum, sit quid simplex; dixi *formaliter*, quia *potestatiuè* tentum abstrahit à ratione simplici, sicq; côprehendit vniuersa, quæ sunt, & quæ possunt esse: formaliter verò contemplatum, est omnino quid simplex: de conceptu autem, & quidditate simpliciter simpli axioma habemus vulgo receptum, quod aut totaliter scitur, aut ignorari patet hoc, quia ob id possum ignorare multa de homine, & aliqua scire, quia conceptas, quos contiuet, plures sunt, quorum alterum euenit vt noscamus, & ignoremus alterũ: at dum entis conneptus excludit formaliter plures alios conceptus, sequitur vt si de eo quidquam sciamus, vel secundùm totaliter sciamus, vel totaliter ignoremus. hoc supposito arguitur, côceptus entis est conceptus simpliciter simplex, ergo intellectus ens gnoscens apprehendit id sicuti est: sed apprehendere rem sicuti est, est apprehendere eam sub ratione veri, ergo in simplici etiam conceptione sistit veritas. Confirmatur, vltimæ rerum differentiæ, passiones ipsius entis, & vltimæ formæ sunt primo diuersæ: sed quæ sic sunt primo diuersa, simplici apprehensione aut totaliter sciuntur, aut totaliter ignorautur: non est dicẽdum quod semper ignorentur, quod namque non capit vnus intellectus, percipiet alter, ergo dum sciuntur, ita sciuntur sicut in re ipsa sunt, apprehendere autem, & scire rem sicuti est, est apprehendere, & scire eam sub ratione veri, ergo de simplici obiecto per notitiam percipimus veritatem.

3 Insuper, omne ens est verum, ergo omne verũ est cognoscibile, ergo omne simplex erit scibile. antecedens patet: & minor etiam: sequala autem nititur

Omne verum est scibile.

tur

tur superiori probationi; quia conceptus simplex, qualis est conceptus entis vel totaliter scitur, vel totaliter ignoratur. Adducuntur insuper Aduersarij ad inconueniens, est autem id, quod reperiretur aliquid, quod reuera non esset scibile: probatur quod quid est, seu simplex conceptus, circa quem non cadit compositio, & diuisio, non potest sciri simplici, neque compositiua apprehẽsione, ergo erit quidquam, quod nullo modo scietur: at id repugnat: vel namque repugnantia ad sciẽdum, & intelligendum de eo proueniret ex parte intellectus absolutè, vel ex parte obiecti simplicis, vel ex parte ipsius simplicis notitiæ, ac simplicis apprehensionis: nullum horum est dicendum. probatur primum, quia talis conceptus obiectiuus, seu tale ens nõ excedit vires intellectus vt intellectus est: probatur vtraque pars, non quidẽ superat vires intellectus, quia ens est obiectum intellectus, & maximè ens creatum, ergo sub hac ratione potest ab intellectu apprehendi: neque etiam implicat ex parte intellectus, vt intellectus est, quia etsi intellectus huius, vel alterius hominis rudis, & inassueti ad speculandum, & intelligendum non possit conceptum talem percipere, poterit idipsum præstare quicunque alter intellectus, acutior, assuetior, atq; promptior ad intelligendum, & contemplandum, ergò absolutè non implicat ex parte intellectus. Probatur secundum, obiectum quodcunq; & si sit simplex, est ens, omne autem ens est ab intellectu perceptibile, patuit, quia non excedit vires intellectus, & si vires superet intellectus humani, vel Angelici, nõ tamen excedit vires intellectus diuini, ergo nõ est repugnãtia ex parte obiecti simplicis. & si dices, ens omne cadere sub viribus intellectus, intelligi de intellectu componente, nõ autem simplici: id iam fuit improbatum, quia omne ens, etiam simplex, est ens verum, sed omne verum est obiectum intellectus, ergo etiam vt sic potest concipi. Probatur tertium, munus simplicis notitiæ est apprehẽdere simpliciter obiectum, vocatur enim prima, & simplex intellectus operatio, simplicium apprehensio, quæro autem quid facit intellectus cum tali operatione circa obiectum, aut enim apprehendit obiectum, aut non apprehendit illud: item aut apprehendit illud sub ratione veri, aut falsi, aut nec veri, nec falsi: non est dicendum quod nusquam apprehendat, non enim poterit subsequi secunda; & tertia intellectus operatio, non præcedente prima supponendo producere secundam, & tertiã: tum etiã quia & si intellectus vnus apprehendere nequit, apprehendet alter: nec dicendum apprehendere sub ratione indifferenti ad verum, & falsũ, quia dum apprehẽdit sub ratione qua est, & non habet impedimentum ad apprehensionem, sub altero quidem modo apprehendet vel veri, vel falsi: tum etiam quoniam vnumquodq; ens, prçcipuè simplex in sui natura verum est: licet enim comparatum ad alterum possit esse falsum, attamen omne ens, etiam falsum, in natura falsitatis verum est, quia verum est esse falsum, est enim verum quod sit falsum, quòd homo sit brutum: ergo nullum remanere videtur caput ad negandam veritatem in tali simplici, primaria, atque tenui operatione, & apprehensione ipsius intellectus.

4 Item simplices nutus, & simplicia signa causant cognitionem veritatis, quam continent, ergo in simplicib. potest esse veritas. prob. anteced. quia vtimur multoties nutibus, & signis, vt nostros explicemus conceptus, circulus enim in taberna est signum venditionis vini; fumus egrediens denotat, licet çquiuocè, ibi reperiri ignẽ: nutus etiam exteriores, indicant habitum hærentem animæ, & similia: at negare quod per talia simplicia signa veritas causetur, & concipiatur, est quasi primum negare principium in ordine ad potentias physicas, exteriores, & materiales. Confirmatur, quia etiam sensus ipsi veritatem percipiunt circa eorum obiecta simpliciter, & primo proposita; at non eam percipiunt discurrendo, & ratiocinando, vt efficit intellectus media compositione, & diuisione, vnde est vt simplici obtutu percipiat oculus, & auris primo, simpliciq; auditu, & tactus ipsomet experimento tangendi, & sic de cæteris, veritatem *Simplicia causant notitiam sui.*

ritatem simplicem sui obiecti, & falsitatem. hoc etiam probat D. Aug. l. 15. de Trin. c. 2. afferens, *absit à nobis, vt ea quæ per sensus didicimus vera esse dubitemus*; alias neganda esset res omnis, & obiectum omne per solum extrinsecũ sensum perceptibile. Quod si dixeris veritatem non apprehendi à sensu, sed ab intellectu subordinato ad sensum: id falsum omnino est, tum quia bruta carent intellectu, & ratione, quæ nihilominus per sensum operando percipiunt verum, & falsum, percipit. n. bos fænum, paleam, & herbam virentem, & aridam; percipit & canis baculum, & panem, illum veluti offensiuum, hunc velut proficuum: & percipit Ouis lupũ, percipit & matrem inter tot oues alias circumfusam: percipit deniq; ipsum brutum si conueniens, aut minus conueniens quandoq; sit id, quod edẽdum proponitur, vnde tanquam amarum, & insulsum percipiendo, relinquit illud, in quo & falsitatem apprehendit obsonij, atq; veritatem comprehendit pabuli proficui: veritas autem sistit in cõformatione potentiæ ad obiectum, siuè sensitiua sit, siuè intellectiua: experitur vero obiectum id non semper sibi conforme esse, nec difforme semper, ergo etiam est veritas in sensu. tũ etiam constat esse falsum, veritatem solummodo ab intellectu percipi etiam in rationalibus, quia sensus ipse discõuenienti affectus sensatione, continuo fugit, renuit, respuit, contra nititur, & violenter sub tali forma subsistit, vt patet de tactu aggresso à calore nimio, vel frigore, vel ab igne: & patet amplius in ipsamet voluntate, atq: naturali affectu cordis, quod continuo irascitur à natura contra disconueniens, & improportionatum obiectũ: & multò magis id conuincitur, quia & si ipse intellectus intendat se auertere à tali consideratione improportionati obiecti, non tamen se auertit sensus, nisi fortasse ex vehementi imaginatione alterius obiecti raperetur, vnde remaneret expers primæ sensationis, vt patet in raptu, seu potius in extasi: At cũ impedimenta ista non adsunt, nec prohibet, nec retrahit voluntas, intelligat, vel non intelligat mens, & ratio, sensus nihilominus facit sensationem suam, &

Sensus veritatem, & falsitatem percipit propositi obiecti.

percipit veritatem obiecti vt conuenientem, aut disconuenientem: sed plura inferius.

5 Dices, percipere vt conuenientem, vel disconuenientẽ spectare prorsus ad intellectum, nõ ergo sensus percipit hanc veritatem: probatur antecedens. quia requiritur discursus intellectus, vt conuenientia percipiatur, & disconuenientia, qui tamen non est in sensu: vbi autem est discursus, adest etiam diuisio, & compositio, sensus tamen nec diuidit, nec componit.

Obi... ur.

6 Dico disconuenientiam, & conuenientiam posse percipi dupliciter, vel directè, vel reflexè. primò modo, vnaquæque potentia tum intellectiua, tum sensitiua suum, vel alienum percipit obiectum sub ratione conuenientis, aut disconuenientis: nec ad hoc requiritur discursus, nec operatio intellectus, sed sufficit naturæ contemperamentum tale, & tale; ita vt subito sensus tactus v. g. experiatur vtrum ignis sit sibi conueniens, an incommodus, & in hoc agit, & operatur natura, quæ est naturalis instinctus, sicut in altero operatur intellectus componendo, & diuidendo: secundò autem modo non potest sic verum, aut falsum concipere sensus, sed erit operatio, & effectus solius intellectus: ratio quia *sensus non est supra seipsum conuersiuus*, nam quantũ non est conuersiuum, & reflexiuum supra quantum, vt sicut oculus non reflectit se supra se in videndo, ita non reflectit se supra visionem suam, videndo eam: quod tamen agere potest spiritualis potentia intellectus, atq; etiam voluntatis, voluntas nãq; vult, & amat, hæc quidem est directa operatio: & vult inde, & complacet sibi se velle, & amare, reflectendo se supra suos actus in infinitum: pariformiter intellectus reflectere potest supra se intelligentẽ, intelligendo se intelligere, cognoscendo intellectionem suam, & comprehẽdendo se intelligere verum: quæ quidẽ reflexiua operatio est effectus solius operationis secundæ intellectus, quæ est compositio, & diuisio, non autem operatio simplex, quæ vocatur simplicium apprehensio, hac namq; ratione intellectus, & sensus pari passu ambulant, quia per eam solummodo intelligitur

Sensus veritatẽ percipit directè tantũ, intellectus directè, & reflexè.

gitur obiectum primò directè tantū, quæ tamen simplex intellectio non est reflexiua, quia nec compositiua reflectendo se, sicut secunda: & hæc est mēs Aristotelis dum supra docuit veritatem, & falsitatem non in conceptu simplici, sed in compositione, & diuisione reperiri, neq; reperiri in sensu; hoc namq; modo loquutum fuisse censendum est, & hac sub distinctione resoluuntur rationes, & respondetur auuthoritatib. singulis in contrarium. & hæc quoq; est aperta mens D.Thomę, vt ibi expresè constat; quam etiā defendunt Ferrar. 1. contra g. c.59. Soncin. 6.met. q. 17. Fonsec. 4.met. q.6. Egid.quol.4.q.7.& Capreol.in 1.d.19. q.3.

Confirmatur ex Aristot.

7 Quam etiam docuit idem Arist. in 3.de anima c.6.dicens, *intellectum, qui est ipsius quod quid est, ex ipso quid erat esse, verum esse, & si non aliquid de aliquo.* vbi veritatem admittit etiam in simplicibus, licet intellectus non operetur componendo, & diuidēdo, quod indicatur per id quod ait, *& si non aliquid de aliquo.* expressius autem id docuit 9.met.c.7.dicendo, *in simplicibus esse veritatem per hoc, quod cognoscitur res secundum propriam quidditatem*, hæc ille. quidditas simplex etiā per primam, simplicemq; operationem intellectus apprehenditur; qui locus est valdè clarus, & negari non potest non id sensisse Aristotelem; vel Durand. in 1.d.16.q.5. Heru.quodl.3.q.1. D.Tho. 1.p.q.16.art.2.& Caet.

8 Dices Arist. 1.Perierm. c.1. ait *verum, & falsum in compositione esse*, & 9.met.c.vlt. atq; lib.6.c.2. dum ait *veritatem solum esse in intellectu, quia tantum in illo est compositio, & diuisio*; sic etiam vbi 3. de an.c.6. dixit *falsitatem non esse in indiuisibili mentis conceptione.* non inquam ex locis istis cōtrarietas elicitur in eius mente: etenim iuxta superiorem distinctionem, penes distincta concipiendi membra veritatem applicabūtur singulariter loca pugnātia: nam loquendo de veritate directè inspecta, seu de modo noscendi solùm directè, veritas etiam reperitur in simplici, ac primaria notione, & ita procedunt priora loca Aristotelis: quod si de modo cōcipiendi, tum directè, tùm reflexè fiat sermo, id reperitur in operatione compositiua, siuè diuisiua, et sic procedunt testimonia secūdo loco adducta. et sic etiam conciliantur pugnantes sententiæ Theologorum. Amplius autem declarari potest vterq; noscendi modus, ad hoc vt omnis fugiatur altercatio, quæ esset saltim in nomine; quando quis noscit intellectionē suam, et quando noscit se noscere, et intelligere, poterit quidem dici talis cognitio directè tendere in cognitionem cognitam, & in intellectū noscentem, & intelligentem: etenim verè in tali casu habebit idem penès seipsum rationem obiecti, & veri termini noscibilis, & terminatiui intellectionis, verèq; ipsa intellectio intellecta poterit habere rationem directi obiecti; nihilominus sistendo in rigore loquutionis, talis noscendi modus non poterit vocari modus noscendi directè, sed erit omninò reflexus, quia supponit modum directè noscendi: vbicunq; autem modus directus præcedit, quodcunq; subsequatur supra eundem noscendi modum, totum id vocabitur reflexum, & non amplius directum: comprobatur ex ratione radij directi, seu recti, & reflexi, præcedit ille, & rectò terminatur ad parietem, cum autem à pariete retorquetur, non amplius censetur rectus, sed benè reflexus: est igitur modus directè noscendi propria passio primæ operationis simplicis intellectus, quam etiam directam rationem intelligendi non negamus competere operationi eiusdem intellectus componenti, & diuidenti: nam talis simultanea positio duorum, vel diuisio est operatio actus directè tendētis super terminos componibiles, & diuisibiles: erit quidem directus, sed nō primus: non quidem primus cùm supponat anteriorem actum, erit autem subsequens, sed etiam directus: reflexio nihilominus eidem componenti, & diuidenti competit, non autem concipienti simpliciter, & id accidet cum alio actu non amplius recto, sed retorto redibit supra semetipsum, vel supra operationem suam, & hic vocatur reflexus. Respondent alij, dum negant Arist. in primaria operatione veritatē, loqui de veritate complexa, nō autem sim-

Veritas directè tantū in prima operatione, at in secunda directè, & reflexè.

Veritas incomplexa in simplici operatione: complexa in composit. & diuis.

simplici, & incomplexa: vel dicendum in prima operatione reperiri veritatẽ impropriè, in secunda verò propriè.

In actu signato reperitur in prima operatione intellectus: in actu exercito, in compositione, & diuisione.

9 Vel potest adhiberi distinctio de actu signato, & exercito, vt demonstretur veritatem actus exerciti consistere in compositione, atq; diuisione, signati autem in operatione simplici, & primaria. declaratur, cum nãq; concipio me intelligere, exercitium habeo actuale de reflexione, quam supra me ipsum experior, experiendo actualiter me esse reflexum supra memetipsũ: quæ reflexio in exercito actu non habetur absq; compositione: idem .n. indicat exercitium, si plenum sit, seu si extensum aliquo pacto sit, vt decet, ac actualem compositionem, diuisionemq; quæ sicut esse potest de quibuscunq; terminis componibilib. & diuisibilibus, ita etiam ferri potest super intellectum, & intellectionem suam, cognoscendo se habere eam, & actualiter intelligere, & noscendo vtrum verum intelligat, an falsum; at vero, cum simplici intellectione intelligimus hoc & illud, nulla acta cõpositione in exercito actu, actum quem exercere possumus per operationem alteram compositiuam, siuè diuisiuam, virtualiter includimus, & signamus tacitè in illa prima, & simplici conceptione intellectus: & hoc quidem verum est, quia veritates multæ in tali simplici obiecto continentur virtualiter, & in actu signato, atq; implicitè, quæ huc vsq; nõ percipiuntur neq; omnes quidem directè, neq; vllo pacto reflexè, non quidem omnes directè, licet vna vel plures, vel etiam omnes, iuxta capacitatẽ, & facultatem intellectus siuè hominis, siuè Angeli, siuè in ordine ad ipsum Deum: at nullo modo tũc reflexè, quia reflexio habetur per alium actum, qui sicut in componendo situs est, & diuidendo, ita quoq; remanet, vt actu exercito sit in compositione.

10 Accedit vltima ratio, quia Angelus, & Deus intelligendo non componunt, & intelligunt simplici perceptione intellectus, ergo ex se non implicat veritatem in operatione simplici reperiri: antecedens patet, quia nec Angelus, nec Deus discurrit, negato autem discursu negatur compositio, itẽ iam constat quod vterq; simplici actu intelligit obiectum: sed hæc ratio licet ab Aliquib. magni fiat, nullius tamen est roboris: & quidem de Deo, licet non discurrat, neç multiplicet actus cognitionis suę, nihilominus vnica Dei operatione intellectiua Deus intelligit seipsum, & cognoscit intellectionem suam esse de se ipso, & intelligit & scit seipsum intelligere, atq; noscit se verũ cognoscere, et noscit obiecta cognitionis suæ adæquatè comprehendi ab intellectione sua; eueniũt quidem hęc, et similia circa Dei intellectum, quæ in creaturis nos dicimus esse modos cognoscẽdi reflexè per multiplicationem actuum, et tamen Deus sic se habens nec componit, nec diuidit per multiplicationem operationum; sensus autem est, quod Deus intellectione simplici nedum percipit simpliciter omne noscibile, sed etiam quocunq; modo noscibile, quod in nobis non euenit nisi multiplicando actus, tùm recti, tùm reflexi: in Deo autem vnus est actus continens omnem modũ cognoscendi, semotis imperfectionibus, ratione, qua sua cognitio est infinita, et æquiualẽs omni nostro modo cognoscendi. De Angelo autem prædicta ratio non vrget apud omnes, Scotus enm ait Angelum discurrere: licet non cum tanta imperfectione, et temporis mora, cum quanta ipse homo, valet vero contra Thomistas negantes discurrere. Alia, quæ obstare vlterius possunt soluentur artic. sequ.

Dei simplex cognitio æquiualet omni nostro modo cognoscẽdi.

ARTIC. II.

Eadem sententia amplius confirmatur, & respondetur argumentis alijs in oppositum.

1 Pro nũc verò ad allatas ex Arist. authoritates præced. art. est iterum respondendum: non fuisse

Ari-

In simplici operatione veritas reperitur solum directè, in compos. & diuis. directè, & reflexè.

Aristotelis mentem negare veritatem reperiri in simplici notitia, atq; etiam in sensitiua operatione: sed tantundem in secundaria operatione mentis eam statuit modo artic. præced. explicato nēpè ad ipsā eandē operationē secūdā iudicare pertineat, & cognoscere veritatem cōceptam, obiectum cognitum sub ratione vera, atque cognoscere sic reflexè nonnisi ad ipsam operationem compositiuam, vel diuisiuam spectare, quod primariæ operationi non conuenit, nisi solùm directè, cum primario, simpliciq; obtutu obiectum percipiat; cogitare autem, & intelligere se cognoscere, ac similia agere, tùm directe, tùm reflexè, pertinere solùm ad operationem vlteriorem. Responsiones aliæ patent in præced. artic.

Iudicium nō est opus operationis simplicis, sed compositionis, & diuisionis.

2 Oppositum concessit Caetanus, asserens iudicium vt cognitum, seù veritatem vt cognitam posse etiam esse in prima, simpliciq, creata intellectione: at id constat esse prorsus, & alienū à D. Tho. & veritati oppositum, cum ad id agendum opus sit discursu, & ad interuētum discursus habeamus etiam compositionem, diuisionemq; sine quibus nequit fieri discursus, id autem peragere non est opus intellectionis, & notitiæ simplicis, sed secundariæ: plura infra. solū haberet locū in intellectione diuina, quæ unica existens, ac simplex, omnia permeat, atque vnico actu agit eá omnia, quæ intellectus creatus conficit plurimis operationib. directis, a reflexis.

Veritas est etiam obiectum sēsus.

3 Et de sensu etiam hoc idem docuit Arist. vt sit verus circa obiectum præcipuè proprium, & probatur habet enim 3. de an. t. 161. *sensus quidem propriorum est verus, aut raro admodū suscipit falsitatem*: & 2. de an. t. 63. docuit circa sensibilia communia decipi quidem, circa propria autem non decipi, vt visum circa colorem, vel lucem; auditum circa sonum, & similia. idemque 9. met. cap. 12. Mihi etiam negare veritatem sensus videtur stultissimum, eo enim posito, necesse esset firmas, ac stabilitas veritates rerum omninò eliminare, & haberet D. Augustini discursus locum, quo conuincit vbi supra, quod negatis sensuum asseuerationib. negaremus Romam esse, Galliam, Europam, cæterasq; Orbis partes, quas solo sensu percipimus, vel videndo oculis, vel auribus fidem præstando Enarrantibus se talia vidisse. Insuper de operatione hac sensuum quærere, aut sensus per eam aliquid agit circa propositum obiectum, aut nihil: non est dandum secundum, quia vel frustra admitteretur sensus, nisi exiret, vel exire posset in operationem, ad hoc namque sensus percepimus à Deo cōditore, vt mediis ipsis operaremur: quod si operamur, & aliquid agimus, quid quæso assequimur per talem operationem, aut enim percipimus veritatem de obiecto, aut falsitatem, aut neutrum illorum: non est dicendum quod neutrum percipiamus, quia cum vnūquodque obiectum sit ex se tale, vel verè, vel apparenter, sensus necessariò sub tali ratione id considerat, sub quali approximatione, dispositione, & qualitate sibi repręsentatur; nec dicendū posse semetipsum suspendere ab actione, & perceptione tali, quia agens naturale, cuius modi est sensus, sicut in potestate sua non habet agere, & non agere, ita non habet modum sic, & sic contrariè, & remissè, atque pro placito suo agendi, sed necessario operabitur conformiter naturæ suæ: cuius cōtrarium contingit in Agente libero vt sic; quòd si sensus cogitur ad operandum circa obiectum, igitur mediante tali operatione, quæ prima, & simplex est, aliquid operatur, operatio autem cùm sit sensitiua, quia est sensus, attinget obiectum sub ratione percipiendi sensationem simplicem de eo: at percepta sensatione, continuo vel condelectatur, vel fugit: siquidem est obiectū sibi consonum, condelectatur in ea operatione simplici ac sensitiua, & naturaliter cupit perseuerare; si verò tristatur quia sit disconueniens illud sensibile, etiam naturaliter appetit aufugere: at noscere naturaliter hoc, est noscere de obiecto veritatem, quia noscit naturaliter obiectum esse sibi conueniens, vel disconueniens, ideoq; dicere noscere verum, etenim veritas est obiecti ad potentiam conuenientia, proportio, seu conformatio, & è conuerso.

4 Quòd autem tale iudicium non

Nullo intellectu cōsiderante sensus non impeditus percipit veritatem sui obiecti.

fiat à ratione,& intellectu, id ostendimus sup. quia siue intelligat, siue non intelligat,iam sensus remanet,saltem malè, vel benè affectus ex sensatione, quam percipit, vt si quis in extasi eleuatus, admoueatur igni, vel candenti ferro, aut simile disconueniens apponatur super eius carne, non quidem sensus percipiat sensationem propter vehementem abstractionē, seu imaginationem, at dum ad pristinas vigilias reuertitur,& percipiet dolorem,& nouam experietur abstractionem:cumq; idem vigil est,& integro sensu, si ferro incidatur,vel torqueatur,necesse est vt sensus benè percipiat veritatem obiecti sibi improportionati: & siuè velit, siuè nolit percipere,vtique etiam seipso inuito aliqualiter percipiet dolorē, licet non adeo intensè, vt patet in patiente torturam, & procurante intellectum alio diuertere ne vehementem dolorem torturæ sentiat, & percipiat.

Vnicuique potentiæ sēsitiuæ correspondet sua cognitiua, & appositiua.

5 Et confirmatur, quia vnicuique potentiæ sensitiuæ sicut correspondet propria potentia appetitiua,ita etiam respondet propria cognitiua, vt probatur in lib. de An. per cognitiuam nō semper intelligimus potentiam intellectiuam,cum in Brutis non sit hæc facultas, at in ijsdem Brutis reperitur sensitiua, appetitiua, reperiri quoque necesse est cognitiua, qua vnūquodq; naturaliter noscit quodnam sit sibi cōueniens,seu disconueniens: & sic cōsequenter de sensu vt sensus est, naturali ductu noscit obiectū suum noscitq; verum, atque falsum esse, dum experitur sibi cōueniens naturaliter esse vel minus commodum:& talis ductus,seu naturalis notio,propriè vocabitur instinctus naturæ: quæ optima ratione talē instinctum cognitiuum cunctis indidit, vt percipiat naturaliter vnusquisque sensus præuio experimento veritatē, & falsitatem, atque consentaneitatem, & disconuenientiā sui obiecti: quod si actū à Natura non fuisset, posset vnusquisq; sēsus esse apprimè obnoxius interitui, & discerptioni: nisi.n.naturaliter perciperet dolorem, & disconueniētiam ferri,& ignis, positus in igne, & suppositus ferro, sisteret in tali passione libenter,sicq; præsto vnumquodque esset obnoxium morti, & interitui, nec natura prouidisset de ijs, quæ opus essent ad conseruationem vitæ pro quāto supremo placet Conditori: inter cætera autem ad id necessaria, præcipuum est noscere, & percipere quodnam obiectum sit congruum, & quod minus congrui ipsi sensui.

Aristoteles qualiter negat veritatem in sensu?

6 Cùm verò negauit Aristot. veritatem in sensu: negasse dicitur ad modum expositum de intellectione simplici, vt non sit veritas in sensu sub ratione obiecti cogniti reflexe, non enim sensus percipit,nec discurrit,nec concipit se percipere veritatem, sicut per simplicem intellectionem non noscit intellectus se verum intelligere reflectendo se supra seipsum per talem primariam operationem, ita neque id præstat sensus, licet verum percipiat obiectum, & condelectetur in ipso,nō per cognitionem, qua cognoscat se in bono, & commodo obiecto sistere,sed per naturalem instinctum, quo vnumquodque sigitur in suo bono: aliunde tamen non componit, nec diuidit,nec vt sic percipit veritatē, quia sicut quātum non est reflexiuum supra seipsum, ita neque reflectitur super operationē suam:vt deduximus.& ad hunc sensum etiam loquitur D.Ansel. de verit. c.6. negans veritatem à sensu,& collocans eam in sensu aliquo interiori. est etiam Aristotelis 3. de an. cap. 6. Vel dicendum magis Aristotelem curasse de veritate intellectus,quam sensus,quia illa est propria hominis, hæc communis homini,& bruto.

7 Dubitari tamen potest quomodo possit veritas esse in simplici cognitione, seù apprehensione, atq; sensatione,cùm per talem operationem nec intellectus,nec sensus valeat iudicare; ratio, tum quia iudicium conuenit soli actui compositiuo, & discursiuo:tum etiam,quia simpliciter apprehendere non est iudicare, sicu nec discurrere. insuper cùm proponitur quæstio, exempli gratia, vtrū cras pluibit, apprehendit quidem intellectus notitia simplici propositam dubitationem, sed nōn statim iudicat,& si iudicat,vtique per alterum actum iudicabit, quā per actum simplicem,& apprehensiuū, quia apprehendere non est componere,& per consequens non est iudicare;

con-

confirmatur quia in iudicio fit discussio, & examinatio, interuenit discursus, insumitur tempus, quæ non adueniunt in simplici, ac primaria intellectione, seu sensatione. & specialius vrgetur de sensu, qui non reflectitur supra seipsum, iudicando de actu suo, nec componit, aut diuidit, igitur nec iudicat.

Iudicium vtrum in prima, & secūda operatione intellectus.

8 Respondemus tamen vtrobique reperiri iudicium, tum in operatione simplici intellectus, & sensus, tum etiā in compositione: attamen non æquè perfectè, verum enim, & perfectum, atque integrum iudicium reperitur in vlteriori actu compositiuo, quo statuimus prædicatum conuenire subiecto, vel disconuenire, & hoc etiam sensu loqui solent Philosophi admittentes veritatem in compositione: in operatione autem apprehensiua, & simplici, atque etiam sensatione reperitur quidē, sed non sic imperfectè, & integrè: de intellectione constat, quia apprehendendo, etiam aliquo modo, & si imperfectè iudicamus: licet priori signo naturæ præcedat apprehensio, & posteriori subsequatur imperfectum iudicium: de sensatione autem est absolutè asserendum quod per eam apprehendit, & iudicat perfectissimè brutum, & sensus de suo obiecto: quis enim negabit Ouem dum lupum videt, iudicare, & apprehendere illum, tanquam inimicum, atq; propriā cognoscere matrem inter centum oues consimili vellere, ac lana indutam: hinc etiam sensus vnusquisq; de suo iudicat obiecto; immo vnusquisque experitur suam operationem, & scit se operari, licet sit sēsus materialis, atq, corruptibilis: ita docet de oculo Arist. 2. de anim. cum dicit, quod *visus videt se videre, & dicit esse visionem coloratam.* & idem in lib. de memor. docet Canem fugere eo ipso, quo videt baculum eleuatū, quo vapulabit: at nulla reflexio reperitur, nec compositio in Brutis, & in sensib. ergo per eam simplicem sensationem, qua simpliciter apprehendit, videtur etiam iudicare; quod si Aristoteles videatur fateri sēsum reflecti supra seipsum, non est id accipiendum, quasi verè se reflectat, id quod soli competit potentiæ immateriali, & intellectui, sed in eo sensu loquitur, quod sicut operando circa obiectum suum, experitur concipere delectationem, & passionem, ita etiam dicatur quasi experiri se videre, audire, & in vniuersum sētire: non experitur sentire eo modo, quo experitur intellectus se intelligere, sed modo consimili dicitur per naturalem instinctum noscere obiectum suum, & operationem tendentem ad tale obiectum, ex qua operatione recipiat delectationem, & amorem.

Responsio Aliorum eluditur.

9 Dicunt alij id prouenire propter sensum aliquem interiorem, vtputa sensum communem, vel æstimatiuam, vel aliam consimilem potētiam internam, quæ iudicet ob immissionem speciei à sensu exteriori, non autem quod sēsus ipse exterior iudicet, ita Albert. lib. 1. de anim. tract. 4. quem sequuntur & multi: at id non est vniuersaliter verū; quamuis enim in Brutis ita sæpius accidat, & in cęteris sensibilibus; tamē absq; tali recursu ad internam potentiam experimur quod sensus ex se solo iudicat quandoq; conueniens, vel disconueniens obiectum: patet in sensu tactus, qui si admoueatur ad ignem, continuo iudicat per naturæ instinctū, illud agens esse sibi disconueniens: nec est opus recurrere ad sensum internū, quia dato quod homo nolit apprehēdere ignem vt obiectū disconueniens, apprehendet tamen sensus sub ratione omnino disconuenientis, ergo signum est, quod etiam in sensu est vis iudicatiua; & non mirum, quia cum natura non deficiat in necessarijs, sicut sensui contulit virtutem appetitiuam, ita etiā præbuit vim cognitiuam conuenientis, & disconuenientis obiecti, quæ vis, seu virtus, est solus instintus naturæ.

Vtrum in voce simplici sit veritas.

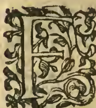
10 Obstabis vltimò, in voce simplici non est veritas, ergo nec in simplici operatione. Respond. negando anteced. est enim ibi veritas directè, non reflexè: in actu signato, non exercito: simplex, non complexa: impropriè, non propriè, quia non ad primam operationem pertinet iudicare, sed ad secundā: veritas autem propriè, & rigorosè loquēdo, pendet ex iudicio, & discursu: vnde in simplici operatione aderit quidem veritas, at non sic propriè.

Ff QVÆ-

QVÆSTIO V.

Vtrum falsitas posit esse in prima intellectus operatione.

Probatur pars affirmatiua.

1 Alsitatem reperiri in prima operatione intellectus his suaderi potest 1. reperitur veritas in prima operatione intellectus, ergo et falsitas: antecedens ex præcedentib. articulis constitit, et probatur consequés, quia *oppositorum idem est indicium, & opposita habent fieri circa idem.* 2. fallitur quandoque sensus in simplici apprehensione obiecti, ergo et intellectus in sua simplicium apprehensione, probatur consequens, non enim est maior ratio de vno, quam de altero. Antecedens probatur auctoritate, et experiẽtijs: authoritas est Aristotelis, qui 2. de an. c. 6. ait *sensum falli circa sensibile cõmune*: idemque saltim raro euenire docet lib. 3. t. 161. et 4. met. t. 26. Experientiæ sunt multæ, vtpote Ebrius domum euerti videt, cuntaque à suo ordine discedere. Febri laborans dulce apprehendit vt amarum. Rusticus solem admodum debito æstimat minorẽ. in collo Columbæ apprehenduntur, sicut et in Iride, qui non sunt, colores: Ex præstigijs multa cernuntur veluti vera, quæ tamen non sunt: atque ex naturali magia ex applicatione actiuorũ ad passiua aspiciuntur quæ re vera nõ sunt talia. auricalchum pro auro: Hæc thorẽ falsum pro vero, vt in tragædijs euenit, et similia.

In prima operatione nequaquã falsitas.

2 Verum communis est sententia minimè in prima, simplicique operatione ad esse falsitatem. ita Albert. 2. de an. tract. 3. c. 5. Apollin. q. 13. D. Tho. 1. p. q. 17. art. 3. Egid. quodl. 4. q. 17. Ferrar. 3. contrag. c. 59. idemq; Aristoteles 9. met. cap. 12. ac 3. de anim. cap. 6.

Probatur.

3 Hinc ergo dicimus in simplici operatione non adesse falsitatem. Fundamentum sit, quoniam falsitas consistit in iudicio: at intellectus per primã operationem non iudicat, sed simpliciter apprehendit, ideoque appellatur prima operatio, simplicium apprehensio: verum quia secunda operatio est, quæ iudicat, hinc est vt in ea consistat falsitas, aut veritas. Rursus veritas, et falsitas habetur ex comparatione subiecti ad prædicatum: qua in re si reperitur conformitas vnius ad alterum, erit ibi veritas, si difformitas, falsitas: comparare autem non conuenit simplici operationi, quia munus eius est apprehendere, simpliciter, non autem comparare. Rursus falsitas, veritasque pendet ex actu compositiuo, collatiuo, ac diuisiuo: dũ namq; compono Animal cum homine, habeo veritatem: dũ diuido ab homine animal, habeo falsitatem: dumque cõfero vnum ad aliud, habeo veritatem, vel falsitatem, iuxta collationem rationabilem, vel irrationabilem: at hæc non præstat simplex operatio; propterea namque appellatur simplex, quia non componit, non diuidit, non comparat, non confert. Insuper, simplex, seu termini simplices, talis sunt naturæ, vt vel totaliter sciantur, vel totaliter ignorentur: ex hinc colligitur non adesse in simplicium apprehensione falsitatem.

In prima operatione adesse põt simplex nescientia, nõ autẽ error.

4 Dicimus secundò & si non adsit falsitas, adest tamen quædam simplex nescientia: non dico, error, sed nescientiæ: longè quidem differunt error, & simplex nescientia: ille namque fundatur super actu collatiuo, & compositiuo, siuè diuisi-

uisiuo intellectus, vt comparando hominem ad Asinum sub ratione conuenientis in specie eadem &c. siue diuidendo animal ab homine,&c.hic adest error,& ignorantia:at semota collatione,& cōparatione, siuè diuisione vnius ab alio,irrationabili, & improportionata, si intellectus non percipit obiectum vt par est, non dicitur ignorare, nec errare,sed simpliciter nescire,cum hæc pertineant ad secundam operationem intellectus: adest ergo in simplicium apprehensione quandocunque non ritè, vt fas est, apprehenduntur, adest,inquam,simplex ne scientia.

5 Dices,simplex aut totaliter scitur,aut totaliter ignoratur: ergo adest error, & ignorantia: Resp. sumi latè ignorantiam, non rigorosè, & presè; sumi,inquam, pro simplici nescientia.

In prima operatione falsitas virtualiter, quomodo.

6 Dicimus tertiò in prima operatione posse adesse falsitatē virtualiter, & per accidēs,explicatur:etenim possunt simplicia non vt fas est, intelligi per secūdam operationem intellectus, vt passim contingit, ergo stat in illis falsitas radicalis,virtualis, & per accidens. Dixi virtualiter,quia non reperitur in ea falsitas formaliter; quādoque enim intellectus percipit rem sub terminis simplicib.& incomplexis,vt animal,lapis, lignum: quandoq; percipit eos prout compositos,vel diuisos, cōplexos, seu inconnexos: primum munus formaliter tentum indicat id solummodo, ad quod terminatur vt animal,lapis,lignum, &c. & hæc simpliciter vt sonant, concipit:secundum verò indicat vnionem extremorū,sicut connexionem prædicati ad subiectum:quę si vera erit, vt animal cum homine, dicendo homo est animal, aderit veritas: si falsa, falsitas: talis autem connexio radicaliter, & in virtute reperitur in terminis simplicib. quia termini simplices sunt causa materialis compositionis,propositio namque fit, & pendet ex terminis:igitur dum propositio falsa, vel vera continetur in terminis virtualiter, dicetur falsitas pendere virtualiter,& per accidens ex eis. Adnotandum est tamen falsitatem non contineri, ita virtualiter in terminis,vt termini sint causa falsitatis ex se:id nāque est falsum, sed id intelligitur occasionaliter virtualiter,quia termini sunt materia compositionis, & diuisionis: diuisionem vero, & compositionē falsam facit intellectus, ergo formaliter falsitas est in intellectu;non enim verū est,quod termini isti animal, & lignū, postulant copulari sub ratione prædicati, & subiecti, dicendo animal est lignum: ergo falsitas hæc non est in terminis, sed dicitur intellectus ex terminis sumere materiam, & occasionem, vt eas copulando,vel diuidendo sit verus, vel falsus.

Ad obiecta

7 Ad obiecta respondetur, & ad primum negatur paritas, potest namque adesse veritas, non autem falsitas; ratio differentiæ est, quia qui rem intēndit cognoscere,vel quidem attingit illam per intellectum, vel non; si primum, ergo adest veritas, quia conformatur intellectus obiecto, & adæquatur illi; si secundum, ergo nescit illud: non autem dicendum errare, seu esse falsum circa illud, quia quando nescitur aliquid non dicitur intellectus circa illud propriè,& in rigore errare; dū namque rem scire,componendo,& diuidendo nitimur, tunc dicimur posse errare, & falsò discurrere, at per primam operationem nil horum facimus, sed simpliciter apprehendimus,ergo si nō attingimus obiectum, dicimur simpliciter illud nescire, adest igitur simplex nescientia, non error.

8 Ad Aristotelem patet qualis error contingat circa ea ex dictis, & ex dicendis, vnde

Ad experientias respondetur.

9 Ad experientias quidquid Alij dicant,respondendum siuè sensum,siuè intellectum non falli per simplicem illam sensationem, siuè apprehensionē; ratio quoniam sensus v.g.linguæ,seu gustus febricitantis apprehendit potū prout eius palatus,et gustatiua potentia sibi repræsentat; at palatus prout bili affectus,afficit cibum, et potum amaritudine, ergo vt amarum sibi repræsentat, dum vero rem intellectus percipit,prout repræsentatur, non dicitur in rigore errare: ita Sol dum Rustico apparet minor terra; colores in collo columbæ,in Iride;Aurichalcum, Comædus, præstigiata,et huius generis;dum namque colores ibi repræsentantur,tanquam colores sensus, et intel-

tellectus percipit; tanquam aurũ æstimat auricalchum; minorem putat solem, quam sit; sic de singulis, quoniam percipit rem, vt repræsentatur, ergo percipiendo, prout repræsentatur, non errat, agendo sic per simplicem suam operationẽ, & hęc apparet nobis probabiliora, præter responsa Aliorum.

Obiectio diluitur. 10 Dices igitur nunquam contingeт errare, nusquam falli, prob. quia multa percipimus falsa, quæ verè falsa sunt, ergo non errabimus percipiendo falsa. Respondetur, quod aliud est apprehendere, aliud iudicare: loquendo de apprehensione, in ea non est error; sed ad summũ nescientia, nescire enim potest quid sit; loquendo de secundo, ibi adesse potest error; quoniam postquam sensus, seu intellectus prima operatione simpliciter apprehendit, vel amaritudinem in potu, vel colores in columbæ collo; vel solem minorẽ terra, non debet ibi sistere, sed vlterius procedendo inquirere, & iudicare vtrũ vera sint hæc; quod si assentiat, falsus erit; si dissentiat, verus; hoc autem iudicium, & inquisitio nõ spectat ad simplicem apprehensionem siuè sensus, siuè intellectus, ideoque non ei tribuitur, vt possit, in rigore, & propriè loquendo, errare, sed rem ipsam scire, vel simpliciter non scire.

QVÆSTIO VI.

Vtrum ètiam in operatione sensitiua, possit reperiri falsitas, vbi etiam expeditur tota materia falsitatis.

1 Oc autẽ est, quod art. præced. examinãdum proposuimus, vtrum .s. sicut veritatem admisimus reperiri in operatione sensus, atque simplici operatione intellectus, etiam concedere debeamus vtrobique reperiri quandoque posse falsitatem: ij namque, qui primum negarunt, coguntur & negare id, de quo quæritur; sed nos sicut primum concessimus, ita & admittere nitimur secundum: sed maioris intelligentiæ gratia permittamus nonnulla necessario requisita ad explicationem ipsius falsitatis.

Falsitas quid. 2 Primum sit: *falsitas nil aliud est, quàm inæqualitas intellectus ad obiectũ, vel è contra.* patet autem descriptio ista, quia falsitas nil est, nisi negatio veritatis: ergo totum quod veritas includit, excludit falsitas: sequela tenet ex ratione, & natura oppositorũ, vt quod vni competit, alteri negetur, atq; vnum sit alterius destructiuum, & corruptiuum. competit autem ex dictis supra, veritati conformitas rei ad intellectũ, & idæam, igitur falsitas totum id destruendo, solùm sistit in intellectus, & rei inæqualitate: & in hoc etiam sensu loquitur D. August. 7. confess. *falsitas est, qua putatur esse, quod non est*: igitur intellectus aliter concipiendo rem, quam sit, non conformat seipsum ipsi rei, & lib. 83 q. quæst. 32. tom. 4. *omnis, qui fallitur, id, in quo fallitur non intelligit*: non intelligendo autẽ modo congruo, & conuenienti, fallitur, & non conformat se obiecto intelligibili: & lib. 2. soliloq. cap. 6. tom. 1. *eas res esse falsas nominamus, quæ verisimilia apprehendimus*: apprehendere autem verisimiliter, non est adæquatè cõformari ipsi rei in apprehendendo: & deniq;

Arist.

Arist.5.met.tex.34.*falsa dicuntur quæcunq; apta nata sunt apparere, aut qualia non sunt, aut quæ non sunt*: hæc ille, sed ex tali apparentia extrinseca falsus remanet intellectus, quia deficit in adæquata côformatione sui cum re cognoscibili, igitur si falsitas dicta est à fallendo, id autem sistit in nègatione conformitatis ad obiectum cognoscibile, vel è contra, remanet statuta descriptio, vt *falsitas sit inæqualitas intellectus ad obiectum, & è contra.*

Falsitatis materia.

3 Et hinc constare potest ex multis capitibus genericè loquendo desumi posse denominationem falsi, seu falsitatis: siuè enim dè intellectu, siuè de sensu, siuè de obiecto ipso efferri potest falsitas, seù ratio falsi: De obiecto quidem cognoscibilii habemus eam, cùm falsitatem terminat, eamq; in semetipso subiectat, quomodo Idolum dicimus esse rem falsam, quia verè est falsus Deus: immo sub hac ratione nihil est, quia in se non est Deus, quin potius vt sic, quatenus existimatur esse Deus, tollit ex mente Idolatrarum verum Deum, qui est ens entium, fons, & origo entium, quo ablato nihil esset in mundo, & non essent entia, & in hoc etiā sensu loquebatur Paul. 1. Corint. 9. *scimus quia nihil est Idolum*. & sub ratione eadem ipsum nominat *mendacium* Rom.1. quia iuxta Dauidicum psalm.113. *os habent, & non loquentur, oculos habent, & non videbunt, pedes & non ambulabunt*: proptereaq; speciem apparentiæ continent, sed non sunt, ob idque fallitur intellectus Ethnici, dum veritatem aliter apprehendit, quā verè sit: id autem proponitur ex inadæquata conformatione intellectus ad obiectum. Consimiliter loquitur D. August.lib.2. soliloq. cap.10. cùm ait, *Tragedum repræsentantem personā Hectoris, esse falsum Hectorem*: & Arist.5. met 34. *diametrum esse falsum commēsurabile costæ*. Ex parte etiam sensus contingere poterit, vt quia sit ad experiendam veram rei sensationem indispositus, qua ratione accidit, vt febricitanti dulce appareat amarum, inde verò & fallitur, & multoties intellectus inexpertus idipsum iudicat, intellectus autem Medici non fallitur in eo, noscit enim veritatem obiecti, & deprauationem sensus, atq; fasitatem. Res insuper vel minus approximata quam opus sit ad operationem, vel incongruè disposita, vel rei alteri similis, occasio est cum similibus accidentib. vt falsitas percipiatur in sensu, & in intellectu, vt de Iride, in quo veri iudicantur colores, qui tamen non sunt; in Auricalcho etiā, quod existimatur verum esse aurum, quod tamen non est, & similib. siuè id proueniat ex impotentia intellectus. siuè ex accidentib. alijs, constat in his esse mendacium, & falsitatem, iuxta etiam illud psalmi 4. *vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium*: quo in loco idem sonat, ac *falsitatem*, etenim de creaturis idē dixerat psalm. 115. *omnis homo mendax*, & Salomon Eccl.1. *vanitas vanitatum, & omnia vanitas*, siquidem solus Deus verax, & in eo solùm reperitur vera ratio boni, veritas, & æterna, ac immutabilis subsistētia, qui in se nec fallitur, nec cæteros fallere potest: ideoque in creaturis sistendo, vt quia entia defectibilia sunt, ideo de eis ait Dauid, *omnis homo mendax*. hęc generatim de nominis notione.

Falsitas nō est naturalis passio entis.

4 Secundò aduertimus falsitatem non esse naturalem passionem, seu proprietatem entis; ratio est, quia passio competit omni, & semper: omni quidē contento sub subiecto suo, & semper eidem conuenit: at falsitas nō sic competit, neque omni enti, neque semper: probatur, quia nusquā conuenit Deo, non Angelis semper, neque semper homini, neque semper vnicuique enti, licet competat quandoque eis: tum etiā quia entis passiones debent esse positiuæ, sicut subiecti natura est etiam positiua, falsitas autem est negatio, cū neget veritatem. Dices, passiones & accidentia contraria habent fieri circa idem subiectum, veritas autem, & falsitas opponuntur, ergo si vniuerso enti competit veritas, etiam competit & falsitas. Respondeo passiones euenire circa idem subiectum genericum, & specificum semper, non autem circa omne subiectum indiuiduale, & numericum: vnde rationale, & irrationale sunt differentiæ oppositæ, quæ quidem eueniūt semper circa idem subiectum genericum, quia animal vel est ratio-

Contraria habēt fieri circa idē, declaratur.

Passiones contrariæ an circa idem subiectum.

nale,

nale, vel irrationale, non autem circa idem subiectũ numericum, quia si rationale competit homini, non competit eidem irrationale: similiter album, & nigrum competunt subiecto generico qualitatis, non autem speciei albedinis, quæ nusquam est nigra: competunt tamen successiuè subiecto indiuiduali. Respondeo secundo quod id verum est vbi passiones contrariæ sunt accidentia separabilia à subiecto: tunc enim vna dempta, potest altera subintroire, non autem vbi habent rationem inseparabilium, etiam in subiecto numerico, & indiuiduali: exemplũ sit de homine, circa quem habemus passiones oppositas, vt risibilitatis, & flebilitatis, beatificabilitatis, & damnationis: quarum altera passio saltem in actu secundo est separabilis à subiecto tum specifico, tum indiuiduali, non enim semper necesse est vt rideat, ideoq; potest cessare risus, & aduenire fletus: neq; absolutè necesse est vt saluus fiat, ideo multoties damnatur, & è contra: at loquendo de his eisdem passionibus, & similibus in actu primo sẽper insunt. Deo autem adeo est connata veritas, vt omnino repugnet falsitas: & cùm nullatenus cessare possit à veritate, nullatenus etiam subijci poterit falsitati: quia veritas, & falsitas sunt quidem passiones contrariæ, quæ fieri possunt circa idem subiectum genericè tentum, vt est ens, at non fieri queunt circa omne subiectum indiuiduale, vt est Deus: circa cætera verò indiuidualia subiecta fieri poterunt, loquendo de subiectis creatis, siue specificis, siue indiuidualibus, vt circa Angelum, qui *in veritate non stetit*, Io: 8. & circa hominem, de quo dicitur, *omnis homo mendax.*

5 Dices eo ipso, quod res in se vera est, eo etiam sequitur vt comparata ad alteram sit falsa, vnde falsitas erit passio communis toti enti. prob. anteced. quia eo ipso quod homo secundùm se verus est, quia est talis naturę, eo ipso est fallus, quia nõ est bos, asinus, lapis, & similia, vnde dicere ipsum esse lapidem, bouem, asinum est falsum, ergo etiam falsitas est cognata passio omni enti. sed hoc argumentum friuolum est; primò quia ideo tes vna dicitur respectu alterius falsa, quia rei illi competit repræsentare, vel esse imaginem, & Idolum rei alterius, cumque minus aptè contineat, & minus congruè repræsentet, inde vocatur falsa, & mendax res illa: homo autem non habet ex se vt repræsentet lapidem, asinum, & vniuersa cætera entia, ideo ad notitiam hominis, quatenus comparatur ad illa alia, non sequitur ipsum hominem esse falsum Item si hoc esset verum sequeretur Deum benedictum esse ens falsum, quia cum ex se repræsentet naturam suam, & cum ex se sit verus Deus, quatenus tamen non sit verus lapis, non verus Angelus, non verum cœlum, & similia, erit in seipso falsum. Sequitur etiam Chimeram in se esse ens falsum, & Auricalchum, & mortem, & negationem, ac priuationem, ac tenebras esse falsa, cuius tamẽ oppositum est verissimum: & probatur. supponendo hæc omnia in genere suo nõ esse falsa, sed vera: etenim mors nõ est falsum, sed verum, quia verè habet talẽ conceptionẽ, quę sibi cõpetit, vt verè sit mors, & priuatio, & negatio vitæ: ac tenebræ sunt in genere suo vera, & non falsa, quia verè competit negationi, priuationi, ac tenebris talis priuatio lucis: ac demum chimera, & auricalchum in suo genere sunt etiam vera, quia licet chimera sit ens à ratione fictum, & imaginatum, nihilominus in genere chimeræ est vera chimera, & auricalchum licet in ordine ad verum aurum sit aurum falsum, tamen in genere auriealchi est verum auricalchũ, cum habeat quæ expediunt auricalcho: hoc supposito, si res in se, & genere suo vera, esset falsa in ordine, & cõparatione ad aliud, quod non continet, vel quod non est ipsum, sequitur chimeram, mortem, negationes, priuationes, & similia esse entia falsa, seu nõ esse vera in genere suo: licet enim non mereantur nomen entis, tamen in genere suo sunt vera. item nullo intellectu cogitante, & comparantè inuicem obiecta, sequitur nihilominus vnum, & alterum ex se solo esse verum: & si per impossibile nõ faceret diuinus intellectus comparationem illam, adhuc verũ remaneret in se obiectum, & non falsum, quia tale est in genere suo. Deniq;

Omne ens siuè positiuum, siuè priuatiuũ in genere suo est verum.

Falsitas nō est cognata omni enti. niq; peccatum de suo formali nihil est, cùm sit pura priuatio, carentia, & negatio rectitudinis, ac iustitiæ: at peccatum & si pro formali non sit ens, nihilominus est dicendum quod in genere suo habet esse verum, quia est vera offensio Dei, vera culpa, & vera legis transgressio. remaneat igitur vt non sit passio cognata enti falsitas, nec omni enti competit, quia non Deo: nec semper conuenit cuicũq; enti, etiam creato, & finito.

Falsitas, et Veritas quomodo opponātur sententia Aliorum. 6 Tertio addimus veritatis, atq; falsitatis pugnam, & oppositionem: alterum namq; alteri obstat, & opponitur, vt patet, quia alterũ ab altero tollit propriam rationem, & naturam, cũ alterum in adæquatione sistat, & alterum in destructione adæquationis, vt dictum est: quæritur autem qualis sit hæc pugna, & qualis oppositio, vtrum contradictoria, disparata, an verò contraria. Dixere quidam opponi negatiuè tanquam affirmatio, & negatio, quia totum quod affirmat veritas, negat falsitas. immo ipsum esse, & componere, seu cõstruere vocatur ab Aristot. *affirmatio*, sicut destruere nominatur ab eodem *negatio*: constructio autem per veritatem habetur, qua cũcta sunt verè entia, possibilia, vel actu: falsitate autem destruere intendimus, dum intendimus veritatem negare. ergo opponuntur tanquam affirmatio, & negatio. Diuus Tho. artic. 4. docet opponi cõtrariè. & subdit quod vtrũque addit aliquid positiuum; de veritate patuit supra. & de falsitate expressè concedit quod addit aliquid: & probat ex Arist. 2. perih. cap. vlt. vbi docet, *falsam opinionem esse opinioni veræ contrariam.* & idem 4. met. t. 27. ait, *est enim falsum, ex eo quod dicitur, vel videtur aliquid esse, quod non est, vel non esse quod est.* ex quibus authoritatib. duo elicit D. Tho. alterum est quod falsitas aliquid addit: & alterum, quod veritati opponatur contrarie.

Falsitas nō semper addit quid positiuum. 7 At ista duo non videntur posse subsistere: non primùm, quia non semper falsitas addit aliquid, probatur ex eadem authoritate proximè allata, cũ dicit, *falsum esse, vel quia videtur esse, quod non est, vel non esse quod est*: vbi duplicem assignat Arist. rationem falsi, vel attribuendo rei, id quod non est, vel negando ab ipsa absolutè id quod est: primus quidem modus consistit in additione alicuius realis, dum attribuo homini entitatem lapidis: at secundus consistit in simplici negatione totius esse secundum Arist. absq; noua additione alicuius vlterioris, vt cum quis negat cælum, & mundum, hic. n. nulla facta additione, reperitur simpliciter falsitas, ergo absolutè non addit semper falsitas aliquid supra rem, de qua est falsitas. Conuincitur hoc idem ex definitione blasphemiæ, est namq; blasphemia *maledicentia contra Deum, & sanctos, vel addendo quod non licet, & quod non est, vel negando quod ipse Deus est*; qua in re, positiuum reperitur, & negatiuum; penès primum, iam cõstat reperiri veram, & realem additionem, vt addendo Deo caput, pedes, brachia, & similia; & penes secundum, nulla facta additione etiam habebitur ratio blasphemiæ, vt negando Deum esse, negando esse Trinum, esse summum ens, &c. at ipsamet blasphemia nil aliud est, quam falsitas, & mendacium: ergo ratio falsi non semper consistit in additione. repugnat etiam ipsimet nomini, & voci falsitatis, quæ de suî primo signato importat quid negatiuum, vnde pro significato formali, & secundo intentionaliter capto, est pura negatio: quod si aliquando reperiatur facta additio, importabuntur ibi duo, & positiuum additum, & negatiuum: primum patet sistere in additione noui prædicati, & secundum habet locum in falsa additione talis enunciati.

8 Nec alterum, quòd prædicta opinio addebat videtur absolutè verum, quod s. falsitas opponatur contrariè veritati; probo, cum dico hominem esse, dico veritatem, cum autem dico nõ esse hominem assero falsum: at esse, & non esse non opponuntur cõtrariè, sed contradictoriè; ergo absolutè non interuenit contraria oppositio. maior est D. Aug. l. 2. soliloqu. c. 5. Respondet D. Tho. quod quatenus apprehenditur per intellectum esse, & non esse, eatenus sunt contraria; simpliciter tamen, assereret esse, & non esse, fore contradictoria. Sed responsio non euacuat rationẽm, & prob. sicut res se habet ad *Falsitas vtrũ opponatur contrariè veritati.*

esse,

esse,& non esse, ita se habet ad cognosci:sed res in ordine ad esse, & non esse se habet contradictoriè, ergo intellectus concipiens rem eandem sub ratione essendi, & non essendi, concipiet eam sub oppositione contradictoria; maior propositio pendet ex vulgato axiomate,quod *sicut res se habet ad esse, ita ad cognosci*,sequitur etiam vel nunquam intellectum posse concipere cõtradictoria, vel cum concipit contradictoria non concipere ea vt contradictoria,sed solum vt contraria, vtrũq; autem est falsum, & probatur,intellectus concipiendo esse,& non esse,concipit per te sub ratione contrarij,ergo non apprehendit sub ratione contradictorij;si dixeris, apprehendendo sub ratione contrarij, apprehendere implicitè sub ratione contradictorij quia contradictorium includitur in contrario; id licet sit verum quoad includi, quia si inter albedinem, & nigredinem est veritas contrarietatis, multo magis aderit veritas contradictionis,quia verè vnum non est aliud,& vltra hoc,vnũ contrariatur alteri; attamen dicere quod omnino contradictoria non cõcipiantur nisi sub ratione contrarii, id expresse pugnat rationi,tum quia contradictio non est contrarietas, sed est in specie admodum differenti oppositionis; tum quia non vbicunq; reperitur contradictio reperitur contrarietas,vt patet,in hac propositione,*qualitas,& non qualitas*, vbi tamen nõ adest contrarietas nigredinis, & albedinis, spectantium ad ipsam qualitatem; tum deniq; quia nullus intellectus posset veritatem concipere contradictionis, sed semper eam conciperet sub ratione contrarietatis; quod falsum esse experimẽto discimus nostri intellectus, qui si deficiat, id præstabit Angelus, aut saltem non deficiet intellectus infinitus ipsius Dei, qui cuncta permeat, & vnaquæq; nouit vt sunt,contraria quidem vt contraria, & contradictoria vt contradictoria.

Gradus multiplices oppositionis inter veritatem, & falsitatem.

9 Dicendum ergo ex nostra sententia varios esse,& distinctos oppositionis gradus inter veritatem ipsam, & falsitatem, adeoq; tot inter vtramq; modos reperiri oppositionũm, quot modi sunt ipsiusmet oppositionis in genere oppositionis,vnde deduco quãdoq; falsitatem veritati opponi solum contradictoriè, quandoq; priuatiuè, quandoq; disparatè, atq; etiam quandoq; opponi contrariè. Declaro singula,cum dico albedo non est,falsum dico, quia verè est in rerum natura, & talis falsitas opponitur ei solum contradictoriè,quia absolutè negat totum esse eius:inter esse autem, & non esse simpliciter stat cõtradictio: igitur primo loco habemus oppositionem contradictoriam.item cum dico albedo est rubedo,falsum assero,& falsitas sibi opponitur solum disparatè, etenim id asserit,& id apponit, quod disparatè opponitur ipsi albedini, cuiusmodi est rubedo, cæteriq; colores intermedij.cũ insuper assero albedo est nigredo, habeo falsitatem oppositam contrariè; quia contrariè opponitur albedini nigredo: cum deniq; dico,videns est cæcus,falsitatem pronuncio,at solum oppositam veritati priuatiuè, quia talis est inter cæcitatem, & visionem oppositio.habemus ergo clarissimè,& distinctissimè,ni fallor, cunctos oppositionis gradus inter falsitatem ipsam, & veritatem: quapropter non absolutè contrariè opponi, nec absolutè priuatiuè, & negatiuè,sed sic,vel sic vt dictum est, asserendum erit falsitati ipsam veritatem. nec mirum est si tot gradus in falsitate distinguimus, etenim sicut veritas suscipit gradus, vt sup. attigimus, omnia namq; entia, entia vera sunt,at vnum altero verius, firmius, magis necessarium,minusq; corruptibile, & minus corporeum, aut quantum, ita etiã ijdem gradus multiplicandi veniunt in falsitate, quia *oppositorum est idem iudicium*.

Falsitas veritati an opposita mediatè, an immediatè.

10 Et hinc deducimus oppositionem inter veritatem, & falsitatem non esse immediatam,sed mediatam,nisi tamen loquamur de oppositione priuatiua,& contradictoria:& patet de omnib.quia inter priuationem, & habitũ non datur medium, quod neq; datur inter contradictoriè opposita, igitur oppositio veritatis ad falsitatẽ loquendo de his,erit immediata, sicq; falsitas, & veritas erunt immediatè opposita: in oppositione autem disparata,& cõtraria, quia media intercedunt, inde

fit,

sit, vt falsitatis ad veritatem oppositio disparata, vel contraria non sit immediata, sed mediata, sitq; veritas, & falsitas opposita mediata. quod etiam patere poterit in plurib. consimilib. exēplis vt de amicitia, non amicitia, & inimicitia: de iusto, iniusto, nec iusto nec iniusto per Dei potentiam, & de similibus, circa quæ discurras, vt prius, assignando oppositionem mediatam, vel immediatam, contradictoriam, contrariam, vel disparatam: vt cum Frācifcus per Dei potentiam constituitur in statu medio, seu in puris naturalib. quo facto neq; erit Deo amicus, nec inimicus, & dicere esse inimicum, erit asserere falsum contrariè, sicut etiam dicere esse formaliter amicum, erit falsum assere disparatè: asserere autem nec amicum esse, nec inimicū, erit quidem asserere verum; & nullam oppositionem habebit falsitatis, non quidē contrariam, cùm non sit inimicus, non disparatam, cùm non sit amicus, nec contradictoriam, cùm non dicatur esse amicum, & non amicum, quod est cōtradictio, sed dicatur, nec amicus nec inimicus, negando amicitiam, & inimicitiam, contradictio autem habet alterum terminum positiuum, hic verò ambo sunt negatiui. Dices saltem adesse oppositionem priuatiuam, quia anima Francisci est subiectum capax amicitię Dei, quam non habet: sed verius est dicendum neque esse priuatiuam talem oppositionem, quia priuatio cùm sit carentia, dicit defectum, at supposito quod Deus velit formare, & conseruare creaturam in puris naturalibus iam nullum permittet defectum, & culpam in ea, sicut etiam nullam admittere formam oppositam sanctitatis, & gratiæ: asserere autem reperiri priuationem, esset asserere contradictionem, & implicantiam, quia ratione priuationis esset anima eius defectuosa, & inimica, & ratione hypothesis non esset inimica; quod si extenso priuationis nomine intelligamus negationem formę, quæ posset inesse, & non inest, id concedatur, attamen non admittatur talis priuatio sub ratione defectus, & culpæ, quia repugnaret ei, quod supponimus de potentia Dei absoluta constituente hominem in puris naturalibus.

11 Ad Aristotelem autem cùm aiebat contrarietatem reperiri inter falsitatem, & veritatem, dicendum vsū fuisse nomine contrarietatis valde extensè, non enim specificare voluit cōtrarietatis speciem, atque oppositionis, sed cōfusè, & indistinctè de oppositione loquens dixit opponi contrariè: quomodo etiam nos solemus multoties ita largè vsurpare nomen contrarietatis, vt de quocunque qualitercunq; alteri opposito dicere solemus ea esse cōtraria, & sibi inuicem pugnare. hac ergo ratione de contrarietate loquebatur veritatis, atq; falsitatis.

Aristotelis sensus de oppositione falsitatis ad veritatem.

12 Quartò dicimus falsitatem in vniuersum contemplandam fore varijs ex capitibus, iuxta ipsiusmet veritatis naturam, siue moralis. & practicæ, siuè etiam speculatiuæ: ab his namq; principijs falsitas omnis pendet; sicut etiā omne veritatis genus attribuimus supra ad ista duo capita practicæ, & speculatiuæ. itaque de falsitate loquendo de duplici loquimur intellectu, diuino, & creato: & insuper addimus rationes ipsas mensurarum siue cognitionis mensurabilis, siue etiam mensurabilis obiecti, non enim parum, sed admodum confert ratio mensuræ ad falsitatem, sicut per eandem mensuræ naturam resoluimus materiam de veritate.

Falsitas ex varijs capitibus contemplanda

13 Ergo ad diuinum intellectum accedendo sub ratione speculatiui, in ipso nullatenus potest esse falsitas. id autem probatione non eget, sed veluti primum habetur principium in scientia Dei, vt dicetur agendo de ea: quapropter cùm comprehendat adæquatè essentiam diuinam, perfectissimè etiam norit omnia creata in ipsamet essentia beatissima contenta, euenit quod nil impedit, aut retardat diuinam notitiā à veritate noscendi, non enim causatur à secundarijs obiectis, igitur nec loco indiget, nec tempore, nec dispositione vlla, approximatione, aut præparatione obiecti ad intelligendum, etenim *in altis habitat; & humilia respicit in Cælo & in Terra*, iuxta Dauidicum psalmum 104. Rursus ipsemet Deus mediantè etiam diuino intellectu, & voluntate operatur cuncta, quæ fiunt, ipsisq; ab æterno contulit esse idæatū,

Falsitas nulla in intellectu Dei speculatiuo.

& cognitum,& inde in re extra producit ea in tempore,igitur falli nequit in eorum intuitione: tùm etiā, quia producit cuncta iuxta idæas proprias, atque iuxta cognatas rationes creandi, ab ipsomet taxatas, & præfinitas ab æterno, quo fit vt non erret, cùm cognoscat res ipsas esse creatas conformiter ad suas idæas. Præterea, in hoc noscendi genere non cognitio ab obiecto mesuratur creato,sed creatum obiectum à diuina mensuratur cognitione, vt dicebamus supra de veritate: nec enim eius notitia paritur ab obiecto creato, igitur cùm non dependeat ab eo sub ratione entis, nec dependebit ab eodem sub ratione mensurati,& notitiæ; prius autem diuina notio est creati obiecti mensura, quia sapientia Dei cunctis elargitur qud sibi est congruum,& cuncta formata sūt iuxta præfinitas metas, & taxatas idęas à sapientia Dei, iuxta illud Eccles. 12. *quando præparabat Cælos aderam*;& post diuinorum operum enarrationē, concludit eadem sapientia diuina, *cum eo eram*, nempe cum Deo. *cuncta componens*, itaq; ex tot capitibus,quorum reliqua ad attributum sapientiæ transmittimus, constat falsitatem nullam in diuina notitia, nec quoad simplices terminos,nec quoad quodquid est,nec ad genus vllum compositionis, & diuisionis cognoscibilis. Et multo minus falsitas reperietur quoad notitiam cōpositiuam, & diuisiuam eiusdem Dei: ostensum est enim non multiplicari actus intellectus in eo, sicut in nobis, ipse namque actu vnico singula iuxta omnem conditionem intuetur, atque noscit compositionem omnem, diuisionemq; cuiusq; creati intellectus, licet in eo non sit talium actuum vicissitudo, vt diximus artic. præced.

Falsitas nulla in intellectu Dei practico.

14 Et ex hac ratione etiam cōstare poterit neque falsitatem reperiri in eius practico intellectu: siquidē Deus est primus omnium Artifex,& Moderator,& cuncta ipse idem administrat, nihilq; euenit absq; eius voluntate,seu permissione, igitur ex hoc capite non potest. insuper cuncta ipse agit conformiter ad regulas prudentiæ, & sapientiæ suæ, hæc autem est infallibilis, ergo & practica eius cognitio erit infallibilis. Cūctis etiam distribuit prout est opus, iuxta rationes, & idæas singulas ipsarum rerum, constat ergo nō falli. Denique ea, quæ eueniunt, nunquam eueniunt inscio Deo, sed cuncta deriuant ab æterna, & inexhausta sapientia eius, igitur implicat vt sic fallatur. Dices multa euenire tortuosa, monstruosa,atque defectuosa, vt patet in monstris, atq; etiam in ipsis peccatis:atqui hæc non intendit Deus,cuius finis est, vt cuncta perfectè prodeant, & habeant cętera id omne,quod ad ea spectat,& recta sint. Respondetur cūcta euenire ex certissima Dei scientia, & voluntate siue permissiua, siue eorū tanquam causa verè effectiua: vnde si bona sunt, verè Deus ea intendit producere, atq; efficere, vel mediatè cum causis secundis, vel immediatè ex se solo vt in creatione: quod si mala sint, vt peccata,defectus, culpæ,monstra,& similia, etiam ea ex certa Dei scientia eueniunt, quæ antequam accidant nouit,& intellexit, vnde ab æterno intuitus fuit Petrum fore eum negaturum, Iudam proditurum,Magdalenam peccatricem, & similia: ad quam inde notitiam accessit diuina voluntas permittens Petrum negaturum, proditurum Iudam,& huius generis: idem asserendum de Monstris,cæterisq; defectibus, vt morte, & priuationibus, præsciuit namque ob defectum materiæ, vel alterius causæ fore nasciturum monstrū, & idipsum permisit, quia Deus non destruit naturam, sed concurrit ita cū causis secundis, *vt proprios motus agere non impedit*, iuxta Augustin. quo fit vt optimè hæc noscens non fallitur. Et hinc concludimus nil fortuito accidere,neque casu in ordine ad Agens primarium,si namq; casus, & fortuna accidunt penes creata agentia, id non euenit penes Deum à quo diriguntur omnia,veluti ab Angelo,seu *intelligentia non errante*, vt dicitur in secundo phys. quo fit, vt neque in intellectione sua practica fallatur.

Peccati, & Monstrorū productio.

15 Nunc verò accedamus ad intellectum creatum, de quo item duo distinguimus, vel diuidimus,in duplicē nempè rationem notitiæ vel practicæ, vel speculatiuæ: sed incipiamus à practica cognitione, praxim supponimus

esse

esse, *operationem alterius potentiæ ab intellectu, posteriorem quidem intellectione, atque natam conformari rationi rectæ ad hoc vt sit recta*. ita habitum fuit in materia de praxi: ex qua vnum deducimus, veluti nunc necessarium ad falsitatem indagādam intellectus practici: id autem erit conformatiuitas cum ratione, quæ si recta erit, recta quoque foret ipsa praxis, quòd si illa falsa, necessum est, vt praxis quoq; ipsa sit falsa. hoc supposito, cui addimus & alterum, nempè intellectum quoq; ipsum alias speculatiuum, fieri inde quandoque practicum per extensionē ad praxim, prout etiam ibi habetur ex axiomate Aristotelico, *intellectus extensione fit practicus*.

Intellectus creatus practicus tūc falsus, cū recedit à ratione regulatiua recta; ex opposito verus cū cōcordat cum ratione recta.

16 Modo dicimus, tunc creatum intellectum practicum esse falsum, cū à regula discordat, & à ratione rectā agendi, & operandi moraliter practicè: probatur hæc cōclusio tùm ex descriptione praxis: tum etiam ab opposito sensu veræ operationis practicæ. tunc practicus intellectus erit verus, cùm ad regulas, ac metas recurrit operandi, & agendi, conformando se dictamini, & rationi rectæ circa praxim, ergo tunc erit falsus, & mendax, cùm à dictamine deficiet, & recta ratione agendi non conformando se ad rectas regulas practicas. Confirmatur ex psalmo 13. *omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum*: declinare autem est à recta ratione deficere; vnde consequens est, vt mendaciter agant, & falsa commententur: simile huic est alter ille locus ps. 57. *errauerunt ab vtero, loquuti sunt falsa*: errare autem ab vtero non est cōformari legi, ac dispositioni diuinæ, ordinauerat namq; Deus vt vnusquisq; propagatus ab Adam, ortus ex vtero matris suæ, vestem afferret innocentiæ, ac iustitiæ originalis, quam cunctis promiserat ipse Deus in Primo capite Adæ, at quia nascimur tali exuti veste nuptiali, incipimus initio, ab eodem primo conceptionis instanti etiam existentes in vtero, errare, declinare, ac peccare, iuxta id psalm. 50. *iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*: ac demum ita errantes nascimur vt inde loquamur falsa, ementita operemur, & agamus peruersa, ideoq; addit, *loquuti sunt falsa*, quia s. *errauerunt ab vtero*: qui error cū vniuersalissimus sit, etenim tota remansit ab originali culpa infecta Natura, *excepta Virgine*, quia *omnes nascimur filij iræ*, iuxta Apostolum, ideo etiam de omnibus loquitur, omesque comprehendit ipse Dauid cū ait. 115. *omnis homo mendax*.

17 Accedit & altera ratio, quia creatura omnis de se defectibilis est, & peccaminosa: omnis inquam, tùm Angelica, tùm verò humana: taliter, quod ex Anselmo, neque per Dei potentiā possit creari natura, quæ de se per naturam sit impeccabilis, vt docet Anselm. lib. 2. cur Deus homo c. 10. August. lib. 3. contra Maxent. c. 13. & D. Hieron. in tract. de filio prodigo: quare cùm omnis sit nedum physicè defectibilis, vel ratione materiæ, vt corporalis; vel ea ratione, qua non ens necessarium, sed cōtingens, vt spiritualis natura; verum etiā defectibilis sit moraliter in operando difformiter, & discorditer ad rationem rectam: & denique quia voluntas cùm sit essentialiter libera, non cogitur ad se conformandū rectæ rationi; ideoq; difformiter agit, & peccaminosè operatur non se conformando practicæ legi, & præcepto recto: & hæc capita deseruire possunt ad reddēdam rationem cur mēdax sit, & falsus intellectus practicus in operibus moralibus, in adimpletione legis, in obseruatione mandatorum, & similibus; euenit namq; vel quia non se conformat recto dictamini, vel quia nō cogitur ad se conformandum, cùm sit essentialiter libera; vel quia de sui natura est defectibilis; vel deniq; ratione primarij peccati, ex qua deprauatus remansit affectus, excæcatus intellectus, atq; procliuis totus homo ad malum, iuxta id Genes. 8. *sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua*.

Creatura omnis de se defectibilis est, tū physicè, tū moraliter.

Falsitas in intellectus creati speculatiui ratione culpæ, ratione status viæ, & ex ordine potētiarum.

18 Sed transeamus ad intellectum speculatiuū, vndenam desumetur eius falsitas? nonnulli eam referunt ad rationem culpæ, & originarij peccati, eo namq; remansit, vt fuit dictum, obscurata ratio, iuxta id, *excæcauit illos malitia*

tia eorum: quæ etiam est sententia Augustini, qui 15. de Trin. cap. vlt. ait, *quæ igitur causa est, anima mea, cur acie fixa lucem ipsam videre non possis, nisi vtique infirmitas? & quis eam tibi fecit, nisi iniquitas?* & lib. 3. de lib. arb. *approbare vera pro falsis est naturæ lapsæ, non institutæ.* ad quod etiam adduci potest Phylosoph. *omnis malus ignorans*, Alij, vt Scotus præcipuè, dicit id prouenire ex capite duplici, vel ratione *status viæ*, vel ex *ordine potentiarum*: primo ratione *status* euenit vt fallatur intellectus, quandoquidē sumus in statu valdè imperfecto, qui est status Viatoris, quē, vt sic, contingit sæpè sæpius errare, falli, cadere, atq; mentiri: hæ namque passiones sunt ipsius naturæ creatæ, quæ antequam constituatur in termino, deficere poterit, sicut de facto deficit; & ita patuit de quibusdam Angelis, qui in statu viæ, & morularum paucarum existētes iam ceciderūt, & prolapsi sunt, quod multo frequentius accidit in natura humana corrupta. Cùm verò in termino sui status fuerit, non cadet amplius, nec ruet; ita quoq; nec intellectus falletur, nec falsus erit, sicut accidit in Beatis, omni expertibus falsitate, & mendacio, qui intuentur Deū *sicuti est*; & circa obiecta creata, quæ noscere voluerint, ea apprime noscēt, affert namq; talibus reuelationem, & claritatem obiecti cognoscibilis ipse Deus, pro cuiusq; merito, & captu, de quo infra in mat. de Visione beatifica: & hæc poterit esse prima ratio. Altera est potentiarum ordo, & nexus, quandiu enim sumus Viatores recurrimus ad sensus causa intellectionis producendæ, siquidem *omnis nostra cognitio ortum habet à sensibus*: at euenire potest vt organa sint prauè affecta, sensusq; malè dispositi, inde est, vt intellectus fallatur, & decipiatur: multiplicitas etiam specierum, quarum altera magis moueat, magisq; destrahat, valde impedit: infirmitas quoque ipsius corporis, & pręcipuè perturbatio mētis, & animi, valdè rectum iudicium impedit: ac denique affectus, & passio excedens, siue amoris, & odij quam maxime retardant, immo causa sunt vt de cæteris non aptè, & veraciter iudicet intellectus: deprauatis autem organis, & sensibus, qui tanquam via deseruiunt ad intelligendum, & contemplandum, restat vt intellectus quoque remaneat fallax, & delusus, quia *corpus, quod corrumpitur aggrauat animā.* Sap. 9. Addunt alij id prouenire quia intellectus nō noscit ab intrinseco rei ipsius naturas, & essentias: sed hoc non erit veluti distinctum impedimēti mēbrum apponendū, etenim ideo à priori non noscimus, quia imperfectionib. extamus inuoluti sensuum; ideoq; non apprime intellectus etiā à priori noscens, non apprime inquam, & adæquatè cognoscit, aut comprehendit, quia licet quandoque à priori cognoscat, attamen in modo cognoscendi deficiet, intensius enim cognoscet altero vnus, & vnus altero, ea ratione, qua finita entia sumus, & impares, vt adæquatè vt decet, noscamus obiecta: id enim solo Deo reseruatur, qui cōprehendit seipsum, & cuncta cætera creata. Hoc autem quod de speculatiuo diximus intellectu, nedum dictum volumus de quodquid est, & de simplicibus obiectis: sed etiam de quibuscunq; etiā componibilib. & nedum de secunda intellectus operatione, quæ in compositione, & diuisione consistit, verum etiā de prima, & simplici, quæ est simplicium apprehensio: de cunctis namque accidere possunt impedimēta noscendi, quæ hucusque attingimus: quo fit vt pro aurichalco intellectus nescius, & ignarus, comprehēdat, & credat aurum: pro apparentibus coloribus in Cœlo, & Iride, iudicet esse ibi veros colores, & pro ficto Hectore, verum concipiat Hectorem, & similia. distantia namq; indebita approximatio, cunctaq; impedientia, siue allata, siue consimiliter afferenda, mendacem reddunt intellectum, quoad primam, secundam, & tertiam, atque vltimam operationem suam.

Ex alijs capitibus.

19 Idem statuamus iudicium de sensibus, vt quæ pro intellectus operatione mendaci adduximus, applicemus ad sensum: experimur siquidem sensum prauè affectum, non veracem adipisci sensationem de obiecto: scimus febricitatibus dulcia apparere amara propter alterationem palatus, ac prædominium febris: scimus oculum in Iride con-

Sensus deceptio vnde.

condelectari, veluti in colore, ac ita iudicat cælos, & metherologicas impressiones esse coloratas: scimus eundem decipi circa aurichalcum existimando ipsum verum aurum: scimus Echon non esse quid animatum, nec esse animal, at iudicat auris esse viuentē quendam sic loquenti respondentem, & confabulantem: scimus deniq; multa sensibus pro veris apparere, quæ tamen falsa sunt, & erronea, prout omnibus constat experimento, & iudicio: quapropter & de intellectu, & de sensu asserimus multoties falli, vt sicut idē subiectū capax est veritatis, ita quoq; capax sit falsitatis, & erroris, & id circo quodcunq; obiectum, siuè commune, siuè proprium, ac penes quamcūq; operationem, siue primam, & simplicē, siuè secundario. hæc autem est Aristotelis sententia expressa, & clara: siquidem vbi prius dixerat 2. de anim. c.6. *sensum non falli, circa proprium sensibile, circa autem commune posse decipi*, alibi tamen eandem sententiam corrigendo in lib.3. t.161. ita dixit, *sensum non falli circa proprium sensibile, nisi raro*: constat autem ex eod. aliquando falli: eandemq; sententiam tuetur D. Tho. qui art.2. ait, sensum circa proprium sensibile non falli per se, & vt in pluribus, sed per accidens, & in paucioribus, & ita existimat exponendum fore Aristotelem. idemq; dicendum de prima operatione intellectus, vt per eam non semper, per se, & vt in pluribus sit falsitas, sed ex accidenti, & in paucioribus: atq; hoc sensu loquutum fuisse eundem Aristot. lib.3. de an. t.21. & 9. met. t.22. indicat D. Tho. loc. cit. & cum Aristoteles docuit falsitatem, & veritatem nec in sensu, nec in operatione simplici reperiri, sed in compositione, & diuisione, id explicat idē Thom. de veritate, & falsitate per modum cogniti, & in actu exercito, seu reflexo, vt fuit dictum, quomodo nec sensus cognoscit veritatem, aut falsitatem operationis suæ, cum non sit reflexiuus sui supra seipsum, aut supra propriam actionem, nec intellectus per operationem simplicem, & primariam cognoscat veritatem, aut falsitatem suæ propriæ operationis, cum conuerti supra se, & supra actionem non sit opus operationis simplicis, & primariæ, sed secundariæ, compositiuæ, siuè diuisiuæ, quomodo supra tradidimus, sed ea operatio competat vlteriori operationi intellectus, siuè secundæ, siuè tertiæ. atq; ita soluuntur loca omnia Aristot. in contrarium adducta artic.6. prout etiam adnotauimus in artic. præced.

Sēsus vtrū decipiatur ex Aristot.

20 Sed explicemus amplius occasionem, & causam deceptionis, atq; erroris aduenientis circa sensum: causam .n. deceptionis intellectus vtcunq; attigimus, de sensu autem varia extat explicatio. Alij namq, dicunt id prouenire ex eo, quod vna species sensibilis recepta impedit receptionem alterius & verioris obiecti, de quo deberet producere sensationem veram; vt exēpli gratia cum intueor obiectum nigrū mediante corpore trāsparenti rubeo, decipitur oculus existimando nigrum esse viride, quia viridis vitri species recepta impedit exterioris obiecti speciei receptionem, ex quo fallatur visus, & decipiatur. Alij asserunt non quidē prorsus impedire vnam speciem alterius speciei receptionem, etenim per vitrum semper ferè trāsit externi obiecti species, & simulachrum, sed vnam impedire sensationem alterius, ita vt sensus affectus specie vna, ex qua sensationem est expertus, impediatur vt apprimè sensationem experiatur alterius speciei: vel si alterius etiam sensationem facit, et experitur, vincet sensatio intensior, et magis potens, ratio autem inde deducitur, quia *intus existens prohibet extraneum* ex lib.3. de an. t.4. Addunt alij, ex duab. speciebus simul concurrentibus formari vnam, ita vt ex specie viridis, et nigri formetur vnius tertij repræsentatio; sicq; fallitur sensus, quia nec percipit sub ratione viridi, nec nigri: Dicendum autem id primo prouenire ex parte sensus, vt si aliter sit affectus, necesse est, vt minus veritatem recipiat, quam decēs est: ideoq; Arist. docuit omne receptiuum sensitiuum debere esse denudatum à natura recepti in communi: dixi *sensitiuum*, vt excludam *intellectiuū*, seu intellectiuam potentiam, quæ non impeditur ad cætera intelligenda ob iecta, etsi speciebus sit affectus aliorū obiectorum: oculus namq; siuè visiua po-

capita alia deceptionis sensus.

Recipiens debet denudari à natura recepti: declaratur.

potentia sit exempli gratia nigra, vel alba, non percipiet quidem cæterorũ sensationes obiectorum, quod si percipit, non iudicabit iuxta naturam speciei receptæ, sed iuxta naturam suam propriam coloratam: ita nec auris, si de sui natura sit affecta v.g. sono Organorum, non percipiet sonum fidium, et Campanularum, sic etiam de tactu, ac cæteris. Rursus species magis mouēs, & intensius agens, impedit quominus vel cæteras species recipiat, vel iam receptis, minus idoneus sit, ac dispositus ad intelligendum, & sentiendum, & hinc est vt in Aegroto palatus exuberāti febri, & calore affectus, dū dulcis mannæ, & Zacchari recipit speciem, non eam perfectè sentiat dulcedinem, impedit namq; species magis mouens, & distrahens: item multiplicitas, ac varietas specierum non parum refert ad impediendam sensationem, iuxta id, *pluribus intentus minor est ad singula sensus*: quod si de intellectu verum est, verum quoq; erit de sensu. Præterea debita, & proportionata distantia multum prodest: etenim si super oculum immediatè apponatur obiectum visibile, vel falsum videbit, vel non faciet vllo modo sensationem, quia *sensibile positum supra sensum non faciet sensationem*: & idem erit iudicium vbi distātia erit valdè improportionata, & valdè remota, cum potentia non agat extra sphæram suæ actiuitatis: & deniq; ipsum et obiectum in immissione speciei si impediatur, vel si per medium incongruum immittat speciem, causa erit erroris, & falsitatis. his omnibus, & similibus concurrentibus habebitur optima ratio inuestigādi falsitatis originem tum in sensu, tum vero in intellectu. posset autem quæri quonam pacto competat sensui tale iudicium in cognoscendo, & sentiendo falsè, sed ad id multa diximus articul. præced. quod vbi in intellectu suppetit ratio, & discursus, in sensu sufficit instinctus naturæ, vt diximus ibi.

Falsitas in naturalib. vndè.

21 Vnum superest ad complemētum articuli, quod est inuestigare causam falsitatis ipsarum rerum: siquidem de falsitate operationum iam diximus vnde id emanet, attingamus vero causam, qua res ipsa in se ipsa sit falsa, atq; mendax: id autem præstabimus si res ipsas reuocabimus ad tria in vniuersū capita, ad genus quidem rerum naturalium, ad genus rerum artificialium, & deniq; ad genus operationum moralium, omnia namq; vera vel falsa ad hæc tria capita reuocantur. & quoad primum falsitas in naturalib. prouenire potest ex defectu, & falsitate causarum secundarum operantium, vnde consequens est, vt oriantur monstra, & partus difformes recurramus autem ad materialem causam, vbi quandoq; materiam valdè exuberantem reperimus, & quando deficientem, & minorem, quam opus sit ad integram totius partus efformationem, vnde apparet effectum esse quandoq; mancum, & quandoq, amplius habentem, quam ea species requirat ad constitutionem adæquatam sui indiuidui. Ad causas etiam agentes, & efficientes creatas idē ipse effectus referri potest, vt quod vel non ordinem obseruent à natura præfixum in operando, vel vt minus aptè eum admittant, & exequantur: id autem causa erit vt quandoq; effectus, & partus non producatur similis generanti, sed dissimilis valdè etiam in specie, quia fortasse brutum coeat cum bruto alterius speciei, quomodo ex asino, & iumento vnum tertium habetur. Vel deniq; impedimento esse possent varia, & incongrua accidentia temporis, loci, atq; causarum cæterarū cælestium, & vniuersalium: ex quibus omnibus sic se habitis, effectus naturalis vocari posset falsus, & mendax, seu vt alij aiunt, defectuosus, & imperfectus. Sed numquid defectus hic retūdi possit in causam primariam Deum? dictum est quod non: ipse namq; ex se intendit perfecta omnia producere iuxta naturam cuiusq; *Dei. n. perfecta sunt opera*: at quia se accommodat vna cum causis secundis, dum non vult destruere earum operationes, non. n. alterat nec destruit naturas rerum, & causarum, sed fouet, & cōseruat, ideo præbendo concursum suum causis sic defectuosè agentibus, non attribuitur ipsi Deo defectus; tantò magis, quanto opus esset mutare ordinis naturalis statum, & exercere potentiam absolutam, relicta ordinaria, seu agendi modo

do ordinario si vellet aliter produci effectum, quam decens esset iuxta statum,& dispositionem causarum secundarum, at ipse non agit miracula, nisi vbi necesse,& expediens fuerit, statuit autem concurrere cum causis secundis, sinédo eas operari iuxta proprias dispositiones, & contéperationes, ideo non ipsi, sed illis imputatur defectus, imperfectio,& falsitas effectus.

Falsitas in artificiatis vnde?

22 Ad secundum, falsitas euenit in artificiatis ex negatione conformationis ad idæas, & regulas artis: est enim verum, ac perfectum artificiatum quãdocunque arti conformatur, igitur à contrario falsum erit cùm deficiet à tali conformatione ad suam artem. id verò euenire posse multis modis, at non semper existimandum erit opus esse falsum. vel namq; intendit Artifex rem producere iuxta exemplar veræ, ac perfectæ artis: vel intendit iuxta libitum beneplacit sui, magis, minusue operando conformiter ad artem. primo modo toties erit falsitas in opere, quoties intendens Artifex iuxta regugulas veræ artis producere, non attingit complete, & adæquatè effectum, quia non conformatur suæ regulæ, ex imperitia, vel impotentia, ideoq; opus erit falsum, vt patet in fabricantibus lapidem philosophicum,& in operibus Alchimiæ,& consimilibus: in quo imperfectionis, & falsitatis opere nedum ignauia, potius demétia, reperitur Artificis tanquam principalis causa, verũ etiam ipsemet defectus vel materiæ aptæ, vel indebitarum dispositionum pro loco, & tempore, causa sunt vt effectus imperfectè prodeat falsus, & mendax. secundo autem modo non continget falsitatem in opere reperiri, sed potius veritatem: patet, quia sicut Artifex cùm sit agens liberum potest operari, & non operari, sic etiam potest magis, & minus perfectè operari, si polleat scientia operandi, vnde est, vt si Sculptor scit ritè statuam sculpere, cum ijs, quæ ad veram requiruntur artem, & peritiã sculpturæ, poterit quidem statuam efformare, quæ apprimè, & adæquatè arti conformetur, & sciẽtiæ, vnde sic vera denominabitur sculptura illa, quandoquidem adæquatur arti, & conformatur regulæ sculpturæ; idem tamen poterit aliam insculpere statuam, at non adæquatam arti, nec suæ regulæ, sed proprio ex marte intendere poterit insculpere imperfectam, & minus congruam: hæc quidẽ si ad modum, quem intendit Artifex impendere, comparetur, non erit defectuosa, nec falsa, immo habebit cætera requisita ad talis imaginis insculptionem, & formam, & erit denominandũ opus apprimè verum, quia adæquatur tali rationi,& methodo taliter agendi: quæ tamen si comparetur ad verum, ac rigorosum operandi modum, iuxta quod vera ars postulat vt operetur, & insculpatur, profectò erit opus falsum, & non verum, peccaminosum, & non rectum, defectuosum, & non adæquatum veræ arti.

23 Ideo autem specificaui modũ agendi iuxta beneplacitum Agentis liberi, quia si sit effectus naturalis, & producibilis à naturali Agente, siquidem imperfectè prodeat, erit omnino effectus ille mendax, & falsus; ratio vtriusque, quia naturale Agens habet à natura taxatam formam, & idæam agendi, & non potest quantum est de se, agere magis, vel minus perfectè, magis, minusq; intensè, conformiter, vel difformiter suæ naturali inclinationi, & formæ, ac impetui; liberum vero & potest operari,& desistere, potestq; sibi aliam diuersam idæam statuere qua agat, quo casu effectus euadat conformis proximo agendi principio, seù proximæ Agentis idæę, iuxta quam erit effectus verax, quia adæquatus, & vniformis principio; quod nõ continget comparando eundem effectum ad veram, strictam, & rigorosam artem, iuxta quam erit falsus, quia non conformabitur veræ arti. & iuxta hoc etiã addimus eosdem effectus artefactos comparatos ad Deum tãquam ad primam causam, neque vocari falsos, sed veros, & si à vera arte, & stricta ratione deuient agendi; quia dum Deus cõcurrit cum hoc Artifice ad formandũ voluntariè opus discrepans à vera arte, dicitur etiam id præstare Deus, eo modo, quo sibi competit sic concurrere,& agere:& cum nõn impediat operationem agentis creati sic volentis operari, sic etiam & sic intendit ex beneplacito

Falsitas, et veritas ex cõparatione ad idæã Artis, & ad idæam liberè Agẽtis.

nepla-

neplacito, & libertate sua secum concurrere ipse Deus, quare cum sit effectus liber vtriusque causæ, quatenus sic intendunt agere, non dicetur effectus esse falsus, & defectuosus, maximè quia non ex ignorantia sic agunt, sed quia sic volunt, & permittunt vt producatur effectus.

24 De tertio autem quid sit dicẽdum patet ex dictis sup. deduximus .n. voluntatem esse liberam, & posse per consequens deuiare à ratione agendi quãdo libuerit: esse etiam ens finitum, & consequenter defectibilem, cum nõ sit de sui natura indefectibilis, & impeccabilis; reperiri insuper valdè pronam ad malum, tentationibus vrgeri, corpore aggrauari, iuxta id, *corpus, quod corrumpitur aggrauat animam*: nõ reperiri in termino, sed esse in via, qua peccare possit, & demereri: hæc, inquã, & cætera superius adducta in casu sũt, vt opera eius quandoque falsa sint, ac defectuosa, quia nec rationi, nec vocationi diuinæ, nec legi conformantur, nec diuinę voluntati quandoque, & ita de his loquitur Proph. psalm. 4. *vt quid diligitis vanitatem, & quęritis mendacium*: res autem vana est res falsa: & mendacium est negatio veritatis, quæ negatio est falsitas, quia non fit conformatio ad superius Agens. remanet tamen vt comparata ad proximam operandi regulam, qua velimus sic, ex proposito operari, vocentur vera, quia ei adæquata, non tamen absolutè vera, quia non conformatur Arti, atq; Idæę specificæ agendi, sed singulari idęę huius particularis pro voluntate, liberè sic, & sic agendi, vt est dictum.

QVÆSTIO VII.

Naturam veritatis esse de genere relationis secundùm dici.

Opinio veritatem in sola relatione consistere.

1 Vperest autem, vt quæramus an veritas sit quid absolutum, an respectiuũ: pro parte enim vtraque sunt pugnantes rationes. & quidem videtur in sola relatione consistere. prob. veritas essentialiter est conformitas intellectus ad obiectũ. at conformitas est sola relatio, ergo erit veritas quid formaliter relatiuum: Confirmatur, quia ablata conformitate, adest falsitas, & ablata relatione cõformitatis tollitur essentialiter ipsa veritas. item ab opposito, falsitas consistit in negatione talis relationis, ergo veritas sistet in formali relatione. Rursus, veritas addit aliquid supra ens, sed non addit absolutum in communi sẽtentia, vt discussum fuit sup. ergo addit relationem: antecedens probatum remanet, vt fuit adductum artic. 2. & 3. minor autem sustinetur à plurimis, ergo saltim in sententia negantium addere veram entitatem, concedendum erit addere relationem, & sistere in sola relatione. ita sentiunt Durand. Caet. & alij pauci vbi sup.

Veritatem non consistere in relatione principaliter.

2 Quod verò non consistat principaliter in relatione probari potest, primo, quia veritas est maxima perfectio intellectus creati, at nulla relatio, saltim creata, potest esse perfectio sic maxima intellectus: probatur minor, quia relatio est minima inter entitates, perfectio autem intellectus, quæ est sola veritas, non debet esse sic parua, aut minima. item de Deo inter cætera prædicata formaliter infinita, alterum enunciamus, quod est veritas, immo de se ipso fatetur esse veritatem Ioann.

Ioann. 14. *ego sum via, veritas*: absurdũ est autem tam maximam, & infinitam Dei perfectionem admittere formaliter in aliquo respectu; Confirmatur, prædicatio ista est Theologica, Deus est veritas, patet, quia ipse idem connexit prædicatum cum subiecto, atq; catholicam, & theologicam de se ipso formauit propositionem, dum dixit *ego sum via, veritas*: quod si ita est, ergo idẽ erit, ac dicere, ego sum relatio veritatis, seu relatio, quæ est veritas. licet autem dicerent, relationes diuinas esse etiam infinitas formaliter, id tamen nõ cõcorditer asseueratur, tum quia Scotus negat talem infinitatem. tum etiam ipsimet, qui infinitatem admittunt, norunt nihilominus absurdum forè formalem perfectionem intellectus diuini admittere formaliter in aliquo respectu, quod si id dixeris non repugnare, cum personæ diuinę perfectionem adipiscantur ex relationib. ex quibus cõstituuntur, id tamen, licet sic procedat in eorum sententia, nihilominus certo scimus diuinarum hypostasum perfectiones non haberi adęquatè, & totaliter à relationibus, sed principalius haberi ab ipsa diuina essentia; immo sicut essentia est origo, & fons omnis perfectionis personarum, ipsæ quoq; relationes constituentes, primum pullulant ab essentia, à qua desumunt entitatem, & perfectionem, & inde constituunt, & tribuũt personis perfectiones, quas habent: igitur non à solis relationibus expectanda est personarum perfectio, sed principalius ab aliquo absoluto, quod tum personis, tum etiã relationibus det entitatem, & perfectionem, & id erit essentia. Concluditur hæc sententia, quia relatio non habet esse sine absoluto, tanquam accidens absq; subiecto, vel fundamento: dixi absq; subiecto, vel fundamento, quia relationes creatæ sunt verè in subiecto, tanquam accidentia informãtia, increatæ autem relationes sunt in diuina essentia, tanquam in fundamento, semotis imperfectionib. de quo suo loco. & sunt in ea, veluti suppositũ in natura. & ad instar pullulantis in eo à quo pullulat, ergo si entitatem non habet absque fundamento, nec habebit perfectionem vllam absue eo; nec consequenter poterit constituere absque entitate absoluta. Dices sufficere vt sit in intellectu, vel obiecto: at hoc licet verum sit, non tamen sufficit vt nude sit formaliter in intellectu, quem denominet verum, sed requiritur quid proximè relationi substratum, secundùm entitatem absolutam, vt denominet inde intellectum verum per habitudinem conformitatis ad obiectum.

3 Ideo verius censemus si negetur essentialiter consistere in sola relatione, at propterea primo statuimus veritatem nec in sola absoluta entitate cõsistere, nec in sola relatione. prima pars huius dicti de se patet, quia veritas requirit conformitatem, quæ conformitas est relatio: ablata autem cõformitate cognitio vel non est vera, vel erit falsa, & hoc probant rationes adductæ pro prima opinione. secunda pars etiam remanet probata, quia relatio de se sola non est perfectio potẽtiæ, sed perficit cum vno altero, nempè cum aliqua ratione absoluta; tum etiã quia non datur relatio sine absoluta ratione fundandi eam; tùm deniq; quia intellectus non est verus per solam relationem ad obiectum, sed est primo verus fundamentaliter per cognitionem, quæ est qualitas absoluta: atque etiam, non potest haberi conformitas relationis, nisi mediante aliqua operatione ergo non poterit denominari intellectus conformis obiecto, nisi præuia eius intellectione absoluta, patet antecedens, quia Pater non acquirit relationem Patris, nisi præuia absoluta actione gignendi, sic Filius, sic Magister, sic Artifex, sic Causa, causatum, & sic de singulis. Accedit, quòd Deus ipse est in intellectione sua verax, at non potest relationem conformitatis acquirere, nisi præuia eius absoluta intellectione; igitur remanet probata vtraque asserti pars, quod nec in sola absoluta entitate, nec in sola relatione consistat ratio veritatis, & hoc etiam intendunt astruere rationes adductæ pro secunda, & contraria opinione.

Veritas nec in sola entitate absoluta consistit, nec in sola relatione, sed in vtroq;

4 Secundò dicimus veritatẽ fundamentaliter tentam esse quid absolutum, formaliter autem inspectam esse verum respectum. Assertio hæc subse-

Veritas fundamentaliter est absolutū, formaliter respectus.

quitur ex dictis, & probatur per eadem, per quæ probata sunt proximè dicta. Declaratur autem, quia siue pro fundamento concipias rem extra, siue ipsam actualem notitiam purè secundùm entitatem, & formam qualitatis, totum ducitur ad rectum sensū, & prob. tum quia supra statuimus veritatem primo reperiri in fundamento rei cognoscibilis, secundario autem in conformatione ad obiectum: tum etiam quia penes intellectum cognitio, & notitia est proximum fundamētum, quo mediante intellectus referatur sub ratione, & relatione veri ad obiectum, non enim est verus intellectus, nisi cognoscendo, & mediāte cognitione, conformando se obiecto, ergo erit prior absoluta entitas cognitionis, quàm relatio conformationis, quo fiet, vt prius denominetur à cognitione cognoscens, & inde à conformatione in cognoscendo referatur vt verus, & vt conformis obiecto, sicque fundamentalis veritas, siuè ex parte obiecti, siuè notitiæ, erit quid absolutum, tanquam quid substratum cōformitati, quæ est respectus; formalis autem erit essentialiter respectus, cum per ipsam formaliter referatur ad obiectum. Dices non denominari cognitionem à relatione, sed intellectū, quia refertur tanquam verus, & tanquam conformis obiecto. Resp. denominatum totale, & adæquatum esse intellectum, seù suppositum intelligens, quod etiam vocatur denominatum *quod*: denominatum autem *quo*, concedi esse ipsam cognitionem, nam de ipsa etiam dicimus, quod sit cognitio vera, vel falsa: ipsiq; competit denominatio proxima, remota enim competit intelligenti.

Veritas relatiuum secundum dici.

3 Dicimus tertiò, veritatem esse relatiuum secundum dici. hæc est verisimilior, & videtur verior explicatio ipsius naturæ veritatis. quod autem ita sit, probatur apertè ex supradictis, & addendis; ostendimus enim in veritate ambo reperiri, nempè absolutam entitatem, atq; relationem, & ex eo quod in veritate reperitur ratio absoluta mirum est vt negent veritatē aliquid addere absolutum supra ens, sed de hoc supra: non est autem præcisè entitas absoluta, nec præcisè relatio, vt remanet declaratum, igitur dicendum quod sit vnum tertium: id autem vocabitur relatiuum secundū dici; at relatiuum huiusmodi constat ex ratione absoluti, & respectiui, ergo veritas erit quid spectans ad genus huiusmodi. non desunt autem consimilia, quæ collocentur in tali relatiuorū genere: habemus enim, quòd scientia, & notitia, quæ de se est entitas, & qualitas de genere absoluti, connotat etiam relationem ad obiectum scibile, ac cognoscibile, igitur ex vtroque constat, ex absoluto, & respectiuo: non est autem essentialiter quid respectiuum, cū sit essētialiter de genere qualitatis; verum quia dicit relationem ad scibile, à quo causatur, & ad quod terminatur, ideo etiam cōnectit respectum, & relationem: At veritas sic se habet, cùm de se addat, vt probauimus, verū quid absolutum, cùm sit vera passio absoluta entis realis, addit autem conformitatem, seu relationem ad scibile verū, ergo vt sic, spectat ad genus relatiuū secundum dici. & hæc est mens Antiquorum, vt D. Thom. de verit. q. 1. art. 8. Capreol. in 1. d. 19. q. 3. atq; Soncin. 6. meta. q. 17.

Relatio cōformitatis ad obiectū qualis?

4 Esset autem quærendum qualis sit relatio ista, quam veritas addit cōformitatis ad obiectum: vtrum realis, an rationis, vtrum sit relatiuum secundum dici per relationem realem, an per solam relationē rationis. Ad quod in primis dicimus relationem, in qua secundario consistit veritas non esse quid fictum à ratione: probatur, quia Deus vera à parte rei conformitate, & relatione intellectus sui ad obiectū suum intelligit, aliàs non esset, à parte rei ens verum, nec verus Deus. Item veritas de se non est figmentum, non est Chimera ficta ab intellectu, sed in re extra reperitur, siue actualiter, siue aptitudinaliter: Denique dantur sinceræ, & æternæ veritates, at illæ non pendent à ratione, & operatione intellectus, ergò absolutè remanet, vt veritas de se non sit quid fictum, non à solo pendens intellectu, sed possibiliter, vel actualiter est quid in re ipsa. Non excludo autem ex hoc discursu veritatē Chimeræ, & mendacij, etenim Chimera

ra nihil est, & mendacium est nihil, attamen de ipsis quoq; habemus, & cóprehendimus veritatem, scimus enim, & verè scimus, & veritatem dicimus, chimeram esse quid falsum, & mendacium esse nihil; igitur reddendo singulis veritas à solo intellectu non pendet, sed à parte rei est: Dices quomodo de mendacio, & chimera habebimus veritatem, cùm verè non sint: Ad hoc responsio est facilis, vt sicut negatio, & priuatio, & mors, & tenebræ sũt prorsus nihil, & tamen ea noscimus per habitum oppositum, lucis, vitæ, & similium, & per eosdem habitus positiuos noscimus verum esse quòd ipsa reuera nihil sunt, ita quoque ex ente vero, reali, & possibili, quod opponitur mendacio, chimeræ, & impossibili noscimus verum esse quod ipsa sunt nihil. & de chimera etiam habetur altera ratio positiua noscendi, nempe per partes, quæ sunt positiuæ, vt mons aureus, & membra animalium ingredientium compositionem sphingis, seu chimeræ: vt saltem ex partibus, quæ sunt entia realia, habeamus veritatis notitiam, licet habere eam nequeamus de toto, quia nihil est.

Veritatis relatio an semper realis.

5 Insuper vtrum relatio illa sit semper realis, vel quandoq; saltem sit rationis, quia fortasse sibi alicuius extremi deficiet conditio requisita ad relationem realem, ad hoc dicendum sub distinctione, vel enim loquimur de relatione veritatis diuinæ intellectionis penes essentiam diuinam, aut in ordine ad essentias creatas: & de his rursus est distinguendum, quòd aut referuntur ad intellectum creatum sub ratione obiecti speculabilis, aut solum sub conditione obiecti practicabilis. his autem distinctionibus reddendo singula singulis apparebit diuersitas relationum, quas importat relatio ipsius veritatis. & quidem si de ea loquamur, quæ interuenit inter diuinam essẽtiam sub ratione veri, & intellectũ diuinum dicendum est eam esse relationem solius rationis; probatur, inter cæteras conditiones ad relationem realem requisitas, altera est, vt extrema sint realiter distincta inter se: talis autem distinctio non interuenit inter notitiam Dei, eiusque essentiam, ergo relatio talis ad intellectum suum esset solius rationis. Dices, inde sequi diuinam veritatem non esse realem, sed rationis, essetq; figmentum, & Chimera. Respond. negando sequ. aliud est enim dicere Deum esse verum, quod sit ens rationis, & aliud est asserere veritatem diuini esse, vt ordinem dicit ad intellectum cognoscentem, esse ens rationis, primo enim modo non est ens rationis, sed verum quid reale, vt est de fide: secundo autem, constat esse ens rationis, quia cùm veritas de formali significato dicat relationem ad intellectũ, talis relatio non poterit esse realis, tũ quia extrema non distinguuntur realiter; tum etiam, quia si per impossibile diuinus intellectus eam non intelligeret, nec vllus alter intellectus creatus, non haberetur actualis conformitas, neque actualis relatio obiecti ad intellectum, licet remaneret relatio, & conformitas aptitudinalis, cùm nata esset intelligi, & cognosci sub ratione veri, vt dicemus. vel dicimus etiam relationem illam esse realem, extendendo nomen relationis realis incompletæ; sumi.n. solet ordinario modo prout distinctionem realem importat inter extrema distincta realiter, & hoc modo nullatenus erit realis: extendendo autem nomen, pro eo, quod verè à parte rei connotat ordinem ad intellectum verè intelligentem obiectum sub ratione summè veri, & hoc sensu erit realis illa relatio; vel dicendum esse realem inadæquatè, quoniam deficit sibi cõditio distinctionis extremorum realis.

Veritatis relatio quo modo realis, quomodo rationis

Veritatis relatio qualis ex parte obiecti negatiui.

6 Comparando insuper eundem intellectum diuinum habebitur alterutra relatio, iuxta obiecta creata diuersa, ad quæ comparetur: si namque intelligat negationes, priuationes, fictitia, & figmenta, relatio quidem ex parte sui non erit realis, etenim ad extra se extendendo, nil reale acquirit, sed solum respectum rationis; ex parte etiam ipsorum intelligibilium, talis relatio erit rationis, quia non sunt extrema realia, sed ficta à ratione, & pura figmenta: quod etiam est asserendũ de intellectu creato ea intelligente, deficit .n. realis entitas ex parte obiectorum intelligibilium. sed verum intel-

telligibilitatis, relatio terminata ad res possibiles sit realis: certè secundū vsitatiorem loquendi modum non est realis, cùm deficiat ab existentia reali actuali: attamen non desunt qui eam etiam docent esse realem, & addunt ad realem relationē sufficere vt res sit intra causas suas, & vt sit ens possibile: hi autem sunt formalistæ, qui inter Franciscum viuentem, & Antichristū futurum admittunt realem distinctionem. At constat distinctionem realem requirere etiam extrema realia, sicut ea requirit ipsa relatio; ipsa etiam distinctio est relatio secundùm genus suum. Iis autem esset solùm in explicatione intentionis, etenim & ipsi conueniunt cum cæteris requiri vtrobiq; extrema actualia, attamen extendendo relationem realem posset eis concedi factus discursus, ita enim docent in artic. 1. vt Vallon. fol. 22. ex Scot. q. 3. quol. & d. 35. lib. 1.

Relatio ad res possibiles an realis.

7 Insuper eundem Dei intellectū cōparando ad obiecta realia actu existentia, & è conuerso, comparando .s. obiecta actualia ad intellectū sub quacunq; ratione siue practici, siue speculatiui, dicendum, quòd ex parte obiectorum relatio veritatis est quid reale ex parte autem intellectus est quid rationis: hoc secundum patet: & declaratur primum, quia sicut entitas creaturæ relationam dicit realem ad Creatorem, ita etiam eiusdem creaturæ veritas concepta dicet realem relationem ad intellectum diuinum vt sic cōcipientem: item quia omne creatum sub quacunque ratione conceptum pendet ab ipso Deo, agente ad extra per voluntatem, & intellectum, ergo veritas creata, sicut quicunque creaturæ conceptus, pendebit ab eodem sub ratione intelligendi, & cognoscendi: talis autem pendentia sistit in ordine relationis, & pendentia illa est realis, ergo etiam & ista. Confirmatur, nam loquendo de practico intellectu Dei, propositio ista causalis est vera, *quia Deus intelligit creaturam sub esse vero, ideo creatura habet esse verum*: non recipit autem verum esse, nisi per practicum Dei intellectum operantem, & dirigētem singulas res, iuxta proprias Idæas latitantes in intellectu diuino, ergo vt sic ab eo pendet realiter, & realem ex parte creaturæ connotat relationem: Dixi, loquendo de *Dei intellectu practico*, quia si loquamur de speculatiuo, est aliter censendum etenim speculatiua cognitio, non dat esse obiecto, sed supponit illud, intellectus autem practicus est ille, qui dat rebus esse, & ideo de eo est vera causalis allata, de qua tamen suo loco, intellectus autem speculatiuus non dat nisi esse speculatum, & cognitum.

Veritatis relatio qualis ex parte obiecti realis.

8 Vlterius, loquendo de intellectu creato in ordine ad creata obiecta, vel concipitur itidem sub ratione practici, vel speculatui: secundo modo dicendum cōformitatem veritatis obiectiuæ ex parte quidem obiecti esse relationem rationis, & ex parte intellectus esse realem: & ad hoc capiendū necesse est recurrere ad alterum relationis genus, quod est mensuræ ad mēsuratum, inter quæ extrema relatio nō est eiusdem rationis, cùm ex parte mēsuræ sit rationis, & realis ex parte mēsurati: sic autem se habet veritas obiectiua, vt quia obiectum sub hac ratione est mensura, ideo ex parte sui indicet relationem rationis; quia tamen intellectio est effectus mensuratus, & productus ab obiecto vero, ideo in ea relatio conformitatis erit relatio realis: quod si ad practicum intellectum fiat comparatio, constat ex parte vtriusque veritatem dicere relationem realem, ex parte quidem Agentis, quia verè agit producendo practicè iuxta veram rationem Artis, seù veram idęā: ex parte etiam obiecti producti, quia dum est conforme Arti, erit vtique effectus verax, & non mendax, quia consequenter ad veram artis idęam productus, ideoq; vt sic, relationem realē connotat ad verum Artificem: licet nihilominus concipiendo artem, & idæam sub ratione mensuræ, & idæatū, & artefactum sub ratione mensurati, non esset relatio æqualis ordinis, cùm in mensura esset rationis, & in mensurato realis.

Veritas intellectus creati qualis.

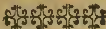
9 Solum superesset quærere an relatio veritatis consistat in esse actuali, an vero sufficiat esse aptitudinale: quod est quærere an conformitas hæc ad intellectum esse debeat actualis, ita vt non

Veritatis relatio an consistat in esse actuali an aptitudinali.

non ſufficiat aptitudinalis, & vtrum ad vniuerſum intellectum, an autem ad ſolum diuinum ſpectet talis conformatiuitas. Alij nãq; aſſerunt in ſola actuali conformitate ſiſtere, quia intantum res vera eſt, in quantum iudicatur talis. Cenſent alij ſufficere aptitudinalē: & hæc quidem verior loquutio, licet .n. eſſentia Dei neque ab ipſo Deo per impoſſibile cognoſceretur vt vera, eſſet nihilominus in ſe apprimè vera, & conformitas ſuæ veritatis licet actu exercito non adeſſet, haberetur tamen actu ſignato, quia omne tale, eſt poſſibile vt cognoſcatur vt verum, haberetq; aptitudinalem conformitatem ad intellectum. Alij etiam volunt vt conformitas non habeatur ad intellectum creatum, ſed ad ſolum diuinum: quia ſi deficeret creatus intellectus, iam non haberetur talis ad creatum intellectũ conformitas, remaneret autem intellectus diuinus, ergo ad ipſum ſolum habetur relatio conformitatis. & patet amplius quia neq; Angeli, neq; homines fuere ab æterno, & nec etiam ab ęterno habuere talium veritatum creatarum intelligentiam, & conformitaté, quam tamen habuit ſolius Dei intellectus, qui extitit ab æterno. At diſcurſus iſte licet indefectibilitatem admittat in intellectu diuino, ac propterea afferat ad diuinum intellectum aſportandam forè talem conformitatem, quia ipſe æternalis eſt, & ſemper erit, non tamen propter hoc eſt auferenda conformitas ad intellectum creatum: tum quia veritas dicit conformitatem aptitudinalem ad omnem intellectum, omnis namq; intellectus eſt capax veritatis, ſiuè ex ſe ſolo, ſiuè cum alterius adiumento, & eleuatione; tum etiam ex quo obiectum alicuius ſenſus exterioris, poteſt eſſe obiectum talis ſenſus in quocunq; animali reperiatur, licet percipiatur ſecũdum magis, & minus, vt ſi ſonus eſt obiectum mei auditus, poterit etiam in aptitudine ſaltem, à quocunq; percipi auditu, remotis obſtaculis, & impedimentis, ergo conſimiliter de veritate, quæ eſt obiectum cuiuſq; intellectus, ſeu de ea, quatenus eſt conceptibilis ab intellectu: Dixi ſic, quia non terminamus modo litem, vtrum veritas vt veritas ſit intellectus obiectum, an vero ens. nec obſtat id, quod adducebatur de Angelis, & hominibus, qui ab æterno tales veritates comprehendere nequiuerunt, dicimus .n. primò quod ſi ab æterno extitiſsēt, potuiſſent eas comprehendere, vel ſaltem aliquas ex eis, pro captu, & virtute ſingulorum: ſecundò, ſufficit vt potuerint ab ęterno concipi, & vt poſſint etiam concipi in æternum à parte poſt, dato quod Deus nollet amplius conſeruare Angelos, neq; homines cõcipientes, vel tertio, ſufficit vt tunc incipiant actu cognoſci, quando creatura capax eſt, & apta vt eas poſſit cognoſcere: quod ſi talem virtutem recepit in tempore, quia in tempore accepit eſſe, in tempore quoq; incipiat eas intelligere. Deniq: non valet conſequentia, non intelligitur actu ab vllo intellectu creato, ergo non eſt intelligibilis, à negatione .n. actus ad negationem potentiæ non valet in creaturis, & contingentibus, ſicut neq: valet, hoc obiectum nunc à Petro non noſcitur, ergo ſimpliciter non eſt noſcibile: falſa conſequutio valet autem in diuinis arguere à potentia ad actum, & ab actu ad potentiam, quia *in diuinis poſſe non differt abeſſe*. *Arguere à potentia ad actum, vbi valet.*

10 Ad rationes autem initio adductas pro vtraq: ſententia, reſponſio conſtat ex dictis: & concedantur ſingulæ, dummodo non præcisè ſiſtatur in tali abſoluta ſolum, vel ſolum reſpectiua additione ſupra ens, ſed conficiatur ex ambobus membris vnum tertium, quod diximus eſſe relatiuum ſecundum dici.

DIS-

DISPVTATIO OCTAVA
De Bonitate Dei.
QVÆSTIO I.
An Deus sit summè, & per essentiam bonum.

1
Ost veritatem diuini esse, accedimus ad eius bonitatẽ: circa quam inuestigabimus etiam ea, quæ ad homines pertinent, Angelos, ac creaturas cæteras secundum hanc bonitatis rationem, & idipsum quoq: considerabimus de bonitate secundum seipsam sumpta, siuè de bono: prius tamen ordine theologico loquamur de Dei bonitate.

2 In præsenti autem negotio est asserendum primo Deum esse bonum. sic passim testantur scripturæ, psal. 72. *quam bonus Israel Deus.* psal. 118. *bonus es tu, & in bonitate tua doce me.* Thren. 3. *bonus est Deus quærentibus illum:* Luc. 18. *nemo bonus, nisi solus Deus.* 1. Timoth 4. natura creata est participatio bonitatis diuinæ. Exod. 33. *ostendã tibi omne bonum.* & sæpè sæpius id annuunt scripturæ, vel sub ratione misericordiæ, quo pacto hominem misericordem, & pium vocamus bonum: vel sub ea ratione, qua non est similis ei, psal. 34. *Domine quis similis tibi.* Isai. 46. *cui assimilastis me, & adæquastis, & fecistis similem*: vtroq: autem modo apparet bonus, & ratione pietatis, & misericordiæ, quam exercet in hominib. & ratione, qua vnicus, & solus reperitur sic, & sic bonus, itaq: iam constat esse bonum. cum vero. & hæc quæ diximus de fide sint, constat etiam de fide esse ipsum esse bonum.

3 Non desunt autem rationes bonitatem hanc demonstrantes. Argui. n. potest vel ex intrinseca, & ratione formali ipsius Dei, vel ex ratione effluentiæ bonitatis suæ in cæteras creaturas, vel deniq: ratione finis, qua cuncta Deum appetunt, tanquam bonum. at ratio finis, & causalitatis huiuscemodi bonitatis, quia extrinseca est ipsi Deo, licet ipsemet sit efficiens, & finis, ideo magis patere poterit eius bonitas si ab intrinseca, ac formali eius ratione exordiamur, & discurramus, est ergo Deus bonus, quia formaliter in se habet rationem perfecti, & est in se formaliter infinita perfectione, ac bonitate infinitus. probatur: continet in se formaliter quidquid bonitatis competere potest sibi, continet etiam perfectiones creaturarum, ergo est formaliter perfectus. de primo patet, da. n. oppositum, & erit imperfectus: nulla etiã alia ratione intrinseca admittitur esse formaliter infinitum: nomen autem infiniti in entitate id importat, vt infinitam indicet perfectionem. rursus perfectiones simpliciter ipsi soli competunt, non creaturis, at illæ carent imperfectione, cum sint absolutè, simpliciterq; perfectæ: patet etiam de secundo, cum perfectiori modo reperiãtur entitates, & perfectiones creaturarum in essentia infinita Dei, quam in ipsismet creaturis, at ipsę verè sunt bonæ, perfectionumq; gradib. pollent, & fruun-

Bonitas diuina ostenditur.

fruuntur, ergo multo magis ea compe- tent ipsi Deo. antecedens patet, quia in seipsis sunt entia corruptibilia, si materialia sint, vel saltim defectibilia, & annihilabilia si sint spiritualiá, atq; etiam habent esse temporaneum, & mutabile, in diuina autē mente habent rationem viuentis, etiam si ipsa nō sint de genere viuentium, quia cum sint in diuina mēte, cuius intellectio est actus vitalis, inde concluditur esse viuentia, sicq; exponit D. August. illud Ioann. *quod factum est in ipso vita erat*: habent quoq; esse æternale, inuariabile, & indefectibile, prout & ipsa diuina mens, & essentia inuariata remanet, & incorrupta, sicq; idem August. l.9. de Trin. c.10. docet *inferiora, perfectius esse habere in intellectu*, præcipuè Dei, *quam in seipsis*, quod etiam disertè expendit Scot. in 4. d.1.q.1. in respons. ad argum. Auicennæ: licet vero hinc argumētum desumere, quidquid perfectionis conuenit creaturis, conuenit ipsi Deo: cōpetit creaturæ esse perfectam formaliter in suo genere, ergo & Deo: possemus autem consequentiam inferre cōparatiuam, vt multo magis, ac modo perfectiori conueniat ipsi Deo, sed eā inferemus paulò infra.

4 Dices ex formali creatarum rerum perfectione deduci potius esse Deum imperfectum, quam perfectum, & bonum, siquidem quæ creaturis cōpetunt perfectiones, ea ad mixtæ apparent plurimis imperfectionibus, sunt n. perfectiones creatæ dependentes, finitæ, limitatę, ac prorsus defectibiles; itemq, sunt in ijsdem sub ratione informantis, at Dei perfectiones nec Deum informare possunt, nec sic imperfectionibus esse inuolutæ, ergo non est apta deductio.

Creaturarum perfectiones quo modo contineantur in Deo.

5 Sed respondemus perfectiones quidem easdem contineri in Deo, sed non eodē modo, prout continentur in creaturis, quatenus namq; sunt perfectiones simpliciter hac sub ratione Deo tribuuntur, creaturę autem in sunt sub rationibus prædicamentalibus, cæterisq; imperfectionib. in argumento recensitis, & hac sub ratione D. Anselm. l. monolog. c.14. definit perfectionem simpliciter, eamq; applicat soli Deo, prout eandem sæpius expendit Scot. tum in 2.d.44.q.1. ad prim. tum vero in 1.d.8.q.1. ad prim. Et ad illud de informari negatur sic reperiri in Deo, vt namq; ostensum supra fuit non componi ex subiecto, & accidēte, sic etiam ostendimus quomodo euenire possit, vt perfectiones reperiātur in ipso absq; informatione, vide ibi, ideoque in creaturis reperiuntur formaliter, in Deo autem virtualiter, & eminenter.

6 Vnde apparet magis diuina bonitas ratione continentiæ eminentialis, qua creaturas continet modo eminentiori, ac perfectiori, ita vt si quid perfectionis reperitur in illis, multo excellentiori modo contineatur in essentia Dei. & hinc deducitur secundū assertum, quod nedū Deus est bonus, sed est summè bonus. & ad hunc etiam sensum loquitur Ioannes primo ex sentētia August. l.4. in gen. ad litt c.24. *quod factū est in ipso erat vita creatrix*, quia cognitio Dei est realiter vita creatrix, & quod de cognito dicitur obiectiuè, hoc in ipsa cognitione oportet intueri perfectius inquit Scot. 4.d.1.q.1. & hoc eodē modo loquitur Dionys. de diuin. nomin. c.5. Clemens Alex. l.1. pedag. c.9. & D. Cyrill. l.1. cōtra Iulian. quod si formalis continentia reperta in creaturis denominat eas formaliter perfectas, ac bonas, similiter excellentior, eminentiorq; continentia in diuino esse eminentiorem apponet bonitatem, perfectionemq.

7 Patere autem amplius poterit hæc continentia, quia Deo nihil deficit perfectionis, tum competentis sibi, tum vero conuenientis creaturæ; de primo patet, quia est formaliter infinitus; & probatur secundum: quod nāq; aliquid minimè contineat, nec comprehendat aliud, id exprimi solet duplici communi termino, vel priuationis quidem, vel negationis, quomodo cæcus oculus dicitur priuatus visione, ad quam est aptus natus, vt recipiat: quomodo etiā lapis est solùm negatus visione, quia ad eam non aptitudinem habet, nec inclinationem, qua ratione distingui solet à logicis negatio à priuatione, vt hæc sit in subiecto apto nato, & illa non item: neutro autem modo dicitur Deus non esse perfectus: nō quidem priuatiuè, quia quidquid in Deo

Deo ad intra poteſt eſſe, actualiter eſt, cùm in diuinis potentia, & poſſe non diſtet ab actu: item ſi daretur priuatio, vel volens priuatus remaneret tali perfectione, vel nolens, & id vel à ſe, vel ab alio impediente, & priuante, nullum poteſt dici: non primum, quia Deus vellet carere ſumma perfectione, quæ ſibi deberetur, quod eſt contra conditionem ſummi, & perfecti ac infiniti entis, ſicq; ageret contra rationem, & contra iuſtitiam, quia cum iuſtitia reddat ſuum ius vnicuiq; iuſtus erit is, qui quod ſibi neceſſario conuenit accipit, & retinet: Dices poſſe quempiam cedere iuri ſuo, ſicq; Deum cedere perfectioni ſibi debitæ, voluntariè eam repellendo, & ſiſtendo ſine ea: ſed ad hoc dicendum aſſumptum non eſſe ſemper verum, primo.n. cedere nemo poteſt iuri ſuo, quando in alterius vergit præiudicium, ſic nec Prælatus, nec Superior iuri, & famæ propriæ cedere poteſt cum in præiudicium vergat ſubditorum: nec itidem fieri id poterit cũ vrgeat in præiudicium Status, Dignitatis, & Officij, hoc.n. tranſit de perſona in perſonam, nec perſona, quæ gradum ta'em poſſidet, poteſt in præiudicium gradus cedere, quia ceſſio vergeret in præiudicium perſonarum ſuccedentium ad talem ſtatum, ſed de his ad Canoniſtas vide D.Tho. 2.2 q.73. art.4.ad 1. Petrum Nau. l.2. c.4. Valent. t 3. d.5. q.17. punc.2. Nau. c.18. n.61. & Tolet. l.5. c.68. in propoſito autem cedi non poteſt in præiudicium iuſtitiæ, nec in præiudicium Dei, at ratio iuſtitiæ requirit vt Deus ſit omni perfectione ornatus, ergo nec ipſe in ſui præiudicium cedere poteſt perfectioni ſuæ: & ſicut nos præiudicare nequimus ipſi Deo perfectiones aliquas ab eo remouẽdo, ſic nec ipſe ſibi præiudicare poterit, nec velle vnquam id facere, ageret.n. Deus contra Deum, dũ ageret contra ſemetipſum, eſt enim Deus neceſſario bonus, neceſſario perfectus, & impoſſibile eſt vt non ſit perfectus.

Vtrũ quis cedere poſſit iuri ſuo.

Dempta vna perfectione à Deo corrueret ipſe Deus.

8 Rurſus dempta perfectione vna ab ipſo, corrueret totus Deus: probatur, quia Dei perfectiones idem ſunt realiter, atq; vna eſt omnium eſſentia, vnaq; natura, propter identitatem realem, dato ergo quod aliqua vna perfectione priuaretur, priuatus remaneret cunctis aliis, immo pene deſtructus in ſeipſo: confirmatur, ex quo vnaquæq; eius perfectio eſt quid infinitum, ablata ratione hac infinitatis à Deo, non remaneret infinitus, immo prorſus deficeret quia non poſſet remanere intra gradum creaturæ, cum ſibi implicet, quoniam eſſet finitus, ergo nec eſſet Deus, nec creatura.

9 Dices remanere poſſe in ſua eſſentia adhuc infinitus, cæteriſq; attributis infinitis, quæ remanerent, dempto illo vno: immo ſi cætera attributa, & perfectiones infinitæ deficerent, remaneret tamen in eſſe infinito ratione ſuæ eſſentiæ, quæ eſt inſuper infinita: & confirmatur, quia infinitates formales cæterarum perfectionum pullulant ab infinitate radicali, & fundamentali eſſentiæ, non autem è contra, ergo nihilominus eſſet infinitus, & perfectus. Reſpondeo nihilominus ad id obſtare identitatem, & inſeparabilitatem perfectionum ab eſſentia diuina; quia.n. ſunt vnum, & idem, conſequens eſt, vt ſeparato vno, deſtruatur totum, & ſeparata bonitate, ſeu ſapientia à Deo, vel iuſtitia, vel aliquo ſimili, deſtruatur Deus, quia omnia in Deo ſunt vna natura, & eſſentia, eadem realiter, & ſecundum D.Thom. ſunt idem formaliter, ſuntq; prorſus inſeparabilia, ergo hæc prima ratio obſtat. Reſp. ſecundò, quod dempta illa vna perfectione, iam non eſſet infinitus, quoniam infinitum eſt illud, cui nihil deeſt perfectionis: Dicendum tertiò Deum ratione eſſentiæ eſſe infinitum radicaliter, at ratione infinitatis eſſe infinitum formaliter: & ita ratione eſſentiæ eſſe bonum, iuſtum, ſapientem, & huiuſmodi, radicaliter, at ratione attributi ſapientiæ eſſe ſapientem formaliter: quapropter ablatis per impoſſibile attributis, remaneret Deus, talis, ratione eſſentiæ radicaliter, non formaliter, deficiente formalitate attributi.

Perfectione aliqua ablata per impoſſibile à Deo, an infinitus.

10 Nec dicendum fore vt accideret id ſibi nolenti, etenim accideret conſequenter ipſi Deo triſtitia, & mæror iuxta Diui Auguſtini deſcriptionẽ de triſtitia, quæ *eſt de his, quæ nobis nolentibus accidunt*: cum tamen Deus ſũma

ma pace fruatur, lætitia, ac delectatio-ne nec dicendum priuationem accidere ab aliquo impediẽte perfectionem, nam Deus non esset infiniti vigoris, daretur Agens aliquod potẽtius Deo, & vincens Deum, cuius tamen potentiæ nemo est qui resistat: igitur si quid, quantum, vel quale, vel quidquid sit, quod Deo possit perfectionis essentialis, atq; connaturalis competere, totum necesse est dicamus sibi adesse, non.n.cadit in Deũ priuatio alicuius essentialis, necessariæ, connaturalis, atq; sibi omnino, debitæ perfectionis.

Perfectiones creaturarum in Deo, & à Deo.

11 Nec dicendum deniq; deficere eidem perfectiones alias defectu negatiuo, seu vt clarius ex primam nõ possumus asserere reperiri in Deo negationem alicuius perfectionis creaturæ; probatur, creatura omnis continetur in Deo, igitur omnis, & vniuersa eius perfectio continetur in eodem. insuper perfectio omnis creaturę emanat à Deo, at nihil dare potest id, quod non habet vel formaliter, vel eminentialiter, aut in virtute. vlterius creaturę sunt participatio diuinarum perfectionũ, & diuini esse, supponunt igitur ea antecedenter reperiri in ipso Deo. Itẽ da oppositum, quod à Deo negetur perfectio aliqua creaturæ, ergo sequitur creaturam, saltem quoad gradum, & perfectionem illam, esse independẽtem à Deo, prob. quia eam non haberet à Deo, quia dum Deus eam non daret, sequeretur vel quod creatura eã non haberet, vel quod nõ esset in Deo talis perfectio, probatur prima sequela, quia quidquid est in creatura est à Deo, & si quid Deus non prębtat, creatura non habet, iuxta id, *ipse fecit nos, & non ipsi nos*, & alibi, *sine me nihil potestis facere*. probatur secunda sequ. nã si quid haberet creatura, & nõ à Deo, ergo Deus vel nollet id communicare, vel non posset, vel ideo non communicaret, quia eam non haberet in se: si dederis primum, ergo sequitur ex dictis creaturam non habere eã, quia Deo non tribuente, creatura non accipit, iuxta illud Pauli 2. Cor.4. *quid habes quod non accepisti*; vel posset gloriari creatura ex se, & à se independenter id habere, quod etiam retunditur ibidem ab Apost. dum subdit, *si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* si dederis, nolle Deum id communicare, ergo etiam sequitur creaturam non posse id habere, propter dicta; si dixeris non posse, iam reddis eũ impotentem, alioqui per omnia omnipotentem: ac deniq; sequeretur incõueniens vltimum, quod eam non haberet: at vltra incommoda recensita, sequeretur aliquid perfectionis esse in entibus, quod non esset in Deo, cum tamen ipse contineat omnia, cum sit perfectus, summum bonum, cæterisq; bonitatem largiatur, & perfectionem, *quia per ipsum, & cũ ipso, ac in ipso sunt omnia, & vniuersa*.

Deus est bonus per essentiam.

12 Et hinc tertiò deducimus Deũ esse bonum per essentiam: quæ loquutio communis est apud Theologos, licet modus explicandi non sit vnus: vt etiam inde à contrario deducant creaturas non esse bonas per essentiam, quo in loco Caetan. ad prim. part. q.6. art.3. propositionem distinguit, vel.n. concipimus eam ex parte prædicati, vel ex parte subiecti: ex parte quidem huius indicat hunc sensum reddere, Deum esse de se bonum, & non per aliquod additum: ex parte autem prędicati sensum reddit, vt sit bonus per essentiam. s. non participatam ab altero: gratia cuius expositionis inferunt & alij ex D. Thom. creaturas non dici bonas per essentiam. probat autem D. Tho. art.3. solum Deum esse ita bonũ per essentiam, quia triplici bonitatis, & perfectionis gradu cõtingit aliquid esse bonum; vel quia constituitur simpliciter in suo esse, vel quia aliqua ei accidentia insunt, quibus operetur, vel deniq; ratione attingentiæ ad propriũ finem, quia finis habet rationem boni, ac perfecti, primo modo dicitur, inquit, ignis perfectus, quia per talem formam constituitur in suo esse: secundò per calorem, siccitatem, ac leuitatem, quibus operatur, ac tertiò ratione centri, & loci vbi quiescit. hæc autẽ perfectio, subdit, nulli creato conuenit per essentiam, sed soli Deo, qui prima perfectione pollet, dum habet talem rationem essendi: secundo etiam perfectus est, non quidem accidentaria perfectione, sed essentiali, cum accidentia sint in Deo essentia, & essentialia. ter-

Explicatio Caet.

tiò deniq; est per essentiam talis, quia ad nullum finem ordinatur, à quo perficiatur, sed in seipso sistit, vnde ipse solus per essentiam est bonus, creaturæ autem non per essentiam.

Creaturæ vtrum bonæ per essentiam.

13 Hæc vero, quæ D. Tho. asserit difficultatem non effugiunt, & præcipuè circa id, quod docet creaturam non esse bonam per essentiam: & quidem potest & ratione, & authoritatibus sic argui, demõstrando creaturam quoq; esse bonam per essentiam: ratione sic, bonitas est passio entis, tum increati, tum vero creati, ergo conuertibilis cum ente, ergo prædicabilis de ente, ergo verè dicendum quodcunq; creatum ens habere bonitatem tanquam propriam, & connatam passionem: at passio per essentiam competit subiecto, quia eidem conuenit per naturam, ergo similiter creatura erit & per naturam bona, & per essentiam, item creatura non est formaliter bona bonitate Dei, ergo est formaliter bona bonitate sua, ergo per essentiam bona; antecedens conceditur à D. Th. art. 4. in fin. si benè expendatur, & probatur ratione, quia denominatio formalis debet esse à forma inhærẽte subiecto, at formalis Dei bonitas non inhæret creaturæ, ergo per bonitatem sibi formaliter inhærentem erit bona, omnis autem, & talis denominatio erit intrinseca ab inhærente forma, & consequẽter erit denominatio essentiæ, qua dicatur verè essentia esse talis. Confirmatur, quia sicut contra Magistrum arguunt Theologi, nos non diligere Deum mediante Spiritu sancto, tanquam principio formali, seu inhærente, ita etiam creatura dum denominationem formalem recipit, per propriã vtique formam denominabitur talis: at vbi talis reperitur formalis denominatio, verè dicendum id esse mediante sua forma, tale, & tale per naturam ac per essentiam, vlterius secundum eam rationem est bona, sub qua est appetibilis, nam *bonum est quod omnia appetunt*, at creatura est etiam obiectum appetitus, licet non sit vltimus finis; tanquam .n. habens in se participationem diuini esse est bona, ergo sub ratione entitatis est appetibilis, ergo est per essentiam bona. Confirmatur, quia creatura vna est altera amabilior, dignior, & appetibilior, patet discurrendo de generibus, & speciebus, quarum altera sicut perfectior est, ita appetibilior, vt appetibilior est Angelica entitas, quàm humana, & appetibilior humana, seu rationalis, quàm brutalis, ergo amabilior, quo fit vt secundùm proprias entitates sint ita bonæ, dignæ, perfectæ, & comparatiuè digniores, amabiliores, appetibilioresq; alijs aliæ.

14 Scripturæ etiam id ostendunt, vt Genes. 1. *vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona*; sicq; passim ea quæ creabat, citissimè approbabat, in quiẽdo, *vidit lucẽ, quod esset bona*, & de singulis inde concludens, ait Scriptura, *cuncta quæ fecerat erant valde bona*. Prouerb. 3. *cuncta fecit bona in tempore suo*. & D. Paul. 1. Timoth. 4. ait, *omnis creatura bona est*: Patres quoq; id docent, & præcipuè D. August. contra Manich. de duabus anim c. 5. *cuncta*, ait, *bona esse in suo genere*. expressius autem in lib. de nat. bon. cap. 1. ostẽdit qua ratione omnia à Deo prodire, ea etiam ratione esse bona, siue parua sint, siue magna, iuxta diuersum, ac varium rerum earundem situm, & distinctionẽ. apertius autem Nazianz. orat. in appulsum Episcoporum hanc excellentiam alternatim creaturarum ostendit cùm ait. *creatura alia alijs dignitate præstant, prout qualibet Deum propinquius attingit*.

15 Fundamentum, cui sequaces D. Thomæ innituntur, vt Caet. Banq, cæteriq; hoc est, vt considerent creaturam sub esse potentiali, in quo esse præscindit, vel prescindere potest ab actuali existentia, tùm quia creatura non est ens necessario existens, tùm etiam quia existentia non est de ratione extrinseca creaturæ: Cũ verò creaturæ distinguatur in hoc duplex esse, potentiale, & actuale, concludunt, vt ipsa non sit per essentiam bona, probant, quia ens in potentia est ens imperfectum, ergò prout ab actuali esse præscindit non est per essentiam bona. Rursus, creatura non habet rationem appetibilis, nisi quatenus actualiter existit, & tunc est bona cum actu est, cum autem inpotentia concipitur non est bona, denique quia creaturæ, aiũt, secundũ potentiale esse nec à creatura,

ra, nec à Deo ipso sunt amabiles, ergo neque sic erunt bonæ. hæc sunt fundamēta eorum. Et addi potest ex D. Tho. 1. p. q. 5. art. 1. dicente bonum esse idē, ac perfectum; perfectum autem esse vnumquodque in quantum est actu; quia esse est actualitas omnis rei.

Ens in potentia verū amabile.

16 · Verùm, de ente in potentia vtrum appetibile sit, & diligibile; de eo quidē distinguimus, quod duplex est, alterum quod nusquam erit actu, licet possibile sit esse: & alterum quod actu & verè erit à parte rei. Circa primum frustra amorem impendimus, & desiderium: vnde id non appetimus, saltem efficaci appetitu, cùm nusquam erit: an autem possimus id diligere, negant quamplures; & asserunt nec à nobis diligi, nec à Deo. sed de nobis loquendo verius censemus ea diligi posse, & quandoq; actu diligi, sicut etiam quādoque appeti, licet appetitu solius cōplacentiæ, & inefficaci: potest enim cęcus appetere illuminari, saltem à Deo, & complacere sibi in illuminatione possibili, licet sciuerit nunquam id fore sibi præstandum: de Deo autē dicimus non eas appetere, sed aliquatenus amare: non appetere inquam, quia iam destinauit eas non creare, Deus autem nec inefficaci amore cōplacet circa ea, quæ nusquam futura sunt, in quo differt à nobis, qui complacemus in ipsis, & saltem inefficaciter appetimus, & desideramus: non ergo appetit eas Deus: aliquatenus tamen amare eas manifestum deberet esse, quia Artifex nedum sibi complacet in opificijs, quæ verè operabitur, sed etiam in ijs, quæ nusquam aget, quæ tamen potest agere: dum namque complacet sibi in arte sua, amat quoq; ea omnia, quæ à sua arte prodeunt, & possunt prodire, licet nusquam prodibunt: non quod amor sit in ipsa negatione effectus futuri, sed quatenus cōplacendo sibi in arte, complacet etiam in ea [illegible], quatenus ordinē dicere potest, & exitum ad artificiata possibilia, sicq; dicitur Deus supremus Artifex amare possibilia, quia complacēdo sibi in officina omnipotentiæ suæ, dicitur amare ea omnia, quæ exitum habere poterunt ex tali arte. & hæc quoad ea, quæ non erunt: Circa autem possibilia secūdi generis eodem prorsus discursu est vtendum, vt & nos, & Deus ipse, dicamur ea amare, & complacere in eis: Adde, quòd ea etiam appetitu desiderij prosequimur, pro suo tempore, id quod negauimus de possibilibus primi generis, primum quidem deducitur ex dictis, quia Artifex complacendo in arte sua, complacet sibi in quocunque possibiliter produci ad artem: & addimus quod complacentia, atq; appetitus de talib. erit efficax, quandoquidē verè erūt, verèq; actualiter existent: ideoq; Deus amat illa nedū cōplacēti amore, sed efficaci pro tēpore, quia efficaciter ꝓducet, & cōsequēter amādo, appetet sic efficaciter: & cōsimiliter amamus nos ea, quæ quandoq, euenient, licet actu non sint. Nec obstat, quòd talia non sint entia in actu, vt possint amari, quia vnūquodque amatur vel eo modo quo habet esse, vel eo modo, quo potest habere esse, & pro quando habebit esse, non enim amamus ea quatenus præscindunt ab omni ratione essendi, siuè actuali, siuè potentiali, sed amamus, quatenus ordinantur ad esse actuale pro tempore. vel dicendū quod amantur tunc cùm habent esse in potentia, sed non amātur pro tunc, sed pro tempore, quo habebunt esse: quia tamen esse sic potentiale dicit ordinem ad actum pro tempore, ideo vt sic amantur & à nobis, & à Deo: & hinc cōcluditur, quòd etiam vt in pontentia considerantur, sunt quid bonum in genere suo; nec etiā absolutam potentiam, seu negationem absolutam consideramus, sed concipimus eam cum ordine ad actum, ideo sub isto ordine potentiali sunt bona, & amabilia à Deo. nec hoc negat Bannes, quia ait ea esse bona in potentia, & concludit, entia in potentia ratione entis, ad quod dicūt ordinem, esse bona per essentiam: & hac eadem sub ratione vnum esse altero perfectius, vt supra arguebamus: quod etiam docuit Ferrariens. 1. contra g. c. 38. asserens non solùm ens actu existens esse bonum per essentiam, sed etiam ens habens ordinem ad existentiam, id autem est ens in potentia. Ex his denique satisfit fundamentis eorum, tùm quia etiam potentiale ens

est bonum, amabile, & appetibile; tùm quoq; quia dum dicit ordinem ad existentiam, multo magis appetitur, amatur, ac desideratur.

Deus est bonus per essentiam, nō sic creaturæ. explicatur.

17 Vnum tamen addamus ad cōpletionem totius discursus, loquutionem hanc, *esse bonum per essentiam*, habere alium communiorem, & vsitatiorem sensum, diuersum à sensu Thomistarum, qui ideo Deum sic inquiunt bonum, quoniam in eo est simul potētia, & actus, possibilitas, & existentia, & nusquam caruit actu suo, quod de creatura non dicitur; Alter tamen, & magis receptus sensus est hic, vt esse per essentiam bonum, idem sit, ac bonitatem, & entitatem, cæterasq; perfectiones, habere *à se, independenter, idētice, & necessario*: ita passim loquuntur sancti, vt Anselm. in matt. 19. Dionys. c. 4. de diuin. nomin. Cælestin. epist. 1. ad Episc. Gal. c. 5. vnde deducūt Theologi creaturas non esse per essentiam bonas, quia bonitas earum est bonitas per participationem, est bonitas depēdens, & est bonitas accidentalis, quia separabilis ab ea: at bonitas Dei est sibi coessentialis, & idem cùm eo, ergo est per essentiam bonum, est item bonitas eius independens, habet eam à se, & necessario ergo: bonitas autem creaturæ pendet ab eo ex Boetio lib. de hebdom. & Dionysio vbi supra; quia dum prodeunt ab effectiuo primario, quod est Deus, largitur quoq; bonitatem; *Dei.n. perfecta sunt opera*; & dum etiam ordinantur ad ipsum Deum sub ratione finis, patet hinc esse bonas, quia finis est per se bonus, & ea quæ ordinantur ad finem, specificationem bonitatis desumunt à bonitate finis. Addit autem D. Tho. art. 4. vnumquodq; dici bonum per similitudinem diuinæ bonitatis sibi inhærentem, quæ est formaliter sua bonitas denominās ipsum, quæ quidem verba importare fortasse videntur creaturam esse formaliter bonam bonitate formali, qua Deus est formaliter bonus: at non est censendum hanc fuisse mentem D. Th. cum omnis formalis denominatio debeat prouenire à forma inhærente, bonitas autem formalis Dei non inhęret formaliter creaturæ, sicut nec formaliter dicimur amare Spiritu sancto tanquam formali principio: igitur cū D. Tho. ait creaturas esse bonas mediante similitudine bonitatis diuinæ, sibi inhærente, sensum reddit, vt bonitas formalis, qua creatura est formaliter bona, dum est quędam participatio lucis, & bonitatis diuinæ, quia est bonitas per participationē, dicitur quoq; esse similitudo illius diuinæ bonitatis, quia verum est, quod creatura est vestigium, & similitudo, & imago Dei, & bonitas creaturæ inhærens non est bonitas formalis infinita Dei, sed creaturæ.

Aliter explicatur bonitas Dei, & creaturæ per essentiam

18 Alium quoq; addimus sensum ad bonitatem Dei per essentiam, vt creaturæ comparatione bonitatis Dei non appareant bonitate præditæ, & probitate. ita.n. dicitur *quod cæli non sunt mundi in conspectu eius, & in Angelis quoq; reperit prauitatem*. Iob. 4. sic ad locum Matt. 19. indicat Hieron. vbi .n. Matthæus ait, *vnus est bonus Deus*, ait Hieron. *sancti comparatione Dei nō sunt boni*. & Glosa subdit, *non se Magistrum negat bonum, sed Magistrū absq; Deo vllum bonum esse*. & vbi Marci 10. habetur, *nemo bonus, nisi vnus Deus*. Inter linearis ait, *comparatione Dei*. & deniq; vbi Lucæ 18. repetitur hoc idē, *nemo bonus, nisi solus Deus*. Glosa ait, *quiuis sanctus homo comparatione Dei bonus non est*. ex triplici ergo capite constat explicatio propositionis, *Deū esse bonum per essentiam*: ex primo, quia actu semper est, suaq; existentia est de essentia eius, vt proprio loco ostendimus, vt sicut est ens per essentiam, ita sit per essentiā bonus, quæ ratio creaturæ non competit. ex secundo quia est talis à se, independenter, necessario, imparticipatè; & tertio comparatiuè sumpta eius bonitate: quæ omnia nequeunt efferri de creatura: primum caput non tam explicat bonitatem, quam existentiam: secundum, & tertiū explicant intentum.

Bonitas Dei probatur etiam à posteriori.

19 Et hinc vlterius prosequendo ostensionem bonitatis Dei, comperimus ex rationibus alijs, tanquam ab extrinseco apparere vlterius bonum, & optimum; habet namq; rationem effectiui rerum omnium, quibus elargitur bonitatem, ergo & in se bonus est, immo multo magis bonus, ratione namq;

namq; virtualis continentiæ, ex qua prodit in actum productionis patet effectiuè ad extra eius bonitas. Quod si ratio efficientiæ est ratio ostensiua bonitatis Agentis, multo magis hæc vberiorem ostendet Dei bonitatem; probatur discurrendo: vel namq: efficiens est vniuocum, vel æquiuocum, si primum, vtiq: apparebit bonitas Agẽtis producendo vniuocè, nam ex Arist. *perfectum illud est, quod potest producere sibi simile in natura*, bonitas autem hæc non deest Deo, ipse namq: etiam vniuocè agendo ad intra, verè generat filium: quam perfectionem forè sibi adscribẽdam omnino testatus fuit per os Isa. 27. inquiens, *numquid ego qui cæteris generationem tribuo sterilis ero?* & ex Psal. 109. *ex vtero ante Luciferũ genui te*. igitur sic primo patet eius bonitas vniuocè. si de secundò producendi modo loquimur, apparet amplius, quia Agens æquiuocum, præcipuè si sit primarium, & totale, perfectius est effectu suo simpliciter, & absolutè, vt Deus: quod si totale non sit, nec primarium, & si vna vel altera sub ratione imperfectius esse possit effectu, nihilominus, quia in virtute sua continet effectum vnum, vel plures, inde perfectius erit, & effectus imperfectiores erunt ratione causalitatis, & dependentiæ, vt Cæli respectu effectuũ sublunarium: quanto autem causa actiua est superior in entitate, tãto est perfectior in causalitate, ex Scot. 7. quolib. est autem Deus suprema omnium causa, quia & omnia continet, & causat vniuersa, ergo hinc elucet maior eius bonitas: assumptũ probatur, quia causa potens producere effectum vnũ est bona, & perfecta vt vnum; & quæ potest duo producere, erit bona vt duo: cæli, & astra, qui tot continent, & producunt effectus, erũt sic & sic perfecta, iuxta virtutem contentiuam, & productiuam: Deus autem continet virtualiter omnia, & omnia producuntur ab eo, ergo ex hac ratione extrinseca est melior cunctis. ratio quoq; finis idipsum demonstrat, quia cum sit finis omnium, omnia ad se trahit, & ordinat, iuxta præscriptas, ac præfinitas leges vniuscuiusq; siuè rationalis, siuè brutalis, siuè insensibilis, & immobilis creaturæ. immo ratio eadem efficientiæ hoc ostendit, quia cuncta operatur propter sui gloriam, celsitudinem, atq; bonitatem ostendendam: hinc insensatis rebus tribuit pondus, siuè leuitatis, siuè grauitatis ad centra: hinc vegetabilibus dedit fæcunditatem florum, fructuum, ac germinum: hinc brutis propagationem, ac ministerio subdidit ipsius homini; hinc Angelo, & homini rationem tribuit, & affectum, quo ferantur in ipsum; hinc deniq: cuncta spectant ad finem, complementum, & ornatum huius sæculi, sæculum autem ipsum, complectens hæc omnia fecit propter semetipsum, vt sit vera loquutio prouerb. 16. *vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus*.

20 Et ex his vlterior ad principale subiectum deducitur ratio bonitatẽ ostendens, quod cum cæterorum bonitas ab ipso promanet, & contineatur in ipso, consequens est vt absq; contradictione cogitari non possit, nec etiam quidquam reperiri maius, melius, & perfectius Deo ipso: solent quidem Theologi communiter asserere Deum vna cum creaturis esse quid melius, & perfectius quam sine ipsis: & declarant meliorationem, ac perfectionem vlteriorem esse extensiuam, non intensiuam, vt quod extensiuè sit maius cum creaturis, non autem intẽsiuè: sed licet loquutio hæc bonum possit habere sensum, nihilominus verius erit id negare omnino; probo; creatura neque in esse actuali, neque in esse contento eminentialiter in Deo addit aliquid, vel maius, vel perfectius ipsi Deo, ergo nec melior, nec maior erit Deus cum creaturis, quam cum seipso. antecedens probatur, quia siuè in esse cognito, aut possibili, siuè in esse extra proprias causas consideretur creatura, tota cõtinetur eminentialiter secundum rationes suas positiuas in ipso Deo, & continetur insuper multo perfectius, ac melius, quam in semetipsa, ergo ipsa nihil addit Deo etiam extensiuè. item ipsemet Deus eam producit de thesauro omnipotentiæ suæ, ipsiq; ipsemet tribuit esse, non ergo creatura tribuet esse Deo, neq; extensiuè. item inde sequeretur hoc, quod quandoq; creatura

Deus, & creatura vtrum sint quid melius extensiuè.

ra aliunde haberet esse, & non à Deo, nec contineretur in Deo, at continetur in eo secundum quodcunq; esse, ergo non est aliquid melius, nec extẽsiuè maius. Dices esse quid maius extensiuè, quia distinguitur à Deo, vnde cum Deus non sit creatura, nec creatura Deus, & sint aliqua plura, constituent aliquid maius. Sed hoc est deceptio, & error: etenim licet sint quid distinctum, nihilominus, quia creatura quidquid habet, totum habet à Deo, & totum esse creaturæ, licet perfectiori, eminentioriq; modo) continetur in Deo, ideo non est quid extensiuè maius; licet namq; inde distinguantur per rationes creati, dependentis, finiti, & similium, tamen creatura nihil habet positiuum, & reale, quod non sit (suo modo) in Deo. Adde quod non solum est in Deo totum quod habet, sed est ipse Deus, quia creatura in esse intellecto, seu cognito ab ipso Deo, est ipse Deus, ita. n. exponit D. August. illud Ioannis primo, *quod factum est in ipso vita erat*, id est in Deo contenta est ipse Deus, quia omne quod est in Deo est ipse Deus. inquiens, *quod factum est, in Deo est vita creatrix:* quatenus est in cognitione diuina, quæ est Deus. Scot. 4. d. 1. q. 1.

Scoti mens ex D. Tho. 21 Accedit hanc esse sententiam sapientum, Scotus. n. quæst. 5. quolib. probans non dari plura infinita, ait si darentur plura infinita, ergo plura bona infinita excederent in bonitate vnũ bonum infinitum, ergo bonum infinitũ iam non esset infinitum bonum, quia posset excedi. Ad quod subdit idem Scotus, si hoc esset, sequeretur Deum, & creaturam esse maius bonum, quia vltra bonitatem Dei adesset bonitas creaturæ: ad quod respondet negando consequentiam, & rationem assignat, quia bonitas creaturę continetur eminenter in ipso Deo, & ideo creaturæ bonitas non auget bonitatem Dei. Diuus etiam Thomas 1. 2. q. 34. art. 3. ad 2. ait, *Deum nullius boni additione fieri melius.* & 3. sent. d. 6. q. 2. art. 3. ad prim. ait, *licet in Christo bonum increatum naturæ diuinæ, & bonum creatum naturæ humanæ sint plura bona, quàm sola natura diuina, coniunctim tamen ex vtraque natura non esse maius bonum, neque melius sola natura diuina.* & denique August. 5. de Trin. cap. 8. subdit, *cùm creatura adhęrescit Creatori, illa fit maior, quam erat, non ille.* è Scoto autem, & D. Thoma habetur non esse quid maius, nec sufficit respondere loqui de maioritate perfectionis, seu intensiua, quia inde D. Tho. subdit, *neque melius*, & vbi prius dixerat, *non esse quid maius*, inde addidit, *neque melius*, aliàs, si pro *maius*, intelligeretur perfectius, seu maius intensiuè, quod idem est, commisisset nugationem, & fallaciã inutilis repetitionis, vbi opus non erat sic inutiliter id repetere. & confirmatur Exodi 33. vbi Deus se appellat omne bonum, inquiens, *ostendam tibi omne bonum*, quo fit, vt accessu creaturæ nõ sit maius, neque melius bonum.

22 Sed quid vltra remanet de diuina bonitate? distingui quidem bonitas solet in moralem, & meritoriam, de quibus latius infra; at licet in ipso Deo nullus gradus desit cuiuscunque bonitatis, nihilominus in moralis bonitas quandã imperfectionem connotant in subiecto, ea autem est, vt id sit inferius ad Deum, sit distinctum, & alterius naturæ ab ipso Deo, & iuxta conditionem, & circumstantiam finis, quæ in bonitate morali præcipua est, quod ordinetur ad finem aliquem superiorem, & meliorem se. & denique connotat quod mediantibus meritis, orationibus, ac operibus assequi debeat talem bonitatem, quam non habet: quæ omnia patent in creatura merente eam: ideoq; Theologi asserunt, Christum orasse quidem, & meruisse, solùm secundùm naturam humanam, quia erat inferior ad diuinam, non autem secundùm diuinam, quæ non cognoscit superiorem: item habens bonitatem denotatur non eam habere à se, sed dependenter ab alio, nec esse per sui naturam sic bonum, sed ex accidenti; at hæc omnia transferri nequeunt ad diuina, cùm Deus sit à se, & per essentiã bonus, nec ab alio mendicet bonitatem; ideo in rigore loquutionis sistendo negandus est in Deo talis modus bonitatis dependentis, & mendicatæ per merita, cùm sit per essentiam bonus: quod si per vtramque & Theologicã, seu moralem bonitatẽ *Bonitas meritoria, seù moralis an in Deo.*

intel-

intelligitur quid consonum voluntati diuinæ, quid vniformæ rectæ rationi, & aliquid congruum æternæ legi; seu quid optimè coniunctum Deo per talem bonitatem, concedatur Deum esse sic bonum; quandoquidem nullus magis Deo dilectus, quàm Deus sibimet: nullusq; Deo magis vniformis, magisque coniunctus, quàm Deus sibi ipsi, qui est per omnia vnus, & indiuisus: ac nullus ita iuxta rectas, atque æternas, verasq; rationes agendi operatur, sicut ipse Deus; ergo vt sic, ac sub rationibus consimilibus concedatur esse sic bonus demptis tamen imperfectionibus recensitis.

Bonitate cōsummata bonus Deus.

23 Cùm autem harum bonitatum effectus sit consummata bonitas, atq; sanctitas, eoq; magis erit censendus quis bonus, quo magis appropiat ad sanctitatem; hoc quidem præstantissimo modo erit etiam Deus bonus, vnde, & perfectione est plenus, & supereminet sanctitate. & sic eum in cœlis nominant beatissimi spiritus ex Isai. *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth*; sic etiam primo Regum habetur cap. 2. *non est Sanctus vt est Dominus*. quod si sanctus idem sonat, ac sine terra, iam Deus noster est ab omni terrea fæditate semotus, vnde Sanctus Sanctorum erit appellandus: & ad eius etiam sanctitatem imitandam prouocās nos Christus Dominus aiebat, *estote perfecti sicut Pater vester perfectus est*. in psal. etiam 135. *confitemini Domino quoniam bonus*. & 144. *fidelis Dominus in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis*. & 118. *iustus Dominus in omnibus vijs suis, & sanctus in omnibus operibus suis*.

Bonitas Dei effusa in creaturas.

24 Insuper nedum sibi bonus est, sed creaturis etiam est valde bonus. bonus quidē rationibus recensitis virtualis contingentiæ, qua cunctis dat esse, prouidet, gubernat, regit, de quibus supra: verùm alia ratione bonus creaturis; vtpote ob singularia beneficia vocationis, excitationis, illustrationis, ac denique glorificationis; linquo beneficio Incarnationis, quo magis apparuit bonus, maioriq; bonitate fuit cum creatura largus donator, & bonus, de quo Ioan: 3. *sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum Vnigenitum daret*: & insuper, quia quod ad extra operetur, & agit, redundat in beneficium creaturæ: vnde Tren. 3. *bonus est Dominus sperantibus in eū, animæ quærēti illum*. & psal. 71. *quàm bonus Israel Deus, his, qui recto sunt corde*. Diuus quoq; Bernardus in quodam hymno eandem bonitatem expendens sic aiebat, *Iesu spes pœnitentibus, quàm pius es petentibus, quàm bonus te quærentibus, sed quid Inuenientibus*. Nec necesse est hāc bonitatis rationē ipsformare creaturam, cui Deus est ita bonus; etenim multipliciter dicitur quid bonum, vel quidem qualitate illa, seu habitu, tanquam forma inhærente, & informante; vel 2. bonitate obiectiua, & extrinseca, quomodo pulchrum, & integrum obiectum, vocamus bonū, quia est integrè efformatum, & aptè dispositum. vel 3. ratione causalitatis beneficiorum, & beneuolentiæ, quàm amicus vnus, v.g. alteri præbet, & communicat amico: non primo modo est sic bonus creaturæ, vt etiam in discursu huius articuli attigimus. Secunda quidem bonitas Deo competit, quia integer, & perfectus, cui nihil deest, propter quod Beati quam maximè quiescunt, & delectantur in ipso: sed ad propositum facit vltima bonitatis acceptio, qua sic bonus est Deus creaturæ, vt verè dixerit, *quid potui facere ei, & non feci?*

27 Vltimò, vt terminemus hoc caput, *bonum, & perfectum est id, cui nihil deest perfectionis*, inquit Arist. 5. met. Deo autem nihil deest: creaturæ omnes in eo sunt, immo perfectiori modo, quidquid boni est in Mundo, totū est in ipso eminentius, & excellentius: infinitas, bonitasq; sua adeo magna est, vt crescere nequeat, aut fieri maior, nec per accessum creaturæ, vt ostendimus: immo & si nulla creatura extaret, aut extare posset, nihilominus esset infinita bonitate bonus, quoniam *sibi sufficit ipse*, ipseq; seipso fruitur, & oblectatur; ergo omnimodè constat esse bonum, & bonitate summum, & summa integritate perfectum.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

In quo consistat formalis ratio bonitatis.

ARTIC. I.

Affertur sententia dicentium in sola relatione sitam esse ratione bonitatis.

Varij modi dicendi.

1 N quo autem consistat formalis ratio bonitatis discutiendum est: est namq; primo loco recẽsenda opinio dicentium eã sisti in sola relatione: hi autem diuisi sunt; quia Alij censent relationem hãc esse solius rationis; Alij verò relationis realis: qui etsi in assignanda relationum varietate discrepent, concordant nihilominus in hoc, vt asserant esse puram relationem, scilicet conuenientiæ: eamq; conuenientiam explicare possumus esse debere vel ad semetipsum, vel ad alterum: priori quidem modo quatenus forma dicitur esse bona suo toti, quod constituit; & secundo modo, quatenus ens aliquod completum, (non tamen tanquam forma, neç veluti pars) dicitur perfectio alterius, non quidem informando, nec inhærendo, sed influxum bonitatis suæ alteri præstando mediante communicatione propriæ perfectionis, vt de Deo patet in ordine ad creaturas, & de quolibet altero ordinante seipsum ad benefaciendum alteri: sed hæc, & singula infra suis locis distinguemus, & explicabimus. referamus autem horum placita, ac fundamenta, quibus in sola relatione collocant ipsam bonitatem.

2 Igitur hi asserunt bonitatẽ consistere in sola ratione respectiua: quæ autem ea sit, assignant communiter esse conuenienientiam rei ad rem, seù perfectionis ad perfectibile; probari potest, bonitas non est quid reale distinctum ex natura rei ab ipso ente, tãquam propria passio: est autem quid reale additum enti, ergo erit solummodo respectus. maior probata est ijsdẽ rationibus, quibus de veritate, & vnitate fuit ostensum non addere quid formaliter distinctum ab ente. insuper absque ratione talis cõuenientiæ omne quod est, incongruum, & inconueniens erit: ergo videtur sita bonitas in tali respectu: arguitur autem ab opposito; negata ratione conuenientiæ tollitur ratio boni, & perfecti, qua alterũ alteri congruit, & conuenit, ergo præcisa eius ratio consistit in respectu, & relatione. *Bonitatem consistere in solo respectu prob.*

3 Confirmatur discurrendo de singulis gradibus bonitatis. bonum n. vtile relationem per se dicit ad id, cui acquiritur talis vtilitas, absq; qua relatione iã nõ erit vtile huic potius, quã alteri. nec valet dicere posse præscindere à particularibus subiectis, quib. acquiri posset talis vtilitas, sicq; esse bonitatem absque relatione ad subiecta; etenim loquendo de bonitate abstracta, poterit quidem explodere relationem actualem ad actuale subiectum: at respectum aptitudinalem excludere nequibit: nec cogitari poterit esse bonum delectabile, & vtile in aptitudine, absque subiecto aptitudinali, cui applicanda esset in actu primo bonitas aptitudinalis. cõfirmatur ex bonitate *Ex bono vtili, delectabili, honesto.*

nitate actuali, quæ actuale expostulat subiectum, cui fiat applicatio actualis, ita pariformiter non poterit esse aptitudinalis, absq; subiecto aptitudinali.

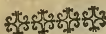
Videtur autem omnino esse de bonitatis essentia talis relatio: quia ablata relatione vel actuali, vel in aptitudine, destruitur omnis ratio boni, sicut posita omni ratione disconuenientiæ, habetur omnis ratio mali; ergo interna est, & intrinseca, ac essentialis talis relatio in bonitate. Vrgetur amplius de bono honesto, quod tot causas expostulat, vt efficientem, formalé, ac præcipuam, & principalem, quæ est ratio finis, hæc autem haberi nequeũt absque essentiali respectu ad eundem finem, quo amoto, cessat ratio honesti, ac deperit ratio omnis boni. Conuincitur etiam, quia requisitio tot circũstantiarum ad formandum bonum videtur sistere in essentiali relatione, & vnione earundem: & huc spectat circumscriptio boni secundùm Dionys. quod *bonum est ex integra causa: malũ vero ex defectu cuiuscunq*, at integritas non indicat absolutè entitates tot rerum concurrentium, sed essentialiter integritas sistit in essentiali respectu, quo ablato destruitur integritas, & completio. item absolutę perfectiones spectatæ secundùm simplicem entitaté non constituunt rationem boni; ergo bonitas non consistit in ratione absoluta: consistit autem perfectio bonitatis in ordine, connexione, & vnione, atque integritate concurrentium necessario requisitorum, ea autem est relatio, ergo sistit in relatione.

4 Tanto magis veritatem censetur continere, qnanto relatio hæc reducitur ad genus relationis extrinsecus aduenientis, iuxta Scotistas: hæc autem non consurgit ex simplici entitate extremorum, sed ex eorundem actuali vnione, eaq; vocatur vera relatio: bonitas autem consimiliter, & si præsupponat extrema realia, tanquam ipsius bonitatis fundamenta, non tamen subito habebimus rationem bonitatis ex extremorum positione, nisi applicauerimus antea ipsa extrema, quorum vnitio causa erit conuenientiæ, vel congruitatis, quæ est ipsa ratio boni, seu ipsamet vnio erit, ipsa conuenientia, & congruentia, in qua consistit essentialis ratio boni.

5 Præterea magis conuincitur ex bono, quod vocatur bonum alteri: habemus .n. bonum, quod vocatur bonũ in se, & bonum quod sic dicitur in ordine ad alterum: hoc secundum necessariò consistit in relatione, quæ principaliter importatur per dici *ad*; albedo .n. bona est in ordine ad parietem, & ad subiectum, quod perficit, qua ablata relatione, non est amplius bona parieti. sicut frigiditas est bona in ordine ad aquam, quia tamen relationem hãc negat in ordine ad ignem, ideo non est bona igni, priuatq; ignem perfectione sua, seu potius negat perfectionem suã igni; quia cum ignis, vt talis naturæ nõ sit aptus ad aquam, non dicitur priuatus perfectione aquæ. Probant alij de bono in se, quod in relatione non cõsistit, quia non dicit ordinem ad aliud: qua ratione *Deus* erit huiusmodi. Sed discursus est falsus: primo quia *Deus* est bonus sibi, ideoq; relationem rationis dicit ad seipsum sub hoc ordine bonitatis. secũdo quia est bonus creaturæ, qui licet non sit bonitas hominis, & Angeli, ac cæterorum sub ratione formæ informantis, tamen erit sic bonus sub ratione efficientis, & finis. tertio quia ipsamet diuina attributa quatenus ad idem spectant *Deum*, sunt sic bona, & consimiliter essentia, & relationes, & quidquid vel *Deum* constituit vel ipsasmet personas. *Ex bono, ad se, & ad Alterũ.*

Accedit, quod Scotus ipse negat bonitatem dicere rationem absolutã: quo fit vt si ab aliquibus esset opinio contraria defensanda, maximè id præstandum foret à Scotistis, Scotus autem negat dicere rationem absolutam in 4.d.49.q.4. ad quæst.

6 Argumenta hæc, vltra confutationem huius opinionis sitandam articulo sequenti, soluentur infra artic. 3. in fin.

ARTIC. II.

Statuitur rationem bonitatis non esse præcisè relatiuam:

Bonitas non consistit in sola relatione.

1 FAlsa tamen prorsus est opinio hæc præcedens constitués bonitatem in sola relatione. Argui autem poterit contra ipsam primo, quia Aristoteles nunquam docuit formalem rationem propriæ passionis esse solam relationem: id autem patere poterit discurrendo per singula prædicamenta: & quidem de prædicamento substãtiæ planè constat, quia proprietates omnes, quas de substantia enumerat, sunt verè entia absoluta, vt in subiecto non esse: posse suscipere contrarias qualitates: non suscipere magis, nec minus: non habere contrarium: significare *hoc aliquid* primam substantiam, & secundam *quale quid*; deniq; prædicari in quid vniuocè de inferioribus; de quibus singulis patet non consistere in solo respectu, sed si relationem aliquam indicant, non tamen eam solam important, sed prout absolutæ entitati ipsius proprietatis adnexam: cuiusmodi est posse suscipere, seu subiectum fieri contrariorum accidentium: vbi licet ex accidentis inhæsione importetur relatio inhærentis ad subiectum cui sit inhæsio, hæc tamen posterior est ad absolutam rationem substãtiæ; & ratio sese offert, quia prius absoluta, & positiua ratione substantia est ad se, independens, non inhærens, & inde secundariò indicat relationẽ substentantis ad substentatum, seu subiecti independentis, ad accidens inhærens: magisq. patet ex communitate altera, qua prima substantia significat *hoc aliquid*, & secunda *quale quid*: illa enim absoluta remanet in se, & prorsus absq; omni relatione cõmunicabilitatis, quod est verũ loquẽdo de substantia creata: hæc autem licet addat relationem quandam, importatam ratione descensus ad inferiora per communicationem, vniuersalitatem, & prędicabilitatem, non tamen in hac præcisa ratione sistit eius proprietas; cum pendeat antecedenter ex absoluta entitate substrata suæ proprietati. relationes deniq; cæteras negatiuas; quas important, vt non habere contrarium, nec suscipere magis, aut minus, non est asserendum cõstituere adæquatè naturam propriæ passionis; siquidẽ omni rationi est contrarium assere negationes esse adæquatè passiones veri entis, ac veras proprietates, vt sup. de vnitate, & bonitate fuit ostensum.

2 Quod patet discurrendo de multis: & quidẽ in moralibus, esse impeccabilem, negatio est, attamen ex se sola negatio ista non constituit hanc passionem; supponit.n. sanctitatem, & iustitiam, diuinamq; potentiam, qua redditur subiectum tale impeccabile, at iustitia, sanctitas, & potentia sunt entia positiua. Vltro, esse cæcum, & non videre, supponit subiectum capax, & positiuum visionis, potentiamq; saltim remotam ad videndum. Dices, lapis habet negationem visionis, quia non videt, attamen potentiam positiuam non habet ad eam assequendam; ergo non supponitur positiua entitas proprietatis. Sed respondetur, primo in lapide, & similibus sufficere ipsam naturam lapidis, quæ de se non tendit ad visionem, ipsaq; positiua natura sic cõstituta in causa est vt de ea neganda sit visio: item 2. vbi non adest priuatio, nec ibi fas est potentiam positiuam vllo modo reperire, qua redeat ad visionem, quæ tamen reperitur vbi interuenit vera priuatio, vt in homine cæco, in quo vera degit priuatio, quia est aptus natus ad actum oppositum visionis, ergo in eo remanet aliqualis potentia ad visionem adipiscendam; attamen in quo degit absoluta negatio vt in lapide, cùm non sit subiectum aptum natum ad videndum, nec per consequens verè priuatum, nulla quidem facultas admittenda ad visionem habendam. Confirmatur autem discursus de negationibus, etiam in naturalibus proprietatibus Dei, vt esse immortalẽ, impassibilem, immobilem, non temporalem, & similia, & si negatiua sint, adsunt tamen mediantib. præcedentibus perfectionibus positiuis, vt quia est pu-

Negatiuũ fundatur super positiuum.

Lapis negatus visione, non priuatus.

purus spiritus, ideo impassibilis; quia etiam est infinitæ potentiæ, quam oppugnare nemo potest, ideo immortalis: quia cælum, & terram implet, iuxta illud, *cælum & terram ego impleo*. estq; immensus, vbique existens, ideo immobilis: quia denique æternus, ideo non temporalis, & sic de similibus: ergo à primo ad vltimum, proprietatum substantiæ, siuè cæterorum generum, & si aliquæ sint negatiuæ, tamen negatio in absoluta positiuitate fundatur: sicut etiam etsi relationem connotent, tamē entitatem indicant absolutam: & ex supradictis constitit omne negatiuum præsupponere positiuum, vt in quæst. de vnitate, & verit. an consistant in sola negatione.

Obijcitur. 3 Idem censendum omnino de cęterorum prædicamentorum proprietatibus, sed solùm superest difficultas de altera tùm quantitatis, tùm qualitatis passione; illius siquidem passio inter cæteras est, æqualitas, & istius est similitudo: vt iuxta primā doceat Aristoteles ibid. secundum quantitatem contingere æquale esse, vel inæquale: & secundum qualitatem contingat esse simile, vel dissimile: at similitudo est essentialiter relatio: & similiter æqualitas est formaliter respectus, ergo non implicat proprietatem esse omnino respectiuam.

Occurritur.

Relatio similitudinis, æqualitatis, & identitatis fundantur super vnū. 4 Sed cessat omnis difficultas si naturam recenseamus, & ordinē fundandi æqualitatem, & similitudinem, igitur Aristoteles. 5. metaph. c. de relatione docet tres relationes fundari super vnum: eæ autem sunt, identitas, similitudo, & æqualitas: prima competit substantiæ, secunda qualitati, & tertia quantitati. Explicatio autem mentis ipsius talis erit, vt in fundandis hisce relationibus duplicem habeamus respectum ad duplex quidem fundamentum talium relationum, alterum. n. erit proximum, & alterum remotum: hoc vocabitur res illius generis, super quo fundabitur relatio: & illud erit vnitas talis generis, quę vnitas erit ratio proxima fundandi relationem, quatenus in ea vnitate aliqua conueniunt: siuè quidem ea sit vnitas specifica, siuè numerica: explico, quatenus duæ quantitates conueniunt in genere quantitatis, & duæ qualitates in genere qualitatis, sic quidem habent fundamentum remotum suarum relationum æqualitatis, & similitudinis, quatenus insuper conueniunt magis, ac magis, ita vt minus distent, dum duæ istæ quantitates non se excedunt, & duæ qualitates istę pares sunt in gradibus, tunc accedere dicuntur, vt sic, ad vnitatem suo modo, eaq; vnitas non quidem numeralis, in creatis, erit proxima ratio similitudinis, & æqualitatis; quatenus insuper Pater, Verbum, & Spiritus sanctus conueniunt in essentia diuina, habent fundamentum remotum æqualitatis, similitudinis, & identitatis; vt vero cōueniunt in vnitate infinitatis, & perfectionis, habebunt fundamentum proximum earundem relationum: quia proxima ratio æqualitatis sicut in creaturis est quantitas molaris, ita in spiritibus est quantitas virtutis, & in diuinis erit infinitas, seu infinita perfectio; prout optimè deducit Scotus in 1. d. 31. q. 1. His habitis, & si æqualitas, & similitudo sint veræ relationes, attamen habent etiam fundamentum de genere absoluti; sic pariter & si in bonitatis formali ratione aliqualem constituamus relationem, vt probabimus, nihilominus habemus etiam rationem fundamentalem absolutam suæ entitatis absolutæ, quæ fundet talem relationem.

5 Sunt qui aliter respondendo aiūt passiones esse in duplici discrimine, ita vt aliæ sint formaliter relatiuæ; vt hæ de quibus loquuti sumus, æqualitas, & similitudo; & aliæ absolutæ, cuiusmodi sunt passiones entis; sed vel ista est petitio principij, hoc. n. quærimus an sint vera entia absoluta, præcipuè illæ duæ positiuæ, vt veritas, & bonitas, an relatiua: gratis autem distinctio talis admittitur. & licet clarior euadat discursus de æqualitate, & similitudine, quia planè constat esse relationes, attamen vtrum de his dicendum sit in sola ratione relatiua consistere, & de illis in sola ratione absoluti, hoc est discutiēdum, & hoc quærimus, quod tamen responsio præsupponit, vt decisum. *Aliorum responsio eluditur.*

6 Præterea arguo ad principale, relatio illa conuenientiæ, in qua præcisè collocant bonitatem, vel dicit

perfectionem, vel imperfectionem, vel negat vtrumq; si dederis secundum, ergo non poterit esse ratio boni cum careat perfectione: si concesseris tertium, sub eadem etiam ratione nõ poterit alteri præbere bonitatem, quia ipsa in se non est sic bona. ergo dabis primum, insuper quæro aut illa relatio est bona ex seipsa formaliter, aut per aliam relationem bona, si dederis primum, ergo à simili poterit dari entitas absoluta, quæ per seipsam sit bona, absque relatione ad alterum, & talis erit bonitas, quæ est absoluta passio entis: si des secundum, quæro de illa altera relatione, qua hæc relatio est bona, aut quidem erit bona per se, aut per alteram, si per se, ergo stabit similis consequentia de bonitate absoluta: si per alteram, quæram de illa altera vt prius, sicq; dabimus processum in infinitum.

7 Dices, idem argumentum formari posse contra sententiam nostrã, qua asseruimus bonitatem esse relatiuum secundum dici, quæri enim poterit consimiliter de relatione hac vt prius, & dabimus processum in infinitum. At respondetur non militare argumentum in sententia nostra; siquidē in relatiuo secundum dici vltra relationem habemus quoque entitatem absolutam, & vnumquodque istorum propriam habet bonitatem ex seipso intrinsecè, & formaliter, itaut non sit opus processu in infinitum, qui tamen necesse erit, admittendo per solam relationem esse ens bonum: patet autem discursus, quia entitas absoluta relatiui secundum dici, est de se bona bonitate absoluta, quã etiam vocamus bonitatem radicalem, substratam, siue fundamentalem, entitas autem respectiua, seu relatio illa talis relatiui secũdum dici, etiam erit de se sic bona sua bonitate respectiua: quare non erit opus quærere qua vlteriori bonitate sit bona; erit enim bonitate sua sic bona, nec procedetur vltro amplius.

Relatio cõuenientiæ bonitatis per quidnã bona.

Quæres, conuenientia illa, in qua sistit formaliter bonitas, per quid erit bona? an per vlteriorem relationem, an per seipsa? Dico non per vlteriorem relationem, sed seipsa bona erit bonitate sua trascendentali, seu sibi competenti, quæcunq; illa sit: eaq; erit ratio formalis respectiua, qua alterum alteri sit, & dicatur bonum. Quod si contendas, quod hoc dato, falsum erit quod diximus, vnumquodq; absolutum esse sua bonitate bonum, cùm asseramus inde esse bonum bonitate respectiua. hoc quidem cessat, quia ea est natura boni relatiui secundum dici vt per alterum, seu in respectu ad alterum dicatur formaliter, seu per se secundario bonum; dixi formaliter, quia absoluta entitas talis relatiui erit ex se fundamẽtaliter, immo etiam formaliter bona; attamen sumpto toto relatiuo secundum dici, dum copulat vtrumq; & absolutum, & respectiuum, indicat formaliter, & pro per se significato bonitatem haberi per relationem, quia fũdamentaliter, & radicaliter est ab entitate absoluta, & formaliter, seu pro per se significato, vt loquuntur Logici, erit à relatione.

Bonitas, & perfectio relatiua præsupponit absolutam.

8 Insuper prius est esse absolutum, quàm relatio, sicut prior est substantia, quàm accidẽs: igitur in bonitate prior erit ratio absolutæ entitatis, quã relatio consurgens: Antecedens est verissimũ in omni genere, priora .n. sunt absoluta constitutiua, vt causæ, quàm cõstitutiua, & prius sunt ista duo, quàm relatio inter hæc consurgens: prior etiam est potentia, quàm operatio, & priora sunt hæc duo, quàm relatio cõsurgens Operantis ad opus; à cõsimili ergo præcedet in bonitate ratio absolutæ entitatis, eaq; prior erit vtcunq; qualis qualisq; sit prioritas illa, indeque subsequetur relatio conuenientiæ. Confirmatur, quia perfectio formæ habetur in susceptiuo eo ipso, quo recipitur, etiam nulla habita ratione relationis; probatur tùm quia perfectio illa non est relatiua, sed absoluta; tùm etiam, quia nulla inde insurgente relatione, etiam præhabetur absoluta, & entitatiua perfectio: quis .n. neget sapientiam inhærentem intellectui, esse veram perfectionem eius, antequam relationi insurgenti posteriori loco se subiectet intellectus: illa autem sub ratione absoluti præcedet omnino.

9 Item forma habet perfectam rationem boni, in suo genere, etiam antequam vniatur subiecto perfectibili: immo etiam antequam vllum existat per-

perfectibile subiectum; abstrahamus namq; & cogitemus nullum reperiri subiectum, quod perficiatur, non erit necessario ex tali negatione subiecti, neganda omnis ratio formæ bonæ, & perfectæ, vnde erit in se forma talis verum ens absolutum, bonum, ac perfectione pollens, carens tamen perfectionis relatione ad subiectum, dato quòd nullum extaret subiectum.

ARTIC. III.

Declaratur in quo consistat totalis ratio bonitatis. Addit aliquid supra ens, & est relatiua secundum dici, & soluuntur rationes artic. primi.

1 Consequens est autem, vt reiectis recensitis sententijs rem planiorem reddamus, ostendendo, adęquata bonitatis ratio in quo debeat constitui.

Bonitas nulla absque relatione conuenientiæ, siue honesti, siue vtilis, siuè delectabilis.

2 Primo igitur statuimus nullam bonitatem reperiri, nullumq; bonum absq; relatione aliqua conuenientiæ, siue honesti, siuè vtilis, siuè deniq; delectabilis, hoc est contra quosdam recentiores, statuentes solùm bonum ad aliud, dicere aliquam ex his relationib. & reperiri bonum per se, seu per essentiam, quod præscindit ab ea quia bonitas talis est sibi essentialis, & includitur in essentiali conceptu entis talis realis. ostendo autem omnem rationē bonitatis constitutiuam dicere aliquā ex his relationib. nec posse esse absq; aliqua ipsarum, siuè sit bonum in ordine ad se, siuè in ordine ad aliud.

3 Et primò sic, omne bonum, aut est creatum, aut increatum: aut compositum, aut cōpositione carens, quod si careat compositione, non carebit tamen constitutione: his.n. terminis vtimur in diuinis, quomodo dicimus Deū constitui ex essentia, & existentia, & personas constitui ex essentia, & relatione: omnia autem constitutiua habēt rationem boni in diuinis in ordine ad aliud, & multo magis in rebus creatis, ergo non dabitur bonitas absq; aliqua istarum relationum. Probo singula, & primò in diuinis. Capiamus ipsum esse absolutum Deitatis, in eo quidem reperimus duo, nempè essentiam, & existentiam: essentia autem, & existentia non constituunt Diuinitatis indiuiduū nisi essentia conuenientiam habeat cū existentia, & existentia cum essentia: at hoc est summum, infinitum, & perfectū bonum; ergo omnis bonitas, maximè diuina habet hanc relationem. probo minorem: & quidē de duplici id ostendo conuenientia: altera.n. poterit vocari vnio, & hæc est pura relatio, & altera idem est, ac decentia, congruētia, seu natura ipsa, vel necessitas, quæ id expostulet, vt ita res sit. de prima quidem constat, nec de ea dubij sumus; etenim sicut in entibus creatis absq; vnione materiæ cum forma non fit cōpositum, ita in increatis absq; vnione essentiæ, & existentiæ non resultat diuinum esse, non ergo loquimur de ista relatione: de secunda vero est intentio, & demonstratur; quoniam sic cōgruit, sicq; decet, vt essentia diuina, alioqui infinita, iungatur cum actuali existentia, id namq; in tempore competit, & congruit creaturis, multo magis congruit, & æternaliter ipsi Deo. item necessitas id expostulat, vt id quod est ens necessarium, actu sit; quia *in æternis, & simpliciter necessarijs posse non differt ab esse.* id deniq; exigit essentiæ infinitas, idq; omni rationi est consentaneum; at inde ex tali habitudine habetur esse bonum, immo infinitè perfectum; ergo increata perfectio nequit haberi absq; relatione talis conuenientiæ.

Probatur in diuinis.

Relatio actualis conuenientiæ bonitatis nō semper actu in creaturis, sed semper in diuinis.

4 Item in rebus creatis non semper relatio hæc conuenientiæ habetur actu, concipitur.n. forma absq; subiecto, cui inhæreat tanquam perfectio, seu forma bonificans: vt concipimus scientiam absq; tamen intellectu quem actualiter perficiat, quia scientia est bonitas, est perfectio intellectus, vel dari potest, vt actu datur, forma accidentalis perfectiua, absq; tamen vllo subiecto perfectibili, vt quantitas ho-

stiæ

stiæ Altaris: at in his deficit actualis quidem conuenientia vnius boni ad alterum: licet remaneat conuenientia aptitudinalis, quia forma separata applicabilis est, saltim in potentia, & in potentia est perfectiua sui subiecti: At in diuinis non deest actualis conuenientia, ergo multò magis in Deo stat bonitas cum hac relatione. Insuper nega talem conuenientię relationem, ergo ex opposito inferam, esse inconueniens vt talis fiat vnio, ergo mala, ergo non necessaria, ergo contingens, ergo aliquando non actualis, ergo destructibilis; ergo deniq; destruemus primum ens: igitur absq; tali relatione nequit diuina bonitas consistere.

5 Dices id forè verum in compositis, & præcipuè creaturis, vbi vnum ad alterum se habet vt potētia, & actus vt subiectum, & forma, vt perfectibile, & perfectiuum, quæ tamen cessant in diuinis, quia sumus in simplicib. & Deus simplex est; quapropter absq; relatione tali stabit sua summa, & infinita bonitas. At discursus est nullus, quia & si Deus omnem respuat compositionem, vt sup. diximus loquendo de Dei simplicitate; & si etiam sit simplex, nihilominus non excludit multiplicitatem cōceptuum, perfectionaliū attributorum, modorū intrinsecorum, & rationum quidditatiuarum essentialiter cōstitutiuarum ipsius Dei, vt sunt essentia, existentia, Spiritus, vita intellectualis, perfectiones omnes tum absolutæ, tum relatiuæ, siue quæ ab imperfectione abstrahunt: vnde à Scotistis ob conceptuum pluralitatem vocari solet non quidem *simpliciter simplex*, sed *simplex*, & *summè simplex*, quia primum negat pluralitatem conceptuum, cuiusmodi est conceptus entis, qui non est resolubilis in plures conceptus anteriores, pro cuius simplicitate, vel *totaliter scitur, vel totaliter ignoratur*: secundum autem cum contineat perfectionē multiplicem nō negatur à perfectissimo ente Deo: de talibus autem dicendum omnino est, vnum alteri bonitatem, & perfectionē suam communicare, & omnia simul adæquare, & complere bonitatem Dei, per concernentiam vnius ad alterum, & amborum ad ipsum Deum: vt infinitas cōcernit essentiā, cæteràq; attributa copulantur essentiæ, & omnia simul constituunt Deum ipsum: at id non fit absque concernentia vnius ad alterum: non tamen sub nomine imperfecti, vt in rebus creatis; etenim vnio illa non est ad instar physicę cōpactionis, sed vnionem indicat Theologicam, realem, logicam, & metaphysicalem, omni semota imperfectione informantis, &c.

Deus summè simplex, non simpliciter simplex.

6 Accedit, quod vnumquodq; attributum propriam habet formalem bonitatem. Deus autem dicitur perfectè integratus ex omnibus his: quæ quidem licet entitatiuè sint absoluta entia, nihilominus quia dicuntur ordinari ad Deum constituendum, inde dicuntur etiam esse bona sub tali addita relatione cōuenientiæ ad ipsū Deum; quia bonum in ordine ad alterum dicit relationem conuenientiæ ad alterum. quarę ij, qui asserunt Deum secūdùm hæc abstrahere ab hac relatione falluntur, quia vnaquæq; attributalis perfectio Dei, & omnis essentialis conceptus perfectus ipsius Dei ordinatur ad constituendum, & integrandum Deum; ergò vt sic dicunt vltra positiuam, & absolutam entitatem, etiam rationem relatiuam.

7 Solùm id est negandum in conceptu entis, qui cùm non sit constitutus ex alijs antecedentib. conceptib. cùm sit supremum omnium trascendentium, nec per consequens bonitatem habebit aliunde, quæ sit ordinabilis ad ipsum sub ratione constitutiui. Dices, ergò talis conceptus non erit bonus, vel secundo conceptus entis carebit propria passione bonitatis, quæ tamen est inseparabilis, vel iuxta alios identificata realiter. Respondeo ad primū, entis conceptū esse bonum, non quidem bonitate participata aliunde antecedenter, quasi eam habeat à suis constitutiuis, quæ sint prius bona, & consequenter sic ei tribuant suā bonitatem, quemadmodum de Deo diximus, qui dum est constitutus, habebit bonitatem suam formalem à constituentibus, elargientibus singulariter proprias bonitates, & perfectiones formales, licet bonitatem radicalem, & fundamentalem habeat antecedenter

Bonitas Dei, & cōceptus entis, formalis, & radicalis vnde.

ter

ter à ſua eſſentia, quæ ex Damaſc. eſt pelagus omnium perfectionum. vt patebit etiam in compoſitis creatis: non inquam ſi conceptus entis erit bonus, cùm ipſe ſit primus, & irreſolubilis in plures anteriores conceptus: ſed bonus erit bonitate pullulante ex ſeipſo tanquam ex ſubiecto, ſicq; propriam habebit, & formalem bonitatem, quæ ſit eius paſſio, & proprietas, vel bonus erit bonitate radicali, & fundamentali: ſicq; etiam reſpondetur ad ſecundum non carere propria bonitate veluti paſſione, carere autem bonitate anteriorum conceptuum conſtitutiuorum.

Probatur intentum de creaturis.

8 Magis autem probatur in rebus creatis relationis conuenientia in bonitate. Componamus vnum tertium ex ſubiecto, & forma: hæc quidem tanquã perfectio ordinatur ad ſubiectum: vbi plura conſideramus. & primo concipimus entitatem abſolutam talis formæ: ſecũdò ordinabilitatem, ſaltem in actu primo, ad tale ſubiectum bonificandũ. tertiò conuenientiam, condecentiam, & naturalem habitudinem talis formæ tanquam perfectiuæ ad perfectibile. quartò concipimus actualem conuenientiam, qua actualiter bonificat, & perficit mediante vnione: hæc quidem, & alia plura clarè indicant includi relationem in bonitate ipſa, quæ hucuſq; dicitur relatio conueniẽtiæ perfectionis ad perfectibile. idipsũ patet per ſingula diſcurrendo compoſita, tum in ſpiritibus, tum vero in corporibus. Quod inſuper pro omnibus conuinco ex oppoſito, capiamus. n. frigiditatem, & comparemus eam ad ignem: vtiq; apparebit citiſſimè eam non eſſe bonam igni, quia non ordinatur ad ignem, non habet conuenientiã cum igne, & vnita igni ſtatim deperit, vel ipſa, vel ignis; ergo conuenientiæ relatio per ſe reperitur in bonitate, ſiuè aptitudinaliter, ſiuè actualiter, ſicut à contrario in oppoſitis per ſe negatur talis conuenientia, quia deeſt aptitudo, promptitas, deeſtq; ratio bonitatis, & eſſentia perfecti.

Probatur de Deo.

9 Multo autem clarius probatur id de cæteris relationibus honeſti, vtilis, & delectabilis: quę omnes ſunt paſſiones, & accidentia ipſius boni. De Deo. n. cum bonus eſt per eſſentiam, erit quoq; ſibi ipſi principaliter bonus ſub omni relatione: ſub ratione quidem honeſti, quia cùm ipſe contineat omnem rationem boni, ſi à creaturis propter ſe diligitur, multo plus diligitur à ſemetipſo, & ſi creaturis eſt bonus, vt potè beneficia impertiendo, creando, gubernando, beatificando, multo magis eſt bonus ſibi beatificando ſeipſum. item creaturis delectationem affert, quanto magis ſibi ipſi, cum ſe infinitè diligat, ſeq; fruatur infinitè: & ſi vtilis eſt creaturis, nil minus erit ſibi proficuus, cum à ſemetipſo habeat quidquid ſibi per neceſſarium eſt, & per vtile: omnia autem hæc relationes important honeſti, vtilis, & delectabilis. quid namq; Deo honeſtius, quid vtilius magis, & quid delectabilius. ipſe autem eſt bonum omnis boni, quo fit vt haſce relationes dicat ad ſemetipſum ſub ratione perfectiui, & boni, in ordine, & conuenientia ad ſe ipſum ſub ratione cui competant hæ relationes boni.

Bonitatis relatio in Deo non realis.

10 At quæres quænam ſint relationes iſtæ importatæ in Deo ad ſe ipſum, vtrum ſint reales, an rationis? ſi ſint reales, ergo Deus à ſeipſo diſtinguitur realiter, patet conſequentia ex conditionibus requiſitis ad relationẽ realem, inter quas eſt realis diſtinctio extremorum. ſi rationis, ergo non eſt ſic bonus, probatur ſequela, quia vbi extremorum vnio eſt à ratione ſola cogitante dependens, compoſitum erit ens intentionale, chimericum, & imaginarium; at bonitas conſtituitur per vnionem, ſeu conuenientiam vnius cõceptus perfectiui ad alterũ, ergo Deus ſic habens bonitatem non erit à parte rei bonus. item rationis relatio non eſt realis, ergo nec realiter erit admittenda in Deo bonitas: & hæc ratio nedum de Deo conuincit, ſed etiam de bonitate creaturæ. Non deſunt qui reſpondeant eſſe reales, quia verè, & à parte rei eſt conuenientia talis, taliſq; vnio plurium, ex quibus reſultet bonitas totalis, quo negato, nõ eſſet à parte rei conſtituenda bonitas. tùm etiam quia termini ſunt reales, & ſi non realiter diſtincti. à contrario autem eſſe rationis, quia negatur realis diſtinctio extremorum, nullaq; poteſt, ſaltem in diui-

diuinæ bonitatis conceptibus, interuenire disparitas, & separatio. At confundendo nomina relationum potest vtrumq; suo modo asseri, & defensari: & quidem non est asserendum esse relationem realem adęquatè, & completè, quia in rigore hæc requirit extremorum distinctionem realem, quæ inde abest: quia tamen vera est relatio illa, nullo etiam cogitante intellectu creato, ideo realis sic potest denominari. quia etiam extrema sunt realia, & terminus realis relationis, & fundamentum etiam est reale, ideo hinc etiã denominabitur realis. quia denique Deus est realiter bonus, ideo reali relatione erit bonus; consequentia sequitur à causa ad effectum, à causa reali ad effectum realem. ex quo tamen eiusdem ad seipsum nõ est relatio realis, cùm à seipso idem non distinguatur realiter, ideo vt sic non vocabitur realis; etenim bonitas Dei est ipse Deus, & Deus est bonus per essentiam, ergò relatio bonitatis suæ ad seipsum bonum, prout idem est cum sua bonitate, sic non erit realis: est verò eiusdẽ ad seipsum distinctio solius rationis, ergo est relatio solius rationis. ergo remanet vt confundendo nomina relationum, sit quidem realis relatio illa, sed inadæquatè, sit autem rationis in rigore, quia magis rationes militant pro relatione rationis, quàm pro reali: excludatur tamen dependentia ab opere fictionis intellectus, quæ vt plurimum vocari solet ens rationis, & sic non erit relatio rationis, quia est à parte rei.

Bonitas fũdamẽtalis est de genere absoluti, formalis de genere respectiui.

11 Statuimus secundò fundamentalem rationem bonitatis esse de genere absoluti, formalem vero eius rationem esse de genere relatiui. hoc secũdum ex dictis remanet probatum, vel sub relatione cõuenientiæ, vel sub relatione honesti, vel vtilis, vel delectabilis. de primo autem oritur lis, & est ea, vtrum bonitas ad ens addat quid absolutum. quod quæsitum ex supradictis de vnitate, & veritate remanet consimiliter decisum addere positiuã, & absolutam formalitatem: & nunc breuiter aliqua ex probationibus ibi adductis recensetur pro bonitate. si namque nihil addit bonitas ad ens, ergo committitur nugatio, probo, ergo dicere bonum ens, & ens bonum, idem est, ac dicere ens, ens; & quærere vtrũ sit bonum, idem est ac quærere vtrum ens sit ens: & in propositione vbi dicitur ens est bonum, idem est, ac asserere, & dicere ens est ens. consequutiones istæ negari nequeunt, quia per eos nihil addit. Item relatio est imperfectũ ens, & minus ens, & secundùm plurimos neque diuinę relationes sunt perfectę, quod si perfectione careant, non poterunt alteri esse rationes boni, & perfecti. relatio insuper dicitur sterilis, estque de genere sterilium: sterile vero vt sic, caret bonitate, ergo non sola relatione completur ratio bonitatis in ente.

Relatio nõ potest insurgere sine noua absoluta ratione fundandi.

12 Præterea non potest relatio fieri noua, saltem in creaturis, sine noua absoluta ratione fundandi, ergo non poterit supra ens addi sola relatio bonitatis respectiuè, sine præcedenti absoluta ratione fundandi eam: id autem erit aliqua ratio, & formalitas absoluta addita enti, quæ sit inde ratio proxima, ob quam adueniat postmodum relatio. Vrgetur magis, si negatur in ente fundamẽtalis ratio absoluta propriæ passionis, ergo concludo vel non posse addi talem relationem, vel si aduenire eam opus sit, non magis necesse erit aduenire illam, quam alteram alterius generis, hæc autem omnia sũt falsa; probatur primum, quia sine noua ratione fundandi nõ potest haberi noua relatio. patet in omnibus, tùm creaturis, tùm etiam in ipso Deo; licet .n. Patri existenti vnico adueniant filij de nouo, & paternitates nouæ, attamen eæ non insurgunt absq; nouo actu generandi, qui est proximum fundamentum absolutũ talis relationis: in Agentibus etiam vniuersis, siue naturalibus, siue liberis non acquiritur relatio noua absque nouo actu operandi, vt patet: sola difficultas esset de Deo, qui nõ variatur per acquisitionem noui respectus ad creaturas, nec mutatur per actionem ad extra, quam operatur in tẽpore: sed licet hæc vera sint, cessat tamen difficultas, quia ad acquisitionem relationis nouæ, saltem rationis ad extra, præcedit noua actio, vtpote creatio, dispositio, gubernatio, cõseruatio,

Relatio rationis in Deo ad extra insurgit præuia operatione creandi, cõseruandi, &c.

&

& similes; quòd si dicas hæc esse omnino solum respectus, & relationes, id falsum est, quia prius concipitur diuina voluntas absoluta, sub exercitio absolutæ creationis, & conseruationis, & inde insurgit respectus, vt tradunt Theologi in 2. d. 1. ergo constat relationem bonitatis præsupponere absolutam rationem fundandi. Alterum inconueniens demonstratur, quia quod magis supra ens insurgat relatio hæc, quam relatio altera, quæro quænam est causa? aut quidem assignanda erit aliqua formalitas absoluta tanquam proximum fundamentum, aut negandum insurgere talem relationem. primum sequitur, quia quod primo loco insurgat passio, quæ est vnitas, inde veritas, & tertio bonitas, quænam est ratio, & proximum fundamẽtum? si nullum assignes, ergo gratis id concedis eas insurgere, ergo neque credendum eas insurgere; vel asserendum non magis illas debere insurgere, quàm alias, & alteras, etiam alterius generis: si dixeris pro fundamento sufficere ipsum ens: hæc quidem fuga est, & falsa responsio, & primo sequitur istas passiones debere esse vnius, eiusdemq; rationis inter se, & sic veritatem esse formaliter bonitatem, & vtramq; formaliter esse vnitatem, & è conuerso, probatur, quia in fundamento proximo primario omnes passiones conueniũt, & non discrepant cùm sit ens, ergo vt sic, non deberent distingui, nec haberent aliunde vt possent distingui: insuper *in fundamento natura*, inquit Aristot. *nihil est distinctum*, ens autẽ, quod assignant commune fundamentum æquo modo se habet penes omnes passiones, ergo ratione huius fundamenti præcisè, passiones sunt vnum, & idem, & eiusdem prorsus rationis, at passiones sunt alterius rationis, ergo ratione entis solummodo nec multiplicantur, nec variæ sunt in suis generibus; igitur postulant aliam proximam rationem fundandi, qua distinguantur fundamentaliter, quia penes ens præcisè non variantur, nec multiplicãtur. hæc ratio potissima est, & militat non magis de bonitate, quàm de cæteris. Adde, quod negata ea additione absoluta, non magis vna resultat passio, quàm altera, non magis hæc, quàm illa, nec magis debeo alteram vocare vnitatem, quàm veritatem, & bonitatem, quàm vnitatem: omnia ex eodem discursu inferuntur, quia ens vt ens nõ est ratio multiplicandi, nec variandi, nec est ratio quare magis hæc sic vocetur, quàm sic, ergo non magis hæc resultare debet, quàm altera; Item non habetur ratio cur bonitas vocetur bonitas magis, quàm veritas. prob. quia dum assignas nouum positiuum absolutum additum supra ens, remanebit pro fundamento solum ens; sed ens vt sic non magis determinatur ad bonitatem, quàm ad veritatem, & ens vt sic non potest dare bonitati nomen bonitatis; & veritati, atq; vnitati nomẽ vnitatis, & veritatis, quia *nemo dat quod non habet*, ergo si nihil addit, non habetur ratio quare multiplicẽtur hæ passiones, quare sic vocentur, quare sint alterius rationis, & quare magis sint tres, quàm duæ, & minus quatuor, quàm tres, & similia. hæ rationes militant in communi de omnib. entis passionibus, & applicandæ veniunt veritati, & vnitati, de quibus supra: Consequenter vero infertur distingui formaliter, prout suo loco est demonstratum.

Vtrũ potius relatio hæc insurgat, quàm altera supra ens, assignãdũ est pro fundamẽto aliud, quã ens.

13 Statuimus tertio bonitatem esse relatiuum secundùm dici: hoc probatur ijsdem rationibus, quibus idem assertum attulimus de veritate. & conuincitur, quia non consistit in absoluta entitate, non statuitur in solo respectu, ergo remanet vt sit vtrumq; ex his: tale autem est relatiuum secundum dici. Item non est essentialiter respectiua, quia non essentialiter relatio: non est essentialiter absoluta adæquatè, quia nõ reponitur adæquatè, & secũdùm se totã in prædicamento absoluto; participat ergo de vtroque. Consimilis est etiã cæteris habitib. huiusce rationis, vt scientiæ, & veritati, quæ & qualitates absolutæ sunt, & dicunt ordinem, & respectum. & hic est congruentior, vt apparet, modus loquendi de bonitate, quàm absolutè relatiuam esse, vel ad ad genus absolutum spectare censeamus, quo fit vt cũ ente saluemus propinquitatem, atque identitatem, est enim eadem tanquam passio absoluta

Relatio bonitatis est relatio secundũ dicĩ

cum suo ente, & saluemus etiam distinctionem, & alteritatem rationis in ordine ad relationem quam dicit; licet distinctio eius ab ente non sumatur adæquatè,& completè per relationem, & respectum,seu quia sic est de genere respectiui, & ens de genere absoluti, sumitur namq; etiam ex ratione absoluta, quàm addit bonitas supra ens, vt est dictum, ob quod etiam distinguitur ab eo ex natura rei.

14 Circa distinctionem ex natura rei est argumentum D.Tho. & sequacium,quod distinctioné negat,arguunt enim sic,bonum est id, quod est appetibile,sed vnumquodq; eatenus est appetibile, quatenus est reipsa ens, ergo ens,& bonum nullo modo nisi ratione differunt.probatur minor,quia vnumquodq; eatenus est appetibile, quatenus est perfectum, est autem perfectũ quatenus est ens,ergo non distinguitur ex natura rei ab ente. Verum argumenti est facillima dissolutio, concedatur maior; & negetur minor: & ad probationem concedimus maiorem, & negamus minorem: est enim falsum appetibile esse bonum quatenus est ens,in sensu reduplicatiuo:sed formalis ratio appetibilitatis est bonitas, & perfectio: quo fit vt appetibile quidem sit ens, sed non quatenus ens absolutè, sed quatenus ens bonum: & suadetur, quia ens vt ens iuxta opinionem multorum est obiectum intellectus,& iuxta sentẽtiam aliorum est sub ratione veri:at iuxta quamplurium sententiam ens vt ens non est obiectum voluntatis,sed ens vt bonum,ergo appetitus volitiuus non habet pro obiecto ens vt ens,sed ens vt bonum;igitur remanet falsa minor ens vt ens esse appetibile. hoc iuxta opinionem statuẽtium ens sub ratione boni inspectari à voluntate. si quis autem dubius esset an sub ratione boni esset obiectum,vel statueret sub ratione entis obiectum esse, prout à consimili statuunt Scotistæ de obiecto intellectus non sub ratione veri, ipsi responsionem exquirãt ad hoc argumentum: quod quidem nõ est parui valoris contra ipsos, sustinẽt enim obiectum voluntatis esse ens, vt ens, ergo bonum intantum est appetibile,inquantum est ens,ergo nec secũdũ eos bonitas addit quid supra ens; vel non poterit negari minor propositio argumenti propositi quod vnumquodq; eatenus est appetibile, quatenus est ens. hoc argumentum soluant qui sustinent bonitatem nil addere ad ens.

Ens verũ appetibile vt ens, an vt bonum.

15 Verum quia est formata hæc vltima concertatio contra Scotistas, ideo videamus quomodo ad Scoti mẽtem poterit solui. & quidem Scotus loquendo de voluntatis obiecto vtrũ sit bonitas, dubius est, tum in 4. d.49. q.4.in responsione ad quæst.tum etiam in 1. d.3. q.3. de obiecto enim intellectus certum est penes ipsum non esse verum sed ens vt verum, sed de obiecto voluntatis est expresse dubius, quod si apud eum de hoc non extet determinatio, non implicat sustineri bonitatem esse conditionem voluntatis obiecti. quo concesso,vt concedũt aliunde fere omnes, respondetur ad rationem, concedendo voluntatem ferri in ens sub conditione boni, atq; delectabilis: at cùm infertur nil esse delectabile, nisi sub ratione entis, id falsum,vt iam diximus,ob quod remanet solutum argumentum.

De obiecto intellectus, & voluntatis ex Scot.

16 Hinc ad argumenta secundi articuli, quibus probabatur bonitaté consistere in respectu,& relatione,hoc vltimo loco respondendo dicimus ex decisione totius articuli, quod nobiscum sentiunt, attamen in eo discrepant,vt adæquatè, & completè statuãt rationem bonitatis in respectu, quod iam negauimus:sed concedendum esse dicere vtrumque & respectum, & relationem, seu absolutum, ex quibus resultet, vt fiat relatiua secundùm dici.

Soluuntur rationes articuli primi.

16 Et ad locum Scoti dicendum non ex propria sententia statuisse non dicere entitatem absolutam, sed loqui valde dubitatiuè; inquit enim, *sed fortè nec verum, nec bonum dicunt vltra ens rationes absolutas*, quod si dubius est,non est vt contra Scotistas ex eius loco desumatur validum argumentum.

ARTIC. IV.

Ostenditur bonitatem conuerti cum omni genere entis.

Vnicuique enti sua bonitas.

1 QVam vero latius pateat bonitatis natura hinc facilè constare poterit, quod eius ratio reperitur in omnib. ita vt ipsa, tanquam vera entis passio, conuertibilis sit cum quocunq; ente: explicabimus autem de entibus singulis, demonstrando conuersionem eius cum quouis ente. Capita autem entium cum quibus possit conuerti, erunt vel absoluta, vel relatiua, vel ens substantiale, vel accidētale: ita vt nullum sit, quod excludatur à bonitate. quibus addenda sunt entia quoq; mathematica: & esse nedum existentiæ, sed esse essentiæ, esse actuale, & potentiale, singulis singula reddendo. quibus deniq; addenda erunt entia rationis, atq; entia fictitia; quia vnicuiq; propria adaptatur bonitas, iuxta propriam cuiusque rei naturam, siuè verę, siuè imaginariæ.

Bonitate sua in genere proprio priuanda nō sunt entia fictitia, & chimerica.

2 Exordiamur autem à non entib. seu ab ente fictitio, & imaginatio, vt est chimera. hoc, inquam, propriam possidet bonitatem, veluti connaturalem passionem: quæ tamen bonitas nō excedet perfectionem, seu imperfectionem subiecti; ideoq; si subiectum non est ens reale, nec propria bonitas ens erit reale; quia non est nobilioris ordinis passio quam subiectū; sed chimera non est ens reale, ergo nec propriæ bonitatis passio erit quid reale. insuper passio, & subiectum sunt realiter idem, ergo qualem entitatem possidet subiectum, talem habebit passio: imaginaria autem entia non sunt realia, ergo nec propria bonitas erit realis: item bonitas, quam attestabatur Deus de reb. quas creabat, erat realis, *& vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona*, inquit Moyses gen. 1. at bonitas illa erat de ente reali: nihilominus non erit propria neganda bonitas enti fictitio, quia chimera adeo bona est, quatenus perfecta est in genere suo: at in genere chimeræ nil sibi deficit, ergo vt sic erit, in genere chimeræ perfecta, & bona. item *perfectum est illud, cui nihil deest*, quod intellige in suo genere, imaginarijs autem entibus nil deest in propria ratione essendi imaginarij, nec obstat quod actu nō sint, etenim ipsis actualiter habere esse extra causas suas in entitate reali non competit, igitur propterea quod non sunt realia entia, non propter hoc bona non sunt, quia bonitas eo modo cōpetit subiecto. quo subiecto conuenit habere esse, siuè reale, siuè ab intellectu, & imaginatione. confirmatur ex D. August. lib. 3. de lib. arb. c. 15. dicēte, *quicquid est, sicut esse debet, bonum est*: chimeræ autem sic competit habere esse, imaginarium, & fictitium, ergo habendo sic esse, erit sic perfecta, & bona. & lib. 83. q. 24. ait, *omne quod est, inquantum est, bonum est*, de esse autem intelligitur siuè reali, siuè imaginariè. quo etiam spectat illud Boetij, *quidquid est, in eo quod est, bonum est*: quo fit; vt quodcunq; ens, etiam fictum in entitate, quam habet, bonum sit: id autem cum ait reddendo singula singulis, quia ens reale habet bonitatem realem, chimera vero chimericam.

Cōfirmatur idem.

3 Da autem oppositum, & apparebit non esse bonum; idest, fac vt chimera habeat esse reale, & continuo destruetur bonitas, & perfectio eius. probatur, chimera destruitur per entitatē realem, quia ens fictitium, accedente entitate reali desinit esse fictum, & trāsit in esse reale, ergo perfectio chimerę destruitur per accessum entitatis realis. ratio conuincit à causa, & ratione formali, ad effectum formalem; subiectum namq; est causa, saltem metaphysica, propriæ passionis, ergo destructa entitate fictitia, & chimerica subiecti, destruitur, & propria bonitas. Dixi, saltem metaphysica, propter Scotistas negantes distinctionem realem inter vtrumq; ob quod non erit causa physica subiectum, quæ causalitas semper discrimen reale importat, sed metaphysica, quæ consistit in ratione subiectiua, ex qua pullulant propriæ passiones. sed de hoc suo loco: igitur prosequendo discursum, esse fictum est de ratione quidditatiua chimeræ, ergo

quotiescunq; habebit tale esse, habebit quoq; totum id, quod ad integram rationem suam postulatur; omne autē quod habet quidquid sibi competere potest, totum id perfectum, integrum, & bonum est. Ne tamen credatur chimeram esse quid perfectum verè ob bonitatem, quam ei tradidimus, iam diximus bonitatem quoq; esse bonitatem chimericam, ideo.n.est bonitas chimerica, quia est bonitas chimeræ, & vtrumq; erit ens fictum, & imaginatū à ratione, & ratio ita postulat, quia passio non est perfectior subiecto, nec est verius ens, quam subiectum, nec subiecto nobilior, maximè quia identificantur realiter; igitur non excedit in entitate, realitate, & nobilitate subiectum: ex quo remanet vt sit quoq; bonitas, & perfectio chimerica, sicut suum subiectum est chimericum: & tāta sit perfectio chimerę, quanta est perfectio subiecti chimerici.

Bonitas quoq; competit ipsi esse essentiæ.

9 Dicendum secundò etiam rerū essentias prout abstractas ab existentijs bonas esse. id quidem pleriq; negant, quia ex citato loco D. August. *bonum est omne ens, inquantum est*: at D. Augustinus loquitur de bonitate completa, quæ adæquatè, & vltimatè completur in actuali existentia cuiusq; rei; quia sicut res non est adhuc completa per solum esse essentiæ, completur autem per actualem existentiam, ita quoq; per esse solius essentiæ non habet integram bonitatem, quam tamen possidet per àctualem existentiā, & sic loquitur August. Cæterùm omne ens, quatenus creatura est, omne inquam, participat bonitatem diuinam, siuè completum sit ex existentia, siuè incompletum ex sola essentia, ergo vt participans suo modo, siuè completo, siuè incompleto, perfectum est. Accedit, quod bonitas, & perfectio non cōsistunt in indiuisibili, quia suscipiunt magis, & minus, quo fit vt vno modo spectatum ens, sit perfectius, & spectatum modo altero maiores, pluresq; participet gradus perfectionis, Confirmat August. lib. 1. de doctr. chr. c. 32. inquiens, *cætera quæ sunt, nisi ab illo, esse non possunt, & in tantum bona sunt, inquantum acceperunt vt sint.* pari autē modo acceperunt esse à Deo res essētiæ, ac res existentiæ; quia ambæ pendent ab eo, conseruantur, & terminantur ad eum, licet vna perfectiori modo esse acceperit, quam altera, ergo quatenus diuinam participant suo modo bonitatem bona sunt. Insuper ex ipso esse essentiæ habetur inde ens perfectum, & bonum, quod integratur ex vtroq; esse, tum essentiæ, tum existentiæ, ergo ipsum quoq; esse essentię propriam habet bonitatem, alias eam non posset alteri præstare, cum ipsamet & constituat rem in esse quidditatiuo essentiali, & in esse bono. At tamen est insuper verum, quod bonitas sua talis est, qualis est sua essentia; siquidem esse essentiæ non est actuale, ergo bonitas nec erit actualis: illa non est extra causas suas, ergo nec ista bonitas erit extra proprias causas: illa est ens incompletum, ergo bonitas quoq; erit incōpleta, prout ambæ ordinantur ad integrandum totale esse reale actualis existentiæ, quia absolutè ex se considera tæ in proprio genere sunt entia completa, & completè etiam perfecta: illud denique esse essentiæ nō est actuale, sed potentiale, ergo talis quoq, erit eius bonitas potentialis.

Augustinus exponitur.

Moysis approbatio extenditur ad res pro tunc existētes, & ad futuras potentialiter.

10 Confirmatur totum ex diuina approbatione, qua dicitur, *& erāt valdè bona*: vbi præcipuè loquitur Moyses de rebus consideratis secundùm esse essentiæ, nedum secundum esse actualis, & veræ existentiæ; probo, si de rebus solum actualiter existentibus esset dictūm, quod *erant valdè bona*, ergo solum res illæ, quæ tunc temporis habebāt esse existentiæ, quando Moyses hæc scribebat, erant bonæ, id autē est omnino falsum: probatur sequela, bonitatem admittis in re solū actualis existentiæ, sed quando Moyses hoc testimonium approbationis protulit, iam non erant in actuali existentia tot homines, quot nunc sunt, nec pertransiere tot lustra, tot sęcula, totq; solis reuolutiones, quot pertransiere nūc vsq; nec tot effectus producti fuere, quot hucusq; sunt producti; ergo bonitas, quam Deus repererat in creaturis, nō erat solummodo in rebus actualis existentiæ. Insuper sunt omnia præsentia ipsi Deo, tum quæ adsunt, tum præterita, tum etiam ipsa futura, quæ licet

ab

ab actuali esse abstrahant; tamen obiectiuè in diuina mente habent esse, & in diuina essentia eminenter sunt, & in potentia creatiua continentur virtualiter, ergo remanet, vt quoquo modo habeant esse: ac perinde non abstrahũt à bonitate sibi debita, & perfectione: tanto autem magis habet locum in via Thomistarum, asserentium futura esse præsentia in æternitate, vna cum totius temporis circum volitione, vnde maius esse sibi tribuunt, quod licet respectu omnium differentiarum temporis non semper sint præsentes secundum totale esse, tamen secundum æternitatis mensuram inquiunt habere præsens esse: igitur reddendo singula singulis quomodo actuali, & existenti rei competit actualis bonitas, actualisq; perfectio, sic etiam ipsi incompletæ essentiæ competit bonitas potentialis, & incompleta.

11 Tertiò accedendo ad esse actuale, magis, magisq; patet perfectio, tùm quia est extra causas; tùm etiam quia habet esse completum, quod indicium est bonitatis, atque completæ perfectionis: id verò demonstrandum est de singulis entibus actualibus: at primo incipiamus à minimo inter actualia entia, quod est materia prima. hæc quidem paruam entitatem habet, itaut inter substantialia entia vix mereatur frui nomine entis; siquidem eã viciniſsimam statuit D. Aug. ad nihilum, dum ait ipsam *esse prope nihil*, & Thomistæ omnem illi denegant actum entitatiuum: & Aristot. eam negatiuè definierit dicendo, *non esse quid, nec quale, nec quantum*, quasi indignam æstimauerit positiua, & affirmatiua nominatione: de se etiam indistincta apparet, vt veluti antiquũ Cahos singula in se copulet formarum genera: ob quod *turpis* sæpius nominatur à Physicis, cum ex se sola nullam calleat speciositatem, sed eam mendicet aliũde: *Sylua* etiam appellari solet, atque *incultum Rus*, cũ ex se sola nil distinctũ ferat, nil consonum, sed inconcinnum omne, tetrum, atque confusum: ob ista ergo, & similia, de quibus in physicis, vix mereri poterit prima facie nomen entis; ergo in proposito nec nomen, & decus merebitur boni, ac perfecti, siquidem negato subiecto, negãtur quoque necessario passiones.

Materia imperfectiones.

12 Sed non obstat vt ei quoque non cogamur adscribere suam perfectionem: igitur statuto quod ipsa in se verum habeat actum entitatiuum, de quo in physicis, consequenter est, vt dicendum sit propriam, veramq; habere bonitatem, & perfectionem; probatur sequ. quia bonitas sequitur ad ens, illa autem est ex se absque forma verum ens, ergo habet propriam, & veram bonitatem: minorem supponimus vt probatam aliàs. item separari poterit ex diuina potentia à sua forma, ergo bonitas eius separari poterit à bonitate formæ, antecedens subsequitur ad primum propositum de eius actu entitatiuo, vt ibidem probatur; & consequens necessario infertur, quia cuius entitas est distincta ab entitate alterius, eius quoque perfectio distincta erit ab alterius perfectione, distinguitur autem entitas materiæ ab entitate formæ, ergo & illius bonitas alia erit à bonitate formæ: vel cuius entitas est separabilis ab entitate alterius, eius quoq; perfectio independens est à perfectione alterius, quia separabilis ab ea; entitas autem materialis separabilis est, vt supponimus, ab entitate formæ, ergo & eius perfectio est independens à perfectione eiusdem formæ. Appetitus quoque ipsius materiæ ad formam indicat illius perfectionem; ideo enim materia appetit formam, vt forma magis perficiat materiam, non autem vt perficiat simpliciter: at comparatiuum supponit positiuum, ergo si additur forma, tanquam complementum perfectiuum materiæ, signum est, quod antecedẽter ipsa materia sit in genere suo bona simpliciter. insuper materia vna est alia perfectior, ergo materia est absolutè perfecta: antecedens probatur, quia cœlorũ materia perfectior est materia inferiorum corporum sublunarium. sed argumentum hoc non vrget in omni schola, negant enim antecedens Scotistæ, qui astruunt vnitatem materiæ in cœlis, & sublunaribus: militat tamen in sententia aliorum: At argumentum hoc est validiſsimum contra Thomistas, reducendos eos ad præstandum ma-

Bonitate sua nec est priuanda materia.

materię actum entitatiuum distinctum à forma; quia per ipsos, materia cęli est perfectior materia subcęlestium, comparatiuum autem supponit positiuũ, ergo vtraq; habet perfectionem aliquam. nec valet fingere perfectionẽ illius esse à sola forma, quia ideo forma cęlestis additur tali materiæ cęlesti, quia materia hæc pertinet ad genus alterius rationis, seù quia materia cęlestis est alterius rationis à materia elementari, ideo autem est alterius rationis, quia hæc est perfectior illa. & confirmatur quia si non ita res se habet; ergo non magis materia cęlestis recipiet formam cœli, quam materia elementaris, sed consequens est falsũ, quia ideo magis illã, quàm hęc recipit, qnia est rationis alterius, & perfectionis maioris. Dices id prouenire ex diuersitate accidentium, & dispositionũ, quæ sunt in materia illa, & non in hac; ergo coincidunt cum Scotistis, quod materiæ ex se solis spectatæ absq; dispositionibus non erunt alterius rationis, & sic cœli materia, & sublunarium erunt eiusdẽ rationis. sed de hoc aliàs, sufficiat ergo cõcludere materiã quoque suam habere bonitatem. quanta autem sit illa, vtique tanta erit, quanta erit sua entitas; sed entitas materialis admodũ exigua erit; ergo consimiliter sua bonitas erit parua, & minima: entitas item materiæ est prope nihil, talis etiam erit sua bonitas: & deniq; reddendo singulis singula, ad instar entitatis materię erit ipsius bonitas materiæ.

Bonitas formæ, & compositi.

13 Quartò loquendo de esse actualiori, vt de forma substantiali, siue etiam de composito, omnia hæc bona sunt duplici bonitate, vel bonitate absoluta in ordine ad se, vel respectiua in ordine ad aliud: declaro, forma vltra perfectionem sibi intrinsecam, & coessentialem, dicit etiam ordinem perfectionis suæ in ordine ad materiam, & ad cõpositũ, seu cõstitutũ, & hoc tàm de corporib. loquendo, quàm de spiritib. atq; etiã de ipso Deo, reddẽdo singula singulis. in corporib. quidẽ patet, quia forma est bona materiæ, dũ perficit ipsam, datq; ei actum formalem, & perfectum, in eo. s. genere, quo materia pendet à forma: & vtrumq; est bonum in ordine ad compositum, quia dant esse composito, & talem perfectionem ei tribuunt, qualem ipsæ habent, quia perfectio compositi, & constitutimetienda est ex perfectione cõponentium, & constituentium, materia quoq; vicè versa est bona in ordine ad ipsamet formam, quia ipsius est causa, dum de potentia ipsius educitur forma. Insuper hæc omnia bona sunt in ordine ad accidentia, quæ substentant, quæ tamen absq; substentaculo essent entia imperfecta, vel oporteret diuinã adhiberi potentiam ad faciendum miraculum, vt sint sine subiecto, vt patet in Sacramento Altaris: & è conuerso accidentia bona sunt ipsis subiectis, vt scientia intellectui, & albedo parieti, quia perficiunt illa. Item principio bona est operatio, tanquam terminus explens eius virtutem, & ostendens principij perfectionem; & è contra principium est bonum operationi, quia dat sibi esse, & entitatem: & in summa discurrendo per singula causarum genera manifesta est bonitas hæc, quæ in respectu consistit, atq; ordine ad alterum. sic causæ intrinsecæ, vt materia, & physica forma in physicis, & genus, & differentia in spiritibus, plenè ostendunt bonitatem suis constitutis, quæ formant. Causa insuper efficiens idipsum indicat penès effectum, ac deniq; ipsa causa finalis magis id demonstrat, quia finis habet rationem optimi, & in hoc genere boni, & perfecti ipse finis cunctas causas excedit, dum vniuersa metiuntur à fine.

14 De Deo etiam patere poterit tum in ordine ad se, tum vero ad creaturas: de primo quidem, quia diuina natura bona est personis diuinis, cum ex diuina constent essentia: de relationibus quoque idem censendum, quia sub ea ratione, qua dant esse personis, dicuntur bonę personis: & adeo vtrũq; tum essentia; tum relatio est personis bona, vt absq; ipsis iam non essent personæ, vel personæ illæ nõ essent Deus; saltem loquẽdo de diuina natura, quia per hanc constat de fide constitui personas, & euadere Deum, cum tamen de relationibus aliquorum fuerit opposita sententia, negans constitui per relationes, de quo suo loco: at iuxta com-

communem ſententiam,dum etiam relatio conſtituit, dicitur neceſſario eſſe bona perſonæ conſtitutæ : quam vero perfectionem dicat,& bonitatem paulò infra attingemus. Diuina etiam attributa, modi intrinſeci, & quidquid reperitur ad intra in Deo,totum id eſt & Deo, & perſonis omninò bonum, quia proprias communicant conſtitutis perſonis formalitates, ſeu formales conceptus, vt inde dicantur perſonæ ſingulariter habere ſapientiam, bonitatem,infinitatem,immenſitatem, & ſimilia. diuina item eſſentia eſt bona ipſiſmet attributis diuinis, ac diuinis relationibus,quia dum ex ipſa pullulant, dicuntur quoq; ex eadem exhaurire bonitatem, & perfectionem infinitam. ipſaq; attributa denominant formaliter eſſentiam talem, cum tamen eſſentia ſit talis radicaliter, & fundamentaliter, quia ipſa eſſentia eſt pelagus infinitum omnium perfectionum.& tota perſonarum cõſtitutio dicitur ſuo modo bona diuinæ naturæ, quatenus perſonæ oſtendunt vtramque fœcunditatẽ eſſentiæ propter quam communicatur vna cum ſuis attributis, perfectionib.atque modis intrinſecis ipſis diuinis perſonis;ob quod ſicut effectus dicitur bonus ſuæ cauſæ, quatenus indicat perfectionem cauſæ,ſiuè virtutem, ita quoq; tota Trinitas dicitur à poſteriori bona diuinæ eſſentiæ, omni tamen ſemota imperfectione, vt potè manifeſtando infinitam virtutem, infinitam ſapientiam,potẽtiam, amorem, & ſimilia, ita quoq; perſona vna eſt alteri bona, vt Pater æternus Verbo, & è conuerſo, & vterq; Spiritui ſancto:Pater quidem quia filio præbendo eſſe,præbet & eſſe Verbum bonum: & vterq; ſpirando Spiritum ſanctum dãt ei per ſpirationem actiuam, eſſe Spiritum ſanctum, & bonum, & deniq; ex quo inuicem ſe amando. & ſpiritum amoris producendo, manifeſtè oſtendunt bonitatem,& perfectionem, quæ maximè in amore conſiſtit,quia *bònum eſt,quod omnia appetunt*, & affectant,& amant.

Bonitas in ordine ad intra.

15 In ordine etiam ad creaturas eſt ſic bonus, vt potè creando,producendo,conſeruando,exercendo cauſalitatem præcipuè vltimi finis, ſub qua ratione eſt bonum beatis in ordine ad fruitionem,peccatoribus in ordine ad iuſtificationem, & ipſiſmet reprobis eſt bonus, tum quia punit citra condignum, tum etiam quia eorum culpam ordinat ad pænam:pęna autem eſt bona ipſi culpæ, *quia pæna eſt ordinatiua culpæ*, ſicut præmium eſt ordinatiuum meriti : bonus inſuper eſt ipſi culpæ, quia etiam de malo elicit bonum,vnde *melius iudicauit mala permittere, vt de malis eliceret bona,quam mala nulla eſſe permittere* ex D.Auguſt.l.Enchyrid.c. 27. itaq; omnibus ipſe Deus eſt bonus,tum iuſtis,tum reprobis, tum bonus peccatoribus, tum ſanctis, & rectis, ita vt verum ſit dictum Ioannis, *pertranſibat benefaciendo omnibus*. bonus etiam brutis, & inſenſibilibus, dũ vnicuiq; dat cibum in tempore, & ordinat vnaquæq; ad centra,& fines,prouidendo de ſingulis, quæ forent opus, quia Deus nunquam deficit in neceſſarijs, vnde ait Pſal.71. *dat eſcam omni carni* &84. *imples omne animal benedictione*.

Bonitas in ordine ad extra.

16 Denique adeo vniuerſalis,& ampla eſt ratio boni, vt iuxta Ariſtot. diſcurrat per ſingulas Cathegorias, & prædicetur tum de ſubſtantia, qualitate,& quantitate, tum vero de relationibus:inquit.n. 1.Ethic.c.6. *bonũ æquè diuiditur,ac diuiditur ens, quod bonum, & in ſubſtantia dicitur,& in quali,& in eo,quod eſt ad aliquid*.

Bonitas per ſingulas Cathegorias.

17 Supereſt diſcutere an etiam reperiatur in Mathematicis, quia ſicut in qualitate, & in relatione, atq; ſubſtantia, cæteriſq; prædicamentis collocatur,nõ videtur cur excludi debeat ab entibus mathematicalibus. & conuincitur rationibus, quia ſi bonitas conuertitur cum omni ente, ergo etiã cum mathematicis deberet conuerti; probatur conſequẽs,quia mathematicalia ſũt verè entia:nec oportet dicere in tantum eſſe entia, inquantum vel ſubſtantiæ ſunt ad iuncta, vel ſunt affecta qualitate;quia & ſi de potentia ordinata non dentur quantitates ſegregatæ ab omni accidente, tamen non implicat poſſe dari per abſolutam potentiam: & probatur, quia datur per eandem potentiam quantitas ſeparata à ſubſtantia, vt in Sacramento, ergo dari

Bonitas vtrũ in mathematicalibus.

dari poterit quantitas separata à qualitate: immo magis, & amplius, atque facilius concedi deberet consequentia hæc, quàm antecedens, quia quod quãtitas separetur à substantia maiorem denotat repugnantiam, quàm quòd segregetur à qualitate, quia est essentialior ordo accidentis ad subiectari, & substentari passiuè, quàm vt ipsum sit subiectum, & substentaculum actiuum alterius accidentis, ideoq; maior virtus exquiritur ad faciendum vt accidens sit ex se sine subiecto, quàm vt idem accidens sit sine vllo accidente in se subiectato: ergò remanet vt licet talis separatio à qualitate non fiat, nõ tamen implicat posse fieri; quo dato, essent verè entia res mathematicales, & consequenter conuertibiles cum sua bonitate. item alia ratione, vniuersalia abstrahunt ab omni substantia, & accidente, & operatione, & tamen ipsa vniuersalia perfecta sunt, quatenus entia abstracta; ergo à simili quòd mathematicalia abstrahant ab operatione, & qualitate, non erit impedimento, vt sint perfecta, antecedens probatur, quia ea omnia spectant vel ad logicũ, vel ad metaphysicum: vterq; autem illa considerat sub abstractione, & præcisione, seù intentione abstrahente.

Sententia Aristot. 18 Nihilominus vera est Aristotelis sententia, mathematicalia abstrahere à bonitate, & malitia. præcipua autẽ ratio, quæ vrget pro hoc, est eiusdem Aristotelis dicentis, *nihil per causam finalem demonstrari in mathematicis*, ex quo excluditur ratio boni, & perfecti, quia *finis habet rationem optimi*. sed hęc ratio habet suas instantias, quia etiam ipsa scientia mathematica habet proprium finem. finis namque cuiuscunque Artificis reperitur in sua arte, vt finis mathematici erit demonstrationes efficere in sua arte de quãtitate, de lineis, deq; circulis demonstrare plura, discurrendo, dimetiendo, & similia. item quia inter demonstrationes, quibus in vniuersum vtuntur scientifici, præcipua, principalior, & magis ad sensum patens extat demonstratio mathematicalis, quæ adeò clara esse solet, vt nequeat negari, vnde sortiuntur nomina verę demonstrationis: ergò nõ sibi deest proprius finis: quòd *Instatur.* si finem habet, habere quoq; necesse est suam bonitatem.

Occurritur 19 Sed ratio hæc non obstat contra finem negatum ab Aristotele in mathematicis; de duplici namque fine est nobis loquendum, de fine quidem intrinseco, & essentiali propriæ arti, & de fine altero, qui est tali arti extrinsecus, ordinatus tamen ad aliud opus. loquendo de primo concedẽda est ratio facta; & sic nulla est scientia, quæ suo intrinseco sibi, caret fine, qui tamen finis non exit limina suæ artis: & hoc etiam modo licebit finem constituere in quauis scientia, & arte: vt artis fabrifactoriæ finis intrinsecus est domus constructio: & artis scribendi, formatio, & compositio caractherum: atque agriculturæ colere agros: quæ tamen artes alium externum habent finem, *In mathematicis duplex finis.* qui in genere moris est extra artem, vt artis fabrifactoriæ finis erit domum construere gratia habitationis humanæ, sub qua homines tuto degãt commorentur, somnum capiant, propriasq; & debitas exerceant operationes: Cõsimiliter eadem ars cõstruit forum, & tribunalia, cuius quidem internus finis apparet esse constructio illa, illud forum sic extructum, & Tribunal illud sic confictum; attamen adest finis alter moralis, & politicus, qui est, vt in foro, ac Tribunali causæ agitentur, componantur lites, feratur sententia, & necessaria ordinentur, ac decretẽtur pro salute, & incolumitate Reipublicæ. sic agriculturæ, scribendi, & pingendi artis finis primus erit scriptura illa, ager ille sic excultus, & imago illa taliter efficta; attamen finis moralis erit alter, ordinatus quidem ad Reipublicæ decorem, decus, vtq; prouideatur de pernecessarijs ad victum ex plantis, herbis, pratis, segetibus, oleribus, & simimilibus. pariformiter in mathematicalibus concedendus est internus ille finis mathematicalium demonstrationum, & similium, intra naturam artis, & limites scientiæ repertarum, & hũc finem non negaret Aristoteles; verum quia dum de fine loquimur, accipi cõsueuit, vt finis moralis, qualificatus, & à politico, seù morali exercitio denominabilis, qui tamen extraneus est mathematicæ, ideo vt sic, caret fine, & caret

caret perfectione,& bonitate, quia sic abstrahit à qualitate. & hæc est altera Aristotelis ratio, quia dum abstrahit mathematica à qualitatibus bonificatiuis, abstrahit quoq; à ratione optimi; & dum etiam abstrahit à consimilibus exercitijs,& operationibus,ideò perfectæ non sunt censendæ, perfectio enim virtutis in operatione, & motu consistit, sed mathematica abstrahit à motu. vel deniq; quia quantitas est de genere sterilium, nec agit, nec operatur, nec motum vllum experitur ex se purè, & abstractè inspecta, ideo caret perfectione,& bonitate.

Mathematicalia habent bonitatem trascendentalem, nō politicam, & moralem.

20 Ad rationes autem in oppositum, ratio sola entis non est sufficiens subiectum bonitatis,de qua loquimur: nam cōceptus entis vel ex se solo absolutè inspectatur, vel in ordine ad operationes, motus, ac fines: primo modo non habebit vlteriorem bonitatem, quàm trascendentalem: & hoc modo etiam entia mathematicalia quatenus pura entia sunt, habent trascendentalem bonitatē,quæ nullo modo neganda est eis,quia cum omni ente conuertitur talis bonitas: secundo autem modo inspectum ens habebit bonitatem vlteriorem, quæ esse solet moralis, quæue in operatione,& motu consistit,atq; in assecutione finis:& vt sic inspectata mathematicalia non habent bonitatem, quia abstrahunt ab operatione, motu, atque fine superius explicato politico,& morali.

Vniuersalia non carent bonitate,carent tamen mathematicalia: & si habent, eā habent per accidens.

21 Ad illud de vniuersalibus, & abstractis,dicimus vniuersalia & si actu abstrahant à motu,& fine,non tamē abstrahunt aptitudine,& potentialitate: & vt sic, dicūt necessario perfectionem,saltem aptitudinalem, & potestatiuam,quia quale esse habent, talem induunt bonitatem:& si iam abstracta sunt à singularibus,quia tamen possunt singularizari, ideo habent bonitatem adhuc potentialem, licet abstractam, quam tamen habebunt concretam, & exercitam cùm fiunt singulares: non sic de mathematicis, quæ neque actu, nec potentialitate habent hanc bonitatem, cùm siue considerentur in singulari,siue in vniuersali,semper attendenda est in eis præcisa ratio sterilis quantitatis, quæ ex hoc capite & sterilis erit, & non perfecta, licet per accidens bonitatem capiat ex motu, & operatione, quam experitur ratione qualitatis, & substantiæ, quibus coniungitur: sicut enim hæc prædicatio est accidentalis, quantitas est alba, ratione accidentis inhærentis, ita erit etiam per accidens prædicatio hæc, quantitas est bona, ratione bonitatis qualificatiuè sibi inhærentis.

22 Vltimum remanet pro cōplemento capitis discutiendum, nempè de relationibus,an etiam de ipsis prædicetur bonitas, & conuertatur cum eis: quæ tamen difficultas aptiorem expectat locum, quando agemus de relationibus diuinarum Personarum, quo in loco de vtrisq; quæremus, tùm de creatis, tùm verò de increatis vtrū dicant perfectionem,& ideo ad id trāsmittimus.

ARTIC. V.

De multiplici diuisione boni.

Bonum honestum de qua natura prædicatur.

1 POst præhabitas discussiones de bono,remanet,vt loco postremo diuidamus ipsum,ac singula explicemus capita diuisionis. Bonum quidem multiplices recipere potest diuisiones, præcipuas autem commemorabimus,& hæ sunt. Communis,& recepta,& ab Aristotele habita ea est, in qua diuiditur in *bonum honestum*, *vtile,& delectabile*. sic bonum partitur 2. Ethic. c.3. à quo cæteri. quid verò dicat vnumquodq; capitum indicemus. Honestum bonum propriè, & absolutè naturæ competit rationali: siquidē honestas boni huius dicit ordinem, & pendentiam ad rectam rationem, qua ratione cessāte, iam destruetur eius essentia, & cessante rectitudine non amplius erit honestum, ita vt bonitas rationem postulet,inter præcipua,& honestas rectitudinem; quia dà oppositū, & aderit malitia, & loco boni habebimus malum, & vice honesti præsentabitur turpe, & inhonestum: ita expli-

cuit D. Hieron. cap. 11. Isai. inquiens, *nihil esse bonum, nisi virtutem, nihil malum, nisi vitium.* Ad huius bonitatis genus spectat quælibet virtus, quodcunque virtutis exercitium, omnisq; actio optimè conditionata, cum præcipua circumstantia finis, & cum cæteris requisitis ad bonum, quia ex his omnibus coalescit bonum, iuxta vulgatum axioma Diui Dionys. cap. 4. de diuin. nom. *bonum est ex causa integra*, hoc modo eleemosynam elargiri, virtutem assequi, Deum amare, proximũ charitate prosequi, & similia, bonum est, & hoc etiam explicat sub hac ratione in ordine ad rationem D. Aug. lib. de cognit. veræ vitæ cap. 7. dũ quatuor cõstituit bonorum ordines, nempè existentium, viuentium, sentiẽtium, atque intelligentium: per hoc autem vltimum caput intelligit bonum honestum pendens à ratione. Sunt autem qui boni honestatem extendunt ad totum id, quod deceat naturam, quæcunque sit, siue rationalis, siue brutalis, siue vtriusq; conditionis expers, etiam insensata, quomodo lapidi deorsum tendere, vegetare plantis, & sentire brutis sit bonum honestum: sed minus apta est translatio hæc; & valde è longinquo protracta: siquidem dum subiecta hæc non esse possunt substrata, penes quæ contingat malitia opposita honestati, nec etiam, nisi improprijssimè, competere potest eis ratio boni honesti: contraria autem habent fieri penes idem subiectum; sed subiectum & honestatis, & oppositæ malitiæ est sola natura rationalis, non ergo insensata, nec brutalis.

Boni honesti desumptio ex multiplici capite.

2 Natura huius boni solet ex triplici capite desumi, vel ex obiecto, vel ex operatione, vel denique ex habitibus: omnia namq; hæc tribuunt honestatem, seù boni explicant rationem honestam. obiectiue quidem, quando ferimur in obiectum verè bonum, verè honestum, laude dignum, & præditum bonitate: quodue ex sui natura, & ex se solo, ac per se ipsum postulat, vt ametur. huiusmodi est ipsa ratio boni, sancti, & iusti, quæ est ratio obiectiua, tribuens cæteris honestatem, & bonitatem. cuius contrarium est id, quod de se inhonestum est, ac præditum malitia: & hinc constat operationes quasdam absolutè, & necessario debere, vel honestas fore, vel necessario malitiosas, quia obiectum est de se tale, vt peccatum, & sanctitas, iustitia, & peruersita, seù melius, iustus, & iniustus, sanctus, & peccator, quorum alter de se honestatem tribuit actui de se obiectiuè, & alter turpitudinem. habitus quoque honestatẽ conferũt, vt virtutes, & quæ ex natura sua tales sunt, bonæ necessario censetur, atq; honestatem cõferunt possidenti. ac deniq; ipsi actus, ipsæq; operationes honestæ dicuntur, cùm & à virtute prodeunt, & ad honestum terminantur obiectum.

Bonum honestũ quomodo afficiat subiectum.

3 Addit bonum rationem conueniẽtiæ, vt etiam supra explicauimus: sed quomodo se habeat conuenientia ista, an per modum informantis, & inhærentis, an nullo modo sic informando. primum dici nequit, quia Deus est bonum honestum creaturæ, qui tamen nec illi hæret, nec informat: nec secũdũ concedi debet, quia operationes, saltẽ immanẽtes, ac cæteræ virtutes cum habitibus verè inhærent, & informant potentias. sed est facilis responsio, etenim Deus, ac cætera obiecta honesta, dicuntur sic honesta obiectiuè, non inhæsiuè, vndè Deus est bonum honestũ rationalis creaturæ sub ratione obiecti: virtutes, & habitus per modũ perficientis, & inhærentis, & operationes virtuosæ per modũ inhærentis etiam, & perficientis si sint operationes immanentes: si vero transeuntes, per modum condecorationis ipsum operantem, seù manifestantis eiusdem honestatem, & virtutẽ; ex operatione enim patet quod intus latet mediãte habitu, & virtute, & manifestatur obiectũ, ad quod tendunt potentiæ Operantis.

Bonũ vtile

4 Vtile autem bonum est id, quod appetitur gratia alterius, tanquam medium propter finem, quodue maximè est conueniens naturæ, vtpote vtilitatem afferens, commodum, & proficuitatem. bonum hoc vniuersalissimum est, omnibusq; competere potest, tum rationalibus, tũ sensatis, tum vero ratione carentibus, & insensatis; siquidẽ vnicuiq; rei affertur vtilitas, & comdum ab eo, quod est sibi maximè conconueniens, vt lapidi centrum vtile est

est, quia conseruat: plantæ temperatus calor, & aqua irrigans proficua sunt, quia excrescere faciũt, & fructus producere: Boui paleæ commodæ sunt, & fænum vtile, sicq; homini temperatus victus vtilis est, quia sanitatem comparãs, & similia: itaut bonum hoc vniuersale sit cunctis, siue cognoscatur, siue à ratione nequeat comprehendi: sufficit autem eius boni cognitio haberi ab Intelligentia non errante, itaut si rationalis creatura de tali vtilitate non cogitet, sicq; cætera sint expertia hac ratiocinatione, vtilitas tamen à Deo præcipuè intenditur, quia ipse prouidet cuiq; naturæ id quod commodum, quod vtile, & quod proficuũ est. sic Medicus etiam vtilitatem excogitat medicinę, quam fortasse non percipit Infirmus, immo eam quandoq; inutilem existimat, dum amaram percipit, insulsam, sensui non consonam, nec gustui. sed relicta perceptione hac rationali, quæ soli homini competit, & rationali enti, etiam cætera insensata dicuntur suo modo percipere vtilitatem de bono suæ naturæ, & cuiq; statui conueniente, vt patet de lapide in centro: & signum est, quod inde delectationem naturalem suo etiam modo dicitur capere, & tanto magis, quanto ibi non violenter, sed naturaliter est, & conseruatur ibi, ac fouetur. Plus verò id tribuitur sensatis, & brutis, quæ ex nutibus, & signis clarè indicant quæ sibi sint proficua, & quæ nocua: præcipuè in quibusdam, quæ naturæ ductu sciunt antidota contra venena reperire, vt de Canibus, & Felibus experientia docet, & de similibus.

Bonũ ũtile 5 Delectabile vero est id, quod appetitur in ordine ad quietem; siquidẽ vbi quies, ibi delectatio, & vbi finis ibi oblectamentum: finis autem est subiectum quietis. Verum tamen est delectationem præcipuè reperiri in rebus sensu, & ratione pollentibus: magis autem in rationalibus, quam in brutalibus. & ratio huius, quia quo magis percipitur bonum, eo magis affert delectamentum, quo autem minus penetratur, eo minus affert delectationis; hinc fit vt beatus vnus sit altero beatior, quia magis, minusq; intellectu percipit beatificum obiectum, nedum actu voluntatis, & amoris, verum etiã intellectus, & cognitionis, vt dicemus suo loco: & licet æqualitas stet ratione obiecti diuini, & rationum perfectionalium penes cunctos beatos; æqualitas inquam obiectiua, formalis tamen non erit æqualis, quia alter altero intensius, remissiusq; intellectu percipiet beatificum obiectum: Cum autem homo sit cognitione nobilior brutis, restat vt delectatione teneatur maiori, quam ipsum brutum; & inter Viatores etiam alter altero, sicut erit intellectu perspicacior, ita & delectatione capacior, sicut item in Angelis, & in Comprehensoribus. & non dissimilis admodum erit applicatio discursus ad eadẽ bruta; siquidem ipsa quoq; sicut delectationem sentiunt, ita & alterum altero magis oblectatur, & minus: idq; proueniat ex ipsorum differentia specifica, quia.n. alterum est altero perfectius, cõsequenter alterum capiet maiorem delectationem, quam alterum: nulli.n. dubium quod Camelus magis oblectabitur quam formica, & hęc magis quam vermis, & his omnibus maiorem oblectationẽ percipiet Equus, vel leo, vel Elephas, hi namq; censentur magis ad hominem accedere, maiorem perceptionem habere, maioreq; inde sentire delectationem, ita vt inæqualitas ista reperiatur nedum in moralibus penes gratiam, merita, & gloriam, verum etiam in vnaquaq; natura, quæcunq; sit: omnes tamen dicuntur æquè proportionaliter æquanimiter oblectari, attento statu, natura, & conditione cuiusq.

6 Secundò diuidi solet ipsum bonum à D. Augustino lib. 2. de lib. arb. c. 29. in *bonum, maximum, medium, & infimum*. primum, & maximum sunt virtutes, quibus rectè viuitur: medium sunt potentiæ, sine quibus non potest operatio vitalis produci, & minimum sunt species quarũlibet rerũ, & entiũ, sine quibus rectè viui potest, & hoc vltimum vocat Aristot. bonum etiã fortunæ, quia ad ipsum corporis bonum reducitur omne ad ipsum corpus spectans, siuè intrinsecum, siuè extrinsecũ, siuè naturale, siuè acquisitum ex 1. eth. c. 8. Insuper diuiditur à Theologis in bonum per essentiam, & bonum per *Boni diuisio ex Augustin. ex Theologis.*

participationem; illud est summum bonum, quod est Deus, de quo artic. 1. & hoc sunt creaturæ omnes, & hac ratione approbantur vt bonæ gen. 1. *& erant valdè bona.* quam diuisionem desumpserunt ex eod. August. super psal. 134. Item in bonum naturale, & bonū morale: primum est quod cuiq; ex natura est conformum, hoc vero quod addit honestatem, & circumstantias omnes, præcipuè finis, & de quo primo loquuti fuimus. deniq; vt cætera omittam, in bonum simpliciter, & secundū quid, illud includit omnem rationem boni, explosa omni ratione mali, & hoc cum bono habet admixtum malū: & de primo loquitur etiam D. Ansel. sub ratione perfectionis simpliciter, c. 14. monolog. quæ *est melior ipsa, quam non ipsa in quocunque.*

Boni diuisio an vniuoca, an æquiuoca.

7 Solet quæri an diuisio hæc sit vniuoci in vniuocata, an æquiuoci, an analogi: qua in re est primo dicendum non esse vniuocam, & propterea censeri æquiuocam: probatur, distinctissimæ sunt rationes essentiales taliū bonorum, ergo sola conuenientia est in nomine, & propterea erit æquiuoca. probatur, immo declaratione demonstratur antecedens: bonum honestum est absolutè, & per se ipsum diligibile, at bonum vtile diligitur gratia alterius, & non per se: istæ autem rationes diligendi per se, & per aliud, sunt essētiales bono, ergo distinguuntur essentialiter. probo minorem, quia bonum honestum, est id quod est appetibile per se, & bonum vtile propter aliud; omnia namq; bona conueniunt in cōmuni ratione appetibilitatis, quia *bonum est id quod omnia appetunt*, differentiæ autem essentiales condiuidunt illud sub ratione absoluti, & respectiui, ad se, & propter aliud, insuper in bono honesto sistimus, tanquam in per se termino, ac per se obiecto, quia habet omnem rationem boni, & appetibilitatis, in bono autem vtili non sistimus, sed ordinamus ad aliud, cui est vtile. item separantur rationes istæ ab inuicem, ergo non sunt eiusdem rationis essentialis; consequens sequitur, quia separatio est potissimum signum distinctionis, & diuersificationis aliquorum; probatur verò antecedens, quia à bono vtili separatur quandoq; bonum delectabile, vt in medicina patet, quæ vtilis est Infirmo, insulsa tamē, & amara, nec gutturi grata. item à bono delectabili separari quandoque solet bonum vtile, & honestum, de vtili patet in Ebriosis, quibus vinum delectabile est admodum, sed affert incommoda, & damna, de honesto etiam manifestum est in venereis, quæ oblectamentum afferunt, sed fædant honestatem, immo etiam & destruunt complexionem, Probatur idem, siquidem etsi de facto Deus qui est summum bonū, omni pollens honestate, cum sit beatificum obiectum beatorum, causet in eis oblectamentum, & delectationem, nihilominus de possibili posset ipse Deus beatitudinis esse obiectū absq; causatione delectationis in beatis, quia delectatio iuxta multos non est de essentia beatitudinis, immo differre à beatitudine realiter, posseq; separari ab ea, vt probat inter cæteros Scotus in 1. d. 1. q. 3. & in 4. d. 49. q. 7. quo fit vt ex distinctione, & separabilitate inferatur essentialis differentia talium bonorum, item in bono delectabili nō semper reperimus vltimum finem, qui soli competit supremo bono honesto; nec in bono vtili eundem reperimus semper finem, quia ordinari solet ad aliud, ratione cuius appetetur amore concupiscentiæ, non amicitiæ. nec bonum honestum ordinatur ad aliud, nec appetitur propter aliud, quia *summa esset peruersitas*, inquit D. August. l. 83. quæst. q. 30. *vti fruendis, sicut frui vtendis*, ergo ex tot capitibus liquet æquiuocam esse diuisionem bonitatis in hæc bona. adeoq; constat non placere id, quod ex D. Thoma Alij desumunt, diuisionem hāc non esse rerum diuersarum, sicut cum diuiditur Animal per rationale, & irrationale, sed diuersarū rationum formalium, quæ possunt, inquiunt, in rem vnam coire: hoc inquā, repugnat rationib. hucusq; allatis, quia & diuersæ sunt rationes formales bonorum istorum, & specificè diuersæ, atq; etiam adeo diuersæ sunt naturæ, vt vnum ab altero valeat separari vt demōstrauimus; nulla autem ratio maior diuersificationis naturarum, quam separabilitas earundem.

Boni diuisio equiuoca analogia. 8 Illud tamen addendum equiuocam diuisionem stare cum analogia; etenim per prius, & perfectius dicitur de vno, quam de alio, sicut sanitas per prius de Animali, quam de medicina, deq; cæteris; sic bonum descēdit prius ad bonum honestum, cui quidem essentialissima est ratio boni, & secundario descendit ad bonum vtile, cui etiam est essentialis, quia quod est naturæ proficuum, & vtile, est suaptè natura bonum; & deniq; descendit ad delectabile, cui tamen minus congruit ratio boni, cum multo sæpius sit bonum apparens, seu præstitutum, vera carens ratione vtilis, & honesti boni.

Bonum an habeat rationē causæ, an effectus. 9 Postremo autem quæritur vtrū ipsi bono competat vt sit causa, an vero vt sit effectus: nec loquimur de bono per essentiam, quod est Deus, qui est omnium moderator, & causa, sed de bono ipso secundum suam formalē rationem essendi, prout definitum fuit, & diuisum, qua in re dicendum considerari posse dupliciter, vel quatenus habet rationem appetibilis, seu finis; vel secundo quatenus est quid integrum, *consistens in modo, specie, & ordine*, prout loquitur D. August. l.4. de gen. ad litt. c.3. & lib. de nat. boni c.3. primo modo habet rationem causæ, & causæ quidem finalis, quia mouet tanquam desideratus, & amatus; talis.n. est causatio, & motio causæ finalis. secundo modo habet rationem effectus, quia omne id, quod consistit in modo, specie, & ordine, habet rationem boni, & sic militat dictum Dionys. *bonum est ex causa integra.* sed oritur difficultas, quia etiam bonum secundo modo cōceptum potest habere rationem causæ, immo necessario debet habere conditiones illas, ad hoc vt sit bonum; etenim omne bonum finale, seu omnis finalis causa continet modum, ordinem, & speciem, & sub his rationibus mouet: da oppositum, & non mouebit; quia intantum finis mouet, inquantum est bonus; sed non est bonus, nisi inquantum habet conditiones modi, speciei, & ordinis: item in tantum mouet, inquantum desideratur, & appetitur, quia talis est eius motio sub ratione amati, & desiderati; sed nō potest desiderari ordinatè, nisi vt continens omnes rationes boni, & hæ cōsistunt in modo, specie, & ordine ergo etiam vt sic secundo spectatus habebit rationem causæ, & effectus: Insuper omnia, quæ dicūt de fine spectato hoc vltimo modo, dicuntur etiam de prima consideratione finis, ergo vt sic nō distinguuntur: patet discurrendo, quia finis primo spectatus habet rationem optimi, & eandem continet rationem sub modo secundo, quia habet omnes cōditiones boni, quæ sunt modus, species, ordo: ille quidem appetibilis est, & hic etiam cadit sub appetitu, quia habet rationem perfecti. item vnus ab altero non differt, nisi secundùm esse intentionale, & secundùm esse realis existentiæ: primo namq; modo est in intentione sub ratione causæ finalis mouentis, & secundo modo est in re extra, attamen vterq; habet rationem boni, quia si domus in intentione Artificis mouet eum vt amata, & desiderata, & vt bona habitationi humanæ, tanto magis apparebit eiusdem domus bonitas quanto habebit verum esse reale, quia iam in actu experitur homo eius bonitatem, & integritatē, dum in ea habitat. hæc, & similia reddunt resolutionem datam aliquanto duram, & difficilem, quæ est Thomistarum, desumpta ex D. Tho. p.1. q.5. art. 4. 5. 9.

Obstatur.

10 Ideo est aliter dicendum ad quæsitum, quod bonum iuxta duplicē modum essendi, quem habere potest, habet quandoque rationem causæ, & quandoq; rationem effectus: supponimus enim bonū idem esse ac rem appetibilem, & idem esse motiuè, ac finē: siuè finis hic sit vltimatus, siue non vltimus, siue pro bono capiamus operationem, siue habitum bonum, siue deniq; intelligatur in actu primo, siue actu secundo. Igitur concipiendo bonum quatenus est in intentione Operantis, dicendum omnino habere rationem causæ. probatur, quia bonum mouet Artificem, prout est in eius intentione obiectiuè, tanquam desideratur, & amatus, ergo vt sic conceptus habebit rationem causæ item in mente Artificis habet rationem finis, sed finis est vera causa, saltem metaphorica, & moralis, de quo alias, ergo taliter con- *dubitatio. Resoluitur*

conceptum bonum habet rationem causæ, sequela tenet, quia bonum vt amatum, habet rationem finis. Dicendum secundò, quòd capiendo bonũ sub esse actualis existentiæ, sic quidem habebit rationem effectus. probatur, bonum in actuali, & reali esse extra proprias causas, est effectus finis existentis in intentione Artificis, ergo taliter captus habebit rationẽ effectus, antecedens probatur ex Aristotele 7. metaph.c. 5. *domus extra fit à domo intra*: domus autem in intentione mouet Artificem tanquam causa ad formandum domum extra, ergo ille erit causa, & hic effectus. item hic pendet ab illo, & non è conuerso, ergo alter erit effectus, & alter causa. antecedens patet, quia bonum extra producitur ex motione boni ad intra tanquam finis intra, ergo bonum hoc pendens à bono illo, erit effectus illius, & deniq; hæc debet esse cõmunis assertio, quia finis habet rationem causæ, & effectus, diuersimode tentus, in intentione quidem est causa mouens, in executione autem, & terminatione est verè effectus, finis autem habet rationem boni, ergo erit similiter speculandum de bono, quod intentionaliter captum, est causa, & mouens, executiuè vero, & terminatiuè est effectus, quia est consimilis argumentatio, prout tradunt Philosophi in 2. lib. physic.

Bonũ quomodo cõsistit in modo, specie, & ordine.

11 Solùm restat explicare, quomodo bonum consistat in *modo, specie, & ordine*. & quidem modus indicat commensurationem effectus cũ propria causa: species denotat formam, & ordo connotat perfectiones emanantes ex tali forma. & quidem modus accipitur pro limitatione, & terminatione effectus, qui repræsentat suam causam non sub ratione simitudinis, & æqualitatis, sed proportionaliter, quia limitatio producti reepræsentat potentiam illimitatam producentis eo quidem modo, qui effectus producibilitati competit: species verò repræsentat summam pulchritudinem; ordo autem connotat operationem, & quidem ordo vel erit in vltimum finem inquit Scot. in 1. d. 3. q. 4. vel in operationem. Cùm tamen modus hic, species, & ordo sint limitata, & finita, sufficit vt omnia hæc indicent sub ratione finiti: & cùm insuper inter bona detur excessus, & defectus, vt vnum altero sit maius, & minus, consequenter bona sic per ista tria repræsentata ita ordinatè se habebunt, vt vnum altero sit limitatius, ideſt magis, minusue participet de summa ratione boni, vnum altero sit speciosius, & altero vnum sit ordinatius. hæc omnia desumpta sunt ex Sap. 11. vbi narratur Deum vniuersa condidisse in numero, pondere, & mẽsura: quod explicans D. August. 4. super gen. ad litt. ait, *mensura omni rei modum præfigit. numerus omni rei speciem præbet, & pondus ad quietem, & stabilitatem trahit.* ex quo colligunt Theologi per modum intelligi commensurationem effectus cum causa: per speciem, ipsam formam; & per ordinem, exitum ad operationem, & ad finem.

Effectus quomodo commensurabilis Deo.

12 Sola oritur dubitatio quomodo possit effectus commẽsurari Deo, cùm alioqui sit ille finitus, & Deus infinitus: *finiti autem ad infinitum nulla est proportio.* sed facilis est responsio, quia effectus non adæquatur Deo vt Deus est, sed commensuratur Deo, quatenus producenti per idæam vnũquodq; creatum: idæa namq; hominis est de se finita, & Deus producendo respicit ad idæam, itaq; effectus commensuratur idææ. vel secundo ex Scoto vbi sup. non est commensuratio similitudinis, vel entitatis, sed est commensuratio proportionabilitatis, & ita inter quamcunq; causam, & effectum est talis proportionalitas, quia effectũ producit eo modo, quo producibilis est. vel tertio, commensurationem non oportere fieri in æquiuocis, sed in vniuocis, in his enim Pater, & Filius commensurantur, & non se excedunt in natura specifica, at in æquiuocis vnum excedit alterum, & tanto magis in Deo, qui est omnium causa vniuersalissima æquiuoca, & tanto magis cùm sit illimitatus, & infinitus, excedat omnino effectum in commensuratione entitatiua, licet adaptet ei virtutem suam in modo producendi, quia taliter producit creaturas, sicut producibiles sunt; ex opposito autem si Angelum crearet, & hominẽ vltra rationes idea-

rum angelicarum,& humanarum, neq; virtus Dei creatiua diceretur adaptare ſe ideæ creaturarum, neq; res creata adæquaretur ideæ ſuæ: creat autem Deus ſingula iuxta proprias idæas, quoniam eſt iuſtus diſtributor rationũ eſſendi, & perfectionum competentiũ creaturis, ſi namque brutum crearet iuxta idæam hominis, & hominem ſecundùm idæam Angeli, inuerteretur ordo, & vniuerſitas entium, immo deſtrueretur Orbis, quia creando rem aliter quam creabilis eſt, erit ipsã deſtruere, ſicq; creando Leonem iuxta idæam hominis,non eſt Leonem creare, ſed deſtruere: ideo ſecundùm D. Auguſt.lib.83.q.quæſt.46. *alia ratione conditus eſt homo,alia equus.* reſtat ergo vt ſecundùm has rationes dicatur effectus commenſurari, & proportionari Deo,tanquam ſuæ cauſæ. ait nãq; idem Auguſt. *Deus, res, quas condidit, taliter adminiſtrat, vt proprios motus agere ſinat.*

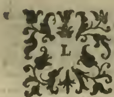
DISPVTATIO NONA

De Immenſitate Dei.

QVÆTIO I.

ARTIC. I.

Oſtenditur Dei immenſitas.

Licet Theologis res certiſſima ſit,& de fide Deum vbiq, pręſentialiter eſſe, de modo tamen inquiritur, & ratione eſſendi in omni loco: in qua re difficultates vrgent pro vtraq; parte: expedit tamen ante earum diſſolutionem oſtendere immenſitatem Dei ex Theologis, ſcripturis,tum etiam Ethnicis,atq; Philoſophis.

Gentilium placita de immenſitate Dei. 2 In primis autem adeo nota fuit antiquitus, etiam penes fidei lumine carentes,immẽſitas diuini eſſe, vt nullam partem carere Dijs exiſtimarint: vnde Thales Mileſius omnia plena dijs eſſe teſtabatur, referente Ariſt. l.1.de anim. t.86. Plenitudinem vero mundi totius fiendam per tot Deos duo indicare poſſe conſpicuum eſt, alterum ex parte Deorum, & alterum ex parte mundi: Deorum quidem,vel quaſi ipſi corporei ſint, vtpote replentes, & occupantes mundum,vel ſi ſpirituales,& incompoſitos eos admiſerint, finitos tamen, & limitatos crediderint in entitate, quaſi vnuſquiſq; eorum tanquã finitus,& terminatus, non potuerit totum mundum opplere, ſed neceſſe foret plures admittere Deos, vt totum poſſent mundum occupare: atq; hinc etiam neceſſe fuerit ab ipſis exiſtimari infinitos propè numero Deos reperiri, vt infinitas mundi partes poſſent gubernare. ex parte etiam mundi ipſius, quia non totus ab vno, nec à ſingulis totus foret occupandus, ſed partim ab vno, partim ab altero, & totus eſſet à Dijs infinitis occupandus. Ab oppoſito autem cenſere alij non ſingulis partibus fore adſcribendam diuinitatem, nec etiam toti, ſeu integro mundo,ſed parti determinatæ, & defi-

nitæ;

nitæ: & inter hos alij locum præcipuũ dixerunt esse sphæram ignis, vt Platonici: qui fortasse scripturis diuinis alludebant, in quibus ignis Deo tribuitur, vt Deut.4. *Deus tuus ignis consumens est*, & Exo.26. *apparuit in rubo ardenti*, & in sacrificio Eliæ, in quo Deus exaudiuit præces per ignem, dum descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum. Alij solum cælum attribuerunt pro habitaculo, vt Aegyptij, Græci, atq; Barbari, teste Aristot. 1. de cælo c.3.t.22. & Euseb. 3. de præparat. Euang. vt potè coaptantes locum ad locatum, vt quia immortalibus numinibus immortalis correspondeat, & perennis sedes, & supremis omnium entibus, supremum decens esset adaptare habitaculum. hæc de Philosophis.

Immẽsitas ex scripturis. 3 Constat vero amplius, & perfectius hoc attributum ex solidiori fundamẽto Scripturarum, dum vbiquitas Dei astruitur, & prædicatur: ostenditur autem ex Ierem.23. *cælum, & terrã ego impleo*: vbi non de corporali repletione loquitur, qua corpus dimensionaliter existens occupat locum, sed de infinitate præsentiæ, qua rebus cunctis suam præsentem exhibet essentiam, vt Baruc 3. *immensus est, & non habet finem*, quo fit vt nullus capax sit locus quo obstringatur ex 2. paralip. 16. *cælum, & cæli cælorum nõ te capiunt*, quod magis explicat psal. 144. *cuius magnitudinis non est finis*, singulariter tamen loca adscribunt passim scripturæ, non quidem, vt particulari loco eum definiant, sed vt loca ea explicent, vel quæ vsitatiora sunt penes mortales, ostendendo semper Deum omnibus esse præsentem, vel ea loca enumerando, quæ vniuersitate suorum nominũ cætera comprehendunt, vt est cælum, & terra, quibus vniuersa mundi machina solet explicari, prout egit Moyses initio genesis, *in principio Deus creauit cælum, & terram*: & his consequenter dicitur Esaiæ 66. *cælum sedes mea est, & terra scabellum pedum meorum*. & Iosue 2. *Deus in cælo sursum, & in terra deorsum*. & psal.138. *si ascendero in cælum tu illic es, si descendero in infernum ades*. Sap.1. *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum*. Isai.6. *plena erat omnis terra gloria eius*. & passim sæpius in scripturis, quo fit vt pueriliter fuerit Commentator loquutus, dum disp.14. in Algazel. aiebat *puerile esse fateri Deum reperiri vbiq;* etenim, & puerile, & fatuum omnino est id negare, vt docuit D. Gregor. Nyssen. orat. cathec. c.25. inquiens, *quis est adeo puerili ingenio, & animo, vt ad vniuersitatẽ aspiciens non credat esse Deum eam induentem, & continentem, & ei insidentem?* Hilarius quoq; lib.1. de Trin. *nullus*, inquit, *sine Deo locus est*. August. epist. 57. ad Dard. *Deus vbiq; præsens est, vbiq; totus*. Dionysius, de diuin. nom. c.9. *Deus omnia penetrat*: idipsum Cyrill. l.1. thesau. c.7. *Deus in omnibus, & penetrat omnia*. amplius autem, & largius discursando per singula id explicat Aug. l.7. confess. c.5. & per pulchrè, & acutè Chrysost. homil.17. in gen. dum ait, *non ambulat Deus, quomodò enim ambularet, qui vbiq; præsens est, & omnia implet*. innixus philosophorum legi, quod accedens ad terminum ad quẽ, necesse fit, vt deserat terminum à quo: nullus autem locus consistere potest absq; Deo: quod confirmat Hilarius 1. de Trin. *nullus sine Deo, neq; vllus non in Deo locus est*. & Athan. l. de assumptione perfecti hominis, *Deus spiritus est, loco incomprehensibilis, neq; vspiam est Regio, vbi non existat*. ac tandem vt omittamus reliquos, idem in symbolo ait, *immensus Pater, immensus Filius, immensus Spiritus sanctus*.

4 Veritas de fide est: quam negãdo, concedere necesse est creaturam aliquam esse sine Deo, quod cũ Apostolo pugnat, inquiẽte, *in ipso viuimus, mouemur, & sumus, non longè est ab vnoquoq; nostrum* act.17. & sequitur etiam creaturam aliquam esse independentẽ à Deo: siquidem nedum Deo indiget creatura quoad causalitatẽ, vt ei præbeat esse, & nedum requirit ab eo cõseruationem in esse, verum etiam applicationem diuinæ, & cõtinuatæ præsentialitatis ad ipsam: da oppositum, vt separes creaturam à Deo, & ruet continuo, atq; cadet, vt dicitur psal.104. *dante te illis colligent, aperiente te manum tuam omnia implebuntur bonitate, auertente te faciem turbabuntur, aufe*-*res spiritum eorum, & deficient, & in* pul-

puluerem suum reuertuntur, &c.

Immensitas an ratione naturali demõstrabilis. 5 Solum hic quæri potest an ratione naturali demonstrari possit talis immensitas, ita vt esse omnibus præsentem ratio aliqua naturalis conuincat, & intellectum constringat. ita videtur aliquibus, vt id ostendi possit, maximè autem ostendere nitũtur. primo ex Arist. 12. metaph. quãto aliquod est simplicius, tanto à pluribus desideratur, & tanto in plurib. inuenitur: est autem Deus simplicissimus, ergo reperitur in cunctis. *Probatur.* Sed prima hæc ratio non cogit vt concedatur indigentia Dei simpliciter quoad præsentialitatem, sed solum quoad causalitatem, & influxum, quo cætera vniuntur Deo, & quo maximè indigent, vt conseruentur. & fortasse axioma hoc Aristotelicum connectitur illi alteri, *Eluditur.* sicut imperfectum reducitur ad perfectum, & multitudo ad vnitatem, ita omne ens compositum reduci debet ad ens omnino simplicissimum. itaq; non necessario infertur ex Philosopho indigentia, & desiderium præsentialitatis suæ essentiæ, sed benè desiderium, & indigentia influxus, conseruationis, siue causalitatis, abstrahentis à præsentialitate.

Probatur. 6 Probari potest secundo, quanto causa est prior, tanto est vniuersalior; Deus est causa prima, ergo omnium vniuersalissima: sed quanto aliquid est vniuersalius, tanto magis influit in plura, ergo vniuersalissimus in efficiendo Deus influet in omnia: quod autẽ influit, est aliquó modo præsẽs rei, cui in influit, ergo Deus est sic præsens: est verò præsens secundùm virtutem, ergo & præsens secundùm essentiã, probatur, quia in Deo virtus, & essentia sunt idem. *non cõuincit.* sed ratio hæc secunda solũ cõcludit præsentiam virtualem, & terminatiuè sumptam: quod clarè patet ex terminis, quibus vtitur, qui sunt, causa, influxus vniuersalis, & præsentia virtualis: quæ singula ostendunt cõtactum virtualem, & ad consequentiã vltimam, in qua ex identitate virtutis cum essentia, concludit præsentiam etiam essentiæ, respondetur esse quoq; hæc duo distincta, siue formaliter, siue saltem ratione: & alterum horum sufficit, vt propter quamcunq; distinctionem, si est præsens secundùm virtutẽ, non sit præsens secundùm essentiam.

7 Tertiò, quod est in re aliqua limitata, itaut non sit in cæteris rebus, est limitatũ, Deus autem est in rebus omnibus, ergo est ens illimitatum: seù conuertendo simpliciter. Deus est illimitatus, ergo est in rebus omnib. per præsentiam: patet conseq. quia qualis *Probatur.* est illimitatio, talis est præsentia: est autem illimitatus secũdùm essentiam, ergò secundùm eandem est præsens. Nec etiam hæc ratio cogit; conuinceret autem si Deus necessario adesset præsens rebus: cùm namq; sit secundũ essentiam illimitatus, & infinitus, si necessario se faceret rebus præsentem, vtique ex eius immensa infinitate argueretur rebus omnibus intima secũdùm essentiam præsentialitas. *non concludit.* esto exẽplum, si daretur corpus aliquod occupans totum mundum, ita tamen vt secundùm se totum posset esse in qualibet parte totius Mundi, atq; esset totũ in toto, & totum in qualibet parte Mundi, instar rationalis animæ in toto corpore: vtiq; ex illimitatione, & immensitate suæ entitatis inferretur necessario præsentialitas secundùm eius essentiam penes totum Mundum, quia cùm esset corpus naturale, necessario esset præsens loco, & locis omnibus, & consequenter secũdùm omnem entitatem, & secundùm omnem modum suæ entitatis necessario adesset præsẽs toti Mundo: Deus autem non sic, quia etsi sit sua entitate immensus, liberè tamen se præsentem facit rebus, & locis, itaut vel toti Mundo, & parti Orbis se præsentem facere in sua situm sit libertate, & arbitrio; ergo ex immensitate entitatis non necessario concluditur præsentia entitatis. hæc autem est præcipua inter rationes, quas Aliqui afferunt ad hoc demonstrandum. attamen vt patet, minus conuincit, vt cæteræ allatæ. & his etiam rationibus probat Dei vbiquitatem Doctor Sãctus Bonau. in 1. d. 37. art. 1. q. 1. quas tamen non vocat demonstratiuas, & necessarias; nec enim in hoc certamen descendit, sed eas, & plures affert, vt quoquo modo, pio lectori ostẽdat, adhiberi probabiles rationes ad Dei immensitatem ostendaendam.

8 Vna autem vrget ratio, quæ aliquando cõstringere visa est; ad id pro- *Ex capite infinitatis.*

N n ban-

bandum.est autem hæc. fundamentum immensitatis diuinæ, est diuina infinitas; sed Deus est entitate infinitus,ergo, & entitate immensus quoad loca. antecedens est euidens,& patet ex opposito, quia fundamentum, & ratio, qua creatura non est immensa quoad loca est finitas;quia enim est finita in entitate,ideo non est immensa,nec reperitur in locis infinitis: ergo ex Dei infinita entitate, necessario conuincimus eius immẽsitatem. Sed rationem, alioqui admodum apparẽtem sic eludimus,primo dicendo, ex Dei infinita entitate concludi eiusdem immensam entitatem, seù immensitatem, verùm quoad actum primum; siquidem dum Deus est ex se infinitus,erit etiã quantum est ex se, entitate immensus, quia posset adesse,si vellet,infinitis rebus,si eas produceret:immo quoad hũc modum est etiam necessario, & naturaliter immensus, quia sicut est naturaliter, & necessario infinitus in entitatiua perfectione, sic etiam in entitate erit consequenter necessario immensus in actu primo: excludo autem voluntatem, qua liberè se facit immensũ quoad actualem præsentiam,& loquor de pura entitate, qua sicut est necessario infinitus, ita est necessario immensus quoad actum primum.quoad hunc autem immensitatis modum rectè naturali, & necessaria demonstratione concluditur immensitas ex infinitate: quoad autem secundum non sic,ex infinitate namq; non necessario ostendimus actualem præsentiam: & patet vtrumque,Deus ab æterno antequam quicquam produceret, erat entitate infinitus, & immensus quoad actum primum, quia poterat infinitis adesse præsens locis, qui tamen non erat immensus quoad actum secundum, cùm nullus extaret tunc locus, cui adfuisset:nunc autem se præsentialiter exhibendo,ostendit aliqualiter immensitatem suam:aliqualiter quidem, quia ex præsentialitate ad loca, & res omnes, præteritas,præsentes, & futuras non euacuatur tota, atque infinita eius immensitas, cùm adesse posset in infinitũ infinitis rebus,& locis creabilibus. sic ergo remanet satisfactum rationi.

Deus est necessario immensus quoad actũ primũ ita.

9 Sed vt magis res percipiatur, declaramus breuiter terminos ipsos infinitatis, & immensitatis. non enim idem important: infinitas namq; dicit ordinem ad Dei perfectiones, & entitatem;& immensitas dicit ordinem diuinæ entitatis ad locum:vnde creatura immensa non est,quia non est in omni loco, nec immẽsa est,quia nõ est entitate infinita, infinitas ostendit perfectiones infinitas diuini esse, & immensitas declarat diffusionem diuini esse quoad loca. illa indicat perfectiones essentiales, & necessarias diuinæ entitatis,& hæc demonstrat accidentalem Dei relationem, quam adipiscitur ex reb. quibus adest præsens:& deniq; illa necessario, & ab æterno Deo competit,hæc autem liberè, & ex tempore:additq; relationem rationis præsẽtialitatis ad loca.

Immensitas,& Infinitas differunt.

10 De Philosophis etiam dubiũ est an naturali ratione constricti fuerint ad eam immensitatem astruendam: & quidem Arist. 8. phis. t.84. Deum apposuit in extimo Cęlo.sub ratione primarij Motoris vt Expositores docent eius loci. De Commentatore etiam diximus sensisse puerile esse cogitare Deum reperiri in singulis Orbis partibus.idem verò Arist. lib.de Mund.c. 7.referens opiniones veterum Sapientum, ait, *Veteres dictitasse Deorum esse plena omnia*. & in eandem sententiam referuntur Poetæ, inter quos Virgil. atque Orphæus. Seneca etiam, Hermes,atq; Pythagoras ex Lactant. Firmiau.lib. 1. c.5.& iuxta illud

Philosophi vbinã Deũ collauerint

Iouis omnia plena.

11 Cæterũ sicut naturaliter demonstrari potest Deũ esse vt sup. diximus: ita naturaliter demonstrari potest vbique esse, & immensum esse.

ARTIC. II.

De intelligentia trium modorum essendi in rebus per essentiam, præsẽtiam,& potẽtiam.

1 Constat autem modos, quibus diuina entitas rebus se diffundit esse tres, quos communiter Theologi

Quomodo Deus est omnibus praesẽs per praesent. essent. & potent.

logi appellant modos essendi in rebus per essentiam, praesentiam, & potentiã: modos inquam generales, quibus in vniuersis rebus se communiter facit praesentem: modi namq; alij speciales, quibus cum sola rationali creatura se facit praesentem, vel ad gratiam pertinent Incarnationis, vel ad donum Iustificationis, vel deniq, Glorificationis, siue punitionis, de quibus suo loco. igitur cùm veritas haec certa sit, & recepta ab omnibus, de sola inquirimus intelligentia, seù explicatione modorum, quaerendo quis sit sensus horum modorum essendi: quia in re varij extant modi eos explicandi.

2 Et primo Seraphicus Doctor in 1.d.37.art.3.q.2. ita explicat, esse in rebus per praesentiam, est esse tanquã contentum in continente, vt aqua in vase; esse per virtutem, seù potentiam, est tanquam motor in mobili; & denique esse per essentiam, est esse per intimitatis existẽtiam, & Anima in Corpore; & hoc modo est Deus. ratio primi modi explicatur à D. Bonau. per indistantiam, quia quod non distat, praesens est: secundus modus explicatur per operationem, quae proprius virtuti conuenit, & potentiae operandi: ac deniq; essendi modus per essentiam explicatur ab eodem per intimum illapsum, dum sua essentia intima est vnicuiq; rei: immo iuxta Scotum, est intimior nobis, quàm nos simus intimi nobis ipsis. haec de D. Bonau.

Explicatio D. Bonau.

3 Hęc tamen Doctoris Sancti explicatio patitur difficultates, siquidem confundere videtur primum modum cum vltimo; etenim modus essendi per praesentiam idem videtur esse penes ipsum, ac modus essendi per essentiam; quod patet; quia modus essendi per praesentiam explicatur ab eo per rationem indistantiae, ideo namq; praesens dicitur, quia non distat: & eadem ratio est de modo essendi per essentiã, quia eius essentia à nullo distat propter eius immensitatem, *non enim longe est ab vnoquoque nostrum* act. 17. insuper exemplum quod affert de praesentia per modũ continentis. potius pertinet ad modum essendi per potentiã, & virtutem, quàm per praesẽtiam; quia continere omnia diuinae virtutis est opus, atq; omnipotentiae, cùm ipsamet continentia sit operatio, quę à Dei deriuat virtute, atque potentia. & hinc fit vt modi hi explicandi impugnentur ab aliquibus, praesertim Recentioribus, ad primam part. D. Tho. disp. 30. vt Vasq. & alij.

Obstatur.

4 Nihilominus aptissimus est modus iste explicandi, si mens Bonauenturae percipiatur: Pro cuius intelligẽtia aduerteneus est duplex praesentialitatis modus iuxta Bonau. internus quidem, & externus: intimus, & extimus. primus competit diuinae essentiae, quae praesens est intimè vnicuique nostrum, vt D. Paulus loquitur, quia *in ipsa viuimus, mouemur, & sumus*; secundus autem competit praesentialitati, quae externam indicat praesentiam rebus cunctis. atq; sic loquitur ipse Seraphicus Doctor, dum ait esse praesentem se habere per modum continentis, nempe praesentialitate externa, qua praesentialitate continens est praesens contento. de prę sentialitate verò per essentiam loquitur dum ait praesẽtem esse per intimitatem, seù vt communiter Theologi loquuntur, per intimum illapsum. non ergo Bonauentura confundit primum modum cum vltimo. Scio alias expectare, vt D. Bo- Bonauentura dixisset praesentialitatẽ refepẽdam fore ad cognoscibilitatem, quia praesentes dicimur, & ratione, qua certo nouimus, & tuto scimus, ideoque dicimur ad esse, & praesentes esse, vt amplius explicabimus: A Diuo Bonauenturae hoc non erat opus, immo tacitè vnum inferebat ex alio, nẽpe cognoscibilitatem ex praesentialitate: cognoscibilitas enim est quid posterius consequens ad praesentialitatẽ; saltem posterius ratione etiã in Deo: quia sicut in Creaturis prius dicimur esse praesentes, quàm cognoscere eas, & scire, ita in Deo, licet absq; mora, & intercapedine; immo ab aeterno, omni semota imperfectione, prius ratione dicitur praesens, quam cognoscere, & scire, vt infra. igitur de primo loquebatur D. Bonauentura, tanquã de magis necessario, & requisito, quo praestito, statim sequitur inde certitudo, atq; noscibilitas. Dixeris fortasse praesentiam non fore semper necessariam ad

Defẽditur.

Prior est præsentialitas rei, co gnoscibilitate eius, etiam in ordine ad Deum.

cognitionem; vt patet in creaturis, ergo minus necessaria erit in Deo; qui etiam ab æterno antequam res forent eas optimè cognoscebat, quibus tamen nullatenus præsentem se exhibebat. Respondeo præsentiam obiectiuā esse absolutè necessariam, etiā in Deo, quia non potest dari notitia absq; obiecto; igitur sufficiet hæc præsentialitas in esse cognito, & obiectiuali: quod etiam patet in creaturis habentibus notitiam de Antichristo non habente hucusq; præsentiam, nisi obiectiualem: & multo magis Deus ita se habet, qui nedum possibilia sic obiectiuè habet præsentia, verum etiam eminenter ea continent in sua entitate; igitur prius creaturæ sunt Deo præsentes, quatenus continentur eminenter, & virtualiter in ipso Deo, & quatenus sua diuina essentia repræsentat eas suo diuino intellectui; & inde cognoscuntur ab eodem: & hoc nulla ratione poterit negari, quia prius in Deo concipitur essentia sua continens eminenter, & sua voluntas, seù potentia continēs virtualiter creaturas, quam concipiatur diuinus intellectus cognoscens, & intelligens creaturas præcipuè scientias visionis; non quod expectet præsentialitatem earum in tempore extra causas suas, quia præcognouit ab æterno antequā essent; sed quia prius ab æterno diuina essentia repræsentauit eas diuino intellectui, & inde eas cognouit. & ex his constat optimū esse modum explicandi Diui Bonauēturæ: siue præsentialitas sit intima, siue æterna; quia omnis ea in vniuersum antecedit cognitionem, atq; cognoscibilitatem. Ad secundam instantiam dicimus continentiam tunc pertinere ad virtutem, seù ad potentiam operatiuam, cùm aliquid geritur penes rem contentam: at cum sumitur continentia prout solam indicat præsentiam, & indistantiā, non ad operationem spectat, sed ad præsentiam: in continentia namq; duo sunt, primū esse præsens, & secūdū est operatio: de primo loquitur D.Bonau. & quidē sic explanata eius mens aptissimè explicat modos essendi per præsentiam, & per essentiam.

Explicatio Durandi.

5 Secundo loco Durandus in 1. d.37.q.1. aliter declarat, & inquit primo præsentialitatem prouenire ratione operationis; quia operatio Dei est causa vt res sint præsentialiter præsentes. quod probat, quia si Deus nō operaretur producendo, res non acciperet esse, & consequenter non posset esse præsens; quia quod non est, nō est præsens, ergo operatio dat esse præsens, quia dat vt existant, & consequēter vt existendo sint præsentes Deo, & hinc habetur rei præsentialitas. Verū quia nedum res est Deo præsens. s. per actualem cognitionem, sed etiā Deus ipse est ipsi rei præsens secundum suā propriam existentiam, ideo hinc dicitur secundò Deus præsens per suam essentiam, seu coexistentiam cum rebus ipsis. at quia demum operatio est ab essentia Dei, mediante virtute, & potentia, ideo dicitur esse præsens sic per potentiam.

Impugnatur ab aliquibus.

6 Redarguunt alij explicationem Durandi, eo quod confundat modum essendi per potētiam, cum essendi modo per præsentiam; quia modus essendi per potentiam est modus essendi per operationem, per operationem autem habetur præsentialitas per Durand. ergo modus potentiæ coincidit cum modo per præsentiam. Insuper, esse per præsentiam supponit rem vnā esse alteri præsentem per modum cognitionis, & notitiæ: sed modus essendi per cognitionem non est modus producendi, quia operatio immanens non est gratia alterius, sed gratia sui: nec est alicuius alterius productiua, quin potius operationes intelligendi vocātur, à Scotistis non *productiones*, sed *operationes*: ergo modus essendi per præsentiam non est modus essendi per productionem. Probatur assumptum, quia non dicitur ferrum ferro esse præsens, nec lapis lapidi, eo quod ferrum cognoscat ferrum, vel lapis lapidem; propriè tamen præsentialitas indicat modum cognoscentis, vnde præsentes dicimur, cum oculis intuemur, vel alio sensu cognitiuo percipimus verum. his ergo Durandi sententia, atq; etiam Alensis impugnatur à Vasq. alijsq; recentioribus.

Defenditur.

7 Verum impugnationes hæ nullius sunt firmamenti, nec Durandi sententiam euertunt, seu explicationem.

& primo cum dicitur, quod Durandus confundit potentiam cum præsentia, id non concluditur, quia penes Durãdum; sicut & penes omnes, potentia distinguitur ab operatione, & saltim pro nunc sufficiat, quod potentia indicat actum primum, seu virtutem, vel posse operari, & operatio indicat actũ secundum, seu operationem in actu: quo stante, loquens de præsentialitate Durand. inquit, haberi per actualem operationem, quia non possunt fieri præsentes, nisi recipiant esse in actu; loquẽs autem de potentia, eam solum considerat in ordine ad se, & in actu primo: ab hoc autem primo actu deriuat actus secundus, qui est operatio. & hæc duo distincta sunt, hac ergo ratione non confundit potentiam cum præsentia. Ad alteram instantiam respondemus duplicem reperiri præsentiam, alteram obiectiuam, & alteram entitatiuam: loquendo de prima, verum est requirere cognoscentem esse, & contemplantem, vt homo per intellectum, vel quouis sensu altero percipientem, vt sensus externi, & bruta, esse inquam præsentem, vel per speciem intelligibilem, vt in abstractiua, vel immediatè, vt in notitia intuitiua: at de secundo modo loquendo, id non est necesse; verè namq; entitatiua præsentia paries hic est alteri parieti præsens, & si ab altero alter sensu nõ percipiatur, quia da oppositum quod non sit præsens, ergo inferatur esse absentem, quod est falsum. sed cum dicis, per præsentiã quæ habetur ad cognoscentem nihil producitur, quia per cognitionem nil producitur, ergo præsentialitas non explicatur per operationem, respondendum assumptum esse falsum loquẽdo de cognitione diuina: ipsa namq; est productiua à parte rei, quod patet tum ad intra, quia Pater intelligendo, & cognoscendo diuinam essentiã producit Verbum, tum etiam ad extra, quia ex communi sensu Theologorum Deus intelligendo dat esse rebus, quia eius scientia est causa rerum, vt modo supponitur ex D. August. 15. de Trin. c. 13. & 11. de ciu. c. 10. Nyssen. examer. in princ. Gregor. 20. mor. c. 24. Ambros. l. 4. de Sacram. c. 4. ergo præsentialitas Durandi habetur per operationem, & si habeatur etiam per cognitionem, hæ igitur impugnationes non obstant.

7 Potest ergo aliter efficacius impugnari, quatenus Durandus confundat ordinem præsentialitatis rei, & entitatis: quæ tamen cum sint duo distincta, confundi nequeunt, sed ordinatè erit de eis discurrendum. Itaq; potentia diuina duo inter cætera facit, alterum est dare esse simpliciter rebus, & alterum est consequens ei, nempè facere vt res sint inde præsentes: vnum præcedit alterum, & illud est prius isto, quia simpliciter esse est fundamentum præsentialitatis, nec. n. præsens quidquam esse potest nisi prius habeat esse: prius namq; est fundamentum absolutum, & inde est relatio præsentalitatis. igitur, quod Durandus ait, præsentialitatem haberi per potentiam, & operationem, totum est verum: sed haberi quidem ordinatè, secundario, & mediatè; quia prius operatio, & virtus dat simpliciter esse, & hic est primus effectus operationis ad extra, siue etiã ad intra, & inde mediatè subsequitur præsentialitas, seu præsẽs esse. quapropter cùm ait operationem explicari per præsentialitatem, explicatur quidem, sed mediatè, & remotè, quia propriè terminus primarius potentiæ, & operationis est esse, & præsentialitas est quid posterius. Præsentialitas verò, vt dicemus, maximè in ordine ad Deum, dicit obiectiualem conditionem sub ratione .s. cognoscibilis; dixi, maximè in ordine ad Deum, quia nil est, quod non fiat præsens Deo hoc modo, cùm omnia sciat. omnia intueatur, quod nõ semper euenit in creaturis, vel quia non omnes cognitiuæ sunt, vel quia & si sint cognitiuæ, non tamen semper omnes actu cogitant: vel si semper actu intelligunt, vt Angeli, seu Intelligentiæ cœlestes, non tamen omnia obiecta percurrunt, nec semper in eiusdem creati obiecti persistunt speculatione, quapropter magis præsentialitas pertinebit ad cognitionem, quàm ad operationem. *Impugnatur efficacius.*

8 Tertio loco D. Tho. explicat longe aliter, vt dicatur per essentiam esse in rebus, quatenus dat esse rebus: dicatur inde per potentiam, quatenus vni- *Explicatio D. Th.*

vniuersa subijciuntur eius potestati: & deniq; per præsentiam quatenus ea cognoscit, & perfectè habet in prospectu. explicat exemplo Regis, qui est per essentiam in sede propria, in qua continetur: est per potentiam in toto Regno, quod gubernat: & est per præsentiam in cubiculo, in quo cūcta eius conspectui obijciuntur, cunctaq; videt. sic habet 1.p.q.8.art.3.

Impugnatur ab Aureolo.

9 Nec tamen placet plerisq; modus hic D: Thomæ, patitur namq; & ipse difficultates, & dubia. & primo Aureolos apud Capreol. in 1.d.31.q.2. sic impugnat explicationem modi essendi per præsētiam. esse sic per præsentiam per te est esse in rebus per cognitionem, quatenus eas cognoscit: at Deus non est in rebus per cognitionē, ergo falsa explicatio. minor prob. quia potius cognitū est in cognoscente, quàm cognoscens sit in re cognita, ergo non benè explicat. Deinde impugnat modum essendi per essentiam, & arguit sic: modus iste coincidit cum modo essendi per potentiā, ergo inepta explicatio: prob. anced: esse in rebus per potentiam indicat Deum esse immediatè in rebus immediatione virtutis, & esse per essentiam ostendit esse immediatum immediatione suppositi: at suppositum, & virtus idem sunt; ergo explicatio horum modorum est confusa.

Responsio Caetani.

10 Durandus quoque impugnat hanc explicationem: & primo impugnat modum essendi per essentiam: modus essendi in rebus per essentiam, est modus essendi per realem præsentialitatem suæ essentiæ: igitur modus essendi per essentiam non dicit modū dandi esse ipsius rebus. inde impugnat modū essendi per præsentiam: hic modus essendi est esse in rebus per cognitionem; at inde sequitur Deum reperiri etiam in rebus quæ nō sunt: prob. seq. quia etiam quæ non sunt cognoscit Deus, vt dicitur, *vocat ea quæ non sunt, sicut ea quæ sunt.* Rom 8. vel loquendo de modo essendi per potentiam, idem insurgit inconueniens, quia esset per potentiam in rebus quæ non sunt, & fuisset per hanc potentiam ab æterno in Mundo, qui ab æterno non fuit, patet, quia ab æterno habuit potentiam ad producendum Mundum.

11 Verùm impugnationes istæ parui sunt roboris, & omnes aptè possunt eliminari. & primò Caetanus respondens ad argumenta Aureoli, distinguit de modo essendi in re cognita, & è conuerso: esse enim contigit vel per viam assimilationis, vel per viam intimæ penetrationis; primo modo, cognitum dicitur esse in cognoscente, quia cognoscens assimilatur cognoscibili, & hoc per similitudinem, seu per speciem, quam habet de cognoscibili. secundo autem modo cognoscens est in cognito, quia ipsum intimè penetrat per cognitionem. respondet secundo quòd loquendo de cognitione abstractiua, hæc quidem est in cognoscente, & sic cognitum erit in cognoscente: de cognitione autem intuitiua, cognoscens erit in cognito, quia intuitiua notitia ex se ipsa tendit in obiectum præsentialiter existens.

Defensio Caetani refellitur.

12 Nihilominus responsiones istę non euacuant argumenta Aureoli. & Primo id, quod dicit, quod cognitum est in cognoscente per viam assimilationis, hoc quidem impertinens est ad negotium intellectionis: licet namque ex cognitione sequatur assimilatio, tamen hæc non est principaliter intenta in cognitione, sed secundario, & posterioristicè: igitur prius est attendus modus essendi simpliciter cogniti in cognoscente, & vice versa, & inde attendi possunt speciales effectus, qui sequuntur, vt assimilatio, & similia, quemadmodum & si causa sit in effectu per modum similitudinis, seu repręsentationis, quia repręsentatur ab effectu, & præcipuè si sit causa vniuoca, tamen non erit primarius causæ terminus ipsa similitudo, seù repręsentatio, sed quid prius, nempè terminatio causalitatis fienda ab effectu, qui est terminus causæ, & inde sequitur similitudo, repręsentatio, & similia. Nec etiam concludit responsio secunda, quia terminos disputationis variat: etenim transit à cognito ad cognitionem, & ab obiecto ad speciem: quæ res si curreret, posset facillimè solui argumentum, vt obiectum sit in cognoscēte, quia species obiecti est in cognoscen-

scente, vel obiecti notitia est in intellectu, & quod addit de cognitione intuitiua, quod penes ipsam dicitur cognoscens esse in cognito, quia conspicit obiectum in se: id confusè explicatur, non enim indicat, qua ratione dicatur cognoscens reperiri in cognito, & gratis ita loquitur deuians à communi vsu scholarum.

Cognitum est in cognoscente, & è cótra: explicatur

13 Ignatur sic poterit aptius, & breuius explicari axioma illud, atq; argumento responderi. *cognoscens est in cognito nempè terminatiuè: & cognitum est in cognoscente, nempè obiectiuè*. hi quidem sunt termini scholarum communes, & clarius explicant, & immediatius illud axioma. explico autem responsionem. Non dicitur quidē cognoscens esse in cognito, per essentiā, prob. non est in eo continentia formali, non virtuali, non potentiali, nec similibus, loquendo præcisè de cognito, seu de obiecto creato: quia de increato erit aliter censendum; etenim creatura Deum cognoscens, continetur in eo eminentialiter, ac modo perfectiori, etiam antequā producta fuisset in esse suo: & nunc etiam quoad conseruari, & quoad iterato produci in resurrectione, continetur virtualiter, tum quia conseruari continuo est iterato produci, & in resurrectione iterū producetur. hæc ergo sic currunt in ordine ad obiectum increatum, seu cognitum Deum. at de cognito creato, nulla talis intercedit continentia penès cognoscentem, vt patet: quomodo igitur continetur in eo: tantummodo per cognitionem *terminatiuè*, vt quia cognitum obiectum terminat cognitionem: nolo autem hinc excludere alios continendi modos, vt per assimilationem, & similes, quia verè ita ibi sunt, attamen, vt dixi impertinentes sunt ad rationes cognitionis, vt cognitionis, quia hæc primo præscindit ab assimilatione. Cognitum autem continetur in cognoscente obiectiuè, quia cognoscens habet illud tanquam obiectum suæ cognitionis: non quidem continetur in eo vt dante esse simpliciter, quia intellectus creatus non dat absolutè esse obiecto cognito, sed dat ei solummodo esse quoddam extrinsecū, quod vocatur esse cognitum, sicut visus non dat esse parieti, nec voluntas dat absolutè esse obiecto volibili, sed conferunt esse quoddam accidentale, seu demonstrationē alicuius extrinsecæ denominationis, quod est esse volibile, & visibile. igitur non absolutè est in cognoscente, sed vel est in eo per speciem intelligibilem repræsentantem in cognitione abstractiua, vel dempta specie, vt in cognitione intuitiua, erunt in ipso cognoscente per modum obiecti mouentis, & terminantis, quod est dicere, esse cognitum in cognoscente, & cognoscentem in cognito, terminatiuè, motiuè, & obiectiuè. Excludimus autem aliqua ex his à Deo optimo maximo, veluti dicentia imperfectionem; non. n. Dei intellectus mouetur ab obiecto creato: nec etiam Deus specie indiget in cognitione quasi abstractiua, cum omnis eius cognitio, etiam nō existentium sit intuitiua, & nulla cadat in eum cognitio abstractiua. vt dicetur suo loco, igitur non erit cognitum in cognoscente per speciem: supplet vero diuina sua essentia ad repræsentanda omnia eius intellectui. igitur terminatiuè, & motiuè erit cognitum in cognoscente, & cognoscens in cognito, loquendo de cognitione creata. & ad argumentum sequitur ex his clara responsio, Deum cognoscentem esse in rebus cognitis creatis, terminatiuè, & res creatas cognitas esse in Deo cognoscente, obiectiuè, modo explicato: & adde alium essendi modum in eo, tanquam in infinito pelago continente omnia ratione essentiæ diuinæ, vt diximus. & sic patet ad primum.

14 Ad secundum autem eiusdem Aureoli respondetur, licet re vera idē realiter sint, tamen aliqualis, quæcunq; sit distinctio intercedens, sufficiens est vt reddat modum vnum distinctum ab altero. distinguitur autem saltem ratione suppositum à virtute, ergo hæc distinctio sufficit, vt reddat modos ipsos distinctos. *Ad primū Aureoli.*

15 Ad secundum Durandi respōdet Vasq. Deum non esse rebus præsentem per quamcunq; cognitionem, sed solum per notitiam, quę ad res existentes terminatur: itaq; futura obiecta cum non existant, nō dicitur Deus eis præsens esse per cognitionem. At re- *Vasquez impugnatur.*

responsio hæc nimis derogat infinitæ Dei virtuti in cognoscendo: cum nãq; infinitus sit eius intellectus, omnia perfectissimè noscit, & non minus perfectè futura, quam præterita, & præsentia, igitur cum esse per præsentiam sit esse per cognitionem, cognoscendo perfectissimè ab æterno futura, dicetur etiam eis esse perfectè præsens per cognitionem. vt autem melior euadat cõfutatio, & clarior appareat doctrina; recolimus duplicem illum modũ communem apud Theologos, quo explicant præsentialitatem, in quæstione illa de præscientia Dei, quomodo Deus nouerit omnia perfectè ab æterno. nẽpè de præsentialitate entitatiua, seu secundum existentiam realem, & de præsentialitate obiectiua. quo in loco ex communiori sentẽtia habebimus omnia ab æterno fuisse Deo præsentia obiectiuè, & sic perfectissimè nouisse vniuersa.

Præsentia omnia ab æterno diuino intellectui obiectiuè.

præsentialitas autem hęc, mutua per consequens erit, vt & creatura dicatur ab æterno præsens fuisse Deo obiectiuè, & Deus præsens fuisse creaturæ per cognitionem eius ab æterno, & sic pariter nunc præsens sit Deus rei non existenti, præsens inquam, & tunc, & modo obiectiuè per cognitionem, ratio autem est, quæ amplior suo loco reddetur, quia omnia cognoscit Deus intuitiuè, tum præterita, tũ præsentia, tum futura; cum penes ipsius modum cognoscendi non detur nec præteritum, nec futurum, quia cognitionem non sumit ex rebus: & quia vniuersa noscit in essentia sua beatissima, quæ perfectissimè continet creaturas, & præteritas, & futuras, ideo veluti semper præsentes adsunt creaturæ futuræ diuino intellectui, quia præsens semper habet obiectum diuinum, quod præsentialiter continet, & perfectè repræsentat creaturas. hinc merito omnis Dei cognitio de futuris vocatur intuitiua, quæ doctrina clarissima est apud Scotum in 1. d.10. q.1. in respons. ad vlt. & in eod. 1.d.39. & dist.2. q.7. aliquanto supra duplici G. quia intuitiua est vel obiecti præsentis in sua existentia, vel obiecti continenti in aliquo supremo eminentialiter, cuiusmodi est diuina natura continens perfectissimo modo futura contingentia (quapropter Deus est hoc modo præsens per intuitiuam notitiam etiam rebus futuris, licet abstrahant à præsentialitate, vel existentiæ, vel propriæ actualitatis. & hoc etiam apertè docent Scripturæ, vt Deuteronom.31. *scio cogitationes eius, quæ facturus sit hodie.* & cap.8. *scit præterita, & de futuris æstimat.* Ierem.1. *priusquam te formarem in vtero noui te.* Eccl.23. *Domino Deo nostro antequam crearentur nota sunt omnia.* & Isai. 25. *quæ ventura sunt interrogate me.* & alia omittendo Rom.8. *vocat ea quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt.* quo fit vt ad argumentum respondendo dicamus falsum esse Durandi assumptum, Deum non esse præsentem rebus futuris, est namq; & ipse eis præsens, præsentialitate cognitionis, & ipsæ sunt ei præsentes, tum præsentialitate obiectiua, tum etiam eminentiali, & virtuali continentia in essentia, & voluntate diuina.

Cognitio intuitiua de qua re Scot.

16 Quid ergo dicemus? erit ne verior, & cõpletior explicata sic propositio à D.Thoma, ita vt verum sit id, quod asserit de modis essendi Dei in rebus omnibus? Vtique est apta explicatio circa duos solummodo modos, sed deficere videtur circa tertiũ. quod namq; ait esse præsentem, idem esse ac cognoscere, id quidem verum; & quod addit, esse per modum potentiæ, idem esse, ac potestati eius subijci vniuersa, etiam admittimus: sed quod concludit, quod esse per essentiam sit per modum dantis esse, hoc displicet, & propter hoc nõ assentimus, quia cõfundit modum essendi per essentiam cum modo essendi per potẽtiam: quia dare esse, & operari, competit eius potentiæ, qua vniuersa producit, & conseruat in suo esse: id autem non cõpetit essentiæ vt essentiæ soli, sed essentiæ vna cum voluntate, quę est eius potentia. quapropter per essentiam solam, non dat esse rebus, sed etiam per potentiam, ergo dicere quod esse per essentiam sit esse per modum dantis esse, est confundere modum essentiæ cum potentia.

Primus, & secundus modus D. Thomæ approbatur, tertius displicet.

17 Nec obest quod Caetanus ait distingui modum essentiæ à modo potentiæ, quia per illam operatur in rebus immediatè immediatione suppositi,

Caetani responsio impugnatur.

siti,

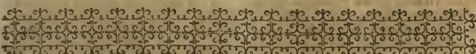
ſiti,& per hanc agit immediatè immediatione virtutis. nō obſtat,quia operari nullo modo conuenit eſſentiæ vt eſſentia eſt, ad extra præcipuè, quia nec eſſentia ex ſe ſola eſt completum principium operādi, ſed operatur vna cum voluntate:& ad intra etiam eſſentia non operatur ex ſe ſola circa diuinas perſonas, ſed vna cum intellectu, ſeù memoria fœcunda, & ſimul cum voluntate,ſeù voluntate fœcunda: tùm etiam quia ſi operaretur ad extra ex ſe ſola, iam ageret neceſſario, & non liberè; ergo concludimus quòd operari ſic nullo modo conuenit eſſentiæ per modum dantis eſſe,ſed requiritur vt adnectatur potentia vna cum eſſentia. & quod addit de immediatione ſuppoſiti, id ſaluatur abſque eo, quod admittatur eſſentia ex ſe ſola dare eſſe: etenim totus Deus cum potentia ſua infinita agit immediatè immediatione ſuppoſiti,& virtutis, & ſic ſaluatur vtraque immediatio abſque recurſu ad modum eſſendi ſub ratione dantis eſſe ſimpliciter.

Breuior & explicatior modus eſſendi per præſent. potent. & eſſent.

18 Quonam igitur modo explicabitur propoſitum axioma? breuibus ita dicimus, eſſe *præſentem*, idem eſſe ac conſpicere, & intueri perfectiſſimè omnia: ſumpto vocabulo ex tranſlatitia ſignificatione illius, quod accidit in creaturis, ſolemus namque de re, quā perfectè nouimus, dicere nos ibi fuiſſe præſentes, vt v.g. incendio, ſpectaculis, & ſimilib. eſſe inde per *potentiam* idem eſſe ac poſſe operari, & producere, quia terminus omnipotentiæ ſunt effectus producti. eſſe deniq, *per eſſentiā* eſſe idem, ac per immenſitatem ſuam reperiri in omnibus, immenſitas enim eſt ratio, qua Deus per eſſentiam eſt in cunctis. & ſic plenè haberi poteſt intelligentia cōmunis huius axiomatis deſumpti ex D.Greg. ſuper cant. 5. vel hom. 8. ſuper Ezech. parū ante mediū.

Modi alij ſendi Dei in creaturis.

19 Sunt denique modi alij ſpeciales in creaturis eſſendi, nam recenſiti modi ſunt generales: vt eſſe per modū Veſtigij: eſſe per modum Imaginis: per modum vnionis hypoſtaticæ, per gatiā in hac vita, & demū in Patria per gloriam. de quibus aliqualiter diſſerit D. Auguſt. l. 3. contra Maximin. c. 21. vbi ait, *in templo ſuo habitat Deus, ſcilicet in ſanctis, qui ſunt templum Dei, modo per fidem ambulantes: & aliquando per ſpeciem, qualiter nunc templum Dei sūt Angeli.* ſed hi ſpecialem habent, quo tradantur locum, vt de incarnatione Imagine, Punitione, ac demum Glorificatione.

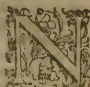

QVÆSTIO II.

Vtrum ex operatione Agentis alicubi ſequatur eius præſentialitas ibi.

ARTIC. I.
Aſſertur ſententia D. Tho. circa principale quæſitū.

Affirmat D. Tho. ſequū conſequētia formali.

1 NOn quærimus vtrū conſequentia materiali inferatur præſentialitas ex operatione, tum Dei, tum alterius Agentis, qui eatenus dicitur conſequentia materiali eſſe præſens, quatenus operatur ibi, vbi de facto reperitur præſens: ſed quærimus de conſequentia formali, vtrum ex operatione inferatur neceſſario ex vi operationis, præſentialitas Agentis. omnes aiunt conſequentia materiali Deum eſſe ibi, vbi operatur, eſt etiam de fide Deum eſſe in omni loco dominationis ſuæ: ſed controuerſia eſt, vtrū cōſequētia formali inferatur Dei præſētialitas ex eius operatione. D. Thomas ſuſtinet conſequentia omni, tum materiali, tum formali præſentem eſſe

vbi operatur, ita habet 1.p. q.8. art.1. & sequaces, de quibus infra, probatur autem hæc sententia.

Prob. 2 Primo, impossibile est, vt Agens, agat vbi non est, præsertim si sua substantia est actio, vel cũ substantia identificata; at Deus est principale inter agentia, cuiusq; actio eadem est cum sui substantia; igitur ex sua operatione infertur præsẽtialitas, maior quoad vtramque partem de se patet: oportet enim Agens esse aliquo modo cum passo; igitur si nullo modo erit cũ eo, nec agere poterit; & quoad partem secundam est etiam de se clarum; omne .n. quod est ad intra est ipse Deus.

3 Item præsentia agentis cũ passo quandoq; mediata erit, & aliquando immediata: primum prouenit vel ex voluntate nolendi immediatè coniungi passo, cum possit illi coniungi & secundo prouenit ex finita virtute eius, quæ tanta sit, vt ex eius imperfectione non possit passo coniungi: quomodo in creaturis accidit, vt nõ possint quãdoque effectum immediatè attingere, nisi præuijs medijs. immediata verò præsentia vel insuper proueniet ex vicinitate Agentis ad passum, vel item ex infinita virtute agendi: vt quamuis Agens sit remotum, vel saltem non egeat vicinari passo, tamen ex altero capite proueniet immediata actiuitas, vt quia infinitæ virtutis est, & immensæ: huiusmodi autem est Deus: qui immensitate sua vicinus est omnibus, circa quæ operatur; ergo ex operatione habetur præsentialitas.

4 Confirmatur ex Aristotelis doctrina 7.phis. qui docet præsentialitatẽ Agentis ad passum esse omnino necessariam; atqui nullum agens est passo vicinius, quam Deus ipse.

5 Et corroboratur fortiori argumẽto: velit, nolit Deus, necessario erit præsens passo, circa quod operatur; creando, conseruando, & similia, ergo elicitur necessaria presẽtalilas ex operatione. antecedẽs probatur; quia supposito Deum velle conseruare hanc aulam, opus est, sit ei præsens: alias præsentialitatem suam auferendo, cito rueret, & in puluerem abiret, iuxta psal.103. *auertente te faciem tuam turbabuntur, auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum conuertentur.* quo fit, vt operatio causa sit suæ præsentialitatis.

6 Insuper nusquam intelligitur præsens absoluta præsentialitate absq; aliqua operatione. probatur, quia dato quod alicubi esset per solam substãtiam presens, & non per operationem, sequitur esse præsentem, & non præsentem: & sequitur illud, cui esset præsens, habere esse, & non esse, quæ implicant. probatur vtrumq; quia terminus diuinæ præsentialitatis est quid reale; præsentialitas enim realis habet terminũ realem: realitas autem istius termini procedit ab ipso Deo, vel creando, seu producendo illum, vel conseruando, vel aliter disponendo: vel vltra ab his capitibus potest pendere realitas alicuius, quia per hæc media terminus dicitur esse realis, præcipuè in creaturis: sed Deus ex sola substantiæ præsentialitate nihil producit, nihil conseruat, nihilq; disponit: facit autem omnia ista per alium essendi modum .s. per potentiam, vt in artic, præced. potentia vero respicit operationem; ergo hæc est ratio faciendi Deũ alicubi secundùm substantiam præsentem: ex quo tandem infertur operationem inferre præsentialitatem.

7 Vlterius ex ratione presentialitatis Angelicæ desumitur ratio præsentialitatis diuinæ: sed Angelus fit loco præsens ratione suæ operationis, ergo similiter Deus: at ex operatione Angeli alicubi elicitur argumentum ad demonstrandam eiusdem præsentialitatem inibi, ergo similiter ex operatione Dei.

8 Præterea quod agens corporeũ non sit intimè præsens rei, circa quam operatur, ratio obstantiæ est eius quãtitas molaris impediens intimitatem corporum, & penetrationem: at in Agente spirituali, in quorum spirituũ genere excellit Deus, nulla reperitur talis implicantia; siquidem deest quãtitas impediens penetrationem, ergo operatio includit præsentialitatem.

9 Hoc idem conuinci potest ex scripturis. Paulus enim act.17. ex operatione Dei concludit presentiam immensitatis: dicit namq; *non longe est ab vnoquoque nostrum*: & causam reddens

dens præsentialitatis, ait, *in ipso enim viuimus, mouemur, & sumus*: hæc verò sunt operationes, vt viuere, conseruari in esse, & operari. & confirmatur ex psal m. 138. *si ascendero in cęlum tu illic es, si descendero in infernũ ades. si sumpsero pennes meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etiam ibi tu es*: ratio autem cur ibi sit, ait, *etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua*: causã ergo præsentiæ vbique assignat operationem, & deductionem, seu manutenentiam prouenientẽ ex dextera sua. similis est mens omnium Patrum, præsertim Anselmi, qui cap. 21. monol. *ipse enim*, nempe Deus, *citra vllam permixtionem omnia permeat, rebusq; omnibus efficacitatem impertit*: hæc Damasc. lib. 1. de fid. orthod. cap. 16. & Anselm. ibid. *sed quia aliquid sine Deo, neq; vsquam, neq; vnquam est, necesse est illum esse vbiq; & semper*. & cap. 20. *quando est in vno loco, nullum bonum, & nulla essentia est in alijs locis, quia sine eo prorsus aliquid nõ existit*. & 22. 23. subdit, *quoniam nil sine Deo potest aut esse aut conseruari, dicere cogimur. Deum vbique, & semper esse*. idem in prosol. c. 19. Hilar. in psalm. 124. ac fere omnes.

10 Item Deus est immediatè pręsens immediatione virtutis, & suppositi, quo fit, vt à nullo distet: cùm hoc sit esse immediatum immediatione suppositi.

11 Insuper non potest vnionem hypostaticam causare absque immediata vnione sui suppositi ad naturam creatam: ergo necessario ex operatione habetur præsentia. anteced. prob. quia vnio hæc non est solùm vnio virtualis, sed vera, & realis vnio naturarum diuinæ, & humanæ, cum vera præsentia reali diuini suppositi substentãtis: aliàs si sufficeret virtualis, omnes quidẽ de facto ita vniremur, nisi quod obstat præsentia proprij suppositi cũ natura: ergo operatio Incarnationis necessario includit præsentiam, non. n. potest aliter fieri.

12 Præterea non potest fieri trãsitus de extremo ad extremum absq; medij pertransitione, igitur actio indistans est impossibilis. prob. anteced. non potest fieri motus cõtinuus absq; transitione medij, actio est quidam motus.

13 Denique si posset id accidere, sequeretur Agens agere posse in quãcunque distantiam: sequela est falsa. probatur autem id sequi, quia mediũ impedit, quamuis in distans magis, ac magis, agere possit, sed Agenti hoc medium non obest, cùm possit operari absque eo in extremum, ergo poterit in quamcunq; distantiam.

14 Tandem si inter locum Agentis, & passi reperiretur vacuum, non posset actio prodire in extremum: vt si aer medians inter sphæram Solis, & centrum Terræ esset vacuum, non posset recipi actio in centro, nec producerentur ibi virtute Solis mineralia, etiam substinendo Solem, & non accidentia ibi causare substantiam aeri: quod signum clarum est debere esse propinqua.

ARTIC. II.

Quæ sint rationes agendi, vel non agendi in distans, & remotum.

1 Agens posse, vel non posse agere in distans, & necessario, vel per accidens requirere approximationem, ex multiplici capite prouenire poterit. primo vel ratione situs, cui addictum sit, & limitatum: secundo ratione limitatæ virtutis, per quam nõ possit extra sphæram agere in distans. tertiò quia vel eadem virtute, eademq; specifica actione agit in proximum, & remotum, vel diuersa in proximum, & distincta in remotum. primum assignat Caetan. secundum assignant communiter omnes: & tertium assignat Scotus cum discipulis: explicantq; omnes proprium assignatumq; modũ, vt adeo restrictum sit agens situi, & loco, vt extra illum, tanquam extra determinatam sphæram nequeat agere, etiam si agens illud infinitum sit: vnde asserit Deum, quantumuis infinitæ virtutis, si tamen situi limitetur, & restringatur, *Agens posse, vel non posse agere in distans, prouenit ex variis capitib.*

operari nequibit in distans: hæc Caetan. in eod. art. ad D.Tho. quod vero ad modum secundum, facilius, & sine contradictione id patet esse verum, ratio namq; limitans extensionem virtutis ad operandum in distans præcipua est eiusdē virtutis coarctatio: & quoad tertiū distinguit Scot. de duplici agendi virtute in agentibus: quandoq; n. eadem prorsus virtute agit in propinquum, & remotum, vt si ignis calefacere intendat partem remotiorem aeris, necesse est calefaciat prius partem aeris proximiorem: eadem namq; est virtus calefactiua remoti, atq; propinqui: quandoq; autem diuersa virtute in propinquum agit, & diuersa in remotum: vt alia virtute producit aurum, & alia calefacit aerem: illa namq; est vis substantialis, & hæc accidentalis: vnde concludit illa mediante agere in remotū, in viscerib. terræ, & hac in propinquum, in medium aerem. ita docet in 1.d.37.q.1.& in 2.d.2. q.5.

Posse agere in propinquum ex varijs capitib.

2 Ex opposito autem ex ijsdem ferè capitib. poterit prouenire, vt agere possit semper in propinquum; primo si agens nulli sit determinatum, vel affixum loco, sed totam suæ actiuitatis sphæram repleat. secundò si virtus eius sit infinita prorsus, & illimitata. & tertiò si qua actione agit in proximum, agere quoq; possit in propinquum. ex his, inquam, prouenire continget ex modis recensitis agens posse agere in remotum.

Caetanus impugnatur quoad primū dictum.

3 Verum hi modi vel non omnes sufficientes sunt, vel parum Aristotelicæ conueniunt doctrinæ: & primo, id, quod ait Caet. quod qua ratione agēs est in determinato situ, non potest agere in remotum, dupliciter peccat, primo, quia aduersatur ipsi Aristoteli collocanti Deum in extimo cælo, & nihilominus tribuenti eidem virtutem ad agendum vbiq; & in proximum, & distans: cum.n. in lib. ad Alex. referret Antiquorum sententias circa Deum, ait, *vetus fama est vniuersa à Deo, & per Deū nobis esse constituta; qua propter veteres nonnulli adducti sunt, vt dicerent hæc omnia Deorum eße plena*: subdit inde ex proprio marte, *diuinæ excellentiæ magis conuenire, vt in vno, ac supremo loco residens, omnia inde conficiat.* hæc Arist. patet igitur mentem eius esse, quod etiam si adstringatur determinato situi, posset nihilominus omnia gubernare, licet distantia. Dices pro Caet. eum fuisse loquutum, vt decet Theologum, nulli quidem determinato loco adscribentem Deum; quod non egit Arist. vt minus Catholicæ veritati conueniens. Hoc quidem bonum est, Deum vbiq; locorum collocare, vt decet, & veritas docet, at de vi illationis philosophicæ loquimur, & contendimus, vtrum quia agens est in determinato situ, ideo non possit agere in distans: & hanc quæstionem ibi tacitè decidit Arist. docens posse agere in distans, etiam si determinatum sibi vendicet locum, quomodo Deum gubernare omnia asserit, & nihilominus ipsum particulari, ac determinato adscribit loco; ergo ex naturali ratione non conuincitur determinationem situs impedire actionem in distans.

Impugnatur quoad secundum.

4 Peccat secundò, quia dum agens est in sua sphæra potest non occupare totam sphæram, & potest insuper in totam agere sphæram, etiam in remotam, & extimam partem suæ sphæræ: assumptum de agentib. spiritualib. verum est, Angelus namq; si pro sphæra adæquata habeat totam hanc aulam, vel totum hoc claustrum, nō erit opus vt totam repleat: immo quia spiritus est, ad eius vniuersas partes non extēditur dimensiuè veluti corpus: sufficit namq; virtutem suam extendi terminatiuè: & cum potens sit se determinatæ parti definire, agere quibit in extimas totius claustri partes, agendo ab extremo ad extremum. Nec distantia impediet; non.n. dicitur esse distans, dū namq; intra sphæram est, vnicuiq; parti sphæræ præsens est, & agendo ab extremo ad extremum, dicitur semper agere in propinquum in ordine ad suā virtutem: licet namq; pars hæc aeris sit Angeli existentiæ propinquior altera parte remotiori, tamen spectando non solam eius existentiam, sed præcipuè virtutem, dicetur ita sibi vicina pars aeris, & loci extremi, sicut pars prima, & propinqua; quia præsentia virtutis suæ non magis respicit de propinquo vicinum aerem, quam remotū intra suam sphæram: & confirmatur; quia

quia dum loquimur de Angeli restrictione, vel ampliatione, quęrendo vtrũ possit minorem, maioremue locum suę sphæræ definire, non agitatur quæstio de Angeli existentia, quæ cum indiuisibilis sit, nec ampliari poterit, nec restringi, sed loquimur de propria eiusdem virtute, qua intra sphæram agere poterit, etiam in remotum, ob rationẽ prætactam, quia etsi præsens non esset secundum existentiam omnibus amplissimi v.g. loci partibus, quia finita est, & inextensibilis, tamen præsens esset secundum virtutem, ideoq; hac ratione erunt omnia existẽtia intra propriam sphæram sibi propinqua. Applicando autem ad Deum, ipse quidẽ pro sphæra actuali habet totum orbem, iuxta illud Oseæ *cælum, & terram ego impleo*: dixi actualem, quia de facto hęc minor est virtute sua infinita, cui infinitati deberet correspondere sphæra infinita: & nihilominus, cum actualis, & definita sphæra sit Orbis, præsens erit eidem Orbi, vel per præsentiam suæ existentiæ, vt de facto est, vel per præsentiam virtutis: si primus præscinderetur modus, posset remanere secundus: & sic in determinato sistens situ, operari diceretur, vt dixit Arist. in in distans.

Impugnatur tertio. 5 Deniq; controuersia, quam habuit Arist. cum Antiquis supra relata, id confirmat: retulit enim opinionem dicentium Deum esse vbiq; & omnia esse plena Dijs ipsis, quia omnia regũtur ab ipsis Dijs, & vt melius disponãtur vniuersa oportere vbiq; Deos reperiri: confutat hos Arist. & ait nõ esse necesse, nec plures in Mundo Deos constituere, minusq; Diis Mundum replere, nec etiam esse opus Deum ipsum in omni præsentem collocare loco, quia & si in supremo Cęlo tantum collocaretur, posset ritè omnia gubernare: vbi aduertẽdum, quod licet Dei existentiam collocarit in particulari, ac determinato situ Cęli, tamen iuxta suam virtutem existimauit fore præsẽtem vbiq; & ita posse cuncta gubernare, atq; concludit præsentiam virtualem sufficere in Agente, & quod secundùm absentiam substantialẽ possit agere in distans, mediante tamen præsentia virtuali. idq; idem Arist. exemplificat de Rege Persarum habente sedem in Vrbe Regia, non autem in omnib. eius Ciuitatibus, & in fine cap. 9. lib. 1. de cœlo Deum posuit extra cœlum. & 8. phys. t. 84. collocauit eundem in circumferentia mundi, non in medio. & primo cęl. approbat commune omniũ axioma tribuentium Deo sedem in cœlo. Dicunt Aliqui Aristotelem collocasse Deum in particulari situ ratione alicuius præcipuæ operationis, quã ibi, vel inde exercet, collocasse autem secundùm substantiam eundem Deum vbiq; locorum. At hæc euasio fallax est, & gratis allata; constat namq; expressè ex dictis collocasse illum sic ratione essentiæ: quod facilius conuincitur ex allata disputatione cum Antiquis, vbi postquam retulit Antiquos statuisse Deum vbique ratione operationum vbique receptarum, aliter ipse opinando dixit, magis diuinæ excellentiæ conuenire, vt in vno loco existens, omnia inde perficiat: ex confutatione igitur sententiæ Antiquorum, & ex opposita eius sententia patet in determinato statuisse præsentiam eius loco. nec circa operationem controuersia erat inter ipsum, & Antiquos: ambo namq; conuenere, vt cuncta gubernet, sed lis oriebatur circa situm ipsius Dei, quem vt Antiqui tribuerãt Deo totum Orbem, ipse tamen illi tribuit cœlum. hæc de Caetano.

Aristoteles collocauit Deum secundùm essentiam in loco determinato, et secundũ potentiam vbiq;

6 Secũdus assignatus modus, quo Agens nequeat agere in distans, proueniens ex finitudine virtutis impugnatur à Suarez in metaph. disp. 30. sect. 7. num. 12. quod inde sequeretur eandem rationem impeditiuam militare in omnibus agentibus, maioris, & minoris indiscriminatè virtutis: & ita sicut Angelus virtutis finitæ est, ita homo, lapis, planta: & omnia hæc ratione limitatæ virtutis agere nequeũt in distans: ex quo sequitur eandem militare rationem in his omnibus, quod est falsum: quia lapis limitatiorem virtutem habet, quam planta vegetans, & hæc imperfectiorem quàm homo, & homo quàm Angelus: cùm ergo in in participatione finitæ virtutis seruetur proportio, vt vnum altero sit finitius, non poterit pro vniuersis eadem assignari ratio finitæ virtutis. Addit, *Suarij impugnatio quoad secundũ modum.*

quod

quod forma licet infinita esset, nihilominus eius infinitas non sufficeret ad agendum, absq; propinquitate ad materiam: & multo minus, inquit, agere in distans conuenit Agenti, etiam infinitæ virtutis; quia & si agere in distans dicat perfectionem, non tamen dicit perfectionem simpliciter, quia perfectius est esse indistãs, & appropinquatum effectui, quàm habere talem virtutem.

Suarii impugnatio eluditur primo.

7 Verùm circa impugnationem secundi modi facillimè soluitur eius ratio: & quoad rationem impeditiuã procedentem ex finita virtute Angeli, & hominis, ac cæterorum, dicendum vnam, eandemq; esse virtutem omniũ fundamentaliter, & remotè considera-tam, proximè autem inspectam, non esse in omnibus in eodem gradu, sed maiorem, minoremue: ex quo cessat eius ratio: fundamentaliter namque quatenus entia creata sunt, erit limitata, & finita: & in hoc reperitur conuenientia; sed non propter hoc debet negari finitatem impedire omnia hæc ab actione indistans; quia alterum magis, & minus alterum impeditur in agendo, proximè quidem, & ratione formali; quomodo, nõ propterea quod quantitas, & commensuratio competit etiam plantę, & lapidi, neganda erit homini in ordine ad existendum in loco, & occupando locum: quomodo etiam defectibilitas, quia competit vitro, citius omni alio fractioni obnoxio, non propter id neganda erit ferro, & magneti durissimo: vna namq; est fundamẽtalis ratio defectibilitatis, & corruptionis amborum, nempè natura dependens, cõtingens, creata, corruptioni obnoxia, & similes, sed ratio proxima non possidetur in pari gradu ab omnibus, cùm proximius corruptioni sit vitrum, & fractioni, quàm ferrum, ita ratio finitæ virtutis erit vna, eadẽque fundamentalis tùm lapidis, hominis, tùm & Angeli, vt non agant indistans, licet ratione proxima vni magis conueniat, & minus alteri: quare attenta operatione erunt sic impedita, reddendo singula singulis.

Refellitur secundo.

8 Circa id, quod addit de forma, quod si esset infinita non sufficeret informare, nisi esset propinqua: contradictionem inuoluit, dato namq; formã esse infinitam extensiuè subito dandum erit eam esse indistantem à materia: quod probatur; quia aut infinitas illa erit intensiua, aut extensiua: si detur secundum, igitur indistans erit à quacunq; materia, quia vbicunq; collocetur materia, infinitas extensiua formæ eam necessario attinget: si primum, cũ infinitas virtualis sit virtus potens *attingere omnia à fine vsq; in finem*, & cũcta tali infinitæ virtuti subiaceant, necessariò etiam erit vt sic, vicina materiæ: quare idem est dicere esse formam infinitam, ac esse vicinam; & licet formales rationes infinitatis, & vicinitatis non sint idem ex natura rei, nihilominus se habent velut principium, & passio sequens, aut velut causa, & effectus; quia vicinitas erit veluti passio, aut effectus pullulans ex infinitate, & necessario consequens ex ea: in corpore, n. v. g. infinito, extensio infinita erit radix, qua corpus illud erit propinquũ, & vicinum cũctis: si intensiua, vtiq; infinita intensio virtutis erit fundamentum, quo cuncta operari possit, attingere, moderari, & producere: & quia ad infinitatem sequitur immensitas, inde fit, vt coexistendo cunctis, sit quoque cunctis vicina. quare concludendum, quod sicut finitas causa est distantiæ, ita infinitas indistantiæ: & cessat ratio de forma.

Refellitur tertio.

9 Et id, quod subdit agere in distãs non dicere perfectionem simpliciter: id apparet non esse verum: ratio nãq; qua hoc agens creatum agat circa tãtam distantiam dicit perfectionem: patet ex opposito, quia non posse agere denotat imperfectionem: item quod aliud agens possit circa maiorem distantiam dicit maiorem perfectionem, & quod aliud circa maiorẽ vltra, maiorem, vlterioremq; connotabit perfectionem: ergo quod reperiatur agẽs, quod possit super distantiam infinitam connotabit perfectionem infinitã: hæc autem est perfectio simpliciter. Confirmatur, quia ad creandum aliquid de nihilo requiritur facultas infinita: sed reperitur distantia infinita inter creaturam, & nihil, ex sententia Henrici, & Richard. Insuper spectata ipsa actio protensa in infinitam distantiam, cum sit

Verũ agere in distãtiã infinitam dicat perfectionẽ simpliciter.

ſit relatio quædam, abſtrahet à ratione perfectionis ſimpliciter terminatiuè, præcipuè cum ſit relatio Dei ad extra: at conſiderata fundamentaliter, & originatiuè, reperiet in ipſo Deo virtutem infinitam, infinitatem, perfectionem infinitam, & infinitam potentiam: quæ omnia, tanquam in radice, & fundamento explicāt ex perfectione ſimpliciter operari primarium agens in infinitam diſtantiam; tum etiam, quia finita virtus creaturæ ſuper eam non poteſt, & quod deniq; concludit, multo melius eſſe agens eſſe propinquum omnibus ſuis effectibus; vtiq; hoc bonum eſt, ſed reperitur quid anterius eo, & melius eo; id autem eſt infinita virtus: anterior quidem, & perfectior: quia vt dixi, ipſa eſt cauſa, & origo, qua idem infinitum agens reperiatur proximum, & coniunctum effectib.

10 Tertius autem modus omnibus abſolutior eſt, atq; ſufficientior, quia per optimè explicat vnde agens in diſtās agere cogatur, & vnde poſſit agere, & debeat in vicinum.

Capita propter quæ Agens non poſſit agere indiſtās

11 Sed explicemus amplius vnde id poſſit prouenire. Dicimus ergo cōcludēdo ex dictis: applicationem præcisè ad determinatum ſitum non eſſe in cauſa, vt agens non poſſit agere in diſtans, quod demonſtratū eſt, & oſtēdetur amplius in ſequ. inſuper dicimus fundamentum, & radicem eſſe finitudinem, & limitationem virtutis, quia ſicut infinita dicitur ratio eſt agendi in diſtans, ita finita facultas erit impeditiua actionis indiſtans, vt etiā demonſtrauimus, & amplius patefiet. Vlterius aſſerimus id prouenire ex ordine, & continuatione Vniuerſi: quæ continuatio expoſtulat, vt non agat indiſtans, niſi per medium: ideoq; natura abhorret vacuo, quia dato vacuo in aere, non poſſent Cœli influxus recipi in Terra; eſt namq; determinatus ordo vt prius recipiātur in medio: ideoque dixit Ariſt. 1. meteor. *oportere mūdum inferiorem ſuperioribus lationibus contiguum eſſe*: ergo naturæ ordo hic eſt, vt Agens influxus ſuos prius communicet vicinis, quàm lōginquis. Præterea id eueniet ex imperfectione Agentis: ſi enim creatum eſt, non poterit formam imprimere, niſi præuijs diſpoſitionibus, quæ viciniores erunt, & forma longinquior. & ſi operationes ſint perceptibiles tùm in medio, tùm in remoto, prius recipientur in medio propter ordinem naturę, & imperfectionem Agentis non valētis ſuperare medium; ſi verò ſint ſolùm in remoto receptibiles, producet eas in diſtans, vt creatio Orbis antequam eſſet, operatio per ſolam voluntatem diuinam, potentem omnia indiſtans, loquutio Angeli ad Angelum etiam diſtantem: & denique infinita perfectio ipſius Agentis, valentis per infinitam virtutem ibi agere, vbi non poteſt finitum. hæc quidem capita per ſe clarè oſtendunt quale agens, poſſit, vel nequeat agere indiſtans, & quæ ſint originaria, ex quibus concedi, vel denegari poterit actio indiſtans. ſed expendamus amplius ſingula capita reſpondendo ſucceſſiuè ad quæſitum.

Agens, & paſſum debent eſſe ſimul, declaratur.

12 Quod antequam fiat, ſupponendum eſt, axioma Ariſtotelicum, *Agens, & paſſum debere eſſe ſimul*, ſemper veritatem cōtinere, itaut nuſquam ſeparetur ſimultas inter ea: quod autem ea ſemper foret mathematica in corporibus, & ſpiritualis contactus in immaterialibus, non eſt neceſſe ex vi actionis, niſi foret id neceſſarium aliūde, vt dicam; fore autem ſimultatem ſemper ſaltem virtualem, id omnino neceſſarium eſt actioni, qua actio eſt, pendens ex applicatione virtutis Agētis ad paſſum; & ſic propoſitio iſta, Agens quatenus agens debet eſſe indiſtans à paſſo, verum, & completum habet ſenſum de indiſtantia ſaltem, & præſentia virtuali, per accidens verò eſt, vt habeat indiſtantiam ſubſtantialem, quomodo clarè deductum fuit ex Ariſt. ex vi etiam actionis ſufficit eadem virtualis præſentia; quia licet aliunde adhibeatur præſentia exiſtentiæ, id nō neceſſario requiritur ex vi actionis, cū ſufficiat virtualis: quod apparet vel in Agentibus imperfectis non valentibus ſupra remotum, niſi per vicinū: vel ex ordine vniuerſi, vt diximus: vel ſi Agens perfectum eſt, vt Deus; pręſentia in ſe exiſtentiali erit per accidens ad actionem, quia ratione immenſitatis, qua replet omnia, eſt in agendo præſens: ſufficit verò ex vi

actio-

actionis præſentia virtuali attingere vniuerſa, licet de facto ſit præſens vbi operatur.

Illationes per conſequẽtias formales, & materiales

13 Hinc fit demum, vt recurramus in tali negotio ad conſequentias materiales: quia arguendi modus fallacias continet, & impedit cognitionem veritatis: multa namq; ſequuntur ex principijs conſequentia ſolùm materiali, quæ tamen concludi nequeunt conſequentia formali: vt in hac, Petrus eſt albus, quia eſt quantus, Franciſcus eſt quantus, quia eſt ſubſtantia: rationes conſequentiales non ſunt formales; non enim formalis cauſa albedinis eſt quantitas, ſed qualitas, vnde albus eſt, quia habet qualitatem albedinis, & eſt quantus, quia habet quantitatẽ; forma namq; eſt, quæ denominatione formali denominat, & ſpecificat ſubiectum, in quo eſt, at per quantitatem quantus, & per albedinem dicitur Petrus albus: cauſalis verò deſumpta vel ex quantitate in ordine ad albedinem, vel in ordine ad qualitatem deſumpta ex quantitate, erit ſolummodo materialis: & eſt ſenſus: ad faciendum Petrum album prærequiritur quantitas; quia ipſa eſt proximum fundamentum qualitatis: & ad reddendum ſubiectũ quantum requiritur præcedens ſubſtantia, cùm ipſa ſit primarium fundamentum quantitatis; ergo arguere ab his fundamentis materialibus, tanquã à fundamento formali, ſeu ratione formali cõmittitur fallacia: eruntq; conſequentiæ tales, ſolùm materiales, non formales: qui explicandi modus etiam intelligentiæ Patrum, & Scripturæ aptiſsimus eſt, & neceſſarius: præcipuè in moralibus tractationibus ſpectantibus ad gubernium, & ſalutem: in quibus vt plurimum cõſequentiæ eſſe ſolent materiales, quia facilius percipiuntur à Rudibus, quàm conſequentiæ formales, quæ expoſtulant altiorem captum: hinc conſequentia hæc, Deus operatur hic, ergo eſt hic, deducenda ex ſcripturis, & Patribus, non erit formalis: vt namque facilius caperetur Deum eſſe vbiq; à Rudibus, arguebãt ab operatione; qui arguendi modus facilior, & intellectui aptior eſt: attamen id nõ infertur ex vi abſolutè operationis, cùm ſit materialis, vt dicemus; primuſq; loquendi modus eſt theologicus, quo ex Dei operatione hic, infertur eius præſentialitas hic: ſecundus autem eſt metaphyſicus, ad quem ſenſum diſputat Scotus aſſerens ex operatione Agentis alicubi nõ inferri conſequentia formali præſentialitatem eius ibi, cùm poſsit operari indiſtans, vt in ſequentib.

Illatio præſentialitatis Dei ex operatione eſt theologica, & in conſequentia materiali: non autẽ præcisè metaphyſica, & conſeq. formali,

---

ARTIC. III.

Ex operatione Agentis alicubi non ſequitur conſequẽtia formali præſentia ſuæ exiſtentiæ.

Ex operatione non ſequitur conſequentia formali præſentia Agentis.

1 NVnc vero ſoluendum eſt quæſitum, & decidendum quid verius appareat in controuerſia præſenti quapropter aſſerimus ex operatione alicuius alicubi non inferri ſemper, & neceſſariò præſentiam exiſtentiæ eius, vel ſi infertur, non tamen inferri conſequentia formali. Concluſio remanet declarata artic. præced. & ex parte probata: ſed ampliora afferamus ad eam magis ſtabiliendam, ex cuius oppoſito concluditur benè ſequi poſſe conſequentia materiali præſentiam agentis cum ipſo paſſo.

Veterum ſententia de ſede Dei.

2 Primò autem loco, vt videatur ſententia hæc ab Ariſtotele deſumi, & eſſe omnino perhypateticam recolenda eſt diſputatio inter ipſum orta, & Antiquos circa Dei ſitum, & locum: qua in concertatione l. 2. ad Alex. refert antiquos cenſuiſſe totum orbem eſſe Dijs plenum: & rationem aſſignãtes dicebant, ita conuenire ratione gubernij, diſpoſitionis, atq; cõſeruationis eiuſdem Orbis: quapropter cum in toto orbe operarentur Dij, concludebant ſedem Deorum eſſe totum orbẽ. hi ergo ex operationibus Deorum inferebant præſentiam eorundem, quos etiam ex Theologis multi ſequuntur.

3 Non placuit Ariſtoteli hoc ip-

Sententia Aristotelis collocantis Deũ in determinato loco. forũm placitum: immo in contrarium abiens docuit melius conuenire diuinæ excellentiæ ipsum collocare in aliquo assignato loco, quam in toto orbe:& ita agendum docuit, quin potius ipse Deum statuit in extimo cælo, & subdit, quod ibi residens cuncta gubernare potest,& moderari. verba eius sunt, *vetus fama est vniuersa à Deo, & per Deum esse nobis constituta: quapropter veteres nonnulli adducti sunt, vt dicerent hæc omnia Deorum eße plena*: subdit autem ipse suam sententiam, *diuinæ excellentiæ magis conuenire, vt in vno, ac supremo loco residens, omnia inde conficiat.* hæc Arist. Attendamus quæso mentem eius, & apparebit ex operatione Dei non fore necessarium inferre eius præsentialitatem: qui tamen operationem admisit à Deo procedẽtem circa gubernium orbis, quæ nihilominus demonstrabat ipsum Deum absentem secundum præsentiam existẽtiæ, cum collocauerit eum in supremo cælo, & ostendebat insuper præsentiam solum virtualem, qua attingebat omnia etiam à cælo distantia, vbi Deum collocarat tanquam in sede; igitur sententia nostra aperta est in via Aristot.

Affertur euasio. 4 Scio duplici euasione occurri ad hanc authoritatem: prima est, negando librum illum esse Aristotelis, & consequenter sententiam non esse perhypateticam: secunda, & si suus sit liber, tamen mens eius fuerit non absolutè collocare Deum in solo cœlo, cùm collocasse censendum sit in toto Orbe, sed collocasse ibi ratione alicuius præcipuæ operationis perfectioris, vel ratione nobilitatis situs, vt inde pateat sua maior perfectio, quod etiam pro situ habeat ipsum cœlum. ita D.Tho.

Refellitur. 5 Sed tamen vtrumq; impugnatur esse. & primo licet concederetur Authorem libri non fuisse Aristotelem, tamen illud, quod tali libro continetur, reperitur repetitum sæpè sæpius alibi ab eodem Aristot. nam in 8. phys. 84. collocauit Deum in circumferentia non in medio: ergo constat ex libris, qui sunt certè eius, eadem sententia, quæ sibi tribuitur in libro ad Alexand. item in l. 1. de cœl. cap. 9. posuit Deum extra cœlum, in extima superficie cœli. & ibid. t. 22. approbat commune axioma asserentium Deum habere sedem in cœlo. & 2. cœl. t. 66. & 2. de gener. t. 59. corpora, quæ à Deo distant asserit esse mortalia: ergo mens eius clara est, saltim in libris, quos cõstat esse suos, statuisse Deum in determinato situ. De secundo etiam, aperta mens eius est, tribuisse eidem in eo determinato loco vim producẽdi omnia, & singula indiscriminatim; in lib. enim primo cęli c. 9. asserit à Deo cæteris rebus vitam prouenire: quod si vitam inde tribuit, addat quoq; conueniens est quidquid ad vitam capessendam, conseruandamue foret necesse, si vellet eam conseruare. immo inter ipsum, cæterosq; disputantes non erat controuersia de operationibus, perfectiorib. vel minus perfectis, quia simul conuenerant circa hoc, sed concertatio erat de loco, & ipse statuendo cęlum pro loco, subdit etiam inde gubernare omnia, & perficere vniuersa.

6 Arguitur inde rationibus, & primo sumo argumentum ex spatio imaginario: nec vtor ratione Scoti deducta ex ijsdem spatijs. imaginarijs, quia cum nitatur super fundamento, quod pleriq; negant, minus eos conuincet; ipse namq; arguit, Deus operatur vbi non est, ergo poterit operari in distãs. probant antecedens, quia operatur in spatijs imaginarijs, vel poterit operari, sicut ante mundum, in eius creatione operabatur, in eo tamen imaginario, ac ficto spatio non est. Negãt Aduersarij Deum in spatijs illis non esse: sicque soluunt argumentum, sed de hoc infra. Possumus tamen sic fortius argumentari: siue concesseris Deum esse in spatio illo, siuè non esse, absolutè sequitur posse operari ibi, ergo ex operatione non habetur præsentialitas. probatur seq. scimus Deum operatum fuisse in spatijs illis in Mundi creatione, ergo vel antequam operaretur erat præsens, vel non præsens: si dederis secundum, igitur habeo intẽtum, quod operatus fuerit vbi nõ erat, & sic indistans: si primum: ergo prius erat præsẽs, quam operaretur; ex quo sequitur operationem non esse causã præsentiæ, quia prius erat præsens. hoc *Probatur rationib.*

argumentum currit in omni opinione de spatijs imaginarijs, & ita vnusquisque, etiam oppositæ sententiæ de spatijs, vrgetur hac ratione. peto namque aut côcedis Deum ante operationem in spatijs fuisse præsentem, aut negas: si negas, igitur operabatur indistans, & vbi non erat: si concesseris, igitur prius erat præsens, quàm operaretur.

Caetani responsio retunditur

7 Diceret Caetan. operationem facere Deum præsentem, & esse rationem *qua* præsentialitatis. sed conuincitur, quia per te prior est operatio, quàm præsentia. & se habet per ipsum operatio ad præsentiam, tanquam, *quo* ad *quod*: ergo concluditur, quod prius operatur, quàm fiat præsens; ergo in illo priori non est præsens, sed distâs, & sic vt distans operatur: hoc non potest ipse subterfugere: quod est validû argumentum contra omnes.

8 Ratio autem sit principalis, & formetur sic. admittunt Aduersarij operationem esse causam præsentiæ, quia illa est prior ista: ergo absentia præcedit operationem, & ita operatur indistans. consequens apertè sequitur, & fit clarius, ista admittenda sunt per ordinem ex ipsis, in primo signo est est operatio, & in secundo est præsentia: ergo addendum est aliud anterius signum præcedens, quod erit absentia essentiæ, si enim nunc operatur, & ex operatione habetur præsentia, ergo in operando habetur absentia præcedêter, & ita operatur indistans. Confirmatur, quia ex eod. Caet. præsentia est effectus formalis operationis, ergo nô habetur, nisi habeatur operatio, sed ex hoc sequitur ante operationem esse absentem. Insuper in primo signo habetur absentia operationis, & absentia essentiæ, & per te prius habetur operatio, quàm præsentia, ergo absentia in operando præcedit præsentiam, igitur operatur vbi non est. hoc argumêto necessitantur concedere nostram sententiam.

Respondet, redarguitur.

9 Dicet Caet. operatio, & præsentia sunt vnum & idem. & habendo vnû habetur & alterum. At licet id concedatur, non tamen reperitur inter ea omnimoda identitas; vel namq; distinguuntur formaliter: vel aliunde non sunt idem, cùm essentia Dei, & relatio, ad creaturas sint omnimodo diuersa; cum essentia sit quid reale, relatio ad extra ens rationis. multo magis id patet verum in Agentib. creatis, vbi intellectus præsentia non est intellectio, & Agens non est actio: quod si in diuinis ad intra concedatur identitas, id aliunde prouenit, ex radice infinitę essentiæ identificantis omnia; attamen nec ibi erunt omnino idem, cum saltê vel formaliter distinguantur, vel ratione, iuxta Doctorum placita. hoc igitur dictum eius non obstat, propter distinctionem repertam. Insuper quidquid sit de distinctione, tamen ordo, quem admittit est contra ipsum, & sequaces; quia dum operatio est ratio, & præsêtia id, cuius ratio; dum etiam concedit vnum altero priorem esse, concedat necesse est, quod in operando habetur absentia præcedêter, quamuis habeatur præsentia subsequenter.

Præsentia, & operatio an idē.

10 Ex quo formari potest sic ratio, præsentia habetur consequenter ad operationem, ergo habetur absentia antecedenter ad eandem operationem; primum ipsi concedunt, & consequens necessario infertur, quia vbi non habetur præsentia, habetur absentia, sed antecedenter ad operationem non habetur præsentia; quia habetur consequenter, ergo antecedenter ad operationem habetur absentia: sicq; sequitur haberi operationem in absentia essentiæ, & consequenter operabitur Deus vbi non est. Dicent, operationem, & præsentiam, quatenus vnum, & idem sunt, simul ponuntur, & nusquam habetur absentia, sed posita operatione ponitur præsêtia; verum, ad identitatem iam diximus quomodo possit locum habere; & ad illationem vnius per alterum, mihi videtur falli in nolendo apprehêdere rationes, & causas talis illationis; verum est namq; operationem diuinā admittere pręsentiam diuinam, & cum vnum admittitur, apponitur alterum; attamê videatur si vnum sit ratio formalis apponendi & alterum; multa namque se inuicem consequuntur, sed non semper consequentia formali; vt est creatura, ergo est in loco; benè sequitur, quia omnis loco comprehenditur, & nulla est sine loco: at non sequi-

Causa illationis nō æquales.

quitur conſequentia formali, quia de de ratione creaturæ non eſt eſſe in loco; nullum enim poſterius eſt de eſſentia prioris, & nullus reſpectus eſt de eſſentia ſubſtantiæ, locus autem connotat reſpectum, & quid poſterius ad creaturam; tum etiã, quia poteſt Deus creaturã conſeruare ſine loco; à ſimili operatio facit de facto Deum præſentem, at non eſt ratio formalis præciſa, & nec de ratione præſentiæ eſt operatio, ſicut nec præſentia de ratione operationis ſecundùm ſe præcisè ſpectando hæc omnia metaphyſicè.

Ex operatione infertur theologicè præſentialitas Dei.

11 Quocirca loquendo de facto verum eſt, maximè loquendo theologicè, quod vbicunque operatur Deus ibi eſt; ſiue namque operetur in ſpatio imaginario, ſiue in vero, & reali, ſemper ibi eſt, vt pro nunc concedam Cõtrarijs vtramq, poſitionem, de qua tamen in quæſt. ſeq, at præſentia hæc tãquam ex radice prouenit ex immenſitate; quatenus namq; eſt immenſus, ſibi competit cuncta replere loca; & hæc eſt prima, & primaria radix ſuæ præſentiæ; quapropter concedimus quoque quod vbi operatur, ibi eſt, attamen operatio non erit formalis radix præſentialitatis; ſed immenſitas, qua replet omnia. tum etiã, quia rueret Vniuerſum, ſi deſineret præſens eſſe Deus; quod quidem eueniret, tum quia Deus nullam haberet operationem conſeruando illud; tum etiã quia deficeret ſua præſentia, quæ primo prouenit ex immenſitate.

Operatio non eſt prima radix præſentialitas.

12 Vnde probè argui poteſt, ſi nõ eſſet præſens alicubi, poſſet operari ibi; igitur operatio non eſt prima radix præſentialitatis. conſequ. patet, & antecedens ſequitur ex dictis, præcipuè de ordine contra Caet. quia operatio eſt ratio præſentiæ, ergo ante operationem non habetur præſentia, ergo in operando operatur in abſentia; ſequitur, quia præſentia habetur poſt operationem, ergo cùm operatur non eſt præſens, ſed erit præſens poſt operationem: & ita operabitur indiſtans, quod hucuſque deduximus, & hinc ſequitur antecedens argumenti, quod ſi eſſet abſens, poſſet operari indiſtans.

13 Confirmatur, quia Ariſt. collocauit eum in determinato loco, ex rextib. recenſitis: & nihilominus admiſit operari omnia: ergo ſtat antecedens ratione ſuffultũ, & auctoritate, quod ſi eſſet ſolum alicubi, poſſet operari vbi non eſſet. Reſpondet Caet. implicare contradictionem eſſe omnipotẽtem, & eſſe in determinato loco; quia ratione primi poſſet operari omnibi, & ratione ſecundi non poſſet agere vbiq; Sed gratis hoc ipſe dicit, ſufficit namq; omnipotentiæ, vt poſſit operari omnibi, quia determinatio ſitus non obeſt, cum eius virtus omnipotẽs poſſit attingere omnia, & ſupplere defectum ſitus, & loci. Hoc namq; præſentijt Ariſt. & nihilominus ipſum nõ deterruit, ſed audacter collocauit in determinato ſitu, & ſufficiebat ſibi tribuere infinitam virtutem, qua attingeret omnia.

Caietani euaſio, refellitur.

Volũtas eſt abſtractior cæteris potentijs.

14 Inſuper omnipotẽtia, qua Deus operatur eſt ſuamet volũtas, quidquid ſit de potentia exequutiua, ſed voluntas eſt magis abſtracta in operando, quam potentiæ cæteræ, ergo agens per ſolam voluntatem erit minus indigens medio, & propinquitate, ſic vero agit Deus: minor probatur, eſt namq; magis abſtracta quam intellectus, nã hic in intellectione vnius relatiui neceſſe eſt vt intelligat & alterum, nec vnum abſq; altero percipere poteſt, vt in c. de relat. at volũtas amarè, & velle poteſt vnum relatiuum ſine altero, ergo eſt magis abſtracta quam intellectus. eſt etiam abſtractior ſenſu, namq; pes corpus ducere nequit ad extremum, abſq; eo quod ducat ipſum per mediũ, voluntas autem quandoque vult extrema, abſq; medijs, ergo eſt abſtractior cunctis: hinc fit vt quod eſt medium potentijs alijs, non ſit neceſſario mediũ voluntati. ex hoc arguitur, quod eſt neceſſario medium virtuti inferiori non eſt neceſſe vt ſit medium virtuti Superiori, præcipuè quando virtus eſt infinita: ſed mathematicalis, & ſitualis coniunctio eſt quandoq; neceſſarium medium agentibus creatis, ergo non debet eſſe neceſſariò medium virtuti diuinæ. maior probatur, tum quia cauſa Superior, & prima poteſt ſupplere vicem cauſæ ſecundæ; tum etiam, quia medium, ſeu medij neceſſitas in agente

Quod eſt mediũ virtuti inferiori nõ eſt neceſſario medium ſuperiori.

inferiori prouenit ex imperfectione eius, non valentis medium superare: virtus autem infinita potest hæc omnia.

15 Et hinc sequitur ratio alia, quod agens quo perfectius, eo agere potest magis in distans: huiusmodi est Deus. Dicit D. Thom. quod verum est posse in magis distans, sed non immediatè, sed mediatè; imperfectius autem aget in minus distans, & in hoc Deus excedit, attamen vtrumq; debet agere vel mediatè, vel immediatè: Deus vero ob sui præsentiam agit immediatè. At D. Tho. loquitur de facto, ex quo Deus intimè præsens est cunctis, & operando est etiam præsens cui operatur: de possibili vero non est censendum negaturum posse agere in distans, si per impossibile nō esset præsens; tum quia id etiam concessit Arist. ponendo infinitam potentiam, attingentem omnia, & particulari situ determinatam, sic etiam Thomistæ omnes loquantur necesse est: vt benè inferant consequētia materiali de facto præsentiam ex operatione, vt etiam inferimus nos: at non negarent id inferri non posse consequentia formali, vt probabilius, & verius cōstat esse, & ita egit Bannes, qui ratione victus, dixit apertè in solut. ad prim. *poterit Deus operari vbi modo non est*. hæc ipse. & cum conficeretur argumentum. Potest Deus operari vbi non est, quia potest producere Angelum extra mundum, vbi nihil est, ergo operabitur vbi non est: Respondendo dicit, *si consequens intelligatur in sensu composito. s. quod Deus operatur aliquid, & non sit in illo, nego, eo. n. ipso, quo operatum incipit esse, statim Deus est in illo, benè tamen poterit Deus operari vbi modo non est*. hæc Bannes præcipuus Thomista: per sensum autem compositum intelligit id, quod mox diximus, idest, quod de facto vbi operatur, ibi est, quia immensitate replet cuncta, & hoc est materiali consequentia inferre præsentiam ex operatione: cum vero loquitur in sensu diuiso, connotat operationem non esse radicem, & formalē causam præsentiæ. quam doctrinā ipsius Bannes, vt veritati conformem, & menti Sancti Thomæ deberent cæteri Thomistæ amplecti: dixi, mēti S. Thomæ conformem; quia putauit & ipse Bannes sapiens esse inter Thomistas, ac mentem Sancti Thomæ apprimè, & benè fuisse assequutum, ita. n. præsumere sibi fas est, quia vnusquisq; abundat in sensu suo, ita etiam egerunt aliqui ex ijs, qui Thomistica professione censentur, vt Vasquez, Gregorius de Valent, &c.

Bannes tādem descēdit in sententiā Scoti.

16 Et hinc amplius constare debet discrimen inter loquutiones istas, *ex operatione fit Deus præsens hic*, & inter istam, *ex operatione Dei hic colligitur præsentia eius hic*, prima loquutio falsa est, vt deduximus, cum operatio nō sit radix præsentiæ; & secunda est semper verissima, quia ab operatione, tanquā à posteriori colligimus Dei potentiā coniunctam cum præsentia, & cum immensitate. & super hoc nititur alia ratio, ex operatione Dei aut ostenditur à priori eius immensitas, aut à posteriori: si primum, ergo cum operatio sit prima ratio præsentiæ, in ipsa operatione antecedenter habebatur absentia, & ita operabatur in distans, quod prius deduximus: nam præsentia habetur consequenter ab operatione, tāquam à priori, ergo in operatione antecedenter non habebatur præsentia, & ita operabatur in distans antecedēter. si secundum, ergo operatio non facit præsentiam, sed demonstrat eam adesse, tāquam à posteriori; & hoc est, quod modo deduximus, operationem non causare præsentiam, sed concludere eam, & ostendere, quod si prior est operatio, & à priori demonstrans præsentiam, ergo non præsens operabitur, sed post operationem fiet præsens.

Expendūtur varij loquendi modi.

17 Difficultas sistit in principio illo Aristotelico, *agens, & passum debēt esse simul*: Cuius intellectus facilis quidem est: & de simultate loquendo, ea vel erit mathematica in corporib. & situalis in spiritib. vel virtualis in omnibus agentibus, insuper aliud est loqui de simultate, aliud de proportione inter agens, & passum. & quidem ad hoc requiritur simultas, vt vnū proportionetur alteri, quæ proportio est necessaria, vt eueniat actio, & effectus: alterum istorum sufficit, alterum nāq; horum continet id, quod alterum: præsen-

Agens, & passum debent esse simul. declaratur.

sentia siquidem virtualis continet totum id, quod continet præsentia situalis; quia & si illa non contineat formaliter existentiam agentis, tamen continet eius omnimodam virtutem, quæ sola, & non præsentia mathematicalis, requiritur ad actionem; per accidens namq; est, vt habeatur talis præsentia, sufficit.n. virtus, & dum hãc habemus, non curamus de illa: vt in literis expeditionum, & gratiarum habemus, seu in Chyrographis, in quibus habetur præsentia Domini, seu Regis expedientis, & mandantis, seu statuẽtis extra Aulam, & Ciuitatem: in quib. licet præsentia Regis non habeatur, quia tamen habetur præsentia virtutis contentæ in literis, ideo per accidens esset, vt ipse præsens adesset per essentiam, dum id ipsum, quod per præsentiam exequeretur, illud idem per literas posset operari, & æq. benè; quapropter sufficit præsentia virtutis; dũ vero in proprio Throno residet, vtraq; eius habetur præsentia, tum virtutis, tum vero existentiæ. Quoad præsentiã etiam proportionis, hæc quidem sufficit inter agens, & passum: nã nõ propter aliud Aristot. dixit debere esse simul: & cum habetur proportio, non est opus amplius applicatione, ac simultate. ex his autem arguitur: frustra fit per plura id quod fieri potest per pauciora, & æquè benè; sed æquè benè per præsentiam virtualem, & per proportionem haberi potest actio, & effectus, sicut haberetur per simultatem, & cõtactum, ergo frustra recurrimus ad simultatem, nisi aliunde vrgeat necessitas. probatur min. chyrographum ita æq; benè in se habet virtutem, qua soluatur pecunia in absentia Donãtis, sicut virtutem habet præsentia eiusdem Donatoris: & literæ mandamenti Regij ita virtutem habent in absẽtia Regis, sicut virtutem habet ipsa præsentia Regis, ergo æquè benè operatur præsentia virtualis, sicut præsentia existentialis; igitur à simili de Deo, & de quocunque agente, virtus sufficit, & proportionata virtus de se sufficiens admodum est producendi actionem.

Simultas multiplex.

18 Hinc Sol producit mineralia, & si distans, in visceribus Terræ: sufficit namque præsentia virtutis: & sufficiens est proportio eius ad mineraliũ loca, quæ sola virtus, & quæ sola proportio exigitur ab Aristot. præsentia namque superflua est ad actionem, dũ æquè benè per virtutem, & proportionem haberi potest id, quod habetur per præsentiam, vt deduximus.

19 Ad effugium, quod afferunt nõ Solem producere mineralia, sed lumẽ, calorem, & accidentia Solis ibi præsentia, & immediata: nil aliud pro nũc oportet addere, nisi arguendo contra ipsos ad hominem: dicunt namq; accidentia illa producere substantiam mineralem, in virtute tamen Solis, quia aiunt accidentia producere substantiam, in virtute tamen propriæ substãtiæ; ex his autem arguitur, iam admittitis in mineralib. virtutem Solis cõmunicatam accidentibus, qua virtute accidentia producũt aurum, & admittitis etiam Solem esse secundùm præsentiam distãtem, ergo admittitis præsentiam virtualem sufficere ad agendũ absque præsentia existentiali; licet nãque non admittant solam virtutẽ substantialem Solis producere aurum, quia concurrunt accidentia, nihilominus hoc non impedit, immo magis expendit præsẽtiam virtualem Solis cõmunicatam accidentib. dicunt etiam substantiam, & si absentem, esse primã radicem, & remotam, & originariam producendi substantiam in absentia; alij dicunt esse causam proximam, & immediatam cum ipsis accidentibus, virtutem inquam ipsis communicatã: quidquid tamen sit, dicunt accidentia, in virtute Solis absentis producere substantiam, ergo admittunt, nolentes, Agens per virtutem agere indistans, & confiteri coguntur præsentiam virtutis esse sufficientem. quod patet amplius in accidentib. Eucharistiæ, quæ habere aiunt à substantia vim, cùm corrumpuntur, producendi substantiam, absente, vel corrupta prima substantia. esset aliud impugnationis medium, dicendo accidentia nullo pacto esse principia productiua substantiæ; sed quia hoc negant, & probare esset limites quęstionis transire, ideo dimittatur pro suo loco.

20 Arguitur insuper. Angelus potest Angelum distantem alloqui, ergo non

non est opus præsentialitate. antecedens probatur, quia homo potest homini distanti loqui. ergo magis Angelus. Respondent aliqui in tali angelica loquutione nihil in Angelo, cui Angelus loquitur causare, sed per quandam naturalem simpathiam vnus ab altero excitatur ad percipiendum id, quod alter manifestare intendit: sicq; addunt vnum respectu alterius non habere rationem Agentis ad passum, sed cognoscentis ad obiectum cognignitum. Verùm hoc consistere nequit: & in primis, licet haberet vnus ad alterum rationem solius obiecti, nihilominus necesse est etiam habeat rationem agentis ad passum, quia obiectum mittendo, & imprimendo speciem dicitur agere, & intellectus recipiendo dicitur pati, quia *intelligere est quoddã pati*, ait Arist. item si nihil reciperet non posset intelligere; insuper si vnus in alterum nil voluntariè, & ex mera intentione immitteret, non diceretur loqui, sed diceretur habere solã intellectionẽ obiecti: cùm tamẽ inter intellectionẽ, & loquutionem stet differãtia, & præcipuè circa hoc, quod liberè vnus alteri manifestare intendit conceptum suum, aliàs ablata hac conditione non se haberent vt loquentes, sed vt intelligens, & obiectum. Præterea, naturalis sympathia non est sine influxu, saltim naturali, qui tamen influxus postulat recipi in termino sympathiæ, seu in sympathiato, ergo non fit sine receptione, at vbi hęc interuenit, adest quoque ratio agentis, & passi. Angelus etiam animam intellectiuam alloquitur, & illuminat: at inter ea nulla est naturalis sympathia, cùm diuersæ sint speciei, & nihilominus agere in eam non posset, nisi illuminando, aliquid imprimeret, ex quo haberet rationem passi, & Agentis. Alij dicunt non posse absolutè distanti Angelo loqui: at id maximè vilificat perfectionem angelicam, conceditur .n. naturæ inferiori, vt homini distantem alloqui, non ergo est denegandum Angelo. quomodo autẽ fiat loquutio talis, de ea suo loco, pro nunc vero est necessario admittendus influxus aliquis, quisquis sit, & ita habebunt rationem Agentis, & passi in distans.

Angelus Angelum alloquitur indistantia

21 Solet etiam experimentis aliquib. comprobari, vt de imaginatione, de qua Auicen. lib. de anim. sect.4. ex Hippocrate tradit alterare membrum distans. & de fascinatione, da qua Aris. sect.20. problem. 34. docet imprimi, præcipuè virtute oculorum mulierum, alterando, & prauè afficiendo, præsertim tenella corpora puerorum, quantumuis distantium. ac de Basilisco, flatu suo homines inficiente, atq; infestãte, & necante auiculas, etiam distãtes, vt scribit Plin. l.8. c.31. & D. Isidor. l. 12. ethim. cap.4. de torpedine etiam habente virtutem immittendi torporem in manum Piscatoris distantem, & non in rete intermedium: atq; sub arena se abscondente, vt facilius insidias paret piscibus, quos à longe sub arena torpefaciens capit, & deglutit, ex Arist. lib.9. histor. cap.37. & de alijs penes eundem Plin.

Comprobatur experimentis de fascinatione, torpore, basilisco.

22 Verùm experimenta hæc non magni sunt roboris: ad omnia namque facilis est responsio, actiones has, & influxus prius recipi in ipsum mediũ, & inde in remotũ, licet recipi in medium non appareat, quia medium vel non est capax talis effectus, vel ob sui tenuitatem, vt aer, id non ostendit. Et ad id quidem de imaginatione, supponendum naturalem reperiri inter mẽbra, & sensus hominis sympathiam, atque correspondentiam, & maiorem quidem, quo perfectior est compositio: vnde stante imaginatione mouetur appetitus sensitiuus per excitationem humorum, & spirituum vitalium, qui commoti commouent corpus, & sensus: primum vero mobile est Cor, ex cuius excitatione excitantur reliqui sẽsus: igitur motio à fascinatione procedens, non fit immediatè in remotũ, sed per medium. non est vero putandum imaginationem vnius mouere imaginationem alterius, nisi excitatis appetitibus, mediantibus signis, & nutibus, quibus primo incipit moueri alterius appetitus sensitiuus, vt visus, auditus, vel alterius potentiæ sensus, vsquequo hic talis, cui imprimitur imaginabile, moueatur ad imaginandũ; etenim operatio sensus interioris oritur ex sensibus, ergo totam, siue in seipso, siue in ordine ad alium, fit per medium.

Imaginationis motus qualis.

23 Ad

Fascinatio qualiter fiat.

23 Ad illud de fascinatione, licet eam pleriq; negent, experientia tamen cogit, & ratio ad fascinationem admittendam; quæ etiam ad extremum procedit per media: quandoquidem ex odio, amore, passione prædominante, vel prauis, & pestiferis, ac venenatis humorib. existentibus in corpore, alteratur cor, & ex ipso prodeunt spiritus vitales sic pariter affecti, & effluũt vsq; ad oculos, qui ex oculis prodeũtes primo inficiunt aerem intermedium, vsquequo pertingant ad extremum, seu ad corpus pueri. de quibus Plin. l. 7. c. 2. Consimiliter de torpedine, de basilisco, & similibus, vt prius agant in medium: quòd si talis actio non appareat, id prouenit, quia non pateat ad sensum, cùm aer sit corpus tenue, nec ostẽdere ex se valeat talem affectionem, nisi per aliud corpus sibi vicinum id demonstretur, in quo possit recipi sensibiliter talis alteratio. Nec obstat torpedinem occultari sub limo; etenim vel non tota occultabitur, remanente saltem ore discooperto, ex quo possit vim torpendi afflare; vel vis, & efficacia eius vincet operimentum, itaut possit vltra transmeare fortè esset virtus eius; vel quid aliud, dummodo vincat obstaculum operimenti.

Torpedo eiusq; operatio.

24 Linquimus inquam, experientias istas, vt minus efficaces, contenti probationibus recensitis, & alijs, quibus huius sententię Authores eam conantur munire: vt sunt Auicen. l. de anim. sec. 4. c. 4. Hippocrates citatur pro eadem. Scot. in 1. d. 37. q. 1. Alex. Aprodis. 1. met. t. 18. Okam, Gabr. Lyc. Mayron. Bassol. in 1. d. 37 Fauent. in 1. disp. 52. ar. 2. 3. 4. 5. Rada 1. p. controu. 28. art. 2. Greg. de Valent. 1. p. disp. 1. q. 8. punc. 1. Vasquez 1. p. disp. 28. atq; etiam Molina, qui contrarius sibi, vbi primo loco defendit sententiam oppositam, & hanc nostram vocauit parum tutam in fide, vt q. 8. disp. 2. postea tamen expresè fassus est operationem nec in Deo, nec in spiritibus inferre eius præsentiam, sed præsentiam esse priorem, & independentem ab actione, & habere esse vbiq; ex immensitate suæ essentiæ, vt videre est ibid. d. 4.

ARTIC. IV.

Soluuntur argumenta pugnantia in oppositum.

1 Facile autem erit argumenta soluere ex dictis. Et ad primũ negatur antecedens absolutè de agente, vt agens est: agenti enim creato, limitato, & imperfecto id competit cũ non valeat virtute sua superare medium. & id, quod addit de identitate actionis cum agente, vt in Deo, iam constat ex supradictis responsio in cõfutatione opin. non autem agimus de actione, seu productione ad intra, sed ad creaturas. & ad probationem, sufficit coniunctionem virtualem intercedere inter vtrumq; vel sufficit proportio inter ambo, potest autem haberi actio si vnum alteri proportionetur, quod quidem fieri potest etiam indistantia,

2 Ad secundum nil poterit obstare, etenim sententiam nostram probat: quia omne agens aut immediatè agit ex infinita virtute eius, seu ex vicinitate ad passum, & huiusmodi est Deus, qui præsens est actioni ob suæ immensitatem existentiæ: aut est agẽs mediatum, mediatione procedente ex imperfectione; & finitudine virtutis suæ, & sic operari non poterit immediatè: ex hoc autem argumento cõcludit penes agens creatum, perfectionẽ suæ virtutis ad mixtam imperfectioni, & limitationi esse causam, vt non possit vltra se extendi indistans: & penes Increatum, rationem præsentiæ non esse operationem, sed immensitatem. Ad confirmationem diximus Aristotelem intendere præsentiam virtualẽ, seu sufficere sibi proportionem inter agens, & passum, quæ correspondeat loco pręsentiæ existentialis; etenim loquendo de præsentia existentiæ non est per se verum, cùm fallat in multis, ergo per se sufficit proporsio, & simultas virtutis.

3 Ad tertium supposito Deũ velle aulam conseruare, opus quidem est sibi sit præsens: at necessitas non pendet

det ex operatione conseruandi, sed aliunde, quia cùm cuncta loca repleat, & sit intimè in nobis, præsens quoq; erit cuicunque rei existenti, præsentia proueniente ab immensitate, & ideo *non longe est ab vnoquoq; nostrum.* si tamen nô esset in aula, posset etiam eã côseruare operãdo in distãs, sicut agit in distans agens limitatum, & creatum; non enim est inferioris virtutis ad illud.

4 Ad aliud dicendum, quod de facto non est præsens absque operatione: non enim est præsens Deus veluti creatura, quia creatura præsens alicui solet esse absque eo, quod aliquid ibi producat: Dei autem præsentia nõn est inanis, nam conseruat, & operatur circa id, circa quod est præsens, ait.n. Apost. *non longe est ab vnoquoque nostrum*, & subdit id, quod diximus de operatione, *in ipso enim viuimus, mouemur, & sumus*: hæc quidem procedunt de facto, vt vbicunque sit semper operetur: at de se, & secundùm rationes præcisas existentiæ, & operationis loquendo, potest vnum ab altero separi, itaut non implicet esse præsentem, absq; eo, quod aliquid operetur: sicut .n. potest operari, absque eo, quod sit præsens, ita præsens esse poterit absq; operatione: & cùm dicitur, fore præsentem, & creaturam simul fore, & nô fore, dicendum negari sequelam: Deus .n. quantum esset ex se, esset præsens, & creatura quatenus ens, esset in suo esse, seu haberet esse: at implicatio aliunde proueniret, quia procederet ex parte creaturæ, quia quatenus est effectus pendẽs nedum in fieri, verum etiam in conseruari à Deo, oporteret vt circa eã continuo operaretur Deus conseruando; igitur hinc necessitas operationis diuinæ, iuncta præsentialitate. Cæterum præscindendo à tali dependentia actuali creaturæ à Deo, & contemplando absolutè præsentiam agentis, vna cum passo, nulla est implicantia, vt Dei præsentia haberi posset, facta suppositione, absq; operatione: quod apparet euidentius in creaturis, præcipuè quando effectus pendebat à suo agente solùm in fieri, & nô in conseruari, si namque postmodum idem agẽs fieret ei præsens, nihil operaretur, & ita haberetur præsentia absque operatione: patet in Domificatore, cuius præsentia tempore ædificij erat coniuncta cum operatione, quia ædificabat, & effectus pendebat in fieri: quod si post completionem fiat iterum ei præsens, siquidem nil desit cõplemento, præsentia sua nullam experiretur operationem. ergo non quia Deus est præsens, ideo necesse est, vt operetur, cum possint ista duo ex se considerata ad inuicem secerni, sed necessitas, stante præsentia, necessitas, inquam operationis, erit materialis solummodo pendens ex creatura, quæ vult conseruari.

Præsentia Dei ad creaturas ex parte cuius erit necessaria?

5 Ad illud de Angelo, negamus per operationem incipere esse in loco, vt in Angelorum materia discutietur, & similiter de Deo: nisi quod, Deus vbicunq; operatur de facto est, non sic Angelus, qui non semper, etiã de facto, est vbi operatur.

Angeli nõ per operationem in loco.

6 Ad id de corpore dicimus non eam esse rationem præcisam absentiæ, sed prouenire aliunde, quia habens tantam virtutem, intra sphæram actiuitatis suæ potest agere in remotum: licet quantitas sit præcisa ratio solius negationis penetrabilitatis, & per cõsequens quantitas non erit ratio distantiæ, sed ratio impediens penetrationem: defectus quantitatis in spiritibus nec erit ratio præsentiæ necessario, sed erit ratio penetrationis, etenim operari poterunt non præsentes: insuper falsum est quantitatem esse rationem impeditiuam præsentiæ, impedit.n. solùm intimitatem: non igitur ratio spiritus infert necessario præsẽtiam, licet inferat potentiam penetratiuam quando erunt præsentes, si voluerint penetrari.

Præsentiã an impediat quantitas.

7 Ad Scripturæ, & Patrum authoritates sit prima responsio nô esse omnes loquutiones Patrum, & Scripturæ deductiuas illationis, & consequentiæ formalis, sæpè.n. sæpius sunt materiales: quod multum proficit, pro rudibus, vt facilius capiant profunditatem Scripturæ; igitur ex operatione Dei, Patres, & Scripturæ inferentes eius præsentialitatem, non intendunt inferre consequentia formali, sed materiali: & hic est vnus ex arguendi, & respõdendi modis, assignatis ab Arist. de cõse-

Exponuntur Patres, & Scriptura.

sequentia formali, aut materiali. Respondemus secúdò Scripturam, & Patres recurrere ad operationes Dei, ad ostendendam ipsius præsentiam propter rudes, & simplices, etenim cũ Deus sit spiritus, nec videatur, difficile quidẽ esset noscere eius præsentiam, nisi recurramus ad eius operationes: & sic docent Deum esse ibi, vbi operatur. tertio talis ostensio est habita solum à posteriori ex operatione, non à priori, cum Dei præsentia indemonstrabilis sit à priori. quarto dicimus talem probandi modum esse extrinsecum, & deductum ex concomitantibus, quæ probatio est à notioribus: exemplum, *est homo*, ergo *est miles accinctus gladio, & præliatur in bello*: consequentia est extrinseca, & materialis, quia solus homo gladio accingitur ad bellandum propriè, attamen ex intrinsecis non potest deduci, quia est falsa. Dicimus quintò D. Paul. præcipuè loquutum fuisse de cognitione Dei: cum namq; reperisset Athænis templum consecratum *ignoto Deo*, volens eos instruere, & facere deuenire in cognitionẽ Dei, quem ignorabant, & cui templum fuerat dedicatum, dixit, *quod ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis*: & docens quomodo possent eum cognoscere, dixit ipsũ creasse mundum, & omnia, quæ in eo sunt, & non habitare in templis manufactis, cum non indigeat aliquo, sed ipsum dare vitam, & inspirationem, & omnia, & concludendo dicit, *non longè est ab vnoquoq; nostrum*: quasi diceret, Deum, quem ignoratis, quia non potestis eum videre cum sit spiritus, sciatis esse illum, qui operatur omnia, immo sciatis esse nobis vicinum, *non. n. longè est ab vnoquoq; nostrum*. igitur ad operationes recurrit D. Paul. vt his, tanquam notiorib. adduceret Athænienses ad cognoscendum Deum, quem ignorabant.

8 Ad illud psalmi: de multis agitur ibi, primo agitur de cognitione Dei erga nos, ita vt nihil ipsum lateat: & ideo dicit, *quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam*: per faciem autem intelligitur cognitio, inquit D. Greg. in Ezech. quasi diceret, non potero abscondi à facie tua, quia quocunq; iero me intueberis. Secundò agit de præsentia eiusdem Dei, dũ subdit, *si ascendero in cælum tu illic es*, quasi diceret, vbiq; es, & non potero esse absq; te. & deniq; mentio fit de operatione eiusdem Dei, seu de concursu continuato cum creaturis, veluti diceret, non potero fugere abs te, quia fugiendo tu mecum semper eris, immo idem bracchium tuum me deducet, *& deducet me dextera tua*: cum absq; cõcursu tuo nil agere potero. nihilominus omnis ex operatione illatio suæ præsentiæ erit materialis, ex intellectu autem, & expositione admodum consentanea Patrib. & Scripturis data ostenditur rationabilitas, & consentaneitas nostræ sententiæ ad catholicam fidem. ex quo notãda venit immodestia Molinæ, mordicè asserentis eam videri parum tutam in fide: equidem ipse solus sapiens, cũ minus in hoc sapiat, in quo tot viri celebres, & catholici diù elaborauerunt: quinimmo viri alioqui Illustres ex societate eadem, tali censura opinionem hanc minimè notauerũt, quin potius & laudauerint, & fuerint amplexati, vt Vasq. Greg. de Valent. &c. *Molina refellitur.*

9 Ad illud de immediatione, quidquid sit siuè immediatione suppositi concurrat, siuè minimè, sufficit dicere præsentiam suppositi sui in agendo nõ inferri consequentia formali ab actione, sed consequentia materiali aliundè ex immensitate.

10 Ad illud de vnione hypostatica dicendum non esse parem rationem inter vnionem Agẽtis, & passi, & vnionem naturæ, & suppositi, quia vnio hęc est vnio substãtiarum, & est vnio vnius constituti substantialis: quæ substantialis vnio non potest haberi absq; vera vnione substantiarum: quemadmodum vnio materiæ, & formæ est vnio substantialis, quia ordinata ad substantiam constituendam, licet de se sit relatio, & accidens: & non posset homo constitui in suo esse nisi verè materia applicaretur formæ: sic non possemus habere constitutum hoc, quod vocatur *Christus*, nisi verè applicaretur suppositum ad naturam, etenim vnio est terminatiuè substantialis, quia ad substantiam: licet exemplum de composito non currat vndequaq; cum in eo *Vnio hypostatica diuersa ab vnione Agentis ad passum.*

reperiantur imperfectiones formæ, & materiæ, informabilis, & informantis, cum similib. imperfectionibus: tamen ad id explanandum adducimus, quomodo etiã idipsum adduxit D. Athanas. in simb. *sicut anima rationalis, & caro vnus est homo, ita Deus, & homo, vnus est Christus.* vnitas autem Agentis ad passum est vnitas proportionis, vt alterum ad alterum sit in proportionata distantia, vt possit fieri actio: & hæc vnio sufficit: vel est vnio virtutis, qua mediante virtus Agentis iungi potest, & terminari ad passum: & hæc potest haberi absq; vnione substantię.

Actio non semper trãsit mediũ, sed virtus.

11 Ad illud de transitu concedatur sistendo pro nũc intra limites potentiæ ordinatæ Dei, quidquid sit de potentia absoluta, de quo in materia de Angelis. Dicimus autem primò nõ esse parem rationem de actione, & de subiecto mobili; siquidem mobile cũ ipsum idem debeat de extremo procedere ad extremum, ipsum idẽ oportet vt pertranseat omnia media, quia ipsum reperitur successiuè in omnib. vbi, & ita seruatur naturæ ordo in mobili, vt idẽ prius sit in parte vna, quàm altera, vsq; ad extremũ: at actio nõ est ea, quæ incipit ab extremo prodire, & transire inde per omnia vbi intermedia, quia dum fit accidens, sequeretur migrare de subiecto in subiectũ, vt de extremo ad mediũ, de vno vbi ad alia, & de istis vbi ad aliud extremum: sed est dicendum agens in distans virtute propria terminabili ad extremũ, producere actionem in extremo, non tamen transeuntem per medium. Virtus quidem trãsit per medium, & ibi operatur vbi inuenit subiectum dispositũ: dicimus secũdo, actionem motus ideo ab extremo transire per medium, quia subiectatur in mobili, seu terminatur in mobili, & consequenter transitum præberi & motui, & mobili successiuè per media: at productio subiectata in agente non mouetur, quia non mouetur agens ad extremum, seu non oportet ipsum moueri ad extremum, hinc non transit per media: terminatio etiam eiusdem actionis non subiectatur semper in medio, seu non est necesse vt subiectetur in medio, quia Sol non producit aurum in aere, sufficit verò subiectari in extremo, vbi aurum producitur, quod vt habet rationem extremi, ibi figitur, & non vltra mouetur, quia habet iam complementum, & finem sui motus, .s. actionem, seu auri productionem, ad quod aurum terminatur ipsa actio.

Sphera determinata Agenti.

12 Ad id de quacunque distantia, falsum concluditur posse agere in quãcunq; quia vnicuiq; est determinata sphæra suæ actiuitatis, ideoq; si potest agere in distãs, & remotum, id intelligitur de distanti, & remoto, non excedente sphæram actiuitatis.

Agẽs creatum nõ potest agere in extremũ dato intermedio vacuo, sic Deus.

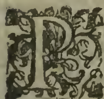
13 Et ad illud de vacuo dicendum non posse tali casu Agens creatũ agere, non quatenus agens est, nec quatenus requirat vicinitatem, sed quia agẽs creatum est, & imperfectum: cuius cõditio est, vt formam substantialem non imprimat, nisi prius disponat subiectũ: verùm quia dato vacuo non posset dispositio, v.g luminis, & caloris, atque consimilis generis recipi in extremo, quia nõ posset prius recipi in medium propter vacuum, ideo neq; posset substantialis forma in extremo recipi, est namq; imprẹparatum subiectum. si tamen Agens esset perfectissimum, & nõ indigeret tali ordine, posset præstare vtrumq; etiam dato vacuo, vt posset Deus ibi vtrumq; & dispositionẽ producere, & formam, quia de se non indiget hoc medio ad agendum: quo fit vt propter vniuersi ordinem, perfectionem, sympathiam, & similia supra recensita recurrendum sit vel ad vicinitatem, vel ad medium; quod enim est necessario medium causæ inferiori, nõ est necessario medium causæ superiori: igitur si Agens creatum postulat necessario continuationem medij cum extremis remouendo vacuum, talis necessitas non adueniet Deo Agenti superiori.

QVÆSTIO III.

Vtrum Deus sit extra Cęlum in spatijs imaginarijs.

ARTIC. I.

Assertur sẽtentia affirmans.

1 Ræcedens autem quæstio magis declaratur, & plenius deciditur ex quæsito pręsenti, quo postulatur vtrũ adeo sit immensus Deus, vt spatia etiam infinita imaginaria repleat: & dum nihil ibi de facto operatur, vtrum ibi sit præsens, vel antequam in ipsis imaginarijs spatijs mũdum produxerit, ibi fuerit pręsens immensitate sua: quod si concedatur, iam constabit operationem non esse causam præsentiæ: si negatum fuerit, constat illud idem, quia ibi fuit mũdum operatus, vbi non erat: quod argumentum fuit sub tali disiunctione efformatum à nobis artic. 5. & est validissimum contra Thomistas. quod verò attinet ad præsens dubiũ est sententia affirmans extra cælum ibi esse, & probari potest.

2 Negato ibi esse Deum sequeretur ipsum posse mutari, quod Deo inconuenit, quia immutabilis. prob. seq. posset Deus lapidem transferre à loco vero intra Orbem, in quo est, ad spatium imaginarium extra cælum: tunc autem mutaretur Deus, quia Deus sẽper est cum lapide vbicunq; sit, quandiu illum voluerit conseruare, sed prius erat cum lapide intra mundum in vero loco, nunc autem foret extra Mundum de nouo cum eodem lapide, ergo inde sequitur mutari Deum, nouum acquirendo locum, & spatium, in quo non erat prius. Confirmatur, quia posset beatus, qui in vltimo cælo existens est vicinior spatio illi imaginario, posset inquam brachium extra cęlum porrigere, ad quem motũ Deus concurret, fieretq; cum brachio in spatio nouo.

3 Præterea prius est esse præsentem, quam operari, nec per operationem habetur præsentia Agentis: operatus autem fuit mundi creationem in spatio imaginario, ergo prius aderat præsens. hoc argumentum conuincit negantes præsentialitatem pendere ex operatione.

4 Substantia spiritualis quo nobilior, eo sibi vendicat ampliorem sphæram præsentiæ, & actiuitatis: at Deus est infinitè excedens omnem Angelũ, ergo infinitam sibi adscribet præsentiæ sphæram: sed sphæra hæc mundialis, qua actu continetur, est minima respectu infinitæ nobilitatis suæ, ergo postulabit sphæram infinitam: non datur infinita sphæra spatij realis in actu, ergo dabitur supplementum à sphæra spatij imaginarij, ad complendam eius sphęram infinitam, spatia namque imaginaria sunt infinita. *Spatia imaginaria sũt infinita.*

5 Item constituat Deus duo corpora extra mundum, quorum alterum distet ab altero: necesse erit dicere Deum coexistere cum corporibus illis, atq; etiam cum spatio imaginario interiacente inter ea, sicq; erit in spatijs: necessitas probatur quoad secundam partem de coexistentia in spatio, quia si solum esset cum Petro hic, & Paulo ibi, à se inuicem distantibus, sequeretur Deum distare à seipso, ergo ne distet à seipso, erit quoq; in spatio imaginario intermedio: quod si de hoc con-

concedatur, concedi quoq; à simile conuenit de infinito spatio, quia non repugnat virtuti suæ, quæ est infinita.

6 Vlterius, non minus se habet immensitas ad omnia loca, quam æternitas ad omnia tempora. at æternitas coexistit, & coexistit infinito tempori imaginabili, ergo immensitas coexistet infinito spatio imaginario: maior clara est, quia fundatur super infinitate vtriusq; tum æternitatis amplexantis omnia tempora, tum immensitatis nõ respuentis singula loca. Confirmatur, propositio hæc, Deus semper fuit ante mundum; & semper erit, etiam si destrueret mundum, verissima est, ergo vera quoq; erit hæc, Deus ante mundum vbiq; fuit, & destructo mundo vbiq; erit: sed ly semper, denotat tempus imaginarium, ergo ly, vbiq; connotabit locum imaginabilem.

7 Alias negata tali coexistentia posset reperiri, vel saltem cogitari, aut desiderari ens aliquod, quod spatia illa repleat: sicq; illud foret ens perfectius, & immensius Deo: at *Deus est, quo maius, & perfectius cogitari non potest*, inquit D. Anselm.

8 Accedunt auctoritates Sanctorum. & primo D. August. apertissimè fauet huic sententię, libro. n. 11. de Ciu. Dei c. 5. ait, *Deum esse in infinito spatio, quod extra cælum quaqua versus protenditur, & extra mundum esse infinitũ spatium, in quo potest creare infinitos mundos*. idem August. l. 1. confess. c. 2. 3. & l. 7. c. 5. ait *Deum esse instar maris, & mundum instar spongiæ, quam penetret aqua maris*, & Deus penetrando intima quæq; mundi dicatur & intra mũdum esse, & extra mundum, sicut maris aqua & intra spongiam est, & extra eã. & lib. de essentia diuinitatis inquit *extra omnia esse, sed non exclusum, & intra omnia, sed non inclusum*. Diuus Bernar. serm. de triplici cohærentia interrogauit, *vbi est?* sed statim petitionem corrigens subdit, *quid dixi miser? sed vbi non est? altior cælo, profundior inferno, latior terra, mari diffusior, vbiq; est, nusquam est, quia neq; abest vlli, nec vllo capitur loco*. D. Hilar. exponẽs illud, *cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum* ait lib. 1. de Trin. *vt in his Deus intra, & extra, & supereminens, & internus, infusus, & circumfusus nosceretur*. D. quoq; Hieron. exponens illud Isai. 40. *qui tenet cælũ palmo, & terram pugillo* ait in c. 66. Isai. *ne arbitremur cælo, & terra Dei magnitudinem metiendam, ostenditur forinsecus, & intrinsecus, infusus, & circumfusus, dum & solio ambiente non concluditur, & pugillo cõcludit, ac palmo*. Athanas. in epist. Synod. Nicen. *in omnibus est secundum suam bonitatem, & potestatem, & extra omnia secundum suam propriam naturam*. Basilius magis vrget, cum doceat ibi esse, vbicunq; & quocunq; pertingit nostra cogitatio, possumus autem concipere spatia illa extra cęlum, verba eius sunt, *totũ quodcunq; noueris, & quocunq; spiritu tuo penetraueris, Deo plenum est*. homil. 16. in c. 1. Ioan.

9 Et confirmatur ex Scripturis, vt 3. Reg. 8. *cæli cælorũ te capere non possunt, quanto magis domus hæc, quã ædificaui*, Iob 2. *excelsior Cælo, profundior Inferno*. De Virgine canit Ecclesia, *quem totus non capit Orbis*. & in 11. de Ciu. August. 5. concludit, *vaniloquium est, quod Deus sit tantum intra mundum*. & idem Iob 22. *nonne cogitas quod Deus excelsior cælo sit, & super stellarum verticem sublimetur*. Deniq; Trismegistus interrogatus de loco determinato Dei, respondit, *eius centrum est vbiq; & circumferẽtia nusquam*. quasi diceret omnibi est, nec in solo Orbe inclusus. Citatur pro opinione hac D. Bonau. Alij autem sunt Caetan. Ioann. 12. Maior 1. d. 37. q. 1. Altisiodor. in sum. l. 1. c. 16. Ferrar. 8. phis. q. 4. Conimbric. ibid Citantur & alij, attamen quia optimo sensu loquutos fuisse percipi potest, licet in modo loquendi stet æquiuocatio, eos reticeo, insinuans quale iudicium de ijsdem auctorib. atq; de ijs, qui pro contraria afferuntur, fiendum foret, sicut de ipsamet quæstione, vt in artic. sequ.

10 Accedit pro sententia hac opinio Aristot. qui l. 1. cæl. c. 9. collocauit Deum extra cælum, Stoici etiam id ipsum sensere ex Tertull. aduers. gent. c. 40. atq; Plato in Phed. posuit beatos, & intelligentias extra cælum.

AR-

ARTIC. II.

Enodatur quæstio, & recõnciliantur sententiæ.

1 PVto autem circa rei veritatem discrepantes non esse Theologos, immo vnumquemq; sensum vnũ, ac eundem fuisse assequutum, quamuis in contraria videãtur abijsse: ratio autem contradictionis apparentis, atq; pugnæ procedit ex æquiuoca, & minus explicata loquutione eorum; siquidem res facilis est intellectu, & facilior ad decidi.

Loci, et locati conditiones. 2 Præmittimus conditiones competentes loco, & locatis, de quibuscunq; loquendo proportionaliter, & suo modo: locus namq; realis est realis superficies continens, vt Arist. tradit c. de loco. dicitq; relationem realem ad locatum: & addit conditiones alias positiuas, vt continere, cõseruare, producere, influere, cum cõditione etiam negatiua, vt destruere, dissipare, & similia. & ex parte locati mutuo insunt terminatiuè conditiones eædem, reddendo singula singulis, cum nempè locatum corporeum est, vel spirituale, vt vnicuiq; applicetur id, quod suapte natura potest recipere à loco absq; imperfectione, vt si conseruari, alterari, & destrui nequeat spiritib. competere à loco, saltem sine terminus relationis realis, & definiantur à loco, & includantur in loco; si locatum sit corporale, conseruetur, alteretur, vel etiã destruatur à loco.

Termini ibi, hic, declarantur positiuè, & negatiuè. 3 Prẹmittimus insuper declarationem horum terminorum, *vbi, ibi, hic extra, intra, sẽmper, vicinus, distans.* quorum explicatio apprime est necessaria ad hanc litem: igitur omnia hæc sumi possunt vel positiuè, vel negatiuè: primo modo censenda sunt esse veras, ac positiuas, realesq; differentias loci, atq; temporis: quod in eo cõsistit, vt postulent verum tempus, realem locũ, mutuam relationem realem locati ad locum, & è conuerso, atque relationẽ reciprocam à parte rei, mensurati ad mensuram: quo sensu vera est locutio ista, ego sum hic, scribo nunc; circumscribor hoc situ, referor ad hoc tẽpus: & ita conditiones hæ, seu differentiæ istæ locales, & temporales, erunt vera entia positiua: quæ vltra requirunt positiua extrema, realem commensurationem, absolutã entitatem, realèmq; & mutuum modum referendi. secundo modo negatiua sunt, ac propterea abstrahunt à realitate veri loci, veri situs, deficiunt à veritate realis mensuræ; deest quoq; ipsis mutua, realisq; correspondentia, & referentia extremorum, quæ singula, & omnia, cum similibus reddunt positiones illas, atq; loci, temporisue differentias, inanes, futiles, non veras, non positiuas: sed prorsus omnino negatiuas. Hinc fit vt consimilis inde resultet loquendi modus: vt differentia hæc localis, *hic, ibi,* si demus vacuum inter Lunam, & Terram; explicanda sit negatiuè: vt stante Petro, & Paulo in vacuo, vera sit ista locutio, Petrus est hic, & Paulus ibi, vera inquam negatiuè, idest, ideo Petrus dicitur esse hic, quia non est alibi, & ideo Paulus dicitur ibi, quia non hic. igitur, *hic, & ibi,* se tenent negatiuè. prob. quia locus non est positiuus, sed vacuus, ergo consimiliter differentiæ locales, *hic, & ibi,* non erunt positiuæ, sed negatiuæ. Et hinc sequitur loquutionem hanc similiter interpretãdam; Petrus, *hic,* in vacuo, distat à Paulo, *ibi,* in vacuo: vel Petrus, *hic,* in vacuo est vicinus Paulo, *ibi,* in eodem vacuo: est namq; loquutio negatiua, vt sensus sit, Petrus distat à Paulo, solùm negatiuè, & est Paulo vicinus, solùm negatiuè: estq; sensus, vnum distare, idest vnũ non esse cum alio: & vnum in tantum esse cum alio, inquantum non distat ab eo; etenim negata repletione, dato vacuo, omnes locales differentiæ erunt negatiuæ.

4 Dices esse distantiam realem, quia Luna, & Terra, inter quæ esset vacuum sunt termini reales. Respondeo, distantiam nedum sumendam esse ex extremis, verùm ex parte medij intercepti: quod si ad sola extrema recurras, erit quidem distantia hæc realis; verum quia non complete sumitur, & adæquatè sic distantia, quia requirit intercapedinem medij realis, ideo ne- *Distantia rerum existentium in vacuo verũ appellanda realis.*

gato

gato medio remanebit distantia imaginaria,& negatiua: quod si concedas distantiam esse realem, appellabitur realis inadæquatè:seu realis fundamétaliter, quia fundamenta sunt realia: non formaliter,quoniam medium non est reale.

Intra, & extra, positiuè, & negatiuè.

5 Consimiliter discurrendum de cæteris positionibus, *intra*, & *extra*: vt dicantur intra vacuum consistere negatiuè, eò quod non sunt extra vacuũ: & pariformiter discurrendum de differentijs temporis, quod tempus si verum est,& reale,differentiæ quoque suæ erunt positiuæ, & reales: si imaginarium,& fictitium, erunt negatiuæ,& imaginariæ. hinc ante mundum,& ante reale tempus, propositio hæc vera fuit *negatiuè* in ordine ad tempus fictitium,vt Deus ante mundum, & ante tempus semper fuit,est autẽ sensus, semper fuit, quia nusquã desijt habere esse,& ita ly, *semper*, sumitur negatiuè in ordine,inquam ad tempus,quia non fuit tempus verum ante mundum:positiuè tamen sumi poterit si comparetur ad æternitatem, & sic Deus semper positiuè fuit ante tempus, quia semper fuit in vera,& positiua, ac reali mensura suæ æternitatis.sic denique ly, *extra*, sumendum negatiuè, si spatium foret negatiuum, vt Deus est extra mundum, negatiuè, quia extraneitas illa respectu negatiui spatij est negatiua, respectu quidem Dei est positiua,quia Deus est positiuus; at respectu spatij negatiua, quia spatium negatiuum.

Spatia imaginaria nihil sunt.

6 His præmissis dicimus primo, spatia ista extra cęlum nihil sunt, sed sola imaginatione consistunt, & sunt solùm figmenta,& fictio in rebus, probatur, si sunt aliquid, aut substantia, aut quantitas,qualitas,aut relatio:nullum istorum sunt, ergo nihil: non substantia,qua aut creata, aut increata, non primũ, quia nec Anima,nec Corpus,nec Spiritus; non secundum, quia non Deus,non quantitas, deficit enim substantia, in qua subiectetur, aliàs sine subiecto erit miraculosè,& peto ad quid deseruiet id miraculũ extra mũdum, non qualitas, non relatio, deficiente fundamento: item & concesso esse vera entia, ad quid deseruient extra cęlum? aliàs reperiretur Mundus alter, & insuper de altero tertio mundo quæri posset, quia extra secundum mũdum esset quid aliud positiuum, sicut extra nostrum conceditur quid verum, & ita de illo concesso quæreretur an extra illum esset quid aliud, quod vtiq; concedi oporteret, quia concederetur esse nunc aliquid extra hunc mundum, ergo in infinitum quęrerem de aliquo remanente extra cõcessum. & sic coincideremus cum ponentibus infinitos mundos, ergo nihil sunt spatia illa: insuper si aliquid esset, aut essent ens reale, aut rationis, non primum, ergo remanet secundum, at hoc nihil est à parte rei.

7 Dicerent non esse omnino nihil,sed priuationem, nempè corporis; potest enim repleri corpore, sicut ante creationem Mundi potentiam habebant replendi, quæ potentia per repletionẽ mundi fuit euacuata. sed falsum hoc: quia priuatio est negatio in subiecto apto nato, ergo requirit positiuum subiectum,super quo fundetur priuatio,at ibi nihil reale est,ergo nec adest subiectum priuationis, & consequenter non erit ibi priuatio. hinc rationabiliter Arist. 1. de cęl. cap. 9. ait, *extra cœlum non esse locum*; *neq; vacuũ*; quia locus habet superficiem,& quantitatem realem, & vacuũ denotat, seù connotat extrema actu realia,quæ tamen careant repletione, vt si daretur circulus carens repletione: ibi autem deest quantitas, deest figura, rotunda, vel alterius generis carens repletione, ergo deficiente quantitate non aderit vacuum, quia supponit corpus replebile, nec aderit locus negata quantitate.

Obstatur.

Occurritur

Spatia imaginaria nõ dicunt priuationem corporis replentis.

8 Quid ergo erunt? dicendum esse loca imaginaria, in quibus non repugnat, potentia logica, produci aliquid.ergo melius explicantur per terminos non repugnantiæ, & potentiæ logicæ, quam per terminum priuationis; siquidem logica potentia est non repugnantia terminorum; quæ quidẽ nullum supponit esse actuale, seù non necessario illud præsupponit, proue præsupponunt cæteræ potentiæ physica, & metaphysica: sicq; mundus antequam omnino esset, erat in potentia logi-

Spatia imaginaria habent potẽtiam logicam ad repleri.

logica; sicut etiam ad quodcunq; esse & ad quamcunq; potentiam alteram, necesse est præcedat potentia logica, & non repugnantia ad essendum, & operandum; ergo istam potentiam habent spatia illa, seù loca illa imaginaria. Dixeris, potentia hæc est quid reale, & positiuum, ergo vel spatia erunt quoq; realia, quatenus sunt fundamẽta potentiæ realis, vel habebitur potentia sine subiecto. Respondeo, si loquamur de potentia ad operandum, potentia hæc subiectiuè erit realis in entibus possibilibus, quia vltra potẽtiam physicam, vel metaphysicã operatiuam est admittenda prius potentia logica, qua possit operari: & hæc ratione saltim subiecti potẽtialis, in quo erit, cẽsebitur realis, & si nõ sit subiectum actuale: si verò inspiciatur in ordine ad esse simpliciter, dicendũ est esse omnino quid negatiuum, quia idẽ est potentia ista, ac nõ repugnantia, igitur negatiua quoq; erit; & probatur, quia subiectata in subiecto reali in ordine ad operationem, non aliunde erit realis, nisi à subiecto reali, vel termino reali, cæterum ex se absolutè spectata est formaliter quid negatiuũ, ideoq; vocatur logica, idest, non repugnantia: vnde quia potentia in spatijs illis est potentia ad simpliciter esse, hinc est, vt nec subiectiuè sit realis, actualis, licet realis potentialis. nullo stante subiecto reali, nisi tamen voces realem terminatiuè, sed de hoc non discrepamus. quo fit vt remaneant in sola negatione spatia illa, cum additione tamen non repugnantiæ ad repleri.

Potentia logica an realis.

9 Dicimus secundò, si corpus, vel spiritus collocaretur in spatijs illis, posset moueri; & si duo essent ibi corpora, duoq; spiritus, dicerentur inuicẽ posse distare; de primo probatur, supponendo doctrinam allatam de motu in vacuo, successiuitatem motus posse prouenire vel ex diuisibilitate, & successiuitate medij, vel ex finita, & imperfecta potentia mobilis, vel ex resistentia mobilis ad mouens, vel deniq; ex distantia extremorum. stante autem vacuo non posset motus fieri ex successiuitate medij, quia nullum esset plenum medium, quam conditionem vti necessariam de facto, & via ordinaria expostulauit Philosophus ad successiuitatem motus: ergo hac negata fieri etiam posset aliunde, saltem ex limitata virtute mobilis, non valentis subito ab extremo fieri in extremo, tum etiam prouenirer ex ipsamet negatiua distantia eorundem extremorum; etenim verum est dicere extremum vnum non esse cum altero, ergo erit quoq; verum, vnum distare ab altero, sed distantia negatiua, negata repletione medij positiui, quæ est vna ex causis positiuis distantiæ terminorum. Hoc stante, sequitur, Corpus si poneretur extra Orbem moueri posse, & successiuitatem sui motus prouenire non ex medio positiuo, quoḋ non est, ergo prouenirer ex distantia negatiua vbi, & vbi, seu loci, & loci imaginarij, ita vt verè diceretur non esse hic, sed esse ibi per suum motum: exponendo *hic, & ibi* solùm negatiuè, vt supra, esset enim hic, quia non ibi, & esset ibi, quia non hic: vel distantia negatiua desumeretur, incompletè tamen ex parte vnius extremi realis, & alterius negatiui, vt si tangeret conuexum vltimæ sphæræ, & elongaretur ab illa, eundo ad spatia imaginaria, motus haberet terminum à quò, positiuum, & terminum ad quem, negatiuum, sicq; motus suus esset ex parte vnius termini positiuus, & distantia ratione termini eiusdẽ esset positiua: tñ ex termino altero esset negatiuus, & absolutè diceretur distare negatiuè, quia conclusio, & denominatio sequitur debiliorem partẽ, debilior autẽ est terminus negatiuus. hoc dixerim de corpore: quod etiam locum habet in spiritibus, quia militat eadem ratio distantiæ terminorum, eademq; ratio motus, & minus de vno, quàm de altero, quatenus concernimus motum. estq; terminorum distantia, & limitatio virtutis motiuæ ita causa successiuitatis motus in vno, quàm in altero.

Si corpus esset in spatio imaginario posset moueri: & si duo essent, posset vnum distare ab altero.

10 De secundo etiam perspicuum esse debet, & constat ex dictis, quòd duo spiritus, sicut duo corpora, si extra Orbem essent, distarent à se inuicẽ, at negatiuè. De corporibus concedit etiam Vasqu. sed negat de spiritib. dicitq; corpus ideo tunc à corpore posse

Si in spatijs imaginarijs essẽt duo spiritus, posset vnus distare ab altero contra Vasq.

ſe diſtare, quia inter corpus vnum, & aliud poſſet reperiri corpus alterum intermedium, quod eſſet cauſa diſtantiæ aliorum corporum: diſtant enim corpora illa ratione quantitatis: at de Angelis, ait, eſſe talis naturæ, vt inter vnum, & alterum nequeat vel intermedium corpus, & alter ſpiritus contineri, ideoq; vnum ab alio non poſſe diſtare. ſed hoc minimè apparet verum; etenim Angelus ab Angelo, vtpotè carens quantitate, & mole, diſtaret tamen diſtantia entitatiua, quia ſunt vera entia, & vnum nõ eſſet in alio. item ſecludatur quantitas à materia, quæritur an partes materiæ à ſe inuicem diſtarent, vtiq; diſtarent diſtantia entitatiua, licet non quantitatiua, quia gradus vnus materiæ non eſſet in alio, & pars vna non eſſet in alia. inſuper collocet ibi Deus duo indiuiſibilia puncta, vnũ longe ab alio, & in medio collocet pũctum alterum, diſtabũt illa duo, propter medium etiã indiuiſibile, ergo nõ ſola quãtitas molaris eſt ratio diſtantiæ. vel conſtituatur quantitas corporea, & extenſa inter illa duo pũcta, vtiq; diſtabunt, ergo nec quantitas molis inter Angelos impediet diſtantiam. Reſpondet diſp. 39. c. 3. num. 18. Angelos non eſſe indiuiſibiles eo modo, quo puncta, quæ poſitionem habẽt in quantitate, ſed eſſe indiuiſibiles ſpirituali modo, quia poſitionem non habent in quantitate, & ideo nec per quantitatem intermediam diſtare poſſe. ſed hæc euaſio nihil prodeſt, licet namq; non ſint ad modum pũctorum, nec quãtitati ſint addicti, nihilominus non habent exiſtentiam immenſam, vt Deus, qua omnibi eſſe poſſint, ideoq; vbi ſunt, diſtare dicuntur ab eo loco, ſaltẽ imaginario, vbi non ſunt: & multo magis, quo corpus aliquod, vel ſpiritus mediat, dicuntur inde ſumere maiorem cauſam diſtantiæ. immo ex corpore, vel ſpiritu intercepto in medio, diſtantia eorum erit poſitiua, & realis etiam ratione medij. probatur, quia corpus interceptum, ſeu ſpiritus interiacens inter duos Angelos eſt verũ ens poſitiuum, & reale, habet quoque rationem medij facientis poſitiuè diſtare, ergo medium interceptum erit reale, & poſitiuum, quo fit, vt etiam ex parte medij diſtarẽt vera diſtnatia poſitiua: licet autem ſpatium medium non eſſet reale, propter quod diſtantia non eſſet realis, cenſeretur tamen realis ex corpore reali, vel Angelo reali inter eos interiecto. Præterea partes ſpatij imaginarij non ſunt ſimul, nõ ſunt vnum, idemq; ſed conſequenter, & proportionaliter loquendo ad entitatem ſpatij partes diſtabunt ab inuicem, ſeu non erunt idem; & pars, quã imaginamur hic, non erit imaginanda illic, ſed ſeorſim vna ab altera, ne intelligatur inter eas penetratio: quæ omnia capienda ſunt negatiuè, vt diximus: vtimur autem his loquutionib. vt facilius explicemus conceptus: ergo dum Angelus vnus collocaretur in parte hac imaginarij ſpatij, non erit imaginandum Angelum alterum eſſe ibidem, ſed in parte ea, in qua mente noſtra ipſum collocauimus: maximè, quia conſimiliter veracius diſcurrimus de diſtantia eorundem, collocatorum in veris, partibus veri ſpatij, ex quo alterũ diſtare ab altero neceſſum foret, ergo proportionaliter loquẽdo de partibus imaginarijs, talem etiam ſitum imaginabilem ſeruabunt inter ſeipſos, talemq; habebunt diſtãtiam: & maximè id conuenit, quia ſolus Deus non diſtat à ſeipſo, cum immenſitate ſua ſit in omnibus partibus, etiam diſcontinuis, & ſi collocaretur extra cęlum in duobus locis, inter quę adeſſet vacuum, ſiue in orbe in duob. extremis, inter quæ interciperetur vacuitas, eſſet vbique & nõ diſtaret à ſe, quia immenſus replet omnia, & potẽtia infinita attingit cuncta. At Angeli non ſic, cùm igitur qui imaginatur eſſe hic, vel verè eſt hic, non eſt imaginandum eſſe ibi, præcipuè cum locus ille ſit extra ſuam ſphæram, ergo ſiue mediet verum ens materiale, aut ſpirituale, ſiue nihil mediet, vnus nõ erit in alio, ſed diſtabit ab alio: hoc etiam expoſtulat ordo rerum, vt euitetur confuſio, & appareat debita diſtinctio, ſeparatio, diuiſio, & fugiatur etiam penetratio.

11 Tertiò dicimus poſſe Deum in ſpatijs illis collocare ens aliquod, ſiuè illuc transferendo ex orbe, ſiuè illic creando: de ſecundò probatur ex facto

crea-

In spatijs imaginarijs potest Deus creare aliquid, siue illuc rē aliquam transferre.

creationis ipsius Orbis, qui fuit creatus ibi, vbi spatia erant imaginaria: & de primo consequenter infertur esse verum, quia potest transferri à Deo lapis in Orbe existens, illuc, vbi positus fuit orbis ipse: sed fuit orbis collocatus vbi erant spatia fictitia, ergo poterit pars eius illuc transferri à Deo: nulla tamen adesset differentia, nisi quod spatia, in quib. fuit positus orbis, de imaginarijs euenerunt, seu euaserũt realia, & ea, in quib. nunc collocaretur lapis, essent sola ab imaginatione pendentia.

Beatus vtrum protēdere possit brachiū extra cœlū ad spatia imagin.

12 Immo nedum diuina potentia poterit corpus aliquod ibi esse, sed etiam virtute naturali existimãt id fieri posse, vtpotè non implicabit beatum existentem in Empyreo brachium extendere posse extra cælum, sicq; foret in spatijs illis: an vero de hoc recurrẽdum sit ad miraculum, dicimus, primo vt fiat talis brachij protensio oportere diuidi cælum, quod an hucusq; factũ sit, verior est pars negatiua, quia loquutiones scripturæ de cęlorum apertione, sunt metaphoricæ, & mysterijs plenæ, vt ibi *cæli aperti sunt, & vox Patris intonuit*, & de Stephano, *video cælos apertos*, & de Messia, *vtinam disrumperes cælos, & descenderes*, quandoquidẽ cum inalterabiles sint, & incorruptibiles, fracturæ quoq; erunt incapaces: præcipuè in sententia dicentium materiam cælorum esse rationis alterius à materia nostra, vt illa inexpers sit, & incapax corruptionis. tum etiam in Schola dicentium, ipsos non recipere peregrinas impressiones. tum deniq; ex Iob dicẽte *cæli anei sunt*, quod currit in ordine ad Agẽs creatũ, & ad potentiã Dei ordinatã, nõ autẽ absolutã; tum quoq; quia de facto non experimur, neq; experti vsquam fuimus alterationem aliqualem eorum substantialem; & quæ futura erit tempore iudicij, erit solum accidentalis, in motu, & lumine, vt psal. 102. *ipsi peribunt*, nempè cæli, *& mutabis eos, & mutabuntur.* Lucæ 21. *cælum, & terra transibunt.* Eccles. 17. *quid lucidius sole, & hic deficiet.* 2. Petr. 3. *cæli magno impetu transibunt.* & apoc. 21. *vidi cælum nouum.* qualem alterationem substantialem, neq; (fiendam forè) cogimur asserere: licet namque natura sua corruptibiles forent, vt affirmat Chrisost. homil. 9. ad pop. Anth. Basil. homil. 1. in genes. Damasc. l. 2. fidei c. 6. Ambros. l. 1. exam. c. 6. cum antiquiorib. Philosophis, Platone in Tim. Anaxag. Democr. Cratill. Senec. Zen. nihilominus vrget vel opposita sententia Aristotelis l. 1. de cælo. c. 3. & l. 2. c. 1. & lib. ad Alex. cum cæteris peripateticis, vel etiam Dionys. 4. de diuin. nom. negantium suopte ingenio alterabiles: vel si hoc nõ cõuincit, cogit tamen præsumptio, quod Deus ad faciendum hoc non cõcurreret, & sic nõ concurreret cũ beato ad extensionem bracchij extra cælum: & si concurreret, vtiq; arbitrãdum esset ipsum acturum miraculum, non. n. finita potentia frãgere potest corpora illa, ergo opus esset miraculo, vt frangi posset, quia supra vires naturæ: vel daretur penetratio dimensionum ex miraculo: at peto ad quid miraculum illud? frustraneum esset, & inane, melius igitur cẽsendum non fore: quod si inconuenientia allata, fracturæ, & scissuræ non obstarent, posset vtiq; sine recursu ad miraculum porrigere brachium beatus naturaliter, & sic existimarunt nonnulli; verius tamen quod diximus, & Aristoteli, ac Theologis magis cõsentaneum. quidquid tamen sit, remanet superius nostrum assertum posse illuc transferri corpus reale.

13 Quæres autem, tale corpus, vel spiritus in quonam esse habebit? non in seipso, nec in loco, ergo id fieri nequibit: probatur primum, quia habere esse in se, est habere esse à se independenter, sicut Deus, qui est in se, & à se: creatura autem est necessario dependens. Confirmatur, quia esse in se, est nullo indigere ad conseruandum, connotat etiam necessitatem essendi, dum namq; nullo indiget, & habet esse, est ens necesse esse. secundum patet, quia cessante loco, non continetur in loco, nec erit in loco: præcipuè cùm loca illa non sint vera, & realia, sed imaginaria. sed respondetur negando, quòd habere esse in se, sit habere esse à se: & illud habere esse in se duplicem habet sensum, alterum positiuum, & negatiuum alterum. primus est, quo connotatur habere esse simpliciter, & abso-

Obstatur.

Occurritur

Lapis extra cęlum, quomodo, & in quo haberet esse.

absolutè, hoc enim est primo loco dicere, habere esse in se, ac habere esse: secundus est negatiuus, quod idem est, ac non habere esse in alio, tanquam in locante, & hoc verum est. vel secũdo, habere esse in se sumitur, vel quatenus non est in alio tanquam in conseruante, & dante esse, & influente virtutem, & necessaria ad esse, & ad agendum; vel esse in se, tanquam non in alio locante, circumscriptiuè, seu definitiuè, iuxta naturam existentis, vel potentis existere in loco: primus sensus est falsus, quia lapis extra cęlum haberet esse in Deo, tanquam in conseruante, & influente ad esse, & operationem eius, ideoq; non excludit dependentiam à prima causa: secundus sensus est verus, quia deficit locus.

Deus non est extra cęlum tanquam in loco.

14 Dicimus quarto, Deus non est extra cœlum, tanquam in loco, nec est ibi, tanquam immensitate sua replens loca imaginaria. probatur, Deus non est in nihilo: spatia illa nihil sunt, ergo non est ibi tanquam in loco. Præterea ibi nullus est verus locus, ergo nec erit ibi tanquam in loco: antecedens patet, quia nulla est ibi entitas positiua, quæ constituat locum. item replere, est connotare adesse alicubi extrema realia, quæ tamen sint vacua: at extra cęlum non sunt extrema ista continẽtia vacuum: antecedens patet, quia replebilia oportet sint vera extrema, vt arca replebilis auro, & figura quadrata, vel circularis replebilis suo corpore: minor prob. quia ibi nulla adest figura habens positiua extrema, inter quæ intercipiatur vacuum, non enim ibi adest circulus, non quadratus, non triangulus, non similia, quæ realib. cõstent extremis, & intus sint vacua, ergo nulla fienda repletio à diuina immensitate, itaut cogatur ibi adesse Deus, vt ea repleat, quandoquidem non sunt.

Cõuexum vlt. sphæræ non habet rationẽ loci continẽtis.

15 Dices adesse superficiem conuexam vltimæ sphæræ, supra quam tamen recipiuntur vacua imaginaria, ergo adest reale extremum. Respond. concedimus adesse extremum hoc, sed vnicum est, & singulare: ad faciendam autem repletionem oportet constituere non vnicum, sed plura extrema cõtinentia, quæ extrema debeant habere rationem occlusiuam, saltem ex parte, si non ex toto: sola enim linea non sufficit ad ponendum fundamentum repletionis: sed vel requiritur vt linea ipsa sit circularis, vel semicirculus, vel formet triangulum, quadratum, vel aliam quamcunque figuram, vt sic dicatur posse repleri; debet namq; habere terminos, quibus possit vacuum intercipi, & repletio intercludi: nam linea recta non poterit vocari vacua, nec plena, ergo opus est vel sit circulus, vel semidiameter, vel figura altera, cui cõpetat cõtinere, vel posse continere, aut repleri. vel si erit semicirculus, ex parte quidem concaui erit corpus aptum ad vacuum, vel ad plenum, non verò ex parte conuexi: sic autem accidit ad vltimã sphærã, vbi circulus eiusdem sphæræ apparet contiguus spatijs imaginarijs, at quia circulus ille est conuexus, ideo non est aptus natus repleri, quia non habet rationem continentis, qualem haberet si esset concauus, prout concaua pars eiusdẽ sphæræ verè repletur, & verè continet Angelos, & Animas beatas: igitur si Deus existeret in conuexo cæli, non repleret illud, non enim habet rationẽ continẽtis: nec etiam rationem vacui, tùm quia supra cęlum nec vacuũ, nec locum admisit Aristot. tùm etiam quia opposita habent fieri circa idem, ibi autem non est corpus continens, ergo non est vacuum, quia vacuum est in corpore vacuo. Denique Deus existens extra cęlum nullam relationem haberet ad loca illa, nec etiam rationis, desumendo occasionem à fundamentali, & reali loco. dixi sic, quia iam scimus duplici modo relationem rationis localem competere posse Deo; vel quia existente eo in vero loco, resultat in eo relatio rationis, occasione loci: vel etiam, quia & si in nullo existeret loco, posset tamen intellectus virtute concipi in ipso relatio hæc rationis, solùm pendens ab intellectu, nulla tamen desumpta occasione à loco, quia non esset. dum igitur ibi nullus locus, nulla in Deo relatio ad locũ occasionata à loco: nisi confingas ope intellectus, desumpta occasione à loco solùm imaginabili, vt à spatijs, quæ etiã erit rationis, & adæquatè, & mutuo

Extra cęlũ nec est locus, nec vacuum.

Dei ad spatia imaginaria nulla relatio.

tuo esset rationis, tùm ex parte Dei, tùm ex parte spatij, quod est ens rationis: quæ tamen inadæquatè est rationis, quandiu in loco existit reali, existente reali relatione ex parte loci, & ex parte Dei, rationis.

16 Et hoc nostrum assertum confirmat D. August. l. 2. de serm. Dom. in mont. cap. 9. dicens, *vbique pręsens est, non locorum spatijs, sed maiestate præsentiæ*. & clarius in 11. de Ciuit. Dei c. 5. vbi ait, *inanes esse hominum cogitationes, quibus infinita imaginantur spatia extra mundum*. & Bernard. lib. 5. de considerat. *non est quod vltra quæras vbi erat antequam mundus fieret, cum præter ipsum nihil erat*. & idem Aug. ibid. *inaniter homines cogitare præterita tempora vacationis Dei, cùm uullum tempus sit ante mundum*. negat autem tempus, negat & locum. & in hunc sẽsum loquũtur Doctores negantes Dei præsentiam extra cęlum; non enim esset ibi tanquam in loco, nec relationẽ realem terminaret realis loci, nec diceretur replere locum talem: quæ omnia præsupponunt locum realem, verum, & positiuum, cùm sufficientia sint loca illa imaginaria, vt de eis tales possint enunciari veritates, atque dici actualiter repleri ab aliquo contento; non enim loca illa sunt vera, ergo non habent rationem loci repleti: eo maximè quod ibi non adest corpus verè replens &c.

Ante Orbis creationẽ Deus non erat in spatijs imaginarijs.

17 Dicendum vltimo, Deum ante mundi productionem, sicut post mundi deficientiam, si ipsum annihilaret, non erat in spatijs imaginarijs, nec foret in ijsdem: sed erat in semetipso, nulla relatione dicente ad locum. hoc remanet probatum ex dictis: non. n. est in nihilo, spatia fuere, & sunt nihil: non erat in loco, cum non fuerint vera entia, ergo remanet vt fuerit ante mundum in semetipso. & nunc quoq; dicatur non esse ibi, quia ibi nihil est, & non est locus, esse autem alicubi est in se fundare, & terminare relationem ad locum, ibi nulla reperitur ad Deum relatio, nihil ergo terminat, nec ad aliquid refertur. item nihil ibi producit, nihil cõseruat, nullam experitur ibi operationem, igitur ibi non est. quo fit vt ante mundum respectu ad talia spatia, diceretur non in spatijs fuisse, sed in seipso, & nunc respectu ad spatia eadem, non dicatur in illis esse, sed in solo seipso. hæc est verior, & expressa sententia Patrum; Augustinus. n. in psal. 122. quęrit, dicens, *antequam faceret Deus cælum, & terram vbi habitabat?* respõdet. *in se habitabat Deus, apud se habitabat*: & decidens quæstionem de præsenti, vtrum nunc habitet in spatijs eisdem? respondet, *apud se est Deus*. & idem contra Manich. c. 37. inquit, *si quis reprehendere velit illud Domini*, quod in Euangelio dictum est, *non iurabis per cælum, quoniam sedes Dei est, neq; per terram, quoniam scabellum est pedum eius; & hoc dicat, vbi erat Deus antequã esset cælum, & terra? nonne ignorãt vbi caput habeant, & tamen aliquid sibi videntur dicere*: & respondens quæsito, ait, in psal. 122. *apud seipsum habitabat, & in seipso est Deus*. & lib. de natura boni contra Manich. c. 3. subdit, *Deus supra omnem creaturæ modum est, supra omnem speciem supra omnem ordinem, nec spatijs locorũ supra est*. Diuus quoq; Basil. homil. 16. in c. 1. Ioann. ait, *vbi erat Verbum?* respondet, *non in loco*, at vbi erat? respondet, *apud Deum*. hoc est clarius testimonium non fuisse in spatijs, quæ nihil sunt. expressius autẽ Tertull. contra Prax. c. 5. *ante omnia Deus erat solus, & ipse sibi & mundus, & locus, & omnia*. quo ostendit Deum non eguisse loco, quia ipse sibi locus, quoniam erat in seipso. Ac deniq; confirmant de hac re duo carmina ab antiquis vsurpata, *dic vbi tunc esset, cum præter eum nihil esset?* Respondet Vates, *tunc vbi nunc, in se, quoniam sibi sufficit ipse*. & talis est etiam sensus omniũ Patrum, immo talis cæterorum Doctorum, præterquam eorum, qui multum spatijs tribuunt, & plus quam illis deberet conuenire.

Deus ante Mundu m vbinam erat?

Exponuntur Patres in oppositũ adducti.

18 Ad loquutiones Patrum, quibus ostenditur Deum esse intra, & extra, intelligendæ sunt, quatenus ostendere nituntur immensitatem, vt non intelligatur Deus claudi, & limitari intra mundum, sed super omnia excedere, & vt dicit Agust. *supra omnẽ modum, supra omnem speciem, supra omnẽ ordinem, à quo omnis modus, omnis ordo, omnis species*, vel vt ait Alens. *intra mũ-*

dum non inclusus, extra mundum non exclusus. & hæc profectò verior est, & rationabilior. quam defendit Scot. in 1.d.37.q.1. D.Bonau. ibid. art.2. q.2. Ricchard. Durand. Caprol. Carthus. Argentin. Bassol. Fauent. cæteriq; Scotistæ. cum Alensi 1.p.q.9.art.4. quibus adde ex recentiorib. Valentiam 1.p. disp.1.q.8.punct.2, Vasqu.1.p.disp.29. & Bann.q.8. art.2.

statur. 19 Dices hoc derogare immensitati Dei, non admittendo eum in spatijs imaginarijs, constaret namq; magis eius immensitas, maioremq; perfectionem ipsi tribueremus collocando in spatijs. *Occurritur.* Respondeo: id, quod nihil est, perfectum non est: quia entitas est fundametũ perfectionis: spatia nihil sunt, ex quo neq; perfecta erunt, & Deum spatijs inserendo, nullam ei perfectionem tribueremus, quia attribuendo spatia, attribuimus ei nihil. item non est Deus cupidus eius, quod non est, nec perfectionis, quæ non reperitur in rerum natura: hæc nec sunt, nec perfecta sunt: non.n. sunt in rerum natura. posse tamen esse in ijs, quando replebũtur veris corporibus, seu spiritibus, id quidem perfectionis est in actu primo, quæ demonstraretur in actu secundo, quando actualiter esset in spatijs iam repletis, vt nunc ostenditur, quia reperitur in loco, vbi erant spatia imaginaria, in quibus nunc est mundus: & hanc perfectionem procedentem ex immensitate admittimus in eo, quia potest esse in spatijs iam repletis, vt nunc est.

ARTIC. III.

Soluuntur rationes oppositæ sententiæ.

Molinæ responsio refellitur. 1 AD primam autem rationem ij qui asserunt verè esse in spatijs maginarijs absolutè negarent moueri Deum: oporteret.n. ad motum agendum vel quod ibi non esset, & de nouo inciperet esse, quo dato, aiũt moueri saltem per accidens; vel necesse esset, vt desineret esse in hoc orbe, in quo nunc est, quo sequeretur, desinendo esse hic, & eũdo ad spatia, fore mouendum. ex his est Molina, ex motu concludens præsentiam in spatijs. Cõfirmari autem potest magis argumentum, vt potest Deus totum vniuersum mouere motu recto versus extra cælũ, & in spatia imaginaria distantia ab ipso vltimo cælo extra: tunc inter mundum, & locum termini motus mediaret spatium vacuũ: hoc quidem in loco, vnde abscederet orbis, nõ esset per te Deus, esset autem in termino motus cum mundo, ergo acquirendo nouum vbi mutaretur. sunt qui respondeant vniuersum non posse motu hoc recto moueri, ne vrgeantur concedere Deũ moueri cũ ipso: quod si dixeris, potest Deus creare alterum mundum extra hunc, qui distaret ab hoc mundo, tunc acquiret nouum vbi in alio mundo, atq; moueretur, quia discretè transiret de hoc ad illum mundum, & non fieret in medio, quia nihil esset: respondent casum esse impossibilem, vt creet mũdum distantem ab isto, quin prius repleat corpore spatium illud intermedium: & si daretur spatium vacuum inter mundum hunc, & aliũ, tunc Deus moueretur de hoc ad illum, at necesse esset prius replere aliquo corpore spatium medium, & inde creare alterum mundum, ex quo nõ moueretur Deus, quia esset iam in hoc mundo, essent in spatio medio, essetq; in altero mundo. *An possit Deus esse pluribus mũdis præsens, vacuo inter eos intercepto.*

2 Verum prima responsio nõ soluit argumentum, nec cogit vt astruamus Dei præsentiam in spatijs; negato namq; esse in spatijs nec ex argumento, necessario sequitur in tali casu moueri: ad motum namq; verum, qui sit acquisitiuus, multa requirũtur, & præcipuè ad motum per accidens, de quo loquimur non.n. argumentum probat moueri per se, quod non intenditur de Deo, sed saltim per accidens: ad motũ, inquam, talem requiritur vt mobile sit definitiuè, vel circumscriptiuè, seu determinatè in tanto loco finito, iuxta virtutem suam, & non in vlteriori, qui sphæram suam excedat: insuper quod mouẽdo recipiat aliquid reale, vt realem quãtitatem motus in se subiectet, & vltra vt fundet, & terminet veram re- *Creãdo nouum mundum distãtẽ ab hoc, an Deus moueatur ad illum.*

relationem realem præsentiæ ad nouũ locum,& sui motus: vlterius, vt quod mouetur per accidens, sit in alio, vel tanquam forma in materia, vel tanquã pars in toto, vel tanquam accidens in subiecto, vel tanquam mouens ad mobile alligatum, vel tanquam quid coniunctum rei mobili, & similia. nullum istorum Deo competit, non.n.est loco determinato ita affixus, vt ille adęquet infinitam sphæram virtutis suæ, ita vt motu indigeat, & mutatione ad reperiẽdum locum extraneum, immo sicut entia omnia in se continet, itã& loca omnia: nec acquirit quid reale, nihil namq; reale de nouo acquirit Deus: nec realem adipiscitur relationem ex præsentia ad locum, cum ea sit solius rationis: nec est in mundo tanquam forma in materia, nec tanquam pars in toto, nec veluti accidens in subiecto, nec vt necessario alligatum ipsi mundo sub ratione mouentis, quia & si ipse moueat mundum, seu & si ipse mundum immediatè moueret, desistentib. ex placito volũtatis suę Angelis á motione cælorum, nihilominus non diceretur esse ita alligatus mobili, sicut Angelus, aut Quadriga, qui in determinata parte currus, vel sphæræ sunt affixi, & applicati, & nõ in tota sphæra, Deus enim est vbiq; nec deniq; tanquam quid accidens addictum rei mobili: sed adeo est in re mobili inclusus, vt extra illam non remaneat exclusus ex Alensi artic. præced. citato. ex his ergo, & similib. concernentibus ad verum motum, siue per se, siue per accidens, constat non moueri ad motum orbis.

Requisita ad motum.

3 Quod autem subijciebant alij non posse orbem motu recto moueri, ne diçatur cum eo moueri Deus, remanet explosum ex dictis: & quod addebant, non posse mundum distantem ab hoc creare, id profectò falsum, hoc namq; solum requireretur ad totius vtriusq; machinæ ordinẽ, & perfectionem accidentalem, ne daretur vacuum inter eas, ideoq; esset contiguatio, & communicatio: cæterum ex parte Dei non implicat; immo nunc potest annihilare totum aerem medium inter lunam, & terram, & conseruare mũdum, ergo id quod facere potest post creationẽ, potuit agere ante, vt dato, quod prius repleret spatia imaginaria, & inde crearet alterum mundum, poterit post creationem alterius mũdi eadem spatia repleta euacuare, & inania reddere: ergo euasio hæc futilis est ad negandum motum in Deo: sed dicatur, quod siue creet mundum alterum, contiguum mundo isti, siuè discretum, & distantem ab eo, spatijs vacuis interceptis, non tamen mutabitur per nouam præsentiam ad alterum mundum, tùm quia nihil reale de nouo acquiret, sed solam relationem rationis; tùm etiam ob rationes nuper assignatas. idem dicendum de lapide, & de brachio extento extra cęlum, quod ibi esset cum lapide, & brachio, sed non mutabitur, ob dicta.

Mundum vnum distantem ab altero põt creare Deus vacuo intercepto.

Contiguatio inferiorum ad superiora spectat per accidens.

4 Ad secundum negatur assumptũ, vt quæst. præced. probauimus, potest .n. agere in distans.

5 Ad tertium de sphæra: vtiq; omnis sphera respectu Dei immensi minima est: attamen suppleri nequit ab eo, quod non est, vt sunt spatia illa ficta, quia nihil sunt. immo dum sphæra mundi est quid verum, & reale, & quid minimum respectu Dei, minus suppleri poterit, & augeri ab ijs, quæ non sũt ens reale, vt spacia: quod si loquaris de supplemento imaginario, vt hoc modo suppleat, & hoc modo adaugeatur sphæra Dei, transeat: sed attendatur, quòd talis auctio non est realis, & vera, sed ficta ab intellectu: & si inde euaderet realis per eorum repletionem, adhuc finita erit, & inadæquata immẽsitati Dei.

6 Ad illud de distantia: corpora quidem á se inuicem distabunt, sed negatiuè, vt diximus artic. præced. quia medium est negatiuum: at Deus licet in locis existeret discontinuis, á seipso nõ distaret, cùm esset in ambobus: Verùm hæc ratio non sufficit ad negandum distare á seipso: quia corpus in duobus discontinuis locis positum pariformiter á seipso non distaret absolutè, & substantialiter, cum eadem essentia ipsius esset in ambobus: distaret tamẽ localiter, seù respectiuè, fundando in se varios respectus locales, vnde diceretur, quatenus est hic, in sensu composito, non est ibi; & quatenus hic, in sensu reduplicatiuo, distaret á se-

Creatura vt hic, vtrum distet á seipsa, vt alibi.

à semetipso, quatenus ibi: igitur multiplicaretur respectus, propter quos distaret, remanente non multiplicatâ sui essentia, ratione cuius à seipso non distaret: sed differentia reperitur inter corpus, seù spiritus creatos, & Deum; etenim creatum locabile dum realem relationem acquireret ad loca discreta, & discontinuata, seù distantia inter se, dicetur etiam distare per aliquid reale, & positiuum, licet relatiuum, vnde quatenus in hoc esset loco, diceretur carere aliquo reali, quatenus esset in alio loco, & è conuerso, nempe relatione reali ad talem locum: At Deus quatenus hic, non priuatur aliquo reali, ratione alterius loci, quia nil reale acquirit: vnde quatenus hic, non distaret à seipso quatenus ibi, quia idem Deus est hic, & ibi, & totum, quod habet hic, habet ibi, & stando hic, nihil deperdit de ibi: quæ omnia intelligēda sunt de entitate reali: quatenus enim hic, habet totam entitatem realem, quam ibi, & quatenus hic, non distat secundùm entitatem, quamcunque realem ab ibi: licet quatenus hic non habeat relationem rationis, quam habet ibi, & quatenus hic, dicitur distare distantia solùm rationis à seipso, quatenus ibi. patet ergo qua ratione verè non distet, tùm quia eadem sua essentia est hic, & ibi, tùm etiam, quia quatenus hic, habet totum reale, quod habet ibi, licet non habeat respectum rationis, quem habet ibi: Et si ex distantia hac rationis inferas distantiam absolutè, committitur fallacia à secundùm quid, ad simpliciter, quia distat secundùm rationē, sed non realiter; non quod habet respectum aliquem realem, & eundem hic, & ibi, cùm respectus realis non insurgat in Deo penes loca, & creaturas, sed quod eadem sua substantia realis, inalterata, & immutata realiter sit hic, & ibi.

Deus vt hic, vtrum distet à seipso, ut alibi.

7 Ad similitudinem de æternitate dicendum æternitati non coextitisse actualiter infinitum tempus imaginarium, quia coexistentia pro formali, est realis relatio, quæ postulat amborum terminorum coexistentium realitatē, spatia autem ante Mundum non fuere realia, ideo non coextiterunt; solùm verò habebat æternitas potentia ad coexistendum illis. quia fuerunt in potentia ad essendum realiter, sicut nunc sunt: & modo etiam æternitas eandē potentialem coexistentiā dicit ad possibilia, quæ tunc erant imaginaria: ita etiam de coexistentia immensitatis ad spatia.

Tēpus infinitū imaginariū nō coextitit actualiter æternitati, sicut nec loca imaginaria immensitati.

8 Ad confirmat. dicendum vt declarauimus, ly, *semper*, se tenere negatiuè ex parte temporis: ergo ly *semper*, aut sumitur tanquam passio æternitatis, aut tanquam passio veri temporis: primo modo verum est Deum ante mūdum semper fuisse, quia ab æterno fuit, si tamen sit differentia temporis, est falsum, cùm nullum extiterit tempus, nisi in imaginatione. ita ly, *vbiq;* si connotat differentiam veri loci, falsum est ante mundum, nullo existente loco; si tamen connotet immēsitatem in ordine ad ipsum Deum, verum est fuisse vbiq; ante mundum, quia erat in seipso, qui est amplior, quàm infinita vbi: atque etiam, quia tunc nil aliud erat nisi solus Deus, ideo existens in seipso, dicebatur esse vbiq; quia existebat in omni eo, quod erat, erat autem tunc ipse solus, ergo in se solo sic vbique & sicut tunc etiam ab æterno erant omnes personæ diuinæ, ita erat in eis, ob quod dicebatur esse in omnibus &c. sicut infra dicemus, quod si destrueret Mundum, & relinqueret vnicum solum lapidem, Deus diceretur in lapide esse, tanquam in vbique, quia nil aliud esset. Vel vt sup. attingimus, ly *semper*, & *vbi*, pro eo tunc ante mundum sumi negatiuè, vt dicebatur semper fuisse, quia nunquam defecit à suo esse: & vbiq; fuisse, quia non restrictus, non limitatus, sed immensus. vel deniq; de vbiq; potentiali.

Semper, et vbiq; variè explicantur.

9 Ad vltimum inconueniēs, quod alias reperiri poterit aliquod perfectius ens, quod spatia illa poterit replere, dicendum id nō posse fieri, quia extra nec locus est, nec vacuum ex Arist. sup. igitur à nullo agente, siue perfecto, siuè imperfecto poterunt repleri, cùm nihil sint, cùm verò ea fient spatia vera, & realia, iam non est quærendum extra Deum agens aliud perfectius, quod possit replere, quia Deus perfectissimus est; potens ea conseruare,

uare, & creaturis replere. Ad authoritatem Ansel. *Deus est, quo maius cogitari non potest*, intelligendum, *absq; contradictione*, sed cũ cõtradictione poterit cogitari de eo quid maius, posset enim intellectus concipere infinitos Deos, maiores nostro vero, ac infinito Deo, at conceptio hæc mendax esset, & falsa, inuoluens contradictionem, sic possum concipere aliquid Deo perfectius, quod repleat Mũdum, & spatia, quæ non sunt, at contradictio est: an verò creaturæ vnà cum Deo faciant aliquid maius, ac perfectius, dicetur in mater. perfectionum Dei.

Deus est quo maius cogitari nõ potest: exponitur.

Ad Patres.

10 Ad Patrum loca dicendum primo absolutè omnes ostendere intendisse Deum non coarctari, ac limitari in Mundo, eo modo, quo creatura; & ideo ad eius illimitationem, & immensitatem ostẽdam, dixere reperiri quoque extra Mundum: iuxta illud, *intra mundum non inclusus, extra mundum non exclusus*. & de spatio, quod apponunt extra cęlum, prout August. primo loco videtur dicere, non ait illud esse spatium reale, & actuale, sed imaginarium, quia concipimus ibi posse Deum mundum alium producere, sicut mundum creauit in spatijs illis, in quibus mundus nunc est: immo idem August. 11. de Ciu. c. 5. disputans contra Philosophos negantes mundum dum creatum in tempore, in quo illi aiebãt creatum ab æterno, aliàs Deus ęterno tempore fuisset otiosus, ex quo admittebant infinitum tempus imaginarium, quo præexisteret mundus, subdit ipse Aug. hinc sequi, debere quoq; admitti in infinita spatia, quam consequentiam de spatijs non assertiuè inferebat August. sed ex cõcessis ad hominem. ergo cùm alibi expressè admittit spatia: & partes eorum, in quib. creauit Orbẽ, ea vocabat ab intellectu conficta, nõ realia, sed imaginaria, erãt .n. loca potentialia, in quibus apponi potuerat mundus, sicut appositus est.

Ad illud de spõgia.

11 Et ad illud de spongia, sensus est, Deum esse in mũdo, & operari per intimum illapsum, sicut aqua maris intimè penetrat poros, & meatus ipsius spongiæ: & sicut de aqua maris, vltra eam, quæ intercipitur in spongia, superest quantitas maxima existens extra eandẽ spongiam, ita Deus est adeo immẽsus, vt & si intimè illabatur creaturæ, ac toti mundo, nihilominus non limitatur, nec definitur in mundo, sed etiam habebat esse in seipso ante, & extra mundum; & sicut mare ingreditur spongiam, & in se etiam continet eã, ita Deus sit intimè intra mundũ, & contineat illum, iuxta eiusdẽ August. verba 1. confess. c. 3. *an non opus habes, vt à quoquã continearis, qui cõtines omnia, quoniã quæ imples, continendo imples*. idem ad Trimegistũ.

Ad Patres.

12 Ad reliquos Patres vt superius, est respondendum: & cùm dicunt esse *extra*, nituntur ostendere non esse in mundo definitiuè, & circumscriptiuè: & cùm dicunt, *supra*, demonstrant eius eminentiã, influxum, ac potestatẽ: similiter cùm dicunt esse *forinsecus*, est sensus non constringi intra mundũ, vt nos: & ad Basil. dicendum loqui de rebus creatis, circa quas discurrendo per intellectum, & eas noscendo, concipere debemus in eis esse Deum, non autem de spatijs, in quibus, etiam si illa mente concipimus, non est Deus, vt ipsemet fatebatur sup. de Verbo, dicens, *vbi erat Verbum, non in loco, sed apud Deum*. vel si de spatijs conceptis loquitur, mens eius est, ibi esse in potentia, quatenus replebilia sunt, vel in ijs, quatenus sunt actu repleta, vt spatia præcedentia, mundo actu oppleta. De Trimegisto etiam, clarius constat eum non collocasse extra cęlũ, sed immensitatẽ extollendo, dixisse non capi centro, nec includi circunferentia, sed centro carere, atq; circunferentia. Cõsimiliter loquitur Ecclesia in Virgine, & scripturis, vt ostendat eius immensitatem non concludi, ac diffiniri loco.

Trimegistus.

Ad Philosophos.

13 Ad Philosophos autẽ, & ad Arist. dicẽdum extollere voluisse Dei perfectionem, & Intelligentiarum, dicens nõ decere ipsos collocari intra mundũ ad eum modũ, quo concludũtur corpora, sed extra cęlũ esse, nempe in sepisis, nõ definitos, nec circũscriptos à mundo. eodẽ sensu loquutos Stoicos, & Platonicos. vel ad placitũ D. Th. collocasse in extimo cęlo rõne actionis, alicuius perfectionis: sed quidiquid sit, si aliter senserint, quã catholicã Theologiã decet, nõ curãdũ de ipsis, Ethnici .n. sunt.

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

Vtrum immensitas posit communicari creaturæ.

Negāt aliqui.

1 N vero adeo sit Dei propria vbiquitas, vt communicari nequeat creaturæ discrepāt Doctores. & quidem sustinentes per Dei potentiam non posse collocari creaturam in locis pluribus simul, dicerent multo minus communicari sibi posse immensitatem. in specie autem negant fore possibilem communicationē istā ex recensiorib. Suar. de Trin. l. 2. c. 3. in fin. & Molin. q. 8. art. vlt. refertur etiam Vasq. in hanc sententiam ab aliquibus, sed immerito, nihil. n. de hoc Vasquez, sed modo ordinario, & de ordinaria lege loquitur, vt non competat corpori: & ratio quam affert, hoc non negat, de possibili saltem, ait. n. creaturam nō habere aptitudinem ad essēdum vbiq; quod est verum etiam in sententia Scoti, vt mox nos quoque expendemus.

Immēsitas potest communicari creaturæ.

2 Placet ergo nobis affirmatina sententia, qua statuitur Deum de sui potentia posse vbiquitatem, & immensitatem communicare creaturæ: quæ quidem rationabilior apparet, & magis diuinam extollit omnipotentiam. Suadetur autem breuibus, quia si quod esset inconueniens, sequeretur creaturam esse infinitam: immensam: independentemq; atq; omniscientem, cum ratione præsentiæ suæ vbiq; locorū posset infinita intueri, quæ fierent in vniuerso. At hæc inconuenientia minus obstant, vt denegare debeamus tale possibile.

Inconueniētia soluuntur.

3 Et quoad primum, cum duplicē habeamus infinitatem, intensiuam, & extensiuam alteram, non esset creatura infinita intensiuè, esset vero solum sic extensiuè, præcipuè sustinendo dari posse per Deum infinitam quantitatē in actu extensiuè: Verum hæc responsio non est bona, quia talis quantitas non diceretur esse immensa, nec in infinitis locis situata, sed esset in vno loco solum, & quidem in vnico infinito loco extensiuè: nam quantitati infinitę corresponderet locus infinitus: item quātitas hæc est vna, ergo in loco vno, non igitur in locis esset infinitis: confirmatur, quia partes, continuæ sunt, nec diuisæ, nec consequenter assignuntur separatis locis, atq; seorsim sumptis à toto infinito loco infinitæ extensiuæ, quantitatis; igitur ad infinitatem dicendum, primo negari forè sic in virtute infinitam, quia modus existendi immensiuè non esset sibi connatus, seu non haberetur à se, sed mendicatus ab alio, modus tamen vbiq; coexistendi infinitè ex se, atq; ex propria virtute, infinitatem connotat intensiuam. secundo, talis corporis infinitas esset solum extensiuè, non quidem ad modū quantitatis vnicæ infinitæ, vt est dictū, sed extensiuitas ista esset solummodo respectiua, quia participaret infinitos respectus ad infinita vbi: non autem implicat variari posteriora hæc, & respectus istos locales, inuariata entitate, & substantia fundamenti; vel tertio esset infinitas hæc solum extrinseca, nō intrinseca: hæc pro fundamento habet infinitatem virtutis, atq; connaturalem existendi modum immensiuè per immensitatem, & illa pro radice habet voluntatem diuinam, qua corpus idem coexistere faciat locis infinitis. *Ad illud de infinitate.*

4 Hinc ad consequentia inconuenientia, de immensitate, & independētia, dicendum forè immensam extrinsecè, & non ex intrinseca sui virtute. *Ad illud de immensitate.*

5 Et de independentia, negandum om-

Ad illud de indepēdentia. omnino forè independentem etiam extrinsecè, quia quouis modo consideretur sua immensitas, semper erit dependens, quia à Deo habebit, vt possit in locis admitti infinitis.

Omnisciētia potest communicari creaturæ à Deo. 6 Ad vltimum autem de omnisciētia, dicendum primo, quod omni scientia potest communicari puræ creaturæ, sicut iam de intellectu creato animæ Christi habemus: id autem non habebit à se, sed à Deo: secundo, non valeret intellectus creatus à se scire omnia, licet esset præsens omnibi, cū quia per plura essent difficillia intellectu, tum etiam quia, difficultate remota, minus redderetur aptus ad infinita naturaliter capessenda, distraheretur nanq; ex intellectione intentiori alicuius obiecti, quo minus promptus redderetur ad intellectionem alterius, & multo magis ad intellectionem infinitorū, vt dicitur, *plurib. intentus minor est ad singula sensus*: vel deniq; posset Deus impedire ne ea omnia sciret quib. esset præsens, sicut iam de facto impedit, & impediuit malos Angelos à cognitione multorum, quæ naturali vi poterant intueri, ex August. & Ambros. ergo hęc non impediunt, quo minus possit creaturæ tribui immensitas.

Probatur intentum. 7 Insuper nullum fieret præiudiciū diuinitati, infinitati, atq; Dei ipsius vnitati: quæ fortè possent obesse tali immensitati; siquidem non propter hoc destrueretur Dei vnitas, cum immensitatis communicatio non reddat, nec efficiat creaturam Deū. quo nec multiplicarentur Dij, nec Diuinitas rueret, habendo consortium, quia non resultarent, nec plura essent infinita, cùm ordo ad loca infinita non sit respectus infinitatis, sed immēsitatis: & licet immensitas intrinseca nō habeatur absq; interna infinitate, nihilominus immensitas creaturæ esset infinita extensiuè, ab alio, extrinsecè, atq; participatiuè, & ita non esset formaliter, & verè infinita.

Immēsitas intrinseca non potest cōmunicari, benè extrinseca. 8 Itaq; immensitas ab intrinseco pendens communicari nequit per absolutam potentiam, & de hac loquuntur Sancti, & Scripturæ arti. 1. præced. quæst. allatæ: extrinsecè autem fieri id non repugnat: tum etiam quia cōmunicari potest æternitas, vt dicemus in eius mat. potuit. n. mundus creari ab æterno, eadem vero adest ratio locorū, & temporum, æternitatis, atq; immensitatis. An autem id factum sit, de tempore quidem, seu æternitate constat non factum, cum de fide habeamus mundum creatum esse in tempore, vt gen. 1. & c. firmiter de sum. Trin. & fid. catt. de immensitate autem concedunt vbiquistæ, sed hi sunt hæretici: asserentes humanitatem Christi esse de facto vbiq; quia vt cōiuncta diuinitati Christi est, inquiunt, in locis omnibus, vbi est deitas Christi: quorum confutatio trāsfertur ad materiam de incarnatione. igitur censendum non factum, nec namq; comperimus necessum fuisse, vt factum fuerit, licet fieri sit possibile.

Ad immensitatē creatura non habet inclinationem naturalē, sed potentiā obediētialem. 9 Vnum notandum, quod in ordine ad immensitatem, non dicitur creatura habere naturalem inclinationem quia sequeretur ex propria natura debere habere illam, sicq; esset verè infinita intrinsecè, verè indepēdens, essetq; Deus; etenim soli Deo ab intrinseco competit, & necessario: habere autem dicenda est potentiam obedientialem ad immensitatem, qua potentia redditur prompta ad obediendum Deo v.g. volenti eam in infinitis locis collocare.

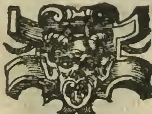
Argumēta soluuntur. 10 Quo fit, vt cessent argumenta, quib. nostra positio impugnatur. inquiunt. n. vbiquitas fundatur supra naturalem potentiam ad infinita vbi: ergo à natura competeret creaturæ esse vbiq; sicq; esset eius intrinseca perfectio, non externa. Respondemus, vbiquitas diuina pendet à sua diuina natura, seu inclinatione ad sic, & sic esse infinitè, & immensiuè; vbiquitas vero creaturæ pendet à non repugnantia, vel à potentia solum obedientiali: & vnaquæq; vbiquitas fundatur supra suam potentiam reddendo singula singulis.

Immēsitas & vbiquitas an sint idem. 11 Secundo vrgent, vbiquitas fundatur super immensitate, & hæc innititur potentiæ infinitæ, quo fit forè infinitam. Dicendum, vbiquitatem, & immensitatem in actu secundo esse vnum, idemq; esse. n. immensum in actu secūdo, est esse in omnibus locis, ergo esse immensum, & vbiq; sunt idem, igitur falsum, vnum fundari in alio: immo

vbiquitas etiam in actu primo, & in actu primo immensitas sunt similiter idem, quia ambo connotant facultatem, & potentiam respicientem loca infinita: ad min. cùm dicitur immensitatem fundari supra infinitam potentiã, quidquid sit modo de ordine isto, dicendum, inde sequi ex dictis, Deum fore infinitum intrinsecè, seù ab interno, & creaturam extrinsecè ab ipso Deo. Defendunt hanc sentent. Scot. in 4.disp.10.quæst.2.lit.K. Rad.4.par. quæst.8.art.1. Herrer.tr.1.disp.28.art. 4. cæteriq; discipuli. Roffens. lib.5.de Euchar. Gregor.de Valent.t.1, disp.1. q.4.punct.4.

Vbiquitatis necessitas non ex parte Dei, sed creaturæ indigẽtis præsentia Dei.

12 Vnum tandem aduertimus, quod esse vbique duo connotat, alterum quidem ex parte Dei, & ex parte locorum alterum: de primo loquendo non competit ei ita necessario, vt sine eo esse non possit, quasi opus sit, vt sit in omni loco; etenim ex parte sui nulla habetur essentialis perfectio ex actuali existentia in loco, nisi sola accidentalis; connotat autem perfectionẽ absolutam in eo, tantummodo in actu primo, quia id competere non potest intrinsecè, nisi enti infinito, perfecto, & immenso: aliunde tamen non est eius essentialis, & absoluta perfectio sic esse vbique, nam ab æterno nec fuit vbique, nec fuit vllibi, aliàs tunc priuatus, & carens fuisset perfectione absoluta, & essentiali: possetq; mundum destruere, nulla deperdita in eo perfectione, & gradu essentiali, cessaret autem in Deo solùm rationis respectus ad loca: De secundo verò non est necesse intelligere loca infinita, per esse *vbique*, quia de sui loquutione, vbique non denotat loca infinita, sed solùm connotat omnia, & singula loca, quæ sunt in mundo: quæ & finita sunt actu, & multo minora esse quoq; poterunt, quo fit, vt etiam ista finita loca comprehendantur sub propositione hac, *essendi vbique*, immo si duo vel tria sola loca essent in mundo, adhuc diceretur Deus esse vbique, sicq; etiam creatura in ijs existens, esset vbique; ratio, quia non essent alia, & ita per vbique comprehenduntur singula loca, quæ adsunt: immo amplius, & si vnicum esset frumenti granum, & nil vltra esset extra Deũ, adhuc propositio esset vera, Deus est vbique, quia esset in loco, qui est, non adesset autem locus alter, aut creatura alia, nisi solum granum, ergo ad vbiquitatem non requiritur infinitas. Ex parte etiam Dei quod sit vbiq; competit facta iam suppositione, nempe, quod dentur loca, quod mundus sit, & quod creaturæ habeant aliquod esse, in quo sit Deus: & hoc modo est ei competens esse vbiq; cæterum non competit vt absoluta perfectio, ac necessaria, in actu secundo, cùm præcipuè nostris locis non egeat, immo indigentia est ex parte creaturæ, vt sit secum Deus: sufficit autem sibi ipse, vt diximus. vnde quod sit Deus vbique nõ est necessitas ex parte Dei, sed ex parte creaturæ: dato nẽpe quod velit illabi in loca, & conseruare creaturas, si namque cessaret esse Deus in eis, ruerent ipsæ creaturę iuxta psalm.13. *Aperis tu manum tuã, & imples omne animal benedictione. Auertente te faciem tuam turbabuntur; auferes spiritum tuum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur.*

DIS-

DISPVTATIO DECIMA

De perfectione diuini esse in se.

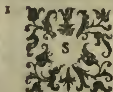
QVÆSTIO I:

Vtrum Deus sit omnium perfectissimus, contineatq; in se cęterorum perfectiones.

ARTIC. I.

Ostenditur Dei perfectio supra omnes.

Quinam negauerit perfectionem diuini esse.

1
Olũ ex Antiquiorib. & pauci quidem, diuinam negabant omnimodam perfectionẽ, & infinitã: hi fuere Pythagorici, atque etiam leucippus referente Arist. 12. met. te. 40. non tamen mirum fuit apud eos; siquidem consequenter discurrebant ad sua principia: fuit verò eorum mens, primum rerum omnium principium esse ens materiale, & quãtum: materia autem est ens de se vilissimum hinc consequenter trahere cogebantur imperfectionem ipsius primi principij Dei: est namque illa in potentia ad perfectionem formæ, immo ad infinitarum prope formarum numerum, vsquequo adæquetur appetitus eius à perfectissima forma, igitur hisce imperfectionibus inuoluebant Deum, quatenus primum Principium: quid verò hoc stultius, cùm hinc cogi debuerant, nedum imperfectissimum esse tribuere Deo, iuxta imperfectissimam conditionem materiæ, verùm prope nihil ipsum Deum collocare, cùm *materia sit prope nihil*, teste Aug. immo confringere cogebantur, & auferre totale esse à Deo, quia materia *de se non est ens* ex D. Tho. ergo relictis hisce delirijs ostendamus Dei perfectionem super omnia.

Ostenditur Dei perfectio ex parte finis.

2 Potest autem deduci ex multiplici capite: & primo ex ratione finis: siquidem cunctorum iam existentium finis, atq; præteritorum, necnon futurorum, aut possibilium est ipse Deus: & nedum est finis, sed vltimus finis: ergo est rerum omnium perfectissimus. antecedens patet, & prob. consequ. quia *finis habet rationem optimi*, teste Aristot. Cùm verò sit nedum finis, sed vltimus finis, magis ostẽditur eius perfectio; quia omnis finis habet rationẽ boni, vt præcipuè fines proximi, & nõ vltimi, vltra quos tamen reperitur finis vltimus, extra quem nullus alter: Deus autem non continetur præcisè in ratione proximi, sed vltro progreditur, quia habet rationem vltimi finis, extra quem nullus alter, ergo hinc eius supra omnes, perfectio. Confirmatur, quia ratio optimi, quam Arist. tribuit fini, non competit omni fini, sed solùm vltimo, proximo namq; & non vltimo conuenit sola ratio boni; & aliquatenus perfecti, Deo autem competit sub ratione vltimi, ergo sub ratione optimi, & consequenter ipse

est omniũ optimus, & perfectissimus. Insuper ipse ad nullum aliud ordinatur, tanquam ad finem, cùm sit ipse finis sui, & omnium, quo fit, vt sua perfectio à nullo fine dependeat, esset autem aliquid aliud perfectius ipso, si posset esse terminus suę ordinationis, ac dependentiæ, cætera verò sunt entia ad finem, & ipse ad nihil.

Deus vtrũ sit finis sui ipsius.

3 Dixeris, ipse quoque ordinatur ad seipsum, tanquam ad finem, est, nãq; sui finis, ergo vt ordinabilis, habet rationem minus perfecti, & vt terminus, vel finis suæ ordinabilitatis habebit rationem perfectioris. Respond. primo Deum esse finem sui, potius *negatiuè*, quàm *positiuè*, & est sensus, Deus habet se pro fine, quatenus non habet pro fine alium extra se: & hic est modus consuetus in Theologia, vt in explicatione independentiæ Dei, dicimus, Deus est à se, *negatiuè* quidem, quia non est ab alio: *positiuè* nequaquam, quia nil producit seipsum, & esset à seipso realiter distinctus, cùm distinctio saltim realis intercedat inter producẽs, & productum teste August. 1. de Trinit. sic etiam illa altera, Pater est à se, *negatiuè*, quia à nullo. ergo optima de fine quoque erit interpretatio, vt Deus sit finis sui, negatiuè, quia non ordinatur sub ratione finis ad alium. vel secundo, sumitur finis ibi fundamentaliter, non formaliter, finis namque formaliter tentus denotat respectum dependentiæ, & ordinabilitatis ad melius, seu terminum, à quibus tamen imperfectionib. abstrahit finis fundamentalis, & vt sic Deus est finis sui positiuè, fundamentalis quidem, quia seipso cõtentus est, & nullo indiget, formalis nequaquam, cùm non ordinetur.

Ex parte efficientiæ.

4 Potest vlterius deduci ex ratione efficientiæ: ipse est causa effectiua cæterorum, ergo perfectior cunctis. patet anteced. & prob. conseq. quia causa æquiuoca efficiens est perfectior effectu, Deus vt sic, efficit, non autem agit vniuocè extra: ergo continet perfectiones effectuum, & multo melius. At hæc probatio non valet, & primo falsum est æquiuocam causam esse perfectiorem effectu, namque Sol, & Cęli sunt imperfectiores homine. quod si dixeris, esse perfectiores in ratione causandi, cum causa vt causa sit perfectior effectu, vt effectus: sed hoc nihil est, etenim cùm quęrimus vtrum Deus ex capite efficientiæ sit perfectior cũctis, non quærimus absolutè de eo, prout efficiens est, nec quærimus an in ratione efficiendi excellat, etenim clarissimum id est, excellere semper causam vt causam, etiam creatã, supra effectũ creatum, vt effectus est: sed indiscriminatim petimus vtrum ex omni capite in efficiendo Deus excellat effectum, siuè dando esse, siuè continendo perfectionem effectus, siuè ampliori modo, & eminentiori eam amplectendo: ergo probatio de æquiuoca causa non valet: tum etiam, quia accidentia in sententia D. Tho. producunt substantiã, suntq; causa æquiuoca, sed imperfectiora effectu. Dices, igitur efficientia non demonstrat ipsius eminentiam supra effectum, quod Aristoteli aduersatur, cæterisq; Theologis, hinc sumẽtib. probationem præcipuam pro ostensione perfectionis Dei.

Causa æquiuoca ut sit perfectior effectu quid requiritur.

5 Dico hinc quidem posse sumi demonstrationem ad id suadendum, attamen alio modo debet formari ratio vt cõuincat, etenim vt formata est, minus conuincit: & quidem duo ostẽdunt Dei perfectionem super omnia ex parte efficientiæ, alterum est primitas, & totalitas causalitatis, alterum verò effectuum infinitas, saltem in potentia, quæ duo necessaria non inclusit ratio facta: & loquendo de primo, non poterit constare perfectio maior in causa, nisi constiterit eam esse causam omnino primam, Sol namq; & astra in causando, sub ratione, qua causant non ostendunt omnimodam eminentiam supra effectus, sed aliqualem, iuxta virtutem proportionalem causandi, ratio, quia eorum perfectio, & virtus non est prima, & non est propria eorum, sed alterius, scilicet primę causæ, & est perfectio mendicata, atq; participata, quod si participata est, ergo per partem habetur, & non secundùm totam latitudinem perfectionum, reperitur autem iuxta totam latitudinẽ solùm in causa prima, igitur primitas causæ est apponenda in argumentatione, vt conuincat totalem eminen-

tiam,

tiam, & perfectionem supra effectus. Insuper est etiam attendenda totalitas causationis, causa namq; secunda non est totalis causa ad effectũ, immo nec potest esse per Dei potentiam, requirit namq; absolutè concursum causæ primæ, ergo ipsa, licet æquiuoca, non poterit eminere totaliter supra omnes effectus: vbi verò intercedit totalitas causationis, ea quidem talem eminentiam indicabit, Deus namque est talis causa totalis, nõ quod ipse solus absq; cõcursu concausarum de se solo producat effectus, cùm iam vtatur secundis causis, sed totalitas expenditur ex duplici capite, primo, quia potest ipse supplere vicem causæ secundæ, & tũc semotis causis, ipse solus agendo, dicetur causa totalis, secundo, quia ipse est, à quo totum esse dependet non solùm effectus, sed etiam reliquarum causarum, quæ ipso agente coagunt, & eo non cõcurrente non causant: quo stãte clarescit ex tali totalitate euadere eminentissimum supra cunctos effectus. & deniq; requiritur ex parte effectuum, infinitas, nam non valet consequentia, producit causa hæc effectus omnes, præteritos, præsentes, & futuros, ergo perfectissima in infinitum, cũ iam effectus hi finiti sint, & tot numero, licet numero etiam augeri possent, & crescere, opus est autem respicere ad effectus insuper in infinitum producibiles in potentia, quorum numerica infinitas declarat amplius eminẽtiam causæ. ex his igitur sic declaratis formari poterit ratio validior, & fortior, Deus est causa prima, & totalis, potens super infinitos effectus producibiles, ergo est de se eminentissimus, perfectissimus, & infinitus: sequela est concedenda, tùm ex virtute, qua agit, quæ est prima, à se, & non ab alio, tùm etiã, quia totalis, tùm deniq; quia infinitas potentialis effectuũ id ostendit.

Deum esse causam totalẽ explicatur.

Ex capite cõtinentiæ.

6 Deducitur insuper, quia continet perfectiones cæterorum, ergo perfectissimus. patet antecedens, & consequẽs necessario sequitur. Posset autem antecedẽs pati difficultatem prætactam, quod effectus sunt finiti in entitate, & numero, ergo non posset ex eis deduci infinita perfectio: sed iam est responsum, actualem numerum effectuum non sufficere ad eius ostendẽdam perfectionem infinitam, sed recurrendum fore ad effectus in potentia saltem infinitos, ex quibus expostulatur causa infinita, vt est dictũ. Cõsequens etiam pati posset instantiam, quia non sequitur, est perfectissimum omnium, ergo continet ea omnia, homo namque est perfectissimum animalium, attamen nõ continet omnes perfectiones animalium: sed soluitur, quia perfectio hominis supra animalia est perfectio in genere, & consequenter limitata, & imperfecta, de qua Arist. ait, *in vnoquoq; genere dari debere vnũ, quod sit metrum, & mensura omnium contentorum in genere*: at Deus est supra omne genus, ergo eius perfectio erit extra genus, & consequenter non limitata, non diminuta, sed excedens omnino, atq; infinita: perfectio hominis est solũ intra genus animalis, Deus trãscendit omne genus.

7 Vlterius, perfectio vniuersa aut est creata, aut increata; si primum, ergo ab alio: quæro de perfectione huius, aut est creata, aut increata, si primum, quæro insuper de perfectione creantis eam, de quo iterum quæram, si sit creata, quo dato dandus processus in infinitum, ergo deuenietur ad ad vnum primum, cuius perfectio, & virtus erit increata, consequenter à se, independens, imparticipata, omnino prima, quæ singula ostendunt perfectionem infinitam.

8 Item excessus eminentiæ primæ causæ ad cætera entia creata non est diminutus, non est limitatus, non secũdum magis, & minus, sed totalis, adæquatus, completus, & vndequaque excrescens, etiam si excrescere posset virtus, & perfectio cæterorum entium; excessus autem vnius creati entis supra aliud, est secundum magis, & minus, vt homo excellit Aquilam in ratione, & illa excellit hominem in visione; vel si erit totalis in vno penes aliud, erit nihilominus finitus propter finitudinẽ effectus, qua excedit, excessus autẽ Dei non est talis, immo posita ex hypotesi infinitate effectuũ extẽsiua nulla reperiretur causa potẽs excedere intensiuẽ, nisi solus Deus: quod si nõ esset, iam nõ esset primũ perfectione,

re, primum in eminentia, primum in continentia

Deus est quo maius cogitari nõ potest, exponitur.

9 Præterea detur aliud ens perfectius, quod nõ sit Deus noster, quærendum de illo, aut esset de se, aut ab alio: non primum, quia darentur duo æquè prima, *entia autem nolunt malè disponi, vnus ergo Princeps,* inquit Philos. non secundum, quia non esset perfectissimum, namq; dependeret, & esset creatum, quæ repugnant perfectissimo. Confirmatur, quia omnia ab vno postulant pēdere, & moderari. Dices, illud saltem posse concipi per intellectum: id quidem falsum, nam *Deus est,* inquit Ansel. *quo maius cogitari non potest*: quod si per imaginationem plura sic perfecta concipies, erit conceptio mendax, & cum contradictione; cum vera autem conceptione non posse maius, vel æquale Deo in creaturis concipi: hinc aiebat Nyssen. lib. de Opific. hom. cap. 1. *Deus est tale bonũ, quod omne bonum, quod intelligendo cõprehenditur, exuperat.*

Habere esse in causa vtrũ perfectius.

10 Deniq; arguit D. Tho. q. 4. art. 2. præexistere in virtute causæ agentis est præexistere perfectiori modo: creaturæ autem præexistũt in virtute actiua Dei, ergo habet perfectius esse ipse Deus: maiorem declarat, quia præexistere in virtute causæ materialis non est præexistere modo perfectiori, cum materia sit imperfecta, agens autem est perfectius, ergo effectus existēs in eius virtute est perfectior, & consequenter causa erit perfectior. Argumētum hoc concludit gratia materiæ, etenim ratione agentis, qua Deus est, cõceditur effectum præexistere perfectiori modo secũdum totam latitudinem perfectionis, at ratione agentis, qua agens est, non concedimus, siquidem vel agens est vniuocum, & quidem effectus non existet perfectiori modo essentialiter, antequam producatur, quã post productionem, sed vel æquè perfectus erit ante, & post, secundum rationem specificam, & vniuocam cum agente, vel comparando ante, & post, ad solũ effectum, perfectiori modo existet extra causam, quam in ipsius virtute causæ, propter esse reale, & cõpletum, quod non habet intra agens, vt agens: vel erit æquiuocũ, & id falsum etiam vniuersaliter, quia non perfectius esse habet homo in sole, & astris existens virtualiter, quã extra: nec perfectius habebit esse animal in virtute seminis decisi, quam in seipso, vt patet.

Ratio D. Th. cõcludit gratia materiæ.

Responsio Bannes.

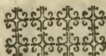
11 Respondet Bann. art. 2. q. 4. 1. p. propositionem D. Tho. esse veram de causa principali, non instrumentali: Sol autem, & causæ reliquæ, vt semen, sunt sola instrumenta, seu causa instrumentalis, sed euasio hæc non valet, & quoad id, quod ait Sacramenta, solem, & semen esse instrumenta, vno sensu poterunt esse vera, quatenus sumitur pro instrumento omne id, quod nõ est causa omnino prima, quomodo omnis secunda causa respectu primæ increatæ vocari poterit instrumentum, cæterum communi sensu sunt vera causa, tum sol, & semen ratione virtutis actiuæ in eo existentis, tum deniq; Sacramenta, quæ in sententia eius, & Thomistarum sunt etiã causa physica gratiæ: dicere autem absolutè effectum in nulla istarum causarum præexistere perfectiori modo, est dicere, effectum in sola causa primaria perfectiori modo existere, & nusquam in secundaria, quæ quidem exclusiua loquutio falsa est, siquidem teste August. l. 9 de Trin. c. 10. *superiora quidem habent nobilius esse in se, quam in intellectu, at inferiora habent esse nobilius in intellectu, quam in seipsis*: per intellectum autem hoc in loco concipimus causam intellectiuã, in qua effectus nobilius esse consequitur ex August. etenim prius in mente rationalis agentis habet esse, quam in seipso extra, iuxta illud Arist. *domus intra facit domum extra,* seu domus extra fit à domo intra 7. met. c. 5. quæ nobilitas, & maioritas essendi explicabitur amplius agendo de vita Dei: igitur absolutè concedendum effectum in causa habere nobilius esse. quod nedum est verum de omni causa actiua, siue prima, siue secundaria, verum etiam de ipsa causa materiali, in sententia sustinentium materiam habere verum actum entitatiuum ex se, & consequēter dicere perfectionem suo generi cõpetentem. quod si arguas, igitur materia perfectior erit effectu, dicendum non dicere perfectionem adæquatam effectus, nec dicere eminentiam supra om-

Causa an, & quomodo perfectior effectu

omnem conditionem effectus, sic.n.effectus, qui perfectiones alias recipit à causis alijs erit perfectior vnica causa sua partiali, & pręcipuè materiali, cum sit infimi ordinis, sed perfectionem cōnotat, quatenus ipsa materialis causa non indiget effectu, cum habeat actum entitatiuum independētem ab effectu, & vltra dicit quoq; perfectionē supra effectum, quia dat entitatem, & perfectionem materialem effectui, in qua re nulli dubium perfectiorem esse materiam ipsam: ergo cōcludendo dicimus propositionem à D. Tho. assumptam, innuere quidem perfectionem maiorē in causa supra effectum, sed non inferre perfectionem supremam, & totalē supra eundem effectum, quia efficiens creatum perfectionem connotat in effectum, sed non vndequaque excedentem effectum, sed vel æqualē si sit vniuocum, vel minorē in substantia quandoq; si sit agens æquiuocum, ita quoq; finis, ita forma, ita materia, quia causa semper perfectionem indicat supra effectum, nedum vt causa est, & vt dans absolutè esse, verum vt participans suā perfectionem propriam independēter ab effectu, effectus autem dependent à causa, & hoc tum in causa vniuoca, tū æquiuoca, vt Arist. 7.met. t.c.29 & 8. phis.t. c.78. indicat igitur causa perfectionem, sed non semper maiorem ea, quæ est in effectu: sed aliquando minorem æquali, vt in æquiuocis, quandoq; æqualem in vniuocis, ęqualem quidem ratione speciei eiusdem, sed maiorem etiam aliunde vt diximus, & deniq; demonstrat perfectionem omnino excedentem totum effectum, vt in causa æquiuoca totali, & prima, qualis est Deus. Dixi, quod in æquiuocis demōstrat minorē æquali, & est sensus, quod causa æquiuoca creata est perfectior effectu, vt docet Aristot. locis citatis, at non est perfectio totaliter excedens perfectionem effectus, cum musca ratione vitæ sit nobilior toto cælo non viuente, ideoq; causa sit æquiuoca partialis, & effectus se habent vt excedēs, & excessum ad inuicem, tamen eius supra effectum perfectio nec etiā erit æqualis, non est.n. vniuoca, sed est minor, æquiuoca, & vt sic est perfectior: quod si contendas hinc magis cōstare causæ imperfectionem, iam diximus æquiuocam partialem se habere cum effectu sub ratione excedētis, & excessi, vt si in plurib. excedatur causa, in cęteris excellat, & ita loquitur Arist. de causa tamen totali primaria, atq; omnino prima absolutè dicēdum effectus omnes excedere iuxta totam latitudinem perfectionum, ideoq; ratio D.Th. hac cum modificatione validatur, alias solum gratia materiæ concluderet, vt est ostensum.

12 Eadem Dei perfectio statuitur Scripturarum sententijs, & Patrum, legitur namq; Matt.5. *estote perfecti sicut Pater vester cælestis perfectus est*: Exod. 13. *ostendam tibi omne bonum*, hoc aiebat loquens Deus de essentia sua. Eccles.24. *in me omnis via vitæ, & virtutis*, & psal.49. indicās in ipso recolligi perfectiones vniuersi, ait *pulchritudo agri mecum est*: similitudinem capiens ex agro varijs florum generibus consito. atq; Roman.11. *ex ipso, & in ipso sunt omnia*, & deniq; Ioan.1. *in ipso vita erat quod factum est*. & in eod. *omnia per ipsum facta sunt*. & Sap.1. *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc, quod continet omnia scientiam habet vocis*. nēpè ab eodem procedere & conseruationem rerum, & vitam, multoq; magis ipsū habere in se ista omnia. ex Dion. diuin.nom.c.5. *cuncta continet secūdum infinitatē suam*: Iræn.l.2.c.1. *solus Deus continet omnia*. idem Dion. ibid. *omnia est, vt omnium causa*. Nissen. de opific. hom.c.1. *est tale bonum, quod omne bonum, quod intelligendo comprehenditur, exuperat*: Trimegistus apud Esculap. ad Ammio. *Deum omnium Dominum, factorem Patrem, ac septū imploro, ac omnia vnum existentia, & vnum omnia existentem, nam omnium plenitudo vnū est, & in vno*.

Ex Scripturis.

AR-

ARTIC. II.

De modo, quo Deus continet perfectiones cæterorum.

Continere cæterorum perfectiones aduenit ex plurib. capitibus.

1 Qualis autem sit iste continendi modus in Deo nunc explicandum, & vtrum singula, quæ in creaturis videntur rationem habere perfecti dicantur in ipso Deo comprehēdi. Pro hoc vero aduertimus ex plurib. capitibus dici posse aliquid perfectū, seu cæterorum perfectiones aggregare: vel quia absolutè perfectiones vniuersas continet, nulla exclusa, comprehendendo perfectiones omnes iuxta totam latitudinem perfectionum; vel non sic completè eas contineat, sed inadæquatè, & ex parte: & hoc etiam contingit, vel vt perfectiones omnes habeat suæ naturæ iam conseatаneas, vt albedo, color, homo, & vnūquodq; iuxta capacitatem suæ naturæ inspectatum, vel quod eas solum contineat, quæ statui suo conueniunt: primi generis censentur perfectiones, quas vocamus naturales; secundi vero vel supernaturales, vel statui cuiusq; connaturales, & conformes, vt statui viatorū hæc, & hæc conueniant pro diuisione ministeriorum, & munerum, siuè naturalium, siuè supernaturalium, & statui comprehensorum tribuantur singula, quæ decent talem statum, ac vitam.

2 Insuper hæc, & vlteriora perfectionum capita in duplex coalescunt, in vniuersum, perfectionū genus, quorum alterum à Theol. vocatur genus perfectionum simpliciter, & alterum perfectionum secundum quid: explicatio primi ex D. Anselmo habetur, qui monolog. 15. ait, eam esse perfectionē simpliciter, quæ *in vnoquoq; melior est ipsa, quam non ipsa*: vel, *quam in vnoquoq; melius est esse, quam non esse*: explicatio secundi, contradictoriè habetur ex explicatione primi, vt perfectio secundum quid, sit, quæ in vnoquoq; non sit melior ipsa, quam non ipsa. quę autem sit congrua Diui Anselmi explicatio de perfectione simpliciter difficile quidem est intueri, at Scotus difficultatē abstulit, & dilucidè exposuit, à quo inde sumpsit Caetan. & ferè cæteri: Scotus igitur in 1. d. 8. q. 1. ad pri. & in quolib. q. 5. duplicē tradit explicationem, & primo ait explicandā esse in ordine ad suum oppositum; & secūdo in relatione ad subiectum: & incipiendo hinc, per subiectum non debet intelligi particulare, & determinatum subiectum alicuius naturæ, sed abstrahendum omnino à particulari natura, & concipiendum est subiectum secundum se: vt v.g. sapientia est perfectio simpliciter, non quidē in subiecto naturæ lapideæ, seu bruti, etenim in his melior est non sapientia, cum eis sapere non competat, nec scire, sed intelligitur de subiecto entis secundum se inspecti, & sic apparebit eam, & similia esse perfectiones simpliciter: reperias autem in tota entium coordinatione suppositum aliquod cui veniat applicāda, & ita habebis pro subiecto solum Deum: de relatione altera ad oppositū, nēpè per esse, & per non esse non est intelligendum oppositum solū contradictorium, sic namq; omnis affirmatio esset perfectio simpliciter, & quodlibet positiuum esset melius negatiuo, & omne positiuum esset perfectio simpliciter, cum omni positiuo correspondeat entitas, & affirmatio, quod falsum est, etenim lapis esset perfectio simpliciter, quia sibi melius est, quod sit, quam non esse, & viuere in bruto esset simpliciter perfectio, cum sit ei melius viuere, quam carere vita, seu non viuere, ergo non est sumenda contradictoriè, sed sumenda cum opposito sibi positiuè contradicente, vt simplicitas est perfectio simpliciter; quia melior est simplicitas, quam cōpositio; & actualitas perfectio est simpliciter, quoniam melior ipsa est, quam potentialitas: ista autem opponuntur positiuè, non contradictoriè.

Perfectio simpliciter quid: & declaratur Ansel.

3 Dices; oppositiones istas esse verè contradictorias, ergo non requiritur talis conditio, vel exempla non sunt ad propositum: prob. antec. quia esse in actu, & esse in potentia, idem est ac esse, & non esse, ergo sunt contradictoria. item esse cōpositum negat simplicitatem, igitur simplicitas, & compositi-

positio pariformiter contradictoria, sunt? Respond. falsum assumptũ, & probationes falsas: & ad id de actu, & potentia, aduertendũ, quod habemus hæc tria, primo, non esse; secundo, potentiam ad essendum; & tertio habemus ipsum actuale esse. hæc omnia distincta sunt, & de esse actuali patet; de potentia autem, & de non esse, declaratur, non enim est idem non esse, atque esse in potentia, siquidem non esse est pura negatio, abstrahens, & ab actu, & à potentia, vt Antichristus non est, & hoc primo loco non est cõcipiendum de eo, nisi sola negatio essendi: inde autem attribuimus ei quid positiuum, licet imperfectum, & diminutum, & hoc est, potentia logica ad essendum, vna cum determinatione diuinæ voluntatis, iam determinantis tribuere illi potentiam, & dare ei hucusque potentiam ad essendum, & facere illum pro nunc, esse solùm potentiale; cui denique tribuet illi actuale, & completũ esse. igitur non esse, est absoluta negatio, cum nullo gradu positiuæ entitatis; potentia autem addit ad illam, aliqualem gradum entitatis, licet imperfectæ, & facit illum habere entitatem in potentia, seù esse ens in potentia: ex quo constat non esse idem, esse in potentia, & non esse simpliciter: quo stãte ad rationem dicendum, esse actu, & esse in potentia non opponi solù contradictoriè. similiter ad id de compositione, falsum similiter dicere puram simplicitatis negationem, etenim cõpositio vltra exclusionem, & negationem simplicitatis connotat ueram, & realem entitatem positiuam, tùm absolutam nempe illorum, quæ simul admiscentur, vt materia, & forma, genus, & differentia, tum etiam respectiuam, quia dicit vnionem, quæ vnio est formalis relatio componibilium, & vnibilium, ergo non opponuntur solũ contradictoriè. restat igitur pro non esse, in descriptione posito, debere intelligi oppositum positiuum, siue relatiuum sit, siue quid aliud. Addit Scotus idem duas conditiones alias ad perfectionẽ simpliciter, prima vt ea sit cõmunicabilis, incommunicabile namque non erit sic simpliciter perfectio, & altera, vt ei non repugnet infinitas.

Non esse, esse in potentia, & in actu distinguũtur

Perfectionis simpliciter conditiones aliæ.

hæc quoad perfectionem simpliciter.

4 Perfectio autem non simpliciter, & quæ censetur secundùm quid, ea est, quæ non est melior ipsa, quam non ipsa in quocunq; quæ descriptio sumitur ex opposito perfectionis simpliciter, vt sicut illa sit melior, ista sit non melior. affertur exemplum de sensitiuo, & vegetatiuo, perfectiones quidem sunt, quia perficiũt supposita, & naturas, quibus insũt, at nõ sunt perfectiones simpliciter, cùm in supposito abstractè tento non sit melius esse sensitiuum, & vegetatiuũ, quàm oppositum eorum, patet, quia in Angelo melius est non sensitiuum, nec vegetatiuum esse, quàm vtrunq; & magis in Deo, cui minus hæc duo conueniunt, quàm opposita eorum, sic etiam cõpositio perfectio erit secundùm quid, quia creaturæ, & finito enti ex sui natura competit perfectionem, & entitatem recipere ex diuersis, cùm & ipsa ex se sola non habeat tale esse, & vna causarum non possit ex se sola tribuere totale esse, igitur ad sui entitatem perfectam concursum requirit, & causarum expostulat commixtionem, quæ tamen in creatura quidem perfectionis est, at non in quocunq; supposito, quia non in Deo. ergo constat hucusq; vtriusq; explicatio perfectionis.

Perfectio non simpliciter quid.

5 Insuper, cùm de continentia perfectionum in Deo sit sermo, explicemus triplicem continendi modum alicuius in alio: quandoq; enim continetur quidquam continentia formali, quandoq; virtuali, quandoq; denique perfectionali, seù eminentiali: primum contingere potest dupliciter, vel tanquam superius in inferiori, seu tanquã ratio, & principium constitutiuum, & essentiale in constituto; vel tãquam quid realiter vnitum, vel saltem identificatum cum continente. de primo constat inferius continere formaliter superius, & compositum sua principia, & corpus animam, seù materiam suam formam, quia vel vnum est de intrinseca, & essentiali ratione constitutiua alterius, vel est forma alterius, vel ratio alteri substantialiter, vel denique accidentaliter essendi. de secundo, id accidet, cùm vnum necessario vnitur alteri, & est cum eo, etiam si separatio

Continẽdi modus vnius in altero triplex.

Tt non

non sit impossibilis, quomodo accidẽs per accidens continetur in subiecto vnitiuè formaliter, quomodo etiam Scotistæ asserunt passiones contineri sic formaliter in subiecto, quæ formalis sit continentia, non quod sit passio de formali ratione cõtinẽtis, sed quod sit quid inseparabile, & annexum, siuè id accidat ex identitate ex ijsdem, siuè aliunde ex Thomistis. Quoad secundum, continere in virtute, est continere intra limites suæ facultatis, & productiuæ potẽtiæ, quod idem est, ac posse causare, & producere.

Eminenter continere quid.

6 Quoad tertium vero, discrepant Theologi circa explicationem continentiæ eminentialis: & Bannes quidẽ art. 2. in fin. ait continere eminentialiter, est nedum continere perfectiori modo, quod omnes concedunt, sed etiam posse producere id, quod continens continet. hinc elicit male censere Theologos dicentes cõtinere eminenter esse continere solùm perfectionaliter, quia sequeretur animam rationalem esse eminenter hinnibilem, mugibilem, habereq; cęteras brutorum perfectiones, quod est falsum. eandem sententiam amplexatur Molin. disp. 2. afferens simile absurdum, quod Angelus rerum cæterarum perfectiones cõtineret, cùm sit ipse perfectior cęteris, vnde infert, eminenter continere, esse virtute cõtinere: non discrepat Vasq. disp. 22. q. 4. in annot. nu. 29. dicens esse habere virtutem eminẽtem ad producendum. sed meo iudicio hi confundunt eminentialem cõtinentiam cum virtuali, & absq; ratione commiscent, cùm sint in suo genere diuersæ, & diuersa quoq; munia sortiantur. vnde distinctius procedendo asserimus eminenter continere non esse continere virtualiter, sed esse perfectiones inferiorum altiori ordine continere: hoc namq; denotat verbum *eminere*, scilicet excellere supra alios, nullo autem pacto verbum hoc de se primo, denotat virtutem producẽndi, sed altiorem indicat gradum, & excellentius prædicatũ, seù perfectiorem essendi, vel agẽdi modum: ita demõstrat Cicer. in Or. excellentiam Demosthenis, dicens, *Demosthenes vnus eminet inter omnes in omni genere dicendi.* idem 3. Tusc. 3. *eminens effigies virtutis.* Cæsar. de bell. Ciu. 2. *trabes eminentiores, quã extremi parietum.* & Plin. lib. 26. c. 31. *quantum corpore eminet, tantum radice descendet*; & de Saule 1. Reg. 15. *ab humero & sursum eminebat super omnem populũ*; ac deniq; clarius D. Hieron. de excellentia Virginis, *verè nouum, & omniũ nouitatum supereminens nouitas, virtutum*: igitur *eminere* indicat *excellere*, atq; præesse; quia quantum est de se, non fert secum virtutem ad producere. probatur etiam, quoniam aurum continet argentum eminenter in perfectione sua, nullus tamen concederet aurum posse producere argentum. igitur virtualis continentia est solũ productiua, eminentialis autem est perfectionum inferiorum sub altiori ordine contentiua.

Cõtinentia eminentialis est distincta à virtuali.

7 Verum est tamen, quod hæ duæ simul in Deo sunt, & magis vna demõstratur per consortium alterius, magisque innotescit, quàm ex se sola, & apertior est loquutio, & demonstratio clarior si dicamus eminenter Deus continet vniuersa, quia potest ea producere in esse suo: verùm ratio hæc non est causalis, quasi quod ideo eminenter contineat, quia potest producere, sed est materialis, quia magis ostensiua à posteriori eminẽtialis perfectionis Dei. non est valida consequẽtia ista, continet eminenter, & perfectiori modo, ergo potest illud producere, siquidem ratio intellectiui continetur eminentiori modo in Angelo, quàm in homine, & tamen Angelus nõ potest intellectum hominis producere. homo etiam perfectiori ordine continet sensitiuum, & vegetatiuum bruti, & plantæ, attamen non potest ea producere; etenim etsi homo hominem generando, producat etiam vegetatiuum, & sensitiuum, nihilominus non producit vegetatiuum plantæ, nec sensitiuum bruti, sed hominis, & animalis rationalis; nec obstat, quod Arist. dicat hominem prius viuere vita plantæ, inde vita bruti, etenim non est sensus quod aliquo tempore fætus, & Embrio sit verè planta, & tẽpore succedenti sit verè brutum, sed conceptũ suum explicat per accommodationem ad plantam, & ad brutum, demonstrando

Ex continẽtia eminentiali in Deo vtrũ inferatur continẽtia virtualis.

Homo prius viuit vita plantæ vnde bruti &c.

do

do ordinem, quem obseruat natura in perficiendo fœtum, vt prius in eo sit virtus solùm vegetatiua, sicut in planta est sola vegetatiua; posterius accedat sola virtus sẽsitiua, sicut in bruto nulla perfectior est, quàm sensitiua; quousque tandem perficiatur forma rationali, ac vltimata; ergo sumpta accommodatione, atq; exemplari ad plãtam, & brutum, explicat in homine vim vegetandi, atque sentiendi]: linquo quod nullus auderet affirmare tunc temporis fœtum esse veram plantam, verum brutum, etenim hæ non sunt vltimatæ formæ embrionis, & fœtus, sed ordinãtur ad perfectiorem formam, ad animam intellectiuam; quod si vegetatiua esset vltima, & sensitiuà vltima, & neutra ad perfectiorẽ ordinaretur ex cursu determinato naturæ; iam verè esset planta, & verè esset brutum. Dixi, ex cursu determinato naturæ, quia si casu accideret, vt euenit in monstris, quod embrio, & fœtus ex defectu virtutis, aut materiæ non excresceret, sed sic sisteret in vtero Matris, non dicendus esset planta, nec brutum, quia ex se ordinatur ad perfectam naturam; casu autem id accidit, vt non perueniat: planta vero per se ibi figitur, & terminatur in virtute crescendi, & per se etiam terminatur brutum in vi, ac facultate sentiendi: igitur non ex eo quod eminenter quid aliquod continet, poterit producere illud. huius etiam sententiæ est Gabr. in 1.d.36.q. 1, & ante ipsum Scot. in prol. q.1. lit. N. cum suis discipulis, Barg. &c.

Continentia eminentialis in creatura nõ indicat continẽtiã omniũ perfectionum respectu alterius creaturæ.

8 Et ad rationes, seu inconueniẽtia allata, quod Angelus contineret eminenter res omnes creatas, quæ est argutio Molinæ, falsa quidem consequẽtia, tum quia nulla creatura continet perfectiones omnium, & singularum rerum; hoc namq; soli Deo competit, vt in præced. artic. alias esset infinita; tum etiam, quia creatura superior, & perfectior non est dicendum, quod cõtineat omnia quæ continentur in imperfectiori, continentia autem eminẽtialis vnius supra aliam cõsistit in hoc, vt superior creatura, si sibi competat perfectionem aliquam inferioris continere, cõtineat quidem illam, sed perfectiori modo; fallũtur autem, qui existimant creaturam perfectiorem continere quidquid continetur in creatura imperfectiori, etenim solum continet ea, quæ sibi sunt compossibilia, & conueniẽtia: exemplum, Angelus superior est ad hominem, ideoq; continet perfectiones hominis, at non omnes, sed eas solum, quæ ipsi Angelo competunt, quia vero continet eas eminẽter, ideo illas continet modo perfectiori: & in homine est perfectio sensitiua, perfectio vegetatiua, nutritiua, augmentatiua, expulsiua, digestiua, discursiua, generatiua, & similes: & nihilominus falsũm est dicere Angelum, quatenus homine eminentiorẽ, cõtinere vegetatiuã, sensitiuam, generatiuam, & similia, etenim Angelus nõ generat, nõ crescit &c. quia sunt passiones brutales, animales, & humanæ; & multo minus continebit secundum Thomistas discursiuum, qui negant eum discurrere, continebit ergo perfectiones alias sibi nõ repugnantes, vt volitiuum, intellectiuũ, & si quid aliud; vt motiuum, & similia, & in hisce apparebit eius eminentialis cõtinentia, quia perfectiori gradu erit in Angelo volitiuum, & intellectiuum, atq; motiuum, quam in homine. igitur circa hæc est attendenda eminentialis cõtinentia in creatura, vt circa ea, quæ potest participare, & in quibus potest cum inferiori conuenire, & non circa impertinentia, seu disconuenientia.

Contẽta in Deo eminẽter qualia: & quænã virtualiter

9 Dices nec etiam sic Deum continere omnia eminenter, quia non omnia quæ creaturis conueniunt, possunt competere Deo, vt moueri, discurrere, vegetare, sensitiuum, digestiuum, & similia]. Respond. circa ea, quæ sibi possunt conuenire, admittitur continentia eminentialis, vt quia sibi conuenit intelligere, & velle, ac viuere, ideo continet hæc; & nedum cõtinet formaliter, cum sit formaliter intellectiuus, sed in ordine ad creaturas continet modo eminentiori, vt dicemus; circa autem alia, minimè sibi competentia, vt sensitiuum, motiuum, & similia, datur etiam continentia, sed continentia virtualis, quia potest ea producere, & communicare creaturis, ex quo restat, vt ipse verè cõtineat omnia, & singula, alterutro modorum, non autem sic creatura.

10 Et ad rationem Bannes, ita simi-

Respondetur ad Bänes. liter dicatur rationalem animam non continere hinnibilitatem, nec rudibilitatem, aut similia, cum non possint ei competere, sed eminere super bruta circa rationem aliam, vt sensitiui, nobilioris corporis, nobiliorumq; operationum cum corpore exercendarum, & similia, in his namq; ac similib. reperitur perfectionū participatio, ideoq; in his debet excellere, & eminere, quia comparatio non est fienda inter diuersa omnino, & impertinentia, iam.n. cōstat non esse comparabilia, nec posse excedi, sed fiēda est in specie proxima iuxta id, *comparatiuum supponit positiuum:* quamuis non semper sit verum, hominem excellere in omnibus bruta circa ea, circa quæ conueniūt, etenim Aquila excellit hominem in acutie visus, alia, animatia in auditu, & cursu, & huiuscemodi. at sufficiat ostendisse in quo debeat consistere eminentia.

Perfectiones simpliciter vtrū se inuicem excedant. 11 Ad perfectionē vero simpliciter redeundo, addendum est, licet omnes perfectiones simpliciter dicant omnimodam perfectionem, & vltimatam, nihilominus posse reperiri inter eas excessū, vt vna sit perfectior altera, sicq; constabit actualitatem esse perfectiorem simplicitate, ambæ autē sunt perfectio simpliciter: declaratur, quia actualitas dicit omnimodam complectionem, & vltimationem, seu perfectionem adæquatè, & vltimatè competentem ipsi rei, ita vt nil vltra desiderari possit ad complementum, at simplicitas quandoq; caret tali actualitate ex natura rei, vt patet in materia prima, quæ simplex est, quia deficit ex se in ea actualitate, & perfectione, in qua non deficiunt cætera, est namq; propè nihil, ensq; in potentia, & ex Thomistis caret actualitate, quia ex se non habet entitatiuum actum, igitur sequitur vt actualitas perfectior sit simplicitate. declaratur autem, vt id verum sit spectando ista duo ex genere suo, non autem quatenus in Deo sunt, nec quatenus sunt perfectiones simpliciter, siquidem quatenus sunt in Deo ambo sunt infinita, & vnum non est altero infinitius, sicq; perfectiones simpliciter non se inuicem excedunt, at spectatæ quatenus sunt perfectiones huius, & huius generis, vna est perfectior altera: sic etiam constat in ipso Deo substantiam diuinam quatenus Dei, et relationes diuinas quatenus ipsius Dei, non se excedere inuicem, nec vnā altera esse perfectiorem, cum tum substantia, tum relationes diuinæ sint idem, ac Deus, et sint infinitæ, etc. ex genere proprio spectatæ, vna erit altera perfectior, quia genus substantię est perfectius genere accidentis, sic in proposito.

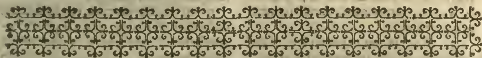
12 Hinc apparet quales perfectiones collocandæ erunt iu Deo, et quonam modo: quapropter de simpliciter perfectionibus loquendo, dicimus eas esse in Deo formaliter, quia ipse est formaliter viuens, formaliter, summè sapiens, bonus, infinitus, prudens, prouidens, et similia, et ad hæc præcipuè tendunt Scripturæ, et Patres artic. pręced. allati, sunt namq; infinitæ formaliter, ergo et sunt formaliter in Deo, et sunt ipse Deus, quia *quidquid in Deo, est ipse Deus.* de perfectionib. autem secundùm quid, asserendum non sic formaliter in eo esse, sed virtualiter, atq; etiam eminenter: non primo modo, quia vita nostra, sapientia nostra, & omnis perfectio nostra, mutabilis est, imperfecta est, obscura est, varijsq; obnoxia vicissitudinib. at hæc imperfectionis sunt, igitur non sunt in Deo sub tali consideratione imperfecta, finita, & limitata, & consequenter non dicitur Deus viuere, sapere, & intelligere, vita nostra, sapientia nostra, intellectione nostra: demonstratur secūdum, quia potest in nobis causare eas, & producere, vt de facto producit, iuxta Apost. *in ipso viuimus, mouemur, & sumus,* & Rom. 11. *ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia,* & hoc est virtualiter continere: de tertio etiam remanet probatum, quia perfectiones creatas continet, sed modo perfectiori, ablata omni imperfectione, vt continet perfectionem nostrę vitę, sed ablata imperfectione vitę mutabilis, creatæ dependentis, & mortalis: continet sapiētiam nostram, sed dempta imperfectione sapientiæ, quæ est qualitas, accidens pendens à subiecto, & infinitis obnoxiæ erroribus, continet voluntatem nostram, sed expellit mutationē, inordinatum amorem, atq; mutabilitatem;

Perfectiones simpliciter sunt in Deo formaliter, perfectiones secundùm quid eminēter & virtualiter.

tatem; deniq; continet nostram intellectionem, ablatis tamen imperfectionibus discurrendi, errandi, & similib. sic peroptimè expressit Ansel. monolag. 33. *Cùm summus ille spiritus dicit seipsum, idest, concipit essentiam suam, dicit omnia, quæ facta sunt: nam & antequam fierent, & cum iam facta sunt, & cum corrumpuntur, seu aliquo modo variantur, semper in ipso sunt, non quod sunt in seipsis, sed quod est idem ipse; etenim in seipsis sunt essentia mutabilis, in ipso verò sunt ipsa prima essentia.* hæc ipse.

Vita, sapiētia vtrum vniuoca Deo, & creaturis.

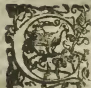
13 Obstabis probando perfectiones simpliciter non esse formaliter in Deo: quia sequeretur eas vniocè prędicari de creaturis, & Deo, id verò est falsum, prob. sequ. quia secundùm eandē formalem rationem, secundùm quā esset in creatura, esset & in Deo, vt sapientia, & vita, licet semoueantur imperfectiones: constat autem nil esse Deo, & creaturæ vuiuocum. Ad hoc argumentum vnusquisque consequenter ad suæ scholæ principia formaliter poterit respondere, & quidem Scotistæ concedant sequelam, & argumentum non pugnabit contra eos, sustinēt enim vniuocationem entis inter Deū, & creaturam: solùm addant, quod ex tali vniuocatione est amouenda imperfectio, v.g. vitæ, & sapientiæ, & similium ab ipso Deo, vt diximus: & hinc fiet vt vniuocentur quidem in ratione vitæ, sed non in ratione mortalis, simul & immortalis: vniuocetur in conceptu sapientiæ, non autem sapiētiæ finitæ, vel infinitæ, accidētis & huiusmodi, & sic de singulis. Thomistæ autem vniuocationem negantes, vtantur analogia, & negando sequelam, dicant inde sequi analogiam, quę apprime præsens negotium explanat, quia dum vtuntur analogia ordine prioritatis, & perfectionis, iam ostenditur perfectiones ipsas prius, & perfectius prædicari de Deo, quàm creatura, & consequenter si de creatura dicuntur cum imperfectione, de Deo dicantur semotis imperfectionibus, quod est intentum.

QVÆSTIO II.

An creatura ratione alicuius perfectionis sit similis Deo.

Similitudinis multiplex genus

1

Cvm super multiplicem fundamētalem rationē fundari possit natura similitudinis, necessario ea multiplex fundandi ratio eri t prius attendenda, vt faciliter inde desumi possint assertiones, & responsiones ad quæsitum. Et quidem habemus similitudinem fundatam super vniuocatione, quæ similitudo vocatur vniuocationis, seū conuenientiæ in natura proxima, & specifica: similitudinem etiam analogiæ fundatę super perfectius, & imperfectius, prius, & posterius: quæ etiam appellatur similitudo proportionis, reddendo singula singulis. similitudinem imitationis: similitudinem imaginis: similitudinem secundùm speciem impressam, & repræsentantem Deum; & similitudinē secundùm speciem expressam, qua Deum Beati cognoscunt. his ergo, ac consimilibus modis contingere potest inter Deum, & Creaturam similitudo. Addendum est, posse similitudinem esse quandoq; mutuam, quam & æquiparantiæ appellamus, & quandoq;

doq; non mutuam, cùm ex vtroq; extremo non necessariò consurgat, nec ambæ ex ambobus extremis relationes consurgentes sint reales, sed discurramus per capita singula.

Similitudo vniuocationis inter Deum, & creaturas, qualis ex Scotistis.

2 De primo capite similitudinis loquendo consistentis in vniuocatione, ex Scotistis apponenda est assertio creaturam esse Deo similem hac similitudine vniuocationis; etenim sustinent vniuocari ens Deo, & creaturæ, ergo consequenter admitterent hanc similitudinem, consistet verò non in vniuocatione proxima speciei, aut generis, siquidem nec in specie humanitatis, nec in genere animalis, aut corporis, aut vegetatiui vniuocatur creatura, & Deus, cùm Deus his careat: stat autem in altiori gradu similitudo, vtpote in conceptibus vniuersalibus, nempè substantiæ, entis, vnius, veri, boni, & similium. Qui autem negant vniuocationem, vt Thomistæ, & admittũt analogiam, aiunt similitudinem fundari super proportione analogica, & ita hi ex capite secundo desumunt similitudinem, quod erat analogia: ita communiter ipsi cum D. Tho. 1. p. q. 4. art. 3. vocant autem eam, similitudinem proportionis.

Analogia ex Thomistis.

Similitudo imitationis creaturæ ad Deũ

3 Ad tertium caput descendẽdo, facilius constat, quia cùm creatura imitetur Deum, vt in virtutibus, gratia, & gloria, consequenter insurgit similitudo imitationis: reddendo tamen singula singulis, quia sicut creatura est ens imperfectum, & defectiuum, ita quoq; imitatio erit minus perfecta: tũ etiam quia mensuratum imitatur mensuram, & exemplatum imitatur exemplar, est autem creatura exemplata, & mensurata; & Deus est mensurans, & exemplans, in hac vero participatione stat imitatio, & similitudo: & de hac loquutus est Saluator Matt. 5. *estote perfecti, sicut Pater vester cęlestis perfectus est*, & Luc. 16: *rogo Pater, vt vnum sint, sicut ego, & tu, vnum sumus*: hæc vero vnitas dicit similitudinem imitationis. & 1. Io. 3. *cum apparuerit, similes ei erimus*: quia perfectius tunc imitabimur, quam in statu viæ: & de hac est commune elogium, *similitudo consistit in gratuitis*.

4 Ad quartum spectat similitudo imaginis, quoniam homo est creatus ad imaginẽ Dei: licet similitudo propriè sit in gratuitis, vnde axioma commune, *Imago in naturalib. similitudo in gratuitis*.

5 Quo ad quintum, iuxta sententiã admittentium dari speciem impressam Diuinitatis, amplius innotescit similitudo, quia talis species impressa erit Deo similis in repræsentando: quomodo vnaquæque alterius creati obiecti species impressa obiectiuè similis est repræsentato, seu similis est obiecto repræsentatiuè, de qua suo loco.

Assimilatio per speciẽ expressam.

6 De expressa etiam magis cõstat in sententia omnium, quia notitia est similis obiecto, etenim est similitudo expressa obiecti, seu à posteriori est expressiua obiecti: dicitur quidem similitudo expressa ab obiecto, quia ab obiecto paritur notitia, ergo paritur tanquam partus similis obiecto, & cõsequenter repræsentatur in ipsa obiectum, dicitur quoq; expressiua obiecti, quatenus à posteriori indicat intelligenti quidditatem obiecti, igitur habetur etiam per notitiam similitudo Dei, tanquam nostri obiecti.

Similitudo trãsformationis.

7 Sed restat vlterior expressiuitas, & similitudo maior, quæ est penes cognoscentem ipsum, quia ex cognitione quam habemus, assimilamur obiecto cognito, *intellectus autem est*, ait Arist. *omnia fieri*, ergo transformamur per cognitionem in obiectum, & hinc assimilamur obiecto, & eo magis, quo id perfectius cognoscimus, sed in Patria *videbimus eum sicuti est*, ergo erimus ei similes: hanc consequentiam infert Ioannes, *similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*. ep. 1. c. 3. At si hoc competit cognitioni, multo magis cõpetet amori, amor. n. virtutem habet transformatiuam Amantis in Amatũ, & consequenter vim habet assimilatiuam, & vnitiuam, ideoq; D. Dionys. c. 4. de diuin. nom. vocat illum, *virtutem commiscentem*, & August. l. 8. de Trin. c. 10. dixit *amorem esse veluti iuncturã quandam, quæ amantem cum re amata copulat*. & apertius ad nostrum intentũ Aristophanes apud Arist. 2. polit. c. 2. *ex amantibus fieri quasi vnum*, ex quo autem beatus, penes Paulum, *transformabitur in eandem imaginem*. 2. Corinth,

Amor vim habet trãsformatiuã.

rinth. 3. restat, vt magis per amorem constet similitudo ad Deum, & modus hic excellit cæteros assimilandi modos .s. per amorem.

Similitudines inter Deum, & creaturam valde imperfectæ.

8 Cum his tamen iam recensitis recolendum est, quod iam attigimus, omnia hæc, & similitudines omnes esse admodum impares, atq; imperfectas, iuxta illud, *finiti ad infinitum nulla est proportio*. atq; etiam ex parte quidem Dei esse rationis, ex creatura autẽ esse reales relationes, dum potius creatura ad Deum, quã Deus referatur ad creaturam: & hinc constat relationes mutuas non esse, quia non ambæ reales, non ambæ necessario ortæ, quæ requiruntur ad realem, quod etiã confirmat Dion. de diuin. nom. c. 9. *mutuam similitudinem non recipi, nisi in ijs, quæ sunt vnius ordinis, nõ autem in causa, & causato*. per causam autem hic intelligit causam æquiuocam, non quidem omnem, sed solum primariam, vt est Deus; nam inter causas creatas æquiuocas, & causatum iam intercedit realis relatio: sed sensus eius est de similitudine, non quidem inter causas, & causatum vniuocum, inter quę necessario intercedit in natura specifica; sed de similitudine inter causam ęquiuocam, & causatum, inter quæ dũ negatur similitudo, multo magis deneganda erit inter Deum, & creaturam, cum sit ille primaria, & prima causa æquiuoca. Accedit, quod potius dicendum est creaturam esse similem Deo, quã Deum creaturæ, quia semper id, cui fit assimilatio, (si ordinatè fiat assimilatio) semper inquam illud est, & censetur perfectius, quia illud statuitur tanquam mensura perfectionalis, cui cætera adhærescãt, & appropinquare intẽdant per assimilationem, creaturæ autem id competit Deo accedere, & ipsum imitari, ergo ipsa potius assimilanda Deo, quam Deus sibi, cum Deus creatura nõ egeat, nec egeat assimilari, & hoc intẽdebat Dionys. dicens *mutuam similitudinem non esse in causa, & causato*. Deus vero nec à creatura quicquam expectat, cum creaturis nõ indigeat; nec consequẽter à creaturis perfectionẽ aliquam recipiat, per quam tum perfectus euadat, tum creaturarum perfectionibus assimilari indigeat. dum tamen humanitatem nostram assumpsit, & per humanitatem assumptã assimilatus est nobis, id non ob sui indigentiam egit, vel ob quã fortassè indè expectasset fieri perfectiorẽ, sed propter nostram salutem, vnde & Apostolus ait *in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo* Rom. 23. ob quod etiam Isa. 43. de se Deus inquit, *in manibus Prophetarum assimilatus sum*.

Similitudo in vniuocis nõ ęquiuocis causis & causatis.

Similis Deus creatura nõ ex indigentia Dei, sed creaturæ.

Inter creaturam, & Deum stat similitudo, non æqualitas.

9 Denique inter Deum, & creaturam similitudo quidem interuenit, non æqualitas; longè enim hæc differunt; quandoquidem illa reperitur inter eos, non ista; æqualitas autem stat solũ ad intra inter diuinas personas. hinc Ambrosius aiebat, *creaturæ ad Deum relatio similitudinis est, non æqualitatis*. Quod si arguendo inferas æqualitatẽ, vt similis est Deo creatura, ergo & æqualis; negatur consequens; ratio, primò, quia committitur fallacia commutando quale in quantum, etenim similitudo spectat ad prædicamentũ qualitatis; super quo fundatur: & æqualitas pertinet ad prædicamentum quantitatis, quod est eius fundamentum. Secũdò quoniam iam inter creaturas ipsas stat similitudo sine æqualitate; vt Pigmeus erit quidem similis Giganti in albedine, non tamen erit ei æqualis, ob molaris quantitatis excessum: eo minus erit creatura æqualis Deo, ob infinitum super eam diuinę virtutis excessum, *finiti autem ad infinitum nulla est proportio*. & tertio, quia similitudo nõ est ratio inferendi æqualitatem, quia pertinent ad prædicamenta distincta; vt qualitatis, & quantitatis; prædicamentum autem vnum non est ratio de se inferendi aliud, nec enim substantia de se infert quantitatem: nec absolutũ de se respectiuum: nec consequenter qualitas inferet quantitatem, ac propterea nec similitudo, quæ est passio qualitatis, inferet quantitatis passionẽ æqualitatem. dixi *de se* quandoquidem aliundè poterunt prædicamenta se inuicem colligare, & inferre; etenim dũ substantia non stat absque accidente: nec quantitas sine qualitate, nec è cõuerso qualitas absque quantitate, vtique hinc poterunt se mutuo auocare, vnde aiunt logici, *prædicamenta sunt impermixta*; cæterum de se, metaphy-

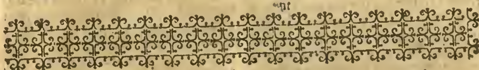
Similitudo cur non infert, æqualitatem.

sicè

ficè tenta non fic se habent.

Similitudo in dininis cur infert æqualitatē

10 Sed quæres cur autem in diuinis similitudo infert æqualitatē? benè enim sequitur, Pater est similis Filio, ergo & æqualis Filio. Resp. illationem, & consequentiam sequi gratia materiæ, non gratia formæ: nam quia personæ, sunt essentialiter idem, habentque easdem perfectiones diuinas, eandemque infinitam virtutem, cùm vnitate essentię, hinc ex tali identitate infertur in eis similitudo, & æqualitas, quæ illatio fieri dicitur gratia materię ex logicis: cæterum gratia formæ non currit, nam similitudo de se non infert æqualitatem, cùm fundamentum illius sit distinctum à fundamento istius, vt est dictum, de quo etiam tom. 2. disput. De similitudin. diuin. person.

QVÆSTIO III.

An Deus sit ita perfectus, vt Creatura cum eo non faciat maius.

Sēsus quęstionis.

1 Ræsens quæsitum explicat amplius completionem perfectionũ Dei; cùm namq; constiterit de se solo esse summum, ac perfectum bonum; quæri potest, vtrum cũ additione creaturæ sit quid maius. Quo in loco prius aduertendum non quæri vtrum sit quid melius, & quid perfectius, constat namq; non esse ita, neque intensiuè, neque extensiuè; etenim omnis bonitas, & melioritas est ex ipso solo Deo, ergo ex se solo continet summam perfectionem: tum etiã, quia omnis creaturę bonitas est communicata à Deo ipso, & antecedenter reperitur in Deo prius, quàm in creatura: tùm vltra, quia perfectissimo modo in eo insunt passiones omnes perfectionales, & attributales, & denique quia nullam Deus expetit bonitatem, ac perfectionem à creatura, quo fit vt quæstionis sensus esse non debeat, an cũ creatura sit quid melius, aut perfectius, quia de eo cõstat supra sed vtrũ sit quid maius: & consequenter nec quærendum de maioritate intensiuè, etenim idem est intensiuè maius esse, & militant rationes prædictæ, sed de maioritate quærimus extensiuè.

Disp. 9. q. 1.

Negatiua sentia aliquorum de mente D. Thomæ.

2 Qua in re, est aliquorum sententia nullo pacto id concedendum fore, ideoq; nec maius facere extensiuè. & videtur esse in sententia hac D. Tho. qui 12. q. 34. art. 3. ad 2. ait, optimum simpliciter, per cuius participationem omnia sunt bona, vt est Deus, nullius boni additione fieri melius. idem habet in 3. sent. d. 6. q. 2. artic. 3. ad prim. vbi docet, quod licet in Christo bonũ increatum naturæ diuinæ, & bonum creatum naturæ humnæ sint plura bona, quàm sola natura diuina; coniunctũ tamen ex vtraque natura non esse maius bonum, neque melius sola natura diuina. addit inde rationem, quia bonum creatum ad increatum se habet tanquam punctus ad lineam, sicut autem punctus additus lineæ non facit maius, ita creatura non facit maius cũ Deo. Confirmari potest, ex quo omne bonum creatum continetur in Deo, quapropter appellatur omne bonum, igitur non facit maius. Confirmari etiam potest ex August. *Cùm creatura adhæreſcit Creatori, illa fit maior quàm non erat, non ille.* 6. de Trin. c. 8.

3 Videtur non longe esse ab hac positione etiam Scotus, ipse namque in quolib. q. 5. art. 2. expresse ait Deũ, &

& creaturam non esse maius bonum, quia non sunt ambo æquè bona, tùm etiam, quia bonitas creaturæ continetur in Deo: vt vero fiat maius bonum requiritur primo, vt ambo illa, ex quibus deberet coalescere maius, essent æquè bona; & secũdo, vt bonum vnius non contineatur in altero bono: subditq; si darentur duo infinita formaliter, & ab inuicem distincta, & diuersa, vt si vltra Deum, daretur aliud infinitum, vtiq; ex his duobus infinitis posset fieri aliquid maius, & melius, dat rationem, quia ambo essent perfecta, & nullum illorum cõtineretur in alio: nunc autem, quia creatura continetur in Deo, ideo ex vnione ipsius non fit quid maius, vt perfectius. hanc etiam de mente Scoti sustinet Vulpes tr. 1. disp. 11. art. vlt. ex Lycheto autem eius Interprete nil colligitur, nisi verbalis expositio. sustinet quoq; eandem sententiam Molina de mente Diui Thomæ p. 1. q. 6. disp. 1.

Negatiua Aliorum de mente Scoti.

Deus cum creatura nõ est quid melius extensiue.

4 Quid vero nobis dicendum sit in hac lite. ego expresse fateor duo, quorum primum, Deus cum creatura non est quid perfectius aut melius nec intensiuè, nec extensiuè. secundum est, Deus cũ creatura est quid maius extensiuè. addatur tertium, non est quidquam perfectius intensiuè. De primo, & tertio satis constat, & remanet probatũ ex superiorib. solùm addẽda declaratio circa id, quod diximus de extensione in primo capite, vt nec sint quid melius, aut perfectius extensiuè.

Probatur.

5 Hoc quidẽ probatur, quia omnis creaturæ perfectio extẽsiuè, & numeraliter sumpta, omnis, inquam continetur in Deo perfectiori ordine, & nulla creatura continet perfectionem, quæ nõ sit in Deo, immo eadẽ prorsus numero perfectio creaturæ est in ipso Deo eminenter, & virtualiter, seclusis tamen imperfectionibus, nõ quod hæc numero imperfecta, & singularis sapientia Petri sit in Deo formaliter, sed quia quidquid perfectionis est in vnaquaq; singulari creatura, totum id, seiuncta imperfectione, est in Deo eminenter, & virtualiter: & vltra tot numero perfectiones Dei, non potest inueniri perfectio aliqua, participata à creatura, quæ non sint in Deo, ac denique quot nnmero perfectiones sunt in creaturis, tot numero, & nihil minus, sũt in Deo, immo multo maiores; igitur restat, vt Dei perfectio, atque creaturarum nõ efficiant quid melius, & perfectius, nec etiam extensiuè. Cõprobatur exemplo, aureus continet perfectionẽ, ac valorem decem iuliorum, sumatur autem vnus aureus ex vna parte, & sumantur decem iulij ex alia, commisceantur simul aureus, & iulij, non euadet ex ijs aliquid perfectius, & melius aureo ex ipso solo sũpto, quia caroleni admixti non addũt aureo valorem vllũ, etenim totus eorum valor continetur in aureo, immo perfectiori modo ratione materiæ, ergo talis simul sumptio non quid melius censetur, aut perfectius extensiuè. si dixeris, addi ex tali simultanea sumptione, seù mixtione perfectionem extensiuam argenti, ex quibus constant iulij, vel etiam perfectionem extensiuam æris, si sit pecunia excusa per minutum. Respond. non ita esse, sed aureum in se continere perfectionem æris, & argenti, eminenter, quæ formaliter est in argenteo, & in minuto, argumentũ autem solum concludit addi aliquid maius extensiuè, non aliquid extensiuè melius, aut perfectius. igitur restat, de quo non est dubitatio, Deum cum creaturis non esse quid melius, nec perfectius, nec intensiuè quidem, nec extensiuè, cùm cõtineat perfectionem omnem numeralem, & extensiuã creaturę, aliàs concedere oportebit in creatura adesse perfectionem aliquã, quæ non esset in Deo: sic namq; verè creatura perfectionem vnam haberet, quam non contineret Deus, verè tunc Deus, & creatura esset quid melius, & perfectius vtroque modo, & intensiuè, & extensiuè, quia per extensionem ad creaturam reciperet ab ea perfectionem aliquam, quam non haberet, quãtitas enim palmaris fit extensiuè maior, & longior per additionem quantitatis bipalmaris, quia de se non continebat quantitatem hanc bipalmarem, pariformiter accideret, tunc fore extensiuè perfectiorẽ, & meliorem Deũ, si subsumeretur cum creatura, habente perfectionem nouam, quam non contineret Deus. & hic est Patrum

sensus, atq; scripturarum, vt eo nil sit perfectius, nil melius, propterea q; dicit de seipso, ostendam ei omne bonũ: & ad hoc aspexit August. supra cit. cũ aiebat, *cùm creatura adhæreſcit Creatori, illa fit melior, non ille.* de hac autem materia egimus sup.

Ad intra plures personæ sunt quid maius extensiuè, quàm vna, non maius intensiuè.

6 De secũdo capite loquendo, probabilius est, & rationi magis cõsentaneum asserere cum creatura esse quid maius extensiuè, quàm id negare, id verò nedum in Deo comparato ad extra, verùm etiam in diuinis ad intra est asserendum. incipiamus ad intra. Deus Pater ex se solo inspectus, est quid minus extensiuè, quàm Verbum, & Spiritus sanctus; Verbum tamen, & spiritur sanctus sunt quid maius extensiuè, ergo stat nostra assertio, quod in Deo reperitur maioritas extensiuè. maior prob. quia extẽsiuè sunt plus duo, quã vnus, ita se habent Spiritus cum Verbo ex vno capite, & Pater æternus ex se solo ex altero. itẽ duo numericè sũt maius extensiuè, quàm vnus sólummodo, & licet in Trinitate non reperiatur numerus prædicamentalis, adest tamen numerus trascendentalis, qui est numerus Personarum; sunt autem Verbum, & Spiritus sanctus duo, Pater solus vnus, ergo illi maius extensiuè isto solo: si negaueris Verbum, & Spiritum esse maius extensiuè, quia negaueris esse duos, vel duo, iam negabis Trinitatem, non enim ex se solo Pater cõstituit Trinitatem, sed ambo etiam extensiuè, & numericè concurrunt supposita Verbi, & Spiritus. Dixeris, Verbum, & Spiritum non esse duo, sed vnum, ratione essentiæ, gratia tia cuius sunt idem, & vnum essentialiter: Hoc nihil est, quia etsi stet vnitas substantialis, ratione essentiæ, & identitas essentialis ratione diuinæ naturę, tamen verè aliunde stat etiam distinctio suppositorum realis, & secundùm fidem stat numerus trium personarũ, vnitas autem, & identitas ratione essentiæ non impedit distictionem suppositorum, & numerum personarum, & in hoc excellit mysterium diuinæ Trinitatis, vt simul sint Personæ vnũ, & tres, vnum ratione essentiæ, tres ratione personarum; igitur concluditur primum suppositum si ex se solo contemplemur, & ex parte altera capiamus Verbum, & Spiritũ, hæc duo supposita erunt extensiuè maius, quàm illud vnum, aliàs negabis multiplicitatem personarum, atque destrues Trinitatem. Da oppositum, quòd duo nõ sint maius sic, quàm vnum, & cito concedes Verbum, & Spiritum non esse duo, quod est contra fidem, vel cogeris inferre esse vnum suppositum, & sic vel negabis distinctionem suppositorum, vel destrues Trinitatem. sed addendum, quod Verbum, Pater, & Spiritus non erunt propter hoc quid maius intensiuè, nec quid perfectius, propter propter ipsorum æqualitatem, idẽtitatem essentialem, & infinitatem; non tamen obstat vt sint quid maius extẽsiuè, quia tria supposita sunt plura numero, quàm duo, & duo plura, quàm vnum.

7 Dices non posse id fieri, quia totum, quod est in duobus est in vno, & nil minus, aut maius, ergo nulla maioritas. Occurritur, quia essentialis personarum identitas nõ destruit realem earundem distinctionem: & ratio, qua quod est in duobus sit in vna, non est ratio hypostasis, sed essentiæ, quapropter, cùm maneat distinctio suppositorum, remanebit extensiuè multiplicitas: insuper suppositũ Patris, qua tale suppositũ est, ratione suę personalitatis non est suppositum Filij, nec suppositum Spiritus S. nam sic distinguũtur, remanent igitur suppositales rationes sub ratione distinguendi, nõ sub ratione communicandi, etenim communicatio habetur per rationem essentiæ; sic etiam modus essendi per circumincessionem vnius in altera, nõ prouenit ratione solius personalitatis, sũt namq; incõmunicabilia supposita, sed ratione naturæ, quapropter si ex parte huius conueniunt, & sunt tres omnino vnum, tamen ratione suppositorum sunt verè tres, aliàs destrueretur Trinitas, sicq; duo sunt extensiuè plura, quàm suppositum vnum. Demũ paternitas non est filiatio: & vtraque non est passiua spiratio, ergo sunt tria, & plura extensiuè.

Obstatur.

Occurritur.

8 Ex alio capite conuinci possent specialiter Scotistæ ad hoc idem: admittunt namq; distinctionem formalem,

Probatur ex multiplicitate, et distinctione formalitatum ex Scotistis.

lem, quæ non est ex opere intellectus, ex quo sequitur vt admittant tot, & tot formalitates, namq; formalitas essentiæ est vna, altera est formalitas vnitatis, alia bonitatis, veritatis alia, alia sapientiæ, intellectus, voluntatis, & de singulis, itaq; admittunt has, & multo plures à parte rei formalitates in diuinis, inuicem formaliter distinctas: ex hoc arguitur, plures sunt extēsiuè formalitas intellectus, voluntatis, sapientiæ, bonitatis, veritatis, ac vnitatis, simul sumptæ, quàm sola personalitas essētię diuinæ, ergo datur in Deo maioritas extensiua: antecedans patet de se, sunt namq; illæ, tot, & tot, essentiæ autem est solùm vna, at plura excedūt saltem extensiuè vnum. Non oportet recurrere euadendo argumentum, ad identitatem realem, essentialemq; qua si dicant, esse tamen tot formalitates vnū & idem, ratione essētię: quod quidem est fuga, etenim etsi re vera vnum sunt realiter, & non realiter plura, tamen in sententia eorum remanent distinctæ, & plures, alias negarent distinctionem formalem: insuper quid est plura distinguere à parte rei, nisi illa multiplicare, & facere esse plura extēsiuè, eo modo, quo sibi cōpetit multiplicari, & distingui, hæ autē distinguūtur formaliter, ergo multiplicātur formaliter. Nō autē casu dixi multiplicari formaliter, quia si obieceris falsū esse ad distinctionē inferri multiplicationem, cùm distinguantur attributa diuina, sed non multiplicentur, quia sunt vnū rōne essentiæ; etenim cōuinceris ex modalitate tuæ distinctionis, quia consequenter ad modum distinguendi sequitur modus proportionaliter multiplicandi, distinguis autem attributa formaliter, ergo multiplicas formaliter, à contrario non distinguuntur realiter, ergo non multiplicantur realiter, sed sunt vnum realiter, ergo reddendo singula singulis ad distinctionem realem sequitur multiplicatio realis, vt personæ distinguuntur realiter, ergo multiplicantur supposita realiter, non distinguuntur essentialiter, igitur non multiplicātur essētialiter, sed sunt vnū essentialiter, igitur à pari, attributa distinguutur formaliter, consequens est multiplicentur formaliter, ex quo fit vt formalitates intellectus, voluntatis, & bonitatis sint plures, quàm sola formalitas vnitatis, non autem sunt plures intensiuè, cùm infinita sint omnia; ergo plura extensiuè, & consequenter erunt quid maius extensiuè. Contra Thomistas non valet discursus iste, cū negent distinctionem talem, valeret tamen primus de personis. Contra Scotistas verò valeret vterq; Maioritas autem hæc extensiua dicta sit absque præiudicio Trinitatis, non enim derogat, cùm admittatur omnimoda æqualitas perfectissima, infinita, & intensiua: quæ quidem maioritas fundatur super distinctione, ac numero personali, stante identitate essentiali, cęterum si Trinitati in aliquo derogat, omnino de medio tollatur.

Ad distinctionem sequitur multiplicatio proportionaliter.

9 Sed transeamus ad creaturas, circa quas facilior redditur argumentatio ad probandam maioritatem. arguitur autem, Deus, & creatura non sunt vnum, & idem, sed distincta valdè, ergo faciunt vnum maius extensiuè. antecedens patet, & prob. consequ. quia pluralitas adest, vbi adest distinctio, reddendo singula singulis, vt deduximus; Deus & creatura sunt plura, quia sunt distincta, ergo sunt quid maius extensiuè. Responderent negando consequ. & ad probationem negarent ex distinctione pluralitatem, & inde dicerent, nec sequi, quia totum, quod est in creatura est in Deo, vnde non essent quid maius. Sed ad vtrunq; arguimus, & primo ad id de multiplicatione deducenda ex distinctione, iam explicationem addidimus, & probationem, ac deniq; modificationem, ideo namq; addidi, reddendo singula singulis, vt proportionaliter inferatur maioritas extensiuè, & plurificatio, non absolutè, quo fit, vt ad distinctionem aliquorum essentialem, sequatur multiplicatio, & numeratio essentialis; ad distinctionem realem subsequatur numeratio, & plurificatio realis; ad distinctionem rationis, sequatur disparitas, numeratio, & plurificatio secundarum intentionum, atq; plurium concipiendi rationum; & deniq; ad distinctionem ex natura rei, & formalem inferatur multiplicatio, & enumeratio conceptuum, atq; formalitatum: itaq; remanet esse verū, quod

ad distinctionem proportionaliter sequitur plurificatio, & enumeratio distinctorum: distinguuntur autẽ Deus & tota coordinatio creaturarũ plusquã ratione, plusquam formaliter, plusquã realiter, quia sunt naturæ & essentiæ diuersæ, ergo Deus & creaturæ sunt quid plura, & extensiuè quid maiora, quam ipse solus. Confirmatur in sententia vtriusq; scholæ, ex Scotistis Deus, & creatura sunt primo diuersa, licet solum subiectiuè, ergo coguntur inferre esse quid maius: ex Thomistis, sunt primo diuersa & subiectiuè, et obiectiuè, quia negant vniuocationem entis, ergo magis hi astruere coguntur multiplicationem, et maioritatem extensiuè.

10 Quod autem inde dicebatur negari hanc multiplicationem, et maioritatẽ, quia tota creaturæ perfectio reperitur in Deo: attendamus quæso qualis sit ista continentia, et identitas, vt possimus lucidius ad rem nostram loqui: in creatura duo ad minus sunt, prout spectat ad nostrum intentum, aliqua sunt, quæ perfectionem dicunt, et aliqua dicunt omnino imperfectionem: illa sunt, esse, viuẽs, intellectiuum, volitiuum, sapiens, et similia; hæc sunt, dependens, creatum, finitum, terminatum, temporale, successiuum, mortale, accidens, inhærens, informans, materians, et ceatum. loquendo de primis, concedamus perfectiones creaturarũ, vt sic, non facere quid maius nec intẽsiuè, nec extensiuè, quia eæ continẽtur in Deo, et nihil addũt ad Deum, prout initio discussimus: at de secundis loquendo, constat ea non habere Deum, nisi solũ virtualiter, quatenus ea producit, et cõseruat in creaturis, at Deus non est formaliter illa, quia non est formaliter dependens, non est formaliter creatura, non est formaliter accidens, non finitum, non terminatum, nõ informans, non est materialis, non quantus mole, et sic de singulis, quid ergo dicendum de his? Deus non est materia, forma, creatura, accidens, finitus, limitatus, et cætera, ergo Deus cũ his omnibus est quid maius extensiuè, prob. sequ. quia tunc dicitur quid extensiuè maius, cùm adiungitur illis, quę non erat formaliter, nunc Deus est cũ creaturis, quæ formaliter non sunt Deus, et Deus non est formaliter illa, ergo sunt quid plura extensiuè.

11 Insuper si recurras ad identitatem, iam cõstat falsum forè recursũ, cùm non sit formaliter creatura, ergo creatura est aliud à Deo, et Deus aliud à creatura: dicis namq; non esse maius, quia sunt vnum, quia continentur, hinc ipse infero Deum esse formaliter creaturam, vt creatura; esse formaliter materiam, vt sic; et esse formaliter entia illa imperfecta, quatenus imperfecta, quæ cõnumerauimus, hæc enim absurda sequuntur ex responsione.

11 Insuper si recurras ad identitatem, iam constat falsum fore recursum, cùm non sit formaliter creatura, ergò creatura est aliud à Deo, & Deus aliud à creatura: dicis namq; non esse maius, quia sunt vnum, quia continentur, hinc ipse infero Deum esse formaliter creatutam, vt creaturam; esse formaliter materiam, vt sic; & esse formaliter entia illa imperfecta, quatenus imperfecta, quæ connumerauimus, hæ enim absurda sequuntur ex responsione.

12 Præterea, esto per impossibile, quòd creatura esset cum Deitate vnum, & idem, remaneret tamen aliquo modo distincta, vt sapientia Petri sit, v.g. cum Deo idem, vnumq; quatenus tamen creata est, & accidens, distinguitur vtiq; à Deo, & nõ est Deus: ex hoc arguo, creaturæ distinguuntur à Deo, ergò saltim ex ea parte, qua distinguuntur erunt plurificandæ secundùm rationes distinctas, seu rationes distinguendi, sed prout distinctæ sunt, plures sũt iuxta pluralitatẽ distinctionis, ergo sunt extẽsiuè maius. quo fit vt si creaturæ cum Deo essent sm̃ omnes rationes vnum, & idem, non vtiq; essẽt plura Deus, & creaturæ, nec essent maius quid extẽsiuè, verùm quia probè distinguuntur, hinc non sunt vnum, ergo sunt formaliter plura, & consequenter erunt extensiuè maiora.

13 Hinc formatur ratio, Deus nõ est formaliter creatura, secundùm rationes imperfecti competentes creaturæ, ergo Deus, & creatura sunt quid plura; si neges sequelam, ergo dabis Deum, & creaturam sub ratione im-

perfecti esse vnum, & idem, & ita dabis Deum esse creaturam, esse materiam, esse corpus, accidens, quantitatẽ, rem terminatam, & similia; cùm tamẽ nulla inter Deum, & creaturam sub his rationibus conceptam intercedat identitas, nec realis, nec formalis, & cæt.

14 Fugiunt ad continentiam eminentialem, & aiunt Deum esse eminẽtialiter creaturam, quia perfectiori modo continet eam, semotis imperfectionibus, sed sinceriori; etenim sumamus bonitatem creatã. in ea duo sunt, alterum quod habet rationem perfecti, quod est sapientia ipsa, & alterum ratio imperfecti, quod est esse creatũ, accidens, & cęt. de primo quidem verum est contineri eminenter, & hoc modo est in Deo, & sic est sapientia in Deo eminenter, de secundo autem, quæro est ne in Deo eminenter? nequaquam, quia nulla imperfectio, vt sic est in Deo formaliter, aut eminenter, sed virtualiter, nam sapientia imperfecta, eatenus in Deo est eminenter quatenus est sapientia, non quatenus est sapiẽtia imperfecta, igitur per eminentiam suam Deus desumit quidem sapientiam, quod est perfectum, sed linquit rationem accidentis, qualitatis, creati, & huiusmodi, quod est imperfectum, & hoc est continere eminenter: imperfectum autem vt imperfectum, non continetur in Deo eminẽter, quia est totum imperfectum, continendum verò eminẽter solet ex parte esse perfectum, & ex parte imperfectum, quo fit vt à sapientia imperfecta desumatur id, quod est perfectum, & linquatur omnino imperfectum, igitur restat vt imperfectũ quatenus sic, non contineatur in Deo eminenter, sufficit autem contineri virtualiter, quia dependet in fieri, & conseruari creatura à Deo. nec continetur insuper identicè, aut formaliter, aliàs esset formaliter imperfectus, ergo multiplicantur entia, & erunt extensiuè maius. Formatur autem ex his ratio, perfectum, & imperfectum non sunt vnum, & idem, nec formaliter, nec eminẽter, ergo sunt plura. Deus est de se perfectus, creatura sub rationibus recensitis est imperfecta, ergo nõ sunt vnum, nec vnum continet aliud, ergo sunt plura, ergo quid maius, & maius quidem extensiuè.

Eminẽtialis continẽtia amplius explicatur.

15 Solùm ratione huius imperfecti remanet ex vno capite continentia, nempe continentia virtualis, quia potest ea producere, iuxta quod natura cuiusq; postulat imperfecti, vt producit Deus accidens, materiam, corpus, motum, & similia, quæ dicunt imperfectionem. nec dixeris, ex tali productione indicari Deum imperfectũ, cùm producat imperfecta (etenim dicimus primo) nõ esse imperfecta, quatenus producuntur à Deo, nam *Dei perfecta sunt opera*, sed imperfecta esse ratione, & ordine rerum creatarum variis mutationũ vicissitudinibus subiectarum. secundo Deus producit res omnes iuxta genus suũ, & iuxta ordinẽ, secũdùm quẽ vnaqueq; res producibilis est, quia Deus ordinatè agit, at *quæ à Deo sunt, ordinata sunt*, tertio res creatas mox approbabat, dicẽte Moyse vidit Deus quod erant, vel de bona, & benedixit eis &c. vnde entia ista in genere suo non sunt imperfecta, sed perfecta, adeout nil eis deficiat de propriopria specie, & nil vltra expostulare possint quoad naturam specificam, propriamq; essentiã, quod iam à Deo non receperint; & quarto, quia Deus, teste August. *res, quas condidit taliter administrat, vt proprios motus agere sinat.* quòd si tamen ratione talis continentiæ virtualis inferre velis non esse quid maius, quia in ipso sunt omnia, minus vrget caput cõtinentiæ virtualis, quàm eminentialis; sed nos dubitandi in lite hac, pendet aliunde, quia contrarij ideo negant esse maius, quia continet eminenter: sed constat quid dicendum?

An Deus imperfectus, quia producit entia de se imperfecta

16 Et ex his conuincitur Scotum, quem affert pro se Vulpes, esse ipsimet contrarium, ait namq; Scot. in 3. d. 1. q. 1. Verbum non continere humanitatem formaliter, sed eminenter, & virtualiter, ac propterea posse Verbo fieri additionem humanitatis, quã non continebat formaliter; hinc constat, illud non continere formaliter hominem, eo modo, quo nos denominatione intrinseca sumus formaliter homines; cùm verò non sit intrinsecè ho-

Vulpes Scotum pro se afferendo, potius contrariũ demonstrat.

homo,vtiq; Deus, & homo formaliter erũt duo, & subsequenter erunt plura extensiuè: Christus quidẽ est formaliter Deus,& homo,ideo est Christus vnus: at Deus, & homo non sunt vnus, sed duo: confundit verò Vulpes maius esse cum melius esse: dum namque initio quærit vtrum faciãt maius, inde quæstionem decidit non per maius,sed per melius, sed de hoc non est quæstio, de quo nos supra.

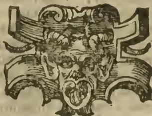
Vulpes perperam pro se Scotum adducit.

17 Vbi autem adducit pro se Scotum in quol. quæst.5. nullam mentionem Scotus agit an sint maius extensiuè Deus,& Orbis, sed ait solùm non esse quid melius, quia non æquè bona; & vnum continetur eminenter in alio; loquitur autem Scotus potius de maioritate intensiua, quàm extensiua; de extensiua namque nil agit,quapropter verior erit eius interpretatio, vt non faciant maius intensiuè, quod clarius elicitur ex eius locutione, quàm oppositum, quia loquitur de bonitate, & inquit,quòd bonitas vnius continetur in altero, & inde subdit, *& ideo ipsum cum illo bono acceptum non auget, neque excessum facit illud bonum in se*. igitur loquitur de excessu intensiuo,& de excessu quoad bonitatem, qui est excessus intensiuus perfectionalis,de quo etiam nos negamus fieri maius, quæ esset maioritas intensiua, quo fit vt mens eius non sit negare excessum extensiuum, & maioritatem extensiuam.

Scotus cõfirmat intẽtum:et negat de maioritate intensiua, nõ extensiua.

Scotus negat esse quid melius,nõ quid maius.

18 Diuus etiam Thomas,qui pro opposita parte adducitur, expresse fauet sententię nostræ: ait namque, *licet in Christo bonum increatum naturæ diuinæ, & bonum creatum naturæ humanę sint plura bona, quàm sola natura diuina, coniunctum tamen ex vtraque non esse maius,neque melius*:ex quibus verbis apertè docet Deum cum creatura esse plura bona, & hoc est, quod nos astruimus, quodq; vocamus maioritatem extensiuè: ex quo tamen subdit, *non esse maius*, loquitur de maioritate intẽsiua,& perfectionali, ideoque subdit, *neque melius*: prius tamen concesserat esse plura, quod est esse maius extensiuè. constat etiam ex exẽplo, quod adducit de puncto: punctus namque, & linea sunt quid maius extensiuè,quia sunt plura, quàm vnum ipsorum ex se solo: sicut tamen punctus nihil entitatis, aut perfectionis potest addere lineæ,ita nec creatura aliquid perfectionis addere potest Deo. Diuus quoque August. non fuit lõge à dictis;etenim cùm aiebat, creaturam fieri maiorem,non Deum,clarè ostendebat de maioritate intensiua,& perfectionali,qua fit maior accedendo ad Deitatem,quæ ex Damasc. *est pelagus perfectionum*, iuxta illud, *accedite ad eum, & illuminamini*, de hac inquã maioritate loqui; at hæc est in sola creatura, non in Deo, qui nil perfectionis recipit propter accessum ad creaturam. hanc eandem sequuntur, licet obiter Conimbric. lib.1. de cœl. q.1. art.7.in princ.& Valent.t.1.d.1.q.4.punct.1.atq; ante eos Durand. in 1. d.44.q.3.Rada 1.q.29.art.1.

DIS-

DISPVTATIO XI.

De infinitate Dei.

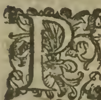
QVÆSTIO I.

Vtrum Deus sit infinitus.

ARTIC. I.

Quid senserit Aristoteles de infinitate Dei.

Auerrois, & Zimarę sentĕtia de intentione Aristotelis

1 Erdifficile est inuestigare quid Aristoteles senserit circa Dei infinitatem; adeo namque obscurè est loquutus, vt valde insudauerint antiquiores Theologi, ac Philosophi in eius sententia inuestiganda. & quidem in 8. physic. tex.com.78.& 79. & 12. met. t. c.41. docet Deum esse infinitæ potentiæ ex hoc quod mouet tĕpore infinito. quocirca docere videtur, & ostĕdere Deũ esse vigore infinitum. Verum non est vna loci huius interpretatio, variè nãque explicant Philosophi: & in primis Auerroes explicat Aristotelem de Infinito in duratione, vt sit sensus, Deus mouet ab æterno, ergo est æternus; mouet infinito tempore, ergo est duratione, & tempore infinitus. eadem est sentĕtia Zimarę, qui defendit Auerroem, theorem.6.

Scoti explicatio de sĕsu, & ratione Aristotelis.

2 Ex altero capite Scot. in 1.d.2. q.2.§.*ostensis igitur*, & in quolib.quæst. 7.§. *ad argumenta princi.* sustinet Aristotelem loqui de infinito intensiuè: addit tamen in primò rationem Aristotelis sic absolutè sumptam non esse efficacem ad id demonstrandum: sed ad faciendam illam efficacem, oportere addere, *à se*, quasi dicat, id, quod infinito tempore mouet *à se*, est infinitum intensiuè: quę propositio verissima est: mouere namq; à se, independenter ab alio, est habere à se, virtutem, & à nullo participatã, quod, vt infra videbimus, est ratio concludendi infinitum in vigore.

Impugnatio Suarij, et Vasq. de Scoto eluditur.

3 Displicet tamen modificatio ista, licet ex parte solum aliquib. quoniam non requiritur tempus infinitum ad concludendam infinitatem in illo, qui mouet à se: etenim si moueret tempore finito, & moueret à se, adhuc concluderetur infinitas, quemadmodum noster Deus non ab æterno, sed ex tĕporis initio cæpit mundum mouere, & tamen quia id agit à se, benè concluditur in eo infinitas intensiua: hi sunt Vasqu.1.p.disput.103.c.1.n.2.& Suar. in met.disp.30.sect.2.nu.4. Verum non est existimandum loqui Scotum sic de sua mente de tempore infinito, etenim benè norat id non esse necesse, prout ex rationib. suis demonstrat, quib. probat dari ens infinitum intensiuè, vbi rationem è proprio marte formando, ait, *quod mouet à se, & independenter ab alio, & per propriam virtutem, id est, infinitum; Deus mouet à se, & cæt.* ergo Scotus nouerat posse in tempore finito argui infinitatem per motionem à se: sed quia versabatur circa rationem

Arist.noluit curare de hoc. sed verba Aristotelis referens, aiebat, ad illud dictum Arist. quod mouens tempore infinito & cæt. oportebat addere, à se: & Scotus attẽdit ad id, quod erat magis necessarium ad fortificandam rationẽ Arist. id vero erat, modus mouendi à se: vel loquebatur iuxta principia Aristotelica, qui existimauit Deum ab æterno mundum mouisse, iuxta positionem eiusdem de æternitate mundi.

Aliorũ instantia resoluitur.

4 Sunt & alij, qui eidem Scoto tribuunt, voluisse asserere quod Aristoteles efficaciter probauerit Dei infinitatem intensiuam, & quod ex rationib. Aristotelis intendat absolutè, & apertè concludi Deum esse vigore infinitum: sed hi non eum percipiunt: siquidem rationem iam allatam de motu in infinito tempore, ostendit in primo non esse efficacem, & ideo, addendam dixit, *à se*: & insuper eam corroborando, dixit *se colorare illam*, quasi asserat, eam de se non esse efficacem. & in quolibeto 7. amplius id declarauit se non habere eam pro efficaci, immo nolle de re hac disputare; quapropter inefficax quoq; fuit apud Scotum, sicut re vera in se est inefficax ista ratio. Alterum tamen addit idem Scot. in quol. quod siuè sufficienter probauerit Aris. siuè non; elicitur tamen, ait, ipsum intellexisse de infinitate intensiua: & subdit, quod Arist. intellexit de mouente à se, & ita ratio sua concludat: quod si modum illum mouendi à se, Arist. non expressit, tamen censendum, tacitè inclusisse, quia loquebatur de motore primò, & mouente propria virtute.

Caetani impugnatio retũditur.

5 Impingit contra Scotum Caetan. & miratur de Scoto, vt existimarit Aristotelem tacitè modum hunc inclusisse, etenim nunquam tale medium Aristo. in sua ratione expressit: sed magis mirandum est de eod. Caetano, cur ipse modum alium, immo consimilem, & ferè eũdem, apposuerit rationi Aristotelicæ, quem nec Aristotelem intendisse pariformiter possumus contra Caetanum discurrere: ait.n. ipse opusc. de infinit. Dei, rationem Arist. in hoc consistere, quod Deus per se primò, & ex propria, atq; interna virtute causet motus infinitatem: sicq; ipse existimat validari rationem: at quærimus, cur id apponit, dum non constat Aristotelem expressisse talem modum in ratione sua: & nihilominus modus iste Caetani est idem, ac modificatio Scoti, ne dicã, desumpsisse è Scoto, & inde (vt censeatur Auctor) eum impugnare: quidquid tamen sit, modificatio est eadem: idem namq; est mouere à se, vt Scotus loquitur, ac mouere per propriam, & innatam virtutẽ, & per se primò, vt loquitur Caet.

Sententia D.Tho. de Arist.

6 Diuus etiam Thom. eandem infinitatem intensiuam elicit de mente Arist. & idem Caetan. & ante ipsos Albert. Simplic. & inde Durand. atq; etiã Ægid. & ex Scotistis vniuersi Scoti discipuli, ex quib. latè prosequitur disputationem istam Fauent. in natur. phil. theorem. 54. per tot.

Arist. admisit infinitatem intensiuam.

7 Quid verò nobis dicendum: ego quidem assero aliunde constare efficacius infinitatem hanc admisisse Aristot. intensiuam quidem, nedum extensiuã: quod est contra Zimaram, Auerr. & alios infra citandos. & de ratione iam allata loquendo, ipsam esse omnino inefficacem, nisi modificetur, vt modificata iam fuit: & ideo mirum non est, si Auerroes negauerit inde colligi infinitatem intensiuam, quia de se parum valet. quapropter aliorum probationes cæteras linquendo, vnam desumo ex eod. Arist. qua credendum Aristotelem loquutum fuisse de infinitate intensiua.

Ratio Arist. non est efficax nisi corroboretur ex modificatione Scoti.

Si virtus infinita esset in magnitudine moueret in non tempore, declaratur.

8 Ea autem est. Deus est infinitæ potentiæ, ergo non est in magnitudine: probatur consequ. quia aut est in magnitudine finita, aut infinita: non secundum, quia infinita magnitudo non datur: nec primum, quia infinita potẽtia non est in magnitudine finita, quoniam quacunq; potentia in magnitudine finita posset dari maior, & sic Dei potentia posset excedi. Discursus iste concludit de potentia intensiua, alias consequentia Arist. esset nulla: probat namq; infinitam potentiam non esse in magnitudine, igitur loquitur de illa potentia, quæ stare nequit cùm magnitudine; sed potentia sola intensiua nequit sic esse cum magnitudine, ergo de hac concludit: probatur hæc minor, quia potentia infinita extensiuè stare potest cùm magnitudine, immo secundùm

dùm eundem Arist. stat cùm magnitudine: cælum namq; ex ipso æternum est, habetq; ab æterno potentiam agēdi, qua secundùm eundem ab æterno egit, ergo apposuit Arist. infinitam potentiam extensiuam in magnitudine: probat verò in ratione allata infinitam potentiam Dei stare non posse cùm magnitudine, igitur non concludit de potentia extensiuè infinita, sed intensiuè, alias argumentum suum nihil concluderet, dicendo, potentia infinita nō potest esse in magnitudine, Deus est infinitæ potentiæ, ergo esse nequit in magnitudine: si.n. responderetur loqui antecedens de infinita in duratione, & extensione, iam constat esse falsū, quia potest esse: et si in minori loqueretur etiam de eadem, patet eodem modo falsitas. igitur argumentum nihil concluderet: vt ergo concludat, est asserēdum Arist. loqui de infinito in vigore, & intensiuè.

9 Item ex consequenti, quod ex maiori elicit Arist. probatur amplius intentum, ait enim virtus infinita non potest esse in magnitudine, quia moueret in non tempore: quæ consequentia ista? & quomodo deducitur? si namq; loquitur de infinito in duratione, non est bona deductio, siquidem ad mouēdum velocius, sicut ad mouendum in non tempore, per accidēs se habet virtus paruo, vel multo tempore durans, non enim ratio durationis iu virtute erit ratio mouendi velocius, ergo nec consequenter, esse duratione, & extensione infinitum erit ratio mouendi in non tēpore, sed id potius proueniet ex intensiua vi, & virtute perfectionali, vt quia virtus vna est altera perfectior, ideo insumit minus tempus in mouēdo. Confirmatur, quia dentur duę virtutes, quarum altera sit diuturnior, & altera vigorosior, ac intensior; non illa mouebit citius, sed ista, quia non temporis diuturnitas, sed virtus perfectior erit causa celeritatis motus: ergo si contentio sit de infinitate Dei, ex qua debeat elici motus adeo velox, vt sit in non tempore, non erit causa huius virtus Dei infinita in tempore, & duratione, sed infinita intensiuè, & in vigore. Adde, quòd virtus non ex eo, quod longius durat, existimanda est perfectior, sed quia intēsior, & plures habeat gradus actiuitatis: ait enim Scot. *albedo durans per annum non erit* (nempe essentialiter, & specificè, & virtualiter virtute speciei) *perfectior albedine durante per horam*. attenditur igitur non extensio durationis, sed actiuitas intensionis. ergo dum Aristot. concludit, virtutem infinitatem non esse in magnitudine, aliàs moueret in non tēpore, est apertè ex eius mente asserēdum admisisse infinitum in vigore.

Non duratio maior, sed virtus perfectior est causa celeritatis motus.

Albedo durās per annum nō est perfectior albedine per horā. declaratur.

10 Hæ duæ rationes apprime cōuincunt, & apertè ostendunt qualis fuerit mens Aristot quapropter eas vel non benè ponderans, vel non animaduertens Grepor. Arim. in 1.d 42. q.3. art.1. negat talem infinitatem colligi posse, idem egit Piccolom. l. de motorib. cęlorū c.34. Zimara, & nonnulli Alij: quas si perpendisset etiam vltimo Suarez, non negasset id colligi posse; etenim vbi negat rationem primario factam, & concludentem infinitatem ex motione per tempus infinitum esse minus validum, (quod etiam nos asseruimus. nisi modificatio adhibeatur, vt moueat à se) nihilominus rationes istas duas si contemplatus fuisset, id omnino concessisset: quas etiam nec negasset Zimara, Gregor. nec quiuis alter: Et quòd addit Cano l.12. de loc. theol. c.5. Aristotelem errasse asserendo Angelos esse infinitos, quia mouent motu infinito, seù æterno: vtique errauit Arist. sed motus infinitus indicat solā infinitatē in duratione Angelorum, vt solùm colligatur infinita eorum potētia ex tempore infinito, infinita solùm extensiuè: & incidit cum eo, quod in modificatione primæ rationis attulimus, quòd, quia Angeli ab æterno mouentes non mouerunt *à se*, ideo nequit in ipsis intensiua infinitas cōcludi, sed in duratione: non enim Aristoteles fecit Angelos infinitos in virtute, & in vigore: at hoc non labefacit intentum Arist. penes Deum, circa quem ex rationibus saltem his duabus vltimis, apposuit implicitè innatam, & independentem virtutem, & explicitè virtutem intensiuè infinitā. & quod Caetanus ait, mirum esse vt Arist. hoc intenderit, quia iam expressisset verbis, si existimasset primum Motorem moue-

Gregorij, & Piccol. responsio non obest.

Caetani responsio nō obest.

re *à se*,hoc nihil est; non enim oportebat eum omnia explanare: iam enim probauerat Deum esse primam causam, primumq; Motorem, atq; omnino independentem: quæ singula ostendunt,quòd totum,quod habet, habeat *à se*,hoc supposito, tanquam aliàs à se probato, insurgit inde probare infinitatem intensiuam primi Motoris, & reticuit illud *à se*,tanquam non necessario exprimendum, cùm recordabatur se aliàs id docuisse, & existimabat loqui cum aliàs suæ doctrinæ memoribus,ac studiosis, seù saltem cum Peritis, & sapientibus, pro primario principio supponentibus cõmuniter, Deũ mouere à se.

Suarij modificatio nil prodest

11 Et quod denique idem Suarez adiungit, infinitatem ostendi ex eius discursu,non absolutè,sed secundùm quid, scilicet infinitatem in mouendo, hoc parum valet,quia Arist. dum probauerit infinitatem intensiuam, non est iudicandum voluisse solum facere Deum infinitum ex parte: cùm ritè nouerit, quòd infinitas intensiua reddit subiectum absolutè, simpliciter, & vndequaque infinitum,non enim posset sustineri, etiã in pura philosophia, Deum esse infinitum intensiuè solùm quoad attributum sapientiæ, vel bonitatis, & nón quoad totam eius substãtiam, omnesq; sui conceptus,ac perfectiones: tùm quia *infinitum est illud,cui nihil deest perfectionis*, deesset autem sibi multum,ac multum,si ex parte solùm esset infinitus: tum quia formaliter idem non potest esse finitum,& infinitum,esset enim simul perfectum, & imperfectum, nullus namq; id concessit, & si Scotus formaliter apposuit infinitatem in Deo,& eandem negauit in diuinis relationibus,nil obstat, etenim non dixit eas esse finitas, sed nec infinitas, nec finitas, magis autem repugnat finitas, & infinitas, quàm infinitas admixta cum aliquo, quod non sit nec finitum, nec infinitũ; item quia vbi negauit eam formaliter in relationibus esse, admisit tamen identicè, & realiter,vt qua ratione sunt idem cum essentia, dicantur eadem identitate in doctrina sua esse infinitæ cum essentia, tùm deniq; (quoad infinitum ex parte) quia omnis infinitas promanat ab essentia,& substantia, tanquam à radice, quæ posteriori ordine communicatur potentijs, & attributis: igitur si potentia mouendi solummodo cõcluditur infinita, & ideo Deus infinitus secundùm quid, non id admisisset Aristot. siquidẽ apprime nouit perfectionem potentiæ pendere à perfectione essentiæ, & hanc esse prius perfectiorẽ illa; ergo interpretatio eius ruit: vel namque concedere deberet Aristoteli infinitatem totalem, vel nullam, & neq; partialem, vel saltim solam infinitatem in duratione, at ipse concedit intensiuam, sed partialem.

Infinitum in perfectione quid?

Arguit cõtra Piccolom.

12 Arguit autem Piccolom.negãdo infinitatem de mente Arist. Deus mouet immediatè, ergo non est intensiuè infinitus.antecedens supponit verum de mente eiusd. Arist. & probat consequ.inter motorem,& mobile debet reperiri proportio,at inter motorem infinitum, & mobile finitum nulla est proportio, ergo non est infinitus: prob.sequ.quia qualis est virtus, & ratio mouendi, talis debet esse proportio mobilis:at motus hic erit velocitate infinitus, ergo nequibit recipi in mobili finito.Cõfirmatur ex eod.Aris. sup. *si virtus infinita esset in magnitudine,moueret in non tempore*, quia si moueret in tempore,posset in eodem mouere virtus aliqua finita,sicq; eadem mensura moueret finita,& infinita. secundò confirmatur, quia aut potest virtus hæc infinita velocius mouere, aut non potest: si secundum,ergo non est infinita,immo dari posset alia virtus potens mouere velocius: si primum, cùm in diuinis non differat esse à posse,ergo mouet, & mouebit infinitè in non tempore.Confirmatur tertiò,quia motori infinito debet correspondere mobile infinitum,quod implicat:prob. seq. quia posuit Arist. Deum agere ad extra velut ens naturale, seu agens necessarium.quartò, quia idem et docuit repugnare infinitum in actu. ergo neq. asseruit seipsum esse infinitum.

Arguit Gregor.

13 Gregor.addit arguendo, sequi mouere in instanti, quia necessariò, & immediatè agit. item sequeretur posse mouere quodcunq; mobile magnum, hoc namq; competit infinito, at consequens probat esse falsum, quia Arist.

2.cœl.

2.cæl.70. docet quod si adderetur stella aliqua cælo, moueretur cùm fatigatione, idem concludit Auerr. de eius mente, quod vel tardius moueretur, vel nunquam.

Arguit Zimara.

14 Et deniq; Zimara arguit, infinitas expetēda esset, aut ex parte materiæ, aut formæ, nullo ex capite competit Deo & primò infinitas competit quidem materiæ, & formæ conuenit finitas, quod probatur ex Arist. 3. phis. 60.65. dicente; *finitas est à forma, sicut illimitatio, & infinitas est à materia.* Cōfirmat, quia *species, seu formæ sunt sicut numeri* 8. met. 10. numerus autem quilibet est finitus, & omni formæ competit finire, ac limitare. Vltimò arguūt, media, quibus diuinam infinitatem nouimus sunt creatio, reuelatio, signa, seu miracula: hæc verò incognita fuere Aristoteli, ergo ipse non potuit admittere infinitum in vigore.

Ex Arist. Deus non agit immediatè.

15 Ad ista autem, & similia facilè respondetur: & ad primum, negandum est, etiam ex Arist. Deum mouere, & producere immediatè, immo mouet mediatè, mediantib. cælis hæc inferiora, & cælos mediantib. Intelligentijs: hac. n. ratione concluditur in doctrina sua Deum non producere semper idē, vel simile, quia diuersitas effectuum promanat ex diuersitate causarū, quibus mediantib. ipse agit: hæ namq; cōtemperant virtutem suam, siuè specificant, & quasi accommodant ad diuersos effectus producendos.

Proportio qualisnam inter mobile, & Motorem.

16 Ad id de proportione dicendum quod inter motorem, & mobile non est reperienda proportio entitatiua, hoc namq; modo nusquam Deus infinitus posset agere in creaturam, cū sit finita: sufficit autem proportio in attingendo effectum, & recipiendo influxum, quæ est proportio in operādo: vt sicut Deus potest agere, ita creatura possit recipere actionem, seu terminare: ad propositum vero sufficit ea proportio, qua Deus possit mouere, & qua creatura possit motum terminare, seu moueri: & hanc cōcedit Aris. & primam negat, cùm dixerit finiti ad infinitum nulla est proportio, supple, entitatiua: vel nulla est proportio entitatis, est autem proportio attingibilitatis per operationem, & motum.

Virtus infinita si esset in magnitudine an posset mouere in instanti, & in non tempore.

17 Ad confirmationes de velocitate infinita, & quod moueret in non tempore: Dicendum ex parte quidem Dei posse velocius, & velocius semper, & semper produci effectum, quia virtutem habet illimitatam, & indepētem à tempore, at ex parte effectus repugnat ita velocius mouere, vt moueat in non tempore, etenim cum motus sit essentialiter successiuus, nō potest fieri in non tempore, sicut sistendo intra limites motus, vt motus, non potest fieri in instanti, alias esset instantanea mutatio, non verè motus. Ad id, quod virtus infinita in magnitudine moueret in instanti, relictis ijs, quæ artic. sequ. dicemus, pro nunc dicimus spectanda esse duo in tali casu, immo tria: primum erit, virtus infinita, secundum erit corpus, seu magnitudo, & tertium foret ipse motus fiendus. loquendò de primo, dicimus concedi quod potest agere in non tempore, siquidē infinita virtus non est alligata tempori, sed posset agere in tēpore, velocius magis, & minus (licet non iuxta Arist. cùm posuerit eum agere naturaliter, & necessariò, & consequenter totam virtutem suam expenderet secundùm se totam ad instar agentis naturalis) possetq; consequenter agere in instanti.

Motui ex parte cuius nam repugnat fieri in instanti, & in non tempore.

loquendo de secundò, id omninò negatur, quia corpori, & magnitudini, nō competit in instanti mouere, vel ratione resistentiæ corporis ad corpus, vel ratione distantiæ corporis à termino: nec obstaret quod haberet vim infinitam, quia ex parte infinitatis non repugnaret, disconueniret vero ex parte corporis, propter rationes cōmunes, quibus creatura, & magnitudo corporea necessario insumit tempus ad motum: & multo minus sic in non tempore, vel in instanti mouere competeret ratione tertij, quod est motus, cùm repugnet fieri in non tempore. affert D. Tho. rationem suam, sed eam examinabimus subsequ. artic.

Inter Motorem, & mobile proportio attingibilitatis, non sēper entitatis.

18 Ad illud de mobili infinito, dicimus inter infinitū motorem, & mobile non esse necessariò dandam proportionem entitatis, sed sufficit proportio attingibilitatis, quæ in eo consistit, vt sicut infinita potest agere, sic passum, & mobile, qualecunq; sit, pos-

sit recipere: & hæc proportio sufficit in causis, & causatis, licet in ipso Deo vtraq; sit necessaria in ordine ad se ipsum, vt inter essentiam diuinam sub ratione obiecti intelligibilis, et amabilis ab intellectu suo, ac voluntate sua infinita, quæ omnia inuicem proportionãtur tum in attingibilitate, quia amat, et intelligit essentiam infinitam infinitè, vt attingibilis est adæquatè, tùm etiam in ipsamet entitate quia intellectus, voluntas, et essentia sunt infinita.

Arist. expositio de motu cum fatigatione ex additione stellæ, nõ de Deo, sed de intelligẽtia.

19 Ad Gregorium, ad primum est iam responsum. & ad secundum, existimauit Auerr. Aristotelẽ loqui de Deo: at veritas est, quod loquatur de prima sphæra: dubitat namq; Arist. cur in suprema sphæra sint tot stellæ, in planetarum tamen circulis non sic, respondet inter cætera, quod si adderetur inferioribus cœlis stella alia, superior sphæra, eiusq; motor Angelicus moueret cum fatigatione, & labore: etenim cùm debeat motor proportionari mobili, si augeretur mobilis pondus, maior requireretur virtus in motore: non autem loquitur de Deo, nec enim talẽ defatigationem, & laborẽ asseruit de Deo, sed vel de creatura, & intelligẽtia mouente, vel de eodem suprémo cęlo mouente sphæras inferiores: quapropter Deus infinitus posset mouere quodcunq; mobile, quantumcũque magnum, etiam infinitum, si daretur.

Deus appellatur à Boet. forma, nõ absolutè, sed forma simplex.

20 Et ad Zimaram dicendum ex nullo istorum capitum diuinam infinitatem prouenire: nec namq; Deus est forma, nec materia, nec constãs ex his, vt in quæst. de simplicitate Dei diximus: solùm vocatur à Boetio forma, *sed forma simplex*, non est ergo absolutè forma, quia nec est pars compositi, nec est informans materiam, sed dicitur forma simplex: quod idem est ac purus actus: formæ enim competunt duo inter cætera, informare, & dare esse simpliciter, seu habere esse perfectius, quàm materia: primum est imperfectionis, nec propterea competit Deo: secundum, & tertium est perfectionis, & hæc insunt Deo: qui est in se perfectissimus actus, seù perfectissimũ ens actuale, & dat esse cæteris, quia cuncta sunt ens per participationem ab ipso: finitum autem, & limitatum, quod competit formæ, cõuenit formæ creatæ, siuè spirituali, siuè corporali, nõ autem Deo, qui est forma simplex, & aliunde consequenter habet infinitudinem suam.

Formę munia sũt plura.

Materia qualiter appellãda infinita.

21 Ad illud de materia, si infinita sit appellanda, dicendum primo, idem esse hoc in loco infinitum, ac indeterminatum; quia materia de se est indifferens, & indeterminata ad infinitas formas, secundò appellanda venit infinita *priuatiuè*, quia caret perfectionibus infinitarum formarum, ad quas inclinatur, vsquequo deuenerit ad perfectissimam, quæ euacuet infinitatem imperfectionis suæ: actus autem entitatiuus, quẽ habet, magis eius imperfectionẽ ostendit, ex quo est valde exiguus, itaut censeatur ab August. prope nihil: Deus autem hac infinitate non eget, cùm infinitas sua non sit priuatiua, cum nulla imperfectione careat, sed erit infinitas perfectionalis, & positiua, aliunde proueniens, de qua seq. art. Et ad vltimum, & si media hæc prout Aristoteli incognita, non fuerint penes ipsum ostensiua infinitatis; quia sunt Christiana, & Theologica, alia tamen adhibuit naturalia media, quibus idipsum conuinceret, prout sup.

Aristotelẽ fortasse cõuersatũ cũ Hebræis, plura didicisse ab eis de nostræ fidei articulis ex Clearcho.

22 De medijs quidem reuelationis, & miraculorum, iam constat penes ipsum non inualuisse, cùm non crediderit, nisi tamen fortasse ex Scriptura sacra, hæbreisq; notitiam aliqualem perceperit conuersando, & conferendo cum eis, prout de eo quidam sui discipulus testabatur nomine Clearchus, ex Euseb. præp. l. 9. c. 3. quod conuersatus aliquando Aristoteles cum quodam Iudæo plurima de occultis nostræ Fidei ab eo didicerit, atq; tanquã vera firmiter tenuerit, ex quibus fortasse postmodũ scribẽdo, multa suis in libris inseruerit: sed quidquid de hoc sit: tamen magis controuersum est de creatione apud eundem: qui licet mũdum posuerit ab æterno, & non per creationem de nihilo, tamẽ circa productionem intellectus, & animæ, de qua inquit quod venit de foris, dubiũ oritur, & plures existimant eum admisisse creationem: sed hæc non faciunt ad præsens negotium. Circa verò totius

tius Orbis creationem dixere plures Aristotelem eam nouisse, & eam admisisse, licet non nouam, idest ab initio temporis factam, iuxta fidem: sunt autem D. Tho. tùm 1, lib. de cęl. c. 4. tùm etiam in 8. phys. 4.4. Albert. de quat. coęu. q. 1. atq; Heruæus tra. de æter. nit. mund. q. 4. vide etiam Scot. in 4. d. 1. q. 1. in examine opin. Auicen.

ARTIC. II.

Ostenditur Dei infinitas ex Theologis.

Varia capita demonstrationum infinitatis ex Theologis.

1 Constito iam quid senserit Aristot. de Dei infinitate, accedimus ad eandem demonstrandam ex Theologis: sunt verò variæ viæ ad faciendum demonstrationes Theologales: itaut nitatur vnusquisq; suam prodere demonstrationem, eamq; cogitet efficaciorem cæteris, sicq; suam prodendo, cæterorum elidat, atq; illudat ratiocinationes: nos autem aliquas afferemus, & amplexabimur quæ apparebunt validiores.

D. Thom. probatio.

2 In primis ergo D. Tho. 1. p. q. 7. art. 1. probat Deum infinitum ex eo, quod ipsius esse non est receptum in aliquo: cuius è contrario forma est finita, quia recipitur in materia, ideoq; coarctatur, & terminatur in ipsa, & materia finitur per formam, eo quia eius potentialis infinitas ad tot formas, coarctatur ad hãc formam: Deus autem est in se subsistens, & in nullo receptus, igitur ex hoc pendet eius infinitas.

Scotus impugnat.

3 Scotus impugnat modum assignatum à D. Thom. & in 1. d. 2. q. 1. sic arguit. omne ens prius est in se in tali, ac tot gradibus entitatis, & perfectionis, quam reperiatur in alio, ergo forma prius in seipsa habebit talem, tantamq; perfectionem, antequàm recipiatur in materia: & similiter materia prius in se talem habeait perfectionis, seu entitatis gradum, licet imperfectũ, antequam terminetur per formam: ergo finitudo, & limitatio non attenditur ex receptione in alio; igitur nec à contrario Deus dicendus infinitus ex negatione receptionis in alio, quia oppositorum est idem iudicium. maior patet, quia vnumquodque sicut prius concipitur habere esse in se, & inde in alio, prioritate naturæ, ita eius virtus, & perfectio prius dicatur in se esse tãta, & tanta, antequam sit in alio. impugnat secundo, sequeretur enim Angelos esse infinitæ essentiæ, quia eorum esse non recipitur in alio, carent enim materia: igitur non ex tali ordine pendet limitatio. quod si obstes, eorum essentiam, vel naturam finiri per existentiam, contra arguit, quia esse, vel existẽtia est quid posterius ad essentiã Angeli, seù est accidens ad eius naturam, nihil autem finitur per suum posterius, & per id, quod potest recedere, est verò Angeli natura prius finita de se, quàm finiatur per sui existẽtiam; igitur per negationem receptionis in alio non potest concludi Dei infinitas, sicut nec concluditur finitas per receptionem.

4 Vasquez disp. 25. c. 1. soluit has rationes Scoti, & primo ait, existentiã non esse accidens in sent. D. Thom. vt Scotus ei tribuit: & quod separari possit, non per hoc est accidens, quia forma separari potest substantialis à materia, & tamen non est accidens. Verũ in hoc frustra laborat, non enim percepit sẽsum Scoti, & nec videtur vim, & efficaciam perpendisse vocis illius, *accidens*; etenim non intendebat Scot. dicere existentiam esse accidens per accidens, distinctum genere à substantia, vt definitur à Porphyrio, prout est vnum ex quinque prædicabilibus, nec id voluit Diuo Thomæ impingere, quis enim ignorat esse substãtiam: sed accidens vocauit, quia existentia tanquam posterior, non est de intrinseca ratione essentię tanquam prioris, saltem in creatis: omne autem, quod aduenit post formalem rationem alicuius potest lato vocabulo vocari accidens: desumitur quoq; accidens pro omni eo, quod destrui, & separari potest à priori: experimur verò existentias rerum separari, ac destrui: sicq; loquutus est Scot. vnde immeritò id sibi impingit, meliusq; eius mentem assequu-

Vasquez occurrit Scoto.

Vasquez refellitur non capiẽs mẽte Scoti.

Vasqu. occurrit: sed decipitur non capiens mentem D. Thomæ.

quutus est Caetan. qui fideliter, & scite eius sententiam retulit. Respondet secundò idem Vasq. D. Thomam non dixisse essentiam terminari per existẽtiam, sed è conuerso, esse, seù existentiã per essentiam. verùm hoc quoque falsum, etenim de materia, ait, terminatur per formam: materia autem apud D. Tho. non est ex se, neq; ens, neq; existens, & tamen terminari ait per formam, forma verò est quid existens, & quid verè esse, ergo per eum, existentia & esse, terminat essentiam. tùm etiã quia enti in actu competit terminare, non enti in potentia, essentia se habet vt potentiale, esse, & existentia vt quid actuale, ergo hoc terminat illud: & deniq; quia forma, & esse, & existentia vocantur verè actus, & verè termini, ergò verè terminant. Respondet tertiò D. Thomam non loqui de quanto quantitate molis, huic .n. extrinsecum est, vt ab alio terminetur; at loquendo de esse substantiali, ait eo finitum esse, quo terminatur. Verùm nec hoc concludit: quæro .n. cur qnantitas molaris potius est terminata ex se, & non esse substantiale: eadem namq; ratio militat in ambobus, & ambo sunt entia finita, & limitata: & proportionaliter quod de vno dicitur, dicendum de altero, quantitas .n. illa est molis, & istius quantitas est virtutis, & ambæ quantitates sunt finitæ, cur igitur in quanto molari reperitur naturalis terminus ab intrinseco, & non admittendus sit etiam in quantitate virtutis: nulla quidem est ratio, quæ cogat, cũ sint de sui natura ambo entia finita, creata, & limitata, ergo discrimẽ, quod Vasq. infert, est nullum. linquo, quod gratis id dicit ad mentem D. Dhomæ, etenim distinctionem hanc nec facit D. Tho. nec Caetan. aut alter ad eius mentem, sed loquitur indiscriminatim.

Caetan. responsio ad Scotum.

5 Propterea Caetan. respondet ad rationes Scoti: & primò negat formã finiri per materiam simpliciter, aitq; D. Thomam sentire, formam quidem finiri per materiam, sed non loqui de finitate simpliciter, sed tali .s. penes terminos materiales: atque fatetur quòd D. Tho. noluerit asserere formam finiri absolutè per materiam, quia de se est finita, sed finiri quasi extrinsecè, & materialiter. & ad id de Angelo, ait cõcludi solùm quòd Angelus esset infinitus secundùm quid, ex eo quod in alio non recipitur, esse autem de se absolutè finitum: sed si quæras, quomodo ergo D. Tho. ex negatione receptionis infert absolutè, & simpliciter Dei infinitatem, dum ex negatione receptionis Angeli, non admittitur, nisi infinitas secundùm quid? respondet, quòd D. Thom. argutiuè ex infinitate formæ secundùm quid, manuductus fuit ad concedendam Dei infinitatem simpliciter. & addit, quod concedit, quòd esse prius natura est in seipso tãtæ perfectionis, finitæ, vel infinitæ, quã sit receptibile, vel irreceptibile, tamen erit infinitum, si receptibile, finitum.

6 Miror quomodo Caetan. lapsus sit ita facile in sententiam Scoti: non tamen mirum, quia rationes vrgebant: at si ita est, & concedit prius rem quãcunq; de se esse finitam, vel infinitam, cur D. Tho. & ipse cum eo, concedit desumi finitatem, & infinitatem ex ordine receptionis? vel .n. primum debebat negare, vel hoc. Et ad id, quod ait, Caet. quod D. Tho. arguitiuè ex infinitate secudùm quid, formæ, manuduxit nos ad infinitatem Dei simpliciter, id constat non esse verum, etenim non arguit infinitatem Dei exi infinitate formæ, sed eã arguit ex opposito, quod accidit ad materiam, & formam: id autem est teceptio formæ in materia, & materiæ in forma, ergo ex negatione receptionis arguit infinitatem: discursus patens est, & apertus in D. Tho. Et licet tangatur communitas formæ, potentialitas materiæ ad plures formas, tamen pro medio D. Thomas nõ vtitur communitate formę, aut potentialitate materiæ ad plures formas; sed sumit pro medio receptionem vnius in altero, & ideo de materia concludit, *materia antequam recipiat formam est in potentia ad multas, sed cùm recipit vnam, terminatur per illam: forma verò per hoc, quod recipitur in materia, fit forma determinatè huius rei.* & applicando ad Deum, non applicat communitatem, seù infinitatem secundùm quid, formæ, sed applicat receptionem, dicendo, *Cùm igitur esse diuinum non sit*

esse

esse receptum in aliquo, manifestum est, quod sit infinitus, & perfectus. hæc ille. ergo gratis desumit ex mente D.Tho. aliud mediũ, quia cõstat apertè tali medio vti, & talis est etiam cęterorũ sensus exponentium, tribuentium D.Thomæ pro medio receptionem, vel negationem receptionis: vt Caprol. in 1. d.43.q.1. art.1. Ferrar. 1. contra gen. c.43. Ægid. Richar. 1. d.43.q.1. art.1. & Alij. Commendandus autem Caetanus in eo, quod melius cæteris Thomistis in re hac sensum veritatis fuisset assequutus, concedendo finitatem, infinitatemq; prouenire solùm *extrinsecè* à receptiuo, esse tamen prius rem vnamquamq; de se finitam, vel infinitã: quod tamen cæteri nimium Zelantes rationem allatam de infinitate procedente ex negatione receptionis, malè negant; vel.n. zelo nimio præpediti veritatem non norunt, vel D.Thomæ, inaduertenter impingunt quid alienum, quod omnibus constare debebat, sicut etiam constitit Caetano. Cęterũ Caetanus incidit inaduertenter in sententiam Scoti, confitens vnamquamque rem esse de sui natura finitam, vel infinitam intrinsecè, inde secundario, secundùm quid, & extrinsecè.

7 Quia verò allata *D.*Thomæ defensio longè est ab eius expressa sentẽtia, vt patuit cõfutando expositionem Caetani, hinc operę pretium est aliter eum interpretari, sicq; constabit nec sibi vndequaq; contrariari Scotum. esse autem potest D.Thomæ sensus: finitudinem rationem esse recipiendi, seu è contra receptiuitatem in alio causam esse arguentem finitudinem, & ex opposito receptionis negationem rationem esse in Deo infinitatis: vt loqui debeamus de vniuerso genere recipiendi in alio: itaque dicimus receptiuitatem in alio, esse rationem demonstrandi, & arguendi finitudinem, sed non præcisè receptionem tanquam in materia, aut qualis est receptiuitas formæ, vel materiæ: hæc namq; non sufficit, sed expedit discurrere per alia genera recipiendi, quibus omnib. à Deo exclusis patebit eiusdem infinitas ex negatione receptiuitatis. & primò contingit aliquid in alio recipi tãquam pars in toto, eget.n. pars reperiri in toto, tum vt conseruetur, melius namq; conseruatur in toto, quam seiuncta à toto: tum etiam, vt perfectiores operationes participet, siquidem operationes totius cõiuncti sunt perfectiores; tum deniq; vt omnino experiatur operationes aliquas namq; experiri non posset vllo modo seiuncta à toto: exemplum vtriusq; cùm anima separata, quæ est pars hominis, intelligit quidem, sed perfectior eius erit intellectio si sit in corpore, quia erit intellectio totius, & entis completi, seu cõpleti entis operatio, quomodo post iudicij diem perfectior erit fruitio beati procedens ex corpore, & anima, quam modo procedens ex sola anima: licet comparata intellectio quoad statum præsentis vitæ, perfectius, & facilius speculatur, & intelligit anima separata, quam coniuncta, corpus nãq; pondere suo impedit, & phantasmata præpediunt, vnde dicitur; *corpus, quod corrumpitur, agrauat animam*, at circa statum vię ipsamet anima experiri nequit operationes videndi, audiendi, & similes, nisi in corpore, igitur in corpore dicitur esse tanquam pars in toto, vel gratia absolutè operandi, vel operandi completius: quandoq; etiam appetit pars esse in toto, vt conseruetur omnino, alias destrueretur, vt patet de formis corporeis, quæ separatæ destruuntur. Contingit è conuerso totum recipi in partib. qui est specialis essendi modus sic vocatus: receptio autem non est per modum formæ, sed recipi dicitur, inquantum esse suum est tanquam effectus in causis, à quib. dependet in fieri, & conseruari, quod si separetur, destruetur omnino, cùm essentialiter, dependeat ex partibus: Recipitur insuper, sed consimiliter, species in genere, & è conuerso genus in specie, vel genus in differentia, & hæc in genere, vel sub ratione determinantis, & contrahentis, quomodo differẽtia determinat, & contrahit genus; vel sub ratione constituentis, quomodo constituit cùm genere speciem; vel tãquam determinans in determinabili; contrahens in contrahili; constituens in constituibili, & è contra, constitutũ, determinatum, contractum, in contrahente, determinante, constituente: ad quem

Aliquid recipi in aliquo contingit multipliciter.

quem modum spectat etiã modus physicus, quo forma est in materia, & hæc in forma, sub ratione determinantis, actuantis, perficientis, & è conuerso sub ordine perfectibilis, ac determinabilis, vel etiam sub ratione inhærentis, si accidentalis erit, vel saltẽ informantis, si substantialis. Accedit modus alter, quo recipi quid dicitur tanquam ordinabile, in eo, ad quod ordinatur: &, licet non sub ratione inhærentis, vel informantis, tamen sub ratione depẽdentis ad independens, à quo recipere debeat esse, & perfectiones singulas, ad quas ordinetur: quomodo aliunde dicitur recipi tanquam mensurabile in mensura, sicq; vnumquodq; metaphoricè dicitur recipi in suo perfectiori, & eminentiori; vel tanquam finibile in fine, aut terminabile in proprio termino: vel vt cætera omittam, tanquam locatum in loco, temporaneum in tẽpore, & consimiliter discurrendo de singulis. hi quidem recipiendi modi imperfectionem connotant in receptibili, cùm careat eo, ad quod ordinatur, & è conuerso, in recipiente, cùm egere videatur eo, quod recipit: quapropter indicant in alterutro, vel ambobus simul non reperiri ex se, & à se ea, ad quæ diriguntur, & propter hæc concluditur de ipsis, quod sint finita, limitata, terminata.

Modificatur ratio D. Thomæ

8 His suppositis arguitur pro D. Tho. Deus nullo modo ex istis, aut consimilib. dicitur recipi in alio, igitur hinc constat non esse finitum: & hæc est optima demonstrandi methodus suæ infinitatis, per remotionem receptionis, & receptibilitatis iuxta modos recensitos. quod si ita est, poterit sic quidem D. Thomæ ratio colorari, & concludet per optimè. & argumenta Scoti pugnantia, & probantia vnumquodq; prius esse de se finitum, quam recipiatur in alio, ergo non pendet finitas ex receptione: facilè ex his soluũtur, concedendo anteced. & negando consequ. quia in eo, quod res est de sui natura finita, in eo, quidem, comperitur ipsam recipi, nec finita in se esset, nisi posset aliquo modo ex dictis recipi, spectando aliquem ex modis allatis; recipitur namq; tanquam finibile in suo fine, tanquam via in termino, tanquam effectus in causa, tanquam dependens in independente, & tanquã mensurabile in sua mensura, seu altero ex modis prætactis: sicq; statim atq; creatur remanet hoc modo finita, quia hoc modo recepta. Dices cur ergo inuehitur contra D. Thomam? Respond. quia videtur D. Thomas assignasse pro ratione finitudinis, solam receptionẽ in materia, vel forma; at hæc ratio insufficiens apparet, & hinc impugnatur à Scoto: prius. n. forma de sui natura est finita, quam hoc modo recipiatur: tum etiam quia finitio pendens ex receptione est finitio extrinseca, ergo aliunde supponitur terminatio intrinseca: si autem recurramus ad cæteros receptionis modos, cõstabit ex aliquo eorum magis, & minus pendere siuè intrinsecè, siue extrinsecè finitatem: quia autem Deo nullus talis modus competit, inde est vt ex negatione omnis receptionis remaneat infinitus.

Obstatur.

Occurritur

Probant Alij infinitatem, ex quo Deus nõ capitur vllo loco.

9 Secundò alij probant infinitatẽ, quia non capitur loco: licet namq; Deus omnia repleat, iuxta illud, *calũ, & terram, ego impleo*, tamen nõ potest adæquatus ei locus assignari, qui sit, vel possit esse infinitus. probant etiam aliundè, quia careat principio, & fine, siquidem nec incæpit esse, nec finiet: est autem infinitum negatio vtriusq; termini. Verum hi, inter quos est Albert. 1. 43. art. 1. non attingunt præcisã rationem infinitatis, sed eam confundunt, & commiscent cùm cæteris spectantib. ad Deum, hoc autem non est respondere ad quæsitũ iuxta proprios terminos; quod patet, quia replere omnia, & non habere locum adæquatum non spectat absolutè ad infinitatem, quæ dicitur perfectionalis, sed ad immensitatem: & hæc habet ordinem ad loca, non illa, immediatè: dixi immediatè, quia iam constat immensitatem pendere ab infinitate, nec illam esse sine hac, tamen ratio proxima ordinata ad loca, non est absolutè infinitas, sed immensitas. illud etiam de carentia principij, & finis nec explicat præcisè infinitatem, sed æternitatem, quia ordo durationis est ordo tẽporis, Æui, vel Æternitatis: valent autem probationes istæ ad ostendendam vtcumq; infinitatem: at ostendere neque-

hac nõ est præcisa causa.

queunt infinitatem præcisè diuinam, quia immensitatem communicari posse creaturæ ostendimus sup. quæst. de immẽsitate,& æternitatem quoq; posse participari, vt pote quia potuerit ab æterno mundus produci ostendemus suo loco de æternitate : quapropter ratio æternæ durationis, & ratio immensitatis non amplius concludunt infinitatem Dei, quam creaturæ.

Probant Alij, ex quo Deus non est in genere: sed ratio hæc non valet apud omnes.

10 Probant alij ex eo, quod non est in genere, Deus non est in genere, ergo non est finitus. consequentia sequitur, quia in genere,& prædicamẽto reponuntur sola entia finita, & limitata. Ratio hæc conuincit concedentes Deum non esse in genere: quo concesso optima est,& efficax, vt nos etiam concessimus sup. agendo de simplicitate Dei: quare optimè infertur, Deus non est in genere, ergo infinitus; cùm infinitũ non capiatur genere, nec prædicamento; quo etiam argumento vtitur Albert. ibid. Capreol. & Ægid. art. 1. q. 1. ac D. Thom. 1. contrag. c. 43. cũ Ferrar. ibid. Penes vero asserentes esse in genere nullum facessit negotium,& negando antecedens, ruit intentum.

Aliorũ deliria.

11 Dixere alij Deum sub ratione quidem essentiæ esse finitum, sub ratione autem potentiæ infinitum; nam essentia nominat Deum in se, & sic est finitus, tùm quia comprehenditur à finito, quod est intellectus beati, tùm etiam propter simplicitatem eiusdem essentiæ, quæ cùm sit simplex, dixerunt totam videri. Potentia autem dicit ordinem ad effectus, & quia non datur status in effectibus, sed semper contingit denuo producere, hinc apposuerunt infinitatem solùm potentiæ. Alij verò, ex opposito aiebant vtrumq; esse de se finitum, quia improportionabiliter excedit nos, vt nostrum captum, nostram intelligentiam, itaut neq; loco circumscribatur, nec comprehendatur tempore. verùm hi nimis tollũt diuinæ naturæ: & hoc non est explicare, nec comprobare, aut munire diuinam infinitatem, sed eam destruere: quo acto non esset opus rationes inquirere ad eam demonstrandam: sed hic est error,& hæresis. vid. Bonau. 43. art. 1. q. 2.

12 Accedendo autem ad immediata quãtum possumus, nitemur probare infinitatem quo poterimus. Communior verò, atq; efficacior est via desumpta ex cõsideratione alicuius primi, independentis à se, & omnino per se existentis, cuiusmodi est Deus. formetur verò ratio, vnumquodq; quod est, aut est à se, aut ab alio, aut à nullo: non hoc, cum id, quod nihil est, nil producat: non à se, cùm nihil seipsum gignat ex August. 1. de Trin. c. 1. ergo ab Alio: de hoc quærimus, aut est à se, aut ab Alio, si hoc, quæro iterum vt prius, & sic dabitur processus in infinitum; si à se, igitur dabitur aliquod omnino primum, independens, & carens imperfectionibus, & nullo indigens, per se existens, quia per se, & à se habens esse, hoc autem erit perfectum omnino, & infinitum. Dixeris non negari processum in infinitum, & ita non deueniendo ad primum, non assignabitur quid omnino perfectum: Verum licet Auicennas, & Arist. dederint infinitũ inaccidentaliter subordinatis, attamen negarunt illud inessentialiter ordinatis, aliàs daretur infinitum in actu, quia causæ tales deberent simul esse,& concurrere ad effectum, vt patet etiam 2. met. 6. igitur tandem deuenietur ad vnam causam primam, & eminentissimam.

Probatur ex parte primi, independentis, à se etc.

13 Ex parte etiam alterius extremi demonstratur, nempè finis, datur vnum primarium efficiens, ergo datur vnus vltimus finis. consequens probatur, quia primum, & vltimum opponuntur correlatiuè: datur autem primum, ergò vltimum. Cõfirmatur, quia non daretur vltimum si non daretur primum, quod contingit in duob. primo in non entibus, in quibus si purè sunt non entia, nec datur primum, nec vltimum: dixi, si purè sunt non entia, quia si sint priuationes, dabitur ordo inter eas, vt supponendo dari ordinem inter passiones hominis, seu alterius animalis, dato per impossibile, quod subiectum priuaretur talibus passionibus, etiam in actu primo, dabitur ordo inter priuationes, quia eo ordine, quo passiones conuenire deberẽt subiecto,& inhærere, eo etiam conueniunt priuationes, & ita sicut daretur prima, & vltima passio, ita daretur pri-

Ex parte vltimi finis.

Qualis ordo in passionibus talis in priuationibus, non autem in negationibus.

prima, vel vltima priuatio: non sic in negationib. cũ careat potentialitate, seu aptitudine ad oppositum in subiecto. contingit etiam in æternis, carentia, n. adest principij, & carentia finis, ergo bona est argumentatio; datur primum efficiens, ergo vltimus finis. Corroboratur, aliàs etiam in finibus daremus processum in infinitum: negatur verò in efficiẽtibus, ergo & in finibus, at hic dum vltimus erit, consequenter non erit finis propter finem, nec ordinabilis ad vlteriorem finem, cùm verò finis contineat rationem perfecti, iuxta axioma, *finis habet rationem optimi*, sequitur ipsum esse infinitè perfectum: finis namq; vnusquisque vt finis est, est terminus complementi, & perfecti in genere suo, etiam si sit ordinabilis, & non vltimus, ergo finis vltimus, & non ordinabilis habebit rationem optimi, & omnino infiniti, quia terminabit cęteros quoscunque fines. Confirmatur amplius, efficiens prius, seù immediatius, vel vicinius agit propter finẽ viciniorem, ergo efficiens remotius, & magis distans aget propter finem remotiorem; ergo denique efficiens remotissimum aget propter finem remotissimum. At Deus non distat ab effectibus, quos producit, & iuxta Paul. act. 17. *non longe est ab vnoquoq; nostrũ:* ergo ipse omnium finis est. Confirmatur prouerb. 16. *vniuersa propter seipsum operatus est Altissimus*, ergo primo efficienti correspondet vltimus finis.

Ex parte perfectionũ contentarum in Deo.

14 Ex parte quoq; perfectionum creaturarum potest argui. quidquid perfectionis est in vna specie, eminentius continetur in sua causa primaria, & æquiuoca, vt est Deus: at non datur in speciebus processus in infinitum, ergo deueniendum ad vnam primam entis speciem continentis perfectiones cæterorum: sed ratio hæc est friuola, quia rerum species sunt finitæ, & numero, & gradu perfectionis, ex finitis autem non arguitur demonstratiuè infinitum, sed topicè. ideo est colorandasic. perfectio primi entis non est coarctata, & limitata ad continendum sola genera perfectionum creaturarũ, sed multo amplius excellit: item perfectiones, quas habet non sunt in gradu limitato, & finito, sed eatenus tùm genera, tùm gradus perfectionum dicitur continere, quatenus secundùm totam latitudinem entis possibile est perfectiones reperiri in primo ente: sic igitur, sumendo ex creaturis actualitatem, & superaddendo possibilitatem, reperiemus primum perfectissimum, & infinitum: actuales namque creaturarum perfectiones de se non sufficiunt infinitatem arguere, cùm in in gradu, & specie, & numero sint finitæ, additio verò possibilitatis, vt ei tribuantur omnes, quæ possibiles sunt ei tribui, statuet vtiq; infinitatem, quia quidquid Deo tribuitur est infinitum: quidquid autem possibile est Deo tribui ad intra, id de facto habet cum in eo *posse non differat ab esse*, ergo si potest habere infinitas perfectiones, de facto habet. Verùm hæc ratio supponit attributa diuina esse numero infinita, quod negabitur in 2. tom. de Attributis, sunt namq; infinita solùm formaliter, non numericè. item supponit perfectiones creaturarum possibiles esse numero infinitas specie, quod tamen negat Scotus, asserens specificas perfectiones non posse multiplicari in in infinitum, de quo infra disput. 16. q. 10. & hic artic. seq. n. 1.

Attributa, & perfectiones specificę creaturarũ an numero infinito.

Ex eo, quod est ens per essentiam.

15 Accedit, Deus est ens per essentiam, & non per participationem, ergo perfectiones, quas habet, non habet partialiter, & limitatè, sed iuxta totam latitudinem perfectionis. prob. conseq. creatura quia est ens per participationem, hinc entitatem, perfectiones, quas continet, possidet solùm limitatè, iuxta graduum assignationũ, ac genera perfectionum: Deus verò à nullo recipit talem limitationem, cùm à nullo perfectiones illas recipiat. quòd si nullus est, qui ei conferat esse, nullus etiam erit, qui ei tribuat tale, vel tantum esse, sic quoq; nullus sibi assignabit tot, vel tot gradus perfectionũ, cùm nullus ei sit meta, methodus, vel lex: ergo cùm habeat à se esse, & perfectiones, habebit iuxta modum sibi competentem, ac compossibilem, possibile autem est ei inesse iuxta totam latitudinem perfectionum, ergo ita aduenit. & hæc ratio est efficax, quæ est etiam frequenter D. Thomæ, & Scoti, illius quidem, dum vocat eum sub-

subsistens, & ens per essentiam, istius etiam, dum facit ipsum incausatum, improductum, à se, & independentem. Posset autem dici concedendo hoc totum habere à se, & non ab alio, sed negaretur perfectiones, quas haberet à se, esse infinitas, quia finitæ forent, vt cæterarum creaturarum. At hoc non potest dici: etenim hoc est habere esse per participationem, quòd recipere perfectiones, & esse, non totaliter secundùm omnem gradum, sed secũdùm partem: Deus autem non est sic per participationem ens, non ergo habet ea ex parte. item perfectiones istæ possibiles infinitæ in aliquo supposito erunt, assigna autem illud, non damus processum in infinitum, igitur assignãdũ est vnũ, in quo sint, hoc erit Deus. Insuper aut possibiles sũt infinitæ perfectiones, aut minime: non secundum, quia negatis ipsis infinitis, negaretur ipsum & infinitum, & ita negaretur prima causa, vltimus finis, negaretur Deus, & consequenter negaretur mũdus, & nihil esset, pendent.n. hæc omnia ab ente infinito, quo destructo deperit mundus: patet prima sequela, quia negando infinitas perfectiones à Deo, destruis Deum, & sequuntur inde sequelæ allatæ de mundo: ergo dãdum primum: quòd si possibiles sunt, quia infinitum est necesse esse, & æternum, at in his esse non separatur à posse, nec posse ab esse, ergo sunt actu perfectiones infinitæ, sicq; assignabitur suppositum aliquod infinitum.

Ex parte creationis.

16 Ex parte etiam creationis cõuincitur, quia ex communi sententia ad creandum requiritur potentia infinita, hinc igitur liquido constat dari infinitum: siquidem de nihilo agere, nulloq; præsupposito subiecto, aut materia, solius est infinitę virtutis. id etiã, quod addit Henricus quol. 4. q. vlt. quod inter ens, & non ens est distantia infinita, & propterea in creatione exquiritur infinita potentia, parum valet, quia mensura distantiæ terminorũ est desumenda ex termino positiuo, & perfectiori, terminus autem positiuus, & perfectior, qui est ens, est finitus, ergo distantia finita. Dices inter contradictoria est distantia infinita, ergo sic in terminis creationis inter nihil, seu non ens, & ens: Respond. esse infinitã, idest indeterminatam: ex parte quidẽ extremi positiui est determinata, quia tanta est, quanta est extremum reale, sed dicitur infinita, quia est incompossibilitas vnionis contradictoriorum, fieri.n. nequit vt homo sit, & non sit simul: dicitur etiam indeterminata, quoniam ad formandam contradictionem sufficit omnis qualiscunq; extremorũ distantia inter se, in quocunque gradu sit, vel affirmatio, vel negatio. vide Scot. 4. d. 1. q. 1. non enim requiritur, vt sit in tanto, vel tanto gradu determinato, &c.

Inter ens, & non ens distãtia infinita.

Inter contradictoria est distãtia indeterminata declaratur.

Ex capite producibilium in infinitum.

17 Insuper deducitur ex numero producibilium, quodcunq; agens potens producere quantum est ex se infinita, si à se habeat virtutem producẽdi, erit infinitum: talis est Deus, ergo. dixi quantum est ex se, quia etsi à parte rei repugnaret, hoc non tolleret infinitatem in agente, nihil.n. obstat ex parte sui, cum sufficiens sit ea præstare; Argumentum autem hoc si de infinitate indiuiduorum loquitur, nõ cogit, quoniam eadem infinitas prouenire poterit ab agente finito, sed durante tempore infinito, quemadmodum posita æternitate mundi, cælum, & astra produxissent numero infinita singularia; & tamen virtute sunt finita. si autẽ probet de infinitate specierum, cogit, etenim, *species se habent sicut numeri*, ita vt vna sit altera perfectior, & perfectior altera excedens alteram, & sic de singulis, sicq; dabitur excessus in infinitum in eis, & multo magis infinitas eminebit in agente producente hæc infinita. Verum nec ratio ista admodũ cogit propter duo; primo, quia multi negant infinitum processum in speciebus; secundo, quia etiam si concedatur, non tamen poterit deueniri ad vnum primum infinitũ, quãdoquidem vbi admittitur processus infinitus non datur terminus, nec primum, nec consequenter Deus erit assignabilis tanquam primum in ordine talium specierũ in infinitum; oporteret nãq; species statuere finitas, quamuis se excedentes, finitas quidem numero, sed minus ex hoc concluditur Dei infinitas, cum finitas sit minus apta ad suadendam infinitatem. Poterit verò ra-

tio corroborari, si contemplemur eã, prout facta fuit; ideoq; dicatur sic, quod potest quantum est de se producere infinita, id est in se infinitũ, Deus virtute sua potest de se infinita producere, ergo infinitus; vbi duo tangũtur, alterum ex parte Dei, & alterum ex parte creaturæ; illud est modus producendi, nempè à se, ex quo datur cognosci virtutem infiniti productiuam non esse virtutem producendi infinita sola duratione infinita, quia si à se producit, ergo virtutem non habet ab alio, & si infinita potest producere, ergo propria virtute id faceret, & antecedenter formaliter, & intensiuè esset sic infinitus; è cuius contrario patet secundum de creatura, quia cælum si fuisset æternum produxisset infinita, attamen argueretur in ipso sola infinitas durationis, non intensiua, & formalis, quia ab alio, & nõ à se, haberet talem producendi virtutem, dependẽter, limitatè, atq; participatè. quod tamen additur ex parte eiusdem creaturæ est, quod licet ex parte sui implicet infinitum produci, tamen ex parte causæ nil impedit, nec implicatio in creatura auferre potest Dei summam perfectionem, & infinitam.

Plura congerunt Doctores, vid. D.Thom. 1.contrag. c.43. & Scot.1. d.2.q.2.Alens.1.p.q.6.m.1. D.Bonau. Albert. Gregor. cæterosq; sententiarios in 1.d.43.

ARTIC. III.

Afferuntur capita infinitatis diuinæ:

Perfectiones diuinæ non sunt numero infinitæ.

1 HIs actis assignemus paucis vnde dicatur Deus infinitus. Alij dixere id prouenire, quia infinitas habet numero perfectiones: è cuius opposito creaturæ finitæ sunt, quia finitæ sunt numero perfectiones earũ. probant, quia diuina natura est fundamentum, & radix, è qua pullulare possunt numero perfectiones infinitæ. secundo, quia eo negato sequeretur Deum esse terminatum; vt quia tot perfectiones haberet, & non plures. Verùm sententia hæc falsa est, & fundamenta habet falsa: & in primis nullus ex probatis Theologis admisit perfectiones infinitas numero, ita videre est apud vtramque scholam Thomisticam, & Schotisticam: sed infinitatem perfectionũ diuinarum explicant aliũde, non autem ex numero, & in infinitum multiplicatione. insuper fundamentum est falsum, quoniam ex eo deberet etiam admitti infinitas numeralis personarum diuinarum, at tres sunt & non plures, ergo non est opus ad explanandam infinitatem recurrere ad infinitum numerum: præcipuè tenẽdo personalitates dicere perfectiones, ergo cogerentur multiplicare vel infinitos Patres, infinitos Filios, ac Spiritus sanctos, vel vltra tres personas necessum fore addere aliàs vsque in infinitum, sicq; destrueretur Trinitas.

Si perfectiones diuinæ sunt numero finitæ quomodo non esset finitus Deus, & terminatus.

2 Quod etiam, ipsimet addunt, Deũ esse terminatum, quia tot, & non plures haberet. Respõd. terminationẽ reperiri intensiuam, quæ est terminatio in gradu perfectionali, seù limitatio ad tot gradus perfectionis, & non plures: hæc quidem soli cõpetit creaturæ, non autem Deo, qui intensiuè est interminatus, perfectus omnino, & infinitus, vt dicitur, *cuius magnitudinis nõ est finis, cuius sapientiæ non est numerus* Psalm. 144. & hæc est magnitudo virtutis, vt vocat August. terminatio quoque sumitur extensiuè, & hæc cõpetit quãtitati molari, quæ tanta est, & non maior: est terminatio denique numeralis, & hæc abstrahendo ab imperfectione competit Deo: siquidem idẽ est sic terminari, ac esse tot numero attributa in Deo, & non plures, numerus namque trascendentalis, dempto prædicamentali, tribuitur Deo, & sic erit numericè terminatus, quia sunt ibi tres personæ; & non plures, sunt tot numero attributa, & non plura, totq; perfectiones formaliter infinitæ, nec plures: & spectando ipsã Deitatẽ, est ibi vna numero Deitas, & non plures, consequenter vnus Deus numero, & non plures: aliàs si foret opus infinitas admittere numero perfectiones, infinitos quoque deberemus ad-

mit-

mittere Deos; at contentatur Deus vnica Deitate, contentus est solùm tribus personis, ergo contentus quoq; erit tot numero perfectionib. & non pluribus. & sicut non est imperfectionis vnicum solummodo admittere Deū, tres solùm personis, ita nec erit imperfectionis tot numero assignare perfectiones, & non plures: ratio, quia tot, & nō plures, postulat natura Deitatis, sicut tot, & non plures postulat diuinas personas. Verùm vnaquaque perfectionum erit intensiuè, & formaliter infinita. Sed amplius in 2. tom. de Attributis.

Ex multiplicib. alijs capitibus.

3 Alij explicant per negationem essendi ab alio, vt quia quidquid habet, à se habet: vel per illimitationem virtutis; vt quia omnia perfectionum contineat genera: vel quod in gradu non contineat determinato: vel quia non habeat superius se; vel nec æquale, quod ei valeat comparari, propter quod excedat omnia, excellat supra cuncta: vel quod eius sit consummata perfectio, qua maior excogitari non possit iuxta Anselm. prosol, 3. *Deus est, quo maius cogitari non potest*: Verum hi modi explicandi non declarant distinctè infinitatem; siquidem multa eo sub nomine confundunt, quæ tamen oporteret distinguere, vt amplius pateret ratio infinitatis.

4 Dicendum ergo supponendo, singulis, quæ sunt in Deo competere propriam, ac formalem infinitatem, (quidquid sit de distinctione) & quidē essentia est infinita, sapientia suam infinitatem habet, prouidentia suam, suam quoque potentia, relationes diuinæ similiter, & sic de cæteris. quo supposito facilè explicatur horum omnium infinitas.

5 Et quidem loquendo de infinitate essentiæ vnum aliud supponimus, ipsi multimode competere esse infinitam, est namq; infinita primo radicaliter, & fundamentaliter, cùm sit primaria radix, & fundamentum infinitatis suæ, & cæterorum, quæ sunt in Deo. secundo infinita realiter, quia est res infinita: & tertio est infinita formaliter, vt patet. de attributis verò; & modis intrinsecis, duobus solis modis prædicatur infinitas, realiter quidem, cùm sint res infinita; & formaliter etiam, vt de se est euidens: non tamen radicaliter, cùm eam habeant ab essentia, quæ sola est prima radix infinitatis, & fundamentum. ijdem quoque duo modi compētunt relationib. diuinis in sententia D. Thom. quia apud eum sunt realiter, & formaliter infinitæ: in sensu autem Scoti essent solùm vno modo infinitæ, nempe realiter, propter identitatem realem cum essentia, non infinitè formaliter, cum apud eum abstrahant, & sint entia non quanta, de quo suo loco. patet ergo multiplex modus diuinam participandi infinitatem: nec tamen per hoc multiplicarentur entia infinita, etenim omnes attributorum, & personarum infinitates sunt vna infinitas realis, quatenus sunt omnia cū Deo vnum, & idem realiter: solum Scotus multiplicaret has infinitates formaliter, quia cum attributa penes eum distinguantur formaliter, & sint formaliter infinita, ergo multiplicatis attributis, multiplicantur quoq; formalitates, seu infinitates ipsæ formales, non reales, vna quidem remanente reali, atque radicali; penes Thomistas verò multiplicarentur sola ratione, quia sola distinguūtur ratione, de quo in fine. supponendo deniq; nomen infinitatis importare duo, positiuum, & negatiuum, primum de materiali, & hoc de formali.

Infinita sūt omnia ad intra, sed non eodem modo infinitatis ex Scot.

Vtrū multiplicentur infinitates formales.

Infinitus Deus ex parte essentiæ.

6 Hinc dicimus, quòd loquendo de infinitate essentiæ, infinitus dicitur Deus, quia secūdum eam est à se, eāq; non habet ab alio, nec est ens per partem, aut participationem, est independens, omnino primum: secundo ita dicitur, quia ipsa est *pelagus omnium perfectionum*, ex Damasc. non est autem opus hic adnectere perfectiones sibi secūdario cōpetentes, etenim confunderemus illas, agimus autem nunc de solo esse Dei, igitur hoc dicimus de infinitate spectante ad præcisam rationem essendi; ea autem ex recensitis capitibus, ac similibus optime conuincitur, prout etiam adducta argumenta declarant supra.

Infinitus ex parte infinita sapientiæ.

7 Transeamus ad alia: & accedamus ad sapientiam, seu intellectum, & dicimus infinitū esse, quia infinita intelligit, vel si actu non sunt, tamen potest

test infinita intelligere simul, & si infinitas actu repugnaret,& simultanee ex parte rerum, nihilominus simultas se teneret ex parte intelligentiæ, qua cōprehenderet simul, possibilia in infinitum:vel si repugnaret reperiri creaturas, ex quo non posset infinitas talis explicari in ordine ad infinitas creaturas intelligibiles,aliundè tamèn,& intentius,conciperetur infinitas, vt quia intelligendo comprehendit Deum ipsum,qui est de se intensissimè infinitus. igitur infinitas cognitionis explicatur, quia non præfigitur terminus in intelligendo; adde,nec in modo intelligendi;non primum,quia omnia capit,tùm creata,tùm ens increatum: nec secundum,quia comprehendit vndequaq; & eo modo,quo intelligibilia sunt,intelligit; obiectum autem diuinum est intelligibile infinitè ab ipso, & ita intelligit modo infinito: dato autem quod nullæ creaturæ sint,nec fuerint,nec forent, immo nec sit possibile creaturas forè, & implicaret etiam intelligere eas, non desumeretur inde obiectiuè sapientiæ, & cognitionis diuinæ infinitas; sed nec deficeret alia via,quia remaneret obiectum diuinum,quod cum sit de se infinitum, diuina sapiētia hinc erit infinita,quia ad infinitum se extēderet obiectum comprehendendum.

Infinitus ex parte infiniti amoris, & infinitę bonitatis.

8 Pariformiter elucet voluntatis infinitas,tùm quia infinita velle potest possibilia obiecta: & quantum est ex parte sui esset parata ad omnia efficaciter amandum, volendum, & ponendum in esse,si Deus vellet, & nisi ex parte rei repugnaret: tùm etiam quia, ablata v.g.infinitate, seu finitate obiectorum creatorum volibilium,& amabiliū, sufficeret terminatio ad vnicum numero obiectum, quod de se est infinitum,& quod vocatur, *omne bonum, atq; pelagus infinitum bonitatis,* volibilitatis, atq; infiniti amoris, & hoc est diuina essentia cū tota Trinitate; sicq; constat infinitas bonitatis.

Infinitus ex parte potētiæ infinitæ tum ad intra, tum ad extra.

9 Transeamus ad magnitudinem, hæc cum in spiritib. sit magnitudo virtutis ex August. constat magnitudinem hanc dupliciter forè considerandam, vel in ordine ad extra, & sic vocabitur Dei potentia, quæ diuiditur in creatiuam,conseruatiuam,gubernatiuam, cùm cæteris spectantib. ad eam in ordine ad creaturas: diuisio autem se tenet extrinsecè, & terminatiuè. vel in ordine ad intra,veluti in Patre potentia productiua Verbi, & in vtroq; vis productiua Spiritus sancti: loquendo de prima in ordine ad res creatas, infinita est,quia de nihilo creat,& ad nihilum reducere potest entia per verā annihilationem, ad vtrumq; autē præstandum requiritur potentia infinita: tùm etiam apparet infinita,quia quantum est de se potest ponere infinitum in actu. de altera etiam in ordine ad intra,constat esse infinitam,quia habet pro termino quid verè infinitum, habet namq; pro termino formali, seu partiali diuinā essentiam, tùm in Verbo,tùm in Spiritu sancto,quæ est omni genere infinita,habet etiam totalem terminum tanquam infinitum, diuina namq; supposita vel realiter, & identicè ratione essentiæ, vel etiam formaliter, sunt infinita.

Ex capite æternitatis à se, & ex aliis capitib.

10 Accedamus ad durationem, eius: durationis infinitas explicatur per æternitatem, & hoc est ita infinitū esse,ac à se æternum esse, & deniq; redeūdo ad infinitatem perfectionalem ipsius Dei,hoc de ea sufficiat, vt eatenus cēseatur sic infinitè perfectus,quatenus nulla perfectio sibi deficit ex potentib.sibi competere: item quatenus perfectiones participat in summo, atq; gradu eminentissimo, & infinito: & deniq; quatenus eius infinita perfectio dicitur perfectio consummata, idest posita in summo, ita quod nulli inferior sit,nihilq; sit sibi coæquabile, immo excedat ipse cūcta, & vniuersa, & ex Ansel. sit, *id, quo maius cogitari non possit.*

11 Hic distinguendi modus validior est,& clarius rem explicat;non.n. sunt confundendæ istæ infinitates, & velle omnia hæc infinita, siuè attributalia,siuè modalia,siuè essentialia, explicare per vnam, atq; communem colloquutionem infinitatis, esset confundere infinitum, ac reddere ipsum prorsus ignotum; discurrendo tamen per singula, distinctius explicatur rei cuiusq; infinitas, prout explicuimus: quib. facilè est similia addere, discurrendo singularius per omnia prædica-

ca

ta de Deo; quæ si explicentur iuxta propriam naturam, distinctè quoq; explicabitur vniuscuiusq; infinitas.

Infinitates formales vtrũ multiplicentur in diuinis.

12 Quod si scrupulus oriatur, quod hinc multiplicabuntur infinitates in Deo, & consequenter erũt plura infinita. scrupulum auferet vnusquisq; iuxta propriam scholã, vt Thomistæ id negent, etenim non admittũt nisi distinctionem rationis, & consequenter non esset alia formaliter infinitas sapientiæ, & alia infinitas potẽtiæ, sicq; penes ipsos non multiplicarẽtur infinitates, nisi sola ratione: Scotistæ vero id non dubitant concedere; cumq; admittant distinctionem formalem, aiunt tot esse formalitates, quod attributa; cumq; vnumquodq; propriã habeat, formalemq; infinitatem, concludunt dari plures formaliter infinitates, etiam formaliter distinctas, licet radicalis, & fundamentalis sit vna: inter cæteros est Lychet. in 1. d. 8. q. 3. & iterum hic num. 5.

Ex Patribus, & Scripturis

13 Atque hucusque ex rationibus Theologicis: Confirmant autem infinitatem Scripturæ, psal. 144. *magnitudinis eius non est finis.* Baruch. 3. *magnus est, & finem nõ habet.* atq; August. l. 8. de Trinit. c. 3. *bonum hoc, & bonum illud, tolle hoc, & illud, & vide ipsum bonum si potes, ita ipsum Deum videbis, non alio bono bonum, sed bonum omnis boni.* Nyssen. orat. 1. in gen. *nec magnitudine concluditur, nec finibus cohibetur.* Damasc. l. 1. c. 4. *infinitus est Deus, atq; hoc vnum ex eo comprehendi potest, quod nimirum ipse sit infinitus.* & Dionys. de nom. c. 9. *magnus super omnem magnitudinem, omnem transiliens infinitatem.*

ARTIC. IV.

Soluuntur argumenta obstantia contra infinitatem.

1 SVnt verò argumenta, quæ obstant, & pugnant contra infinitatem. primũ est, quia sequeretur quod in mundo nullum esset malum: prob. si vnum contrarium actu infinitum esset in Orbe, nil sibi contrarium reperiretur in rerum natura; ergo si aliquod infinitè bonum esset in mundo, nullum adesset malum. prob. quoniã destrueret illud, veluti sibi aduersum, & contrarium. Respondet Varro in 1. d. 2. q. 1. verum esse de contrarijs formaliter, non autem virtualiter: in illis siquidẽ infinitum formaliter cõtrarium, excluderet omne contrarium formaliter, vbi verò opponuntur virtualiter non sic contingit, atq; ita Deus infinitus non destruit contraria mala, quia non adest contrarietas formalis. sed vrgetur cõtra, quia siue sit contrarium formaliter, siue virtualiter, nunquam compatitur sibi contrarium, si primum contrarium est infinitum, & probatur, quia contrarium virtuale habet infinitam virtutem, infinita autem virtus destruit omne contrarium sui effectus. Confirmatur exemplo Solis, qui si esset virtualiter infinitè calidus, omnem destrueret frigiditatem contrariam; ergo etiam contrario virtuali infinito id competit, nedum contrario formaliter. Respondet D. Tho. ad materiam argumenti, & ait *Deum iuxta summam bonitatem suam multa mala permittere,* iuxta August. in Enchirid. c. 11. Verum non respondet ad formam: nec ad maiorem, & sequelam quidquam dicit.

Varronis responsio impugnatur.

2 Respondendum igitur consequentiam vtique tenere, si ageret naturaliter, & necessario ad extra; tunc namq; excluderet malum omne; verũ quia est agens liberum, potest mala relinquere, permittendo ea fieri, vt iã fiunt. responsio hæc fuit primario producta à Scoto: quam tamen Caetanus 1. p q. 2. art. 3. impugnat, quia non potest creaturæ communicari tota infinita Dei virtus exclusiua mali, ergo etiam si naturaliter Deus ageret, non excluderet omne malum; vt namque omne malum destruatur, inquit, oportet infinitam bonitatem, seu Dei virtutem infinitam reperiri in creatura, tanquam in subiecto, à quo debeat excludi tale malum: opposita namque habẽt fieri circa idem subiectum. Verum impugnatio hæc retunditur, & inualida demonstratur: Supponitur nã-

Infinitum bonum si ageret ad extra necessario, destrueret omne malum.

Scoti respõsio.

Caetani instantia eluditur.

que

que creaturæ debere totam Dei virtutem communiori; etenim satis est vnicuiq; subiecto tribuere tantam bonitatem, quanta sufficit ad destruendã oppositam malitiam: at hæc malitia est tanta, & tanta formaliter, ergo tanta virtus opposita requiritur, & non maior: dixi formaliter, quia licet malitia obiectiuè sit infinita, vtpote priuans bono obiecto infinito, tamen de se habet formaliter suos gradus finitos, qui sufficienter destruuntur per oppositam virtutem constantem ex finitis gradibus: sicq; vnicuiq; subiecto, in quo est malitia tribuẽdo oppositam bonitatem, destructur malitia omnis absq; communicatione infinita virtutis Dei infinitæ: tùm etiam vltra, quia gradus malitiarum, etiam omniũ generum malitiarum non sunt formaliter, entitatiuè, nec etiam numericè infiniti, aliàs daretur infinitum in actu: ergo nec requiritur communicatio virtutis infinitæ: & si stat in malitia infinitas ex parte obiecti, quo priuat, etiam bonitas opposita erit obiectiuè infinita, ita quod formaliter finita, potest reddere subiectum ordinabile ad obiectum infinitum, & ita reddendo singula singulis, sufficiet bonitas ad destruendam malitiam, etiam si non sit infinita.

Malitia, et bonitas create, finita quidẽ formaliter, infinita obiectiuè.

3 Addendum est tamen ad respõsionem Scoti, veram esse, præcisè cùm Deus ageret immediatè; etenim si mediatè operaretur, & ageret instar naturalis agentis, non excluderentur tamen imperfectoines ab Orbe: patet stantia, quam etiam ipse mouit: namq; Philosophi admiserunt Deum agere naturaliter, & tamen ijdem admiserũt mala fieri in Vniuerso: ad quod dicendum ideo hoc esse, quia statuerunt Deum agere mediatè, cum causis secundis, & propterea malitia, & imperfectio opposita bonitati prouenirent quidem, & fierent in Vniuerso, at non mirum, quia eorũ causa esset creatura agente mediatè Deo, quod tamen non eueniret si ipse ageret immediatè: Dicunt Alij in hoc Aristotelem statuisse contradictoria; & præcipuè admittendo contingentiam in rebus, cùm tamẽ ipse ageret naturaliter; sed eadem ratione cessat; quoniam contingentia proueniret ex parte secundarum causarum, ex quibus etiam proueniunt mala, quæ tamen singula, & contingẽtia, & mala tollerentur, si Deus ipse ageret immediatè, & tanquam agens purè naturale. ideoq; nunc, stante eodem principio, malitia proueniet ab hoc ordine, videlicet causarum, qui ordo, & quæ causalitas maior est, & prædominium habet super alium causarum ordinem, directum ad producẽdam oppositam bonitatem, quo fit, vt vincente illo, adsit malitia, & remisso isto, adsit bonitas. hoc ad mentẽ Arist.

Modificatio traditæ respõsionis

Philosophi admittẽtes Deum agere necessario, & fieri mala, & contingẽtia vtrum admiserit cõtradictoria.

4 Arguitur secundo ex eodem Aristot. 8. phys. *si virtus infinita esset in magnitudine, ageret, & moueret in nõ tempore*; sed nulla virtus mouet in non tempore, ergo non datur infinitum. Commentat. 12. met. 41. ait cum primo mouente debere coniungi causam secundam: vnde ex primo mouente proueniet infinitus motus, quia agit naturaliter, & ex causa secunda procedet successio eiusdem motus. ad propositum autem respondemus duo adnectere sententiam Arist. & virtutem infinitam, & secundo, magnitudinem in qua esset, quia dicit, si virtus infinita esset in magnitudine, moueret &c. itaq; agere in non tempore, & in instãti competit virtuti infinitæ, Deus nãq; potest & in tempore agere, & in instanti, vt libet: mouere autem, & propriè exercere motum competeret tali virtuti prout existenti in magnitudine extensa: & hoc ex triplici capite, primò ratione distantiæ, vna. n. pars magnitudinis est magis vicina passo, quã altera, & hinc est vna ratio successiuitatis motus: secundò ratione resistentiæ, quia licet infinitæ virtuti nihil obsistat, tamen obsistit aliquid magnitudini finitæ. & hinc altera ratio successiuitatis; & tertiò ex parte ipsius motus, qui nequit fieri in instanti, hinc igitur habetur successiuitas, ita vt reddendo singula singulis, negatio temporis, seu *in non tempore*, tribuatur ex Arist. virtuti infinitæ; & successiuitas, seu mouere, detur magnitudini: alias cõtradictio admittitur in verbis eius: quæ est, mouere, & in non tempore; quod est, mouere in instanti, cùm implicet motum fieri in instanti.

Si virtus infinita esset in magnitudine moueret in non tempore: declaratur.

Argui-

Hic, & hoc variè sumuntur, gramatica liter, & theologicè.

5 Arguitur tertio. id, quod ita est hic, quod non alibi, est finitum secundũ locum, ergo quod ita est hoc ens, quod non aliud, est finitum secundum entitatem, & perfectionem: Deus est ita hoc ens, vt nõ sit aliud, ergo &c. Resp. debere probari illud *hic* esse quid finitum, potest namq; esse infinitum, licet sit *hoc aliquid*: vnde si daretur locus infinitus, & corpus infinitum, similiter etiam tempus infinitum, si inde argueretur, quod ita est in hoc loco, & hoc tempore, quod non alibi, nec alio in tempore, est finitum secundum locum, & tempus: Dicendum esset, quod ly, *hic* & *in hoc* non ostendunt quid finitũ, sed infinitũ, ideoq; non obstante quod sit *hic*, vel in *hoc*, poterit esse infinitum: ita etiam Deus, qui taliter est hoc ens, vt sit etiã omne ens eminenter, & virtualiter, licet non sit necesse, vt sit omne ens formaliter: Respond. secundò, quod ly *hic, hoc*, vel sumuntur gramaticaliter, vel Theologicè: primò modo, se tenent limitatè, & finitè: secundò modo potest supponere pro infinito, vt *hic Deus, hæc æternitas, &c.*

Infinito quomodo competat cęterorum, vel propri as pefectiones cõtinere.

6 Dices, infinito in entitate formali competit habere, & continere formaliter omne ens: Deus non est sic formaliter, esset.n. formaliter lapis, leo, &c. Resp. negando maiorem, quia infinito competit habere, & continere eo modo, quo sibi conuenit: continere autem formaliter entia alia non competit infinito, quia esset formaliter finitum, esset namq; formaliter lapis, formaliter leo, quæ contineret formaliter: at id falsum, ergo non competit ei sic continere: Continere autem ipsi competit aliorum perfectiones eminẽter, & aliorum entia, atq; perfectiones producibiles, virtualiter, cùm producat in cęteris, & esse, & perfectiones earũ: perfectiones tamẽ suas, quæ sunt perfectiones simpliciter, vna cũ omnibus, quæ sunt ad intra, ea, in quã, omnia cõtinet formaliter vnde dicendũ, quod infinitũ est id, cui nihil entitatis deest, eo.s. modo, quo sibi potest conuenire.

Infinitũ in perfectione ad hoc, sit tale, nõ est necesse habere perfectiones numero infinitas.

7 Dices: infinito competit cõtinere infinitas numero perfectiones: suę autẽ perfectiones nõ sunt ita infinitę. Resp. perfectiones simpliciter non sunt infinitæ in numero, sed tot, quin plures: est autem vnaquæq; formaliter infinita: ideoq; ad constituendum infinitè perfectum simpliciter, non est necesse habeat infinitas numero perfectiones simpliciter, sed sufficit eas esse infinitas formaliter, quia perfectiones simpliciter sunt. Cęterorum autem entiũ creatorum perfectiones omnes, siuè finitæ sint numero, siuè aliter, continet eas eminenter, & virtute.

Si daretur corpus infinitũ verũ expelleret omne aliud corpus.

8 Arguitur quartò. si daretur corpus aliquod infinitum, non compateretur secũ aliud corpus, ergo si datur Deus infinitus, nullum aliud ens secũ compatitur: prob. prima sequ. quia dimensio repugnat dimensioni: tùm etiã, quia fieret additio infinito corpori, & sic infinitum excederetur: pariter etiã de Deo, fieret.n. quid maius, ex additione creaturæ. Resp. non esse parem rationem de infinito quãtitatis, & entitatis: in illo namq; quantitas repugnat virtualiter quantitati, ratione dimensionum, quæ impediunt penetrationem: talis verò repugnantia non est inter alia entia, sicq; vnum in altero continetur, vt infinitũ in entitate contineat cætera: non.n. vna entitas taliter replet totam naturam entitatis, vt altera entitas non possit esse cũm ea, sicut quantitas taliter locum replet, vt cum ea non sit alia quantitas: At nihilominus sicut cùm quantitate potest stare aliud corpus non replens locum, ita cum vna entitate potest alia stare entitas.

Infinito an possit fieri additio.

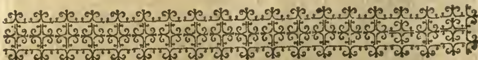
9 Ad illud de additione dicẽdum, quod infinito simul, & fieret additio, quia adderetur ea quantitas, quam nõ haberet in genere molis, & sic posset infinitum excedi per additionem; atq; etiam non fieret talis additio aliunde, quia infinitũ est id, *cui nihil deest*, itaq; in tali casu admitteretur cõtradictio; quod tale infinitum esset maius simul, & non maius. De Deo autem, additio quæ fieret, nõ esset intensiua, cùm omnia sint *in ipso, per ipsum, & cum ipso*, eo modo, quo conuenit. & singula cõtineantur in ipso: sed si quæ fieret, ea esset additio extensiua: vt namq; probauimus in quæst. de perfectione Dei, ipse Deus cùm creaturis est aliquid maius extensiuè: at hoc non obstat infinitati: obstat namq; maioritas intensiua:

Infinito perfectionali obstat maioritas intensiua: & infinito in quantitate molari maioritas extẽsiua.

ſiua:& reddendo ſingula ſingulis, infinitati Dei obſtat maioritas intenſiua, & infinitati quantitatis molaris maioritas extenſiua.

Infinitas perfectionalis nequit creaturæ communicari.

10 Hinc deniq; conſtat, vt rem totam abſoluamus, adeo Dei eſſe propriam infinitatem, vt nulli alteri naturæ poſſit eam cõmunicare: Dixi nulli alteri naturæ, quoniam iam communicatur infinitas diuinis perſonis, cõmunicata namq; eis diuinitate infinita, communicatur perfectio omnis, atq; infinitas, vt infinita attributa, &c. ſunt autem perſonæ in eadem natura ipſius Dei: Alteri vero diſtinctæ naturæ cõmunicari nequit, vnde eſt, vt creari nequeat alterum infinitum in perfectione, alias eſſet natura hæc creata, infinita, independens, neceſſe eſſe, æternalis neceſſario, indefectibilis omnino, eſſetq; creatura alter Deus.

DISPVTATIO XII.

De Æternitate Dei.

QVÆSTIO I.

Vtrum Deus ſit æternus.

Aeternitas nota quoq; Philoſophis.

1 Ognita tũ à Theologis, tùm verò Philoſophis fuit æternitas diuina; immo Philoſophi aliquanto vltra progrediẽtes, nedum Deum, verum, & mundi machinã conſtitiſſe docent ab æterno: hoc autẽ relicto, ſufficiat ipſis concẽſſiſſe ſolius diuini eſſe æternitatem: quoad creaturas verò potuiſſent cum Theologis mundum æternum eſſe concedere ſolum quoad eſſe idæale, potentiale, cognitum: ſic namq; & Deus, mundusq; fuerunt ab æterno: ille quidem iuxta eſſe reale, hoc iuxta idæale, reddendo ſingula ſingulis; & hoc de facto: quid namq; de poſſibili, dicetur infra. Conſtat autem Deum ſolum habere æternitatẽ ex Theologis, ipſumq; eſſe æternum. ſic Concilium docet Rhemenſe ſub Eugen. 3. contra Gilbertum, contra Pictauienſem Antiſtitem: ſic ſcripturæ fatentur Iſa. 40. *Deus ſempiternus Dominus.* pſalm. 89. *à ſæculo, & vſq; in ſæculum tu es Deus.* & 101. *in generat. anni tui:* Eccleſ. 18. *qui viuit in æternũ creauit &c.* prouerb. 8. *ab æterno ordinata ſum:* Roman. 6. *ſecundum præceptum Dei:* Bernard. ſerm. 80. in cantic. Gregor. l. 16. mor. cap. 21. Dion. c. 10. de diu. nom. eſtq; de fide: definita in c. firmiter de ſumm. Trin. & fid. cath.

Aeternitatẽ Dei probat D. Th.

2 Ratione probatur à D Tho. 1. p. q. 10. art. 2. Deus eſt immutabilis, ergo æternus: antecedens patet, & prob. conſeq. quia ad immutabilitatem ſequitur æternitas, ſicut tempus ad motũ: ſed quomodo infertur ſequela iſta; namq; vel aſſerendum hinc eſt æternitatem eſſe diſtinctam ab immutabilitate, vel dicendum non fieri bonam illationem: de primo quidem eſt ſentẽtia omnium, præciſè Thomiſtarum, æternitatem non diſtingui ab immutabilitate, ergo æternitas non poterit eſſe effectus illationis: quod ſi nõ diſtinguuntur, iam ſequitur ſecundum, quia fieret nugatio, probãdo idem per idẽ.

Obſtatur.

Reſ-

Bannes respõdet, sed gratis. Respõdet Bann, immutabilitatem esse æternitatis causam eminentissimo modo, & hoc satis esse indicat ad distinctionem vnius, atq; illationē alterius: & satis est, vt procedat demonstratio per rationem formalem, licet non causalem: itaq; admittit distinctionem inter vtramq; verum eam non explicat, quare gratis respondet, nec probat distinctionem, quæ tamen apud eos nulla reperitur.

3 Duo circa D. Tho. rationem quæruntur, alterum est, an immutabilitas inferat æternitatem? & alterum, an inferat immediatè, & præcisè tanquam effectum formalem: de primo controuersia facilè soluitur, etenim vnũ infert aliud, quia non sunt omnino idem, vt falso plures existimant, distinguuntur autem aliquo pacto, vt in discursu dicetur: de secundo verò est dubium, & quæritur vtrum consequentia formali, an materiali ex immutabilitate inferatur ęternitas, ideoq; attingenda erit radix vtriusq; immutabilitatis, & æternitatis.

Radices immutabilitatis sunt simplicitas infinitas, et necesse esse 4 Dicimus ergo immutabilitatem ad duo terminari posse, vel ad solam formam receptibilem accidentalem, quæ verè sit ens reale, & perficiens receptiuum: vel nedum ad accidentalem, sed etiam ad essētialem: itaut duo excludat, & mutationem ad nouam perfectionem, & mutationem simpliciter ad non esse: Deus quidem vtraq; hac immutabilitate dicitur immutabilis, at non sub eadem ratione: & loquēdo de prima, dicitur sic ex duplici capite, alterum est simplicitas eius summa, & alterum est infinitas: ratione primi excludit omnem aduentitiã formam, quia non est compositus, nec cõponibilis, ergo ratio huius immutabilitatis est summa simplicitas: & hæc dicitur ratio proxima talis immutabilitatis: infinitas verò est altera ratio huius, quia namq; est infinitus Deus, omnemq; habens perfectionem, inde est, vt ad formã perfectibilem vlteriorem nõ sit ordinabilis: & hæc est ratio fundamētalis immutabilitatis sic sumptę. Accedamus ad aliud: ratio, qua immutabilis est ad non esse, prouenit ex necessitate sui esse, quia namque est ens necessarium, ideo est immutabilis ab esse ad non esse: habemus ergo rationes, & fundamenta immutabilitatis.

Radix ęternitatis est necesse esse 5 Discutiamus modo de æternitate, & videamus cuiusnam sit effectus formalis; vtiq; reperiemus alterum ex recensitis capitibus esse, vel infinitatē, vel necesse esse: Non erit infinitas: erit autem necessitas: non infinitas intensiua, quia potest concipi aliquid infinitè intensiuè perfectum, quod tamen duret per instans, licet conceptio esset mēdax: si namq; per impossibile Deus durasset solummodo per instans, & inde ruisset, fuisset intensiuè perfectus, ac infinitus, attamen non æternus: ergo infinitas nõ est ratio formalis æternitatis: remanet igitur, vt sit necessitas, quoniam, ex quo Deus est ens necessarium, ex eo est æternus: & probatur, quia quod est necessarium, non est defectibile: sed quod non est defectibile est ęternum, ergo necessitas erit ratio æternitatis: item necessitas excludit contingentiam, & hæc secum compatitur tempus; contingentia autem, & tēporis successio reluctantur ęternitati: insuper creatura non est æterna, quia non est ens necessarium: quod si ens fuisset necessarium cõstitisset ab æterno: & hac ratione statuunt pleriq; Theologi mundum nec potuisse fieri ab æterno, ergo concludimus necessitatem esse rationem formalem æternitatis.

Immutabilitas à posteriori indicat æternitatem. 6 Quod si inspiciamus immutabilitatem, apparet quidem sensui à posteriori eam causam esse ęterni esse: quod namq; non mutatur, id perenne est; quod non subest interitui, id est æternum: sunt quidem rationes istæ valde sensui apparentes, vnde facillimè inclinamur ad assentiendum æternitati per immutabilitatem; sed nihilominus ab intrinseco rem spectantes, comperiemus eam non esse rationem formalem, sed solùm materialem. & prob. quia ipsamet immutabilitas est effectus formalis necessitatis, quia namq; Deus est ens necessarium, ideo non mutatur, est optima consequentia: est etiam formalis effectus infinitatis; vt quia est infinitus, ideo ad nullã formam, & ad perfectionem nullam ordinabilis, seù mutabilis est: en patet, quomodo necessitas, & infinitas pro-

ducunt immutationem in Deo: ex iisdem capitibus etiam consequẽter habetur eius æternitas, tanquam ex radice formali: quod namq; perpetuo quid duret, prouenit ex duplici capite, vel quia nihil perfectionis sibi desit, atque omnem excludat imperfectionem, quę sit ratio destructionis, & alterationis; vel quia sit ens necessarium, ex quo sequitur, vt nunquam debeat desistere à suo esse; constat verò radices horum effectuũ esse necessitatem, & infinitatem: ergo hæ sunt rationes fundamẽtales, ac radices formales æterni esse.

Quod aliquid perpetuo duret prouenit ex multiplici capite.

7 Quod si dixeris, si per impossibile esse æternum non esset perfectione infinitum, vt liceat sic aliquid imaginari, habebitur æternitas absq; infinitate: ergo deficeret aliud caput. Respond. primo nos loqui de facto, de eo, quod est realiter æternum, cuius æternitas ex his duob. habetur originaliter: de possibili autem impossibili, iam remaneret ratio altera æternitatis, quæ esset necessitas: & hæc sufficeret ad faciendum æternum, immo si quæras, quænam istarum duarum sit essentialius requisita ad æternitatem, necessitas, an infinitas, dicẽdum quod necessitas, quia si lapis fuisset ab æterno, æternitate independenti, & à se: & fuisset verè lapis, talis naturæ lapideę, & insensatæ, iam fuisset ens necessariũ, non tamen perfectione infinitum, quia fuisset solùm lapis, nil vltro continens cæterarum perfectionum. Dices, implicare habere ęternitatem à se, & imparticipatam, & tamen carere infinitate perfectionali, quia quod est à se, independens, est ens infinitum, vt sup. demonstratum. Concedimus hoc & nos quod esset infinitus: attamen loquimur facta hypothesi, *ex impossibili namque sequitur quodlibet*, nempe impossibile: & ita ratiocinamur, vt inuestigemus rationem formalem æterni, *abstrahentium namq; non est mendaciũ*: Dices, si creatura producta à Deo fuisset ab ęterno, vt multi asserunt, potuisse producere; iam fuisset æterna, sed nõ necessaria, nec infinita. Confirmatur, quia Philosophi mundum statuerunt ab æterno, attamen admiserunt contingentiam in rebus, ergo æternitatis non est causa necessitas, nec infinitas.

Necessitas essendi est principalior ratio æternitatis, quã infinitas.

sed facilè soluitur, quia quæ diximus procedunt de ente æterno, á se habente æternitatẽ, independẽter ab Alio, & imparticipatẽ, & tale antecedenter erit ens necessarium, supremum, & infinitum, vt Deus, creatura autem iam constat æternitatem suam si haberet, eam quidem dependenter haberet à Deo, & consequenter fore non infinitam, nec ens necessarium, sed contingens de se.

8 Ad immutabilitatem igitur applicando; dicimus eam non esse radicem formalem æternitatis; pendet nãque ipsamet immutabilitas, & ab infinitate, & à necessitate diuini esse, vt est dictum: à quibus etiam capitibus deriuatur æternitas primario, & radicaliter: & ex consequentijs istis, est immutabilis, ergo æternus: est necessarium ens, ergo æternum: est infinitum, nulla perfectione carens, & ad nihil ordinabile vt perficiatur, ergo æternum: ex consequentijs inquam istis, validiores sunt secunda, & tertia, quàm prima; licet hæc sit sensui magis apparens, quia mutatio est proxima sensui, qui cùm sit mutationi obnoxius, facilius apprehendit mutationes, & alterationes: illæ autem sunt remotiores à sensu, attamen captu difficilliores, quæ tamen sunt rationi propinquiores quo fit, vt consequentia deducta ex mutabilitate non sit radicalis, & formalis, nec fundamentalis, sed est consequentia realis, quia verè, & realiter quod est immutabile omnino, est æternum: seu cõsequentia materialis, nõ quod aliquod æternum reperiatur, seu reperiri possit, quod tamen sit mutabile, huiusmodi enim solet esse penes logicos consequentia materialis, vt argumentum non valeat in omnibus, non inquam est sic materialis, quia quod est æternum æternitate explicata independẽter, & à se habens æternitatem, nunquam reperiri poterit mutationi obnoxium, etenim creatura æternalis ex suppositione, non foret immutabilis; sed consequentia dicitur materialis, prout contradistinguitur à formali, atque originaria, & radicali.

Immutabilitas nõ est radix æternitatis.

9 Atque hoc pacto discrimen ex his patet immutabilitatis, & æternitatis: primo quia immutabilitas proue-

Aeternitatis discrimen, & immutabilitatis.

uenit ex infinitate perfectionali, quia enim Deus infinitus est, & habet simul quidquid perfectionis potest habere, ideo non indiget vt mutetur ad aliquid recipiendum nouiter, cúm nulla perfectione careat: quia tamen est ens necessarium, ideo semper fuit, est, & erit, quod est esse æternum: eadem quoque necessitas causat immutabilitatem, quia enim non est ens contingens, ideo necessarium, & quia non est contingens, ideo non mutatur, quod est ideo non mutari, quia necessario ei competit id, quod habet: differũt etiã, quia immutabilitas abstrahit à ratione mensuræ, duratio autem, seù æternitas induit rationem mensuręimmutabilitas concernit substantiã, & operationes Dei in ordine ad entitatem solummodo, at æternitas ea inspicit in ordine ad quantitatem durationis; ac denique immutabilitas respicit esse, æternitas verò addit perseuerantiam, & permanentiam in tali esse. hæc sunt discrimina inter vtrumque, & pauciora alia, si quæ supersunt.

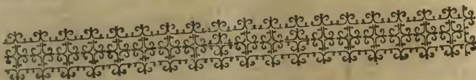
Aeternitas & immutabilitas solent à Patribus pro eodẽ accipi

10 Solent autem Patres ambo hęc confundere, & vnum capere pro alio, & commiscere, præcipuè D. August. lib. de natura boni c. 39. dum ait, *illa est vera æternitas, quæ vera immortalitas, hoc est, summa incommutabilitas, quam solus Deus habet.* & 1. de Trin. c. 1. *vera immortalitas immutabilitas est*: & Dion. c. 10. de diuin. nom. æternitatem appellat, quæ non interit, sed semper eodem modo se habet: quo fit, vt extenso vocabulo vnũ sumatur pro alio: iuxta tamen recensitas differentias, Thomistæ apponunt distinctionem rationis: Scotistæ autem formalem: quæ qualis esse debeat negatiua, an affirmatiua, dicetur infra.

Aeternitati non sufficit negatio incæptionis, & finis.

11 Addit æternitas, vltra permanentiam, & perennitatem diuini esse, negationem inceptionis, & finis; est namq; æternus, quia non incæpit, & non finietur in esse, & habet verè esse: hoc vltimum est necessario addẽdum, quia non sequitur æternitas absolutè ex negatione inceptionis, & finis, atq; successiuitatis, nisi addatur, id habere verè esse; chimera namq; & negatio, & figmentum nec inceptionem habuerunt, nec finem habebunt, cum nõ sint, quæ tamen non sunt æterna, cùm verè non habeant esse.

12 Sed hoc fuit occasionaliter dictum explicando æternitatem, quia æternitas Dei, nõ explicatur adæquatè per negationem incæptionis, & finis alias chimera esset sic æterna, cùm nõ habeat principium, nec finem: sed addenda positiuitas diuini esse, quo esse positiuo caret chimera, & ob id non erit æterna.

QVÆSTIO II.

Qualis æternitatis acceptio, & definitio.

Aeternitas competit Deo; vtrũ autem & creaturis.

1 Olet vero æternitas variè accipi, & ad varia trahi significanda: ex quo fit, vt non sit solius Dei nomen consignificatiuum; iuxta nãq; significata varia, tribuitur quoq; creaturis, per similitudinem, ac participationem: sic sæpè sæpius penes Scripturas, & Patres reperimus; præcipuè August. in Genes. q. 31. 47. in Exod. & cõtra Priscillian. c. 6. Dionys. de nom. 10. ac Greg. 16. moral. 21. At vero cõstabit, non eadem sub ratione æternas fore, qua æternus est Deus; hic namq; verè æternus, illæ per similitudinem; Deus à se, hę ab illo; & si creaturæ ab æter-

æterno fuissent, iam etiam constaret diuersitas æternitatis, vt Deus necessario fuerit ab æterno, cùm sit ens necesse esse, creaturæ liberè solum ex beneplacito diuinæ voluntatis; Deus à se eam habet, & creaturæ ab eo; quod discrimen adnotauit idem Dionys. inquiens, *non omnino eiusdem æternitatis esse creaturas, cuius Deus*; vltra quod de facto mundus non fuit ab æterno, licet eius esse idæale in mente diuina fuerit ab æterno.

Æternitatis significata varia

2 Significare igitur solet mensurã, & durationem nõ planè notã, & adeo diuturnam, vt eius vel ad longum protrahatur, vel prorsus ignoretur finis; ita illud Exod. 17. *dabo tibi terrã Chanaan in possessionem æternam*, explicat D. Aug. sup. allatus vel pro sæculo, & longissimo tempore, vt 3 reg. 1. *Rex in æternum viue, viuat Rex in æternum*, & Ios. 4. *positi sunt isti lapides in monumẽtum filijs Israel vsq; in æternum.* vel ad ostendendam perpetuitatem, & hoc tã gloriæ vitæ æternæ, qua gehennæ Inferni, vt Ioan. 17. *hæc est vita æterna, vt videant, &c.* & Matt. 25 *ite in ignem æternum* vel connotat stabilitatem, & hoc in vnoquoq; statu, vt circuncisio Abrahæ æterna, & stabilis ante legem Christi; gen. 17. *in fœdus sempiternum*, vel sumitur pro lege, atq; re immutabili prorsus, quo pacto illud Exo. 12. *celebrabitis diem hanc cultu sempiterno*, vt explicat Aug. vel accommodatur cuiuscunq; rei stabilitati, atq; immutabilitati, vt illud Eccl. 1. *terra in æternum stat*, quomodo etiam dicitur de cælis, psal. 75. *illuminans tu mirabiliter à montib. æternis.* vel pro antiquissimo, Deuter. 33. *à fructib. collium æternorũ*; vel *pro tota serie ac successione sæculi, & temporis* Rom. 16. *secundum reuelationem mysterij absconditi à temporib. æternis.* hi, & consimiles modi competunt creaturis: proprijssimè autem accepta æternitas, prout ex Boetio desumitur soli competit Deo; & de ipso Eccl. 19. dicitur, *qui viuit in æternum, creauit omnia simul*; de quo etiam Fulgent. de fide ad Petr. c. 6. *firmissimè tene solum Deum verum æternum, & incommutabilem esse.* hæc de æternitate participata: transeamus autem ad imparticipatam, & explicemus eius definitionem.

Æternitatis definitiones.

3 Duæ traduntur de diuinã æternitate definitiones; Altera est Richardi Victorini 2. de Trin. c. 9. dicentis, *carere initio, & fine, & omni mutabilitate, dare æternum esse.* Et altera Boetij 5. de consolat. prol. 6. definientis, *quod est interminabilis vitæ tota simul, & perfecta possessio*; cui similem tradit Anselmus Monol. 27. Vtra vero istarum sit aptior definitio: Equidem apparet esse completior definitio Boetij; siquidem illa Richardi est totaliter negatiua, in sola negatione consistens, dum negat mutationem, excludit finẽ, tollitq; principium, & initium; at etiam taliter definiri poterunt negationes ipsæ extra genus; hæ namq; præcipuè carent fine, & initio, & immutabiles sunt; sicut nec mutabiles, quia nihil sunt: licet prout ad genus determinantur, & applicantur subiecto, ipsę quoq; dicantur incipere, & desinere: vt qui hucusq; scripserim, cùm scribere desinam, dicar non scribere, negatio hæc habebit initium, quod erit post scriptionẽ: habebit quoq; finem quando ad scripturam redibo, cessabit enim tunc negatio Scripturę: & sic etiam dicetur variari, dum de initio tendit ad finem, & è contra: quæ tamen omnia constat esse negatiua, negationis namq; sicut esse est negatiuum, ita incipere, & desinere sistit in negatione: & talis potest esse sensus definitionis Richardi, vt non loquatur de negatione in se, prout abstrahit à genere subiecti, sed quatenus recluditur intra genus subiecti, de quo dicatur: sicq, cum applicetur generi specialis subiecti, vt est Deus, optimè exprimet naturam ęternitatis, sic namq; sicut Deus nec incępit, nec mutatur, nec desinet esse, ita æternitas eius tales negationes importabit, inceptionis, mutationis, atq; desitionis sui esse.

Definitio Richardi.

Negationes quoq; incipiunt, et desinũt.

Definitio Boetij.

4 Ad alteram Boetij descendendo: constat eam non vrgeri his scopulis quib. definitio Richardi: siquidem non est secundum se totam negatiua, cùm includat vitam, dicitq; est *interminabilis vita*: additur etiam positiuitas alia, ex parte possessionis, *tota simul, & perfecta possessio*: includit quoq; negationes recensitas in descriptione Richardi; quæ sunt, *interminabilitas*: hæc

autem

autem duplex est, à parte initij ; & ex parte finis, vt careat vtroq; & deniq; amplectitur immutabilitatem, dum dicitur, *tota simul*, ex quo excluditur successio : & vt ostendat nihil ei deficere, subditur, *perfecta possessio*. habetur igitur completissima descriptio æternitatis, vel ex hac sola Boetij, vel ex vtriusq; etiam Richardi, definitione.

5 Plato etiam per pulchrè eandē describit in Timæo, dicens, *æterna substantia, cum semper eadem, & immobilis perseueret, neq; senior seipsa fit, neq; iunior*, cætera infra : in quo cùm cæteris conuenit, vt neget mutabilitatem, & alterationem: quod est idem cum eo, quod ait Boet. *perfecta possessio*, ita vt nec iuuentus desit, nec accedat senectus. subdit insuper Plato, *neq; fuit hactenus, neq; erit in posterum* : hoc vero non est negare, vel extitisse Deum, vel forè extiturum, sed negat rationē successiui, quæ reperitur in entib. præcipuè temporaneis, ratione præteriti, ac futuri. Et subdit deinceps, *At, qui erat, & erit, quæ nati temporis species sunt, non rectè æternæ substantiæ assignamus. dicimus n. de illa, est, erat, & erit: sed re vera solum esse competit*, hæc ille. nil vero aptius desumi potest ad explicādum simultaneitatem, & indiuisibilitatem eius, vt potè omni temporis differentia carentis, cui proprius competat verbum indicatiuum est, quam præteritum, & futurum.

Aeternitas coexistit omni differentiæ temporis.

6 Cum hac tamen simultaneitate, & indiuisione nil obstat, vt communiter docent Theol. ei addere coexistētiam ad varias differentias temporis, hac namq; ratione dicitur in scripturis Deum æternum fuisse, esse, & fore, vt psal. 109. *ex vtero ante Luciferum genui te*. Exo. 3. *qui est, misit me ad vos*. Apoc. 11. *qui est, qui erat, & qui venturus est*. hebr. 13 *Iesus Christus heri, & hodie, ipse, & in sæcula*. Ioan. 1. *in principio erat Verbum*. itaq; quam essentialiter, & intrinsecè negat, eam circumplectitur extrinsecè, immò nequimus ita explicitè rationē indiuisibilis mensuræ explicare, nisi recurramus ad diuisibile tempus. vt Nazianzenus docuit orat 35. inquiens, *etiam si id, quod supra tempus est*, nempè æternitas, *declarare cupientes, temporalem speciem, ac significationē fugere nequeamus, &c.* expressius autem Beda Ioann. 16. *quāuis natura illa immutabilis nō recipiat, fecit & erit, sed tantum est; tamen propter mutabilitatem temporum, in quib. versatur nostra mortalitas, & nostra mutabilitas, non mendaciter dicimus, fuit, est, & erit*. hæc ille. ergo præsens erit æternitas, per coexistentiam, toti variationi temporum. hoc quidem termino vtitur D. Thom. docens omnia coexistere æternitati, & ratione præsentialitatis dici suscipere denominationem coexistendi: variat tamen Scotus, cùm negando præsentiam secundùm coexistentiam, admittat solummodo præsentiam obiectiualem. at de his modo non curandum, vterq; namq; modus saluat indiuisibilitatem, & successionem extrinsecam coexistentem.

In instanti æternitatis vtrum verificētur in creaturis cōtradictoria.

7 Dices, æternitas indiuisibilis est, ergo de ea verificantur simul contradictoria. prob. consequ. veræ sunt hæ propositiones pro ęternitate, ego scribo, & non scribo. ergo in instanti vnico æterno verificantur contradictiones. Respondet Bann. instans æternitatis esse altioris, & eminentioris ordinis, quam instans alterius mensuræ, vt temporis, & propterea posse in illa verificari contradictiones. Verum responsio continet vnum gratis concessum de instanti, immo quod repugnat bonæ philosophiæ: & si namq; sit instans perfectius quocunq; altero, quia est mensura Dei, nec est quid creatū, nec dependens, immo eadem cum ipso Deo, nihilominus remanet etiam verissimum eam esse instans de se vnum, & essentialiter indiuisibile: ratio autē docet contradictoria non posse esse vera pro vnico indiuisibili instanti simul; ita vero se habet æternitas, igitur non concedendum in se absolutè mensuram esse posse contradictionis.

Respondet Bann.

Respondetur aliter.

8 Respondemus ergo instās æternitatis cōsiderari vel intensiuè, vel extensiuè quatenus coexistit cuicunque temporis differentię: primo modo impossibile est de ea verificari contradictoria, sicq; in tali instanti de se inspecto repugnat dicere simul veram esse enunciationem, scribo, & non scribo, cùm vnicū, & indiuisibile sit: secundo autem, verificari concedendum contra-

traditiones: non antè erunt pro eod. indiuisibili instanti, sed pro successione varia temporis, cui coexistit extēsiuè æternitas.

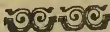
Obstatur. 9 Dices, destruat nunc Deus omne tempus, omnemq; mensuram aliā, & relinquatur sola æternitas, atq; conseruetur Mundus in suis operationib. in quibus nunc exercetur, vera enim simul esset pro æternitatis instāti propositio, scribo, & nō scribo. *Resp. 1.* Respond. primo ex Philosopho, quod dato casu, nulla esset scriptura, quia docuit Arist. quod cessante motu cœli, cum quo etiam cessaret tempus cœli primi mobilis, omnis cessaret motus in hisce inferioribus, & ita nulla esset scriptura, & consequenter cessaret contradictio. Verùm quia in hoc Aristoteles non tenetur, pugnat.n.cū ratione, atq; Theologia, ideo respondendum secūdo: *Resp. 2.* nec sequi contradictionem, quia cessante tempore actuali, remaneret tempus potētiale, in quo propter successiuitatem potentialem cōtradictoria non essent simul in eod. instanti: & in æternitate non est contradictio, ratione coexistentiæ potentialis ad tempus potentiale. *Resp. 3.* Respondemus tertio, quòd destructa mensura extrinseca tēporis extrinseci primi mobilis, remaneret duratio intrinseca cuiuscunque rei: & hæc cum in successiuis sit successiua, & æternitas coexistat etiam tali durationi successiuæ, merito contradictoria vera erunt successiuè, & nō simul in instanti æternitatis, stante successiuitate ex parte rei successiuæ, non est ex parte æternitatis, nisi per coexistentiam ad talem successiuitatem. optima quidem responsio; sed quid de permanentibus d cendum? in eorum namq; intrinseca duratione non reperitur successiuitas, ergo in permanentib. destructo extrinseco tempore vera erunt simul contradictoria. Respōderet D. Bonauen. si argumentum fieret de permanentia Angeli, quòd sua duratio est succesiua; docet.n. Aeuum esse mensuram successiuam, & ita contradictiones de Angelo non verificarentur simul, quia æternitas coexisteret pluribus instantibus ipsius æui, & pro vno Angelus operaretur hoc v.g. & non pro alio. Responderent etiam Thomistæ recurrendo ad tempus discretum, in quo cùm collocent diuersa instantia, negabunt contradictionem, quoniam similiter æternitas coexistet diuersis instantibus discretis. sed quid dicerent de permanentibus corporalibus? hæc .n. aiunt mensurari tempore nostro vt D.Th. art. 4. ad 3. & Caet. art. 5. q. 10. itaque remanent in eadem difficultate. Quid etiam dicerent Scotistæ de Angelo, de quo verificarentur contradictoria, simul in æternitate, vt intelligere, & non intelligere, destructo tempore, quod nec est mensura eorum, nec recurrere possunt ad Æuū, quia non admittunt esse successiuum, sed vnum indiuisibile, iuxta quod magis ad hoc propendet Scotus in 2. d. 2. quæst. 1.

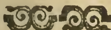
10 Ad omnia igitur hæc, vltra responsiones datas, addere possumus *Respondetur aliter.* aliam. s. quòd ablata omni mensura tēporis, & Aeui, non simul verificarētur contradictoria in instanti æternitatis, quia instans infinitum est: in instanti autem nostro, vel Aeui, implicat simul verificari, quia est instās finitum, adeo vt contradictoria esse simul in instanti, idem sit, ac esse simul, & coniunctim; in instāti autem æternitatis, omni alia ablata mensura, non essent simul contradictoria vera; ratio quia est instans illimitatum, & consequenter ratione illimitationis non dicentur contradictoria fieri simul, sed distinctim, ac seorsim: vnde quia est instans illimitatū, potest coexistere omnibus partibus contradictionis, quæ tamen partes nō simul erunt ea ratione, qua sunt simul in æternitate, quia si instans æternitatis esset limitatum, tūc in eodem æternitatis instanti, & pro eodem instanti simul essent, quemadmodum si simul essent in instanti nostri temporis, quod est limitatum: cùm ergo contradictoria comparantur ad æternitatis instās, non simul sunt, quia est instans illimitatum: exemplum de Anima vidente per oculum corporeum, de qua posset obijci quòd verificarentur simul contradictoria, quoniam eadem Anima videt, & non videt; videt per oculum apertum ad videndum, & non videt, cùm clauditur: at Anima est indiuisibilis, & vna, & eadem perseuerans ad viden-

videndum,& non videndum, ergo cõtradictoria simul de Anima:respondetur non sequi, quia se habet vt illimitatè ad vtrumq; nec sufficit negare veritificari contradictoria,quatenus Anima pro vno instanti videt, & non pro alio,quia vna, eademq; Anima perseuerat eadem numero tùm in visione, tùm in negatione visionis, ergo contradictio simul penes eandem animã, quia se habet quodammodo illimitatè:iam ergo responsio remanet negari cõtradictionem ob sui illimitationem penes illa duo:nam instans æternitatis quatenus est illimitatum, potest coexistere ambabus partib. contradictionis, nec erunt veræ simul: ergo restat, vt dempta omni mensura,tum temporis,tùm æui,remanente mensura indiuisibili æternitatis, extrinsecè mensurantis cætera, non erit verum simul Angelum intelligere, & non intelligere; & Petrum scribere, & non scribere:sed erunt vera simul in instanti æternitatis, prout æternitatis, quia illimitatę:& si inferas,sunt simul vera in instanti æternitatis, ergo simul vera in eodem instanti; committitur fallacia à secundùm quid ad simpliciter: exemplum stipitis in flumine aptissimum est, circa quod verum est dicere præsens esse huic aquæ transeunti, & præsens suæ absentię,cùm sit iam decursa; sicq; idem stips erit aquæ præsensẽs, & non præsens; nec tamen mirũ, cùm illimitatè se habeat. sic æternitatis instans præsens est omni existentiæ,atq; decursui rerum.

Aeternitas cũ tempore an maior seipsa sola.

11 Arguitur etiam,pars æternitatis, quæ erit tempore Antichristi adhuc non est, & pars æternitatis, quæ fuit tempore Adæ nunc non est, ergo non tota simul. Item æternitas vna cũ tempore, quod ab initio creationis hucusq; defluxit, maior est æternitate se sola sumpta, eademq; maior erit cũ toto tempore ad diem vsq; futuri iudicij, quàm sit quæ hucusque durauerit. Respond.ad primum ęternitatem non diuidi in partem, & partem, nec in prius, & posterius, ideoq; nulla sui pars præterijt, & nulla signata pars erit,quæ possit signari,sed tùm ante tũ nunc, tùm post, semper dicendum sic erit, nempe tota æternitas fuit, tota est,totaq; erit,licet non totaliter,quoniam si tota fuit, non tamen eo modo fuit, vt postea nõ sit futura,ideoq; addendũ,tota fuit,sed non totaliter,siuè tota est, sed non totaliter, & sic etiam de futuro,quòd si dicatur inde de ea, quod fuerit,& non sit,vel quòd erit secundùm partem, id referendum est ad partes nostri tẽporis,vt dicatur, æternitas quatenus coextitit in sensu reduplicatiuo,tempori Adæ, nunc non est, & quatenus foret vt coexistat tempori Antichristi, nunc non est; amisit enim prima relationem illam coexistentiæ illi parti temporis, & hæc relationem talis coexistentiæ non acquisiuit, ergo sub his respectibus dicitur transijsse, vel fore: in sensu autem specificatiuo eadem,& vna semper est. Ad secundũ, æternitas maior est extensiuè, non intensiuè, quia coexistendo tempori sũt aliqua duo; at in se nihil intensiuæ virtutis recipit, aut entitatis, quomodo Deus cum creaturis est maior extensiuè, vt diximus supra de perfectione Dei. vel est maior tempore æternitas absolutè, quoniam eadem, & vna, & tota simul potest omni tempori præsens esse, & coexistere, quomodo rationalis anima est eatenus maior brachio,pede,& tibijs,cæterisq; membris quatenus potest cum omnibus simul coexistere, & informare, & dare esse viuens.

QVÆSTIO III.

An æternitas addat aliquid positiuum ex natura rei, an pendens ab intellectu.

Sententia D. Thom. æternitatē consistere in apprehēsione vniformitatis.

1 Ontēplabimur in præsenti artic. æternitatē quoad eius rationē formalem, & quæremus an addat supra Deū quid positiuum, quod à parte rei constituat eū æternum: & an illud additū sit aliquid rationis per intellectum, an reale. Qua in re D. Thom. 1. p. q. 10. art. 1. docet, æternitatem consistere in apprehensione vniformitatis: Verum si sensus est, vt sistat in apprehensione fienda per intellectum, iam constabit nil positiuum addere reale, sed solum rationis. Interpretes autem, ac Discipuli eius non sunt concordes in exponendo: vnde Ferrariens. 1. contrag. c. 15. docet ad æternitatem pertinere, & aliquid reale, & aliquid rationis: primū erit, carere initio, & fine: & secundum, erit ratio mensurandi, quæ vtique in apprehensione consistit: & quidem in tempore, quod est mensura motus interuenit aliquod reale, quod est res existens temporanea; & aduenit aliquid rationis, quod est numerus numerans, qui est idem numerans intellectus: hæc eadem videtur sententia D. Tho. vtitur namq; hoc eodem exemplo temporis.

Ferrariēsis aliquid reale, aliquid rationis.

Bannes fūdamentaliter reale, completiuè rationis

2 Bannes autem art. 1. ait æternitatem fundamentaliter esse quid reale .s. mensuram realem, completiuè autē habere esse ab opere intellectus. & aduertit, quod aliud est dicere, æternitas, & aliud, mensura diuinæ durationis: sicut aliud est dicere sapientia, & aliud, attributum sapientiæ: mensura namq; importat modum prædicandi in recto, æternitas verò in obliquo: sicut id, quod dicit sapiētia in obliquo, id importat formaliter, & in recto attributum sapientiæ. concludit igitur immisceri aliquid rationis in æternitate: consequenter etiam loquens ad D. Thom. de apprehensione vniformitatis.

Caetan. pēdere à ratione obiectiuè.

3 Caetan. ad loc. cit. D. Thomæ: omnino negat pendere à ratione: & D. Thomam exponens, ait, apprehensionem, quam admittit, intelligi obiectiuè, non formaliter, pro operatione rationis. consistit namq; in apprehensione, inquit D. Tho. in apprehensione inquit Caetanus obiectiua. quapropter totaliter, ait, reperiri à parte rei; independenter à ratione. Ex recensiorib. Vasq. 1. p. disp. 31. c. 6. ait completiuè consistere in aliquo rationis, saltim negatiuo, vt sicut tempori, & mensuræ competit esse numerum, numerus autem pendet à ratione, & in æternitate non sit talis numerus prioris, & posterioris, ideo pēdet ex ratione, seu intellectu, negante id reperiri.

Statuitur æternitatē esse quid reale omni secluso opere intellectus.

4 Ex his omnibus recensitis nulla apparet verior, quam quę censet æternitatem, nullatenus ratione compleri, sed de se, talem esse à parte rei, omni secluso opere intellectus. itaq; asserimus æternitatem à parte rei constare, nec depēdere ab intellectu. probatur, nullo intellectu cogitante, Deus est ęternus, ergo non pendet complementum eius ab intellectu. antecedens est notum. ante .n productionem Angelorum, hominum, & Intelligentiarum, æternus erat Deus, vt nunc; ergo eius

æter-

æternitas non est à ratione. Hinc cessat assertum Bannes, existimantis cōplementum pendere à ratione. sine.n. nostra cōsideratione est cōpletè æternus Deus. Insuper quæro propter quid desideratur tale complementum. aut ad complendam æternitatem in Deo, aut ad habendam nos completā intelligentiam æternitatis. non primū, quia diximus esse completè æternum independenter ab intellectu. si des secundum, hoc quidem erit accidens, & extraneum æternitati, & consequenter non spectabit essentialiter ad complementum eius. quod namq; creatus intellectus, siuè etiam increatus, æternitatem intelligat, extraneū est illi quia non dat esse illi, ergo completio pendens ab intellectu est illi extranea. quod si dixeris tale complementum desiderari propter nos, vt completiorem habeamus notitiam de æternitate, hoc quidem currit, at non sequitur, vt inde inferatur ad æternitatem simpliciter, aut quod eius essentiale complementum pendeat à ratione. hoc namq; nil confert ad æternitatem, sed extraneum est omnino, nullum dans esse, seu complementum; nisi accidentale.

Aduersus Bannes.

Pendere à ratione spectat per accidens ad æternitatē.

5 Eodē discursu impugnatur Ferrariensis, & additur alter, quod supponit ipse æternitatem habere rationem veræ mensuræ. in mensura autem reperitur numerus numerans, qui est intellectus. quæ est etiam assertio Vasquez, at id negandum, constabit namq; infra non esse verè mensuram, nec verè consequenter indigere numero numerante secundum prius, & posterius, seu secundum negationem prioris, & posterioris, ergo non pendebit à ratione, nedum sub ratione mensuræ cū Bannes, sed neq; sub ratione negationis talis entis rationis, quod est numerus seu negatio numeri. item negatio hæc est verè à parte rei, ergo non à ratione. prob. anteced. à parte rei in Deo non reperitur prius, & posterius, ergo negatio hæc non est ab intellectu. item à parte rei negatio successionis, vel posterioris, & prioris verè est in æternitate, omni.n. intellectu semoto, ipsa non habet prius, & posterius, ergo eius negatio non est à ratione, vt Vasqu. Qui existimabat saluum fieri, dum complementum rationis non stetit sub conditione mensuræ, vt Ferrar. sed sub negatione mensuræ. at cōstat talem negationem non pendere essentialiter à ratione, sed esse à parte rei nulla cogitante ratione. ergo nullo modo complementum dat ratio.

Aduersus Vasquez.

6 Secundò asserimus æternitatem sumptā pro duratione intrinseca Dei, esse completiuè à parte rei, nullo cogitante intellectu. sumptam vero sub ratione mēsuræ esse ab intellectu. prima pars restat probata. & suadetur secunda, quia mensura vt mensura, est numerus, quo numeramus, & metimur: numeratio autem fit per intellectum. probatur assumptum ex 4. phys. *tempus est numerus motus secundum prius, & posterius*; ergo, vt sic, pendet à ratione, non est autem talis numerus in æternitate. item æternitatem coexistere huic, & alteri parti temporis, vel tanto, & tanto tempori pendet ab intellectu quoad certificationem, & numerationem actiuam, ergo pendet à ratione. Dixi quoad numerationem actiuam, quia quoad passiuam reperitur à parte rei. Dixi quoad certificationem, quia in hoc præcipuè pendet à ratione; etenim iam constat à parte rei rem numeratam, seù numerum materialiter tentum, esse præter opus intellectus, sicq; tempus à parte rei habere rationem realem mensuræ materialiter contemplatæ, verè enim tempus sic absque vllo intellectu est duratio motus, & mensura eius, saltem aptitudinalis: & à parte rei æternitas est mensura, & duratio realis, absq; intellectu vllo cogitante, & vt sic nulla mēsura pendet à ratione: at formaliter sumpta mensura, & secundo intentionaliter, prout amplexatur rationem certificandi intellectum de re ignota per quid notius, hoc est enim mensurare, pendebit vtiq; sic à ratione: itaq; mensura secundùm prius, & posterius, non est essentialiter pendens à ratione; quoniam prius, & posterius reperitur in motu absq; intellectu, à natura namq; habet vnitas, vt præcedat dualitatem, & hæc trinitatem, & similia: & natura est, quæ cordi prius tribuit vitam, quàm membris cæteris, quod

Aeternitas sub ratione mensuræ pendet ab intellectu in ratione certificationis, & numerationis actiuæ, non passiuæ.

non pendet ab intellectu; magisq; patet vbi interuenit prioritas, & posterioritas veri temporis: sola namque prioritas rationis est à ratione: igitur nec æternitati competit à ratione pẽdere sub ratione mensuræ simpliciter secundùm prius, & postea, nec prout negationem connotat in æternitate prioris, & posterioris vt Vasq. cui etiã adnectitur Molina q.10. disp.3. asserẽs pendere à ratione in ratione mensurantis secundùm prius, & posterius: sed à ratione pendet mensura sub ratione certificationis; certificare namque est essentiale mensuræ, quia mensurare est rem ignotam per notam demonstrare: hoc verò fieri nequit absq; ratione, & discursu; sicq; ex ista ratiocinatione in æternitate reperitur aliquid rationis.

Confirmatur idem.

7 Confirmatur, quia in mensuratione certificationis oportet vti quandoque reduplicatione mensuræ, vt si per vlnam, & palmum mensuremus quantitatem maiorem, oportet namq; reduplicare mensuram: at ad fiendum hoc requiritur aduertentia, & applicatio intellectus. item sicut se habet principium ad conclusionem, ita mensura notificationis ad mensuratum; at ex principio non possumus deducere consequutiones, nisi notificetur, & cognoscatur, est autem principium quatenus cognitum, mensura conclusionis; sic etiam vt noscamus quale, ac quantum sit mensurabile, in hoc quidẽ mensura opus requirit intellectus; & demonstrat hoc ipsamet ethimologia mensuræ, seù descriptio, cuius natura consistit in notificatione. itaque non sub ratione mensuræ simpliciter, nec sub ordiue negationis prioris, & posterioris pendebit ab intellectu, sed in ratione mensuræ certificatiuæ intellectus, quatenus certificatiuæ, & in ratione numerationis actiuæ non simpliciter, sed in ordine ad eandem certificationem pendebit ab Anima: non quidem in ratione numerationis actiuæ simpliciter, quia numeratio vtraq; passiua, & actiua simpliciter non necessario pẽdet ab intellectu, quia nullo intellectu contemplante tempus, & hora, & minuta numerant, & metiuntur motum, vt patet: sed numeratio sumitur in ordine ad certificationem; & vt sic, numeratio pendet à ratione, & hoc modo loquebatur Arist. de tẽpore, seù quauis mensura, quod *sit numerus*: sicq; etiam loquuntur Philosophantes cùm aiùnt numerum spectare ad intellectum, cùm sit numerus numerans; hoc, inquam, in ordine ad certificandum intellectum. Dices, igitur sufficiet dixisse æternitatem in ordine ad numerum passiuè, non pendere à ratione, & in ordine ad numerationẽ actiuam pendere ab intellectu, seù in negatione potius passiui, & actiui, illius à parte rei, huius ab intellectu, Resp. verum est, reddendo singula singulis, vt diximus.

Aeternitas relationem rationis dicit coexistentia ad creaturas.

8 Tertiò asserimus interuenire aliquid pendens ab Anima, & intellectu, vltra hæc, quæ diximus: illud autẽ erit relatio rationis duplex in æternitate in ordine ad creaturas; quibus coexistit, declaratur: iam constat ex superioribus æternitatem coexistere cæteris mensuris, ac rebus ipsis creatis: vt sic ergo concepta dicet relationem rationis ad mensuras cæteras, tẽporis, & Aeui, siue cæterarum creaturarum; & ea duplex, actualis quidem propter actualem coexistentiam ad illas: & aptitudinalem, quæ fuit ab æterno ante mundum, vt potuerit mundo coexistere, & rationis dicere relationem: quæ tũc aptitudinalis erat solum; nunc verò actualis. insuper æternitas præsens ad præsens tempus, cæteraq; creata dicit actualem relationem, ad futuras verò creaturas aptitudinalem. hæc itidem relatio est rationis solius, vt constat; etenim mensuræ ad mensuratum est sola relatio rationis in omnibus; ideoque inter mensuratum, & mensuram non est relatio mutua realis, cum ex parte solius mensurati sit realis, ex parte mensuræ, rationis: quapropter relatio, quam dicit, extrinseca erit; nec tamen per hanc relationem completur ratio æternitatis, cùm sit prorsus extrinseca ad illam, & aduentitia.

Obstatur.

9 Contra secundum assertum arguitur: æternitas nobis deseruire nequit ad certitudinem habendam de creaturis, ergo vt sic nõ concludit ordinem ad intellectũ. prob. antec. quia men-

Respondetur.

mensura debet esse notior mensurato, at æternitas est minus nota creaturis: immo creaturæ vtpote nobis propinquiores, notiores sunt, quàm æternitas. sed respondetur sufficere ad mensuram, vt secundùm se notior esse possit intellectui valenti habere cognitionem de ea, non est autem opus vt cuicunque intellectui nota sit: qui ergo intellectus adeo excellens est, vt de ea possit cognitionem habere, ad talẽ dicit relationem certificationis, & notionis.

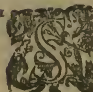
Mensura non est necesse notiorẽ esse cuicunq; intellectui.

QVÆSTIO IV.

Vtrum æternitas addat aliquid positiuum, an consistat in sola negatione.

Sententia quid positiuum.

1 Vpra egimus de addito ad æternitatẽ ex parte intellectus, modo agẽdum de addito à parte rei, & quærimus an de sui formali ratione importet, & addat supra Deum aliquam entitatem absolutam, veram, & positiuam realem, an verò consistat in sola negatione. Qua in re est aliquorum sententia addere aliquid affirmatiuum, & positiuum, quo constituatur Deus: in hanc inferri possunt citati præced. artic. quatenus docent solum complementum eius pendere à ratione, Consentiunt etiam omnes illi, qui existimant æternitatem habere rationem veræ mensuræ erga Deum: quapropter aiunt consistere in aliquo positiuo. & denique ex Recentioribus Molina disp. 4. idipsum expressè fatetur, addere aliquid verè positiuè, quo constituatur. & probat, quia sapientia Dei est infinita nedum intensiuè, sed extensiuè, quatenus infinita entia potest cognoscere: at talis extensio non est quid negatiuum, sed positiuum, ergo æternitas, qua Deus infinita duratione existit, erit quid positiuum: & concludit habere talem æternitatem coexistentiam ad infinita tempora ante negationes adiunctas ipsi æternitati: sicq; independenter, seù antecedenter esse quid positiuum, quo Deus durat æternè.

Molina probat.

2 Potest etiam rationibus alijs à nobis confirmari sententia hæc. æternitas est perfectio simpliciter, ergo est quid positiuũ. patet anteced. & prob. consequ. quia nulla pura negatio est perfectio simpliciter. itẽ diximus simplicitatem, & vnitatem addere enti positiuam perfectionem, & non consistere in negatione pura: & eo magis esse quid positiuum, quo magis attribuebatur Deo: ergo pariformiter ęternitas. insuper de infinitate id conceditur, & multo amplius concedi oportet de æternitate; quoniam magis infinitas videtur in negatione constitui; quàm æternitas; etenim infinitatis nomen negatione componitur, vt patet: at hæc nihilominus dicit entitatem positiuam, vt etiã in sua materia ostendimus, ergo multo magis æternitas. Adde, quòd sicut infinitas completur ex vtroq; tùm positiuo, tùm etiam negatiuo, & hoc æquè benè, ita quoque æquè benè complebitur æternitas addendo vtrumq; & positiuum, atq; negatiuum.

Comprobatur ex alijs

3 Placet nihilominus opposita sententia, nihil positiuum addere, sed consistere in negatione *formaliter*: De *connotato* quidem, siue de *materiali* dicit

Pro materiali,& cõnotato dicit quid positiuũ pro formali negatiuum.

dicit ens positiuum,& reale,qualis est Deus, at de formali consistit in negatione. probatur ex definitionibus supra traditis, & præcipuè ex definitione Richardi de S.Vict.qui,vt vidimus, aiebat *æternum esse consistere in carere initio,fine,atq; mutabilitate*: vbi nil positiuum addit, putatq; per solas negationes expleri,inceptionis,& finis.patet amplius ex definitione Boetij, qui statuens absolutum, & positiuum pro connotato,reliquum in negatione collocauit, ait namq; *interminabilis vitæ*, &c. per *vitam* verò concipit materiale,seu subiectum æternitatis,per interminabilem autem cõtemplatur rationem eius formalem.

In æternitate triplex negatur.

4 Hinc triplicem negationem in ea statuimus:prima est incæptionis,altera successionis, & tertia desitionis: quòd si æquè benè saluatur per hæc, quid opus est positiuam vlteriorem rationem admittere? non.n. multiplicanda sunt entia absq; necessitate, nõ apparet autem necessaria talis additio probatur, pro positiuo, cui inhæreat negatio,sufficiat admittere ipsum connotatũ positiuum, quod est vita, ergo. item, & est argumentum ad hominem, concedunt aduersarij simplicitatem diuinã nil addere,sed in sola negatione sistere compositionis, & hoc per ipsos sufficientissimum est ad astruendam perfectionem simpliciter ipsius Dei, ergo sufficiet quoq; ipsis æternitatem statuere per negationem. idem asserũt de vnitate,in sola negatione consistentes;at non apparet maior ratio de his, quam de æternitate.

5 Hinc etiam infertur, quod Angelus,si cras annihilaretur, & duraret, solummodo per hodie,vtiquè eundem durationis modum (intensiuè,licet nõ extensiuè)deperderet, quem haberet, si in perpetuum foret conseruandus; cùm namq; nil addat perpetuitas, nisi negationem deficiendi, (quod consistit, in negatione) Angelus quidem de proximo annihilabilis hãc solum perdet negationem perpetuo essendi:& si confirmaretur in esse suo, nil vltra acquireret, præterquam negationem deficiendi. Confirmatur ex nostra duratione, quæ pro præsenti est non deficientia ab esse.

D. Th. ait consistere in vniformitate.

6 Addit Caetan.& D.Tho.consistere in vniformitate: vniformitas autẽ nil aliud est, quam carentia varietatis, & diuersitatis. & Scotus q.6. quolib. ait nil addere ex natura positiuum, præterquam negationem: & subdit æternitatem vltra infinitatem intensiuam nil addere, quasi expectetur infinitas duratiua: ex quo infert, quod si Deus per impossibile raptim transiret,adhuc essentia sua esset infinita,haberetq; infinitatẽ pro intrinseco modo, attamen non haberet æternitatem infinitam, seu infinitam durationem extensiuam. verum est tamen Scotum esse problematicum, at verius est etiã quod magis inclinat ad opinionem nostram; sustinendo nil addere positiuum,vnde argumentum ex D. Dion. deductum soluit ex c.5. de diuin. nom.

Quid de mẽte Scoti.

Proxima ratio æternæ durationis quænam.

7 Quæ autem sit proxima ratio æternæ durationis, dici potest esse infinitam perfectionem, quasi extensiuã, qua redditur potens Deus ad infinito tempori coexistendum: Verum ista quasi extensio infinitæ perfectionis nõ congruè explicat; cùm nulla extensio, nec quasi extensio competat infinito intensiuè,cùm sit indiuisibile: vt plurimum autem explicabit à posteriori: igitur aptius dicetur prouenire ab infinita perfectione intensiua, quæ taliter aptat ipsum infinitum,vt det ei stabilitatem, propter quod non deficiat, conferat illi esse à se, independenter, ratione cuius non incipiat, & tribuat deniq; omnem rationem, & conditionem perfectissimè essendi, & habendi, cuius gratia non mutetur,nec moueatur: sicq; intensiua infinitas dabit hæc omnia:ad ista verò subsequitur sempiternè durare,& ita æternum esse,quod namq; est, & non habuit ortum, nec variatur,nec desinet, æternè durat.

Est verè ens à parte rei, siue spectando eius positiuum, siuè negatiuũ.

8 Insuper non cessat æternitas esse quid verum,perfectum,& reale, ex hoc quod secundò intentionaliter cõsistit in negatione: siquidem quatenus circumloquitur virtutem infinitã proximè dictam, est quid perfectum simpliciter: & quatenus tribuitur verè Deo est ens realiter prædicatum de eo:atque quatenus materialiter tenta, est idem cum Deo,est verum ens,licet distincta modaliter, ratione insuper,

qua

qua est ens, connotat Deum existentẽ, & ratione qua est quid negatiuum, denotat negationes: item verè à parte rei prædicatur de Deo, ergo verè est; nullo.n.intellectu cogitante, Deus caret initio, & fine; ergò ratione infinitatis intensiuę dicit perfectionem simpliciter connotatiuè; & ratione, qua verè prædicatur à parte rei, verè est modus intrinsecus. Præterea esse à se competit Deo: quod tamen pro formali, negatio est, & nihilominus verè de ipso dicitur, & connotat verũ ens, itaq; verè est negatio à parte rei, essendi ab alio. ita quoq, simplicitas, & vnitas verè prædicantur, & verè sunt, quę tamen penes alios sunt puræ negationes.

Aeternitas an modus intrinsecus de mente Scotistarũ, & quid de mente Scoti.

9 Sed quid dicerẽt Scotistæ, dum Scotus negat eam esse modum intrinsecum: docent autem Scotistæ cõmuniter æternitatem esse modum intrinsecum, præcipuè Formalistæ Sirect. Tromb. Vallon. attamen, q.6.quol. eorum Doctor id negat. Dicerent autem id asserere, quia vtramque partem sustinet; sed contra, quia Scotistæ non sunt problematici circa hoc, sed singuli absolutè defendunt esse modum: immo de mente Scoti docẽt esse modum, asseruntq; Scotum disertè, & absolutè docere esse modum, nullus tamen ex Antiquioribus recensitis ait Scotum fuisse problematicum. item vrgetur contra eosdem ex eod. Scoto in 1.d.2.q.2.post arg.princ. vbi ait esse quasi passionem ipsam durationem. Respondendum verò apertè mentem Scoti esse, statuere eam esse modum intrinsecum: at vtrum sit modus positiuus, an negatiuus, hanc controuersiã mouet in quodlibetis, & de hoc est problematicus, inclinat tamen magis ad hoc, ꝙ sit modus intrinsecus negatiuus: de mẽte ergo Scoti certum est, quod sit modus intrinsecus; at dubitat solummodo vtrum sit positiuum, an negatiuum: & ita cessat instantia contra Formalitas. ad illud autem secundi, dicendum ideo vocare durationem quasi passionem, quia ostendere intendit durationem non distingui realiter ab existentia durante: apud ipsum autem in 2.d.16. passiones identificantur realiter cum subiecto, ideoq; vt ostenderet identitatem realem, vocat quasi passionem. item non absolutè appellat eam, passionem, sed quasi passionem, idest impropriè passionem, modi autẽ intrinseci, extendendo nomen passionis, possunt vocari sic quasi passiones. hæc de Scotistis.

Obstatur.

10 Sed redeamus ad nostra, adduci solet D.Dion. c.5. de diuin nomin. contra sententiam statutam, vbi ait de Deo, *Deus non est quodammodo existẽs, sed simpliciter, & incircũscriptiuè totum esse accipit in seipso, & praeaccipit; propter quod dicitur Rex sæculorum: & ipse est esse existentibus, existens ante sęcula, ipse enim est Aeuum Aeuorum, qui est ante sacula.* per Aeuum autem Æuorũ intelligit æternitatem. At mens eius est docere ipsum habere esse independenter, imparticipatè, incircumscriptiuè, & nulla vera mensura (alia ab æternitate) measurari, ac nunquam incæpisse habere esse, & nunquam fore defecturum, quæ omnia, & similia non militant contra assertum: quod tamen per Aeuum Aeuorum intelligere dicatur æternitatem Dei, concedimus, quod verò eam de se formaliter statuerit esse solum quid positiuum, id negamus, non.n. hæc fuit eius mens: nec Aeuum sic statuit, sicut statuebat Augustinus diuina attributa solũmodo in esse positiuo, vt magnum, bonũ, sapientem &c. sed alio statuisse credendum modo, qui magis consonans est, & aptior æternitati, vt in negatione circumscribendi passiuè, mensurandi, deficiendi, & similium, reddendo singula singulis.

Occurritur ex Dionys.

Argumẽta opposita soluuntur.

11 Hinc argumentum à paritate sapientiæ deductum facilè soluitur, negando paritatem, sapientia namq; est attributum positiuum, æternitas negatiuum. immo retunditur contra Auctorem existimantem vnitatem dicere puram negationem: à simili enim deberet asserere dicere positiuum, dũm attribuit æternitati positiuum. Ad illud de perfectione simpliciter iam diximus æternitatem connotare perfectionem simpliciter, quia connotat infinitatem intensiuam. Ad illud de negatione non esse perfectionem simpliciter, iam diximus in materia de simplicitate Dei, negationem abstrahere

Ad illud de sapientia.

Ad illud de perfectione simpliciter.

here à perfectione, & imperfectione de se; connotatiuè autem dicere imperfectionem, vel perfectionem ratione subiecti, de quo prædicatur, & ratione prædicati quod negat: hic autem negat maximam imperfectionem deficiendi, mutandi, & dependendi. Ad id de simplicitate iam nusquam docuimus addere quid positiuum, sed solum diximus connotare positiuum, quod erat summa, & pura actualitas, cui hæret, seu de qua dicitur: & quamuis id sustineretur, facilè soluitur, sicut etiam illud de vnitate, quòd vnitas cùm sit passio realis entis realis, debet esse quid reale positiuum à parte rei, vt in materia de Dei vnitate mõstrauimus: ita etiam de simplicitate posset dici ab eo, qui eã sustineret (cũ sit realis Dei perfectio) erit formaliter quid reale: at duratio de se non potest esse reale formaliter, sed solũ materialiter; reale inquam, quod sit entitas affirmatiua, seu positiua: nam durare est non deficere formaliter, ergo in hoc stat sua ratio; ita æternum esse pro formali est non esse defecturum. Ad id de infinito dicimus pro formali negationem importare imperfectionis, & finitatis, & nil vltra addere; sed solùm connotare perfectionem intensam in summo gradu, sicq; habetur materialiter ratio infiniti ex cumulo perfectionum omnium eminentissimè, vt diximus supra de infinitate Dei; at formaliter de se nullam docuimus addere entitatem; ita neque quidquam positiuum addet æternitas, sed connotabitur solummodo subiectum æternum.

Ad illud de simplicitate, & vnitate.

Ad illud de infinito.

Obstabit etiam. duratio est affectio realis rei existentis, ergo addit aliquid positiuum. Dicendum, duratione esse affectionem realiter negatiuam, quia est verè perseuerantia in esse, at hæc perseuerantia connotatiuè dicit existentiam positiuam, & formaliter dicit negationem deficiendi. Dices, duratio est modus intrinsecus, ergo positiuus, concedo antecedens, sed erit modus intrinsecus negatiuus; ideoq; concedendo antecedens, quod sit modus, negatur tamen consequens, quod sit positiuus, cùm sit modus intrinsecus negatiuus. Dices, existentia dicit esse extra causas suas, & duratio dicit perseuerantiam in alio instanti succedenti ad esse, quia nihil durat per instans. Resp. etiam in primo instanti est duratio, licet cõmuniter loquendo sit in sequenti, & vltra. quidquid tamẽ sit talis tũc duratio pro materiali erit positiua, & pro formali negatiua.

Duratio est modus intrinsecus, pro formali negatiuus.

Duratio conuenit rei etiam in primo instanti, at proprius in sequentib. instantibus.

DIS-

DISPVTATIO XIII.

De immutabiltate Dei.

QVÆSTIO I.

Vtrum Deus sit immutabilis.

ARTIC. I.

Quid senserit Aristoteles de immutabilitate Dei.

Probatio Aristotelis Deum esse immutabilem.

1
E æternitate transeuntes ad immutabilitatem videamus primo, qua ratione Aristotel. probauerit Deum esse immutabilem: & vtrum ex Physicis deducta argumenta efficacia sint ad id ostēdendum. Primo igitur Arist. 1. phys. ostendit eius immutabilitatem hoc medio physico: quod mouetur, ab alio mouetur, cœlū mouetur, ergo ab alio: quæro de illo, aut mouetur, igitur ab alio mouetur, & de isto insuper quæro aut mouetur, ergo ab alio mouetur; verum quia daremus processum in infinitum in mouentibus, igitur deueniendum est ad vnum primum cætera mouens, tamen ab alio immotum, hoc autē est Deus, ergo immutabilis Deus. hæc est prima Arist. ratio, ex medio physico desumpta.

Vtrū eius probatio conuincat.

2 Videamus autem vtrum cōuincat, & sit efficax. & in primis dicendū non conuincere: demonstratur, quoniā poterit dari primum ens, quod tamen sit in cōtinuo motu, quem tamen motum à nullo alio recipiat; ergo sua ratio non conuincit; probatur assumptū, quia ad hoc vt quidquam moueatur, non requiritur vt moueatur à supposito à se distincto, patet in viuentib. corporeis, in quibus anima est motrix: patet in Angelis, qui à virtute vitali mouentur intrinseca: ergo si idem mouet seipsum, rationi iam desumptæ ex physico medio respondebitur, sufficere vt quod mouetur, moueatur à propria virtute, sicq; primus motor non esset immobilis, & dato vno primo mouente, non negaretur ex ratione, & instantia adducta esse mutabilem, sed concederetur moueri.

Obstatur.

3 Argueret cōtra hoc Arist. quod primus motor primi cæli mouendo cælum moueat seipsum, hoc erit per accidens: at repugnat etiam sic moueri: ergo non moueretur: probatur antec. quoniam sistendo in cælo, quod mouet, ad motum cæli mouet etiam seipsum, & consequenter seipsum moueret per accidēs: probatur min. quia virtus infinito, & æterno motu mouens, tandem defatigatur, ergo defatigaretur Deus ab æterno mouendo, sicque desisteret, & deficeret à motu.

Occurritur

4 Sed ratio ista est inefficacior prima; etenim, linquo id quod dicit de motu per accidens, quoniam controuersia est inter Theologos an virtus spiritualis existens in corpore dicatur moueri saltim per accidens ad motū eius: quod tractari solet in materia de

Angelis, vtrum Angelus ad motum assumpti corporis moueatur per accidens, dato quod corpus moueatur ab alio, quam ab Angelo: & in materia de Eucharistia, an Christus Dominus moueatur per accidens, vel à Sacerdote, vel à seipso, vel à Deo ad motum hostiæ, alij namq; id absolutè concedunt, & negant alij, quoniam ad hunc motũ exquiritur vt mobile sit ibi vel tanquã forma, vel tanquam pars, quomodo nõ se habet Angelus, neq; Christus, linquimus hæc pro suo loco: & dicimus ad illud de fatigatione id procedere de virtute corporea, non spirituali, illa namq; alteratur essentialiter, deficit in virtute, dissipantur vitales spiritus, effluit sanguis, euanescit vigor, ac tãdem viribus destituta cedit: quæ dispiritib. dici nequeunt, vtpotè infatigabilib. tãto magis, quanto ex eodem Arist. ab æterno motus fuit Orbis, æternusq; extitit cælorum motus, at hic prouenit ab Intelligentia motrice, quarum tamen hucusq; nulla defatigata fuit, nec conuincitur aliquam decessisse vsq; nunc à motu propter defatigationem: statuere etiam philosophi animatos cælos, & nihilominus vel hinc admitterent cælorum animas corruptibiles, vel ratio non valet, quia hucusque nusquam quasi defatigatæ cessauerunt à motu.

Alia Aristoletis probatio. 5 Aliud mediũ desumitur ex eod. 12. met. c. 7. vbi docet Deum mouere propter se, ex quo cõcludit esse prorsus immobilem: arguitur autem: aut Deus mouet propter se, aut propter aliud: si propter aliud, quæro de eo, aut propter aliud mouet, aut propter se: si primum, dabimus processum infinitũ, vt prius: ergo mouebit propter se: quod si ita est, igitur à nullo alio mouebitur, & erit consequenter immutabilis. Sed nec ratio ista concludit: & si *Vtrũ conuincat.* .n à propter alium moueretur, posset tamen moueri propter seipsum: quod euenire poterit tùm obiectiuè, tùm efficienter, quod est moueri tum metaphoricè tanquam ab obiecto, tùm effectiuè per facultatem mouendi, seu voluntatem, seu quodcunq; aliud sit; obiectiuè quidem, quoniam ipse moueret se propter semetipsum, tanquam finem amatum, ac desideratum: efficiẽter etiã, ratione principij motiui existentis in seipso: poterit vero vtrumq; accidere vel eundo ex vna cæli parte ad aliam, si non esset immensus, qui etiam motus esset sibi necessarius, vt terminum acquireret, quo careret; vel ad libitum spatiando per cæli cardines: & vtrumq; referretur ad suũ commodum, suumq; oblectamentum.

6 Aliud desumitur ex 8. phys. c. 1. *Probat aliter Arist.* vbi ostendens æternitatem motus sic arguit; si primum mouens aliquando non mouebat, ergo ab aliquo impediebatur: ergò ab æterno mouit, semperq; mouit, ne à quopiam impediretur: impediri autem ab actione, quam intendit agẽs, est mutari: Item ex eod. ab æterno mouit, alias de non mouente fit mouens, ergo quia æternaliter mouit, ideo immutabilis extitit: Insuper à parte post, nusquam à motu cessabit, nec.n. cælorum motus deficiet, nec sublunaria cessabunt à generatione, & corruptione, totiusq; machina *Vtrum cõcludat.* Orbis perpetuo in futurũ cietur motu, igitur immutabilis, aliàs cessando mutaretur. Sed nec quidquam istorum obest, si namq; ab æterno non mouisset, vt de facto fides docet, id nec ex impediente prouenisset, cùm nil valeat diuinæ, infinitæq; resistere omnipotẽtiæ; nec etiam diceretur mutari, cùm nullam entitatem realem nouam, aut perfectionem acquirat ex nouo motu, nullamq; ex cessatione motus deperdat, vt in sequ. artic. & si ab æterno non mouit, voluntate sua liberè, & sapientissimè sic decretante non mouit, & si in tempore mouit, & in fine desistet à motu, influxuq; super cælesti in sublunaria, id nulla mutatione sui adueniet, cùm nihil ipse deperdat: quapropter nec hæc ratio cogit. Ruit quoq; fundamẽtum alterum eiusdem, desumptum ex necessitate primi motoris in operando; quia namq; docuit necessariò operari ad extra, ideo (diceret) nulla mutabilitas, nusquam.n. cessabit à motu, & semper æternaliter mouit: at hæc inania sunt, & probari nequeunt, agit namq; liberè, & pro libito cæpit mouere initio temporis, & desinet mouere in fine mundi.

7 Rursus ibid. c. 3. ostendit substãtias æternas esse immobiles, quia sunt *Probatio altera.* absq;

absq; materia:igitur cùm Deus materia careat poterit hinc naturaliter astrui immutabilitas : loquitur autem de mobilitate substantiali,quæ sit trāsmutabilitas essentialias , cuius origo est materia: de mobilitate namque locali non facessit negotium , cùm constet de Intelligentijs, cęlisq; quæ omnia admisit esse sempiterna , & nihilominus sic mobilia: vtrumque verò excludit à primo mouente, vtpotè carēte materia , & carente consequenter omni mobilitate. Nec etiam hoc concludit si namq; loquamur de prima mobilitate,quæ est substantialis transformatio,iam cōstat Angelos hac materia carere , item accidentia spiritualia,& similia,quæ tamen singula mutationi corruptiuæ,seu annihilatiuę subiecta sunt. si etiā de secūda fiat sermo, amplius cōstat Cęlos,& Angelos,Animasq;,& Spiritus motui subiectari, & lationi: insuper rō materię nō est causa corruptibilitatis in omni sententia; etenim D. Tho. materiam cœlo applicans, eximit tamen illud à motu corruptionis, quia diuersæ rationis à materia sublunari , & hæc sola motū corruptiuum producit,igitur etiam si materia ab ipso motore nō longe abesset, attamen constaret hinc probationem Arist. non esse firmam,quoniam non esset de se causatiua corruptionis:esset enim fortasse alterius rationis:in sensu etiam Scoti idipsum conuincitur,licet namq; eiusdem rationis esset, non tamen motum talem machinaretur,cùm peregrinas non foret susceptura impressiones,nec alterationes, quia nullum foret agens, potens contrariam qualitatem imprimere , sicq; vna cum materia, ipsumet cœlum est,ex vtroq; capite immutabile corruptionis motu , quod multo melius inferretur de supremo ente , in quē nullum inferius agens quidquam noxij imprimere potest, quiue omnis est expers alterationis , qualitatis, nouæq; formæ impressionis. & maxime si addatur ad eandē cœli materiam ratio formæ perfectissimæ,quę cum sit adeo perfecta,vt materia in ea quietetur, & nullam vlteriorem exquirat , hinc quoque adesset altera impugnationis ratio,vt materia nō obstaret motui corruptionis, præcipuè cùm vltima Dei actualitas , ac formalis ratio essendi , adeo sit completa in eo, vt perfectissima existens , nullam vlteriorem exquirendo , incapax prorsus reddatur motus corruptionis. linquo quod carere materia non est ratio adęquata excludens, saltem motum , & mutationem accidentalem vt dixi, quia Anima, & Angelus tales sunt, vt sint entia immaterialia , qui tamen & loco mouentur , & accidentarijs subsunt transmutationibus, de intellectione ad intellectionem , de operatione ad operationem.& deniq; carētia materiæ non est præcisa ratio, qua negari debeat transmutatio substantialis,etenim Angeli, & rationalis Anima, sicut & spiritualia accidentia, carent physica materia , quæ tamen & de nihilo sunt producta, & ex non esse mutata sunt ad esse,ac pariformiter ex esse mutari à Deo possunt ad non esse simpliciter: quapropter nec hæc concludit.

An cōcludat.

ARTIC. II.

Ostenditur Dei immutabilitas ex Theologis.

1 CVm ergo constet citata media inefficacia esse ad immutabilitatem demonstrandam,recurrendum merito est ad media Theologica . ad tria autem capita reducam media,quibus conuinci id possit: primum est caput immensitatis , secundum infinitatis,& tertium necessitatis essendi: tria namq; sunt capita præcipua , quæ nos docent in creaturis aduenire mutationem , vel namq; mouentur ad locum, vel ab imperfecto ad perfectum ; vel deniq; à non esse ad esse, seù ab esse ad non esse:hæc verò capita retunduntur per capita illa tria recensita, ergo per illa demonstrabimus Dei immutabilitatem.

Mutabilitas creaturarum ex tribus pendet præcipuè capitibus.

2 Et quoad primum.iam constat superius Deum esse immensum,vt suo loco demonstrauimus , ergo sequitur non moueri, aut mutari localiter : se-

Immutabilitas Dei probatur ex capite immensitatis.

quela tenet, quoniam mutatio localis est frequenter acquisitiua loci, quo mutabile caret, Deus ratione immensitatis replet omnem locum, ergo non mutatur.

Obstatur. 3 Dices rationem cõuincere motum rectum, at non probat de circulari, mouetur namq; corpus locum replens, circulariter; quo fit, vt nec locũ deferat, nec locum acquirat, ergo stat mutatio sine acquisitione loci: patet assumptum de aqua in phiala rotunda, quæ replens vndequaque fialam, non mouebitur indirectum, cùm sit sphærica, nec occupabit locum nouum intra eandem phialam, stante repletione, igitur dabitur mutatio absque acquisitione. Verùm hæc instãtia est nulla, siquidem licet aqua secũdùm se totam non acquirat, nec deperdat locũ, acquirit tamen, & deperdit spectata secundùm partem; etenim pars hæc aquæ correspondens huic parti phialę. non est in alia phialæ parte, sic de illa, & illa: igitur per motum in girum habetur acquisitio noui loci secundùm partes aquæ: ita etiam pars hæc aquæ mota ad partem aliquam phialæ, acquirendo istam perdit illam, ergo in hoc motu habemus acquisitionem, & deperditionem: quæ tamen merito vocatur partialis; quoniã non est totalis, quia tota aqua est in toto loco phialæ, & tota phiala occupatur semper à tota aqua, vnde non deperditur totus locus phialæ, cùm nec acquiratur nouus locus totalis, non .n. effluit aqua, sed remanet: fit tamen acquisitio partialis, ac singularis etiam deperditio: quod idẽ est, ac fieri mutationẽ, totalẽ, vel partialẽ, iuxta variã acceptionẽ ipsius totius, vel cathegorematici, vel sincathegorematici. At Deus non sic, etenim cũ partib. careat, sitq; ratione immensitatis totus in toto, & totus in omnibus partibus loci, nec vtiq; posset circularis intentari motus, nec vlla fieri mutatio, cùm siuę consideretur secundùm totum locum, siuè secundũ partem, & partem, semper secundùm se totum est omnibi, estq; ita in toto, sicut in partib. loci: & si vellet ad partem aliam moueri, nõ opus esset, quoniam iam ibi est: non tamen mirum, vt pars aquæ in rotundum moueatur, & partem phialæ acquirat, quia ibi non erat, existens solùm in tota phiala, & in omnib. phialæ partibus, solùm inquam secundum totam, at non quęlibet pars signata, in omnibus partib. phialæ: Deus verò quouis modo secundum sui entitatem cõcipiatur, in omnibus, ac singulis est sphæræ partib. quo fit, vt neq; sic circulariter mutetur. exemplo Eucharistiæ confirmatur. Cur namq; Christus in hostia moueri non potest intra limites eiusdem hostiæ, nec recto motu, nec circulari, nec ab extremo circumferentiæ inferioris partis hostię, ad extremum superioris, si assignetur superius, & inferius in circumferentia: linquo rationes Theologicas, quod ibi non adest modo naturali, ideoq; non experitur passiones has naturales corporis physici, & similia: iam adest ratio altera, quia idem secũdum se totum est & in tota hostia, & in qualibet parte hostiæ, ideo nec indirectum mouetur per hostiam, nec in girum, nulla.n. sibi deficit pars, in qua non sit: multo magis Deus, qui est omnino spiritus, estq; secundùm se totum in omni parte, ergo ad nullam mutatur. & hanc rationem edocuit pro immutabilitate Concil. Lateran. 2. in c. firmiter de sum. Trin. & fid. catth. dum dicebat, *vnus solus est Deus, immensus, & incommutabilis*: en quomodo ex capite immensitatis infert immutabilitatem.

Occurritur.

Deus nec recto nec circulariter mobilis

Probatur ex capite infinitatis. 4 Secundùm caput est infinitas. infinitus perfectione est Deus, ergo immutabilis ab imperfecto ad perfectum, vel à perfecto ad perfectius. antecedens probatum remanet in quęst. de perfectione Dei, atq; infinitate: & sequitur consequens, quia infinito nil deest, iuxta genus infinitatis suæ, vt infinito extensiuè nulla deest extensio, infinito intẽsiuè nulla deest perfectio;

Obstatur. Dices Deo aliquid deest, non.n. est formalitèr creatura. si dixeris, id implicare, quoniã creatura esset ens imperfectum, sicque negatio, & carentia creaturæ in eo est carentia imperfectionis: contra arguitur, quia non cõtinet formaliter creaturam; & si namq; implicet esse formaliter creaturam, tamen non implicabit continere eam formaliter, quia perfectior est conti-

nen-

nentiaista, quam quæuis alia, at non continet sic, igitur ratio infinitatis nō excludit mutabilitatem. Respond. enti infinito in perfectione competere quidem cætera continere, sed modo conuenienti suæ naturæ, modus vero continendi creaturas sibi non repugnans est modus continendi eas virtualiter, & eminentialiter, formaliter verò cōtinere repugnat, non. n. lapis est formaliter in Deo, sed idæa lapidis, nec formaliter corporea hæc moles est in Deo, sed idæa eius: talis ergo continēdi modus implicat, vt etiam ibidem discussimus: & ne sit formaliter lapis, formaliter corpus, formaliter Angelus, sufficit alter continendi modus, esset. n. formaliter creatura, esset formaliter lapis: suas verò perfectiones simpliciter, ac spectantia ad entitatem ipsius continet benè formaliter. & hęc est ratio, qua Dionysius vtitur c. 9. de diuinis nomin. *magnus est Deus, tum ex sua magnitudine, quæ se, & cum omnibus quæ magna sunt, communicat, & per omnem magnitudinem diffundit, atq; extendit: locum omnem continet, omnem numerum superat, omnem infinitatem transilit: tum ex summa vi, actionisq; magnitudine, ac munerib. quæ ab ipso quasi fonte manant.*

Occurritur.

Modus cōtinēdi creaturas.

Ex capite necesse esse

5 Tertium est necessitas essendi: & quidem ex hoc capite facillimè etiā deducitur immutabilitas: vel enim loquimur de mutatione de non esse simpliciter ad esse, & hęc dari nequit, quia Deus est, & fuit ens omnino necessarium, ergo semper fuit; talis namq; mutatio conuenit contingenti enti, quod qua ratione non fuit necesse vt semper fuerit, aliquando non fuit, & in tempore, recipiendo esse fuit mutatum de non esse ad esse: vel loquimur de mutatione ab esse ad non esse: & eadem ratione conuincitur, quia quod necesse est simpliciter vt sit, nusquam non erit, alias esset contingens, & non necesse esse: quod si deniq; sit loquutio de mutatione à perfectione in perfectionē, ac de mutatione accidentali, neq; hæc dabitur, quia quod est in Deo semper erit, & fuit, id namq; competit enti necessario, quidquid vero est in Deo est necesse esse, ergo nusquam amisit, nec amittet: quidquid etiam potuit aliquā do esse in eo, statim fuit, quoniam in diuinis esse non differt à posse: & deniq; omnis perfectio in eo possibilis, reperitur in gradu eminentissimo, supremo, atq; infinito, quo fit, vt nec acquirere quidquam possit, nec deperdere, nec augeri, nec minui, nec alterari prorsus, aut mutari simpliciter, nec per accidens: hæc namq; creaturæ conueniunt, cùm non sit necesse esse. & hoc innuit D. Iacob. 1. *apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Numer. 32. *nō est Deus vt homo, vt mentiatur, neq; vt filius hominis, vt mutetur:* & Psal. 101. *ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent: tu autem idem ipse es, & annui tui non deficient: velut amictum mutabis eos, & mutabuntur.* atq; Apost. 1. Timot. 6. *solus habet immortalitatem.*

6 Addi possunt capita ex parte æternitatis, quia namq; ab æterno fuit, ideo semper fuit, semperq; habuit id quod habet: sed caput hoc non est valdè efficax, quoniam si creatura producta fuisset ab æterno, esset nihilominus mutabilis, & essentialiter ab esse ad nō esse, & accidentaliter recipiendo, vel admittendo perfectiones. erit vero efficax addendo *à se*, nam quia Deus est æternus *à se*, ideo immutabilis: creaturas vero ex hypothesi æterna, esset quoque mutabilis, quia æternitatem haberet ab alio. Ex parte etiam summæ simplicitatis, quia namq; est simplex, ideo nil potest deperdere, quia deperderetur secundùm se totum, & nihil potest recipere, quia fieret compositio; sed neq; hoc est adeo efficax, quoniam simplex est materia, nulla compositione compacta, attamen & formam acquirit, quæ perficiat, ac cōpleat esse, eamq; amittit: simplex etiam est conceptus entis, immo à priori est simpliciter simplex, cum ex nullis anteriorib. conceptibus coalescat, attamen accedunt ad ipsum, & recedunt varij contractionis modi, ac differētiæ ob quos compositioni subditur, atq; mutationi: nisi addatur quod Deus est adeo simplex, vt nec sit compositus, nec componibilis, vt disp. de simplicit. Dei, & sic valet ratio de simplicitate. Ex parte denique entis per essentiam ar-

Ex capite æternitatis

Ex capitibus alijs.

arguitur, vt quia est ens per essentiam, non per participationem, eritq; ens indepẽdens à se, & à nullo, ideoq; immutabilis, quia à nullo mobilis: sed nec etiam caput istud est efficax vt priore, quoniam antecedenti art. Aristoteles id probauit ex hoc capite, quod tamen minus concludere asseruimus: vt à nullo foret mobilis, cùm à nullo pẽdeat, tamen foret mobilis à seipso, vt deduximus: quo fit, vt caput immensitatis sit magis efficax. quidquid tamen sit, tùm ex recensitis capitibus, tùm aliunde id conuincitur: & ita remaneat ex philosophicis, & theologicis capitibus Deum esse immutabilem. quæ omnia passim confirmant Patres, & præsertim August. lib. 5. de Trin. c. 2. inquiens, *quod mutatur non seruat ipsum esse: & quod mutari potest. etiam si non mutaretur, potest quod fuerat, non esse: ac per hoc id solum, quod nõ tantùm non mutatur, verùm etiam mutari non potest, sine scrupulo occurrit, quod verissimè dicatur esse.* Irenæus l. 2. c. 64. *solus Deus est: & eodem modo semper se habẽs.* Athanas. orat. contra idol. *creatarum rerum natura fluxa & imbecillis est.* Ambros. l. 3. de fide c. 4. Cirill. l. 8. thesaur. c. 2.

Ex Patribus.

7 Cum hac tamen physica immutabililate stat, vt metaphoricè loquendo attribuatur Deo motus, impropriè tamen dictus, & metaphoricus, omni ni prorsus dẽpta imperfectione: quomodo de diuina sapiẽtia dicitur, quòd *est mobilior cunctis mobilibus*, Sap. 7. quod vel intelligitur ratione notitiæ, quam præsto habet de cunctis, ita vt dicatur metaphoricè moueri, & adesse cunctis, quæ fiunt, & intelligat omnia, & quòd non tàm cito quid cogitamus agere, quod non magis præsto sese faciat præsenttem diuina Sapientia, perscrutans omnia: vel quia sese ipsam diffundat citissimè in creaturas, illuminando, docendo, ad quod non requirat temporis intercapedinem: vel denique quod de Incarnata Sapientia intelligendo, in vltimo consensus à Virgine Beatissima præbĩti, instanti, citissimè aduenit ad eam diuinũ Verbum, humanam assumendo naturam in eius vtero; *& Verbum caro factum est.* quale etiam est illud Iac. 4. *appropinquate Deo, & appropinquabit vobis:* quæ appropinquatio non est motus localis nec ex parte nostri ad ipsum, cũ iuxta Paul. *in ipso viuamus, moueamur, & simus:* nec ex parte sui in ordine ad nos, cùm ex eodem non *longe sit ab vnoquoque nostrum*: ergo motus erit moralis, vel per influxum gratiæ ex parte sui: & conuersionis accessum ex parte nostri: quo etiam motu dicitur ad nos aduenire, ad *eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus:* per gratiã, & dona. Quo deniq; modo loquitur August. 8. in Genes. c. 20. *Spiritus creator mouet se, nec per tempus, nec per locum.* loquitur autem de operationibus, quibus tribuitur extensiuè nomen motus, vt ostenderet ipsum intelligere, ac velle, quę sunt metaphoricè motus, non tamen vt nos agimus, tempori alligati, & loco: loquebatur etiam more Platonico, Plato namque aiebat, *Deum mouere seipsum:* quod in sẽsum theologicum tractum, idem est, ac operari à se, & non moueri ab alio.

Motus metaphoricus Deo, et moralis.

8 Arguitur contra dicta: Deus nũc creat, & producit, non autem ab æterno, ergo mutatur in tempore. prob. cõseq. quod enim aliter se habet nunc; quàm prius, mutatur, Deus ab æterno, & prius non creauit, nunc producit, & creat, ergo. secundo, ab æterno non erat Deus homo, factus autem fuit in tempore: ergo mutatur. Confirmatur, quia intrinsecè in tempore est homo, quod non fuit sic ab æterno, ergo aliquid reale, & verum aliquod esse acquisiuit, quod non habebat. tertio nũc non decretat producere Petrum, decretauit ab æterno eius productionẽ: ergo à decretatione cessat: item vult hoc, non vult illud; vult potius hoc, quàm illud, ergo additio aliqua aduenit, & alteratio in voluntate. Argumẽta hæc, & similia proponi possunt, quæ tamen non sunt propria huius loci, sed singula peculiarem habent materiam: vt primum spectat ad tractatum de creatione: secundum ad materiam de Incarnatione: & tertium ad scientiam, præscientiam, & decretationem volũtatis diuinæ: quæ ibidem fusius examinabuntur. sufficiat autem nunc pertrãseenam, ad singula verbum vnum afferre.

Arguitur aduersus dicta.

9 Ad

Mutatio nulla in Deo, quæ ratione creationis est de nouo.

9 Ad id de creatione, nihil noui realis Deo accidit per creationem, vel deſitionem creationis, & productionis, ſed ſolùm ei aduenit relatio aliqua, non realis, non à parte rei, ſed tantummodo rationis, quo fit, vt mutatio omnis fit ex parte creaturæ: & ſi quæ in Deo mutatio, erit ſolùm rationis, propter reſpectum rationis, at hæc non eſt dicenda mutatio vera, cùm nō ſit reſpectus realis, nec Deus quid reale acquirat, aut deperdat: item denominatio, qua de nouo vocatur Creator, Dominus, & ſimilia, eſt ſolùm extrinſeca quia relatio Creatoris, & Domini eſt temporanea, & ad extra, & eſt relatio rationis, ideoque non eſt de intrinſeca ratione Dei.

10 Ad illud de decreto decretum & actus voluntatis, quo nunc creat, nō eſt nouum, nec de nouo formatum, ſed antiquum, & æternum: vnde eadem voluntate antiqua, & æterna, qua ab æterno decretauit creare, eadem, inquam decretatione, eademq; numero volitione perſeuerante vſq; nunc, ponit creaturam in ſuo eſſe, quia voluntate æterna voluit ab æterno hanc creaturam, licet non pro æterno, quia in tēpore: ſi autem decretatio interrupta fuiſſet, & ſi ab antiqua volitione ceſſaſſet, vel oppoſitum volendo, vel volendo illud idem, ſed diſtinctis actib. tùm quidem mutatio in eo: quòd tamen non contingit in propoſito. Ac ita ex parte diſſoluit D. Auguſt. l. 5. de Trin. c. 15. & 16.

Mutatio non cadit in Verbum ex aſſumptione humana natura.

11 Ad ſecundum dicendum nec mutari, quoniam Verbum non acquiſiuit aliquid, ratione cuius eſſet ſubiectum informabile, vel materia perfectibilis; non enim humana natura eſt in Verbo, tanquam forma ſubſtantialis informans; aut in eo tanquam in materia, vel tanquam forma accidentalis in Verbo, veluti in ſubiecto per eam actuabile. eſt autem in eo, tanquā in ſuppoſito ſubſtentificāte: duplicem modum habet Verbum in ordine ad eam, habet quidem ſe ſub modo ſuppoſitantis, & ſub modo terminantis: ratione primi eſt natura in eo, tanquā in ſuppoſito; ratione ſecundi eſt in eodem tanquam dependens ad ſuum terminum, quoniam natura pendet ad ſuppoſitum, & Verbum independens terminauit eam: ergò ablata inhærentia ratione ſubiecti, & ablata informatione ratione materiæ; ceſſat innouatio, & compoſitio; inſuper relatio, quā Verbum dicit ad eam eſt ſolius rationis, non realis, eſt enim relatio ſubſtētificantis, & terminantis, ergò nil reale, & nouū inhæret ei à parte rei: & ad illud de intrinſeca denominatione, ſi loquamur de Chriſto, dicimus verā eſſe, & intrinſecam denominationem eius, atq; eſſentialē, quia Chriſtus cùm ſit quid eſſentialiter conſtitutum ex duabus naturis, eſſentiali etiam, & intrinſeca denominatione erit homo, eſtq; formalis iſta prædicatio, *Chriſtus eſt homo*, ſicut & iſta *Chriſtus eſt Deus*, non enim nomen Chriſti magis vnam continet eſſentialiter naturam, quàm aliam; & ſic ſumpto Chriſto argumentum non militat in propoſito, quia Chriſtus aliquando non fuit, vt ante Incarnationem, licet fuerit Verbum; non. n. fuit humanæ naturæ ab æterno vnitum Verbum: ſed in tempore, & carnatio facta fuit in tempore: ſed abſtrahendo à Chriſto, vt Chriſtus, & loquendo de Verbo vt Verbum, acquiſiuit de nouo relationem ſubſtentificantis ad naturam ſubſtentificatam: hæc verò relatio eſt extrinſeca Verbo vt Verbo, eſtq; reſpectus rationis.

Chriſtus denominatio intrinſeca eſt Deus, & homo.

Mutatio nulla in Dei volūtate nec moralis, nec phyſica: voluit cuncta ab æterno ſed non pro æterno.

12 Et denique ad vltimum dicendum, liberum eſſe, vt hoc potius velit, quàm illud: & in hoc potius tempore, quàm illo, nec mutari, cum vna, eademq; perſeuerante numero volitione, id, quod pro tempore iſto voluit; voluit etiam ab æterno, licet non pro æterno: & nunc volendo in tempore nil noui ei accidit, quia voluntati non accidit noua volitio, quoniam non accidit nouus modus, nec nouus actus volendi, etenim idem numero actus continuatus fuit ab æterno vſq; nunc, & non alio modo voluit in tempore, quàm ab æterno: mutaretur autem ſi voluntas interrupta fuiſſet, vel moraliter, vtpote volendo aliud, vel alio modo: vel phyſicè, ſi alio nouo actu voluiſſet, & hæc duo capita explicant in nobis mutabilitatem: quod ſi ab æterno, id, quod voluit non poſuit in eſſe, ſed in tempore, nec tamen inde

mu-

mutatio, nec quid nouum, quoniam ab æterno statuit effectum ponere in hoc tempore, & non pro æterno, nec v.g. pro alio tempore: si autem statuisset ponere in esse prius, quàm nunc, & nō posuisset, sed in alio tempore, iam mutaretur, quod tamen non euenit. denique non incipit nunc velle, sed voluit ab æterno, continuata eadem numero actione volendi: linquo sententiam D. Greg. Deum voluisse, & nunc velle, & voliturum: quod idem indicat, ac nostram sententiam. sed cætera circa prætacta dubia examinabuntur suis locis.

Mutaretur Verbū ad motum humanitatis, si esset in eo veluti forma, inhærens, &c.

13 Aliud addimus argumentum, spectans magis ad hāc materiam: quia mota humanitate Verbi, mouebatur ipsum Verbum: stat namq; Verbum cum assumpta humanitate, ergo humanitas mota, vel caro mota, ratio erat, qua mouebatur Verbum: vel est Deus in planta, frondib. atq; floribus, ergo mota planta à vento, & decidente flore, decidit, & mouetur Deus. Hoc etiam facilè soluitur: siquidem immēsitas sua, ratio est, qua negatur in eo motus: si namq; Verbum esset præcisè in humanitate, tanquam in loco diffinitiuè, vel circumscriptiuè, vel esset materia, vel forma, vel pars, vel accidens inhærens humanitati, itaut esset quid finitum, ac terminatum, vtiq; ad motionem humanitatis, moueretur ipsum, & acquireret, deperderetq; loca, quæ acquirebat, ac deperdebat humanitas: verùm quia est immensum, nec quidquam illorum, nullus est locus, in quo non sit, nullum igitur potest acquirere ex ijs, quæ existunt: similiter dicendum de planta.

Mutatur ne Deus, quia expectat tēpus?

14 Rursus arguitur, quod saltem expectabit tempus vt ponat in esse id, quod decreuit ab æterno, ita enim arguit Auerr. 8. phys. com. 8. quæ expectatio dilationem indicat, & potentiā carentem actu, atq; in tēpore progredientem ad actum. Resp. primo, quod Deus tēpus expectet, nulla mutatio, vel imperfectio in eo, quoniam voluntariè expectat tempus, posset .n. tempus illud non expectare, & producere ante illud tempus: creatura autem imperfecta est, quia expectat tempus, & necessario illud expectat. secundo, duplex est agens, & producens, seù operans per voluntatem: aut namque est agens efficax, aut inefficax: si secundum, necessario expectat tempus, & sic mutatur iuxta dilationē, & aduētū tēporis: si primū, subdistinguēdū, aut .n. vult statim operari, aut pro libito, & arbitratu suo expectat tēpus, vtrumq; quidē potest agere: & q tēpus expectet, nulla necessitas eū cogit, sed ipse est sibi lex, ipseq; determinat pro tali tempore agere, & non prius: quo stante, remanet vt voluntate antiqua, & cōtinuata velit hoc pro tempore isto, ad quod se distulit, seù trāstulit. A primo autem ad vltimum, illud Agens est imperfectum, quod necessario expectat tempus; Deus autem non necessario, sed liberè vtitur tempore. Dices, ergo posset comproducere motum absq; tempore, & ita in instanti. Resp. negatur sequela, quia repugnat à parte rei, Deus autem non est destructor, sed conseruator rei.

Expectare tempus an dicat imperfectionem.

15 Item obijcitur ex eod. ibid. quod est indeterminatum, & contingens ad vtrumlibet, oportet vt ab alio determinetur ad hoc, vt exeat in actū: talis est Deus, qui liberè se habet ad extra. Respond. verum esse de indeterminato indeterminatione passiua solummodo, materia namq; est sic passiuè indeterminata ad hanc, & illam formam, ideo oportet vt ab Agente extraneo determinetur ad hanc potius, quàm illam, non .n. in se habet potentiam actiuam, qua actiuè possit semetipsam determinare ad hanc, vel illam: Deus non sic, sed habet diuinam suam voluntatem, qua cuncta determinet: & eadem voluntas determinat actiuè seipsam ad hoc volendum potius, quàm illud: itaq; in voluntate, & si reperiatur quantum est de se, indeterminatio passiua, cùm voluntas vt voluntas sit indifferens, & libera; tamen in eadem voluntate intrinsecè reperitur potentia actiua determinatiua sui ipsius, & aliorum pendentium ex ea.

Quod est indeterminatū debet ab Alio determinari, declaratur.

QVAE-

QVÆSTIO II.

Vtrum aliqua creatura sit prorsus immutabilis.

Solus Deus immutabilis, creatura omnis mutabilis.

1
Absolutè secūdùm Theologos solus Deus est omni mutatione immutabilis, creatura autem quantum est de se, omni est mutationi subiecta: prima pars patet ex art. præced. & secunda declaratur, quoniam aut loquimur de mutatione à non esse, ad esse, quæ tamen dicitur impropriè sumpta mutatio, cùm nullum præcedat subiectum: aut de mutatione ab esse ad non esse simpliciter per annihilationem, & hæc etiam dicenda impropria mutatio, quoniam nullum remanet subiectum: (mutatio enim à non esse totali ad esse, est creatio, ideoq; nil eius præcedit veluti subiectum; & mutatio ab esse ad non esse totale, nullum cōnotat remanens subiectum, cum sit vera annihilatio) siue etiam de mutatione loquamur ab esse ad non esse per corruptionem physicam, siue à non esse ad esse per physicā generationem: siue de mutatione ad locum, siuè de motu ad terminum, siuè deniq; de quacunq; insuper mutatione accidentali, procedente vel à perfecto ad perfectius, vel ab imperfecto ad perfectum, vel è conuerso: siuè quocūque modo accidat; dicendum creaturam omnem siuè corpoream cęlestem, siuè deniq; omnimode spiritualem, omnem, inquam, esse & extrinsecè per potentiam Agentis, & intrinsecè per propriam naturam, sic mutabilem: ita tamen vt reddendo singula singulis, corpora physica habeant & potentiā logicam, & potētiam physicam intrinsecam, qua ordinentur ad mutationē: cęlestia, reddendo singula singulis sententijs, ex D. Tho. non mutantur, quia principium materiale habent alterius rationis ab hoc nostro: & ex Scoto, quia nō recipiunt peregrinas impressiones: ex ambobus tamen, intrinsecè sunt etiam mutabilia, quia de se non sunt entia necessaria, sed dependentia, habentia saltem potentiam logicam admutari, quia omnis creatura de se defectibilis est: spiritualia etiam, vbi materia carent, tamen qua ratione sūt entia contingentia intrinsecè, & dependentia, atq; intrinsecè non necessaria, ideo nō implicat etiam ipsa mutari: & vbi principio carent physico, retinent logicum, quod est non repugnantia ex se intrinsecè, vt amplius nō sint, & annihilentur: multò magis omnia hæc simul, mutabilia erunt extrinsecè per ordinationem Agentis potentis super ea: & multo etiam plus mutabilia erunt accidentaliter: quod, vltra alterationes, quas reperimus in corporibus inferioribus vna cum motione locali, experimur tamen in cęlestibus solummodo alterationes locales, seu mobilitatis; non enim alterantur ad calorem, frigus, albedinem, rubedinem, & similia, vt inferiora, sed siquæ conuenit eis alteratio, ea erit in ordine ad motum, & quietem, nunc. n. continuo mouentur, & post iudicium quiescent: eueniet etiā alteratio lumiluminis pro eod. tempore, iuxta illud Isa. 30. *erit lux Lunæ sicut lumen Solis, & lux Lunę septemplicior*: vltra inquā alterationes spirituales in Angelicis spiritibus, vt amoris, odij, variarumq; vicissim succedentium operationum intelligendi, volendi, atq; etiam localiter mouendi, corpora assumendi, ministrandi, & his similia, circa quæ omnia

Probatur.

nia contingit variatio, & mutatio saltim accidentalis.

2 Hæc ita explanata probantur reddendo singula singulis. Arist. 10. met. t. 26. ait *corruptibile, & incorruptibile sunt essentiales differentiæ rerum*: igitur res aliqua essentialiter erit corruptibilis, & essentialiter incorruptibilis: sed nulla res est omnino indefectibilis, loquendo de creaturis, ergo reddendo singula singulis, omnes sunt mutabiles: minor remanet explicata, quoniam aliter corpora inferiora, aliter cælestia, & aliter ipsi Angeli sunt defectibiles: quo fit, vt si aliquod istorum apparet indefectibile, nō quidem omni ex capite erit indefectibile; & si alicui tribuitur defectibilitas, ea si ex vno capite competet, non quidem ipsi proueniet ex altero, vt de singulis discussimus: quapropter, entia etiam spiritualia sunt corruptibilia, (verius tamen dicendum, defectibilia, quia corruptio indicat materiam) entia inquā spiritualia creata, defectibilia sunt intrinsecè, ratione dependentiæ, & contingentiæ in essendo, & ratione potentiæ logicæ, seu non implicantiæ; indefectibilia tamen physicè, vtpotè carentia materia: sic proportionaliter de corporibus: de Angelis autem tom. 3. disputat. 1.

Ex Arist.

3 Sic etiā Concil. Later. sub Leon. 10. sess. 8. definit rationalem animā esse incorruptibilem: quod de physica corruptione intelligitur, cū careat materia: defectibilem tamen aliundè etiam intrinsecè, eam esse reperimus in Concilio alio decretatum, vt in 6. Synod. gener. Constantinop. sess. 11. in epistola Sophronij approbata in Concil. act. 13. qua dicitur, *Angelus, & anima rationalis non per naturam propriam, sed per Dei gratiam habēt immortalitatem*: in hoc autem expenditur id, quod diximus; intrinsecè nāq; quatenus creata entia sunt, sunt contingentia, & non necessaria, quatenus tamen gratis, & liberè manutenentur à Deo conseruatore, perseuerant in esse: quòd si conseruare desisteret, iam ruerent, iuxta illud, *auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur*, idest in nihilum: ergo cui negatur caput vnū defectionis, tribuitur alterū.

Angelus, & Anima an ab intrinseco immortales.

4 Hinc frustra laborat Caetanus ad probandum Cæli, Angeli, & animæ immortalitatem, sufficiebat namq; distinctione tradita contentum esse: arguit vero: nulla res habet inclinationem, & potentiam ad non esse, seu ad aliud esse, nisi habeat inclinationem, & potentiam ad aliud esse, cùm quo non compatitur hoc esse, quod modo habet: sed Angelus, Anima, & Cæli non habent inclinationem ad aliud esse, ergo non habent inclinationem ad nō esse: maior prob. quia nulla est potentia, aut inclinatio ad malum, sed non esse est malum; ergo nulla est potentia ad illud: Concludit autem hæc ratio non esse in Angelo, & Anima principium materiale machinans corruptionem: & de cælis concludit materiam tanquam alterius rationis non appetere formam aliam, ob quod transmutatione physica, & naturali cæli debeant corrumpi, cæterum id non conceditur, cùm eorum materia sit eiusdem rationis.

Caetani obiectiones soluuntur.

5 In modo etiam probandi commiscet inclinationem cùm potentia, quæ commixtio non est bona; quod namq; de vno conceditur, non est asserendum de alio: quòd namq; in Angelo, anima, cælisq; non sit inclinatio ad corruptionem, adeo verum est, vt oppositum sit falsum, quandoquidem vnumquodq; appetit naturaliter conseruari in suo esse, & nulla res ex sui natura inclinationem habet ad destructionem, quapropter nullum reperitur taliter inclinatum ad malum corruptionis: de potentia autem id asserendū, cùm ea ratione, quia hoc est ens creatum, contingens quoq; erit, & non necessarium, & consequenter potentiam habebit naturalem, siuè physicam, siuè logicam, ad non essendum: ergo potētia est admittenda in ordine ad deficiendum, non autem inclinatio: si tamen pro inclinatione, idem intelligas, ac propensionem subiecti affecti materiali, ac physico principio tendente ad corruptionem, seu si intelligas esse vnum, idemq; cùm potentia, iam argumentum non procedet ex his, tāquam ex duob. distinctis, sed tanquam vno, eritq; repetitio eiusdem medij: nō esse autem in vnoquoq; naturalem incli-

Inclinatio, & potentia an sint idem.

na-

nationem ad corruptionem, sed è contrario inclinationem ad perpetuo essendum, clarè docuit Arist. l. 2. de gen. & Corr. t. 59. & l. 2. de anima c. 4. t. 34. quod tamen eadem interitui subiacētem habeant potentiam, ostendit l. 2. de gen. c. 10. & Galen. l. artis med. atq; Auicen. Fen. c. primi doctr. 3. c. 3.

Linquo quod idem Aristot. & Auicen. apposuerint Intelligentias esse entia necessaria, vtpotè ab ente primario, tanquam necessario agēte producta: quod namq; necessariò producitur, id necessarium esse aiebant, & quod immediatè pendet ab agente operante naturaliter, similiter est ens necessarium; huiusmodi se habent Intelligentiæ penes Arist. licet discrepet Auic. non admittens omnia immediatè à Deo, sed Intelligentiam produci ab Intelligentia &c. hæc, & similia linquimus, iam enim constat Deum agere liberè, & omnia, quæ extra ipsum sunt, esse contingentia, & consequenter defectibilia: qualis verò fuerit Aristotelis intentio in prædictæ necessitatis essendi explicatione penes Intelligētias, multis examinat Henric. quodlib. 8. q. 9. & ad longum discutit Scot. in 1. d. 8. q. 5.

6 Dices, initio humanæ productionis, homines erāt naturæ immortales; quod namq; corruptioni obnoxij euaserint, id præstitū fuit à culpa, vt Gen. 1. *quacunque hora comederitis, morte moriemini.* item secundo: in omni differentia entis necessitas est simpliciter perfectior, quàm contingentia, apponendum verò est, quod est maioris perfectionis in subiecto, ergo dabitur creatura sic necessaria, vt omnino minime deficere possit.

Mors homini vnde?

7 Respondendum ad primum, homines initio immortales fuisse non natura, sed gratia: ratione namq; intrinseca humidi radicalis, & caloris naturalis tendissent ab intrinseco ad corruptionem: Deus autem id impedisset, siuè per restaurationem ex ligno vitæ, siuè ratione originalis iustitiæ, de qua re Theologi cum Magistro, præsertim D. Bonau. & Scot. in 2. d. 19. ac D. Th. 1. p. q. 97. art. 1. Quod autem additur, mortem aduenisse à culpa; id quidem verum, sed non præcisè à culpa, siquidem ex natura, & ab intrinseco erant mortales, à culpa autē prouenit mors occasionaliter, & demeritoriè, atque culpa fuit causa moralis, nempe punitiua, *omnis enim culpa est ordinatiua pęnæ*, ex August. at causa naturalis habebatur ab intrinseco ex conditione naturæ, quatenus naturæ materialis, contingentis, & similium: vnde si quis nunc, nec præseruaretur à morte per gratiam, nec culpam contraheret, senio confectus moreretur, atque mors esset in eo, veluti conditio, & effectus naturæ, igitur homo est ab intrinseco naturæ mortalis.

Necessitas vtrum sit absolutè perfectior.

8 Ad aliud, necessitas est perfectio solùm in ratione essendi, non autem in modo operandi; nam Deus est necesse esse, & ex hac parte est perfectio in eo: at agere ad extra necessario non conuenit ei; ideoq; sic non est perfectio in eo: & in Agente creato libero modus operandi necessario pugnat cū sua libertate: in creaturis etiā modus necessario essendi non est perfectio, quia eis sic esse non competit, aliàs essent Deus: sicut esse infinitum melius est, quàm finitū, quod tamen repugnat enti creato, aliàs destrueretur, quia fieret infinitum: licet igitur perfectio sit in Deo necessitas essendi, tamen implicat sic esse in creatura, quia non est necesse esse, sed contingens.

Ex Scripturis, & Patrib.

9 Concludimus igitur solum Deū esse natura, & vndequaq; immutabilem: vnde D. Paul. Timoth. 1. cap. 6. *solus Deus habet immortalitatem.* psal. 101. *opera manuum tuarum sunt cœli: ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes sicut vestimentum veterascent.* Psalm. 89. *à sæculo, & vsque in sæculum tu es Deus.* Athanas. orat. contra idol. *creatarum rerum natura fluxiua, & imbecillis est*: August. lib. de natura boni c. 10. Theophilac. lib. 2. contra Iulian. Iren. l. 2. c. 64. idem August. 7. de Trin. cap. 6. *omnis creatura mutabilis, solus Deus immutabilis*: & 1. de Trin. 1. *vera immortalitas, immutabilitas est*: & denique Malach. 3. *ego Deus, & non mutor.*

Obstatur.

10 Vrgeri potest ex Philosopho contra singula, quæ diximus: quoniam docuit Deum ad extra agere necessitate naturæ, ex hoc autem sequitur fal-

tem cęlos, & Intelligentias esse entia necessaria, quoniam quod ab ente est necessario actione necessaria, necesse est, atq; immutabile, probatur hoc vltimum, quia pugnat mutabilitas cum necessitate. Respondetur assumptum eius fuisse falsū, negatur enim à Theologis, & cùm agat liberè, omnia, quæ producit, erunt contingentia, & mutabilia: & consequenter etiam ad Theologos dicendum in Deo reperiri necessitatem essendi, quia ipse, de se est ens necessarium, attamen habitudo talis necessitatis ad producendum creaturas nō est necessaria, quo fit vt eius operatio transiens ad extra nullatenus sit necessaria, ita nec terminus producibilis erit ens necessarium. Dicimus secundo, quòd cōtradictionem admisit Arist. docendo Deum causare ad extra, & necessario: cōtradictio patet ex parte effectus, quoniam omnis effectus, qui habet esse per veram causalitatem est contingens, & de se non est necessarius, vt patet in creaturis: patet etiam in Deo ad intra, personæ namq; diuinæ necessariæ sunt, & licet secunda sit à prima, & tertia ab vtraq; tamen non desinunt esse necessariæ, quoniam producendi modus non est per causalitatē, sed per productionē; si autem verè causatæ essent, iam non essent necessariæ, sed vt reliquæ creaturæ: igitur cōtradictio habetur quod sit quid necessarium, & quod sit verè causatum; denotat namq; veram dependentiam, veram distinctionem naturæ (vt in creaturis inspicitur dependentibus à Deo) & veram finitatem, & consequenter omnem vertibilitatem: linquo quòd cōtradictiones alias admisit, vtpote causare necessario, & tamen reperiri contingentiam, & corruptionem in rebus, & similia.

Occurritur.

Aristot. an docuerit cōtradictoris ponēdo Deū agere necessario.

11 Dices Aristotelem expresse habere quòd entia necessaria, vt Intelligentiæ, & alia, fuerint verè causata: vt 2. meta. t. c. 4. ait, *sempiternorum principia verissima esse necesse est, quia alijs sunt causa veritatis.* item 5. meta. c. de necessario ait, *nil prohibet quorundam necessariorum esse causas.* & 12. met. c. 52. cōcludit vnitatem Vniuersi ex vnitate finis: causa autem finalis est verè causans; & vbi est finalis causa, habetur etiam vera causa efficiens, ergo nō contradicit: quod etiam probat Scotus in 1. d. 8. q. 5. cont. Henr.

Obstatur.

12 Ad instantiam respondeo, non esse nostram controuersiam, an in hoc sibi contradicat. .s. an posuerit necessario aliquod habere esse, & habere illud per causalitatem, hæc namque controuersia militat inter Scotum, & Henricum: sed dicimus id contradicere veritati fidei, ac nostræ Theologiæ; implicat namq; in Theologia esse suppositum productum per modum veræ causalitatis, ac dependentiæ, & illūd esse ens necessarium: sicut implicat aliquam naturam esse de se necessariam, & communicari per modum veræ causationis, vt patet in diuinis, à quibus remouetur causatio.

Occurritur.

13 Dices dantur causæ causantes per veram causationem, vt ignis calorem, quæ tamen necessitatem dant effectui, quia necessario causant. Resp. has quoq; causas, & causationem non esse simpliciter necessarias; siquidem simpliciter necessarium in essendo, & causando est id, quod impediri nequit ab esse, & operari, & à quo immutabiliter, & ineuitabiliter prouenit operatio, cuiusmodi est Pater, necessario generans in diuinis, itaut impediri nequeat, & implicet ineuitabili necessitate, vt non sint diuinæ personæ productæ: at ignis, & quodcunq; naturale agēs potest impediri, & suspendi à potentiori Agente, potestq; modificari, vt magis, minusq; intensè agat, vt de Babilonis fornace: vnde vocātur quidem agentia necessaria, sed non omni latitudine necessitatis; dicimus secundo non esse necessarium in essendo, sed solùm in causando, ita etiam effectus producibilis non est ens necessarium in essendo, sed in emanando à sua causa, quia vt causa libertate caret, ita necessitate producit. dicendum tertio, potius vocari agentia naturalia simpliciter, & effectus naturales simpliciter, quàm necessarios: quia non competit eis necessitas simpliciter, sed benè competit ipsis modus causandi naturaliter simpliciter, ex impetu, atque ductu, & instinctu naturæ: dicēdum quarto vocari necessaria, quia non libera; non autem necessaria simpli-

Causæ naturales, & effectus naturales an appellanda necessaria & quo modo.

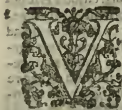
pliciter quia sunt entia contingentia: eorúq; necessitas sumitur prout opponitur libertati, seu libero modo agendi, non verò prout opponitur cōtingentiæ, cum & in entitate, & producendi modo impedibilia sint; & si tum causa inspiciatur, tum effectus, ambo sunt entitate contingentia: denique effectus vocatur necessarius solùm in modo, quo producitur, & causa dicitur necessaria in modo, quo producit, cæterum ea ratione, qua creaturę sūt, tum causa naturalis, tum effectus naturalis, sunt entia contingentia, non autem necessaria.

DISPVTATIO XIV.

De omnipotentia Dei.

QVÆSTIO I.

An ex Arist. naturali demonstratione ostendi possit immediata Dei omnipotentia.

VT ordinatè materiam hanc expēdamus conueniēs erit inquirere, primū, quid Aristot. senserit de Dei omnipotentia; ex hoc namq; plurima inde deducemus, ex quibus rem theologicam leuiori cursu poterimus expedire: igitur quærimus de Aristot. intentione, vtrum de eius mente Deus ad extra agat necessario, vtrum diuina omnipotentia (ex eius doctrina) se extendat ad operandum solùm mediatè cū secundis causis, an verò agere etiam posit immediatè, causarum secundarum ordinem destruendo.

Videtur de mente Arist. probari posse immediata Dei operatio ad extra.

2 Et quidem videtur deducendum admisisse, posse immediatè agere, nullo causarum ordine, seu concursu admisso: quòd probari potest; primo, quia l.8. phis. 78. & 79. probat Deum esse potentiæ infinitæ, ergo admittit ipsum esse omnipotentem, atq; potentem causare etiam immediatè: Confirmatur, infinita potentia non potest excedi, alias non esset infinita, vel daretur alia maior potentia, quæ possit immediatè agere: est verò notum Aristoteli ipsum esse potentiæ infinitæ, ergo notum quoq; posse agere absq; causis secundis. Accedit secunda ratio, quidquid potest causa inferior potest etiā superior, & multò perfectius, ratione virtualis, & eminentialis continentiæ, tùm causæ secundæ, tùm effectus causæ secundæ, quod est etiam principium theologorum, *quod quidquid potest causa secunda cum prima, potest prima ex se ipsa sola*: hoc autem iam nouit Arist. cùm admiserit inferiora perfectiori modo reperiri in superioribus. tertiò habemus clarissimè, & apertè mentem eius circa Intelligentias motrices orbium cælestium, ipsæ namq; non sunt à se, sunt autem ab ipso Deo immediatè: quod si constat effectus hos pendere immediatè ab ipso, constabit quoq; admisisse talem omnipotentiam, qua immediatè produceret: antecedens & ratione probatur, & auctoritate: ratio est,

est, ne detur processus in infinitum in Intelligentijs; si namq; hanc Intelligẽtiam non produxit immediatè, ergo mediante alia Intelligentia, quæro de illa, aut est immediatè producta, aut mediatè, si secundum, quæro vt prius; & procedemus in infinitum: si primũ, habemus intentũ, & ita constabit egisse ad extra immediatè: quod si tunc accidit, ergo consimiliter postea accidere potuit, si namq; non implicat immediatè producere vnum, nec implicabit sic producere aliud, præcipuè cũ potentia est infinita, & indefectibilis, & à nullo impedibilis: quapropter ita censendum existimasse de singulis: tùm etiam quia effectus vlteriores producibiles non essent maioris ponderis, quam Intelligentiæ immediatè productæ, hæ namq; erunt perfectissimæ naturæ inter creatas, ergo vel erunt effectus alij tanti ponderis, quanti Intelligentiæ, vel inferioris: si primum, igitur sicut Intelligentias immediatè producit, ita potuit hos effectus: si secũdum, multo magis. Nec valet dicere cùm Auicenn. Intelligentias alias esse immediatè productas ab Intelligentia præcedente, non à Deo. etenim licet in hoc discrepet ab Arist. qui omnes existimauit immediatè procedere à Deo, nihilominus ipsemet Auicen. fatetur primam Intelligentiam productam procedere immediatè à Deo. ergo stat vt non implicet effectum aliquem ab eius omnipotentia prouenire immediatè. quòd si ita est, ergo non implicabit de multis. Auctoritas etiã eius est in 12. met. 52. & expressius in eod. lib. t. 38. vbi ait, *à tali ergo principio, tùm cælum, tùm natura dependet*, & 1. de cælo, t. 100. dicit, *alijs communicatum est, his quidem exactius, his autem obscurius esse, & viuere*: ex his patet vniuersa pendere à primo, aliquod autem fore necessarium pendere immediatè, saltem Intelligentiæ, & sempiternæ.

Probatur etiam. 3 Quartò à minori ad maius, cõcedit Arist. causam limitatam, & inferiorẽ producere posse immediatè effectus aliquos, vt constat, ergo multo magis de Deo ipso id affirmaret, ne superiori causæ perfectionem deneget inferioris: anteced. patet de intellectione, volitione, cæterisq; immediatè pendentibus à suis causis, vel potentijs, vel obiectis, vel simul vtrisq. Deniq; accedit ratio creationis, quæ potissima est, qua admissa, admittendum quoq; erit intentum. docuit Arist. dari creationem: at per hanc immediatè agens primarium producit, ergo. antecced. prob. siquidem materiam admisit creari immediatè à Deo. alias materia per materiã produceretur, sicq; quærimus de illa alia, an sit immediatè creata, quod si negetur, dabit infinitas antecedentium materiarum, & infinitus processus, ergo standum in aliqua prima creata, & talis est Aristot. discursus 1. phys. 82. & 12. met. 12. cùm probat primam materiam esse ingenerabilem, hoc idem cõuincitur apertius de Intelligentijs atq; cælis, nec enim ista ex alijs, neq; ex principijs materialibus producta fuere; tùm etiã, quia hæc omnia fuere æterna, vt materia, Cælum, & Intelligentiæ ex Arist. Accedit vltimò, quia ex Philosopho Deus est causa ad extra libera, & voluntaria, non igitur necessariò exquirit cæterarum concursum causarum, potest ergo se solo causare, quod erit immediatè per omnipotentiã agere: antecedens probatur ex lib. de mund. ad Alex. vbi probat Deũ, prout vult agere, & suo arbitratu, ac voluntate regere vniuersa, quod etiam infra de hac re magis constabit, sunt igitur, qui rationibus his adducti concedunt ex Arist. mente dari immediatam eius operationem ad extra, ex quo concludunt naturali ratione posse demonstrari diuinam omnipotentiam; hi sunt ex antiquiorib. pauciores, ex recensiorib. vero plures, tùm in 1. d. 42. tum etiam 1. p. q. 25. Accedit Richardi Victorini authoritas, *quod in ijs, quæ fide tenemus non solum habemus rationes naturales, sed necessarias* l. 1. de Trin. c. 3. de fide autem constat Deum omnipotentem. Accedit quod ex Philos. Deus immediatè cælum mouet, immediateq; ab ipso tùm cælum, tùm materia habetur per creationẽ, si dixeris admisisse creationem nõ tamen temporaneam, nihil obest, quoniam sufficit in priori signo naturæ concedere aliquid ab eo immediatè dependens, de Intelligentijs etiam

etiam constat immediata causalitas, ex quibus arguitur quòd si hæc, quæ superiora sunt, & perfectiora immediatè condidit, multò magis condere existimandus est ea, quæ minorem requirunt actiuitatem, & perfectionem, vt producantur, vt est materia, vt sunt imperfectiora.

Lis pendet ex inuestigation, vtrũ Arist. admiserit creationem.

4 Ex duobus pendet huius litis compositio, alterum est Aristotelis mentem inuestigare circa modũ agendi in Deo ad extra, alterum, vtrum admiserit creationem, ex quibus facillimè deciditur lis consequenter loquendo ad eius mentem. Quocirca, qui negant Aristotelem docuisse Deum ad extra agere necessariò, hi asserunt naturali ratione, atq; ex Philosopho probari posse omnipotentiam immediatè agentem; etenim cùm liberè agat, inquiunt, non necessariò expostulat secundarum causarum concursum, & consequenter absq; illis immediatè producet immediatione etiam causæ: Qui etiam admittunt ab ipso creationem, idipsum quoq; statuunt, vt immediatè agat, nullis concurrentib. secundis causis, hoc namq; est creare, de nihilo producere, absq; concursu concausæ: hi ergo sic consequenter loquũtur, & sunt omnes, qui recensitis argumentis coacti, concedunt naturali lumine esse notam omnipotentiam. Ex aduerso autem, qui statuunt Aristotelem docuisse liberè Deum non agere, sed necessariò, inde inferunt, necessariò adhibere concursum secundarum causarum, quo fit, vt censeant absq; secundis causis agere nihil, ne vel frustraneus esset causarum ordo, vel ne causę secundæ suis priuarentur naturalib. fũctionibus; itaq; tota lis pendet ex declaratione mentis Arist.

Sententia negatiua de mente Arist.

5 Hinc fit vt antiquiores Scot. in 1.d.42.q.1. Gabr. ibid. idemq; Scot. q. 7. quol. cùm suis discipulis, nec non Soncin. 12. met. q. 18. supposito principio hoc, Deum agere necessariò, sustineant de eius mente concedi non posse demonstrari naturaliter immediatam omnipotẽtiam, nedum à priori sed neq; à posteriori: prob. quia admisit ipse, cùm philosophis cæteris Deũ absq; secundis causis nil posse agere, quapropter nec ipse immediatè: probatur etiam, quoniam essentialis ordo causarum superiorum, & inferiorum adeo est necessariò obseruandus, vt eo destructo, non prodeat effectus; hunc ordinem admisit Arist. proptereaq; docuit oportere mundum inferiorem contiguari cùm superiori, quasi inferiores effectus haberi nequeāt immediatè à Superiori. item, quamuis superior causa eminentius effectum contineat, ac perfectiori modo concurrat cùm secundis, non tamen poterit se sola totum effectũ producere, & sic immediatè; patet de Sole, qui quamuis effectus sublunares eminentius contineret, quàm aliquæ causæ proximè inferiores, non tamen se solo producere potest effectum talem, vt concurrens Sol cum Leone ad producẽdum Leonem, non propterea quod eminentiorem causalitatem habet, posset se solo producere Leonem: sic Deus, qui cæteris est præstantior, non propterea se solo poterit ex philosophicis principijs producere totum, ad quod necessario requiruntur concausæ secundæ. Insuper non potuerunt demonstrare Deum contingenter causare, multo minus demonstrabitur ex eis, fieri posse vt deficiat aliqua ex secundis causis, aliàs contingenter causaret cum tali ordine causarum, siquidem posset causam aliquam suspendere, ne coagat. Admiserunt vltrà, ex nihilo nihil fieri posse, sed requiri materim, tãquam necessariam, & simpliciter concausam, ex qua dempta, nil in mundo adesset: & hoc quidem maxime vrget pro ipsis. Vlterius, si constaret ex ipsis omnipotentia, possent negare omnem aliam concausalitatem: tum quia cùm causa superior, & prima agat in primo instanti, iam nil remaneret producendum à causa secunda: nec valet fugere, quod ageret in primo instanti à *quo*, non in *quo*: etenim in eandem sententiam incideres, quia agerent in in *quo*, & ita simul agerent, & vnum non absque alio. Confirmatur, cùm agat necessario, in quocunque instanti, in quo potest agere, agit; hęc namq; est conditio Agentis necessario: antecedenter autem prior est causa prima, potestq; per te agere sine secunda, ergo sic subito agit: ergo sic semper agit,

&

& ita nusquam admittet concursum, saltem causarum aliarum extrinsecarum: dixi extrinsecarum, qua iam constat supplere nequisse causarum cursũ internarum, vt constat. prob. conseq. non enim est maior ratio de effectu vno, quàm de pluribus, at potest ex se agere hanc, & producere hoc vnum, ergo omnia: ratio namq; impeditiua esset concursus secũdarum causarum, at potest sine eis vnum producere, ergo omnes: tum etiam, quoniam potẽtia sua adeo sufficiens est pro vno, quã pro mille producendis, nec maior potentia requiritur in vno, quàm in alio, quæ reperiri non possit in Deo ipso, cùm sit infinita: tùm insuper, quia si in eo primo instanti hoc potest, semper poterit: non enim decursu temporis impedietur, nec virtus eius dafatigata relaxabitur: tum deniq; quia necessario ageret, ergo necessitas in causa erit vt omnia, & singula sic immediatè producat. Confirmatur, quia ex necessitate Agenti non potest limitari nec modus actionis, nec numerus effectuũ producibilium, præcipuè quãdo illud est agens infinitæ virtutis: quo fit vt multa hinc deducantur, primo quòd subito producet, est enim necessariũ, & non impeditum: secundo quod omnia sic immediatè producet, etenim non requirit concausam, estq; infinitæ potentiæ, & necessario agit, ergo non est maior ratio de vno, quàm de altero: tertiò, quod iam effectus omnes fuere simul ab initio producti, patet, non obstat causa secunda, nec conditio temporis, nec similium concurrentium, cùm non eis indigeat, ergo simul omnia: & quartò, quòd nec esset tempus, nec motus, nec vllum ens successiuum, siquidem cùm omnia sic produxerit, simul necessario produxit, successiua autem habent esse, & conseruari successiuè: hæc, inquam, & similia absurda subsequũtur ex positione omnipotentiæ immediatæ, vna cum modo causandi necessario. Vltimum est, quod frustra admisisset idem Aristot. tot genera causarum, saltem extrinsecarum, efficientium, & proximorum finium, etenim impediri poterunt, & frustrata remanerent in actionibus, cũ ipse immediatè posset agere. Dices, etiam nunc sequi inconueniens istud, siquidem Deus liberè agendo, per miraculum suspẽdit causas secundas, vel earum modum agendi alterat, quod aliquando fieri non est inconueniens. nec per hoc redduntur frustratoriæ causæ secundæ, cum sublato miraculo possint actiones suas continuare, vt de facto continuant. Concedimus, & nos non implicare vt aliquando id fiat, nec sic frustrarentur secundæ causæ: at ex tali positione sequeretur nõ semel, sed semper remãsuras frustratas, quod patet, quia potest immediatè agere, & tali modo necessario agit, omni dempta libertate, ergo semper sic immediatè agit, agere namq; necessario veluti naturale agens, libertate carendo, idem est, ac semper, & æternè sic agere, cùm non polleat libera facultate ad agendũ aliter, ergo sic semper agẽdo immediatè, omnis secunda causa erit tollenda, ipse autẽ constituit quatuor genera causantium, atq; docuit necessario fore admittenda, cum naturalibus rerum naturalium principijs tribus, ergo non arbitrandum sui immemorem fuisse, sicq; tollenda esset causalitas omnis præter primam, ideo tollendum Cęlum, tollendum Mundi inferioris cõtiguationem ad superiorem, ac tollenda cætera, quæ causæ, & concausæ sibi nomen vendicant, & actionem.

6 Dices, hæc eadem inconueniẽtia sequuntur solùm admittẽdo docuisse agere immediatè: ergo etiam negare debemus agere necessario ex Arist. si ex ipso negamus agere immediatè. Resp. minimè eadẽ sequuntur; etenim ex admissione sola quod agat necessario, nõ destruitur ordo causarum subordinatarum; non sequitur inconueniens quod omnia forent simul, quia successiuitas, & continuatio, vel serotina, & tarda productio necessaria erit propter secũdarum causarum accommodationem, quæ non subito, & semper dispositæ erunt ad agendum: proueniet inde diuersitas effectuum, procedent monstra, habebuntur effectus quandoq; deficientes, quandoq; super effluentes in materia, iuxta dispositionem causarum: habebitur assimilatio, quæ fieri solet in causa proxima secunda

da, poterit quandoq; non sequi effe-ctus ob impedimentum secundæ causæ;& similia: & licet non habeatur ex tali positione ita perfecta totius Orbis constitutio, & moderatio, nihilominus minus haberetur ponendo negasse secundarum causarum concursũ: quapropter minora inconuenientia sequuntur ex necessitate sola, quam simul ex necessitate,& modo producendi immediatè.

7 Dicimus ergo probabilius esse naturali discursui Aristotelico innitẽdo, monstrari non posse efficaciter, quã demonstrari, vt patet ex dictis:& confirmatur amplius, quoniam sequeretur naturali via conuinci posse productionem Verbi in generatione diuina; & consimiliter mysteria pleraq, nostræ salutis, trascendentia alioqui captum nostri intellectus, soloq; fidei lumine nota: eadem namq; infinita virtus expenditur ad Verbi productionem, cæteraq;supernaturalia producenda, quę expẽditur ad sublunares effectus, licet effectus atq;termini productionis omnipotentiæ, ex parte sua non postulẽt talem virtutem infinitam in eodẽ gradu; etenim dum differunt in entitate, ac perfectione, perfectior effectus perfectiorem postulat causam, & infinitus infinitam, sed de facto eadem infinita virtus expenditur pro omnib. tam supernaturalib. quam naturalib. quia eadem Dei infinita omnipotentia operatur hæc omnia, igitur si nota est omnipotẽtia pro naturalibus, nota quoq; foret pro supernaturalibus.

8 Duo autem sunt, quæ aliquos, præcipuè Recentiores trahunt in oppositum, alterum est negare Aristotelem docuisse Deum agere necessario, quod quam sit falsum patebit subseq. artic. ideoq; Suar. in met. disp. 30. sect. 17. concessit naturali ratione posse demonstrari; alterum est de creatione, quam pleriq, admittunt de mẽte Arist. ideoq; Molina in eandem abijt sententiam, vtpotè existimans Aristotelẽ admisisse creationem: vtriq; autem minus iusto sensum Aristotelis perceperunt, vt infra patebit: & de primo quidem iam constat supposita necessitate agendi, fore vt impossibile sit immediatè producere, ob necessarium ordinem, ex ipso Aristot. secundarũ causarum. De secundo etiam, aduertere oporteret Intelligentias, cęlum,& materiam, quæ Arist admisit ab æterno, non habere esse per creationem veram ex mente eiusdem Arist. negauit nãq; Arist. dari creationẽ ex vulgato principio, *ex nihilo nihil fit*:& licet concesserit hæc immediatè esse à Deo, non tamen concedebat ex hoc creationẽ: sciendum namq; hæc non pendere à Deo ex Aristotele, sub ratione veræ efficientiæ, verçq; causalitatis, nec nãq; admisit ea esse verè causata, cùm quia implicat aliquid esse formaliter æternum, ac infinitum, & esse verè causatũ, vt dicebat Henricus: cùm etiam, quia etsi asseruerit Scotus Aristotelem admisisse etiam esse causatum, causatio tamen ista non est apud eum vera causatio ad instar effectuum sublunarium, nec est causatio procedens à non esse ad esse, à priuatione ad esse, atq; productio cùm mutatione: in æternis nãq; non reperitur talis anterior mutatio, nec priuatio sui esse, sed semper esse, ideoq; quod sic procedit non dicitur verè creari. vnde est, vt recentiores isti non aduerterint, non erint verum in sententia Arist. illud verè creari, quod immediatè habet esse à causa prima: hoc quidem negat Arist. licet concedat Theologus: quapropter Theologo id sufficeret, quod non sufficiet Aristoteli requirit. n. Arist. vltra immediationem, veram effectionem, veramq; causalitatem, sicut etiam exquirit Theologus: at dum hæc admisit ab æterno, & docuit esse entia necessaria, cùm etiam non dixerit ea habere esse à se, dixit tamen non esse verè causata, id quod requiritur ad creationem:& si in sempiternis reperitur nomen causationis, vt 2. met. 4. *sempiternorum principia verissima esse necesse esse, quia alijs sunt causa veritatis*, tamen causalitas hæc impropriè sumitur, vel. n. importat causalitatem per modum emanationis secundùm Scot. vel per modum depẽdentiæ alicuius iuxta Henric. vel in ratione causæ finalis tantum secũdùm Bacchon. vel in ratione conseruationis solius iuxta alios: itaq; expresè habetur immediationem istam nõ esse apud eum rationem inferrendi creatio-

Creationẽ an admiserit Arist.

An vera creatio ex Arist.

tionem: Confirmatur, quoniam ex definitione creationis, ipsa *est de nihilo*, ly autem *de* non est necesse vt solùm deneget *causam materialem praexistētem*, sed requiritur etiam vt deneget ordinem à *non esse ad esse*: at hæc fuere æterna ex Arist. itē & si de facto Deus ab æterno mundum produxisset, adhuc diceretur creatus mundus ex Theologis, quoniam habuisset esse per veram causationem liberè à Deo, vereq; esset ens contingens: at de his Arist ait non esse verè causata, immo esse entia necessaria, & indefectibilia, Deo necessario agente: quapropter ex eo non licet inferre creationem, tanquam ex immediata operatione, quòd si Molina aduertisset 1.p.q.25.& q.2. non admisisset de eius mente elici omnipotentiam.

Demōstratur immediata omnipotentia ex principijs fidei.

9 Dicendum vltimò, quòd extra Aristotelis principia loquendo, possūt quidem rationes per plures formari ad omnipotentiam suadendam, nedum lumini fidei innitendo, verum etiam & ipsimet naturali indagini: inter quæ plura ex capitib. recensitis pro opposita parte ingrediuntur: tùm ex ratione primi effectiui, cui incumbit virtus factiua omniū: tùm ex negatione processus in infinitum in causis, & causatis, vt detur vna prima causa, & vnum primò immediatè causatum: tùm ratione conditionis naturalis ipsius effectus, qui habere esse non possit, nisi per immediatam actionem creatiuam, vt est rationalis Anima, gratia, dona spiritualia, atq; Intelligentiæ; tùm ex destructione principij illius, *ex nihilo nihil fit*, tum deniq; ex communi axiomate, *quidquid potest causa prima cum secunda, potest seipsa sola*: Quod confirmatur etiam Scripturis psal. 88. *potentia tua Deus vsq; in altissima.* 142. *omnia quacunque voluit fecit in Cœlo, & in Terra.* 148. *ipse dixit, & facta sunt, mādauit, & creata sunt.* ephes. 1. *operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Exo. 15. *omnipotens nomen eius*, Ecclesi. 1. *vnus est Altissimus Creator omnium omnipotens.* Gen. 18. *numquid Deo est quidquam difficile?* Luc. 1. *non erit impossibile apud Deum omne verbum*, atque in symbolo, *Patrem omnipotentem.*

Arist. nouit Deum esse infinitæ potētiæ, at non cognouit posse producere plura immediatè

10 Hinc ad rationes in contrarium, ad primam dicimus, & si notum sit naturaliter Deum esse potentiæ infinitæ, tamē nō est ei sic notū esse immediatè omnipotētem: Arist. primum nouit, negauit secundum: differentia autem vtriusq; consistit, quod esse potētię infinitæ est posse producere omnia in infinitum, attamen cum causis secundis, esse verò omnipotentem est potentiā habere immediatè attingentem effectum absque secunda causa: primum noscitur, & admittitur, sed ignoratur ab Aristotele secundum. Ad confirmationem, constat iam infinitam potentiam non posse excedi intensiuè, quia nulla maior, nec infinito fieri potest intensiua additio: excedi autem poterit, & fieri maior extensiuè, vt in quæst. de perfectione probauimus. Dices, aliàs posse dari potentiam magis infinitam, quæ possit sic, & semper immediatè producere. Resp. negando assumptum, quod namq; non est factibile ab infinita potentia, non est factibile à maiori, quia maior non datur: obstabis, ergo imperfecta erit, & non infinita, vtpote carens tali actiuitate, & indigens concursu secundarum causarum: dicendum esse perfectissimam, nec concursum requiri ad supplendam virtutem eius, sed rationa effectuum: si namq; primum agens esset virtutis finitæ, iam cōcausæ admitterentur ad augendam virtutem suam, verùm quia infinitum est, ideo admittuntur ex parte effectus, vt multiplicationem, atq; diuersitatem, seu specificationem tribuant effectibus, aliàs idem, eodemq; modo semper produceretur effectus, ergo desumenda erit potius talis necessitas ex imperfectione effectus.

Quidquid potest causa prima cum secūda, est axioma Theologicum, non Aristotelicum.

11 Ad secundum, maior illa nota non est Aristoteli, nec ex eius principijs deducitur, quamuis sit nota Theologo: est namque ab Aristotele concessum causam primam posse in omnem effectum, in quem potest causa secunda, at obseruato ordine causarum, sic enim intelligit, negaret namq; posse de seipsa sola: cum quo saluatur continentia eminentialis, ac virtualis, attamen cum ordine exeundi ad opus medijs causis secundis: axioma autem,

quid-

quidquid potest causa prima cum secunda, potest ex se sola, est solùm Theologicum, non deducibile ex sententia Aristot.

Probatur Intelligẽtiarum, cœli, & materiæ, vtrum fuerit creatio ex Aristot.

12 Ad tertium responsio patet ex dictis, quomodo Aristoteles concesserit immediatam productionem Intelligentiarum, materiæ, & cęli: non enim illa fuit creatio, non vera productio, non vera causatio, nec rigorosa effectio, sed vel simplex emanatio, vel aliquod ex capitibus recensitis: omnipotentiæ autem immediatæ opus est aliquid verè effectibile, verè causabile, quodq; sit entitate sua contingens, & defectibile, illa autem tria admisit Arist. esse formaliter necessaria, quapropter, cùm non sint verè causata, vt sup. non dicuntur terminus omnipotentiæ, sicq; omnipotentia sic in rigore sumpta nõ se habebit ad illa immediatè, sed nec etiam mediatè. idem ad auctoritates.

Specificatio, & assimilatio effectus prouenit à causa inferiori, & proxima.

13 Ad quartum dicendum concedi inferiori causæ quandoq; negari autem superiori, nõ quidem ob eius imperfectionem, sed propter statutum, & essentialem ordinem, propter etiam indigentiam effectus: siquidem specificationem vltimam, atque materiales conditiones recipere opus est à causis secundis proximis. Dices, cur causa creata valet hoc complementum effectui tribuere, & nõ causa superior immediatè? Respond. quia specificatio est à causa proxima, cui assimilatur effectus, & cui debet assimilari, hæc tamẽ recipere nequit immediatè à superiori, cùm nec ei valeat assimilari, tum etiam quia vt dictum est, superior causa ex necessitate agens, vel eodem modo cuncta produceret, vel semper idem produceret, vt ergo habeatur & distinctio, & multiplicatio, & diuersitas, atq; specificatio effectuum, ideo admittitur concursus necessario causarum. vbi autem in effectu nõ exquiritur assimilatio, ratione æquiuocationis, recurratur ad rationes alias, diuersificationis, multiplicationis, & specificationis.

Materia, & Cœli an creati ex Arist.

14 Ad illud de materia, Angelisq; & cœlis, iam diximus, & si immediatè ab eo sint, non tamen ex Aristotele esse creata. dicendum secundo, quòd si Angelos, cęlosq; admittimus immediatè esse ab eo, non tamen admittendum erit de cæteris inferiorib. de eius mente; quia expedit, vt effectus nobiliores sint proximè, & vicinius à causa superiori, vt sunt Angeli, ergo ratione perfectionis sic euenit, vt sint immediatè: cætera verò inferiora, quia imperfecta sunt, ideo gratia suæ imperfectionis exquirunt concursum causarum secundarum: indignum namq; est, vt effectus imperfecti pendeant immediatè à causa perfecta: & hæc est ratio disparitatis. Dices, nil imperfectius, quàm materia prima, at hæc etiam est immediatè à Deo ex Arist. quia æterna, ergo si de ea id conceditur, magis concedetur de multis inferioribus effectibus perfectioribus ea: Respond. ideo esse ab eo immediatè, quia non est causata, cùm sit necessaria, & æterna, at alia, & si perfectiora, quia debẽt habere esse per veram causationem, ideo exquirunt causas sub ordinatas, quæ sunt plures, nec valebunt produci ab vna prima sola, & immediata: itẽ admisit materiam primam incausatam vt euitaret & creationem, & processũ in infinitum in materijs: creationem quidem, quia quod est verè causatum nullo præsupposito subiecto, id est verè creatum, ergo ideo materiam admisit incausatam: processum etiam infinitum, quoniam si causata esset prima materia, ergo ex alia, ne detur creatio, & de illa quæritur si sit causata, aut non: si primum, quæritur vt supra in infinitum: si secundum, habetur intentum.

Effectus, quo perfectiores eo immediatius pẽdẽt à Deo.

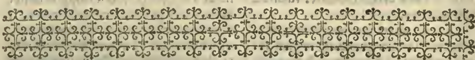
15 Ad illud de Arist. quod admiserit agere libere ex arbitratu, dicetur inf. art. seq. Ad Richard. dicendum, quòd & si pro creditis habemus rationes, & demõstrationes necessarias, eæ tamen nõ omnes sunt notæ ex proprijs terminis naturaliter, nec notæ omnibus absq; lumine superiori: Aristoteli vel notæ non fuere, vel ex eius principijs non habetur naturaliter notitia eorum.

16 Ad illud de mouere immediatè, iam constat ex Theologorum sententia moueri immediatè ab Angelo: an verò in doctrina Aristotelis id verum sit de primo mobili: asserũt Alex. &

& Simplic.8. phyſ. Soncin.12. met.q. 39.Gregor.2.d.1.q.1. in 2. artic.2. D. Tho. 12. met. t.36. de mente Ariſtot. Deum immediatè illud mouere cauſando motum: ab oppoſito autem immediatã motionem phyſicam tribuũt Intelligentiæ motrici de eius mente Auicen. 9.met.4. Aureol. apud Greg. cit.loc. Heruæ. de æternit.mund. q.4. D.Bonau.2.14.q.1. Ferrarienſ.3.contra gen.68. atque Scot. quol.7. & 12. met. t. 44. quòd ſi motionem reperiatur prouenire à Deo immediatè, ea erit metaphorica, quatenus Intelligẽtia mota à Deo ſub ratione cauſæ finalis,mouet ipſum cęlum quod multo magis aſſereret Baccon. aſſerens æternas Intelligentias eſſe à Deo non ſub ratione cauſæ efficientis, ſed finis,iuxta Ariſt.atq; ſic vt finem mouere Deũ Intelligentiam, vt moueat, conſtat ex eod. Ariſtot.12.met.t.38. cùm aſſerit Deum mouere Orbem, vt quia amatur. Ad id de creatione eſt dictum negare creationem, & æterna non eſſe verè cauſata; ideoq; nec immediatè producta: & ad illud de priori ſigno naturæ, ibi præcedit prioritas ſigni naturæ negatiuè ſumpti, non poſitiuè: ſi namq; ſe teneret poſitiuè prioritas, benè curreret,vt in materia penes formam,ſubiectum penes accidens,quod valet in verè cauſatis. Et ad vltimum, iam diximus,perfectiora ſunt,ideo poſtulant vicinitatem,acceſſum,& immediationem ad primã cauſam,inferiora verò, quia imperfectiora, ideo poſtulant acceſſum ad creaturas, velut cauſas imperfectas, & receſſum à cauſa perfecta:ſed de hoc infr.

Primũ Mobile an moueatur, immediatè à Deo ex Ariſt.

Prioritas naturę poſitiuè,negatiuè.

QVÆSTIO II.

Vtrum ex Ariſtotele Deus per omnipotentiam ſuam operetur neceſſario.

ARTIC. I.

Diſputatur hinc inde, & ſtatuitur pars affirmatiua.

Probatur pars affirmatiua Ariſtotelem admiſiſſe Deũ agere neceſſario ad extra.

1 Valem verò in operãdo expẽdat modũ, nũc demõſtrãdum, an neceſſariũ ex Ariſt. an liberũ ex Theologis, an etiam contingentẽ ex iiſdem Theologis. & primo quoad Ariſtot.attinet, varia pro vtraq; parte reperiuntur loca,quibus inconſtans ſibi videtur in determinanda hac re: modo enim pugnat pro neceſſitate, modo pro electione. quoad primum autem eſt locus in 8.phyſ.15.& 2.met. 4. vbi ait, *æternorum cauſam eſſe neceſſariam*: ipſe autem eſt talis cauſa. ex eod. 8. *Cœli motus eſt æternus*: ex quo deducitur velle quod Deus neceſſario moueat,aliàs foret poſſibile, vt quodlibet iſtorum inferiorum quieſceret, quia primo motore quieſcente ceſſat in alijs motus. Poſſet quoq; non eundem obſeruare modum ſemper in mouendo; cui namque competit libertas eſſentialis, competit & modus agendi variabilis pro libito, tale .n. eſt agens liberum vt moueat, & deſiſtat, agatq; vt libet, pro modo magis ſibi placito, ſicq; poſſet Deus efficere motum non regularem,quod contra Ariſt. pugnat 2.cęli 35.item 9.met.17. docet non eſſe dubitandum quod quieſcat cœlũ;

quod

quod non contingeret, nisi ex necessitate mouendi: quod magis confirmatur ex 12.met.30.vbi ait Deum,& Intelligentias nō esse in potentia ad mouendum,sed semper actu mouere, nec etiam è contrario habere potentiam ad non mouendum. Arguitur etiam ex motu generationis, & corruptionis,generatio namque est secundùm naturam necessaria, ergo necessarius cęli motus;patet conseq. ex eod. quia *quiescente motu cęli cessaret in inferioribus omnis motus generationis, & corruptionis*: & anteced.habetur ex 1. de gen.16.17. & 2.de gen.55. Ipse quoq; admisit Deum esse immutabilem,quia motus eius inuariabilis est, quia æternus, quia semper mouit, & nusquam desistet à motu,aliàs si ex tempore cępisset,& si desistere vellet,aut variare, mutaretur, ex 2.cęl.35. & 8.Phys.53. & 2.cel.21. existimauit etiam fore necesse seipsum iuxta bonitatem suā cæteris communicare, ex quo concluditur necessaria Mundi huius emanatio, necessaria gubernatio, ac necessaria eiusdem perpetuatio: quapropter cōcludit,quòd & si nullo egeat,ipseq; sibi sufficiat,nihilominus necesse fore vt seipsum cæteris communicet: constat ex l.2.magn.mor.15.vnde intulit opus fore amicitia,etiam si nil sibi desit:nisus principio, quod bonum de sui natura est sui alteri diffusiuum, ad instar fluuij, qui iam tumens, & exuberans, necesse est effluat, vt aquas pratis impartiatur,vt ea fæcundet,qui tamē nec aquis eget, nec pratis ipsis enutritur. ex his, & consimilibus locis constare videtur de eius mente, necessitas in agendo: & in hunc sensum trahunt fere omnes,Okam,& Gabr.1.d.43.Soncin.12.met.q.30. Heru.quolib.2. q.4. Arimin.1.42. Ferrar.1.contra gen.23. Scot. 1. d.8. q.5. & prolixius in quol. q.7.cum sequacibus. & d.4.2.1. Henric.quol.8.q.9.Sot.5.phys.1.& ex Antiquioribus Auicen.9.met.4.Auerr.8. phys.6.atq; Smplic.7.phys.t.15.

Ex capitibus alys probatur de mente Aristotelis agere liberè.

2 Ex opposito autem videtur id negasse, atq; expressè tribuisse ei electionem,ea ratione,qua poterit praua agere:nam 4. topic.5. ait, *potest Deus praua agere*.non est autem sensus eius, vt possit à rectitudine sua deficere; cū supra ostenderit,esse immutabilem; at ostendere intendit esse in eo electionem, & libertatē, vt liberè possit agere.expressius loquitur ad Alex. in lib. de Mundo, cùm ait, *id posse Deum in Mundo, quod Gubernator in naui, Auriga in curru, Imperator in exercitu, præter quam quod hi cum labore, ipse verò absq; animi laxitudine id exequatur*: & subdit, *omnia, quæ vult mouet*. in lib. quoque magn.mor.2.c.8 *tribuit ei pro meritis bona, & mala impertiri*: dirigit quoque vniuersa ad vltimum finem:2. phys.29.*amicitiam admisit bonorum, ac sapientium ad ipsum Deum*.l. 10.Ethic. c.8.& ad Alex. lib.de Fato ex Aristot. sententia docet Alex. *à Deo petenda esse beneficia*,vtpote potente ea elargiri, & negare. idemq; Alex.6.phys.15. negat docuisse Arist. Deum mouere necessitate,quamuis enim semper eadem faciat, potestatem tamen habet contraria faciēdi.& deniq; ex eiusdem morte refertur veniam petijsse ab ipso Deo, dicens, *causa causarum miserere mei*. prius tamen dixerat, *fęde in hunc Mundum intraui,anxius vixi perturbatus egredior, quo vadam nescio. causa causarum miserere mi*, ex Laertio:id autem non postulasset,si inflexibilem, & inuoluntarium, atq; naturali necessitate operātē existimasset Deū. hæc sunt, quæ contrarios trahunt ad existimandum negasse Aristot. Deum agere necessitate naturæ.

Arist.verba in eius morte ex Laertio.

3 Verum quidem est,Aristotelem valde fuisse dubium,vt pugnantia loca ostendunt: nihilominus negari nequit fortiora esse, & validiora argumenta, quæ pugnant pro necessitate, quibus etiam communis schola conuincitur ad id amplexandum: vnde dicendum primo ad opposita, quod licet ita sit, tamen magis cōstat de contrario, quā de libertate: insuper quia dubius fuit, ideo dubiè loquebatur, nunc pro hac, nunc pro altera sententia, attamen magis declinat ad primum sensum: ad quem etiam inclinat suus Interpres, & Comentator. Alij aiunt non docuisse agere naturæ necessitate ad modum causarum naturalium,quæ agunt quantum possunt,sed agere necessario, pro quanto existimabat necessario debere producere id, quod est: melius

Aristoteles magis inclinat ad partem affirmatiuā, quod agat necessario.

Aliquando dubius.

Aliorum sensus de eo.

autem esse existimauit mundum producere, quàm non producere; & eum producere magis ab æterno, quàm in tempore, meliusq; censuit Cęlos perpetuare in motu, quàm cessare ab eo: Hoc quidem posset rationem veri apparentis habere si vniuersa essent verè ab ipso causata, & id ipse concederet: at id negat, quoniam negat Intelligentias, Cælosq; esse verè effectos per talem efficientiam ex præced. art. existimare autem melius esse sic ista habere esse, quàm per veram efficientiam, non est attribuendum Philosopho: qui optimè nouit entia alia à Deo, melius esse vt dependeant, cõseruentur, & producantur in esse per veram efficientiã, quàm per non efficientiam, præcipuè cùm ipse statuerit ordinem in causis, & causatis, docuerit deueniendum esse ad vnam primam causam incausatam, & causantem: & nihilominus admisit Intelligentias, cęlosq; esse entia necessaria, ideoq; æterna: at melius est admittere ea esse contingentia, vt etiã ipsum nosse negandum non est, attamẽ ex alio capite negauit, igitur ex simplici necessitate operandi existimandũ est ea sic admisisse: insuper melior est modus operandi liberè, quàm necessario, libertas .n. est perfectio simpliciter, at nouit Arist. meliorem esse modum sic liberè operari, & nihilominus non tribuit Deo hunc modum: melius est vt solus Deus sit ens necessarium, cætera creata contingentia, at ipse docuit etiam Intelligentias esse necessaria entia: ita de similib. multis argui potest contra interpretationem Soncinatis, igitur non hac necessitate existimauit necessario agere, sed alia: præcipuè cũ ei tribuatur modus agẽdi necessitate naturæ: qui modus cùm non sit per electionem, nõ inspicit id, quod melius, sed pro termino habet id, ad quod impellit natura. Commentator insuper l. destruct. disp. 3. ait admisisse modum alium eminentiorem cæteris in operando: qualis autem sit modus iste, ignoratur, & subdit sibi soli operanti notum esse. At verò modus operandi duplex est, vt ex eodem Arist. patet 2. phys. 29. alter ex necessitate naturæ, alter ex electione: nec hucusq; cognitus modus tertius, quia non datur subiectum tertium mediũ, quod operari debeat altero ab his modis distincto: ergo vel ex naturæ ductu operabitur, vel ex libertate: Theologi etiã in Deo alterum ex his modis collocarũt; nec discrepat Deus ab altero istorum modorum in operando, cum alteri innitatur, scilicet modo agendi liberè, & per electionem, ergo nec fingere potuit Arist. nouum modum distinctum ab his duobus, cõfingere autem vtroq; modo se habere, id erit destruere naturam, cùm naturalis necessitas in suo vigore spectata destruat libertatem, & hæc necessitatem. Nec valet dicere, Theologos asserere Deũ ratione intellectus se habere per modum naturæ, cùm sit potentia naturalis, & necessaria in intelligendo, & ratione voluntatis se habere liberè; si .n. ita loqueretur Arist. iam cessaret controuersia: verum docuit cęlos, & Intelligentias esse necesnecessaria, at hæc non habent esse solummodo à diuino intellectu, sed à voluntate, quæ est principium productiuum ad extra, ergo necessitas quam admisit, attenditur penes voluntatem.

Expositio Commentatoris de intentione Arist.

4 Accedit, quòd agere necessariò duob. modis potest intelligi, alter est vt agat instar agentis omnino naturalis, carentis voluntate, & intellectu: & alter, vt agat quidem per voluntatem, sed ea necessitetur ad agendum: si demus primum, igitur vel similem eum reddemus brutis carentib. libertate, & ratione, vel etiam lapidibus, & sensu carentib. Aristoteles autem nusquam docuit sic agere, siquidem statuit eum esse præditum voluntate, & intellectu, atq; intelligendo, & volendo operari, & suum intelligere esse suum esse ex 7. ethic. 4. & 2. phis. 8. 9. ac 12. met. 9. quo stante, nulla erit operatio in creaturis procedens ab intellectu, & voluntate; negatis namq; his in primo ente magis negarentur in creaturis, cùm non haberent causam sibi hæc largientem, nemo .n. dat, quod non habet. Dices, non obstante quod prima causa hæc non haberet, habere posse entia cætera in eius sententia, quia cùm sint entia necessaria, etiam necessitate naturę sic erunt intellectiua, & volitiua, licet voluntatem non habeat prima causa *Obstatur.*

ea

cā producendi: si namq; verè produ- cerentur à causa prima curreret id quod Theologi docent, nō habito hoc à causa prima, non potest aliunde ha- beri: at cùm Intelligentiæ non produ- cantur, sed necessitate naturæ sint, ipsa quoq, natura dederit ipsis intellectiuū, & volitiuum esse, absq; quod recepis- sent à Deo. Sed nec hoc diceret Arist. tùm quia quidquid perfectionis est in inferiorib. tribuendum est multo am- plius superiori, esse autē intellectiuū, & volitiuum est perfectio simpliciter, ergo multo magis erit sic Deus: tùm etiam, quia & si dixerit Intelligentias non esse verè causatas permutationē, & motum, quia nec creatas, attamen non negauit omnino dependentiam earum à causa prima, vnde & ordinē habent ad primam, & dependentiam ad illam, etiam ex mente eius: & licet sint ex se necessariæ formaliter, & in- trinsecè, tamen emanatiuè, & effectiuè sunt à prima, quod ipse concedit: quo stante non poterit alia via haberi in ipsis volitiuum, & intellectiuum, nisi consequutiuè à Deo, & per consequēs ipse prius in se habebit hæc omnia, ne dare intendat, quod non habet. cōstat ergo esse intellectiuum, & volitiuum, quapropter modus per modum natu- ræ operandi non potest sic ex Arist. competere. Insuper natura est deter- minata ad vnum, & semper producit, eiusdem rationis, & speciei effectum, constat autem docuisse, & admisisse di- uersitatem specificam, atq; genericam productorum, nedum singularium, & numericè distinctorum item natura operatur secundum vltimum suæ po- tentiæ, nec ex se remittit seipsam, aut moderatur in agendo, sed agit quantū potest agere, potentia autem Dei est infinita, ergo infinito modo ageret, er- go infinito motu moueret, quod esset etiam mouere in instanti, at effectus taliter procedentes non experiebatur Arist.

Occurritur.

Causa secūda vtrū attēperet virtutem causæ prima ex Arist. & ex Theologis.

5 Dices, id sequi si ex se ageret im- mediatè causæ tamen secundæ medijs quibus agit, moderantur, & modificāt infinitatem vigoris: At de hoc quæro qua, & quanta virtute sic moderantur causam infinitam causæ finitæ, aut vir- tute infinita, aut finita: non primum, cùm eam non habeant, sunt namq, li- mitatæ: si secundùm, igitur causa finita valet infinitam moderari, & finita vir- tus potens est limitare, restringere, & coarctare infinitam: quod ex vi naturę id nequit euenire: theologi.n. ex pa- cto, & suppositione libera diuina ad- mittunt consimiles consequutiones, vt quia liberè sic se determinat ad coo- perandum, vel non operandum, ope- rantib. vel non cooperantib. causis se- cundis: id tamen in sensu Arist. nō ad- mittitur, cùm nullam tamen hypote- sim, & pactum nouerit inter causam primam, & secundam. Dices, iam ipse creaturas, & secundas causas admisit ad contemperandam causæ primæ vir- tutem, & vt ne semper idem produce- retur, & ne eiusdē rationis forent effe- ctus: Dicendum quod in hoc admisit latentem contradictionē sicut in mul- tis alijs ex eodē principio necessario agendi procedentib. vt constabit: con- tradictio est autem, quòd virtus infini- ta modificetur, contemperetur, & li- mitetur per finitam necessariò: Dixi necessariò, quoniam de Deo quòd Theologi dicant ipsum expectare, ip- sum se accōmodare, atq; condescēde- re ad dispositiones, operationesq; se- cundarum causarum, vt his agentib. ip- se agat, illis deficientib. deficiat ipse, non mirum est, quia non necessariò sic facit, sed quia vult, nec dicitur inde fi- nita virtus limitare, & moderari infi- nitam, sed potius Deus dicitur semet- ipsum accommodare causis secundis, vt ipsarum & libertatem foueat, & na- turas conseruet iuxta Aug. *res, quas condidit taliter administrat, vt suos mo- tus agere sinat:* at stante quòd necessa- rio agat ex Aristot. iam sequitur con- tradictio, vt finita, & creata virtus mo- dificet, limitetq; infinitam: vel vt eui- tet contradictionem, necesse est con- cedat liberè agere, atq; seipsum liberè accommodare causis secundis, prout Theologi docent, at negat id, & con- cedit hoc. Item sic agentem naturæ ductu absq; libertate constat alteram admittere contradictionem, quoniam necessitas naturę tollit indifferentiam, amouet cōtingentiam, & nihilominus admisit vtrumq; & agere necessario, & dari contingentiam, quæ contradictio est

Aristotelis latentes cōtradictiones.

est: Dices contingentiam prodire ex causis secundis, necessitatem vero ex prima: Respond. licet effectus ad solā causam proximam comparati, sic forent, tamen forent necessarij spectati dependenter à causa prima, quoniam quòd necessariò producitur non est contingens, cuncta autem ipse necessariò producit ex Arist. concurrit namque cum causis omnibus ad suos effectus, ipseq; dicitur ab eodem, esse prima, & principalis causa, ergo cùm ipse necessariò producat, seu cōproducat, erunt effectus necessarij, at constat esse perplures contingentes: en ergo altera contradictio. Dices has contradictiones sequi existimando ipsum carere intellectu, & voluntate, & operari instar agentis naturalis, quæ tamen nō sequerentur, apponendo in eo intellectum, & voluntatem.

Aliæ contradictiones ex Arist.

6 De hoc autē quæro (quòd erat secūdum caput superius propositum) an verè liberè egerit, an necessitate: iā primùm est negatum: si des secūdùm, quænam erit ista necessitas, aut naturalis, aut ex pacto, & suppositione, aut ineuitabilitatis, aut deniq; immutabilitatis: si prima, ergo sequuntur dicta hucusq; ageret namq, per modum naturæ: si secunda, ostende vbi nam hoc fœdus pepigit Deus cùm creatura in scriptis Arist. in scripturis namq; sanctis id sæpè reperies, promittēdo peccatoribus, quòd si pænitētiam egerint, veniam præstabit, & parcet: sed non in libris Aristotelis: si tertium, igitur taliter agit vt ineuitabiliter nō sic agat, at talis necessitas pugnat cùm imperfectione termini creati, licet non pugnet in ipso primo producente, circa productionem namq; Spiritus sancti Theologi aiunt interuenire necessitatem ineuitabilitatis, quia adeo necesse est vt producatur, quòd nec eueniet, nec poterit ineuitabiliter oppositum euenire; & id quidem ea ratione, qua necesse est absolutè Spiritum sanctum esse, Trinitatem esse, & c. hæc tamen necessitas Deo ad extra nō tribuitur, quia creatúras, quas condit, potest nō producere, non sunt.n. entia necessaria. Dices, hac necessitate admisit Arist. Intelligentias, esse, cælum, & materiam; quia hæc existimauit entia necessaria, at quæro cur non reliqua sic existimauit forè necessaria? non ratione perfectionis, quia militaret solùm in Intelligentijs, perfectiorib. cæteris sublunarib. at cælis, & materia prima multa inferiora sunt perfectiora, vt cōstat ex eod. Arist. quodlibet viuens esse nobilius cælo non viuente, ipse autem facilius docuisse censendus est Intelligentiam non esse animam cæli, quam animā, ipsaq; materia est imperfectior cunctis, ergo simili, vel maiori ratione debuerat necessitatem impertiri alijs multis perfectioribus, saltē hisce duob. id verò egit, vt subiectum præpararet futuris formationib. compositorum, quod est materia, vt non cogeretur de nihilo producere, cùm neget creationem, cælosq; admisit ita, vt influxum præberent, atq; necessitatem contemperarent, & modum agentis infiniti, ac deniq; Intelligentias, vt mouerent cælos, quo motu produceretur effectuum varietas, & diuersiuitas, qua stāte necessitate ineuitabilitatis erga ista, constat amplior contradictio, vt sit ens dependens, & necessarium, non .n. negauit hæc tria dependere ab eo; licet contulerit necessitatem essendi, sequitur quoq, aliud à Deo, distinctum essentialiter, esse necesse esse: sequitur, quod velit, nolit Deus ipse, ex Aristotele, intelligentiæ Cęlum, & materia, hæc tria semper erunt, semperq; fuere: sequitur, vt cætera reticeam, quod aliquid sit causatum, & sit ens omnino necessarium: quæ singula cōtradictionem implicant, quam cōtradictionem admisit Arist. latenter, vel si animaduertit, aliter tamen saluare eas ignorauit. si demum recurramus ad caput necessitatis immutabilitatis, longe est, id asserere ex mente Philosophi: quod namq; sic est necesse, potest non esse, & potest nō produci, quia liberè producitur, vt immutabiliter Deus prædestinauit, & saluauit Petrum, ipseq; Petrus necessitate immutabilitatis fuit saluatus, quæ stabat cum potentia ad oppositum: Aristoteles autem de Intelligentijs, cęlisq; ac materia non sic loquitur, nec talem ipsis tribuit solam necessitatem immutabilitatis, sed etiā ineuitabilitatis; quoniam docuit ea esse entia necessaria, asseruitq; sic

Mun-

Mundum ab æterno fuiſſe,& ita ipſum operari ad extra,proptereaq; ab æterno, & ſtatim ab initio æternitatis ita egiſſe,& acturũ æternaliter fore. Nec addenda erit vlterior neceſſitas coactionis,& violentiæ, hæc namq; etiam ipſo exiſtimauit Deo eſſe indigna, igitur,vel dicendum aſſeruiſſe omnino liberè agere, vel ſecundo; intellectu, & voluntate carere, quæ duo nec ſomniauit, licet de primo aliqua loca eius attulerimus: vel tertio inutilem in eo fore,& otioſam ſuam volũtatem, dum ex neceſſitate naturæ agit, nullo imperio adhibito, ſeu exercitio voluntatis. Dices, & ſi voluntas non ſit principiũ productiuum eius, quod veluti ex natura agit, tamen concurrit etiam, nec eſt otioſa, quia ſaltem confirmat id, quod alio principio,& alia via agit, & quaſi complacet in eo,quod iam egit: quemadmodũ voluntas diuina non eſt Verbi productiuum principium, licet concurrat ſaltem complacendo ſibi in Verbi productione. At nihilominus verè appareret fruſtra,& otioſa ad extra,ſiquidẽ priuaretur principali exercitio, quæ ſuæ perfectioni, & libertati maximè debetur, vt ſit verũ principiũ ſub vera ratione pductiui,& cauſatiui, eliciriui, diſpoſitiui, & imperatiui,cõplacere nãq; non eſt actus præcipuus, & principalis voluntatis, quo oſtendatur eius innata facultas imperandi, cauſandi, & diſponendi pro libito; & licet ad intra non eſſet otioſa, quoniã amaret Deum, nihilominus ad ipſam quoq; ſpectat voluntatem vt exteriora gubernet, moderetur, diſponat, ideoq; Theologi nedum ei exercitium tribuere ad intra, verùm & ad extra, tanquam radix, & prima cauſa ad extra,rerum omnium, meritoq; ei tribuunt nomen omnipotentiæ. ex his omnibus conſtat quam difficile ſit ſaluare modum Ariſtotelis, & quam magna ſint inconuenientia,quæ ex modo ſic agendi conſequuntur,modusq; cõfictus à Comentat. habet minus apparentiæ,cum nec Theologi, qui maiori lumine ſunt illuſtrati, modum iſtum tertium in Deo repererint: conſtat namque Ariſtotelem appoſuiſſe ei neceſſitatem operandi, at quomodo declinare poſſit inconuenientia inde ſequentia non apparet.

ARTIC. II.

Soluuntur argumenta in oppoſitum Ariſtot.

7 SEd aliqua ſuperſunt explicanda, quæ fauere videntur oppoſitæ ſententiæ, quod admiſerit Deum non agere neceſſario. Primum eſt, quia ipſe Ariſtot. admiſit dari contingentiam in entibus, ſiquidem admiſit rerũ corruptiones, & principia contingenter producentia: quod tamen pugnat cum neceſsitate, ergo nõ exiſtimauit ſic neceſſario producere. ſecundum eſt, quia 1. Perhierm. docuit, *in futuris contingentibus non eſſe determinatam veritatem*, & rationem reddit, *quia alias non oportet conſiliari*: qui locus magis explicat ſuam mentem, dum determinationem negando in cauſis ſuperiorib., negat neceſſario agere, ſed contingenter iuxta conſultationes hominum. tertium, ſi neceſſario admiſit agere, cur etiam nõ docuit omnia immediatè ab eo procedere, ratio eſt, quia agens naturale potens infinita producere, habens infinitam virtutem, ſi hoc,& hoc producit immediatè, producet etiam immediatè & ſingula, non enim in poteſtate naturæ vt naturæ, eſt ſic vel ſic pro libito producere, cùm agat neceſſario: vel namq; Deus ſic agens non potuit cætera ſic producere, vel noluit, vel implicabat à parte producti: non primum, quia iam conceſsit eſſe potentiæ infinitæ: non ſecundum, quoniam non agit liberè: neq; tertium, quia nulla ſtat implicantia vt omnes homines, omneſq; lapides, & plantæ ſic producantur immediatè, Deus nãque hoc facere poteſt, ſicut multa fecit, licet ad particulares quoſdam effectus cauſa proxima quandoq; requiratur: nihilominus verum eſt, potuiſſe plura quàm illa tria à Deo immediatè manare, ergo ſi ſolùm illa pauca immediatè prodiere, ſignum quod alia noluit ſic producere, & ſic erit agens liberum. & quartum eſt, cùm ſit agens vt natura, ergo effectus omnes producti ab eo immediatè erunt eiuſdem

Proponuntur argumenta in oppoſitum

rationis, eiusdemq; speciei, quod tamē constat falsum, siquidem Intelligentia, Cęlum, & materia sunt alterius rationis; sequela patet, quoniam naturale agens producit semper de se effectus eiusdem speciei, vt ignis ignem: ergo diuersitas ista indicat in eo voluntatem sic, sicq; producendi diuersimodè: non.n. recurri poterit ad causas secundas, vt dent his diuersitatem, cùm doceat ea esse immediatè à Deo. Vltimum est, cur non potius ea, quæ perfectiora erant, produxerit immediatè, produxit namq; materiam, cęlumq; at constat hominem, perfectiorem esse vtroq; multaq; alia perfectiora esse ipsa materia: igitur cum intelligentijs debuerat producere id, quod vicinius se habet ad perfectiones earum: hinc ergo signū est, voluntate id egisse, operando vt potius hæc tria, quàm cætera immediatè prodierint.

8 Circa primum quæsitum est aduertendum controuersum esse vtrum ex operatione Dei necessaria tollatur contingentia in entibus: qua in re iam plurimi sustinent non tolli, etenim ea procederet à voluntate creata, quę est essentialiter libera, ideoq; ex parte sui seruari cōtingentiam, sicut ex cæteris alijs: at quæro quid responderent ad quæsitum allatum, quomodo namque conciliabunt necessitatem, & contingentiam ex Arist. dicerent necessitatem referri ad Deum, & contingentiam creaturis, reddendo singula singulis.

Causa prima necessario agente, vtrum tollatur cōtingentia, & libertas in causis secundis.

9 At contra istos vrgeo, quo fieri potest vt contingens, & liber operandi modus reperiatur in creatura, cùm non reperiatur in Deo ex Aristotele? est namq; libertas perfectio simpliciter, at hæc Deo negatur, ergo creaturæ magis negabitur: tùm quia perfectio inferioris, dicens perfectionem in se simpliciter, non est deneganda superiori; tùm etiam quia à quonam creatura perfectionem hanc habebit? non à se, vt constat, non ab alio, quia non à Deo, non enim reperitur agens aliud, à quo possit recipere, nemo autem dat, quod non habet, vt discussimus: at libertas, & volūtas in Deo est principium operandi, & producendi contingentia, ergo negato tali principio in causa superiori, negabitur in causa creata, sicq; carentibus vtrisq; libertate haberemus assumptum, quod necessitas staret cum contingentia: sed de hoc quæstionem propriam texemus.

Aliorum responsio.

10 Ideo Alij huic fundamento innixi, respondent Aristotelem admittentem necessitatem, non posse simul saluare contingentiam, causa enim prima necessario mouente, & vsu libertatis in operando carēte, careret quoque causa secunda, ne foret perfectior, ideoq; mota à causa prima moueretur necessario ad instar naturæ, sicq; necessario cooperaretur, vtpote carens principio agendi contingenter: haberet se namq; instar lapidis moti: cùm hoc tamen admisit Arist. contingentes effectus, ergo dicendum admisisse contradictoria. Hoc dictum sit consequēter ad principium Aristot. etenim Alij aliter docent, quòd dato illo Aristotelis principio, Deum mouere necessario, non sequitur nostram voluntatem per modum naturæ necessario moueri, libertas enim est de essentia eius, & sic loquuntur Authores primæ sententię: at de hoc infra in propria quæst. quidquid tamen sit de eius mente, respondetur ad primum, quod admittendo Aristoteles causam primam necessario agere ad extra, & simul reperiri contingentiam, admiserit contradictoria, vt superius diximus.

Contradictoria ex Arist.

11 Circa secundum dicimus non negasse Aristotelem determinationem propositionis cōtingentis à causa superiori, seu quòd determinata sit in superiori causa per modum eius producēdi necessario, sed docuit duo, alterum est quod contingens propositio formaliter, & de se spectata non est necessaria, nec ab intrinseco determinata, alias non esset contingens; alterum est, quod loquebatur vna cum hominibus, penes quos de facto non apparet certitudo, ac determinatio contingentis, sed in re penes ipsos dubia versatur: vnde colligit, quod cùm contingens penes negotiantes adhuc definitum nō sit per latam in foro sententiam à Iudicibus; cumq; contingēs de se formaliter sit indifferēs ad vtrūlibet, inutiliter fortasse agerent si desi-

De futuris contingentibus non est determinata veritas, explicatur Arist.

ste-

ſterent à negatione, & peius errarent ſi exiſtimarent eſſe tale contingens dē de ſe intrinſecè determinatum, aliàs, inquit, *non oportet conſiliari, & negotiari*: igitur loquebatur de modo procedēdi circa expeditionem cauſarum, & litium contingentium, oſtendens eſſe ad vtrumlibet indifferentes, ideoq; negotiandum; nihilominus cum hoc admittit iam ipſe earum determinationem prouenientem à cauſa prima, non tamē determinationem liberam, ſed neceſſariam per modum naturæ: ergo reddendo ſingula ſingulis, determinationem refert ad primam causā, at ſolùm per modum naturæ, non voluntatis, & contingētiam refert intrinſecè ad propoſitionem in ſe formaliter, & extrinſecè ad homines, Iudiceſque, penes quos adhuc determinatio facta non eſt: ſicuti etiam Theologi id ipsū dicūt, mutato ſolo, quod determinatio à Deo proueniens eſt per modum libere voluntatis: qui magis contingentiam explicant, quoniam tum intrinſecè oſtendunt propoſitionem eſſe contingentem ex ſe, tùm ex parte hominum contingenter ſe habentium in operando, tùm denique extrinſecè ex parte Dei liberè determinantis: ſed de re hac ſuo loco, quęſt. ſequenti.

Cur Ariſt. poſuit ſolummodo Intelligētias, Cęlū, & materiam primam eſſe immediatè à Deo.

12 Circa tertium dicendum primo ideo ſolùm iſta tria immediatè poſuit emanare, quia exiſtimauit præter Deum ſola iſta tria eſſe entia æterna, cætera verò temporalia: ideoq; cætera admiſit in tempore producibilia: ſecundo, quia exiſtimauit ſolùm illa eſſe entia de ſe neceſſaria, cætera autem contingentia, ideoq; illa admiſit habuiſſe eſſe ſemper cum ipſo Deo, cętera verò ſucceſsiuè iuxta ordinem: tertio, quia ſolùm iſta tria docuit eſſe incauſata, vt ſupra declarauimus præced. artic. cætera autem verè cauſari, ideoq; illa veluti incauſata, non eſſe proximè à cauſis ſecūdis, ſic enim exiſtimaret fore eſſe mediatè ſolùm ab ipſo Deo, mediantibus cauſis ſecundis, at negando eſſe cauſata, tribuit illis habere eſſe ſolū immediatè à Deo, & ab illo ſolo immediatè per quādam ſimplicem emanationem produci, vt diximus ibi. quarto, quia docuit, iſta tria eſſe cauſas vniuerſales rerum, & cætera pendere ab iſtis, & ipſa non pendere, niſi immediatè à Deo: Cęli namq; producunt hæc inferiora, & influunt per motum, ergo admiſit primo loco cęlos, veluti cauſas ſuperiores, & vniuerſaliores: verùm quia eorum cauſatio, & influxus eſt per motum, ideo primo admiſit Intelligentias, quę darent cęlo motum, vt influeret, & deniq; quia omne, quod fit debet fieri ex præiacente materia, ideo admiſit primo materiam, qua fierent, & prodirent cuncta, ex *nihilo* .n. aiebat, *nihil fit*: ergo hæ ſunt rationes vt illa ſolùm immediatè effluxerint, & non alia: non quia non potuit, cùm ſit infinitus: non quia non voluerit, cùm agat neceſſario: nec quia implicabat vniuerſaliter, licet implicaret de aliquibus: verùm ipſe diceret de cunctis alijs implicare, ſolùm autem non implicare de illis tribus.

Si agit aliqua neceſſario, & immediatè Deus ex Ariſt. cur ea non ſit eiuſdem rationis.

13 Circa quartum poſſet dici, ab eodem agente habente diuerſas rationes, & principia operandi prouenire poſſe plura, & alterius rationis, huiuſmodi eſt Deus, operās per intellectū, & volūtatem: at licet reſponſio ſit vera theologicè, non tamen eſt ad mentem Ariſt. negantis agere liberè. dicerent Alij id prouenire quando in Agēte non præeſſent ideæ variorum effectuum producēdorum, in Deo autem ſunt ideę diuerſæ, quibus præ conceptis diuerſa agit: hoc etiam locum habet apud Theologos, at penes Ariſt. parum valet, etenim, ſequeretur potuiſſe vniuerſa, & ſingula immediatè producere, & ex nihilo, qui tamen de ſolis illis tribus conceſſit: negari tamē non poteſt eſſe recurrendum ad duo, vel ad potentiam eius infinitam, qua nedum vnum, ſed plura, & infinita, nedum vnius, immo alterius rationis, producere poſſit de theſauro ſuæ infinitatis, etiam ex Ariſt. vel ad varias recurrendum rationes formandi, vt vnūquoque ex Ariſt. formetur iuxta naturam ſuam, diſtinctæ rationis ab altero, & conſequenter ad propriam ideā: & ad illud de immediatione negatur, ratio autem eſt adducta quare id Ariſtot. negauerit: ſi igitur negat operari liberè per voluntatem, non tamen negat

gat operari per intellectum, & ita distribuet per intelligentiam suam vnicuiq; id quod sibi propriũ est, quodq; propria postulat idæa: nõ ergo diuersitas promanabit à voluntate, vel modo operandi liberè, sed aliunde.

Arist. docuit Intelligentias, Cęlum, & materiam primã esse immediatè à Deo.

14 Circa vltimum, aduertimus Aristotelem docuisse perfectiora debere dependere immediatè à causa suprema, & ita admisit intelligentias immediatè esse à Deo: eadem etiam ratione admisit cęlos esse immediatè ab ipso, quoniam in ratione causandi, & influendi sunt præstantiores, quia cæterorum sunt causæ, licet in alio cedãt in perfectione multis alijs; imperfectiora autem docuit pendere immediatè à causis imperfectis, quia ipsorũ imperfectioni, ac paruitati virtutis sufficit tantitas perfectionis, & causationis repertæ in causis secundis: & ideo quo ens est perfectius, eo, inquiebat, immediatius pendere à causa prima: quo autem imperfectius, eo immediatius procedere à causa imperfecta, quia talis causa sibi sufficiebat: Intelligentiæ autem, & cęli excellunt prę cũctis, illæ quidem in natura, vt constat, & hi in causalitate, & influxu, igitur hæc debuerant immediatè esse à causa prima, quod non est dicendum de inferiorib. longe his imperfectioribus, & licet cęlum in aliquo ab inferiorib. excedatur, vt etiam à Musca ratione vitæ ex eod. Aristot. tamen ipsum excellit aliunde, ob sui vniuersalitatem, & superioritatem in causando.

Ratio redditur de Intelligẽtijs, & Cęlo.

Ratio redditur de materia.

15 Sed solùm superest de materia prima, quàm constat esse cunctis imperfectiorẽ, & nihilominus ea immediatè posita est à Deo, vna cùm Intelligentijs, & cælo: igitur multò magis id tribuere debuerat cæteris perfectiorib. ea: sed sciendum, quòd licet in entitate talis sit, vt cedat cunctis in perfectione; nihilominus inspicienda est aliũdè, quatenus est vniuersale subiectum, & primarium principium rerũ omnium materia constantium, & hac ratione suam habet excellentiam, vnde sub ratione hac Arist. eam prętulit cũctis, quia ea indigent: tum etiam, quia existimabat de nihilo nihil fieri, ideo ab æterno apposuit vnum, quod veluti Chaos contineret omnia, de cuius potentia cuncta educerentur: & quia æternum statuit mundum, ideo eã statuit ab æteruo, vt ab æterno producẽs Deus, haberet sẽper, & habuisset principium subiectiuum, & materiale, de quo extraheret formas: igitur sub hac ratione materia præcessit cuncta, vt cuncta haberent præiacentem, & præparatam materiam, de cuius potentia educerẽtur in lucem: licet aliundè ratione suæ minimæ entitatis, & imperfectionis indigna sit vt admittatur æterna, atq; cunctis in emanatione præcellat: non est ergo sua imperfectio ratio, vt prior sit cæteris, atq; immediatè à Deo, & ab æterno, cùm in hoc sit minor cæteris, sed causa est, quoniam cùm de nihilo nihil faciat Deus ex Arist. præparauit sibi materiã, de qua cætera faceret, velut Artifex præparat sibi lignum, de quo educat formam statuæ: & quia ab æterno produxit ideo æternam sibi quoq; & ab æterno fecit, & præparauit materiam: & quia demum, materia non est ex præiacente materia, ne detur in infinitum processus, ideò immediatè posuit illã habere esse à causa prima. Et ex his omnib. concludebat singula hæc tria esse entia simpliciter necessaria.

17 Supersunt alia duo argumenta quibus demonstratur verisimilem esse sententiam Arist. adscribentis modum Deo necessariò agendi. primum sit, in omni differentia entis necessitas est perfectior contingentia, ergo modus causandi necessariò erit perfectior modo causandi contingenter; at perfectius debemus tribuere Deo: secundò; omnia diuidentia perfectiora comitantur, & copulantur inuicem, & simul in subiecto, cui insunt, at Deo competit infinitas, actualitas, simplicitas, & similia, ergo cùm istis, veluti dicentib. perfectionem comitari debet necessitas operandi. Addimus tertium, modus in Deo agendi liberè non impedit necessitatem effectus, ergò & si agat voluntariè, nihilominus non tollet effectui necessitatem essendi, quam haberet si causaretur naturaliter.

18 Respond. ad primum, veram esse vbicunq; talis necessitas est compossibilis, in creatura autem non est compossibilis modus essendi, seu habendi

ben-

bendi esse necessariò per essentiam, competit autem soli Deo, creaturæ verò conuenit per essentiam modus essendi contingenter, quia de se est defectibilis, & de nihilo, & tendens in nihilum. secundò distinguendum de differentijs entis, diuiditur namq; differentia, vel in essendo, vel in causando: si fiat diuisio primò modo, concedimus quòd differentia entis necessarij est perfectior differentia entis contingentis, & hoc in subiecto capaci: loquendo de secunda, nec est dicẽdum, quod causare liberè sit differẽtia perfectior absolutè, quia intellectui non competit liberè intelligere, nec memoriæ fæcundæ Patris liberè, veluti principio formali, conuenit gignere Verbum, ergo modus liberè agendi de se non est absolutè perfectior: nec est perfectior differentia altera, nempè agendi necessariò de se, quia sic non competit voluntati diuinæ ad extra, ergo cùm de se istæ differentiæ abstrahant, asserendum est differentiarum istarum perfectiones esse attendendas iuxta naturam subiecti in quo insunt, & iuxta ordinem termini, ad quem diriguntur: vt voluntati libertas, & intellectui competat naturalitas, sicque reddendo singula singulis, voluntati ad extra competat differentia causandi modo libero. Item diximus, quod differentia entis necessarij in essendo, dicat quidem perfectionem, sed in subiecto capaci, cuiusmodi non est creatura, sed Deus: sicut differentia contingentis non Deo competit, sed ipsi creaturæ.

Differẽtia necessarij an perfectior differẽtia liberi, & contingentis.

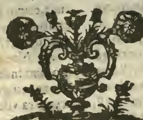
Necessitas dicit perfectionem in subiecto capaci.

19 Ad secundùm, verum est quando illa diuidentia dicũt perfectionem simpliciter, at modus necessariò causandi ad extra non dicit perfectionem in Deo, immo imperfectionem, quia necessitatur ex Aristotele: habere nãq; necessariò respectum ad extra non est in Deo perfectionis: alias vel mundus esset necessarius, vel relationes reales essent in Deo ad extra, quia necessariò à parte rei consurgerent ex natura extremorum, ac necessariò Deus diceret habitudinem ad extra: itaq; non dicit perfectionem: secundò, verum est quãdo diuidentia sunt ad se, vt infinitas, simplicitas, necessitas ad intra, qua ipse Deus est ens necessarium, at quando dicit ordinem nõ ad se, sed ad aliud, non est necessariò in Deo, huiusmodi est causalitas, quę connotat respectum ad extra, quæ tamen sicut absolutè necessaria non est, ita modus necessariò causandi perfectus non est, quia non liber, sed coactus est.

Modus necessarius causãdi ad extra perfectus non est, quia nõ liber, sed coactus est.

20 Ad tertium dicimus id quidẽ sequi si necessitas esset compossibilis effectui, at quia nõ est sic, ideo modus vt causetur liberè dat ei perfectionẽ, quæ sibi competit, inconuenit autem perfectio necesse essendi, ergo datur perfectio contingenter essendi, id nãq; perfectio contingenter essendi, id nãq; exquirit sua idæa, & sua formalis ratio, & natura essendi. Item absolutè negandum, quòd cum modo agendi liberè ad extra, ipsius Dei, stet necessitas effectus, dum namque liberè, & contingenter à Deo producitur, habet quoque esse non necessariò, sed contingenter, non necessarium, sed contingens.

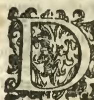
Necessitas in effectu non potest stare cum modo agẽdi liberè, & contingenter in causa.

QVAE-

QVÆSTIO III.

Vtrum ex Theologis concedenda sit loquutio Deum operari *contingenter*, an solùm *liberè* ad extra.

1 Eum per voluntatẽ operari ad extra tũ ex Aristotelicæ opinionis irrationabilitate, de qua supra, tum ex dicendis in quæst. de diuina voluntate patebit: modo verò sumpta occasione ex loquutione præcedenti Aristotelica, quod operetur naturaliter, discutiemus qualem ex modis oppositis necessariæ operationi sequi debeamus: operationi autem necessariæ, & naturali opponitur duplex operandi modus, liberè, & cõtingenter, vter autem istorum sit theologicus, an vterq; in bono sensu sit admittendus.

Liberè, & contingenter agere Deum affirmat Scotus.

2 Scotus quidem vtrumq; admittit, aitq; Deum ad extra operari *liberè*, & *contingenter*, sic sæpè sæpius, præsertim in 1. d. 38. & 39. quem Scotistæ antiqui omnes sequuntur, & ex Recentioribus eum modum loquendi defendit Rad. 1. p. q. 30. art. 3. & ex Antiquiorib. externis Gabr. Capreol. quos etiam nouissimè amplexantur quamplures, itaut absque hæsitatione asserant agere liberè, & contingenter. à contrario primus solummodo loquendi modus placet plerisq; vt dicatur solum agere liberè, non contingẽter, isti sunt Caetan. 1. p. q. 19. ar. 8. Ferrariens. 1. contra gen. c. 67. & ex Recẽtioribus plurimi ad 1. p. D. Tho. q. 18. art. 8. probant verò quoniam contingẽtia explicat defectibilitatem in causa operante, ita quòd idem sit dicere agere contingenter, ac esse causam de se defectibilem: hic autem defectus potest esse duplex, vel in essendo, vel in operando: primus est, quo ostenditur non esse ens necessarium, sed contingens id, quod agit, cuiusmodi est creatura agens: secundus, quod impediri possit à potentiori causa sua operatio: quæ duo cùm imperfectionem indicent, remouentur à Deo, ideoq; non dicendum putant agere contingenter: liberè verò agere indicat perfectionẽ in Agente, nec necessario immiscet imperfectionem defectibilitatis & impedibilitatis, quo fit vt concedant solùm agere liberè, non autem contingenter.

Liberè, nõ contingenter Alij, & probant.

Vtriq; tribuere intẽdunt Deo id, quod melius est.

3 Nos duo hic asserimus: primum est, controuersiam reperiri solùm in modo intelligendi, & explicandi terminos, vnusquisq; enim conatur Deo tribuere id, quod melius est, ac propterea vnusquisque eorum intendit in loqutionibus istis omnem à Deo remouere imperfectionem, & summam addere perfectionem. Qui namque liberum agendi modum tribuunt, optimè dicunt, vt remoueant Aristotelicũ agendi modum *necessario*: & qui tùm liberè, tùm contingenter operari asserunt, etiam benè dicunt, immo in hoc existimant explicari magis diuinam in agendo perfectionem, vt mox dicam.

Deus agit contingenter: explicatur.

4 Nec per contingenter operãdi modum indicant Deum vel in se esse ens contingens, vel impediri posse à creatura vlla, sed contingentiam referunt ad ipsum effectum productum, & libertatem referũt ad ipsum Deum, vt sit sensus, Deus agit contingenter: contingentia se tenente ex parte effectus; vt ostendatur eum non esse ens ne-

necessarium: contingentia etiam se habente ex parte creationis ad extra, quatenus Deus non necessario, sed liberè operatur ad extra. non quidem quòd vel in se Deus sit ens contingẽs, vel possit ab aliquo extra se impediri: & hic est sensus primorum Authorũ; qui vt sic intendentes non contradicunt secundis, nec secundi primis.

5 Secundùm est, quòd vterq; simul iunctus loquendi modus magis explicat diuinam omnipotentiam, libertatẽ diuinam, atq; creaturæ productæ defectibilitatem, & contingentiam, quàm si solus adhibeatur modus loquendi, *liberè*: Probatur: cum Deus voluntariè agit ad extra, duo indicare intedimus quoad præsens quæsitum per talem loquutionem: primum est, vt ostendamus contra Arist. Deum non agere necessariò, & naturaliter: secundùm, vt demonstremus creaturam nõ esse ens necessarium: Primum quidem ostenditur cùm dicimus eum agere *liberè*: & secundùm dicendo agere *contingenter*, at per loquutionem, & expressionem solius modi agendi *liberè* non demonstratur contingentia creaturæ, ergo vterq; modus simul iunctus apprimè id explicat, & non solus primus. Prob. min. non valet hæc consequentia, liberè hoc producitur à voluntate, ergo est contingens; siquidem Spiritus sanctus per voluntatem procedit, & liberè, (quamuis etiam necessariò) producitur, attamen non est effectus cõtingens; ergo de se solus modus iste non adæquatè explicat contingentiam. itẽ liberè semetipsum Deus amat, (licet etiam necessariò) quia est amor volũtatis, at non sequitur amorem suum esse contingentem: constat vero tum Spiritum sanctum, tum amorem diuinum de seipso esse quid necessarium, & indefectibile; si dixeris consequentiam valere ad extra, non ad intra, vt liberè producitur effectus ad extra, ergo est cõtingens, quod benè sequitur, & ita declarant positionem hanc Auctores secundi: Verum hi nõ contemplantur res ab intrinseco, & à priori, & ex propria natura, vt sapientem decet; etenim propositio ista de sui natura, & in se spectata non est vera, v.g. operatio ista, seu hoc est liberè productum, ergo est ens contingens, falsa est de se, vt constat de Spiritu sancto, & amore, insuper si disputaremus cùm puro philosopho, negante productiones ad intra, vel ignorante illas, vel nõ concedente, frustra laborares distinguendo de producto liberè ad intra, & ad extra: immo ipsemet concederet Deum amare semetipsum, taleq; amorem esse voluntarium, ac liberum, vtpotè à voluntate promanantem, & nihilominus etiam assereret amorem talem esse necessarium, quia naturaliter nouit Philosophus summum bonum essé amandum, & à summè bona voluntate esse summè amandum. igitur nõ adæquatè explicat modus istorum.

Per modũ agendi liberè, et cõtingenter ostenditur Dei libertas contra Aristot. & contingentia creaturæ.

6 Secundùm, quod est creaturæ entitas non necessaria, ostenditur per agere *contingenter*: probatur, non ostẽditur per agere liberè præcisè, vt ostẽdimus, quia libertas stat cùm necessitate Spiritus sancti, & amoris; ergo ostenditur completiuè per agere contingenter: item in productione Spiritus sancti non dicitur voluntas producere contingenter, cùm terminus sit necessariũ, ergo in productione creaturæ apponendus est terminus, & modus agendi *contingenter*, cùm creatura non sit necessaria: item contrariorum idem est iudicium, de tertia persona per voluntatem fæcundam productam non dicitur voluntatem esse principiũ producendi cõtingenter, ergo de creatura per voluntatem producta, debet dici oppositum, quod producatur cõtingenter. insuper modus producendi liberè nõ magis respicit de se Deum, seu diuinam aliquam personam, quam respiciat creaturam: sed de se non dicit modum producendi contingenter, ergo vt explicetur defectibilitas creaturæ, necesse est addi modũ producendi contingenter: anteced. patet: quia principium est ad intra Spiritus sancti, & ad extra creaturæ: prob. miñ. quia si de se modus liberè producendi indicaret modum essendi productum contingenter, ergo Spiritus sanctus liberè productus, esset ens contingẽs: igitur de se abstrahit ab imperfectione, & remanet in sola ratione liberè producendi; igitur vt explicetur contingentia, & defectibilitas producti opor-

Differẽtia modi producendi liberè, & producẽdi contingenter.

oportet addere *contingenter*, & dicere Deus agit liberè, & contingenter, & sic puto adæquatè, & completiuè explicari tum libertatem ad extra, tum contingentiam rei productæ in ipso extra.

Spiritus S. productio necessaria, & libera, non tamen contingens

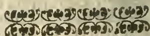
7. Scio effugium præparari circa inconueniens adductum de Spiritu sãcto, & de amore Dei erga semetipsum: circa primum siquidem aiunt nõ produci liberè, licet procedat à voluntate, à qua non procedit vt potentia libera, sed vt natura est, ideoq; naturaliter, & necessario: quod eliciunt ex D. Tho. 1. p. q. 41. art. 2. & circa secũdum aiunt neque liberè, siue quoad exercitium, siue quoad specificationem amare se, sed necessario quoad vtrumq, ex quo eliditur id, quod adduximus de libera productione, & emanatione absq; contingentia. Verum hæc non obstant, & quoad primum suo loco probabimus vna cum necessitate Spiritus sancti producti, stare libertatem voluntatis essentialem, quæ non potest auferri à voluntate vt voluntas est: quod modo suppono: id quod etiam idem D. Tho. expressit in q. 10. de potentia art. 2. ad quintum, dum dixit, Spiritus sancti productionem esse liberam, idest, voluntariam: linquo Scotum in 1. d. 2. q. 7. & d. 10. q. 1. & quol. 16. expresse ita docentem, vna cum *D.* Bonau. Richar. O*K*am, Gabriel: cæterisq; de quib. suo loco.

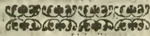
1. p. q. 19. ar. 3.

Deus amat seipsum liberè, & necessario, nõ tamen cõtingenter.

8. Quoad secundum, licet alij nullam libertatem ibi relinquant, nihilominus Caetanus ibi ait remanere libertatem quoad exercitium, ita vt liberè se amet quoad exercitium, & necessario quoad specificationem: quod prius docuit Scotus in quol. 16. & locis sup. cit. immo idem *D.* Tho. clarissimè insinuauit citata quæst. de potẽtia, dicens Deũ liberè sua voluntate amare seipsum, licet amet etiam de necessitate: Et pro vtroq; tum de Spiritu sancto, tum de amore Dei referã formalia verba Doctoris angelici, vt amplius pateat veritas argutionis iam factæ: ipse quidem vtrumq; breuib. dissoluit citato loco de potent. dicens, *voluntas liberè appetit fælicitatem, licet necessariò appetat illam, sic autem Deus sua voluntate liberè amat seipsum, licet de necessitate amet seipsum*. hæc D. Th. Itaq; remanet libertas, & libera actio, seu productio, attamen non necessariò inde infertur terminum esse contingẽtem, cum terminus, & voluntatis productiuæ, & voluntatis amantis sit Spiritus sanctus, sitq; ipse Deus. Hinc Caetanus, qui 1. p. q. 19. art. 3. explicat qualis sit necessitas, quam D. Tho. tribuit voluntati diuinæ, cum dicit Doctor sanctus, diuina voluntas necessario amat Deum, quia necessariam habet habitudinem ad bonitatem suam, tanquam ad obiectum, ait Caetan. non esse necessitatem quoad exercitium, sed solum quoad specificationem: igitur dum ipse libertatem admittit erga ens absolutè necessarium, non sequitur vt vbi interuenit ratio libertatis, inde elicere debeamus contingentiam effectus, nisi eam per aliquid aliud explicemus: quapropter ex eo quod *D*eus agit liberè ad extra, non sequitur vt effectus ex modo liberè agendi sit cõtingens; quoniam (vt diximus, & ipse fatetur) stat amor liberè promanans à voluntate erga bonitatem *D*ei, qui tamen *D*eus est ens necessarium, oportet igitur aliquid vltra addere, per quod demonstretur effectum non esse necessarium, id verò completè mõstratur addendo agere etiam contingẽter. Completus igitur modus explicandi est dicere, *D*eum agere liberè, & contingenter, vt libertas *D*eo, & contingẽtia tribuatur creaturæ: libertas quidem *D*eo formaliter, contingentia vero creaturæ terminatiuè.

Libertas Dei in agẽdo ad extra, & cõtingentia creaturæ explicatur adæquatè per agere liberè, & contingenter.

QVAE-

QVÆSTIO IV.

In quo consistat formalis ratio diuinæ omnipotentiæ, an in essentia, an intellectu, an voluntate.

Alij aiunt essentiã esse totalem rationem omnipotẽtiæ.

1
Xplicemus oportet in quo formaliter ratio omnipotentiæ ad extra sita sit: de hoc verò est multiplex modus dicendi. Quidam dicunt diuinam essentiam, quatenus infinita, esse rationem formalem, qua omnia possit Deus, nullo alio addito, nec sub ratione scientis, nec volentis: ad posse namque operari requiritur virtus quæ sufficiat, & infinitas diuina sufficientissima est: tum etiam quoniam cùm infinita sit, nihil ei deerit, quo minus vniuersa exequi poterit, aliàs non esset infinita: si namque quid vltra expeteret, iam non esset infinita: quod verò creaturis opus sit aliquo alio vltra virtutem, mirum non est, cùm virtus finita sit: hinc substantia non agit sine accidente, materia non fit sub forma sine dispositione, & potentia non operatur absq; subiecti præparatione: quorum tamen nullum exquireretur, si substantiæ, materię, atque potentiæ virtus esset infinita: talis est diuina substantia, seu essentia, ergo de se, vt infinita, constituitur in ratione completa omnipotentiæ.

Alij tribuit imperio diuini intellectus practici, quatenus infinito.

2 Dicunt Alij, imperium intellectus diuini esse rationem talem: docet namq; intellectui tribui imperium rerum formandarum ad extra: cùm verò ipse intellectus efficacissimus sit, nullo vlteriori indiget, sed in ipso erit ratio omnipotentiæ: quòd si efficacia desit, iam non erit ipse omnipotens: explicant ab opposito in nobis: voluntas siquidem eligit ex duobus ab intellectu propositis, vt currere, & non currere, facta autem electione, imperium accedit intellectus ad faciendum cursum: verùm quia de se solo intellectus præstare hoc nequit, cùm sit finitus, merito vlteriori auxilio indiget alterius potentiæ; exequentis imperium: diuinus autem infinitus est, ideoq; nullo alio addito, de se imperando efficit, vt res prodeant ad esse. ex quo tamen intellectus creatus indiget executricibus potentijs, seu cæteris exteriorib. sensibus, vt exequatur imperium, veluti visiua potentia ad exequendum imperium videndi, operatrice manu ad formandum opus, & statuam, quam imperat; tamen diuinus his non eget, nec namq; potentijs imperat vt exequantur, aut res producant in lucẽ, sed imperat immediatè rebus ipsis, vt in lucẽ exeant, & sic egisse videtur, ex sacro psal. *dixit, & facta sunt, mandauit, & creata sunt* 148. nec mirũ si id agat; etenim tunc non consistit in puro, simpliciq; actu speculandi, sed practicandi, talis autem practicus actus potens est hæc agere, quod speculatiuo negatur, atque loquens reb. quæ non sunt, imperat illis, vt sint.

Alij recurrunt ad ideas.

3 Alijs nõ placet præcitatus modus, eo quod intellectus purus de se solo impotens sit ad agenda hæc omnia, ideoq; existimant fore aliquid addendum: quod verò illud sit, inquiunt, esse exemplaria rerum, siuè idæas: quibus mediantib. intellectus potens est ad idæata formanda: intellectus siquibem absq; idæis nil prorsus agere sciret, cùm rationes agendi non haberet, ergo formatis iam idæis, aptus redditur

tur ad agendum: nec etiam hoc potius, quàm illud ageret, si vtriusq; idæã non haberet, immo nullum istorum: quin potius modum omnem agendi ignoraret, & falli posset, si namq; idæã non haberet, iuxta quam deberet formare hominem, formando ipsum vel erraret, vel non secundùm essentiale exemplar produceret: taliter namque se habet creatus Artifex in operando, vt ad exemplar aspiciat: est verò inter vtrumq; differentia, quod intellectus Artificis licet exemplari imbutus sit, quo habeat operari, tamen de se ad operandum non sufficit, indigetq; auxilio potentiarum externarum, præparatione etiam ipsius materiæ, circa quam operetur, quod tamen necesse non est intellectui Dei, vtpotè infinito, proptereaq; efficacissimo, atq; omnipotentissimo ad operamdum.

Sententia D. Dhomę

4 Sunt & alij, qui vltro gradientes collocant eam in actu intellectus quidem diuini, sed non absolutè, quia addunt actum quoq; voluntatis diuinæ: sed neque hic sistuntur, sed addunt aliquid ab his distinctum, saltem ratione, & hoc vltimum, inquiunt, habere rationem formalem omnipotentiæ: ergo, aiunt, omnipotentia non est scientia, non voluntas, sed quid ratione ab his distinctum. hæc est D. Tho. 1. p. q. 25. art. 1. ad argum. inquiens, potentia non ponitur in Deo vt aliquid differens à scientia, & à voluntate secundũ rem, sed solùm secundùm rationem, inquantum s. potentia importat rationem principij exequentis id, quod voluntas imperat, & ad quod scientia dirigit. & paulò post, ait, consideratio scientiæ, & volũtatis præcedit in Deo considerationem potentiæ, sicut causa præcedit operationem, & effectũ. hæc D. Tho. nititur verò sententia hæc, eò quod alterum istorum non est sufficiẽs ad omnipotentiam, sed ex seipsis vnitis oportet vt resultet aliquod tertiũ. probatur assumptum, scientia siquidẽ de se impotẽs est ad res producẽdas, nil namque intellectus per eam agit, præterquam, inquit, D. Tho. dirigere diuinam voluntatem, & ex seipsa sola cõcipit solum siuè antecedat, siuè subsequatur volũtatem, & proprium munus eius est ostendere, atque materiam potius præbere voluntati, vt circa eam agat, & denique vt in nobis intellectus sola notitia non producit, ergo nec in Deo ratione solius scientiæ poterit collocari ratio omnipotẽtiæ. nec etiam voluntas sufficit de se sola, quia de se cæca est, & indiget lumine intellectus, eiusq; directione: indiget ostensione materiæ, circa quam eligat, & disponat: nec infinitas eiusdẽ Dei erit sic de se potens, eget namque scientia, & intellectu, vt sit ordinatum, agens, ac ritè, & scienter agat: eget quoq; voluntate exequente, qua deficiente nil fieret; insuper hæc omnia singulariter tenta, insufficientia sunt, oportet autem vt vniantur, ex quib. inde vnitis, resultet quid saltem ratione distinctum, quod vocatur potentia: quod etiã quatenus procedẽs ab illis, vocatur à D. Th. operatio, & effectus. hi sunt modi dicendi, & assignandi rationem formalem omnipotentiæ.

Infinitas de se sola nõ est principiũ adæquatè productiuum, sine potentijs, &c.

5 Verum nonnulli ex his minimè placent, quoniam non explicare vidẽtur adæquatè omnipotẽtiam. Et quoad primum; infinitas non potest constituere adæquatè Deum omnipotentem; prob. ad operationem habendam non sufficit virtus, quasi in actu primo, & inadæquato, requiritur autem principium proximum, & potentia suam virtutem expendens ad operandum, vt patet in omnib. infinitas autem connotat virtutem diuinam, qua omnia possit hæc in actu primo, ergo hinc exquiritur proxima facultas qua talis virtus prodeat de potentia in actum. Item nec infinitas absolutè importat principium agendi de formali; etenim ad plurimum importabit principium radicale sic operandi perfectè. Rursus nec etiam vera est loquutio in sensu formali, & reduplicatiuo, Deus operatur, quia infinitus: tum quia etiam ens finitum, & virtutis finitæ operatur ergo ratio operandi non est infinitas præcisè. tum etiam, quoniam creatura propter virtutẽ, quam habet, non constituitur adæquatè potens operari, nisi aliud adiungatur virtuti: tum quoque, quia non operatur quatenus infinitus, etenim ablata, v.g. omni facultate operatrice à Deo, vt voluntate, & intellectu, esset quoq; infinitè conceptibilis,

seu sub ratione infiniti; attamen nequiret operari: insuper infinitas suæ virtutis expedit vt communicetur, cõmunicari autem nequit ex se ipsa sola: probatur, quoniam iam Dei Verbum ibi adesset ex sola diuinæ memoriæ, seu diuinæ essentiæ infinitate, absq; eo, quod Patris intellectus actum productiuum experiretur: ita quoq; infinita bonitas, & amor sic Spiritui sancto effunderetur, absq; tamen voluntate spirante, & communicante esse Spiritui sancto: sic deniq; contingeret ad extra, vt Deus seipsum elargiretur creaturis absq; intellectu, & voluntate: constat vero operari ad extra intelligendo, & volendo, & ad mensuram, ac libitum voluntatis suę, dona sua elargiri creaturis: quod fieri nequit per solam infinitatem. Confirmatur, quia iam cessaret tum ad intra, tum ad extra, tum distinctio personarum, tum varietas effectuum producibilium; probatur, si namq; diuina infinitas absq; intellectu producente Verbum, & voluntate spirante Spiritum, operaretur, iam Verbum principiatiuè, & originatiuè non haberet, quo distingueretur à Spiritu sancto; siquidem idem esset vtriusq; productiuum principium, atq; sub ratione eadem, quia præcisè produceretur per infinitatem: constat verò nedũ suis formalib. rationibus distingui, sed etiam originatiuè, quia illud ab vno, & hic procedit à duob. nec etiam adesset in creaturis, vel tanta diuersitas, vel multiplicitas; etenim idem semper idẽ, eodemq; modo se habens, semper natum est facere idem, infinitas autem in se vna est, eodẽq; modo se habet quantum est de se, ergo ab ipsa, veluti ab adæquato principio vel omnes creaturæ promanantes, omnes essent eiusdem rationis, vel non adesset tanta rerum multiplicitas, & diuersitas: ignis namq; semper idẽ producit, semperq; ignem; & planta plantam iuxta naturã suæ speciei, absq; diuersitate specifica: quod vero homo, & Angelus multa producere queat, inde est, quia agentia sunt per intellectum, & iuxta varias rerũ species intelligibiles, ac iuxta multiplicia exemplaria, varios, diuersosq; specie, numero, & genere producunt effectus, quod non agerent si intellectu carerent: & ratione voluntatis, pro libito ipsi operantur, nunc intensè, nunc remissè, potius hodie, quam crastina, sic, & sic, vt libet; quod non contingeret si intellectu, & voluntate carerent, *natura* namq; *est determinata ad vnum*, idest, *ad vnum modum agendi*: sic esset Deus, videmus autem tam multipliciter esse distinctam istã molem, vt innumeris propemodũ varietur rerum speciebus, ac plurimis, vltra productas, possit ornari, ac decorari: igitur ex diuersitate exemplarium, in diuino intellectu relucentium, & ex diuina voluntate, pro libito ea omnia distinguente, & variante id prouenit, non à sola infinitate: infinitas namq; verè quidem cõtinet virtutem ad hęc, & infinita agenda, at non sufficit.

6 Deniq; mundus iste ab æterno fuisset necessariò fuissetq; necessarium ens cũ Arist. quoniam infinitas prout à voluntate præscindit, se habet instar agentis, & principij naturalis, ex impetu naturæ necessario agentis, sicq; prout à voluntate præscindens, necessario orbem produxisset, necessario nunc ageret ad extra, & cum ab æterno fuisset talis infinitas, ab æterno etiã principiasset necessariò mundum, quia agens naturale quando est, & non est impeditum, statim agit, & necessariò agit, nullum vero impedimentum obesse potest infinitati: itaq; modus iste inadæquatus est, & insufficiens. *Cõprobatur idem ex inconuenientibus.*

7 Et quod dicitur de substantia, & materia, quod si infinitæ essent, non exquirerẽt dispositionem, & ordinem alterius comprincipij. Resp. si omne aliud cooperans principium velit excludere ratione infinitatis, id falsum est, quia talis est in agendo ordo: quod si excludat hoc, aut illud dispositionis genus, immo omne, potest etiam fieri per potentiam Dei: si autem excludere intendat omnem aliam formalem rationem agendi, id est falsum: potest namq; Deus infinitate potentiæ suæ introducere ignem absq; præuia dispositione, immo potest ipsum conseruare in aqua cum opposita dispositionè, at non potest suspendi concursus causarum formalium intrinsecarum, quia causa prima potest quidem supplere concursum causarum extrinse- *Quidquid potest causa prima cum secũda, potest de se sola, declaratur*

carum, nō autem intrinsecearum, & ita intelligitur axioma, quidquid potest, causa prima cum secunda, potest seipsa sola, verum quidem de causis extrinsecis, non intrinsecis, ad formandum vero compositum requiritur essentialiter copulatio duorum, materiæ & formæ: dato autem materiam esse infinitæ virtutis, non poterit ex se sola formare compositum, sed semper faciet vnum simplex, sicut ipsa est simplex; alterum namq; comprincipium essentialiter requiritur, & vt det esse, & operari: immo ablata forma, materia non posset producere effectus formæ, quorū forma erat principium, etiam si materia foret infinita; requiritur namq; principium proximum formale. Nec obstat quod esset infinita, quoniam infinitas eius haberet solummodo virtutem radicalem, & fundamētalem, & quasi remotam producendi, nō autem formalem, & proximam, illa autem virtus nō potest in hunc actum exire sine ista: ita infinitas Dei esset quidem principiū, atq; virtus producendi omnia, sed tantummodo radicaliter, non proximè, quoniam ad operādum exigitur principium formale.

Intellectui non competit imperare, sed dirigere, & illuminare

8 Secundus modus est etiam improbabilis: maximè in eo, quòd intellectui tribuit munus imperandi, hoc autem ei nō competit; imperare nāq; conuenit voluntati, quæ est sola Regina in toto regno animæ: intellectui vero competit ostendere, illuminare, atq; dirigere: seu materiam proponere, ex qua, & circa quam operetur voluntas: estq; suum munus disquirere an hoc decens sit, vt fiat, an implicet contradictionē an repugnet à parte rei, quo acto voluntati porrigit, illuminat, ostēdit, docetq; hoc fieri posse, & illud non posse: cui voluntati postmodum imperare incumbit, ac ordinare vt fiat: & hoc verum est in omnibus, tum creaturis, tum Deo, reddendo singula singulis. quod etiam addunt, id pertinere ad intellectum practicum: nec est verum, practicus namq; quidem sit per extensionem ad praxim, dirigendo, illuminando, attamen fines proprios nō egreditur, cum imperare non sit sui muneris.

9 Nec in nobis, ideo ad intellectū exquiruntur exequutiuæ potētiæ aliorum sensuum, quia intellectus est finitus, non.n.est ista præcisa causa & assignatur causa inadæquata, tamquam adæquata, sed quoniā cæterorum sensuum opera non possunt præstari ab intellectu, cùm non contineat ea, nisi saltem eminenter, nequit.n. intellectus de sui natura exercere visionem sensualem, quæ à sensu producitur corporei oculi, licet in seipso eminenter cōtineat talem visionē, vt in Angelo patet, & Deo, quib. ea, quæ nobis nota sunt mediantib. oculis, nota fiunt mediante oculo intellectuali, qui est intellectus, vnde consimiles loquutiones de ipsis haberi solent in scripturis, vt Gen. 1. *vidit Deus, quod esset bonum.* Ierem. 15. *vide Domine, & cōsidera*: idem quoq; de cæterorum sensuum operationibus, vt de auditu, gen. 18. *clamor sodomorum venit ad me*: & similia: quæ tamen, vt sensibiles operationes sunt determinatorum sensuum, non possunt à Deo haberi; est enim spiritus, nec habens corpus, oculos, organa &c. licet aliunde perfectiori modo ea habeat, quia eas cōtinet eminenter, & virtualiter: in nobis igitur consimili modo intellectus noster finitus consimiles habet operationes, audiendi, & videndi, vnde separata anima taliter scit, & percipit intelligendo, vt sine sensibili oculo, & absq; corporeis auribus dicatur eminenter videre, atq; audire, immo pœnas luere &c. sic etiam non qua ratione est infinitus, vel finitus, sed aliunde postulatur proximū principium: vltra quod inconuenietissimū est id exequi absq; saltem voluntate in ipso Deo: quod namq; voluntatem admittunt solummodo in eligendo, id est omnino insufficiens, nisi etiam tribuatur ei facultas agendi: nec.n. possē ego scribere per solum intellectus imperium, nisi quoq, voluntas imperet manui, vt calamum admoueat ad scribendum: & facta quoque electione, quod eligam scribere, nec etiam scribā per solum nutū intellectus, nisi ad electionem scribendi addatur scribendi quoque voluntatis imperium: quæ duo hic confunduntur, & apparent esse vnum, idemq; attamen sunt formaliter duo; electio, & imperium; etenim separantur

Intellectus de se solo insufficiens, nisi cętera adiungantur potentia.

tur inuicem, & vnum consistit absque altero, primum absq; secundo: vt eligo nunc scribere potius, quàm non scribere, attamen non impero manui vt scribat: & de duob. circa quæ stet libertas, eligendo vnum, non necessario statim exequimur, vel quia voluntas pro tempore alio præstabit imperium exequendi, & imperabit exequutionē pro alio tempore; vel quia aderit impedimentum, vt modo eligere liberum sit, exequi autem non sit liberum, propter impedimentum: coniungitur verò quandoq; vtrumque simul; ex quo videntur esse idem, & vnum, vt cum impedimento amoto, voluntas efficax, & domina sui, quæue volens fit, & ad opus accincta, eligat, simulq; operetur, qua subitanea exequutione succedente videbitur imperium non distingui ab electione, sed hic error, quoniam formaliter vnum non est aliud: vnde electio si efficax sit, iam habendo efficaciam, habet imperium; si inefficax, vel aderit impedimentum aliunde, vel non aderit imperium: vtcumq; autem sit, iam constat volūtatis esse imperiū, non intellectus.

Verbū dicere quid importet scripturis.

10 Quod de imperio additur, quo mediante intellectiua loquutione exprimitur operatiua potentia intellectus, vt fine iuxta illud, *dixit, & facta sunt*, minus cæteris est probabile: tum primo, quoniam *dicere*, importat voluntatis imperium; tùm etiam, quia loquutio hæc intellectiua necessario supponere deberet rē, cui fiat loquutio, sic namq; colloquimur cum persona existente, aliàs loqui diceremur cum mortuis: at res hucusq; non existit, quæ futura est, ergo non potest ad illam terminari sermo vt audiat: quomodo namq; audiret quis carens auribus, & quonam modo aures habebit, nisi habeat esse, cùm ergo futurus homo nec adhuc sit in rerum natura, nec etiam aures habebit, quibus diuini intellectus percipiat loquutionem: multo magis id dicendum de insensatis, vt quæ & auribus, & ratione, atque verò esse carentes, minime percipere quibunt diuina colloquia, minusq; aurib. & ore carentib. respondere poterunt vocati.

11 Dices, contrarium constare, siquidem de Deo dicitur Roman. 4. *vocat ea, quæ non sunt, sicut ea, quæ sunt.* & Ioan. 11. de Lazaro mortuo dicitur eum vocasse Christum Dominum, *Lazare veni foras, & venit*: de mortuis etiam iudicij tempore Matt. 12. *audiēt vocem Filij hominis*, & deniq; prouerb. 8. *legem ponebat aquis ne transirent fines suos*, similiter de singulis quoque insensatis dicitur, *audire vocem Domini.* igitur fieri poterit loquutio, & si non extent. Verum dicendum, loquutionem talem esse prorsus metaphoricam, non realem, cùm nec esse habeāt, quæ adhuc non sunt; nec insensata aures habeant, quibus voces percipiant: per audire autem, quod talibus tribuitur, intelligenda est exequutio diuinæ omnipotentiæ, & quatenus cūcta exequuntur imperium Dei, eatenus dicūtur audire, videre, sentire, cognoscere, & intelligere ipsum Deum: quod pulchrè, & eruditè explicat D. Greg. homil. 10. in Euang. dicens, *omnia quippè elementa Authorem suum venisse testata sunt: vt. n. de eis vsu humano loquar, Deum hunc cœli esse cognouerunt, quia stellam protinus miserunt: mare cognouit, quia sub plantis eius calcabile se præbuit: terra cognouit, quia eo moriente contremuit: Sol cognouit, quia lucis suæ radios abscondit: saxa, & parietes agnouerunt, quia tempore mortis eius scissa sunt: infernus agnouit, quia hos, quos tenebat mortuos reddidit.* hæc ille. qui etiam D. Gregorius prætactæ respondens difficultati, quam præsentiebat, initio inquijt, *vt de eius vsu humano loquar*, quo ostendit metaphoricam esse talem auditionem, talemq; notionem: quæ tamen sicut vero sensu percipere nequeunt vocem clamantis, ita vera, ac physica auditione, & sensatione nequeunt respondere.

Insēsibilia & mortua an dicātur videre, audire, et quo modo.

Tertius dicendi modus de exēplarib. improbatur.

12 Tertius quoq; modus improbabilitate non caret: licet enim quoad exemplaria, verum dicat, attamen in præcedentem sententiam incidit circa intellectum: ideoq; discrimen, quod inter creatum intellectum, & diuinum circa hoc admittit, insufficiens est, nec infinitas diuini intellectus ad id sufficit, sine vlteriori principio, incidit. n. in primum modum improbatū: quod exemplaria apponat, & ideas, verum

est

est ita esse apponenda, at quòd nulla vlterior sit addenda facultas, id non concludit, cùm radicalis infinitas absque vlteriori principio proximo sit insufficiens; vt demonstrauimus. De vltimo autem modo quid dicendum, ostendam ordinatè.

Intellectus diuinus nō præcedit diuinā voluntatem in ratione directiui.

13 Duo præcipuè in vltimo modo includuntur: alterum est, scientiam spectare essentialiter ad omnipotentiam; & alterum, quod intellectus diuinus mediante sua scientia dirigit voluntatem diuinam in operando: & ex his vna cum voluntate constituant integraliter omnipotentiam perfectam. Nobis nullum istorū probatur, ideoq; primo asserimus intellectum diuinum nullatenus regulare voluntatem diuinam: secundo rationem formalem omnipotentiæ non esse constituendam in scientia.

Primum probatur: illud indiget directione, quod potest errare, diuina voluntas errare nequit, ergo ab intellectu diuino non expectat directionē: maior de se patet, ad errores namque vitandos vtimur regula, & directione. prob. min. quoniam diuina voluntas est summè recta, immo de se est intrincè summè, & infinitè bona, ergo de se nequit errare, frustraneā igitur erit intellectiua directio. Item quod est regula tùm sui, tùm cæterorum, nō indiget regulante, & dirigente, diuina autē voluntas est prima regula tum sui, tum etiam creaturarum, ergo non indiget directione. Insuper, quod est necessario bonum, & bonum per essentiam non potest obliquari, nec deficere à rectitudine, talis est diuina voluntas, per essentiam bona, & necessario, atq; infinitè perfecta. Præterea arguitur ad hominem contra Recentiores aliquos & præcipuè Vasq. ad 1. p. d. 78. art. 3. & Suar. lib. 1. de Trinit. l. 3. c. 6. quibus annuit Bān. & plures Alij, præter Caetan. existimantes diuinam voluntatem omni necessitate ferri in diuinæ essentiæ amorem, tùm quoad specificationem, tùm quoq; quoad exercitium: quibus fauere videtur D. Tho. 1. p. q. 19. art. 3. qui ex sententia horum vtrāque admittit necessitatem in voluntate, licet Caetanus ex mente eius relinquat illi libertatem quoad exercitiū; vt diximus: quòd si hi omni necessitate, aiunt, diuina volūtas tendit in amorem Dei, nullatenus fieri potest, vt ab amore declinet, nec poterit euenire vt erret, magis creatum obiectum amando, quàm diuinum; quòd si errare circa hoc nequit de se, cùm sit essentialiter bona, & necessitate naturæ, inquiunt, in amorem feratur, necesse non erit, vt ei tribuatur directio, & regula ab intellectu. ex opposito de creata voluntate magis probatur, ideo. n. singulis indigemus, ideoq; nitimur dictamini, & directioni, quia sumus obliquabiles, & deficimus: & exinde pueris Pedagogū subministramus, & Ducem, tum vt quæ recta sunt doceat, tum etiam, vt quæ amplexu sunt digna exequantur, & ament, ad quæ etiam verberibus, nedum verbis, vt opus fuerit, compelluntur. hæc verò indigna sunt, vt dicantur de voluntate Dei. accedit, quia infinita est, & infinitè perfecta, immo necessario perfecta, & impossibile vt possit non amare toto conatu Deum, ergo frustra admittunt hi cum sequacibus directionem, sufficit verò admittere ostensionem. hanc defendit Scot. 4. d. prol. de qua agemus infra in q. de iustit. & iterum de scientia Dei.

Diuina voluntas est necessario, & essentialiter recta.

Intellectus diuinus præcedit voluntatē diuinā sub ratione ostensiui, nō directiui.

14 Dico igitur intellectum præcedere ad voluntatem, non quidem sub ratione directiui, vel regulatiui; sed sub ratione ostensiui: etenim cùm voluntas nostra sit cęca, indiget ostensione, & lumine: & cùm voluntas de se, in communi sumpta, non videat, oportet vt intellectus sibi porrigat obiectum, circa quod debeat operari: quapropter si voluntas de se sit essentialiter recta, non opus habet directione, & regula, sed solùm habet opus ostensione obiecti: talis est Dei voluntas, quæ à suo intellectu nil vltra exquirit, quàm vt sibi præsentetur obiectum, circa quod versetur: quo acto, ipsa de se operabitur rectè, & benè, quoniam de se est infinitè bona, nec ad infinitè benè operandum eget directiuitate, nullum namq; adest periculum, vt ab amore Dei deficiat, vel minus intensè amet, quoniam à rectitudine sua non potest deficere. Confirmatur, aut voluntas liberè tendit in Dei amorem, aut naturaliter; si naturaliter, ergo nō in-

indiget directione, quia ex impulsu naturæ suæ eo deducitur, veluti lapis descendendo non eget directione Agentis extrinseci, qui dirigat illum ad cẽtrum per suum intellectum, sufficit nãque amouere obstacula, & aperire viã ad centrum: si liberè, non quidem libertate contradictionis, & indifferentiæ, quoniam apud omnes, non est de se indifferens ad amandum, & non amandum Deum, cum sit necessario, & per essentiam recta, proptereaq; determinata ad amandum: ergo quocũq; modo, superuacanea est directio: aiunt verò naturaliter in illum tendere, igitur non eget directiuo. sufficit igitur præcedat intellectus sub ratione ostẽsiui, atque præparatiui obiecti. hanc quoq; amplectitur Scot. in prol. q. 4.

Omnipotẽtia non sistit in sciẽtia.

15 Secundum, quod citata sententia asserit, omnipotentiam sistere etiã in scientia, improbatur propter duo: primo, quia in contradictionem incidunt: vnde cùm dixerit Scot. de quo inf. quòd intellectus diuinus est qui dat esse rebus, quod ipse appellat esse cognitum, quod est primum esse obiectiuale secundùm Scot. quod res accipiant in diuina mente: vnde è Scoto intellectus diuinus tribuit aliquod esse creaturis, vt habet in 1. d. 35. 36. & in 2. d. 1. q. 1. & quol. 14. & in 4. d. 1. q. 1. & alibi sæpè: hoc quidem impugnatur ab his, quod nequeat tale esse haberi ab intellectu. Hi tamen in eundẽ scopulum impingunt, dum intellectui, & scientiæ tribuũt rationem omnipotentiæ: quid namq; facturus est sic intellectus diuinus, & quomodo operabitur, equidem mediãte notitiã, ac sua scientia operabitur, eiusq; operatio ex ipsis erit verè productiua, aliàs nõ haberet rationẽ omnipotentiæ, ergo vel consimiliter cum Scoto sentiunt intellectum dare aliquod esse rebus, & sibi contradicunt, vel negare deberent intellectui omnipotẽtiam. secundò improbo, intellectui competit omniscientia, non omnipotentia, ergo perperàm illi ascribitur: antecedens est verum, intellectus namq; est sedes sapientiæ, & intelligentiæ, est subiectum cognitionis, atq; notitiæ, quo fit, vt munus eius sit intelligere, & noscere, nam operationes cæteræ extra hoc genus sunt ei

Cõtra Aduersarios arguitur ad hominẽ

extraneæ: ad omnipotentiam spectat producere, & dare esse, nedum intelligere, & noscere.

Idem probatur.

16 Item Verbo non appropriatur omnipotentia, appropriatur autem omniscientia cùm procedat per modum intellectus: si autem eadem esset ratio vtriusq; & si ex vtroq; coalesceret, iam non esset intelligibilis ratio vnius absque altero, at cõcipimus eas rationes veluti formaliter distinctas. Præterea, quando intellectus incipit exercere munus omnipotentiæ, aut id agit antecedenter ad voluntatem, aut concomitanter, aut post: non primum, quia res ad extra naturali necessitate producerentur, cùm intellectus sit potentia naturalis, & nil contingenter produceretur, essetq; ab æterno mundus, & necessario, quia agens necessarium quando habet esse, si sit potens, & non impediatur, subito producit in esse, ab æterno autem fuit intelligens Deus, ergo ab æterno, & necessario creauit: non secũdum, quoniam intellectus non operatur simul cum voluntate, sed vel præcedit ostendendo, & dictando, vel subsequitur videndo determinationem eius: prima est simplex intelligentia, & secunda est visio: nec dicas, post decretum intellectum comitari voluntatem, & simul operari, siquidem iam voluntas per decretum exercuit munus omnipotentię suæ decretando, postea vero intellectus subsequitur, & secundario se habet videndo iam decretatum, & ordinatum. nec tertium ob eandem rationem. Dices, volũtatem modificare intellectum diuinum, ne antecedenter producat: hoc non valet, nam par in parem non habet imperium, intellectus est ita infinitus, sicut est infinita voluntas, quapropter non poterit modificare ne producat antecedenter: tum etiã quia intellectus Dei non dependet à volũtate diuina, est.n. ex se infinitus, & nil deest: igitur quod antecedat ad voluntatem sub ratione productiui, & exequutiui omnipotentiæ falsum est. & deniq; non est intellectus potentia de se indifferens, quasi determinari expectans à voluntate ad hoc, vel illud, quia ex sui natura necessariò tendit in obiecta.

17 Quo-

Aliorum sententia.

17 Quod alij addunt, omnipotentiæ, tum proximum, tum radicale principium esse essentiam infinitã, id quoq; improbatur, & quidem impugnatur quoad id, quod ait esse proximũ principium: & amplius sententiam explicantes aiunt concurrere etiam intellectum, & voluntatem, sed solum sub ratione dirigentis, penes intellectum, & sub ratione applicantis penes voluntatem: non autem hæc duo se habere sub ratione principij, sed actionem ad extra immediatius comparari ad infinitam essentiam, sub ratione principij elicientis: vnde concludunt non oportere fingere potentiam tanquam quid ratione distinctũ ab essentia, seu non est concipienda in Deo omnipotẽtia veluti aliquid ab ea, ratione distinctum. probant verò, quoniam idem calor dat esse, & operari, vt calefieri, ergo in eo non distinguitur principium essendi à principio operandi: ita eadem Dei essentia dat esse Deo, & in eodem est principium operandi ad extra. idem quoq; dicunt de forma substantiali ignis, qui seipsum immediatè posset communicare, atq; ignem producere, si non esset limitatus, & imperfectus, Dei autẽ essentia est infinita, ergo de seipsa immediatè operari potest sub ratione principij. item Deus est omnipotens non ratione scientiæ, nec ratione voluntatis. probant, quia non ideo omnipotens quia sciat omnia, quæ potest, nec ideo potens, quia volens, sed prius potens omnia, inde est sciens, & volẽs, ergo nec scientia, nec voluntas, nec quid distinctum est omnipotentia. Denique essentia sua eminenter, & virtualiter continet omnia antecedenter ad scientiam, atque ad voluntatem, vt patet, quia de se est infinita antecedẽter ad ista duo, ergo abstrahit ab his: & si hæc duo concurrunt ad omnipotentiam, non concurrunt nisi intellectus sub ratione dirigentis, & voluntas sub ratione applicantis. modus hic est Suarij in met. disp. 30. sec. 17. n. 47.

Improbatur.

18 Est autem cæteris improbabilior. & primo mirum est, vt essentiam, licet infinitam, reddat potentem sub ratione omnis principij, tùm radicalis, tùm proximi: quod namque ipsa principium sit fundamentale, & quasi remotum, id absque dubio est concedendum, & concedunt omnes; quod verò eadem habeat rationem etiam proximi principij, id nulla schola amplectitur, nec Diui Thomæ, nec Scoti: & in primis imaginatio fundatur in infinitate, quæ continendo omnia, est principium singulorum: infinita autẽ est diuina essentia: in hoc fallitur, vt confundat modos cõtinentiales; aliud namq; est cõtinere eminenter, & aliud continere virtualiter: primum conuenit essentiæ, non secundum de se sola præcisè: declaratur, continere eminẽter non est posse producere, loquendo de rationibus formalibus istorum: sed eminenter continere est habere cõtentum in seipso modo perfectiori, & in hoc dicitur continens *eminere*: itaq; nil aliud importat, quàm perfectiori modo habere rem contentam; seù habere rem contentam in perfectiori gradu: continere autem virtualiter, est formaliter posse producere: & hoc indicat virtus, seu virtualis continentia, scilicet potentiam producendi: liquet autem vnum istorum formaliter non esse aliud secundum suas rationes formales in sẽsu reduplicatiuo spectatas, licet materialiter possint conuenire vni eidemq; vt Deo, vt sup. dispu. de Perfectione Dei: immo adeo non sunt idem, vt possit vnum in subiecto reperiri absq; altero, patet in homine, qui animam vegetatiuam plãtæ eminenter continet, & tamen non potest producere eam: animam quoq; sensitiuam bruti continet eminenter, quia vtrasque habet perfectiori modo in sua anima rationali, & tamen nec sensitiuam producere poterit, nec vegetatiuam plantæ. Dixeris, producere quid æquiualens, quia generando fætũ Pater dicitur fætum gignere viuentem anima plantæ, inde anima bruti, iuxta illud Arist. *homo prius viuit vita plantæ, inde viuit vita bruti*; ergo eminenter continẽdo etiam producit, ex quo continet virtualiter. Dicendum primo licet producat quid simile quoad effectum vegetandi, & sentiendi, attamen formaliter hæ animæ sunt speciei distinctæ à vita plantæ, & bruti, quia ordinabiles ad formam rationalem, & quia

Essẽtia de se sola præcisè nõ cõtinet adæquatè virtualiter, sed eminẽter.

Eminẽtialis, & virtualis contĩẽtia an sint idem.

quia sunt anima vegetatiua, & sensitiua, non plantæ, nec bruti, sed solius hominis: Aristoteles autē loquitur exēplificatiuè, & quatenus cōsimiles operationes experimur hic, & ibi, ideo nominamus eas esse plantæ, & bruti, cæterum distinguuntur: quo fit, vt remaneat verum, hominem continere animas plantæ, & bruti eminenter, sed non virtualiter. diceretur secūdo animam illam sensitiuam produci à cęlis, ex sentētia asserentium sensitiuas formas produci non à Generante, sed à cęlis: & dicerent Alij produci ab ipso Deo. quidquid tamen sit de secunda, & tertia responsione, iuxta placita aliorum; illud quidem verum est hominem generantem non producere formaliter animā, quæ sit formaliter anima plantæ, aut formaliter anima bruti. magis verò patet ex continentia eminentiali non dèbere inferri virtualem in ipso Angelo, de quo certum est eminenter continere multas hominis connaturales perfectiones, cùm namque sit natura nobilior, eminentior erit suus intellectus, suaq; voluntas, sua entitas, suę potentiæ, quam sint hominis, qui tamen nihil horum potest producere, nusquam enim produxit hominem, & nusquam dedit homini alicui intellectūm, voluntatem, & similia: quapropter rationes formales harum continentiarum non se necessario inferunt, immo non sunt idem, vt constat. at de hoc fusius supra disput. de perfectione diuini esse.

Continentia eminentialis infert virtualem materialiter, non formaliter.

19 Hinc fit, applicando ad essentiam, quod duplex hæc Dei continentia competit ratione diuersorum: essentiæ quidem eminentia, & virtus producendi vni alteri: essentię quidem sub ratione entis perfectissimi, & infiniti, & alteri sub ratione principij proximi productiui: ostenditur, quoniam ex quo aliquod perfectius est, ex eo continet eminenter perfectiones imperfectioris: essentia Dei est perfectissima in infinito gradu, ergo ei competit eminēter continere: ex quo etiā voluntas est principium proximum agendi in ipso Deo, ideo dicitur virtualis continentia deberi voluntati, tāquam principio: sicq; reddendo singula singulis, essentiæ ratione infinitatis competit eminentia, & voluntati ratione principij conuenit virtus, confundere autē ista duo, est minus distinctè assignare rationem omnipotentię; igitur non valet inferre, continet eminenter, ergo principium est producēdi, hæc consequentia non est formalis, quia ratione eminentiæ nō inferri debet virtus, cùm sint rationes distinctę, sed est materialis in Deo, qui Deus & est infinitus omnia eminenter continens, & est cæterorum principium, & causa producens, ideoq; vtroq; modo cætera continens virtualiter, & eminenter: & sic respondetur ad vltimam rationem eius.

20 Quod etiam dicit, non ideo esse omnipotentem, quia sciens, & volens, sed prius omnipotentem, quàm scientem, & volentem: id in æquiuoco sistit; explicando .n. illam causalem habebitur falsitas eius sentētiæ: si nāque ly *quia*, denotet principium formale, & proximum agendi, falsum est non ideo omnipotentem, quia voluntate operantem, etenim essentia præcisè non potest esse tale operandi formale principium; quòd si rationem habeat operatiui principij, illud censebitur radicale, & fundamentale, ipsa namq; solùm habet de se rationem radicis, & fundamenti, ideoq, in genere omnipotentiæ productiuæ se habet quasi remotè: ideoq; illa causalis pōt quidē referri ad essentiā, sed materialiter, & fundamentaliter, vt quia essentia est infinita, ideò Deus omnia potest: dicendum ideo omnia posse, ideo, inquam materialiter, realiter, radicaliter, non formaliter, nōn proximè, cùm requiratur formale principium: & ita est satisfactum ad rationem secundam. Aliàs si essentia de se sola esset præcisè adæquatè, & formale principium ad extra, Deus vtique ageret naturaliter, & necessario ad extra.

Ignis si infinitæ esset virtutis nō se communicaret sine præuio calore.

21 Quod insuper ait de forma ignis, quæ nisi finita esset, ageret immediatè communicando seipsam: & probat exemplo caloris: patet etiam inde oppositum in subiecta materia militare: & si discurramus de diuina essētia ad intra, vtiq; infinita est, attamen Verbo, & Spiritui sancto nō se immediatè cōmunicat, immo postulat prin-

cipium proximum fæcundæ memoriæ, ac voluntatis fæcundæ, quæ talem agāt communicationem, quibus principijs negatis, non communicaretur essentia, & nihilominus est infinita, ergo falsũ est, ignem immediatè se communicare posse si esset infinitus. postulat enim calorem disponentem subiectum: vnde autem est, vt vltra infinitatem essentia requirat principia proxima, formalia, nonnisi quia de se formaliter præcisè; non est in ratione formalis principij, & hoc à priori; à posteriori enim prouenit aliunde, vt ratione distinctarum productionum, quæ penes solam essentiam non possunt distingui, ideoq; principia requirunt distincta, & similia: à simili, cur essentia Animæ non intelligit immediatè, nec immediatè vult, quia de se non est formale principium istorum, & vnumquodque contentatur eo, quod sua exquirit natura: quod igitur essentia non immediatè producat, hoc non derogat suæ infinitati, sed quia suæ rationi formali hoc non conuenit, contentatur namq; essentia eo, quod sibi competit; & sufficit sibi vt aliunde hæc sibi competāt, scilicet fundamentaliter, & radicaliter, vnde ita euenit, quia *hoc est hoc*, & *illud est illud*, & vnumquodque in suo genere habet quod sibi conuenit: ergo quod ignis non immediatè producat, non prouenit, quia est finitus præcisè, sed quia requirit disponentem calorē, & ita respondetur ad primum.

In substantialib. principium essendi non est principium operandi immediatè, in accidentalibus sic.

22 Et ad illud de calore, non est mirum, quia principiũ essendi in substantialibus nō est principium immediatè agendi, at principium essendi in accidentalib. est quidem principium immediate operandi, non autem hoc prouenit ex maiori perfectione, cùm substantia sit perfectior accidente, sed quia substantia indiget principio proximo; & formali, accidens autem est proximum sic principiũ, nedum alijs, verum etiam sibi, vnde ipsum non exquirit vlterius principium formalius, & proximius, ne daremus processum in infinitum; quapropter si substantię est principium; in ordine tamen ad se nō requirit aliud, quia sibi sufficit proximè; ergò hinc magis constat infinitatem non esse rationem proximam & præcisam operandi, quia aliunde accidens creatum imperfectissimũ proximè operatur, sicq; argumentum retunditur contra Auctorem. Quod deniq; dicit de intellectu dirigente, est improbatum superius: & quod ait de voluntate applicante, aut applicando se habet tanquam instrumentum essētiæ, aut tanquam principium operans: non primum, quia essentiam non esse principium probauimus, nec esse intellectum, vt etiam conclusimus, ergo à sufficienti enumeratione remanet vt voluntas habeat rationem principij, quòd si principij, ergo non instrumēti.

In quonā consistat proxima, & formalis ratio omnipotētia.

23 Igitur ex his omnibus concludendo duo dicimus. primum est, quod si loquamur de omnipotentia, tanquā de principio adæquato, completo, amplectente omnia, quæ ad principium sic operandi requiruntur, vtiq; omnipotentia exquirit plura, ex quib. omnibus integretur: & in primis exquirit essentiam infinitam, & perfectam, continentem eminenter ea, quæ producere potest; secundo requiritur intellectus, vt singula noscat iuxta suas rationes formales, secundùm quas sunt producibilia: inde accedunt exemplaria, & ideæ: postmodum accedit volūtas volens, & potens ea producere, præeunte sibi intellectu sub ratione ostensiui proponēdo obiecta &c. hæc, & singula, & multa alia excogitari poterunt ad complendam rationem omnipotentiæ sic vndequaq; integraliter compactæ. Accedit quoque tota Trinitas, quia opera eius sunt indiuisa, & similia: siquidem sic expetenda sit omnipotentia, iam omnes conueniunt in assignanda ea, nullumq; insurget inter Doctores dissidium, quoniam astipulantur omnes hæc singula, & siquæ alia, interuenire ad omnipotentiam: quo in loco verùm etiam erit dicere omnipotentiam ex his resultantem esse quid ratione distinctũ, prout docet D. Tho. Attamen hæc omnipotentiæ acceptio est tantummodo materialis, & realis: nec quæsitum resoluitur, sic loquēdo, ad mentem quærentium eius rationē proximam, & formalem: quo fit, vt resoluendum sit non in sensu materiali, sed formali, quærimus. n. quod sit formale principiũ in Deo per potentiā, seu

seu omnipotentiam operandi: igitur ex confutatione Aliorum concludimus formale, ac proximum principiũ ad extra esse diuinam voluntatem: non esse intellectum, & scientiam; quia per illam Deus non dicitur omnipotens, sed dicitur omnisciens; non esse solùm ideæas; non intellectum solum, vt dirigentem, non infinitam essentiam; quia est radicale, & remotum: non intellectus imperium, quæ singula hucusque improbauimus; quapropter concludatur esse voluntatem, & ista est formalis principij explicatio, & traditio: & hanc docent Patres, Leo 1. serm. 2. de natiuit. *Deus, cuius natura bonitas, cuius voluntas potentia.* Augustin. medit 29. *Deus, cuius voluntas opus, cuius velle est posse.* Scripturæ quoque 1. ad Ephes. *operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Psalm. 148. *ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt.* & 141. *omnia quæcunque voluit Dominus fecit.*

24 Confirmando denique tota hæc sententia auctoritate Aristot qui 3. de an. c. 10. ait, *intellectus, & appetitus mouendi principia sunt:* & postea hæc omnia recolligens in vnum dicit, *vnum igitur est id, quod mouet, ipsum .s. appetitiuum.* in quo ponderandum est dupliciter assignasse agendi principium, primo ex intellectu, & voluntate coalescens, & secundo ex appetitu solo resultans: nec remansit in prima assignatione, sed transijt ad secũdam, quoniam ei constitit formalius explicari, & intimius per solum appetitiuum, quàm per intellectum, & appetitum: sic etiam dicimus nos, vniuersaliter, atq; generatim loquendo de principio agendi ad extra, complectitur quidem omnia & singula, quæ siuè proximè, siuè remotè ad id concurrunt, vt essentia, ideæ, scientia tota Trinitas, voluntas, & si quæ alia: at assignando, vt decet, non radicale, nec qualecunq; principium, sed proximum, ac formale, esse appetitum rationis, quod est voluntas.

QVÆSTIO V.

Vtrum admittenda sit in Deo potentia executiua.

1 MVlto faci ius præcedens quæsitũ resolueretur, si cõstaret reperiri in Deo potentiam tertiam, à volũtate distinctã, & intellectu, quam vocant exequutiuam: siquidem in hac dicerent sisti rationem formalem omnipotentiæ Dei, ac eam esse proximũ, formaleq; principium operandi: verum quia res dubia est, nec ab omnibus admittitur, ideo difficile fuit inuestigare, in quo consisteret, vidimus.

Sententia dari potentiã executiuam in Deo.

2 Dandam verò esse talem tertiam potentiam probari potest: & quidem non dicit imperfectionem, immo perfectionem adauget agenti, quo enim potentiæ magis augentur, eo vigorosius est, & perfectius in agendo, quapropter nec imperfectionem addent ipsi Deo, ergo nec ab ipso neganda. item conceduntur in nobis exequentes potentiæ; vltra namq. intellectum, & voluntatem habemus organa, & mẽbra exequentia voluntatis imperia. Rursus in Angelis quoque statuitur talis facultas. vt vltra voluntatem, & intellectum exequutiuam quoque potentiam habent, quapropter videtur perfectionem dicere, ideoq; apponenda in Deo. insuper res non dicitur absolutè, poni in esse suo per solum intellectum, & voluntatem, quoniam hæ potentiæ

Confirmatur ex Arist.

nullum esse tribuunt rebus, nisi quoddam esse extrinsecum, & dant extrinsecam denominationem, vt ab intellectu recipiunt esse intellectum, & cognitum & à voluntate esse amatum, & volitum, sicut paries ab oculo corporeo reci it esse visum, & sonus ab auditu esse auditum, quæ tamen potentia nō dant simpliciter esse hisce obiectis, cùm nec paries producatur in esse suo ab oculo vidente, nec sonus recipiat esse ab aure tinniente; ergo nec diuinus intellectus, aut voluntas dabunt rebus esse, nisi extrinsecum. Denique voluntas, & intellectus sunt indifferentes, determinantur autem per exequutricem potentiam. & Confirmatur, intellectus, & voluntas sunt immanētes, eorumque operationes sunt immanentes, nec transeuntes: ad producendum autem extra requiritur actio transiens, ergo cùm transeuntem actionem administrare non possit voluntas, & intellectus, dabitur exequutiua potentia operans per actionem transeuntem; sententiam hanc tuetur Durand. in 1. d.88.q.1. quam etiam ex recentioribus amplexantur plerique.

Non dari in Deo potentiā executiuā probabilius.

3 Esse autem oppositam sententiā probabiliorem magis constat, vt sufficiat voluntas ipsa, sine quidquid aliud cum ipsa concurrens de quo sup. dummodo negemus talem potentiam exequutricem. Et probatur id, quod enti imperfecto, & inferiori, est medium, nō est necesse, vt sit medium enti perfecto & superiori, organa autem sunt instrumenta media agentis imperfecti, quale est animal; siquidem anima de se sola exercere nequit opera sensuum corporeorum, ad quæ ordinatur animal, ergo non mirum si hic adstipulemur organa exequutiua. Deo autem prout infinitæ virtutis non est opus talib organis siquidem voluntas eius infinita est, ideoq; immediatè attingere potest, id, quod anima attingit mediatè; ergò quod animæ, tanquam naturæ imperfectæ, est necessario medium, non erit necessario medium ipsi Deo.

Quod est mediū inferiori nō est necessario medium superiori.

Obstatur.

4 Sed dices, etiam debere esse medium Deo, quia Deus si velit sensationem visionis corporei producere, opus habet organo visus, & si Angelus sensationem velit auditionis, non poterit eam obtinere, nisi medio sensili auditus, ergo erit medium vtrobique; Nec valet dicere, Deum producere posse immediatè visionem, & auditionem, absque aure, & visu, cùm possit de se solo tanquam prima causa, quidquid ipse potest cùm secunda causa: non inquā, potest, siquidem visio, & auditio sunt actus vitales, ac propterea exquirunt potentiam organicam viuentem: tum etiam quoniam in his sensationib. duo insunt, alterum est productio actiua ea um vtpotè promanans ab obiecto, & potentia, & alterum est sensatio passiua, qua formaliter dicitur potentia sentire non. n sentit potentia quatenus producit, sed quatenus recipit, eatenus sentit, & hinc Arist. in 2. l. de anim. sub hac ratione negat sensum agētem, ibiq; ait, *intelligere esse quoddam pati* sensus namq; agens admittitur quidem ibi, at facilius ibidem astruitur sensus passibilis, propterea quod sensatio fit in recipiendo, & patiendo: & de sensatione, visione, atq; auditione sic sumpta est sermo, quod ipse, & Angelus non potest videre, nec audire absque oculo, & auditu, ergo etiam ipsi Deo est medium. Confirmatur, quia intellectus nō dicitur videre, nisi intellectualiter, atq; non dicitur opera cæterorum nostrorum sensuum exercere nisi intentionaliter, ergo Deus per suum intellectum non potest hæc exercere. Dices intellectum suum habere operationes æquiualentes visioni, & auditioni, immo multo excellentiores, & hæ illi sufficiunt licet hoc verum sit, tamen remanet quod formaliter non potest formalem sensationem corporeæ visionis, & auditionis experiri sine oculo, & auditu; ergo si potentiæ hæ exequutiuæ sunt media nobis, erunt quoq; media ipsi Deo.

5 Respond quod ex vno impossibili sequitur quodlibet, supposito autem, quod Deus debeat sensationem passiuam habere videndi, & audiendi, necesse est vt habeat oculum & auditum, quo formaliter audiat, & videat, quia hi actus vitales requirunt formales potentias formaliter sensitiuas iuxta naturam, & conditionem sensationis: at quia Deo hoc non competit, ideo opus non habet hac potentia media

Deus habet potentias eminentiores, & æquiualentes potentias videndi, audiendi &c.

dia organica, & exequente: sufficit autem & habere potentias eminentiores, perfectiores, & altioris ordinis, cuiusmodi est intellectus, quo consimiles sensationes intentionales experiatur, immo magis perfectas, atque excellentiores, si .n. corporeo oculo competit videre, & auri audire, id æquiualenter, & nobilius suo competit intellectui, ita vt, quod in nobis est videre, & audire, fit in ipso intentionaliter intueri; & vbi nos videmus oculo, ipse nouerit intellectu, ac vbi nostra operatio est sensualis, sua fit intentionalis, & visioni nostræ corporeæ correspondet in ipso visio intellectualis: similiter de cæteris sensationib. aliàs si hoc æquiualens nō poneretur in Deo, iam imperfectior remaneret creaturis: vnde Dauid peroptimè hoc expressit psal. 93. dicendo, *qui plantauit aurem non audiet? aut qui finxit oculum non considerat?* quasi dicat, quomodo fieri potest, vt Deus, qui cæteris oculos format ad videndum, auresq; ad audiendum, ipse cæcus erit, & surdus? simile est huic illud Isa 66 *qui cæteris generationem tribuo, sterilis ero?* immo ipse quoq; generaui filium ab æterno: ac tandem ipse principium habet in seipso producendi æquiualenter, immo perfectius, ea quæ nos in nobis producimus, semotis imperfectionibus, vt concludit Dionis. 5. de diuin. nom. *non quidem hoc est, & hoc non est, sed omnia est, tanquam omnium causa*, siuè ergo loquendo de operationib. istis in Deo actiuè, siuè quasi passiuè, nulla indiget potentia exequutiua.

In creaturis est necessarius ordo potentiarum ad potentiam executiuā, qui non est necessarius in Deo.

6 Probatur etiam principale intentum. quod in hominibus sensu, & intellectu pollentibus, reperiantur exequutiuæ potentiæ mirum nō est, siquidem eorum actiones transeuntes ordinatè fiunt, atque ordine quodam exequutioni demandantur: ordo autem is est, vt intelligat primò ratio, ac præmeditetur quid agendum, inde subsequatur voluntatis electio, hoc potius agendum, quàm illud, postmodum adnectatur membris imperium, vt nutum exequantur voluntatis, quibus actis, iā erit completus ordo, & processus; ergo ratio vrget vt hic admittamus tertiam istam potentiam. Insuper homo non est absolutè spiritus, est tamen ex vtroq; coalescens, spiritu, & corpore: quod si solus foret spiritus, vt Deus, tali non indigeret ordine ad corpus, nec operaretur medijs organis exequutiuis. item natura confusionem respuens, & omnia, ac vniuersa ordinatè disponens, taliter hominem dispo uit, vt rationi, ac mēti directionem tribuerit penes se, & penes cætera: voluntati imperium, quo cuncta statueret, & denique corpori ipsi cum membris, illis subijci in dirigendo, imperando, in directione atque executione. Distinctio etiam inferioris portionis, & superioris hoc confirmat, quo fit necesse esse, vt inferior superiori, sensus rationi obtemperet, & corpus animæ: quapropter, cum ista omnia ordinatè fiant, indigent potentia exequente. Accedit, quòd membra, & organa non sunt frustra in homine, igitur operari debent: operantur autem subsequenter ad motum irascibilis, vel concupiscibilis, ad motum rationis, & imperij voluntatis exequendo vtrarumque potentiarum appetitum, & motum, igitur optima ratione conuincitur dari in nobis exequutiuam potentiam: Deus autem caret corpore, non est præditus organis, tantamq; quantam in nobis, non experitur subordinationem, præterquam solius intellectus, & voluntatis: suaque voluntas sufficiēs & efficax est ad præstāda ea, quę (ablatis imperfectionibus) nos præstamus per organa, ergo non datur: aliàs frustranea esset; natura insuper studet cōpendio, & paucitati, vbi æquè benè fieri res possunt per pauciora, frustra igitur fierent per plura, addendo exequutiuam potentiā: quod verò æquè benè Deus ea faciat per intellectum, & voluntatem ác si ageret cum exequutiua potentia, constat quia voluntas eius infinita est, efficacissima est, & per eam dicitur cuncta facere psal. 148. *omnia quæcunque voluit Dominus fecit*: Ephes. 1. *operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.* Psal. 148. *ipse dixit, & facta sunt, mandauit, & creata sunt*: & August. in spec. 6. *volūtas tua opus est, velle est posse, qui omnia ex nihilo creasti, quæ sola voluntate fecisti.* Igitur à primo ad vltimum, quod est medium inferiori, non est necessariò medium superiori.

Ex Arist. 7 Conuincitur etiam ex Arist. qui loquens de anima, quatenus abstracta essentialiter à materia, nullam aliam potentiam in ea collocat præter appetitum motiuum: inquit n. 3. de anim. cap. 10. *intellectus, & appetitus mouendi principia sunt*: quæ duo postmodum in vnum copulans, ait, *vnum igitur est id, quod mouet*, ipsum, inquam, appetitiuũ. hæc quidem ex parte animæ, circa quã nil vltra collocat, præter voluntatem, & intellectum. quod tamen ab opposito amplius patet in eo, quod subiungit de corpore, in quo potentiam collocat exequutricem, ait .n. *id verò quod mouet, atque mouetur, est ipsum principium appetendi: id autem, quod mouetur est animal ipsum, at quo mouet appetitus, vt instrumento, id iam corpori tribuitur*. hæc Arist. itaq; discrimen patet vtriusq; vt illa careat ia seipsa, non autem careat quatenus ordinatur ad exercendas corporis vires, vitamq; corpori tribuendam.

Potentia executiua non admittitur ad intra, ergo nec ad extra. 8 Præterea opus foret etiam ad intra eam admittere, sicque diuinus intellectus non esset sufficiens Verbi productiuum principium absq; potentia exequutiua: diuinaque voluntas exquireret potentiam exequentem ad producendum Spiritum sanctum: quod est inauditum: sequela probatur: quoniam non est de alijs maior ratio, quam de personis diuinis; ad creandum nãq; potentia requiritur infinita terminabilis ad creaturas, ad producẽdũ quoq; ad intra exigitur infinita potentia: immo si ad extra solummodo admittis exequentem potentiam, & non ad intra, ergo signum das, maiorem facultatem requiri ad creaturas, quam ad Verbum, & Spiritum: quare .n. quæso requiritur ad extra? aut quia non sufficiat diuina voluntas, aut quia talis est naturæ diuinæ ordo, vt habeat ex se potentiam exequutiuam intrinsecè, qua mediante operetur; non primum, siquidem sufficit ad intra intellectus, seu memoria fæcunda, & voluntas fæcunda absque tali potentia, ergo magis sufficit ad extra, cùm creaturæ non infinitiores sint Verbo, & Spiritu sancto; immo finitæ: nec secundum, quia hucusque nullus ausus est eam ibi figere ad intra: pari namque ratione deseruiret ad intra, sicut ad extra: at ad intra sufficiunt memoria, & voluntas quatenus infinitæ sunt, ergo eadem infinitas sufficiet ad extra.

9 Item videmus naturam appetere vnitatem quo possibilius est, vnde quæ dispersa sunt in tot corporis organis, ea vnita reperiuntur in superiori vnico sensu communi, in quo sensationes omnium sensuum viget per species: quæ etiam inferior intellectus pluri ficatis actibus intelligendi percipit, ea vnico intuitu, & singularissimo cõprehendit Deus: & quæ nos discursu medio concipimus, ea singula simplici intellectione Deus intelligit, vel Angelus, iuxta mentem Thomistarum: & quæ denique temporis intercapedine, atque dierum decliuio occurrunt successiue, ea simul fuere obiectiuè in diuina mente, vel etiam in æternitate, iuxta sic sentientes: *omnis namque multitudo reducitur ad vnitatem*, & omnis numerus ad paucitatem maiorem, ad quam reduci possit & virtus omnis ad virtutem vnam intensam, ac perfectissimam: quo fit vt frustra multiplicentur potentiæ, & addatur exequutiua: Deus autem vnus est, ergo quanto fieri potest, accedamus ad vnitatem, quia magis, magisque ostenditur sua perfectio. hæc eadem est communis Doctorum sententia, & colligitur ex Scoto in 1. q. 4. prol. & d. 37 q. 1 & d. 38. q. 1. ad arg. & licet in 1 d. 43 q 1 videatur dubitatiuè loqui, propter quod Mayron. existimat eum fuisse dubium, tamen magis negatiuam amplectitur, præcipuè in 37 cùm docet, *Deum non existentem alicubi posse ibi operari sola voluntate*: potentia autem exequutiua necesse est vt coniungatur passo eamq; multo amplius sequuntur qui exequutiuam negant in Angelo, vt Soncin. 12. met q 3. Capr. 2. d 7 q 2. Argent. d. 8. q. 1. Bassol. d. 14. & ibid Heru loquentes de Angelo. consentit Ferrar. 2. contra g. cap. 16. & D. Tho. 1. p. q. 25. art. 1. dum ait, *nil aliud esse potentiam, præter intellectum, & voluntatem.*

Omnis numerus debet reduci ad vnitatẽ, vel ad tantam paucitatem, ad quantã reduci potest.

10 Ad rationes autem, ad primam dicitur in nobis esse perfectionem, ideoq; admittendam, quæ tamen de se non dicit perfectionem simpliciter, & propterea non admittenda in Deo: in-no-

Potentia executiua non est perfectio simpliciter, sed perfectio supplens imperfectionem.

nobis vero est perfectio supplens imperfectionem voluntatis, quæ de se nõ est sufficiens exercere opera hæc sine sensib. in Deo autem sua voluntas est perfectissima potens hæc omnia.

11 Ad illud, quod intellectus, & voluntas non dant immediatè rebus esse, nisi extrinseca denominatione, id verum de intellectu creato, & voluntate finita, quæ inualida sunt dare rebus essentiale esse: non sic Dei voluntas, quæ volendo producit, & ad intra Spiritum sanctum, & creaturas ad extra. Ad id de indeterminatione dicendum volũtatem determinare seipsam, itemq; intellectum ex sui natura necessario agentem, ferri determinatè in obiectum diuinum primarium, at neutrius determinatio pendet ab exequutiua potentia.

Et ad id de actione transeunte dicendum prouenire ab eadem volũtate immediatè, licet namq; ad intra operatio intelligendi, & volendi essentialiter, sit immanens, tamen quæ exit ad extra est trãnsiens.

QVÆSTIO VI.

Vtrum prima ratio possibilitatis, seu impossibilitatis originetur à parte rei, vel ex parte Dei.

1 Difficile sanè quæsitum: vnde .s. desumenda sit originalis ratio possibilitatis, seù impossibilitatis cuiusq; rei: si namque dixeris desumi ex se, ex potentia logica, ex sui repugnantia, vel non repugnantia, cõtinuò clamabit Scotus inde admitti aliquod ens alioqui possibile finitum, esse independens à Deo: si cõcesseris id prouenire ab ipso Deo, statim Thomistæ vrgent, cur potius hoc, quàm illud, & cur sic potius, quàm sic res agat Deus, atq; dicent id prouenire, quia res hæc talis naturæ est, & ex se primo postulat, vt sic fiat, & non sic: quare vnusquisq; consequenter ad sua principia infert, ideo hoc esse, vel posse esse, quia Deus potest ei dare esse, seù quia Deus illud intelligit, & intelligendo dat esse: vel ideo Deum posse, vel intelligere, quia res de se potest esse, vel possibile est intelligatur: igitur vndequaq; contenditur, & difficile est veritatem adinuenire: afferemus autem ordinatè sententias, & decidemus.

2 Primo igitur loco sententia est penes Thomistas apud D.Tho. 1.p.q. 25.art.3. vnà cum Recensiorib. Vasq. 1.p.disp.104.c.4.5. Molin.art.3.Suar. met. disp.30. sect.17. ideo Deum hoc facere, quia illud potentiam habet, vt fiat: potentiam, inquam, primo: nam vtriq; concedunt ideo hoc fieri, quia possibile est fieri: sed discrepant in sẽsu formali, & in ratione primaria fiendi, vtrum sit primo à Deo, an à creatura possibili: esse autem primo ex creatura potest sic ostendi: sicut hoc ideo contradictionem inuoluit, quia non est possibile, & è cõuerso, ita hoc ideo contradictionem negat, quia est de se possibile, & è contra: sed quod est impossibile, & inuoluens contradictionẽ est de sui ratione intrinseca formali impossibile omnino, & ex se omnimode inuoluens contradictionem, ergo prima ratio possibilitatis, & impossibilitatis est ex natura rei. Præterea ista causalis est vera, & formalis, ideo Deus non facit hominem irrationalẽ, quia primo repugnat ex parte rei: ergo ista etiã vera, ideo facit rationalem, quia ita exigitur à parte rei: ergo prima ratio est à parte rei. ambę proba-

Sententia affirmans primã rationem possibilitatis esse ex parte Dei, & probatur.

bationes nituntur id ostendere supposito axiomate Aristot. quòd *sicut affirmatio est causa affirmationis, ita negatio negàtionis* ex 1. post. 30. item tertio. si per impossibile nulla adesset potentia, nec quidem in Deo, productiua, & effectiua, adhuc res possibiles essent possibiles, & impossibiles essent impossibiles; ergo diuina potentia, seù aliquid ipsius Dei non est primaria ratio: ita quoque si Deus non esset intelligens, adhuc res possibiles essent, saltem ex se solis in actu primo intelligibiles: ergo intellectus nec dabit aliquod esse cognitum, cum facta suppositione nullus esset intellectus, nec etiam esse intelligibile, quoniam res id habent ex se primo. Insuper si non hoc, ergo nugatio committitur in definitione potentiæ Dei, cùm dicitur, Deus potest facere quidquid est possibile; esset namq; sensus, Deus potest facere id, quod potest facere: at fit inutilis repetitio eiusdem, nec res euadit manifestior, cùm idem explicetur per idem inutiliter; igitur vt notior sit definitio admitti debet quid extraneum ab omnipotentia; quod concernat naturam ipsius rei factibilis, itaut dicatur, diuinam omnipotentiam eam esse, secundùm quam fieri potest id, quod ex natura sua est possibile: sicq; habebitur prima ratio factibilitatis ex rei natura. Rursus si impossibilitas refunditur in Deum, vt in causam præcisam, sequitur vel Deũ esse omnipotentem facere impossibilia, vel ipsum esse prorsus impotenté. probatur primum, quia ipse de se est omnipotens, ergo nihil erit impossibile, & ita facere poterit hominem irrationalem, siquidem, dum tota ratio impossibilitatis est ex parte sua, & nõ ex parte rei, ipse de se potens erit, ergo facere poterit impossibilia, quia impedimentum, & repugnantia non staret à parte rei, sed solùm ex parte sui. probatur secundum, quoniam impedimentum nõ esset ex parte rei, solùm verò ex parte Dei, ergo impotés Deus: euitantur autem incommoda hæc tribuendo rebus primam rationẽ essendi. Vlterius, intellectus diuinus non est speculatiuus, ergo nulli dat esse. antecedens supponitur à Contrarijs, quorum caput Scotus, negãs praxim in Deo 4.q.prol. & in 1. d. 38. & cõsequens probatur, quoniam facere, & dare esse est munus intellectus practici, seù potentiæ practicantis. probatur denique sicut res non dicuntur futuræ, quia à Deo cognoscuntur, sed è contra, ideo futuræ cognoscuntur, seù ideo cognoscuntur, quia sunt futuræ, seù quia habebunt esse; ita res non dicuntur possibiles, quia à Deo cognitæ, sed ideo cognitæ, quia possibiles. Confirmari potest, quia malum nõ ideo malum, quia cognitum, sed ideo cognitum, quia malum; igitur primaria ratio noscendi, & possibilitatis, seù impossibilitatis non est à Deo, sed ex rei natura. sententiam hanc prius sequutus fuit Gabr. 1. 43. q. 2. Henric. quol. 6. & 8. q. 3. quoad rationem impossibilitatis.

Sententia Scoti primã rationem possibilitatis esse ex parte Dei, impossibilitatis ex parte rei.

3 Est secundo loco sententia Scoti, & discipulorum in 1.d.43, & d.36. & 2.d.1.q.1. docentis rationem primariã esse desumendam ex parte Dei, non autem ex parte rei: addit verò discrimen inter rationem possibilis, & impossibilis, vt illius censeatur primaria radix ipse Deus, istius verò ratio primaria sit ex parte rei, licet quasi secũdario sit ab ipso Deo; & demum addit intellectum diuinum intelligendo dare esse quoddam cognitum rebus, quo mediante esse cognito res incipiunt habere esse possibile: & hũc ordinem statuit, vt doceat vniuersa pendere à Deo, etiam in esse possibili.

Proportiones causales ex parte potentiæ Dei, & ex parte rei, an sint præcisæ.

4 Quid verò nobis sentiendum sit ordinatè indicabimus. & primò dicimus propositiones istas esse omnes veras in sensu materiali, *quia res possibilis, vel impossibilis est, ideò fieri, vel non fieri potest: quia Deus potest, vel nõ potest hoc agere, ideo res potest, vel non potest fieri*: omnes quidẽ sunt veræ materialiter. secundo causales istæ non sunt præcisè: *quia res possibilis est, ideo habet esse, vel potest fieri; & quia ab intrinseco possibilis, vel impossibilis est; ideo potest, vel non potest produci: & è conuerso, quia potest hoc Deus, vel non potest, ideo res possibilis est, vel impossibilis*: nulla quidem istarum est causalis præcisa, quia constat possibilitatem ad essendum non sufficere, vt res habeat

esse,

esse, nisi in solo Deo; quoad esse absolutum ad intra, creaturæ autem, vltra possibilitatem requirunt potentiam actiuam educentem illas de potentia ad actum; & confirmatur, quia *vnicuiq; potentiæ passiuæ correspondet sua potentia actiua*: Dixi, nisi in solo Deo quoad esse absolutum ad intra; quoniam regula fallit in Deo, in quo à potentia licet inferre actum, & potentia non stat absq; actu ad intra, & hoc est vulgare axioma, *in diuinis esse non differt à posse*: in ipso namque Deo quoad esse absolutum, secundum rationem indiuidualem suæ Deitatis, ad potẽtiam ad essendum non correspondet potẽtia aliqua actiua, quę producat Deum in esse suo, cum sit Deus independens, improductus, incausatus, & à se: spectato tamen relatiuè ibidem ad intra, seu personaliter, benè currit quod potentiæ logicæ ad essendum personaliter, & suppositaliter, correspondet potentia productiua, vt generationi passiuæ, ac passiuæ spirationi correspondet actiua generatio, & spiratio actiua. quod si hic habet locum, quanto magis in creaturis. igitur verum remanet illas causales non esse præcisas, cũ vltra potentiam passiuam, requirant actiuam: nec etiam causalis actiua est præcisa, quia non propter hoc, quod infinitam potentiam habet Deus, non ob hoc, inquam, potest facere impossibilia, igitur talis causalitas, sic intellecta non est præcisa.

Quid de impossibili

5 Solum dubitari poterit de impossibilitate, vtrum ea sit præcisa ratio, qua non ponatur in esse: videtur quod sic, cum negata impossibilitate, & posita possibilitate, nõ sufficiat eius possibilitas, sed requiratur actiua potentia: ergo posita impossibilitate, nil vltra exigi apparet circa eã; quia quod non potest esse, non requirit actiuam potentiam vt sit: sed dicimus quod nec ea est præcisa causa, quoniam concurrit etiam saltem materialiter potentia actiua, non quidem positiuè dando esse impossibilitati, sed producendo, seu potẽs producere terminos positiuos, inter quos inde insurgit repugnantia, vt Deus producit positiuè albedinem, & nigredinem, inter quæ tamen ex suis rationib. formalibus insurgit impossibilitas, seu incompossibilitas: itaq; & si potentia actiua non det formaliter, & intrinsecè incompossibilitatem, & repugnãtiam, dat tamen materialiter, producendo terminos, quibus positis cõsurgit ex se ipsis incompossibilitas; ergo neq; hic reperitur præcisa causalitas. Item concurrit Deus, saltem negatiuè, non dando esse tali impossibili: ergo pendet ex duplici capite tũ ex parte rei impossibilis, tum ex parte Dei non dantis esse rei impossibili.

Prima ratio possibilitatis est ex parte Dei.

6 Tertiò dicimus, in rebus creabilibus, seu possibilibus habere esse, prima possibilitatis ratio non est ex parte creaturæ, sed ex parte Dei: probatur, quia decens est creaturam subordinare Deo, & facere eam depẽdẽtem à prima causa: at ponendo primam rationem essendi ex parte creaturæ, iam redditur independens in illo priori, seu fit independens quoad illud esse primarium, creatura autem in omni genere essendi, & in omni momento sui esse, atque in omni consideratione cuiuscunq; instantis suæ possibilitatis dependet à Deo, ergo eius primaria ratio, qua primo est possibilis, dependet à Deo: sed dependens in ordine dependentiæ, consideratur vt verè posterius, ergo in se non est omnino primum, sed primum erit ipse Deus independens, quatenus rei ipsi tribuit esse dependenter. & hęc est potissima ratio huius sententiæ: & profecto ita ratio postulat, ita natura exigit, ita ordo vniuersi requirit, vt Deus ipse cognoscatur veluti naturæ Author, Princeps, & Institutor. Cõfirmatur, quia qualis est ordo in essendo extra causas suas, talis est ordo in essendo intra causas: at ordo essendi extra causas talis est, vt effectus nõ sit prior, sed sit prior causa, ergo in ordine possibilitatis sistendo intra causas, ipse possibilis effectus non erit prior, sed prima causa Deus.

Obstatur.

7 Dices procedere extra causas; quia ibi adest vera productio, & consequenter vera dependentia, ac posterioritas; intra ordinem verò possibilitatis nulla adest productio, nec causalitas, ideoq; nec posteritas: sed hoc nõ obstat, siquidem licet verum sit non esse adhuc productas naturas illas,

nec extra causas eductas, nec terminos simplices à voluntate Dei copulatos, nec vllam hucusq; actam determinationem de copulatione, tamen simplices terminos inspiciendo, de ipsis quæro, aut sunt entia possibilia dependentia in genere entis possibilis; aut independentia in tali genere: si primum, ergo datur quid prius ipsis, tanquam à quo dependeant possibiliter; si secundum, ergo ens aliquod possibile, quod non est Deus, erit à se, & independes. insuper reddendo singula singulis, vnicuiq; quod non est, nec esse potest Deus, reddenda est sua depēdentia in genere suo: itaut enti actuali detur actualis pendentia, & enti possibili detur dependentia accommoda sibi in genere suo possibilis; non enim in hoc est maior ratio de vno, quàm de altero.

Occurritur.

Confirmatur ex Magistr.

8 Hoc eodem modo ratiocinatur Magister sent. in 1. d. 44. cùm quærit vtrum mūdus possit fieri melior: & respondet, posse vtiq; si tamen sibi à Deo daretur maior, & perfectior capacitas ad talem meliorationem recipiendam: ecce quomodo Magist. capacitatem, atq; rei ipsius possibilitatem ad melioramentum refundit primario, & dependenter in Deum, à quo primo sit talis capacitas, atque compossibilitas. Hæc eadem est sententia D. Ansel. qui in lib. de casu Diaboli c. 3. ait, *quia Deus dedit perseuerantiam bono Angelo, ideo bonus Angelus eam habuit*, ex eo autem quod factum est, licet arguere ad id, quod ante fieri poterat, vt quia Deus poterat dare perseuerātiam, ideo Angelus poterat recipere; & causalitas, seù potentia dandi ex parte Dei sit causalitas prima, potentia verò recipiendi sit secūda. Nec valet id verum solummodo in ijs, quę sunt ordinis supernaturalis, atque ordinis gratiæ, vt est perseuerantia in bono, cùm hæc ex pura natura habere nequeamus, sed primo expectemus à Deo; hoc non obest, quia etiam sistendo intra ordinem purę naturæ, Dei potētia ad dandum esse debet esse prima, & potentia rei possibilis secunda, vt constat ex doctrina allata Magistri de capacitate mundi, est namque capacitas talis, ordinis purę naturæ: & stat etiam in aliquo paritas, quia creatura habere nequit esse à se primo, ergo neç ex se primo omni primitate habebit potentiam ad essendum; aliás gloriari posset creatura habere esse à se, sicut per oppositam sententiam gloriaretur habere possibilitatem primo à se: vnde infinita sequuntur absurda, vt quod sit ens necessarium, independens, primum, à se, æternum; quod namque primo est, vel quod potest esse primo à se, iam semper fuit, æternèq; extitit, & necessario, quia hæ sunt conditiones entis à se: increpatus tamen, & redargutus alioqui quādoq; fuit Pharao, quod simile quid de seipso sentiret, quasi seipsum fecisset Authorem sui, quod quidem coincidit cū horum sententia, attribuentiū primam radicē possibilitatis ipsi creaturæ: textus autem habetur Ezech. 29. *ecce ego ad te Pharao Rex Aegypti, Draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis, meus est fluuius, & ego feci memetipsum*. & in expeditione Moysis exod. 3. non alio nomine appellari Deus voluit, quàm nomine *Qui est, Ego sum*, vt indicaret, esse, ac posse esse, primo competere soli Deo; esse autem, & posse esse creaturarum primo pendeat ab ipso Deo.

Ab inconuenientib.

9 Est & ratio altera: capiamus duo entia, quorum alterum ad alterum ex sui natura determinetur, & ordinetur ab intrinseco, vt exempli gratia, accidens ad subiectum, & forma ad materiam: iam constat ex intrinseco vnum ordinari ad alterum, quia talis est natura formæ, & materiæ ad inuicem, vt mutuo se appetant, & accidens subiectum, cui inhæreat: quæro vnde prouenit talis mutuitas, & concernentia, dixeris, ex suis naturis, atq; è suis entitatibus: & de entitatibus quæro vnde; & à quo esse habeant, dixeris, à prima causa: igitur pariter inferam, etiam à prima causa principiatiuè haberi possibilitatem, capacitatem, & ordinabilitatem vnius ad alterum, quia quod est causa causæ est causa causati: Deus autem causa primaria est entitatis extremorum, ergo erit prima etiam causa ordinabilitatis, & possibilitatis amborum, qua vnum possibile est vt vniatur cum altero.

Ex capite altero.

10 Hoc

10 Hoc quoq; mirabiliter docet diuina Sapientia prouerb. 8. vbi dicitur, *apponebat fundamenta terræ: legem ponebat aquis ne transirent fines suos: librabat fontes aquarum*: & similia: quæ omnia vtiq; acta sunt dependenter à prima causa, distribuente singulis prout oportebat: vna cum cæteris, quæ ibi enarrantur. elegantius verò enarratur in Iobi 38. *vbi eras*, inquit Deus, *quãdo ponebam fundamenta terræ: quis posuit mensuras eius, vel quis tetendit super eam lineam: quis dedit vehementissimo imbri cursum, & viam sonantis tonitrui: quis est pluuiæ Pater, vel quis genuit stillas roris: de cuius vtero egressa est glacies, & gelu de cælo quis genuit: numquid coniungere valebis micantes stellas pleiadas, aut girum arturi poteris dissipare: numquid producis Luciferum in tempore suo, & vesperum super filios terræ consurgere facis: quis posuit in visceribus hominis sapientiam, vel quis dedit gallo intelligentiam: quis enarrabit cælorum rationes, & concentũ cæli quis dormire facit*: & cætera multa, quæ ibi Deus prosequitur: ex quo patet Deo tribuendam primam radicem horum: etenim interrogatio Dei ad ipsum Iobum protensa hoc indicat, vt doceat quidquid in rebus est, vel esse potest, ab ipso primitus fore expectandum: vbi præsertim notãdum est illud, *quis posuit mensuras eius*, vbi de pondere agitur terræ, & tamen Deus sibi id primo tribuit, tanquam primæ causæ; & tamen ab intrinseco terra tendit deorsum ad centrum: illud quoq; *nunquid coniungere valebis micantes stellas*. siquidem stellæ ex coniunctione, oppositione, vel aspectu diuerso vires acquirunt diuersas influendi: qui influxus vtique ipsis competit ex suis naturis, quia tales sunt, vt taliter influant, & non aliter, & nihilominus hæc sibi Deus attribuit tamquam primæ radici, & primæ causæ.

Ex scripturis.

10 Ad rationes redeundo: si creaturæ primario, & antecedẽter ad Deũ haberent esse aliquod possibile, aut illud esset ens reale, aut rationis, nullũ horum dicendũm: non primum, quia constat falsum, cũm à Deo sint cuncta: nec ab æterno sit mundus: non secundum, quia id est pendens à ratione, & intellectu, at hoc nihil est, nisi ens fictũ: si dixeris esse pẽdens ab intellectu diuino, non autem creato, quia intellectus creatus intelligendo non dat verum possibile esse, dat autem intellectus diuinus, vtique concordabis nobiscum deducendo ad Deum tale esse possibile. Insuper possibilitas debet fundari super re possibili, iam constat ex denominatione intrinseca, nam possibilitas est alicuius possibilitas, ergo prædicatur de re possibili, estq; in re possibili, taquam in fundamento: de hoc autem quæro, à quo habet vt sit fundamentum talis possibilitatis, seu vt sit ens possibile, aut à se, aut ab alio: si primum, ergo est Deus, si secũdum, ergo primitus est à Deo. Dices, possibilitatem physicam præsupponere fundamentum, in quo fundatur, non autem logicam. sed hoc falsum est, & contradictio est in adiecto dicere possibilitatem absque fundamento: quoniam aut possibilitas dicitur de impossibili, aut de possibili, aut denique de nec possibili, nec impossibili: non primum; quia possibilitas implicat cum fundamento impossibili: non vltimum, quoniã quod de se abstrahit ab vtroq; nullum est eorum; ergo stat secũdum, & ita possibilitas logica etiam habebit suum fundamentum: adde quod denominatio, & prædicatio fieri nequit sine subiecto, & denominato; prædicatum enim de subiecto prædicatur, & vbi stat denominatio necesse est quoq; adsit sibi denominabile.

Ex alijs incõuenientibus.

12 Gabriel præfatis argumentis occurrit, dicens, tunc quidem creaturam id quod habet, dependenter habere à causa prima, quando id habet per modum entis realis, quando autẽ sic nõ habet, sed habet per solam prædicationẽ, non est necesse vt id habeat ab alio principiatiuè, nisi quando prędicationes fiunt in actu. Hoc quidem minus habet veritatis: siquidem sequitur veritates æternas de creaturis non esse veras, quia iam multæ ex ipsis huc usq; in actu non fuerunt: ex quo sequitur Antichristum fore non esse veritatem pendentem à Deo: iam.n. non est actu, est ens possibile; eius vero possibilitas pendet à diuino decreto, atq; voluntate, quæ iam statuit ipsum fore.

Gabrielis responsio.

fore. ita de futuro iudicio possibili, quod hucusq; non est: & iam vniuersa possibilia futura non sunt actu, quæ tamen iam causam habent, & originem in voluntate diuina, singula determinante: item sequitur Deum vel ignarū *Refellitur.* esse futuræ rei possibilis, quam tamen de fide est præsciuisse, & prædeterminasse ab æterno: vel entia futura possibilia nō fuisse ab æterno à prima causa determinata, & ordinata, cùm earū veritas, inquit, solum quando in actu, sunt pendeat à prima causa: vel fieri aliqua à casu, quia non præcessit ab æterno causa prima ea ponēs ab æterno in esse actuali: vel deniq; entia possibilia, vt sic, esse entia necessaria, independentia, & omnino à se ipsis præcisè, & totaliter, habere possibilitatem: quæ singula absurda sunt: præcipuè vltimum: quod namq; possibilitas rei sit ab intrinseca natura rei, iam constat, esse verum, at talis causa non est præcisa, & adæquata, requirit.n. primariā causam, quæ est Deus determinans. itē requirit efficientem causam, & finalē: non solum namq; causæ omnes requiruntur ad effectum quando ponitur in actu, verum etiam quando incipit esse possibile: vt possibilitas Dominicæ Incarnationis iam causas poposcit omnes, ne frustra, vel casu, & fortuna factam fuisse quisque existimauerit, vt possibilis primo fuit antequam fieret: possibilis, inquam, ex parte efficientis, quod fuit tota Trinitas effectiuè se habens ad id mysterium: possibilis ex parte finis, qui erat diuinæ bonitatis ostensio, supernæ misericordiæ commendatio, atq; humani generis salus, & redemptio: causæ hæ, cùm cæteris essentialib. etiam antequam mysteriū poneretur in actu, erant causæ eiusdē Incarnationis quatenus habebat solū esse possibile: ergo nedum ens, & propositio in actu, sed etiam quatenus intra causas existens, & considerata in sua possibilitate, causam primam habet. & non est maior ratio de hoc, quā de omni alio, alias veritates possibiles creaturarum vel non essent determinatæ, vel essent independentes à *Deo*.

Effugium Gabrielis. 13 Idem Gabriel ead. q. 2. docet correlatiua secundi generis ita se habere, vt nullum eorum sit causa, propterquā vnū magis referatur ad aliud; quam è conuerso; rationem assignat, quia mutuo se respiciunt, & sunt simul natura: vnde infert, non plus filius est, quam Pater sit; ideoq; non plus filius est, quia Pater est, nec plus pater est, quia filius est: sicut non plus filius habet Patrem, quia Pater habet filium, nec plus Pater habet filium, quia filius habet Patrem; quia altera, inquit, harum propositionum nō est magis causa alterius, quam è conuerso; & ratio est, quia sunt simul natura.

14 Discursus tamen hic Gabrielis minimè placet, immo est parum consonus philosophiæ: & quidem meminisse oportet, quod licet correlatiua sint simul natura, sunt tamen prius, & posterius origine; quo fit vt Pater sit prius origine filio, & filius origine posterior Patre: item causa, & causatū, Creator, & creatura quatenus correlatiua, sunt quidem natura simul, ac causa, & creator sunt prius origine creatura, & causato: quid autem, quæso, importat originis huius prioritas, & posterioritas, vtiq, importat principium originatiuum ex parte causæ, & creatoris, & effectum originatum, ac causatum ex parte creaturæ, & causati: quod si ita est, vt ita docet Arist. in prædicam. de relatione, remanet vt filius tanquam posterior origine Patre sit productus à Patre, & creatura veluti sic posterior Creatore sit producta ab ipso Creatore; igitur falsum omnino est quod dicebat, quod alterū illorum non est magis causa alterius, quam è conuerso. patet magis in diuinis ad intra: vbi filius verè originatur à Patre æterno; qui tamen Pater non originatur à filio, immo à nullo, cum sit improductus, & tamen sunt natura simul; quia vero est præcedentia originis, inde est vt vnum sit alterius principium productiuum: Creator etiam est vera causa creaturæ: simul sunt natura vt correlatiua, attamē Creator est creaturæ causa, non Creatoris creatura, ergo constat etiam in correlatiuis dari vt vnū sit magis causa alterius, quam è contra. *Eluditur.*

Propositiones causales de correlatiuis. 15 Ex quo singularius patet propositiones causales adductas, & negatas à Gabriele, non esse rationabiliter ne-

negatas,siquidem hæc, filius est, quia Pater est,est pluribus veritatis gradib. verior,quam ista, Pater est, quia filius est; siquidem ista filius est quia Pater est, vera est ex duplici capite, altero quidem generaliter competente omnib. relatiuis, & altero sibi proprio, atq; speciali:primum,quia omnia correlatiua sunt simul, ideo illa causalis est respectiua, & nota simultaneitatis in omnib.secundum, quia procedit à Patre,tanquam à principio, vnde dum filius est,quia pater est,ly,*quia*, est nota simultatis ratione correlationis, & est nota causalitatis,quoniam est à Patre productiuè:à contrario autem,Pater est,quia filius est, ly *quia*, est nota solummodo simultatis, seu correlationis prouenientis inter producentē, & productum,non autem est nota causalitatis,cùm Pater non habeat suum esse à filio:similiter de Creatore,creatura est quia creator est, ly *quia* est nota simultatis, & causalitatis, cùm eā causet,& creet; at Creator est,quia creatura est,connotat correlationem prouenientem ex creatione, attamen negat passiuam causalitatem in creatore, cùm non habeat esse à creatura: quo fit,vt vna sit magis causalis,quam alia, quia vna est productiua, & effectiua alterius, & non è contra: & ita remanet vt id ipsum verum sit tum in entib. in actu, tum etiam in propositionib.de possibili quo ad prædicationē.

Possibilitas intrinseca rei est prima in genere causæ formalis, non autem in omni genere.

16 Quartò dicimus possibilitatem intrinsecam rei esse quidem primam, sed solum in genere causæ formalis, non autem in omni genere causalitatis. prob. ratio formalis vniuscuiusq; rei intrinseca debet esse prima, propterquam primo competat tali rei hoc vel illud,& in rationib.formalib.oportet deuenire ad vnam primam, quæ sit magis intima,magisq; essentialis: exēpli gratia,possibile est hominem mori, quia est res temporanea,quia afficitur loco destructiuo, quia senescit, quia deficit calor, quia peccauit, quia constat corpore,& materia, & similia, hæ quidem sunt rationes ostendētes eius mortalitatem; attamen omnes eludi possunt, cùm non sint primæ, intimior autem ratio esset, quia est ens contingens,non necessarium;non à se,sed dependens,quo fit, vt ablata Dei manutenentia,deficiat: quæ ratio vniuersalior est, etiam cunctis, quia competit quoq; spiritibus carentibus corpore, passionibus loci, influxibus cęlorum, materia, & peccato, vt boni Angeli: sic quoq; danda est ratio vna, tāquam intimior, atq; prima, quæ sit prima ratio formalis, qua res hæc possibilis sit, & tunc ratio illa possibilitatis erit primaria, prima quidem non absolutè in omni genere causæ, sed solùm in genere causæ formalis,seù rationis, & conceptus formalis; qua tamen comparata ad cætera causarum genera, vtiq; ratio efficientis, & finis erit prior, quia illa ab istis dependet, propter quod melius,& magis ordinatè saluatur subordinatio creaturæ ipsius,& effectus possibilis, ad suam causam, atq; ad Creatorem.

Quid de impossibilibus?

17 Solum dubium remanet quid sit dicendum à contrario de impossibilibus: vtrum sicut de possibilibus diximus primam radicem esse Deum, ita quoq; asserere debeamus dę impossibilibus. qua in re Scotus negat, docetq; primam rationem refundendam in ipsam naturam rei impossibilis: Gabriel verò,& Henric.aiunt, Deū quoque originem esse talis possibilitatis, non quod prius in re ipsa sit ratio repugnantiæ formalis, & impossibilitatis, sed quia nulla in eo sit potentia, qua fieri possit. Nos autem breuibus, & clarè sic veritatē elicere conamur, supponendo vnum: quòd Deus est rei possibilis, quæ possit esse verū ens positiuum, verè Auctor: rei verò,seu entis negatiui non dicitur effector, neq; factor: quod patet, quoniam cùm negatiuum cōsistat in deficientia, siuè entitatis, siuè moralitatis, ac bonitatis, non eius est effector Deus, potius nāque habent Deum pro causa deficiente, quàm efficiente, & ideo circa mala dicitur se habere permissiuè, in qua re nulli dubium reperiri voluntatem non impediendi, permissio enim in negatione consistit; igitur nō entis, seu negationis, vel deficientiæ Deus non est verè effector: quo etiam tendit illud Ioannis 1. *sine ipso factum est nihil*, quod August.exponit, *de malo culpæ*: à contrario, autem positiui entis est ipse pri-

prima causa, quia nullum ens est à se, sed procedẽs à causis, quoniam prius, & principalius pendet à prima causa.

Prima radix impossibilitatis est à parte rei.

18 Hoc supposito, de duobus loquimur in præsentiarum: de possibili, atque impossibili: primum horum est positiuum, & secundum est merè negatiuũ: hinc fit, vt primi dicatur Deus positiua causa, & vera causa, immo primaria causa; quia veram habet pendentiam ad Deum; secundi non fit vera causa, cùm sit nihil: quod si non est sic causa, nec ipse prima erit huius causa. Insuper aduertimus, Deũ ita operari, vt operando, non intendat res ipsas destruere, sed conseruare: neq; finis eius sit nil agere, immo bonitatem suã cunctis communicare: opusq; eius tale est, vt cunctis elargiatur dona gratię suæ, quantum est de se: supposito igitur finem, & opus eius hoc esse, sequitur, vt ipse nequeat prima radix esse negationis atq; impossibilitatis; & hoc pendet ex principio altero, quod non est instar agentis creati, quod nõ semper se habet construendo, immo sæpè potius destruendo, quoniam sicut in se defectibile est, ita opus eius tùm circa se, tùm circa alia, tendit in defectionem: Deus autem se habet quantum est de se, semper in construendo, quoniam quantum de se est, vellet cũctis, esse, posse, atq; perfectiones plures elargiri; quod igitur potentia hęc repugnet, & implicet reperiri in tali esse, hoc creaturæ ipsi tribuendum est primo, non Deo ipsi, qui vellet cuncta fore, operari, & perfici, si ex natura rei prius non implicaret: quod clarè elicitur ex scripturis, vt Osæ. 13. *perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum*: quo in loco, depositiuo loquendo, ait ipsum Deum esse primariam causam suæ salutis: denegatiuo autem, quod est perditio, primam rationem, inquit, reperiri in Israel, seu in ipsa creatura, quia ex se est peccabilis: eadem verò fienda applicatio ad Deum ipsum, veluti Auctorem, & Gubernatorem naturæ; vt namque in genere gratię ipse est prima causa, & ideo creatura eã habet, seu habere potest, quia Deus potest primo conferre, & actu confert; & in genere negationis gratiæ, ideo creatura eam non habet, quia de se primo indigna est, vt eam habeat, impotens enim est ad naturaliter eam adipiscendam, atq; impedimenta culpa apponit ne recipiat; ita quoque in genere puræ naturæ, ideo Mundus est, & possibilitatem habuit ad essendum, quia eam primo contulit sibi Deus; & ideo chimera non erit, neque possibilis vnquam fuit ad essendum, quia de se primo repugnantiam habet, vt ponatur in esse.

Confirmatur ex Ansel.

19 Et confirmatur amplius ex Anselm. lib. de casu diabol. c. 3. *ideo Angelus bonus habuit gratiam; quia Deus ei dedit: ideo verò malus Angelus eam non habuit, non quia Deus nõ dedit, sed quia ipse eam non accepit.* hæc Ansel. quod quidem satis optimè declarat propositum nostrum, vt positiuam causalem refundat primo in Deum, negatiuam tamen primo refundat in ipsam creaturam: & ita decens est etiam in pura natura, quoniam Deus non vult rerũ destructionem, non affectat, quantum est de se, vt non sit hoc, vel illud, & vt hoc, & illud non habet possibilitatem ad esse, neq; cuiquam tribuere intendit (vt plurimũ) de se solo tale impedimentũ vt non sit, atq; vt non operetur, cùm de se cũcta vellet, vt essent, & vt possibilia forēt, ad hoc, vt amplius, & per pluribus cõmunicari posset sua infinita perfectio, suaque bonitas, sed obicem primo apponit creatura.

Impossibilitatis causa quomodo refundatur etiã in Deum.

20 Cum hoc tamen, etiam Deo ipsi aliqualis prima ratio est tribuenda talis impossibilitatis: aliqualis, inquam, non absolutè, vt de possibilitate ante loquebamur: explico, quod hoc sit possibile, id primo habet à Deo secundum esse possibilitatis, licet non totaliter, quia non est causa præcisa, vt est dictum: itaq; est causa prima secundum esse rei possibilis: de esse verò impossibili rei impossibilis non est ipse dicendus tota causa, sed diuidenda est impossibilitas inter rem, & Deum: & acta partitione, alterum horum fit causa directa, altera indirecta, altera sit verum principium, alterum fit quasi principium. ostendo singula. Deus est qui directè producit albedinem, & nigredinem, ergo est prima causa directè possibilitatis positiuæ albedinis, & nigredinis, quia entia sunt possibilia

posi-

positiuè: hoc acto, sequitur, & consurgit inter albedinem, & nigredinem incompossibilitas, quia non possunt esse simul: at vnde hæc duo? vtique ambo procedũt à Deo, sed diuersimodè, quoniam positiuitas albedinis, & nigredinis est directè à Deo, vt à prima causa directa entis positiui, repugnantia verò, seu incompossibilitas etiam prouenict à Deo ipso, sed secundario, & indirectè, cum repugnantia inter ipsas proueniat primo, & directè ex naturis earum: & quidem dando Deus esse albedini, & nigredini primo, dicitur inde subsequenter dare illis talem repugnantiam; & dando esse positiuum directè, concipitur conferre esse repugnantiæ indirectè, quia quod est causa causæ est causa causati, & ita remanet talem esse modum dandi esse à Deo. Confirmatur, quia repugnantia, & negatio non habet positiuum principiũ effectiuum, igitur sequitur, quod non primo Deus dat repugnantiam, sed primo dat entitatem positiuam albedinis, super qua fundatur inde repugnantia, ideoq; dum ad productionem albedinis verè à Deo productæ sub ratione veri principij, fundatur repugnantia, dicitur quoq; Deus causa repugnantiæ, sed in tantum repugnantiæ causalitas refunditur in ipsum, in quãtum ipse est primo vera causa albedinis, & quod est causa causæ est causa causati, & qui dat antecedens, dat etiã omne necessario consequens ad illud: ideo vocandus etiam causa: verũ quia non eodem modo & fundamentum, & repugnantia habent esse, ideo vnius dicitur positiuum principium, & directa causa, atq; primaria origo; alterius, consequenter, dum ad fundamenta sequitur ex natura rei repugnantia. Insuper dum prima radix repugnãtiæ est ipsius naturę rei fundamentum, vtique ex intrinseco illa est: & defectus omnis primo refunditur in creaturam, ita quoq; impossibilitas, quæ est possibilitas defectus, primo redit ad ipsam naturam rei. Hoc de monstris conspicuum est, alijsq; defectibus; Deus nãq; est vera positiua causa, & primaria perfecti, & completi compositi: monstri verò quoad defectum non ipse prima causa est, sed aliunde est: ex defectu vel materiæ, vel alterius concurrentis necessario requisiti. & nihilominus etiam defectus illius dicitur Deus aliquomodo causa, nõ quidẽ positiua, cũ defectus non habeat causam positiuã, sed defectiuam: tùm etiam quia Dei finis non est imperfectio monstri, sed perfectio fætus: Dei enim, ait Apost. *perfecta sunt opera*: dicetur autem etiã causa, quia est causa solùm permissiua: sic quoque de peccato pro formali, cuius non est causa effectiua, sed permissiua. ergo sic ad propositũ.

21 Ex his soluuntur rationes in oppositum. & ad primam, qua dicitur, sicut hoc impossibile est primo ex se, ita hoc est primo ex se possibile: negatur paritas ob rationes adductas. eodem modo dicendum ad secundum. Et ad Arist. dicendum illud axioma tenere in causis præcisis, & eodem ordine, et modo causalitatis se habentibus: nunc vero non eodem ordine se tenẽt causalitates possibilitatis, et impossibilitatis à parte rei, et ipsius Dei: circa n. causalitatem possibilitatis Deus est primus, et ordine causalitatis impossibilitatis, ipsa natura est prima. insuper possibilitatis, et impossibilitatis causa præcisa, et adæquata nec est Deus solus, nec natura sola, sed ambæ simul, et coniunctim, vt diximus. Ad tertium, dato impossibili illo, sequitur nec creaturam vllam esse possibilem: negato. n. Deo, et dato per impossibile, vt impossibilis sit Deus, nihil extra Deũ esset possibile, et nihil omnino prorsus esset intelligibile, quia impossibile secundum se totum, non est intelligibile: Cum vero Deus mediante intellectu, et voluntate det rebus esse, negato esse intelligentem, et volentem, nulla res habebit esse, et nulla erit possibilis. Ad illud de inutili repetitione, seu nugatione negandum eam committi, quoniam omnipotẽtia relatiuè inspecta describitur relatè ad ipsam rem possibilem, et nõ ex seipsa sola; si nãq; ex se sola describeretur, vtiq; haberetur nugatio, quod potest facere id, quod potest facere: at quia describitur in ordine ad rem factibilem, ideo nulla nugatio, dicitur. n. esse, qua potest facere id, quod potest fieri: esset etiam nugatio quando omnipotentia esset tota-

Argumẽta soluuntur.

Sicut affirmatio est causa affirmationis, ita negatio negationis, declaratur.

Si Deus nõ esset possibilis, nil vltra esset possibile.

totalis præcisa, et adęquata causa productionis, idem namq; describeretur per seipsum, at vero admittitur quid extraneum, quod est ipsa possibilitas rei: ex hoc tamen non sequitur remipsam esse primam causam possibilitatis, sed Deum. Ad illud de potente, et impotente facere possibilia, et impossibilia, dicendum id sequi si Deus esset causa præcisa, et adæquata, et totalis possibilitatis, et impossibilitatis, tunc.n.si non posset aliquid fieri, proveniret ex quo Deus esset impotens, quia non daretur alia causa; at diximus non esse præcisam: cùm hoc tamē stat, vt sit prima, vt dictum. Ad id de intellectu, quidquid modo sit, de quo sup. in quæst. de praxi, id verum est, quod etiam intellectui competit dare esse simpliciter, patet de intellectu Patris, qui medio intellectu sęcundò dat esse simpliciter Verbo. quod si hoc cōpetit intellectui comparato ad intra, multo magis præstare id poterit inordine ad extra. vnde etiam certū est aliquam intellectus Dei scientiam dare rebus esse, illam. s. quæ per modum artis deseruit primo Artifici, ad formanda singula iuxta naturas cuiusq; prout dilucidè diuina de se sapientia testatur prouerb. 8. *quando præparabat cælos aderam. quando certa lege, & giro vallabat abyssos, quādo & æthera firmabat sursum, & legem ponebat aquis, quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram*, inquit sapientia, *cuncta componēs*. an vero aliquo vlteriori modo intellectui competat dare esse rebus cognitum, vel quid aliud, dicetur suo loco. Ad id de rebus futuris, dicendum res non esse futuras quia sunt cognitæ scientia visionis, nisi extrinsecè, & à posteriori; hæc.n.nil influit ad decretū omnipotentiæ productiuæ, cùm subsequatur decretum, non ergo futurę sunt quia sic cognitæ; futuræ tamen sunt quia antecedentèr cognitæ cognitione, & scientia habente rationem artis, qua Deus noscit, intelligit, atq; scit quidnam vnicuique rei competat, & scit prouidere de tempore, loco, cæterisq, concurrentibus ad rem fiendam; vna tamen cùm diuinæ voluntatis decreto, proponēte intellectu terminos, & voluntate copulante ac decretante.

Scientia se habens per modū Artis est causa rerū

Scietia visionis non est causa rerum, quia non antecedit, sed subsequitur ad decretum.

ideoq; de hac loquendo, dicēdum, ideo res esse, quia cognoscuntur à Deo: ita quoq; discurrendum de possibili, ideo hoc primo est possibile, quia hac sciētia scitur à Deo. Ad Confirmationem dicendum, non ideo malum, & peccatum quia cognitum, nec.n. Deus volēdo, nec cognoscendo producit malū, & peccatum, sed solum permittit: hoc autem stat pro nobis, quia habetur quod prima ratio negationis, & malitiæ, atq; peccati non sit á Deo, sed à creatura: id quod concedimus, & est idem cùm alio capite de impossibilitate, quod eius prima ratio sit ex creatura.

Malum, et peccatum nō ideo malum, quia cognitum, aut volitū

22 Alterum est argumentum ex Magistro in 1. d. 44. dicente hinc posse probari mundum posse produci perfectiorem; quia si nō posset produci perfectior, aut id esset, quia nullum donū sibi deficeret, nullaq, deesset perfectio, & sequeretur esse quid summè perfectum, infinitum, immo Deum ipsum: aut proueniret, quia non haberet capacitatem ad maiorem perfectionem recipiendam, & hinc arguit ipse, quod melior fieri posset, si maior à Deo sibi tribueretur capacitas: ita à pari si aliquid fieri nequit, vtiq; fieri posset, si à Deo tribueretur ei factibilitas; ergo modo ideo factibile non est, quia non datur capacitas à Deo, & ita impossibilitas refunditur in ipsum Deum. Respondemus vtiq; mundum sicut, & rem omnem factibilem expectare capacitatem à Deo, quo non tribuente, non haberetur capacitas: at Deus nō est prima ratio, nec prima radix negationis talis capacitatis, sed quasi secūdaria: licet namq; concurrant duæ rationes, & causæ impossibilitatis, atq; incapacitatis, quarū altera est ex parte rei, & altera ex parte Dei, tamen datur ordo inter eas, vt prima sit ex parte rei, & inde ex parte Dei: & cùm infers, ergo Deo non dante capacitatem, seu possibilitatem, res non est factibilis, distinguendum, ergo non est factibilis secundario, & concedo; non est factibilis primario ex parte Dei, & nego: insuper Deus est causa impossibilitatis; at inadæquata, & incōpleta, adæquatur autē, & completur ex cōcursu ipsius naturæ rei infectibilis, & im-

Arguitur ex Magistro.

Respondetur.

impossibilis: cùm igitur ratio incapacitatis refunditur in Deum, conceditur tanquam in causam inadæquatam. item Deus erit eius impossibilitatis causa solùm extrinseca, quia sub ratione efficientis, seu potius sub ratione causæ efficientis negatiuè: at à parte rei ab intrinseco tanquam ab interna radice pendet ratio impossibilitatis: igitur varijs modis Deus erit impossibilitatis, & incapacitatis causa, extrinseca quidem, nō intrinseca: inadæquata, non adæquata: veluti secundaria, non primaria.

Deus est causa effectiua primaria entis realis: defectiua secundaria entis impossibilis.

23 Dices, derogatur immensę causalitati Dei, dū tollitur causalitas primaria ab eo, & tribuitur creaturæ, vnde creatura redditur independens in illo priori, & à se. Rersponḋ. id sequi vbi requiritur causalitas vera positiua, qualis est entium possibilium, de quibus iam diximus primam possibilitatis rationem esse à Deo, veluti à causa prima: at vbi nō interuenit causalitas, sed negatio causalitatis, creaturæ impossibilitas prima est; nec inde dicitur habere esse independens, quia non est, nec potest esse, cùm sit res impossibilis: & sicut Deus dicitur causa positiua solius entis, ita dicitur causa defectiua, & negatiua non entis: hæc autem non est propriè causalitas, cùm actio realis habeat pro termino aliquid reale, non nihil: huiusmodi est peccatum pro formali, cuius Deus nō est causa efficiens, sed deficiens, quia deficit à cōferenda rectitudine, & per consequēs habetur formalitas peccati, sed hæc nihil est: huiusmodi etiam se habent tenebræ, & priuationes: ergo cùm in creatura cōsideremus duo, possibilitatem, & impossibilitatem, quorum alterum est positiuum, & alterum negatiuum, tunc creatura esset independens, si ei tribueremus primario primam rationem possibilitatis, esset enim in illo priori à se, in quem absurdum incidunt Aduersarij: cùm verò tribuimus rei impossibili primario impossibilitatem, non facimus eam independentem, quia tribuimus ei negationem, & purum nihil.

QVÆSTIO VII.

Quid possit, vel non posit cadere sub omnipotentia Dei.

PEculiares rationes, quibus singulariter possit, vel nequeat fieri à Deo, inuestigare non est opus; etenim eæ multæ sunt, & plures ignotæ: quæ tamen tradi solent sigillatim in singulis tractatibus, atq; materijs; igitur hic, dū de omnipotentia in se agitur, sufficit in vniuersali expendere cuiusq; rationem factibilis, vel infactibilis: exinde namque facilè accommodatur quæsitum ad singula capita, quæ singularius exagitari solent de factibili, & infactibili.

Sententia Dominici Soti.

2 Fuit iam à Dominico Soto excogitata sententia 3.phys. q.4. ea quidem cadere non posse sub omni potētia, quæ naturali lumini rationis, & intellectus apparent impossibilia: à contrario autem liceret inferre, ea omnia, quæ tali lumini non apparent pugnantia, posse esse obiectum omnipotentiæ Dei. vnde est, vt naturali lumine non implicet Patrem, plures posse habere filios: implicat verò, & naturaliter id con-

constat, primam veritatem mentiri: & in vniuersum de singulis discurrendo, id cadere potest; quod absq; mentis vlla contradictione potest concipi, id vero non potest, quod cùm contradictione à mête potest cognosci, & probat, quia *non est impossibile apud Deum omne verbum*, ex loquutione Angeli Luc. 1. verbum autem est intellectio mentis; ergo quod mente potest intelligi, fieri poterit, quod vero respuit nosci; id nequit cadere sub obiecto, & termino diuinæ omnipotentiæ.

Improbatur.

3 Hæc sententia non recipitur, quia valdè derogat diuinæ omnipotêtiæ: Et in primis asserere id posse, quod mente nostra pôt absq; contradictione concipi, constat esse falsum: licet. n. multa possint esse ex ijs, quæ nostra mente concipimus, tamen nô omnia; quæ sic concipimus fieri possunt: & quidem concipimus ex exemplo allato, Patrem in humanis plures habere posse filios, sicut verè plures habet, inferre autem ex hoc, non implicare Patrem æternum habere posse plures genitos, iam error in fide, cùm habeat terminum adæquatum potentiæ generatiuæ: item côcipit intellectus noster vnicuiq; supposito creato singularem correspôdere naturam, aliam & distinctam ab alterius natura suppositi, & id ratio naturalis dictat, vt euitetur confusio: at ratio vtiq; nostra non cogit, vt sic aduenіat in diuinis, vbi vna, eadéq; natura numero est in tribus. ratio etiã naturalis postulat vt accidens non stet absq; suo subiecto, & contrarium ratio concipit, vt impossibile; & nihilominus in hoc diuina omnipotentia rationis naturalis limitib. non arctatur, quæ facit, vt accidens de facto existat absq; sui subiecto in Eucharistiâ: deniq; penetrationem forè possibilem non concipit ratio corporum duorum: nec admittit corpus verè quãtum esse in loco absq; extensione, & positione, ita vt pars parti loci correspondeat, & totum toti, at Theologia statuit penetrationê dari per diuinã potentiã, atq; Christi côrpus Sãctissimũ in Eucharistiæ Sacramento non se habere extêsè ad locum, nec partê eius parti hostiæ coarctari, sed totum esse in parte, & totum in toto: igitur ex eo, quod nos concipimus, vel non côncipimus, fieri, vel nô fieri posse, nullatenus elici adæquatè, & infallibiliter posse, id quod ad diuinam pertineat omnipotêtiam: linquo plurima exempla, vt quod Virgo concipiat, quod idem simul fit in pluribus locis, & similia, quæ quidem ratione naturali non concipimus vt possibilia, at tamen possibilia sunt omnipotentię Dei: sic etiam & mysteria alia fidei &c.

Multa ratio naturalis concipit vt impossibilia, quæ tamen possibilia sunt Dei potentiæ.

4 Igitur est altera tenenda via, id quidem cadere posse sub omnipotentia Dei, quod de sui natura non implicat contradictionem, ideo verò non posse cadere quod de se importat contradictionem. statuitur ex communi omnium sententia scholæ vtriusq. vt D. Tho. 1. p. q. 25. art. 3. & sequacium: atq; Scoti in 1. d. 43. 44. & Asseclarũ.

Id potest sub omnipotentiam cadere, quod non implicat contradictionem: & è conuerso.

5 Dices, quomodo sciri poterit hoc implicare contradictionem, vel non implicare: vtiq; scietur per hoc, si exempli gratia conformitatem habeat ad rationem, seu mentem, vel intelligentiam, vel non habeat; contra, quia sequitur veram esse ipsius Soti sententiam id possibile esse, vel impossibile quod concipi, vel nôn concipi potest à ratione. Respondeo vtiq; rationem, & mentem certificari ex re ipsa, quam intuetur, si possibilis sit, an impossibilis: immo oportet quidem vt mens ipsa, & ratio antecedat, & videat si hoc possibile sit vt fiat, ad hoc ne procuretur fieri aliquid impossibile: quem ordinem obseruat omne Agens ordinatum, prius videns si res in se sit factibilis, & postea operãs, qua etiam ratione Artifex vtitur idæis: licet, inquam, hoc concedamus, ob quod potentia operans, seù exequens nô operatur, nisi sequendo ductum rationis; tamen id non est asserendum de omni in vniuersum ratione, seu intellectu, creatus namq; intellectus labilis est, & fallibilis, ideoq; per plura iudicat factibilia, quæ impossibilia sunt, & è conuerso: sed standum est intellectui infallibili, cuiusmodi est intellectus Dei: qui est recta veritatis regula, optimèq; cognoscit quid cuiq; rei expediens sit, atq; proficuum, & quid vnicuiq; sit tribuendum, quidue negandum. Soto autem de creato loquitur intel-

Obstatur.

Occurritur.

intellectu, à quo quidem, vt constat, nõ põt firma ratio desumi possibilitatis, seu impossibilitatis fiendæ rei. Vel secundo dicimus, quòd loquendo de intellectu creato, distinctè concipiente terminos rerum, vtiq; exinde habetur ratio factibilis rei, vel infactibilis: at quia sumus in statu viæ, sæpè fallimur, rem cognoscendo aliter, quam sit, vel esse possit, quia *corpus, quod corrumpitur, aggrauat Animam, & terrena inhabitatio opprimit sensum multa cogitantem.* prouer. 16.

Omnipotētia vtrum versetur circa non ens.

6 Quæri solet vtrum versetur omnipotētia circa nõ ens. ad quod Caet. art. 3. respondet versari quidem, at diuerso modo ab eo, secundùm quē versatur circa ens: siquidem circa ens versatur producendo, & circa nõ ens, nõ producendo. Hoc autē non placet:

Sententia Caiet. refellitur.

quoniã circa non ens cõtingit solummodo omnipotentiã abstinere à productione; siquidem etiã quod est modo non ens, producetur in tempore. insuper sequeretur inter chimeram, & Antichristum modo nullam esse differentiam penes omnipotentiam Dei; siquidem nullum istorum nunc producit, & ambo sunt non entia, at constat aliter chimeram, aliter Antichristum respici ab ipso Deo: illa sub ratione impossibilis, iste possibilis; illa sub ratione nec existentis, nec futuræ, hic sub ratione quidem non existentis, sed futuri, ergo absolutè circa non ens non se habet præcisè non producendo; quia licet Antichristum non producat nunc, potest tamen producere, chimerã verò nec producit, nec vnquam poterit producere.

Respondetur.

Quapropter non ens, dupliciter capi solet: vel pro eo, quod nec est, nec esse potest, quia repugnat: secundo pro eo, quod actu quidem non est, sed potest esse: primo modo cadit non ens sub omnipotentia negatiuè tùm actualis, tùm potētialis productionis, quia nec producitur, nec poterit produci, secundo autem sub potentia cadit negatiuè actuali, negando solũ actualē productionē, cadit autē sub omnipotentia positiua aptitudinali, quatenus potens est pro suo tēpore producere: igitur respectu non entis quocunque modo se habeat, versatur omnipotentia negatiuè: item versatur negatiuè omnimodè circa non ens primi generis, quia negat actum, & potentiam: circa secũdi verò generis non ens, negatiuè se habet solùm actualiter, & positiuè aptitudinaliter: & si de præteritis positiuis loquamur, quæ tamen non sunt, dicendum quòd positiuè se habuit dum produxit, negatiuè nunc se habet, quia non sunt. & denique se habet aptitudinaliter, quia potentiam habet, vt ea restauret, prout potentiam sic positiuam habet pro restaurandis, & suscitandis mortuis in tēpore iudicij. Rursus alio modo respicit non ens diuina potentia, & id quidem obliquè, vel indirectè, seu reflexè: vt directè positiuũ habitũ respicit, indirectè priuationē; directè visionem, indirectè cæcitatem; directè lucem, & obliquè ipsas tenebras; & sicut positiuum cadit positiuè sub omnipotentia positiuè producente, ita negatio negatiuè sub positiua cadit omnipotentia, quatenus producendo positiuum contrarium, destruitur priuatiuum oppositum, quæ negatiua respicientia est eiusdem negationis destructiua per positiuum habitum.

Deus an sit terminus omnipotentiæ.

7 Vtrum verò ipsemet Deus sit ipsius omnipotentiæ terminus, & obiectum: iam constat potentiam vel sumi pro potentia physica subiectiua, quæ habet rationem materiæ, seu generis, in ordine ad formam, & differentiam cõtrahentem: vel sumitur pro potentia logica: de prima loquendo nulla est in Deo, quia nec adest ibi potentia passiua, receptiua, informabilis, dum nec adest materia, nec quasi materia. & diuina essentia abstrahit ab his imperfectionibus, de secunda autem, verè ibi est, quia aliàs impossibile esset id, quod ibi est. Insuper non est contra rationem quod ibi est, nec repugnat esse, immo necesse est esse, ergo adest potentia logica, quæ nihil aliud est ab his: sub alijs etiam terminis circumfertur, pro potentia .s. productiua, & potentia effectiua, seu caussatiua: prima est ad intra, qua Pater Filiũ, & Spiritũ S. producit, & producere potest: & ex parte eius est actiua, quia vocatur generatio actiua, & spiratio actiua; ex parte verò Filij, &

Spiritus sancti est passiua, cùm sit spiratio passiua, & gignitio passiua: hæc ergo productiua adest. Causatiua verò est solū ad extra, nec adest ibi propter dependentiam, & distinctionem naturarum, quā importat causatiua: ideoq; Athanas. in symb. ibi eā collocat, *omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus Sanctus*: ne tamen ipse Deus, qui est omnipotens ad extra, censeatur impotens ad intra, ideo dicendum quòd reddendo singula singulis vtrobiq; reperitur omnipotentia, & productiua ad intra, & causatiua ad extra. Sed ex professo agetur de hoc infra in disputat. de Productione Verbi.

Obstatur aduersus principale intentum.

8 Ex decisione verò acta, ipsum posse solùm ea, quæ non repugnant, nec posse quæ repugnant, videtur impotens ipse, quia supplere nequit impedimenta pugnatia: in quo namq; relucere debet sua infinitas, nisi in remouendo obstaculo, vt cuncta fiant; vnde arguitur vel namq; non vult, vel non potest: si primum, ergo priuat Orbem perfectionibus, quas ei dare posset: si secundum, ergo impotens. item non potest peccare, nequit decipere, non potest falli, euenire nequit vt mētiatur, etiā de toto vigore omnipotentiæ suæ; hæc autem indicare videntur aliqualē impotētiam: præterea indicaret maiorem libertatem in eo si peccaret, si falleret, quia vteretur electione, & principio operante indifferenter ad vtrumlibet, quod est voluntas. Rursus si posset id, quod nō repugnat, iam posset infinitum producere: iam posset perfectissimam vltimatè creaturam efficere, quæ foret vltimatus terminus suæ possibilitatis; ex quo sequeretur deniq; posse totam omnipotentiam suam euacuare. prob. quia dum potest quidquid non implicat, iā potest in infinitum producere, ergo dabitur aliquando productum totum id, quod potest producere, sicq; euacuabitur sua omnipotentia, & nil vltra remanebit sibi vlterius faciendum: & tunc vel torperet otio, vel prorsus remaneret impotens ad vltra operandum.

9 Non obstant. & ad primum, quando aliquid implicat contradictionem, Deus non vult id producere, quia non vult impossibilia: sicut *nec etiam*, teste Tridentino Concil. *impossibilia iubet*: & iuxta Iacob. *nō patitur nos tētari vltra id, quod possumus*: nec quoq; dicitur posse id, quod implicat: quòd verò Orbis perfectione aliqua priuaretur, id nō Deo adscribendū, *cuius* ex Paulo, *perfecta sunt opera*, sed ipsi rei, quę maioris perfectionis essētialis nō est capax, & ideo eā non recipit: hinc Ambros. l. 6. ep. 37. ait, *quid impossibile Deo? non virtuti arduum; sed quod naturæ contrarium*: vbi docet, quod aliquid sit impossibile, non ideo hoc esse, quasi difficile sit Deo, qui est virtutis immensæ, quia autem naturæ rei est contrarium, vel impossibile, ideo est sic impossibile.

Quod implicat contradictionē Deus non vult producere.

10 Secundum soluitur, hanc non esse impotentiam, sed summam omnipotentiam, quòd namq; vir robustus, & fortis cadere nequeat, nec declinare corpore, magnæ potentiæ, & virtutis signum est, atq; magni roboris, cū ex aduerso tenelli pueri frequentes casus impotentiam indicent, & imbecilles vires, sicut mox dicemus ex Patribus: sic qui ignorare est impotens, indicat perfectionem maximam scientiæ: quemadmodum, & qui nequeat falli, cùm demonstret versutiam, prudentiam, sagacitatem in operando: ac denique perfectio summa est non posse mente cadere, nec ratione, seu à recto tramite deuiare, signum namq; est magnæ intensionis gratiæ, & sanctitatis: nec minus est liber qui nullo tempore peccauit, quam qui aliquando peccauit, immo Anselm. aiebat, quod *posse peccare non est libertas, nec pars libertatis*, idest, nō est de essentia libertatis posse peccare; aliàs Deus peccaret, ait Scot. quin potius, *libertas*, ex eod. Anselm. *est potestas seruandi rectitudinem*, lib. de lib. arbitr. c. 3. 5. Scot. 2. 7. q. 1. d. 23. & 44. itaq; impotentiæ istæ indicat validiorem potentiam: quomodo deniq; non posse mori, impotentia non est, quia mori est impotentia, & prouenit mors ex defectu viriū, & potentiarū, vt amplius diximus in quæst. de perfectione Dei: sic quoq; non posse mentiri prouenit ex summa rectitudine, qua nec ipse falli possit, nec

Posse mentiri, mori, & peccare non est potentia, sed impotētia.

nec ceteros fallere: & ita maiori cum perfectione dicendum de Deo. vnde August.l.15.de Ciuit.Dei c.15.ait, *magna potentia est, non posse mentiri.*

Qualis est affirmatio talis ex aduerso negatio: si affirmatio bona, negatio mala, & è conuerso.

11 Dices, negatio non est perfectionis, ergo saltem negat perfectionē ista Dei impotentia ad peccare, mentiri, falli, & similia. Dicendum, quod qualis est affirmatio, talis proportionaliter est negatio: si namq; affirmatio bona est, negatio erit praua, & si negatio est bona, affirmatio erit mala, & vice versa, si affirmatio est mala, negatio erit bona: affirmatio autem prædicabilis, vt hic peccat, mentitur, ignorat, cadit, moritur, fallit, est mala, ergo opposita negatio est bona, quia negat malitiam, & destruit prauitatem affirmationis, ergo in Deo erit bona, & supponet perfectionem.

De infinito an producibile.

12 Ad illud de infinito dicendum, nequire facere, quia nequit fieri in actu, in sensu negantium talem infinitatem: quo fit vt impotentia sit ex re infactibili.

13 Ad illud de perfectiori in infinitum, primò dicendum nunquam attingi posse terminum vltimum infiniti, quoniam proceditur in infinitum, & infinitum non habet terminum, aliàs finiretur. Secundò Scotus diceret iam dari terminum in perfectione specifica, quoniam produxit Deus speciem perfectissimam, vltra quam non possit perfectiorem producere: & ad euacuationem diceret, non esse euacuatam, quia remanent infinita indiuidua producibilia, ita quod daret quidem terminum in perfectione specifica, licet non in numero indiuiduorum, ex quo non ocio vacaret, cùm versaretur circa productionem eorum: responderet etiam, quod data terminatione ex parte, tùm speciei, tùm indiuiduorum, nec tamen ociosus esset, cùm intenderet intellectioni, atq; amori suimetipsius, & totius Trinitatis, sicut agebat ante creationem mundi, vel diceretur, quod licet daretur terminus in perfectione speciei, non tamen in numero specierum, iuxta sententiam dantium infinitum in speciebus etiam. vel deniq; non torperet otio, quandoquidem potentia generatiua Patris iam terminum adæquatum habet sui Verbum, & spiratiua Spiritum sanctum, & licet iuxta loquutionem aliquorum Theologorū, vt Henrici, & aliorum, potentia illa sit euacuata, seu exhausta, nihilominus ipsemet Deus semper operatur, vel intelligendo, & amādo, vel iuxta D.Gregor. producendo, & spirando, spirauit n. & spirat, ac spirabit, ita genuit, gignit, ac generabit, iuxta eundem, cùm actus illi diuini non sint transeuntes in præteritum, sed semper maneant ex 29.moral. c.1. in Iobi c.38. verum de spectantib. ad hanc vltimam rationem discutiemus infra vtrum possit quid perfectius fieri in infinitum, an verò iā factum sit, ita vt non liceat transgredi vltra. & de doctrina Gregorij amplius in productione Verbi ex Scot. in 1.q. dist.10. q.1.

Confirmatur ex Patribus.

14 Demonstrant verò clarissimè Patres totum iam dictum, implicantia nempè à parte rei esse rationem quā facere non possit Deus, vt Ansel. prosol.7. *hæc posse, quæ repugnant, non est potentia*: immo addit, *sed impotentia*, quasi dicat, nulla reperitur potentia ad impossibilia, & si quis gloriatur habere illam, non erit verè potens, sed nullipotens, vnde Ambros. l.6. epist. 37. expendens, non posse ex parte Dei vllam indicare impotentiam, ait, *quid impossibile Deo? non quod virtuti arduum, sed quod naturæ contrarium*: & subdit, *impossibile, non infirmitatis est, sed virtutis; & maiestatis*. Et infra, *ex quo colligitur impossibile Dei esse potētissimum: quid enim potentius, quam nescire quidquid infirmitatis est?* Et Richard. de Sanct. Victor. 1. de Tri. c.21. *omnia potest Deus quæcunq; posse potētia est, nam multa dicuntur posse, quæ multo melius esset non potuisse, quam posse: posse decrescere, posse deficere, magis sunt infirmitatis indicia, quam Maiestatis insignia.* & hoc quoq; Agust. confirmat 15. de Ciu. Dei c.15. *magna potentia est non posse mentiri*. expressius etiam idem Augu. confirmat l.26. contra Faust. c.5. dicens, *quisquis ita dicit, si Deus omnipotens faciat, vt quæ facta sunt, infecta non fuerint, non videt se dicere, si Deus est omnipotens, faciat vt ea, quæ vera sunt, eo ipso, quod vera sunt, falsa sint, non potest facere, vt quæ vera sunt*

Posse deficere nō est potentia.

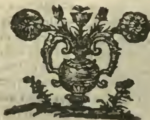
sunt falsa sint. & in eod. sensu addit Hieron: epist. 22. ad Eustoch. *firmiter credo virginem post ruinam à Deo reparari nō posse*; implicat enim. Ex quibus omnib. dum constat non posse, quia est repugnantia, merito impotentia retunditur in ipsam creaturā infactibilem, non in Deum: vnde cautius loquuntur qui dicunt, rem non posse fieri, quàm Deum non posse facere: nihilominus, quia iam res bono sensu percipitur, etiam vsus inoleuit, vt dicatur Deus non posse facere, impotētia relata ad fundamentum creaturæ, & ita vsurpant Patres, & Scholastici, nec minus ob hoc erit omnipotens, immo subdit August. lib. 1. de symbol. c. 1. *quam multa non potest Deus, & omnipotens est, & ideo omnipotens est, quia ista non potest*.

Non erit impossibile omne verbum. *explicatur*

15 Ad illud autem Archangeli, adductum pro Soto; *non erit impossibile apud Deum omne verbum*: dicendum, si per verbum intelligamus conceptum intellectus, vt sit sensus, non erit impossibile fieri omne quod concipi potest absq; contradictione, concedatur, loquendo de intellectu non potente decipi, apud quem nullus error, & qui optimè naturas rerum perscrutetur, cuiusmodi est intellectus diuinus: at intellectus creatus plura concipit, vt possibilia, & repugnantia, quæ tamen impossibilia sunt, & prorsus implicantia. Secundò per *verbū* intelligi potest diuina promissio, vt psal. *& in verbum tuum super speraui*: vel pro diuino imperio, & omni eo, quod præcepit Dominus 1. Esdr. 9. *timebant verbum Dei*: vel pro lege diuina Isa. 9. *hæc verba dat Deus in ore prædicantium*. psal. 16. *verbum tuum permanet in cælo*, & exod. 34. de præceptis Decalogi, quæ dicuntur *verba labiorum Dei*. vel deniq; pro diuina promissione, atq; decreto, vt 1. Esdr. 1. *vt impleretur verbum Domini*: qua loquutione iam plenæ sunt sacræ paginæ, *vt impleretur quod dictum est per Prophetas*, & cap. hic ergo altero istorum modorum sumitur, & præcipuè vltimo, quia decreuerat Pater Verbum suum mittere in terram, nascendo ex Maria Virgine: iuxta illud, *& Verbum caro factum est* Io. 1.

Caluini blasphemia negātis omnipotentiam Dei.

16 Quamuis vero ex antiquioribus Ethnicis, quicunque Deum confessi fuerint, ipsi quoque eum omnipotentem esse existimauerint; vt notat August. serm. 39. de temp. & Damian. epist. 45. nihilominus ex recentiorib. hæreticis Petrus Martyr, & Beza, Duce Caluino, negant Deum esse omnipotentem, referente Lindano c. 3. qui quidem Caluinus lib. 2. Instit. c. 5. ait nō posse à Deo fieri plura ex iis, quæ fecit: & in Isa. 23. subdit, *Commentum de absoluta Dei potentia execrandam blasphemiam esse*. Sed de hoc infra quæst. 8. Verum hoc derogat omnipotentiæ Potētissimi Monarchæ Dei, de quo Ecclesia in Symbolo, Credo in Deum Patrem omnipotentem: & Augustinus lib. 83. q. 82. *Deum, inquit, omnipotētem esse perniciosissimæ iniquitatis est dubitare*. de quo plura supra.

QVAE-

QVÆSTIO VIII.

Vtrum facere posit per omnipotentiam Deus quòd præterita nusquam fuerint.

Afferũtur argumẽta pro parte affirmatiua.

1 Olent pro affirmante huius quęsiti sẽtentiæ citari Doctores aliquot, vt Greg.Arimin.in 1. d.42. q.1. Alens.1. p.q.21.mem.5.art. 4.Altißiodor.lib.1.c.6.de pęnit. & Gilbert.in Boet.lib.1.de Trin.c.9. qui affirmare videntur posse Deum præteritum facere vt non fuerit. quisquis tamen sit huius sentẽtiæ Author, potest nihilominus sic persuaderi. Potuit Deus pręteritum non producere, ergo potest id facere infectum. anteced. constat, & conseq.prob.præteritum fuisse est contingens, quia contingenter fuit in actu positũ,ergo potest fieri vt non fuerit, quia quod est contingens, non necessario est, nec fuit necesse. item potest Deus mortuum suscitare, ergo magis poterit destruere præteritionem, quid enim amplius est in mortuo, quàm in præteritione? eadem namq; & tanta insuper potentia requiritur pro vtroq; ergo per eandẽ infinitã petẽtiam, qua pôt mortuũ suscitare, per eandem poterit & præteritum infactum facere. denique magis impossibile est reducere subiectũ de potentiæ priuatione ad actum, seu de priuatione ad habitum, quam facere vt præteritum non fuerit. prob. quoniam comparando alterum istorum impossibilium ad alterum, constabit vnum esse impossibilius altero: si nãq; impossibile est cęcum illuminari, & impossibile est Petrum non scripsisse; vtique primum est impossibilius isto, quia de potentiæ priuatione,vna cum priuatione cuiuscunq; necessario requisiti, seu de priuatione ad habitũ nõ potest dari regressus, & natura necessario obseruat hoc, itaut repugnet dari naturale Agens reducens potentiam de habente priuationem ad non habentem, seu de priuatione ad habitum: circa tamen Petrum scribentem, iam constat eum accidentaliter scripsisse,non necessario,ergo ipsius destructio, seu negatio præteritionis non erit quid impossibile, vel nõ adeo impossibile,vt primum;potest autem primum fieri per diuinam potentiam,ergo & poterit secundum. Cõfirmat D. Hieron.ep.22.vt infra.

Sententia negatiua verior, & communis

2 Verissimũ tamen est, quod omnes docent, Deum non posse facere præterita ne fuerint præterita. solet autem explicari responsio sub sensu composito, & diuiso: vt sensu diuiso possit,composito nõ possit: sensus primi est,Deum potuisse producere præteritum, quod verissimum est: sensus secundi,Deum postquam aliquid egit, impossibile est, eo quod egit, id non egisse:& sic loquuntur Doctores,eoq; sensu conueniũt omnes, itaut Authores primæ sententiæ conueniant cum auctoribus cęteris, quia & hi conueniunt cum illis, loquuntur.n. ambo in sensu diuiso posse fieri, sicq; reconciliantur.quam sententiam tradunt Scotistæ cum Scoto in 4.d.1.q.6.& cum D.Tho.Thomistæ 1.p.q.25.art.4.Potest autem probari quoad sensum cõpositum, nam quoad diuisum, res est clara. non potest fieri non ens de non ente, sed præteritum vt præteritum non est ens, quia de tempore non habe-

bemus nisi nunc præsens, & ipsum nõ præterijsse est aliud non ens, ergo non potest fieri præteritum non fuisse. Cõfirmatur, quia extendendo nomen factionis, vel ea est entis de non ente, vt creatio, vel est nõ entis de ente, vt annihilatio, vel propriè loquendo de ea, erit deniq; entis de ente: at non præterijsse non est ens; quia non præterijsse est falsitas, & falsitas est non ens, & nihil, & præteritum non est ens, ergo nequit fieri præteritum non præteritum. probatur etiam, contradictoria nequeunt simul esse vera, Franciscum fuisse, & non fuisse, contradictorium est, ergo non simul verum: esset autem verum simul, si Deus faceret eum non fuisse, quia verè diceretur simul fuisse, & non fuisse. remanet ergo fieri nequire.

Ex Patribus.

3 Comprobatur quoq; authoritate Hieronymi epist.22. ad Eustach. *firmiter credo*, ait, *virginem post ruinam à Deo reparari non posse.* qui vtiq; loquitur in sensu composito.

Virginem corruptam vtrũ possit reparare Deus.

Dices potest reparare eius claustra: item poterit ei dare aureolam, ergo reparare poterit. Respond. posse quidem claustra redintegrare, & reparare, attamen agere vt iam non fuerit corrupta agere nequit: præseruare namq; poterat à corruptione, & post casum eam subleuare, & agere vt non ceciderit, post casum non potest. & quoad aureolam dicendum eam considerari, vel vt palma, & gaudium debitum virgini, quatenus victoriam reportauit de fragilitate; aut vt donum gratuitum, præscindens à ratione palmæ, & coronæ: primo modo dari nequit corruptæ, quia aureola in sensu composito vt aureola est, habet rationem coronæ, & hæc dicit ordinem ad victoriam, & virginitatem: secundo modo potest, at non erit aureola virginum, sed donũ aliud gratiosè collatum. Probatur etiam ex August. lib.26. contra Faust. cap.5. *quisquis*, inquit, *ita dicit, si Deus omnipotens, faciat vt quæ facta sunt, facta non fuerint, non videt se dicere, si Deus omnipotens, faciat vt ea, quæ vera sunt, falsa sint.* & denique firmatur Agathonis sententia relata ex Arist. 6. Ethic. c.2. inquiẽtis, *hoc solo priuatur Deus, ingenita facere, quæ facta sunt*, vnde distico,

Hoc etiã ipse Deus soloq; carere videtur,
Infectum faciat quod factum est, atque peractum.

4 Ad rationes autem, ad primam concedimus præteritum contingẽter fuisse, quia fuit ens contingens, at dato quod fuerit, necesse est ipsum fuisse, & ita non est contingẽs, sed necessarium ipsum fuisse dato quod fuerit, in sensu composito.

Magis impossibile præteritũ non fuisse, quã suscitare mortuum.

5 Ad secundum concedimus facere posse, vt de fide constat, vt mortuus resurgat, & nos omnes resurgemus, at facere vt mortuus, dato quod mortuus fuerit, non fuerit mortuus, fieri nequit: nec per eandem infinitam potentiam, quæ sufficit pro suscitando mortuo, fieri poterit in sensu composito, vt præteritum non fuerit, immo nulla potentia sufficit ad id, quod est impossibile.

Magis possibile reducere potẽtiã de priuatione ad habitum, quàm preteritum nõ fuiße.

6 Ad tertium dicendum, quod est magis possibile reducere potentiam de priuatione ad habitum, quàm facere vt præteritum sic non fuerit: quia ad primum reperitur implicantia ex parte vnius solius Agentis, quod est naturale, agens.n. naturale nec potest suscitare, nec illuminare cæcum, quod tñ non est impossibile Deo: at præteritũ facere non prẽterijsse impossibile est vnicuiq; Agenti; quapropter licet in sensu diuiso Petrum non scripsisse sit possibile, nihilominus in sensu composito Petrum non scripsisse est magis impossibile, quàm resuscitare mortuũ: Petrum quidem non scripsisse possibile fuit, quia accidentaliter scripsit; dato autem scripsisse, implicat per omnem potentiam non scripsisse, & est impossibile magis impossibile, quàm suscitare mortuum; potest enim Deus suscitare, sicut de facto aliquos suscitauit, & in die Iudicij omnes resuscitabit mortuos.

Vtrũ ideo impotens Deus, quia non potest facere.

7 Dices id ostendere impotentẽ Deum, dum super hæc nõ possit. Responsio patet ex dictis quæst. anteced. num.10. & 14. Respondetur quoque impotentiam non refundi in Deum, sed in rem ipsam infactibilem; propterea q; facere ea non potest Deus, quia implicat contradictionem. Respondet insuper Anselmus in Proslog. c.7. inquiens, *Posse, vt factum non sit factum,*

non

non sit factum, non est potentia, sed impotentia. Respondet deniq; Hugo Ether. lib. 1. aduers. Græc. c. 15. dicens, *Deum non posse facere, vt quod est factum, non sit factum; quia verax Deus est; factum autem facere non factum, mendacium est.*

Arguitur ex Anselmo. 8 Quod si Anselmus l. 2. cur Deus homo c. 2. inquit, *nihil est impossibile, aut necessarium, nisi quia ipse ita vult.* Responsio deducitur ex quæst. antecedenti, vbi expensa fuit causa impossibilitatis. Adde, quòd Dei voluntas non fertur ad impossibile: vnde dum aliquid est absolutè, formaliter, & omnino impossibile, erit id ex duplici capite impossibile, tùm à parte rei, quia repugnet fieri ab intrinseco, & ratione formali, vt hominem esse irrationalem; tùm ex parte Dei, qui non vult id, quod est impossibile. Rursus dicendum, quod si à parte rei non implicet fieri, vt sortem currere, tamen nolente Deo concursum præstare sorti ad currendum, vtiq; tunc ex vno capite res erit impossibilis, vtpotè à voluntate Dei negante concursum: & sic Anselmus loquitur.

QVÆSTIO IX.

Vtrum ea, quæ fecit Deus potuerit facere meliora.

Sensus quæstionis. 1 Niuersa, quę Deus agit ad extra, ad duplicis entitatis genus pertinent; alia namq; sunt ordinis gratiæ, & alia ordinis naturæ: de vtroq; ordine est discurrendum, vtrum producta in talibus ordinib. ita fecerit, vt facere nequijsset meliora. Verùm sensus iste non spectat ad præsens quæsitum, nō enim petimus vtrum producere queat entia meliora, & perfectiora ijs, quę produxit, meliora quidem respectu alterius speciei, & generis, itaut meliora specificè, & genericè, producere possit in infinitum: sed solùm circa producta inuestigandum, an res productas taliter perfectè in seipsis produxerit, vt illas easdem nequiuerit facere meliores: de primo erit sermo in sequenti artic. & de secundo in præsenti.

Quæst. decisio. 2 Quocirca tria attendere debemus circa hoc; & potentiam facientis: & naturam ipsius rei factibilis: & hæc dupliciter, vel secundum esse substantiale, seu essentiale; vel iuxta esse accidentale qualitatiuum, quantitatiuum, locale, temporaneum, & simile.

3 De primo loquendo, iam constat vt aduertit Magist. d. 44. posse ne quaquam meliorem modum expendere, quam iam expendit: probatur, quia meliori sapientia non callet Deus, ea, qua mundum condidit; & infinitiori potentia non pollet ea, qua mundum produxit: est autem vtraq; infinita. Confirmat. nec ex parte alterius agentis dari potest maior, nec in Deo ipso augeri potest, aut minui, cùm sit in sūmo, ergo ex hac parte non datur melioritas: & hoc nedum respectu factorum, & eorum quæ fiunt, verum respectu quorumcunq; fiendorum, ac in infinitum factibilium. & nedum in ordine ad extra, verum etiam ad intra; siquidem meliori modo non potuit Pater æternus producere filium, ac perfectiori amore, & bonitate nequiuit vterq; producere Sanctum spiritum: immo Deus ipse quidquid ad intra ha- *Ex parte Dei an potuerit mūdus fieri melior.*

bet, perfectiori modo nequit habere: est namq; infinitus modus habendi, estq; eo contentus: sic D. Bonau. in loco Magist. D. Tho. art. 6. Alens. 1. p. 21. Scot. in 1. report. d. 44. q. 2.

Spectato ordine essentiali, ac specifico rerum implicat fieri meliorem.

4 Ad secundum, oportet vt tria inspectemus: primo ordinem specificum, & essentialem rerum. Secundò accidentalem; tertio deniq; ordinem ipsius mundi: de primo iam constat, absq; lite fieri nequijsse meliorẽ: quod probatur, Deus vtitur idæis in producendo mundum, igitur producit vnumquodq; iuxta essentialem perfectionẽ propriæ naturæ: sunt autem distinctæ admodum rerum ideæ, & iuxta vnamquamq; ipsarum res est creabilis: quo fit vt non fiat excessus, dum conformiter se habet ad entitatem ideæ: item dato sic velle agere, vt essentialiter immutet res ipsas perficiendo; tunc vel destrueretur ex parte, & ex toto Vniuersum, fieretq; alterius rationis ab hoc, qui modo est, vel daretur confusio: si namq; formicæ adderetur gradus specificus Auis, destrueretur formica: & si aui adderetur gradus quadrupedis dissiparetur auis: & si quadrupedi fieret additio gradus rationalis, destrueretur brutum: si denique vegetatiuis additio fieret gradus sensitiui, dissiparetur vegetans, & planta: & ita alter, & alterius rationis resultaret Orbis, quia mutatis speciebus mutaretur essentialiter Orbis: vel confusio adesset, dum omnia essent vnum, & incideremus in Anaxagoram, atq; parsuna orbis in se haberet atomos, & essentiã, naturamq; alterius. Ratio etiam pro omnibus vrget, *species rerum sunt sicut numeri* ex Arist. quæ proportio in eo est, vt sicut numeri mutantur specie ex additione vnitatis; ita destruatur species inferior mundi huius addito essentiali gradu alterius: quomodo autẽ fieri poterit, vt quaternarius maneat quaternarius, addita vnitate? sic fieri nequit essentialis additio vnius ad alterum. Hinc est, vt vnaquæq; species, etiam infima, seipsa, suaq; naturali, essentialiq; perfectione contenta sit, nec alteram appetat, alias appeteret destructionem sui; quis n. non videt, hominem appetẽdo naturam angelicam tanquam gradum essentialem, destructionem appetere fuimet.

Homini an melius esse Angelum.

5 Dices, melius esset ei fieri Angelum, ideo appetere id posse. Dicendum in sensu composito esse fallum, homini namq; vt homini, melius est esse hominem, quam Angelum, quia angelicus gradus humanæ speciei repugnat: & si posset ad gradum angelicum eleuari per naturam, oporteret ipsam hominis dissipare naturã: in sensu autem diuisio vtiq; melius est esse Angelum, & est sensus, dato quod Deus vellit ens aliquod producere, quo perfectiori specifico gradu ipsum honestabit, eo perfectius erit: gradus autem angelicus est perfectior: igitur dũ v.g. Deus creare intendit creaturam aliquam intellectualem, melius erit eam fieri Angelum, quam hominem, sicut melius hominem, quam brutum. Hinc autem fit, vt vnumquodq; suis naturalib. essentialibusq; perfectionib. contẽtũm sit, immo vnumquodq; perfectum sit, atq; perfectissimum in genere suo: quia illud est sic perfectissimum in genere, cui in suo ordine nil deest, spectans ad illum ordinem, formicæ autẽ in suo genere nil deest essentialiter, ita vermi, ita bruto, quo fit, vt cùm nihil sibi desit ex essentialib. perfecta quidem sint, quia *Dei perfecta sunt opera*, immo in sensu composito nequeant ipsa fieri perfectiora.

6 Quoad secundum, facilius est demonstratu & affirmãdum posse fieri: de vniuersis namq; de sublunarib. deq; super cælestib. loquendo, constat addi posse accidentarias perfectiones: siuè qualitatiuas, siuè quantitatiuas, siuè locales, siuè temporaneas, siuè quouis modo se habeant perfectiones accidentariæ: dummodo proportionatis addantur subiectis, sequendo naturam vniuscuiusq; vt constat: & de cælestib. quidẽ constat fiendam superadditionẽ maioris luminis, vt Isa. 30. *erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit septẽpliciter sicut lux septẽ dierũ.* & sic de singulis. additio quietis, & cessatio à motu.

Facta additione accidentali vtrũ perseueret Orbis in sua concinnitate.

7 Vnum circa hoc controuertitur, vtrum facta tali additiõne accidẽtaria perseuerar et mundus in sua concinnitate: supposito. f. aliquib. tantummodo partib. fieri additionem accidẽtariam, nõn omnibus, vt cælis maiorẽ lu-

idem, plantis vim maiorem, vberioremq; producendi, cæteris relictis in ordine primariæ perfectionis. negat D. Tho. quoniam hic mundus musico comparatur instrumento, cuius chordæ taliter sunt dispositæ, vt si vna plùs iusto intendatur, vel frangi oporteat, vel destruatur harmonia. ita habet ad 3. Cæterùm probabilius est seruari nihilominus concinnitatem, & modulū, etiam si fiat accidentaria in aliquib. additio. quod probatur, quoniam antiquitus creationis initio species humana plurimis naturæ accidentarijs donis excellebat: aderat tamen idem mundus, ijdemq; cæli: quibus cælis immutanter remanentib. homo tamen valdè alteratus, & deterioratus reperitur accidentaliter: ergo nūc res quædam vt cæli, & saltem ignis, ex elemētis, immutanter perseuerāt, mutatis tamen quamplurimis, nec tamen inde necesse est asserere destrui concentum rerum: quod si pro concentu capias concursum vniformem perfectionalē rerum, absq; mutatione vlla, & alteratione, vtiq; concedi posset cùm D.Th. at videamus vtrū id necesse sit ad perfectum, & completum concentum efformandum: videtur minimè requiri, siquidem ad perfectiorem concentum exquiritur fortis pulsatio chordarum, & fidium, vt sonus fiat maior, & audiatur amplius, & magis à longè: at constat, quod si quis fides tangat lento, & remisso plectro, nihilominus erit perfecta, & cōcinna harmonia, immo suauior, & dulcior, quia vehemens pulsatio destruit auditum, & inelegans est: sicut subuocula modulatio, & faucialis, seu gurgitalis cantus dulcior quidem est, nec minus concinnus, quam pectoralis, seu ille, qui quondam producitur hiante ore, ac relaxatis fibris: & hæ quidem accidentariæ sunt perfectiones, & accidentariæ diminutiones, seu accretiones in sono, & nihilominus etiam conseruant modulum, & concētum. hoc idem sequitur Aureol. apud Capr. 1.43.1. Argent. 44.1. & Dur. q.3. Ad illud vero de chordis instrumenti, verum est id, quod in argumēto astruitur, variari modulum: at talis variatio non est, qualis esset variatio in mundo hoc: quoniam hæc est accidentalis vt dixi, illa autem chordarum est essentialis, quoniam vno tantum tono, vel semitono variata fides, & alterata chordula, dissipat essentialiter concentum, & destruit substantialiter modulum, vt experiēti patet musico in dies.

8 Potest insuper Deus meliora omnino producere vltra hucusq; producta, tùm in essentialib. tùm accidentalib. potest namq; perfectiorem alium mundum creare, distinctum ab hoc, qui sit alterius rationis, & perfectiorem efficere, imperfectioremue, vt placet. hoc non concederet Durandus, negās posse species plures produci, vltra productas: minus assentiret Philosophus, ex duplici capite: tùm ex parte efficientis, tùm ex parte materiæ: ex parte efficientis, quia statuit Deum agere necessariò, & secundum vltimū suæ potentiæ; ex quo infertur produxisse iam species omnes producibiles: & ex parte materiæ, dum docet in lib. de cæl. quod id, quòd constat ex tota materia est implurificabile, mundus autē est huiusmodi, ergo negaret posse multiplicari. huius etiam sententiæ sūt aliqui quæst. anteced. citati, & Viclefus, negans plura posse produci vltra producta, dùm in eodem fuit errore Deum agere necessario: At concedunt reliqui Theologi, vt S. Bonau. D.Th. Capreol. Maior. quod amplius demōstrabimus artic. sequ. An vero mundi alterius producibilitas possit multiplicari in infinitum: id pendet ex alia quæstione, an productio specierum dari possit in infinitum, de qua infra. *Producere pōt Deus meliora tū essentialiter, tū accidentaliter hucusque productis.*

9 Obstat contra principalem conclusionem argumentum deducibile à simili arguendi modo quodam, quo D. August. vtitur contra Maxentium ad probandam æqualitatem Verbi cum Patre: ait. n. l. 1. contra Maximin. c. 7. aut Deus potuit producere Verbum sibi æquale, aut non potuit; non secundum, quia impotens: si primum, aut voluit, aut noluit, si primum, ergo iam produxit, si secundum, ergo inuidus, non communicando ei omne bonum, pendens ex æqualitate cum Patre. ita similiter, aut Deus potuit initio res iuxta perfectiones vltimas possibiles producere secundùm totam latitudinē perfectionum, aut non potuit; non secun- *Obstatur.* *Soluitur.*

cundum, ne videatur impotens: si primum, aut voluit, & iam fecit, ergo addere nequit perfectiones maiores: si noluit, ergo inuidus. Respondetur autē facillimè, & potuisse initio sic producere, & noluisse tunc sic efficere: sed distulisse ad tempus additionem perfectionum accidētalium: ex quib. reb: aliquas ita complete produxit, vt statuerit non fore addendas perfectiones nouas: alias vero ita remissè, vt pro tēpore determinarit additurum perfectiones, vt de cælorum lumine augendo in fine mundi. dicendum secundò, quòd & si nec initio, nec pro tempore futuro statuerit perfectiones adaugere, non tamen diceretur inuidus; ob duo, tùm quia nulli est debitor: tùm etiam, quia inuidus caret bono Inuisi, vel timet proprium sibi auferendum bonum: nil horum ad Deum: non primum, cùm *sit diues in omnes, & bonorū nostrorum non indiget*: nec secundum; cùm nullus sibi obsistat, *non.n.accedet ad te malum, nec flagellum appropinquabit tabernaculo tuo*, ait psal. 109. hæc loquendo dē accidentalib. nam de additione gradus essentialis repugnat ex parte rei.

Deus quare non inuidus.

10 Obstatur secundò ex August. de lib. arb. l. 3. c. 5. dicente, *quidquid tibi recta ratione melius occurrerit, scias Deū fecisse tanquam bonorum omnium conditorem*. igitur ab initio produxit res omnes secūdùm vltimum possibilium perfectionum gradum. Respond. non loqui Augu. de eo, quod est melius absolutè, & simpliciter, sed de eo, quod melius est comparatiuè, & in ordine ad dispositionem suæ summæ sapiētiæ, qua dat cunctis id quod magis, & melius expedire videtur pro loco, & tēpore: & quod hoc sit verum, confirmatur ex eod. August. ibidem, qui ait, *melius quidem fuisse facere hominem, qui nusquam peccasset, & vniuersum ob hoc perfectius fuisset*; attamen melius esse idem Deus existimauit relinquere *hominem in manu consilij sui, apponendo ante eum bonum, & malum*, vt pro libito, ad quod maluerit, se verterit, vel peccando, vel meritoriè agendo: quo loco comprobatur illud aliud, quod idem docuit, dicendo, *melius iudicauit Deus mala permittere, vt de malis bonū eliciat, quam nullum malum esse in mūdo*. igitur, & si absolutè melius sit nullum malum esse, tamen magis conuenit dispositioni voluntatis diuinæ ea permittere, quàm nō permittere, dum etiam ex peccatis, & malis scit bonum elicere, atq; merendi, & decertandi occasionem militib. suis præbere, quo gloriam adipiscantur: habet.n. rationē coronæ, teste Paulo, *reposita est mihi corona iustitiæ*: at, *non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit*. ergo de melioritate hoc modo sūpta loquitur Aug. (& sic de cæteris, quæ à moralitate meriti præscindunt,) melius comparatiuè pro loco, & tempore, iudicauit sic disponere, quàm aliter ordinare: & de cælorum innouatione per lumen, melius dispositioni vniuersi congruit, vt mundi in exitu id fiat, quando cætera innouabuntur, & beati ipsi clariores euadent per noui luminis ratione corporis gloriosi, acquisitionem, per claritatis dotem; sicut & syderum quies, & cessatio à motu melius in diem illū differtur, etenim nunc inferiora motui superiorum corporum ordinata, seu subordinata, melius est vt motum superiorum expetant, quam non expetant; disposuit namq; Deus inferiorē mundū supernis lationib. subordinari.

Obstatur ex Aug. et declaratur

11 Consequenter ad hæc decidi potest quæstio, vtrum de facto produxerit Deus res aliquas ita perfectas, vt facere nequeat perfectiores. in qua re Scot. affirmat id iam factum esse: vnde docet iam produxisse Deum supremam intelligentiam possibilem: & cōfirmat ex Augustini recitata sentētia: multo magis id docet Durād. & Arist. at differentia est inter Scot. & ipsos, quod Scot. non concedit de omnib. affirmat namq; posse Deum producere species vlteriores, & plures, ac perfectiores, quas hucusq; non produxit, de quo in sequ. at de specialibus aliquib. effectib. loquendo ait iam dari perfectissimam, quæ nequeat meliorari. negat D. Tho. docens posse procedi in infinitum in meliorationib & cōsequenter non dari perfectissimam, vltra quam nequeat dari melior. lis ista pendet ex quæst. recensita, de qua postea: nunc autem liceat hoc vnum pro comperto habere.

An de facto detur creatura perfectissima, quę fieri potuisset perfectior.

12 Re-

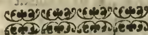
Tria, quibus nequeunt fieri meliora.

12 Reperiri aliquos, & si paucos casus, in quib. res adeo perfecta comparet, vt nequeat fieri melior: ea autē tria sunt, primum est obiectiua beatitudo: secundum, diuina incarnatio: & tertium Maternitas beatissimę Virginis. de primo constat, quod obiectum beatificum est infinitum, perfectum omnino, ergo obiectiua beatitudo nequit meliorari: licet.n. adaugeri possit beatitudo formalis, non tamen obiectiua. de secundo res clara est, quia maior Christus dari nequit: qui tùm ratione diuinitatis est infinitus, tùm ratione humanitatis est plenus gratia super omnes, de *cuius plenitudine omnes accepimus*: tùm ratione ipsius totius, qui est filius Dei: tum ratione *capitis*, gratiam influentis, & virtutem in Ecclesiam; tum ratione *Redemptionis*, cuius merita acceptata fuere à Patre, pro reconciliandis hominib. tum deniq; quia est in ratione *Doni* diuina incarnatio gratuitum donum excellēs super omnia iuxta Aguſt. l.13. de Trin. c.19. De tertio deniq; sat clarum est, quia post filium, maiorem matrem nequiuit facere Deus, quàm Matrē Dei: vnde D. Bonau. in spec. Virg. ait, *maius cælum potest facere Deus, maiorem mūdum potest Deus creare, at maiorem matrem, quam Dei matrem non potest condere Deus*. quod etiam confirmat D. Tho. art. 6. ad vlt. & multo magis ipse Scot. qui de Christo loquens, ait *se malle excellere in perfectionib. Christi enucleandis, quam deficere, vbi veritas sibi per dubietatem, & obscuritatem non constaret*, in 3. d. 14. q. 2. & de Virgine, ipsa iam constat quantum ipse eam extollat, vt præseruatam docuerit extitisse à culpa originali.

Scoti elogium de Christo.

Quid Scotus senserit.

13 Verum, de cæteris effectibus in vniuersum vtrū vltra hos tres enumeratos detur de facto summus effectus in perfectione, qui nequeat meliorari, res est incerta, & à Theologis recensentur hi solum tres: fortasse reperiūtur alij, quos ignoramus; & Scotus ipse dubius etiam extat circa hanc sententiam; siquidem dum ait dari de facto supremam Intelligentiam possibilem, vel perfectissimum effectum possibilem, loquitur dubitatiuè per fortasse, vt in 1. d. 2. q. 1. §. iuxta istam: hinc falli constat Valentiam asserentē nunquam facere Deum id, quod simpliciter melius est; nec ita perfectè facere, vt melius facere non possit, si finis vltimus, qui est Deus ipse spectetur, constat namq. tria hæc adeo perfecta esse, vt absolutè nequeant fieri meliora: item quod ait de fine vltimo, constat ea, quæ Deus operatur ad semetipsum dirigere veluti ad vltimum finem: at constat etiam quam plures effectus, & si non omnes, ad finem vltimum de facto iam protensos, vt vocatio Pauli, iustificatio Magdalenæ, conuersio latronis, futura corporum resurrectio ordinata ad finalem beatitudinem, sic de alijs: quòd si de modo contendas operandi, an adhibeat absolutè meliorem, vtiq; non deest via altera id exequendi, cum *Dei virtus nō sit alligata Sacramentis*; & sibi non desint infinitæ aliæ viæ ad deducendos homines ad finem: at non loquitur ipse de modo, & ordine, sed de operatione ipsa, & effectu. t. 1. disp. 1. pun. 3. §: sequitur quintò. Conuincitur magis, formatio Virginis in genere matris Dei; & Christi Domini constitutio ordinantur ad vltimum finem sub specialissima ratione salutis humani generis at maiorem Christum, & maiorem matrem nec formauit. nec formare poterit ipse Deus, sicut nec perfectiorem visionem beatificam obiectiuè: da oppositum, & sequitur dari posse filium perfectiorem Christo. at perfectior filius, quam filius Dei non potest dari. idem vero est Patris æterni, & Matris Virginis Filius; & consequenter daretur mater maior Matre Dei. beatifica itidem visio cum habeat pro obiecto Deum, nec dari potest perfectior, *est enim Deus, quo maius cogitari non potest* ex Ansel. & de eodem Christo filio inquit dilectissima mater, *dilectus meus candidus, & rubicundus electus ex millibus*. Cant. 5.

QVAE-

QVÆSTIO X.

Vtrum producere possit species in infinitum perfectiores.

Sensus quæstionis.

1
Non quærimus de infinitate indiuiduali; de qua in materia de infinitate actum est, sed specifica: nec solũ quæstio mouetur vtrum possibile sit cathegorematicè, & simul, sed diuisim, & seorsim. igitur dubium est, vtrum detur status etiam de possibili, sicut de facto datur, in specieb. itaut nõ possint perfectiores, & vlteriores produci diuersæ rationis. qua in re, tres reperio sententias. Prima est Philosophi, quem sequitur Durand. negatiua; negans dari posse nedum perfectiores, sed nec vlteriores: ratio mouens Philosophum est, quia Mundus est vndequaq; completus, & nil sibi deficit quoad perfectiones essentiales, at perfectiones specificæ sunt essentiales, ergo nõ potest additio fieri: item agit Deus ad extra ex necessitate naturæ, ergo secundum vltimum suę potentiæ, ergo egit quantũ agere poterat circa numerum specierum, sicq; constat produxisse omnes possibiles. Adde, quod aliter se habuit circa productionẽ specierum, & aliter indiuiduorum, quia circa illas se habuit immediatè, circa hæc mediantib. concausis: ergo circa illas non potuit copræpediri, cùm de se solo egit, & consequenter egerit secundum, quod vltimo poterat, & ita produxit omnes, quas potuit.

Sententia Philosophi

Durandi opinio.

2 Durandus alia via progreditur, docet.n. in 1.d.44. q.1. debere omniũ possibilium fiendorum debere esse in Deo ideas; non quidem quod hoc ipse docere intendat, sed ad hoc adducit inconueniens, sic arguendo, omnium fiendorum debent præcedere ideæ, sed infinitarum specierum producibilium non sunt ideæ, ergo dari non possunt. Vtitur alia via, dum distinguit de substantijs, & accidentib. specificis: & de primis conuenit cùm cæteris non posse essentialiter variari: de secundis autem ait posse variari, & multiplicari essentialiter, quoties remitti, vel intendi cõtigerit: & hinc licet per eum colligere multiplicationem specierum secundùm perfectius, & perfectius: an vero concederet id posse fieri in infinitum, iam absolutè negat, vt diximus: si tamen terminationem non admitteret in intentione, vt admittit Scot. deberet etiam multiplicationem, & variationem admittere in infinitum.

Sententia Aureoli Capr. Scoti.

3 Secunda sententia est Aureoli penes Capr. in 1.d.43.q.1.art.2. coincidens cum Durando, non posse dari talem multiplicationem: in quam descendit etiam Scot. in 3.d.13.q.1. cùm discipulis. At differunt admodum inter se Autores hi. siquidem Durandus adeo negat posse multiplicari in infinitum, vt neget etiam posse quoquo modo amplius multiplicari; siquidem cum Philosopho statuit iam productas de facto esse omnes species possibiles, ita vt nec quidem vna possit vltro de nouo produci, at Scotus negat infinitatem, non autem absolutam multiplicationem; & iam asserit posse plures, & perfectiores produci vltra eas, quæ productæ sunt, negat tamen processũ in infinitum, quia admittit statum.

4 Tertia est D. Thomæ art. 6. in fin.

Sententia D.Thomæ

fin. ex quo tamen non necessariò deducitur velle negare non posse procedi in infinitũ: ait namq; absolutè qualibet re facta posse Deum facere meliorem: qui loquendi modus non decidit nostram quæstionem, in qua quærimus, an facere id possit in infinitum: loquitur namq; de facto, seu de specieb. iam productis: de quib. controuersia non est inter eum, & Scotum, concedentem etiam vltra productas species posse produci perfectiores: cũ vero quæstio sit de possibili, seu de possibilib. producibilib. speciebus, an quacunq; possibili in infinitum possit dari perfectior, D.Tho. mentionem de hoc non egit: quare ex eius litera non deducitur pars affirmatiua quæsiti: est vero inuentum expositorum, vt Caet. & sequacium. qui inde ansam sumpsere ad asserendum ex tex. D.Tho. dari posse in infinitum productiones specierum. & in respons. ad 3. ait, posse Deum alias res facere, vel alias addere factis: non tamen de infinitate facit mentionem: sicut nec in fine responsionis ad quæsitum. quidquid tamen sit de eius mẽte, est saltem communis sententia Thomistarum posse multiplicari in infinitum.

Arguitur pro prima, & secũda via.

5 Pro prima autem, & secunda sententia sic argui potest: si procedi posset in infinitum, sequeretur tandem dari aliquam naturam continentem perfectiones cæterarum, hoc autem est impossibile, prob. quia talis natura creata, vel creabilis esset infinita, & infinitæ perfectionis, quod obstat creaturæ. Respondet Caetan. talem naturam fore infinitam non simpliciter, sed secundùm quid, nimirum in latitudine entis finiti, creati, & limitati. sed obstatur, quia sequeretur esse absolutè infinitã: continens namq; absq; termino perfectiones possibiles infinitas, est absolutè, & simpliciter infinitum: vbi enim adest ratio limitans, & terminãs numerum perfectionum, id absolutè est finitum, ergo continens eas absq; termino, sub omni ratione possibiliũ, & imaginabilium, erit absolutè infinitum. insuper actualis complexio infinitarum perfectionum simul vnitarũ in aliquo continente significat, & demonstrat absolutam infinitatem in continente: infinitum namq; est, quòd perfectiones omnes, & infinitas continet actu, si est infinitum in actu: & infinitũ in potentia est, quod actu ipsis omnib. caret, habetq; solùm cõtentiuè in potentia: differt verò infinitum hoc ab illo, eo quod ratione actualis continẽtiæ illud absolutè perfectum est, hoc secundùm quid, nempè potentialiter; at suprema species si daretur, actu cõtineret perfectiones infinitas; ergo absolutè infinita. Quod addit Vasqu. est est minus verum: inquiens, non sequi infinitatem in specie, sed quod haberet gradum distinctum, & perfectiorẽ cæteris infinitis simul, ad quem aliæ attingere non possent: sed verius est, nedum distinctum gradum habere, & nedum distinctum gradum habere, & nedum non posse cæteras ad eum attingere, sed ex quo gradus ille perfectior est gradibus infinitis simul, necessario sequitur habere in se absolutè, & essentialiter infinitatem. Accedit, quòd gradus ille est interminatus, carens limitè, cui nihil deest: infinitum autem est, cui deest perfectionis nihil; talis est suprema species. deniq; contradictio est, nec intelligibile redditur continere actu perfectiones infinitas, & non esse actu, & absolutè infinitum.

6 Respondet secundò idem Vasq. 1.p.disp.106.c.4. & Valent. t.1.disp.1. punct.3.q.25. in tali processu non dari supremam speciem, sicut nec infimam: quoniam in numeris in ordine ad infinitam numerationem non datur terminus: & in ipsomet infinito nõ datur primum, nec vltimum, vt constat. Addit Valent. si daretur suprema species, non oporteret eam continere perfectiones omnes cæterarum, ex quo non esset consequenter infinita; sed solum esset perfectior cæteris, quatenus haberet perfectionem altioris cuiusdam ordinis: vt homo est quidem formica perfectior, non tamen eminenter habet specificam differentiam formicæ. Contra primam autem responsionem est aduertendum Auctores secundæ sententiæ non intẽdere admittere primum, & infimum in infinito; sciebant .n. infinitum carere principio, & fine: & hoc loquendo de infinitate numerali, ex parte vtriusq; extremi, tum à

par-

parte ante,tum post: sicut in infinitate continui,à parte ante,& à parte post, quæ respuit ex parte vtraq; terminationem,& de hoc non oportet laborare, quia conueniunt cùm cæteris: sed loquuntur de infinitate perfectionali, quæ benè conuenire potest cùm finitate numerali: & habens quidem formaliter & essentialiter infinitatem,habeat nihilominus numeraliter finitatem,& terminum: quod nusquam implicat: patet in diuinis, vbi Deus est formaliter infinitus, attamen numericè est terminatus,& finitus, quia vnus est Deus,& personæ non sunt numero infinitæ,sed tres,atq; attributa,& perfectiones cæteræ sunt quoq; numericè tot,& non plures; igitur dari potest, sicut datur, essentialis infinitas cùm termino numerationis. Ad propositũ dabitur in tali numeratione specifica species vna excedens in infinitum in perfectione cæteras alias.& confirmatur ex quo Arist. docuit non dari processum numeralem infinitum in speciebus, itaq; absq; eo,quod procederetur in infinitum in enumerando, daretur perfectissima omnium,quæ foret metrum, & mensura infinita perfectionum infinitarum. Contra additum à Valent.obstatur,quia ex eo Deus vocatur perfectione infinitus, ex quo infinitas continet perfectiones: da oppositum quod finitas cõtineat, & erit finitus; ergo ex quo suprema species infinitas contineret,esset infinita: da oppositum ipsam non continere infinitas; & non dabimus processum in in infinitum: vel igitur concedatur ex tali processu infinitas speciei supremę ex infinita continentia, vel si eam negarint; negent quoq; oportet processum in infinitum. nec obest id quod ait, hominem non continere eminẽter differentiam specificam formicæ, hoc namq; non tollit infinitatem quantum est de se;quia nec Deus continet eminenter eandem, cum sic continere est habere in se talẽ formam, sed sub gradu perfectiori, & eminentiori, Deus autem non est formica, sufficit vero contineat virtualiter,vt ostendimus in quæst.de perfectione Dei art.2. at negatio talis eminentialis continentiæ non tollit à Deo infinitatem, quæ tamen in eo pullulat aliunde, reddendo singula singulis; igitur ex negatione eminentis continentiæ in specie illa non tolletur ab ea infinitas.

7 Arguitur secundò. tota vniuersitas entium,& perfectionum actualiũ, & possibilium est prorsus finita; ergo dari nequit processus infinitus. antecedens prob. quia tota entium præter Deum,vniuersitas est causata, dependens,& terminata,ergo finita. Sed argumentum hoc minus concludit, licet .n.entium,& perfectionum vniuersitas sit finita formaliter,& entitatiuè, posset tamen infinitari numericè. Verum responsio incidit in eosdem scopulos, de quib.hactenus, quoniam vnaquæq; numeralis entitas dicit vnam perfectionem de se,ergo augendo entia,augentur perfectiones numericæ,ergo ex infinitate numerali entium sequitur augmentum in infinitum perfectionũ. & Confirmatur,progressus iste nedum esset numeralis indiuidualis, sed numeralis specificus,alterius ac maioris excessus in perfectione,species namq; sunt semper in excessu maiori: quod si ex numerali infinitudine indiuidualiũ entium sequitur perfectio infinita,maiori ratione id sequitur ex infinita enumeratione excedentium specierũ.

8 Tertiò, aut Deus videt creaturam aliquam,seu speciem, quæ contineat infinitas cæterarum perfectiones, aut ignorat: si primum,ergo potest illã producere: si secundum,vel erit ignorans,vel si eam non videt, non videbit esse possibilem:ex primo sequitur produci posse per causalitatem,& dependentiam speciem formaliter infinitã: & ex secundò non esse imaginabilem absq; contradictione hanc speciem,cũ non videat esse possibilem.

9 Præterea vnaquæq; species est quædam participatio perfectionis diuinæ,sed nulla creatura potest diuinas participare perfectiones secundum infinitum gradum diuinæ infinitatis. Item ex parte subiecti receptiui speciei accidentalis, quanta est capacitas subiecti,tanta debet esse forma receptibilis,sed subiectum,v.g.anima est capacitatis finitæ, ergo gratia recipienda debet esse finita; sed subiectum non excrescit in infinitum, ergo nec capacitas

citas augetur in infinitum, ergo consequenter forma non poterit intendi, vel specificè augeri in infinitum.

10 Deniq; quod procedit de nihilo non abit in infinitum, subiectum, vt anima de nihilo est per creationem, ergo non tendit in infinitam specificã perfectionem. Confirmatur, inter infinitum, & nihil, est distantia infinita, ergo attingi non potest talis infinitas. Dices, attingi poterit per Dei potentiam, & si non attingatur virtute naturæ: sed contra, Deus non impertit subiecto formam excedentem capacitatẽ subiecti, & si quandoq; eleuat subiecti capacitaem, non tamen adeo eleuat, vt ipsam violentet, violentia namq; inferretur si eleuaretur ad aliquod prorsus incõpossibile, seu potius oporteret eam destruere, vt si voluerit naturam formicæ eleuare ad naturam Angeli, destruat necesse est gradũ formicæ: igitur eleuatio debet esse consona naturæ eleuabili, & ita agit Deus, non.n. destruat naturam eleuando, sed perficit: at creatura finita, & limitata nequit eleuari formaliter ad gradum infinitatis, rueret.n. ratio finiti, ergo repugnat hoc ex parte naturæ: nec obstat potentia obedientialis, quia ea cõcernit illa, quæ sunt consona capacitati naturæ. item Deus non producit infinitum; quod etiam actu dari implicat: & multo magis implicabit in ordine specifico, quam indiuiduali.

Deus eleuando naturam non destruit, sed perficit.

11 Accedit, quod in ordine infinitu, Aristoteles processum in infinitum admisit quidem in causis accidentaliter ordinatis, negauit vero in ordinatis essentialiter: talis est ordo specierum. & si ab eo petatur vtrum saltem de possibili admissurus fuisset talem processum in speciebus; responderet negatiuè: quoniam in essentialiter subordinatis est necesse deuenire ad vnũ primum, & vltimum, & quod de facto docuit necesse esse, idem adstruit de possibili. & hoc est inconueniens vltimum ad quod ducuntur Aduersarij, petitum ex Arist. & naturali ratione: quapropter authores secundæ sententiæ habent pro se Philosophum: dixerim etiam, Diuum Thomam, quoniã; vt vidimus, nullam agit mentionem de processu in infinitum, cum absolutè asserat, quacunq; specie data posse dari meliorem: qui & fortasse loquitur de quacunq, specie data de facto: qui siuè etiam loquatur de specie dabili de possibili, indicat quidem vlteriorẽ possibilem additionem, at non in infinitum. Scotum quoq; pro se habent, cum Asseclis, id præcipuè defendentẽ, de gratia Christi. Qui tamen Scotus aliquando indefinitè loquutus fuit de re hac, & indecisè, vt in 1.d.2. q.1.l.Z. at mens eius clarior extat in 3.loc.cit.

In essẽtialiter subordinatis Aristot. negauit processum in infinitum, secus inaccidẽtaliter

12 Obstatur contra, quia sequeretur Deum vel non esse omnipotentem, vel non esse potẽtiæ infinitæ. probatur, quoniam infinita potentia habet pro termino infinitũ: & quod omnia producere nequit, non est omnipotens: quapropter magis dignificatur infinita Dei potentia ab Aduersarijs, quàm à nobis. Respond. facere Deum omnipotentem non consistit, vt velimus ipsũ posse omnia facere, sed ideo omnipotentem esse, quia potest producere omne fieri possibile: aliàs quia non potest facere hominem brutum, esset impotens, at impossibile est hoc, ideo nil tollimus suæ omnipotentiæ negando id. itẽ dicitur infinitus Deus, non quod infinitum producat, aut possit producere, quia negãtes posse producere infinitum, non faciunt eum finitæ potentiæ: sed aliundè infinitus, vel infinitate perfectionum: vel si ad potentiam respiciamus, erit potentiæ infinitæ tùm quia producit de nihilo, ad quod exigitur potentia infinita, tùm verò quia ad intra exercet memoriam fæcundam, & voluntatem fæcundam, quæ est infinita, & habent pro terminis adæquatis Personas infinitas.

Arguitur contra.

Resp. ideo Deus omnipotens, quia potest omnia, nẽpe possibilia.

13 Arguitur. datur processus infinitus in numeris, ergo & in specieb. nec enim maior ratio de illis, quàm de his: sed in numeratione infinita non deuenitur actu ad numerum infinitũ, ergo nec in numeratione, & productione specierum. Respondet Aueroes esse disparem rationem, quia cùm progredimur ad numerationem, procedimus ad materiam, & fit diuisio continui, & in numeris fit augmẽtum secũdùm diuisionẽ continui, & in tali processu ad materiam per diuisionem non implicat numerum excrescere in

Arguitur.

Processus in infinitũ in numeris an detur: sententia Auer.

infinitum; in processu autem continui ipsum continuum excrescit, & augetur eundo ad formam, & in processu ad formam necesse est dari statum: & ideo in quantitate continua est status in maius, non autem in multitudine numerorum, sicut nec in diuisione cōtinui in minus. Obstat contra eū Scot. quia quilibet numerus est per se vnus, ergo quilibet numerus habet propriā formam; ergo procedendo ad quemlibet numerum maiorem est processus ad formam propriam includētem virtualiter formas præcedentes; ergo nō erit processus in in infinitum etiam in numeris. Hinc respondet ipse glosando propositionem Arist. 3. Phys. c. de infinito, dicentis, *quantum contingit esse in potentia, tantum contingit esse in actu*: & Ait Aristotelem loqui de quātitate molis, de qua quantum contingit esse in potentia, tantum contingit esse in actu, immo tantum est in actu; quia secundùm Arist. nullum quantum potest maiorari nisi per additionem partium alterius quanti præexistentis: si namque contingeret quantum molis posse esse infinitum in potentia, tātum esse contingeret in actu, & ita esset quantum infinitum in actu: hoc est impossibile, ergo & illud secundùm Arist. licet secundùm Theol. posset esse maius in potentia, quàm in actu sit, quoniam Deus maiorare potest, & nō indiget aliunde partes addendas auferre, qui posset eas addere creando de nihilo.

Impugnatur à Scot.

Quantum contingit esse in potentia, tantum cōtingit esse in actu, declaratur.

14 Posset amplius responderi, Aristotelem non statuisse statum, & terminum in numeris, quia in accidētaliter subordinatis non oportet illum statuere, cum concedatur processus in infinitum: statuisse verò in speciebus, in quib. tamen implicat infinitas, quia in subordinatis essentialiter datur status ex eod. vel potest vltimo dici negando in enumeratione specifica numerica dari processum infinitum, immo finitum: ratio est, quia species numerorum sunt finitæ: & si numeramus in infinitum, non constituimus nouum numerum, sed antiquas numerorum species multiplicamus: patet namque numerum crescere solùm vsq; ad denarium: & si vltra processeris non cōstituens nouam speciem, sed eandem repetes multiplicando, vt vndenariū, seù duodenarium non sunt species nouæ, sed sunt denarius cum repetitione, & duplicatione vnitatis, & dualitatis: sic viginti, triginta, centum, mille, & similia, sunt multiplicationes denarij, qui bis ductus facit viginti, ter ductus triginta, decies ductus mille; & similiter de millenario decies ducto reddit suum numerū, & sic de singulis, iuxta partitionem, ac differentiam numerorum. ergo constat multo clarius non dari infinitum processum in speciebus, nec quidem numericis: quod est validius argumentum contra Aduersarios: infinitas siquidem conceditur in numeris, at constat non dari in speciebus numerorum, ergo si vbi videtur admittenda infinitatis ratio nòn admittitur, minus admittenda erit in speciéb. cæteris.

In numeris Aristoteles non statuit terminum.

In enumeratione specifica datur status, & terminus.

15 Arguitur vltimo, quelibet creatura est imitatio quędam, ac participatio diuini esse; sed nulla excogitari posset quæ perfectissimo, & infinito modo imitaretur Deū, qua perfectior dari non posset, ergo implicat processus. Respon. argumentum procedere de facto, & de processu finito; nulla namq; de facto sic perfectissimè imitatur: & si vltra has productas producerentur aliæ per processum finitū, nulla etiam sic imitaretur: at dato casu quòd in infinitum procederetur sēper meliorando essentialiter, vtiq; daretur perfectissima, & infinita perfectissimo modo Deum imitans. Dices, implicat id, quod esset creata, & depēdens. Resp. licet implicet ex hoc capite vt sit sic perfectissima, tamen non implicaret ex ratione processus in infinitum.

Obstat.

Respond.

QVAE-

QVÆSTIO XI.

An præter ea, quæ fecit possit plura facere, & mundum alium creare.

Aristot. negat dari posse nouas rerum species in Vniuerso.

1 VTrum verò vltra ea, quæ hucusque produxit, & quæ in futurum productus erit per decretum suæ voluntatis, possit plura producere. si de indiuiduis agitur, responderet Arist. posse quidē vltra iam producta, producere vlteriora: si de speciebus loquimur, negabit omnino; quia vt vidimus, negat processum vlteriorem in speciebus: tùm etiam, quoniam hoc Vniuersum adeo esse ait, perfectū, vt nulla specifica perfectio desit, nec defutura sit, aliàs & imperfectum esset, & rueret. tùm deniq; ex alio capite, dum existimauit agere Deum necessitate naturæ, quapropter produxit, & necessario produxit omnia ea, quæ producturus erat, & id ab initio, quia id congruit agenti naturali, & non impedito, vt statim, atq; est, agat, & producat secundùm vltimum potentiæ suæ: Deus autem prępeditur à nullo: tùm quoq; quoniam ad species ipsas producibiles se habuit immediatè, igitur nullū fuit obstaculū, vt simul omnes produxisset, de indiuiduis autē, cū interueniant causæ secūdę, produxerit ea iuxta accōmodationē, & tempus causarum secūdarum: quod si ad illa quoq; immediatè absq; concursu earum se haberet, assereret etiā cōsequēter omnia producta fuisse ab initio: nec.n. quidquā obstitisset infinitæ potentiæ suæ. In eandem ferri videtur sententiam Durand. sed non ex eisdem capitibus, asseruit namq; solū iam produxisse species omnes possibiles, nec vllam remanere vltro producibilem: nec posse produci perfectiorem speciem aliquam eminentiorem productis: at de hoc in præced. Eiusdem deniq; fuit sensus ViKleffus apud Valdens.l.1. doctr.fid.cap.10. & Petrus Abailard. ex D.Bern. ep.190. atq; Calu.l.1.inst.c.16. qui distinctionem Theologorum de potentia absoluta, & ordinata irridet. in quem errorem incidere etiam quidem antiquiores Philosophi, asserentes Deum nihil de nouo producere, & si per infinita sæcula operatus sit, sed producit iterando iam producta: de quibus scribit August.l.12. de Ciu.Dei c.18. Cæterum error hic contra Abailardum damnatus fuit in Concil.Senonensi: & confutatur à D.August. lib.de spir. & lit.c.1. & 13. de Trin. c.18. & l.9. de gen.ad litt.c.29. atq; Greg.l.20. mor. c. 25. dum demonstrant Deum posse alia facere, vt carnem sumere ex alio genere, quàm Abrahæ, & potuisse aliter mūdum redimere, quàm per mortem filij: & ex scripturis apertè conuincitur, Marci 14. *Abba Pater omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem,* at constat non transtulisse, ergo quod nō egit, poterat agere. Matt. 26. *an non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi plusquā duodecim legiones Angelorum;* & tamen nec rogauit, nec Pater exhibuit, sed poterat exhibere, & ille rogare.

Durandi sententia.

Petri Abailardi Vuikleffi, & Caluini de distinctione potentię ordinariæ, & absoluæ.

2 Argumentum conuincens VuiKleffum hoc erat, Deus non potest facere, nisi quæ præsciuit, & prædeterminauit facere: at ea, quæ facturus nō est, non prædeterminauit facere, ergo facere nequit. Resp. potentiam sumi,

Arguit Vikleff.

vel proximè, & relatiuè ad determinationem iam factam, vel remotè: primò modo vera est maior, quoniam ea sola aget, quæ determinauit acturum: secũdo modo falsum est, cùm remaneat remotè saltem potentia ad aliter faciendum. vel secundò recurramus ad sensum compositũ, & diuisum: maior vera est in sensu composito, & reduplicatiuo, determinata namq; vt determinata sunt, ea fient, non verò non determinata, in sensu reduplicatiuo : at in sensu diuiso, & specifico multa alia possibilia sunt. recurrendum tertio ad potẽtiam ordinatam, & absolutam : vt de potẽtia ordinaria illa solum agat, quæ ordinauit, & non potest aliter facere de potentia ordinata: de absoluta vero agere poterit, quæ absoluta potentia ordinauit. quod si vrgeas de mutatione, quæ caderet in Deo aliter ordinãdo, id spectat ad materiam de præsciẽtia, & nonnulla attigimus sup. de immutabilitate Dei art. 2. in quæst. vtrũ Deus sit immutabilis.

Vtrum possit Mundũ alterũ producere.

3 Solùm discutiendũ breuiter proponimus, vtrum possit mundum alterum producere distinctum ab hoc. Ad quod Durand. respondet posse produci alterum, at solo numero distinctum, non specie: loquitur autem consequẽter ad sua principia dum substinet non fore possibiles species plures vltra productas; hinc non poterit produci mundus alter distinctus specie : ex recentiorib. Vasq. 1. p. d. 107. c. 2. de mixtis concedit, negat de simplicib. corporib. vt elementis, & cælis, quapropter ait creari posse alterum alterius rationis specificę quoad corpora mixta; de cælis vero, & elementis non sibi constare an in mundo altero forent creandi cæli, & elementa alterius rãtionis ab his : & de mixtis etiam subdit, quod sumpto vniuerso prout illi pręest, & dominatur corporea creatura rationalis homo, non fore concedendum creabilem fore mundum alterum, quia deberet ei pręesse creatura altera corporea rationalis perfectior homine, existimat vero id minus esse possibile, & esse probabilius non posse dari creaturam talem corporeã perfectiorem specie homine.

Sententia Durandi.

Sententia Vasquij.

4 Argui autem potest ostendendo absolutè non esse possibilem multiplicationem alterius mundi. mundus. n. alter aut esset intra, aut extra mũdum istum: non primum quia esset pars mũdi huius, & constitueret cum isto mũdum vnum, & si maiorem, non secundum, cum extra hunc mundum nihil sit. item aut esset supra, aut infra mundum istum; aut supra aut intra cælos. insuper necesse foret multiplicare primum mobile, astra, & cælos alios, qui influerent in mundum alium. Pręterea foret necessarium nouas Intelligentias creare ad mouendos mundi noui nouos cælos, siquidem Intelligentiæ istæ non sufficerent, prob. quia Arist. enumerauit Intelligentias ad numerum cælorum, & circulorum mobilium, & tot ait, Intelligentias reperiri, & non plures, ergo pro recẽter creandis cælis creare esset opus Intelligẽtias nouas: vtrumq; vero existimat Arist. impossibile, siquidem cæli, & Intelligentiæ non essent entia necessaria, quia nec essent æterna; quod namq; in tempore producitur æternum non est: & quod æternum non est, absolutè necessarium non est : ipse autem admisit Intelligentias, & astra esse entia necessaria, & æterna. Insuper oporteret creare nouam materiam ex qua educeretur nouus mundus, cùm tamen idem insurgat inconueniens de materia, quam statuit esse æternam : Accedit eius auctoritas ex lib. de cæl. cùm ait, id quod constat ex tota materia, est impluríficabile, sed mundus totam hausit materiam : Deniq; ex Platone mũdus hic formatus fuit iuxta archetipum mundi intelligibilis diuinæ mẽtis, & diuini Architecti, qui est Deus, at hic vnus est, ergo & ille : cuius sententiam approbat Augst. l. 1. retract. cap. 3.

Arguitur pro parte negatiua.

1

2

3

4

5

6

5 Ex capite altero astruitur possibilitas authoritate Philosophantium antiquorum : qui nedum possibile id docuerunt, verum de facto ita euenisse statuerũt: hinc Democritus, & Epicurus infinitos mundos admiserunt : Manichæi plures mundos statuere, sed non infinitos. Democritus innumerabiles, & hos inter se valdè diuersos, vt in quibusdam neq; sol reperiretur, neque luna : in aliquib. astra splendescerent

Philosophorum antiquorũ sententia affirmatiua.

rent lucidiora: in alijs animalia, & plãtas deesse: alios his, atq; rebus pluri- mis abundare: Diogenes quoq; Aristarchus, Anaximander, & Metrodus addidere infinitos: quod etiam docẽte Anaxarco, lacrymatus est Alexander, tristis effectus, propterea quod ex mũdis innumeris, & infinitis, nec vnũ, eumq, integrum occupasset.

Duo extrema vitanda.

6 In hac re duo extrema fugienda sunt: alterum ex sententia Arist. nõ posse multiplicari mundos: & aliud ex nuper recensitis Philosophis tot de facto, & plures, atq; innumeros mundos reperiri: vtrumq; enim est falsum: atq; statuendum est tertio loco, vnicũ reperiri de facto, plures tamen de possibili produci posse: de primo adeo constat esse verum, vt aliquando inter hæreses dãnata sit sententia de actuali mundi pluralitate, teste D. Isid. lib. 8. Ethim. c. 5. & Albertus hęreticam eam vocat 2. p. sum. de hom. quod ex act. 17. colligi potest, dum docet Paulus, *omne humanum genus Deum fecisse ex vno*: & Rom. 5. numero singulari vtitur loquens de mundo, *per vnum hominem peccatum introiuit in mundum*: quod expressius attigit Ioann. 1. *in mundo erat, & mundus eum non cognouit*, & ratio cogit, quoniam si alter esset, aut ibi essent homines, aut nullus incoleret; si sic, aut venit Christus Dominus ad eos saluandos, aut non: non secundum, cùm neminem velit perire, si primum, iam expressisset Apostolus, qui alioqui de hoc solo mundo dixit, venisse ad saluandas Gentes. si gentes, ad quid mundus ille, cui non præsit creatura aliqua rationis capax, vt homo, vel si possibilis est creatura corporea perfectior rationalis: & si hæc adest, remanet vt prius, quod ad eam saluãdam descendisset Christus Dominus. Accedit, quòd ex decursu vitæ Christi non habetur exisse extra mundum istũ ad mysterium illud operãdum ad Gẽtes, & Incolas alterius mũdi: & si id esset, fortasse reuelatio, & notitia aliqua haberetur; ꝙ & si absolutè necessum non sit reuelari, nihilominus, cùm reuelata sint nobis abditissima, & reconditissima cęlorum, & inferorum, & alterius post hanc vitam status mysteria, probabile remanet, vt id quoq; de mundo altero quandoq; Prophetis, & Sanctis innotuerit. De secundo, quòd possibiles sint plures, nullus est apponẽdus terminus infinitæ potẽtiæ Dei: at mundus iste non exhausit, neq; consumpsit totam Dei virtutem, ergo nõ terminanda hic sua potentia necessario. Adde potuisse ab initio mundum hunc efficere minorem quàm nũc est, & sumpta medietate, seu per medietatem diuisum, nõ vnum, sed duos efformare: hoc dicitur, vt obstetur dicentibus fortè potẽtiam eius terminari necessario ad vnum: potuisset namq; ex vno facere duos, vel plures. Dices, destructum iri ordinem, & nexum ex partitione in duos. occurritur, quòd alium sibi dedisset ordinem, & nexum alium, si ita statuisse formare ex vno duos, & vnusquisq; remaneret perfectus in suo ordine. hæc est D. Bonau. 1. disp. 44. D. Thom. Gabr. Maior. Capr. ibid.

Mũdus de facto vnicus est, nõ plures.

Mũdi plures de possibili.

Obstatur.

Occurritur

Respondetur ad primum.

7 Ad rationes respondendo, ad primam dicimus mundum alium non fore intra mundum hunc, quoniam nõ esset pars istius Vniuersi; igitur esset extra, extra autem sumpto negatiuè ex parte mundi prioris, quia extra eum nihil est positiuè: ex parte autem autem mundi noui extrà sumatur positiuè, quoniam mundi noui essent in vero loco reali creabili, licet totus mundus quoad vltimam circumferentiam nõ esset extra primũ positiuè, cũ extra nostrã vltimam sphæram non sit locus realis, nec consequenter reperiatur modus existendi extra positiuè ob spacia imaginaria. Adde mundũ nouum vel fore cõcentricum, vel excentricum, cùm vnus non includeretur in altero, siue foret alterius pars, seu omnino distinctus, alienus, & segregatus. Ad aliud dicitur, vel fore supra, vel infra mundũ hunc, sed nõ intra; hęc namq; cõpetunt existenti tanquã pars intra mũdum hunc: consequenter nec esset infra cęlos istos influentes in mũdum istum, cùm non esset huius mundi pars, sed haberet proprios cęlos, & propria astra tali mundo nouiter aptata, vnde concedendum multiplicanda fore prima mobilia, & astra alia, nisi tamen alio ordine disponeret mũdum illum Deus; essent quoquè astris

Ad secundum.

illis

illis additę Intelligentiæ motrices,quę vel desumerentur ex numero Angelorum de facto extantium, vel crearentur de nouo: at hoc non foret necesse, quia Angelorum numerus est millia millium, & decies centena millia, & pene innumerabilis, vt vidit Ioannes, vnde sufficerent illi ad cęlos alios mouendos: & ad Arist. negandum est suũ inuentum, excedunt namque Angeli numeros cęlorum; & multo amplius falsum constat in fide Angelos,astra,& materiam esse entia necessaria, cũ sint de nihilo, & annihilabilia: ita quoque nec erunt entia æterna, cùm sint producta in tempore. Ad illud de materia nouiter creanda dicendum Deo non deesse potentiam, vt plures alios mũdos educat de potentia materiæ, vel istius,vel alterius creabilis:quod si admittamus Deum velle nouo mundo darę esse per veram creationem de nihilo,iam non vtetur hac huius mundi materia, aliàs non foret creatio, sed aliam nouiter crearet simul efformando mundum, prout iam egit initio de hoc mũdo. Ad id de materia totaliter exhausta, & consumpta ab hoc mũdo, quidquid sit de hoc, tñ Deus põt aliã creare.& cùm dicit Arist.esse implurificabile id,quod constat ex tota materia:dicendum loqui de materia totius, seu de ratione indiuiduali,indiuiduum namq; suppositale est implurificabile, quia incõmunicabile: non autẽ de materia partis: & licet hæc esset tota exhausta,tamen potest aliã Deus creare. Ad Platonem dicendum,Deum habere plures in mente sua idæas plurium formandarum rerum:quod si alicuius, quod facturus non est, idæam non haberet,habere quidem posset,& multo magis si id vellet producere: quòd si idæa sumpta formaliter pro ratione proxima secundum quam stante decreto aliquid est fiendum, in Deo alicuius non sit, vt probabile est idæam formaliter acceptam non esse in Deo pro mũdo altero,tamen remanet idæa sumpta fundamentaliter, qualis est diuina essentia,in qua fundantur infinitę propemodum rerum imitabilitates. quod si deniq; ex vnitate Architecti eligat vnitatem mundi, consequentia est inepta,quia causa quo vniuersalior, & perfectior, eo se ad plura extendit, & extendere potest, vt est Deus.

Ad tertiũ. *Ad quartum.* *Ad quintũ* *Ad sextũ.*

8 Obstabis,terra aut inclinaretur ad centrum istius, aut ad centrum alterius mundi si foret productus, non est maior ratio, vt ad huius centrum inclinaretur, quam ad alterius,quia centrum vtriusq; est situs terræ, & ita vel esset intra vtrumq; mundum, vel in nullo,vel si in vno solo,violenter quiesceret, quoniam esset extra centrum, cùm esset extra centrum alterius, & ita esset intra centrum, & extra centrum. Resp.terrã nõ potius ad centrũ vnius, quam ad centrum alterius tunc inclinari; quia ambo penes eã haberẽt rationem finis;ergo inclinaretur ex se ad centrum vniuersi absolutè,pręscindẽdo ab hoc,vel illo: & cùm in centro vnius esset,quiesceret;& cũ esset in cẽtro alterius,etiã quiesceret,quia ambo centra sunt essentialiter finis eius: & existẽs in vno nõ postularet ire ad alterum, & è conuerso, quia in vtroq; reperiretur eadẽ specifica ratio finis. Dices, terra huius vniuersi ordinatur ad centrum huius vniuersi, ergo non ordinaretur ad aliud,nec quiesceret in illo. Resp.terra huius ordinaretur ad centrum huius tanquam ad centrum partiale,at inclinaretur ad centrũ cõmune vtriq; mundo tanquam ad centrum totale:vel ordinatur ad centrum huius tanquam ad centrum particulare,sed ordinaretur ad centrum cõmune tanquam ad centrum naturale: vel ordinaretur ad centrũ huius tanquam partis huius vniuersi,cuius vniuersi esset etiã pars ista terra,& esset cõnexio partium inter se,& ad totum,ergo cẽtrũ huius esset pars huius vniuersi, & terra huius vniuersi esset pars eiusdẽ vniuersi, & ita ordinaretur hæc terra ad hoc centrũ,ad quod haberet cõnexionem,&ordinaretur tanquã pars ad partem in ordine ad totum hoc vniuersum, sed in se non magis ordinabilis est ad centrum huius, quam illius. Hæc vera sunt, si alter mundus esset eiusdem rationis specificæ cùm hoc mundo; quod si esset specie diuersus, vtiq; terra hæc ordinaretur solummodo ad centrum huius mundi, & non ad alterius,& è contra,quoniam centrum vnius esset specificè diuersum à cen-

tro

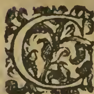
tro alterius, ita quoq; inclinatio vnius esset ad proprium centrum huius mũdi, & non ad alterius; quia variata specifica ratione rerum, variatur ordo, & connexio vniuersorum.

Vasq. confutatur de cęlis, & creatura intellectuali. An autẽ constare possit id, quod dicebat Vasqu. in primis falsum videtur quod aiebat solùm de mixtis esse verum, posse alterum nouiter creari mundum, non de cælis, & elementis: immo de vtrisq; est verius: cur namq; non possit Deus cælos ab his distinctos, atq; rationis alterius creare, non est ratio conuincens: sicut posset etiã elementa alia producere ab his diuersa: nulla.n. ratio implicat, vt de infinitę sapientiæ, & omnipotentiæ thesauris noua elementa, & nouos cælos efformet. minusq; probabilitatis continet, quòd aiebat de creatura rationali corporea: quin potius verius sit censendum posse alterius, & perfectioris speciei creare rationalem creaturam corpoream, eminentiorem homine intra genus corporeæ creaturæ rationis capacis. fortassè obstabit, quòd gradus intellectualis est supremus, itaq; non dabitur superior: sed nihil valet, quoniam in Angelis quoq; qui omnes comprehenduntur sub genere creaturæ spiritualis intellectualis non datur status ad vnam speciem, & vnus altero perfectior est nedum indiuidualiter, sed specificè: & adeo excrescunt, & multiplicantur species, vt vnusquisq; eorum, ex sent. D. Tho. constituat speciẽ: quòd si in genere spiritualis creaturæ intellectualis datur excessus specificus, poterit facilius Deus multiplicare creaturas corporeas intellectuales; & eas facere distingui specie: quapropter si daretur perfectior mundus specificè, dari quoq; posset nobilior corporea intellectualis creatura, quæ præsit, & sit eminentior homine præside istius vniuersi. immo sibi constans non est, substinet namq; posse species rerum multiplicari in infinitũ, ideo debuerat consequenter loqui, & admittere multiplicationem corporũ simplicium, elementorum, cælorum, atq; rationalis creaturæ corporeæ specificam, diuersæq; rationis fore possibilem. *Vasquez sibi inconstans.*

QVÆSTIO XII.

Expenditur duplex genus potentiæ, ordinatæ, & absolutæ.

Vtrum sit appellanda potẽtia ordinaria, an ordinata.

Omplementum totius materiæ de omnipotentia exigit, vt explanemus vtriusq; potentiæ discrimen, ordinatæ, & absolutæ. in primis autem recensendum an ordinata censeri debeat potentia altera, an ordinaria: displicet aliquib. eam vocare ordinatam, quoniam semper in operando Deus est ordinatus, & siuè per ordinariam potentiam agat, siuè per absolutam, semper ordinato modo agit, & ordinatè: semper namq; iuxta rationis limites operatur, atq; vniuersa dirigit iuxta ordinatissimæ sapientiæ suę infinitę dispositionem: quapropter non videtur appellanda ordinata: insuper absoluta quoq; potentia ordinatissima est, nec.n. quia per absolutam potentiam agit, ideo agit inordinatè, ipse namq; est prima, & infallibilis regula operationum omnium ordinatarum: ac deniq; de vtraq; potentia verificatur illud Sap: 8. *attingit à fine*

à fine vsq; ad finem fortiter, suauiterq; omnia disponens; stat ergo ordinata operatio in vtraq; alias non suauiter ageret, vbi namq; deest ordo, & ordinatus operandi modus, deest concinnitas, simmetria, ac suauitas illa, quæ ex ordinata dispositione rei oritur. igitur censenda, & appellanda erit ordinaria, non ordinata. Confirmatur, quia membra diuidentia debent esse opposita, cum ergo diuidatur per ordinatã, & absolutam, iam nõ essent oppositæ, quia ambæ ordinatum agendi modum seruant, & per ambas non agit Deus inordinatè, cũ vero in ordinata actione conueniunt, non debet membrum in quo conueniunt sumi pro medio disconuenientiæ, sed conuenientia reperitur in ordinata actione, ergo debent distinctis quoq; nominib. veluti oppositæ explicari, sicq; vocanda videretur vna absoluta, & altera ordinaria, non autem ordinata.

Potentia absoluta, et ordinaria, vtraque est ordinata.

2 Quidquid tamen sit, discrimen est de solo nomine, & in sẽtẽtia vniuscuiusq; possumus varijs vocib. vti ad libitum. Et quidem aduertẽdum, quod adiectiuum hoc, *ordinata*, duo denotat, vel namq; contradistinguitur ab inordinato; vel denotat ordinationem, decretationem, legem, & imperium: primo modo loquendo non est membrũ distinctum à potentia absoluta, quia vt est ostensum vtraq; potentia est ordinata, & nulla inordinata: at secundo modo oportebit eam sic necessario appellare, quoniam ordinata potentia nititur super ordinatione diuina, qua statuit sic vniuersaliter agere, ergo ab imponendi origine, & occasione desumitur eius nomen, vt appelletur ordinata: patet autem ab opposito, quia absoluta dicitur, quatenus absoluitur ab ordinatione, & lege communi, & quatenus cõtra, vel præter ordinationem agit, & legem. Verùm quia per potentiam absolutam agit Deus conformiter ad rectum ordinem legis particularis, ideo etiam absoluta vocabitur ordinata, hæc ergo est potissima ratio appositionis horum nominum, & ita debet vnaquæque censeri, cùm nulla sit inordinata. Quod si nomen alterum ei adaptemus, nempè, *ordinaria* id non erit incongruum: probatur, quoniam aliud vtriusque potentiæ caput est, quia absoluta non ordinariè occurrit, nec vtitur ea Deus vt in plurib. sed vt in paucioribus at ordinata vtitur frequenter, vt in plurib. & communiter, atq; ordinariè, quo fit, vt cum ordinariè occurrat, merito vocanda sit ordinaria. Siue ergo ordinata appelletur, siuè ordinaria, constabit ritè appellari, iuxta intelligentiam, & sensum iam explicitum. hæc de nomine.

Discrimen absolutæ, et ordinariæ explicatio ex D. Th.

3 Accedamus autem ad rem ipsam, & explanemus quæ sit ratio, & natura vtriusq; D. Tho. 1. p. q. 25. ar. 5. ad prim. potentiam ordinatam explicat in ordine ad imperium voluntatis, absolutam vero, quatenus à tali imperio præscindit: itaq; quæcumq; agit subsequenter ad decretum ea agit ordinatè, quæ vero præscindenter ab ipso decreto fieret, ageret absolutè. Hic autẽ modus potest habere plures sensus: vel quòd Deus aliquando agat nõ subsequenter ad decretum: vel si subsequenter agit per absolutam potentiam, iam non præscindit à decreto, prout tamen docet eam præscindere. primum infertur ex absolutæ potentiæ positione; est namq; per quam agit potentia prout præscindit, & prout secundum se consideratur, ordinata vero, prout exequitur imperium voluntatis: ergo ordinata exequitur, & sequitur decretum, absoluta non sequiquitur: hinc vero arguitur, ad extra agit Deus siuè absolutè, siuè ordinatè; operando, quæ præfinita sunt, & decretata, ergo etiam per absolutam potentiam agendo exequitur decretum. da oppositum, quod absoluta nõ subsequatur, & tunc operaretur ad extra absq; decreto: cùm tamen ea, quæ operatur, vel operabitur, siuè per absolutam, siuè per ordinariam potentiam, sint præfinita ab æterno. sequeretur amplius se habere ad extra instar agẽtis naturalis: vnde naturaliter, & necessario operaretur: non operaretur liberè: essetque effectus aliquis à decreto voluntatis diuinæ independens, & esset independens simpliciter: immo esset ens necessarium, & non contingenter, aut liberè formatum: quæ omnia, & singula inconuenientia sequunda,

tur ex declaratione potentiæ absolutæ. Vnum afferri posset pro ea saluanda, vt existimemus D. Thomã negasse sequi decretum spectans ad potentiam ordinatam, seu decretum commune, non tamen abstulisse decretum speciale: vt stante communi decreto, quod moriens impænitens damnabitur, si Deus hunc sic morientem saluaret, nõ sequeretur absoluta hæc potentia decretum illud commune, sed aliud speciale, quo decretaret specialiter in casu speciali hũc sic mortuum excipi à communi lege: ergo reddendo singula singulis, etiam absoluta potẽtia sequeretur decretum, & sic posset saluari dictum D. Thomæ. at ista explicatione data, incideret in sententiam Scoti, sicq; nullum inter eos esset discrimen. & de hoc infra.

4 Alij explicant, vt per ordinatam operetur in tempore Deus quidquid ab æterno decreuit operari: per absolutam vero operetur ea, quorum ab æterno nulla præcesserit præfinitio, & determinatio. improbabilis vero extat omnino hic modus: daretur.n. ignorantia in Deo ab æterno rerum aliquarum fiẽdarum: quod sequitur, quoniam scientia sequitur decretum, at de obiecto potentiæ absolutæ non præcessit ab æterno decretum, cùm fingãt illud in tempore, ergo tunc ignorans: acquireret etiam denuo, & in tempore notitiam alicuius nesciti: id vero quomodo fieri posset sine sui mutatione: nec esset sapientia sua omnino infinita. Alij sub ordinaria potentia comprehendunt effectus ex communi lege prouenientes, siue naturales sint, siuè supernaturales, vt iustificatio possibilis aliquorum, (quæ tamen non erit,) sit effectus ordinatæ potentiæ: quoniã decreuit Deus hac potentia iustificare multos: itaut tum ij, qui iustificari possunt, tùm vero qui iustificantur actu cadunt sub omnipotentia ordinata, seu ordinaria.

5 Verum sententia ista si non amplius explicetur, sapit errorem Pelagij, contra quem definitum fuit non posse hominem ex naturæ virib. iustificari, sed requiri specialem Dei gratiã, prout etiam constitit in Concil. Arausic. atq; nouiter ex Trident. negante hominem posse ex se credere, diligere & sperare sicut oportet, vt iustificetur, absq; diuinæ gratiæ speciali influxu: quo fit, vt concilia negent communem Dei influentiam, atq; ordinarium concursum sufficere ad iustificationẽ: ergo in hunc errorem incidunt sic explicantes ordinatam potẽtiam, vt per eã fiat, vel fieri possit iustificatio peccatorum. indiget ergo maiori explicatione, ad sensum namq; catholicum redacta currere potest: vt per ordinariã potentiam non intelligatur ea, quam præstat Deus effectib. ordinariè spectantib. ad genus effectuum ordinis naturalis, sic namq; Deus nõ est principium iustificationis, sed per eam vocatur naturæ ipsius dispositor, rector, atq; gubernator, præfiniendo, & dirigendo ea, quæ ad ordinem spectant naturalem, sed intelligatur ea, quam exhibet communiter suæ Ecclesiæ: influxus autem Ecclesiæ est influxus ad salutem, cum fideles, qui ipsam constituunt, præordinentur, & dirigantur ad saluationem: verum quia influxum istũ specialis gratiæ toti promisit Ecclesiæ seu vniuersis saluandis, dicens, *Ego sto ad ostiũ, et pulso*: Apoc. 3. *Conuertimini ad me*, Ioel. 2. merito influxus talis cẽseri põt cõmunis; & potentia Dei, quę talẽ cõmunẽ influxũ pręstat, vocari sic benè poterit ordinata, vel ordinaria: nec etiam est influxus, quo ordinariè, & communiter influit cùm creaturis omnib. indiscriminatè ad quodcunq; genus operationis, vt concurrendo cũ brutis, plãtis, lapidib. hominibusq; intra ordinẽ naturæ, insufficiens nãq; est talis ordinarius modus, & communis influxus, sed intelligitur ille, quo communi, & ordinario modo intra genus auxilij, & diuinæ gratiæ, in ordine ad gloriam, cùm tota concurrit Ecclesia: meritoq; sic ordinarius, & communis vocabitur, quia quantum est ex se illũ dat omnib. seu toti Ecclesiæ, *Deus.n. vult omnes homines saluos fieri*. qua explicatione supposita currere poterit aliqualiter proposita explicatio de potentia: & ad hũc sensum est ducendus Scotus, prout sic verè ipse intẽdebat, cùm aiebat *posse peccatorem cum communi influentia ipsius Dei conuerti*, in 4. d. 14. q. 2. *vel disponi ad gratiam* vs-

Communis influentia Dei, alia ẽ ordinis natura, alia ordinis gratia.

Scotus saluatur ab impostura Caetani, et Soti, Vasq. aliorumq;

vsquequo iustificetur: sicq; liberabitur ab impostura Caetani, & Soti, de quo infra disput. de prouidentia q. vlt.

7 Absolutior tamen, & vsitatior modus vtriusq; potentiæ is erit, vt per ordinariã dicatur Deus operari, quotiescunq; decretum sequitur, legem, seu statutam ordinationem de agibilibus, & operabilibus: per absolutam vero, quoties operando non sequitur legem statutam, seu commune decretum: hinc autem vtraq; potentia aliquod habet in quo conueniãt, & aliud, in quo differant omnino: primum est, quòd vtraq; subsequitur ad proprium decretum: agit.n. semper ad extra post imperium voluntatis, quia est agens liberum, immo ipsamet potentia est voluntas, vt dixi; ergo nulla istarum poterit præscindere à suo decreto: quo fit vt potentia ordinata subsequatur decretum ordinatum, seu ordinarium, & commune: potentia absoluta succedat ad decretum absolutum, & speciale: nulla tamen censebitur adeo absoluta, vt omnino sit ab omni prorsus decreto semota: sed absoluta dicitur, non quòd in se absoluatur ab omni ordinatione, sed quia absoluitur ab ordinatione communi, ideoq; contradistinguitur ab ordinaria, non autem erit absoluta à suo speciali decreto. Confirmatur, quia negato antecedenti decreto nil ageret, ergo non absoluitur ab omni decreto. item secundum se absolutè spectata voluntas, nõ operatur, nisi seipsam applicet ad determinandum, & decretandum de creaturis. deniq; potentia non operatur nisi concurrant absolutè requisita ad actum, at omnino necesse est, vt præcedat decretum ad quamuis Dei operationem, ergo non præscindit. insuper quandocunq; potentia est de se illimitata ad agendum necesse est vt determinetur, siuè ab intrinseco, si tale principium intra se habeat; siue ab extrinseco, si desit illi principium intrinsecũ. Sed voluntas quæcunq; etiam diuina, prout voluntas est, illimitata est, & indeterminata ex natura voluntatis, vt simpliciter voluntas est, ergo necesse est vt determinetur ad alteram partẽ contradictionis: determinatio autem habetur ab eadem voluntate penes semetipsam, cùm sit determinatiua sui, & præcipuè diuina, quæ est tùm sui, tum regula aliorum, ergo vt quocũq; modo operetur, habet opus determinatione, ea autem fit per decretum, igitur per absolutam potentiam operando non præscindit ab omni decreto. in hoc igitur simul conueniunt. differunt autẽ in eo, ꝙ ordinata sequitur ordinationẽ, & legem cõmunẽ, ideoq; vocatur ordinata; at absoluta non sequitur eam legem, & ordinem, ideoq; est absoluta à tali ordinatione, & consequenter non vocabitur ordinata: tũ etiam, quia ordinata vocatur etiam *ordinaria*, quia per eam Deus ordinariè sic agit, sequendo legem ordinariam, & commune statutum, & propterea opposita non vocabitur *ordinaria, sed extraordinaria*, quòd est proprium absolutæ: vtraq; tamen ordinata appellanda, quatenus nulla est inordinata, Deus n. est ordinatum agens, & siuè sic, siuè sic operetur, nusquam indebitè agit, aut inordinatè, sed ordinatè.

Discrimen verisimilius potentiæ ordinatæ, et absolutæ.

potentia tũ absoluta, tũ ordinaria est ordinata, quia nulla est inordinata.

8. Vnde autem hoc vltimum prouenire poterit. Creatura quidem quotiescunq; contra legem, vel præter legem agit, agit inordinatè, cùm non obseruet ordinem, & consequenter peccat, & malè agit: inordinatè namq; agere est declinare à lege, & id erit non benè agere, iuxta illud, omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum. cur verò Deus non consequenter agendo ad ordinẽ, non dicatur inordinatè agere, nec malè: nec.n. id prouenire poterit ex irrationabilitate legis, & ordinis, cùm ordo ille sit ab ipso Deo, & quodcunq; statuit, & ordinat, ordinatè statuit, vt ait Paul. *quæ à Deo sunt, ordinata sunt*, & quæcunq; ordinat, iuxta infallibilis sapientiæ tramites disponit, ac regulat, vt Ecclesi. 12. *quando præparabat cælos aderam, quando legem ponebat aquis cum eo eram cuncta componens*; igitur non ex hoc capite proueniet, vt inordinatè non agat, non agendo conformiter ad legem: nec proueniet fortassè ex limitatione legis pro statuto, & determinato tempore, vt vltra id nõ obliget; hæc.n. lex semper stat, *finaliter decedens impænitens damnabitur*; igitur aliundè id procedet: & hoc est inuestigandum. *Rom. 15.*

Di-

Quãdo in potestate alicuius nec est lex, nec rectitudo legis, malè agit non seruãdo legem.

9 Dico ergo, quòd quandocunq; in potestate agentis non est lex, nec rectitudo legis, tunc agens illud agendo contra, vel præter legem malè agit; ratio, quoniam tale agens est subiectum legi, & tenetur obedire legi, vnde est, vt si non obtemperet legi, malè quidem agat, non adimplendo, ad quã tenebatur, legem. Cùm vero in potestate agentis, & est lex, & ipsa rectitudo legis, agendo contra legem, non dicitur, inordinatè agere, nec est reus legis: ratio quoniam tale agens non tenetur legi, ergò agendo contra legem non violat legem, nec præiudicat legi, nec malè aget sic faciendo contra ipsam legem, talis est Deus, qui nulli legi tenetur. Declaratur, quoniam Deus est, qui condit legem, & Deus dat rectitudinem legi: in tantum n. lex est recta, inquantum à Deo est, & ordinata ad Deum; & mensura rectitudinis inferiorum legum habetur per ordinem ad supremam rectitudinẽ ipsius Dei; ipse ergo est originaria ratio rectificãdi legem: quo fit, vt omnis lex, & pendeat ab ipso Deo, & omnium rectitudo legum ex rectitudine habeatur, quã confert illis Deus. ipse etiam Deus est primarius rationabilium legũ Inspirator, atq; in eius potestate situm est cõdere, & destruere legem; ergo à primo ad vltimũ in potestate Dei, & est lex, & ipsa rectitudo omnis legis: tale autẽ in cuius facultate integra est lex, & legis rectitudo, potest & legem abrogare, & potest non subijci imperio ipsius legis, & consequenter agendo contra legem non erit reus ipsius legis: nec dicetur agere in ordinatè agendo pręter legem. Confirmatur primo, quoniam Princeps legibus à se conditis est solutus, vt habetur in l. Princeps ff. de leg. Deus autẽ est Princeps supremus. Potest quoq; idem Princeps alios eximere à tributo, & obseruatione legis: ergo eandem facultatem exercere potest circa semetipsũ; nõ. n. superior debet esse deterioris conditionis subdito: deniq; exemptio, quam habet subditus à lege, competit ei per gratiam, atq; gratuitam concessionem habitam ab ipso Principe: quòd vero subdito competit per gratiam, superiori conuenit per naturam, quatenus superior est: vt sic ergo est solutus à lege: igitur Deus præter, vel contra leges agendo per absolutam potentiam, nec malè agit, nec inordinatè operatur: vnde vtriusq; potentiæ constat ordinatus modus agendi, & ordinata operatio, cùm vtraq; habeat semper ad nexam secum rectitudinem. Confirmatur totus discursus, quoniam potest Deus ipse, sicut & absolutus Princeps; leges à se conditas reuocare, abolere, atq; nouas statuere; vnde amplius constat in eius facultate esse sitam legem; & consequenter obligandi vim, & rationem ab ipso pendere; cuius voluntas sicut recta est in promulgando legem, ita rectitudinem non amittit, legem iã statutam reuocando, nec etiam rectitudinem perdet, eam non obseruando; vnusquisq; namq; habet ius supra id, quod pendet ab omnimoda potestate sua: & sicut lex quoad essentiam est in eius facultate, ita quoad modum: & sicut ab absoluta essentia legis, seu ab obligatione legis quoad essentiam est absolutus, ita quoq; quoad modum eius obseruationis solutus erit, & per cõsequens vndequaq; rectus. lege Scotum in 1. d. 44. q. 1. & quæ infra dicemus in tota quæst. de iustit.

Princeps est solutus legibus à se conditis.

Princeps absolutus potest leges à se conditas reuocare.

Vnusquisque habet ius supra id, quod pẽdet ab omnimoda potestate sua.

10 Distinctionem traditam de ordinaria, & absoluta Principis potestate, negare videtur, & abolẽdã fore docet Andreas Knichen Comment. de Sax. non prou. iur. cap. 4. num. 25. & vltra; inquiens absolutam potestatem absque peccato, & tyrannidis specie exerceri non posse: & si quid de absoluta Princeps faciat potestate, id non ad Iurisconsultos, sed ad belli Duces spectabit: vnde non plenitudo potestatis, sed potius plenitudo tempestatis appellanda erit: & nihil aliud sit, quàm violentia: nec dispensatio, sed dissipatio vocanda sit ea, quæ per absolutam Principis habetur potestatẽ, allegatq; plures in sui sententiam.

Distinctionem potentiæ ordinariæ, & absolutæ negat Knichen.

11 Sed vtrum id verum sit, in primis negare absolutam in Principe potestatem, id contra iura est: secundo contra communem sententiam Doctorum: tertio contra experientiam: & quarto in præiudicium vergit Principum, cęterorumq; superiorum.

Impugnatur.

12 Contra iura quidem, etenim

in l. *Princeps* ff. de legib. & in l. *Digna vox* habetur *Augustam legibus esse subiectam, attamen fauore, ac beneficio Imperatoris, legibus esse solutam.* hoc casu expeditur non ordinaria, sed absoluta potestas Imperatoris: non ordinaria, cùm sit de lege ordinaria legi subiecta; igitur absoluta. Adsunt insuper penes vtrumq; ius Ciuile, & Canonicum, Canones plures, tituli, decreta, decisiones, abrogationes, in quib. agitur de dispensationibus: at dispensatio non subest potestati ordinariæ, sed absolutæ. est ergo contra vtrumque ius hanc potestatem negare, nisi quiueris & dispensatiuam potestatem à Pontifice, ab Imperatore, & cæteris Principibus tollere: at hoc est Pontificiæ potestati. aliorumq; detrahere.

Sententia Knichen & contra leges.

Est contra sententiam communẽ.

13 Contra communem quoq; sẽtentiam loquitur: communiter namq; Doctores, atq; Interpretes vtriusque iuris apertè docent posse Pontificem, & Principem ex iusta causa in lege dispensare: Hostiens. in summ. tit. de fil. Præstit. in fin. verbo *non omitto*. Panormit. in cap. quæ in Ecclesiarum de constit. & in cap. *extirpandæ §. qui verò* de Præbend. atq; in cap. *Per Venerabilem*, qui fil. sint legit. Turrecrem. cap. *consequens* d. 11. Rebuff. in Concord. tit. forma mand. Nauar. cap. *si quando* de Rescript. except. 8. alijq; penes Sãch. l. 8. de matrim. d. 18. ac Suar. de legib. lib. 6. cap. 18. omnesq; vnanimiter: quod si ex communi sensu potest fieri in lege dispẽsatio: dabitur necessario potestas absoluta; non. n. dispensatio per potestatẽ fit ordinariam, sed per absolutã.

Contra experiẽtiam.

14 Contra experientiam insuper scribit; adsunt namque in dies dispensationes è foro Pontificio emanantes, siuè pro contrahendis matrimonijs; siuè pro suscipiendis sacris ordinibus: siuè pro consimilibus casibus occurrentibus: tum etiam id experimur in Religionibus; residet namq; penes superiores potestas insuper dispensandi super Constitutiones, Sanctiones, Iura, & huiusmodi.

Derogat auctoritati Principum

15 Ac deniq; id negare, quàm maximè superiorum præiudicat potestati: & admodum limitat, coarctat, restringit amplitudinem potestatis; vnde cùm in lege dispensant, dicere quandoq; solent, *De amplitudine potestatis.* quapropter ab ijsdem Iuristis dicitur, *ad instar sacrilegij esse de Principis disputare potestate.* Respondet id verum esse *de ijs, quæ in manu Principis sunt, & de quibus liberè disponere potest*, ex Menoch. consil. 250. num. 101. hoc nõ officit ad absolutam potestatem; siquidem absolutam potestatem admittimus cum rationabili causa; etenim, vt dicemus, potestate absoluta vti nequit Princeps sine causa.

Princeps non tenetur legibus vi coactiua.

16 Et hinc iure sequitur quod in lege *Prineps* sancitur, *Principem subiectum legi non esse.*

17 Aperta verò est, & concors sententia DD. Principem subiectũ nõ esse legi quoad vim coactiuam: quod tùm citata lex docet, tùm. D. Tho. 1. 2. q. 96. art. 5. vna cum Expositoribus ad eum locum: & ratio id postulat, à quo namq, supremus Princeps, vtpotè legis violator, puniendus esset? à seipso, ab inferiori, ab æquali, an à superiori? nullum istorum; non à seipso, etenim coactio, & violentia inferri postulat ab Agente extrinseco, eo magis, *quo nemo est dominus membrorum suorum*: non ab inferiori, cùm inferior potestatem non habeat in Superiorem: non ab æquali, cum æqualis in æqualem nõ habeat imperium: nec deniq; à Superiori, cùm supponamus Principem esse supremum, & absolutum: ergo à primo ad vltimum nõ tenetur legibus vi coactiua.

Tenetur legib. vi directiua.

18 Cæterum teneri legibus vi directiua est etiam communis sententia Theologorum. hinc Ambrosius ad Valentinianum Imperatorem scribẽs, ita loquitur, *quod præscripsisti alijs, præscripsisti etiã & tibi; leges enim Imperator fert, quas primus ipse custodiat*; lib. 2. epist. 13. ita quoq; Doctores in l. Princeps & Nauar. cap. si quando de Rescript. Abulens. in c. 23. Matt. q. 24. Sot. de Iust. & Iu. q. 6. art. 7. Antonin. 2. p. tit. 17. Couarru. in c. Alma mater 1. p. §. 1. nu. 5. Canonistæ in c. cum omnes de Constitut.

Limitatur præcedens conclusio.

19 Verùm nec ad hoc vniuersaliter, & vndequaq; tenetur, casus enim contingunt, in quibus Princeps nec vi directiua legibus tenetur, vtputa si legem ferat, nequis arma noctu deferat,

rat, ad legem vtique hanc nec coactiua, nec directiua vl obligatur quoniam necesse est Principis personam, tum alienis obsequentium Satellitum, tum proprijs armis constipari, & de Imperatoria Maiestate in princip. Institut. dicitur, *Imperatoriam Maiestatem non solum armis decoratam, sed & legibus oportet esse armatam; vt vtroque tempore, & bellorum, & pacis rectè possit gubernari*. Nec insuper tenetur legibus pro infimis de Plebe latis, cùm nec ad eas teneantur nobiliores, dato, quod statum solummodo concernant Ignobiliorum. cæterum vel his, vel cōsimilibus casibus demptis, ad legem tenetur.

Dispēsare potest in lege. 20 Verum, etsi onus hoc subeat, poterit tamen in lege dispensare, absoluta vtendo sua potestate. ita communiter Doctores citati.

Dispensatio fiat cū causa. 21 Cum hoc tamen, vt rationabiliter id fiat, & cum causa: ita ijdem; nō enim abuti Princeps debet hac potestate: nec enim potestas sibi traditur in destructionem, sed in ædificationem. quòd si absque rationabili causa id faceret, vtique incommoda sequerentur ab Knichen adducta.

Qualiter peccet dispensando sine causa. 22 Quale vero peccatum incurreret si absque causa id ageret. Dicēdum id iuxta conditionem materiæ, scādali, vel præiudicij Tertij esse iudicandum: si namque materia sit leuis, venialiter: si grauis, grauiter peccabit: si scandalum adest, peccat mortaliter: si demū præiudicium infertur Tertio, iuxta quantitatem, & qualitatem præiudicij personæ illati erit censendum: Doctores varie loquuntur de hoc, at ad distinctiones istas facilè reuocātur: vt Caet. v. dispensatio. Sot. 4. d. 39. ar. 2. & de iust. q. vlt. art. vlt. idem Caet. 1. 2. q. 96. art. 5. Nauar. in Man. prælud. 9. nu. 14. Suar. de leg. lib. 6. c. 18. nu. 19.

Ex dispentione bona multa veniunt, & damna plura euitantur. 23 Ex omnibus autem concluditur adesse in Superiori potestatem vtramque ordinariam. s. & absolutam. & hoc negare, temerarium est, & erroneum: temerarium, quoniam opponitur communi sententiæ Doctorum: Erroneum, quia error est, & contra rationem; ratio namque dictat, vt vrgente necessitate, & rationabili causa fiat dispensatio in lege à Superiori, alias vel damna plura euenirent, vel bona multa impedirentur, prout experientia docet ob damna plurima, quæ euitari solent: & ob bona multa, quæ in dies euenire poterunt ob rationabilem, atque legitimam dispensationem.

24 Hanc duplicē absolutæ, & ordinatæ distinctionē libet quoq; reperire in cæteris creaturis; nec mirum; cùm sint natura liberæ, & in earum facultate situm sit agere, vel non agere. sic vel sic agere, loquendo de rationalibus, & ex exemplo allato de Principe condente legem patet, vt de absoluta potentia hunc eximat à pæna legis, & alium damnet, quem constat contra legem egisse, & de potentia ordinaria forè puniendum. Hinc Iuristæ aiunt, *quod quis agit de facto, id de potentia absoluta agit, quod verò quis agit de iure, id secundùm iura agit, hoc est de potentia ordinata*, quæ ordinariè exequitur ipsa iura. Nec tamen reperienda est in brutis, est namq; distinctio ista competens soli creaturæ rationali, & ipsi Deo; in quibus quoniam reperitur facultas libera, operari poterunt, vt placet: & quoniam voluntas est potentia illimitata, vt Dei, secūdum quid illimitata in creaturis, in Deo autem simpliciter, ideo modum habet agendi illimitatum, & contrariè, & contradictoriè, & ad opposita disparata, & magis, minusuè intensè, in hoc, vel alio tempore, iuxta cōditiones has occurrentes, vel alias, reddendo singula singulis: bruta verò vtpote carentia ratione, & libertate, determinata sunt ad agendum, vel non agendum, atq; determinata ad sic, vel sic operandum, agūt .n. naturaliter, nec possunt, pro libito contra niti, sed iuxta affectionem potentiæ, & ordinem ad obiectum, seu motionem obiecti operantur naturaliter, atq; necessario, vnde *ducuntur potius, quam se ducant*, vt ait Damasc. ergo omnis ipsorum à natura modus operādi vocabitur ordinarius, seu ordinatus à natura ipsa sic illa dirigente, & ordinante: ordinatus quoq; quoniā conformiter se habendo ad obiecta proportionalia naturalia, erit eorum operatio naturaliter recta, sicut naturaliter à natura directa, & ordinata.

Potētia ordinata, & absoluta, etiam in creaturis rationalib. non tamen in Brutis.

Axioma Iuristarū.

Bruta determinata sunt, & ad agendum, & ad modum agendi à Natura.

DIS-

DISPVTATIO XV.

Vtrum Deo competat viuere.

QVÆSTIO I.

Ostenditur Deum esse substantiam viuentem.

Ethnici negãtes Deũ viuere.

1 Eum viuere negarẽt solùm Ethnici, qui lapides, ligna, & simulacra existimant esse Deos: vt enim illa nõ viuũt, sic nec viuerẽt tales eorum Dij, quãuis tamen iudicarent ligna quoque illa, aut lapides viuere, quatenus Numen aliquod abſconditum, & viuens in ipsis latitare confingerent; nihilominus hoc argumento retunduntur etiam à Propheta, ad ostendendum eos adorare Deos mortuos, sed Numina non viuentia esse eorum Deos, vtpote motu, sensu, & ratione carentia, ait enim Psal. 115. *os habent, & non loquentur, oculos habent, & non videbunt, aures, & non audient, manus, & non palpabunt, pedes, & non ambulabunt:* quòd si vitalibus operationibus carent, inde tanquam à posteriori elicitur carere vita. Cæterum quia ex operationibus his elicitur vita, & virtus sentiendi, & consimilia; hinc primo deducitur Deũ verè viuere; exercet namq; opera vitę, ergo viuit, tenet sequela, ab effectu formali ad causam formalem. Exercitium etiam operum ipsius vitæ est exercitium operum intrinsecè vitalium; non enim ab assistẽte aliquo supposito extrinseco producuntur in Deo opera vitæ, sed verè à Deo ipso: Angelus namque in assũpto corpore nec verè loquitur, nec comedit verè, nec similia agit vitalia opera, cùm nõ sint à corporis Animâ, sed à motore extrinseco, sic, & sic dirigente organa, & corpus: at operatio Dei est verè vitalis, & à principio intrinseco verę vitæ in seipso.

Deũ verè viuere elici ex operationibus vitalibus, quas exercet.

Assertio catholica Deum viuere.

2 Hoc verò probemus. viuunt verè, & veras vitales operationes exercent aliquæ ex creaturis, ergò verè, immo verius viuit ipse Deus. antecedens patet: & prob. sequ. quod est perfectionis in creatura, & de se est perfectio simpliciter, non est denegãdum Creatori; quia quod est perfectionis in inferiori non est negandum enti superiori: ergo si viuere conuenit creaturæ, magis conuenit ipsi Deo.

3 Dices, sufficere perfectionem in inferiori contentam reperiri solummodo virtualiter, vel eminenter in superiori, non autem esse opus reperiri formaliter, & subiectiuè, sicut cęli sũt causæ superiores, in quibus tamen mixta inferiora viuentia non reperiũtur formaliter, cùm sufficiat habere ea in virtute, & vi productiua: nec enim sunt formaliter animati, & nihilominus producunt animas saltem sensitiuas. Ad hoc dicendum, quod non sufficit virtualiter sic Deum vitam in se continere: & conuincitur ex corroboratione, & ampliori explanatione maioris allatæ: id quod de se est perfectio simpliciter, & reperitur in inferiori, licet in gradu imperfecto iuxta exigentiam naturæ, non est formaliter denegandum superiori: sed viuere de

se

se dicit perfectionem, ergo formaliter est in Deo: Confirmatur ab opposito, quod nō dicit de se perfectionem simpliciter, si reperiatur in inferiori, reperitur quidē in superiori, ac in Deo, sed solùm causaliter, virtualiter, non autem formaliter, cùm quidquid est formaliter in Deo, totum formaliter dicat perfectionem simpliciter, quia totum id est infinitum: viuere autem est perfectio simpliciter: da oppositū, & auferam omnes perfectiones simpliciter: probatur vita est fundamentum omnium perfectionum simpliciter: intellectus namque, sapientia, prudentia: voluntas, charitas, amor, infinitas, illimitatio, immensitas, & huius generis, sunt perfectiones simpliciter de se, ergo multo rationabilius competet vitæ in se esse perfectam simpliciter: est namq; fundamentum omniū perfectionum simpliciter. Cōfirmatur ex creaturis: in quib. nec intellectus, nec sapientia, nec voluntas, nec amor, nec similia sunt perfectiones simpliciter, quoniam possident hæc omnia in gradu finito, & imperfecto; ergo ex his infertur ipsarum vitam, nec esse perfectionem simpliciter: quale namq; est fundamētū talis virtutis, & perfectionis, talia erūt super eo fundata. Cùm igitur in Deo illa omnia sint perfectio simpliciter, vita quoque Dei erit perfectio simpliciter: solum autem non ens est, quod cum nec sit, nec viuat, perfectionem nullam possidet, nec aspirat ad eam: & creatura cùm non cōprehendat gradus omnes perfectionū, remanet imperfectè perfecta; Deus possidet totam latitudinem perfectionū, ideoq; est perfectus simpliciter: cū autem perfectio simpliciter sit, *quod est melius ipsum esse, quàm non ipsum in quocunq;* ex Ansel. monol. 15. Sequitur, quidquid est in eo, esse perfectum simpliciter, & quidquid est perfectum simpliciter, esse in eo formaliter, at vita est perfectio simpliciter, ergo erit formaliter in Deo, quo fit vt non sufficiat virtualiter.

Vita est fūdamentum omniū inde subsequentium.

4 Ad illud de Cęlis responderent facillimè qui dicerent ipsos nō influere immediatè in animas, sed solummodo immittere dispositiones in corpus, & in materiam, disponēdo ad animas, quarum productio fit à solo ipso Deo. sed qui existimāt ipsos esse animatos, multo amplius assererent & animas producere, & continere in se nedum virtualiter vitam, sed formaliter: quidquid tamen sit, vtiq; id solum assererēt de animabus infimis, & imperfectis, vtpotè sensitiuis: cum tamen ex alijs capitib. constet non esse cęlos animatos; aliunde est respondendū, negando producere animas perfectorum, nemo .n. dat quod non habet; cùm ergo ipsimet vita careant, non poterūt vitam alijs tribuere: qui verò aiunt animas imperfectorū producere, non inde inferre cogūtur eos viuere, quia nō essēt talium animarum causa totalis, nec principalis sed secūdaria, minus principalis, & partialis, quæ causatio est minus perfecta: at Deus est animarum causa principalis, & totalis, ideoq; vita est formaliter in eo: quod si in sententia istorum vna cum Deo concurrerent & cęli effectiuè ad animas, nihilominus etiam sine cęlis potens est Deus de se solo producere animas tales, & ob id est causa totalis.

Cœli an producant animas imperfectorū.

5 Confirmatur discursus auctoritate Augustini, qui hinc probat Deum perfectissimè viuere, ex vita iam reperta in creaturis: ait namque in l. 15. de Trin. cap. 4. vel 5. *nobis mentem, rationemq; naturalem dedit, qua viuentia, nō viuentibus: prædita sensibus, non sentientibus: intelligentia non intelligentibus: beata miseris præferenda sunt: ac per hoc quoniam rebus creatis Creatorem naturaliter sine dubitatione præponimus, oportet eum & summè viuere, & cuncta sentire, atque intelligere.* Arguit ergo Augustin. ex ijs, quæ meliora esse iudicamus, debere nos id, quod est melius, tribuere ipsi Deo: est verò melius viuere, quàm vita carere: sicut melius est sensibile, quàm insensibile; intellectiuū, quā intellectione carens, ideoq; sicut quæ perfectiora sunt, ei tribuimus, ita amplius debemus vitam tribuere cum ipsa & melior sit non vita, immo perfectionum omnium fontalis origo. Nec vero sufficit ei vitam communem tribuere, veluti creatis omnibus, nisi perfectiorem viuendi gradum etiam conferamus; quapropter idem Aug. ibid. cap. 5. vel 6. ita ait, *Vita, quæ dici-*

Ex August.

dicitur de Deo, non talis est, qualis inest arbori, nec qualis inest pecori, quod habet sensum, sed nullum habet intellectum: at illa vita, quæ Deus est, sentit, atque intelligit omnia, & sentit mente, non corpore, quia spiritus Deus est. hæc Aug.

Sentire dicitur Deus videre, & huiusmodi, metaphoricè, figuratiuè, et trāslatitiè.

6 Nihilominus, quia passim in scripturis habemus Deum præstare operationes nedum sentiendi, intelligendiuè, verùm more hominum videri sésum habere, ideo id erit amplius explicandum. sciendum autem vitas inferiores inferiorum animarum eminéter contineri in superioribus, atq; virtualiter, vt vegetatiuum in sensitiuo; sensitiuum, & vegetatiuum in intellectiuo: nec namq; in Rationali viuente tres animæ diuersæ sunt, sed perfectior imperfectiorem continens, sufficiens est ad exercenda opera vitæ inferioris animæ, quo fit, vt media intellectiua anima homo nedum intelligat, verum vegetet, & sentiat, & ita perfectè, sicut vnumquodq; sentit, & vegetat suppositum in proprio genere; immo perfectius propter eminentialem continētiam inferioris: Multo autem excellētius id competit ipsi Deo, à quo non est neganda inferiorum continentia, reperta in intellectiua inferiori respectu vegetatiui, atq; sensitiui inferioris, hinc est, vt ipse quoque Deus dicatur sentire, audire, videre, cæterasq; sensitiuæ potentiæ operationes ipsas exercere. Dices id metaphoricè de ipso dici, cùm careat sensitiua vita, sitq; omnino sua vita de genere intellectiui. Dicendum quod licet metaphorica sit locutio habito respectu ad ipsum sensum præcisè, cùm careat ipso: ob quod etiam metaphoricè, figuratiuè, & translatitiè dicitur, *ouis, agnus, leo, petra angularis,* & similia, vt docet idem Aug. tract. 80. in Ioan. nihilominus habito respectu ad operationes ipsas, quatenus perfectiori modo contentas in intellectiua, dicendus est perfectissimè suo modo eas exercere, & operari; minus enim perfectus esset quàm creatura, si id non præstaret, vt iam de facto eminentiori gradu præstat, & exercet: hoc namque infert pro inconuenienti psalmus 129. *qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum non considerat?* & Isa. 66. *numquid ego, qui cæteris generationē tribuo, sterilis ero?* quod passim in scripturis inculcatur, Gen. 8. *odoratus est Dominus odorem suauitatis,* psalm. 29. *audiuit Dominus, & misertus est mei.* Tren. 1. *vide Domine, & considera:* & huius generis: Iam namq; fuere, qui negarunt Deum opera hæc exercere, & instar muti, ac surdi Numinis, in ligno, & lapide insculpti, de inferiorib. his nil cogitare, vt psalmus refert 129. *& dixerunt, non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.* subdit verò, *intelligite insipientes in populo, & stulti aliquando sapite, qui plantauit aurem nō audiet? aut qui finxit oculum non considerat?* quasi diceret, in hoc, quod ipsum vitæ operationes exercere negatis, stulti facti estis: abijcite ergo stultitiam, & hac ratione conuincamini, quomodo Deus ille, qui oculos ad videndum præbuit, ad audiendum aures cōtulit creaturis, atq; ad cæteras functiones exercendas, præstitit potentias, quomodo, inquam, esse poterit, vt ipse non audiat, non videat, non sentiat, nec namq; virtutem talem creaturis præstare posset, si eam in seipso non haberet, *nemo n. dat quod nō habet.* & hoc est efficax argumentū ad vitam illi tribuendam; dicitur tamē audire, & videre, metaphoricè, vt diximus Accedunt apertiora loca, psal. 83. *cor meum, & carò mea exultauerunt in Deū viuum.* psal. 17. *viuit Dominus, & benedictus Deus meus.* atq; 1. Timoth. 1. *Regi sæculorum immortali:* quòd si immortalis est, ergo viuens; mori namq; non competit nisi viuenti; circa idem autē subiectum fiunt opposita. & apertius explicuit Ioann. ep. 1. c. 1. *quod fuit ab initio, quod vidimus oculis nostris, quod audiuimus, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de Verbo vitæ, et vita manifestata est nobis.* & in Apo. 6. *adorauerunt viuentem in sæcula sæculorum.*

7 Ex alio capite potest desumi eius vita, vt ex eo, quòd intrinsecum habet principium, quo se moueat ad operandum; Hinc namq; sumi solet regula ad probandam vitam in viuentib. vt quod se mouet ab intrinseca virtute, id viuēs est, Deus autem habet in se tale principium: antecedens assumit D. Tho. 1. p. q. 18. art. 1. de quo tamen infra.

8 Sed

Obijcitur.

8 Sed cito occurrit difficultas, quomodo verum sit Deo competere tale motiuum principium erga semet- ipsum ; nec namq; competere ei pote- rit motus localis, cùm vbiq; sit, et im- mensus: nec motus ad operationem aliquam intra se habendam, quia *mo- tus est actus imperfecti*, cùm sit *actus en- tis in potentia*, et consequenter careat antecedenter subiectum perfectione tali, eamq; de nouo accipiat, et accidat ei quid noui, verè reale, verè à parte rei. Verum Respond. quod motus su- mitur, et physicè, et metaphoricè: de primo non dubium est inferre imper- fectionem in mobili, et carentiam ali- quando acquirendæ per motum per- fectionis, et accessionem alicuius verè noui, quo aliquando caruit, vt patet ex definitione motus. de secundo autem nõ sit necesse vt implicet imperfectio- nem, nec necessario connotat successi- uitatem, aut carentiam, nec additionẽ noui alicuius, cuius participatione, et possessione aliquando caruerit ipsum mobile:|& si hæc aliquando insunt, id est per accidens, ratione subiecti, atq; mobilis imperfecti. Motus namq; hic indicat ordinem potentiæ ad actum, & ordinem actus primi ad secundum: or- do autem vel erit solius naturæ inter potentiam, & actum; vel successionis, & temporis, atq; durationis: secundo hoc modo vtiq; indicat imperfectionẽ, & carentiam aliquando illius positiuæ perfectionis, cùm additione alicuius verè de nouo: quòd maximè competit creaturis, quæ veluti contingentia, & non vt necessaria entia, non habent si- mul perfectiones omnes (non loqui- mur de essentialib.) suo statui possibi- les, procedunt.n. de potentia ad actum sicut de imperfecto ad perfectum: pri- mo autẽ modo cessant imperfectiones allatæ: sicq; diuinus intellectus, diui- naq; voluntas exeuntes de potentia intelligendi, & volendi ad intellectio- nis actum, & volitionis, non insumunt temporis ordinem, licet adsit solus or- do naturæ, quia principium, & actus, sicut causa, & effectus, obseruant or- dinem naturæ inter se ipsa: quo fit, vt cùm simul sint, non dicatur intellectus per accessum alicuius qualitatis de nouo perfectionari, quo antecedenter

Soluitur.

Motus physicè sũptus est actus entis imperfecti.

Motus metaphoricus indigẽs ordine durationis est imperfectus, contẽtus ordine naturæ, nequaquam.

caruerit: sicut nec diuina voluntas in ordine ad actum suum: nã habuerunt ab æterno perfectiones istas: & veluti secum connatæ, nusquam sub carentia fuere. & proinde cessat ab intellectu ad intellectionem ratio veri motus; nusquam.n. potentia ad talem actum fuit priuata actu: & remanente subse- quenter ratione motus impropriè, & metaphoricè dicti, dicatur sic habere Deus principium intra seipsum, quo moueat se de potentia ad suum actũ: non potentia sumpta pro *carentia, & priuatione*, sed de potentia sumpta pro *principio* talis actus. & hoc in omni ente perfectionis est; tùm ne potentię istæ superuacaneæ sint; tum vero, quia vnumquodq; perfectum est, cùm habet potentiam coniunctam suo actui. hinc Platonici asserebant Deum esse in perpetuo motu: loquebãtur namq; de hoc motu metaphorico: vel de opera- tionib. exercitis circa creaturas, vt cõ- seruando, creando. Hinc etiam Theo- logi amplius comperiunt operationes penes personas diuinas; cum Pater Fi- lium, & vterq; producat Spiritum san- ctum: vltra quod continua cogitatio- ne intelligit seipsum Deus, & perpe- tua dilectione beatificatur in semet- ipso: productiones autem illæ sunt ve- rè actus vitales; nam generatio est à *principio viuenti coniuncto*: estq; actus intellectus, cuius operationes sunt vi- tales: ita de Spiritu sancto: & personę omnes sunt verè viuentes; atq, essen- tia eadem, quæ est in omnibus, est in ipsis fons, & origo verè vitæ. & Arist. 2. cæl, t. 17. cùm dixisset *in Deo esse vi- tam sempiternam*: inde subdidit, *necesse est motum sempiternum Deo in esse*: lo- quitur autem de motu iam dicto, dẽ- ptis imperfectionibus.

Potẽtia est in Deo non pro carẽtia & priuatione, sed pro principio productiuo.

9 Idem D. Thom. viuere probat, eo quòd sit substantia spiritualis; quod namq; est spiritualis substantia, id vi- uit, Deus autem est huiusmodi, cùm sit prima substantia, & purus spiritus. ita habet 1. p. q. 14. art. 1. Verum ratio est inefficax; potest.n. creari substantia spiritualis, & immaterialis, quæ nõ vi- uat: ex inde tamen non sequeretur cõ- sequentia, quidquid est spiritualis sub- stantia, viuit. nec tamen implicat eam creari; nullus.n. præfixit omnipotentię

Probatio altera ex D. Tho.

Obstatur.

Soluitur.

Dei talem terminum: immo nullum inconueniens sequeretur; sicut namq; datur substantia corporalis viuens, vt animal: & non viuens, vt lapis: sic dari posset duplex alterum spiritualis substātiæ genus, viuentis, vt Angeli, Deus, & animæ; & non viuentis, vt substantia spiritualis non viuens, possibilis. Saluari tamen potest D. Tho. vt loquatur de facto: vt ex eo, quòd de facto euenit, concludat Deum viuere: de facto namq; omnis spiritualis substantia viuit, vt constat; ergo Deus viuit: quòd tamen de possibili non sequitur.

Probatio altera. 10 Probat insuper idem Doctor Deum viuere ex principio motus; docet. n. 1. p. q. 18. art. 1. vitam tantummodo conuenire habentib. principiū intrinsecum motus, quocunq; modo sumatur motus, siuè verè, siuè metaphoricè; carentib. vero tali principio denegari vitam. poterit hinc applicari ipsi Deo, vt cùm principium innatum habeat secum suarum operationum vitalium, dicatur viuere. Sed continuo insurgit Scotus, & alij, qui in 2. d. 2. q. 10. docet grauia, & leuia habere intra se initium motus, & tamen non omnia ea viuere; quapropter non videtur omnibus principium illud, & ratio illa sufficiens. *Refellitur à Scoto.*

Probatio ex Scotistis ex capite operationis immanentis. 11 Alter modus excogitatur à Scotistis, sequentib. suum Doctorem in 4. d. 49. q. 8. vbi docent illa tantum viuere, quæ habent potentiam operatiuam: qua mediante possint cùm suo fine coniungi per operationem immanentem: quæ vero habent solam potētiam productiuam, non viuere, quia ea solùm mediante non possunt in proprio fine delectari, seu proprio, ac finali obiecto coniungi; hinc deducunt hominem esse naturam beatificabilē, quoniam vim habet operatiuam, qua exequitur operationes immanentes, quib. vltimo fini coniungitur: eæ sunt intellectio, & volitio, quib. veluti immanentib. operationib. beatificamur: accidit quoq; idem in sensitiuis, seu sensib. qui coniuncti cùm suo obiecto adæquato, quiescunt in eo per attingentiā; talis verò attingētia fit mediāte cōiunctione: coniūctio autē talis fit per immanentem operationem eiusdē sensus, vt visionis, auditionis, sensationis, & similium. Quòd si obieceris, lapis appositus suo centro quietatur in centro, & tamen non est viuens. at quietatio illa fieri nequit absque operatione immanente: vel ergo falsum operationem immanentem competere soli viuēti, vel falsum lapidem quiescere, & terminari in centro. *Obstatur.* Respondeo, lapidem verè quiescere in cētro, sed quietem illam non esse vitalē, quoniam cùm beatificatio fiat per operationem immanentem, & vitalem, lapis circa centrum nō exercet vllam operationem vitalem immanentem: non .n. causat circa centrum aliquam formam absolutam, seu qualitatem, cuiusmodi est beatitudo formalis: nil autem circa ipsum causat nisi aliquod vbi naturale, seu respectum aliquem vbicationis, & locationis; ergo carens immanente operatione non quietatur quiete vitali. *Soluitur.*

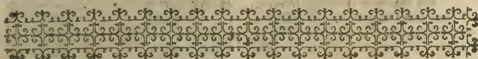
12 Rursus obijcies, plantæ omnes verè viuunt proprio genere vegetalis vitæ, attamen earum vita non sistit in operatione immanente: patet, quoniā operationes vegetandi, & nutriendi transeunt in rem extra, & sunt potius productiuæ, quam operatiuæ: probatur, nutritio, & digestio terminatur ad alimentum, quod alteratur, & transmutatur: alteratio namq; in comestione fit circa cibum, tanquam circa materiam, non circa ipsum suppositum viuens, ergo non est immanens. Insuper generatio terminatur extra, & *nihil gignit seipsum* ex Aguft. 1. de Trin. ergo neq; erit operatio immanens: & nihilominus potentiæ, & supposita, quibus nutritio, augmentatio, & generatio competunt, sunt viuentia. *Obstatur insuper.*

13 Respōderi posset, quod loquēdo de generatione actiua, ea non est operatio immanens, cùm transeat extra, & nil generet seipsum: quòd si hinc inferas, ergo generans nō est viuens, quoniā generatio non est operatio immanēs, respōdendū quod sūpta generatione, vt productio est nō sēper habetur vita, cū multa producant, sed non generent, at haberetur vita ex capitib. vlterioribus. vt quia generans est sensitiuum, ideo est viuens, sensatio autem est operatio immanens: quòd vero ex capite solùm generationis, vt produ- *Generatio, an operatio immanens.*

ctio

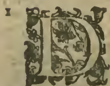
ctio est, non habeatur vita, patet in igne, qui generat ignem; & tamen non est viuens: deficit.n.ratio sensitiui, & animalis; ergo licet deficiat immanens operatio penes hoc, non tamen deest aliunde. Item generatio, vel sumitur vt productio, vel vt generatio, primo modo non infert necessario vitam, vt in exemplo de igne: & cæli producũt, at non viuunt: secundò modo est opus vitæ, constat ex definitione, quia generatio *est productio viuentis à principio viuenti coniuncto, &c.*

Nutritio, & digestio an operatio immanens. 14 Ad illud de nutritione, & digestione distingui oportet; vel namq; cõtéplamur munia hæc quatenus dispositiua alimenti, in ordine ad nutritionem, & sic patet eam operationem nõ esse immanentem, sed esse veram, ac propriam productionem extra, siuè actionem transeuntem, vt potè terminatam ad alimentum: si tamen inspiciamus eam, vt est formaliter nutritio, tunc erit immanens, fit namq; intrinsecè in ipso viuente noua partis substantialis additio, & aggeneratio. & deniq; de vegetatiua est idem dicendũ, vt sumpta pro formali augmentatione seu vegetatione sit immanens: dispositiuè tamen sit transiens, dum ex præuia dispositione, opus est vt actio terminetur ad distinctum suppositum, tãquam ad materiam nutrimenti, digestionis, atq; augmentationis.

QVÆSTIO II.

Vtrum vita intellectualis sit de quidditate Dei.

Sẽsus quæstionis. 1 Eum esse intelligentem, & volentem iam constat: an vero intellectiuitas sit cẽsenda de eius quidditate, hoc discutitur. De hoc autem plura possunt excogitari discriminis capita: vel nãq; quæritur vtrum intelligendi principiũ sit de quidditate: hoc vero subdistingui potest in proximum, & remotum illud est intellectus, seu potentia; hoc vero ipsa natura radicalis. vel discutitur de ipsamet intellectione: & est de vtroq; quærere vtrum, vel in actu primo, vel secundo sit de Dei quidditate: & de vtroq; disquiritur.

Sententia affirmantiũ de actu secũdo intellectionis; & de actu primo & de vtroque. 2 Qua in re loquendo de actu secundo non desunt qui id concedant: & præcipuè ex Thomistis, ij qui sustinent attributa esse de essentia, & intrinseca ratione ipsius Dei: multo magis id concederent de intellectione; quia hæc debet esse intimior naturæ viuenti, quam cæteræ perfectiones: per intellectualem vero gradum Deus est viuens, ergo intellectio in actu secundo est de eius quidditate. Magis vero id infertur de ipso principio intellectiuo, siuè intellectu in actu primo: cõstat.n. potentiam esse proximiorem naturæ ipso actu: sed actus secundus est de intrinseca ratione, ergo magis actus primus, seu intellectus. Adde quod per ipsum intellectum constituitur Deus in entitate, & gradu intellectiuo, cùm sit principium, & fons intellectionis. Vrgetur autem pro vtroq; quoniam habere actum primum absq; secundo, si vtrumq; dicat perfectionẽ, est carere aliqua perfectione: perfectissimus autem gradus viuendi est viuere intellectualiter, ergo vtrumq; est de essentia Dei: Confirmatur, quoniam ad nil deseruiret Deo ipsi sola facultas in actu primo intelligendi, abstracta à secundo; esset namq; frustranea talis potentia carens actu. Nec valet dicere non esse frustra, quoniam in creaturis admittitur, quæ sub actu pri-

mo existentes intelligendi, licet careãt aliquando actu secundo, possunt tamē per facultatem actus primi exire postea in actum, vt quando impedimentũ deesset, vel voluntas adesset intelligẽdi: hoc tamen fallit in Deo; siquidem si intelligeretur aliquãdo carere actu secundo, iam verè esset aliquando priuatus tali exercitio vitæ, quod in ipso consistit in intelligendo: esset insuper pro tunc ignorans fiendorum, vel quę fierent: esset subiectum mutabile de priuatione ad actum: essetq; noui alicuius accidentis realis receptiuus, à quo informaretur, & perficeretur: ergo vt hæc vitentur, adeo erit in eo essentialis, & intrinsecus actus secundus, sicut primus.

Vita descriptio ex Aristot.

3 Verum enim vero distinctione est opus in hoc negotio: atq; discurrẽdum quoq; nobis erit per recensita capita. Et in primis vitam distinguere oportet, vel in actu primo, vel secundo: de primo loquitur Arist. l. 2. de an. t. 37. *viuere, in viuentibus est esse.* & de secundo, in Prohæm. Metaph. cùm inquit, *animalia quædam imaginationib. quædam vero memorys viuere.* & 9. Eth. c. 9. *viuere esse sentire, vel intelligere.*

Vita intellectualis in actu primo est de quidditate Dei.

4 His suppositis dicimus vitam intellectualem in actu primo esse de quidditate, & essentia Dei. hæc est D. Augst. l. 15. de Trin. c. 5. vel 7. vbi ait, *quæ vita dicitur de Deo; ipsa est essentia eius: hæc autem vita non est talis, qualis inest arbori, nec qualis inest pecori, quod habet sensum, sed nullum habet intellectum; at illa vita, quæ Deus est, sentit, atq; intelligit omnia; & sentit mente, nõ corpore, quia Deus spiritus est*: hæc ille. vult ergo dicere, quod illa vita, quæ est diuina essentia, qua Deus viuit, est per se, & primo intellectualis. expressius vero in 6. de Trin. cap vlt. vbi de Deo loquens sic ait. *vbi est prima, & summa vita, cui non est aliud viuere, & aliud esse, sed idem eße, ac viuere, quia intellectuale.* & subdit; *primus, & summus intellectus, cui non est aliud viuere, aliud intelligere.* constat igitur intelligere esse Dei vitam, eiusq; vitam esse essentialiter intellectiuam: si namq; aliud in eo esset viuere, & aliud intelligere: iam non esset per se intellectualis, & primo.

Vita intellectualis in actu secundo non est de quidditate Dei.

5 Loquitur tamen idem Sanctus Doctor de intelligere in actu primo: & hinc secundo dicimus vitam intellectualem in actu secundo non esse de essentia (quod non est nisi actualis cognitio, & exercitium intellectus) & quidditate Dei: quòd vero hæc sit mẽs Augst. probatur ex eo, quod apertè negat esse de eius essentia attributa; & operationes omnes ipsius Dei: sic namq; loquitur l. 15. de Trin. c. 5. vel 9. *si dicas æternus, immortalis, iustus, bonus, beatus, spiritus: horum omnium nouissimum. quod posui, videtur significare substantiam, cætera vero huius substantiæ qualitates.* hæc ipse: quo fit, vt operationes omnes, atq; perfectiones alias, minimè asserat esse de natura, sed extra naturam esse, seu non de naturæ essentia. quòd, amplius demonstrando eius mẽtem, declaratur: ait namq; beatitudinem, non esse de eius substantia. quæro autem quibus actib. habetur beatitudo, nisi que intellectus, & voluntatis. negat vero beatitudinem esse de essentia ergo negat de essentia esse intellectionem in actu secundo. insuper idipsum negat de bonitate, cùm inquit bonitatem non significare substantiã, sed qualitatem. at bonitas est affectio; seu passio voluntatis, seu eius obiectum, & vocatur ab Aug. *qualitas*, ita proportionaliter dicendum de intellectione, vt non sit de eius substantia. Confirmatur expressius ex Damasc. c. 3 *si bonum, inquit, si iustum, si sapiens, si quodcunq; aliud dicas, non naturam dicis Dei, sed quæ circa naturam.* loquitur autem clarius, quam Aug. quoniam nominat sapientiam, quæ secundùm subiectam materiam, est operatio diuini intellectus. at hæc ex Damasc. nõ significat essentialiter naturam; ergo restat nostrum assertum vitam intellectualem in actu primo esse de quidditate Dei: vnde deducitur secundùm, quòd sumpta in actu secundo non sit de quidditate.

6 Sed probatur vtrumque ratione. vita rationalis est de quidditate hominis, ergo vita intellectualis de quidditate Dei: sed de quidditate hominis est vita rationalis solùm in actu primo, ergo sic vita intellectualis in Deo. maior probatur, esse rationale

est quidditas, & de quidditate hominis: homo.n.definitur, *animal rationale*; ergo rationalitas est de eius quidditate: sed omne rationale est viuens, ergo vita rationalis est de quidditate hominis. Confirmatur de brutis, esse sensitiuum est de quidditate bruti, cōstat namq; ex anima sensitiua: sed esse sensitiuum est esse viuens, ergo vita sensitiua est de essentia bruti. ita similiter de plantis, in quib. de earū quidditate est gradus vitæ vegetatiuæ; anima, insuper est de quidditate viuentis, ergo anima vegetans plantæ est de quidditate eius. sic pariformiter arguatur de Angelis, & quocunq; altero, iuxta naturā, & gradum propriæ vitæ, ac conditionis. sic iam remanet probata maior. Ad minorem: sed rationalitas in actu secundo non est de quidditate hominis; iam patet, rationalitas in actu secundo, est hominis intellectio, & discursus; atqui hæc posteriora sunt ad ipsum hominem: & nullū prius est dependens quidditatiuè, & essentialiter à posteriori, nec posterius est de quidditate prioris, ergo vita rationalis in actu secundo non est de quidditate. Adde quod quidditas remanet eadem semper, inuariata, & immobilis in gradu essentiali, quandiu conseruatur in suo esse, *species*.n.& quidditates *sunt sicut numeri*: at operationes intellectionis, & discursus, non perseuerant eædem; etenim vna erit altera intensior, vna altera remissior: vna accedit, recedit altera: modo homo haberet esse, modo non haberet: & modo reuerteretur ad suum esse simpliciter, modo pro libito recederet, & regrederetur: pro libito namq; intelligimus, & pro libito ab intellectione desistimus, & pro libito ad eam, redeundo, reuocamur. constat ergo hæc non esse de eius quidditate. igitur similiter vita Dei intellectualis in actu secundo non est de eius essentia. & licet pro hoc, quod ad Deum spectat, probando, non insurgant recensita, quæ de intellectione creata, non.n.diuina est remouibilis, mutabilis, intensibilis, remissibilis, acquisibilis de nouo, & similia, quæ dicunt imperfectionem; tamen, illa est optima pro omnib. ratio, vt nihil posterius, etiam identificatum realiter, sit de quidditate prioris: at intellectualitas in actu secundo est posterior essētia, ergo nec identitas obstat, vt fiat de quidditate. & ad hoc præcipuè respexerunt August. & Damasc. allati, quos expendit etiam Scot. in quolib. q.1. & idem docet in 1. d.26. q.1. sub dupl. d.d.

7 Vita autem hæc reperitur in Deo in supremo, atq; altiori gradu, qui excogitari possit, vt puta, quod in intelligendo non fallatur. non discurrat. non multiplicet intellectionum actus, cùm vnico actu permeet omnia. intelligat singula per seipsum, vnde vocatur intelligens per essentiam. cui propria essentia deseruiat ad intellectionem cæterorum, cùm non moueatur à creatis obiectis. sit comprehensiua, infinita infinitorum possibiliū, præteritorum, præsentium, ac futurorum, cùm singulis omnibus ad supremum intellectiuitatis gradum spectātibus. Ipse quoq; nedum prioritate perfectionis possidet, primum intellectionis gradum, siuè intellectiuitatis, vel vitæ intellectualis; sed etiam prioritate ordinis; siquidem viuens primo diuidendum est in viuens intellectuale, & non intellectuale. primum subdiuiditur in viuens corporeum, & spirituale. hoc secundum subdiuiditur in vitam intellectualem discurrentem, & carentem discursu. primum erit Angelus ex Scotistis, & secundum Deus in sententia omnium. Alij autem renuentes discursum ab Angelis, diuidere habent in intellectualem vnico, & infinito intuitu, atq; à se comprehendentem omnia. et in intellectualem intelligentem multiplicatis intellectionib. et cum intercapidine, ac mora, nec simul omnia, nec perfectissimo modo possibili, seu comprehensiuo, et similib. primus est Deus, secundus Angeli. Intellectuale corporeum est homo. viuens non intellectuale diuidendum est rursus in duo illa genera, vegetatiui, atque sensitiui. Deus tamen remanet in supremo gradu viuentium. ergo sicut perfectione est primus, ita & ordine.

Vita intellectualis in Deo in supremo gradu.

Viuentis diuisio.

8 Quod si obstes, vitam intellectualem supponere sensitiuam, & hāc subsequi ad vegetatiuam: Deus autem

Obstatur.

caret

caret sensitiua, & vegatiua; ergo & intellectiua. Dicendum intellectiui corporei esse necessarium ordinē, & præsuppositionem vitæ sensitiuæ, & vegetatiuæ: homo enim prius viuit vita plātæ, inde Bruti, inde Rationali, & intellectiua; cum hoc ergo quod homo sit viuens corporeum, & intellectum habeat corpori alligatum, necessario euenit, vt fiat inter has vitas in homine subordinatio: abstrahas verò animam, & cessabit connexio, cum intellectualis anima, carens corpore, nec egeat incremēto, vt vegetet, nec egeat sensu vt doleat; *dolor enim ex offensio animæ ex carne*: de se enim abstracta à sensu sufficiens est ad solam tristitiam. dicendum item, quod comparando duas extremas vitas, nullus est necessarius ordo inter illas: sic patet vitam intellectualem de se non indigere vegetatiua, nec enim crescit: nec vegetatiuam egere intellectuali, cùm non intelligat: quod si aliquis est inter vitas ordo, is reperitur solùm in vita media, qualis est vita sensitiua, vel vita intellectiua corporea: sensitiuum enim expostulat vegetatiuū: & corporeum intellectiuum exposcit necessario vtrūque: nec etiam vegetatiua absolutè poscit sensitiuam, cùm sit prior ea, & perfecta in genere vegetandi; ratio autem talis expostulantiæ in vita intermedia prouenit ex corpore: quod cùm sit viuens, est consequenter sensitiuum, & vegetatiuum, ideoq; necessario expostulat horum vtrumq; at intellectuale absolutum, remanens præcisè intra limites intellectualitatis, præscindens à corpore, nullum ordinem habet ad ambas vitas; ratio, quia spiritus non pendet in essentia, & natura sua à corpore, ergo nec à sensu, nec à passionibus corporis. hinc restat Deum esse intellectiuum formaliter, absq; tamen sensili, aut vegetali vita. ita quoque de Angelis.

Soluitur.

Vtrum vita intellectualis dicat ordinē ad vitam sensibilem, & vegetalem.

9 Dices saltem debere habere animam, qua viuat: & dum vita eius est per essentiam intellectiua, debere habere animam intellectiuam. Dicendū non esse id necesse. primo, quia anima est forma corporis; Deus caret corpore, ergo & anima. insuper vbi anima, ibi compositum, constans ex corpore, & anima, Deus est simplex. item qualis deberet esse ipsius anima? non quidem vegetatiua, quia Deus non vegetat, nec augetur: est semper omnino idem, & infinitus, *stabilisq; manens dat cuncta moueri.* non sensitiua, doleret enim pateretur, & moreretur, cùm bruta pereant, doleant: essetq; diuisibilis, instar animarum imperfectorum animalium, quibus incisis, inciduntur animæ. nec intellectiua, quia supponeret corpus informabile; est enim actus corporis physici. Secundo, quoniam esset quoque necesse animæ tribuere animam. prob. anima viuit, quæro per quam animam viuit, aut per seipsam, aut per aliam animam: si primum, ergo pariformiter Deus per seipsum viuit, & non per additam animam: si secundum, quæro de illa altera, aut viuit per seipsam, aut per aliam: si primum, restat intentum, si secundum, dabis processum in infinitum. ergo non oportet dare Deo animam, qua viuat, sicut ipsi animæ non est danda altera anima, qua viuat: viuit enim anima de se, cùm sit talis naturæ, ita quoq; Deus viuit vita intellectuali, & dicitur de se sic viuere; ideoq; dicitur viuere per essentiam; est enim fons, & origo omnis vitæ. linquo errorem dicentium Deum esse Animam Mundi.

Deus vt viuat non indiget anima,

10 Dicimus vltro, intellectus non est de quidditate Dei, sicut nec voluntas est de eius quidditate. Probatur, potentia operatiua non est de quidditate naturæ, intellectus est potentia. insuper principia, & potentiæ habent naturam, tanquam fontem, è quo pullulant, ergo inde recipiunt esse, non autem dant illi esse: & currunt rationes allatæ pro intellectuali vita in actu secundo: quia intellectus est posterior ad essentiam: prius autem Deo competit gradus essendi simpliciter, quàm gradus intellectus, voluntatis, modorum intrinsecorum, attributorū, siuè cæterorū notionalium: & natura dēptis imperfectionibus eūdē videtur seruare gradum, ac in nobis, in quibus prius concipitur animæ essentia, inde potentiæ: consimile est ei, quod prior est radix, prius fundamentum, & succedunt inde germina, quæ pullulent: & sicut in nobis, aut Angelis non est intel-

Intellectus & voluntas non est de quidditate Dei.

tellectus de quidditate hominis, ita nec Dei.

Obstatur. 11 Sed statim vrget difficultas: quomodo fieri poterit vt intellectus non sit de Dei quidditate, cùm tamen *Soluitur.* docuimus vitam intellectualem esse de quidditate Dei: non.n.datur vita intellectualis absq; intellectu,& intellectus est de essentia vitæ intellectualis. insuper falsum id quoq; dicitur de homine; est namq; de sui natura essentialiter rationalis, at rationale non est sine intellectu, si igitur rationalitas est de quidditate,ergo & intellectus. Sed ad hæc respondendum non esse eandē loquutionem, nec eundem sensum exprimi per intellectum,ac per vitam intellectualem: sicut non idem importare vitam rationalem,ac potentiam ratiocinatiuam,seu rationis subiectum. quod vero distincta sint, probatur; siquidem aliud est habere vitam simpliciter, & aliud est habere talem vitam. insuper principium aliquod in aliquo genere potest habere rationem prioris, quod tamen non implicabit in genere alio induere rationem posterioris.explicatur primum. homini competit duplex vita, vltra prædictas, seu ex duplici capite trahit suam vitam: prima est, quam trahit ex eo capite, quod est animal, & secundam ex eo quod est rationalis: primam habet ex animali; omne namq; animal de se est viuens, etiam antequam intelligatur descendere ad proprias species:immo species ex tali genere capiūt originariè vitā,ista.n.causalis est à priori vera rationale est viuēs,quia est animal: & contraria est à posteriori,vt animal est viuens,quia rationale: animal ergo est initium vitæ in viuentib.corporeis:secundā tamen habet homo ex eo, quod est intellectiuus,& rationis capax:igitur ideo erit homo viuens rationale, quia præditus ratione,& intellectu: & hic gradus complet in eo adæquatè rationem viuentis; at hæc est causalis secunda, prima namq; desumitur ex animali. vt ideo est primo,& simpliciter viuens homo,quia est animal; ideo tamen est sic,& sic rationaliter viuens, quia habet rationem, & intellectum, at hæc est secundaria,& in esse tali, nō in esse absolutè: hoc de viuente corporeo.

Non idem sensus exprimitur per intellectum, ac vitā intellectualem.

Vita ex duplici capite competit homini.

12 Sed vrges, rationalitas trahitur ab intellectu, at hic est posterior, ergo non constituit eum essentialiter in esse intellectiuo,& rationali: respōdetur in genere vno subsequi intellectum ad essentiam, & in genere altero præcedere: iuxta sententiam Arist.2. phys.*causæ sunt sibi inuicem causæ*, vt materia in eo genere, quo forma educitur de potentia eius, præcedit formam,& tanquam subiectum in quo, & tanquam subiectum de quo: tum quia in ea recipitur, tum quia de ipsa educitur: at in eo genere,quo recipit esse formatum,& perfectionatum,atq; circumstantionatum, & vndequaq; completum à formis,siue substantialib.siue accidentalib. subsequitur eam: sicq; hoc modo erit materia effectus formæ,& posterior ea,priori tamen ordine erit prior,& causa eius. Ad propositum non implicabit intellectum, vt potentia est, subsequi ad naturam in se.præcipuè quoniam pullulat ab ipsa, & videtur quasi effectus illius,siue metaphysicus,siue quocunq; nomine censeatur, abstrahendo tamen imperfectiones à diuino intellectu. quatenus vero tribuit tale esse ipsi naturæ, vt reddat eam intellectualem, ac rationalem, sic poterit habere rationem prioris, & talis vita comparabitur ad intellectum,vt effectus ad causam,siue principium, siue formaliter sit constitutiuum, seu essentialiter denominatiuum.talis autem denominatio est essentialis homini; quoniam homo per intellectum est essentialiter viuēs corporeum rationale intellectiuum, iuncto corpore; ita & Deus semotis imperfectionibus, simplici essentia consistens, erit essentialiter viuens intellectiuus. si obstes ex dictis, vita prius pendet ex animali in homine, & inde ex intellectu:at in Deo non est constituere quid intellectum præcedēs, quo sit primo viuens. Respondetur negando id, quoniam primo loco reperitur in eo essentia sua diuina, quæ sicut est origo omnium perfectionum,ita etiam est fons,radix, & primaria origo diuinæ vitæ: accedit inde ordine quodam intellectus, & denominat Deū ipsum vltimato intellectualiter viuentem: est autem denominatio nō extrinseca, sed essentialis.

Obstatur.

Soluitur.

Materia prior, & posterior forma in vario genere.

Intellectus habet rationem prioris, & posterioris.

Essentia diuina est vitæ Dei fontalis origo.

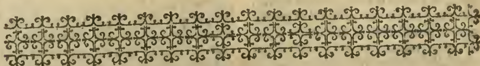
Scio

Quid sentiat Scotus & Scotistæ

13 Scio Scotistas aliquando contendere de mente Scoti, opinantibus alijs Scotum negare intellectum, & voluntatem esse attributa, sed esse de Dei essentia, vt Bargius in 1.d.8; q.3. & d.26.atq; Lychet.in eod. primo,eadem dist.& quæst.asserentib. ex aduerso alijs esse vera attributa de Scoti mente,vt Vigerius Tatar,& alij.Equidē Scotus variè videtur loqui, etenim in Report.in 1.d.35.q.1. art.3. & in quol.1. art.1. docet intellectualitatem esse de quidditate, & esse prædicatum primi modi dicendi per se:cùm ex opposito in d.8.doceat esse attributa. itē dist.45. q.2. videtur sentire oppositum cum D.August;penes ipsum relato, & d.26.ad argum.princ. ait intellectum, & voluntatem esse perfectiones quasdam intrinsecè conuenientes essentiæ, prout præintelliguntur ante omnem quantitatem,& quasi qualitatem. Respondent aliqui habilitatem ad intelligendum esse de quidditate Dei, non autem potentiam intellectiuam.

Reconciliātur loca Scoti.

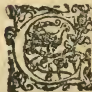
14 Verum supposita distinctione, vt sup, quod intellectus, & voluntas considerari possunt, vel fundamentaliter pro vita intellectuali,seu pro intellectuali natura; vel formaliter,quatenus sunt facultates,potentiæ,& instrumenta intelligendi, & volendi. primo quidem modo constat esse de quidditate tum Dei, tum etiam cuiuscunq; creaturæ intellectualis; & rationalis, vt hominis, & Angeli: posteriori autē modo non sunt de quidditate: prout sic loquitur Scotus varijs in locis suæ doctrinæ: & reddendo singula singulis reconciliari possunt Scotistæ inuicem, & Scotus non erit sibi contrarius.

QVÆSTIO III.

Vtrum vniuersæ Creaturæ dicantur viuere in Deo.

Status quæstionis.

1 Onstito iam Deum viuere,superest disquirere, vtrum singula, quæ in ipso sunt, pariformiter viuant.Non loquimur de diuinis suppositis,cum sint in Deo formaliter, & sint ipse Deus: sed de creaturis in eo contentis virtualiter,eminenterq; occasionem autem dedere disputādi Ioannes c.1.*inquiens, quod factum est in ipso vita erat*: atq; Paulus, & Lucas act.17.*in ipso viuimus, mouemur, & sumus*. tribuit etiam ampliorem disputationis campum VuiKleffus, adeo absolutè id affirmans, vt absq; distinctione vlla contenderit concedendum omnia in Deo viuere, vnde deducere conatur absq; expositione vlla,simpliciter creaturam esse Deum.sed de hoc postea.

Creaturæ in Deo viuunt,explicatur.

2 Sit tamen pro initio compertum, atq; Catholicæ concessum creaturas viuere in Deo.de qua re August. super Ioann.1. & ex scholasticis Scot. in 4.d.1.q.1.atq; D.Tho. 1.p.q.18.art. 4.Qualis autem sit huius veritatis explicatio,talis ex Scoto est,vt creaturę in diuina mente cōceptæ intelligi possint dupliciter: vel obiectiuè, vel subiectiuè: vel sub alijs terminis diuina cognitio concipi potest, vel formaliter secundum se,vel terminatiuè. Secundò modo non sunt vita, nec viuunt; tum quia nulla creatura vixit ab æterno: tum etiam quoniam non omnes creaturæ habent gradum vitæ. primo modo verum; siquidem diuina cognitio est actus vitalis,& eius subiectum est intellectus: diximus autem Deum esse viuentem vita intellectiua; ergo ratione huius participationis, crea-

creaturæ etiam æternaliter sunt viuentes: & nedum eæ, quæ sunt gradus vitalis capaces, verum & lapides, & insensilia omnia, quoniam simili ratione in Deo dicuntur viuere. Confirmatur, receptum se habet per modum, & iuxta conditionem, seu naturam recipientes; ergo quatenus recipiuntur in Deo per cognitionem, & continentiam, dicuntur viuere. insuper æternales illæ rerum ideę semper vixere in Deo, prout nempè sumuntur pro conceptu formali Dei ipsius. Confirmatur deniq; authoritate eiusdem Augst. ibid. dicentis, *quod factum est, idest, res cognita est in Verbo vita creatrix*. Merito autem addidit, *creatrix*, vt innueret ad ipsummet intellectum diuinum concipientem, concipiendo spectare dare rebus vitam, sicut ad eiusdem voluntatem pertinet complere earum esse, & existentias: quoniam namq; vtriusq; potentiæ actus sunt vitales, & vtriq; concurrunt ad dandam vitam, ideo subdit, *res cognita est in Verbo vita, & vita creatrix*.

Creaturæ habent esse perfectius in Deo, quā in seipsis.

3 Verum nedum creaturæ, vt sic cognitæ, viuūt, sed etiam dicuntur habere esse perfectius in Deo ipso, quàm in seipsis. hoc probatur ex sententia eiusdem August. l. 9. de Trin. c. 10. vel 11. qui de eis, vt in Deo contentis, sic loquitur. *inferius habet nobilius esse in intellectu, quam in se ipso*, è contra autē *superius habet nobilius esse in se, quam in intellectu*. loquitur vero in posteriori parte de ipso Deo; & cùm agit de creaturis comparat illas ad Deum, vt dicat eas habere nobilius esse in Deo, seu in intellectu Dei, quam in se ipsis: Deus autem adeo nobilissimum esse possidet in se ipso, vt non habeat nobilius esse in intellectu creato, quam in se ipso, sed in seipso omnino verius, & perfectius.

Obstatur.

4 Sed occurrit difficultas, siquidem nobilius esse habet id, quod actu existit extra causas suas in rerum natura, quam quod habet esse intra eas: habere autem esse in cognitione sola Dei, & non extra, nōn est habere esse ita perfectum, cùm deficiat vera existentia, & verum esse. Adde quod perfectius est ens in actu, quam in potentia: sicut perfectius est ens completum, quam incompletum.

Occurritur.

5 Sed distinguendum ex Scoto, vt Augustini sententia remaneat explicata; aliud namq; est quærere vtrum creatura in mente diuina habeat esse perfectius, & aliud est inuestigare vtrū habeat esse completius, & vndequaq; verius: sunt. n. ista duo admodum diuersa; nam esse verum, seu verius, indicat esse completum, & actuatum. si loquamur de primo vera est sententia Augustini, & sic ipse loquitur: & quod hoc sit, demonstratur: perfectius est esse incorruptibile, quam corruptibile: immortale, quam mortale: æternale, quam temporale: spirituale, quā corporale: diuinum, quam creatum: at sic se habent creaturæ in mente Dei, & intra illam, ergo perfectius esse habēt in Deo, quam in seipsis: prob. min. homo v. g. in se ipso, & in propria existētia consideratus, est mortalis, corruptibilis, passibilis, temporaneus, varijs vicissitudinib. obnoxius, corporeus, materialis, & similia: at in Deo, modo recensito, contentus, est spiritualis, immortalis, perennis, æternus, &c. lapis etiam, cuius naturæ non competit viuere, vt tamen in Deo est, perfectius habet esse, tum ob rationes recensitas de homine; tum quia in ipso Deo viuit, qui tamen in propria existentia caret vita. Accidentia quoq; quæ de sui natura non sunt substantia, & quib. gradus substantiæ essentialiter est incompossibilis, vt in propria natura spectātur; tamen in Deo induunt rationem substantiæ, quoniam Dei cognitio est substantia, & *intelligere Dei est suum esse*. sic de singulis: itaq; constat perfectius esse habere in Deo, quam in se ipsis. Quod si de esse veriori loquamur, vtique verius, & actualius esse habent creaturæ in seipsis, quam in Deo ipso; siquidem in Deo non habēt verum esse existentiæ: carent operationib. & motibus: & dū sunt extra causas suas nihil deest, quod ad verum esse existentiæ spectet: vt sic ergo habēt verius, & completius esse.

Creaturæ habent in Deo esse perfectius, non autem actualius, & completius.

Deus habet esse perfectius in se, quàm in intellectu creato.

6 Quod tamen Deus ipse perfectius esse habeat in se ipso, quam in intellectu creato, probatione nō eget; etenim non habet perfectius esse in intellectu creato, quia cum receptum sit

per modum recipientis, diceretur recipere à creatura esse creatum, atq; finitum, & dependens: nec perfectius esse habet in suo intellectu diuino, quam in seipso, siquidem intellectus suus est æquè nobilis, ac ipse Deus; ergo non est excessus; igitur remaneat Deum perfectius esse habere in se, quam in intellectu creato: & nedum perfectius, immo verius, quoniam nec perfectiori, nec veriori modo existere potest, quam quo existit in semetipso ipse Deus.

7 Occurrit autem difficultas, quomodo possunt creaturæ non viuentes, & iam mortuæ, seu quæ hucusq; non fuere, viuere in Deo: vel si viuunt in ipso, oportebit etiam viuere in seipsis: & prob. creaturæ sunt in Deo tanquã exemplatum in exemplari, seu in exẽplante: at exemplar verè viuit, ergo creaturæ verè viuunt. item de malis, culpis, priuationib. atq; carentijs, non est intelligibile, vt in eo viuant; siquidẽ formaliter nihil sunt, immo repugnat eis habere esse positiuum; ergo nullatenus viuunt. Confirmatur, non est mirum, vt creatura, quæ hucusq; non fuit, viuat in Deo; vel quæ mortua est, inde in eodẽ viuat; quoniam illa prima, & si non sit, attamen habebit esse: & si secunda mortua est, tamen in resurrectione iterum viuet: at culpæ, & priuationes nusquam habuere positiuum esse, ergo nec vitam in Deo.

Exemplatum confirmatur exẽplari declaratur.

8 Ad primum, sufficit exemplatũ conformari exemplanti, seu exemplari in repræsentando, non autem in essendo: quo fit, vt non sit necesse, vt eo modo completiuè viuat, quo Deus: sicut namq; non est assimilatio in essendo, ita nec in viuendo. vel dicendum, conformari in essendo, ac in viuendo, inspiciendo diuinam cognitionem, vt supra, quæ vita est, & ratione cuius dicũtur cætera viuere.

Priuationes, culpę, & mors vtrum viuant.

9 Ad aliud, occurrendum, quod ea ratione, qua cognoscuntur, ea viuũt: non cognoscuntur autem gratia sui, sed alterius, ergo gratia alterius viuũt, priuatio namq; cognoscitur per oppositum habitum, & tenebræ per lucem: & cæcitas, per visionem: ita mala culpæ, quæ formaliter nihil sunt, noscuntur per eorum substratum, vel per ordinationem ad pænam, culpa. n. dicit ordinem ad pænam: ergo ratione positiui, ac substrati, viuunt, quoniam ratione eius cognoscuntur à diuina mente. sic etiam mors cognoscitur per ordinem ad vitam, vel iam preteritam, vel præsentem, seu futuram; cum autẽ vita viuat in Deo, inde mors viuit in eo, indirectè, & relatè ad vitam, vnde canit Ecclesia, *Regem cui omnia viuũt.*

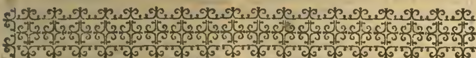
Error VviKleffi, & Hus, ac Manichæi.

10 Ex dictis autem facilè conuincitur error VuiKleffi, qui teste Vualdense t. 1. l. 1. art. 1. c. 1. asserebat absolutè concedendum esse creaturam esse Deum: non distinguens, nec existimans opus esse distinguere de conceptu earum formali, seu idæali, ac obiectiuali: & reprehendens sic distinguentes, eodem pacto asserebat concedendum, brutum, & quodcunq; aliud, esse Deũ, quia omnis creatura, inquit, est Deus. qui etiã fuit error Ioannis Hus, quondam eius discipuli, vt refertur in Concil. Constans. sess. 15. nec longè inde fuit Manichæus, vt indicat Fulgent. in responsionib. ad Fernandum Diaconum q. 3. contra quem scribit Augst. tract. 1. in Ioan. Errant vero nescientes distinguere cum Catholicis.

Patrum expositio varia de hac vita creaturarũ in Deo.

11 Verum, et Patres aliqui, non eundem sensum eliciunt ex verbis istis Ioannis, nec vniformiter interpretantur, qualisnam sit vita ista, quam habẽt creaturæ in Deo: et quidem Ambrosius l. 3. de fid. c. 3. *quod factum est*, ait, *in Verbo ipso, nempè in Christo, factum est caro passio, & mors.* verum longè aliter, quam ad scholasticam pertineat, exponit Ambrosius, explicat. n. iuxta sensum allegoricum; vt creaturæ in Deo, sint in Verbo humanato, passibilitas, mors, caro, dum instar creaturarum passibilium se fecit passibilem. Origenes, & Athanasius explicant, vt dicant, *per ipsum, & in ipso facta est vita*: & Cirill. 1. in Ioann. c. 6. vicinius accedit, vt explicet de vita, quam ipsum Verbum dat creaturis, dando subsistere, & verè viuere, absq; enim illo non habent vitam, cùm *sine illo factum est nihil.* Clemens tamen Alex. l. 1. Pedag. cap. 6. redit cum Ambros. ad vitam spiritualem, vt loquatur de *vita gratiæ*. Augustinus verò iuxta morem scholasticũ interpretatur de Verbo, quod

cùm sit exemplar creaturarum, & vitam habeat in seipso, vitam quoq; tribuit cæteris contentis in seipso, iuxta rationem exemplaris, & ideæ ipsarum creaturarum in Verbo ipso. quidquid tamen sit, concors est Theologorum sententia creaturas viuere in Deo, vt exposuimus. Chrisostomus verò ita legit, vt existimet sic intercisè fore legendum, *quod factum est*: & inde subsequatur, *in ipso vita erat*: homil. 4. in Io: rationem verò pro hoc adducit, vt hinc confutet errorem dicentium Spiritum sanctum esse factum, & consequentet esse creaturam: qui tamen error elicitur, inquit, si intercisè legatur, vt sup. id verò deducebant, quoniam vitam existimant esse ipsum Spiritum sanctum, ergo si vita facta est, spiritus factus est, & creatus: consentit cum Chrysostomo Euthymius, & Theophilactus. & quidem illum de Spiritu sancto errorem amplexati sũt Macedoniani, sic euertentes textum Ioannis, vt spiritum existimarent esse factum. consimiles fuere Arriani, qui ex eodem textu inferebant Verbum esse factum, teste Ambros. in enarrat. in psalm. 36. sed & id falsum esse ostendit idem Ambros. quia Ioannis 3. dícitur, *vt manifestentur opera eius, quia in Deo facta sunt*. stultum autem est inferre, ergo Deus factus est: & vbi psal. 103. legimus, *omnia in sapientia fecisti*, male inferretur, ergo Sapientia ipsa diuina facta est; igitur nec Verbum factum est, licet in ipso facta sint omnia. Pessimè errarũt Manichæi, vt inde inferrent dualitatem illam principiorũ, seu Deorũ, quorum alterũ boni, alterũ esset principium mali; alterum vitæ, & alterum causa esset, & origo mortis.

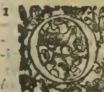
DISPVTATIO XVI.

De Scientia Dei.

QVÆSTIO I.

Vtrum Dei scientia sit de eius quidditate: an sit habitus: an actus primus: an vniuersalis: an propter quid.

Status quæstionis.

1
Ostenso Deum viuere, & vitam eius esse intellectualem, ac cõsequẽter pollere intellectu, & scientia: quærimus primo an sit scientia de quidditate eius. Nec eadem tractatio est, ac de præscientia, de qua nil intendimus modo disputare: sed absolutè de ijs, quæ concernunt diuinum intellectũ, ac cognitionem. Supponimus, veluti etiam naturaliter notum, ipsum esse intelligentem, & scientem omnia, prout id nullus Gentilis negauit, & prout probat Aristot. 12. Met. cap. 7. & 10. Ethic. c. 8. quod etiã in præcedentibus fuit præstitum: quod inter cætera indicat alterũ ex suis nominib. penes Græcos, q̃ est, *Theaste*, quod idem denotat, ac considerare, & agnoscere Damascenus, vt agnoscere aduertit l. 2. de Fid. Orthod. c. 11. & ipsæ etiam scripturæ demonstrãt, vt psal. *Deus est intelligens*

 138.

138. *tu cognouisti omnia nouissima, & antiqua*; 112. *omnia in sapientia fecisti*, 103. *omnia nuda, & aperta sunt oculis eius*. Hebr. 4. *quis sicut Dominus Deus noster, qui humilia respicit in cœlo, & in terra*; ita nec difficile redditur rationibus quoque id ostendere, & aperire. sufficiant autem, quas adduximus in præcedenti quæst. dum namque ostésum fuit esse præditum intellectu, & vitam intellectualē esse dē eius quidditate, remanet habere quoq; & scientiam.

Probatio D.Th. discutitur.

2 Ratio autem D. Thomæ obiter occurrit, desumpta ex immaterialitate, p.1.q.14.art.1. probat autem quod Deus intelligat, quia immaterialis est, & spiritualis, ergo intelligit. Sed cito difficultates insurgunt; sequeretur.n. accidētia spiritualia intelligere; siquidē sūt immaterialia. Dices, loquutum de substantia: sed obstant aliqui, quoniam per Dei absolutam potentiam potest creari substantia spiritualis, carens intellectu, & scientia. item materialitas non est principium impeditiuū intellectionis, & scientiæ, siquidem rationalis anima coniuncta corpori, etiā intelligit, & sapit. Nec obstat, vt ait Bannes, quód non æquè perfectè intelligit in corpore, sicut extra; sufficit .n. vt absolutè intelligat, ad hoc vt probatio possit reddi inefficax: immo esse minus verū, aiūt, quod idem Bann. ar. 1. ad tertium, ait, impossibile esse per omnem potentiam, fieri creaturam immaterialem, quæ non intelligat ex sui natura: nulla namq; ratio conuincit vt Deo ligetur potentia sua ad id faciendum; siquidem à parte rei non implicat: nec meminit suæ, & Thomistarum doctrinæ, posse dari processum in infinitum in multiplicatione specierū, quarum altera altera sit perfectior, & imperfectior: quo fit vt in genere substantiæ nec implicet iuxta aliquorum sentētiam dari talem creaturā per diuinam potentiam. Insuper ipse reddit rationem D. Thomæ inualidiorem; siquidem cùm ait D. Thom. *Deum esse intelligentem, quia est immaterialis*: qua ratione, & quo ordine infert D. Tho. hanc sequelam: aut secundùm id quod de facto accidit, aut iuxta id, quod cōtingeret de possibili; non quidem infert, iuxta id, quod accidit de facto; namq; accidentia spiritualia sunt immaterialia, & tamen non intelligunt: ergo infert de possibili; igitur falso Bānes id negat: meritoq; contra eundem Bann. magis, vrgent argumēta Gabrielis in d.35. q.1. quam contra D. Tho. qui saluari potest recurrendo ad potentiam absolutam. Sed quidquid sit de validitate, de fide est esse scientem, vt Esther. 14. *Domine, qui habes omniū scientiam*. Eccles. 4. *cognouit Dominus omnem scientiam*. Rom. 110. *altitudo sapientiæ, & scientia Dei &c.*

Sciētia est in Deo tū sub ratione actus primi, tum secundi.

Suar. impugnatur.

3 Hanc eadem Dei scientiam nō est putandum consistere solùm in actu secundo, prout non benè sentiunt quidam ex Recentioribus. Suar. metaph. disp. 30. sect. 15. in quo enim significare intendunt diuinam scientiam, in eo sibi maxime præiudicant: ait enim scientia in actu primo est scientia habitualis; sic autem habitualiter scire, est idem ac dicere Deum, veluti dormientem, se habere. adde non magis fore Deum intelligentem dormiendo, qua dormiens creatura: cum ipsa quoque dormiendo dicatur intelligere habitualiter. item nec in Deo reperitur potentia intellectiua, ob multa inde sequentia inconuenientia; vt quia esset potentia passiua, & receptiua intellectionis; vt quia esset prior ipsa intellectione, quæ tamen prioritas repugnat. & confirmat, ex Arist. 12. met. cap. 7. & ex D. Tho. supra allato.

4 Verum hi theologiam extollētes, spernunt metaphysicam, etiam eā, qua maxime vti debet peritus, & sapiens Theologus. Et in primis, quomodo intelligi potest actus secundus absq; primo? secundus enim dicit ordinem, & præsuppositionem primi. Insuper omnis actus, & operatio necessario concernit potētiam, ex qua progreditur: da oppositum, & non habebitur operatio; operatio enim operātis principij est operatio: & actus omnis, potentiæ suæ est actus: quod verò actus ille non sit semper verè productus, hoc nihil obest, quominus habeat principium suæ emanationis: & supponitur ignorari duplex habendi esse modus competens ipsis actibus, quidam namq; habent esse per veram, rea-

realemq; productionem, quidam vero per ſimplicem emanationem, quæ propriè nō vocatur productio: & ad ſummum vocari poterit, vt Scotus vtitur, quaſi productio: in ſententia tamen omnium eſt ſimplex emanatio. notionales quidē ſunt verè producti, ideoq; à producente diſtincti: eſſentiales vero minimè producti, ſed ſimpliciter emanantes à ſuis potentijs: vnde operatiui actus, atq; eſſentiales toti Trinitati cōmunes abſq; productione vlla ſimpliciter emanant à voluntate, & intellectu: quod ſi emanant, ergo aſſignādum principium ex quo emanent: emanare .n. eſt ab altero manare: deſtruit quoq; talis poſitio ordinem, atq; emanationē diuinorum attributorum, & modorum intrinſecorum: primum namq; quod in Deo reperitur, eſt eius eſſentia, ad quā ſuccedunt modi, attributa, & ſingula: quæro autem, modi, & attributa ſunt anteriores ad eſſentiam, an poſteriores: non primum, vt patet: ergo ſecundum: quæro inſuper, aut eſſentia confert illis aliquid, aut nihil: non ſecundum, cùm omnia ſint ex ea, tanquam ex pelago infinito, iuxta Damaſc. ergo primum: & prout ſic, ſunt ex eſſentia, & pullulant ab ea; item aut præſuppónunt eam, aut non: iam quidem conſtat eam præſupponere, alias ab ea nō pullularent: ergo à primo ad vltimum conſimiliter eſt dicendum de ſcientia, quod præſupponat intellectum, à quo emanet. inſuper, contemplando eſſentiam in aliquo priori, antequam intelligantur attributa emanare, non dicebatur eſſentia formaliter iuſta, bona, infinita, ſumma, immenſa, & ſimilia, in actu ſecundo, quia ſolùm dicebatur hæc, & alia radicaliter, fundamentaliter, & realiter in actu primo, iuſta, ſumma, ſancta, & huius generis, ſed nō formaliter in actu ſecundo: ergo ſtatuendus quoq; intellectus, & vnaquęque facultas prius in actu primo, quā ſecundo. Ex creaturis autem confirmatur, vbi ſemper cauſa præcedit effectū, ſaltem natura: & data hypotheſi ſecundùm Aug. quòd Sol fuiſſet æternus, lumen extitiſſet ęternum, & ſi pes in puluere fuiſſet ab æterno, veſtigium quoq; fuiſſet æternum, at nihilominus fuiſſet inter ea ordo ſolius naturæ, qui æternitati non repugnat: ergò ſemotis imperfectionibus, vbi in Deo ad intra ſemoto nomine cauſæ, contenti ſumus nomine principij, ſiuè productiui verè, ſiuè quaſi productiui, ſiuè denique principij ēmanatiui, ſemper natura expoſtulat, vt principium tale, ſaltem emanatiuum, de quo loquimur, præſupponatur actui emananti, & pullulanti; & veluti actus ſecundus, natura ex ſe expoſtulat, vt præſupponat actū primum.

5 Addendum verò actum talem primum eſſe ſemper coniūctum actui ſecundo, quoniam in æternis potentia, & actus ſimul ſunt: nec ordo naturæ obſtat coniunctioni, ſufficit enim vnū præſupponi ad aliud, natura, non tempore: ergo cū ſint ſimul tempore, nullo actu ſecundo, ſeù nulla perfectione ſecunda priuabitur Deus: qui cùm ſit perfector, & conſeruator naturæ, non deſtruit ordinē naturæ, qui inter hæc reperitur. nec ideo neganda eſt talis præſuppoſitio actus primi, quia non diſtinguitur ex natura rei: eſto enim ita eſſe, & dato nullam diſtinctionem reperiri, nonne aduertunt ipſam naturā ſic exquirere, vt actus primus præcedat ſecundum; & nihil poſſit in actū ſecūdum exire, niſi præhabet primum; nulla namq; differentia formali ſtante inter perſonas, & eſſentiam, inter eſſentiam, & attributa, omnes tamen debent concedere eſſentiam debere præſupponi ad hæc, tāquam ad radicē. Nec Ariſtoteles docuit contrarium, ſed ſolum intendebat quod nos addimus; nempè talem actum primum non ſeparari à ſecundo, ſed Deum ſemper eſſe in actu, cuius oppoſitum contingit in creaturis. nec etiam D. Tho. id aſſeruit: ſed loquitur ſolummodo in Deo non eſſe ſcientiam per modum qualitatis, vel habitus, vt eſt in nobis, ſed ſuam ſcientiam eſſe ſuam ſubſtantiam. Nec Suarij rationes cōuincunt: & ad primam, ſcire habitualiter duo indicat, alterum eſt, ſcire in actu primo, & in potentia tātum, ſemoto actu: alterum, cōnotat principium, ſeù actū primum, ex quo educi debeat ſecundus actus: loquendo de primo, id imperfectionis eſt, & competit creaturæ etiam dormienti, quæ habeat intra ſe habi-

Scientia Dei in actu primo eſt ſemper cōiūcta cum actu ſecundo.

Ariſtot. & D. Thomas explicātur

Reſpond. argu. Suarij.

habitum qualitatiuum, segregatum ab actu: & vt sic non competit Deo: de secundo loquendo, Deo competit, & connotat principiũ, seù quasi principium, vel actum primum, ex quo cõsequenter educitur talis actus, qui tamen semper sit conuinctus actui primo. Ad secundum, cessat inconueniẽs de possibilitate, & receptiuitate: quoniam diuina intellectio non est forma informans, ideoq; non receptibilis: nec est qualitas, vt nostra, ideoq; non est inhæsiua intellectui: nec est quid distinctum ab intellectu, veluti est nostra scientia, ideoq; non receptibilis: nec verè accidens, & propterea nec informans: igitur est quidem formalis perfectio intellectus, sed quia est realiter eadem substantia, ac ipse Deus; ideo intellectus ratione, qua nec est forma, nec accidens, nec realiter distinctum, minimè informatur, minimeq; vt sic, sub rationibus imperfecti, habet rationem receptiui, seù possibilis.

Sciẽtia non est de quidditate Dei.

6 Ad principale autem descendẽdo, vtrum sit de eius quidditate. affirmat ibidem Suar. nu. 14. citans pro se D. Thomam vbi supra, & art. 4. at nec D. Tho. id asseruit, nec probabilitatẽ habet Suarij assertio. & in primis D. Tho. art. 4. quærendo vtrum scientia Dei sit eius substantia, respondet affirmatiuè: nihil verò specificat de nostro quæsito, nec enim quærit vtrum sit de eiusdem substantia, nec sub his terminis definit, sed solùm ait esse eius substantiam: ex hoc autem inferre, esse de eius substantia, est deceptio, commutando quale in quid. & Caetanus ipse art. 5. id manifestè negat, & vt plurimũ admittit solam identitatem formalem, negando distinctionem ex natura rei, negat verò esse de eius essentia. hoc multo magis defendunt omnes Scotistæ, propter formalem distinctionem repertam inter essentiam, & sapientiam: & hæc est rationabilior sentẽtia. & suadetur: operatio præsupponit rem constitutam in esse simpliciter; ergo scientia Dei præsupponit rem constitutam in esse simpliciter; ergo scientia Dei præsupponit essentiam ipsius Dei. Confirmatur ex eo, quod aduenit in creaturis, vbi essentia præcedit, & operatio subsequens non est de essentia. videtur eti esse aperta Sanctorũ sententia: & quidẽ Augustini, qui l. 15. de Trin. c. 5. ait, *si dicã æternus, immortalis, incorruptibilis, immutabilis, sapiens, bonus, bcatus, potens, spiritus, horum omnium, quæ posui, nouissimum tantum quasi significare videtur substantiam; cætera verò huius substantiæ qualitates.* quo in loco enumerat etiam sapientiam, & nihilominus non tribuit modum, quem tribuit spiritui: hunc autem asserit esse de substantia Dei, negat verò expresè idipsum de sapientia. Sanctus quoq; Damasc. l. 1. cap. 14. confirmat hanc sententiam, *si iustum,* inquit *si bonum, si sapiẽs, si quid tale dixeris, non natueam dicis Dei, sed quæ circumstant ipsam Dei naturam.* nulla autem expressior determinatio ista: vbi mentionem quoq; fecit de sapientia, & nihilominus non ait esse de natura, sed circumstare naturam.

Occurritur argumẽtis Suarij.

7 Nec inconueniens, quod vitare intendit, cogit illum recedere ab hac opinione: ait namq; quia nulla datur distinctio ex natura inter vtrumq; igitur erit de eius essentia: consequentia quidem falsissima; siquidem apud D. Tho. nõ est concedendum, non distingui hoc ex natura rei, ergo est de eius essentia: & multæ instantię possent afferri, vt relationes diuinæ non distinguũtur formaliter, ergo sunt de intrinsecâ ratione diuinæ essentiæ, quod cõsequẽs negatur, cum nullum posterius sit de intrinseca ratione substantiæ: & sic de similib. vt de modis, attributis, & cæteris: quæ, non qua ratione sunt idẽ, ideo debent esse de ratione essentiæ: ergo falsum fundamentum. Nec obstat quod aiunt fieri compositionem, nec esset quid simplex; etenim esset opus omnia, quæ in Deo sunt, admittere esse de eius intrinseca ratione; quæ .n. ratio militat de vna, currit de cæteris: at negant, sequi inde compositionem, etiam ij, qui negant distinctionem formalem; qui compositioni occurrunt, dum aiunt esse formaliter idem; sic cõmiliter id negarent Authores distinctionis formalis. Nec Arist. supracitatus cõtrarium docuit, sed innuere voluit intellectionem Dei esse eandem cum ipso Deo: vel melius, docere intendit, intellectionem, & scientiam nõ

eſſe accidens in Deo,ſed ſubſtantiam: quem modum eſt imitatus D.Tho.inquiendo eſſe eius ſubſtantiam: quod communiter docetur etiam ab aliijs,& à Scoto ipſo; qui & ſi diuinam ſcientiam vocet accidens extraneum, non tamen accidens per accidens,quod eſt vnum de quinque prædicabilib.ideoq; quatenus non eſt de intrinſeca ratione Dei, ſed extra rationem quidditatiuam eius, vocat accidens pro extraneo diſtinctā formaliter à Deo:cæterū vocat illam,ſubſtantiam, ſaltem identicè, & realiter. de cæteris quæſt.ſeq.

QVÆSTIO II.

Vtrum ſcientia Dei ſit habitualis, vniuerſalis, & propter quid.

1 *Habitus acceptiones*

AN vero habeat rationem habitus in Deo, expendenda eſt primo ratio ipſius habitus: ſumi.n.ſolet pro qualitate comparata ex frequentatione plurium actuum; iuxta definitionem ipſius habitus: vel ſumitur pro qualitate inclinante potentiam ad promptè, expeditè, delectabiliterq; operandum: quod maximè conuenit habitui. nullo iſtorum modorum eſt apponendus in Deo; habet .n.vnicum intellectionis actū,ac propterea cum non multiplicentur actus, nec formabitur inde habitus. Verum ratio hæc non conuincit; ſiquidem ad generandum habitum non requiritur neceſſario comparatio plurium actuū, ſufficit.n.vnus actus intenſus, & adeo perfectus,vt de ſe ſolo producat habitum; quoniam ille actus vnicus æquiualet in virtute plurib. actib.remiſſis. Verum cōceſſo hoc, nec etiam admittitur habitus in Deo, genitus ex vnico actu,alioqui intenſiſſimo,atq;infinito; ſiquidem actus,& habitus diſtinguuntur realiter; in Deo autem talis diſtinctio penes hæc ſuperuacanea eſt. item actus producēs habitum recedit, quia amiſſibilis eſt, nuſquam verò recedit ab intellectione Deus.recedente actu, & remanente ſolo habitu, dicitur tali habitu affectus, etiam in dormiendo habitualiter intelligere: hoc vero antecedenter negauimus in Deo. habitus de ſe dicit actum primum, & non neceſſario coniunctum actui, quia ſeparabilis ab eo,at impoſſibile eſt Deū habere actum primum ad intra abſq; ſecundo,vt diximus.deniq; habitus hic erit qualitas,forma,& accidens, quod tamen eſt à Deo remouendum. ergo omnino reijcitur, tum in prima,tum ſecunda acceptione. Quod ſi per habitū non comprehēdamus cauſam, ſed veluti effectus,& paſſiones ipſius habitus, facilè erit eum reperiri in Deo: paſſio autē habitus eſt facere operari expeditè,promptè,atq; delectabiliter: hæc vero in Deo admittuntur, cui nil obſtat, vt expeditè operetur, & cum delectatione: at horum principium non eſt habitus,ſed virtus ſua infinita, quę dat vt expeditè agat,& ſine impedimēto,cui nil obſiſtere poſſit, & agat ſimul cuncta vt voluerit, quando, & quomodo libuerit: delectabilitas etiā ſibi maximè conuenit,cùm in operando reſpiciat ſemetipſum, & agat cuncta propter ſe ipſum, tanquam primo, ac ſummè amatum: quod magis claret ad intra, vbi conſtat ante productiones terminatas perſonarum, beatificari, vt præcipuè de Patre dicitur, *quod ſit perfectè beatus antequam generet filium*. Cæterùm remanente habitu in cau-

Habitus generari poteſt ex vnico actu intenſo.

Scientia Dei an habitualis.

causa, & sub ratione habitus, ac qualitatis, remouetur ab ipso: qui si remouetur ab Angelo, vt Scotus docet in 2. d. 3. q. x. lit. K. multo amplius à Deo.

Scientia Dei an singularis, an vniuersalis.

2 An autem appellanda sit vniuersalis, an singularis. D. Tho. ad 3. negat vtrumq; quoniam non se habet ad instar scientiæ creatæ, sed eminentius, & altius. Verum nil obstat, vt eam vtroq; nomine possimus honestare: primo autem remouenda est ratio cõfusionis, quam importat vniuersale: est .n. de se confusum, seu indistinctum in se, antequam descendat ad inferiora: sicq; cognitio de vniuersali habita in vniuersali solet esse confusa: sed hæc est passio, & affectio scientiæ creatæ: amoto autem hoc imperfecto à Deo, poterit vtroq; nomine recenseri: singularis erit nedum formaliter, quia vnica est, & indiuisa in trib. verũ subiectiuè, quoniam supposita, licet tria sint, sunt tamen vnus Deus; ergo hinc primo duplex singularitas. singularis item, quoniam ad singularia se vertit, singularia inspiciendo, vti sunt pro tẽpore, & loco, Deus autem noscit res vti sũt: de quo infra. Vniuersalis quoque obiectiuè, tum quia omnia singularia obiecta, et actualia, et possibilia noscit: tum etiam quia vniuersalia ipsa sub ratione prædicabilium de pluribus, apprimè nouit: multo autem imperfectior esset intellectus eius intellectu creato, qui naturas rerũ quoquo modo noscit, siuè singulares, siuè vniuersales, et communes: ergo Deus quoq; nouit singulares, et vniuersales, insuper esset aliquod obiectum intelligibile, quod tamen Deus nesciret: id vero esset vniuersale; quod est obiectum, et terminus verè intellectionis. Adde perfectiora esse vniuersalia secundum aliquos ex antiquiorib. Philosophis, quam singularia: et propterea concedebant Deo solum notitiam vniuersalium, vt puta tanquam abstractorum, et semotorum à materia, et imperfectionib. Solũ obstare videtur quod vniuersale confusè solet cognosci, quoniam est indistinctum, et indeterminatum in se, antequam descendat ad inferiora: sed vt diximus hoc Deo nõ obstat, qui noscit vnumquodq; perfectissimè. secundum quod cognoscibile est, vniuersale autem est cognitionis obiectum, et Dei notitia est clarissima, perfectissima, atq; infinita: quod si circa id contingat error, et cõfusio in noscendo, id est praua dispositio intellectus creati, non valentis intelligere res vt sunt. quod si eleuaretur per superadditum adiutorium, ipsas quoq; species, et naturas vniuersales nosceret, prout sunt. ergo nedum eminenter, vt D. Th. sed formaliter, & subiectiuè singularis: obiectiuè autem vniuersalis, reddendo singula singulis.

Scientia Dei vtrũ sit propter quid.

3 Quæri solet etiam vtrũ sit propter quid, vel quia. Ad quod videtur negandum vtrumq; quoniam scientia propter quid habetur per causam: Deus non cognoscit creaturas per causas proprias, nisi per propriam suimet essentiam. Dices esse nihilominus propter quid, cum nouerit eas per eminentissimam, & primariam causã, vt est ipsemet Deus, causa omnium; ergo erit sic propter quid: insuper causas secundas, & si non nouerit in seipsis motiuè, nouerit tamen in sua infinita essentia, tãquam in causa causarum, ergo vndeuersus erit à priori. insuper notitia, quam habet de se ipso, videtur propter quid, quoniam nouit se per seipsum, hæc autem cognitio est propter quid, quia à priori. præterea Pater nouit filium à priori, noscens seipsum esse principium gignitiuum Verbi: & vterq; nouit propter quid Spiritum sanctum ob rationem eandem, qua producunt ipsum, ergo vndequaq; erit propter quid, tum creaturarum cognitio, tum sui.

Durandi responsio.

4 Durand. in 1. d. 35. q. 4. ait scientiam, quam habet de se non dici propriè propter quid, cùm Deus non habeat causam: at quam habet de creaturis posse aliquatenus vocari propter quid, quoniam noscit eas per eminentissimam causam, quæ est ipse Deus. Alensis 1. p. q. 23. art. 2. distinguit, aliud esse cognoscere causam, & aliud cognoscere in ratione causæ: primo modo erit propter quid, quoniam ipse est suprema causa: secundo autem negatur, siquidem cognoscere in ratione causæ est intellectum in cognoscendo habere suæ cognitionis causam. at in Deo idem sunt intelligens, & intellectum,

ctum, ergo non eſt opus medio, nec cauſa ad cognoſcendum. etſi arguatur; cognoſcere per cauſam perfectius eſt, quam cognoſcere abſq; cauſa. reſpondet, id verum de intellectu creato, vbi cognoſcens, & cognitum ſunt diuerſa, & non idem.

Vnũquodque reſolui tur in ſua principia.

5 Verũ ſupponendum eſt vnum, ꝙ vnumquodq; ens creatũ, & increatum debet reſolui in ſua principia, & cauſas. & ſi accidat, quod tale non habeat cauſas, debet tamen reſolui in ſuas intrinſecas, & eſſentiales rationes formales. quod ſi ſit quid ſimpliciter ſimplex, debet ſaltẽ reſolui in ſuum proprium, atq; ſimplicem conceptũ quidditatiuum. exemplum primi patet in phyſicis, reſoluendo compoſitum in materiam, & formam. & conſimiliter de entib. metaphyſicalibus, ſeu metaphyſice compoſitis, nam Angelus, & anima, reſoluuntur in ſuum genus, & differentias, exemplũ ſecundi, de Deo, qui licet careat cauſis componentibus, & propterea ſit ſimplex, tamen quia non eſt ſimpliciter ſimplex; cum habeat plures eſſentiales conceptus, ideo reſolubilis eſt in illos: patet autẽ multos eſſe eos, vt ens, exiſtentia, vita intellectualis, ſpiritus, & ſi qui eſt alius: cùm ergo Deus conſtet ex his eſſentialiter, ideo reſoluendus in hos: quia vero ij non ſunt cauſæ cauſantes, & componentes Deum, inſtar creaturæ, ideo alio nomine cenſentur, & appellantur rationes formales, ſiuè eſſentiales Dei. exemplum tertij de conceptu entis abſtracti, qui cum non habeat anteriores conceptus, ex quib. conſtet, ne detur proceſſus in infinitũ; & quia eſt omnino primus, ideo reſoluitur ſolum in conceptum ſuum ſimpliciter ſimplicem quidditatiuum: de ſecundo nobis eſt ſermo: & in hoc loqui poſſumus de duob. tũ de ipſo Deo abſolutè, tum de perſonis: de primo quidem dicimus Deum cognoſcere ſeipſum propter quid, & à priori: probatur habet Deus conceptus intrinſecos, & eſſentiales, ex quib. conſtat: ergo cognoſcendo eos, dicitur cognoſcere ſeipſum ſic conſtantem quidditatiuè à priori.

6 Nec obſtat dictum Alexandri, quod cognitio cauſaretur; hoc non ſequitur, quia Deus creaturas cognoſcit in diuina eſſentia vnde non eſt ab illis cauſata, cùm nõ moueatur à cauſis ſecundis, diuinus intellectus: at cognitio per diuinã eſſentiã erit propter quid in ordine ad creaturas. ita erit etiam propter quid penes ſeipſum; nõ procedendo à cognitione cauſarum cauſantium ipſum Deum, quæ ibi non ſunt. ſed à cognitione rationum formalium conſtituentium ſimpliciter Deum ipſum, vt ſunt conceptus illi eſſentiales allati. & nedum hoc verum erit penes ipſum contemplatum in ordine ad conceptus eſſentiales, & quidditatiuos, verũ penes conceptus alios abſolutos, vt reperiri contingat rationem formalem vnius, quatenus ſit à ratione formali, & priori alterius conceptus: vt v.g. immutabilitas, & æternitas in Deo demonſtrari poteſt propter quid per rationem formalem cõceptus neceſſitatis, qua Deus eſt neceſſe eſſe; ſiquidem ideo immutabilis Deus, quia eſt neceſſe eſſe: ſicut ab oppoſito, ideo mutabilis, & corruptibilis creatura, quia eſt ens contingens: ſimiliter ideo æternus, quia immutabilis: quod namq; non mutatur, perſeuerat, Deus eſt immutabilis, ergo eſt æternus: in his habetur demõſtratio à priori: nec oportebit recurrere ad ſolam naturam tanquam ad radicem, vt ideo immutabilis, æternuſq; quia eſt Deus, talis enim demũſtratio eſt potius materialis, quàm formalis: at nos reddimus rationem formalem proximam talis demonſtrationis. reſtat igitur demõſtratio propter quid, & conſequẽter ſcientia propter quid in ipſo Deo; quia demonſtratio eſt ſcientia, ſicut demonſtrare eſt propriè ſcire: & hoc quoad abſoluta. multo autem amplius patet demonſtratio talis quoad reſpectiua: vbi dempto etiam nomine cauſæ, habemus veram productionem, veramq; principium: vt demonſtratur in diuinis adeſſe Filium, ſic, ibi eſt Pater, ergo Filius: eſt neceſſaria conſequentia, & ſequitur propter quid, quoniam Pater eſt principium Filij, & ſicut in humanis proceditur à Patre tanquam à cauſa, ad Filium veluti cauſatum, ita ibi proportionaliter proceditur propter quid ã producente ad productum,

Scientia propter quid in Deo tũ in ordine ad ſe, tum in ordine ad creaturas.

Deus ideo immutabilis, quia eſt neceſſe eſſe: & ideo æternus, quia immutabilis.

à generante ad genitum. Consimiliter demonstratur Spiritus Sanctus, vt est ibi spirator, ergo adest spiratus, & è contra: igitur ex dictis concludendū, quòd semotis imperfectionibus causæ Deus habet demonstrationem, & sciẽtiam propter quid.

Deus cognoscit se per seipsū. 7 Remaneret discutiendum, an cognoscat se per seipsum. sed res sine controuersia est, estq; de fide cognoscere se per seipsum: tum quia Deus non desumit cognitionem à reb. creatis: alias *vilesceret eius intellectus*, teste Arist. tùm quia creata omnia cognoscit etiam per suam essentiam infinitam, ergo multo magis se noscit per seipsum; tum quia nullum obiectum est motiuum intellectus diuini, nisi suâ infinita essentia; tùm quoniam *sicut res se habet ad esse, sic ad cognosci*, Deus autem quoad esse, est independens à rebus creatis, ergo & quoad cognosci; tùm deniq, quoniam solus Dei intellectus est diuinæ essentiæ proportionatus, & adæquatus, & è contra. Accedit, quod si nulla extaret creatura, nec actualis, nec possibilis, Deus etiã cognosceret seipsum, at non cognosceret se nisi per se. itẽ ante esse idæale, & cognitum creaturarum, perfectè nouit seipsum, non autem id potuit haberi per idæas, cùm subsequantur, ergo nouit se per seipsum.

QVÆSTIO III.

Vtrum Dei scientia sit comprehensiua ex mente Philosophorum.

Deus solus comprehẽdit seipsum 1 E substantia quæsiti nulla lis; etenim perfectissimè nouit cuncta; tùm se, tùm alia: se quidẽ, itaut non valeat sic intelligi à creatura, vt *Quæ sunt Dei nemo nouit, nisi Spiritus Dei, qui in ipso est*. 1. Cor. 2. idest, *nemo sic perfectè nouit, sicut Deus*. & ibidem, *Spiritus perscrutatur, etiam profunda Dei*. Alia quoque, vt, *oculi Domini contemplantur vniuersam terram*. Iob 28. & prou. 24. *qui inspector est cordis, ipse intelliget*. Hebr. 4. *omnia nuda, & aperta oculis eius*. ac denique nil est in nostra cognitione, ac mente, quod ipsum lateat, vt concludit Ioan: epist. 1. c. 3. *maior est Deus corde nostro, & nouit omnia*. sicque docent omnes Theologi, & est de fide. nullaq; penes ipsos est controuersia circa comprehensionem absolutè.

2 Solum difficultatẽ generat, quænam fuerit circa hoc mens antiquorũ Philosophorum, vt Aristotelis, Auerrois, Auicennæ; obscurum namq; est de Aristotele id inuestigare: qui quidem videtur negasse Deo hãc, rerum creatarum saltem, comprehẽsionem: quod liquet ex 12. met. t. 51. vbi ait, *Deum aliqua non cognoscere*: quæ vero sint illa, inquit, *esse res viliores, quas si nosceret, vilesceret eius intellectus*: melius autem existimauit inde Arist. Deum hæc vilia non nosse, quam cognoscendo vilescere. hanc etiam sententiam ipsi adscribit Auerroes eo in loco: & post ipsum ex Patrib. Nyssen. l. 8. phys. c. 4. Ambros. l. 1. de offic. c. 13. & ex scholasticis Gabr. in 1. d. 35. q. 2. *Quid senserit Arist. de cognitione Dei circa entia creata, ex Ambrosio, Nyssen. Gabriele.*

3 De Auerroe, ex mente eiusdem Gabrielis, constat in eãdem iuisse sententiam, inquam refert Aristotelem: velut Commentatorem eandem amplectantem doctrinam, quam docuerat textus. *quid Auerroes ex Gabriele.*

De

Quid de Auicenna Auerroes. 4 De Auicenna deniq; idem Cõmentator in ſuam eũ quoq; trahit ſententiam in d.12. deſtructorij; quoniam exiſtimauit, minimè contingentia poſſe cognoſcere Deum; ſiquidem contingentia variabilia ſunt, Dei autem ſcientia inuariabilis: illa non neceſſaria ſunt, ſed entia contingentia; hæc vero quid æternum, perpetuum, ac neceſſarium: ergo hinc ipſe etiam negauit comprehenſionem omnium in Deo.

Ariſt. non negauit in Deo cognitionem omnium, etiã ſingulariũ. 5 Quidquid tamen ſit de Auicenna, & Auerroe: nobis oppoſitum eſt ſentiendum de Ariſtotele: atq; aſſerimus non negaſſe hanc in Deo rerum omnium, ac ſingularium cognitionem. probari autem poteſt ex ſuæ doctrinæ locis: & in primis aperta eſt de re hac mens eius in l. de cælo, & mundo ad Alex. vbi ait, *omnes aeris, terræ, & aquæ res, Dei opera dicere poteris.* quod ſi ita vniuerſaliter loquitur, non eſt vt effectum vllum ſingularem excludat. Item ipſe iam docuit Deum eſſe intelligentem, & volentem; ergo dum idem docet omnia eſſe opera eius, docet quoque ea opera exercere mediãte intellectu, & cognitione, & ſic cognoſcere ſingula. Deniq; dum percurrit elemẽta, iam nullum effectum excludit à ſua cognitione; enumerat namq; elementa aeris, terræ, & aquæ: conſequens eſt; vt dum ad ſingula elementa deſcendit, ſingulos etiam elementorum docuerit noſſe Deum effectus, & euentiones.

Ariſt. cur loquens de cognitione Dei reticuit elementum ignis. 6 Dices cur tria ſolum enumerauit elementa, tacendo ignem, ergo vel ignarus ignis, vel negauit cognoſcere elementum ignis, vel quæ fiũt in igne; Reſpondetur ob duo id tacuit; primo quia loquebatur de elementis illis, quę viciniora ſunt nobis, & propterea magis, & facilius ſenſu percipiuntur; ignis autem eſt remotior à nobis, prout deliteſcens in concauo lunæ: ob idq; effectus cæterorum elementorum ſunt nobis notiores; quos ſenſim experimur, ac ſemper: ſecundò, quoniam in eorum trium elementorum enumeratione complicuit etiam tacito elemẽtum ignis; ſiquidem in elemento terræ ſiſtendo, accendimus ignem, & vtimur igne. in elementum etiam aeris aciem eleuando conſpicimus ſæpè ignem, vt trabes ignitas, exalationes accenſas, cæteraſq, aereas impreſſiones. Verum quia ex quatuor elementis conſtant ſingula, quæ hic in inferioribus eueniunt; merito appoſuiſſe dicatur Deũ ſingula cognoſcere, quia cognoſcendo elementa, cognoſcit elemẽtata: cognoſcendo perfectè cauſas, cognoſcit effectus. Confirmatur, quia non dixit, aerem, terram, aquam, eſſe opera Dei, ſed effectus ex terra, aqua, & aere manantes, eſſe ipſa opera Dei. quod multò magis ſpecificat cognitionem diuinã: quæ dum fertur ad effectus promanãtes ex elementis, tanquam ex cauſis, fertur quoque ad ipſa elementa, & cauſas.

7 Alter locus eſt ex primo de cælo t.13. vbi ait, *Deum, & naturam nihil agere fruſtra*: at quomodo, ſciret Deus effectum aliquem productum, eſſe vel non eſſe fruſtraneum, niſi ipſum cognoſceret: verum quia ſcit ipſe Deus effectus omnes à ſe, ſiuè mediatè, ſiuè immediatè productos, ordinatos eſſe ab æterno ad proprium finem, ergo eos producendo, & conſeruando, & ordinando, optimè pręcognouit, quod namq; ad nullum finem ordinatur, id fruſtra ſit, ſed docuit Ariſt. Deum non agere fruſtra, ergo docuit ſingula intelligere. Obſugere poteris, quod effectus aliqui adeo minimi, non venerint in eius cognitionem: id etiam ipſi Philoſopho aduerſatur, nedum Theologo, ſiquidem etiam minutiſſima quæq; ac viliſſima in proprios deſtinat, ac pręordinat fines: quod apertiſſimè docuit in 2. Phyſ. vbi oſtendit naturam agere propter finem: ergo ſingula, etiã minima naturæ opera ſunt ad finem: & ſubdit inſuper, *naturam in agendo eſſe directam à ſuo Auctore*; ideoq; ſubſequitur, *naturæ opus eſſe opus intelligentiæ*, non errantis: ergo à primo ad vltimum, totus hic progreſſus naturæ eſt comprehenſus à Deo. *Probatur aliunde ex eodem.*

8 Singularius autem deſcendit ad mentem ſuam explicandam in lib. 10. Ethic. c. 8. cùm ait, *eum, qui fælicitati actiuam contemplatiuam coniungit, eſſe Deo chariſſimum.* & l. 1. Aeconom. c. 3. deſcendit ad *viri, ac mulieris ſocietatẽ*: eamq; ait, *à diuina eſſe prouidentia ordinatam.* ergo conſequenter id docue- *Probatur item.*

rit de prole, filijs, domus regimine, filiorum gubernio, & enutritione: quis autem ignorat hac in re multa aduenire minuscula, parua, ac vilia multa, præcipuè circa domus regimen, corporũ compositionem, animorumq; pacificã colligationem; vt euitentur iurgia, soluantur lites, cæteraq; ad congruum gubernium possint rite præstari. Deniq; ipsemet inuehitur contra Empedoclẽ, dicentem quædam, ex quibus Arist. in hoc adducit incommodum, vt Deum esse aliquorum ignarum, cogatur asserere. in l. 1. de an. t. 10. hæc ergo sufficienter conuincunt non negasse in Deo singularium rerum comprehẽsionem.

Patrum loca, quę prima facie fauere videtur Aristoteli.

9 Sed quomodo saluabimus eum ex opposito loco superius recensito. Dicimus consimiles loquutiones reperiri quandoq; apud grauissimos Patres: ex quibus tamen loquendi modis non poterit elici, ipsos negasse Deum cognoscere singula, & viliora: locus est penes D. Hieron. in Habac. 1. vbi ait, *absurdum est ad hoc adducere diuinam Maiestatem, vt sciat per momenta singula, quot nascantur culices.* en quomodo D. Hieron. loquendo de vilibus, vt sunt culices, negare videtur hanc cognitionem à Deo. Item amplius quid reperimus penes Paulum, qui non de minimis culicib. sed de magnis bobus, ait, 1. Cor. 9. *numquid Deo est cura de bobus?* & multo plus est id, quod habemus ex D. Aug. l. 83. quæst. 46. *Deum nihil cognoscere extra se.* quæ, & consimiles loquutiones si ad vocem expendantur, errorem; si ad mẽtem, ac finem proferentium; pietatem, & catholicam doctrinam præseferunt.

Paulus, & Hierony. dum videntur negare cognitionẽ de vilioribus, exponuntur.

10 Et primo, nõ fuit mens D. Pauli, neq; Hieronymi, negare Deum cognoscere culices, & boues; sed mens fuit asserere Deum irrationabilium animalium non habere tantam curam, quantam habet de hominib. & quidem maiorem curam habet de homine, quã de bobus; & maiorem de bobus, quam de culicib. de vnoquoq; tamen curam, & prouidentiam habet ad proportionem entitatis, atq; nobilitatis, seu finis ad quem ordinatur: maiorem siquidem curam habet de bobus, quam de culicib. siquidem boues sunt magis necessarij hominib. quam culices: illi namque & arua scindũt, & carnib. proprijs pascunt homines; cum tamen culices nullius sint hominib. beneficij, immo infestationis, & molestię. quod vero ita senserit Hieronymus, colligitur ex iis, quæ sequuntur, *Non simus ita facti adulatores Dei, vt dum potentiam eius, etiam ad ima detrahimus, in nos iniuriosi simus, eandem rationabilium, & irrationabilium curam Deo esse dicentes.* itaq; constat docere non esse *eandem* curam rationabilium, atq; irrationabilium: qui tamen inde expresè docet habere simpliciter curam de omnib. etiam minimis, proportionaliter tamen: inquit .n., *sicut in Hominib. etiam per singulos, Dei currit prouidentia, sic in cæteris animalib. generalem quidem dispositionem, & ordinem, cursumq; rerum intelligere possumus: quomodo nascatur piscium multitudo, & viuant in aquis: quomodo reptilia, & quadrupedia oriantur in terra, & quibus alantur cibis.* ex quibus constat his non obstare, quæ ante dixerat, *absurdum est ad hoc deducere Dei Maiestatem, vt sciat per momenta singula quot nascantur culices, quotue moriantur, quæ cymicum & pulicum, & muscarum sit in terra multitudo: qui pisces in aqua natent: & qui de minorib. maiorum præda cedere debeant.* hæc de Hieronymo, & D. Paulo: Consimiliter eadem dicamus de Arist. vt non negarit de his minimis scientiam, sed negauerit tantam, tantaq; curam, quantam habet Deus de maioribus, atq; perfectiorib. creaturis. Nec mirum. quoniam scientia quandoq; sumitur nedum pro puro actu cognitionis, sistente intra limites speculationis: sed sumitur etiã pro sciẽtia practica, dicẽte ordinẽ ad praxim, atq; ad guberniũ; hoc secundo sensu militat responsio data fatuis Virginib. *nescio vos*: in ordine. s. ad salutẽ, sciẽtia ea, qua electis meis prouidere scio de medijs efficacibus ad salutem: seu *nescio vos scientia approbationis, iam enim vos reprobaui*, inquit Alensis. sic in proposito negat Arist. tantam scientiam practicam de minimis, quantum ei tribuit de maiorib. non autem negat scientiã absolutè, seu perfectissimæ comprehensionis, qua diuinus intellectus singula contemplatur.

Arist. exponitur circa cognitionem Dei.

11 Ad

Aug. exponitur. 11 Ad Auguſtinum etiam, nec ipſe negat Deum cognoſcere res extra ſe, cùm infinita ſint penes eum loca, in hac eadem materia adducenda, de diuina cognitione: ſed negat cognoſcere more humano, ſumendo cognitionem à rebus creatis motiuis; nullũ namq; obiectum extra Deum mouet Deum ipſum ad cognitionem, ſed terminat; cum ſola ſua eſſentia moueat: & ſic etiam exponi poſſet idem Ariſtot. *etenim verè vileſceret diuinus intellectus, ſi motiuè à rebus creatis deſumeret cognitionem.* Dum ergo ait, *vileſceret Dei intellectus cognoſcendo hæc*, intelligitur, quòd vileſceret ſi intelligeret *motiuè*, à rebus creatis.

Deus vileſceret ſi cognoſceret res viliores ex Ariſtot. exponitur.

Deus nõ cognouit fortunã bonã iniquorum ex Ariſtot. exponitur. 12 Alterum, poteſt obijci contra eundem Ariſt. quod l.2.moral.c.8. dixit, *bonam fortunam iniquorum hominũ non eſſe in Deum referendam*. ex hoc videtur negare referendam, quia fortunas hominum, ſaltem iniquorum, non nouit. At hoc non obſtat; non.n. negat referendam, quaſi eam non cognouerit; ſed ideo, ne dicatur Deus Auctor mali: ſubdit enim, *quod ſi huiuſmodi diſtributori Deo adſcribimus, malum ipſum Iudicem faciemus.* Conſtat autem etiam penes Theologos Deum non eſſe auctorem iniquitatis. quidquid tamen ſit de fortuna vel bonis, vel malis præbita, iam etiam conſtat non negare iniquorum fortunam prouenire à Deo ex eo quod fortaſſe non cognouerit, ſed aliunde: Theologus autem, & fidelis diceret iniquos indignos prorſus eſſe omni bono fortunio, vt ita loquar: quod ſi eis bona contingũt, vel præmia tẽporalia ſunt bonorum, quæ aliquando fecerunt, ex Auguſt. vel vt ex his moueātur magis ad amorem Dei. plura infra diſp. de Prouie. quæſt. 2.

QVÆSTIO IV.

Vtrum ex probationibus Aliorum concludatur Deum comprehendere ſeipſum.

Quæſtionis ſtatus. 1

HActenùs de Philoſophis. Conſtat igitur ex vtrorũque ſententia, tũ ipſorũ, tũ Theologorum, Deum latere nihil, et cõprehendere ſingula. Nunc verò expẽdenda eſſet ipſa ratio, & natura comprehenſionis, & videndum quæ neceſſario requirantur ad comprehenſionem. id tamen congruentius præſtabitur in materia viſionis beatificæ. ſolùm afferenda eſt aliqua probatio, ducta ex principio theologico, vel philoſophico pro oſtendenda eadem Dei comprehenſione.

Probatio D. Tho. 2 Diuus Thomas probat Deum comprehendere ſeipſum ex hoc principio: Deus videndo eſſentiam ſuam, cognoſcit per eã omnes effectus producibiles; ergo per hanc viam comprehendit ſeipſum: anteced. prob. quia effectus omnes producibiles continentur in eo: ij autem ſunt infiniti; ergo hinc comprehendit eſſentiam ſuã. ſic probat in 1.p.q.12. art.8. & p.3.q.10.art.3.

3 Verùm ratio hæc magis eſt apparens, quàm cõuincens, ipſamq; improbant Aureol. Gotfred. Scot. atq; Scotiſtæ omnes in 3.d.14.q.1.2. quidquid tamẽ ſit de eorum impugnationibus, modo eas linquimus, & transferimus ad materiam beatitudinis: ſolũmodo vnam, vel duas, pro nũc, afferemus impro- *Impugnatur à Scoto*

pro-

probationes; singulas transferendo eousque.

Ex comprehensione finiti no potest copre hendi infinitum. 4 Vna fit, quærendo quodnam esse dat Deus effectibus creatis: aut dat esse finitum, aut infinitum: non secundum, vt constat: ergo primum: sed ex comprehensione finiti non potest comprehendi infinitum; ergo licet comprehendat omnes effectus, non tamen ex eorum comprehensione comprehendit semetipsum. minor prob. quia *finiti ad infinitum nulla est proportio.* Confirmatur: qualis est proportio in entitate, talis in cognoscibilitate, quia *sicut res se habet ad esse, sic ad cognosci:* sed effectus sunt finiti in entitate; ergo finiti in cognoscibilitate: sed qualis est cognoscibilitas alicuius penes seipsũ, talis est eiusdem in analogia, & symboleitate ad alterum; ergo à primo ad vltimum ex comprehensione effectuũ non comprehendit seipsum. Accedit, quod ex comprehensione creaturæ comprehenderetur Creator: ex comprehensione dependentis comprehẽderetur Independens: ex comprehensione imperfecti comprehenderetur perfectissimum: & ex comprehensione deniq; rei terminabilis, comprehenderetur Deus omnino interminabilis.

Obstatur ex Apost. 5 Dices, hoc est contra Apostolũ dicentem, *inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt cognoscuntur:* Resp. quod non dicit, *comprehenduntur*, sed cognoscũtur.

Soluitur. 6 Dices, loqui de cognitione actiua eiusdem creaturæ, quam creatura habet de Creatore per creaturam, quæ non potest ideo esse comprehensio, quia cognoscens est creatura: hoc non obstat; nam D. Paulus nedum expendit intellectum, & personã cognoscentem, sed etiam ipsum medium cognoscendi: licet namque creatura cognoscens sit finita: etiam Paulus docet medium cognoscẽdi esse finitum, illud autem est creatura, & res factæ. hoc vero eodem modo finito se habet in repręsentando Deum ipsi Deo, sicut se habet in representando Deum creaturæ; ergo si huic non est ratio comprehendendi, nec erit Deo. Confirmatur; quod de se est tale quidditatiuè, & essentialiter, omni, & vbicunque ponatur, erit tale: at creatura finita est; ergo modus cognoscendi per eam finitus, omni cognoscenti erit finitus, & ita Deo, sicut creaturæ. Quantum item est medium cognoscendi, tanta est cognitio: sed creatura est medium finitum, ergo cognitio non potest esse comprehensiua, & infinita.

Quantum est medium cognoscendi, tanta est cognitio.

7 Dices, finitas concluditur spectando vnum, vel plures effectus: cęterum non hos tantum cognoscit Deus, sed omnes, tùm existentes, tùm possibiles: ij autem infiniti sunt: ex comprehensione autem infiniti comprehenditur Deus. sed impugnatur. licet effectus numero infiniti essent, nihilominus essẽt finiti in entitate, ergo entitatis finitæ infinitorum numero effectuũ nulla erit proportio ad comprehensionem infinitæ entitatis. quòd entitas infinitorum numero effectuum sit finita, iam patet, esset namq; infinitas solũ numerica rerum creatarum, non entitatiua vt hominis, Angeli, ac cæterorum. *Ex effectibus numero finitis non habetur cõprehẽsio, quia sun entitatiuè finiti.*

8 Arguitur insuper: taliter ex effectibus repræsentatur in comprehensibilitate Deus, qualiter effectus sunt infiniti: sed effectus sunt infiniti in numero, & non in entitate; ergo repræsẽtabunt Deum numeraliter infinitum, & non infinitum in entitate, & ita Deus ex comprehensione infinitorũ effectuum possibilium comprehendet reperiri infinitos numero Deos, nullum tamen Deũ infinitum in entitate.

9 Dices, hæc effectuum numeralis infinitas, est etiam infinitas entitatiua, quia numerus infinitus est formaliter infinitus. Verùm hoc est falsissimum; quia qualia sunt componentia tale est compositum: sed vnitates numeri sunt formaliter finitæ in entitate, ergo totus numerus infinitus erit numerus entitate finitus. sed petes, quare ergo vocatur infinitus; vel igitur erit etiam entitate infinitus, vel destruitur numerus infinitus. Resp. quòd reperitur multiplex infinitas: altera entitatiua, & formalis: altera numeralis: altera intensiua, altera extensiua: prima competit soli Deo: secunda vtpote numeralis, & extensiua cõpetit numeris: & hæc erit infinitas numeralis, & extensiua, quæ tamen stabit cum finitate intensiua: vnde infinitas nu- *Infinitas multiplex.* *Infinitas numeralis non est infinitas entitatiua.*

numeri non est appellanda absolutè, & simpliciter infinitas, sed addendo est conditio distrahens, deprimens, contrahens, nempe infinitas numeralis: erit quoq; enumeratio infinitorũ effectuum possibilium, infinita extensiuè, non intensiuè. Dices vnaquæq; entitas dicit suam perfectionem, ergo infinitæ numero entitates dicent infinitas perfectiones. Resp. dicere perfectiones infinitas numericè, nõ formaliter. Contra, omnes sunt infinitæ numero, ergo sunt infinitæ entitates, ergo erunt infinitæ entitatiuè. Resp. erũt infinitæ entitates extensiuè; non intensiuè, quia omnes perfectiones erũt infinitæ in numero solo: at vnaquæque erit intrinsecè finita, ex finito autem intrinsecè, & intensiuè non potest cõponi, nec concludi infinitum formaliter, & intensiuum, sed solùm extensiuè.

Qualis infinitas effectuum, talis cognitio inde desumẽda Dei.

10 His stantibus qualis est infinitas effectuum possibilium, talis, ac tãta est Dei comprehensio desumpta ex infinitate effectuum; sed illa non est infinitas entitatiua, sed numeralis extensiua, ergo inde Deus non coarguet infinitatem suam entitatiuam, sed infinitatem numeralem, & ita colliget se non esse vnum Deum, sed infinitos Deos, & plures.

11 Insuper infinitas hæc numeralis accidit substantiæ, & entitati effectuũ; ergo ex illis nõ necessario arguitur comprehensio diuina. antec. patet, quia est quid posterius entitate cuiusque effectus, ergò non est de intrinseca ratione effectuum. item potest separari ab effectibus, vtpotè dematur vnus effectus, & destruetur infinitas. item effectus plures, & plures stant sine tali infinitate, ergo est eis quid accidẽtarium; hinc verò sequitur Deum non accipere firmum mediũ comprehendendi se ex comprehensione talis infinitatis, quia potest adesse, & abesse ab effectib. ergo nunc comprehenderet, nunc non comprehenderet.

Ex cognitione effectus deuenitur in cognitionem perfectam causæ quãdo effectus est omnino similis, et æqualis causæ.

12 Denique argumentor, supponendo vnum, tunc ex cognitione effectus posse perfectè cognosci causã, quando effectus prodijt vt omnino similis suæ causæ; cùm verò talis similitudo non interuenit, frustra laborat qui velit causam comprehendere ex dissimilitudine sui effectus: si quæ tamen cognitio inde capitur, ea erit obscura, & imperfecta. sit exemplum primi: Verbum diuinum est imago Patris: estq; perfectissima imago eius, simileq; illi omnino, tùm in entitate, tũ in infinitate, tùm cæteris perfectionib. vtriusq; possidet namq; diuinitatẽ eãdem, cõsubstantialem, immo sunt vnũ, idemq; Deus. quo stante, si velit Pater ex Verbi cognitione comprehendere semetipsum, facillimè poterit, & ita ex termino producto cognito, & cõprehenso haberi poterit optima Personæ producentis comprehensio, & generantis. At in creatis effectibus, non sic, vbi inter Creatorem, & creaturam, nec idẽtitas interuenit, nec æqualitas: quod si symboleitas intercedat aliqua, iam constat eam esse remotissimam, & valde improportionatam; cùm finiti ad infinitum nulla sit proportio. His stantib. arguitur, effectus etiam in infinitum producibiles, paruã habent proportionem ad Creatorem, vtputa in conceptibus communibus entis, & similium per vniuocationem ex Scoto, immo ex alijs nulla datur vniuocatio: ergo ex effectuum cõprehensione paruam poterit Deus habere cognitionem, ne dicam comprehẽsionem de seipso. antecedens patet, quia infinitum vnum, & finitum alterum. Consequens ex dictis sequitur. & cõfirmatur, quid namq; est aliud creatura, & creaturæ entitas, & perfectio, quàm quædam finita participatio infinitæ entitatis, infinitarumq; perfectionum Dei? at omnis siue entitas, siue perfectio creaturæ, finita est; ergo ex comprehensione creatarum perfectionum non poterit comprehensionem habere de seipso Deus, sed solam aliqualem finitam, & terminabilem apprehensionem, quia Deus apprehendit, & comprehendit res, prout sunt, sed effectus sunt entitate finiti, & comprehenduntur à Deo vt finiti, sed finiti ad infinitum nulla est proportio, ergo nulla comprehensiua cognitio quatenus desumitur à creatura, vt inde comprehensiuè cognoscat seipsum Deus, comprehendit ergo seipsum Deus aliunde, quàm ex comprehensione creaturarum. Rationes cæteras

affe-

afferemus proprio loco de visione beatifica.

Cõprehen. sio intensiua, extensiua.

13 Hoc stante, quod hinc nõ possit eriri comprehensio, ostendamus breuiter vnde oriatur. Comprehensio duplex est, intensiua altera, & altera extensiua: illa se tenet penes diuinam essentiam, & personas, atq; modos intrinsecos, & personas: hæc ordinem etiam dicit ad creaturas. Magna inter vtrasq, differentia: sed ea, quæ in proposito sufficit, est; vt prima non egeat secunda, nec pendeat ex ea, sicut è cõuerso; patet, quia Deus non pendet à creatura, sed è conuerso. insuper in prima comprehenditur eminentialiter secunda, nòn è conuerso; constat, quoniam in Deo cõtinentur sic creaturæ, & virtualiter, non è contra. His positis arguitur: secundùm vtramque viam se comprehẽdit Deus, ergo &c. probatur antec. Deus perfectissimo modo cognoscit se ad intra: perfectissimo etiam modo se cognoscit. ad extra, ergo se vndequaq; comprehendit. Probatur assumptum, nihil Deum latet ex ijs, quæ sunt ad intra: nihilq; eũdem latet ex his, quæ sunt ad extra, ergo remanet intentum.

Deus quæ ad intra, et quæ ad extra sunt, comprehẽdit.

14 Insuper perfectè rem cognoscere est adæquatè eam noscere: sic Deus se habet penes intra, & extra, ergo perfectè comprehendit. antec. patet: minor probatur facillimè. nam si inspiciamus quæ sunt ad intra reperitur inter cognoscentem, & cognitum, tum in essendo, tum in cognoscendo, omnimoda adæquatio: si inspiciamus ad extra, reperiemus nedum adæquationem in ratione cognoscendi, immo excessum. probatur de ad intra; siquidem essentia, attributa, relationes, modi intrinseci sunt infinita: intellectus autem diuinus est infinitus; ergo adæquatio. Sed sicut res se habent ad entitatem, sic ad cognoscibilitatem; ergo si intellectus, & obiectum sunt infinita entitatiuè, erunt sic infinita cognoscibiliter; expetit vero obiectum primariũ cognosci infinitè, ergo sic cognoscitur infinitè ab intellectu infinito, ergo stat adæquatio in entitate, & cognoscibilitate. & ex his sequitur comprehensiò. Probatur de obiectis ad extra. hæc finita sunt, diuina cognitio est formaliter infinita; sed infinitum excedit finitum in entitate, & cognitione, ergo Deus in cognoscendo extra se, excedit illa: hic autem excessus nota est perfectissimæ comprehensionis. Confirmatur, quia nedum diuinus intellectus attingit perfectissimè ad totam intelligibilitatem obiecti creati, verum transgreditur illam, quia sufficiens est diuinus intellectus plura, & perfectiori modo intelligere creata obiecta, si plura, & perfectiora essent. Insuper est in entitate, & in virtute cognoscendi infinitus: creata autem obiecta sunt in entitate, & cognoscibilitate quid finitum: ergo ille excedit; sicq; ex vtroque capite concluditur comprehensio.

Comprehẽsio de obiecto infinito

15 Accedit, quod diuinum obiectum est necessario ab increato intellectu cognoscibile, & necessario postulat naturali necessitate cognosci ab eodem intellectu secundum omnem gradum, & modum suæ perfectionis: intellectus insuper, quia potentia naturalis est, necessario postulat cognoscere suum adæquatum obiectum, tũ secũdum omnem cognitionis modum infinitum, potentem competere potẽtiæ cognoscitiuæ infinitę; ergo est adęquatio, & commensuratio inter intellectum infinitum, & obiectum infinitum, in entitate cognoscibilitate, & modo, ac gradu cognoscendi. inde vero consurgit comprehensio.

Inter intellectum infinitum, & obiectũ nõ est cõmensuratio entitatiua, sed cognitiua, immo excessus.

16 Dices, talis commensuratio nõ interuenit inter diuinum intellectum, & obiectum creatum, ergo cessat adęquatio, & comprehensio. Dicendum, quod non interuenit commensuratio, & adęquatio entitatiua, sed cognitiua: quoniam cognoscitur secundum totũ, secundum quod cognoscibile est: & hæc adæquatio sufficit ad comprehensionem. Immo nedum adæquatur, sed excedit, vt dixi, quoniam intellectus infinitus aptus est de obiecto creato plura cognoscere, & ampliora, si plures, & ampliores cognoscendi rationes essent in eo.

Cõprehendit creaturas ab æterno, quatenus in es-

17 Deniq; in ordine ad extra patescit diuina comprehensio; quoniam siue res extra sint, siue non; nunquam tamen deficit Deo modus ea cognoscendi perfectissimè, immo intuitiuè.

prob.

Scentia diuina contẽtas eminẽter, & virtualiter.

prob. quoniam in ipsius essentia continebantur ab æterno eminentialiter: in eiusq; potentia continebantur virtualiter; ergo inspiciendo essentiam, & potentiam suam perfectissimè nouit, & comprehendit, etiam antequam essent. Conclusio deducitur ex dictis, quia intellectus adæquatur essentiæ infinitæ, infinitæq; potentiæ, ergo nouit quæ in tempore producit, & producet, & quæ ab æterno fuerat producturus; Immo multo perfectius eam æternaliter comprehendit, quàm res ipsæ creatæ, fuerint in se comprehensibiles: probatur, quia ex Aug. l.9. de Trin. c.10. *inferiora nobilius esse habent in superiorib. quam in seipsis*; sicq; creaturæ nobilius esse habent per continentiam in diuina essentia, quàm in seipsis; ergo Deus dum ea æternaliter nouerit in beatissima essentia sua, infinitaq; potentia, nil minus perfectè ea comprehendit, immo perfectius. Patet amplius comprehensio, contemplando potentiam diuinam valentem tot, & tot in infinitum producere, quot continētur in virtute Dei, & comprehendendo, nedum secundùm substantiã, sed & secundùm gradum, intensionem, omnemq; modum essendi; itant diuinum intellectum nil lateat, nec de substantia, nec de fine, & modo producendi &c.

Quidquid scientia cõprehenditur, sciētis comprehensioni finitur, declaratur.

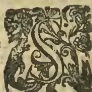
18 Explicanda tamen venit quædam Augustini definitio de comprehensione, quia quæ diximus videntur difficultatem habere ex definitione Augustini. is autem in epist.112. c.8. ait, *quicquid scientia comprehenditur, scientis comprehensione finitur.* hinc tamen arguitur diuinam essentiam alioqui infinitam, esse finitam; quia finitur per scientiam scientis Dei. Verum est facilis explicatio. vt non dicat August. finiri obiectum cognitum diuinũ in seipso, sed finiri tantum intellectui cognoscentis. Aliud namque est finiri in se, aliud finiri Alteri: & quidẽ quædam duplici terminatione finiuntur, tùm in se, tùm in altero; quædam solummodo vnica, vt alteri: exemplum primi desumitur ex corporeis; vt sphęram, quam pugno occludo, dicendum sit esse finitam sibi, & alteri: sibi quidẽ, cùm sit entitate finita; alteri etiam, quia comprehenditur, & clauditur pugno. exemplum secundi, diuina essentiã in se infinita est, non finita: intellectiui tamen diuino comprehendenti eam dicitur quasi finita; quandoquidem capit eam secundum totum id, quod est in ea. quod alijs terminis explicatur, vt in ratione quidem entis diuini, sit infinita: in ratione tamen obiecti cognoscibilis, finita: non tamen finita simpliciter in se, sed finita cognoscenti, quia tota comprehenditur, & nihil superest de ea. Vel insuper ideo dicatur finiri, quia non excedit cognoscentem: quod optimo exemplo declarat Scot. in 3. d.14. quæst.2. lit.F. *vna persona dicitur finita alteri quodammodo, quia vna non excedit alteram, cùm sint æquales, & idem Deus*; attamen *nulla ipsarum est simpliciter finita.* sic diuinus intellectus, & diuinum obiectum, quia adæquantur inuicem, dicuntur quodammodo inuicem finiri, cùm nec obiectum excedat intellectum, nec intellectus obiectum; attamen simpliciter ambo sunt infinita. Vel denique est finitio, & terminatio extrinseca: exemplum de punctis infinitis, & de partib. proportionalibus continui infinitis: in quo quidem continuo est initum, & finis: & in quo cõtinuo clauduntur infinita puncta, & partes proportionales infinitæ: attamen finitio, & terminatio infinitorum est solummodo extrinseca. siuè est finita negatiuè, non positiuè: negatiuè quidem, quia nihil superest, quod non intelligatur de Deo: & hoc est dictum negatiuè: attamen est infinita positiuè, quoniam formaliter, realiterq; diuina essentia est verè infinita, & pelagus diuinarum perfectionum infinitum.

Essentia diuina in ordine ad cõprehendi à diuino intellectu vtrum finita, an infinita.

QVÆSTIO V.

Vtrum Dei ſcientia de ſeipſo ſit practica, vel ſpeculatiua.

Status quæſtionis.

1 Tatus controuerſiæ facillimè ſoluitur ſi conditiones ritè expendantur requiſitæ ad praxim: inde namque pendet lis, quoniam in cōditionibus praxis examinandis Doctores non concordant. Primo autem diſcurramus de neceſſarijs, inde de contingentibus.

Cōditiones praxis ex Alijs.

2 Alij quidem ad praxim requirunt, vt voluntatis practicantis operatio ſit omnino libera, & contingens: ex cuius oppoſito deducunt ſcientiam Dei de ſeipſo amando à diuina voluntate non eſſe practicam; nō.n.eſt amor liber, ſed naturalis; cum naturali neceſſitate diligat diuina voluntas Deum. Exquirunt inſuper vt voluntas practicans reguletur, & dirigatur actu ab intellectu; cum vero Dei voluntas irregulabilis ſit, etiam à diuino intellectu, hinc ceſſat vt eius de tali amore, notitia ſit practica. Poſtulant inſuper vt obiectum ſit operabile, nam *finis praxis eſt opus*: Deus autem operabilis nō eſt, nec quidem à ſe ipſo. ſic D.Tho. 1. p.q.14. art.16.

Arguitur nō eſſe practicam.

3 Ex his ergo conditionibus, quas requirunt, ſic argui poteſt ad demonſtrandum Dei ſcientiam non eſſe practicam. Scientia practica eſt regulatiua praxis: diuina autem voluntas non eſt regulabilis, nec dirigibilis, cum ſit prima regula inobliquabilis, ergo non eſt practica. Item practica notitia dicit ordinem ad actum voluntatis omnino liberum, atq; indifferentem: amor autem diuinæ voluntatis erga Deum non eſt liber, probatur, quia naturalis, & omnino neceſſarius. Confirmatur, quia omnis praxis poſterior intellectione, aut eſt à prudentia, aut ab arte: amor autem diuinus erga ſeipſum à prudentia nequit eſſe, nec ab arte, etenim praxes dependentes ex his habitibus ſunt liberæ, non naturales. conſtat vero praxes creaturarum dirigibiles vel ab arte, vel à prudentia, pendere quidem ex alterutra earum: & Ariſtoteles tertio Ethic. hos tantum habitus recenſet inter practicos. Confirmatur etiam, quoniam ex eodem Ariſt. ibid. practica ſcientia eſt circa contingens obiectum: talis autem non eſt Deus, qui eſt ſummè neceſſarius: amor etiam eius circa ſemetipſum eſt eodē modo neceſſarius. Deniq; abſurdum inde ſequitur maximum, vt Spiritus ſancti productionem pēdere fateri cogamur ex dictamine, atq; regula diuini intellectus, regulantis Patris, & Filij voluntatem in ordine ad ſpirationem. Item, finis ſcientiæ practicæ eſt opus, Deus autem non eſt operabilis, nec factibilis.

4 Verum hæ rationes facillimè dilui poſſunt à negantibus tales conditiones exquiri ad ſcientiam practicam. & quidem prima ratio de regulatiuitate voluntatis non vrget; nam de dictamine, & regula intellectus duobus modis loqui poſſumus, vel quidem in actu primo, vel ſecundo: regulare in actu primo, hoc competit neceſſario notitiæ practicæ, quia ſibi conuenit dirigere ad opus, & propter talem extēſionem ad opus, fit intellectus practicus; regulare autem in actu ſecundo non

Soluuntur rationes citatę.

Notitiæ practicæ ſufficit eſſe regulatiuā in actu primo, accidit autē in actu ſecundo.

non est absolutè necesse, sed id contingit per accidens, præcipuè vbi potentia operans est inobliquabilis, & indefectibilis in operando: talis est voluntas Dei, quæ cum sit prorsus de se indefectibilis, non eget regulatiuitate intellectus. & cum hoc stat, vt eius scientia possit dici practica, quia iam sibi adiacet ratio regulatiui: idest, quātum est de se intellectus diuinus regularet diuinam voluntatem, si ipsa regulabilis esset; verum quia non est regulabilis, ideo actu non regulat; regularet autem si capax esset voluntas regulatiuitate. & id quidem sufficit ad practicam scientiam, vt nempè sit regulatiua aptitudine, & in actu primo, non secundo. sufficit vero voluntati in obliquabili, vt Dei intellectus præostendat illi quid agendum, quid operandum sit, nam statim voluntas ex plenitudine perfectionis suæ seipsam tali præostensioni conformat. & coaptat: vnde intellectus eam præcedit illuminando solum, non dirigendo: illuminando quidem, quia *nil volitum, quin præcognitum*.

Deus liberè, & necessario amat seipsū; explicatur

5 Ad secundum resp. actum amoris Dei erga seipsum esse essentialiter liberum: licet cum libertate stet necessitas ineuitabilitatis, & necessitas summæ perfectionis voluntatis diuinæ, quæ adeo perfecta est, vt cum necessitate suæ perfectionis infinitæ, se liberè determinet ad amandum. sic ex Scoto in 1.d.10. q.1. litt. M.N & quol.16. licet non liberum libertate contradictionis, aut contrarietatis, de qua re in quæst. de Spiritu sancto.

Amor Dei erga seipsū an sit à prudentia, an ab arte.

6 Ad tertium, dici potest non esse ab arte: vt patet; ars namq; est habitus factiuus, diuina autem essentia non subiacet factioni: vtrum vero possit concedi esse à prudentia, distinguendum, etenim in tali habitu duo sunt; præmonstrare voluntati quid agendū, & eandem regulare in operatione: loquendo de secundo, negandum procedere à prudentia, sicut nec ab arte: at de primo concedatur.

Scientia practica est circa cōtingēs ex Arist. explicatur.

7 Ad Aristotelem dicentem sciētiam practicam esse circa obiectum contingens, quale non est Deus, dicēdum eum expendisse solum scientiam practicam creaturarum, quæ contingentes sunt. loquitur etiā de obiecto Artis, quod vtiq; est contingens, quia subest factioni, & variationi, atq; mutabilitati, quod non contigit in Deo; qui est obiectum operabile, non factibile: operabile quidem per immanentes operationes, vtpote intelligendi, atq; amandi eum: per operationes vero immanētes nil producitur in obiecto, quia sunt gratia sui, non gratia alterius: & ipsæmet sunt termini potentiarum, per quas potentiæ nil producunt, sed terminantur in illis, non est autem Deus obiectum factibile à creatura.

Intellectus diuinus præit ad voluntatē diuinam, non regulando, sed præostēdendo.

8 Ad illud de Spiritu sancto, dicēdum, intellectum diuinum præire voluntatem spirantem, non regulando, non dirigendo, sed præmonstrando obiectum, de quo produci habeat, & personas à quibus spirari debeat Spiritus sanctus: axioma namq; commune, *nil volitum, quin præcognitum*, militat quoque in diuinis ad intra: indeq; voluntas præeunti illuminationi se conformando, spirat vti spirare debet Spiritum sanctum.

Finis sciētiæ practicæ est opus, declaratur

9 Ad vltimum dicendum, quod finis scientiæ practicæ est opus, vel quidem opus actionis immanentis, vel transeuntis: hęc est vera factio, per quā aliquid producitur extra, vt Faber producit domum, indeq; eius notitia de domo fienda est practica, quia eius finis est opus actionis transeuntis. amor autem est opus actionis immanentis, per quam minimè producitur Amatum, & hoc opus sufficit ad terminum practici.

Ex Sco. sustineri potest esse practicum.

10 Ex his fit, vt Scotus docuerit sustineri posse scientiam Dei esse practicam: nixus conditionibus oppositis ad conditiones recensitas: siquidem in Dei scientia cōperit conditiones omnes practicæ notitiæ: & quidem duas inter cæteras expostulat, prioritatem nempè, & regulatiuitatē: est vero eius scientia de se ipso prior voluntatis amore ergà eundem: est insuper, quantū est de se noticia illa directiua amoris, si diuina voluntas dirigibilis esset: vnde sufficit ex Scoto admitti regulatiuitatem in actu primo, quod vero actu dirigat, vel nō, accidens est, penes diuersas volūtates, tum Dei tum crea-

turarum; hæ siquidem dirigibiles sunt, & egent regula, quia defectibiles; illa minimè; sed sufficit quod intellectus ei præmonstret quid amandum: inde nãq; seipsam coaptat, & conformat diuinæ præostensioni, & illuminationi. & hinc concludit esse scientiam practicam.

Confirmatur.

11 Accedit, quod finis practicæ notitiæ est practicus: at Deus ita se diligit, sicut præscit se esse diligendum: amor autem est praxis. Beati quoq; Deum amando habent de Deo notitiam practicam: Dei autem notitia de se ipso eiusdem est rationis cũ notitia beatorum: vtpote de eodem obiecto, & sub eadem prorsus ratione formali.

Scotus non firmiter adhæret huic sententiæ, esse practicam.

12 Verum est tamen quod Scotus non ita firmiter adhæret huic sententiæ, vt oppositam linquat, quin potius vtramque sustinet; est enim problematicus in re ista, nam esse practicam sustinet in primo quæst. quarta Prolog. litt. P. at in eod. loco in litt. R. docet oppositum: & rationem adducit, quoniã deficit notitię diuinę prioritas, quam ipse exquirit ad praxim; vnde deducit esse speculatiuam: Prioritatem verò non negat absolutè, nam ibidem, & d. 38. q. 1. concedit intellectum debere anteire præostendendo volũtati tùm terminos simplices, tùm compositiones necessarias, sed negat prioritatem sub ratione directiui, & regulatiui: vnde arguit, diuina voluntas non est dirigibilis, nec regulabilis, ergo Dei scientia non est practica: antecedens patet, quia est prima regula tùm sui, tùm aliorum. Confirmatur, quia est de se indefectibilis, & inobliquabilis. consequens probatur, quia intellectus ex Arist. *extensione fit practicus*: idest, cùm extendit se ad dirigẽdas potentias alias ad praxim, ipse fit practicus: at potentia, ad quã in Deo, si posset extẽdi intellectus, esset diuina voluntas, hæc vero regulatiuitate intellectus non indiget, ergo talis intellectus non erit practicus. Rursus ibidem probat Scot. voluntas Dei non est de se indifferens ad rectitudinem; ergo non oportet vt aliunde, & ab alio determinetur ad rectitudinem, & cõsequenter remanet, vt non egeat regulari. antecedens probat, quia Dei voluntas vel naturaliter tendit in amorem diuini obiecti, vel si liberè, ea libertas non erit libertas rectitudinis mendicatæ aliũde, sed eam habet tùm ex se, tùm ex diuino obiecto, ad quod voluntas semetipsam conformat, amãdo Deum, sicuti amabilis est. Ex his constat Scotum, hac in re esse problematicum: quapropter immeritò sibi ab Alijs contradicitur, præcipuè à Caet. & Alijs, si namq; loca opposita legissent, non frustra laborassent in eo impugnando; sicut frustra insudarunt: frustraneum est namq; impugnare amplectentes ambas sententias: præcipuè, cùm & Scotus ipse argumenta pro vtraq; sententia militantia eludat, & soluat.

Non esse practicam probatur ex Scoto.

Inanis impugnatio Caetani.

13 Nihilominus sustinendo esse practicam, responderi facilè potest ad rationes mox adductas pro speculatiua; cùm namq; dicitur, diuina voluntas non est regulabilis, occurritur, quod sufficit vt intellectus de se sit regulatiuus, & quod regulare posset si inueniret potentiam regulabilem; per accidens namq; est, vt talis voluntas practicans non sit regulabilis: non quod saltim per accidens id competat volũtati diuinæ, vt diuina est, nam id per se ei competit, vt sit irregulabilis, quia est indefectibilis; sed illud per accidẽs, respicit voluntatem creatam, & sciẽtia practica requirit, saltem respectum aptitudinalẽ ad praxim, quo solo contentatur, etiam si sibi deficiat respectus actualis. Dices, voluntas non regulatur actu, ergo nec sciẽtia erit practica in actu. Resp. negando sequelam, quia sufficit vt intellectus regulet virtute, aptitudine, & in actu primo. eodẽ modo soluuntur cætera, quia licet rectitudinem non habeat ab intellectu, tamen amor ille, in quem exit, est vera praxis, quia est vera operatio potentiæ practicæ, *finis namque practici est opus*, amor autem est tale opus: quo, tametsi nil producatur in obiecto amabili, nihilominus obiectum talis amoris est terminus operationis istius immanentis, quæ est verè praxis.

Sustinendo esse practicam, respõdetur argumẽtis adductis ex Scoto.

14 Ex opposito sustinendo esse speculatiuam, respõdetur ad rationes pro scientia practica: & quidem dum arguitur inesse illi conditiones practici,

ci,

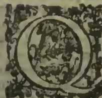
eſ,quia prior,& quia conformatiua, ſaltem in aptitudine, dicendum quod directiuitas in actu primo, ſeu in potentia non poteſt cõſtituere notitiam practicam in actu ſecundo, niſi verè actualiter dirigat, non enim homo dicitur actualiter diſcurrere,quia eſt diſcurſiuus ſolum in aptitudine; nam ſi potentiam diſcurſiuam non applicet actualiter ad diſcurſum; non poterit formaliter denominari diſcurrens: ita nil prodeſt vt diuinus intellectus poſſit voluntatem regulare, ſi regulabilis eſſet.dum namq; actu non regulat,non erit eius notitia actu practica. hæc namq; correlatiua ſunt, regulans actu, & regulabilis actu; & pari gradu correlationis currunt: regulatiuitas autē potentialis, & regulatum actuale non ſic ſe habent. Filius etiam relationem actualem dicit ad Patrem,non ſub ratione potentiæ generatiuæ in actu tātum ſignato, ſed etiam in actu exercito:ſic in propoſito.

15 Ad id de amore, quod ſit praxis,& finis practici ſit practicus, dicēdum,quod amor non eſt propriè,& in rigore praxis, quia per illum nil producitur in obiecto, finis namque practici eſt opus. Conſimiliter de amore beatorum,per amorem namq; beatificum nil in Deo efficitur: quapropter eſt impropriè praxis. *Amor an ſit verè praxis.*

QVÆSTIO VI.

Vtrum ſit practica reſpectu contingentium Scientia Dei.

Scietia Dei de contingentib.non eſt practica

1 Quæ hactenus dicta ſunt ad mentem Scoti, procedũt in Deo reſpectu ſui, ſeu reſpectu prædicatorum neceſſariorũ ad intra: nam aliter ipſe determinatè ſentit de contingentibus ad extra: ait ergo in primo d. 38. q. 1. Deum de contingentibus ad extra non habere ſciētiam practicam, ſed ſpeculatiuam: & probat, quoniam contingentia habent eſſe ex decreto diuinæ voluntatis,itaquod ſubſequuntur tùm intellectum,tùm voluntatem diuinam: quo fit vt Dei intellectus non poſſit habere conditiones verè practici; probatur, non ei competit circa contingentia reſpectus prioritatis ad diuinum decretum:nec etiam reſpectus directiuitatis,ergo non eſt practicus, probatur primum,contingentia non habent eſſe à diuino intellectu antecedēter ad diuinam voluntatem,patet, aliàs non eſſent contingentia,ſed neceſſaria; ergo diuinus intellectus non habet reſpectũ prioritatis ad diuinam volũtatem in ordine ad contingentia. Item ſi intellectus, vt ſic ſpectatus, prior eſſet, neceſſe foret voluntatem conformari diuino intellectui circa talia obiecta: inde vero ſequeretur contingentia euadere omnino entia neceſſaria: aſſumptum prob.diuina voluntas, vtpote perfectiſſima, ſeipſam conformat omnino diuino intellectui, ordinatè, ritè, & optimè proponenti; ergo voluntas Dei circa talia contingentia ſic ab intellectu priori præordinata, non eſſet libera ad decretandum quid ſibi libuerit: ceſſat ergo reſpectus prioritatis. Probatur eodem modo ſecundum, quia ſi intellectus dirigeret voluntatem ad ſic agendum de contingentibus, iam voluntas non eſſet libera, *Deficit intellectui cõditio prioritatis, & directiuitatis.*

ra, cùm aliàs deberet omnino se intellectui ritè disponenti conformare: indeq; sequitur contingentia iam non fore contingentia: quod namque pendet à causa naturali, naturali necessitate agente, necessario euenit. insuper nō est in potestate causæ naturalis sic, & sic agere, vel non agere, cùm sit determinata ad vnum, id est ad vnum modum agēdi: cùm verò intellectus causa sit naturalis, non poterit aliter disponere de contingentibus, sed præcisè sic disponet, vt ductu suæ naturæ aliter agere nequeat. Hæc est ergo primo loco mens Scoti.

Sententia D.Th. esse partim speculatiuam, partim practicam.

2 Diuus Thomas loco supra cit. docet partim esse practicam, partim speculatiuam: speculatiuam quidem spectando opus agibile in se: practicā verò quatenus ordinatur ad opus. itaque ex ordine ad opus habetur ratio practici, vel speculatiui. potest verò confirmari ex August. 6. de Trin. cap. vlt. dicente, *Verbum est Ars quædam Omnipotentis, atq; sapientis Dei, plena omnium rationum incommutabilium*. Ars vero est habitus essentialiter practicus. Idem lib. 83. q. quæst. 46. subdit, *idæas esse in Deo rationes æternas secundùm quas formatur omne formabile*. Ratione comprobatur, quia si respectu creaturarum esset speculatiuus Dei intellectus, sequeretur diuinam voluntatem non posse ipsum auertere aliquando à speculatione: indeq; sequeretur non esse eius voluntatem potētiam adeo liberam, & efficacem, veluti nostram; quandoquidem nostra voluntas intellectui imperat, vt modo speculetur, modo in praxim exeat.

Confirmatur ex Scoto.

3 Item ex Scot. habitum est, non esse necesse intellectum actu regulare, & dirigere, sed sufficit vt aptitudine regulare possit, ad hoc vt eius cognitio sit practica. hoc stante, loquendo de contingentibus possibilibus, iam intellectus non actu dirigit, dirigit autem aptitudine, ergo circa ea erit practicus.

4 Nihilominus dicimus sciētiam Dei de contingentibus non esse practicam. ita Scotus: & rationes iam adductæ benè id probant, & eæ sufficiūt.

Argumēta opposita soluuntur.

5 Argumenta verò opposita non adeo vrgent, vt conuincant, & primo ad August. dicendum quod in habitu artis duo sunt vnum est dirigere Artificem; alterum est apprehendere, & contemplari id, quod Artifex iam statuit in sua arte. loquendo de primo, & secūdo, semper sunt posteriora ad voluntatem Artifici: prius namq; determinat domum efficere, & inde habitu vtitur, quo dirigitur in fabrefactione, eodemque habitu contemplatur opus artis, vtrum actum sit conformiter ad artem. quæ tamen ratio habitus non reperitur in Deo, cessante directiuitate. loquēdo tamen de eo largè sumpto, sic collocari potest in Deo, quatenus habet rationem ostensiui solummodo non directiui. nam cū Dei intellectus non possit de contingentibus ante decretum disponere, nentiquam statuitur in eo directiuitas artis. Consimiliter dicendum ad eundem August. de idæis, cùm namq; ait, *idæas esse rationes secundùm quas &c.* exponitur esse rationes præostensiuas, nec directiuas, nec dispositiuas in intellectu diuino in ordine ad opus contingens, pendens à decreto diuinæ voluntatis.

In Arte, et in Idæa est ratio præostēsiui, & directiui.

Ideæ sunt rationes secūdū quas, exponitur.

6 Ad primam rationem dicendū primo non esse necessarium, vt voluntas Dei intellectum auertat à speculatione, & cōuertat ad praxim: & hoc ratione obiectorum, quatenus cōtingentia sunt; nam si voluntas conuerteret suum intellectum ad praxim, iam intellectus esset, qui dirigeret diuinam voluntatem: at ipsa non opus habet directiuitate: item intellectus formaret contingentia, non voluntas: tunc autē contingentia non essent contingentia, sed necessaria, quia non à voluntate libera promanarent, nec à voluntatis decreto, sed ab intellectu, intellectus autem est potentia naturalis. Respondetur etiam, quòd libertas voluntatis non est circa ea, quæ antecedunt in diuina essentia actum eius simpliciter primum, sed circa subsequentia.

Resp. quoq; quod id non prouenit ex limitatione suæ libertatis, sed quia implicat intellectum amouere à speculatione, & cōuertere ad praxim, ne sic ad praxim conuersus habeat regulare diuinam voluntatem.

7 Ad vltimum dicendum, quod circa possibilia, minimè competit ei diri-

dirigere: non quod intellectus de ſe dirigere non poſſit, ſed quoniam obiecta de ſe contingentia ſunt: implicat vero contingens obiectum, ſiuè exiſtens, ſiue poſſibile præueniri ab intellectu, ab eoq; diſponi, & ordinari ante decretum diuinæ voluntatis.

Nec notitia ſimplicis intelligentiæ, nec ſcientia viſionis eſt practica reſpectu contingentiũ.

8 Quæ dicta ſunt de contingentib. in vniuerſum accipienda ſunt de quacunq; notitia loquamur, ſiue ſimplicis intelligentiæ, ſiue viſionis: & circa vniuerſa creata obiecta, tum actualiter exiſtentia, tum poſſibilia de ſimplicis intelligentiæ, hucuſq; allatæ probationes procedunt: de ſcientia autem viſionis idipſum oſtẽditur: ſiquidem hęc ſcientia ſubſequitur ad decretum, vt patet: prout autem ſubſequitur, non poteſt dictare, nec regulare, ſiquidem regula, & dictamen debet anteire: quapropter deſunt ei conditiones recenſitæ ad ſcientiam practicam, nempè prioritas, & regulatiuitas.

9 Caetanus de notitia ſimplicis intelligentiæ concordat cum Scoto, affirmando eſſe ſpeculatiuam: diſcrepat vero de ſcientia viſionis, quam autumat eſſe practicam.

Prudentiæ ratio aliter in creaturis, aliter in Deo.

10 Suarez varius eſt, & ſibi incõſtans, etenim modo docet voluntatem nullo modo regulabilem eſſe, modo aſſerit. vnde vt probet ſcientiam de cõtingentib. eſſe practicam, ait voluntatem ab intellectu dirigi, igitur intellectus dirigendo fit practicus. confirmat, actus diuini intellectus in ordine ad creabilia ſunt prudentiſſimi, quod patet prouerb. 3. *Dominus ſapientia fundauit terram, ſtabilitq; cælos prudentia.* & Ierem. 10. 15. *qui facit terram in fortitudine ſua, præparat orbem in ſapientia ſua, & prudentia ſua extendit cælos.* Verum hæc non vrgent: non ratio, cùm falſum ſit regulari, vel regulabilem eſſe ex parte ſui voluntatem. & ad ſcripturas dicẽdum, aliter ſe habere prudentiam in Deo, aliter in creaturis: in his namq, eſt habitus antecedens, & dirigens voluntatem: in Deo nec dirigit, nec antecedit: nulla namq; cognitio antecedit, niſi ſcientia naturalis, ſeu ſimplicis notionis, at hęc abſtrahit à compoſitione terminorũ, cùm non ſit munus eius connectere, & decretare: neq; hæc dirigit cum diuina voluntas non egeat directiuo.

In Deo ſub ratione oſtenſiui, in creatura oſtenſiui, & directiui.

Artis habitus duo cõplectitur: et aliter in voluntate diuina, aliter in humana.

11 Contra, Auguſt. 6. de Trinit. c. vlt. *Verbum eſt Ars quædam Dei plena omnium rationum incommutabilium.* Reſp. in habitu Artis duo ſunt, tum ratio oſtenſiui, tum ratio directiui: penes voluntatem creatam Ars reperitur ſub vtraq, ratione: penes diuinam verò ſolum ſub ratione oſtenſiui, non directiui.

In idęa duo ſunt dirigere, & oſtẽdere.

12 Contra ex eod. Auguſt. lib. 83. quæſt. 46. *Idæas, ait, in Deo eſſe rationes æternas, ſecundùm quas formatur omne formabile ad extra.* ergo per idæas dirigitur diuina voluntas. Reſp. ly *ſecundũ quas,* non accipitur *directiuè,* ſed *oſtenſiuè.*

Obſtatur.

13 Dices, melius foret, vt prudẽtia, & conſilium de contingentib. antecederet decretum ſuę voluntatis; ſic namq; ſapientius, & prudentius ageret: quemadmodum creaturæ prudentius operantur cum habitu prudentiæ ante eunte, & præcedente potentias exequutiuas, quàm cum eodem ſequẽte.

Soluitur.

Reſp. eſſe diſparem rationẽ de voluntate creata, & diuina: illa ſiquidem de ſe fallibilis eſt, & defectibilis, & propterea eget lumine, & dictamine rationis anteeunte, & regulante, vt ritè agat: diuina autem indefectibilis eſt prorſus, indeq; tali directione, & regula præeunte non eget.

Caetanus obſtat.

14 Caetanus nititur probare ęam eſſe practicam exemplo artis: ars nãq; domifactiua præuenit voluntatem, dũ mediante illa concipitur domus ædificanda: eadem ars inde præuenitur à voluntate. quatenus eam determinat, & ordinat ad dirigendum Artificem in conſtruẽda domo: & deniq; eadem ars præuenit exequutionem domus, quia ipſa eſt directiua in domus conſtructione: hæc autem ars eſt practica: ſic, ait, in Deo prius ſunt rationes rerum factibilium, & vt ſic præueniunt decretum: inde verò præueniuntur à voluntate determinante illas ad operandum: & tandem ipſæ præueniunt omnem voluntatis diuinæ exequutionem. vnde colligit ſcientiam practicã: & miratur de Scoto, quomodo id non perceperit.

Occurritur

15 Sed, occurritur, quoniam ipſe non percepit differentiam repertam inter

inter artem existentem in mente creati Artificis, & inter notitiam possibilium repertam in mente Dei: illa namque ex sui natura est determinata ad sic, & sic construendam domum: domus namq; sic, & sic construitur, prout ars domificatiua ostendit, & ordinat, quia ad talem artem spectat componere terminos, ordinare, & singula: ad notitiam autem Dei de possibilibus id non pertinet, cum sui muneris non sit terminos connectere, diuidere, & huiusmodi; quapropter de se indifferenter, & neutraliter respicit agibilia ante decretum: & scientia visionis, respicit ea, vt iam ad alteram contradictionis partē determinata, supra quæ scientia nil disponere potest, quia iam disposita sunt per decretum. Item ars est verè directiua Artificis: Dei autem voluntas directione non indiget, nec regulatiuitate, & ob id non erit practica, & hæc est melior responsio.

16 Scrupulus quidem Scotistarū in eo sistit, quia existimant sequi diuinam voluntatem fore ab eius intellectu regulandam, & dirigendam; quod tantopere negant ex Scoto.

17 Sed cessabit scrupulus facillimè si reuocemus superius dicta, scientiam naturalem antecedenter ad voluntatem, non habere rationem regulatiui, sed solummodo rationem ostensiui: illud quidem indicat imperfectionem ex parte voluntatis, alioqui obliquabilis, & defectibilis, qualis non est Dei voluntas, & propterea in hoc dissentimus à Thomistis: illud vero sub ratione sc. ostensiui, abstrahit ab omni imperfectione: immo Scotus ipse id concedit in primo locis supra cit. dum docet diuinum intellectum se habere ad Dei voluntatem sub ratione ostensiui obiecti primarij &c. & ratio id facilè conuincit; voluntas namq; in vniuersum est cæca: licet tamen non sit dicendum Dei voluntatem esse cæcam, nihilominus dicendum erit eam non esse videntem de se: nec hoc indicat imperfectionem, quia ei non competit videre: esse verò cæcam competit voluntati creatæ ob peccatum. ideoque indiget regula, & directione: at Dei voluntati, quæ cæca non dicitur, sed non videns, sufficit præostensio obiecti, sine directione, quia ipsa est prima regula sui, & aliorum.

Dei volūtas non dicitur cæca, sed non videns: creata dicitur cæca ob peccatū, quia obliquabilis est.

18 Tota autem ratio, ob quam Scotus negat rationem practici esse in eo, quoniam non vult diuinam voluntatem fore regulandam: esset autem regulanda si scientia poneretur practica: vnde firmiter cum discipulis sustinet non esse ex hoc capite practicam.

Negando rationē directiui, & apponendo rationem ostēsiui, an erit practica.

19 Sed quid, si negando rationem directiui, & regulatiui in eius scientia, & ponendo solummodo rationem ostēsiui, vt ipse ponit, posset ex hoc, saltim capite, vocari practica. Vtiq; in eius doctrina nō videtur appellandam fore fore practicam, quia iam apponit præostensionem, & directionem, & cum hoc, nec eam appellat practicam; ait namq; de ratione notitiæ practicæ esse antecedere, & regulare, siue habere prioritatem, & directiuitatem in ordine ad potentiam practicantem, & in ordine ad praxim, ergo negata directiuitate non erit practica.

Regulatiuitas de essētia praxis.

20 Cæterum non expostulat absolutè Scotus respectum illum regulatiuitatis ad praxim; etenim ex quæst. præced. scientia Dei de necessarijs est etiam practica in eius doctrina, licet sit problematicus: attamen sustinendo esse practicam, ait non esse necesse intellectum præire ad voluntatem sub ratione regulatiui (saltem actualis, sufficit enim aptitudinalitas ad regulandum, vt quantum est de se intellectus posset regulare, si voluntas esset regulabilis) subdit verò sufficere intellectū antecedere sub ratione ostensiui. & nihilominus negata regulatiuitate, penes eū probabiliter sustinet esse practicū, tunc vero negato respectu directiuitatis, remaneret solum respectus ostensiui: ergo hoc sufficit ad praxim.

Potest vocari practica.

21 Hoc habito ex Scoto nil vetat posse scientiam Dei de contingentib. vocari sic practicam: astrahendo à ratione regulatiui: & vltra dicta confirmatur, *quia finis practici est opus*: at sciētia contingentium ordinatur ad opus, ponuntur enim extra à Dei voluntate: indiget autem voluntas intellectu: nō verò indiget sub ratione directiui, ergo sub ratione ostensiui: igitur respectus talis prioritatis erit practicus, & con-

conſequenter notitia vt ſic, erit practica. Item hoc aſſerere nil officit doctrinæ Scoti, etenim ſufficit Scoto negare reſpectum directiuitatis: cæterum nil aliunde impedit in doctrina ſua, vt ſcientia de contingenti ponibili ad extra, appelletur practica.

Praxis, & notitia practica an in diſtinctis ſuppoſitis.

22 Demum pro complemento Scotus docet, quod vel eſt neceſſe vt praxis, & notitia practica ſint in eodē ſuppoſito: vel non adeſt talis neceſſitas, ſed poſſunt ab inuicem ſeparari, vt quia notitia dirigens ſit in vno, & praxis in altero ſuppoſito: tenendo primum, ait ſcientiam Dei de contingentibus non eſſe practicam, eſſet enim ſua voluntas regulabilis: tenendo verò ſecundum, docet poſſe vocari practicam: & ita in Deo v.g. eſſet notitia dirigens voluntatem creatam ad ipſum amandum, & in eadem creatura eſſet amor, & praxis.

QVÆSTIO VII.

Vtrum ſcientia Dei ſit cauſa rerum.

Scotiſtarū ſententia nullā Dei ſcientiam eſſe causā rerum.

1 Ac in re eſt concors ſentētia Scotiſtarum, nullam Dei ſcientiam eſſe cauſam rerum: & probant, quoniam, vel loquimur de notitia ſimplicis intelligentię, vel de viſionis ſcientia: de nullo autem eſt dicendum, & quidem prima ſcientia eſt naturalis; ergo erit principium per modum naturæ: at Deus agit ad extra liberè; ergo non erit principium agendi ad extra.

Probant de notitia ſimplicis intelligentiæ.

2 Hinc etiam ſequeretur mūdum eſſe ens neceſſarium; ſequela patet, quia ſtante quod per naturalem ſcientiam ageret Deus, ſequeretur ipſum terminum productum eſſe ens neceſſarium: & ita deſtruitur in entib. contingentia: ſequeretur Deum non potuiſſe mundum non producere. Inſuper non potuiſſe mundum aliter quam productus eſt, producere. Item de facto iam productos fuiſſe alios mundos poſſibiles: & reperiri de facto mundus infinitos, prout exiſtimabat Alexander. Præterea, totam Dei potentiam productiuam iam eſſe exhauſtam, quia neceſſario eam expendiſſet. ſequeretur deniq; nihil eſſe productum, prob. quia ſcientia hæc vocatur ſimplicis intelligentiæ, ob quod fertur ad terminos ſimplices, inconnexos, & incomplexos inter ſe: at mundus eſt quid cōſtans ex connexione terminorum ſimplicis intelligentiæ; ergo per ſimplicē intelligentiam nihil poteſt produci.

3 Adde quod notitia ſimplicis intelligentiæ non eſt de ſe indifferens, & indeterminata potius ad hoc obiectum, quam ad aliud; igitur neceſſario eueniet in contingentib. potius altera pars contingentiæ, quam altera: & ita cum Petrus de ſe ſit indifferēs ad motum, & quietem, neceſſario neceſſitate naturali alterum iſtorum faciet, vel quidem mouebitur, vel quieſcet, quia per ſcientiam Dei naturalem determinabitur potius ad vnū, quam ad aliud: & hinc ſequitur quod id, quod de ſui natura eſt contingens, & indifferens, erit tamen omnino neceſſarium neceſſitate naturali impoſita à ſcientia naturali ipſius Dei: nec namq; ſcientia naturalis poterit facere contingentiam in reb. ſi ea erit cauſa rerum, quia natura determinatur ad vnum.

Probant de ſcientia viſionis.

4 Idem probant ijdem Scotiſtæ de ſcientia viſionis; quandoquidem ſcientia hæc præſupponit futura contingentia, ergo non eſt cauſa eorum;

consequens sequitur, & patet assumptum, cum ex communi consensu scientia visionis subsequatur decretum: at per decretum fiunt determinationes, & præfinitiones contingentium; quo præstito decreto Deus scientia visionis intuetur futuritionem contingentium: indeq; merito vocatur scientia hæc, libera, cum decretū liberum subsequatur diuinæ voluntatis.

Probant de vtraq; 5 Confirmant de vtraq; scientia intentum, quia neutra earum est practica, ergo nulla earum poterit esse causa: assumptum fuit discussum antecedenti articulo. & consequens patet, quoniam finis practici est opus: at cōtingentium determinatio, & causatio, siuè in esse actuali, siuè possibili est opus practicum, ergo eorum causatio non poterit esse à Dei scientia, qualitercunq; spectata. ita ex Scoto eliciunt. Fauentin. disp. 54. in primum sentent. & Vulpes 1. p. disputat. 27. artic. vlt.

Thomistarum sentētia esse causā rerum. 6 Ex opposito Thomistæ ex D. Thoma 1. p. q. 14. art. 8. asserunt Dei scientiam esse rerum causam. de qua tamen non sic nude, & absolutè loquūtur; quandoquidem negant eam de se sola esse causam rerum, sed eatenus, quatenus habet Dei voluntatem coniunctam. & meritò quidem, quia scientia prout est actus diuini intellectus non potest esse rerum causa ex se sola, vt etiam Scotistæ probant, tum in huiusq; dictis; tum quia id clarè eliciunt ex Scoto in 1. d. 39. sub litt. D. quapropter oportet aliquid vltra addere vltra scientiam, id autem est Dei. voluntas. *Declaratur.* Hinc Caetanus addit voluntatem applicare intellectum ad opus, quatenus dirigere debet voluntatem operatricem ad extra: & ex tali coniuncto fieri principium totale causationis ad extra.

Probationes Thomistarum. 7 Item scientia hæc est practica, ergo erit factiua rerum. Antecedens constitit ex præcedentib. & Confirmatur, quia hæc Dei sciētia vocatur prudētia, at hæc est notitia practica: Deus quidem prudentissimè operatur omnia, & singula: distribuens singulis quæ necessaria sint pro cuiusq; natura pro loco, & tempore. ita cōstat prouerb. 3. *Dominus sapientia fundauit terram: stabiliuit cælos prudentia.* Ierem. 15. 10. *qui fecit terram in fortitudine sua. præparat orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cælos.*

8 Insuper scientia Dei se habet ad res creatas, sicut scientia Artificis se habet ad artificiata: scientia autem artificis est causa artefactorum: à pari erit scientia Dei, non est autem forma intellectualis principium operis extra in quantum manet in intellectu Artificis, sed inquantum inclinationem habet ad opus: ita diuina scientia spectata cum ordine, & affectu ad opus, erit principium rerum.

9 Accedit, quod Artifex eget forma directiua, ac regulatiua suæ voluntatis siuè potentiæ alterius exequutricis ad hoc, vt ritè disponat, & agat, alias inordinatè ageret: à simili diuina voluntas opus habet intellectu suo, atq; scientia sua practica dirigente eam; alias nil ordinatum proueniret. & hinc magis constat talem scientiam esse veram causam, quandoquidem dirigit voluntatem ad opus. nec talis scientia sistit in simplici speculatione, quia verè dirigit ad opus, vnde est, vt sit verè practica, quia *intellectus extensione fit practicus.* Denique voluntas de se non videt; sicut autem de voluntate creata dicimus eam opus habere intellectu dirigente. ita dicendum de diuina, quia est par ratio. & postremo constat Deū agere per intellectum, & voluntatem, vnde concluditur vtrumq; esse principium, & concausam rerum ad extra.

10 Hæc vsq; huc asserta, dicunt de notitia simplicis intelligētiæ; hæc nāq; voluntatem præcedit, & dirigit; siqui dem scientia visionis dirigere non potest, cum sit posterior voluntate: & ei competat solum, modo quodam speculatiuo contemplari quæ à notitia simplicis intelligentiæ, & à diuina voluntate disposita sunt, & decretata. *Negant de scientia visionis.*

11 Quo stante constat, quam maximè errauerit Palacios in 1. d. 38. q. 2. d. 2. hic. n. asserebat visionis scientiā antecedere decretum diuinæ voluntatis: & per talem scientiam Deum certissimo scire futura contingentia, etiā ante decretum: ac demum aiebat hanc scientiam esse rerum causam. vnde inferebat, ideo res futuras esse, quia Deus visionis scientia scit illas, non au- *Palacij sententia scitiam visionis antecedere decretum, & esse causam rerum.*

autem quia futuræ sint ex diuino decreto. qui etiam redarguit, ac reprehendit Scotum docentem hanc scientiam non antecedere, sed subsequi ad decretum. fūdamentum eius erat, quia implicat diuinam scientiam determinari ab aliquo: siuè id sit, quid creatū, siuè increatum; alias diuina scientia esset de se quid indifferens, determinabile ab alio: in Deo autem nil est indifferens: & omnia clarissimè videt absq; eo, quod aliunde determinetur ad videndum aliquid. Item ex Patrib. clarè constat Dei scientiam esse causam rerum, de quib. infra.

Cōfutatur ex incōuenientibus.

12 Verum quantopere erret patet ex his; & quidem omnes Patres docent, scientiam diuinam non imponere necessitatē rebus. & per hoc saluatur libertas in prædestinato, & reprobo; cōuertuntur.n.& obdurescunt liberè, & propterea æterna Dei præscientia de ipsorum salute, siuè damnatione, non imponit ipsis necessitatem, nec impedit libertatem. At principale inconueniens sequens ex sententia allata id est, vt tollatur libertas, & contingentia in entib. probatur, Deus scit contingentia necessario; quia ante decretum: at scientia hæc est rerum causa, ergo quidquid euenit, euenit necessario ex parte Dei. Probatur ex opposito, ideo contingentia cōtingenter eueniunt, quia Deus liberè ea determinat, & ordinat per voluntatem liberam; ergo sicut causa contingentium est libera, nempe voluntas Dei, ita contingentia contingenter eueniunt, & liberè: at ex opposito scientia non est causa libera, cum antecedat decretum, nec eius intellectus est liber in operando, ergo quidquid euenit nulla ex parte euenit liberè.

13 Item negaretur indifferentia rerum contingentium, modo namque scribo, & scribo liberè: & Deus scit hoc; ergo non potest scire me posse nō scribere: hoc sequitur ex necessitate scientiæ, tanquā causæ. Cōfirmatur, quoniam ex opinione allata, Dei sciētia non est indifferens, & indeterminata; ergo non potest scire oppositum, si oppositum eueniat: sed potest euenire, quia in contingentib. cum vna de in esse stat altera de possibili. Insuper hinc sequitur magis apertè necessitas absoluta contingentium, quia scientia de se non est causa indifferens contingentium; ergo hoc contingens, quod scribo, necessario absolutè erit verū: nec erit sola necessitas consequentiæ, sed consequentis, quia à causa naturali promanat effectus naturaliter necessitate naturali, & talis est necessitas cōsequentis.

14 Deniq; ad quid deseruiret Dei voluntas in effectione contingentium; siquidem iam contingētia habent pro causa Dei scientiam antecedentem, & præscindentem à voluntate, frustra igitur accedet ibi voluntas. vel si exquireretur tanquam potentia exequens causationem scientiæ, id superuacaneū esset; tum quia scientia hæc est infinitę virtutis, & causalitatis, ac potentię infinitæ, ergo de se sufficiens est vt ponatur extra, suæ causalitatis effectus; tum quoque quoniam non minoris potentiæ est intellectus Dei, & diuina hæc scientia, quam sit voluntas Dei, & diuina eius volitio.

15 Item sequitur ista consequētia, Deus scit Petrum peccaturum, ergo Dei scientia erit causa peccati Petri. patet, quia per te scientia est causa, quod tamē consectariū negant Theologi, & Patres, & præcipuè Augustinus l.5. de Ciuit. Dei c.10.

16 Redeundo tamen ad initio citatas sententias Thomistarum, & Scotistarum, aliqua sunt, quæ displicent in sententia Thomistarum, & aliqua, quæ minus probabilia videntur in opinione Scotistarum.

Aliqua displicent in sententia Thomistarum, et aliqua in sententia Scotistarum.

17 Et quidem de Thomistis illud displicet, quod velint Dei voluntatem esse dirigibilem, & regulabilem. hoc non videtur benè dictum; quia diuina voluntas de sui natura non est defectibilis, igitur non est dirigibilis; ad hoc namq; directione egemus, quia deficimus: sed Dei voluntas non est sic. Item Dei voluntas est prima regula omniū rerum ad extra: & consequenter erit etiam prima regula sui ipsius. Constat namq; Dei voluntatem non posse deficere à rectitudine, quia est recta, & iusta, & sancta per essentiam, igitur superuacanea erit omnis extrinseca directio. hinc est, vt aliquale præiudiciū vi-

Ex Thomistis auferēda directiuitas.

videatur inferri sanctitati, iustitiæ, atq; rectitudini voluntatis diuinæ ponendo ipsam debere dirigi etiam ab intellectu suo diuino: ideo namq, creata voluntas est dirigibilis, quia non est bona per essentiam, & obliquari potest, atq; deficere à via recta, quæ omnia aliena sunt à voluntate diuina.

Ex Scotistis auferẽdũ quod nõ sit practica.

18 Ex parte Scotistarum illud displicet, quod omnino negant Dei sciẽtiam esse practicam. quod absolutè est contrarium duabus scripturis supra recensitis. talis namque Dei scientia, qua creauit terram, & cęlos, vocatur prudentia, ergo absolutè erit practica. Item *intellectus extensione fit practicus:* at Dei voluntas nil disposuit absque diuinæ scientiæ extensione ad opus, sic enim ait Psaltes, 115. *fecit cœlos in intellectu*: nec sufficit fingere intellectũ solummodo præire speculando terminos simplices, quandoquidem non diceretur Deum prudentia, & sapientia stabilisse cęlos; parum namq; est terminos simpliciter contemplari: & quid prodesset Artifici creato si solummodo simplices terminos formandæ domus contemplaretur, vtiq; nil efficeret si specularetur simpliciter, & absolutè secundùm se lapides, bitumen, ligna, & cætera ad domum pertinentia; quin etiam opus est terminos hos simul connectere, siue contemplari practicè quomodo, & quo ordine, quo loco, & tempore disponibiles sint, vt inde domus prodeat. ita nec prudenter, nec sapienter diceretur Deus mundi machinam creasse, si solummodo in speculatione quadam præscindente ab hic, & nunc, sisteret eius intellectus circa res producibiles; igitur eius scientia erit verè dicenda practica: & hoc est scripturis conformius, atque Patribus. Quomodo autem hoc stare possit in doctrina Scoti, dum id negat, visum est in artic. anteced. sufficit nãq; vt intellectus se habeat in ordine ad voluntatem in ratione ostensiui, & illuminatiui; non est autem opus vt habeat rationem regulatiui, prout ex eodem Scoto retulimus supra. quapropter cùm voluntas diuina de se non videat, eget lumine intellectus ostendentis qualiter, & quomodo res sint producibiles, iuxta exigentiam naturę vniuscuiusq; & hoc nullum præiudiciũ infert voluntati: voluntas quidem creata est cæca, voluntas autem diuina, semouendo cęcitatis imperfectionem, diximus ibi esse non videntem: ostendere autem, & illuminare non est idem, ac regulare; itaq; benè potest in via Scoti admitti scientia ista practica, semouendo regulatiuitatem, & admittendo illuminationem, & ostensiuitatem.

Concluditur idem.

19 His actis, quæstionem absoluimus duo assumendo, & duo remouendo à Scotistis, & Thomistis: quæ remouemus hæc sunt: remouemus directionem, & regulatiuitatem diuinæ voluntatis, quia imperfectionis est: & in hoc non concordamus cum Thomistis. remouemus speculatiuitatem scientiæ Dei, & dicimus esse practicã, in quo discrepamus à Scotistis: qui tamen non discreparent à nobis, si benè perpenderent sententiam Scoti, vt tradidimus quæst. præced. à nu. 19. ad 22. quæ assumimus ea sunt, vt à Thomistis assumamus practicum scientiæ Dei: & à Scotistis capiamus ostensiuitatem solummodo, & illuminationem volũtatis fiẽdam ab ipsamet scientia Dei.

Scientia Dei est causa rerum.

20 Hinc dicimus scientiam Dei esse causam rerum. Hoc primum assertum est D. Augustini l. 15. de Trin. c. 13. dicentis, *vniuersas creaturas spirituales, & corporales, non quia sunt, ideo nouit Deus, sed ideo sunt, quia nouit.* est etiam Diui Gregorij l. 20, moral. cap. 23. *quæcunque sunt, non ideo videntur quia sunt, sed ideo sunt quia videntur.* eadem quoq; fuit sententia D. Bonau. 1. d. 38. q. 1. & 2. Alberti ibid. art. 3. & est communis.

Probatur ex scripturis.

21 Et probatur tum scripturis, tũ ratione, scripturæ sunt Ephes. 1. *operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* hinc elicitur voluntatem non esse de se sola causam rerum, sed coniungi secum consilium, & prudentiam, quæ sunt affectiones intellectus. Sap. 7. *omnium artifex docuit me sapientia.* hinc constat apertius scientiam, siue sapientiam esse causam psal. 103. *omnia in sapientia fecisti.* Ierem. 51. *præparauit orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cœlos.* prouerb. 3. *Dominus sapientia fundauit terram, stabili-*

bilauit cœlos prudentia: sapientia illius eruperunt abyssi.

Probatur ratione. 22 Rationes sunt, quia Deus est agens ad extra per intellectum,& voluntatem,ergo non est separanda eius scientia à causalitate ad extra. Item si non sic ageret intelligendo, dici posset cæcutienter agere, & hinc sequitur non esse artificem prudentem, non sapientem;prudens autem artifex agit præmeditando, præuidendo,præostendendo voluntati modum, & formam agendi: quod si talis ostensio nō præcedat, ignorat voluntas qualiter, & quomodo res habeat,vel possit producere. Confirmatur,quia in Deo ponuntur ideę rerum factibilium ad extra: cur verò ponantur in eius mente, iam constat, ad hoc quidem vt ipsius voluntas sciat in tempore elargiri vnicuiq; rei creabili omne id, quod propriæ naturæ competit; ait namq; August. quod *alia est idæa hominis, alia equi*: vnde subdit, *quod alia ratione est formandus homo, alia equus.* quomodo autem scit Dei volūtas quod hominis corpus debeat esse formatum, capite ad cœlum erecto,brachijs decoratum, ornatumq; membris talibus, quæ sint propria Hominis, & non Equi: hoc quidem non nouit ex se,cum de se voluntas non videat; ergo indiget intellectu præmonstrante Equum sic efformandum,& Hominem sic plasmandū; aliàs Homini posset corpus equinum, & Equo posset corpus adaptare humanum:ex his autem necessario infertur quod totum hoc includit tùm actū voluntatis, tùm intellectus, vt de se patet.

Error aliquorū eluditur. 23 Error aliquorum sistit in eo,vt existiment non posse effectus contingenter produci, si eorum causa foret etiam scientia diuina, quia intellectus est causa naturalis, & necessario agēs: nec est indifferens ad alteram partem contradictionis: vnde est,vt totalem causam futurorum faciant voluntatē. Verùm error iste eluditur facillimè; quoniam intellectus nil agit in re hac, nisi ostendendo volūtati modum probabilem,atq; conuenientem,res sic,& sic faciendi: hoc namq; est iudicium rectæ prudentiæ: per tale autem iudicium non limitat, neq; adstringit voluntatem ad potius hoc agendum, quàm aliud, hoc namq; relinquitur in arbitrio voluntatis.vnde est,vt solummodo intellectus præostendat hoc nō esse impossibile fieri, si placuerit eius voluntati; vt creare cęlum, & terram: hoc tamen esse omnino impossibile, nempe creare hominem intellectu, & anima rationali carentem.quapropter. non cogit voluntatem, vt hoc potius eligat, quàm illud,sed demonstrat,hoc esse possibile:illud impossibile:& inter possibilia ostendit hoc magis esse rationi consentaneum, quàm illud: quo ostenso voluntas libera remanet ad vtrumlibet: ergo non causat de se sola, sed quantum est de se, præostendit.

24 Dicimus secundo, hanc scientiam causatiuam rerum non esse causā,nisi quatenus est applicata ad opus per voluntatem; nam præscindendo à tali applicatione, remanet intra terminos scientiæ naturalis, & necessariæ,& vt sic non poterit esse causa alicuius contingentis. Nec applicatio fienda per voluntatem, facit talem scientiam de naturali liberam, quia semper est naturalis; sed quia præstat voluntati lumen, quo prudenter agat, ideo exquiritur simul cum voluntate, & talis est inter voluntatem, & talem notitiam connexio, vt vna nil agere possit ritè sine alia: voluntas quidem sine tali lumine prudentiali posset errare: & notitia illa sine voluntate nil ageret ad extra, cùm principium cōpletiuum agendi ad extra debeat esse liberum. *Est causa quatenus applicata ad opus per voluntatem.*

25 Dicimus tertiò,hanc scientiam causatiuam non esse scientiam visionis. probatur, quia hæc subsequitur decretum, ergo nihil influit in ipsum. item supponit lumen prudentiale iam habitum per notitiam, & scientiam naturalem,quo fit, vt ipsa non habeat rationem causæ.neque talis scientia causatiua rerum erit scientia approbationis, quia hac mediante dicitur solummodo noscere ea, quæ sibi placent, & quæ à beneplacito suæ voluntatis fuerunt facta,& approbata:sic.n. habetur Gen.1. *vidit Deus cuncta,quæ fecerat, & erant valde bona.* & Rom. 11. *non repulit Deus plebem suam, quā præsciuit.*approbare autem,vel reprobare, *Scientia causatiua non est scientia visionis* *Nec est scientia approbationis.*

Sciẽtia viſionis in plus ſe habet, quàm ſciẽtia approbationis.

bare, vel repellere ſpectat ad imperiũ volũtatis. patet etiã, quia talis ſciẽtia approbationis reducitur ad ſcientiam viſionis: & ſolummodo addit ſuper eã hoc, nempe, quod id, quod ſcitur per eam, Deo placet. viſionis namq; ſciẽtia in plus ſe habet, quàm ſcientia approbationis, quia per ſcientiam viſionis Deus noſcit omnia, tùm quæ ſibi placent, tùm quæ diſplicent: at per ſcientiam approbationis nouit ſolummodo quæ eius voluntati placent.

Notia ſimplicis intelligentiæ eſt cauſa per modum Artis.

26 Dicimus quartò, talem ſcientiam cauſatiuam per modum Artis, eſſe notitiam ſimplicis intelligentiæ, quatenus applicatæ ad opus per voluntatem: & hoc eſt completiuum, & adæquatum principium cauſatiuum contingentium ad extra. notitia quidẽ de ſe ſola, ſpectata tamen per modum Artis, eſt concauſa ſolummodo in actu primo, remotè, & in virtute: quatenus verò applicatur ad opus per voluntatem, erit in actu ſecundo concauſa, vna cum voluntate ad agendum.

Ex hinc ſoluuntur argumenta Scotiſtarũ.

27 Ex dictis ſoluta remanent argumenta Scotiſtarum: ſupponũt enim hanc ſcientiam de ſe ſola eſſe cauſam ad extra: cùm tamen exigat cooperationem voluntatis, ceſſant allata inconuenientia: omnia enim probãt non poſſe eſſe causã de ſe ſola, quod concedimus, attamen non conuincunt nõ eſſe cauſam, prout coniũctam cum diuina voluntate.

28 Conſtat etiam talem notitiam debere eſſe practicam: quod facillimè poſſunt Scotiſtæ tueri in vita Scoti iuxta modum, quem tradidimus, quo fit, vt ſit verè cauſatiua rerum.

Sciẽtia nõ eſt cauſã phyſica, ſed artificialis, & moralis

29 Ac denique dicimus ſcientiam non cauſare ad inſtar cauſæ phyſicæ; & naturalis: ſed cauſare per modum Artis: quapropter cauſalitas eius non erit phyſica, & naturalis, ſed artificialis, & moralis; non prima, quia de ſe ſola nullum habet influxum: aliàs contingentia ad extra producerentur naturaliter, & neceſſario, cùm talis ſit ſcientia naturalis: ſed ſecunda, quia cauſat ad inſtar Artificis, qui mediante ſua Arte iũcta cum volũtate, & potentia executiua, facit opus. Verum eſt tamen, quòd Ars in Artifice creato, eum illuminat, & dirigit, ne erret: in Deo autem non ſe habet voluntatem dirigendo, ſed præoſtendendo; vt diximus: ſufficit verò vna cum ſcientia voluntas; non enim ponimus potentiã tertiam exequutiuam in Deo, de quo ſupra.

Verbũ eſt ars Patris, cur autem non Spiritus S.

30 Confirmatur totus diſcurſus ex Auguſt. dicente, *Verbum eſt ars Patris.* at Verbum indicat intellectũ, atq; notitiam, cum producatur per modum intellectus. & ſi ipſi appropriatur eſſe artem rerum fiendarum, & gubernandarum ad extra, clarè conſtabit diuinã ſcientiam eſſe rerum cauſam. Quæro autem à contrariæ ſententiæ Authorib. cur non dixit Auguſtinus, *Spiritus ſanctus eſt ars Patris*, ſed potius dixit, *Verbum eſt ars Patris*; ratio pro nunc ea eſt, quoniam Deus non agit ad extra ſolummodo per voluntatem, quæ appropriatur Spiritui ſancto, ſed agit etiam per intellectum, & cognitionem quæ appropriantur Verbo: & quia cognoſcendo, & intelligendo operatur; hinc eſt vt dixerit artem Patris eſſe Verbum: vnde elicitur ſcientiam Dei eſſe artem factibilium: & quia quæ Deus agit, optimo iudicio, & optima ratione agit, ideo optima etiam ratione competit ſuæ ſciẽtiæ nomen Artis; taliter.n. Ariſtoteles deſcribit artem, vt ſit *habitus cum recta ratione factiuus*: 6. ethic. c. 5.

Non eſt notitia ſpeculatiua.

31 Et hinc magis conſtat non eſſe notitiam ſpeculatiuam; nam hæc abſtrahit ab hic, & nunc: ars vero nõ abſtrahit à conditionib. indiuidualibus: ſed prudens artifex reſpicit ad locum, tempus, circumſtantias, conditiones, & ſimilia, à quibus tamen abſtrahit habitus ſpeculatiuus.

Nõ eſt ſcientia viſionis.

32 Magis autem hinc conſtat non eſſe talem artem ſcientiã viſionis, quia ad hanc non ſpectat, nec voluntatem illuminare, nec dirigere, cum ſit omnino poſterior ipſis iam artificiatis in diuino decreto, & in diuina mẽte: eiq; nil competit, niſi intueri ipſa artificiata. quapropter Vulpes tandem confitetur Dei ſcientiam eſſe aliquo modo artem: at ſubdit, id non eſſe dicendum de notitia ſimplicis intelligentiæ, cum ea ſit indifferens, & naturalis, indeq; neceſſariò prodirent obiecta contingentia creata: & propterea cenſet eſſe id

id aſſerendum de ſciētia viſionis, quia libera eſt, & propter libertatem magis quadrat cum contingentia rerum.

Vulpes refellitur.

33 Verum etiam in hoc vltimo fallitur: quia nulla ſcientia de ſe eſt libera, nec ſimplicis intelligentiæ, nec viſionis: patet, cum ambæ notitiæ ſint actus intellectus, qui eſt potentia merè neceſſaria, & naturalis in agendo: igitur ſi aliqua iſtarum eſt cenſenda libera, erit id non intrinſecè ex ſe, ſed aliunde, denominatione quadam extrinſeca, vt de ſcientia viſionis quæ libera vocatur, quia ſubſequitur decretum liberum, & quia intuetur obiecta producta liberè à Deo: at de ſui natura eſt ſcientia naturalis, quia Dei intellectus per eam neceſſario cognoſcit determinationem iam factam; & poſita iam determinatione rerum producibilium ad extra non poteſt Dei intellectus nō cognoſcere obiecta ſic determinata, tum quia intellectus eſt potētia naturalis, tum quia ex plenitudine infinitatis ſapientiæ ſuæ nihil poteſt ipſum latere, vt dictum eſt ſuo loco. Itaq; ratio eius non valet, quod ideo per ſimplicis intelligentiæ notitiam non noſcit, quia illa eſt ſcientia naturalis; etenim eadem ratio militat de ſcientia viſionis in ſenſu explicato, quapropter ſi id negat de notitia ſimplicis intelligentiæ, neceſſe eſt quoq; negare de ſcientia viſionis: vel ſi de viſionis ſcientia id concedit, multo amplius concedere oportebit de notitia ſimplicis intelligentiæ, vt eſt dictum, quia ipſa præcedit determinationem iam factam de futuris contingentibus, & ſub hac ratione debet antecedere, tanquam cauſa ſuum effectum.

Sciētia viſionis non eſt libera intrinſecè, ſed denominatione extrinſeca, declaratur.

Obſtatur ex Origene et Auguſt.

34 Quæ obſtant contra principale punctum eſſe poteſt authoritas Origenis epiſt. ad Roman. lib. 7. cap. 8. dicentis, *non ideo aliquid erit, quia Deus ſcit illud, ſed quia futurum eſt, ideo ſcitur à Deo.* item Iuſtinus martir l. quæſtion. Gentil. quæſt. 58. ait, *nec cauſa eſt eius, quod futurum eſt, prænotio: ſed quod futurum eſt, eſt cauſa prænotionis.* & Auguſtin. 4. de gen. ad litt. c. 32. *neque enim cognitio fieri poteſt, niſi cognoſcenda præcedant.*

35 Ad hæc, & ſimilia ſoluēda oportet recenſere ſcientiam, qua Deus cognouit futura eſſe omnino poſteriorē ipſis rebus futuris. quod perſpicuum eſt apud omnes, & patet ex dictis; ipſa namq; non eſt cauſa rerum, vt diximus igitur nō antecedit res ipſas, ergo ſubſequitur. tùm etiam quia ipſa eſt poſt decretum, & determinationem futurorum. itaq; eſt poſterior rebus ipſis futuris. Hinc dicimus primo eſſe veram iſtam cōſequentiam, *quia res ſunt futuræ, ideo cognoſcuntur à Deo.* ſenſus eſt, quod quia ſunt, ſeu erūt, ideo ſciūtur; dato autem quod non erunt, ſequitur, vt neutiquam ſic ſciantur. & in hoc ſenſu loquitur Auguſtinus dicēs, *neque enim cognitio fieri poteſt, niſi cognoſcenda præcedant.* & in eodem ſenſu loquitur Gregor. & Origenes citati.

Quia res ſunt futuræ, ideo ſciuntur.

36 Et iuxta hunc modum loquendo dicendum eſt, quod cauſalis iſta, *ideo res ſciuntur à Deo, quia ſunt futuræ*, vera eſt de ſcientia viſionis ſubſequente decretum futuritionis: non autem de ſcientia antecedenti, quæ ſit cauſa eorundem futurorum; etenim huic competit cauſare, non autem cognoſcere. & in hac eadem ſiſtendo loquuntur Patres, citati pro oppoſita ſententia; *quia namq; Deus per hanc ſcientiam cauſando ſcit res futuras*, ideo ſunt ipſæ res futuræ.

Quia ſunt futuræ, ideo ſciūtur ſciētia viſionis

Sciētiæ antecedenti cōpetit cauſare, nō ſcire: ſcientiæ conſequēti decretum cōpetit ſcire, non cauſare.

37 Et circa hoc eſt notandum, quod ſcientiæ iſti, quæ eſt per modum artis cauſa rerum, potius cōpetit cauſare, quam ſcire: & ſi vtrumq; ei conuenit, videtur quod conuenit magis vnum quam aliud: magis autem propriè conuenit ſcire ſcientiæ viſionis; quia ipſi non competit cauſare, ſed ſolum ſcire, quæ per aliam ſcientiam cauſantur.

Confirmatur.

38 Et hinc eſt, vt D. Tho. exponens ſententiam Origenis dixerit, eam eſſe veram ſecundum cauſam conſequendi, non ſecūdum cauſam eſſendi; nam ad futuritionem rei ſequitur diuina ſcientia, non quidem ſub ratione effectus, cum non cauſetur à rebus futuris; ſed ſub ratione conſequentiæ, quoniam valida eſt conſequentia hæc, res iſta futura eſt, ergo ſcitur à Deo.

Expoſitio Origenis, & D. Th.

39 Et hoc eſt id, quod communiter ſentiunt Theologi, nempè diuinam notitiam non cauſari à rebus, cùm obiecta creata habeant ſolummodo ratio-

Ideo res ſunt, quia ſciūtur exponitur poſitiuè, & negatiuè.

tionem terminandi notitiam Dei, non causandi; alias *vilesceret diuinus intellectus si in cognoscendo moueretur à rebus*, teste Aristot. quo stante optimè etiam hoc modo exponuntur Patres citati, vt dicāt ideo res esse, quia sciūtur, quorum sensus sit duplex; alter quidem quia scientia Dei per modum artis sit verè causa: & alter, quia in tātum dicatur causa, inquantum nō causatur: ita vt primus sensus sit positiuus .s. scientia Dei quia est rerum causa, ideo est vera hæc causalis, *res sunt, quia sciuntur*. secundus sit negatiuus .s. sciētia Dei non causatur à rebus, ideo est vera ista altera causalis, *non quia res sunt, ideo sciuntur*. & sic exponendi veniunt Patres primo loco citati pro sententia affirmatiua; non.n. causatur scientia à rebus.

40 Pro negatiua autem sententia iam dictum est citatos Doctores & Patres qualiter intelligere debeamus. Cui rei addunt alij causalitatem quandam extrinsecam denominatiuam: cū namque asserere non possint obiecta creata esse eius causam physicam, quia tamen talis scientia terminatur ad res creatas, & denominationem sumit ab eis, ideo dicitur quoammodo extrinsecā, siue denominalem causalitatem obiectiualem accipere ab eis; verum est namq; scientiam lapidis terminari ad lapidem; & lapidis scientiam non esse scientiam ligni, cùm sint obiecta distincta, igitur aliam denominationē tribuit diuinæ scientiæ lapis, & aliam tribuit lignum; itaut illa vocetur sciētia lapidis, non scientia ligni: & hæc appellatur scientia ligni, non lapidis: constat autem hanc denominationem externam pendere ab obiectis ipsis: & sub hac ratione, semouēdo omnem imperfectionem, dicunt quodammodo exercere aliquam causalitatem, non quidem physicam quoad entitatem, sed obiectiualem, denominatiuam, & extrinsecam. Quia tamen scientia denominationem hāc sumit ab obiectis, vt potius sit scientia appellanda lapidis, quàm ligni, & viceuersa, ideo obiectū ipsū debeat præcedere ad sciētiam, patet quia denominans præcedit denominatum in ratione causæ denominandi, & ideo sub his rationis currat vt sciētia remaneat posterior, sicq; vera etiam in hoc sensu sententia vltima, quod ideo sciuntur res à Deo, quia sunt. Verum id negat Aristoteles de causalitate, dum ait, *quod vilesceret diuinus intellectus, si cognitionem sumeret à reb.* & Theologi communiter negāt causari ab obiectis secundarijs, ideo neganda talis causalitas, remanente sola terminatione.

Causalitas omnis passiua diuinæ sciētiæ exploditur.

41 Obstare etiam potest, quia scibile est prius scientia ex 10. met. t. 5. ergo erit verum, quod quia sunt, ideo sciuntur. Sed occurritur, id namq; est verum de scientia creata, hæc namque essentialiter, & physicè pendet ab obiecto, quoniam ab ipso verè causatur, non sic Dei scientia; tùm quia scientia per modum artis non causatur à rebus, sed causat eas; tùm etiam quia scientia visionis habet solūmodo terminari ad ipsas res, non causari ab ipsis, propter summam perfectionem ipsius scientiæ, ipsiusq; intellectus diuini, qui non pendet à rebus in intelligēdo, cùm sufficiens eius in cognoscendo motiuum sit Dei essentia: & huc etiam aspexerunt Patres primę sententiæ negantes talem causalem, *quia res sunt, ideo sciuntur*, vt est dictum, in tantum namque negatur ista causalis, *quia res sunt, ideo sciuntur*, in quantum ostendi debet scientiam Dei non causari à rebus creatis: & in tantum ista causalis conceditur, *quia res sciutur, ideo sunt*. in in quantum scientia per modum artis est causa rerum: & talis est sensus Patrum.

Scibile prius scientia declaratur.

QVÆ-

QVÆSTIO VIII.

De multiplici obiecto diuinæ ſcientiæ in genere.

Status quæſtionis.

1 Niuerſa Dei ſcientia duplici terminatur ſcibili obiecto: nec vltra, aliud ſcibile requirit. Mirũ fortaſſe videbitur, duplici contenta ſit ſcibili obiecto, ratio, quia Dei ſcientia eſt infinita, ergo infinita exquiret obiecta.

Scientia Dei vnde infinita.

2 Verùm omnis controuerſia ceſſat, ſi expendamus à priori caput infinitatis ſcientiæ Dei; non.n. infinita eſt hæc ſciẽtia, quia actu ad infinita numero terminetur obiecta, ſed aliunde, vt dicemus. Et quidem de primario obiecto loquendo, id vnum eſt numero, & nõ plura, nec eſt numero infinitum: vnica namq; eſt numero diuina eſſentia: inſuper Perſonæ diuinæ ſunt tres numero, & non numero infinitæ: denique modi intrinſeci, atq; attributa, perfectioneſq; eiuſdem eſſentiæ Dei ſunt itidem numero finita, & nihilominus Dei ſcientia eſt infinita, ergo eius infinitas non expetitur ex obiectis numero infinitis. loquendo etiam de ſecundario obiecto, prout ſunt creaturæ, nec etiam ipſæ ſunt actu infinitæ numero, vt conſtat. de poſſibilitate eſſet diſſidium, arbitrantibus Thomiſtis dari poſſe proceſſum in infinitum in creatione ſpecierum ipſarum rerum: contendentibus ex oppoſito Scotiſtis talem proceſſum repugnare: licet autem circa creationem ſpecierum in infinitum contendant; nihilominus cõcordant in eo, quod vtraq; ſchola docet dari poſſe infinitatem ſaltem numeralem indiuiduorum, & ſingulariũ contentorum ſub ſpeciebus.

Nõ infinita, quaſi ad obiecta numero infinita.

Obiectum primariũ non eſt numero infinitum.

3 His tamen non obſtãtibus, nec inde diuina cognitio erit infinita: & eſto daretur actu in rebus creatis per Dei potentiam, actu, inquam, infinitũ; nihilominus ex tali infinito in actu nõ colligitur infinitas ſcientiæ Dei. Ratio eſt; quia Dei cognitio non paritur à re creata; igitur eius entitas, pondus & mẽſura non pẽdebit ab obiecto creato: licet autem daretur infinitum in actu, quia tamen eius cognitio non produceretur à tali infinito in actu, ideo eius ſcientia de tali infinito creato non eſſet infinita. Confirmatur, quia talis, at tanta eſt notitia rei, quanta eſt res ipſa, à qua eſsẽtialiter producitur; cognitio enim paritur ab obiecto; at obiecta ſecundaria non pariunt Dei notitiam, ergo non hinc eius infinitas, licet obiectum eſſet numero infinitũ: eſſet verò terminatiuè infinita, ſiue obiectiuè, quia terminaretur ad obiecta poſſibilia numero infinita, & extenſiuè.

An infinita eſſet ſi foret de obiectis creatis numero infinitis.

4 Solum obijci poſſet de rebus ipſis numero infinitis, vtrum ſaltem addant ſcientiæ Dei infinitatem numeralem; etenim ratio facta oſtendit tantummodo non reddere eam infinitam formaliter, & in entitate: vtrum verò reddatur ſaltẽ numero infinita ex intellectione obiectorum numero infinitorum, ſiuè actu, ſiuè de poſſibili. Reſpond. eodẽ modo, currit.n. eadẽ ratio pro explodenda vtraq; infinitate, vnde eſt, vt licet ſcientia hęc eſſet de numero infinitis obiectis, nihilominus non eſſet infinita: & quidem id probat diſcurſus iã factus; etenim talis cognitio non producitur à creatis obiectis, ergo per conſequens non poſſet eſſe infinita, licet obiecta eſſent numero infinita. item quantum eſt obiectum, tanta eſt notitia obiecti, ſunt namque correlatiua, menſura, menſuratũ: ſcientia, & ſcibile: ſed obiecta numero infinita,

Confirmatur.

nita, sunt formaliter finita, ergo non possunt producere notitiam formaliter infinitam. Accedit, quod ideo notitia intellectus creati est finita formaliter, quia producitur ab obiecto creato, quod est formaliter finitum: Dei autem notitia non producitur ab obiecto creato, & finito, ergo non est infinita.

Ex infinitate numerali nō adderetur ei infinitas numeralis formalis.

5 Sed remanet nihilominus difficultas de infinitate numerali; iam .n. constat nō reddi infinitam formaliter, & in seipsa; verum verò illi accedat infinitas aliqua numeralis; dicendum quod non, ex inconuenientib. sequentibus, quia sequeretur Dei notitiam nõn esse vnam numero, sed plures, immo infinitas numero; cum hoc sit falsum; vnico enim intuitu percipit omnia. sequeretur etiam debere produci à rebus ipsis infinitis, ratio est, quia vna res scibilis ad hoc, vt daret notitiæ suam vnitatem formalem, necesse esset, vt illam causaret; & ita haberemus vnam v. g. primam notitiam Dei causatam; item alia res scibilis causaret aliam intellectionem, & itidem daret ei aliam vnitatem: insuper tertia res scibilis causaret tertiam notitiam, dando illi propriam vnitatem, & sic de singulis in infinitum; ergo à primo ad vltimum, res numero infinitæ scibiles causarent scientias, & notitias numero infinitas in Deo, quod repugnat; ergo ex infinitate obiectiuali numerali non additur scientiæ Dei infinitas numeralis.

Esset infinita terminatiuè, quia ad numero obiecta infinita

6 Hoc totum, verum est loquendo formaliter de ipsa notitia, spectando eam formaliter in sua entitate, quæ vt sic concepta, non recipit ab infinitis obiectis creatis infinitatem; nihilominus loquendo de ea terminatiuè, nihil implicat, vt possit hinc habere aliqualem infinitatem; ratio patet, quia terminaretur ad obiecta numero infinita, de possibili, ergo hinc terminatiuè infinita; da oppositum, quod non esset sic infinita, sequeretur, quod non intelligeret Deus illa omnia obiecta de possibili infinita: & ita esset aliquod ens, siue actu, siue de possibili, quod ignoraret ipse Deus; cum autē ipsius scientia sit vndequaque comprehensiua, erit quoque sic terminatiuè, & per extrinsecam denominationem infinita, terminatur enim ad numero obiecta infinita extensiuè.

Scientiæ Dei infinitas vnde.

7 Vnde autem pendebit formalis infinitas scientiæ Dei à priori, facilè constat tum ex ijs, quę diximus loquēdo de comprehensione ipsius scientiæ sup. quæst. 2. 3. tum ex dicendis. & iam facile reperitur, quoniam radix, & fundamentum, & origo principalis omnis infinitatis est essentia diuina, ergo inde radicaliter trahit primario infinitatē. est insuper identificata cum ipsa essētia Dei, ergo propter idētitatem realem erit realiter, & identicè infinita: Item ipsa propriam quoque possidet formalem infinitatem, quia est formaliter infinita. est quoq; Dei intellectus infinitus, ergo hinc etiam scientia infinita. Ac demum, obiectum primarium, quod est diuina essentia, est infinitum, terminatur autem Dei scientia ad illud, & est ab illo, ergo ex tot capitibus est scientia infinita.

Genera scibilium non plus, quàm duo, Deus, & creatura: primarium, et secundarium

8 Sed insistendo circa duplex caput diuisionis prædictæ, vt duplex sit obiectum scientiæ Dei, quæri potest, verum esset magis perfecta, magisq; infinita, si ei adscriberentur genera infinita infinitorum obiectorum scibiliū. Respōdendum, quòd casus est impossibilis; siquidem omnia, quæ Deus scire potest reducuntur solummodo ad duo genera obiectorum scibilium; alterum primariū, quod est ipse Deus; & alterum secundarium, quod sunt creaturæ; constat verò in mundo hæc solummodo duo reperiri, nempè Deū, & creaturam, & nil amplius: & sub his duobus contineri omnia scibilia, ergo genera scibilium sic generatim loquēdo, necessario erunt non plus, quàm duo, puta, Creator, & Creatura. de singulis autem indiuiduis contentis sub generibus, & speciebus creaturarum, iam est dictum; quænam ratio infinitatis competat eis, ergo non poterunt diuinæ scientiæ esse plus quàm duo genera obiectorum scibilium in se, vnde Theologi omne scibile comprehendunt sub duplici obiecto, primario, & secundario, creato, & increato,

Infinitas numeralis repugnat Deo.

9 Item talis numeralis infinitas absolutè loquendo, nec est necessaria in Deo, nec addit perfectionem ipsi Deo,

Deo: immo ſi adeſſet, deſtrueret eũdẽ Deum:prob.in primis ſi loquamur de ſua Deitate, ipſa neceſſario eſt vna, quod ſi plures eſſent, igitur eſſent plures Dij;item Perſonæ diuinæ sũt tres, quòd ſi eſſent quatuor, deſtrueretur Trinitas.inſuper infinitudo Dei vnica eſt, quòd ſi eſſent duæ, ergo eſſent duo Dij,& ambo infiniti,ſicq; deſtrueretur vnitas Dei. Præterea ſapiẽtia Dei vna eſt,ꝙ ſi eſſent plures, ergo plures Dij; prob. Pater,Filius,& Spiritus Sanctus ſunt per vnam numero ſapientiam ſapientes; ergo illa altera ſapiẽtia competeret alij, quàm diuinis perſonis, quoniam illa vlteriori Perſonæ diuinę non egent: verùm quia ſapientia talis eſſet etiam infinita, ergo perſona alia, cui competeret, eſſet inſuper infinita, & ita eſſet alter Deus. Conſimiliter diſcurritur de ſingulis alijs Dei perfectionibus: & concluditur melius eſſe omnino tot eſſe, & non plures; etenim ſi plures eſſent, deſtrueretur Deus. de hoc magis tom.2.diſput. de diuinis attributis.

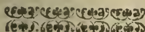
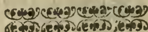
10 Nec valet arguere, ſubiectum quo plures habet perfectiones, eo eſt perfectius;ergo Deus eſſet perfectior, ſi plures cõtineret numero perfectiones. Reſpondetur enim, quod aſſumptum eſt verum vbi ſubiectum eſt capax talium perfectionum:quod ſi incapax eſt,non vtique perficitur ex additione talium perfectionum; immo deſtruitur: ſi namque formicæ addantur perfectiones Equi,& Leonis,ſiue Hominis,non perficeretur,ſed deſtrueretur formica,cum ſit incapax earum;& propterea ait Ariſt.*quod ſpecies rerum ſe habent ſicut numeri*; itaut conſiſtant in indiuiſibili gradu ſpecifico: cui ex additione alterius gradus ſpecifici facta, accidit neceſſario vt deſtruatur,ſicut deſtruitur ternarius ex additione alterius vnitatis, fit enim quaternarius. Deus autem non eſt capax aliarũ perfectionum diſtinctarũ à perfectionibus, quas continet; vel namque illæ eſſent finitæ, vel infinitæ: non infinitæ, quoniam vltra Deum, nihil eſt infinitum:ſi finitæ,non vtiq; poterunt perficere Deum, niſi modo finito; at Deus eſt infinitus,& de ſe exquirit(ſicut verè habet) perfectiones infinitas. Adde,quod ſi perfectiones hæ ſunt infinitæ,ergo iam de facto Deus habet illas; cùm perfectiones infinitę in nullo ſubiecto reperiantur,niſi in ſubiecto infinito; huiuſmodi eſt Deus, ergo de facto illas habet,igitur nõ expectat eas: quòd ſi eæ sũt perfectiones finitæ,etiã Deus habet illas in ſeipſo;quandoquidem perfectiones omnes creaturarum finitas continet Deus in ſeipſo eminẽter;igitur non concludit argumentum.

Obſtatur. *Occurritur* *Subiectum quo plures habet perfectiones, eo eſt perfectius, verum ſi ſit capax.*

11 Cum hoc tamen, quòd Dei perfectiones sũt infinitæ,ſicut & quæcunque dicta de Deo ad intra; non eſt cenſendum eſſe niſi infinitate formali ſolũmodo infinitas: vnde attributa cũ appellantur infinita,erunt ſic formaliter, non autem numeraliter infinita,& ſic de cæteris; & ita eius perfectiones non erunt numero infinitæ, ſed finitæ numero; vt t.2.de attributis.

Perfectiones Dei licet infinitæ formaliter, tamen ſunt numericè finitæ.

Ex omnibus autem concluditur non eſſe in enumeratione obiectorum diuinæ ſcientiæ recurrendum ad numerum infinitum:licet namque creata indiuidua ſub propria ſpecie, & genere eſſent de poſſibili,numero infinita, nihilominus omnia in infinitum poſſibilia obiecta creata conſtituunt ſolũmodo vnicum genericum obiectum ſcientiæ Dei, quod vocatur obiectum ſecundarium, quod vna cum obiecto primario non faciunt niſi duplex tantummodo obiectum in genere,vt conſtat, ergo obiecta talia erunt numero finita.

QVÆSTIO IX.

De duplici obiecto diuinæ scientiæ, primario, & secundario.

Essentia diuina est obiectum primarium.

1 Pecialius autem considerando obiecta hæc diuini intellectus, ea ad duo genera reducuntur, alterum namq; dicitur obiectum primarium, & alterum secundarium. hæc est communis acceptio Theologorum. Breuiter autem sunt explicanda ambo duo.

Primariũ primitate ordinis.

2 Primarium est diuina essentia, secundarium creaturæ omnes, tã possibiles, quam actu existentes. De primo loquendo; inuestigandum est qua ratione Dei essentia vocetur obiectũ primarium: id vero contingere potest ex multiplici capite. Primo quidem primarium appellatur primitate Ordinis; ratio est, quia inter obiecta omnia à Deo intelligibilia, primum, quod sibi occurrit intelligendum, est diuina essentia, inde vero creaturę. Ratio huius optimè traditur à Scoto, siquidem quandocunq; concurrunt plura obiecta, quorum alterum est necessarium; & alterum contingens, prius est obiectum necessarium, & posterius contingens: talis est diuina essentia, quæ est ens omnino necessarium, creaturæ autem sunt contingentes, ergo primo loco occurrit essentia Dei. ita in 2.d. 1. quæst. 1.

Quænam spectãt ad obiectum primariũ ad intra.

3 In hoc obiecto primario communiter Theologi cõprehendunt omnia ea, quæ sunt in Deo ad intra, tum absoluta, tum respectiua; vt modi intrinseci, attributa, personæ, & cætera ad intra. Et quidẽ si ratio militat mox adducta, vtiq; necesse est hæc omnia spectare ad naturam obiecti primarij, quoniam quidquid est in Deo, est ens necessarium, dum vero modi intrinseci, attributa, & personalitates diuinæ sunt necessaria, personalitates autem creatæ, atq; creatæ perfectiones sunt entia contingentia, sequitur, vt merito attributa diuina, personæ, & cætera quæ ad intra sunt, spectent ad naturam obiecti primarij, non autem creaturę.

Relationes ad intra ex Scoto spectant ad obiectum secũdarium, declaratur.

4 Addit autem Scotus, vbi sup. vnum circa hoc: id vero est, diuinas relationes ad intra, sicut & personas ipsas productas, spectare ad obiectum secundarium. Hoc prima facie videtur absurdum; attamen semetipsum benè declarat, sicut & discipuli eius; in tantum enim appellat eas obiectum secũdarium, inquantum diuina essentia est omnino prima, relationes autem diuinæ ordinatè concipiuntur post essentiam: sicut etiam modi intrinseci, & attributa subsequuntur ad ipsam essentiam, & non sunt prima; quo stante nõ implicat, vt ratione talis ordinis possint vocari obiecta secundaria. Adde, quod ipsa essentia, de se primo habet esse radicale, personæ autem productę habent esse per productionem intellectus, & voluntatis: Ipsa quoq; prima persona Patris, licet improducta sit, nihilominus habere intelligitur esse post eandem essentiam diuinam, sicut post eandem intelligũtur modi intrinseci, & attributa, &c. hæc consideratio facit, vt aliquo modo induant rationẽ obiecti secundarij. Verum est tamen, quod obiectum hoc secundarium sic appellatum, est obiectum consistens in diuinis ex natura rei, & consequenter est

est necessario ibi: hoc dicitur ad differentiam obiecti verè secundarij, vt sũt creaturæ, quarum esse non est necessarium, sed ex diuina voluntate liberè, & contingenter dependens: illa etiam sunt idem, ac ipse Deus, creaturæ non sic: & hoc sufficit, vt conditio secundarij obiecti applicata personis, & perfectionibus, faciat talem considerationem secundarij obiecti ad intra, differre à conditione veri obiecti secundarij creaturarum ad extra. Quapropter duplex distinguitur in via Scoti obiectum secundarium, alterum consistens ad intra ex natura rei, & hoc sunt personæ, attributa, & cætera, vt diximus; alterum pendens tum à diuino intellectu dante esse cognitum, tum à diuina voluntate dãte esse actualis existentiæ, & hoc sunt creaturæ.

Primitate emanationis.

5 Redeundo autem ad primitatē obiecti, vltra primitatē ordinis allatã, habet quoque primitatem emanationis, & causalitatis: consistit vero hęc primitas in eo, quod cuncta originantur, suo modo, ex essentia Dei. & loquendo in primis de ijs, quæ sunt ad intra, iam attributa, & personalitates emanant ex essentia Dei: sufficit sic explanare eius primitatem ad intra per viam emanationis; non enim dicere possumus attributa, & relationes originari ab essentia, quia essentia nec generatur, nec generat, generaret autem si haberet in rigore primitatē originationis: verũ loco originis, admittimus in ea emanationes, & ita catholicè loquimur dicendo eas emanare ex ipsa essentiá: & in hoc essentiam habere primitatem emanationis; cætera namq; ad intra emanant ex essentia, ipsa autem à nullo. loquendo autem de his, quæ fiunt ad extra, habet quoq; primitatem causalitatis, quòd amplius patebit, quia in ipsa essentia continentur creaturæ virtualiter, tanquam in causa, ergo sic sunt ex ea. Verum quia cuncta sic pendent ab essentia, & ipsa à nullo, ideo vt sic, habet primitatem causalitatis, vna tamen cùm voluntate, quia essentia volens causat ad extra.

Primitate perfectionis.

6 Succedit alia primitas, quæ est perfectionis. & quidem inter omnia obiecta intellectus diuini, essentia Dei primum locum tenet in perfectione, cùm sit infinitæ perfectionis. item quia eius perfectio est omnino prima, etiã in ordine, & enumeratione perfectionum, vt patet, quoniam Deus est perfectissimus ex se ipso, & à seipso, ita vt à nullo perfectiones mendicet, creaturæ autem mendicant perfectiones à Deo, ergo sunt secundario perfectæ, vnde restat, vt essentia diuina sit perfecta primario, & ob id appelletur obiectum hac perfectionis primitate primum: quæ perfectio adęquatè explicatur tùm positiuè, tùm negatiuè: positiuè quidem quatenus cęteris creaturis eminet, & præest in perfectione, excellendo super eas: negatiuè etiam, quatenus ipsamet essentia à nemine vincitur in perfectione: sed de hoc actum est sup. disputat. 9. de perfectione diuini esse.

Primitate continentię eminentialis.

7 Subsequitur altera primitas, quę est primitas eminentialis: eminentia autem in eo sistit, vt nedum cũctis alijs emineat in perfectione; verum etiam quod in semetipsa contineat cæterarũ rerum perfectiones modo perfectiori: quæ eminentialis continentia non potest, nisi perfectissimo continenti competere; ideoq; nulli cõpetit, nisi Deo. ob id euenit, vt Deus intuendo essentiam, eiusq; infinitas perfectiones, dicatur inde intueri cæterarum rerum perfectiones, quatenus contentas in perfectione infinita ipsius essentiæ: da oppositum quod eminenter eas sic nõ contineat, & eueniet, vt essentia non sit hac primitate eminentiali primum. verum quia cuncta eminenter continet, & ipsa continetur à nulla creatura sic, hinc est, vt sit in hoc etiam ordine primum.

Primitate continẽtiæ virtualis.

8 Accedit continentia virtualis: & in hac virtuali continentia habetur altera primitas essentiæ, primitas quidem virtutis, seu virtualis continentię; ratio est, quia in essentia reperitur virtus ad res causandas, ergo res cunctæ continentur potentialiter, & virtualiter in tali essentia: ipsa autem sic virtualiter continetur à nullo, patet quia essentia non generatur, nec subijcitur potentiæ alicui creatæ: est etiam ens à se, ergo à nullo sic continetur, & consequenter etiam in hoc genere habebit rationem primitatis.

9 Adest

Primitate obiectiua, & entitatiua adæquationis penes Dei intellectū.

9 Adest deniq; primitas adæquationis: hac mediante sequitur vt essentia sit obiectum adæquatum diuini intellectus. & quidem essentia est infinita, intellectus etiam est infinitus, ergo adæquantur; quæ adæquatio est in entitate: adæquatur etiam in ratione obiecti intelligibilis, quia vndequaq; & completissimè, atque perfectissimè intelligit eam Deus, quia compræhendit illam, ergo adæquatur etiam in ratione obiecti intelligibilis. item nil remanet de essentia, quod lateat Dei intellectū: nil est in ea, quod vndequaq; non perfectè intelligatur à diuino intellectu, ergo adæquatur. Insuper quidquid in rebus creatis reperitur, totum ostēdit ei diuina essentia perfectissimè, vt infra; ergo à primo ad vltimum vndequaq; adæquatur: quæ adæquatio ad duplex caput reducitur, vt est explicatum, altera entitatiua, & altera obiectiua.

Essētia absque creaturis vtrum appellāda obiectum adæquatū.

10 Sed vtrum essentia de se sola absq; creaturis vocari possit obiectū sic adæquatum: ex duplici capite patere potest responsio: vel enim loquimur de adæquatione *entitatiua*, & facilè constat essentiam de se sola sufficere ad talem adæquationem; ipsa namq: est infinita, intellectus est infinitus, ergo stat perfecta adæquatio in entitate: non poterit autem adæquatio hæc extēdi ad creaturas, cum illæ sint finitæ, & teste Arist, *finiti ad infinitum nulla sit proportio*. vel secundo loquimur de adæquatione *obiectiua*, & rursus est distinguendum, quia adæquari sic posse, contingit vel *intensiuè*, vel *extensiuè*: loquendo de essentia cūm cæteris ad intra, semouendo creaturas, adæquabitur solummodo intensiuè, non extensiuè, careret enim extensione intellectionis ad creaturas: applicando autem simul, & vniendo essentiam cūm creaturis, tunc constitueret obiectum vndequaq; adæquatum, tum intensiuè, tum extensiuè, intensiuè ad intra: extensiuè, ad extra: vt sup. disput. 9. q. 3. deduximus, quærendo vtrū Deus cūm creatura faciat aliquod maius.

Obiectum secundariū sunt creaturæ.

11 Accedendo autem ad secundarium, ipsum non est, nisi ens creatum; finitum, & limitatum, cum & omnib, contentis sub eo, vt sunt omnes creaturæ. Quare autem vocetur secundarium, constare potest ex opposito rationum cōuenientium obiecto primario, quia oppositorum est eadem disciplina; igitur ea, quæ obiecto primario conueniunt, negando à quocunq; alio obiecto, habebimus obiectum secundarium. Et quidem obiecto primario competebat primitas ordinis in ordine ad diuinam cognitionem, quia ipsū est primo cognitum à diuino intellectu: at creatura non habet hanc primitatem ordinis, cūm non sit primo cognita, prima enim est essentia, ergo nō est obiectum primarium, sed secundarium. Competit insuper obiecto primario primitas causalitatis, at creatura non sic se habet, cūm prima omniū origo sit Deus. Competebat item primitas perfectionis; at vero creaturæ si perfectæ sunt, tamen earum perfectio est multis admixta imperfectionibus: & est perfectio participata, dependēs, atque finita; quod si finita, & dependens est, præsupponit necessario aliud ens prius, independens, & infinitum, vt est diuina essentia. Adaptatur eidē essentiæ primitas eminentialis, qua mediante continet cæterarum perfectiones; & vltra continentiam perfectionalem creaturarum, adest alia cōditio, quod continet eas perfectiori modo, quam contineantur in ipsismet creaturis, hoc est enim continere eminenter, hoc verò soli Deo competit, non creaturis, quia entia finita, & imperfecta non possunt perfectiones, sinè proprias, siuè aliorum continere, nisi modo finito, & imperfecto.

Creaturæ quare vocantur obiecta secūdaria.

In creaturis qualis continētia virtualis.

12 Circa continentiam causalem, & virtualem, apertum est, creaturas non esse rerum omnium causas, ergo talis primitas continentiæ causalis, & virtualis competit soli essentiæ Dei. Dices multæ ex creaturis continent effectus, siuè plura producibilia, ergo etiam talis continentia in creaturis. Respond. verum esse assumptum, attamen non continet creatura omnia effecta producibilia, sed aliqualia, & tot, vt non plura: vt patet, Leo enim habet virtutem causatiuam, siuè generatiuā Leonis, & non Bouis: Bos Bouis, & non Leonis: Equus Equi, & non Elephan-

phantis,& sic de singulis: Dices, astra sunt causæ vniuersales, ergo habent hanc primitatem. facilè hoc eluditur, quia licet sint sic causæ vniuersales in causando, attamen multi sunt effectus, ad quos non possunt attingere ipsa astra, vt sunt Angeli, Animæ rationales, itidem in sententia aliquorum, etiā ipsæ animæ sensitiuæ imperfectorum. Insuper ij effectus, qui spectant ad mysteria gratiæ, & gloriæ, & huius generis; ergo nulla creatura habet hāc primitatem, quæ soli cōpetit Deo. Quod si de causalitate creaturarum loquamur, ea etiam circa proprios effectus, quos producere potest, valdè distat à causalitate Dei, quia est causalitas dependens, & adeo dependens à Deo, vt si Deus concursum negaret, nil ageret ipsa creatura, vt de fornace Babilonis. Est item plurimis admixta imperfectionibus, vt de se patet; ergo nec in hoc habebit creatura rationem obiecti primarij, sed secundarij.

Creatura non habet primitatē adæquationis obiectiualis.

13 De primitate adæquationis iā est dictum, creaturam de se sola entitatiuè sumpta non posse ratione suæ finitatis adæquari intellectui Dei, ergo hac primitate non est obiectum primarium, sed secundarium. item loquēdo de primitate obiectiuali, seu adæquatione obiectiuali, ipsa nō adæquat, ratio est, quia essentia sola sufficit. Dices, necessario Deus habet pro obiecto creaturas, ergo requiruntur necessario ad adæquationem obiectiualem diuini intellectus.

14 Respond. primo, id de facto currere, dum namq; ipse creaturæ sunt in vniuerso, siuè in actu, siuè in potentia, vtiq; Deus necessario scit eas, non quod necessitatem habeat Deus de creaturis, sed id prouenit ex plenitudine, fœcunditate, & perfectione diuini intellectus, qui quia infinitus est, omnia necessario comprehenduntur sub eius intelligētia: & quia de se omnium comprehensiuus est, necessario includūtur vniuersa sub eius comprehensione: & quoniam intellectus est potentia naturalis, & necessario agēs; hinc etiam fit, vt nullum sit obiectum, quod non intelligatur ab eo: mitto rationes alias, de quibus sup. Itaq; ideo de facto id accidit, vt necessario habeat pro obiectis, etiam creaturas; cęterum si de possibili nulla extaret, siuè de facto, siuè de possibili creatura, vtique intellectus Dei esset æquè essentialiter perfectus, sicut modo, deesset namque solummodo respectus rationis in Dei scientia in ordine ad quæ non extarent creaturas. Dicendum secundo, si quæ adæquatio expetitur ex cognitione creaturarum, ea erit extranea, & extrinseca, & accidentaria ipsi Deo.

15 Vltimo verò inter vtrumque obiectum, dissidium inde prouenit, vt Primarium vocetur obiectum motiuū diuini intellectus, secundarium verò terminatiuum. vtiq; Essentia est, quæ diuinum mouet intellectum ad sui, & aliorum cognitionem: loquimur autē de motione metaphoricè, siuè metaphysicè sūpta, dēptis imperfectionib. Secundarium verò obiectum terminat solummodo Dei intellectum, non mouet, vt in subsequenti. quare cùm creaturæ careant tot primitatib. competentib. obiecto primario, sequitur, vt non primarium censendæ sint obiectum, sed secundarium.

Secundarium autem creaturæ vocantur obiectum, non per relationem ad tertium, sed negariuè per relationem ad primum, quatenus non sunt obiectum primum.

Creatura vocatur obiectum secūdarium, non per relationē ad tertiū, sed aliunde.

ARTIC. I.

Vtrū creaturas cognoscat in diuina essentia Deus, an in seipsis, loquendo de possibilibus.

Deus cognoscit in sua essētia diuina creaturas, non autem motiuè in seipsis.

1 Communis Theologorum cōsensus est, paucis exceptis, noscere Deum res creatas in sua diuina Essentia: excipiunt Aliqui ex ista sententia Scotum, & Becanum. de Becano quidem apertum est ipsum asserere cognoscere in proprijs rerum ipsa-

ipsarum naturis, vt videbimus: de Scoto autem id est falsum omnino, de quo infra. Remanet ergo Assertio Deum in sua diuina essentia cognoscere res creatas. ita Alexand. Alens. 1. p. q. 23. m. 2. art. 1. D. Thom. 1. p. q. 14. art. 5. 6. Henric. quol. 9. q. 2. atq; Scotus locis infra citandis: cum discipulis vtriusq; scholæ vnanimiter.

Probatur. 2 Suadetur verò faciliter. primo, quia ex superioribus constat obiectū motiuum diuini intellectus esse solūmodo essentiam diuinam, non creaturas; igitur non cognoscit motiuè creaturas in seipsis. Item, creaturæ sunt obiecta solummodo terminatiua diuinæ notitiæ, ergo non causatiua eiusdē. Rursus, diuinus intellectus vilesceret si cognitionem desumeret à rebus, te- Arist. ergo ne vilescat, aliunde suam cognitionem desumet. Præterea dependeret diuina scientia ab ipso obiecto creato. prob. quoniam notitia causabilis ab obiecto, dependet ab eo, etenim obiectum est etiam causa notitiæ, reddēdo singula singulis; ergo Dei etiam notitia dependebit à re creata: talis autem dependentia erit in genere causæ, & effectus, quoniam causa erit res creata, & effectus erit ipsa Dei notitia. Insuper sequitur, quod eadē notitia, alioqui de sui natura infinita formaliter, esset formaliter finita. prob. quoniam obiectum causans notitiam non tribuit ei maiorem, neque nobiliorem entitatem preter eam, quā ipsum obiectum habet; at obiectum creatū est finitum, & limitatū, ergo finita formaliter erit talis causabilis notitia. ex his igitur, & consimilibus capitibus, constat non cognoscere res in seipsis, quod idem est, ac dicere, creatas res non esse obiecta motiua diuini intellectus.

Obstatur ex Becano. 3 Arguit autem Becanus 1. par. c. 10. q. 5. probans cognoscere in seipsis. primo, res creatæ sunt immediatè in seipsis cognoscibiles, ergo non est necesse, vt cognoscantur in essentia Dei. Secundo si in seipsis non cognoscerētur, non possent vtique perfectè, & distinctè cognosci à Deo: hoc autem falsum. prob. sequela, si cognoscuntur prout sūt in essentia Dei, nō habebūt aliud esse; quàm ipsius essentiæ Dei: prob. quoniam continentur in essentia Dei, talis autem cōtinentia non dicit, nisi eādem essentiam Dei, igitur à primo ad vltimum in tali casu Deus non cognosceret nisi essentiam suam. Confirmatur, creaturæ in essentia Dei sūt vna simplicissima essentia, ergo non remanerent creaturæ cognoscibiles sub proprijs, veris, atque distinctis naturis, & rationibus formalibus. Tertio voluntas diuina non debet magis limitata, & arctata, quàm intellectus diuinus, nec è contra, intellectus diuinus deberet esse magis limitatus, & arctatus, quàm voluntas diuina: sed diuina voluntas terminatur ad res in seipsis, ipsas producendo, & causando, ergo intellectus debet terminari ad res ipsas, eas in seipsis cognoscendo. hoc idē sētit Vasquez 1. p d. 50. c. 4. & disp. 60. de eo autem magis loquimur infra.

Discutitur intentum Aduersarij. 4 Ex prædictis argumentis si intenditur probare res creatas esse obiecta mouentia Dei intellectum, prorsus inanis est labor, & indignum est, vt circa id immoremur, cùm solummodo terminent, non moueant diuinum intellectum: si verò intenditur demonstrare nō esse essentiam Dei, sed ipsasmet res rationem formalem cognoscendi, idipsum redit, & sumus in eodē inconuenienti, & idem est, ac dicere creaturas esse rationem cognoscendi, ac dicere creaturas esse rationem motiuam intellectus diuini: quocunque autem modo intelligatur intentum, habetur idem inconueniens.

Creaturæ cognoscibiles in seipsis à Deo terminatiuè, non motiuè. 5 Vt autem ad singula descendamus, respondemus ad primum: æquiuocationem committi in antecedenti; esse namque immediatè in seipsis cognoscibiles contingit vel motiuè, vel terminatiuè: primo modo est falsum in Deo, secundo modo conceditur ad communem sensum, quatenus ipsę sub propria earum ratione sunt cognoscibiles.

Respōd. ad primum.

Ad secundum. 6 Ad secundum dicendum, quod tunc id sequeretur, quando diuina cognitio ordinaretur solūmodo ad eius essentiam; verùm quia ordinatur ad omnem rationem cuiuscunq; obiecti creati contenti in essentia, ideo sequitur, vt dicatur distinctissimè omnia cognoscere: solummodo namq; essen-

tia

tia mouet in hoc caſu, & demonſtrat ſingula iuxta propriam naturā vniuſcuiuſq; talis autē modus repręſentādi eſt diſtinctiſſimus, quoniam repræſentat Equum ſub ratione Equi, Hominem ſub ratione Hominis, & ſic de ſingulis, vnumquodq; ſecundùm propriam idæam: hinc verò fit, vt intellectus ſic intuendo eſſentiam, dicatur etiam creaturas intueri ſpecificatim, & diſtinctim iuxta proprias naturas. In tali autem repræſentatione euenit, vt naturam, conditionem, ordinemq; ipſarum rerum, & quidquid in eis eſſe poteſt, intellectus videat. Nec obſtat, quod creaturę in eſſentia ſunt vna ſimpliciſſima eſſentia, hoc namque debet ſanè intelligi; ſenſus enim eſſe poteſt, vel, vt non faciant compoſitionem, neq; confuſionem in eſſentia, quatenus in ea continentur, & hic ſenſus eſt verus: vel ſi ſenſus ſit, eſſe prorſus idē cum eſſentia, taliter, vt natura Equi, & Leonis ſit idem cum Dei eſſentia, & hic ſenſus eſt falſiſſimus, quia Deus eſſet creatura, & creatura Deus: igitur etiam ſic vnitiuè contentæ in eſſentia obſeruant ſuum ordinem, atq; naturarum diſtinctionem iuxta exigentiam naturæ cuiuſcunque. Item reſp. ad cōfirmat. creaturas ſecundùm eſſe, quod habent in Deo virtualiter, & eminenter, ſeù fundamentaliter ratione ſui diuini intellectus, & intellectionis, eſſe quidem idem cū Deo, vt exponit Auguſt. illud Ioan. 1. *quod factum eſt in ipſo vita erat*, inquiens, *cognitio in Verbo eſt vita creatrix*, de quo Scot. in 4. d. 1. q. 1. tamen ſpectatæ creaturę ſecūdùm ſe, & formaliter, terminatiuè, & obiectiuè, ſunt prorſus res diſtinctæ à Deo.

7 Ad tertium eſt dicendum eſſe varium modum agendi voluntatis, & intellectus; etenim voluntas eſt ipſarū rerum productiua, intellectus vero cognitiuus: ex eo autem quod voluntas creaturas producat, nihil imperfectionis accidit ipſi voluntati, immo manifeſtatur magis exinde diuina bonitas, dum perfectiones ſuas communicat creaturis: ex eo vero quod intellectus intelligat creaturas accipiendo motiuè ex ipſis cognitionem, valdè derogatur perfectioni diuini intellectus, quia *vileſceret diuinus intellectus, ſi cognitionem ſumeret à rebus*. Dicimus etiam, redeundo ad voluntatem, quod in ea duplex concipitur actus, alter operatiuus, & alter productiuus: primo actu dicitur amare creaturas, ſecundo actu producere: loquendo de primo, quæritur vtrum Deus creaturas amet ideo, quia per ſe ipſas, & in ſeipſis ex ipſarum proprijs naturis, & independenter, atque à ſe bonæ ſunt, minimè hoc; etenim bonitas creaturæ eſt bonitas participata, & dependens à Deo, & nulla ratio eſt in ipſa creatura, vt de ſe ipſa indepenter à Deo, mereatur amari: igitur ſi primo Deus, actu operatiuo amoris, amat creaturam, vtiq; ex ſe ipſo gratioſè, & miſericorditer id facit, impertiendo creaturæ dona gratiæ ſuæ: ſi autem Deus creaturas amaret ea ratione, quatenus moueretur à propria bonitate reperta in creatura, ita vt creatura aliqua eſſet per ſeipsā bona independenter à Deo, & Deus non ex ſua liberalitate, & gratia eam amaret, ſed motus, & attractus ex eſſentiali bonitate creaturæ, vtiq; eſſet imperfectiſſimus Deus, quia eius voluntas traheretur, moueretur, & depēderet à bonitate creata: ſic pariformiter eſſet imperfectus Dei intellectus ſi non à propria diuina eſſentia, ſed ab eſſentia creaturæ moueretur ad ſui cognitionem.

Bonitas creaturæ participata, & dependens.

Amat Deus creaturas miſericorditer, nō autem ex bonitate creaturæ indepēdēti, cum talis non ſit.

8 Adhuc & referenda eſt opinio altera, quæ tribuitur Aureolo penes Capr. in 1. d. 35. ita vt Aureolus aſſerat Deum non cognoſcere creaturas in ſeipſis terminatiuè: ſed ſolum in eſſentia diuina: ea ratione, qua eſſentia eminenter continet illas: & ex tali continentia dicatur eas ſcire non ſecundum eſſe, quod habent in ſcipſis, ſed ſecundum eſſe, quod habent in eſſentia. & hinc ſequitur, vt non ſit penes ipſum, diſtinctio inter obiectum primarium, & ſecundarium, ea ratione, qua ſola eſſentia, non autem creaturæ ſint terminus diuinæ ſcientiæ. Hæc ſententia ſic intellecta non poteſt conſiſtere: & quidem plurima ex ea ſequuntur abſurda. primo, ſequeretur Deum nō cognoſcere creaturas, prob. per ipſum Aureolum creaturæ nō terminant viſionem Dei, ergo non cognoſcuntur à Deo: patet, quia nō alio modo cogno-

Ex Aureolo creaturę non sūt terminus cognitionis diuinæ.

Improbatur.

ſcit Deus creaturas, niſi terminatiuè, non enim cognoſcit eas motiuè, vt eſt dictum ſup. ergo nullo modo cognoſcit.

Improbatur vltro. 9 Item ſi per ipſum cognoſcit eas in eſſentia, iam etiam ait, quod eſſentia ipſa terminat hanc cognitionem, ergo non terminant creaturæ, etiam quatenus repræſentatæ in eſſentia: vnde fit vt ſolummodo dicatur terminari cognitio ad ſolam eſſentiam. Inſuper ſequitur quod creaturæ neque cognoſcũtur mediatè, nec immediatè à Deo: non quidem immediatè, tum quia medium cognoſcendi eſt eſſentia cognita; tum etiam quoniam in ſeipſis non terminãt cognitionem: nec etiam mediatè, prob. quia licet eſſentia moueat Dei intellectum, tamen eius cognitio per Aureol. non terminatur ad creaturas mediante eſſentia, cùm terminus ex ipſo ſit ſola eſſentia, ergo nullo modo eas cognoſcit. Deniq; ſequitur creaturas non eſſe obiectum ſecundarium, immo ſequitur nullam habere rationem obiecti, non quidem primarij, nam illud eſt eſſentia: non ſecundarij, quia non terminant diuinam cognitionem; ad obiectum autem ſecundarium pertinet terminare. Hæc igitur ſententia ſic intellecta relinquitur, & non poteſt ſtare.

Vtrum verè ſic ſenſerit Aureolus. 10 Vtrum vero ita ſenſerit Aureolus, non eſt quidem exiſtimandum recedere voluiſſe à communi ſententia. & quidem ad id adducor ex verbis, quæ habet d. 34. p. 3. ar. 2. §. Non obſiſtit, vbi ſic ait, *Deitas non ſupplet vicem cauſæ formalis, ſed vicem termini formalis, ſeu formaliter terminãtis; nam æquipollet intellectio ad eſſentiam terminata, intellectioni ad creaturam terminatæ.* Notandum autem eſt id, quod dicit, intellectionem terminatam ad eſſentiam æquipollere intellectioni terminatæ ad creaturam: vbi dat intelligere quod intelligendo eſſentiam, non eſt intelligere ſolummodo eſſentiam, ſed eſſentiam vna cum creaturis; rationem affert, quia *intellectio terminata ad eſſentiam æquipollet intellectioni terminatæ ad creaturam*, ergo ſecundùm eum, idem eſt dicere terminari ad eſſentiã, ac terminari etiam ad creaturã, quoniam eſſentia vt ſic, habens rationem termini, gerit vicem creaturæ terminatiuè: de ſimilibus autem, & de æquipollentib. idem eſt iudicium.

ARTIC. II.

Quid de hoc ſenſerit Scotus vtrum exiſtimauerit Deum videre creaturas in ſeipſis.

1 IMponitur Scoto in eãdem abijſſe ſententiam, vt docuerit Deũ cognoſcere creaturas in ſeipſis, vt tenec Vaſquez, & Beccan. inter cæteros, qui id imponunt Scoto eſt Suar. de Trin. l. 3. c. 2. & idem Vaſquez nititur eundem Scotum trahere in ſui ſententiam. Verum hoc eſt alienum omnino à mente Scoti: & in primis id conſtat ex vnanimi interpretatione Expoſitorum eius, vtpote diſcipulorum, & ſequacium ſuæ doctrinæ, maior nãque fides præſtanda eſt, vt plurimum Scotiſtis circa intelligentiam Scoti; quàm exteris, & alienis ab eius ſchola: ſicut in dubio magis credendum erit Thomiſtis circa interpretationẽ mentis Diui Thomæ, quàm extraneis ab eius doctrina: exiſtimãdum namq; eſt magis aſſequi Scotiſtas, & Thomiſtas ſenſum, ac mentẽ ſuorum Doctorum, quàm alienos, etenim ijs potius in dubio fides eſt adhibenda, vtpotè tantopere verſatis in doctrina ſuorum Magiſtrorum. hoc idem imponit Scoto Vaſq. 1. p. diſp. 60. cap. 1. *Impoſtura Suarij, & Vaſquij de Scoto.*

2 Quod ſi in dubio ita ſentiendũ eſt, quid fiet in claris? non eſt autem dubium, nec obſcurum vtrum Scotus ſic ſenſerit, immo apertum omnino; & quidem id intelligi poteſt ex plurimis eius doctrinæ locis, de quibus tamen hæc ſufficere poſſunt. Et in primis in quæſtionibus quodlibetalibus quæſt. 14. art. 2. expreſsè docet diuinam eſſentiam mouere intellectum diuinum tum ad cognitionẽ ſui, tum verò creatura- *Ex Scotõ Deus cognoſcit creaturas motiuè in ſua eſſentia diuina.*

turarum. In lib. 12. mét. text. 51. idipſum habet. item in ſententijs in 1. d. 3. q. 3. §. *Alia eſt opinio* reddens rationem cur diuina eſſentia vocetur primum obiectum, *id eſſe*, inquit, *quia ipſa ſola mouet Dei intellectum, tum ad cognoſcēdum ſe, tùm alia*. In eod. p. d. 39. §. *Viſo de contingentia*, oſtendit contingentia poſt determinationem diuinæ voluntatis non videri, niſi in diuina eſſentia repræſentante tale decretum. & ibid. lit. H. ait, *vileſcere Dei intellectum, ſi cognitionem ſumeret à rebus*, & ab alio, quàm à diuina eſſentia. & diſtinct. eadē negat cognoſci contingentia prout præſentia in æternitate, ſed ſolummodo vt præſentia obiectiuè diuino intellectui, repræſentabilia à diuina eſſentia. & d. 1. q. 2. diſtinguens de duplici obiecto, docet primum eſſe eſſentiā ſuam, virtute eius cætera obiecta intelliguntur. Idem colligitur ex prolog. quæſt. 3 §. *nunc autem*: & §. *Ad tertiam quæſt.* & alibi ſæpè. Et hæc eſt apertiſſima mens eius: nec vnquam penes Scotiſtas dubitatio extitit de ipſius mente. ſic namque interpretātur omnes, Ant. Andr. Trombet. Baſſol. Lychet. Tatar. Paulus ſcript. & Antiquioribus, cæteriq; Recentiores. immo, & plures ex externis, vt Valent. 1. p. d. 1. q. 14. punct. 3. Molin. q. 14. art. 6. & ferè Alij.

Obſtatur aduerſus mētē Scoti

3 Verum licet ita ſit, nihilominus poteſt contra eundem Scotum obſtari ex eius doctrina: & quidem in 1. d. 35. quæſt. 1. §. *Ad iſta*, docet vtpote in reſponſ. ad primum, & ſecundum, Deū in primo inſtanti videre ſuam eſſentiā, & in ſecundo creaturas, ergo non virtute eſſentiæ videt creaturas, aliàs in eodem primo inſtanti videret vtrūque. prob. quia mouendo ad cognitionem ſui, moueret ſimul ad cognitionē creaturarum. item in eodem loco ait, beatitudinem non pertinere formaliter ad viſionem creaturarum, ſed concomitanter; pertineret verò formaliter ſi virtute eſſentiæ mouentis, videret creaturas, quia motus ab eſſentia, moueretur ſimul ad tunc videndas creaturas ipſe beatus. his autem locis nititur Suarez contra Scotum.

Occurritur.

4 Hęc tamen non obſtant: & quidem ad primum dicimus non benè inde inferri ſequelam iſtam, mouet eſſentia primo ad cognitionem ſui, & ſecūdo ad cognitionem creaturarum, ergo cognitio non habetur virtute eſſentiæ tanquam rationis mouendi: ſiuè non valet arguere, Deus in primo inſtanti intelligit eſſentiam, & in ſecūdo creaturas, ergo eſſentia non mouet ad cognitionem creaturarum: nam in hoc nulla eſt implicantia. vnde iam patet ordo diuinæ cognitiones ex dictis loquendo de primario, & ſecundario obiecto; etenim prius debet, & poſtulat intelligi vnum, quàm aliud, vt ibi eſt dictum; vnde fit, vt ordinatè intelligendo, prius intelligatur eſſentia, inde creaturæ, ſed hoc totum benè, & ordinatè fieri poteſt, mouente eſſentia primo ad cognitionem ad intra, & inde ad cognitionem creaturę ad extra, hoc namque exigit ordo rerum intelligibilium, quarum altera ſit de obiecto neceſſario, vt eſſentia, altera de contingenti, vt creaturæ, priora autem ſunt neceſſaria, quàm contingentia. Nec inſuper talis ordo obeſt diuinæ, atque infinitæ ſcientiæ Dei, quia talis ordo non eſt ordo abſtractionis diuiſiuæ, ſed præciſiuæ, non enim vnum obiectum intelligibile ſecernitur, & diuiditur ab alio, vt conſtat, nec multiplicantur actus diuinæ intelligentiæ cum per actum vnicum videat omnia, vnde in intelligendo eſt ibi ordo ſolūmodo obiectiualis, non autem ordo formalium actuum diuinæ intellectionis, quæ vnica formaliter eſt, ſimul comprehendens omnia.

Eſſētia prius mouet ad cognitionem ad intra, inde ad extra.

5 Ad ſecundum eſt conſimiliter dicendum, primo Beatos beari in eſſentia, inde accidentariè in viſione creaturarum in ea contentarum, immo ſi creaturæ nec eſſent actu in ſeipſis, nec ex hypotheſi, poſſibiles eſſent in eminentiali continentia diuinę eſſentiæ, adhuc Beati eſſent completiſſimè Beati, quoniam viſio earū per accidens ſpectat ad beatitudinem: ſtāte autem vtriuſq; obiecti viſione, adhuc poteſt videri vnum poſt aliud, & videri vtrumq; ex motione diuinæ eſſentiæ, vt eſt dictum.

Viſio creaturarū per accidēs ſpectat ad beatitudinem.

QVÆSTIO X.

Vtrum creaturas possibiles cognoscat Deus in sua essentia tanquam in causa: vel tanquam in speculo: vel sub aliquo alio modo.

Sententia cognoscere in essentia probatur.

1 N inuestigatione modi cognoscendi res creatas in diuina essentia variāt Theologi, per varias vias incedendo. & quidem D. Tho. 1. contra gen. cap. 48. docet cognosci eas in essentia, tanquam in causa: probat autem, quia essentia Dei est causa rerum omnium, ergo ad ipsas cognoscendas sufficit introspicere essentiam. Accedit, quod sicut ex perfecta cognitione causæ cognoscitur perfectè effectus, ita cum Deus nouerit perfectissimè essentiam suam, inde quoq; perfectè noscet res ipsas. Item ex comprehensione suæ essentiæ comprehendit quoq; suam omnimodam virtutem effectricem rerum, atq; omnipotentiam, ergo omnipotentia, virtute, & essentia plenè concepta, plenè etiam concipit ipsos effectus. Præterea hæc est doctrina tradita à D. Dionys. qui 7. de diuin. nomin. ita ait, *Per causam rerum omnium in se scientiam anticipatam habet Deus*: & infra, *vno causæ complexu omnia scit, & continet ipsum: ergo seipsū sciens diuina sapiētia nouit omnia.* Insuper Aug. l. 83. q. 46. ait Deū nihil extra se intueri. Denique probatur, creaturæ non sunt in essentia secūdùm propriam rationem formalem, & actualem ipsarum, ergo sūt in ea virtualiter, & causaliter, quatenus virtutem habet essentia producendi eas, igitur omnino non poterūt perfectè videri, nisi in essentia, tanquā in causa.

2 Vtrum vero ratio hæc sit ratio præcisa, & adæquatè, hoc est disputandum. & quidem plura dicimus. id autē sit primum, quod Deus res creatas cognoscit in semetipso ex multiplici capite: quæ autem sint capita ista facilè constare potest. & in primis Deus ex sui natura est perfectissimus, omnipotens, omni sciens, atque volens. hæc capita reddere possunt rationem cognoscibilitatis rerum in diuina essentia. *Cognoscit ex multiplici capite.*

3 Ratione quidem, & capite perfectionis summæ, & infinitæ in eo repertæ potest eas cognoscere. etenim si est infinitæ perfectionis, ergo continet eminenter cæterarum rerum perfectiones. igitur optimè sequitur, vt intuendo summam eius, & infinitam perfectionem, dicatur quoq; cæterarū creaturarū noscere perfectiones. Confirmatur, quia omnis earum perfectio emanat à Deo, est enim perfectio participata, & dependens, & continetur in eo, igitur suam intuendo infinitatem, seu infinitam, & summam perfectionem, poterit hinc creaturarum cognoscere perfectiones. *Ex capite summæ perfectionis.*

4 Ratione suæ virtutis infinitæ potest hoc ipsum præstare. prob. in sua infinita, atq; effectrici virtute continētur singula, tanquam effectus in causa productiua, ergo cognoscendo suam infinitam virtutem, cognoscit creaturas. item talis virtus est omnipotens, & talis omnipotentia est virtuosa, & sufficiens ad producendum omnia possibilia produci, ergo cognoscendo *Ex capite infinitæ virtutis.*

ta:

talem virtutem infinitam, poterit cognoscere omnia cognoscibilia.

Ex capite omniscientiæ.

5 Ratione insuper omniscientiæ; prob. est ipse omnisciens, ergo media cognitione, & scientia sua scit cuncta. Confirmatur, quia ipsum nil latet, estque sapientiæ infinitæ, igitur eius intellectus habens intra semetipsum rationem hanc formalem, qua formaliter constituitur rerum sciens, sciet cũcta, & omnia, quæ possibilia sunt.

Ratione Volitiui.

6 Ratione quoq; volitiui, ea nempè ratione, qua est agens volens, atq; sibi cõplacens ad res producendas ad extra, poterit etiã inde rationem desumere suæ scientię. & prob. iam planum est contingentia nõ habere esse determinatè futurum, nisi per decretum diuinæ voluntatis; igitur quæcunq; in tẽpore eueniunt, vel euenire possunt cõtingenter; omnia pendent ex decreto suæ voluntatis; ergo intuendo decretum, perfectè intuetur omnia, igitur in voluntate sua comprehendit omnia. item dà oppositum, & eueniet, vt nil istorum cognoscat: prob. dato quod voluntas nihil decernat circa contingentia, neque intellectus scire quidquam poterit de contingentib. non enim hanc vel illam partem contradictionis, quia de se propositio contingens non est ad hanc contradictionis partem magis determinata, quam ad alteram: & ad summum de tali propositione cognoscet non amplius, quam terminos simplices vt *Petrum*, & *cursum*; cæterum non cognoscet complexionem esse veram, vel falsam, *Petrus currit*: vel si cõplexionem cognoscet, cognoscet eam vt *neutram*, vt aduertit Scot. 1. d. 39. q. 1. stante igitur, quod cuncta contingentia ex diuina pendẽt voluntate, qui voluntatem determinãtem viderit, videbit & omnem vtiq; contingentiam. hac ergo etiam ratione potest Deus scire, & comprehendere omnia spectando decreta suæ voluntatis.

Ex capitibus pluri mis collectiuè.

7 Ex his omnib. capitibus collectiuè sumptis desumi potest adæquatè, & completè ratio cognoscẽdi creaturas. Verum tamen est, quod modi hi non omnes singulariter explicant, & à priori, modum cognitionis talis; adest ratio, quoniam capita recensita habẽt ordinẽ inter se, ita vt concipi debeant ordinato modo, & secundum ordinem naturæ concipi debeat vnum prius altero: natura enim, etiam diuina, renuit confusionem, quapropter si in naturis creatis primo loco concipitur ipsum subiectum ex natura rei, inde potẽtiæ, & passiones emanantes ab ipso subiecto, immo inter ipsasmet potentias, & passiones datur etiam ordo, prior nãq; naturæ ordine est intellectus, inde voluntas, & sic de singulis, multo magis id in diuinis est ordinatè concipiendum: igitur capita hæc non demonstrant sigillatim singula à priori talem cognitionem; hinc ergo videndum de ordine talium capitum, & vtrum vera sit positio primitus recensita, cognoscere creaturas Deum in essentia, tanquam in causa.

An cognoscat in sua essẽtia pręcisè, et adæquatè.

8 Dicimus igitur secundo, Deum nõ cognoscere creaturas in sua essentia *præcisè*, tanquam in causa. Conclusio est valdè temperata: qua stãte temperatione possunt concordari Scotus, cęteriq; Theologi. tẽperamẽtum verò stat in illa dictione *præcisè*, & quidem dicere cognosci in essentia tanquam in causa *præcisè*, est vtiq; falsum. prob. essentia præcisè sumpta, & de se sola non est causa præcisa, & adæquata, & totalis creaturarum, ergo essentia vt sic, non est ratio cognoscendi creaturas. Antecedens patet, quoniam ad causationem concurrit essentia, intellectus, & voluntas ipsius Dei, igitur non cognoscitur in essentia tanquam in causa adæquata. de hoc eodem agemus infra in mat. de visione beatifica.

9 Item ad extra Deus operatur volens, tanquam liberè agens, at si essentia esset causa *præcisa*, iam ageret ad instar Agentis naturalis, ac necessario ageret ad extra. Insuper essentia de se sola præcisè spectata non potest esse causa, nisi necessariorum, ostendẽdo diuino intellectui solummodo propositiones naturales, & necessarias, vt Homo est Animal: at propositiones contingentes de se sola demonstrare non potest, quia hæ pendent à decreto diuinæ voluntatis, ergo de se non poterit causa esse, nisi solummodo necessariorum, non contingentium; & hinc sequuntur hæc absurda, primo, quòd

Deus

Deus intuendo essentiam non comprehenderet eam, patet, vt est dictum, quia de se sola non continet propositiones contingentes, & sicut non continet, ita nec poterit demonstrare. secundo, quòd intuendo solam essentiã, ignoraret quid foret in tempore contingenter de creaturis. tertio, quod si de se sola sufficeret, igitur superuacaneum est decretum diuinæ voluntatis ad determinanda contingentia. & quartò, quòd contingentia iam non essent contingentia, sed necessaria: hæc omnia sequuntur ex dictis, tenendo essentiam de se sola, tanquam in causa præcisa esse rationem cognoscēdi. aut ergo neganda est propositio cognosci in essentia, tanquam in causa, aut dum conceditur, vt fas est, debet cum hac limitatione concedi, nempe cognosci in essentia tanquam in causa, sed non præcisa, adæquata, & totali. & iste est etiam sensus ipsius Scoti, & sub hac ratione negat cognosci in essentia, vt in causa locis infra citandis. Confirmatur, quia idem Scotus tribuit essentiæ solummodo rationem causandi remotam, quæ remota causalitas cōpletur per rationem causandi proximam, quæ est diuina voluntas, quoniam secundùm ipsum, immo secundùm omnes, essentia volens causat, itaut ex essentia, & voluntate constituatur vnicū causādi principium totale, & completum. restat ergo declaratus modus, quo possit vtraq; positio sustineri: cui modo adhærendo faciliter concordabunt Thomistæ, & Scotistæ, hi namq; negāt cognoscere in essentia vt in causa, & illi concedunt: & cum Scotistis idem sensit Vasquez p. 1. disp. 60. c. 2. & benè sic intelligendo, verum erit cū Scotistis negare cognosci in essentia, nisi tāquam in causa inadęquata, partiali, & non præcisa: & verum etiam erit affirmare cum Thomistis cognosci in essentia, tanquam in causa non præcisa, & inadæquata. cognosci verò in essentia, veluti eminenter continente eas, dictum est q. præc. item Verbū producetetur ex cognitione creaturarum. prob. producitur ex cognitione essentiæ, vt creaturarum causæ, ergo producitur ex cognitione creaturarum, quod negant Scotistæ.

10 Verùm quæri potest, vtrum saltim cognoscat eas, tanquam in sua omnipotentia à priori: hoc quidem dubium est diuersum à præcedēti, etenim omnipotentia Dei distinguitur formaliter ab essentia ipsius Dei, igitur quatenus distinguitur ab essentia quęritur vtrum in ea, tanquam in radice cognoscat.

11 Videtur quod sic, & pro nunc probationes supponuntur tanquam veræ (suo loco adducendæ pro sui materia) quandoquidem contingentia cognoscit post decretum, ergo cognoscit in sua omnipotentia.

12 Nihilominus id est etiam negandum cognosci in omnipotentia tāquam à priori. & prob. prius res sunt possibiles, quàm concipiatur in Deo omnipotentia ad producēdas res possibiles, ergo ratio omnipotentiæ non est à priori. antecedens constat ex supradictis in propria quæstione. Et probatur etiam, quia dā oppositum, quòd res non sit possibilis, siue quòd sit impossibilis, & sequetur non posse ad illas se extendere omnipotentiam Dei; non enim Deus facit impossibilia; igitur omnipotentia non est prima ratio cognoscibilitatis. Item ad principale intentum, omnipotentia Dei est perfectio simpliciter, sed perfectio simpliciter nullum dicit respectum de se ad creaturas, ergo debet in sui natura concipi sine tali respectu, igitur cum concipitur sua omnipotentia à Deo, nulla concipitur siuè relatio, siuè causalitas creaturæ. Præterea prius creaturæ sunt possibiles, quàm Deus circa ipsas exerceat suæ omnipotētiæ vires, & efficaciam. Demum, sequitur Verbum, & Spiritum Sanctum produci ex notitia, & amore creaturarum. prob. producitur Verbum ex comprehensione essentiæ: at non comprehenditur sine cognitione omnipotentiæ: hęc autem est ratio cognoscendi primo, & per se creaturas, ergo producitur ex cognitione creaturarum, quod negat Scotus.

An cognoscat in omnidotentia.

13 Ad rationem autem in oppositum respondetur, quod aliud est loqui de possibilitate rei, aliud de actuali existentia ipsius rei: loquendo de prima, id antecedit decretum diuinæ

voluntatis, prius namq; res eſt poſſibilis, quam Deus quidquam decernat de ea: at loquendo de futuritione, ſiuè de actuali exiſtentia, hæc videt poſt decretum: verum non quærimus de hoc. Item reſp. quod ſunt quidem omnipotentia Dei, & voluntas eius vnum, & idem, eo magis, quo non datur in Deo potentia exequutiua: differt tamẽ aliqualiter omnipotentia à voluntate; quoniam illa dicit Deũ quatenus potentem producere creaturas, iſta dicit quatenus volentem producere eas: illa dicit potentiam, hæc actum: illa actum primum, hæc ſecundum: illa dicit productionis principium, hæc eiuſdẽ principij executionem: illa de ſe ſola nõ producit, hæc verò applicat eã ad producendum: denique illa ſe habet veluti in actu ſignato, hæc in actu exercito ad producendum: ideoque argumentum non currit, quia concludit de voluntate, non de omnipotentia, veluti ſaltem ratione diſtincta.

Omnipotẽtia, & voluntas an ſint idem.

14 Inſuper quæritur vtrũ cognoſcat creaturas in eſſentia, ſaltem tanquam in ſpeculo: affirmat Vaſqu. 1. p. diſp. 60. cap. 2. immo videtur communis ſenſus Theologorum, quandoquidem vnanimiter omnes vtūtur ſpeculi exemplo ad oſtendendam cognitionẽ creaturarũ in eſſentia Dei; ſicut enim in ſpeculo relucent obiecta, & ea videmus repręſentata in ſpeculo; ita creaturæ continentur in Dei eſſentia, atque in ea, tanquam in ſpeculo repręſentantur, & videntur: & hac ſimilitudine vtitur Scot. ſæpè ſæpius, & præcipuè in 3. d. 14. quæſt. 2. lit. N. in fine, eiuſq, diſcipuli: & D. Thom. 1. p. q. 12. art. 8. Anſelm. in Monolog. & in Matt. 17. immo Concil. Senon. cap. 13. in decret. fid. tom. 4. Concil. & communiter Doctores agendo de viſione beatifica: vnde Dei eſſentia vocatur *ſpeculũ voluntarium, quod ſi vult videtur, & ſi non vult, non videtur.*

Verum cognoſcat in eſſentia, tãquam in ſpeculo.

15 Nihilominus ſententia hæc nõ eſt abſolutè admittenda, ſed cùm ſuo moderamine, & declaratione. Et quidem aliqua ſunt in ſpeculo, quæ conuenire poſſunt diuinæ eſſentiæ, & aliqua, quæ diſconuenire: ea quæ conueniunt, poſſunt eſſe hæc; etenim ſpeculo conuenit continere res viſibiles, (eo modo, quo ſibi competit) & diuinæ naturæ conuenit continere creaturas. competit ſpeculo repręſentare; & hoc idem competit diuinæ eſſentiæ, repræſentare creaturas: hæc enim non repugnant eſſentiæ, vt de ſe patet. Cæterum eidem ſpeculo competit vt ſit mediũ cognoſcendi non cognitum; non enim eſt neceſſe vt videatur ſpeculum adhoc vt videantur repræſentata in ſpeculo; quod ſi ſpeculum videtur, id erit per accidens in hoc negotio; ideoq; vocatur *ratio videndi non cognita*: hoc autẽ non poteſt competere eſſentiæ Dei, ratio quia ipſa eſt medium cognoſcẽdi cognitum, non enim poſſunt in ea cognoſci creaturæ, niſi prius cognita eſſentia Dei, quoniam, vt eſt oſtenſum, ipſa eſt obiectum motiuum ad videndas creaturas, & creaturæ non poſſunt in ea videri, niſi prius videatur ipſa eſſentia; eſt igitur valdè diſtans conditio iſta ſpeculi à diuina eſſentia. Item ſpeculo competit repræſentare naturaliter, & neceſſario, ita vt non ſit in eius poteſtate repræſentare, vel non repręſentare: vel pręſentare vno modo, & non alio, ſiuè repręſentare intenſè, vel remiſsè; eſt namq; agens naturale, *in cuius poteſtate non eſt agere, & non agere, cæteris parib.* at diuina eſſentia eſt ſpeculum voluntarium reſpectu intellectus creati, & repręſẽtat, vt placet diuinę voluntati, vel ſic, vel ſic, & propterea appellatur à Theologis *ſpeculum voluntarium.* Inſuper ſpeculum habet rationẽ ſpeciei expreſſę, at Dei eſſentia non ſic, ſed gerit vicem ſpeciei impreſſę; non quidem informando intellectum beati; ſed fungẽdi aliud munus ſpeciei impreſſę, nempè, faciendo intelligere obiecta ab ea repręſentata, mouendo ad cognitionem eorum, ſed prius mouendo ad cognitionem ſui. ſuper omnia autem, quantum neceſſe nunc nobis eſt, ſufficiat diuerſitas in eo, quod ſpeculum eſt ratio cognoſcendi non cognita, eſſentia autem eſt ratio cognoſcendi cognita, ideoq; cùm non poſſint creaturę videri in ea, niſi prius videatur ipſa eſſentia, hinc eſt vt ex hoc ceſſet comparatio, & ſimilitudo ſpecnli, & conſequenter non dicatur neq; Deus, neq; beati vidẽre creaturas in eſſentia tanquã in ſpeculo,

Speculi cũ diuina eſſentia comparatio, & diſquiparãtia.

Speculi cõditiones.

Speculum eſt medium cognoſcendi nõ cognitum; nõ. n. eſt neceſſe, vt videns per ſpeculũ, videat ſpeculum, & ſi videtur, ideſt per accidẽs

Eſſentia diuina quale ſpeculum.

lo, modo iam explicato. & ita intelligi debent loca Doctorum recensita, præcipuè D. Thomę, & Scoti, alias essent contrarij sibipsis, dum ambo docent obiectum primarium, & motiuū esse diuinam essentiam, & hac intellecta, intelligi inde creaturas repręsentatas in essentia. Demum species non videntur in speculo tanquam in causa earum, at creaturę videntur in Deo tanquam in causa. de hoc magis in mat. de visione beatifica.

Sententia Vasquij refellitur.

6 Circa modum etiam cognoscēdi addit ibid. Vasq. Deum videre in sua essentia sub ea ratione, quatenus essentia est eadem cùm intellectione diuina, & vt sic, dicitur Deus perfectè constitutus in ratione videndi veluti specie expressa. Verum valdè improbabilis est iste modus, in omni etiam sententia: & quidem dando essentiam distingui formaliter ab intellectione, nō erit verum videre in essentia, prout est eadem cum sua intellectione reduplicatiuè: & ita in sententia Scotistarū fundatur eius assertio supra falsum fundamentum. Dando etiam essentiā sola ratione distingui, habente tamen fundamentum à parte rei, vt Thomistæ, nec erit verum sic cognoscere; essentia namq; vt essentia, non est intellectio, nec vice versa, ergo non est vt sic, ratio cognoscendi. Item si per ipsū essentia, & intellectio idem sunt, ergo sufficit dicere, Deum cognoscere in intellectione, non nominando essentiam: seu cognoscere in sola essentia, non nominando intellectionem. Insuper, per intellectionem, seu notitiam, intellectus cōstituitur intelligens formaliter: nos autem nō quęrimus quonam modo intellectus cōstituatur formaliter intelligens, sed quo constituatur intelligens *motiuè*, seu *quasi motiuè*: intellectio autem non mouet, saltē primo, intellectum ad intelligendum, sed id, quod mouet erit aliquid aliud: & quidem non est visio mea, quæ obiectiuè moueat oculū meum ad videndum, sed aliquid prius, à quo causetur talis visio; ita à pari erit dandum aliquid prius in Deo, quod sit ratio, *quasi motiua* intellectus Dei, quo quidem habito, habetur deinde visio formalis, seu intellectio formalis ipsius Dei. remanet igitur explosa etiam sententia ista.

7 Ex omnibus autem hucusq; dictis constare potest modus, quo Deus singula cognoscat in essentia sua. Recensuimus namque plures modos: qui vtrum demonstrent intentum, vel non, iam patet.

Assignatur modus alter à priori, vt est Dei infinitas.

8 Melior verò, & à priori modus explicandi videtur esse recurrere ad summam Dei, & infinitam perfectionem: itaut, ideo dicatur à priori in essentia videre infinitas numero creaturas, quia essentia ipsa est omnino, & vndequaq; infinita: cùm autem infinita sit, sequitur vt contineat eminenter perfectiones omnium creaturarum: ex quo fit, vt intuendo eam Deus sub ratione infiniti, dicatur à priori in ea cognoscere possibiles creaturas. Modus iste vocatur à priori, rō est, quia modi modi alij recensiti sunt modi posteriores ad modum hunc videndi: quod vltra quod demonstratum relinquitur, patet etiam, etenim modus videndi tanquam in causa est modus posterior ad modum videndi in ea sub ratione infiniti; quia prius Deus concipitur secundùm rectum naturæ ordinem esse perfectionis infinitæ, & inde concipitur habere virtutē causandi; confirmatur, quia ideo potest causare, quia est perfectionis infinitæ, etenim sunt aliqui effectus, qui requirunt causam perfectionis infinitæ, vt creatio, annihilatio, & huius generis, ideoq; creatura non potest hoc agere, quia non est huius generis infinita; igitur dum Deo soli competit hæc, & alia efficere, quæ postulant virtutem infinitam, sequitur vt causalitas, siue ratio causandi sit posterior ipsa essentia sub ratione infiniti. loquimur autē de creaturis vt possibilibus.

Ratio infinitatis est prior ratione causalitatis.

Infinitas prior omnipotentia.

9 Est etiam infinitas ista prior ad omnipotentiam; quoniam ideo omnia potest, quia est Deus virtutis infinitæ: & infinitas prius cōcipitur, quàm potentia, siue omnipotentia: dà oppositum quod non esset infinita essentia, & sequitur vt careat tali omnipotentia. Confirmatur, modi intrinseci sunt priores attributis: infinitas est modus intrinsecus Dei, omnipotentia est attributum eiusdem, ergo hæc posterior est, illa prior.

De

Infinitas prior intellectu. et voluntate.

10 De capitibus alijs planius id conſtat: vt de omniſcientia, de intellectu, de voluntate: hæc namque concipiuntur, vt poſteriora ad ipſam infinitatem: & quidem prius emanat ab eſsētia infinitas, quàm intellectus, & intellectio, voluntas, & volitio, ſiue decretum; igitur capita hæc ſunt omnino à poſteriori: eo magis, quo modi intrinſeci præcedunt potentias, & operationes; infinitas autem eſt modus intrinſecus.

Illatio ex dictis.

11 Concludimus ergo dicendo duo: primum eſt, quòd Deus cognoſcit creaturas in eſſentia ex multiplici capite: vtpote cognoſcit in ea, vel tanquam in cauſa, vel tanquam in ſua omnipotentia, & virtute; vel tanquam in ſua ſcientia, & decreto: vel tanquam in ſpeculo; ſub his namq; & ſimilibus rationibus cognoſcit ea, vt conſtat. Secundum eſt, quod capita iſta, ſeu iſtæ rationes cognoſcendi non ſunt omnes à priori.

Infinitas ratio cognoſcēdi à priori.

12 Vnde fit vt ſolummodo ratio infinitæ ſuæ perfectionis ſit ratio noſcendi eas à priori: ea ratione, qua cū ſit infinitæ perfectionis, & eminentiæ, continet in ſe eminenter cęteras creaturas: & ex hac eminentiali continentia dicitur cognoſcere in eſſētia creaturas.

Ad argumenta.

13 Et ex hac doctrina facillimè ſolui poſſunt argumenta initio Artic. allata. Cum ergo probatur, quòd eſsētia continet cauſaliter, & virtualiter creaturas, & effectus perfectiſſimè cognoſcuntur cognita cauſa. Reſpond. concedendo totum, non enim eſt contra nos; etenim etiam nos admittimus cognoſcere in eſſentia tanquā in cauſa: at addimus talem modum cauſalitatis non eſſe omnino primum, ſeu à priori, ſed eſſe modum poſteriorem ad modum cognoſcendi per infinitatem, ſeu per eminentialem continentiam, qui eſt modus omnino primus, & à priori: & in hoc ſolummodo diſcrepamus.

Ad Patres.

14 Ad Dionyſiū reſpondent Alij, intentum eſſe talem, vt velit oſtendere Dei cognitionem non cauſari à creaturis; & in hoc ſenſu dicere, quod cognoſcat in ſua eſſentia, taquam in cauſa. quæ reſponſio poteſt currere. At etiam ſi reſponſio iſta non daretur, nihilominus ex dictis patet Dionyſij ſētentiam non eſſe oppoſitam noſtræ; non enim D. Dionyſ. contendit oſtendere modum cognoſcendi tanquam in cauſa eſſe omnino, & ſimpliciter primum. de hoc namq; nil habet: vult ſolùm demonſtrare quomodo Deus cognoſcat: verum, quia inter cæteros cognoſcendi modos, adeſt etiam modus cauſæ, ideo ipſe de hoc mentionē faciens, ait cognoſcere in ſe, tanquam in cauſa: at hoc etiam nos dicimus, & ita concordamus cum Dionyſio, & sētimus idem cum eo: cæterum, verū iſte modus ſit primus, id non determinat Dionyſius. Conſimiliter reſpondemus ad Auguſt. & ad cæteros Patres, qui id dicerent: debent enim explicari modo hucuſq; tradito.

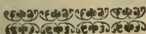
Obſtatur.

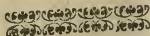
15 Dices, eſſentia prior infinitate: ergo modus cognoſcendi per infinitatem, ſeu per infinitam potentiam, & virtutem erit poſterior, & modus cognoſcendi per eſſentiam erit prior.

Occurritur

Reſp. eſſentiam ſumi vel ſecundùm ſe abſolutè prout eſſentia eſt: vel prout cauſa eſt: primo modo vtiq; prior eſt, quoniā ipſa eſt radix, & pelagus omnium perfectionum ex Damaſc. at ſecundo modo, vtiq; poſterior eſt, ideo namq; eſt, vel poteſt eſſe omnium in infinitum cauſa, quia eſt virtutis, & potentiæ infinitæ.

Eſſentia quomodo prior infinitate.

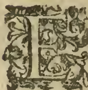
QVÆSTIO XI.

Vtrum Deus cognoſcat creaturas vt præſentes in æternitate, an in Ideis.

ARTIC. I.

Aſſertur ſententia Thomiſtarum cognoſcere vt prẹſentes æternitati.

Thomiſtarũ ſentẽtia cognoſci, vt præſentia æternitati.

1 EST in primis ſentẽtia D. Tho. creaturas omnes, tùm prẹteritas, tùm præſentes, tùm futuras coexiſtere ẹternitati; quatenus æternitas eſt infinitum quoddã, ſeù infinita duratio, cui temporaneum omne coexiſtit ſecundùm ſui veram prẹſentiam, exiſtentiam, conditioneſq; omnes indiuiduantes. hoc autem præſtito, cùm Dei nulla alia aſſignetur menſura, præterquam æternitas, conſequẽs eſt, vt cùm ipſe in tota ſit æternitate præſens, cum & ipſe infinitæ, & æternalis ſit durationis, intelligat ea omnia, quæ in æternitate coexiſtunt præſentia: hic eſt ergo modus cognoſcendi, deſumptus. ſ. ex præſentia rerũ creatarum in æternitate: ſunt autem, qui hanc tueantur Riccard. in 1. d. 38. q. 3. Caiet. 1. p. q. 14. art. 13. Ferrarienſ. 1. cõtrag. c. 66. Capreol. in 1. d. 36. q. 1. ac multi alij; refertur etiam in hanc eandem ſent. D. Th. à Scoto in 1. d. 39. q. 2. probari autem poteſt rationib. & auctoritatibus Patrum. & primo quidem ſic. Cognitio ea eſt inter cæteras perfectiſſima, quæ intuitiua eſt, quæ etiam ad præſentiam terminatur obiecti cognoſcibilis: alias cognitio orta ex abſentia obiecti minus perfecta eſt, & vocatur abſtractiua: ſed Deus perfectiſſimo modo intuetur quæcunq; à diuino intellectu cognoſcibilia obiecta, igitur præſentiam omnino requirit obiecti, quá amota, eſſet ſui cognitio abſtractiua, minuſq; perfecta: ſed præſentialitas obiecti cognoſcibilis neceſſario coexiſtit æternitati, quãdoquidem æternitas eſt menſura, vniuerſa complectens, quæ aliquando habitura ſunt eſſe extra cauſas proprias, igitur optimus erit modus hic futura contingentia cognoſcere per prẹſentiam in ẹternitate. Confirmatur, Deus ab ẹterno dicitur noſſe creaturas futuras contingentes, igitur ſibi fuere prẹſentes: prob. conſequ. ablata obiecti prẹſentialitate, nulla pariter cognitio, perfecta, & intuitiua; igitur prẹſentialitas erit diuino intellectui ratio cognoſcendi.

Probatur rationibus.

2 Item ſecundo. Æternitas eſt vnũ indiuiſibile, infinitumq; in duratione, igitur ambit omne tẽpus, & complectitur durationes omnes, & menſurabilia quẹcunq; omnia. Eſt autem Deus ẹternus, igitur omnibus prẹſens erit, & ipſa erunt omnia prẹſentia Deo: ergo hac prẹſentialitate ea omnia intuebitur. Confirmatur punctus eſt vnus, & idem, cui exiſtenti in centro ſphẹræ lineẹ omnes infinitẹ ipſius circumferentiẹ coexiſtunt actualiter prẹſentialiter: eſt autẽ Deus ex Triſmeg. *ſphæra intellectualis, cuius centrum eſt vbiq; circumferentia nuſquam*: igitur ſibi, veluti tamquam mundi centro, creaturẹ omnes prẹſentialiter coexiſtent. Confir-

firmatur iterum, exemplo ſtipitis fixi in flumine, cui eidem, ſemper perſeueranti in flumine, atq; immobiliter exiſtenti, coexiſtunt omnes partes aquę fluminis pertranſeuntis: tota ergo cognoſcendi ratio hinc deſumenda erit, ex obiectorum pręſentialitate in ęternitate.

3 Tertio ſicut ſe habet Dei immēſitas ad omnem locum, & omne locabile, ita Dei ęternitas ad omne tempus, & quodcumq; temporaneum: ratione autem immenſitatis Deus coexiſtit cuicumq; tempori, & cuicunq; temporaneo: Confirmatur; nullum ens creabile pręſcindit à ſua propria, & adęquata menſura, ſiuè ea menſura ſit ſucceſſiua temporis phyſici, vt in corporeis; ſiuè ſit menſura ęui, ſeù temporis diſcreti, vt in ſpiritualibus, ſed mēſurę, tum ęui, tum vtriuſq; temporis, coexiſtunt ſuperiori menſuræ, quæ eſt æternitas: igitur omnia æuiterna, & temporanea omnia, & menſurabilia quæcunque creata æternitati coexiſtent, & per conſequens talis coexiſtentia erit formalis ratio hæc futura contingentia cognoſcendi.

Ex Patri- 4 Quartò eadem opinio ſtatuitur Patrum authoritatibus, ac ſententijs, & primo ex D. Auguſt. qui l.2. ad Simplician. loquens de preſcientia futurorum, ita dicit, *quid eſt præſcientia, niſi ſcientia futurorum. quid autem futurum eſt Deo, qui omnia ſupergreditur tempora: ſi enim in ſcientia res ipſas habet, non ſunt ei futuræ ſed præſentes, ac per hoc non iam præſcientia, ſed tantū ſcientia dici poteſt.* hucuſque Aug. D. quoque Anſel. d. concord. lib. arb. & pręd. c.1. ait, *quemadmodum præſens tempus continet omnem locum, & quæ in quolibet loco ſunt; ita æterno præſenti ſimul clauditur omne tēpus, & quæ sūt in quolibet tēpore &c.* hæc autem auctoritas corroborat magis, magiſq, confirmat argumētū tertiū; hinc enim illud efformauimus. Gregor. 9. moral. c.26. ait, *is, qui ſemper eſſe habet, cuncta ſibi præſentia conſpicit.* ac deniq; Boet. l.5. de cōſol. proſ. fin. loquens de pręſcientia futurorum, inquit, *ſi præſcientiam penſare velis, qua cuncta dignoſcit, nō eſt præſcientia quaſi futuri, ſed eſt ſcientia nūquam deficientis Inſtantis*: & Anſel. idē aſtruit in l. cit. & D Paul. Rom. 8. *qui vocat ea, quæ non ſunt, tanquam ea, quæ ſunt*: idemq; Auguſt. l.83. q.37. inquit, *apud Deum nihil eſt præteritum, nec futurum*, ergo omnia ſunt ei præſentia, at id nonniſi ex æternitate.

Et hinc arguitur quintò, ſi tempus eſſet totum ſimul, iam æternitas coexiſteret ſimul toti tempori: ergo quod modo nō ſit totum ſimul, nil vetat æternitas ſimul coexiſtat omni tēpori. Sextò, Anima rationalis eſt tota ſimul, ideoq; coexiſtit toti corpori, & omnibus partibus corporis: æternitat autē eſt indiuiſibilis ad inſtar Animę rationalis; ergo & ipſa coexiſtit toti tempori. Vltimò, aliàs æternitas eſſet ens ſucceſſiuum. prob. non coexiſtit ſimul omni tempori, ergo ſucceſſiua &c.

ARTIC. II.

Confutatur pręcedens opinio, & oſtenditur quænam ſit obiectiua futurorum præſentialitas intellectui Dei.

1 Oppoſita ſententia communior eſt: & præcedens exploditur à Theologis, tùm antiquioribus, tùm recentioribus, Scotiſtis, & exteris, qui contrario niſi fundamento, oppoſitam eliciunt concluſionem: ſunt autem hi D. Bonau. in 1.39. art.2. q.3. Scotus in 1. q.1. §. aliter ponitur. Durand. d.38. q.3. Heruæus, Aureol. ibid. OKam. in 1. d.38. q.1. Gabr. ibid. Greg. q.2. Recentiores, Valent. t.1. q.14. Vaſq. d.64. Suar. l.1. de ſcient. conting. cap.7. Molin. lib.8. Eorum aſſertio eſt, res futuras, præteritaſq; ſeu quæ nūc eſſe non habent, non exiſtere præſentes Deo præſentia reali, ſed præſentia ſolūmodo intelligibili, ſeu obiectiuali: & hinc inferunt res futuras non cognoſci à Deo, per realem ſcilicet ſui præſentiā, & *Aſſertio cognoſcere, præſentes præſentialitate obiectiuali ea, quæ nō sūt.*

realem, actualemq; coexistentiam ad æternitatem, sed aliunde erit ratio inuestiganda, probemus autem hanc obiectiuam præsentiam, excludendo coexistentiam realem.

Probatur.

2 Primò sic, retorquendo alterū ex recensitis argumentis pro opposita opinione; taliter se habet Deus respectu cuiuscunq; loci potentialis, qualiter se habet æternitas respectu cuiuscunq; mensuræ, & temporis; vel è cōuerso: sed vt dicatur Deus coexistere reali coexistentia cū omni loco requiritur vt locus habeat verum esse reale, igitur vt dicatur æternitas omni rei tēporaneæ coexistere, exigitur, vt illud habeat esse verū reale: sed res omnes non habent simul esse reale, nec reale esse habuere ab æterno, igitur falsum est, quod omnia Deo coexistant reali existētia per æternitatem. negabis fortasse maiorem. probatur: non existente in reali existentia aliquo loco, non poterimus dicere, quod Deus illi loco coexistat realiter, patet, quia relatio hæc coexistentiæ ex parte loci est realis, igitur debet habere fundamentum reale, aliàs coexistentia si erit potentialis, locus erit solummodo potentialis, at inde non diceretur Deus realiter loco coexistere, sed tantummodo potentialiter. ita à simili sicut ad coexistendum infinito & omni tempori, sufficit infinita æternitas, sic ad coexistendum infinitis locis requiritur, & sufficit infinita immensitas reperta in Deo: at non omnia simul habent, nec habuere ab æterno actuale esse reale, igitur falsum, quod reali præsentia res omnes Deo coexistant per æternitatem. Confirmatur: coexistentia realis ad rem temporaneam est vera relatio, relatio inquam realis, saltem ex parte rei temporaneæ coexistentis; igitur requiritur vt ipsum temporaneū coexistens sit verum ens reale: at præterita, iam non sunt, nec futura habent ad hucusq; verum esse reale, nec ab æterno reale esse habuere; igitur non poterunt fundare relationem hanc præsentialitatis realis per æternitatem; sed solummodo præsentes erunt Deo obiectiuè, quatenus ab æterno secundùm esse intelligibile, quod Alij vocāt esse cognitum, habuerunt, præcisum à vero esse reali.

Coexistentia actualis localis requirit locū actualem: res autem non habuere esse actuale ab æterno, ergo nec actualiter coexistere æternitati.

3 Item sessionem meam futuram pro aliqua parte temporis, aut Deus ab æterno nouit quatenus futuram pro assignato tempore, aut non nouit: si nouit, non ergo nouit prout ab æterno præsentem æternitati, sed prout præsentem tempori futuro: si non nouit, ergo in tempore eam producet, non præcognoscens eam: Deus autem ab æterno præcognouit omnia fienda in tempore: Insuper sequeretur mutari de non sciente sciētem, si ab æterno non præcognouit, & cognouit in tempore. & deniq; id est contra Aug. 5. super Gen. *Deus non aliter nouit facta, quàm fienda*, ergo ab æterno nouit, quæ tamen non habent præsentialitatē ab æterno, sed in tempore.

4 Secundò, arguitur demonstrando rei contingentis sempiternitatē ex tali præsentialitate reali. ex opinione hac sequitur quod verum fuisset dicere, mundum realiter fuisse præsentem præsentia reali Deo ab æterno antequā crearetur. probatur, quia si quærimus ab his, quomodo nouerit Deus mundum, antequam ipsum produxisset? respondere coguntur, eodē prorsus modo, vt nunc, per realem coexistentiam ad æternitatem, ex hoc verò absurda quamplurima sequuntur, vt quod mundus non incęperit esse in tēpore, sed fuerit ab æterno, quod est nostræ fidei destructiuū, cùm dicat Moyses, *in principio creasse Deum Cœlum, & Terram*. & quod mundus ipse esset ens necessariū, quod namq; (de facto) est ab æterno, illud simpliciter necesse est esse. Dices ad hoc vltimum consequens, quod ponendo ab æterno mūdum, nec sequeretur esse ens necessarium, nec indepēdens, quia opinio est probabilis, tum Scot. tum D. Tho. potuisse produci ab æterno, attamen fuisset liberè, & contingenter productus à Deo. Dico primo, quo iam dixi *de facto*, etenim de possibili non sequitur, si enim ab æterno creatus fuisset, etiā fuisset ens contingens, licet id negauerit Aristoteles: at loquendo de facto, omne quod est æternum, est ens necessarium, non contingens. Dico secūdo, quod ponendo ex sola præsentialitate reali desumi certitudinē notitiæ Dei, necesse est, concedatur mundum data

Infertur Mundum fuisse realiter ab æterno.

Quidquid est æternū est ens necessarium. declaratur.

hy-

hypothesi, futurum fuisse ens necessarium; quia si cognitio Dei per eos haberi non potest, nisi ex reali præsétialitate mũdi, Deus ne fuerit ab æterno ignarus, necesse est dicere, quod mundus fuerit ab æterno; & confirmatur quia si nõ ab æterno, igitur tũc Deus aliquid verè in tempore factibili non potuisset ab æterno intelligere: igitur benè ad hominem sequitur, vt mundus sempiternus fuerit, atq; ens necessarium.

Ex inconuenientib. 5 Item arguitur, dempta per eos præsẽtialitate obiecti, nulla haberetur intuitiua, ac perfecta cognitio: sed res non fuerunt ab æterno præsentes in propria existentia, ergo nõ potuit eas ab æterno cognoscere Deus. Insuper ideo vocatur cognitio Dei intuitiua penes obiecta creata, quia ea habet præsentia in esse realis existentia in æternitate, sed res iam destructa, non est amplius in esse suo realis existentiæ, nec per consequens præsens æternitati, patet, lignum namq; combustũ, fuit iam æternitati præsens, nunc verò minimè, cùm nec tempori sit præsens, nec esse verum habeat: igitur deperit scientia Dei circa præterita, & futura, quæ modo non sunt; cùm tamen de præteritis etiam nos memoriã habeamus; ergo imperfectissimus remanebit intellectus diuinus tali carens notitia præsentialitatis realis in æternitate. Ex his verò inferam, ne omnino pereat diuina cognitio, esse debere res istas prorsus indefectibiles, & incorruptibiles, quia vt verè eas Deus intelligat, suam ipsarum requirit actualem existentiã indefectibilẽ, & immarcescibilẽ.

Coexistentia realis exquirit existẽtiam realem. 6 Rursus, quidquid de coexistentia fingas æternitatis, nonne quod alteri realiter coexistit, exquirit vt sit ens reale? alias non realis esset, sed potentialis coexistentia: at præterita, & futura nullum reale esse possident, quod si possiderent, iam non essent præterita, nec corrupta, nec forent futura, sed præsentia omnia; igitur neganda est realis præsentialitas: quod si hoc modo nequit omnia noscere Deus; est autem, vt de fide constat, sapiens, atque omnia intelligens, igitur, dum præsentia realis omnibus rebus non competit, tribuenda erit præsentia obiectiualis, qua mediante intelligibilia reddantur à diuino intellectu. Coexistentia realis requirit extrema realia: talis coexistentia est realis, ergo ambo extrema erunt realia, ergo creaturæ ab æterno habuerũt esse reale: quòd cùm verum non sit, nec erit vera talis coexistentia realis.

7 Item vnum & idem bis produci omnino implicat, dato quod ante secũdam productionẽ iam habeat esse: hoc ideo superaddidi, cùm non implicet successiuè idem reparari numero, vt eundem prorsus effectum numero: siuè permanẽs, siuè successiuus sit, iuxta probabilem multorum sententiam, etiam de successiuo: quod tamen (eodem stante, atq; in proprio esse perseuerante) verum sit dicere, quòd produci possit bis simpliciter quoad esse simpliciter, & substantiale, hoc implicat, ex quo idem simul esset, & non esset: esset quidẽ ex suppositione, quod in esse suo conseruetur: non esset, ex quo denuo produceretur; cũ id quod producitur simpliciter, requirat vt transeat à non esse ad esse: non ergo idem potest hoc modo bis produci. Concessa autem hac reali præsentia, cùm denuo in temporis differentia produceretur effectus, bis quidem produceretur; patet, iam supponunt habere semper & semper in æternitate æternitati coexistentiam; quęro autem, aut talem habendo existentiam, & pręsentiam realem, est effectus productus, aut omnino improductus: non secundum, cùm id soli Deo competat habere esse á se, indepẽdenter ab alio: igitur talis præsentialis actualitas erit producta: Cùm verò denuo producitur v. g. in hoc anno, atque extra causas suas educitur, nonne etiam vocatur ens productũ, & effectus, qui dicatur nunc incipere esse? vtiq; concedendũ, aliàs vel dicendum quod non reciperet esse in aliqua vlla temporis differentia, vel dicendum, quòd id habuerit ab æterno; quo concesso, vel nullus effectus erit in rerũ natura, vel si quid erit, illud erit à se independenter. vel deniq; concedendum quod in aliqua temporis differentia accipiat esse suũ de nouo: quo concesso, clarum euadit vt bis producatur vnum, & idem, in *Idem bis produceretur.*

co-

eodem tempore, in quo iam habebat esse.

Alias contradictoria erũt simul vera. 8 Insuper sequitur vt simul vera sint contradictoria: prob. veræ sunt propositiones istæ, *mundus extitit, & mundus non extitit*: prima est vera per eos, quia præsens fuit ab æterno æternitati: & secunda est vera secundum omnes, quia non fuit ab æterno, sed cæpit in tempore, vt fides docet: ergo simul contradictoria.

Ergo simul in actu, & potentia. 9 Rursus, mundus ab æterno non habuit, nisi esse possibile, in tempore autem esse actuale: ergo simul habuit esse in potentia, & in actu. Item si habuit esse in tẽpore, quomodo ab æterno habuit esse actuale, præsentiale? hæc non sunt simul: alias non verum esset, habuisse esse in tempore.

Prius res habet esse in se, quàm mẽsurationem: ergo prius cognoscitur in se, quàm in æternitate. 10 Præterea dato, quod fuissent res ab æterno sic præsentes æternitati, hæc tamen præsentialitas non prodest ad eorum intentum pro cognitione æterna Dei: prob. prius ratione cõcipitur res habere esse, quã habere esse præses æternitati: ergo prius Deus cognouit rem habentem esse, quam præsentiam eius ad æternitatem. maior declaratur, quia prius ratione, & natura res accipit esse in se, quam esse præsens tempori: ergo procedẽdo ordinatè in ordine cognoscendi, prius Deus ab æterno cognouit rem, vt habẽtem esse, quam vt coexistentem, seu præsentem æternitati: sed sicut res se habet ad esse, ita ad cognosci, ergo prius cognoscitur res vt habens esse, quam vt habens esse præsens ipsi æternitati: igitur nil prodest præsentialitas ista ad Dei cognitionem, nisi fortè à posteriori, cum tamen cognitio rei in se sit omnino prior. Cõfirmatur, prior est ipsa res, quam ipsius rei mensura: præcipuè extrinseca: æternitas non est mẽsura intrinseca creaturæ, ergo prior est creatura, quam quæcunq; mensura: igitur prior erit cognitio rei, quam cognitio suæ mensuræ. Rursus sequeretur etiam tempus esse prius æternitate, prob. præsentia creaturæ in tempore est prior æternitate, quia prius creatura est præsens tempori, vel æuo, quam sit præsens æternitati; si namque non esset præsens tempori, vel æuo, nõ posset fieri præsens æternitati, quia tẽpus, & æuum est fundamentum præsentiæ ad æternitatem: quod si posterior est æternitas, ergo aliunde prius Deus cognouit, quam ex præsentia, & coexistentia æternitati.

11 Confirmatur authoritate August. qui super Psal. 49. ita ait, *apud Deum nihil præterijt, nihil futurum est, cum illo sunt omnia, cognitione quadam ineffabili sapientiæ* Dei. nota ly, *cum illo sunt omnia* explicans autem modum, inquit, *cognitione sapientiæ* Dei. iste autem modus essendi præsentialiter, est modus essendi præsentialitate intelligibili, ac obiectiua. Confirmatur, quia explicans Magister relata verba Augustini in 1. d. 35. ita scribit, *Ecce hic aperit Augustinus ex qua intelligentia accipienda sint verba, omnia sunt in Deo præsentia; in Deo sunt omnia, vel cum Deo, vel apud Deum, quia ineffabilis omnium in eo cognitio est.* Apertius fortasse id docet Hugo. Victorin. qui lib. 1. de Sacram. p. 2. c. 25. interrogando quærit, *An dicemus, quod omnia in Creatore ab æterno increata fuerunt, quæ ab ipso temporaliter creata sunt: & illic sciebantur, vbi habebantur, & eo modo sciebantur, quo habebantur?* quasi dicat, nequaqua sciri vt præsentia æternitati. *Ex Patribus.*

12 Caetanus ad singula respõdet, quod aliud est, aliquid esse præsens æternitati pro quolibet instãti, & parte temporis: aliud est omnia esse præsentia æternitati pro quolibet instanti æternitatis, non autem pro qualibet parte temporis: primo modo falsum omnia sic coexistere simul æternitati, quia anima Antichristi est quidẽ præsens æternitati, sed non pro isto nunc istius temporis, erit autem præsens pro tempore, quando erit: secundo autem modo est verum, quia nunc æternitatis non sunt plura, sed vnum, quod complectitur omnes differentias temporis, & omnibus illis simul coexistit: & sic, non autem primo modo, intellexit D. Tho. *Euasio Caetani.*

13 Sed arguitur cõtra: & primo, quia vel contraria docet: vel saltem, si quid verum dicit, malè, seu minus aptè explicat: & quidem in secundo modo, ait, aliud est omnia esse præsentia *pro quolibet instanti æternitatis*: inde vero applicando subdit, æternitatem non *Refellitur.*

esse

eſſe plura inſtantia, *ſed vnum*: hæc autem contradicunt, eſſe vnum, & eſſe plura: pluralitatem vero indicat, dum ait, *pro quolibet inſtanti æternitatis*. ergo vel contraria docet, vel rem non aptè explicat.

Inſtās æternitatis vnicum eſt, habet tamen latitudinē præſentialitatis ad præteritū, præſens, & futurum.

14 Item, quamuis æternitas non ſit in plura inſtantia diuiſibilis, nec ſucceſſiua: nihilominus iuxta noſtrum modum intelligendi fingimus aliquid in ea, pendens à noſtra cōſideratione, adhoc vt rem apertius explicemus, nā *abſtrahentium non eſt mendacium*. Et quidem licet æternitas ſit inſtans vnū, & non plura, tamen inſtans illud eſt immenſum, & illimitatum: ratione autem immenſitatis dicit relationem, (licet rationis) ad omnia, tùm præterita, tum præſentia, tum futura: ergo triplicem, ſaltem, conſiderabimus in ea relationem, vt ſic loquar, relationē præteriti, præſentis, & futuri: Relationes autem iſtas non habet ſimul, ſed ſucceſſiuè, & diuiſim, quia relatio, quā habuit ad Adam, & Euam; iam præterijt: relatio, quam habet nunc ad nos, eſt præſens: & relatio, quam habebit ad res futuras, iam non eſt, ſed erit. habemus ergo aliquam ſucceſſiuitatem, & pluralitatem. Verum eſt tamen, quod ſucceſſiuitas iſta, & multiplicitas non ſe tenet ex parte æternitatis, quæ vnica, permanens, & indiuiſibilis eſt, vt amplius dicetur in ſolutione argumētorum; ſed ex parte creaturarum, quæ non ſunt omnes ſimul, & ex parte relationum præteriti, præſentis, & futuri: Et hinc fit, vt æternitas habeat ſuam latitudinem coexiſtentiæ ad præteritū, præſens, & futurum. Demum talis coexiſtentia eſt triplex, iuxta triplicem relationem, coexiſtentia ad præteritū, coexiſtentia ad præſens, & coexiſtentia ad futurum. Item æternitas ſumitur tota, & totaliter: adæquatè, & inadæquatè. Reſp. futura coexiſtunt æternitati toti, ſed non totaliter: inadæquatè, non autem adæquatè.

Omnia coexiſtūt toti æternitati, ſed non totali: inadæquatè, non adæquatè.

15 Hinc ſequitur vt non valeat hic diſcurſus, æternitas eſt vnica, & indiuiſibilis, ergo coexiſtit omni tempori: negatur conſequens; quia licet ſit vnica, & indiuiſibilis, tamen dicit relationem ad præteritum, præſens, & futurum: item recipit latitudinē coexiſtendi, ex hoc vero infertur, vt non habeat ſimul totam latitudinem ſuæ coexiſtentiæ; tota quidem æternitatis latitudo completur ex coexiſtentia ad præteritum, præſens, & futurum: at nō habet ſimul relationem præteriti, præſentis, & futuri; de præterito patet, quia Adam nō eſt, ſed fuit: de præſenti etiam, quia inſtans præſens non fuit cū Adamo, ſed nunc nobiſcum eſt: & de futuro etiam, quia futurum finale Iudicium nec fuit, nec eſt, ſed erit: iuxta ergo latitudinem ſuæ coexiſtentiæ ſequitur vt nō coexiſtat ſimul cum omnibus creaturis, non obſtante, quod in ſe vnicum inſtans eſt. Compertum tamen eſt totum hoc eſſe extrinſecum æternitati, etenim ſucceſſiuitas non eſt æternitatis, ſed creaturarum, quarum altera fuit, altera eſt, & erit altera. Et denique inferimus omnes creaturas eſſe toti præſentes æternitati, licet non pro totali æternitate: nō adæquatè, ſed inadæquatè.

16 Atque hinc euaſio Caetani nō prodeſt, quamuis namq; vnicum inſtās ſit, tamen non ſimul coexiſtit omnibus creaturis in totali æternitate.

Quod non eſt, non poteſt realiter preſens eſſe.

17 Inſuper dum dicit omnia eſſe præſentia pro quolibet inſtanti æternitatis, id improbatur, nam quod in ſe non eſt ens, non poteſt eſſe præſens, futurum non habet eſſe, non ergo habet præſentialitatem realem cum omni inſtanti æternitatis. Aliàs talis præſentialitas eſſet imaginaria, ficta per intellectum, & non realis. Præcipuè hoc argumentum valet, dum docet inſtans ætetnitatis eſſe vnicum, ſicut verè eſt vnicum: quòd ſi Caetanus cum Aſſeclis diceret omnia eſſe præſentia æternitati, ſed non pro tota æternitate, benè diceret, propter latitudinem æternitatis: at dicendo ſic, nihil peculiare diceret, ſed eſſet cum Scotiſtis, ne autem ſentiat cum ipſis, impingit in tot ſcopulos.

Omnia coexiſterēt ſimul inter ſe.

18 Item quę ſimul coexiſtunt alicui tertio, ſunt ſimul inter ſe: omnia coexiſtunt æternitati, ergo creaturæ omnes ſunt ſimul inter ſe: igitur præterita, præſentia, & futura ſunt ſimul interſeipſa: atq; ita futurum erit præſens, & præſens futurum, ſicque futurum, ac præſens ſunt præterita &c.

Oc-

Occurrit Bannes id sequi si æternitas esset indiuisibilis formaliter, & virtualiter: quæ namq; coexistunt alicui tertio indiuisibili quidem formaliter, & virtualiter, ea coexistunt inter se: æternitas verò licet indiuisibilis sit formaliter, non tamen virtualiter, ita namq; est diuisibilis, quoniam æquiualet omnibus differentijs temporis. Sed contra, & retunditur responsio, quoniam æternitas per eum non est indiuisibilis omnino, quia diuisibilis virtualiter; igitur hinc infertur quòd non coexistunt pro tota latitudine æternitatis: ergo non pro tota æternitate: ergo nõ pro totius instanti æternitatis: at hoc est contra cæteros Thomistas: immo doctrina hæc est Scotistarum, vt eam nuper contra Caetanum adduximus, & vtimur ea, dũ dicimus omnia coexistere toti æternitati, sed nõ totali æternitati: non adæquatè, sed inadæquatè, propter extrinsecam coexistentiam latitudinis ad omnes differentias temporis: dũ verò ita sensit Bannes, apertè recedit à Thomistis, & coincidit cum Scotistis.

19 Præterea, ad principale intentum, Deus desumeret cognitionem à rebus, *vilescit autem Dei intellectus desumendo cognitionem à rebus*, ex Aristot. moueretur enim à rebus, vt præsentibus æternitati.

Angelus ab initio cognouißet omnia contingentia.

20 Rursus si omnia æternitati coexistunt, ergo Angelus ab initio suæ creationis nouit naturaliter omnia futura contingentia, quod est proprium solius Dei, ex Psalm. 41. *Annunciate nobis futura, & dicimus Dij estis.* atque Eccles. 23. *Domino Deo antequam creētur omnia sunt nota.* licet nãq; plurima norint, eo modo, quo in materia de Angelis, non tamen omnia. prob. consequ. æuum, quod est mensura Angeli, coexistit omni tempori. ergo &c. sunt qui dicant posse cognoscere futura contingentia: vtrum autem, & quomodo id sit verum, patebit ibi: modo verò sufficit contra eos inferre dicendo, ergo Angeli norunt futurum diem Iudicij, de quo tamen ait Christus Matt. 13. *De die autem illa nemo scit neque Angeli in cęlo, neq; filius &c.*

Ratio Caet. refellitur.

21 Ait Caetan. & Banh. negando conseq. quia cognitiones Angeli non mensurantur æuo, sed tempore discreto: supponit autem Caetanus discretum, quod pro nunc supponimus esse falsum dari: de quo tamen in mat. de Angelis.

Refellitur Molin.

21 Molina inquit æternitatem differre ab æuo, quia æuum habet suam durationem non à se, sed à Deo, æternitas autem à se; ideoque non potest æuum facere vt res cognoscantur simul in eo. Sed contra, quia durare à se, & ab alio, est extrinsecum ad rationẽ repræsentationis, & cognitionis, non autem essentiale, & intrinsecum, vnde responsio est fuga.

ARTIC. III.

Vtrum creaturas cognoscat Deus in ideis.

Cognoscere in ideis.

1 SVnt & Alij ex antiquioribus, qui infallibilem Dei, æternaléq; cognitionis diuinæ certitudinem ab ideis sumunt, existimantes Deum omnia cognoscere in ideis: quæ cum perfectissimo modo repræsentent vnumquodq; creabile, perfectissimè quoq; illud cognoscet, ac certitudinaliter in sua idea. huius opin. est D. Bonau. in 1. d. 39. artic. 2. q. 3. potestq; suaderi hæc opinio cõsimiliter præcedẽti. prob. ea est perfectissima cognitio, quæ vel ab obiecto desumitur in eius propria præsentialitate, & existentia, vel ab aliquo repræsentãte obiectũ, sitq; ipsius obiecti naturalis, & specifica imago: at creaturæ secundũ realem pręsentiã nõ fuerũt ab æterno, vt demonstratum est sup. igitur cognoscuntur per aliquod æquiualens, ac perfectissimè eas repręsentans: istę autem sunt ideæ, igitur per ideas nouerit certo Deus omne creabile, quod verò idea sit ratio perfectissimè repræsentandi ideabile, patet cum ex Plat. tum verò ex D. August. l. 83. q. 46. docentibus ideas esse exemplar, atq, rationem quandam in diuina mente, secundùm quam vnumquodq; est formabile secundùm propriam naturam. Ex hoc autem licebit vlte-

vlterius arguere: ita res ſe habet ad cognoſci à perfectiſſimo,infinitoq; intellectu, ſicut ſe habet ad eſſe:ſed idea repræſentat perfectiſſimè eſſe cuiuſcunque creabilis,igitur idea erit ratio perfectiſſimę cognitionis creaturarũ. prob. min. ex deſcriptione iã facta de idea, nã ad inſtar ideæ Artifex format ſuum opus: igitur neceſſe eſt,vt idea optimè, & vndequaq; repræſentet efformabile, quia taliter operatur Artifex, qualis eſt ideæ, & exemplaris repręſentatio.igitur conuenit,vt in hoc, tanquam in perfectiſſimo cuiuſcunq; efformabilis,ſeu creabilis repræſentatiuo,dicatur Deus cognoſcere creaturas,quod non erit aliud,quàm cognoſcere per ideas: ſequitur etiã D.Tho. 1.p.q.14.art.13. Caet.Bannes, Molin. diſp.15.Suar.lib.3.opuſcul.c.4.&c.

2 Nihilominus opinio hæc de ideis *Cõfutatur.* exploditur tum à Scoto in 1. 39. q. 1. tum verò à cæteris, vt plurimum:quapropter cenſent non cognoſcere Deũ creabilia ad extra per proprias ideas; Probatur autem:& primo arguere liceat ex ratione ipſa,atq; formali conceptu ideæ. ſiue enim idea ſit conceptus obiectiuus, vt fatentur Aliqui, diſtinctus ab exemplari,quod dicunt eſſe diuinam eſſentiam, & ſub prima ratione plurificari ad plurificationem creabilium, inter quos ſunt plerių; ex Thomiſtis,1.p.q.15.art.3. ſiue ex alio capite idea ſit creatura in eſſe cognito,ex Scotiſtis:quorum ſententia cum iam citata concordat,ſi benè perpendatur: quidquid tamen ſit horum, ſumendo ſaltem ideam pro formali, implicat vt per eam cognoſcatur creatura.prob.idea vt ſic,connotat aliquid in diuinis, præſuppoſitum diuino decreto voluntatis diuinæ;patet,termini ſupplices rerum omnium, intelliguntur habere eſſe ſuum ante voluntatis diuinæ decretum,quia neceſſarij ſunt: vt ſic autem ſunt ideæ, igitur creatura habet eſſe neceſſarium,independens à diuino decreto: quod vero ſint ideæ termini illi, res clara eſt, ex ſuppoſita doctrina,quod vnumquodq; formabile ad extra propriam habet ideam, ac rationem propriam, & adæquatam, qua mediante efformetur: ſunt autem termini illi ponibiles ad extra, quia poſſibiles ſunt; igitur propria ſibi correſpondebit idea,igitur creaturæ erũt neceſſaria entia, habentia eſſe ante diuinum decretum:igitur omnino Deus nouerit præſcindẽdo à decreto, cuius tamen contrarium demonſtrabimus infra, præſcindendo autem à decreto non poteſt aſſignari perfecta ratio certitudinis cognitionis diuinæ: Deus namq; non ante, ſed poſt decretum nouit quidquid de cõtingentibus erit, ergo non nouit per ideas.

3 Rurſus in propoſitionib. contingentib.& poſſibilib. aliter ſe habere, non poteſt veritas conſtare ex ſola terminorum ſimplicium inſpectione, & contemplatione: ideæ autem ante decretum ſunt termini ſimplices,& incomplexi,igitur ex ſe ſolis complexionem nullam demonſtrare poterunt, nec efficere,igitur ad ipſas præcisè inſpiciendo,nulla certitudo,nulla perfecta haberetur cognitio, maior patet: ea eſt inter neceſſarias, & immediatas propoſitiones, cùm contingentib.differentia: vt primæ pateãt ex terminis, qui ex ſui natura neceſſariò connectũtur, quorum contemplatio in cognitionem ducit complexionis neceſſarię, vt homo eſt animal: *de quolibet verum ſit dicere,quod ſit,vel non ſit*: in quibus, & conſimilib. termini ſe mutuo inferunt,& conſequenter ante quodcunq; decretum ſunt cognoſcibiles veritates iſtæ,quia ſunt neceſſariæ:at contingentium enũciationum termini cùm poſſint non connecti;cumq; iam connexi, poſſint ſeparari,cõſequens eſt,vt vnus alterum nec inferat, nec ex amborum cognitione neceſſe ſit in efformationẽ deueniatur propoſitionis, cùm poſſit contrarium euenire, vt in propoſitione hac Petrus currit:cùm poſſit etiam & falſa eſſe, quia nec Petrus curſum, nec curſus Petrum neceſſariò poſtulat, ideo perfecta propoſitionum iſtarum cognitio, ex actuali terminorum copulatione dependet,& inſpectione: fit autem idearum copulatio per decretum diuinæ voluntatis, igitur ante decretum nullam veritatem, nullamq; determinatam partem repræſentabũt, non ſunt igitur certa cognoſcendi ratio creaturarum ideæ in intellectu diuino.Confirmatur,quia propoſitiones

Ex inſpectione terminorum ſimpliciũ non cognoſcitur certitudinaliter compoſitio incontingentib.

In contingẽtib. propoſitio vel non cognoſcitur, vel ſcitur vt neutra in terminis ſimplicib.

contingentes ex inspectione sola terminorum, vel non cognoscuntur, vel cognoscuntur vt neutræ.

Si essentia sola est idea ergo sunt entia necessaria.

4 Dixeris ideam non esse aliud; quam diuinam essentiam; ita.n. loquũtur Thomistæ sumẽdo ideam pro exẽplari imitabili, quod non est aliud, quã essentia diuina: cumq; ipsa sit infinita, eminenterq; continens creaturas, ratio erit vt in ipsa, veluti in idea, nouerit Deus vniuersa creabilia. Sed contra, dato quod idea sit diuina essentia: quæro vt prius, aut diuina essentia ex se sola consideratur omnia hæc creabilia sub ratione ideæ repræsentare; aut verò consideratur essentia vna cũ voluntate, & decreto diuino: si primũ concesseris, igitur vel creaturæ sunt entia necessaria, vel non repræsentantur creaturarum complexiones, & cõnexiones terminorum. patet vtrumq; quia essentia prout à voluntate abstrahit, quicquid repræsentat, necessariò repræsentat, non.n. vt à voluntate abstrahit, habebit rationem speculi, & repræsentatiui voluntarij, sed rationẽ speculi necessarij; si ergo necessariò ea repræsentat, igitur ideæ illæ entia necessaria sunt, quia quicquid in diuinis voluntatem præcedit, id est ens necessarium: secundum patet, quia complexiones illæ per solam essentiam sub ratione ideæ repræsentabiles, essent connexiones necessariæ, igitur creatura erit ens necessarium, habens cõplexum, & connexum esse ante decretum; Si autem essentia concurrit ad repræsentandum nõ ex se sola, sed vna cũm voluntate iam decretante, & cõnectente ideas, & terminos simplices; igitur dicendum erit nõ ex solis ideis, sed aliundè etiam certiorem fieri diuinum intellectum de futuris creabilibus.

Idea nõ cõfert cõplementum ideato absque decreto.

5 Item contra eosdem ideæ multiplicantur, & distinguuntur ex sent. Thomist. penes diuersos respectus, & distinctas habitudines terminabiles ad obiecta extra: hoc magis etiam confirmatur, quia cum sit vna, eademq; & indistincta essentia, non poterit multiplicatio hęc, & distinctio idearum à sola essentia, & à sola idea exemplari desumi: igitur desumenda erit ab obiectis extra: sed quicquid ponitur extra, id totum non à sola idea exemplari producitur, cùm non sola essentia agat ad extrà, quia necessariò ageret, pręscindendo à voluntate, aget ergo essentia volens, vel volũtas diuina vna cum essentia: ex hoc autem sequitur, vt Dei intellectus, harum idearum multitudinem, & distinctionem contemplans, non eas contempletur in sola essentia, sed in aliquo alio determinatè: & probatur, quia tales plures habitudines plurium idearum non possunt consurgere, nec terminari ad obiectum creabile extra, nisi per decretũ diuinum, tale obiectum determinetur extra poni: igitur essentia ex se sola non sufficit. Confirmatur, effectus per solam virtualem continentiam passiuã non habet totale, & completum esse. igitur nec habere poterit completam sui cognitionem, pręscindendo à quocumq; alio productiuo, & eductiuo de potentia ad esse; maior est euidens, & patet de rosa, quę hieme solũ esse virtuale habens intra causas suas, non sibi id sufficiens est ad completum, & vltimatum esse: consequens verò indè sequitur, ex quo *sicut res se habet ad esse, sic ad cognosci*, ex esse igitur incompleto sequitur incompleta cognitio, etiã terminatiuè; quia ad perfectè vndequaq; cognoscendum effectum, licet non requiratur vt ab obiecto effectiuè, de eo, quod cognoscitur, parturiatur cognitio, sic.n. cognitio diuina non producitur à rebus extra: requiritur nihilominus, vt cognitio terminetur ad omne, quod ad producendum effectum necessariò postulatur: sed ad connectendos, & componendos simplices idearum terminos, non sufficit diuina essentia in contingentibus, quia iam essent propositiones simpliciter necessariæ, & non contingentes; ergo & diuinum etiam decretum expectatur: igitur ideæ ex se solis, (quodcũq; intellexeris per ideas) rationes (adæquatè saltem) esse non poterunt infallibilis, ac certitudinalis scientiæ Dei, &c.

Idea non magis repræsentat pro vno tempore, quàm pro alio.

6 Insuper idea non magis repræsentat pro vno tempore, quã pro alio; ergo non cognoscit Deus esse magis verum hodie Sortem currere, quam cras, supposito quod hodie currat, & non

non cras. Antecedens probatur, termini iſti *ſortes*, & *curſus* non magis *ex ſe ipſis*, poſtulant coniungi hodie, quã cras: Dico *ex ſe ipſis* quandoquidem aliunde poſtulari poterit copulatio, vt potè à voluntate ſortis cupientis currere magis hodie, quam cras: cæterum ſpectati termini intrinſecè ex ſe ipſis non magis copulari poſtulant hodie, quam craſtina; nulla namque eſt determinatio intrinſeca, quin potius indifferenter ſe habent ad inuicem, eſt nãque ſortes indifferens ad quietem, & curſum; & eſt curſus indifferẽs vt ſubiectetur ſorti, vel Caio, hodie, vel cras, &c. igitur remanet probatum antecedens, quod idea non magis repręſentat pro vno tempore, quam pro alio: ergo nec cõſequẽter cognoſcet Deus potius hodie ſortem currere, quam cras, cognoſcendo ideam ſortis, & curſus.

7 Sequitur etiam ideas non magis eſſe pręſentium, quam pręteritorum, & futurorum. Confirmatur, quia idea abſtrahit ab hic, & nunc, ergo per eas non poteſt abſolutè cognoſci vtrum ſortes cucurrerit, vtrum currat, vel curret.

Ideæ non ſunt magis poſſibiliũ, quàm exiſtentium.

8 Corroboratur ratio, quoniam ideæ non ſunt magis poſſibilium, quã actu exiſtentium: nec magis actu exiſtentium, quam poſſibilium: eodem nãque modo repræſentãt curſum actualem ſortis, & poſſibilitatem curſus ipſius ſortis, patet hoc, quoniam voluntas eſt illa, ſiue cauſæ extrinſecæ ſunt illæ, quę potentiam (alioqui ad quietem, & curſum indifferentem) determinãt, pro hoc tempore magis, quam illo: ergo ex ſe intrinſecè ideę nõ poſſunt eſſe ratio cognoſcendi vnam potius contradictionis partem, quam alteram: ſiuè pro vno potius tempore, quam pro altero.

9 Rurſus deſumeret Deus cognitionem à rebus, & ita moueretur in cognoſcendo à rebus; mouerent namque ideę diuinum intellectum: atque ita non moueret eſſentia.

10 Scientia inſuper de contingẽtibus vocatur à Theologis ſcientia libera: per hoc autem non eſſet libera. prob. quia idęa terminorum ſimpliciũ eſt neceſſaria, complexio namque eſt contingens, ergo & ſcientia eorum erit neceſſaria: neceſſitatem vero talẽ tribuunt ideę, quę tamen tollitur, dum non cognoſcuntur ante decretum in idęis.

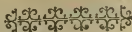
Caetani reſponſio.

11 Ad ſingula Caetanus reſpondet ideas aliqua repręſentare naturaliter, & aliqua liberè: prima ſunt termini ſimplices, & de his currũt argumenta facta: ſecunda vero ſunt exiſtẽtię contingentium rerum, quarũ ideę repręſentant liberè, quia poſt decretũ diuinę voluntatis. Et hinc infert ideas exiſtentiæ rerũ repræſentare illas perfectiſſimè, ac determinatè pro quacunque differentia temporis, &c.

Impugnatur.

12 Quod tum ſimplices termini, tum vero exiſtentia actualis ſuam habeat propriam, & diſtinctam ideam, ita vt alia ſit idea ſimplicium, alia cõplexorum, amplectimur & nos, tamen non ſequitur intentum Caetani, vt cognoſcat exiſtentiam in idea exiſtẽtiæ, & prob. complexio terminorum in ordine ad actualem exiſtentiam pendet à decreto, ergo cognoſcet Deus potius in decreto, ad quid ergo idea? Item prius eſt decretum quod v.g. ſortes currat, inde autem inſurgit idea totius complexionis *ſortes curret*, ergò prius cognoſcet in decreto, probatur conſequens, quia ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci: ergo non opus eſt vt cognoſcat in idea. prob. quia per decretum ſufficienter ſibi manifeſtatur curſus ſortis.

13 Molina ait cognoſci in ideis, etiam ante decretum diuinæ voluntatis. Verum diſputare de hoc non eſt præſentis loci, ideo ad propriam materiam tranſmittimus; inuoluit enim quæſtiones alias concernentes materiam de Auxilijs, de qua tamen re nihil in hac prima parte intentamus, tuanſmittentes id ad propriam locũ.

ARTIC. IV.

Soluuntur obiectiones primi, & tertij artic.

1 Remanet vt argumenta in primo, & secundo artic. allata: in quibus probabatur res cognosci vel quatenus præsẽtes sunt in æternitate, vel in ideis, soluamus.

Quid sit cognoscere intuitiuè.

2 Ad primum dicimus cognitionem Dei de futuris esse intuitiuam, licet nullam habeant actualem existẽtiam: quandoquidem intuitiuè cognoscere est rem vel in propria existentia, vel in aliquo eminenter continente, intueri, vt habet Scot. in 1. d. 2. q. 7. sub duplici qq. hinc est, vt quamuis futura nõ sint actualiter præsentia Deo, quia tamen diuina essentia perfectissimo modo repręsentat futura, & eo modo repręsentat, sicut forent in seipsis, hinc fit, vt diuinus intellectus de futuro dicatur habere intuitiuam, & perfectissimam cognitionem, id quod expresse docuit Lychet. in 2. d. 3. q. 11. propter quod non est necesse, vt res actuales habeant esse, ad hoc vt intuitiuè noscantur, quia sufficit perfecta ipsarum continentia virtualis, & eminentialis in diuina essentia, quæ eas diuino perfectissimè repręsentat intellectui. insuper dicimus ablata præsentia actuali, sufficere præsentiam obiectiuam, qua res omnes futuræ sunt Deo pręsentes, & intuitiuè cognoscibiles, ac perfectissimè.

Aliter res coexistunt æternitati, & aliter linea circũferẽtiæ cẽtro.

3 Ad secundum dicendum æternitati coexistere quidem vniuersa, & omnia, sed non simul, siquidem successiue ea fiunt æternitati præsentia, vt patet: quo fit vt non omnia actualiter sint simul, nec consequenter omnia sunt simul actualiter præsentia: inde est, vt hac præsentialitate non cognoscat vniuersa Deus, sed longe alia. Ad exemplum de centro, & puncto, cui actualiter sunt præsentia omnia puncta, & infinitæ lineæ, & partes circumferentiæ, ad hoc primo dicimus non esse parem rationem de rebus coexistẽtibus æternitati, & de lineis, & partibus continui, & circũferentiæ, circuli centro; ratio est, quia hæ actuale esse habent, permanens, è quibus componitur continuum, & cõsequenter cum sit continuum, totum actuale, requirit etiam partes actuales: attamen non sic de æternitate, cui omnia actualiter nõ coexistunt, cum ea habeant esse suum successiuè, non simul, sed vnum post aliud: linquo modo disputationem de punctis, & partibus continui, quomodo ibi sint, quòd esse habeant, & consimilia impertinentia ad nostrum intẽtum: sufficit imparitatem ostendisse, & insufficientiam exempli; Aliud etiã exemplum sequens de flumine, in quo aquæ omnes defluẽtes stipiti fixo coexistunt, dicendum ipsum ad nostram potius protrahi confirmandam sentẽtiam, quia aquæ fluentes non quidem simul assistunt stipiti, sed successiuè, sic quoque res omnes assistunt successiuè æternitati, nec sibi præsentes omnes sunt simul actualiter; cessat inde ratio sic cognoscendi vniuersa in æternitate præsentia.

Nec Deus, nec æternitas coexistit actualiter omni enti; quia non omne ens actu est.

4 Ad tertium, ex hac eadem responsione fit satis, & reflexum est iam argumentum contra ipsos, immo sicut falsum est Deum ratione immensitatis suæ actualiter simul coexistere omni enti, cùm multa non sint actu, falsũ quoq; erit entitati coexistere entia omnia, vt iam deductum fuit. Ad confirmat. ad illud quod dicitur de ęuo, dicendum æuiterna, vt sunt Angeli, quia omnes habent esse simul, & supponimus Deum de facto non creare plures Angelos, licet nõ implicet plures produci: dicendum eos, simul coexistere æternitati nunc, & coextitisse iam, & fore coextituros: attamen aliquando non sibi coextiterunt, vt quãdo iam creati non erant, & si annihilarentur, amplius nõ coexisterent. Rursus ex doctrina, præcipuè Scoti, nedũ Angeli mensurantur ęuo, verum etiam quodcunque spirituale, & quæcunq; quandiù manent, habent vniformem modum manendi ex 2. d. 2. q. 4. vt Animæ rationales, intellectiones, volitiones hominis: substantia etiam, quatenus præscindendo à motu, & tempore, habet vniformẽ modũ manendi quandiu manet, estq; de genere pmanẽtiũ.

Nõ omnia, quæ mensurantur æuo coexistunt semper æternitati.

Io-

loquendo consequenter ad hæc, apparet non omnia, quæ ęuo mensurantur, assistere simul actualiter, tum ęuo, tum æternitati, quia licet id verum esset de Angelis, propter rationem allatam, nihilominus non verificarentur hæc omnia de alijs, quia nec animæ simul omnes creantur, nec intellectiones, & volitiones simul producuntur omnes, nec simul existunt, & sic de cęteris, quare hinc quoque cessat ratio coexistentiæ, & actualis præsentialitatis. Magis autem id probabile redditur penes tempus, & temporanea, quia sicut partes tẽporis prætereuntis non sunt iam, præsentes non persistunt, nec permanent, & futuræ non sunt adhuc: ita quoq; nec simul poterunt coexistere præsentialiter æternitati. idem esto iudicium de temporaneis, quorum alia corrumpuntur, adueniunt alia, & alia expectantur, quapropter non sũt simul.

Ad Augu. 5 Ad Patres autem respondetur. & primo ad Aug. ideo negasse in ordine ad Deum esse aliquid futurum, quia sibi omnia sunt præsentia, sed lõge aliter, quàm Thomistæ loquuntur; si quidem præsentia sibi sunt vniuersa, præsentialitate obiectiua, non autem reali, & de hac Augustinus loquitur. vel dicendum, Augustini fuisse mentem, ex quo Deus optimè nouit præterita, præsentia, ac etiam futura, non est dicere, sibi aliquid esse futurum ratione cognitionis, licet sit futurum in se: & sub ratione ista nos etiam cõcedimus, Deum cognoscere futurum, futuritione stante ex parte obiecti, non ex parte cognitionis, quia cognitio eius etiã de futuro est intuitiua, & vt sic, ita perfectè cognoscit futurum, sicut præsẽs, quia sibi perfectissimè in diuina essentia repræsentatur, hac ergo ratione, negatur esse Deo quidquam futurum, quia sicut optimè noscit præsens, ita perfectissimè noscit etiam futurum. Cæterum quoad actualem, realemque coexistentiam, est dandum aliquod, quod habeat verè rationem futuri in ordine ad Deum, quia Deo nunc existenti, non coexistit realiter dies crastina, nisi præsentialiter obiectiuè, vt fuit dictum. & ita loquitur D. Paulus Rom. 8. Boet. Greg. [& vltima Anselmi

Deus cognoscit futurum futuritione ex parte futuri, nõ ex parte cognitionis.

Ita perfectè cognoscit futurũ sicut præsens.

Ad Ansel. Boet. Greg.

auctoritas ita venit intelligenda. Ad primam vero eiusdem Anselmi auctoritatem de tempore claudẽte omnem locum, dicendum de tempore loqui actuali, quod quidem omnia actualiter existentia mensurat, eisq; coexistit: nõ verò loquitur de potentiali, seu de potentialibus locis, & temporaneis; cum enim non sint, non possunt actuali mẽsuræ coexistere, & realiter mensurari, ita dicendum de æternitate, cui actualia solummodo entia, non item potentialia, realiter coexistunt, & sunt præsentia &c.

6 Ad quintũ negatur consequens; quia coexistentia realis requirit vtrũque terminum realem: et quia nõ existit totum tempus simul, ideo æternitas non coexistit toti tempori simul: quòd si tempus existeret totum simul, vtique æternitas coexisteret toti tempori simul.

Coexistentia realis requirit extrema realia.

7 Ad sextum de Anima, & corpore, est dispar ratio; quia Anima, & totum corpus habent esse simul, quo fit, vt benè Anima coexistat nedum corpori, sed toti corpori, & omnibus partibus corporis, cùm omnes sint simul: tempus verò non habet omnes partes simul, vnde est vt æternitas non coexistat omnib. eius partibus simul, sicut nec omnes temporis partes æternitati coexistunt simul, sicut verò Anima non coexistit partibus v.g non existẽtibus, vt pedi abscisso, manui recisæ, ita nec æternitas coexistit tẽpori prętetito, seu adhuc non existenti.

Animę coexistentia ad corpus differt à coexistentia ęternitatis.

8 Ad vltimum, successiuitas non se tenet ex parte æternitatis, quæ permanens, & indiuisibilis est, sed ex parte temporis, quod non potest esse totum simul, quia essentialiter successiuum est.

9 Dices, æternitas est indiuisibilis: ergo coexistit tota simul, & nõ per partes, & partem. Item æternitas est permanens, ergo non successiua, ergo tota simul. Insuper æternitas ambit omne tempus, ergo coexistit omni tẽpori. Confirmatur, quia est illimitata, & infinita.

10 Ad primum conceditur coexistere totam simul, simultaneitate se tenẽte ex parte æternitatis, non tamẽ ex parte temporis, & creaturarum: vt ba-

Simultas ex parte æternitatis nõ creaturarum.

baculus in medio fluminis defixus, vtique ipse totus simul coexistit omnib. decurrentibus aquis, quantum est ex parte sui, quia ipse vnicus, & inuariatus, ac permanens ibi stat: at simultas deficit ex parte aquarum, quæ nō omnes sunt penes ipsum simul, sed vna pars transit, alia præterijt, & nondum aduenit altera: sic æternitas & creaturæ præteritæ, præsentes, & futuræ.

11 Ad alterum de permanentia, iam dictum, permanentiā se tenere ex parte creaturarū, quarum altera præterijt, aduenit alia, & altera nondum aduentauit.

Aeternitas ambit omne tempus. declaratur

12 Ad id, quod ambit omne tempus, sensus est, in tantum ambire omne tempus, in quantum illa potest coexistere omni tempori: talis verò coexistentia non potest esse simul, defectu non proueniente ex parte æternitatis, sed ex parte creaturarum, quæ non sunt simul: quòd si essent simul, vtique coexisterent simul. Et hinc ad illud de illimitatione, quia est illimitata, & infinita, hinc sequitur, vt quantum est de se, possit coexistere simul, cęterū quod deficiat coexistentia, defectus prouenit ex creaturis.

Aeternitas est tota simul.

13 Obstabis, *æternitas est tota simul*, ex Boet. ergo futura coexistunt toti æternitati. Resp. ex superiori doctrina tradita in impugnatione Caetani artic. 2. futura coexistere æternitati, toti quidem, sed non totaliter: inadæquatè, non adęquatè. considerando æternitatem habere latitudinem, & correlationem, ad varias partes tēporis, ratione cuius latitudinis dicantur coexistere futura ęternitati, sed nō pro tota æternitate, idest, non pro tota latitudine, & correspondentia ęternitatis, quia alia est relatio, & correspondentia ęternitatis ad tempus prętcritum, alia ad præsens, alia ad futurum. licet in se considerata æternitas sit vna, indiuisibilis, & permanens.

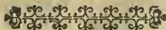
Ad argum. tertij artic.

14 Ad rationes tertij artic. de Ideis: dicimus per ideas vtique perfectè cognosci ideatum, at perfectius cognosci per essentiam diuinam: Confirmatur, quia *inferiora perfectius esse habent in superioribus, quàm in seipsis*, ex August. 9. de Trinit. cap. 10. vel 11. Deus autem perfectissimam habet cognitionem de rebus, hinc cognitionē talem perfectissimam trahit à sua essentia, non ex ideis. Implicat etiam ex ideis cognoscere, quia mōueretur ab eis, vt est dictum.

Perfectè cognoscitur per ideas, sed perfectius per diuinam essentiam.

15 Obstabis per cognitionem essentiæ cognoscit omnia, tàm possibilia, quàm futura: at idea est ipsamet essentia diuina: ergo à primo ad vltimū, cognitio habita per essentiam, est cognitio habita per ideam. Respondetur ad maiorem, quòd essentia repræsentat quidem contingentia perfectissimè; sed post decretum diuinæ voluntatis: antè verò repræsentat de contingentibus solos terminos simplices inconnexos, nōn autem cōnexionem, & compositionem: quod si connexionem repræsentat, eam ostendit vt neutram: ostendit quidem terminos, *vt sortes, cursus, &c.* at propositionem *sortes currit*, non repræsentat, nisi post decretum: quòd si repræsentat, eam repræsentat, vt neutram, quia adhuc non intelligitur facta determinatio de cursu, ex Scot. 1. d. 39. Ad min. negatur à scotistis, etenim idea est conceptus obiectiualis ipsius Dei; siue creatura cognita: & nō quidem in ratione motiui diuini intellectus, id namq; est essentia, sed obiectiui terminatiui. Eo magis, quo alia est idea Equi, alia Leonis, alia Hominis, quod si formaliter esset essentia diuina, iam essentia esset formaliter Equus, Leo, Homo, creatura: cùm autem alia sit ratio formalis essentiæ, alia Hominis, Equi, Leonis, remanet vt non sint vnum, & idem formaliter ideæ istorum cum diuina essentia.

Essētia est ratio perfectè cognoscendi, sed post decretum.

QVAE-

QVÆSTIO XII.

Vtrum vt Deus creaturas intelligat, requirantur in eo distincti respectus ad ipsas creaturas.

Quid senserit D. Thomas.

1 Trũ verò ad intuẽdas creaturas possibiles in sui Essentia exquirat Deus relationes aliquas ad ipsas creaturas, quæ relationes antecedant cognitionem creaturarum, & sint ipsi Deo rationes cognoscendi creaturas. Videtur id affirmare D.Tho.quandoquidẽ modum declarans cognoscendi creaturas, ait quod cognoscendo suam essentiam, in quantum est imitabilis, & participabilis à creaturis, dicitur sic cognoscere eas.ita habet 1.p.q.14.art. 6. & ita etiam de eo sentit Scot. in 1. disp.35.

Quid Caetanus de D.Tho.

2 Vtrum autem sit verè sententia ista D.Thomæ, negat Caetan.asserens D.Thomam non ita sensisse, sed si relationes aliquas in Deo ponit circa cognoscibilitatem creaturæ, eas non, inquit,voluisse D.Thomam apponere tanquam rationes cognoscendi antecedenter, sed benè illas à Deo cognosci etiam, ex plenitudine, & infinitate suæ intellectionis.

Quid de Caetano et de D.Tho.

3 Sed an Caetanus verum dicat in exponendo sic suum Doctorem, facilè patere potest ex textu ipsius D. Thomæ; & quidem linquamus locum prædictum D. Tho. ille namq; locus videtur aliquanto obscurè hoc indicare; non enim inde certè elicitur id, quòd sibi imponitur: est autem textus alter eiusdem Doctoris apertior, & clarior, in 1.p.q.15.art.2. ibi namq, apertè loquitur de respectibus, siuè relationib.mediantibus quib. cognoscat creaturas,vt legẽti patet. & iste locus citatur à Marginistis Scoti in loc. cit. & confirmatur ex ratione D.Tho. ait enim, nihil est ratio cognoscendi plura, nisi quatenus aliquo modo appropriatur obiectis cognoscibilib.at essẽtia est ratio cognoscendi creaturas, ergo eatenus erit talis, quatenus aliquo modo appropriatur creaturis:sed ista appropriatio fit per relationes imitabilitatis,& participabilitatis, ergo relatio erit ratio, & medium cognoscendi. Ratio facta conuincit,& negari non potest ita sensisse. Cæterũ apertè patet illud Caetani esse effugium; constat namq; apertè de mente D.Tho. & sub hac ratione, seu intentione Scotus ipsum intellexit, & impugnauit: quapropter fallitur Caetanus dum ait, opinionem impugnatam à Scoto, non esse D.Thomæ: sic Caetanus habet tum q.14.art.6.tum q.15. art.2. Patet etiam ex verbis eiusdem D.Tho. art.2. in fine corporis, sic inquientis, *sic igitur in quantum Deus cognoscendo suam essentiam, vt sic imitabilem à tali creatura, cognoscit eam, vt propriam rationem, & ideã huius creaturæ.* Põdera ly *in quantum*,& ly *vt sic*, & videbis,quòd indicat rationem formalem, & rationem causalem cognoscendi, sic etiam docent Logici, ergo negari id non potest ex mente Diui Thomæ.

4 Quia tamen non est existimandum tantum Doctorem incidisse in hanc sententiam; ideo tenenda est altera via ad ipsum saluandum,aliam tamen à via Caetani; ipsius enim interpre- *Aliter exponendus D. Thom.*

pre-

pretatio extorquet textum. ideo dicerem, quod respectus quos antecedenter poneret D. Tho. ad cognitionem creaturarum, non essent respectus formales, sed fundamentales, itaut dum ait, quod essentia in quantum imitabilis, est ratio cognoscendi, ly *imitabilis* sumatur fundamētaliter, & sic importabit solummodo respectum fundamētalem: hoc autem non derogat diuinę cognitioni: & ita currere potest hæc loquutio, quod sub tali respectu fundamēteli erit ratio cognoscendi creaturas, & hoc modo poterit intelligi D. Thomas.

Alia de eodem expositio.

5 Adest etiam & modus alter, pōderando ly *inquantum*, & ly *vt sic*, itaut se teneant non reduplicatiuè, sed specificatiuè; reduplicatiuè namq; sensum faceret, quod verè talis respectus formalis esset vera ratio, & medium cognoscendi: quod non importat sensus specificatiuus. his duobus modis optimè saluari potest D. Tho. & stante tali explicatione concordaret cum Scoto; argumenta namque Scoti, & aliorum militant in sensu reduplicatiuo, & contra respectum formalem, nō in sensu specificatiuo, nec contra respectum fundamentalē. hæc de D. Th.

Negatiua sententia probatur.

6 Quisquis autem sit Author illius opinionis, ostenditur tamen illam non esse veram, & primo sic. istæ relanes aut cognoscuntur à Deo per seipsos, aut per diuinam essentiam: non primū, quia vilesceret eius intellectus sumendo cognitionem à rebus creatis: tum etiam quia relationes tales iā non essent obiectum secundarium, sed primarium, & motiuum diuini intellectus; igitur restat vt cognoscantur per essentiam: tunc autem insuper quæro, aut cognoscuntur vnà cum ipsis relationib. aut per essentiam denudatam, & abstractam à relationibus. si primū, ergo dabitur processus infinitus: prob. quia illæ relationes non poterunt cognosci sine alijs relationib. & ita illæ aliæ nec itidem cognosci poterunt per essentiam sine illis relationibus, & sic de cæteris in infinitum: dum namq; ais, quod creaturæ nequeunt per essētiam cognosci sine istis respectibus, iam isti respectus sunt etiam respectus creati, quia sunt creaturarū, igitur requirunt alios respectus, mediantibus quibus cognoscantur: ergo restat, vt creaturas cognoscat per essentiam vtpotè denudatam, & abstractā à talibus relationibus; igitur hi respectus non sunt aliquo modo necessarij ad cognoscendum.

7 Item nulla relatio cognoscitur, nisi cognito prius fundamento, & termino: fundamentum talium relationū esset essentia, terminus esset creatura, ergo præcedit cognitio essētię ad cognitionem relationis. Totus discursus de se patens est ex Logicis, etenim nō prius cognoscitur paternitas, quā suppositum patris: ita nec prius filiatio, quàm filius, & Pater: consimiliter de alijs correlatiuis: relationes istæ, tanquam rationes cognoscendi creaturas, oporteret vt præcederent terminum, ac fundamentum, id autem nō est logicè dictum: igitur pręcedere debet absolutum diuinæ essentiæ ad ipsū respectū terminabilem ad creaturas.

Relatio nō cognoscitur, nisi cognito fundam. et termino.

8 Igitur sequeretur relationes istas non esse rationis, sed omnino reales. implicat autem ab æterno tales esse ex parte creaturæ, & absolutè ex parte Dei. prob. sequ. quidquid in Deo præcedit diuinam intelligentiam est reale: relationes tales pręcederent cognitionem diuinam. Ratio hæc habet fundamentum, præcipuè in via Scoti, docentis creaturam non habere aliquod esse, nisi post Dei cognitionem. Et ex eadem doctrina sequitur alia ratio, quoniam creaturæ ab æterno essent entia realia, quandoquidem per Scotum creaturæ incipiunt habere esse post Dei cognitionem, qua mediante suus intellectus dat primo illis esse cognitum: at relationes tales non haberent esse per intellectum, quia præcedēt intellectionem: ex hinc quoque alia sequuntur absurda, vt quod essent entia necessaria; independentia, à se, & similia, quæ vrgent in sententia ipsius Scoti.

Ex absurdis.

9 His actis concluditur, vt essentia sub ratione absoluti, sit ratio cognoscendi: & vt sic intellecta, non indiget respectibus istis ad cognoscendum.

10 Ordo autem talis cognitionis, is esse potest, vt in primo instanti cogno-

Ordo cognitionis.

gnoscat Deus essentiam suam sub ratione mere absoluti. in secundo signo intelligat creaturam, v.g. lapidem: quo intellecto, insurgat in ipso lapide relatio, quatenus est cognitus, ad ipsum Deum cognoscentem. in tertio signo potest Deus comparare intellectum suum, siuè suam intellectionem ad lapidem intellectum, & ex tali comparatione insurgat in ipso Deo relatio rationis ad lapidem terminantem cōparationem. & deniq; in quarto signo possit quasi reflecti super istam relationem comparationis, intelligendo eam, siuè intelligendo quodcunque aliud, quod interuenerit, & processerit ex primaria creaturarum cognitione. ordo optimè explicat cursum diuinæ cognitionis: atq; ostendit cognitionem primatenus haberi in essentia sub ratione absoluti, inde verò concipi relationes &c.

Sententia Salas impugnatur. 11 Sententiam recensitam, & impugnatam Recentiores quidam non solùm defendunt, sed valdè adaugent, itaut dicant relationes has, & esse rationem cognoscendi, & addunt vltro, illas esse etiam reales: vt verò cautius loquantur, inquiunt esse reales trascēdentales, licet non prædicamentales. refertur Salas 1.2. tract.2.d.4. Verum rationes, quæ pugnant contra sententiam præmissam, pugnant quoq; contra istam: & arguitur insuper contra eam. Per respectus trascendentales nō potest perfectè cognosci terminus cōtingens, habens esse in tempore secūdùm hic, & nunc, ergo non sunt rationes cognoscendi. prob. anteced. respectus trascendentalis abstrahit ab hic, & nunc, vt constat, ergo non erit ratio cognoscendi secundùm hic, & nunc. Item respectus trascendentalis est immutabilis in ipsa creatura, immo idem cum creatura ipsa: at verò creatura mutari solet de statu in statum, est nāq; varietati, & vanitati subiecta, igitur nō poterit esse ratio cognoscendi. Deniq; creatura est ens contingens, at respectus trascendentalis est quid necessario, & semper adhærens creaturæ, non enim ita adhæret ei, vt varietur, sicut aliunde operationes variantur ipsius creaturæ. Adde, quod hoc est ponere respectus reales in creaturis ab æterno; esset namq; eas facere æternales: & incideret in opinionem Henrici, & dicentium creaturas habuisse ab æterno esse essentiæ reale: ergo est relinquenda, prout tum rationi contradicit, tùm etiam communi assertioni Theologorum.

Sententia propria. 12 Non autem omnino negamus relationes istas, sed primo negamus eas esse reales: secundo negamus præcedere diuinam intellectionem: ac tertio negamus esse rationem, & mediū cognoscendi: inde quarto adiungimus ipsas debere etiam admitti, sed non sub ratione, & medio cognoscendi: sed quia consequuntur ad cognitionem ipsam Dei, siue ad Deum cognoscentem, & ad creaturam intellectam, tanquam relationes consequentes sua extrema: & vt sic, cognoscuntur à Deo, ordine mox recensito.

An sit ratio cognoscēdi ideas? 13 Obstaueris contra, & primo, ideæ sunt formæ necessariæ in Dei intellectu ad cognoscendas creaturas; sed tales formæ sunt respectiuę, ergo &c. Respond. negando pro nunc antecedens; quandoquidem rediret in idem, non enim idea est ratio formalis cognoscēdi, sed solum est ratio obiectiualis, vt suo loco; ratio, quia idea est creatura in esse cognito: dictum est autem relationes creatas non esse rationem in Deo cognoscendi, quomodo igitur poterit esse cognoscendi ratio ipsa idea, dum non est aliud, quā creatura cognita. forma itaq; necessaria, siue necessaria ratio est ipsa essentia.

Obstatur ex Auic. 14 Arguitur, Auicen. 8. met. c.7. concedit in Deo relationes vt intelligentis ad ipsas creaturas intellectas, ergo sunt admittendæ hæ relationes. Respond. quod etiam nos admittimus eas, vt iam diximus, sed non sunt admittendæ iuxta mentem sententiæ impugnatæ. & ita sentit Auic. quòd si aliter senserit, non sumus cum eo.

15 Insuper obstatur, essentia est ratio indeterminata ad repræsentandum diuino intellectui potius hanc creaturam, quàm aliam, ergo oportet, vt per aliquod determinetur; id verò erit propria similitudo, & propria relatio, & respectus vniuscuiusque rei, probatur hoc, quia ratio cognoscendi

aliquid debet esse propria ipsius rei cognoscibilis. Resp. id esse verum de indeterminato, & illimitato passiuè, siuè de indeterminato ad contradictoria, vt materia prima, indeterminata de se ad formam, & ad priuationem: quæ materia necesse habet principio extrinseco determinante: siuè dum est indeterminata ad hanc potius, quàm ad aliam formam, exigit principium determinans. id vero, quod est actiuè indeterminatum ad plura, habet in se principium sufficiens, quo determinetur à sui natura ad quodlibet illorum, quantum est de se; si namque cætera concurrentia adsunt, ipsum vtique determinatur ad hoc, vel illud producendum, & talis determinatio est ab vtroque, tùm à principio intrinseco, tùm etiam ab extra, à præparante effectum: vt Sol est de se determinatus ad hominem producendum, & leonem, quæ quidem determinatio licet exigat præparationem materiæ per alias causas externas, nihilominus habet etiam Sol in seipso principium determinatiuum sui ad producendum hominem, & leonē: & ita stat, quod sit simul indeterminatus, & determinatus; primū quidem, non indeterminatione contradictoria, vt materia, sed indeterminatus ad plura positiuè: & erit simul determinatus, cùm in se habeat principium verè productiuū istorum. Abstrahēdo ab imperfectionibus, essentia Dei est illimitata ad repræsentanda plura, & cum tali illimitatione habet quoq; quod ex seipsa demonstrat determinatè vnumquodque ipsorum, ita perfectè sicut si esset limitata, & determinata ad ostendendum solummodo vnum.

Indeterminatum duplex, actiuè, et passiuè

15 Contra arguitur, Ratio intelligendi est similitudo rei intelligibilis; similitudo ista non est essentia, sed erit ratio, siue relatio imitabilitatis. Resp. sufficere vt ratio intelligendi sit similitudo vel formalis, vel fundamentalis. in casu nostro ratio intelligendi erit similitudo fundamentalis, & absoluta, quæ est diuina essentia, non autem similitudo formalis, quæ est respectus.

Ratio intelligendi est similitudo rei intellectæ, vel formalis, vel fundamentalis.

16 Dices, imago propter respectum ipsius imaginis ad imagatum est ratio cognoscendi prototypum, sicut imago Cæsaris est ratio, & mediū cognoscendi Cæsarem. Resp. est falsum assumptum, non enim formalis respectus imaginis est ratio à priori, licet sit à posteriori, cognoscendi imagatū, sed à priori ratio erit fundamentum ipsius similitudinis, siue imaginis: id autem est vnitas absoluta, in qua fundatur ratio similitudinis; etenim quia conueniunt vel in qualitatibus, vel in quantitate, hinc fit vt relatio imaginis ducat in cognitionem prototypi: id autem secundario fit à relatione, & primario ab absolutis fundamentis, & terminis ipsius relationis.

Imago est ratio cognoscēdi: qualis.

QVÆSTIO XIII.

Vtrum Dei scientia diuidi possit in intuitiuam, & abstractiuam.

1 EX communi, & vsitata diuisione sciētiæ Dei, qua diuidi solet in notitiā simplicis intelligentiæ, & visionis, quæri potest, vtrum eidem diuisioni adaptari possit diuiso altera, qua scientia in se diuiditur communiter in abstractiuam, & intuitiuam, itaut altera earum vocetur abstractiua, & altera intuitiua, vt verè dicatur Deus pollere nedū sciētia intuitiua, sed etiam abstractiua, verèq; dicatur, sicut & nos, aliquid

quid cognoſcere abſtractiuè.

Sententia Molin. Suar. dari in Deo ſcientiam abſtractiuam, & eſſe notitiã ſimplicis intelligentiæ.

2 Eſt opinio dandam eſſe in Deo ſciẽtiam abſtractiuam, & eam eſſe notitiam ſimplicis intelligentiæ. Probari autem poteſt primo, ex deſcriptione ſcientiæ abſtractiuæ; ea namq; terminatur ad obiectum abſens, & quod nõ eſt: vel ſi eſt, ſaltem præſens nõ eſt ipſi potentiæ: per notitiam verò ſimplicis intelligentiæ intelligit Deus præterita, & futura, quæ non ſunt, ergo ea erit abſtractiua. ſecundo, in hoc abſtractiua diſtinguitur ab intuitiua, quia intuitiua eſt obiecti præſentis, vt præsẽs eſt; ergo ex oppoſito ſcientia terminata ad obiectum ſiue abſens, ſiue nõ exiſtens, erit abſtractiua: notitia verò ſimplicis intelligentiæ terminatur ad ea, quæ non ſunt, ſicut ſcientia viſionis terminatur ad ea, quæ ſunt, ergo dabitur abſtractiua. tertiò, notitia ſimplicis intelligẽtiæ terminatur ad res poſſibiles: poſſibilitas autem rei abſtrahit ab actuali exiſtentia, ergo abſtrahit etiam ab intuitiua viſione rei. vltimo vrgeri poteſt, ſcientia intuitiua eſt ſcientia completa, & perfecta, qua mediante attingitur obiectum ſecundùm rationes, & conditiones indiuiduãtes, ſecundùm hic, & nunc, iuxta omnem differentiam loci, temporis, & huiuſmodi: ſub his namque differentijs cognoſcitur res perfectiſſimè, & intuitiuè; igitur quæ notitia non erit talis, abſtrahens ab hic, & nunc, erit omnino abſtractiua, abſtrahẽs ab omni differentia indiuiduali, & conſequenter erit diminuta cognitio, & imperfecta: at primum tribuitur ſcientiæ viſionis: ſecundum tribuitur ſimplici intelligẽtiæ, ergo prima erit intuitiua, & ſecũda abſtractiua. ita ſentiunt Molin. 1. p. q. 14. art. 9. Suar. de Trin. l. 3. c. 4.

Nullã eſſe in Deo notitiam abſtractiuã. Scotus etc.

3 Oppoſita ſententia eſt Scoti in variis locis infra citandis: Durandi q. 3. Prol. ac Mayron ibid. q. 17. & 18. & Scotiſtarum communis, negantium in Deo rationem aliquam abſtractiuæ ſcientiæ: vnde concludunt omnẽ Dei ſcientiam eſſe intuitiuam. hæc etiam ſententia ſemper mihi magis placuit, quia magis amplificat certitudinem ſcientiæ Dei, vt patebit.

Prob.

4 Fundamenta autẽ hæc eſſe poſſunt: Primò, notitia abſtractiua eſt notitia imperfecta: at omnis Dei cognitio eſt perfectiſſima, ergo. Aſſumptum prob. notitia abſtractiua abſtrahit à totali, & perfecta rei cognitione, quia per eam non intelligitur exiſtentia rei, actualitas eius, conditiones indiuiduales ſecundùm hic, & nunc, & ſimilia: at dicere Deum quidquam intelligere diminutè, & imperfectè, derogat plenitudini ſuæ ſcientiæ infinitæ. Secundo, homini ſiuè creaturæ competit ſic diminutè, & imperfectè cognoſcere; ex hoc autem ſequitur Dei notitiam eſſe ad inſtar notitiæ creaturæ, & modum cognoſcendi Dei eſſe ſimilem modo cognoſcendi creaturarum: quæ namque differentia admitteretur inter modum cognoſcendi Dei, & Hominis, ſi tum Homo, tũ Deus cognoſceret ſic imperfectè, & diminutè: eſt autem imperfectio in homine cognoſcere abſtractiuè, ergo erit etiã Deus imperfectus, ſic cognoſcendo abſtractiuè.

Abſtractiua abſtrahit ab hic, & nũc: eſt imperfecta.

5 Item negari non poteſt intuitiuam notitiam eſſe perfectiorem abſtractiua: at qua ratione poterimus Dei ſcientiæ tribuere exceſſum hunc, & defectum, vt notitia ipſius vna, ſit perfectior notitia altera eiuſdem Dei. Inſuper notitia intuitiua addit ſupra abſtractiuam, gradum maioris certitudinis, maioriſq; euidentiæ, & claritatis de cognito obiecto: nefas eſt autẽ dicere Deum modo minus certo, modo magis certo rem aliquam cognoſcere: modo clarè, & modo obſcurè: hæc verò ſequuntur tenẽdo ſcientiam abſtractiuã in Deo. prob. quia ratione ſcientię intuitiuæ cognoſceret certo, ratione abſtractiuæ minus clarè, rè, immo obſcurè, & ineuidenter; ex his igitur concluditur denegandã eſſe in Deo ſcientiam abſtractiuam. Confirmatur, cognoſcendo intuitiuè, cognoſcitur res per ſeipſam; cognoſcendo abſtractiuè, cognoſcitur res per ſpeciem: at perfectior, & euidentior eſt cognitio habita per ſeipſam, cognitione habita per ſpeciem: abſtractiua fit per ſpeciem, & ob id eſt imperfectior, Dei autem notitia, licet nõ fiat per talem ſpeciem, quia non mouetur à rebus diuinus Intellectus; nihilominus dum abſtractiuè cognoſceret,

Ergo in Deo notitia vna perfectior altera.

Vna certior altera.

Vna habetur per ſeipſam, altera per ſpeciem.

ret, necesse esset cognoscere ita diminutè, obscurè, & imperfectè, sicut convenit cognitioni abstractiuæ, quæ de se talis est, obscura, ineuidens, & imperfecta. hæc omnia sequuntur ex cognitione abstractiua.

Obiicitur. 6 Sed quæres, si obiectum nō est; si præsens non est; si non habet esse, sed solūmodo gaudet sua possibilitate ad essendum, abstrahens ab actuali existentia, quomodo fieri potest, vt ab æterno nouerit intuitiuè Deus ea, quę ab æterno non erant: & quomodo sic in tempore intuitiuè nouerit ea, quæ pro tempore non fuerunt, immo ea, quæ nusquam erunt. videtur namq; id repugnare naturæ scientiæ intuitiuæ, quæ talis est, vt necessario requirat rei existentiam actualem; pro tempore saltem, pro quo cognoscitur, aliàs merebitur nomen scientiæ abstractiuæ, dum abstrahit ab actuali rei existentia.

Respond. 7 Verum ad hoc occurritur dicēdo eam esse in rigore scientiam intuitiuam, *quia illa est cognitio intuitiua, quæ est de obiecto præsenti, vel in se, vel in aliquo eminentiori, & perfectiori modo continente tale obiectum*. ex hac descriptione, immo definitione, tria eliciuntur necessaria ad hanc cognitionem: Primum est præsentialitas obiecti cognoscibilis: secūdum est præsentialitas eiusdem obiecti in seipso: & tertium est eiusdem præsentialitas cōtenta in alio, quod sit eminentius, & perfectius tali cognoscibili obiecto. De primo iam patet, & in eo distinguitur intuitiua cognitio ab abstractiua, ratione, vel absentiæ, vel præsentialitatis, reddendo singula singulis. de secundo, consimili etiam modo patet, quoniam obiectum abstractiuè cognitum, licet sit potentiæ præsens, nihilominus non est in se præsens, sed in specie repræsentante: nō est præsens pręsentialitate reali, sed intentionali per speciem: cognitum vero intuitiuè est præsens præsentialitate reali, & in se ipso. hæc plana sunt omnibus.

Quid cognitio intuitiua.

Cōditiones cognitionis intuitiuæ.

8 De tertio autem, aduertimus, essentiam diuinam continere, vt constat, creaturas omnes: immo perfectiori modo continere eas, quam creaturę ipsæ contineantur in seipsis: indeq; ex tali perfectiori continentia, habere creaturas perfectius, & melius esse in Dei essentia, contentiuè, quam contētiuè in se ipsis, præcipuè propter authoritatem August. l.9. de Trin. c.10. dicentis, *inferiora nobilius esse habent in intellectu*, nempè Dei, *quam in seipsis*: & præcipuè, quoniam etiam ea, quę non sunt, dicuntur viuere in Deo ex Io.1. *quod factum est, in ipso vita erat*: prout ex professo ostendimus sup. agēdo de vita Dei, art.3. quod si nobilius esse habent in Deo, quam in seipsis, sequitur vt diuina essentia æquè perfectè repræsentet illas diuino intellectui, ac si repræsentarentur ex seipsis: sed quatenus ex seipsis ostenduntur, natæ sunt parere cognitionem intuitiuam; ergo dum per essentiā Dei ostenduntur Dei intellectui, natæ sunt cognosci intuitiuè à diuino intellectu: Immo adde, quod cognitio talis per essentiam diuinam repræsentantem habita, est eminentior cognitione immediatè habita ab essentia, & præsentia ipsius creaturę; prob. *sicut res se habet ad esse, ita ad cognosci*: sed esse creaturæ continetur modo perfectiori in essentia Dei, quam in seipsa, ergo per essentiam Dei cognoscitur eminētiori modo quam per seipsam.

Creaturarū continētia, earūq; perfectius esse in Deo quā in seipsis.

9 Hoc stante, nihil obstat, vt verè dicatur intuitiuè rem cognoscere; licet namq; res non sit in se ipsa, nihilominus quia habet esse in aliquo superiori continente, quod perfectius, & eminentius continet rem ipsam, & ita perfectè, ac si ipsa res esset propria præsentialitate præsens; ideo verè dicitur Deus eam cognoscere intuitiuè: nihil namq; deficit ad cognitionem intuitiuam, sic loquendo, ergo est verè intuitiua: prob. si quid deficeret, id esset præsentialitas: sed iam cōstat, quod si non est præsens in seipsa, est tamen præsens æquiualenter in alio: & nedū æquiualenter, sed perfectiori modo, ergo ei nil deest: Non quidem ad intuitiuam notitiam sufficit præsentialitas æquiualentiæ, nam sequeretur cognitionem abstractiuam esse intuitiuā. prob. quia obiectum abstractiuæ non est præsens in se, sed est præsens in specie intelligibili æquiualenter, & nihilominus ex tali æquiualenti præsentia-

Præsentialitas in æquiualenti non sufficit ad intuitiuam, sed in perfectiori et eminentiori.

tialitate non ſequitur cognitio intuitiua; igitur requiritur aliquid vltra, ſcilicet, vt ſit præſens in aliquo nobilius, & eminentius repræſentante,& huiuſmodi eſt diuina eſſentia, quæ eminentius,& nobilius continet, & repræſẽtat, quàm res ipſa contineatur, & repræſentetur in ſeipſa.

Reſpondetur ad arg. principalia.

10 Ex dictis ruunt omnia argumenta in oppoſitum: nihil enim probant,niſi quod ad notitiam intuitiuam debet requiri præſentialitas obiecti: ſed non omnia habent propriam præſentialitatem, & actualem exiſtẽtiam, ergo. Reſpondetur ad omnia, concedendo ad intuitiuam poſtulari præſentialitatem obiecti, & actualis exiſtentiæ: verum præſentialitas iſta, & iſta actualitas non ſemper debet eſſe in ſeipſa, ſed ſufficit,vt reluceat in aliquo ſuperiori obiecto eminentius continente,& perfectius repræſentãte eam: cuiuſmodi eſt dei eſſentia:Deus namque *vocat ea,quæ non ſunt,tanquam ea, quæ ſunt*. Reſpondetur inſuper propriam actualitatem, & præſentialitatẽ exquiri ſolummodo penes intellectũ creatum, quia creatus intellectus eſt ille, qui mouetur ab actualitate obiecti, vt noſcat eam: Dei autem intellectus non mouetur ab ea, ſed ſua diuina eſſentia eſt ipſi obiectum, oſtenſiuum,& motiuum ad ſuam, & aliorum cognitionem. Reſpondetur tertio id verum de intellectu creato Viatoris; nam Beatus,& Compræhenſor,poteſt æquè perfectè cognoſcere abſentes creaturas in eſſentia diuina, reuelante,& demonſtrante,tanquam in ſpeculo libero,& voluntario,vt placet: Viator autem neceſſe eſt, vt recurrat ad ipſamet obiecta vel in ſeipſis, vel in ſuis ſpeciebus relucẽtia, ad hoc vt cognoſcat. Concluditur igitur ſic omnia cognoſcere.

Intellectui Viatoris, non autem Dei, vel Cõpræhenſoris videntis in diuina eſſentia, eſt neceſſaria præſentia creatura.

Notitia ſimplicis intelligentia an abſtractiua, an intuitiua.

11 Hoc, quod diximus, intelligi debet de vniuerſa Dei ſcientia, tum ſimplicis intelligentiæ, tum viſionis, itaut vtraque ſit intuitiua. At dixeris, quomodo ſcientia ſimplicis intelligẽtiæ poterit eſſe intuitiua,dum ipſa fertur ſolũmodo ad terminos ſimplices, & incomplexos; non enim fertur ad complexionem rei cognoſcibilis. Reſpond. quod licet feratur ad terminos ſimplices, & inconiunctos. nihilominus fertur etiam ad poſſibilitatem ipſius rei; quia per eam noſcitur propoſitio quatenus eſt poſſibilis, vel impoſſibilis: & talis rei poſſibilitas cognoſcitur per notitiam ſimplicis intelligentiæ; verum quia hæc eadem poſſibilitas cognoſcitur perfectiſſimè à Deo in diuina eſſentia,ideo erit etiam ipſa vocanda notitia intuitiua. Item per talem notitiam cognoſcitur propoſitio vt neutra, & vt indifferens ad vtramque partem perfectiſſimè, ergo hinc etiam ſuo modo erit intuitiua.

Vtrũ Perſonę diuinę ante earũ productionem cognoſcantur à Deo abſtractiuè, an intuitiuè.

12 Sed obiter quæri poteſt, vtrũ Deus vt hic, ſub ratione abſoluti, antequam intelligatur in diuinis eſſe Pater,Filius, & Spiritus ſanctus,cognoſcere cenſeatur ipſum Patrem, Verbum, & Spiritum ſanctum intuitiuè, an abſtractiuè. idem quæſitum fieri poteſt de Patre, & Filio antequam intelligantur per noſtrum modum concipiendi, ſpiraſſe Spiritum S. vtrum cognouerint eundem Spiritum ſanctum intuitiuè,an abſtractiuè. Videtur quod nouerint abſtractiuè, quia pro illo tunc non intelligitur Trinitas cõſtituta; prius namq; per modum concipiendi intelligimus Deum ſub ratione abſoluti, & poſtea ſub ratione reſpectiui,quatenus communicabilem eſſẽtiam diuinis perſonis, & poſt productionem Verbi non intelligitur adhuc conſtitutus; in eſſe ſuo Spiritus S. niſi poſt Patris,& Filij ſpirationem: igitur in illo anteriori, dum non concipiuntur habere eſſe, non poterunt cognoſci niſi abſtractiuè. Dices cognoſci intuitiuè,quia eminenter continentur per perſonæ in diuina Eſſentia, antequam accipiant eſſe: At hoc videtur abſurdum dicere; ratio, quia continentia eminentialis eſt continentia perfectionalis; & id quod aliud ſic continet, dicitur eſſe perfectius ipſo contento; ideo namque vocatur eminentialis, quia eminet, ſiue ſuperemínet in perfectione, & virtute ſupra rẽ contentam: ideoque Deus eminenter continet creaturas,quia eſt perfectior creaturis: at diuina eſſentia non eſt perfectior diuinis perſonis, vt patet, ergo ceſſat talis continentia: quod ſi ea ibi ceſſat,nec poterunt tunc perſo-

nę

næ cognoſci intuitiuè: quoniam non in ſeipſis, cùm pro tunc non intelligãtur habere eſſe: nec in eſſentia, cum non contineantur eminenter in ea; ergo cognitio erit abſtractiua.

Cognoſcuntur intuitiuè.

13 Dicendum nihilominus etiam in iſto caſu cognoſcere Deum intuitiuè Trinitatem:& Patrem, atq; Filium cognoſcere intuitiuè Spiritum ſanctũ. Ratio, quia eſſentia eſt ratio cognoſcendi perſonas ipſas, antequam concipiantur habere eſſe: item eſt ratio perfectiſſimo modo repręſentandi eas diuino intellectui:& hinc fit,vt cognoſcat intuitiuè:ita quoq; docet Scot.in 1.d.10.q.vn. in fin. de quo etiam infra de Trin. quæſt. an Verbum producatur ex cognitione perſonarum.

14 Verum difficultatem prætactã non mouet Scotus de cõtinentia eminentiali: quomodo namque Deus ſic cognoſcet in eſſentia, dum ex eodem Scot.ibid. neq; modo dicto contineat eſſentia perſonas. benè quidem difficultatem nouit,& mouit lychetus ibidem,ſed non ſoluit:ait namq; ideo cognoſcere intuinè, quia eſſentia eſt ratio cognoſcendi omnia intrinſeca ad intra.hoc autem parum eſt,& non ſufficit ad ſoluendam difficultatem, quia non ſoluit dubietatem de continentia eminentiali.

Quænam ſit ratio talis intuitiuæ cognitionis.

15 Ideo dicendum,quod ideo per eſſentiam nouerit intuitiuè,quia eſsẽtia pro ſemper,& ſemper,continuit,& continet perſonas identicè,& vnitiuè: cùm namq; perſonę ſint vnum,idemq; cum eſſentia, cognita eſſentia cognoſcuntur perſonæ:& hoc maiorem claritatem habet in via Thomiſtarum negantium ab eſſentia, & perſonis diſtinctionem formalem à parte rei, admiſſa ſola diſtinctione rationis.& multo magis id pateſceret in ſententia ſuſtinentium perſonas eſſe de intrinſeca ratione eſſentiæ: itaq; vnuſquiſq; loqueretur addendo gradum maioris claritatis,& certitudinis iuxta propriã cuiuſque ſententiam, reddendo ſingula ſingulis,Quidquid tamen ſit de his, id tãquam verum admittimus cognoſcere intuitiuè,& rationem cognoſcẽdi eſſe cõtinentiam identicam, & vnitiuam. & hinc fit,vt ad hæc cognoſcẽdum intuitiuè ad intra, non oporteat recurrere ad continentiam eminentialem; hæc namq; non eſt in Deo ad intra penes ſeipſum,neq; penes attributa, ſeu modos intrinſecos, nec penes diuinas perſonas, ſed conceditur ſolummodo in Deo penes creaturas, quoniam eſt perfectior ipſis,& dependent ab illo,ac diſtinguuntur eſſentialiter ab eo, & huiuſmodi: de ratione autem continentiæ eminentialis eſt vt continens ſit perfectius contento, in Deo autem omnia ſunt æqualia: niſi dicas contineri eminenter large ſumpta continentia eminentiali:vt ſic autem concedi poteſt, demptis tamen imperfectionibus.

16 Dices,in eo tunc, antequam intelligatur ſpiritus Spiritus S. iam eſſentia non continebat identicè, & vnitiuè Spiritum ſanctum, ergo in illo tunc non poterat intuitiuè cognoſci. *Obſtatur.*

Reſpond. committi fallaciam arguendo ab abſtractione præciſiua, ad abſtractionem diuiſiuam: prima fit ſolũmodo per intellectum: ſecunda eſt à parte rei. per primam poſſum concipere hominem ſine rationalitate, diſcurrente ſic, vel ſic intellectu, abſtrahendo intellectualiter ab homine intellectualitatem:at non per hoc,quod ſic abſtraho, euenit vt à parte rei homo remaneat ſine rationalitate; ſemper namque fuit,& erit rationalis. ſic, ſemper fuit Trinitas, ſemperq; fuit Spiritus ſanctus vna cum Deo, & diuina eſſentia:intellectus autem noſter eſt ille,qui abſtrahendo concipit,abſque tamen præiudicio Trinitatis, eſſentiam abſque perſonis, & Patrem, ac Filium abſq, Spiritu ſancto:nihilominus cum tali abſtractione per intellectum,nuſquam fuit à parte rei eſſentia ſine Trinitate, & nuſquam Pater, & Filius ſine Spiritu ſancto, ſed ſemper fuere ſimul,immo ſemper vnum, & idem in Deitate,ſemperq;per identitatem continuit ab æterno eſſentia diuinas perſonas: hoc ſtante ſequitur, vt etiam ſtãte tali per intellectum abſtractione, nouerit nihilominus intuitiuè Deus;& Pater,ac Filius Spiritum ſanctum. *Occurritur*

17 Sed quid dicerent Scotiſtæ,qui diſtinctionem aliquam maiorem, quã rationis admittunt inter eſſentiam, & per- *Obſtatur.*

personas, quomodo cognoscendo essentiam intuitiuè nouerit tunc personas. Facilis est pro ipsis responsio, quia talis distinctio non obstat tali cognitioni: stante namq; Scotistarum distinctione, poterit etiam benè saluari quod nouerit intuitiuè propter rationem prædictam, quatenus continet identicè, & vnitiuè personas: & identitas essentialis, ac realis sufficit ad hoc, non obstante distinctione formali, seu ex natura rei. patet ex mutua prædicatione, vera est namque ista propositio, Spiritus sanctus est Deus; & vera est sua conuersa, Deus est Spiritus S. propter mutuam realem, & essentialẽ identitatem: igitur cognoscendo vnũ, cognoscitur alterum æquè perfectè, ergo cognoscendo Deum, siue essentiam, cognoscit etiam intuitiuè Spiritum sanctum.

Respondetur.

18 Sed redeundo ad principale intentum, ex data doctrina de intuitiua cognitione, quod possit esse, etiam de obiecto non existente, repræsentato tamen in aliquo summè eminentiori, argui potest.

19 Primo, obiectum circa cognitionem intuitiuam non solum habet rationem causæ efficientis, & mouentis, sed etiam terminantis: at obiectum non præsens, non potest terminare, sicut nec causare; prob. non posse terminare, quia in se non est, ergo nõ potest de se terminare: nec Deus potest supplere vicem talis terminationis, prob. quia terminatio spectat ad genus causalitatis formalis, quam causalitatem non potest supplere Deus.

Obstatur primo.

20 Secundo si posset Deus talem cognitionẽ causare in intellectu creato, sequeretur mentiri posse Deum, prob. etenim causaret visionem eius, quod non est: quod autem non est, non potest videri, igitur per notitiam intuitiuam faciendo videre id, quod non est, idem esset, ac facere videre falsum.

Secundo.

21 Sed primum non obstat: & respondetur, quod obiectum est id, quod terminat, Deus autẽ solummodo causat, & supplet vim causæ efficientis, producendo intellectionem: cæterum obiectum est illud, quod terminat: nec obstat, quod non sit, etenim etiam quę non sunt, possunt cognitionem terminare: dum namq; cognoscimus absentia, ipsamet absentia obiecta terminãt. Cùm autem ais, hanc debere fieri ab obiecto præsente, dum cognitio est intuitiua, id non est necesse quando cognitio aliunde causatur, quam ab obiecto, vt pote quando causatur à Deo supplente absentiam obiecti: benè tamen verum est, debere obiectum esse præsens tum in causando, tum in terminando, quando cognitio causatur ab obiecto.

Resp.

Ad cognitionem intuitiuam vtrum necessaria pręsentia obiecti.

22 Ad secundum dicendum est, Deum eo casu non mentiri, ratio quia ostendit obiectum sicuti est: mentitur autem qui rem aliter repræsentat, quã sit. Cum inquis, notitia intuitiua est visio, at visio est de obiecto præsenti, respõdetur id verum esse de visione sensuali, non intellectuali: illa quidem non potest esse obiecti absentis, non enim sensus visus, sicut nec alij, sunt abstractiui, sicut abstrahit intellectus; potentia namq; sensitiua non est potentia abstractiua, ideoq; postulat necessario præsentiam obiecti: at loquendo de visione intellectiua, hæc potest à præsentia abstrahere, ideoq; optimè in absentia videre: & licet visio de se requirat præsentiam obiecti visi, nihilominus semper in visione intellectuali intuitiua habebitur præsentia obiecti, hæc autem præsentia vel erit formaliter, vel æquiualenter: formaliter quidẽ habendo obiectum præsens in seipso; æquiualenter autem habendo præsentiam obiecti repræsentatam in essentia Dei ita perfectè, sicut repræsentatur in propria existentia immo perfectiori, & eminentiori modo, vt est dictum.

Visio an sit necessario de obiecto præsenti.

Potẽtia sẽsitiua non est abstractiua, sed intellectiua.

23 Remanerent aliqua disputanda de cognitione intuitiua in genere, an ad eam possit concurrere species: an requiratur necessario, vel in ratione causæ, vel in ratione effectus præuij ad effectum posteriorem, & subsequentẽ, prout se habet species sensibilis recepta in oculo, post cuius receptionẽ causatur inde intellectio: hæc autem, & similia commodius habebuntur in materia de visione beatifica, quærendo vtrum beati videant essentiam diuinam mediante specie, vel immediatè per seipsam, vbi constabit Scotum docere, quod non implicat talem visio-

Ad cognitionem intuitiuam, vtrum possit concurrere species.

sionem beatorum fieri media specie, vt in 4.d.49.q.11.§.Respondeo: sicut etiam loquendo de Angelo ait, nō implicare seipsum cognoscere intuitiuè mediante sui specie, in 2.d.3.q.8.§.Ad quæstionem: licet subiungat non esse admittendam propter superfluitatem; superflua namq; esset species, dum haberetur præsentia obiecti; ideo namq; admittitur species, vt suppleat absentiam obiecti: at obiectum est præsens.

Et ita in vniuersum dicendum est de ipsa intellectuali intuitiua notitia: vt quidem non implicet speciem dari ad eam: attamen superflua esset, ideoq; relinquenda. hoc vero discutiendum relinquitur ad locum citatum.

QVÆSTIO XIV.

Vtrum, & quomodo Deus cognoscat non entia, priuationes, ac negationes, verum, & falsum.

Quæstionis status.

1 Eum pollere infinita scientia, ita certum est, vt & de fide sit: & certissimū etiam nihil ipsum latere: nedū de ijs, quæ entia sunt positiua; verum & quæ appellantur negatiua, vt sunt priuationes, negationes, carentia, nō entia, & huius generis: ait namque Apost. Rom.4. *vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt.* At licet hoc verissimum sit, nihilominus modus inquiritur, quo ea cognoscat: difficile namq; videtur esse, vt ea, quæ non sunt, noscat: immo vt cognoscat etiam ea, quæ nusquam erunt: & insuper noscat optimè falsitatem propositionum, Chimeram, entia fictitia, habentia esse solummodo per intellectum: nō enim Deus fingit, nec chimerizat, vt faciunt homines: sicut nec mentitur: immo falsitas ipsa nihil est, quod autem est nihil, non potest esse terminus operationis realis; diuina autem intellectio est operatio ipsius intellectus. hæc, & similia exquirunt declarationem modi, quo Deus ista cognoscit.

Quæ non sunt, sūt in dupliei genere.

2 Vt verò ordinatè procedamus distinguendum est de ijs, quæ nō sunt, inde namq; aperta erit via ea cognoscendi. Ea igitur, quæ non sunt; aut ideo non sunt, quia omnino implicat ea esse aliquando: aut ideo non sunt, non quia implicet esse, sed quoniam non dum aduenit tempus ea essendi; loquimur namq; de contingentib. quę ponuntur in esse, iuxta exigentiam, & aduenientiam temporis statuti à diuina lege. Primi generis non entia, vocantur impossibilia: vt hominem esse brutum: secundi generis non entia, appellantur non entia in actu, sed possibilia, & in potentia. & quatenus actu non sunt, dicuntur non entia; quatenus vero possibilia sunt, appellantur entia, nempè possibilia. quatenus non sunt actu, vocantur absolutè non entia, seu entia negatiua, quatenus possibilia sunt, dici possunt entia, & entia affirmatiua, affirmatiua, inquam, in potentia.

Impossibilia cognoscit Deus notitia simplicis intelligentiæ.

3 Loquendo quidem de ijs, quæ non sunt, primi generis, quatenus nec sunt, nec esse poterunt, se tenente implicantia à parte rei, facilis est, & expedita huius resolutio; ea namq; cognoscit Deus notitia simplicis intelligentiæ; ratio, quia de ijs non potest cognosci complexio, cùm implicet fieri

fieri complexionem terminorum incompoſſibilium; ergo cognoſci poterunt termini ſimplices, vt homo, & brutum, in ordine ad repugnantem complexionem horum terminorũ, homo eſt brutum. ſic de chimera, noſcẽdo, caput, caudam, aures aliaue membra chimeræ, quæ abſolutè noſcuntur à Deo ſecundùm ſe, vnumquodq; tamen ſeorſim ab altero, dum repugnat Hominem habere caput Leonis, caudam Bouis, aures Aſini, & ſimilia ſpectantia, vt aiunt, ad Hircocervum: ſicut cognoſcitur quoq; mons, lapides, prata circa ipſum, aquæ deſuper manantes, & huiuſmodi, quæ contingunt in montibus: at cognoſcere montem omnino aureum, prata lapidibus virentia pretioſis loco herbarum, & plãtarum: aquas omnino eſſe fluidas chriſtallos, ſiue lacteas, ſiue melle manantes, & huiuſmodi: hæc, & ſimilia non noſcit Deus in ordine ad connexionem terminorum, quia implicat: quod verò impoſſibile eſt, non poteſt cognoſci. prob. ſcientia habet pro obiecto ens verum, certũ, & poſſibile; hæc ſunt impoſſibilia, ergo non poſſunt ſciri. reſtat igitur vt de huiuſmodi non habeat, niſi ſcientiam, ſiue notitiam ſimplicis intelligentiæ Deus, cognoſcendo ſolummodo terminos ſimplices, & inconnexos, non autem connexionem impoſſibilem terminorum.

Negationes, & priuationes non cognoſcuntur directè.

4 Rurſus cognitio hæc Dei circa non entia, duplici modo ſpectanda venit; vel primo quod Dei intellectus feratur, & terminetur directè ad ipſas negationes, priuationes, & huiuſmodi; vel quod ſe habeat quodam modo diuiſiuo, & diſtractiuo: primo modo nõ poteſt eſſe: & ita in vniuerſũ loquẽdo de omni carentia, negatione, & priuatione, ſiue rei poſſibilis, ſiue impoſſibilis, iuxta duplex genus recenſitum ipſorum non entium; dicendum Deum non attingere directè ſua cognitiua potentia negationes iſtas, ſiue non entia; Ratio eſt iam dicta, quia quod nõ eſt, non poteſt ſciri, cũ obiectum ſciẽtiæ ſit ens verum, ac certum: tales sũt negationes, & priuationes, & hæc ratio militat de negationibus entiũ poſſibilium. circa verò negationem impoſſibilium, militat ferè eadem ratio, vt arguendo, id, quod non poteſt fieri, non poteſt ſciri; talia ſunt impoſſibilia, ergo. Pro omnibus autem negationibus, & priuationibus in communi militat illa alia ratio: ſicut res ſe habet ad eſſe, ſic ad cognoſci; ſed negationes, priuationeſq; nullum de ſe habent eſſe, reddendo ſingula ſingulis, itaut de poſſibilibus loquẽdo, negationes negent ordinem ad eſſe actuale, non tamen ad eſſe potentiale; impoſſibilia verò negent vtrumque ordinem, & ad eſſe actuale, & potentiale; ergo concluditur nõ poſſe de ſe directè, & per ſeipſas cognoſci. Accedit ad hoc doctrina Scoti in 2. d. 1. q. 1. & in 1. d. 3. q. 4. & alibi ſæpè, affirmantis res accipere eſſe poſſibile ex actu intellectus diuini, itaut intelligendo res ipſas, det eis eſſe poſſibile: qua doctrina ſtante ſequitur vt non entia, ſub ratione puræ negationis, minimè intelligantur à Deo vt eſt dictum, directè, & per ſe, aliàs iam non eſſent negationes, ſed veræ poſitiones: ſic etiam negatio negans poſſibilitatem rei, & admittens impoſſibilitatem, ſi eſſet per ſe directè terminus diuinæ notitiæ, iam non eſſet amplius ſub ſua impoſſibilitate, ſed euaderet res poſſibilis.

Cognoſcuntur indirectè.

5 Stante autem quòd directè, & per ſe non cognoſcuntur negationes, ſequitur vt aliquo alio modo cognoſcantur: ſequitur hoc, aliàs Deus ignoraret negationes, priuationes, & huiuſmodi, & ita ignoraret cæcitatem Cæci nati, cæteraq; non entia: vt ergo hæc nõ ignoret, alio tẽdendum eſt pro cognitione; ideoq; dicendum, has cognoſcere indirectè, & ratione alterius, cui poſitiuè competat cognoſci directè; etenim habitus cognoſcitur directè, priuatio obliquè, & indirectè. Potentia viſiua, ambulatiua, & huiuſmodi cognoſcitur directè, cæcitas verò, & torpedo, ſiuè claudicatio indirectè.

Negationes cognoſcuntur diuiſiuè, & cõpoſitiuè.

6 Hic autem modus cognoſcendi negationes iſtas, duplex eſſe poteſt, vel diuiſiuus, vel compoſitiuus. & quidem loquendo diuisè, cognoſcit propoſitionem hanc, Homo non eſt Leo. Bos non eſt Mulus. loquendo etiam compoſitiuè, cognoſcit hanc aliam, cæcus non videt. ſurdus non audit. Nec iſta

duo non ſunt vnum, vt videtur eſſe, ſed duo; ita vt altera ſit propoſitio diuiſiua, altera compoſitiua. demonſtratur, quia hæc, cæcus non videt, non poteſt eſſe diuiſiua, ergo erit compoſitiua. prob. ſi diuiſiua eſſet, igitur cæcus videret; nam abſtrahas à cæco negationem videndi, ſequitur, vt videat, quia remanet potentia videndi. igitur ſi ſit propoſitio diuiſiua, cæcus videret, ſurdus audiret; ergo remanet vt ſit compoſitiua; ratio quoniam cum ſubiecto componitur negatio; etenim cæcus, & negatio viſus faciunt veram compoſitionem. Dices, idem accidere in propoſitione diuiſiua, quia homo non eſt leo, componitur autem cum ſubiecto negatio leonis; ergo diuiſiua erit compoſitiua.

Obſtatur. 7 Reſpondeo licet verum ſit prædicatum negationis componi cum ſubiecto, quod eſt cõmune omni propoſitioni, ſiuè diuiſiuę, ſiue compoſitiuæ; nihilominus reperitur diſcrimen inter compoſitionem negationis in diuiſiua, & cõpoſitiua; ratio eſt, quoniam in compoſitiua, ipſa negatio eſt magis propria, magiſq. prædicabilis de ſubiecto, quam in diuiſiua, itaut talis negatio ſit de eſſentia ſui prædicati. probatur, etenim in hac, cæcus non videt, conſtat negationem viſionis eſſe de ratione intrinſeca cæcitatis, nec enim aliter fieri poteſt: & hinc fit, vt habeat rationem compoſitiui: in diuiſiua autem, non ſic, ſed de intrinſeca ratione ſubiecti non erit ipſa negatio, ſed erit prædicatum verum, & reale, vt homo non eſt leo: iſta quidem negatio nõ eſt de eſſentia hominis, patet, quia tunc homo non eſſet ens poſitiuum, ſed negatiuum, quia qualia ſunt componentia, tale eſt compoſitum. ſi negatiua, negatiuum, ſi poſitiua, poſitiuũ. vnde fit vt talis negatio cõpetat quidem homini ſecundũ aliquem modũ dicendi per ſe, quia naturaliter, & neceſſario, tamen eſſentiale, & intrinſecũ eius prædicatum nõ erit negatio leonis, ſed quid põſitiuum, vt animal rationale. non ſic in compoſitiua, vt cæcus non videt, quia negatio viſionis, eſt de ratione intrinſeca cæci. dã oppoſitum, & cæcus videbit: reſtat ergo vt iſta ſint duo, & non vnum. His actis *Reſp.*

remanet id quod aſſumebamus, circa hæc ſe habere Dei ſcientiam ſiuè diuiſiuè, ſiue compoſitiuè cognoſcendo eas, reddendo ſingula ſingulis.

8 Hæc quoq. aſſerenda ſunt de omni negatione, tum in genere, tum extra genus. ſecunda eſt, quæ nullum ſibi determinat ſpeciale genus, de quo prædicetur. vt non lapis; hæc quidem dicitur tam de homine, quam de chimera, vtrũq; namq; non eſt lapis: prima vero, vt talpa eſt cæca ſecundum genus: vel Franciſcus non ſcribit: & ſimilia de quib. aliqua habet D. Tho. 1. p.q. 33. art. 4. & plura Scot. in 1. d. 23. in fin. & d. 28. q. 1. ar. 1. & de his eſt cõſimile iudicium diuini intellectus, vt eas noſcat componendo, diuidendo, vt decet. *Negatio in genere, & extra genus.*

9 Inſuper, quia non entia de ſe nihil ſunt, quæritur quomodo cognoſci poterunt; etenim *nihil* non poteſt eſſe terminus cognitionis. item etiam ſub negatione entis comprehenduntur entia rationis: de his vero videtur eadem ratio dubitandi, quoniam ens rationis nihil eſt; deniq; reſpectus, & relationes sũt entia totaliter alterius, ſiuè ad alterum, quo igitur modo poterit cognoſci de ſe, ſine cognitione alterius. *Obſtatur.*

10 Ad primum patet reſponſio ex iam dictis; etenim non cognoſcuntur directè, & per ſe, ſed indirectè, iudicio quodam diuiſiuo, ſiuè compoſitiuo. & cum dicitur, *nihil* non poſſe eſſe terminum cognitionis, verum de ſe, per ſe, & directẽ, quia eſt verè nihil: at indirectè, & gratia alterius bene poteſt; vnde eſt communis conſenſus, priuationes, & negationes cognoſci per ſuum poſitiuum: vt cæcitas mediante poſitiua viſione, qua ſubiectum eſt priuatũ: ſic de alijs: vnde negationes cognoſcuntur per poſitionem: & priuatio per habitum oppoſitum. *Negatio cognoſcitur per poſitiuum.*

11 Ad ſecundum de ente rationis, illud quoq; cognoſcitur non directè per ſe, ſed gratia entis realis. ex quo fit, vt Deus intueatur noſtram cognitionem, noſtrumq; actum collatiuum vnius obiecti cũ alio: quo actu collatiuo cognito, ſcit Deus ex tali collatione inſurgere relationem rationis. vnde eſt commune axioma reſpe- *Quomodo cognoſcat ens rationis.*

cti-

ctiuum cognosci per comparatiuum, siue respectum cognosci per comparationem. Noscit etiam intellectum nostrum quandoq; inaniter fingere, & chimerizzare; & id, videndo actus nostri intellectus, sic, & sic se habentes, ex quorum inde habitudine resultat ens rationis. & per hæc satisfit secundo, & tertio quęsito. in secundo namq; quærebatur de ente rationis, & iam est dictum, id noscere per intuitionem intellectus nostri, qui ens rationis cōcipit sub quadam similitudine entis veri, seu per quādam comparationem ad ens verum: comparat namq; & simul coagulat intellectus quantum est ex se, caput leonis, caudam Draconis, aures Asini, pedes Bouis, bracchia hominis, & similia inter se: & comparationem hanc intelligit Deus: verum quia scit ex inde non posse insurgere ens verū, inde fit, vt intelligat esse ens rationis. & hæc de secundo. De tertio autem, cognito iam actu collatiuo facto ab homine sequitur, vt cognoscantur relationes rationis. De his D. Bonau. 1. d. 36. art. 3. q. 1. Durand. Richar. cæteriq; sententiarij ibid. Alens. 1. p. q. 23. D. Tho. 1. p. q. 14. art. 10. & insuper Scot. 4. d. 50. q. 3. §. Respondeo.. & in 1. d. 23. atq; in 2. d. 6. q. 1. l. G. & alij.

Obstatur. 12 Solum superest difficultas; quoniam ex dictis sequitur Deum eodem actu attingere entia positiua, & negatiua: possibilia, & impossibilia: inde autem sequi eodem prorsus modo cognoscere entia, & non entia: entia positiua, & negatiua. & ita cessarent tot difficultates circa modum cognoscendi non entia: probatur sequela: quia eodem intellectus actu cognoscit hæc omnia: non enim alio cognoscit positiua, & alio negatiua. Respond. concesso antecedenti, negari consequens: verum est namque per eundem numero actum attingere positiua, & priuatiua, sicut eodem quoque actu attingere possibilia, & impossibilia; nihilominus non eodem modo attingit hæc omnia; positiua namq; attingit mediante positiua repræsentatione facta per diuinam essentiam intellectui Dei; quæ tamen negatiua, & impossibilia non sic

Positiua, et negatiua: possibilia, & impossibilia cognoscit eod. actu, sed non eod. modo.

repræsentantur, cūm non sint, ideoq; non attingit eodem modo, quo positiua. insuper positiua repræsentantur directè ab ipsa essentia, non sic negatiua. denique positiua cognoscit directè, & per se, priuatiua autem, & negatiua indirectè, & ratione alterius, vt est dictum.

13 Et ita vltimo resoluendum est de cognitione veritatis, & falsitatis iuxta adhibitos terminos compositionis, & diuisionis. veritatem namq; cognoscit componendo, falsitatem diuidendo. quod suadetur, quoniā veritas est adæquatio intellectus cum obiecto; igitur veritas consistit in compositione: immo in cōpositione adæquata, & perfecta: siuè accidentalis sit, siuè essētialis compositio: vt cum componitur prædicatum cum subiecto essentialiter, vt Homo est Animal rationale: siue componatur accidentaliter, vt homo currit. stante autem tali cōpositione à parte rei, stat etiam veritas tū in re, tum in intellectu; qui componēs terminos, sicut à parte rei compositi sunt, siue cognoscens compositionem eodem modo, quo facta est, dicitur cognoscere veritatē; quia verè adæquatur cum obiecto; & in adæquatione intellectus cum obiecto consistit veritas.

Veritatem cognoscit componendo, falsitatē diuidendo.

14 Exoppositio autem, videns intellectus actu diuisiuo diuisionē prædicati à subiecto à parte rei, siue accidentalem, siuè substantialem (quæ tamen diuisio dum inest, non deberet in esse) vtiq; tunc cognoscit falsitatem: vt intelligens Deus Petrum nolle affirmare Hominem esse animal rationale, intuetur tunc diuisionem falso factam prædicati à subiecto, dum namque dicitur, homo non est animal rationale, falso diuiditur prædicatum à subiecto. Consimiliter, dum Deus intuetur compositionem factam, quę tamen non esset facienda, tunc falsum vtiq; videt, vt homo est animal rudibile, falso enim prędicatum componitur cum subiecto.

Idipsum magis explicatur.

His ergo modis falsitas, & error, siuè veritas cognoscitur. quod amplius patet, ex dictis.

QVÆSTIO XV.

Vtrum, & quomodo cognoscat malitiam, & peccatum.

Status quæstionis.

1 Isputatio non texitur de malo materialiter sumpto, pro substrato peccati; sed sumpto pro formali; vt sic autem est priuatio rectitudinis, quæ deberet inesse, & non inest. Malitia namque peccati priuat opposita rectitudine: siue ea sit rectitudo naturalis, siue supernaturalis. & de tali malitia quæritur vtrum, & quomodo eam cognoscat Deus.

Malitia opponitur bonitati, & cognoscitur per habitũ oppositum.

2 Supponimus communem doctrinam, malitiam cognosci per habitum oppositum: oppositus autem habitus est bonitas: verum quia duplex est in entibus bonitas, alia increata, vt Dei, & creata alia, vt Hominis, & Angeli: & vtriq; bonitati opponitur malitia, tum creatæ, tum increatæ, indagãdum est, vtrum malitiam cognoscat quatenus opponitur bonitati creatæ, an quatenus opponitur increatæ, an verò quatenus opponitur bonitati, vtriq; Fuit sententia Durandi cognoscere, prout opponitur bonitati infinitæ, & increatæ. sequitur Palacios in 1. dist. 38. disp. 1. & 2.

Malitiam cognosci per oppositionem ad bonitatem increatam arguitur.

3 Suaderi potest cognoscere eam per bonitatem suam increatã. Primo authoritate Dyon. 7. de diuin. nomin. vbi habet, *quemadmodum lux per suam causam, in se notitiam anticipatam tenebrarum, & informatam habet; quod non aliunde, quàm ex luce tenebras nouit*: est sensus, si Sol, siue lux cognosceret seipsam, & tenebras, vtique tenebras non cognosceret, nisi per suam propriam lucem: Deus autem est summa lux, *habitans lucem inaccessibilem*: ergo omnes tenebras peccatorum cognoscit per lucem increatam suæ bonitatis.

4 Secundo, malitia, & peccatum est recessus à summo bono; hoc est Deus, ergo opponitur malitia summo bono & summæ bonitati: malitia autẽ cognoscitur per cognitionẽ habitus, cui opponitur. *Confirmatur.* Tertiò, Deus in se cõtinet omnẽ rationem bonitatis, itaut omnis habitus bonitatis sit in eo; ergo nulla est malitia, quæ non opponatur diuinæ bonitati, & consequenter omnis malitia erit noscibilis per Dei bonitatem. Quartò, nulla ratio creata potest esse ratio vel causatiua, vel motiua diuini intellectus, & diuinæ cognitionis; ergo sola sua bonitas increata præstabit hoc, & consequenter malitiam nouerit per solam bonitatem increatam. Quintò, Artifex per suam artem, siuè per habitum suæ artis cognoscit omnes errores, qui contingere solent in Artificibus vtentibus arte: vtpote Grammaticus per suam artem cognoscit errores, incongruitates, atq, defectus contingentes in sua arte, & sic de alijs, ipsa autem Dei bonitas est suprema omnium bonitatum creatarum quodammodo ars, & idea, quia per suam bonitatem participatã cæteræ creaturæ suam possident bonitatem, ergo per eam cognoscit. Deniq; Arist. 3. de an. *intellectus, qui non est in potentia, nõ cognoscit priuationes*: mala culpæ sunt priuationes: Dei autem intellectus non est in potentia, sed semper in actu, ergo non cognoscit mala culpæ. argumentum hoc destruit non solum modum cognoscendi mala, verum & totalem malorum ipsorum cognitionem.

5 His

5 His prælibatis reſpondemus ad quæſtionem per ſequentia capita. Prima cõcluſio optimè noſcit Deus mala pænæ. probatur præcipuè ex Scripturis, vt Amos 3. *ſi eſt malum in Ciuitate, quod non faciat Dominus*. dum autẽ facit, conſequenter cognoſcit, non enim Deus inſipienter agit; eſt namq; agens per voluntatem, & intellectum. locus vero prædictus ex communi Patrum ſenſu intelligitur de malo pænę; & hoc verè Deus facit. verè pænam cauſando, & infligendo. Quod ſi de malo intelligatur culpæ, pro *facit*, intelligitur, *permittit*; etenim peccata non ipſe facit, ſed permittit: quidquid autem ſit, de quocunq; malo intelligatur, ſufficit hoc, vt pateat, malum omne optimè noſcere Deum. Similiter prouerb. 15. *Infernus, & perditio coram Deo*.

Mala pęnę cognoſcit Deus, & mala culpę

6 Sub malis vero pænæ comprehendũtur etiam mala naturæ, quæ vocari quoq; ſolent à Philoſophis *peccata naturæ*, quatenus ſunt defectus naturæ: huiuſmodi ſunt monſtra, & hæc inſuper cognoſcit Deus ſap. 8. *monſtra ſcit antequam fiant*. Ratio vero omniũ ea eſt, quia ſcientia ſua eſt infinita, atq; comprehenſiua, igitur omnia noſcit, ſiuè bona, ſiuè mala.

Cognoſcit, & Mõſtra.

7 Quod ſi obſtaueris ex Habacuch 1. *mundi ſunt oculi tui, ne videant malum, & reſpicere ad iniquitatem non poteris*. & Matth. 25. de fatuis, prauiſq; virginib. *neſcio vos, non noui vos*; dicendum eſt id intelligi de ſcientia *approbationis*, & hac mediante neſcit ea Deus; non enim approbat mala, ſicut nec eſt Author mali: non autem intelligitur de abſoluta, ſimplici, ac nuda malorum cognitione, ſiuè ſcientia viſionis. probatur ex Auguſt. ſuper Exo. l. 2. q. 152. & l. 83. qq. q. 60. dicente, *Deum per hanc ſcientiam ſcire, quæ illi placent, neſcire quæ diſplicent*: iam vero diſplicent mala, ideoq, hac ſcientia *approbationis* non dicitur ſcire. Confirmatur ex eod. qui addendo dicit, *Ars rectè dicitur neſcire vitia, cum improbat vitia*. de hac quoq: meminit Alex. Alenſ. poſt Patres, 1. p. q. 23. m. 3. art. 3.

Mala pęnę neſcit ſciẽtia approbationis.

8 Per hãc vero ſcientiam approbationis, ſiuè reprobationis aliter cognoſcit ipſe Deus mala, quam per notitiam ſimplicis intelligentiæ, & per ſcientiam viſionis: demonſtratur, quia per notitiam ſimplicem poteſt ſolummodo cognoſcere terminos rerum ſimplices, non ipſam terminorum cõnexionem, ſiuè diuiſionem, ergo non poteſt cognoſcere malitiam, vel quatenus adhæret actui, ſiuè componitur cùm eo: vel quatenus ſeparatur ab actu. Per ſcientiam etiam viſionis nil agit Deus, præterquam intelligere, & videre malitiam rei: ita vt per talem ſcientiam nihil influat in ipſam rem, neq: approbando bona, nec reprobãdo mala. inſuper viſionis ſcientia eſt potius ſpeculatiua, quam practica, ergo abſtrahit ab approbatione, & reprobatione, quæ pertinent ad praxim. deniq: ſcientia ipſa, & viſio præſupponunt res ipſas, igitur concipitur vt poſterior ad res ipſas viſas, non enim poteſt videri, quod non eſt, ergo per eam nil aliud facit Deus, quam bona, & mala videre, & conſequenter neç per eam approbat, nec reprobat res ipſas, item approbare, & reprobare ſpectat ad voluntatem, ſcientia autem omnis ſpectat ad intellectum. Ac demum ſi ad ſcientiam aliquo modo id ſpectat, id erit quatenus ſcientia habet rationem Artis, vt ſupra fuit dictum, & vt ſic, ordinatur ad opus: & ordinatio hæc erit, tum ſub ratione agendi, tum ſub ratione deſtruẽdi: itaut bona agat Deus per eam, & mala deſtruat: atque ſub ratione hac, dicatur habere ſcientiam approbationis circa bona, approbando: & ſcientiam reprobationis reprobando.

Sciẽtia approbationis an ſit notitia ſimplicis intelligentię, an ſcientia viſionis.

9 Secundo dicimus, mala culpæ, ratione materialis, atq; ſubſtrati, directè cognoſcit Deus in virtute ſuæ eſſentiæ diuinæ. hæc aperta eſt omnium: & circumfertur cum omnibus hucuſque dictis in præcedentibus de ſcientia Dei; etenim phyſica, & materialis entitas, ſiue ſubſtratum peccati, de ſe malũ non eſt; & cõtinetur virtualiter, eminenterq; in eſſentia Dei; ergo eius virtualitate ea cognoſcit: ſpectant nãque ad ſecundarium obiectum diuini intellectus: eiuſq; intellectus comprehendit ſingula, quæ ſic continentur in eſſentia diuina: hoc probatũ relinquitur in ſuperiorib.

Mala culpæ pro ſubſtrato, in quo cognoſcit.

Ter-

Peccatum pro formali per quid cognoscat. 10 Tertio dicimus, mala culpæ sicut quoscunq; defectus, & errores, deformitates, atq; obliquitates pro formali sumptas cognoscere Deum immediatè per habitum, & virtutem oppositam creatam. Assertum hoc, licet plerosq; habet aduersarios, nihilominus est planè vera, & communis, estq; Alensis 1.par.q.23.m.3.art.3. D. Bonau.1.d.36.art.3.q.1.Riccard.ibid. D.Tho.1.p.q.14.art.10. & Scoti in 4.d.50.q.3. hæc conclusio probabitur post quartam propositionem.

Malitiam cognoscit, prout opponitur bonitati creatæ immediatè: increatæ remotè. 11 Quarto dicimus, Deum malitiam cognoscere solummodo mediatè, & remotè, ea ratione, qua opponitur suæ infinitæ bonitati. Conclusiones istæ sunt inuicem connexæ, vnde fit, vt argumenta vnius deseruiant ad probationem conclusionis alterius: conclusio sequitur ex antecedenti: & vltra recensitos accedunt Recentiores Bann. Molin. Valent. q.14.punct. 7. Vasq. disp.62.cap.2. Suar. de Attrib. lib.3.c.3.&c.

Prob. 12 Probatur verò sic vtraque propositio. Priuatio non potest cognosci, nisi per habitum sui proprium, sibi oppositum: sed bonitas diuina nõ sic se habet, ergo. antecedens patet: probatur minor, priuatio cognoscitur per habitum sibi proximè oppositum: at bonitas creata opponitur proximè malitiæ creatæ: bonitas autem diuina opponitur non proximè, sed remotè, ergo malitiam cognoscit per suum habitum proprium sibi oppositum.

13 Item malitia singularis cognoscitur per oppositum habitum singularem distinctè, singulariter, & proximè; sed bonitas in communi, prout cõmunis est bonitati creatæ, & increatę, opponitur quidem etiam malitiæ singulari, attamen vniuersaliter: nec proximè, sed mediatè, & remotè, ergo malitiam singularem cognoscit per habitũ singularem proximè, & immediatè.

Malitia creata non est infinita intensiuè, sed extensiuè. 14 Insuper malitia creata non est malum infinitum intensiuè (licet quidem obiectiuè, & extensiuè sit infinita; primum quatenus est offẽsiua Dei infiniti, & secundum, quatenus in damnatis durabit in æternum extensiuè, prout loquitur Psalmist. *superbia eorũ, qui te oderunt ascendit semper;*) ergo non potest cognosci immediatè, & proximè per bonitatem diuinam: antecedens prob. aliàs daretur in entib. aliquod, quod esset summum, & primũ malum, & omnino independens, atq; increatum, cum cæteris, quæ sequuntur ad summitatem, & infinitatem alicuius: sequeretur quoq; dari primum Deum malum, iuxta hæresim Manichæi, vt optimè colligit Scot. in 2. d. 34.q.1. cum ergo non sit infinita intẽsiuè malitia humana, siue angelica, non cognoscetur propriè, & directè per Dei bonitatem, quæ est omnino infinita. Confirmatur, quia bonitas diuina excedit malitiã humanã, & angelicam, ergo nulla est adæquatio inter ipsas; est.n. illa infinita intensiuè, hæc finita: at *sicut res se habet ad esse, sic ad cognosci*, ergo cum in entitate excedit, excedet etiam in cognoscibilitate. Adde hinc sequi, quod oportebit dari bonitatem aliquam, quæ ex opposito adæquetur malitiæ contrariæ: sed malitiæ creatæ adæquatur in opponendo sola bonitas creata, ergo per istam immediatè cognoscitur: & dum in entitate æquantur, æquabuntur quoq; in cognoscibilitate.

15 Item malitia est destructiua oppositæ bonitatis: sed non destruit bonitatem increatam, quia destrueret Deum, destruit autem bonitatẽ creatam, vt luxuria castitatem creatam, ergo cognoscitur immediatè per castitatem creatam.

16 Præterea malitia creata habet suam latitudinem, itaut distinguatur in genericam, specificam, numericam, tot namq; sunt creatæ malitiæ, vt suis contineantur, & distinguantur, ac numerentur generibus, speciebus, numeris; *oppositorum vero idem est iudicium*; ergo dum malitia tot capitibus distat à bonitate, necesse est, vt ex opposito, demus quoq; bonitatem genericam, specificam, numericam, itaut reddendo singula singulis, genus malitiæ per genus bonitatis destruatur, & cognoscatur: species malitiæ per speciem bonitatis: & deniq; numerica malitia per numericam bonitatem; *quot namque modis dicitur vnum, tot dicitur & suum oppositum*: at bonitas diuina non distinguitur in genericam, specificam, nu- *Malitia creata habet suam latitudinẽ, sicut & opposita bonitas.*

numericam, vnam, & alteram; cum sit in seipsa omnino vna numero, & non plures; ergo directius cognoscetur malitia per bonitatem creatam.

17 Dices, licet Dei bonitas vnica sit in seipsa, tamen eminenter continet omnes alias creatas bonitates, genericas, specificas, numericas. Respond. id totum esse verum: at per id, solùm concludi cognosci mediatè, & remotè per bonitatem increatam, ipsa namq; æquiualenter est talis, & eminenter, at creata bonitas est generica, specifica formaliter; ideoq; ad formalem oppositionem, atq; ad formalem, & proximam cognitionem magis conducit creata, & proximius; increata verò remotius.

18 Item arguitur. opposita debēt fieri circa idem subiectum: creatura est subiectum malitiæ; ergo eadem creatura erit subiectū bonitatis creatæ: sed Deus est subiectum solummodo bonitatis, non malitiæ; ergo cognitio malitiæ fiet de rigore in eodē subiecto, immediatè per bonitatem creatam existentem in eo; eadem namque angelica, & humana voluntas est subiectum immediatum bonitatis creatę, & malitiæ; ergo eadem voluntas erit subiectum cognitionis vtriusq; immediatè, tùm malitiæ, tùm bonitatis creatæ. bonitas autem increata non inhæret voluntati creatæ, sed admodum distat ab ea, ergo per eam mediatè, & remotè coguoscetur malitia, error, & peccatum.

19 Insuper in Deo non est virtus fidei, spei, pęnitentiæ, & similium, ergo non ptest intelligi malitia his virtutibus opposita, nisi per illud subiectum, in quo insunt, vt est creatura. probatur conseq. quia opposita fiunt circa idem subiectum.

Et sic concludimus, per bonitatē creatam cognosci immediatè, proximè, & directè; per bonitatem verò increatā, mediatè, & remotè, quatenus bonitas omnis creata est radius bonitatis increatæ, & bonitas increata venit esse participata à bonitate creata.

20 Aliqui absolutè negāt cognoscere, prout opponuntur bonitati increatę, sed falluntur, etenim etiam opponuntur bonitati increatæ, sicut voluntati increatæ, quia peccator facit contra diuinam volnntatem: ergo est respondendum iuxta 3. & 4. conclus.

21 Argumenta verò soluuntur ex dictis. & primo ad Dionys. id non obstat contra nos: sicut namq; ipse docet lucem cognoscere, ex hypothesi, seipsam, & per cognitionē sui cognoscere tenebras; ita nos concedimus mala cognosci per habitum bonitatis oppositum: quæ bonitas est quodammodo lux, & peccatum tenebræ, iuxta Apostolum, *eratis aliquando tenebræ, nunc autē lux in Domino.* quod si Deus ipse est increata lux, concluditur per bonitatem suam, cognosci malitiam, remotè quidem, nō proximè sicut proximè cognoscitur per bonitatē creatam. Resp. 2. per tenebras Dionysium intelligere omnes creaturas, quę comparatione luminis infiniti, quod est Deus, *qui habitat lucem inaccessibilem,* videntur esse tenebræ: ita D. Maxim. Decad. 8. c. 5.

Ad Dionys.

22 Ad secūdum, cùm dicitur malitiam esse recessum à summo bono, quod est Deus. respondendum primò non esse recessum à Deo, tanquam ab habitu rectitudinis informante animā hominis, sed à Deo, tanquam à fine. Respond. secundo, esse auersionem à bonitate Dei secundario, & remotè; primario autem, ac immediatè esse recessum à bonitate creata, quæ est suus habitus oppositus.

Malitia est recessus à Deo: quomodo?

23 Ad tertium conceditur malitiam opponi diuinæ bonitati, sed remotè; bonitati autem creatę immediatè, & proximè.

24 Ad quartum concedimus non non moueri Dei intellectum à bonitate creata ad cognoscendam malitiam; mouetur namq; à bonitate increata, siue à diuina essentia; non tamen propter hoc infertur cognoscere malitiā proximè per suam bonitatem increatam: potest namq; cognoscere per bonitatem creatam, absq; eo, quod moueatur autē à bonitate creata, cognoscet per bonitatem creatam proximè malitiam oppositam.

25 Ad quintum, nil contra nos; etenim per artem noscit Artifex errores artis: & ita per bonitatem creatam cognoscit Deus malitiam humanam;

est

Per artem dupliciter cognoscitur error Artificis, ita & malitia, per duplicem bonitatem.

est autem similitudo, vt sicut error artis cognoscatur ab Artifice per habitum artis, item per bonitatem cognoscatur opposita malitia. item sicut per regulas artis, & per congruitates ipsius cognoscit errores Grammaticus, ita per rectitudinem, per regulam, per legem, siuè per oppositam bonitatem cognoscatur malitia. Discrimen tamē aliquod interuenit, siquidem habitus artis est medium proximū ad cognoscendos errores artis; bonitas autem diuina erit medium remotum, & bonitas creata medium immediatū, & proximum ad noscendam malitiam. quòd si etiam de arte dupliciter loquamur, vel genericè pro habitu vniuersali cū recta ratione agendi: vel pro habitu singulari, descendente ad hanc speciē artis, vtputa psallendi, canendi, & huius generis; Ars quidem primo modo sumpta erit ratio cognoscendi defectus, & errores, sed remotè solummodo: sumpta verò secundo modo erit ratio cognoscendi directè, & proximè: & ita errores contingentes in arte canendi cognoscentur duplici via, per artem quidem, vniuersaliter sumptam, sed remotè: per artem verò specificè, & numericè sumptam proximè; ita malitia omnis, & peccatum duplici mediâte bonitate cognoscitur: mediante quidem bonitate diuina, quatenus ad omnes bonitates creatas superior est, & eminenter eas continet, sed remotè cognoscet: mediantè etiam bonitate creata, sed proximè.

26 Vltimum argumentum puerile est: loquitur autem Philosophus de intellectu creato: Dei verò intellectus nunquam est in potentia, sed semper in actu, attingens, & contingens omnia, & singula, positiones, ac priuationes, bona, & mala, vt supra. *Dei intellectus nūquā in potētia, sed semper in actu.*

QVÆSTIO XVI.

Vtrum Deus cognoscat singularia secundùm omnem conditionem existentiæ.

1 Bi actum fuit sup. de comprehēsione diuini intellectus, ibi etiam sententias retulimus Philosophorū de præsenti quæsito. liceat vero nunc eas solum attingere, ad hoc, vt ordinatè quæstionem expediamus.

Auerrois sententia.

2 Auerroes igitur 12. met. com. 15. affirmare videtur cognoscere Deū res creatas solummodo in communi, non autem in speciali: id vero explicari potest, vt ratio talis sic cognoscendi sit omnino vniuersalis, etenim res etiam specificas, siuè indiuiduas si cognosceret, cognosceret eas sub conceptib. communiorib. atq; abstractiorib. & vniuersalioribus, ea ratione, qua entia sunt, vel sub alijs consimilib. cōceptibus.

3 In hoc eodem errore fuisse etiā Aristotelem ait Greg. in 1. d. 35. q. 1. ita vt Aristoteles censere videatur Deum solūmodo semetipsum cognoscere 12. met. t. 51. ait enim, de quibusdam, nempè, infimis, atq; vilibus reb. Deū cogitare, absurdum esse, meliusq; esse non videre, quam videre. *Arist. opinio.*

2 Hæc eadem aliquando videtur fuisse sentētia D. Hieron. in c. 1. Abac. ait namque, *absurdum est, ad hoc Dei deducere maiestatem, vt sciat per momenta singula, quot nascantur culices, quotue moriantur, quæ cimicum, & pulicum, & muscarum sit in terra multitudo: quanti pisces in aqua natent: & qui* *Ex Hieronymo.*

dè minorib maiorum prede cedere debent. *Non ſimus tam fatui adulatores Dei, vt dum potentiam Dei, etiam ad minima detrahimus in nos ipſos iniurioſi ſimus, eandem rationabilium, quam irrationabilium prouidentiam eſſe dicentes ex quo liber ille apocryphus ſtultitiæ condemnandus eſt, in quo ſcriptum eſt, quendam Angelum nomine lyri præeſſe reptilib. & in hanc ſimilitudinem piſcibus quoq. & arboribus, & beſtijs vniuerſis proprios in cuſtodiam Angelos aſſignatos*. Confirmari poteſt ex Paulo, dicente, *numquid Deo eſt cura de bobus*. ex quo magis corroboratur ſententia Hieronymi, dicentis, *non eandẽ curam, & prouidentiam habere rationabilium, & irrationabilium*. Atque Auguſt., l.83. q. quæſt.46. *Deum nihil cognoſcere extra ſe*.

Quid Aureolus? 5 Imponitur quoq; Aureolo, quod aſſeruerit Dei cognitionem non terminari ad creaturas: vnde deducunt negaſſe Deum creaturas cognoſcere omnino, neq; in communi, neq; in particulari. ita Capreol. de eo in 1. d.35. q.2. At vero faciunt Aureolum peiorẽ Ariſtotele, Auerroe, atq; Ethnicis, ita vt quaſi cum antiquis ſtultiorib. penes Iob dicat, *cardines cæli perambulat, & noſtra non conſiderat*.

De fide omnia ſcire. 6 Nihilominus de fide eſt omnia, & ſingula, tum vniuerſalia, tum ſingularia, iuxta omnem conditionem indiuidualem ſecundum hic, & nunc, ſecũdum locum, & tempus, optimè cognoſcere Deum. & primo ex eodem Ariſtotele id probatur, quoniam l.1.de Anima t.80. & 3.metaph. t.15. contra Empedoclem oſtendit oportere Deũ cognoſcere omnia, & ſingula, quæ cognoſcuntur à nobis: at vero nos cognoſcimus etiam ſingularia, ergo id quoq; concedit Ariſtoteles. Item Clemens Alexandr.l.5.ſtromat.de Ægyptijs in hoc genere, ita ſcribit, *aures, & oculos ex materia præcioſa fabricantes conſecrant Dijs: hoc vtiq; tacitè ſignificantes quod Deus omnia videt, & audit*.

Ex ſcriptu ris. 7 Scripturæ etiam id vbiq; teſtatur. Matt.10. *nonne duo paſſeres aſſe væneunt, & vnus ex illis non cadet in terram ſine Patre veſtro: veſtri autem capillis capitis omnes numerati ſunt*: Eccleſ.16. *non dicas, à Deo abſcondar, & ex ſummo quis mei commemorabitur, ecce cælum, & cæli cælorum, abyſſus, & vniuerſa terra, & quæ in eis ſunt, in cõſpectu illius, & cum conſpexerit illa Deus, tremore concutientur*. Prouer.16. *omnes viæ hominis patent oculis eius*. Paulus 4.ad Hæbr. *diſcretor eſt cogitationum, atq; intentionum cordis, & non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius: omnia autem nuda, & aperta ſunt oculis eius*. Deniq; vt alia loca omittã, aperta eſt Gregorij ſententia l.16.moral.c.15. *ſic ſumma regit, vt ima non deſerat: ſic imis præſens eſt, vt à ſuperioribus non recedat*. quæ ſentẽtia congruit cum illo pſal. *quis ſicut Dominus Deus noſter, qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cælo, & in terra*.

8 Eſt quoq; Theologorum communis, de qua re agunt Sententiarij in 1.d.35.36.39. Scotus ibidem, & alibi ſæpiſſimè cum ſequacibus, & Thomiſtæ cum D. Tho. 1.p. q.14. immo ratione naturali id oſtendi docet idem Scot.12.met.& D.Th.4. contra gent. cap.50. Durand.1.35. q.2. docet eam ex mente Ariſt. locis cit. *Communis Theologorum.*

Suadetur autem breuiter. Dei ſcientia eſt infinita, ergo cognoſcit omnia, etiam ſingularia: dà oppoſitũ, & non eſſet infinita: item Dei notitia eſt comprehenſiua: de ratione comprehenſionis eſt nihil, relinquere incomprehenſum, ergo nullum eſt ſingulare, quod non intelligat. Accedit, quòd per viam comprehenſionis duo fiunt, vnum eſt, quod omnia cognoſcãtur. alterum, quod cognoſcantur modo perfectiſſimo, vnde eſt, vt non relinquatur quidquam non comprehensũ. Præterea, datur in creaturis cognitio ſingulariũ, cur igitur negabitur Deo? Inſuper Deus eſt ſupremus omnium Moderator, Gubernator, & Rector, diſtribuens ſingula ſingulis, prout rerum naturæ exigunt, ergo cognoſcit omnia, & ſingula: dà oppoſitum, & non benè moderabitur vniuerſum: inde namq; poſſet falli, & minus rationabiliter agere, vt opus eſſet: ſpectat namq; ad optimum Familiæ Moderatorem cuncta, & ſingula apprime cognoſcere, quæ ſpectãt ad ſuæ familiæ gubernationem. Item ipſe eſt rerum omniũ cauſa, ergo cognoſcit omnia; quomo- *Ex rationibus.*

do namq; causaret, nisi id, quod fiendum esset, optimè sciret; vel enim falleretur in causando, vel nusquam causaret. Denique nouit essentiam suam, ergo nouit singula alia: conseq. prob. quia in eius essentia continentur singula. Dices non sufficere cognitionem essentiæ solius, quia ipsa repræsentat naturalia, non contingentia. Respondetur, vtrumque requiri, tum essentiã, tum eiusdem Dei volũtatem; & in cognitione vtriusque, dicitur completè Deus noscere omnia. Non quidem sola essentia sufficit, quia ipsa de se sola non causat ad extra, sed requiritur concursus, & determinatio volũtatis: qua determinatione iam facta à volũtate, repræsentat eadem essentia suo intellectui decreta diuinæ voluntatis, & sic completè intelligit omnia: itaq; cognoscit in vtraq; tùm in essentia, tũ in voluntate. Dubitare verò de hoc aliquando Scotistæ solent, quandoquidem Scotus modo ait, essentiã causare; modo volũtatem; modo verò vtrãq; sed verius, & certius est, etiam de mẽte eiusdem Scoti, vtramq; causare: & consequenter in vtraq; Deum perfectè omnia scire.

Essẽtia vo lẽs causat.

9 Quæ obstare valent potiora, hæc esse possunt cõtra principale quæsitum. Primò, negare videtur id Aristoteles, vt patet ex loco recensito: vbi etiam tandem cõcludit, dicens, *in Deo idem esse intelligens, & quod ipse intelligit*. Verum sit prima responsio, de Aristotele non esse curandum in hoc; etenim magis credendum est Theologis, quàm Philosophis; reuelata namq; Theologia nõ innotuit omnib. ideoq; ipsis stãdum, qui è scripturæ fontibus, diuinisq; reuelationibus sacra arcana depromunt: ad plura autem attingere non valet naturalis Philosophia. Respondendum secundò, posse Aristotelem ad bonum sensum deduci, vt eatenus negarit hæc inferiora cognoscere, quatenus docere intenderit, ea nõ cognoscere *motiuè* ex rebus ipsis; sic nãque verè *vilesceret Dei intellectus*, si moueretur à rebus, cognoscere tamen terminatiuè, vt Theologi docent.

Aristoteles explicatur

10 Secundò obstatur, res cognoscuntur in Dei essentia secundùm illud esse, quod habent in eadem essentia: sed creaturæ nullum propriũ esse habent in Dei essentia. ergo. antecedens patet. prob. min. res, siue possibiles, siue actuales, non sunt in ipsa essentia, sed extra eam, vt constat. Respond. creaturas siue actu existentes, siue in potentia, licet non habeant esse *formale* in Dei essentia, habent tamen esse eminentiale, & virtuale: secundùm primum esse non cognoscitur in essẽtia, vt in essentia, sed secundùm esse eminentiale, & virtuale, cùm sic contineantur in essentia; non enim lapis est *formaliter* in diuina Essentia, sed eminentialiter, & virtualiter.

Lapis non est formaliter in essentia Dei, sed eminẽter, & virtualiter.

11 Dices, non habent esse formale in essentia, ergo non perfectè cognoscit in essentia; prob. seq. quia perfecta cognitio terminatur ad esse rei formale; formale namque esse, est esse perfectum ipsius rei. Respond. negando sequelam: quia ex dictis sup. q. 13. cũ quærebatur an cognitio Dei de rebus sit abstractiua, dictum fuit intuitiuam cognitionem vel esse de obiecto existenti in propria existentia; vel de existenti, siue contento in aliquo continẽte illud eminentiori, & perfectiori modo: huiusmodi est Dei essentia, quæ sic continet creaturas, vt ex tali continentia, perfectissimè cognoscantur, licet rebus ipsis deficiat esse formale, & reale, quapropter etiam non existẽtes cognoscit intuitiuè.

Intuitiua cognitio, vel in se, vel in perfectiori cõtinente.

12 Tertiò, essentia est medium admodum commune, & indifferens ad repręsentãdas creaturas, ergo nequit per eam cognoscere singularia Deus. prob. anteced. ratio cognoscendi adæquatą debet adęquati obiecto cognoscibili: sed essentia non magis repræsẽtat vnum, quàm alterum cognoscibile: Nec adæquatur creaturæ in repræsẽtando. Respond. essentiam adæquari omnibus cognoscibilibus in repræsẽtando; hæc autem adæquatio potest esse, vel intensiua, vel extẽsiua: loquendo quidem de extensiua, verissimum est adæquari, quoniam ipsa repræsentat omnia cognoscibilia; loquendo etiam de intensiua; insuper verum est adæquari, quoniam repræsentat adæquatè, & completè eam secundùm totam sui perfectionem, & naturam intensiuè, vt nil prorsus lateat diuinum in-

Essentia adæquata in represẽtãdo tum intensiuè, tũ extensiuè; licet non in entitate.

intellectum: & ita ſtat quod erit perfecta, & adæquata ratio in repræſentando.& confirmatur,quia non magis repræſentat rem vnam, quàm aliam, ſed adæquatè, & completè omnia; tūc verò non eſſet adæquata ratio repræſentandi,quando repręſentaret vnum, & non aliud obiectum: ſeu quando rē non repræſentaret ſecundùm omnem ſui perfectionem. licet autem nō adęquetur in entitate,*cum finiti ad infinitum nulla ſit proportio,* adæquatur tamen in repræſentabilitate.

13 Quartò, eſſentia eſt medium commune in repræſentando, ergo repræſentat confusè; ergo non diſtinctè per eam cognoſcit Deus. prob.ſequ. quia commune confusè ſe habet ad ea,ad quæ eſt commune, aliàs nō eſſet commune,& indifferens,ſed diſtinctū, & differens. Reſpond. diuinam eſſentiam in repræſentando, non ſe habere ad inſtar communis *vniuerſalis*; hoc namque commune, quod conuertitur cum vniuerſali, vtiq; habet rationem confuſi, ſiue in eſſendo, ſiue in repræſentando, cuiuſmodi eſt ipſum Vniuerſale, quod confusè ſe habet, & indiſtinctè penes ſua ſingularia: non ſic eſſentia,quia diſtinctiſſimè continet,& repræſentat ſingula: vocatur autem commune per *illimitationem*: cum qua illimitatione ſtat continentia cōmunis per eminentiam, & virtualitatem: ideoq; erit eius cōmunitas, emi-nentialis,& virtualis,non autem communitas V*niuerſalis*.

Eſſētia eſt communis per illimitationē, nō autem per vniuerſalitatem confusè.

14 Denique obſtari poterit, Potentiſſima ratio cognoſcendi erit per eſſentiam, ſiuè per diuinam voluntatem, tanquam per omnium cauſam: ſed cognitio per cauſam eſt imperfecta cognitio, ergo. Argumentum hoc peculiarem exigit rationem cognoſcendi, ſed de ea actum eſt ſup. quæſt. 11.

15 Quod verò inſuper vrgeri poteſt, eſt circa rationem, & naturam contingentiæ; etenim contingens non eſt neceſſarium,ergo non ſcitur à Deo neceſſariò;ergo nec etiam eſſentia repræſentabit neceſſariò: quod ſi neceſſario ſcitur, igitur nō erit contingens, ſed neceſſarium: & eadem ratione ſequitur fore neceſſarium, ſi neceſſario ab eſſentia continetur; at neceſſitas pugnat contra naturam contingentis.

16 Ad argumentū, quod amplius infra tractabitur, pro nunc reſpondetur Deum neceſſario ſcire omnia ſiue entia neceſſaria, ſiue cōtingentia: neceſſitas autem hæc non eſt ex parte Dei,quia nullum ordinem dicit neceſſariò ad extra, ſed neceſſitas ſe tenet ex parte ſcientiæ, quæ quatenus infinita eſt, neceſſe eſt vt terminetur ad omnia: Item ſe tenet ex parte intellectus, qui quatenus eſt infinitus, neceſſario comprehendit omnia.Item neceſſitas ſciendi omnia procedit ex plenitudine, & perfectione ſui fæcundiſſimi intellectus. da oppoſitum, quod aliquid neſciat, & erit vtiq; imperfectus, vt creatura,& ignarus; igitur ad Dei perfectionem pertinet vt omnia ſciat, & inde ſequitur conſequenter, vt neceſſario omnia, etiam contingentia ſciat. Cùm tamen infertur, contingentia tunc euadere neceſſaria; negatur conſequens: ſed remanent in ſua contingentia; non enim mutant naturam ex eo, quod Deus neceſſario ea ſciat, ſed ſemper erunt contingentia:Nec etiam valet inferre, ſcibilia ſunt contingentia, ergo ſcientia eſt contingens, & conſequenter Deus non neceſſario ſciat ea; quia id ſequeretur quando ſcientia cauſaretur *motiuè* à contingentibus, vt in nobis, quorum ſcientia de contingentib. eſt contingens: at Dei ſcientia non cauſatur à contingentibus,ſolùm verò vocari poteſt ſcientia, contingens *terminatiuè*, vt quia eſt de obiecto, ſiue termino cōtingenti. At poſtquam per diuinæ voluntatis decretum res contingens ponitur in ſuo decretato eſſe, ſequitur vt Dei intellectus ob plenitudinem ſuæ infinitæ ſciētæ ipsā ſciat, noſcat, comprehendat. ſi quæ autem adhæret ipſi rei contingentis neceſſitas,ea erit in ſenſu compoſito, non diuiſo, quemadmodum; *omne quod eſt, quando eſt, neceſſe eſt eſſe, ex Ariſtot.* ſtat ergo neceſsitas ex parte ſcientis, non ex parte obiecti contingentis.

Deus neceſſario ſcit contingentia explicatur.

17 De ſententia Hieronymi actum fuit ſupra,vbi agebamus de comprehenſione ipſius Dei: vbi quoque

retulimus quid senserit August. quæst. 3. de scientia Dei,

18 Atq; in eodem loco discussum quoq; fuit vberius de mēte Auerrois, & Aristotelis: sed plura infra quæst. vltima.

QVÆSTIO XVII.

Vtrum per suam scientiam comprehendat infinita.

Quæstionis status.

1 On est quæstio vtrū detur, vel dari possit actu infinitum: supponit autem quæstio ipsum infinitum: & id, vel in actu, vel potentia: qua suppositione facta, quæritur vtrum Deus per scientiam suam comprehendat tale infinitum.

2 Nec est opus exquirere, an possibile sit infinitum: sed supposito, posse dari infinitum, postulatur vtrum Deus comprehendat sic infinitum: licet autem de actuali esse infiniti non cōcordent Doctores, nihilominus quia de potentiali conueniunt, saltem in multitudine infinitali singularium accidētalium, ideo inquiritur vtrum infinitū hoc, saltem in potentia, comprehendat vndequaq; & simultanee, actualiter, & ex omni parte simul, siue de toto sciat, & intelligat ipse Deus.

Sententia Aureolis.

3 Aureolus quidem in 1. d. 35. q. 2. Durand. in 1. d. 35. q. 2. & Almayn. in 3. d. 14. q. 1. negant cognoscere sic infinitum actu, sed cognoscere aiunt illud solummodo successiuè, partē post partem: ita vt totum, quod cognoscit, sit finitum, & vltra id, remaneat amplius quid cognoscere, quod quidem non cognoscat simul cum partib. alijs, siuè præcedentib. siuè subsequentib: sed de se solo: & omnia, atq; singula cognoscat ordinatè in infinitum, secūdum infinitam seriem possibilem eorum: in terminis autem scholasticis idem est, ac dicere non cognoscere infinitum *cathegorematicè*, sed *syncategorematicè*.

Pro sententia negatiua arguitur.

4 Probari autem id potest, primo, Deus cognoscit infinitum eo modo, quo ēst: sed non datur infinitū in actu, ergo non cognoscit actu infinitum: datur autem infinitum in potētia, successiuè, ordinatè. & non secundum se totum simul, ergo non cognoscet actu. minor patet, quia hominum, & Angelorū cogitationes, & affectiones erunt infinitæ in potentia, successiuè quidē, & non omnes simul, sed qualibet data, restabit aliam ponere, etenim Animæ, Angeli, & Homines post resurrectionem durabunt in infinitum.

5 Secundò Deus id, quod potest scientia sua comprehendere, potest etiam & facere; at non potest facere infinitum in actu, ergo nec comprehendere: dà oppositum, quod nō possit scire id, quod non potest facere, & erit ad instar creaturæ, quæ multa cognoscit, ad quæ non potest potentia sua se extendere: quod si comprehendere potest infinitum, quod nō potest facere, igitur plus potest scire, quam possit facere; at id videtur absurdum, siquidem sicut est sapientiæ infinitæ, ita & infinitæ potentiæ, sicut canit Ecclesia, *cuius sapientiæ non est numerus, cuius potentia non est finis*.

6 Tertiò, sequeretur continuum componi ex indiuisibilib. prob. iam in continuo sunt infinitæ partes proportionales, seu infinitæ diuisiones in potentia: si partes istas omnes infinitas, in quas posset diuidi comprehēderet; sequeretur quod deueniret inde in cognitionem partium eiusdem continui omnino indiuisibilium, & ita re-

ſtaret, continuum componi ex partib. iſtis, quæ vltro non eſſent diuiſibiles: prob. quoniam iam cognoſcit omnes continui partes infinitas, in quas poteſt diuidi; ergo cognoſcet etiam vltra iſtas partes, nō dari alias, in quas poſſit fieri diuiſio, quia iam ex ſuppoſito cognoſcit omnes; igitur reſtat vt in continuo nil amplius remaneat, quam partes indiuiſibiles; & quidem erunt omnino indiuiſibiles, quoniam iā cognitæ prius erant partes omnes diuiſibiles: & ita à primo ad vltimum, partes iſtæ indiuiſibiles component illud reliquum continuum.

7 Quartò, contra rationem, & naturam infiniti eſt, vt poſſit menſurari, & pertranſiri, alias eſſet finitum. Item vltimò, infinitum ea ratione, qua infinitum, eſt ignotum, quia ex 3. phyſ. *infinitum eſt, cuius quantitatem accipientib. ſemper reſtat aliquid vltra accipere*; ergo etſi Deus Angelorum, hominumq; perpetuas cogitationes, affectionesq; concipiat, nihilominus, quia infinitæ erunt, ſemper remanebit de eis, quid vltra cognoſcere.

Sententia communis affirmatiua probatur poſſe cognoſcere infinitum.

8 Nihilominus eſt in oppoſitum communis Schola Theologorum, ſuſtinentium cognoſci actu à Deo omnē ratione infiniti. Eam docuere D. Bonau. in 1. d. 39. artic. 1. q. 3. D. Tho. 1. p. q. 14. art. 10. Richard. eod. loco Diui Bonau. cæteriq; communiter. Nec lōgè eſt ab iſta ſententia Scotus; etenim in 3. d. 14. q. 2. L. M. docet defendi poſſe, Animam Chriſti Domini videre in Verbo obiecta ſecundaria actu, infinita, quæ videt Verbum: & hoc vel vnica viſione per infinitos reſpectus terminata ad infinita obiecta: vel infinitis viſionibus cauſatis in eius anima ab ipſomet Verbo. Concedit ergo infinitum videri ſimul actu à Verbo, immo ab anima eiuſdem humanati Verbi. Verum eſt tamen, quod Scotus idem circa inſinuationem infiniti in actu, ſeu in proceſſum ad infinitum, non eadem via progreditur; etenim negat infinitum proceſſum, etiam in potentia, in ordine ad multiplicationem ſpecierum, cùm in eis ponat ſtatum, & terminum, ita vt qualibet ſpecie ſubſtantiali data non poſſit tendi in infinitū; de quo ſuo loco ſupra eſt actum: cùm tamen concedat inde multiplicationē ſingularium accidentalium in infinitū. Concedit quoq; Deum ipſas actu cognoſcere. De multiplicatione ſpecierum in infinitum in potentia, negabit eas cognoſcere; non quidē quod Deus ad id impotens ſit, cùm ea ratione, qua concedit cognoſcere vnum, concederet etiam ex parte ſui poſſe cognoſcere, & reliquum: ſed aliundè id prouenire ait, quoniam implicabit dari proceſſum in infinitum in ſubſtātiali multiplicatione ſpecierum: quod autem implicat eſſe, idem eſt, ac nō eſſe: quod vero non eſt, cognoſci non poteſt, ergo tale infinitum ea quidem ratione Deus non cognoſcet. Pariformiter etiam vnuſquiſq; ad quæſitum reſpondebit, quandoquidem qui aſtruunt dari poſſe infinitum in actu, dicēt cognoſcere Deum infinitum in actu: qui vero id negant dari poſſe, negabūt quoq; Deum illud cognoſcere; quod namq, nec eſt, nec poteſt eſſe, cui etiam repugnet per omnem potentiam eſſe, vtiq; cognoſci non poteſt.

Scoti ſententia.

9 Sed accedamus ad principale intentum. quidquid ſit de particulari infinito, ſiuè id ſit infinitum in quantitate permanenti, ſiuè ſucceſſiua, ſiuè infinitum multiplicationis, tumſpecierum, atque indiuiduorū in ſpecie ſubſtantiali, ſiuè ſingularium in ſpecie accidentali, quidquid illud ſit, & quale ſit; ſupponamus modo dari infinitum, ſiuè id verum ſit, ſiuè falſum, & quæritur; ſuppoſito tali infinito, vtrum illud comprehendat Deus: dicendum quod ſic. & prob. dā oppoſitum quod non cognoſcat, ergo erit ignorans Deus: Prob. datur aliquod, in rerum natura, ex ſuppoſitione, nempè infinitum, ergo ſi id non cognoſcit Deus, ignorans erit Deus. Item quæro, Deus id non cognoſcit, quis ergo illud cognoſcet? ſi dixeris, creatura, ergo creatura erit ſapiētior Creatore: ſi dederis nec creaturam, nec Creatorem id ſcire, ergo erit aliquod in entib. quod à nemine ſcietur: Deus autem eſt ſupremus moderator Familiæ huius mundi, & ad optimum Familiæ Gubernatorem ſpectat cuncta ſuæ familiæ ſcire, ergo ſciet optimè hoc infinitum ipſe Deus. Adde, quòd ſi Deus id neſciet, quomo-

modo nam tale infinitum adueniet in rerum natura; etenim cuncta creata adueniunt per sapientiam, & imperiũ ipsius Dei, *ipse enim dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt*: igitur non poterit hoc infinitũ habere esse, quin sciatur, & volitum sit à Deo.

10 Insuper post Iudicij diem cogitationes hominum, & Angelorum erunt infinitæ, quia durabunt in infinitum: quæro quidnam cognoscit de illis Deus: Dices cognoscere eas, quæ fuerunt, & quæ sunt: cæteras autem futuras in potẽtia in infinitum cognoscet inde successiuè, pro quando erũt, non autem antequam omnes actu infinitæ sint: Contra, primo, ergo Deus non cognoscit futurum, patet, cogitationes quæ postea aduenient in infinitum, iam non sunt præsentes, sed futuræ, sed has non cognoscit, ergo nõ cognoscit futurum. Secundò, igitur variabitur diuina cognitio, cùm modo sit de obiecto, de quo prius non erat; non enim sciebat cognitiones illas futuras, quia nondum erant, & modo cognoscit eas, quia modo sunt: tertio dabitur successio in ipsa cognitione Dei: hoc sequitur ex priori. quartò pugnat contra August. dicentem, *non aliter Deus nouit facta, quam fienda*: sed fienda per te non nouit, ergo aliter, nouit fienda, quam facta. Quintò, dum non cognoscit cogitationes illas in æternũ futuras, erit vtique earum nescius, immo ignorans, & ita hi ignarũ reddunt ipsum Deum, quod repugnat fidei.

11 Item omnes illæ futuræ in infinitum cogitationes habẽt esse actuale, ergo cognoscũtur actualiter à Deo, prob. anteced. habent esse in æternitate, quæ simul comprehendit, & mensurat omnia; nedum enim præterita, sed præsentia etiam copulat & futura: at cognitiones istæ habent secum mẽsuram permanentem, continentem singula, & amplexantem omnia, quę in æternitate fient: ijsq; omnibus coexistet, quę pro quauis differentia temporis, siuè realis, siuè imaginarij, erunt. Denique ipsa Dei essentia, continet hæc omnia, ipsa namque repræsentat singula hæc diuino intellectui: quod si Dei cognitio desumeretur à rebus, vt nostra fit, vtiq, deberet dici non simul cognoscere ea, quia actu non sunt: verum quia talis non est, ideò concedẽdum scire actualiter infinitatem omnem possibilem, tum futurarum affectionum, tum diuisibilium partium in infinitum ipsius continui.

12 Hinc verò addendum, quòd (ex quo Dei essentia est ratio diuino intellectui hæc cognoscendi) non quidẽ repræsentabit ea singillatim, modo vnum, modo alterum, sed actu simul: Nec dicendum, quod inter eas, quæ infinitæ sunt partes proportionales, seu cogitationes, ostẽdat essentia hanc v.g. cogitationem, seu hanc v.g. partem proportionalem sub ratione primi, & sub ratione secundi, & sub ratione vltimi, sed omnia indiscriminatim repræsentabit simul, & actu, præscindendo à ratione vltimi, medij, & primi; ratio est, quia in infinito non datur primum, nec secundum, nec vltimum, aliàs non esset infinitum, sed finitum, quia quod habet principium, mediũ, & finem, iam est finitum: vnde est vt in Continuo non detur prima pars proportionalis, nec secunda, nec media, & consequenter nec vltima. & licet in cogitationibus detur prima, & secunda, quia iam incęperunt habere esse, nihilominus à parte post non dabitur medium, nec vltimum in enumeratione ipsarum, quoniam in æternum multiplicabuntur. *Essẽtia nõ repræsẽtat infinitum successiuè intellectui diuino, sed totũ simul.*

13 Et tandem principale assertum confirmat August. 12. de Ciuit. Dei c. 18. inquiens, *quamuis infinitorum numerorum nullus sit numerus; non est tamen incomprehensibilis ei, cuius intelligentia non est numerus.* & infra, *si quidquid scientia comprehenditur, sciẽtis cognitione finitur, profecto & omnis infinitas quodam ineffabili modo, Deo finita est.* clarissimè loquitur Augustin. ostendens infinitum esse quidem in sui natura infinitum; cæterum respectu omniscientiæ Dei, esse omnino finitũ. quia vndequaque, atq; omni ex parte sit comprehensum. *Ex August.*

14 Argumenta autem ex dictis soluuntur, & ad primun conceditur maior. cum verò ais, infinitum non esse in actu; distinguunt Thomistæ, aut in seipso, aut in æternitate: loquendo de primo, vtique in seipso actualiter *Obstatur.*

non eſt, niſi ſecundùm partes, vt contingit, præcipuè in infinitate numerali, & ſucceſsiua, in qua ſemper reſtat aliquid vlterius accipere, vt loquebatur Ariſtot. ſup. at loqnendo de poſteriori, ſeu in æternitate, dicunt habere ſimul eſſe in actu, quoniam actualiter coexiſtit æternitati, tùm ſecundùm partes præteritas, tùm denique ſecundùm futuras, quoniam omnes hæ coexiſtent æternitati.

Infinitum qualiter præſens Deo.

15 Reſponſio hæc admittitur facillimè à Thomiſtis, exiſtimantibus cuncta Deum cognoſcere, quatenus præſentia ſunt æternitati: ſed aduerſatur Scotiſtis, dum id Scotus negat: Aiunt Aliqui, id Scotum non negare, nam aliud eſt loqui de cognitione, aliud de actualitate eſſendi ipſarũ cogitationum infinitarum Angelorũ: loquendo de primo, iam Scotus diceret eas cognoſci à Deo quatenus ſunt ſibi præſentes obiectiuali præſentia, de quo ſup. q.10. & in hoc differret à D. Thoma: cæterum non negaret, inquiunt, Scotus infinitas illas cognitiones habere eſſe actuale in æternitate; non enim diſputat, in quo habeant eſſe actuale, ſed per quid cognoſcantur: Verum aduerſatur apertè doctrinæ Scoti, vt vidimus loco citato: ideo reſpondendum vt ibi, cognoſci à Deo, non vt præſens æternitati, dum non eſt, ſed vt præſens præſentia obiectiuali, atque intelligibili ipſi Deo.

Infinita partes ſimul ſimultate obiectiuali non entitatiua.

16 Dices, illud eſſe actuale nõ eſt ſimul. Reſpond. Verum eſt non eſſe ſimul, cùm cognitiones infinitę non ſint ſimul; cæterum habent omnes præsẽtiam obiectiualem, qua mediante porriguntur ſimul diuino intellectui ſub ratione intelligibilis, quamuis in ſeipſis non ſint ſimul ſecundùm actuale eſſe: vnde licet non ſint ſimul ſimultate entitatiua, ſunt tamen ſimul ſimultate obiectiua.

17 Ad ſecundum reſpond. Deum poſſe facere infinitum, & ita conſequenter comprehendere infinitum. Reſponſio hæc valet pro ijs, qui ſuſtinent poſſe Deum dare actum infinitum.

Infinitum cognoſcit Deus, ergo poteſt illud facere, an valeat conſequentia.

18 Quòd ſi tale infinitum actu negetur dari poſſe per Dei potentiã, negari poſſet hæc cõſequentia, cognoſcit actu, & ſimul Deus infinitum, ergo poteſt facere actu infinitum: negabitur inquam, quandoquidem Deus cognoſcit omnes, infinitaſque partes ſucceſſiuas temporis, ſeù cognoſcit ſimul partes temporis ſucceſſiuas, attamen non poteſt facere, vt temporis partes ſint ſimul: ſimiliter de motu; quia tùm temporis, tùm motus partes ſunt eſſentialiter ſucceſſiuæ, aliàs non eſſet continuum ſucceſſiuum, ſed permanens: Deus autem non poteſt facere tempus, ac motum non eſſe ſucceſſiuum, quia deſtrueret naturam vtriuſque, & nihilominus ex parte ſui intellectus cognoſcit ſimul omnem partem temporis, & motus, itaut ſimultas ſtet ex parte cognoſcentis, & cognitionis, non ex parte cogniti: ita diceretur, cognoſcit Deus actu ex parte ſui infinitã multitudinẽ cogitationũ, nihilominus non poſſent actu ſimul coadunari, & copulari infinitę numero cognitiones, quia à parte rei repugnet, ſicut repugnat à parte rei copulare, & coadunare ſimul omnes partes motus, & temporis, aliàs vtrumq; eſſet permanens, & ſucceſsiuum; quidquid tamen ſit de opinionibus infiniti, nihilominus ſiue per primam, ſiue per ſecundam reſponſionem, ſolutum eſt argumentum.

Infinitas partes ſucceſſiuas tẽporis cognoſcit ſimul ſimultate ſe tenente ex parte cognoſcentis, nõ ex parte cogniti.

In infinito non datur primum, et vltimum.

19 Ad tertium negatur deueniri ad indiuiſibilia; negaturq; componi ex indiuiſibilibus; etenim cognoſcit Cõtinuum non componi ex indiuiſibilibus, ſed cognoſcit conſtitui ex diuiſibilibus, & partes illas omnes cognoſcit ſub ea ratione, qua ſemper diuiſibiles in infinitum ſunt. quod verò vrges, quòd vltra partes diuiſibiles cognitas, non reſtat alia pars diuiſibilis, tu quidem admittis vltimam partem, ſeu admittis vltimum in infinito; at diximus in infinito nec dari primũ, nec vltimũ; quapropter Deus videt vnãquamque partem continui diuiſibilẽ eſſe in infinitas partes proportionaler: vnde ſit, vt non detur vltima diuiſionis pars, qua poſita, procedatur ad indiuiſibilia.

Infinitũ in quantitate ſi daretur, poſtularet menſuram quantitatiuam infinitam.

20 Ad quartum, & vltimum, dum primo dicitur, infinitũ non poſſe menſurari, loquendum eſt de infinito in magnitudine, & de menſura quantitatiua:

tiua : & quidem tale infinitum mensurari non potest quantitate, quæ sit finita, & terminata, quia infiniti, & finiti nulla est proportio : nisi fortasse daretur aliqua quantitas infinita, seu mensura extensiuè infinita, tunc enim infinitum adæquaretur quantiati mensuratiuæ infinitæ, & ita infinitum mensuraretur mensura infinita. cæterum loquendo de mensura intentionali, siuè intellectuali, quæ consistit in adæquata comprehensione, & cognitione ipsius infiniti, non repugnat posse mẽsurari: & ita diuinus intellectus, vtpote infinitus, vndequaq; comprehendet omnem naturam, & conditionem infiniti : idem namq; est sic intentionaliter mensurare, ac adæquatè comprehendere, & perfectissimè scrutari, hoc autem soli Dei intellectui competit, vtpote infinito, non autem intellectui creato, vtpote finito. idem quoque dicendum de infinito in multitudine, vt mensuretur non mensura reali, sed intentionali.

Infinitum mẽsuratur, et comprehenditur mẽsura infinita intẽtionali.

21 Consimiliter ad id de pertransiri. vtiq; infinita magnitudo pertransiri non potest trãsitu physico, & reali, cæterum pertrãsiri potest transitu intentionali, seu intellectuali comprehẽdendo illud, vt facit Deus.

Infinitum non potest pertrãsiri: explicatur

22 Cùm denique concluditur, infinitum esse ignotum; dicendum est repugnare absolutè vt infinitum de se sit ignotum, seu vt sit ignorabile, seu incognoscibile; ratio, quia infinitum est ens, & consequenter est verum: ens autem est obiectum intellectus, ergo infinitum est cognoscibile. item veritas est obiectum adæquatum intellectus, siue saltem cõditio obiecti adæquati intellectus, vt vult Scotus; ergo erit cognoscibile. & ita remanet infinitum non esse de se ignotum, ignorabile, & incognoscibile: & consequenter cognosci de se poterit. quod verò non cognoscatur, & iuxta Arist. sit ignotum, id prouenit ex imperfectione intellectus creati, quia cùm sit finitus, & limitatus non potest adæquari infinito, nec consequenter ipsum comprehendere, sed semper in eius inuestigatione remanebit aliquid vltra accipere, vt loquebatur Arist. Cæterùm, quia Dei intellectus est vndequaque infinitus, hinc merito potest ipsum cognoscere, immo adæquatè comprehẽdere, itaut nil de infinito remaneat, quod non comprehendatur ab ipso Dei intellectu. loquebatur ergo Aristot. de intellectu creato, ratione cuius infinitum est ignotum.

Infinitum esse ignotũ, an sit verum.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrum scientia de creaturis sit necessaria, immutabilis, & infallibilis.

1 EX dictis tum in hac, tum in precedẽtib. quæstionib. deducitur primo, Deum scire necessariò omnem conditionem existentiæ cuiuscunque rei, tum necessariæ, tùm contingentis. Secundò, sciẽtiam eius esse omnino inuariabilem & immutabilem: atq; tertio esse prorsus infallibilem. Omnia patent singulariter ex toto decursu vniuersæ huius disputationis per quęstiones singulas agitatas : nec oportet amplius immorari in probationib. cùm abunde probata sint ex scripturis, Patribus, rationibus, &c.

2 Verum supersunt ordinaria, & pau-

pauca, quæ aduersus tria hęc capita obijci solent: recēsebimus autem breuiter, & soluemus.

Scientia de contingentib. an necessaria.

3 Incipiendo autem à capite necessitatis, in primis explicandum est qualis sit necessitas ista, an simpliciter, an secundùm quid: an absoluta: an intrinseca, an obiectiua, & extrinseca.

Sententia D. Tho.

4 D.Tho. 1.p. q.14. art.13. ad 2. ait futurorum contingentium scientiam Dei esse simpliciter necessariam. Scotus ex opposito docet esse simpliciter contingentem, & secūdùm quid, necessariam, in 1.d.39.q.4.

Sententia Scoti.

5 Placet Scoti sententia, vnde dicimus scientiam diuinam de contingentibus non esse absolutè, & simpliciter, sed secundùm quid necessariam. suadetur breuiter, obiectum non est necessarium, ergo scientia de obiecto non est absolutè necessaria: antecedēs patet, quia est contingens. Item scientia specificatur, & mensuratur à scibili: at scibile contingens non est necessarium, ergo nec Dei scientia erit necessaria. Demum, sciuit Deus ab æterno Petrum cursurum: at poterat scire oppositum, dum potest non currere, ergo non est absolutè necessaria. Confirmatur, Dei scientia est indifferens ad alteram partem contradictionis vt ad scire currere, & scire quòd possit Petrus non currere: ergo non est absolutè necessaria.

Necessaria ex suppositione &c.

6 Hinc tamen dicimus esse necessariam ex *suppositione*: supposito namque decreto de cursu, vtiq; scit necessariò Deus cursum; quia necessariò scit Deus omnem definitionem suæ diuinæ voluntatis. Item est necessaria necessitate *immutabilitatis*; ratio, quoniam Dei decretum stat, & diuina voluntas non mutatur, ergo nec mutabitur Dei scientia de quacunque re decretata. Insuper est necessaria *secundùm quid*, non *simpliciter*, nec necessitate *ineuitabilitatis*; patet, quia sicut posset aliter euenire, ita & aliter scire. Est necessaria in entitate, & formaliter: etenim cognitio Dei est ipse Deus: Itē necessitate cōsequentiæ, nō cōsequentis, quia obiectum non est ens absolutè necessarium: necessitate denique in sensu composito, non in sensu diuiso, iuxta illud, *omne, quod est, quando est, necesse est esse.* cæterum extrinsecè, & obiectiuè, atq; terminatiuè appellatur à Scotistis contingens: inter quos Rada 1.p.q.30.art. de quo & nos sup.q.16.

Necessitas scientiæ an inferat necessitatem contingentib.

7 Dices, scientia est necessaria, ergo contingentia scita, erunt necessaria, & non contingentia. Respond. negando conseq. quia necessitas est solummodo extrinseca: quòd si esset intrinseca, sequeretur intentum: & ita scientia, quam Deus habet de diuina essentia, est necessaria in se intrinsecè, vnde & ipsamet essentia scita est intrinsecè necessaria: non sic contingentes creaturæ.

Necessitas scientiæ Dei vnde?

8 Vnde autem proueniat talis necessitas in diuina scientia penes contingentia; fuit sæpius in superioribus repetitum: prouenit autem ex plenitudine perfectionis diuini intellectus: ex fæcunditate intellectus diuini: ex infinitate scientiæ Dei: ex comprehēsione diuini intellectus. vnde fit, vt necessariò omnia sciat; aliàs quidquam, vt creaturæ, ignoraret: talis autem necessitas indicat summam perfectionē in Dei intellectu, quatenus errare nequit, nequit falli, impossibile est, decipiatur, aut quidquam, & si minimum, ipsum lateat. Hæc de capite necessitatis.

An immutabilis.

9 Circa caput immutabilitatis, immutabilis est Dei scientia: sed contra obstatur, à contradictorio in contradictorium nō potest fieri transitus absque mutatione: at Deus sciens A, potest nescire A, ergo potest mutari de sciente in non scientem. maior patet; etenim cessante omni mutatione non poterit fieri, vt hoc nūc sit verum, quod prius v.g. erat falsum. Secundò, Deus ante decretum non scit A, v.g. Petrum cursurum; potest tamen scire fore cursurum: quæro autem quæ potentia sit illa diuini intellectus; aut actiua, aut passiua: nihil horum: prob. si passiua, ergo mutatur, quia subiectū mutatur cùm recipit formam, ad quā est in potentia passiua, vt materia: si actiua, ergo etiam mutatur, prob. potentia actiua naturalis nō potest agere postquam non egit, nisi agendo mutetur de non agente ad agentem: ergo ex omni parte mutatur: est autem Dei

 in-

intellectus potentia naturaliter agens. Tertiò, quidquid non est A, nec potest esse, potest incipere esse A; at Deus, v.g. non scit Petrum cursurum cras, potest autem scire fore cursurum, ergo potest incipere scire, & consequenter mutari de non sciente ad scientem. Confirmatur, ante decretum Deus nō scit Petrum cursurum cras: potest autem inde scire, ergo post decretum incipiet scire, & consequenter mutabitur.

Ad mutari quid requiritur.

9 Ad primum respondetur, quòd ad hoc, vt subiectū aliquod mutetur, necesse est, quòd aliquando fuerit sub forma opposita, & de hac transeat in alteram formam, sub qua prius non fuerit, aliàs nulla erit mutatio: propter quod, *mutari est* aliter se habere nunc, quàm *prius*: *nunc* quidem indiuisibiliter, *prius* verò diuisibiliter: ita euenit in materia, quæ verè mutatur, dū transit de forma in formam, & de priuatione formæ, sub qua in tempore fuerit, & inde ad formam: itaut quādo materia produceretur simul cū forma, non diceretur mutari, quoniā in nullo instanti, seu tēpore fuisset sub priuatione talis formæ, vt docet Scot. in 3.d.2. q.3. ad vlt. ad propositum autem, nulla mutatio in intellectu Dei, quia nunquam transijt de non sciente ad scientem, cùm in nullo instanti fuerit sub negatione scientis, seu sub forma opposita scientiæ cursus Petri: sed semper sciuit &c. Cùm additur, quòd ante decretum nesciuit. Respond. committi fallaciam arguendo ab abstractione præcisiua ad diuisam; etenim ante decretum non dicitur *nescire*, nec *ignorare*, sed non dicitur, seu non intelligitur *scire*; ratio, quia ante decretum nil erat determinatum de cursu Petri, dum ergo nō erat quid de Petro certum, nec vtiq; poterat quidquam determinatè, nisi neutraliter *solùm*, vt ait Scot. scire; at *ante*, & *post* in diuinis non sūt prius, & posterius tempore; sed naturæ, ergo nulla mutatio in scientia Dei.

Intellectus est potentia actiua.

10 Ad secundum, intellectus Dei est potentia actiua. Cùm arguis demutari, quia quod prius non egit, & inde agit, mutatur, Resp. verum de eo, quod ad agendum habuit quidem omnia necessariò requisita; nā hoc q̄ non egit tunc, & inde aget, vtiq; mutatur: quod verò prius requisita non habuit, ob quod non egit, & nunc agit, quia nunc habet, non dicitur mutari: sic se habet Dei intellectus; etenim ante decretū non erat determinatum, Petrum fore cursurum; ideoq; Dei intellectum non non sciuisse tunc fore cursurum, deficiebat namq; determinatio diuinæ voluntatis requisita: at posita iam determinatione, statim scit: nec tamen dicitur inde mutari: Accedit quod diximus de abstractione præcisiua, & diuisiua &c. Accedit etiam, quod ista non sunt signa *in quibus*, quia in nullo instanti verū erit dicere Deum aliquando nesciuisse: sed ordo talis est, vt præcedat decretum, ordine naturæ: & inde subsequatur scientia de cursu Petri.

Incipit, & desinit, ibi, vbi successio.

11 Ad tertium, verum vbi interuenit successio oppositi ad oppositū; ibi namque reperitur *incipit*, & *desinit*, nulla tamen successio in Dei intellectu, nec actus ad actum; nec ignorantiæ ad scientiam, sed ab æterno nouit omnia simul. Ad illud de decreto, iam dictum non esse instans illud, instans *in quo*, itaut aliquando nesciuerit: sed talis ordo necessariò requiritur, & non est ordo temporis, itaut tempore antecedenti præfuerit sub nescientia, sed naturæ: at hoc non infert mutabilitatem.

An infallibilis.

12 Circa caput certitudinis, & infallibilitatis arguitur ex Philos. 1. Periherm. *In futuris* contingentibus nō est determinata *veritas*; ergo nec determinata, certa, & infallibilis cognitio; prob. conseq. sicut res se habet ad esse, sic ad cognosci: at Petrum fore cras sessurum, non est determinatum, cùm sit contingens, ergo nec certò scietur. Confirmatur si haberetur certa notitia de futuris contingentibus, iam non oporteret consiliari, & negotiari: ita .n. arguit Philosophus, quòd si esset de contingentibus determinata veritas, nō oporteret negotiari. Secundò, potentia Dei si esset limitata ad vnam partem, esset imperfecta; quia si Deus posset hoc, & non eius oppositum, sequeretur fore potentiæ limitatæ: ergo si sciat vnam partem contradictionis, & non aliam, nō esset omni-

niſciens,ſed ſcientiæ limitatæ. Tertiò, Deus ſcit me ſeſſurum cras: at potero non ſedere cras:ergo poterit falli ſciẽtia Dei;prob.conſeq. ſicut ad duas de ineſſe ſequitur concluſio de ineſſe; ita ad vnam de ineſſe,& alteram de poſſibili,ſequitur concluſio de poſſibili:ergo poſſibile eſt diuinam falli cognitionem, quia poſſibile eſt, me non ſedere cras. Quartò, nouit ab æterno me ſcripturum fore: at non ſcripſi ab æterno,ergo fallitur ſcientia Dei.

De futuris contingentibus quomodo determinata veritas.

13 Ad primum ait Scot. in 1. d. 39. q.vn. lit.P.nõ reperiri conſimilem veritatem in contingentibus de præterito,præſenti, & futuro; ſiquidem in præterito cõtingenti, & præſenti: iam reperitur veritas determinata; quia vere fuerunt,& sũt à parte rei,reddẽdo ſingula ſingulis, itaut in poteſtate ſuarum cauſarum non amplius ſit non ponere in eſſe, quia iam poſita ſunt in eſſe: prius tamen in earum facultate id erat, at nunc non eſt, quia iam ſunt poſita extra cauſas ſuas &c.at contintingens futurum, adhuc ſiſtit in poteſtate ſuæ cauſæ, vt ponatur, vel non ponatur in eſſe: & hinc venit, vt benè poſſit homo de ijs negotiari, & conſiliari, ſunt namq; indifferentia ad vtrãque partem,ergo poſſumus negotiari.

Idem.

14 Reſpondemus inſuper, cõtingentia conſiderari, vel intrinſecè, vel extrinſecè: primo modo non ſunt determinata ad alteram partem contradictionis, aliàs eſſent neceſſaria: ſecũdo modo ſunt determinata iam à decreto diuinæ voluntatis ad alteram partem infallibiliter euenturam. loquendo de primo, nulla ſtat implicantia,vt poſſimus negotiari,immo negotiari, & conſiliari poſſumus,quia non ſunt de ſe ad alteram potius, quã partem aliam determinata; loquendo de ſecundo dicimus, quod vel innoteſcit quidnam decretauerit diuina volũtas de contingenti futuro,vel ignoramus: ſi demus primũ, contenti eſſe deberemus de voluntate Dei,& conſiliũ omne in oppoſitũ erit inutile.*Cõſiliũ meũ ſtat, & voluntas mea fiet.* ait per Iſa.46. loquẽdo de ſecũdo,vtiq;poſſumus cõſiliari, & negotiari,quia neſcimus adhuc, quid foret &c. cæterum redeundo ad ſcientiam Dei, ipſa erit infallibilis, quia per eam cognoſcit quid vltimato fiet de contingentibus, dum autem curſus Petri eſt determinatus, optimè nouit vltimam determinationem de tali curſu Petri.

15 Ad ſecundum, aut loquimur de poſſibili, aut de facto, de potentia, & ſcientia: & quidem de potẽtia Dei, quòd illa de facto ſit vnius, & non alterius non eſt imperfectionis in ea: quia nunc producit hic calorem, & non frigus,at hoc non eſt imperfectionis in ea: ſi autem poſſet ſolùm creare frigus,& non calorem,vtiq, eſſet limitata,& imperfecta:ita de ſciẽtia, quod Deus ſciat me nunc ſcribere, & non ſciat oppoſitũ (quia non eſt verũ oppoſitũ) nõ eſt imperfectionis in ſcientia,quia quod nõ eſt, non poteſt ſciri: nec ſciri poteſt falſum, etenim falſum eſt me nunc non ſcribere:ſi verò ita ſciret me ſcribere,vt non poſſet etiam ſcire me habere potentiam ad non ſcribendum, ſeù ad poſſe nõ ſcribere, hoc eſſet imperfectionis in eius ſcientia: at quia ſcit vtrumq; ideo eſt infallibilis eius ſcientia.

16 Ad tertium negatur conſequens. ad probat.illa de poſſibili non erit quòd Dei ſcientia poſſit falli, ſed quod Deus poſſet ſcire oppoſitum, ſi eueniret: verum quia vna cum ſeſsione ſtat potentia ad non ſedendum, Deus ſcit vtrũq; tum ſeſsionem, tum potentiam ad ſurgendum à ſeſsione. *Ad tertiũ.*

17 Ad quartum, nouit ab *æterno* me ſcripturum,ſed non pro *æterno*:nonouit ab æterno, quia tunc perfectè nouit omnia,etiam antequam fierent: attamen non voluit hæc pro æterno, ſed pro tempore fieri, ideoque nouit ſcirptionem pro tempore, non pro *æterno*,fieri,ſiue ab *æterno*. *Nouit omnia ab æterno, ſed pro æterno.*

DISPVTATIO XVII.

De Prouidentia Dei.

QVÆSTIO I.

De Vocis *Prouidentia* Ethymologia.

1 CVm à Theologis Prouidentia diuidi solet in naturalem, & supernaturalem, iuxta materiam, & finem ordinis naturalis, & supernaturalis: de vtraq; agendum: prius autem de prouidentia ordinis naturalis. Incipiamus verò à vocis Ethymologia,

Ethymologia prouidentiæ à Præ, Porro, Procul

2 *Prouidentiæ* vocis Ethymologia multiplex est: & quidem *prouidere* nõ simplex, sed compositum verbum est: componitur autem ex *pro*, & *video*, seu *videre*: ita vt inde insurgat, *prouideo*, seu *prouidere*. ly autem *pro* idem significare solet, ac *præ*: hoc vero id importat, ac *ante*: vnde *prouidere*, seu *præuidere* idem est, ac ante *videre*: Verum quia Deus ab æterno cuncta præuidit, ac per optimè præcognouit antequã fierent, hinc appellatur Dei præscientia, *præuidentia*, seu sic *prouidentia*: vnde Tullius lib. 2. de Iuuenti: *prouidentia*, inquit, *est, per quam futurum aliquod videtur antequam factum sit*. atque Isidorus l. 10. ethimol. lit. P. de Deo ait, *incertorum præuidet casus*. Item ly *pro* importare solet idem, ac *procul*, seu à *longè*: & ita de Deo dicimus, vt res etiam à *procul* videat, quatenus existens in cælo, ita Psal. 57. *quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo, & in terra*. Idem quoque *pro* significat *porro*: est vero idem *porro*, ac *procul*, vnde Maro Æneid. 6. *quæ sunt ea flumina porro?* & Boet. 5. de consolat. prof. 6. de Deo, inquit, *porro à rebus infimis constituta, quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat*. Idemque Isidorus *porro videns, quoniam incertorum præuidet casus*. igitur idem est, ac à longè videre, prout loquitur psalmus.

An verum sit Deum à lõge videre.

3 Ergo *procul* hoc, siuè *porro* distantiam dicunt. Verum quomodo fieri poterit vt dicatur Deus *procul*, & à *longè*, siuè etiam è distanti à terra cęlo, res, quæ in terris aguntur, videre? ratio namque dubitandi ea est; siquidem Deus à creaturis non distat, ait enim Paulus penes Lucam Actor. 8. *non lõgè est ab vnoquoque nostrũ, in ipso enim viuimus, mouemur, & sumus*: Itẽ Deus est magis præsẽs mihi, atque intimius, quam ego mihi ipsi, cum mea ab ipso pendeat vita, inquit Scot. in 2. d. 1. q. 2. dum quoque per immensitatem est vbique, nulla res est absque præsentia Dei: Ac demum, dato, quod desineret esse præsens huic Aulæ Deus, rueret ipsa aula, ac deficerent cuncta, cessante ipsa præsentia Dei: dum igitur conseruatur in suo esse Orbis, signum est, esse vnicuique eius parti præsentem Deum: quorsum ergo dicitur *procul*, *porro*, seu à longè videre, & ex distanti, quoque res intueri iuxta locutionem Psalmi?

4 Respondetur de distantia duplici esse distinguendum: Alia namque est distantia localis, alia durationis: loquen-

Distantia localis, & durationis: per primã à nulla creatura distat Deus: per secundã sic.

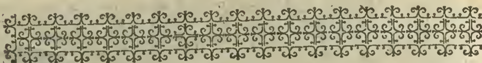
quendo de prima, concludit argumẽti discursus,& vt sic verum est, à nulla re Deum localiter distare: prout demonstrauimus sup.disputat. de immẽsitate Dei:& ita Paulus,&c.at loquẽdo de distẽtia durationis, vtique Deus distauit,& distat à plerique rebus; patet, quoniam creaturæ non fuerunt ab æterno,acceperunt habere esse, & durationem in tempore,& plura nunc nõ habent esse,qnæ tamen erunt successiuè pro futuro tempore:atque res vnaquæque suam habet durationem, siuè æuum, siuè tempus, siuè instans; quo concesso, verum erit, quod Deus distauit per æternitatem ab earum æuo, & tempore. & nunc quoque distat ab illis,quæ nunc non sunt, sed erunt pro futuro tempore: ex hac autem distantia benè concluditur eas cognouisse ab æterno,sicque *à longè*, & *procul*, quatenus inter Deum,& creaturas intercessit æternitatis distantia, seu distantia durationis, & pro futuris intercedet etiam tanta durationis instãtia,quanta nota,& volita est ipsi Deo. & ita loquitur Psalmus. Vel sensus est vt indicet Dei scientiam esse infinitã, ac proinde dato, quod non esset præsens alicui creaturæ; nihilominus perfectissimè cuncta cognosceret, non sic ipsa creatura,quæ à longè res, vel non percipit, vel minus aptè, & cum errore cognoscere solet.

Idem, ac curam habere.

5 Demum *prouidere* idem importat,ac exactam *curam* de re aliqua habere,ipsique,quæ opus, vel ad conseruationem sunt, vel quę ad operationẽ spectant,apprimè adaptare; ita Sap.8. *quando præparabat cælos aderam: quando certa lege, & gyro vallabat abyssos; quando appendebat fundamenta terræ, &c.* concludit autem inde diuina Sapientia, *Cum eo eram, cuncta componens.* & c.6. *in omni prouidentia occurrit illis:* & 12.*non est alius Deus, quam tu,cui est cura de omnibus*. & passim infra.hinc ergo, idem est prouidere,ac de re aliqua curã habere. de quo amplius infra quæst.3.

Prouidẽtia tria munera.

6 A primo autem ad vltimum,vox *prouidentia*, seu verbum *prouidere* tria indicat,1.*prouidere*.2.*procul* videre. & 3.*curam* habere. Exemplis rem explicat Cicero,Medici,Imperatoris, Rustici.Medici in medendo. Imperatoris in insidias Inimicorum declinando. & Rustici in futuræ tempestati,pro agro excolendo, occurrendo. omnes autem,& præuident,curant, & cũcta pro viribus disponendo, prouident. aic enim,*Medicus morbum ingrauescentem ratione prouidet. insidias Imperator. tẽpestates gubernator,&c.* l.1.de diuinat.

QVÆSTIO II.

Vtrum detur Prouidentia.

Prouidẽtiã qui negarint.

1 PRouidentiam negarunt pleriq; ex Philosophis. & quidẽ Democritus, & Epicurus omnia Fato attribuunt: cuncta ex atomorum concursu fieri existimantes: ac proinde prouidentiæ, etiam nomen deriserunt, itaut eam per ludibrium appellassent *Anum fatidicam*; penes Tull.2. de nat. Deo. fuerunt & Alij,qui non absolutè, sed respectu, & ordine aliquorum particularium,prouidentiam negabant: vtpote aientes, solas res incorruptibiles,& immortales cadere in Dei prouidentiam, vt substantiæ abstractæ,species rerum,& genera, non tamen singularia, & indiuidua,sunt enim hæc corruptibilia. ex

his fuit Comment. 12. met. cap. 52. 52. Adiunt & alij Aristotelem, de quo Clemens Alexandrinus l. 4. strom. ita scribit, *Aristoteli venit in mentem vsq; ad Lunam deducere prouidentiam ex hoc psalm. 35. Domine in Cœlo misericordia tua, & veritas tua vsque ad nubes*: supponit verò Clemens, tùm ipsum, tùm Græcos antiquiores Philosophos multa desumpsisse ex scripturis. de qua re sup. disp. 1. q. 1. & tom. 2. disp. 1. q. 4. idem de Aristot. sensit Theod. l. 6. de cur. affect. Græc. & Ambr. lib. 2. offic. c. 13. quid verò senserit ipse Aristot. in speciali de diuina cognitione erga creaturas, fuit examinatum sup. disputat. de scientia Dei quæst. 3. Vlterius autem procedendo, Plato, penes Nemes. l. 8. phil. cap. 3. sensit solas res vniuersales, sicut & incorruptibiles, in prouidentiam Dei cadere, saltim immediatè, res verò inferiores, ac corruptibiles, in prouidentiam substantiarum abstractarum, seù Angelorum: actiones tamen humanas in prouidentiam Dæmonũ. Demum Cicero 2. de diuinat. disputans cum Quinto Fratre abstulit à Deo prouidentiam actuum humanorum, existimãs ignorare Deũ quid certo sit futurũ, vt refert D. Aug. 5. de Ciuit. Dei c. 9. de quo idem Augustinus subdit, quòd, *Cicero dum homines facit liberos, facit sacrilegos.* existimans prouidentiam pugnare cum libertate: licet lib. 3. de nat. Deor. magis inclinet ad sententiam Balbi statuentis, quam Cottæ negantis prouidentiam. de Aristotele quidem Nazianz. orat. 1. de Theol. ait, *prouidentiã Aristotelis esse per paruã; etenim valde angustis finibus circunscribit ipsam prouidentiam Dei*; si namq; Deum cognoscere, & prouidere docet ea solùmodo, quæ intra cęlum, & nubes continẽtur ex relato testimonio Clementis, *veritas tua*, idest, *scientia tua, vsque ad nubes*, vtique perparua, & angusta est penes ipsum prouidentia Dei: Accedit dictum insipiensium penes Iob. 22. *nubes latibulum eius: & circa cardines cæli perambulat, & nostra non considerat.*

Quid Aristot. *Quid Plato.* *Quid Cicero.*

Prouidẽtiã dari de fide est.

2 Nihilominus de fide est dari prouidentiam in Deo: etiam circa minima quæque. patet psalm. 148. *ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarũ, quæ faciunt verbum eius.* 1. Petr. 5. *omnem sollicitudinem vestram proijcientes in eum, quoniam ipsi est cura de vobis.* Sap. 8. *attingit à fine vsque ad finem fortiter, suauiterq; disponens omnia.* & cap. 12. *non est alius Deus, quàm tu, cui est cura de omnibus.* Matt. 10. *vnus passer non cadit in terram sine Patre vestro*: & vt plura linquã ibid *capilli capitis vestri omnes numerati sunt*: atque Sap. 6. *æqualiter est illi cura de omnibus, pusillum, & magnum ipse fecit.* hoc denique Concilia, hoc Patres, hoc ipsa experientia Credentium concludunt; ait enim nobis Christus Matt. 6. *respicite volatilia cœli, quia non serunt, neque metunt, & Pater vester pascit illa, quanto magis vos modicæ fidei*: alludẽs ad illud psalm. 54. *iacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet.* Sap. 14. *tu autem Pater, prouidentia ab initio cuncta gubernas, &c.*

Ad eũdem Artificem spectat opus efficere & perficere.

3 Item ratione confirmatur, siquidem ad quem Artificem spectat opus efficere, ad eundẽ pertinet opus idem perficere, gubernare, & conseruare ne pereat, aliàs frustranea esset, & inutilis eius effectio: est autẽ Deus causa vniuersalis, & suprema cunctorũ, ergò ea, quæ egit, itidem gubernat, conseruat, atque ad conseruationem necessaria prouidet. Insuper omnis ordinatè agens, dirigit ea, quæ agit ad finem: finis autem haberi nequit sine prouisione mediorum ad finem: est verò Deus ordinatissimus agens, ergo dum cuncta in destinatos dirigit, siue proximos siue remotos fines, vtiq; de medijs prouidet, vt consequantur finẽ. Demum, eget creatura Deo, nedum vt recipiat esse ab eo, verum vt concursum, & virtutem, ac dependentiam habeat ab eodem Deo in ordine ad operandum, patet etiam ex principijs Arist. quia *causa secunda in tantũ agit, in quantum mouetur à prima*; ergo deficiente prouidentia Dei, qua de virtute, & concursu prouidet ipsi creaturæ, vtique non operabitur creatura, eritq; creatura inutilis, frustranea, & omni suo fine destituta.

4 Argumẽtum hoc desumitur ex Ambros. offic. cap. 13. *Quis Operator*, inquit, *negligat operis sui curam? quis dese-*

deserat, & destituat quod ipse condendū putauit? si iniuria est regere, nonne est maior iniuria fecisse? Cùm aliquid non fecisse nulla iniustitia sit: non curare quod feceris, summa inclementia. & Damascen. 2. de fid. Orth. cap. 29. *Necesse est eundem esse eorum, quæ sunt, & Factorem, & Prouisorem; nam neque decet, neque consequens est alium factorem esse eorum, quæ sunt, et alium Prouisorem: sic enim imbecillitati, debilitatiq; vterq; subiaceret.*

5 Item ad particularem, & priuatiuam particularis ministerij personā spectat illius solummodo priuati ministerij curam gerere; non enim ad altiora se extendit virtus eius: ergo ad vniuersalem totius Orbis Rectorem spectabit ipsius totius Orbis regimini incumbere; siue autem & ad plures effectus causas adhibeat secūdas, siue plerosq; immediatè producat, etiam eius comperitur prouidentia, dum influxum imprimit tùm in effectus, tùm & in ipsas causas secundas; hæc enim in tantum agunt, in quantum mouentur à prima.

Obstatur. 6 Obstatur, indignum videtur vt Deus ad hæc inferiora prospiciat, & minima quæq; ac vilissima gubernet; ait enim Aug. Enchirid. cap. 12. *melius est intellectū quadam nescire, quàm scire, vt sunt vilia*: ergo si melius est vt hęc Deus nesciat, nō vtiq; prouidebit, quia quod nescitur non prouidetur.

Occurritur 7 Respondet idem Aug. qui in psal. 148. ita ait, *Attendat charitas vestra: quis disposuit membra pulicis, & culicis, vt habeant ordinem suum, habeant vitam suam, habeant motum suum? Vnam bestiolam breuem, minutissimam considera, quam volueris: si consideres ordinem membrorum ipsius, & animationem vitæ, qua mouetur, vt pro se fugiat mortem, amat vitam, appetit voluptates, deuitat molestias, exerit sensus diuersos, viget in motu congruo sibi; quis dedit aculeum culici, quo sanguinem sugeret? quam tenuis fistula est, qua sorbet? quis disposuit ista? quis fecit ista? expauescis in minimis? lauda Magnum. Qui fecit in Cœlo Angelum, ipse fecit in Terra vermiculum.* Accedit Cyrill. Alexandr. qui lib. 5. thesaur. cap. 2. sic scribit, *si putatis indecens ad minima quaq; Dei prouidentiam descendere, erubescatis aliquantulum quæso audientes Christum, Nonne duo passores &c.* indeque, *superbiæ certè vitium Deo inijcere conamini, cùm dicatis non esse decens, vt minimarum rerum creator sit: ipse autē omnium creator est, etiam minimorum, & omnibus prouidet, & se propter misericordiam suam participabilem præbet.*

8 Arguitur indiuidua corruptibilia non sunt intenta à Natura, quia si Natura intenderet, non sineret ea corrumpi, sicut species per se intenduntur à Natura, quia sunt incorruptibiles: ergo species, non autem indiuidua, cadunt in prouidentiam Dei. Respond. licet indiuidua (de corruptibilib. loquimur) non sint intenta per se primo à Natura, sunt tamen intenta per se secūdo, ad conseruationem speciei: vnde remanet, etiam illa cadere sub prouidentiam.

9 Obijcitur, nedum vilescere, sed & sordescere videtur diuina prouidētia, atq; veluti fædari, & infici, descendendo ad hæc fęda, & sordida. *Obstatur.*

10 Verùm rspondet ad hoc Nemesius lib. de facultat. Anim. c. 44. ita inquiens, *Aut ob superbiam Deus imperium, & gubernationem rerum singularum despicit (quod dictu absurdissimum est) aut sicut ipsi loquuntur, quòd inquinationem deuitet: quod sicut radij solares vim habeant attrahendi humorem omnem, negant inquinari Solem, eiusq; radios, cum cęno lucem inferunt, sed integros, & ab omni sorde puros manere dicunt: quomodo Deum rebus humanis profanari existimant?* Anastasius insuper Synaita lib. de rect. fid. dogmat. sic ait, *Demus etiam Solem nonnihil factoris colligere ex istis corporibus, non cōtinuo sequeretur Deum contrahere vel tantillum contagij: nunc autem cùm Sol, perinde, ac cætera corpora, passionibus obnoxius sit, nec tamen quidquid corrodat sordium: qua fronte dixeris, Deum eisdem subiacere, & esse participem; cùm ab his sit longissimè seiunctus.* *Respondetur.*

11 Obstatur, Prouidentia est pars prudentiæ: at prudentia est consiliatiua ex 6. Ethic. consultatio requirit discursum: discursus non est in Deo, ergo nec prouidentia. Respond. discursum, *Obstatur.*

sicut

sicut & cæteræ imperfectiones interuenientes in consultatione, vt ignorãtia, & huiusmodi sunt passiones intellectus creati, qui discursu eget, & consultatione ob frequentem rerum expediendarum ignorantiam: Deus autem non indiget externo Consiliario, ait enim Apost. Rom. 10. *Quis Consiliarius eius fuit?* & cùm sit sapientissimus, *omnia operatur secundùm consiliũ voluntatis suæ*, ex eod. Ephes. 1. cæterũ est in eo Prouidentia, & Prudentia, demptis tamen imperfectionibus.

Obstatur ex Hier. Paul. Aug. Iob.

12 Arguitur, quia Hieronymus oppositum sentire videtur: siquidem in Habacuch. 1. sic ait, *Absurdum est ad hoc adducere Diuinam Maiestatem, vt sciat per momenta singula, quot nascantur culices, quotue moriantur; quæ cimicum, & pulicum, & muscarum sit in terra multitudo: qui pisces in aqua natent: & qui de minoribus maiorum prædæ cedere debeant.* Accedit Paulus 1. Corin. 9. *Numquid Deo est curæ de Bobus?* & Iob 27. *Cardines Cæli perambulat, & nostra non considerat:* Ac August. lib. 83. q. quæst. 46. *Deum nil cognoscere extra se.*

Deo nõ est æqualis prouidẽtia de omnib.

13 Respondetur nec Paulum, nec Hieronymum negare prouidentiam, siuè de culicibus, pulicibus, & muscis: sed comparatiuè loquuntur; quandoquidem maiorem prouidentiam, nobilioremq; habet curam Deus de Hominibus, quàm de Bobus, cæterisq; irrationabilibus, atque insensatis rebus: vt sicut Homo nobilior est cũctis animalib. ita & Dei prouidentia de ipso sit præstantior, quã prouidentia, quam habet de inferiorib. Cæterum ipsi est cura de omnibus. Apertè id docet idẽ Hieron. subdit namque, *Non simus ita fatui adulatores Dei, vt dum potentiam eius, etiam ad ima detrahimus, in nos iniuriosi simus, eãdem irrationabilium curam Dei esse dicentes.* notandũ ly, *Eandem*, quo ex eodem constat, non negare prouidentiam, etiam de minimis, sed docere non *eandem*, sed maiorem de homine, quàm de cæteris habere prouidentiam Deum: Et ita exponitur Paulus, vt nõ sit *tanta* cura de Bobus, *quanta* de Hominibus. Ad illud Iobi, non sunt verba Iobi, sed quorundam stultorum negantium prouidentiã, & ita contra Deum obloquentiũ. Et ad August. loquitur *motiuè*, docens non desumere Deum cognitionem effectiuè à creaturis. vide sup. disp. 16. q. 3. num. 9. 10. &c.

Vilia, atq; minima, spinæ, & serpentia, an sub prouidentia Dei.

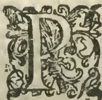
14 Obstatur, plura sunt in vniuerso prorsus inutilia: vt muscæ, pulices, culices, & similia: Immo infesta hominibus, vt recensita: atq; venenata serpentia, vepres, spinæ, & huius generis: an dum ergo nullo sunt vsui, minimè digna erunt diuina prouidentia. Respondetur primo ex Aristot. ea pertinere ad perfectionem essentialem vniuersi, quia si species aliqua deficeret, esset minus essentialiter perfectum vniuersum. Verum, id de perfectione essentiali est falsum; quia hæc pertinent ad solam perfectionem accidentalem Vniuersi. Dicendum secundo non esse inutilia, etenim vel ad pœnam peccati deseruiunt, vel ad virtutum exercitia, vel ad alia, quæ ignoramus ex August. 3. de Gen. ad lit. c. 17. Tertiò, quidquid sit de hoc, pertinent tamen ad ornatũ ipsius vniuersi. Quare ad exercitium patientiæ, & virtutis, siuè ad vindictam peccati, vt Gen. 3. *spinas, & tribulos germinabit tibi*; quamuis namq; etiam ante peccatum terra produxisset spinas, ex August. 3. super Gen. ad lit. c. 18. negantibus ex aduerso Basil. homil. 5. in exam. Ambros. Beda, Rabano, vnde Rosa, ex eis, orta fuisset absq; spinis: nihilominus iam ex textu patet datas fuisse spinas, veluti in pœnam peccati; Demum dicendum, etiam minima quæque deseruire, vt inde innotescat gloria Dei, *omnia propter semetipsum operatus est Dominus.* Prou. 16.

QVAE-

QVÆSTIO III.

Prouidentia quid sit: & vtrum pertineat ad actum intellectus, an voluntatis.

prouidentię definitio.

1 Rouidentia sic ex Damasceno describi potest: ipse enim lib. 2. de fid. Orthod. cap. 29. sic ait, *Prouidentia est, quæ ex Deo est, in ea, quæ sunt, cura*: Iterum verò de ea loquens, inquit, *Prouidētia est voluntas Dei, per quam omnia, quæ sūt, conuenientem gubernationem suscipiūt.* Supponit verò prouidentia rem ipsā, seu subiectum, in quod cadere debeat; quia prouidentia de Homine præsupponit creationē Hominis: & prouidētia de toto Orbe præsupponit Orbis ipsius constitutionem: quomodo namque effectum suum sortiri poterit, nisi præparetur subiectum, circa quod prudens, & prouidus v. g. Paterfamilias agere intendat; sic Deus de cunctis; Et hinc meritò creatio primum locum obtinet, sequitur inde conseruatio; at hæc ritè fierit nequit sine prouidentia, per prouidentiam namque, *omnia, quæ sunt, conuenientem gubernationem suscipiunt*, ait Damascenus.

Prouidētia dispositio, & gubernatio differunt.

2 Quæri autem potest quomodo differat prouidentia à gubernatione, & dispositione, & vtrum sint idem. Resp. non esse prorsus idem; quandoquidem prouidentia est actus immanens. gubernatio actus transiens. ratio, quia gubernatio est exequutio externa eius, quod prouisum est in mente intra. Dispositio etiam, si actiuè sumatur, erit actus immanens, vt prouidentia. si passiuè, erit transiens, vt gubernatio.

3 Prouidentiam dupliciter considerāmus, vel quoad quid nominis. vel quoad quid rei. loquendo de primo, iam quæstione prima diximus quid importetur per nomen. ex qua deducitur, indicare præcipuè actum intellectus, sumpta, ethymologia *à procul*, siuè *porro* siuè, *à præ*, & *videre*, vt ibi deduximus; loquendo autem de secundo, importat vtrumque actum, & intellectus, & voluntatis, ita in confesso est apud omnes, vt amplius patebit. siue namque loquamur de prouidentia naturali, siuè supernaturali, ad vtrāque concurrit vterque actus, tum diuini intellectus, tum voluntatis diuinæ, est namque Deus agens per intellectum, & voluntatem, & per actus vtriusque potentiæ conducit efficaciter, atque suauiter rem vnamquamque ad suum finem. In specie autem id docuit Alensis p. 1. q. 26. memb. 2. *prouidentia*, inquiens, *spectat ad sapientiam, & bonitatem. & importat quod est sciētiæ, & voluntatis secundum differentes rationes. Ratione videntiæ importat cognitionem. ratione causalitatis, gubernationis, & regiminis dicit bonam Dei voluntatem.*

Prouidētia quoad quid rei, et quoad quid nominis.

Importat vtrumque actum, intellectus; et volūtatis.

4 At quæstio oritur quinam ex his actibus sit præstantior: seu in quo eorum consistat principalius prouidētia, in actu intellectus, an voluntatis, prima sententia est D. Thomæ 1. p. q. 22. art. 1. consistere in actu intellectus formaliter, sed connotatiuè in actu voluntatis idem habet Alensis 1. p. q. 28. mem. 1. art. 2. Richar. in 1. d. 41. art. 1. q. 2. Secunda est eorum, qui eam collocant formaliter, & primo, ac per se, in vtroque actu. Durandus collocat eam

In quonā principalius consistat, vera scientia.

eam in actu intellectus practici directè; vnde indirectè reponit in actu voluntatis. vel sub alijs terminis. Alij, quod in *recto* significat actum intellectus, & in *obliquo* actum voluntatis.

Arguitur consistere in actu intellectus.

5 Arguitur vero pro opinione D. Thomæ primo, prouidentia est pars prudentię: sed prudentia est virtus formaliter intellectualis, ergo primo, & formaliter spectat ad actum intellectus: Minor est Aristotelis, qui 2. ethic. c. 6. enumerando habitus intellectuales, ait eos esse, *intellectum*, *sapientiam, scientiam, artem*, *& prudentiam.* Secundo. Prouidētia penes Scripturas appellatur *sapientia*, atque ita canit Ecclesia, *ò sapientia, quæ ex ore Altissimi prodijsti, attingens à fine vsque in finem, suauiter, efficaciterque disponens omnia.* Tertiò *prouidere* idem est, ac *præuidere* at præuisio est formaliter actus intellectus. Quartò *prouidere* est ordinare res in finem, & media ad finem: talis autem ordinatio, & directio est formaliter actus intellectus. Quinto Boet. de consolat. Pros. 6. *prouidentia est ratio diuina in summo omnium Principe constituta*, at ratio est operatio intellectus. Item Dionys. de diuin. nom. c. 2. *Deitas prospicit cuncta prouidentia mirabili*: at prospicere est actus intellectus. Verum quia ad præuisionem finis, & mediorum ad finem, habitam per operationem intellectus, cōcurrit quoque diuina voluntas, ex cuius imperio cuncta ponuntur in esse, & exequutioni mandantur, vt habeatur finis, hinc prouidētia indicat quoque actum voluntatis, sed connotatiuè, indirectè, & in obliquo.

6 Addunt Thomistæ consistere in actu intellectus, sequente decretum diuinæ voluntatis, qui actus appellatur *imperium*, quo mediante intellectus per modum intimationis executioni mandat ea, quæ sunt decretata, & præfinita à voluntate.

Opposita sententia, directè dicere actum voluntatis

7 Oppositam sententiam tuentur Scotistæ, ita vt de principali significato dicat actum voluntatis. eliciunt ex Scoto tum in 1. d. 40. q. 1. §. *Ad istam*: tum ibid. d. 46. q. 1. tum d. 44. q. 1. tum alibi, quatenus vniuersa ad extra, pendere docet à Dei voluntate, &c. est etiam D. Bonau. in 1. d. 40. q. 2. art. 1. Henric. quodlib. 4. q. 19. Ariminensis ibid. q. 1. art. 1. Vasq. p. 1. disp. 87. c. 3. & Suar. l. 1. de prædest. c. 17. fauet magis huic sententiæ.

Probatur.

8 Probatur vero sic, si in actu intellectus consisteret directè, quæro quinam esset actus ille, vel quidem notitia antecedens decretum, vel subsequens: non secunda, quia iam reperit prouisionem factam, talis autem notitia est scientia visionis, at hæc præsupponit decretum: nec prima, quia illa est scientia naturalis, ergo necessario Deus ageret ad extra: Item per illam non cognoscuntur complexiones, & decreta, sed termini simplices: ergo, &c. Item prouidentia prout pertinet ad intellectum, potius appellanda venit *prævidentia*, quam *prouidentia*; probatur, quia intellectui competit videre, seu præuidere, siuè antecedenter videre: habere vero curam de præuisis, & circa præuisa, pertinet ad voluntatem, ergo de principali signato prouidentia, vt prouidentia est, signat actū voluntatis. Insuper, voluntas est, quæ determinat, definit, statuit, decretat, imperat, & huiusmodi: at de essentia prouidentiæ hæc sunt, reddere vnicuique, quod proprium, quod congruum, quod concedens est, & imperare, vt res vnaquæque debito ordine, ac situ, & fine disponatur; hæc autem primo, & per se, & formaliter spectant ad actum voluntatis, ipsa namque facit hęc omnia. Rursus Damascen. vbi sup. c. 29. prouidentiam definit per voluntatem, inquiens, *prouidentia est voluntas Dei, per quam res omnes aptè, congrueque gubernantur*. Atque Isa. 46. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Accedit ad hoc Nemesius lib. de facultatibus anim. c. 43. vbi approbat definitionem prouidentiæ, qua dicitur, *prouidentia est Dei voluntas, per quam omnia, quæ sunt, aptè gubernantur*. Præterea August. lib. de prædest. sanct. c. 10. *prædestinatio*, inquit, *est gratiæ præparatio, quæ sine præscientia esse non potest: potest autem sine prædestinatione esse præscientia: prædestinatione quippe Deus ea præsciuit, quæ fuerat ipse facturus: sed præsciuit etiam quæ non est ipse facturus.* Prædestinatio autem est quędam supernaturalis prouiden-

dentia: at poteſt ſtare præſcientia ſine prædeſtinatione, ſeu ſine ſupernaturali prouidentia ex Aug. ergo prouidētia non eſt directè, & principaliter actus intellectus ita & nos multa ſcimus, & preſcimus ſine prouidentia de illis.

9 Rurſus probatur ratione, prouidere alicui eſt habere *curam* de eo: igitur prouidentia eſt *cura* de rebus: at *cura* eſt actus volūtatis præcipuè: probatur maior Sap. 6. vbi dicitur, *æqualiter eſt illi cura de omnibus*. Paul. Rom. 10. *nunquid Deo eſt cura de bobus?* 1. Petr. 5. *ipſi eſt cura de vobis*.

Curæ *Ethym.*

10 Accedunt Patres, etenim de prouidentia ſub nomine *curæ* ſæpè diſcurrunt: vnde Chriſoſt. 1. Timoth. 5. homil. 14. *curæ nomine prouidentiam animæ, corporiſque Apoſtolus ſignificat*. Damaſcenus ſup: *prouidentia eſt in ea, quæ ſunt, cura*. atque Hugo de Sanct. Victor. lib. 1. de Sacram. p. 2. c. 19. *prouidentia eſt cura eorum, quæ exhibenda ſunt ſubiectis*, &c.

11 Confirmatur ex Ethymon ipſius *curæ*, idem namque indicat *cura*, ac *cor vrens*. hincque Iſidor. l. 1. de Verb. different. num. 175. apponens differentiam inter *diligentiam*, *& curam*, ait, *inter curam, & diligentiam hoc intereſt, quod cura cruciatum habet, qui commoueat; diligentia rerum adminiſtrationem*. Conuenit vero hoc prouidentiæ efficaci, dum namque voluntas efficax eſt, veluti cruciatum patitur donec opus perficerit, atque huc referri poteſt illud Chriſti Domini *baptiſmo habeo baptizzari, & coarctor donec perficiam*, quia tantopere curabat opus humanæ ſalutis.

Imperium ſub ratione actus intellectus, an admittendum.

12 Circa autem actum illum intellectus, qui vocatur à Thomiſtis *imperium*: id non placet; & quidem imperare non eſt munus intellectus, ſed volūtatis, quoniam ipſa eſt *Regina in toto regno Animæ*; ipſaque imperat tum ceteris corporeis potentijs, tum eidem intellectui, vt modo intelligat, modo ab intellectione deſiſtat: modo intelligat hoc, modo illud: intellectui autem minimè competit imperare, ſed ſolum proponere, & inueſtigare media, & huiuſmodi. Item ſuperfluum eſt tale imperium per modum *intimationis*, probatur, ſufficit, vt ad iudicium præuium intellectus ſubſequatur affectus efficax voluntatis, qui ſi ſubſequetur, vtique talis voluntatis efficacia erit ſufficiens, vt inferiores potentiæ executioni mandent, quod ab intellectu fuerit præmeditatum, & à voluntate ordinatum. Inſuper voluntas quoque ipſamet melius intimationem hanc faciet, quam intellectus, ſiquidem *intimare* eſt veluti imperare, at imperare eſt proprium munus voluntatis. Rurſus poſt intellectus præmeditationem, & iudicium, ſubſequitur voluntatis operatio: quæ voluntas ſi efficax eſt, nil vltra exquiritur, quam eiuſdem voluntatis influxus per modum imperij in potentias exequutiuas inferiores: ad ſummum vero, intellectus poſt efficacem affectum voluntatis, nil illud agere poterit, quam proponere exequutiuis potentijs tale eſſe voluntatis imperium: & ſi Thomiſtæ per tale imperium per modum intimationis intelligant hoc, ſumus cum eis, & erit doctrina communis; quia talis eſt ordo, & ita currit in nobis: ſi tamen per intimationem, aliud intelligant, vtpotè verum imperandi actum, diſcrepamus ab eis, non enim intellectui competit imperare, ſed voluntati. Denique in ordine ad Deum, non datur in eo tertia potentia exequutiua diſtincta à voluntate, vt ſuo loco deduximus. nec ſunt in eo potentiæ exequutrices inferiores, veluti in nobis, ergo nec habebit intellectus cui imperet. Rurſus nec Dei intellectus voluntatem præcedit dirigendo, & regulando, vt iam diſputat. de ſcientia Dei demonſtrauimus, præcedit autem ſolummodo præoſtendendo, ergo ſi non dirigit, minus ſuæ diuinæ voluntati imperat. Accedit quod imperium, & inſinuatio non aptè Deo conuenit in ordine ad ſe ipsū; non enim dicitur Deus ſibi imperare, ſed creaturis.

Prouidentia in recto dicit actū volūtatis: in obliquo intellectus.

13 Circa inſuper nomen ipſum *prouidentiæ* iam diximus duo in ipſo inſinuari, alterum eſt *prænotio*, ſeu *præuidentia*, vel *præſcientia*: alterum *cura*, ſeu *prouidentia*. De primo nulli dubiū, eſſe formaliter, & in recto actum intellectus: de ſecundo quoque concedendum eſt eſſe actum voluntatis, vt eſt oſtenſum; Verum quia prouidere indi-

indicare videtur magis primo, & in recto *curam*, quam prænotionem, hinc ex dictis concludimus in *recto* importare actum voluntatis, & *in obliquo*, intellectus.

Prouidētia an scientia approbationis: affirmat Gonsalez, improbatur.

14 Oritur lis inter Thomistas, dato penes eos, prouidētiam dicere formaliter, & in recto actum intellectus, quæritur vtrum sit scientia visionis, vel quid aliud, ipsa prouidentia. Respondet Gonsalez in 1.p. disput.63. art.1. sect.2. esse scientiam approbationis. nec tamen id probat. Sed contra arguitur, quoniam scientia approbationis non facit res ipsas, non disponit, non prouidet de eis, sed tantūmodo approbat res iam dispositas, & prouisionem iam factam. sed prouidētia antecedit res ipsas, quoniam est causa earum, approbatio autem subsequitur decretum de dispositione, & prouisione, ergo prouidentia non erit scientia approbationis.

An scientia visionis. Affirmātes improbantur.

15 Alij aiunt esse scientiam visionis. sed contra, per scientiam visionis Deus nil aliud facit, quam videre decretum, & prouisionem iam factam de creaturis, etenim visionis scientia subsequitur ad decretum. ergo nec erit prouidentia scientia visionis. Itē scientia visionis est veluti quidam intuitus speculatiuus, seu contemplatiuus rerū iam dispositarum, & prouisionis actæ de ipsis à Deo. ergo per eam nulla fit prouisio, sed contemplatur prouisionem.

Nec erit notitia simplicis intelligentiæ.

16 Minus dici posset esse notitiā simplicis intelligentiæ. patet ex disputat. de scientia Dei, quia per ipsam nil operatur Deus, nisi terminos simplices considerando. connectere autem, & copulare in ordine ad decretatiōnē & prouisionem de eis, spectat ad diuinam voluntatem. Item illa est scientia naturalis, & necessaria, ergo res ad extra prodirent necessario, & Deus non ageret, nec prouideret liberè. Demum illa non est causa rerum, vt supponimus ex disputat. de scientia Dei, ergo nec erit prouidentia.

Notitia sīplicis intelligētiæ practica, est actus prouidentiæ.

17 Si quis vero actus intellectus erit prouidētia in recto, dicimus quod erit scientia simplicis intelligentiæ practica: non quidem illa, qua cognoscitur speculatiuè finis, sed qua cognoscuntur practicè media congruentia ad finem; hæc assertio differt ab antecedenti, non enim absolutè erit notitia simplicis intelligentiæ speculatiua, sed quatenus per talem scientiam scit Deus practicè, qualia media sint conuenientia ad finem. Ratio quia scientia simpliciter spectata in se absolutè in ordine simpliciter ad finem, est solummodo speculatiua: at spectando eā quatenus de medijs cogitat congruētibus ad assequendum finem, erit practica: ergo vt sic erit pars prouidētiæ. Præcedens assertio fuit improbata, quia loquitur de notitia simplicis intelligentiæ solummodo terminorum simplicium: & quatenus est speculatiua: hæc vero loquitur de ea, quatenus est de complexione (saltem possibili) sed practica.

Quid dicerent Scotistæ.

18 Hæc dicta sint ad morem Thomistarum; quoniam penes Scotistas quæstio ista nullum locum habet; etenim in voluntate collocant prouidentiam in recto. Nihilominus tamen ipsi quoque respondere coguntur cuiusnā actus intellectus sit prouidentia; siquidem etsi eam collocant in voluntate directè, & in recto, collocant tamen etiam in actu intellectus in obliquo; non enim negare possunt prouidentiā complecti vtrumq; actum, tùm voluntatis, tùm intellectus: igitur ex ea parte, qua includit actum intellectus, quid dicerent?

Idem dicēdum à Scotistis.

19 Respondemus, vt nuper, actum illum intellectus forè sciētiam simplicis intelligentiæ: non qua res absolutè, & nude concipiuntur, sed qua considerantur tanquam media *possibilia*, idonea, & practicè cōueniētia ad finē, seu saltem non inconuenientia. Dices ad voluntatis decretum spectat adaptare media ad finem, scientia hæc antecedit decretum, ergo non possunt per eam sciri quæ cōgruant fini: Resp. aduertenter dixisse, tanquam *possibilia*, etenim aliud est loqui de medio sub ratione *possibilis*, & aliud de medio prout actualiter ordinato ad finem: loquendo de secundo currit argumentum, idque dum pendet à decreto non potest sciri antecedenter ad decretū: at loquēdo de primo, potest sciri, quia Deus optimè nouit, etiam ante decretum,

tum, vtrum possibile fuerit, mundum creari, vel non: & vtrum sic, & sic creari: & vtrum possibile fuerit talia, & talia media adhibere ad rem hanc aptè producendam, vel illam, quo stante restat nostra positio esse sciētiam simplicis intelligentiæ, non qua res cognoscat absolutè, & speculatiuè, sed qua eas cognoscat practicè, veluti media ad finē: & qua cognoscat ea esse media (non determinatè, & veluti actualia) sed qua præcognoscat tanquam possibilia, vt applicentur ad finem, & nullum resultare incommodum vt possint applicari ad finem.

Prouidētia nomen non simplex, compositū.

20 Ad opposita autem respondēdo, dicimus ad primum, *prouidentiæ* nomen non esse simplex, sed compositum ex duobus actibus, quorum alter est voluntatis, alter intellectus, vt diximus; & hinc fit, vt ratione actus intellectus sit pars habitus intellectualis, ratione autem actus voluntatis sit habitus subiectatus in voluntate: hic autem actus erit principalior, nō ille: actus intellectus importatur per verbum *Prœuidere*, actus voluntatis per *Prouidere*, quod idem est, ac curam habere, & singulis singula, vt fas est, distribuere, & accommodare.

Prouidētia sapiētia in obliquo.

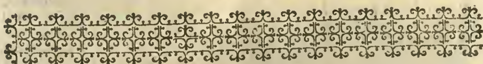
21 Ad secundum de scripturis, prouidentia appellatur quidem sapiētia, sed in obliquo.

22 Ad tertium, prouidere idem est, ac præuidere in *obliquo*, in recto autem idem est, ac prouidere, seu curam habere.

Ordinare nedum pertinet ad intellectum, sed ad voluntatem.

23 Ad quartum idem est ibi *ratio*, ac ordo definitus, ac præstitutus à voluntate. & hinc Scotus docet ordinare non esse opus solius intellectus, sed etiam voluntatis in 2.d.6.q.1.& quodlibet.17. quoniam etiam voluntas est potentia collatiua mediorum ad finē, & hoc est ordinare ea ad finem ex. 1. d.45.q.1.ad Argum. & d.16.q.2. ac in 2.d.6.q.1.

24 Ad Dionysiū, interuenit quidem in prouidentia actus prospiciendi, at non consistit in eo principaliter, & in recto, sed in actu voluntatis.

QVÆSTIO IV.

Vtrum Prouidentia non solùm versetur circa media, sed etiam circa finem.

Sententia Aliorum.

1 Es nō est valde agitata, ideo breuiter expedietur. Non esse autem prouidentiam de fine, sed solummodo de medijs ad finem sentit Suar.l.1. de prædest.cap.5.num. 17.& cap.18.num.12. atque Vasqu.1. p.d.97. c.4. adduci etiam potest Dur. qui in 1.d.41. quæst.2. ait, *prædestinationem non esse de fine, sed de medijs ad finem*: idem verò sentiret de prouidētia, cùm prædestinatio sit pars eius. Adstipulatur quoque hoc D. Tho. is enim 1.par.q.22.art.1.inquit, *prouidētiam præsupponere voluntatem finis.* & suadetur, siquidem prouidentia est ratio ordinis mediorum ad finem, ergo pertinet ad media, non ad finem. Item per prouidentiam procuratur assecutio finis, non autem simpliciter finis. demū semper videtur præsupponi ad prouidētiam ipse finis, indeq; ex amore finis mouemur ad media ad finem: Ex Scotistis Smysing.tr.3. d.6. nu.29. t.1.ait absolutè *prouidentiā esse de medijs, & de fine*: non autem aliter probat, licet multa insumat, nisi ad hominem, ex dictis Suarij: & vt summum ex hoc, quia prædestinatio est pars prouidentiæ, at prædestinatio ex Suar. est

de

de fine, ergo & prouidentia insuper de fine.

Prouidētia ordine intētionis nō est de fine, sed ordine exequutionis.

2 Nos inter has sententias mediando dicimus, quòd loquendo de fine ordine *intentionis*; nullatenus prouidentia est de fine: loquendo ordine *executionis*, erit vtique etiam de fine. prob. discurrendo de vniuerso fine, tū naturali, tum supernaturali, qui est gloria, & beatitudo. loquendo quidem de primo, vnaquæque res à natura, & ab Authore naturæ, est destinata ad suum naturalem finem, vtpote lapis ad centrum deorsum, leuia ad sursum: talis hæc destinatio in actu primo, indita fuit lapidi absque quidem procuratione medij ad finem, sufficiebat namque Authori naturæ lapidem cōdere cum sua grauedine, quā à natura haberet facultatem, & actum primum, siue inclinationem ad centrum: quod verò reducatur in actum secundū, & actualiter descendat, opus est prouisione vlteriori, vt impedimenta amoueantur impedientia descensum, & cuncta ritè disponantur ad descensum: hæc quidē appellatur vera prouidentia, cogitat .n. de medijs assecutionis finis. Insuper prædestinat Petrum Deus ad gloriam: in hac, vsque modo, nulla includitur causa mediorum ordine intentionis; prædestinat enim gratis, & sine meritis: quod verò in tempore Petrus assequatur gloriam, vlteriori indiget adiutorio, ac propterea prouidentia eget superna Dei præparantis illi gratiam, ac cætera media, vt executionis ordine applicetur ei finis.

Prouidētia strictè sumpta est solū de medijs.

3 Et ita quidem est, prouidentia enim, seu prouidere si strictè, & in rigore sumatur, nō indicat, nisi relationem ad media: communiter enim scimus, quòd cùm de prouidendo agimus, vtique ad media respicimus. belli Dux de militibus prouidet, indeque militibus arma, equum, & huius generis parat: at prouidentia hæc iam belli intimationem, vel publicationem supponit: ita in singulis, etiam ordinis supernaturalis. Argumentum verò de prædestinatione optimum est; etenim ordine intentionis ab omni abstrahit medio & causa; ordine verò executionis ordinem dicit ad media, & opera; hinc fit vt prima non appellanda veniat in rigore prouidentia, ideoq; appellatur communi sensu, *destinatio, prædestinatio, decretum dandi gloriam absolutè*, abstrahendo à medijs: secunda verò appellari verè possit supernaturalis prouidentia, dum de medijs prouidet Deus, quib. prædestinatus prouidè, & aptè gloriam consequatur in tēpore. & hæc videtur esse aperta sententia D.Tho. dum supra aiebat, *prouidentiam supponere voluntatem finis*: qui si de fine in intentione loquatur, vtiq; sumus cum eo: cæterum de executione loquendo, voluntas exequens non abstrahit à ratione, & ordine mediorum ad finem. hoc ipsum confirmant argumenta initio relata, quia prius mouemur ab amore finis, qui est in intentione, inde pergimus per media (quod spectat ad prouidentiam) ad assecutionē finis. Insuper per prouidentiam prædestinatus nō facit sibi simpliciter, & absolutè finem, finis .n. nempe gloria, est iam sibi ab æterno aliunde paratus à Deo gratis ordine intentionis: facit autem sibi prædestinatus consecutionem finis, id verò per prouidentiam mediorum ad finem. Demum lapis non facit sibi centrum vt finis; is namque est sibi à natura paratus; sed dum in actū exit assecutionis finis, parat inde sibi externum agens media ad assecutionem finis, quapropter vt sic; & non alio modo prouidentia erit de fine.

Prouidētia est de fine, mediatè, non proximè.

4 Vel dicamus, prouidentiam esse etiam de fine, sed immediatè, nō proximè, quoniam immediatè, & proximè est de medijs, per quæ habetur finis: & ita reconciliantur scientię.

Prædestinatio an pars prouidentiæ.

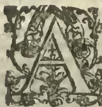
5 Ad rationem in oppositum, prædestinatio est pars prouidentiæ spectata prædestinatione ordine executionis, vt sic enim prædestinatio includit prouidentiam, & prouisionem mediorum ad finem, dum gloria non confertur actualiter sine medijs; cæterum spectata ordine intentionis, præscindit à prouidentia vt sic tenta, ratio est allata, quia prædestinatio ordine intentionis non habet causam, & merita, cùm fiat gratis; prouidentia autem de se indicat, & dicit ordinem ad media, & causas.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

Vtrum assecutio finis sit de intrinseca ratione prouidentiæ.

Sententia affirmatiua Caet.

1

Assecutionem finis omnino necessariam postulat ad prouidentiā Caetanus 1.par.q.22. artic.1.& probat id, siquidem frustraretur Dei prouidentia, si media nō attingerent infallibiliter finem. Item impediri posset ipsa, alioqui infinita prouidentia Dei. Rursus canit Ecclesia in quadam Collecta, *Deus, cuius prouidentia in sui dispositione non fallitur*, Domin.17. Penth. ac demum, de Dei prouidentia Sap.8. *attingit à fine vsque in finem fortiter, suauiterq; disponens omnia*. ex his concludendum videtur assecutionem finis esse de ratione intrinseca prouidentiæ.

Non esse de essentia prouidētiæ assecutionē finis.

2 Verum sententia hæc nedum falsa videtur, verum experientię quoq; contraria est, atque diuinis scripturis. ita Dur.in 1.d 39.q.3.& d.40.q.1. Capreol.d.40.q.1.art.1.Marsil. q.41.ar.1. Ferrar. 3.contrag.c.94.Vasq.1.p.disp. 87.c.4.Molin.1.p.q.22.disp.2.art.1. & quidem act.apost.c.7.dicitur, *dura ceruice,& incircumcisis cordib. vos semper Spiritui sancto resistitis*. Item Esa.65, *expādi tota die manus meas ad populum non credentem,& contradicentem mihi*. Insuper Matt.20.*multi sunt vocati, pauci vero electi*; ex cœna etiam, quam fecit Pater ille familias deducitur plurimos non iuisse ad eam,& si fuerint cōuitati, multi namque se excusabant, alter *vxorem duxi*: alter *iuga bouum emi, eo probare illa*,& huiusmodi. Passio itē Christi Domini fuit pro salute omniū prouisa, at multi peribunt, sicut & perierunt. plenæ insuper scripturæ sunt huiusmodi exēplis, in quib. Deus prouidet de vocationis, & excitationis gratia, vocando peccatores: prouidet de Ministris tū diuini Verbi, tùm Sacramentorum: per se non stat vocare omnes, *conuertimini ad me in toto corde vestro*,& nihilominus prouidentia hæc diuina suo quādoq; fine frustratur, ergo nō est de necessitate prouidētiæ applicatio finis. Destruit quoq; sentētia hæc distinctioné Theologicam de vocatione seu gratia sufficienti, & efficaci; prob. vocatio namque cōuersionis est effectus supernaturalis prouidentiæ; at datur vocatio, & gratia inefficax, quæ fit solummodo sufficiens, & contradistincta ab efficaci, ergo dabitur prouidentia alioqui efficax, & inefficax, seu solummodo sufficiens, & suo fine frustrata. Reprobos vocat per suā gratiam Deus, at non conuertuntur, sed finaliter pereunt, prouidet nihilominus eis de medijs ad salutem, & ad finem. Demum Medicus toto nisu curam Infirmi gerit, exoptatq; eius salutem, attamen pereunt multi, & prouidus Medicus suo fine frustratur. sic Agricola, sic miles, sic in vniuersum experientia docet, vt colendo agros, gerendo bellum, domesticam siuè publicam rem gubernando, sæpè fine frustrentur; quapropter concludimus nō esse de ratione prouidentiæ assecutionem finis.

3 Hinc vero dicimus, quod loquendo de prouidentia voluntatis signi, non est de eius essentia assecutio finis, quia est voluntas inefficax; loquendo de prouidentia volūtatis bene-

neplaciti semper adimpletur, quia est voluntas efficax.

Prouidētia humana quare frustratur, quandoque et quare diuina.

4 Quòd si quæras, quænam sit ratio huius, etenim videtur tantopere diuinæ prouidentiæ derogari. vel enim Creator in sua prouidētia de pari curret cùm creatura, & ita sicut Medici, Agricolæ, Militis, siuè Patrisfamilias prouidentia frustratur quandoque, ita frustrāda veniat prouidētia Dei, quod maximæ foret iniuriæ Dei. Respondetur esse disparem rationem inter prouidentiam Creaturæ, & Creatoris; & quidem illa frustratur ex impotentia, & imperfectione creaturæ, ista frustratur aliūdè, vt dicemus. Declaratur primū, peritissimus Medicus totū conatum adhibet, toto studio nititur, totoque desiderio anhelat, vt sanitatem Infirmo cōferat. itidem agit miles, Agricola, Pater familias in genere suo. & nihilominus, siuè ex impedimēto causarum inferiorum, siuè cælestium, sæpius contingit fine suo frustrari, defectus inde non tribuitur Agricolæ, aut medico, prouenit vero aliunde, habent namque voluntatem quantum est ex se ardentissimam prętandi, & assequēdi hæc omnia: Aliud autem reperitur in his, nempè impotentia; sunt enim limitatæ virtutis & finitæ, ob quod supplere non possunt, quæ desunt, nec impedimētis omnino obstare, quæ à proprio fine suas artes declinant.

5 Declaratur secundùm, frustratur quidem quandoque prouidentia Dei, at frustratio hæc non prouenit ex impotentia Dei, non enim desunt Deo infinitæ viæ saluandi homines, & infinita media deducendi res in destinatos fines, tùm ordinis naturalis, tùm supernaturalis; sed frustratio prouenit aliunde; etenim *Deus fecit hominem liberum*, inquit, Eccle. 15. *& reliquit eum in manu consilij sui.* hoc stante, *Deus*, inquit Mayron. in 2. d. 43. q. 4. *vult pactum tenere*, nempè pactum, quòd egit cùm creaturis, præstandi concursum eis, & non impediēdi eas: hinc fit, vt licet supernaturalis prouidentia Dei velit huic beatitudinem, & media parare gratiæ, & vocationis, quia tamen iste vocationi renuit consentire. Deus non impedit illum, vnde fit vt frustretur ipsa gratiæ, & vocationis diuinæ prouidētia. Item Augustinus ait, *Deus res, quas condidit taliter administrat, vt suos motus agere sinat.* Rursus ad Deū, tanquam ad supremum Orbis conseruatorem, spectat rem vnamquamq; cōseruare in suo esse, in sua libertate, & virtute agendi, nec tenetur oppositum impedire: si verò contingat causam secundam vel nolle, si libera est, vel non posse, si naturalis est, stante impedimēto, cooperari causæ primę, vtique causa prima frustrabitur, at frustratio hæc non indicat imperfectionem in causa prima, sed indicat optimā Orbis moderationem, quæ in eo consistit, vt cōcursum suum præbendo, non impediat, nec impedimenta remoueat, quin potius sinit, suo modo, causas secundas operari: posset quidem impedire, vel impedimenta amouere, at id de lege ordinaria non facit: frustratur igitur, quia sic frustrari permittit, nō autem, quia impotens sit, vt media amoueat ipsius frustrationis: sic namque, sinendo causas secundas operari, & non impediendo eas, ostendit nolle cursum impedire creaturarum.

Prouidētia finis duplex: particularis, & vniuersalis: illa quādoque frustratur, hic nusquam.

6 Quamuis hæc optimam contineant doctrinam; nihilominus exactius declarando, vlterius dicimus, duplicē considerandum finem circa Dei prouidentiam: alterum vniuersalem, & vltimum, alterum particularem: hinc dicimus prouidentiam frustrari quandoque fine particulari, nusquam tamen frustrari fine vltimato, & vniuersali. Vniuersalis finis est ipse Deus, qui est omnium vniuersorum finis: vniuersalis hic finis, in casu nostro, stat in ostensione bonitatis suę, sicut & misericordiæ, iustitiæ, sapientiæ, cæterorumq; attributorum Dei: hinc fit, vt dum Deus vocat reprobum, prouidetque illi media ad salutem, frustratur quidem talis prouidæ vocationis finis, sed particularis, vtpote conuersio, & salus istius particularis: attamen non frustratur finis vltimatus, & vniuersalis; nā ostenditur inde amplitudo misericordiæ Dei, qui quantum est ex se teste Paulo Rom. 4. *vult omnes saluos fieri*: itaut meritò dicat per os Osæ. 13. *perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxiliū tuum*: & ostenditur inde diuina iustitia, vt meritò à Regno eum excludat, dum

dum per vocationis gratiam noluit reprobus diuinæ prouidentiæ consentire; totum hoc fundamentum habet in Apost. Rom. 8. *volens Deus notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum*; est namq; Deus finis omnium, & omnia ad ostensionem suæ bonitatis, & iustitiæ, ceterarumq; perfectionũ agit, nec hoc fine frustratur, iuxta id, *vniuersa propter seipsum operatus est Dominus, impium quoq; ad diem malum*, prou. 16.

Qualis prouidẽtia sit infallibilis.

7 & hinc ad opposita dicimus, talem prouidentiæ modum, atque ordinem, infallibilem esse, qui à voluntate manat Dei efficaci, & beneplaciti; de hoc enim loquitur Ecclesia, *Deus, cuius prouidentia in sui dispositione nõ fallitur*; ratio elicitur inde; *quia attingit à fine vsque in finem, fortiter, & suauiter disponẽs omnia*: talis autem *fortis, suauisq; dispositio* est prouidentia efficax; ceterum vbi affectu simplicis complacentię, vt voluntate signi, atq, inefficaci vult Deus, vtique prouidentia talis finem non assequitur; totum autem hoc pendet ex Deo nolente cursum causarum secundarum impedire, sed sinere eas agere vt libet, vt dispositæ sunt, siuè assequantur, siue minimè cõsequantur suum finem: totum verò id, iusto suo, ac profundissimo iudicio agit, dum *operatur omnia secundùm cõsilium voluntatis suæ*.

Prouidẽtia efficax, & inefficax.

8 Vnde concluditur, quòd loquẽdo de prouidentia inefficaci: hæc frustrari solet à suo fine: sicut & gratia inefficax, frustratur quoque à proprio fine: loquendo autem de prouidentia efficaci, nequaquam à fine frustrari poterit, sicut nec frustrabitur ipsa gratia efficax.

Aluarez sibi inconstans, prius aduersarius, tandem cõsentit nobiscum.

9 Aluarez de auxil. disput. 30. ex professo improbat negantes finis assecutionem esse de ratione prouidentiæ: propter quod sẽtit cum Caetano, & Bannes: at in solutione inde argumentorum num. 6. distinguit, nec firmiter persistit in anteriori assertione: ait namque, quòd vel loquimur de voluntate signi, vel de voluntate beneplaciti: vnde infert, quòd sicut in Deo est voluntas signi, & beneplaciti; ita in eodem Deo alia est prouidentia, qua, voluntate signi, ordinat res in finem: & alia est prouidentia, quas res in finem ordinat voluntate beneplaciti: loquendo de prima, nõ semper, ait, assequi suum finem: loquendo de secũda, semper, inquit. consequitur debitũ finem. hæc ille. patet verò nobiscum sentire, licet in corpore sentiat cum Caet. & nihilominus aduersari quoq; sibimetipsi, qui initio absolutè pugnabat pro sententia affirmatiua: mutauit autem sententiam vt locum recensendum saluet D. Thomæ.

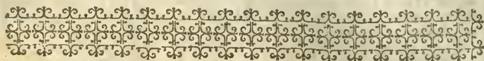
10 Ipse namq; D. Tho. de Verit. q. 6. artic. 1. & in 1. d. 40. ar. 2. sic loquitur: *In qualibet ordinatione ad finem duo possumus considerare: ipsum scilicet ordinem, & euentum ordinis; non enim omnia, quæ ad finem ordinantur, finem consequuntur: prouidentia ergo ordinem in finem respicit tantum, vnde per Dei prouidentiam omnes homines ad beatitudinem ordinantur, sed prædestinatio respicit etiam exitum, & euentum ordinis: vnde non est, nisi eorum, qui gloriam consequuntur.* ex his autem verbis statuit D. Tho. differentiam inter prouidentiam, & prædestinationem; itaut illa non semper assequatur finem, ista verò semper adipiscatur finem. qui quidem textus aduersatur tùm Caetano, tùm Bannes, tùm ipsimet Aluarez initio suæ decisionis.

D. Tho. affertur pro negatiua sententia.

11 Affert verò Aluarez responsionem Bannes 1. p. q. 22. art 1. dub. 1. inquiens loqui D. Thomam de prouidentia humana. At meritò impugnat eum Aluarez, apertè namque loquitur D. Tho. de prouidentia diuina, vt legenti patet. Affert inde responsionẽ Caetani, vna cum eod. Bann. D. Thomam mutasse sententiam in 1. p. q. 22. ar. 1. Verum, subdit idem Aluarez, potest dici melius, distinguendo, aliam esse prouidẽtiam, qua, voluntate signi Deus res ordinat in finem: aliam, qua, voluntate beneplaciti: illa non semper impletur, hęc semper sortitur suum finem: sicq; respondet ad locum oppositum D. Tho. Patet verò hanc esse nostram sententiam, cùm iam dicebamus, prouidentiam efficacem semper sortiri finem, inefficacem verò frustrari, saltim particulari fine: idem autem est, ac voluntate signi, vel beneplaciti spectare ipsam prouidẽtiam. Et nouissimè

De D. Th. variæ responsiones: refutatur: expositio Aluarez approbatur, & facessit pro nobis.

ſimè accedit ex iiſdem Thomiſtis Gõſalez, qui 1. par. tr. 2. diſput. 65. ſect. 3. hoc ipſum docet, inquiens, prouidentiam, quæ præſupponit voluntatem antecedentem, non eſſe infallibilem: eſſe verò infallibilem prouidentiam illam, quæ ſupponit voluntatem conſeqnentem.

QVÆSTIO VI.

Vtrum caſus, & fortuna ſint etiam à Deo, & cadant ſub prouidentiam Dei.

Sireni opinio.

1 Irenus lib. 4. de prouid. c. 16. docet effectus fortuitos, comparatione Dei, eſſe ſimul fortuitos, & non fortuitos: caſuales, & non caſuales: intentos, & minimè intentos: exemplo rem illuſtrat, Ouis, & Lupi; quod namq; Ouis rapiatur à Lupo, id euenit prẹter intentionem Dei: quatenus Deus operatur Ouem: ſicq; talis effectus erit caſualis: quatenus verò ipſe Deus operatur per Lupum, non eſt caſualis, ſed per ſe intentus effectus à Deo.

Pennotti ſententia.

2 Pennottus lib. 5. Propugnac. c. 7. ait effectus eſſe quidem fortuitos, & caſuales reſpectu primariæ intentionis primæ cauſæ, quæ eſt Deus: non autem comparatione ſecundariæ intentionis ipſius Dei, quatenus concurrit cum cauſis ſecundis; ratio primi, quia Deus de primaria intentione ſua ſemper intendit bonum, integrum, ac perfectum; ergò quòd non talis ſortiatur effectus, id præter intentionem primariam erit ipſius Dei; & conſequenter caſuale: ratio ſecũdi, quia cauſæ ſecundæ iam diſpoſitæ ſunt ad talẽ effectum, vtpotè monſtruoſum, cùm vero Deus non impediat curſum cauſarum ſecundarum, ſequitur, vt hac ſecundaria intentione velit effectus fortuitos: citatque in ſui ſententiam D. Thomam q. 23. de verit. art. 2. ita dicẽtem, *de prima intentione naturæ eſſe, quod animal perfectum producatur; ſed quod producatur animal imperfectum, eſt ex ſecunda intentione naturæ, quæ, ex quo non poteſt propter ſuam perfectionẽ tradere formam perfectiorem, tradit ei id, cuius eſt capax.*

Arguitur pro parte affirmatiua.

3 Quicunque vero ſint huius ſententiæ Auctores, probari ſic poteſt effectus caſuales, & fortuitos non ſubeſſe prouidentiæ Dei, ſed productionẽ eorum eſſe etiam à Deo. Primò, ex Boet. l. 5. de Conſol. Prol. 1. *caſus eſt inopinatus rerum euentus ex cauſis concurrentibus ob aliud inceptis.* ſed tum concurſus cauſarum, tùm inceptio eſt etiam à Deo, ergo etiam caſus eſt à Deo: igitur datur etiam caſus fortuitus in ordine ad Deum. Secũdò, Deus eſt cauſa tùm entis per ſe, tùm per accidens: caſus fortuitus habet pro principio cauſam per accidẽs, ergo etiam eſt à Deo. Tertiò quandocũq; diuerſæ cauſæ cõcurrunt ad aliquẽ effectũ, neceſſe eſt vt per aliquam vnam primam cauſam ſimul ordinentur, & coniungantur: at prima cauſa eſt Deus, ergo ipſe erit primaria cauſa coniungens cauſas ſecundas ad caſualem inuentionem, v.g. theſauri, præter intentionem cauſarum ſecundarum. Quartò, potentior eſt cauſa per ſe, quàm cauſa per accidens: ſed cauſa per ſe non poteſt agere abſque auxilio, & concurſu Dei, ergo multo minus cauſa per accidens: at caſus, & fortuna ſunt cauſa per accidens ex 2. Phyſ. tr. c. 57. ergo erũt à Deo. Quartò, fortuitum eoipſo

Caſus quid ex Boet.

est fortuitum, quia est ab Agente intendente aliud, vt inuentio thesauri: at intendere aliud, sicut & inuenire thesaurum, bonum est, bonum autem est à Deo, ergo. Sextò, miraculum est à Deo, ergo & casus fortuitus: prob. conseq. sicut casus fortuitus euenit præter intentionem Agentis (intendit namq; Colonus fodere terram, scindere arua, non autem adinuenire thesaurum) ita miraculosus effectus euenit præter solitum cursum Agẽtis naturalis. Argumenta hæc penes D. Bonauent. & Richardum infra citandos.

Casus fortuitus non daturrespectu Dei.

4 Nihilominus dicendum est, nullum dari casualem effectum, siue effectum fortuitum respectu Dei, sed casum omnem, cunctosq; effectus fortuitos, esse quidem fortuitos respectu causarum secũdarum. Assertio est cõmunis, Diui Bonau. in 2.d.37. art.2.q. 2. Richar. ibid. q.2. art.4. D.Tho. 1.p. q.19. art.4. Scoti in quodlib. q. vlt. cæterorumq; communiter. Et hinc deducitur primò, effectus omnes cadere in prouidentiam Dei, etiam casuales, & fortuitos: deducitur secundò, effectus fortuitos esse, & casuales respectu causæ particularis, non autem respectu causæ vniuersalis, vt est Deus.

Casus fortuitus est à causa per accidens.

5 Probatur autem: casus fortuitus non habetur, nisi à causa per accidens ex 2. Physs. cap.5. at si in ordine ad Deũ daretur casus fortuitus, Deus esset causa per accidens: sed omnis causa per accidẽs reduci debet ad causam per se, quæ sit principalior, & nobilior, quàm causa per accidens, ergo Deus reduci deberet ad causam priorem, & nobiliorem se: sicq; non esset prima, independẽs, ac nobilissima omnium causa. Item casus, & fortuna accidũt ex defectu præcognitionis, ideoque inuentio thesauri euenit præter intentionem, & præcognitionẽ fodiẽtis terram: at Deus omnia ab æterno præcognouit, non ergo dabitur casus penes eum: aliàs oporæt ignarum facere Deum. Insuper causa particularis potest frustrari à suo effectu, quoniam impediri poterit ab alia causa vincente: at Deus à nemine potest impediri: ergo non est possibile effectum aliquẽ subtrahi à prouidentia Dei. Rursus si fodiens terram præsciret ibi esse thesaurum, non tamen intenderet, nec vellet inuentionem eius, talis adinuẽtio nõ esset casus, nec fortuna, sic Aristot. 2. Phys. cap.5.6. & seq. ratio, quia casus est *inopinatus euentus*: quod si respectu causæ secundę nõ esset casus, quia præsciret, minus erit respectu causæ primæ, quæ perfectius id nouit, quam causa secunda. Exemplo item res declaratur, quo vtitur D.Th. duorum seruorum, quorum accessus v. g. ad eundem locum, separatim pergentium, erit casualis respectu eorũ, quia ignorabat vnusquisq; de accessu alterius: attamen non erit casualis respectu Domini, qui scienter eos ad locum illum destinauit: ratio vtriusq; quia in seruis aderat ignorantia, & propterea casus ibi adfuit fortuitus, cùm casus sit *inopinatus euentus*. quæ tamen ignorantia nõ erat in Domino, cùm totum id præscierit, & consultò ad locum illũ eos destinauerit: pariformiter dabitur inopinatus euentus, & ignorantia penes fodientem terram in adinuentione thesauri: in Deo autem dabitur perfectissima præcognitio, etiam ab æterno, talis thesauri ibi delitescentis: igitur dum cum fodiente concurrit ad fodiendum, optimè scit ibi esse thesaurum (fodiente licet ignorante) & cõsequenter non erit penes Deum adinuentio hæc, *inopinatus euentus*, sed verè pręscitus, pręcognitus, & p ęuisus, quapropter nullo modo penes Deum erit casualis.

Thesauri præcogniti, at noliti ad inuentio non est effectus fortuitus.

Mõstra cadunt sub prouidentiam Dei quoad materiale.

6 Assertio citata locum habet etiã de Monstris, itaut etiam ista cadant in prouidentiam Dei. ita D.Bonau. in 1. d.95. dub.6. Circa monstra verò consideramus vel substratũ, vel deformitatem, siue formalitatẽ: de primo nulli dubium cadere in prouidentiam Dei, quia materiale, & substratum est entitas positiua, & realis, callens sua bonitate trascendentali, ergo est quoq; à Deo, & sic non erit casuale, & fortuitum respectu Dei,

Etiã quoad formale.

7 Circa verò formalitatem, quæ consistit in negatione conformatiuitatis ad regulas Naturæ, quatenus degenerat à perfectione naturæ, vtrum etiam cadat sub prouidentiam Dei, vel sit casuale, & fortuitum: respondet idem Seraphicus Doctor, etiam sic ca-

cadere in Dei prouidentiam: sed cur ita finit Deus res euenire; atq; à Naturæ recto tramite deuiare? Respondet; id facere *ad vindictam, vel ad misericordiam.* Sed obstatur, quia deuiant Monstra à fine Naturæ, cuius finis est facere omnia complctè, & ordinatè: Respondet, inquiens, quòd *quamuis Deus non faciat contra ordinem in finē, facit tamen contra solitum cursum naturæ*, sensus est, quod non facit contra finem intentum ab Agente vniuersali, licet deuient à solito cursu Naturæ.

Probatur. 8 Et hinc dicimus Monstra, etiā quoad deformitatem, esse intenta à Deo: ita D. Bonau. Cōfirmatur, si peccatū pro formali, est permissū à Deo, eo magis monstrum pro formali, nedum permissum, sed intentum erit, & volitum à Deo: differt vtiq; formalitas peccati à formalitate monstri: illa namq; opponitur gratiæ, hæc opponitur Naturæ: illa priuat hominem gratia Dei, hæc de se non facit hoc; non enim claudicatio, aut cæcitas reddunt hominem de se inimicum Deo: illa est verè peccatum, hęc vocatur solùm defectus Naturæ: vnde fit, vt cùm illa deformitas sit intrinsecè mala, non dicatur esse volita à Deo, sed solū permissa: hæc verò, quia non est intrinsecè mala, quia non opponitur gratiæ, nedum erit permissa, sed verè volita à Deo: probatur item, quia Deus verè voluit claudicationem Iacobi, immo & Angelus iussu Dei, *tetigit neruum femoris eius, & emarcuit* Gen. 28. hucque spectat illud Eccles. 11. *bona, & mala: vita, & mors: paupertas, & honestas à Deo sunt.* Isa. 45. *Ego Dominus, & non est alter: formans lucem, & creans tenebras: faciens pacem, & creans malum.* Amos 3. *Si erit malum in Ciuitate, quod Dominus non fecerit.* atque Eccles. 45. *fecit illis Monstra.* Accedūt August. 16. de Ciu Dei cap. 8. & lib. 3. de Trinit. cap. 2. atque Scholastici in 1. d. 45. cum Magistro: & nouissimè Ruiz de prouid. d. 1. sect. 8.

Peccati, & monstri formalitas valde differūt.

Ex scripturis.

Ex Augustino. 9 Apertissima est autem Augustini sententia libro citato de Trin. inter cætera inquiens, *Non solùm facit ea, quæ perseuerantia consuetudinis admirationem amiserunt; sed etiam ea, quæ propter raritatem, & insolitum euētum, mira videntur, vt sunt defectus luminarium & terræmotus, & monstruosi Animantium partus, & his similia: quorum nihil fit sine voluntate Dei, sed plerisque non apparet &c.*

10 Verum quia, casus est *inopinatus euentus*, & minimè præscitus ab Agente: dum verò Deus & præsciuit monstra, & voluit ea, hinc mōstrorum productio, siue ex defectu, siue ex superabundantia, atque excessu materiæ proueniat, nullo modo dicetur casualis respectu Dei, sed solummodo respectu causarum secundarum: quod prȩsciuerit ea, vltra dicta, patet Sap. 8. *signa, & monstra scit, antequam fiant.* quod voluerit, claruit Eccles. 45. *fecit illis Monstra*, vnde elicitur, quod, tùm casus omnes fortuiti, tùm verò monstra, cadant sub prouidentiam Dei.

11 Quamuis autem non detur casus fortuitus penes Deum; nihilominus, etiā fortuiti euentus subiunt prouidentiæ Dei. Assertio est communis casibus, & monstris. pro omnibus verò adsunt confirmationes ex Patribus petitæ: & quidem Aug. lib. 83. q. quæst. 24. ait, *Quidquid casu fit, temerè fit: quidquid temerè fit, non fit prouidentia: si ergo casu aliqua fiunt in Mundo, non prouidentia vniuersus Mundus administratur.* inde verò concludendo inquit, *Nihil igitur casu fit in Mundo.* Arguitiuè loquitur August. si namq; quidquā *temerè*, idest inopinante Deo, casualiter, ac fortuito quid euenit in ordine ad Deum, itaut sit talis euētus inscius Deus, ergo facilè inde colligitur *non vniuersum Muudum*, seu non *totum* Mundum gubernari à Deo, sed partē ipsius Mundi cadere sub prouidentiā Dei, non autem euentus illos fortuitos, & casuales, sicq; non totus Mundus gubernaretur à Deo.

Casus fortuiti cadūt in prouidētiam Dei.

Arguitur ex Aug. ergo nō totus Mūdus gubernatur à Deo.

12 Idem lib. 5. super Gen. cap. 21. *Nihil tàm videtur casibus volui, quàm omnes istæ procellosę ac turbulentæ qualitates, quibus cęli huius inferioris, quod non immeritò, etiam terræ nomine deputatum est, facies variatur, & vertitur: sed cùm Psalmus ait, Ignis, grando, nix, glacies, spiritus tempestatis, quæ faciunt verbum eius, satis ostendit earum quoq; rerum ordinem diuino subditum imperio &c.* Diuus inde Prosper lib. sent.

Ex Patrib.

ex

ex Augustin.sententia 271. sic scribit, *Cùm Saluator dicit, vnum passerem non cadere in terram, sine voluntate Dei: & quod fœnum agri, quod post paulalum, mittendum est in clibanum, ipse tamen formet, ac vestiat; nonne confirmat, non solum istam mundi partem rebus mortalibus, & corruptibilibus deputatam, verum etiam vilissimas eius, abiectissimasq; particulas diuina prouidentia regi; ne fortuitis perturbari motibus ea, quorum causas comprehendere non possumus, affirmemus.* Anselm. in Elucidario, *Accidit aliquid casu? nihil omnino, sed ordinatione.* respondet namq; Interrogãti vtrum accidat aliquid casu? & ait, *nihil omnino, sed omnia euenire ex diuina ordinatione.* Indeq; subdit, *Casus nihil est: scriptum est autem, nihil in terra sine causa fit.* Iob. 5. Ac demum Boet. vbi sup. *Quis coercente cuncta in ordinem Deo, locus esse vllus temeritati reliquus potest?*

13 Ex his constat primò nullatenus esse admittendũ casum penes Deũ quacunque intentione spectatum, siuè primaria, siuè secundaria, contra Pennottum: quia casus est euentus inopinatus, & nullatenus præscitus: at Deus etiam spectando suam primariam intentionem, optimè præsciuit tales effectus, ergo nec erunt, vt sic, casuales. Dices, non eueniunt secundùm primariam intentionem, seu volũtatem Dei, quæ est, vt effectus prodeant perfecti, Respond. per accidens esse, vt eueniat, vel non eueniat effectus iuxta voluntatem Agentis, ad hoc vt sit, vel non sit casualis, patet, quia vt est dictum, si quis sciat ibi esse thesaurum, & terrã fodiat, attamen nolit ad inuentionem thesauri, immo, & displiceat, inuentio non erit fortuita, & casualis, præcedit enim scientia de thesauro, sic quamuis effectus aliter prodeat, quã Deus, vt Conseruator naturæ, intendat, nihilominus, quia talem euentum per optimè prænouit, non dicetur fortuitus, est enim per accidens ad casum fortuitum, vt aliter eueniat, quam Agens velit, requiritur autem essentialiter ad casum, ignorantia ipsius euentus, & hinc essentialiter, & per se dicetur fortuitus.

Contra Pennottum.

Ad casum fortuitum requiritur essẽtialiter ignorantia euentus.

14 Constat etiam secundò contra Sirenum, nec esse casualem occursum Ouis ad lupum, in ordine ad Deum; ratio, quia occursum illum Ouis, iam Deus prænouit: sicut etiam & prænouit aduentum lupi: quapropter stante præcognitione vtriusque, tùm occursus, tùm aduentus, non potest esse ex parte Dei effectus casualis. erit autem casualis semper ex parte Ouis, & aliquando ex parte lupi: primũ patet, quia abhorret Ouis semper à lupo, nec vnquã præmeditatur velle occurrere illi: & secundùm etiam patet, licet nãque naturaliter sit deprædator, & rapax, non tamen semper præcognouit vbi caulas incolant oues: igitur casu quandoque, & inopinatè vel oui occurrit, vel incidit in caulas, sæpius autem præmeditanter irruit in eas.

Aduersus Sirenum.

15 Argumenta opposita nil probant, immo fauent ijs, quæ diximus. Et quidem dum dicitur concursum causarum esse etiam à Deo, vt in primo argum. respondendum, esse quoque à Deo, sed non *inopinatè*, immo *scienter*: quòd si scienter, ergo non est casus in ordine ad Deum quia inopinatio facit casum: vnde erit effectus, inopinatus quidem in ordine ad causas secundas, non in ordine ad Deum, & consequẽter casualis in ordine ad illas, non in ordine ad Deum: in ordine quidem ad causas secundas erit fortuitus, quia ipsæ concurrunt in opinatè, & inscienter.

Concurrit Deus ad casum, sed scienter, ideoq; non est casus fortuitus penes eum.

16 Ad cætera argumenta, vnica responsio sufficiat, Deum esse quidem causam per se, independentem, ad quã reducantur cæteræ concausæ, cæterasque non posse agere sine eo, ipsumque concurrere cum cæteris ad effectum fortuitũ, esseque causam effectus fortuiti, totum hoc concedatur; Cùm vero infertur, ergo dabitur casus fortuitus respectu Dei, negatur consequens; Dũ ais, Deus est causa eius, ergo &c. Respond. esse quidem causam, sed non causam inopinatam, immo esse causam præuidentem, & præsciam, ac nõ ignaram talis euentus: quod si talis causa est, sequitur, vt non detur respectu Dei casus, & fortuna: quia tamen causa secunda est causa inopinata, & ignara euentus, ideo penes hanc dabitur casus, & fortuna. Item dicendum cum

Concurrit Deus ad casum fortuitum, sed scienter, nõ inopinatè; non sic causæ secundę.

Bo-

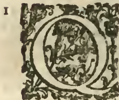
Effectus est à Deo, sed non vt fortuitus ex Bonau. Bonau. effectum talem esse quidem à Deo, sed nō quatenus casualis, & fortuitus; ratio, quia vt sic, dicit negationem, & defectum intentionis in causa: at Deus nihil agit inopinatè.

Miraculi, et casus fortuiti differentia. 18 Ad illud de miraculo, negatur paritas; etenim miraculum non est effectus inopinatus, sed intentus, vult namque, & intendit Deus miraculum, quod facit: at casus fortuitus est semper inopinatus, & minimè intentus. Item differunt, quia casus euenit præter intentionem: Miraculum verò, præter solitum cursum, ita vt sit supra cursum Naturæ. Verum quia nullum istorum euenit præter intentionem Dei, hinc nihil in ordine ad Deum est casuale. Vnde concluditur habere prouidentiam, etiam de casu, & fortuna.

QVÆSTIO VII.

Vtrum mala culpæ, & pęnę cadant sub prouidentiam Dei.

Status quęstionis. 1 Væstio non est de peccato pro materiali sūpto, seu pro substrato, sed pro formali: de primo namq; res clara est, cadere in prouidētiam Dei; etenim de se mala non est entitas illa positiua, substrata peccati: igitur loquendum de formali, vtrum cadat sub prouidentiam Dei.

Peccatū dupliciter intelligi posse cadere sub prouidentiam. 2 Aduertimus verò dupliciter intelligi posse aliquid cadere sub prouidentiam Dei: primo, tanquam principaliter, per se directè, & primaria intentione intentum à Deo: secundo, tanquam intentum indirectè, propter aliud, siue in ordine ad aliud.

Peccata nō cadunt in prouidētiā ex primaria intētione Dei: principaliter, & per se. 3 Hinc autē primo dicimus, peccata nequaquam cadere sub prouidentiam Dei ex primaria eius intentione, principaliter, & per se. Assertio est communis, & de fide. Apertè autē traditur à Concil. Trid. sess. 6. can. 6. vbi sic habetur, *Si quis dixerit non esse in potestate Hominis vias suas malas facere; sed mala opera, ita vt bona, Deum operari, non permissiuè solùm, sed etiam propriè, per se, adeout sit proprium eius opus, nō minus proditio Iudæ, quàm vocatio Pauli, Anathema sit.* Probationes aliæ, necessariæ non sunt, cùm Deus non sit Author mali: Est sanctus, & impeccabilis per naturam: Recederet à ratione recta, cùm tamē voluntas eius sit inobliquabilis, & indefectibilis: & huiusmodi, immo recederet à semetipso, peccare namque est recedere à Deo, siue à gratia Dei, & hinc Deus vel odisset seipsum, vel recederet à seipso &c. Accedit, quod esset incidere in hæresim Manichæi apponentis Deum vnum malum, qui esset principium, & Author mali &c. Peccata ergo nequaquam cadunt sic in prouidētiam Dei, non est enim Deus malus, sed abominatur malum, & punit malos. & hinc deducitur non cadere in prouidentiam Dei *effectiuè*.

4 Secundo dicimus, Peccata cadere sub prouidentiam Dei *permissiuè, indirectè, & in ordine ad aliud.* Explicatur assertio, quoniam permittit peccata in ordine ad bonum: vtpote in ordine ad bonum pænitentiæ: in ordine ad bonum suæ diuinæ misericordiæ: atque in ordine ad bonum suę diuinæ iustitiæ; etenim ex peccatorum permissione elucescit inde, ac demonstra- *Peccata cadūt in prouidentiam Dei permissiuè, & in ordine ad aliud.*

ſtratur Dei iuſtitia, Dei miſericordia, Peccatoris pęnitentia, vna cum cæteris bonis alijs,de quibus paſſim. Hinc verò fit, vt ſit vera aſſertio cadere in Dei prouidentiam,ſed indirectè, & in ordine ad aliud.

5 Probatur in primis auctoritate Scholaſticorum, qui in 1. d.46. id docent:vbi præcipuè D.Bonauent.& D. Tho. d.39.q.2.art.2. & 1.par.q.22.art. 2.ad 2.Scot.2.d.39.q.vn. §. *Ad quęſtionem tertiam* & in 4. d.49. q.7. in fine. Singulariter verò Alexander de Alenſij 1.p. q.36.mem.4. art.1. ait, *malum eſſe ſub prouidentia Dei, non tanquam ab illa factum,ſed tanquam ordinatum.* D.Tho. cit.diſt. *malum ſubiacere prouidentiæ Dei,tanquam pręſcitum, & ordinatum,non tanquam intentum.* D.Bonau.art.1. q.5. *malum eſt ordinabile ad bonum.* Durand.in 1.d.39.q.3.ar.2 *mala cadere ſub prouidētiam Dei.* Richar. ibid.art.2.*mala ſubiacere diuinæ prouidentiæ.* idem ait Aureolus in 1. d. 40. art.3.

6 Confirmatur ex Scripturis, & quidem apertiſſimum eſt teſtimonium de Chriſto Domino Actor. 4. vbi habetur, *Conueniunt verè in Ciuitate iſta aduerſus ſanctum puerum tuum Ieſum, quem vnxiſti, Herodes, & Pilatus cum Gentibus, & Populis Iſrael, facere ea, quæ manus tua, & conſilium tuum decreuerunt fieri.* Nota *Conſilium tuum,* conſilium autem eſt ipſamet prouidentia, vel viam ſternit ad prouidentiam.Ibidem cap.2.*Hunc definito conſilio, ex præſcientia Dei traditū per manus iniquorum affligentes, interemiſtis.* ſunt autem verba de eodem Chriſto addicto Paſſioni. Item ex Paulo ad Theſſalonic.2. *Mitte eis Deus operationem erroris,vt cadant mendacio.* lib. 2.Reg. cap.16. *Dominus præcepit Semei,vt malediceret Dauid.* Iſa.13. *Ecce ego ſuſcitabo contra vos Medos.* 3.Reg. 22. *Decipies,& præualebis:vade,& fac ita.* Habac.1. *Suſcitabo Caldæos, Gentem amaram.* Iſaias inſuper.63. *Quare errare nos feciſti de vijs tuis: indurasti cor noſtrum,ne timeremus te.* ac Pſal.43. *Declinaſti ſemitas noſtras à via tua.* Planè autem conſtat ſermonem fieri de peccato pro formali, prout Dei offenſiuum eſt: ad quod tamen ſe habet *permiſſiuè*; vniuerſæ namque loquutiones ſcripturarum exponendæ veniunt *permiſſiuè*; ex ſententia communi Theologorum, præcipuèq; D. Damaſc. qui lib.4. de fide Orthod. c.20. ait, *Illud ſcire oportet in ſcripturæ more poſitum eſſe,vt Dei actionem,permiſſionem illius appellet, ſiue Dei permiſſionem,eius actionem nominet.* idem habet Chryſoſtom. homil. 36. in Matt. hoc autem modo explicandæ veniunt ſcripturæ recenſitæ: ſicut & illa de Ioſeph Gen. 25. *non veſtro conſilio, ſed Dei voluntate huc miſſus ſum.* ſicut & Exod. 7. *Ego indurabo cor Pharaonis.* Iſa.6. *excæca cor Populi huius,vt vidētes non videant &c.* Rom. 1. *tradidit illos in reprobum ſenſum*; quæ loca vltra modum recenſitum,explicanda veniunt etiam, *negatiuè*, non *poſitiuè*. vtpote quatenus ex iuſto iudicio Dei, denegando eis maiora auxilia gratiæ, remaneat vt inde cadāt in reprobum ſenſum,ſicq; loquitur Auguſt.inquiēs, *non excæcauit impertiendo malitiam, ſed non impertiendo gratiam.* quo denique ſpectat illud Exod.9. *In hoc excitaui te, vt oſtenderem fortitudinem meam in te.* quæ verba explicans Auguſt.ait,*permiſiſſe Deum indurationem Pharaonis ad hoc, vt magis contra eum diuina oſtenderetur iuſtitia,vel Dei magis reluceret omnipotentia.* quidquid autem ſit,(de qua re magis in mat. de gratia) ex citatis locis conſtat Deum permiſſiuè ſe habere in ordine ad mala,& peccata.

Pręcipere facere, indurare, *in ſcripturis, quandoque intelligitur* permiſſiuè.

7 Confirmatur inſuper principale intentum ex Patribus:Cyrillus Hieroſolym. Catech.8. *ò ſapientiſſimā prouidētiam, quæ malum etiam propoſitum in ſalutis occaſionem conuertit.* Clemēs Alexandr.lib.1. ſtrom. *Maximum eſt diuinæ prouidentiæ argumentum non ſinere, vt vitium inconducibile maneat, & inutile.* Baſil.hom.9. *Prouidentia rerum humanarum diſpenſator Deus vtitur ad noſtram exercitationem malignitate Dæmonis, quemadmodum Medicus viperæ veneno.* Hugo de Sancto Victore lib.1.de Sacram.p.2. cap.19. *ſecundùm vniuerſalem prouidentiam cūctorum, non ſolùm ſuis, quæ bona fecit, ſed alienis quoque,quæ ipſe non fecit mala,ſed permiſit, quod debitum eſt, diſpē-*

ſat,

sat; vt nihil in Regno suo iustam ordinationem euadat; nam & ipsa iniquitas ex hac prouidentia stipem habet, & non potuit, vel ipsa malitia in obliuionē venire apud Prouisorem omnium. Gregor. 33. Moral. c. 13. vel 18, 19. *secreto ergo dispensationis ordine vnde sæuire permittitur iniquitas Diaboli, inde perficitur benignitas Dei.* Ac demum August. qui lib. de Prædest. Sanct. cap. 16. ita scribit, *Quid est secūdùm Euangelium* Rom. 11. *inimici propter vos, nisi quod eorum inimicitia, qua occiderunt Christum, in Euangelio sine dubitatione profecit? & hoc ostendit ex Dei dispositione venisse, qui benè vti nouit etiam malis, non vt ei prosint vasa iræ, sed vt ipso eis benè vtente, prosint vasis misericordiæ.* Et in psal. 7. exponens illud, *Et in eo parauit vasa mortis*, inquit, *Diuinæ prouidentiæ etiam ista dispositio tribuēda est, non quia ipsa peccatores facit, sed quia ipsa ordinat cùm peccauerint.* Atq; Enchirid. c. 11. *Deus omnipotens nullo modo sineret malum aliquod esse in operibus, nisi vsqueadeo esset omnipotens, & bonus, vt benè faceret, etiam de malo.* Et prius Dionysius de diuinis nomin. 24. *Quin etiam iis, qui mali euaserunt, ad eorum, vel priuatum, vel cōmunem vsum, prouidentia benignè vtitur.*

Rationibus

8 Accedunt rationes, Malefactores destinantur ad supplicia: at destinantur, & ordinantur ad ea ob crimina: ergo peccata cadunt sub prouidentia. Confirmatur, Malefactorum punitio, bona est; quia conformis punitiuæ iustitiæ: Rursus, August. in lib. cit. *omnis pœna est ordinatiua culpæ*: Item ex eod. lib. Confess. cap. 12. *iussisti Domine, & ita est, vt omnis inordinatus animus pœna sit sibi.* Idem in Enchirid. *Malum benè ordinatum, et suo loco positum, euidentius commendat bonum.* atque lib. 1. Retractat c. 25. *omnis pœna iusta est.* & tertio de lib. arbitr. *neque enim ad momentum est dedecus culpæ sine decore iustitiæ.*

Malum affert decorē vniuerso ex August.

9 Insuper malum affert decorem ad Vniuersum: ergo est propter vniuersi decorem, prouisum: Antecedens est August. 11. de Ciuit. Dei cap. 23. *sicut pictura cum colore nigro, suo loco posito, pulchrior est; ità vniuersitas rerum ex peccatoribus est pulchra.* Præterea, omne meritum ordinatur ad præmiū: ergo demeritum ordinatur ad pœnam: ordinatio autem ad pœnam, bona est.

An dicatur prouidere peccata.

10 Quamuis autem sub prouidētiam cadant sic peccata; tamen nonō est asserendum, Deum prouidere peccata; ratio, quia videretur esse verè effector peccati: igitur dicēdum, Deum præuidere, & præscire ipsa peccata, ita Aureol. in 1. d. 40. art. 2. & Vasq. 1. p. disp. 87. num. 27. in fin. Dices, iam est probatum habere prouidentiam de peccatis, & cadere sub prouidentiam peccata, ergo verè prouidet peccata. Resp. habere prouidentiam de peccato, non quidem vt fiat, sed vt puniatur, & ordinetur ad bona, de quib. discussum est.

Obstatur.

11 Obstatur, *Malum est priuatio modi, speciei, & ordinis*: ex Augustin. de de Nat. 60. cap. 4. quemadmodum ex ex opposito bonum consistit in *modo, specie, & ordine* ex eodem: ergo falsum quod peccatum habeat ordinabilitatem ad bonum. Respondet D. Bonau. peccatum esse quidem priuationem ordinis, sed ordinis particularis, non autem vniuersalis, prout subest diuinę prouidentiæ. Dicimus secundo peccatum, seu malum esse quidem priuationem ordinis, & boni, quantum ex se; etenim malū de sui natura est destructiuum boni: at quantum est ex parte vniuersalis prouidentiæ Dei, ordinatur etiam ad bonum: siue iustitiæ, siuę misericordiæ &c. nam ait August. *non putetis malos gratis esse in mundo; omnis malus, aut ideo viuit, vt corrigatur, aut vt per eum bonus exerceatur.* super psal. 54.

Occurritur

Malum est priuatio ordinis: declaratur.

Obstatur.

12 Arguitur, ad optimum Prouisorem pertinet, quantum potest, omnem defectum repellere, impedire, omne excludere malum: Deus id non facit; ergo vel non est vniuersalis prouisor, vel erit impotens. Respond. antecedens esse verum de Prouisore particulari; hic quidem tenetur quantum potest, impedire, tollere defectus, mala &c. non autem de Prouisore vniuersali, cuiusmodi est Deus; ratio, quia mala, quæ permittit, ordinat in bonū: & hinc permittit Persecutiones Tyrannorum, vt elucescat charitas, ardor, & patientia Martyrum: sicq; de-

Occurritur

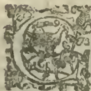
Prouisor particularis, nō vniuersalis, tenetur impedire omne malum.

cæteris. hoc quoque locum habet in ipsa Natura, etenim in Vniuerso accidunt *corruptiones*, at natura intendit corruptionem in ordine ad generationem: vnde ex malo corruptionis elicit natura bonum generationis: & hinc, non esset vita Leonis, inquit D.Tho. sup. si nō esset occisio animalium: nec esset patientia Martyrum, si non esset persecutio Tyrannorum.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum mala pęnæ cadant in Prouidentiam Dei.

Arguitur pro negatiue.

1 Onsequēter ad mala culpæ quærimus, an etiam mala pęnę cadant sub prouidentiam Dei. Videtur quod non: Primo Deus non est causa peccati, ergo nec in eius prouidentiam cadunt mala pęnę: antecedens patet: prob. conseq. pæna à Deo non infertur, nisi præcesserit culpa: ergo si efficaciter vult Deus pęnam, efficaciter quoque antecedenter malum culpæ. Secundo contra naturam diuinæ clementiæ, & pietatis est causas connectere ad interfectiones, ruinas, mortes, & huiusmodi; vnde dicere prouidisse Deū de Grassatoribus, vt Itinerantes interficiant, bonis, ac vita expolient: mare intumescere faciat, adeo vt Trāsmeantes suffocentur in aquis: Infantesq; in lucem viui non prodeant, sed abortiui depereant, hæc, & huius generis, diuinæ derogare videntur pietati, & clementiæ. Denique, siue Natantium in aquis suffocatio: siue aliorum repentina, & inopinata mors, sunt effectus peccati, siuè proprij, siuè saltem Adæ: quod si effectus sunt peccati, peccatum autem nō prouidet Deus, sed præuidet, nec est causa eius effectiua, sed permissiua, ergo nec consequenter pronidentiam habebit de pęna, sed permissiuè se habebit: ita Molin. 1. p. q. 22. art. 2.

Deus dupliciter vult aliquid fieri: vel nullo alio prçsupposito, vel aliquo præsupposito.

2 Supponimus Deum duplici modo velle aliquid fieri: primo, absolutè, & nullo alio præsupposito: secundo, ex suppositione alicuius antecedenter præsuppositi: primo modo voluit creare Mundum: quem quidem creauit, nulla altera creatura antecedenter præsupposita: secundo modo voluit Verbum incarnari, saltem, in carne passibili, præsupposito Adæ peccato.

Malū pænæ de se solo non est volitum à Deo.

3 Hinc duo dicimus, primò, malū pænæ, qua malum est, in sensu reduplicatiuo, de se solo spectatum nequaquā Deus vult. Probatur, terminus, atque obiectum diuinæ voluntatis est bonū. at malum, qua malum, non est bonum: ergo non vult illud Deus. Item malū, vt malum, destruit omnem rationem boni; ergo destruit omnem rationem appetibilis. Insuper malum qua malū, est destructiuum naturæ, & mors: malum namque pænæ est destructiuum naturæ, vt est supplicium destruens vitam, & naturam; malum vero culpæ est destructiuum virtutis: at Deus nequit velle, quæ destructiua sunt naturæ, & virtutis. remanet ergo, vt malum de se solo spectatum, nequeat velle Deus. Accedit, quod Deus non intendit destruere, sed conseruare, quantum est in se, naturam: non ergo vult malū, cùm sit destructiuum naturæ: & per consequens, vt sic, non est terminus prouidentiæ Dei. Ruiz de Prouid. disput. 2. sect. 7. prob. & Scripturis. Ezechiel. 18. *Numquid voluntatis meæ est mors Impij dicit Dominus.* & c. 33. *Nolo mortem Impij*. Sap. 1. *Deus mortem non fecit, neque lætatur in perditione viuorum: creauit enim, vt essent, omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum,*

& non est illis medicamentum ex terminis.

Malum pœnæ in ordine ad iustitiam vult Deus.

4 Dicimus secundò, malum pœnæ, spectatum in ordine ad alterum, & vult Deus, & cadit in prouidentiam Dei. est communis: sensus est, quia, licet pœna de se sola spectata, mala sit, nihilominus, quatenus, *est ordinatiua culpæ*, iuxta locutionem Augustini, vtique bona est, & vt sic est intenta, & volita à Deo. Probatur, Amos. 3. *si est malum in Ciuitate, quod non faciat Dominus*, quod communiter exponitur de malo pœnæ in ordine ad punitionem. Deuter. 32. *Congregabo super eos mala*. 2. Reg. 12. *suscitabo super te malum*. & c. 11. & 36. *Adducam super eos omne malum, quod loquutus sum*. Eccles. 1. *bona, & mala. i. vita, & mors: paupertas, & honestas à Deo sunt*. Isa. 45. *Ego Dominus, & non est alter, formans lucem, & creans tenebras; faciens pacem, & creās malum*. plenæque sunt sacræ paginæ huius argumēti, quoties ad vindictam prouocari recēsetur Dominus. Assertio probata amplius remanet ex quæstione præcedenti; si namque malum culpæ eatenus cadit in prouidentiam Dei, quatenus ordinatur per pœnam, siuè ad pœnam, vt explicauimus; eatenus quoque mala pœnæ cadent in prouidentiam Dei, quatenus per ea vindicatur culpa, ostenditur iustitia, & misericordia Dei, ac cætera, vt ibi.

Malum pœnæ nō vult antecedenter Deus, sed consequenter.

5 Dicimus tertiò, malum pœnæ Deus non vult de se antecedenter, sed præsuppositiuè, & consequenter: nempè, præsupposita culpa. Assertio hæc est eadem cùm præcedentibus: habetque eadem fundamenta, cùm præcedētibus. Et confirmatur ex *D.* Tho. 1. p. q. 19. art. 9. quia malum pœnæ, formaliter loquendo, non est volitum à *Deo*, quia non est appetibile sub ratione mali; sed quatenus coniunctum, cùm bono iustitiæ, &c. & probat abundè *D.* Bonau. in 1. d. 46. art. 1. q. 2. 3. 5.

6 Hinc infertur, siuè grassationes latronum, siuè natantium in aquis suffocationes, vel huiusmodi ærumnas nō esse extra prouidētiam *Dei*: vnde August. in Psal. 148. *quidquid ergo hic accidit contra voluntatem nostram, noueris non accidere, nisi de voluntate Dei, de prouidentia ipsius, de ordine ipsius: & si nos non intelligimus hoc, quare fiat, demus hoc prouidentiæ ipsius, quia non fit sine causa, & non blasphemabimus*. Confirmatur ex 3. Reg. vlt. *vir quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, & casu percussit Regem Israel*. Et tamen illa mors fuit volita à *Deo* in punitionem Achab.

Qui vult consequens non est necesse, vt velit antecedens.

7 Ad primum, concesso antecedēti, negatur consequens. Ad probationem negatur quoque consequens; potest namque velle consequens sine antecedenti, quia antecedens, quod est malum culpæ, est de se malum, at consequens, quod est malum pœnæ, est bonum, quia ostensiuum suæ diuinæ iustitiæ. Respondetur etiam sufficere, quòd antecedens permittat solummodo: qua stante permissione, vult inde malum pœnæ. Item respondetur in genere, non esse necesse, at qui vult consequens, velit etiam & antecedens, exemplum dat Scotus, quia possum velle Episcopatum, non tamen volendo Sacerdotium: (hoc autem dictum sit metaphysicè abstractione præcisiua, non diuisiua ad mentem Scoti in alia materia, etenim Episcopatus postulat Sacerdotium: cæterum responsiones assignatæ soluunt argumentum.

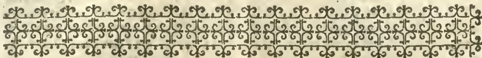
Deus pront absolutus Dominus potest de creatura agere quidquid maluerit.

8 Ad secundùm, dicendum primò, Deum habere absolutum dominium creaturarum, proptereaque posse de eis agere quidquid ei libuerit, siuè vitam impertiendo, siuè mortem. Respondetur secundò, quod sua clementia, quantum est de se, nō intendit mala hæc, antecedenter, vt probant Scripturæ primæ assertionis: sed benè intendit ea consequenter, tùm Dei clementia, tùm vero iustitia: clementia quidem, ne in peiora ruant, neue damnationem maiorē peccatores sibi mereantur: Iustitia etiam, quia tale est Iustitiæ punitiuæ debitum, vt culpam ordinet, & dirigat ad vindictam, & pœnam. quo fit, vt grassatorum insidijs, latronum incursibus, Inimicorum insecutionibus, aquarumue ingluuie intransmeantibus, vtatur Deus, vel ad vindictam peccati, si quis eo tempore in peccatis fuerit: vel ad maiorem patientiæ accretionem, vel ad vberius meritum, vel ad reliqui alicuius criminis purgationem, vt ex hinc purgatus

Via-

Viator, citius euolet ad patriam.

9 Ad tertium respondetur ex dictis. Et ad id, non prouidet peccatum, ergo nec prouidentiam habet de pœna peccati; concesso antecedenti negatur consequens, ratio, quia peccatũ est malum, pœna autem peccati, vt est dictum, est bona.

QVÆSTIO IX.

Vtrum prospera impiorum, & aduersa hominum fortuna piorum, cadat sub prouidentiam Dei.

1 QVæstionẽ hãc prætactam reperimus etiam in diuinis scripturis, siquidẽ Hierem. 12. dicitur, *Iustus es Domine si disputem tecum: verumtamen iusta loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur? benè est omnibus, qui præuaricantur, & iniquè agunt? Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructũ: prope es tu ori eorum & longe à renibus eorum, & tu Domine nosti me, vidisti me, & probasti cor meum tecum &c.* Ita quoque penes Habacuch 1. *Quare respicis super iniqua agentes, & taces, deuorante impio iustiorem se.* Iob. 21. *quare impij viuunt, subleuati sunt, confortatiq; diuitijs.* Ex hinc autem Hæretici passim, atque Antiquiores plures ex Philosophis, diuinam inficiabantur prouidentiam.

Responsio difficilis visa Dauidi. 2 Quæstio, grauis quidem visa est nedum Philosophis, verum & sapiẽtissimo Dauidi, vnde ad eam respondens ait, *Existimabam, vt cognoscerem hoc; labor est ante me.* laborare ergo fatetur, & insudare Dauid in rei huius inuestigatione: Addit proinde tamen, cousque in id insudare, quousque introeat sanctuarium Dei, & inde intelligentiam exhauriat: inquit enim, *labor est ante me, donec intrem in sanctuariũ Dei, & intelligam in nouissimis eorum.* Psalm. 57. Quæ quidem verba ponderans Sanctus Pater Augustinus, ita scribit: *Ante faciem meam laborem quõdam, quasi inextricabilem video, vt cognoscam, quomodo & iustus sit Deus, & res humanas curet; & non sit iniquus; quod peccantes, & scelera facientes fælicitatem habeant in hac terra, pij verò, & Deo seruientes, in tentationibus plerumq; & in laboribus fatigantur: Magna difficultas est hoc scire: sed donec introeam in sanctuarium Dei, & intelligã in nouissima, non in præsentia &c.* Ecclesiastes quoq; cap. 9. incertum hoc esse ait, inquit enim: *Omnia in futurum reseruantur incerta, eoquod vniuersa æquè eueniant iusto, & impio; bono, & malo: mundo, & immundo: immolãti victimas, & sacrificia contemnenti: sicut bonus, sic & peccator: vt periurus, ita & ille, qui verum deierat: hoc est pessimum inter omnia, quæ sub Sole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt.* Inferius autem subdit, *Verti me ad alia, & vidi sub Sole, nec velociũm esse cursum: nec fortium bellum: nec sapientium panem: nec Doctorum diuitias: nec Artificum gratiam, sed tẽpus, casumq; in omnibus.* vbi Hieronymus, *hæc autem fiunt, quia incerto statu feruntur omnia &c.*

3 At nihilominus, etiam & de his datur Dei prouidentia: afferamus autem singula ex Patrum responsis capita: & in primis Clemens Papa ait, ita in præsenti vita quidem multoties aduenire, cùm tamen diuina prouidẽtia hæc omnia transferat, siue punitio- *Retributio omnium in futuro iudicio.*

nem malorum, siue prœmiationem bonorum ad finale iudicium: inquit.n. *Hoc ipsum, quod in præsenti vita non redditur vnicuiq; pro actibus suis, fidem indubitatam facit scientibus, Deum esse iustum, quod iudicium erit.* lib. 3. Recognit. Chrysost. hom. 9. super 2. Corinth. 4. *Vbi igitur qui benè hic operati fuerint bonis fruentur? vbi autem mali contrarijs, nisi futura sit vita quædam post hæc, & retributio?* Cyrillus Hierosf. Catechef. 18. *Perspice,* inquit, *istud, multi homicidæ in lecto impune defuncti sunt, vbi igitur Dei iustitia? sæpè autem qui homicidia quinquaginta patrauit, semel tantùm capite plectitur, vbi igitur illorũ quadraginta nouem, pęnas dabit, nisi post hanc uitam fuerit iudicium, & retributio?* Ac demum, quamuis dixerit Hieronymus, *incerto statu feruntur omnia,* inde tamen subdidit, rationem reddẽs, *non est in præsenti retributio meritorum, sed in futuro.*

Variæ ex scripturis, responsiones.

4 Singulariter verò ad specialiores Patrum rationes descendendo, inquit Augustinus lib. 1. de Ciuit. Dei c. 8. *Placuit diuinæ prouidentiæ præparare in posterum bona iustis, quibus non fruerẽtur iniusti, & mala impijs, quibus non excruciabuntur boni:* retributionẽ ergo Augustinus refundit in posteriorem, non in præsentem vitam. Item subdit, *Ista temporalia bona, & mala vtrisq; voluit esse communia; vt nec bona cupidius appetantur, quæ mali quoq; habere cernuntur; nec mala turpiter euitentur, quibus & boni plerunq; afficiuntur:* ergo ad exercitationem virtutis deseruiunt hæc omnia. Hinc Iacob. epist. cap. 1. *Omne gaudium existimate fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis, scientes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit.* & Christus Dominus Matt. 5. *Beati estis, cùm maledixerint vobis Homines &c. gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cęlis:* atque Paulus 2. Cor. 4. *momentaneum hoc, & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* ex omnibus ergo spes bonis confertur ad prœmiũ æternum. & Io. Apoc. 2. *Vincenti dabo manna absconditum.*

5 Dauid Propheta psal. 15. id bonis accidere, siue malis, vt inde feruẽtius Deũ exquirant, *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.* Item vt habitus vitiosi purgentur Psalm. 13. *Proba me Deus, & scito cor meum, interroga me, & cognosce semitas meas, & vide si via iniquitatis in me est.* & 25. *proba me Domine, & tenta me, vre renes meos, & cor meum.* atque Iudith 3. *Hæ sunt Gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Isi aelẽ &c. vt haberent consuetudinẽ patiendi.* Gregorius ne forte adeo delectentur iusti hac vita, vt obliuiscantur æterna, *Via quippe est vita præsens, qua ad Patriam tendimus, & idcirco hic occulto iudicio frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus. Electis ergo suis ad se pergentibus Dominus huius Mundi iter asperum facit, nedum quisq; vitæ præsentis requie, quasi viæ amænitate pascitur, magis eum diu pergere, quàm citius peruenire delectet: ne dum oblectatur in via, obliuiscatur quod desiderabat in Patria.*

6 Idemq; August. ad exercitationem bonorum adesse persecutionem, & vitam improborum: ita in psal. 54. *nec putetis gratis esse in hoc Mundo malos, & nihil bonis de illis agere Deum: omnis malus aut ideo viuit, vt corrigatur: aut ideo viuit, vt per illum bonus exerceatur.* Boni insuper omnia in bonum conuertunt, etiam mala, trahentes inde bonum, iuxta Apost. Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum,* vbi Glosa, *etiam mala, etiam peccata;* inde namq; vel pro peccatoribus exorant, vt conuertantur à malo: vel misericordiam diuinam extollunt, quatenus tantopere expectat ad pænitentiam improbos, & malos; vel demum inde infinita Patris æterni charitas elucet, vt stãte peccato Adæ miserit Vnigenitum suum in Mundum, vt per Incarnationem, & mortem redimeret humanũ genus ab omni malo: hinc Ecclesia in Præfatione Sabbati Sanct. *O fęlix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere Remptorem: ò necessarium Adæ peccatum &c.* fęlicem appellat culpam, non gratia sui, cùm peccatum infęlicissimos potius reddat peccatores, sed *occasionaliter,* & gratia alte-

Ex Patrib.

alterius, quatenus occasione inde desumpta, Filius Dei, vel absolutè in Mundum venit, vel venit saltem vt passurus, & moriturus, iuxta varios dicēdi modos D.Thomæ, & Scoti. *Necessarium* quoq; appellat peccatū, vt inde occasionē sumpserit Deus ad ostēdēdā potentiā, sapientiā, & amorem, quo homines redimeret à peccato, subdit .n. *quòd Christi morte delendum erat.*

7 Bona autem malis in hac vita permittit, vel vt hic præmia recipiant eorum, quæ aliquando fortasse egerunt bona. Hinc Augustinus docet Romanis antiquioribus principatum à Deo pręstitum fuisse Mundi, glorias, atq; huius sæculi diuitias, propter bona moralia, quæ fecerunt. Hinc quoq; de Epulone dicitur, & de Lazaro, *Fili recordare, quòd recepisti bona in vita tua, Lazarus similiter & mala: nunc autem ille consolatur, tu verò cruciaris.* vel permittit, vt ex tribulatione conuertantur, & pęniteant: *Contere brachium peccatoris, & maligni, quæretur peccatum illius, & non inuenietur.*

Vel permittūtur hæc, vt humilius viuant, neue cęteros in superbiam elati, despiciant: vnde de seipso Paulus ait, 2.Cor.15. *ne magnitudo reuelationū extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus Sathanæ, qui me colaphizet.* & Bernard. serm. 54. in Cant. *vt feruentius resurgant, & cautius viuant.* idemq; Apostolus Rom.18. *si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, Vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu humilitatis &c. Considerans teipsum, ne, & tu tenteris &c. qui videtur stare, videat, ne cadat &c.* Idemque Augustinus, *audeo dicere, superbis vtile esse incidere in aliquod apertum peccatum, vt iam sibi displiceant, qui sibi placendo ceciderant.* lib.14. de Ciuit. Dei cap.13. & Damascenus penes Alensē 1.p.q.40. m.3. *conceditur quis in nefariam incidere operationem, & elatus, in adulterium; vt ex casu humilietur.*

8 Ad argumenta ergo finaliter respondendo, vltra dicta, concludit Augustinus inquiens, *licet mala, in quantū mala, non sint bona, tamen bonum est, vt sint bona, & mala.* Et insuper, *melius iudicauit Deus de malis bona facere, quā nulla esse mala permittere.* lib. Enchyrid. cap.27.69.&c. & de Ciuit. Dei lib. 11. cap.18. *Deus malis hominum volūtatibus vtitur benè; nec .n. aliquem malorum esse permisisset, nisi simul præsciuisset, quibus eos bonorum vsibus accommodaret.* Et Origen. super Num. 22. *Nos dicimus diuina sapientia omnia ita disposita esse, vt nihil sit ociosum, malū, vel bonum: malitiam tamen non fecit, quam tamē ab Alijs inuentam, cùm prohibere possit, non prohibet; vtitur enim ea ad causas necessarias; per ipsos enim, in quibus est, probat eos, qui ad gloriam tendunt: si enim perimeretur malitia, non esset qui contradiceret virtutibus; virtus autem si contrarium non haberet, non claresceret.*

9 Linquimus errorem Manichæorum adstipulantium duos Deos, alterum bonum, malum alterum: primum largitorem bonorum, Authoremq; *bonæ fortunæ*, secundum; largitorem malorum, *malæq; fortunæ*: atq; ille, cui demandetur cura *de bonis*, & hic, cui cura destinetur *de malis*. *Manichæorum error de Deo bono, & malo*

10 Similiter & tot Antiquorum Deos, ac Deas, quibus speciatim cura insideret de singulis, siue bonis, siue malis, occurrentibus hominibus: de ijs autem sic scribit August. lib. 4. de Ciuit. Dei cap.21. *Opi Deæ commendare nascentes: Deo Vagitano vagientes: Deæ Cuminæ iacentes: Deæ Ruminæ sugentes: Deo Statilino stantes: Deo Adeone, adeuntes: Abeone abeuntes: Deæ Menti, vt bonam haberent mentem: Deo Volumno, vt bona vellent: Dijs Nuptialibus, vt benè coniūgerentur: Dijs Agrestibus, vt fructus caperēt: Marti, & Bellonæ, vt benè belligerarent: Deæ Victoriæ, vt vincerent: Deo Honorino, vt honorarentur: Deæ Pecuniæ, vt pecuniosi essent.* & infra: *Inuocanda propter fessos Diua Fessonia: propter hostes depellendos Diua Pellonia: propter ægros Medicus, vel Apollo, vel Æsculapius, vel ambo simul, quādo esset grande periculū.* *Ethnicorū error de pluralitate Deorum, quibus cura omniū erat singulariter demandata.*

11 At hæc, inania sunt: etenim omnia cadūt sub prouidentiā Dei, & falsa sunt quæ dicuntur de tot Dijs: vnde Ps.52. *in manib. tuis sortes meæ.* Isa.45. *Ego Dominus; & nō alter, formans lucē, & creans tenebras; faciens pacē, & creās malum.* Et Eccl.1. *bona, & mala, vita, & mors; paupertas, & honestas à Deo sunt.*

QVÆ-

QVÆSTIO X.

Vtrum vniuersis Paruulis fuerit à Deo prouisum de sufficienti auxilio ad salutem.

1 Vm in præcedenti disput. actum fuerit de Prouidentia ordinis naturalis, agendum sequitur de Prouidentia ordinis supernaturalis: in primis autem quærimus, vtrum vniuersis paruulis prouiderit Deus de auxilijs sufficiẽtibus ad salutem.

Sententia affirmatiuã, denegari aliquibus omnia auxilia ad salutem.

2 Dura admodum proponitur de re hac sententia, minimè sufficientia præstita fuisse ad salutem auxilia paruulis pluribus decedentibus; nõ.n. saluantur omnes, nec omnibus, in proximo, subueniri potest per quemcumq; secundarum causarum ordinem applicandarum ad opus salutis. Quapropter docent hi, quibusdam fuisse efficaciter quidem de salute prouisum, ijs nempè qui salui fiunt: quibusdam insuper fuisse prouisum sufficiẽter per ordinarium secundarum causarum concursum, non tamen applicatarum de facto ad Baptismi collationẽ, quæ nihilominus ad id coaptari potuissent, si voluissent: quibusdã deniq; nec efficaciter, nec sufficiẽter fuisse vnquã de salute prouisum: & ij sunt, ad quorũ Baptismũ impossibile fuerit omnino peruenire: vel quia in materno vtero peierint: vel iã natis, quatenus Minister, vel aqua, vel quid aliud defuerit, quominus baptismi lauacrũ receperint: accedente sæpius, vel parentum incuria, vel aduerso affectu ad Sacramentum baptismi: Concludunt autem inde hos fuisse omni sufficienti, ad salutem, auxilio destitutos: sicque Deo placuisse, vt inde puniret eos subsequenter, ad primi Parentis culpam originariam, quam, & ipsi contraxerunt. inter hos sententiam hanc defendunt Vasqu. in 1. par. t. 1. disp. 96. c. 23. Gregor. in 1. d. 46. q. 1. refertque plures, de quibus tamen non adeo cõstat secum sensisse.

3 Probant autem id D. Augus. quibusdam authoritatibus, & primo epi. 105. de his sic loquitur, *quid dicam de inopinatis, & repentinis innumerabilib. mortib. quibus etiam Religiosorum Christianorum præueniũtur, & baptismo præcipiuntur infantes, cum è contrario sacrilegorum, & inimicorum Christi aliquo modo in Christianorum manus venientes ex hac vita non sine baptismi, Sacramento emigrant.* Vbi reddens inde rationem de hoc, nullam inuenit, propter quod tota refundenda erit in diuinum iudicium: sic namquè subdit: *quæ tandem hic merita præcesserunt: sed si eorumdem cogitaueris paruulorum, nulla sunt propria, vtriusquè massa cõmunis; si parentum attenderis, bona sunt illa; quorum filij repentinis mortib. sine baptismate perimuntur.*

4 Expressius idipsum docet epist. 107. *Cum multis*, inquit, *non detur paruulis Christi gratia baptismalis, sine illa pleriq. moriuntur, qui non habent contrariam voluntatem, & aliquando cupientibus, festinantibusq; parentib. ministris quoque volentib. & paratis, Deo nolente non detur.* vbi in Deum refert huiuscè repentini euentus causam: ipsumque, edocet, in causa fuisse, vt etiã paratis Ministris ad baptismi collationem, parentibusq. id affectantibus, non subsequatur euentus.

5 Probãt, & rationibus, prior fuit Dei voluntas huiusmodi pueris negare ad salutem media, quam fuerit cuius-

iuscumque externæ causæ apparatus, & si inde impeditus: igitur non nisi ad Dei occultam voluntatem erit id referendum, prob.antec. istorum damnatio est à Deo volita tanquam finis; igitur prius intenta, quàm præuideatur mediorum coordinatio impedita.

6 Probari iterum posset, non poterit ex hoc iniustitiæ argui Deus, quod paruulos prematuræ decedentes auxilio destituerit salutis, nullo etiam habito recursu præuisionis defectus causarum secũdarum, ergo nulla implicantia inde sequitur, vt in solum diuinum transferamus iudiciũ, alioqui occultissimum istorum damnationem. totus discursus inde patet, ex quo ipsi nulli debet.

7 Vlterius solum originariũ peccatum, quod pueri isti contrahunt, est sufficiens ratio ad ipsos perdendos, ac prorsus destituendos sufficienti auxilio salutis: ergo ipsorum damnatio in hoc iudicium referri debet; antec. patet; hæc namque ex D. Augustin. est causa damnationis puerorum, ergo habita relatione ad primariam culpã, inde verè potuit Deus occasionem sumere denegandi eis vniuersa media ad salutem requisita, atque sufficientia auxilia.

8 Suaderi etiam poterit ratione quidquid se habet independenter à causa secunda, totum refundi debet in causam: at repentina mors puerorum, præsertim in vtero antequam nascantur ad lucem, nullo pacto à causis secundis dependet, ita vt oppositum per secundas causas potuerit euenire, igitur tota perditionis ratio refertur in Deum: maior est verissima; siquidem ad creationis opus, ideo negamus posse aliquo pacto creaturam, quia totaliter dependenter se habet creatio, & annihilatio à Deo: ergo cum parentes prouidere non potuerint ne puer in vtero moreretur, damnationis ratio erit à Deo.

9 Item vniuersa, & singula ad salutem applicabilia media à Deo depẽdent: atqui agitur hoc in loco de medijs ad puerorum salutem applicabilib. eaq; non præparantur à Deo: igitur originaria damnationis causa erit à Deo: maior de se euidens est: & minor patet ex effectu negationis baptismi: quod si media sufficientia, & cõgrua, fuissent à Deo ordinata, & disposita, iam salutis consequutus fuisset effectũ is qui in vtero præmaturè obijt.

10 Astruitur quoq; ex inconuenienti, quod contra Catholicos retũdi posset ab hæreticis. est namq; axioma catholicum, neminem in spiritualib. puniri propter peccata parentum: & si namque Deus adeo Zloetes fuit, vt aliquando Deuteronom. 5. iratus dixerit, *Ego sum Deus æmulator, reddens iniquitates Patrum in filios*, &c. punitio nihilominus illa, temporanea extitit, ac corporalis, non autem spiritualis, cùm *sola anima, quæ peccauerit, ipsa punietur*, quo stante, tanquam verissimo, & recepto ab omnib. consequens esset vt propter parentum peccata, & Ministrorum culpas, cæterorumq; Adstantium, ad quos de salute spectabat puerorum, dicendus esset Deus peccata puniuisse paruulorum.

11 Deniq; ea est sufficientis auxilij ratio, ac natura, vt eo possit is, qui habet operari, atq; ad id perducere opus, ad cuius gratiam, auxiliũ sumpsit, non.n. auxilium frustra datur; neq; Dei dona debent esse otiosa: sed nullo pacto potuit puer in vtero mortuus tali vti auxilio, cùm nec parentum diligentia, nec Medicorum cura, neq; Adstantium sollicitudo, neq; externa concurrentium ritè facta præparatio, vllo modo profecerit: non igitur benè inferri poterit recepisse paruulos omnes, sufficiens auxilium ad salutem.

12 Contraria nihilominus sentẽtia, & magis verior, magisq; diuinæ cõsona apparet pietati, nulli.s. paruulo denegata fuisse sufficientia ad salutem auxilia, quibus saluarentur, si ipsis debita media applicarentur: ac per Deũ non stetisse, vt vnicuiq; talis fieret remediorum applicatio ad salutem. Inter cæteros Suar. lib.4. de Prouid. c.4. p.1. Bellarm. l.2. de Grat. c.5. Gregor. de Valent. t.2. disput.8. quæst.3. punct. 4. §. *octauum argumentum*, ac Vega lib.5. in Concil. Trident. c.6. Duo autem asserimus, primum est, omnibus pronidisse Deum sufficientia auxilia, etiam decedentib. in vtero: alterũ erit non omnib. pueris æqualiter prouidisse *Opposita sententia defenditur nulli paruulo deesse auxilia ad salutem.*

se de remedio, sed abundantius alijs, minus abundanter nonnullis alijs de remedio prouidisse salutis: quod idem est, ac dicere, efficaciter alijs, sufficienter vero aliquibus alijs auxilia præbuisse salutis.

Primum istorum sic declaratur, vt prouident de remedio, vel proximè per Ministerium parentum, inspirando eis, vt ad lauacrum regenerationis paruulos adducant: vel tempus præstando vitæ, quousq; ad effectum vsq; ducantur baptismi percipiendi. vel deniq; ea omnia per suam ordinariam, vel absolutam potentiam ex miraculo, prouidendo, quæ aptiora forent ad baptismi lauacrum suscipiendum. Pręparatio hæc, proxima dicitur, qua parentes, atq; ij, quibus est cura de paruulo, aptè possint, si velint, paruulo cooperari ad salutem. Doctrinam hãc ex D. Prospero elicimus lib. 2. de vocat. gent. c. 8. vbi in subiecta materia de paruulis sic loquitur, *Non irreligiosè arbitror credi, quod isti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiæ partem, quæ semper vniuersis est impensa nationib. qua vtiq; si benè eorum vterentur parentes, etiam ipsi per eosdem iuuarentur*. hæc ille, quo in loco cùm non possint ipsimet paruuli sibi ipsis prouidere, alijs tamen, quibus ipsorũ est cura demandata, contulit Deus sufficiẽtia, quæ ipsis applicare possent, auxilia, ad salutem, si voluerint. quorũ etiam adeo spectatur cura, & incuria, vt per ipsos proximè stet, quo saluentur, vel damnentur: ac ideo subiungit idem Prosp. *omnium namq; exordia paruulorum, totaq; illa principia necdum rationalis infantiæ sub arbitrio iacẽt voluntatis alienæ, neq; vllo modo eis, nisi per alios consuli potest, & consequens est illos ad eorum pertinere cõsortium, quorum vel recto, vel prauo reguntur affectu*. habemus igitur ex hac sententia primariam, atq; proximam dispositionem, à diuina pendentem dispensatione in parentib. stam, & Ministris, cæterisq; ad id necessario concurrentib. quæ si applicarentur, certo fieret paruulorum per lauacrum regeneratio. Media hæc, vtpotè solertiæ parẽtum, Ministrorum, cæterorumque applicãdorum, si velint, semotis impedimẽtis, appellanda veniunt media proxima.

13 Et rationi id quam maximè congruit; siquidem *Deus, & natura non deficiunt in necessarijs*, teste Arist. at ex suppositione communis, & vniuersalis Redẽptionis, vt etiam paruuli possint reparari, diuino indigent auxilio, cùm ex se nullus possit ad salutem sibi sternere viam, igitur Deus non deficit in præparando pueris hac primaria via, ea quæ ad salutem sibi necessario conducunt, vt parentũ, Ministrorumque ministeria, & huiusmodi.

14 Alter præparandi ordo eorũ, quæ ad salutem sunt, pueris necessaria, in eo situs est, vt Deus produxerit causas superiores, atq; item inferiores, quibus possit infans peruenire ad vitam per incolumẽ egressum ex vtero Matris: idq; fiet, vel sufficienter materiam disponendo, ne nascatur monstruosus, & deformis. prouidendo insuper de Medicorum, atq; medicaminum virtute, & solertia vt infirmis occurrere possint pręgnantibus: & vltro, commune faciendo per præuiam aliorum experientiam, siuè per naturale rationis dictamen, vt Mater congruo incessu, aptoq; situ, cibisq; apprimè cõuenientib. vtatur, quo minus infanti noceat, quem gestat in vtero. ordo hic, & dispositio ista, tùm primarij, tùm secundarij modi, quos tradidimus, sufficiens reddit adiutorium Dei, vt his omnib. exequutioni mãdatis, nec puer decedat in vtero, nec cum viuus egreditur, immaturè moriatur absq; baptismate.

Deus causas secundas præparat in ordine ad puerum.

Probatur autem principale intẽtum: Et quidem Paulus 1. Timot. 2. ait, *Deus* vult omnes homines saluos *fieri*. loquutio autem hæc est vniuersalis, ergo complectitur etiam paruulos; consequentia confirmatur ex August. dicente, Numquid paruuli, homines nõ sunt, vt non pertineant ad id, quod dictum est, *vult omnes homines saluos fieri?* Respondent aduersarij, verba Pauli intelligi de Adultis, & probant, quia subdit Paulus, *Et ad* agnitionem veritatis *venire*: At *venire* non competit, nisi Adultis. Verum aperta est fuga responsio ista: & quidem etiam paruuli dicuntur ad agnitionem veritatis venire: qui licet proprijs pedibus

bus ad Ecclesiam non veniant, veniũt tamen pedibus aliorum, vtpotè parentum asportãtium paruulos ad sacrum fontem baptismatis. *qui vero per alium facit, per seipsum facere videtur*: hoc currit de aduentu quidem physico, & materiali: quòd si de aduentu loquamur spirituali, & morali, etiam dicuntur paruuli venire per seipsos, quia veniũt ad agnitionem veritatis per fidem, quæ licet in eis non sit actualis, est tamen habitualis: vel si etiam de actuali sit sermo, veniunt quoq; per fidem actualem Parentum, interroganti namque Parocho N. *credis in Deum: vis baptizari?* respondẽt pro eo Parentes, *credo, volo baptizari*. & Aug. lib. 4. in Iulian. ait, *etiam paruulos venire, & si nõ per fidem actualẽ, tamen per habitualẽ.*

Christus est Redemptor omniũ, ergo, & paruulorum.

16 Præterea, Christus est Redemptor omnium, ergo paruulorum: antecedẽs est Apostoli, *Vnus est Deus, vnus & Mediator Dei, & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*. & Rom. 5. sicut per vnius delictum in omnes homines, in condemnationem, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ. sunt autẽ paruuli, etiam homines: aliàs non fuisset Christus Redemptor paruulorum. Respõdent appellari Christum redemptorẽ omnium, non quod passionem obtulerit pro omnibus, sed quoniam sufficiens illa erat ad saluandos omnes. Respõdent secundò, quòd licet Christus passionem applicasset pro omnibus, nihilominus Pater non eam acceptauit pro omnibus.

Obstatur.

Occurritur

17 Contra primam responsionem arguitur: primò, quia ea est contraria omnibus Patribus, & Theologis: secundò, quia est contra loca recensita Pauli, præcipuè cùm dicit, *Dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*: ly autem *dedit*, indicat actualem applicationem sui sanguinis prò omnibus. ita quoq: verba subsequẽtia, *sicut per vnius iustitiã in omnes homines in iustificationem vitæ*. vbi iustitia Christi impenditur, & applicatur in iustificationem hominum. Tertiò aduersatur rationi, quandoquidem non est appellandus Captiuorum redemptor, homo ille, qui potens quidem sit, & diues ad redimendum, sed ille, qui diuitias, valoremq; suum actualiter applicat ad redemptionẽ: sic namq; ditissimus quisq; Princeps in Italia commorans appellari posset redemptor Captiuorum sub turcico imperio luctitantium: is verò erit verus redemptor, qui diuitias, ac singula, quæ necessaria sunt, ad redimendum, eo transfert, & actualiter applicat: igitur si demas actualem suæ passionis applicationem à paruulis, iam non erit dicendus eorum redemptor, & consequẽter non erit redemptor omnium, contra loquutionẽ Apostoli. Item Deus voluntate quadã simplicis complacentiæ, seù velleitate, vellet etiam saluari Dęmones, si possibile esset, quia *nihil odisti eorum, quæ fecisti* Sap. 8. at si paruulis non applicassent passionem, paruuli essent inferioris conditionis, quàm Dæmones. Confirmatur, quia *propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de Cęlis &c.*

Redẽptor Captiuorũ

non est qui solum potens est ad redimẽdũ, sed qui de facto redimit.

Christus & Pater æternus cõcordes sunt in salutem hominum, ille in offerendo merita, iste in acceptando

18 Contra secundam responsionem, inaudita doctrina hæc est & quidem, Pater æternus ideo Filium suum misit in Mundũ, vt saluet Mundum: ergo eadem, quæ fuit voluntas Christi pro saluandis paruulis, fuit & Patris. Item non minori amore amauit Pater homines, quã Christus: quòd si diuinitatẽ spectemus, eodem prorsus amore amauit Pater, & Verbum: quod si humanitatem, vtiq; maiori, etenim amor Dei Patris maior fuit, amore humanitatis, vt patet: at Ioannes dicit, *sic Deus dilexit Mundum, vt Filium suum Vnigenitum daret*. c. 3. ergo si Christus dilexit, dilexit, & Pater: dilectio autẽ tendebat in redemptionem, quia *probatio amoris, exhibitio est operis*. ait Gregor. & quartò sequitur inde Christum contraria desiderasse voluntati Patris secundùm portionem superiorem, vel secundùm qua Deus est: probatur, Christus secundùm portionem superiorem conformabatur Patri; & qua Deus est, vult idem, quod Pater: at Christus voluit se offerre in redemptionem pro omnibus, ergo hoc ipsũ voluit Pater. Confirmatur, *Ego quæcũque voluerit Pater facio semper* Io. 18. dum igitur concordes sunt in voluntate hac, falsa responsio, aliàs Christus dis-

discordaret, vt sic, à Patre, & Pater à Christo. Quintò, inter Patrem, & Christum intercedit pactum, Christi offerendo, Patris acceptando: id autem esset contra pactum. Sextò fieret iniuria Christo Domino si non acceptaret, dum pactum stat offerendi, & acceptandi.

19 Demum, arguitur, volens finē, vult & media ad finem: at Deus, teste Apostol. vult omnibus salutem, quia *vult omnes homines saluos fieri.* ergo quantum est de se vult quoq; pueros saluari, neminemq; antecedenter damnari. Respondent maiorem esse falsā, exemplū afferunt de proijciente merces tēpore naufragij in Mari; etenim vellet non proijcere, nollet proijcere, & nihilominus media non adhibet ad saluandas ipsas merces: ita licet Christus voluerit salutem paruulis, attamē media non applicat omnibus ad saluādos eos. Quidquid sit de impugnationibus cæterorum, nihilominus dicendum, quòd Mercator proijciendo, voluntate quidem conditionata proijcit, non absoluta, inquit Scot. voluntate subsequente, non antecedente, dicam ego: etenim absolutè vellet merces retinere, nec vellet expoliari, quod si proijcit, eatenus proijcit, quatenus saluare nequit merces simul, & vitam, vnde, proijciam, inquit, si aliter saluare vitam non potero. sic Christus, voluntate quadam antecedenti vult pueros saluari, quia quantum est de se vult omnes saluos fieri: attamen voluntate subsequente non vult, quatenus impedimenta obstant, ne editi in lucē ad baptismum perueniant, ergo per Christum non stetit, vt saluentur.

Voluntate antecedenti paruulos non excludit à Regno, sed cōsequenti.

20 Et hinc corollariè deducimus, voluntate antecedenti voluisse Deum paruulis omnibus salutem: voluntate tamen subsequenti denegasse aliquib. eam: Vtraque pars remanet probata ex dictis. Et hoc decet pietatem diuinam: quæ neminem à Regno excludit Cælorū quantū est ex parte sua: defectus ergo omnis refunditur in creaturam: quæ assertio ex iisdem quoq; fulciri potest probationibus, quib. probatur causam reprobationis Adultorum prouenire ex parte eorum: licet probatio de paruulis aliquatenus differat ratione mediorum; etenim in Adultis est peccatum actuale: in paruulis originale, vna cum cæteris impedimentis causarum secundarum, ne vel partus edatur in lucem, vel ne iam editus, ducatur ad baptismum.

Cur nō prouidet de remedijs opportunis.

21 Verùm difficultas vrget: si per Deum non stat, vt saluentur, cur non prouidet de medijs: nempe, vt in lucē prodeant: ne in vtero decidant: vt iam exorti, ad baptismum perueniant: cur abortum non impedit, cur media, siuè particularium, siuè vniuersalium causarum non impertit, vt fęliciter perueniant ad ortum, ad vitam: hinc namq; facilè arguitur, à Deo prouenire hæc omnia; nam ex capite causarum secūdarum nequaquam, vel incolumis nasci, vel iam natus ad sacrum lauamen adduci potest, vnde & decidens damnabitur, igitur causa huius refunditur totaliter in Deum.

Deus præparauit cūctis remedia oportuna ad salutem.

22 Sed Respondetur primo, iam Deum præparasse media, quibus ritè applicatis, possent pueri, & incolumes nasci, & ad baptismi lauacrum perduci: præparauit causas superiores, atq; inferiores, quæ conducere possent ad ortum pueri: Inspirauit Parentibus, vt exortum iam puerum ad sacrum fontē adducerēt: præparauit Ministros, materiam, singulaq; ad lauacrum Pueri necessaria, præceptum insuper, & intimationem per sacros Præcones dedit de baptizando ipso Puero: hæc, cæteraq; disposuit, atq; parauit Deus. Respondetur secundò, quòd si vel causæ secundæ impeditæ fuerint, ne incolumem ad vitam producant puerum: neue iam natum ad lauacrum baptismi perducant, hinc duo quidem deducuntur, primūm est, per Deum nō stetisse, fecit enim quātum erat ex se: stetisse autem per ipsas causas secundas, iam impeditas: secūdum, quod si puer damnatur, id non ad voluntatem Dei refundendum est antecedentem, quia iam ex se antecedēter præparauit omnia; sed ad voluntatem eius subsequētem; præuisa namq; vel Parentum, Medicorum, Ministrorum incuria, vel cæterarum causarum præuisis impedimentis, inde puerum damnat, veluti in originali macula decedentem iuxta sui iustum decretum, *nisi quis renatus fuerit*

fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non intrabit in Regnum cælorum. Vel tertio inde sequitur, non præstitisse his paruulis auxilia illa efficacia, quæ cæteris præstat, qui ad lauacrum perueniunt baptismi, cæterum præstitit ijsdem auxilia, aliunde sufficientia, quæ si applicata fuissent, ad lauacrum ipsi quoque peruenissent baptismi.

Deus cur impedimẽta causarũ non aufert

23 Quod si quæras, vnde est, vt Deus non abstulerit impedimenta illa causarum secundarum; etenim si abstulisset, iam ad baptismum peruenissent: Respond. Deum non teneri auferre talia impedimenta; quòd si quãdoq; aufert, id misericorditer præstat: quòd si non aufert, iusto iudicio, id agit; vnde Paulus, cuius vult, *miseretur, & quem vult, indurat;* estq; in Puero sufficiens ratio perdendi eum, nempe peccatum originale. Item Deus conseruare vult causas secundas in ordine suo, & virtute sua, itaut eas non impediat in operando: ait namq; August. *Deus, res, quas condidit, taliter administrat, vt proprios motus agere sinat* lib. 7. de Ciuit. Dei cap. 30. cùm verò causæ secundæ taliter dispositæ sint, vt vel ortum pueri impediãt, vel aliquid aliud, Deus, veluti Conseruator Naturæ, earum cursum non impedit, sicut nec impedire tenetur: quòd si impedimenta talia quandoque aufert, id miraculosè contingit, Deus autem non tenetur facere miracula, ea verò facit, quandocunq; suæ infinitæ sapientiæ, & misericordiæ viderit expedire.

Auxilia sufficientia non omnib. pueris prę stãtur ęqualiter.

24 Secundum autem, quod initio huius articuli asseruimus fuit, non æqualiter pueris omnib prouisum fuisse de sufficienti ad baptismum auxilio ad saluari. res planè ita vera est, & ita constat, sicut negari non poterit auxilia adultorum non æqualiter sibi præbita esse à diuina pietate, quæ singulis elargitur, & diuidit prout vult. Antequam vero id probemus: totam inde deducimus quæstionis amplectendam decisionem, paruulis in vtero pereuntib. fuisse quidem à bonitate diuina sufficientia elargita auxilia ad salutẽ, attamen, non ea fuisse ita congrua, ita apta, ita etiam disposita, nec ita abundantia, & proxima ad salutem, vti cæteris eadem elargitur, qui salui fiunt: quod namq; per ipsum non steterit vt omnes ad baptismi lauacrum peruenirent, id summam decet Dei clementiam, ac bonitatem, nec non optimum cuiuscunq; procurandæ salutis modũ, & ordinem: quod vero ijdem ad baptismi gratiam non peruenerint, inde solum colligitur sufficientia Dei auxilia, præparata, alioqui, vel in causis proximis, attamen impeditis, vel in causis vniuersalib. sed minus efficacib. ad completè operandum, non extitisse ita extraordinaria, & ita congrua, vt in rationem inde transierint efficacis adiutorij coniungibilis cum effectu salutis; est.n. inter sufficientia auxilia reperire gradus, sicut quoq; gradus reperiuntur inter auxilia efficacia: sicut namque inter electos, qui efficaciter salui fiunt, alteri intensius, & efficacius collatum extat auxilium, & alteri minus intensum, licet omnino efficax, ea solũ ratione, qua alteri maiora, alteri minora fuerint collata dona, ob quod vnus est sanctior altero, (licet in genere auxilij efficacis, nulla sit inter electorum salutem discrepãtia, cùm omnes iam effectum adipiscantur salutis, quæ salus ab efficaci pendet auxilio:) ita quoq; inter plurimos, quib. sufficientia præstantur auxilia, est necessario collocanda distinctio, vt alteri cõferatur maius, alteri minus intensum auxilium, in ordine tamen ad ipsa sufficientia auxilia: licet rationem sufficientis in vniuersum non excedant. quapropter, sint duo ex pueris, quorũ ambo absq; baptismo intereant, alter tamen in vtero decedat, & alter extra iam natus, intereat: nulli quidem efficax fuit præstitum ad salutem auxiliũ: sed ambobus solummodo sufficiens: at vero huic, qui iam viuus exiit, licet inde mortuus, maiora dicendum fuisse præstita sufficientia ad salutem auxilia, quia iam ortus fuit incolumis, addictus etiam parentum, ac ministrorũ curæ, quibus de sua salute agere incũbebat: ei autem, qui nec viuus exiit, sed in vtero obiit, minora inquimus præparata auxilia ad salutem: vt quia nec natus, nec viuus exiit, quo sibi de baptismo proximè potuerit prouidere. ergo in sufficientib. auxiliis dantur gradus, quibus alter alteri præest in ma-

maiori, minoriue auxiliorum, ac donorum applicatione.

25 Probemus vero hoc totum in vniuersum de singulis, vt inde magis appareat veritatē habere in casu nostro. D. Prosp. l. 2. de vocat. gent. c. 10. sic ait, *elaboratum est, quantum Dominus adiuuit, vt non solum in nouissimis dieb. sed etiam in cunctis retroactis sæculis probaretur gratiam Dei omnibus hominib. adfuiße prouidentia quidem pari, & bonitate generali, sed multi modo opere diuersaq; mensura: quoniam siuè occulta, siue manifestè, ipse est,* vt Apostolus ait, *saluator omnium hominum, & maximè fidelium.* hæc ille. stat igitur vniuersaliter omnib. prꝭsto adesse Deū per adiutoria sua, saltim sufficientia, at hoc multimodo opere; diuersaq; mensura, quia inter sufficientia adiutoria dantur gradus. Hoc ipsum inferius cōfirmat addendo, in ipsis quoq; fideliū populis non eadem omnib. nec paria conferuntur, & ante vlla humanorum pondera meritorum: dissimillima diuinorum mensura est munerum. hęc ille.

1. Timot. 4.

26 Suus quoq, Magister August. de bono perseu. c. 8. sic ait, *ex duob. cur iste vocetur, vt vocantem sequatur, ille autem non vocetur, aut non ita vocetur, vt vocantem sequatur, inscrutabilia sunt iudicia Dei.* infertur igitur, quòd sicut in Adultis reperitur disparitas, ita in infantibus in ordine ad auxilia erga baptismum. Confirmat Paulus Rom. 9. cuius *vult, miseretur, & quem vult indurat*: atque Psalm. 147. *Non fecit taliter omni Nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.* At denique idem August. lib. de Prædest. sanct. c. 14. *Quare alijs conceditur, vt ex vitæ huius periculis, dū iusti sunt, auferātur, alij vero iusti, donec à iustitia cadant, in ijsdem periculis, vita productiore teneantur, quis cognouit sensum Domini?* ita & de pueris.

27 His autē suppositis, sicq; probatis, & declaratis, facillimum est cōtrariæ sententiæ oppositionibus satisfacere: & primo ad primum Augustini locum, dicimus Puerorum damnationem esse quidem in diuinum iudicium referendam: nihilominus non ait D. August. nulli istorum fuisse vnquam de remedio, aliquo modo prouisum, sed solummodo concludit, quòd denegata iam paruulis propter impedimētum causarum secūdarum, siue Parentum, siue Ministri, sacri baptismatis applicatione, iusto inde iudicio Dei pueros puniri, consequenter tamen, non damnatione æternali: enimuero quantum est ex parte bonitatis diuinæ non negat Aug. antecedenter præparasse paruulis sufficientia ad salutem auxilia. Item respond. velle Augustinum, quòd ijs, qui sine baptismo moriuntur, non fuerint media, ita efficaciter collata, sicut ijs, qui baptizantur: vnde his gratia fuerit collata efficax, illis verò sufficiens: eadem quoq; applicanda respōsio ad auctoritatem eiusdem ex epist. 105. *Deo nolente, non fuiße paruulis applicatum baptisma*: nō quidem Deo antecedenter nolente: sed subsequenter ad præuisionem impedimentorum causarum secūdarum.

Augustin. exponitur.

Baptizatis media fuerunt applicata efficaciter, non baptizatis, sufficienter

28 Ad priorem probandi rationē negamus antecedēs: *non enim est prius Deus vltor, quàm homo sit peccator,* ex August. prius igitur ex se sufficienter voluit, tùm puerum saluare, tùm verò sufficientia, *vtcunq;* præbere media, & inde, præuisis iam medijs, veluti minus aptis, & congruis, nec congruenter applicatis, voluntas in eo fuit vltimato damnandi. Ad probationem verò anteced. volita fuit istorum damnatio tanquā finis, ergo media præuisa post volitionem finis, quia agens ordinatè prius vult finem, quàm media ad finē: Respondeo Agens voluntate inefficaci prius velle finem, quàm media: voluntate autem efficaci prius velle media ad finem, quàm finem ipsum, ita in subiecta materia, Deus est ordinatissimum agens, nulli igitur ex se solo vult damnationem vltimatè, & antecedenter, nisi media pręuiderit: vnde ex parte sua non intendit pueri damnationē, sed eam vult consequenter ad præuisionem deficientiæ applicationis mediorum ad baptismum, tamen media quantum est ex parte sui, ipse pręparat sufficienter, vnde dānatio fuit volita *vt finis,* non antecedenter, sed subsequēter ad deficientiam mediorum. Item Axioma illud habet aliam expositionem, de qua alibi, etenim loquendo de Agente, in cuius virtute & est finis, & media ad finem, verum est, quod prius vult

Agēs prius vult finē, quàm media ad finē declaratur

vult finem, quàm media: at hoc non militat in reprobatione, quia ex Aug. *Deus non est prius vltor, quàm homo sit peccator.* sed locum habet in prædestinatione.

Deus neminem deserit, nisi prius deseratur.

29 Ad quartum, & quintum concedimus totum discursum, non posse Deum de iniustitia argui, si quemquã immediatè dãnat; etenim nulli est debitor: assumimus quoq; verum esse, quòd in ipsis paruulis sufficiens reperitur damnationis causa, vt culpa originalis: nihilominus diuinæ munus bonitatis, hoc esse solet, *nullum prorsus deserere*, vt inquit Aug. *nisi prius ipse deseratur*: quapropter ex parte misericordis voluntatis suæ, præparat vnicuiq; etiam in vtero existenti, sufficientia ad vitam, & salutem auxilia, quæcunq; sint illa, quantum est ex se; quamuis media illa aliunde non fuerint efficacia.

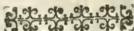
Causis secundis præstita virtus ad incolumẽ partũ edendum.

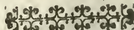
30 Ad sextum, & septimum dicimus concedendo maiorem, & negando minorem sexti argumẽti, siquidem causis secundis verè fuit à Deo præstita virtus *sufficiens*, qua puerum educere potuissent viuum ad lucem: ea autem consistit vel in Medicorum peritia, debitaq; medicaminum applicatione: vel in eiusdem Matris gubernatione, vt à noxijs abstinendo, partũ non impediat, quominus properet ad lucem: vel in Adstantium solertia, ac diligenti cura, vel deniq; in causis superioribus, & vniuersalibus, quarum cursus, licet immediatè regulari nequeat per causas inferiores, poterit tamen id præstari mediatè, vel s. agendo circa passum, & materiam proximam; vel causarum inferiorum alterãdo cursum, ex quo superiorum causarum actio contemperetur ad partum; vel Deum exorando, ne cursus debitus causarum secundarum immediatur: ergo ex parte Dei non stetit parare media, licet aliunde eadem media fuerint impedita naturaliter.

Deus punit iniquitates Patrum in filijs, declaratur.

31 Ad octauum respond. si ex Parentum incuria moriatur Infans, ob cuius immaturam mortem non baptizetur, nequaquam [ipsius] damnationem prouenire ex actuali Parentum peccato, quasi Parentum peccatum, & malitiosam alioqui negligentiam, atq; incuriam puniat Deus spiritualiter in filios; etenim Parentum peccata punit Deus in filijs solummodo corporaliter & temporaliter, non autem spiritualiter, ex communi illius loci interpetratione; nam (spiritualiter loquendo) *Anima, quę peccauit; ipsa morietur*: In casu autem nostro, Parẽtes, & Ministri desides, solummodo occasionaliter se habent, dum ex eorum incuria non perueniunt Infantes ad baptismum: quod si ex praua id agunt voluntate, maiori peccato ligantur, dum Infantem voluntariè priuant lauacro baptismatis.

32 Ad nonum, & decimum, auxilia quidem fuerunt sufficientia: quæ si applicata fuissent, cooperante Deo, ad gratiam peruenissent baptismi: Dices, nullo pacto poterant humanitus applicari. Respond. quòd ex hoc concoluditur, auxilia illa fuisse solùm sufficientia, non efficacia.

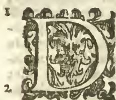

QVAE-

QVÆSTIO XI.

Vtrum Deus semper prouideat de auxilijs excitantibus ad conuersionem; ad legem implendam, ad tentationes vincendas, & ad peccata vitanda.

1 E singulis capitib. agemus, & ordinatè: Primò autē de Conuersione, inde de cæteris.

Non datur momentis singulis excitatio ad conuersionem.

2 Dicēdum, ergo primo: excitationem ad conuersionem non fieri momentis singulis in peccatorib. Ruard. Taper. in artic. 7. Louaniens. Roffensis in refutat. ar. 36. Lutheri. Abulensis in c. 4. Exo. q. 12. Adrian. Pap. de Pænit. q. 3. Caetan. Ientac. 1. q. 8. Vega non distat, l. 13 in Conc. & c. 19. Bellarm. l. 2. de grat. c. 6. Vasq. 1. p. d. 96. c. Valēt. t. 2. d. 8 q. 3. punc. 4. Fundamentum autem huius assertionis præcipuum, id esse poterit, quia singulis momentis tale excitationis auxilium non experitur in seipso peccator: igitur non semper excitatur à Deo. At affertur continuo euasio, quod. s. excitet momentis singulis Deus ipsum, nihilominus alio abstractum, alioq; illectum peccatorē excitationem non percipere: impedit namq; perfectā excitationis intelligentiam, variorum simul occursus obiectorum præsentatorum potentiæ, quo minus perfectè percipiat excitationem, iuxta poeticum illud

Pluribus intentus minor est ad singula sensus.

Euasio eluditur.

3 Hoc vero istorum effugium impugnatur suppositione facta de excitantis gratiæ, atq; præuenientis auxilio; siquidem, excitatio est actus quidā vitalis intellectionis, & volitionis: insuper alicuius alterius sensibilis passionis, vt terroris, timoris, spei, gaudii, ac similium in sensu fundatarum passionum circa ea, quæ supernaturalis sunt ordinis: Item non defuerunt, vt potè Domin. Sot. lib. de nat. & grat. c. 16: Molin. disp. 43. & Bellar. supra: dicentes ad actiones vitales excitantis gratiæ concurrere potentias etiam actiuè, nedum receptiuè, ac passiuè: vel saltem pullulare operationes illas à potentiis, dato quod completa in iisdē denegetur productiuitas: quidquid tamen sit de actiuitate, contenti pro nunc de passiuitate, sic arguimus, excitatio fienda ad pænitentiam, erit actio intellectus, voluntatis, ac cæterorum penè sensuum ad pænam perferendam deseruientium: sed actiones hæ recipi nequeunt, absq; eo quod simul circa ipsarum receptionem aduertamus: at non semper in nobis talis immissionis reperitur aduertentia, & experimentum; non ergo singulis momentis excitamur ad conuersionem.

4 Confirmatur, non potest actio vitalis nominari, nisi insuper ad ipsam actiuè (ex sententia Aliquorum) se habeat facultas sic excitata, quidquid sit de Scotistis, contentis ad operationē vitalem, sola receptiuitate) igitur cùm nedum passiuè, verum etiam actiuè se habeat facultas ad hæc, difficile est asserere excitationem hanc non singulis momentis percipi à peccatore si immitteretur.

5 Dices: ex ratione, qua operationes quamplurimas elicimus, quas tamen minimè percipimus, nec experimur in nobis esse, quia fortasse aliis intenti, minus apti sumus, & idonei ad per-

percipiendum; igitur eadem ratione eueniet, vt quouis modo se habeat homo circa excitantem gratiam, nõ semper motus illos percipiat, aut experiatur.

6 Contra non semper profunda occurrit peccatori internatio circa obiecta magis motiua; immo sæpius otio vacamus, vel nulli, vel saltem non adeo vrgenti incumbimus negotio, & operationi: immo longo in aliquib. euenit temporis spatio, vt vacantib. otio, curis omnib. sublatis, atq; minus circa alia se occupantib. nulla momẽtis singulis excitationis diuinæ fiat immissio, vt experientia testatur, alias sẽtiretur; igitur, non semper illuminatur peccator ad conuersionem.

7 Scripturæ hoc ipsum testantur, Ecclesi.7. *Considera opera Dei, quod nemo potest corripere, quem ille despexerit.* despici autem à Deo peccatorem, est non habere ab eo gratiam excitantem ad pænitentiam. Ioann.12. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias, excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum.* Ioann.6. *Nemo* potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit *illum*. Psal.94. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra*: vbi Dauid tempus determinat diuinæ vocationis, &c. quod si quotidie immitteretur excitatio, non dixisset *hodie*, &c.

8 Et confirmatur in signi loco Isa. c.6. vbi quo tempore ad prædicandum fuerat directus Isaias, dixit ei Dominus: *vade, & dic populo huic, excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude: ne forte videant oculis suis, & aurib. suis audiant, & corde suo intelligant, & conuertam, & sanem eum.* quo in loco iam expressa est Domini sententia, qua populo illi noluit ad conuersionem auxilia præstare: ita vt quãuis per Isaïæ prædicationẽ fuissent ad pænitentiam excitandi, aggrauatis nihilominus aurib. obdurato corde, clausisq; intelligentiæ oculis minimè ex diuina punitiua sententia, saltem tunc temporis auxilia receperunt ad pænitentiam.

9 Expressus quoq; extat tex. Mat. 11. act.16. de Sydoniis, ac Tiriis: de quibus iam fuerat præuisum fore conuertendos si vocarentur ad pænitentiam; quibus tamen, saltem tunc temporis, excitatio non fuit collata ad conuersionem.

10 Diuus quoq; Paul. 1. Timot.2. id ipsum docet pro loco, & tempore excitationis gratiam elargiri: ac propterea instanter, admonendos, corripiendosq; edocet peccatores: reddẽsq; rationem ait, *nequando Deus det illis pænitentiam ad cognoscenda peccata, & resipiscant à Diaboli laqueis*: ex qua loquutione iam patet non semper talem adesse vocationem.

11 Ac deniq; Gregor. 10. mor. c. 4. asserit, ideo Cain non potuisse pænitentiam agere, quia Deus dereliquerat eũ: ita eius immensa exigente malitia. hinc quoq; Paulus *traditos quosdam* commemorat in *reprobum sensũ*. quid verò est hoc, nisi taliter derelinqui, vt saltem non momentis singulis excitationem recipiant ad conuersionem.

12 Missa facio ea, quæ Bannes edocet verbum *dare*, si relationem dicat ad *recipere*, non quidem singulis momentis gratiam excitationis dare; si verò à tali abstrahat respectu, semper quidem conferre gratiam. id quidem est gratis dictum: cum tamen, siue sic, siue altero sumatur modo verbum illud, iam plenè constat, nec gratiam semper recipi à peccatore, nec itidem semper in eo fieri excitationẽ ad conuersionem, vt scripturæ, & Patres docent. *Responsio Bannes.*

13 Præcipuè verò D. Fulgent. lib. de Incarn. & grat. Christ. c.17. vbi ait, *vt homo in Deũ credere incipiat, à Deo accipit pænitentiam ad vitam; itaut credere omnino non possit, nisi pænitentiam dono Dei miserantis acceperit*: infra verò; *Re vera Deus quibus voluerit, dat pænitentiam, ad cognoscendam veritatẽ.* Ex his conuincitur Bannes, quia dare, & recipere dicunt correlationem, at Fulgentius docet, Deum non omnib. dare, sed quibus voluerit, ergo &c.

14 Dices, si non semper confert Deus auxilia ad conuersionem, quando igitur ea confert? Respondendum vniuersaliter, tunc conferre, quando suæ expediens iudicauerit esse pietati. Item, quãdo peccatori periculum imminet *Quãdo nã Deus pæni tẽtiam inspirat?*

minet mortis, diuinæ tunc pietatis, & misericordiæ sinum aperire Deum probabile est. Quando insuper præceptum vrget vel communicandi, vel celebrandi, vel sacra aliàs administrādi, inspirare Deum, piè credēdum est, existenti in peccato, conuersionem ad pœnitentiam. Et quando deniq; opportunitas occurrerit auxilij sui; hinc propterea adiecit Dauid, *Adiutor in oportunitatibus, in tribulatione*. psalm. 121.

Adultis semper datur gratia ad legem implendam.

15 Dicendum secundò, Adultis omnibus semper pro loco, & tempore, Deum prouidere de auxilio sufficienti ad legem implendam, peccata vitanda, tentationesq; vincendas. Bellarmin. vbi sup. cap. 7. Vasq. disp. 97. c. 4. Valent. loc. cit. Perrer. in c. 12. Exod. contra Vega. lib. 13. in Conf. cap. 13. contra Abulensem, Henricum, aliosq; quæst. sequ. afferendos. & probatur scripturis, Eccles. 15. *Non dixeris, per Deum abest, quæ enim odit, ne feceris: nō dicas, ille me implanauit; non enim necessarij sunt ei homines impij*. Oseæ 13. *Perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum.* Et Christus Dominus in orando nos petere docuit, *Ne nos inducas in tentationem*: quod signū est, paratum esse Deum cunctis prouidere de auxilio ad vincendas tentationes.

16 Probatur ex Patribus, Innocentius in epist. ad Concil. Carthag. ita scribit, *Quotidiana ille præstat præsidia, quibus, nisi freti, confisique nitamur, nequaquam humanos vincere poterimus errores.* Nota ly *Quotidiana*, vnde infertur semper prouidere de auxilio circa recensita. D. Leo serm. 16. de Passione Dom. *Iustè instat præcepto, qui præcurrit auxilio.* si ergo præcipit, legē dādo, cōfert & auxilia pro lege implenda. Chrysost. hom. 16. super Hebr. *Non potes dicere, non possum: neque accusare Conditorem; si enim impotentes nos fecit, & inde imperat, culpa eius est. omnes poterunt, si voluerint, habemus quippe Cooperatorem, & Coadiutorem Deum.* Atq; Orosius Apolog. pro lib. arbitr. *Euidentissimè declaratum est, nemini hominum deesse adiutorium cùm seductor insistat, & insit infirmitas.* Augustinus super psalm. 56. *si consideras infirmitatem tuam, deficis in præcepto, confortare in exemplo: sed etiam exemplum multum est ad te: adest ille, qui præbuit exemplum, vt præbeat, & auxilium.* Hieron. ad Cyprian. *Nihil boni operis agere potest absq; eo, qui ita concesserit liberum arbitrium, vt suā per singula opera, gratiam non neget.*

17 Probatur & ratione, Non potest homo viribus naturæ legē implere, peccata vitare, ac tentationes euincere *sicut oportet in ordine ad salutem æternam*: vt loquitur Concil. Trident. ergo vt hæc omnia præstet, de auxilio gratiæ suæ semper prouidet illi Deus.

18 Probatur secundo, deficiente auxilio gratiæ Dei, succumberet homo pressus tentationibus: tunc autem non imputaretur homini, transgessio, ergo vt ei imputetur, necesse est dicere, Deum semper prouidere de auxilio gratiæ suæ. Confirmatur *nemo peccat in eo, quod euitare non potest*: at non potest ex se viribus proprijs superare, euincere, obseruare, ergo non imputaretur ei in peccatum transgressio legis, succumbere tentationi, & in peccata quotidie ruere; sed imputatur ei, ergo signum est, quod adimplere potuit, euincere potuit, Diaboli insidias declinare potuit, adstante sibi auxilio gratiæ Dei.

Augustinus an mutarit sententiam de Pharaone.

19 Sunt qui respondeant non imputari peccatori si cadat: ita colligunt ex August. qui c. 26. in exposit. quarundam propositionum Epistolæ ad Romanos, loquens de Pharaone ait, *Non ergo illi hoc imputatur, quod tunc non obtemperauit, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat.* Verum Valentia q. 3. punc. 4. §. 1. & Molin. in concord. q. 14. art. 13. disput. 10. atque Bellarm. vbi sup. aiunt Augustinum mutasse sententiam. & si Vasquez dicat perseuerasse in opposita sententia. Et quidem adsunt aperta loca in oppositum, eiusdem Augustini, etenim lib. de prædestin. & grat. c. 14. de Pharaone scribens, inquit, *Patientia Dei valere ei debuit ad salutem, qua inferens iustū, meritumque supplicium, miraculorum verbera crebra densabat: numquid non potuit, sicut flagellis cedens expulit Popu-*

pulum,ita miraculis credens Deum tantæ virtutis agnoscere? Ibi quoque c.15. de Pharaone, & Nabuchodonosore loquens,inquit, *Hic manum Domini sentiens,* (nempè Nabuchodonosor)*in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: Alter,* (nempè Pharao)*libero cõtra Dei misericordissimam charitatẽ, pugnauit arbitrio*. ex his igitur locis liquido constat Augustinum mutasse sententiam: ergo ex eius sententia poterat Pharao credere adiutus auxilio Dei.

Nabuchodonosor, & Pharaonis differentia.

20 Et quidem si peccatum non imputaretur, possent ad libitum, laxato freno, impunè peccare. Prodesset illis sua ipsorum obduratio: Item sequeretur inde iniustè puniri, ac meritò conqueri possent de diuina, siuè de humana punitione,& iustitia peccatores,dicerent namque, non potuisse nõ peccare, ob idque iniustè puniri: ac demum de his dici potest eos iam in termino esse constitutos;siquidem qui nec amplius peccare possunt, nec retractari à malo,iam sunt in termino,vt Beati,& Damnati:ergo & hi iã Viatores,essent vtique in termino.hinc verò tandem elicitur his non denegari auxilia ad conuersionem; etenim ex dictis possunt conuerti,ergo & auxilia habent conuersionis, non enim conuersio fieri potest, *vt oportet*, sine speciali auxilio Dei; quo fit, vt si non cõuertantur, non id sit tribuẽdum Deo, qui nulli deest prouidere de auxilijs gratiæ suæ, sed tribuendum peccatori nolenti cooperari vocationi gratiæ Dei. Porro, subdit Vasq. si tanta polleret libertate peccator, vt impune peccaret, & impotens esset ad agendũ oppositũ,nequaquam de eo verificari possent verba Pauli dicentis, *thesaurizas tibi iram in die iræ secundùm duritiem tuam,& impænitens cor.* Roman.2.

21 Dices,licet non tribuatur peccatori, quia obduratus est; vt loquebatur August.tamen tribuitur ei,quatenus se indignũ præbuit vocationis, & excitationis Dei; ob quod meritò Deus deneget illi gratiam conuersionis, & vocationis. Respondet Vasq. d.97. c.4. minimè tribuendã esse peccatori negationem talis auxilij Dei, vnde, & Deus nequaquam auxilium tale sibi denegabit; ratio, quia si peccator sciret, quòd peccando,Deus illum priuaret vlteriori gratia sua, & id animaduertendo, peccaret insuper nihil curans de obduratione futura, quam fortasse præuiderit, & certò sciuerit fore sequuturam, & minimè curaret, id quidem curreret, etenim voluntariè id promereretur: at peccando,id non animaduertit, non cogitat, immo è cõtrario sperat de misericordia Dei, proinde fiet; vt non dicatur esse in causa, quare Deus deneget illi auxilium gratiæ suæ,sic Vasquez.

Obduratio quomodo imputatur peccatori.

22 Dices,denegationem vlterioris adiutorij esse pęnam peccati, inquit enim August.sup. in exposit. proposit. epist.ad Rom. *Nunc autem quibus deest tale adiutorium, pæna peccati est.* igitur negat vndequaq; Deus auxilia gratiæ suæ. Respond. negare ob id auxilia maiora, tunc, & efficaciora, nunquam tamen pro loco,& tempore diuina, & infinita illa Dei clementia denegat auxilia sufficientia ad salutẽ, vt in quęst.14.habebimus ex professo. Item quòd peccator auxilia talia non habeat, nõ imputatur Deo,sed sibi ipsi,qui indignum se prębet auxilijs gratiæ Dei: vnde Osæa, *Perditio tua ex te Israel,tantummodo in me auxilium tuũ.*

Denegatio auxilij vlterioris tribuitur peccatori.

23 Obstabis, ex iisdem oppositis locis Augustini,tùm etiam,quia Deus dicitur excæcare, obdurare Exod.9. Matt.13.Rom.1. idem vero est,ac auxilia ad conuersionem denegare. Responsio est, non quod Deus auxilia denegat taliter excæcatis, & obduratis sufficientia,sed quod auxilia deneget maiora, & efficaciora, vt Bellarminus respondet cap.8. & Gregor.de Valent.tom.2.disput.8.q.3.punct.4.§. Ad quintum Augustini: Verùm de hoc quæst.14.

QVÆSTIO XII.

Vtrum Deus prouiderit omnibus de auxilio vitandi omnia peccata venialia.

Nullũ esse absque veniali.

1 Mpossibile autem omnino esse vitare peccata, saltẽ venialia, inde primum probari potest, quod nemo, etiam iustus, in hac vita, degit sine veniali. suadetur primum ex scripturis Ecclesi.7. *non est homo, qui non peccet*: Iob.37. *in manu hominis signat, vt sciat omnis homo infirmitatem suam.* Dan.9. *peccauimus, iniquitatem fecimus.* & 3. in multis offendimus omnes. 1.Ioan. 1. *si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est.* Probatur insuper secundo ex Concil. Palæstin. vbi Patres ita sanxerũt, contra Pelagium, *fateatur filios Dei vocari posse illos, qui quotidie dicunt dimitte nobis debita nostra: quod vtiq; non veraciter dicerent, si essent sine peccato.* Effugit Pelagius, dicendo, scripturas loqui in persona totius Populi, à quo non deest aliquale peccatum, at non de persona particularis iusti, à quo longe est omne, etiam veniale peccatum: Insuper, cùm Ioannes dicit, *si diximus quia peccata non habemus, nos ipsos seducimus*, id, inquit Pelag. *non veritatis ergo, sed humilitatis gratia, iustus ipse dicit*: Verùm primum retunditur, siquidem Daniel cùm dixisset in persona Populi, *peccauimus, iniquitatẽ fecimus*, subdit inde in persona propria, *Cùm orarem, & confiterer peccata mea*: ex quo deducitur, ipsũmet, alioqui probum, & iustum, confiteri se, etiam vt verè, saltem venialiter, peccatorem. Secundum verò ex eodem Concil. redarguitur quia debuisset Ioannes dicere, *si dixerimus quòd peccatum non habemus, nosipsos extollimus, & humilitas in nobis non est*; at verò dicit, *nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est*, ergo non est qui nõ peccet in hac vita. Tertiò Concil. Trid. sess.6.can.11. ait, *Filios Dei in hac mortali vita, quantumuis sanctos, & iustos, in leuia saltem, & quotidiana, quæ etiã venialia dicuntur, peccata quandoq; cadere, nec propterea desinere esse iustos.* Quartò, idẽ Trid. can.23. anathematizat dicentes, *posse iustificatum peccata omnia, etiam venialia vitare, absque speciali priuilegio Dei.* Ac demum si dixeris, Virginem exceptam ab hac lege fuisse, at quomodo stare poterit vt caruerit omni veniali, si ipsamet quotidie dominicanam orationẽ recitando aiebat, *dimitte nobis debita nostra*; ergo & debitum ipsa quoque habebat peccati venialis, igitur auxilium ad vitanda peccata venialia nemini datur.

Occurrit Pelagius.

Retũditur.

2 Ex altero verò capite arguitur, si negatur auxilium, ergo necessariò ruit iustus in veniale; consequentia tenet; non enim peccata vitantur sine Dei auxilio. Item si necessariò ruit, ergo non imputatur ei veniale; prob. seq. *nemo peccat in eo, quod euitare non potest*: vitari quidem possunt omnia venialia, sed cum auxilio Dei; id verò conceditur minimè, vt est dictum, ergo non imputantur ipsa venialia. *Arguitur pro parte oppositi.*

3 Videndum verò est, vtrum alicui, seu aliquib. concessum fuerit priuilegium vitandi omnia peccata venialia. Argui posset nulli vnquam tale pri- *An alicui priuilegiũ datũ de vitãdo omni veniali.*

Arguitur minime datum. priuilegium datum. prob. si alicui fuerit concessum, vtique Beatissimæ Virgini: at arguitur in oppositū; & quidē Chrysost. homil. 20. in Ioan. & 45. in Matt. Iræn. l. 3. cap. 18. Euthym. in 2. c. Ioan. atq; Athanas. serm. 4. contra Arrian. aiunt, peccasse ipsam aliquando venialiter, præsertim cùm peteret conuersionem aquæ in vinum, *Fili vinum non habent*, Ioan. 2. vbi inani gloria subductam, vt ostentationē faceret se Filium habere miraculorum patratorem, aiūt, ita dixisse: sicut etiam Matt. 12. & Marc. 3. ac Luc. 8. *Ego, & Pater tuus dolentes quærebamus te*, volens inde se tanti Filij Matrē populo ostentare. ex quib. colligunt prædicti Patres ipsam peccasse aliquando venialiter. *Patres aliqui senserunt Virginem peccasse venialiter.* Accedit & Gregor. Arimin. idem docens, non caruisse Virginem peccatis venialib. in 2. d. 30. q. 2. art. 1. Quod si Virgini concessum non extitit omni carere veniali, minus concessum videtur Alijs, inter quos dubitari fortasse posset, vtpotè de Hieremia, & Baptista; at si Virgini priuilegium hoc non datur, minus concessum dici deberet Hieremiæ, & Baptistæ.

3 Nihilominus, Primò dicimus, *Virgini priuilegium collatum, immunem fuisse ab omni veniali.* vtiq; priuilegium, omne vitandi veniale, iam personæ alicui extitisse concessum: ea verò est Beatissima Virgo. ita iam definitum esse, docet Vega in exposit. Concil. Trid. l. 14. cap. 18. definitum inquit, in Concil. Claramontano ab Vrbano II. De hac re loquitur Conc. Trid. sess. 6. canon. 23. inquiens, *neminem posse, etiam peccata venialia, vitare sine speciali auxilio Dei, quemadmobum de Beata Virgine tenet Ecclesia.* id quoque fatentur Patres omnes, atque Scholastici, estq; communis sēsus fidelium, & totius Ecclesiæ. & ob id Aug. lib. de nat. & grat. c. 36. ait, *de Beata Virgine, Cùm de peccatis agitur, propter honorem Domini, nullam habere volo quæstionem*: ibiq; apertè ostendit, vtens præfata Ioannis sententia; omnes habere aliquale peccatum, ipsa excepta Beatissima Virgine. & ita de Virgine concludimus caruisse nedum originali, verumetiam mortali, & veniali.

Responsio D. Thomæ 4 Ad Patres verò in contrarium, ait D. Tho. 1. 2. q. 109. ar. 4. ad 3. Chrysostomum hac in re excessisse, ideoq; errasse: quod dicendum est quoq; de Alijs idipsum sentientibus. *ad Patres oppositum sentientes* Dices, cur ergo Christus Matri respondit, *quid mihi, & tibi mulier, nondum venit hora mea*; ergo reprehensa fuit à Christo, Virgo, ergo ibi, saltim venialiter peccauit. Respondet D. Thom. per verba illa non quidem cohibuisse Christum, inordinatum inanis gloriæ motum Virginis, qui nullus erat, sed illum, qui ab Alijs potuisset suspicari. Hanc expositionem impugnat Vasq. 3. p. t. 2. d. 120. quia, inquit, nullatenus Virgo nec verbis, nec factis dedit vnquam occasionem similia alijs suspicandi. *Vasquez impugnās D. Thomā, redarguitur.* Verùm impugnatio hæc non currit, siquidem reperitur scandalum passiuum, tùm pusillorum, tùm ad instar Pharisæorū, qui gratis, & vlla absque ratione scandalum capiunt vbi nullum est scandalum, prout de ipsis Pharisæis scandalizantib. de Christo, loquitur ipse Christus, Matt. 13. 15. Marc. 14. Ioann. 6. quòd si de Christo scandalizabantur Pharisæi, de quo certum erat nullum habuisse peccatum, facilius scandalizari potuissent de Virgine: at hoc appellatur scandalum Pharisæorum.

5 Ad illa etiam verba respondet Iustin: Mart. quęst. 136. Tēt. Epiphan. hær. 51. & Euthym. in Ioan. 2. *quid mihi, & tibi mulier*, inquiēs, nec ad ipsam, nec ad Christū pertinuisse de vino; id enim munus erat Archytriclini: *Virgo an reprehensa à Christo in Cōuiuiū* Et quidem expositio optima est; nō enim ad Conuiuas, sed ad Conuitantem spectat prouidere, & parare quæ necessaria sunt ad conuiuium. Vel, *quid mihi, & tibi*; nempe, non dum tempus est faciendi conuersionem aquæ in vinum: expectemus aliquantisper, donec vinū de toto desit, tunc enim necessitas vrgebit magis, & miraculum erit patentius, & tunc quidem erit hora, etenim hucusq; hora non est, seu *nondū venit hora mea*. Vel vt ostēderet miraculorū virtutem non à Matre Christum accepisse, sed à Diuinitate habuisse, ideoq; dixerit, *quid tibi, & mihi Mulier*, idest miraculi huius virtutem non tu mihi, sed Pater communicauit: quæ verba non sint Virginis reprehensiua, sed Commensalium, *instructiua, & infor-*

matiua, inquit Aug.tr.8.in Ioan.Greg. lib.8.registr:Bed in Ioan.2. Vel, quod miracula perpretaturus erat Christus non ratione cognationis,& sanguinis, non ad nutum hominum, sed ad nutũ Patris, ac diuinæ voluntatis; quæ quidem, & similia, licet optimè sciuerit Beatissima Virgo, erat enim peroptimè instructa de diuinis mysterijs; tamen Christus dixerit ad instructionem cæterorum ex Nissen. orat. in Apost. ibi, *& erat subditus illis.* & Bernar. ser. 1.& 2 d.1. Epiph. Non desunt qui dicant, nonnisi simulatè Christum ita loquutum, quasi simulando Virginis reprehẽsionem, vt Maldon. penes Vasq. c. 4. quem tñ merito impugnat, quia mendacium ibi foret in Christo, data simulata illa reprehensione. Quidquid autem sit, varia enim sunt Patrũ glossantium placita; cùm hoc tamen concludimus nequaquã ibi, aut alibi peccasse venialiter Virginem. De Gregorio Ariminensi, nón mirum si ita senserit, etenim, dum peccato originali eã commaculauit, multo liberius id senserit de peccato veniali: ex illo namq; tanquam de radice prodeunt venialia. Et denique ad id, de oratione dominica, *dimitte nobis &c.* Resp. verba hæc protulisse nõ in persona propria, cùm nullum haberet debitum diuinæ vindictæ, sed in persona cæterorum, iure meritò dicentium, *dimitte nobis debita nostra.* Item dicebat ea in persona Ecclesiæ, orando pre ea. Hæc de Virgine.

Vtrum priuilegiũ vitandi venialia concessum aliquib. alijs, responsio Vasquij.

6 Circa alios, vtrum priuilegium hoc concessum quoq; fuerit Aliquib. alijs: Vasquez cap.vlt. ait hoc asserere, esse erroneum, atque in Concil. Mileuit.& Trid. damnatum. In speciali autem de Ioanne Baptista, cui dicũt aliqui priuilegium hoc extitisse concessum, subdit, *hoc dicere, licet non sit erroneum, esse tamen temerarium.*

Quid de Hieremia, & Baptista, ex Patribus.

7 Cæterum de Hieremia,& Baptista] ferũt plurimi caruisse veniali peccato; dum namq; priuilegium sanctificationis receperunt in vtero, tribuunt illis priuilegium quoq; eximendi eos à veniali. id indicant Athanas.4. contra Arian. ac Ambros.l.2. in Luc. Gregor.3. moral. cap.2. de Ioanne,& Beda in festo decollat. Ioann. Bapt. Confirmant hoc ipsum Alij ex eo, quod de Ioanne canit Ecclesia, *ne leui saltim maculare vitam, famine posses.* ita sentit Abulens. in cap.14. Matt. quam sentẽtiam ait, suo fuisse tempore communem. recipit eam Galatin. lib.7. de arcan. cap.9. Cathar. de Christ. prædest. sententiam etiam hãc *nulla dignam esse censura,* ait Suar.3. par.tr.2.d.24.sect. 4. licet Medina 1.2. quæst.109. art.8. in fin. concludat securius esse asserere priuilegium hoc soli concessum fuisse Beatissimæ Virgini. Ad scripturas verò in oppositum,& Patres, loquuntur via,& lege ordinaria, præscindendo à priuilegio, & speciali præseruatione.

Suarij, & Medina tẽporaneòm.

Quid de impotentia vitãdi omnia venialia? Respõsio Smysingi, sed refellitur.

8 Sed quid dicendum de impotẽtia vitandi venialia, non n.hoc speciale auxilium dat frequenter Deus, sed vel soli Virgini, vel paucissimis. Item Deus non præcipit impossibilia; ait enim Ioannes, *mandata eius grauia non sunt*: Nec ipse Deus deficit in necessarijs, tùm in naturalibus, tũ in gratuitis, hic verò videtur deficere. Respondet Smysing.tr.3.d.6.num.154. quod iu non necessarijs ad salutẽ Deus pręcipit aliquid impossibile, non autem vitare venialia est necessarium auertens ab æterna salute, ideo nõ mirum si deneget talia auxilia communiter. Verùm ex hac responsione sequitur primo vt ipsis non imputetur peccatum; prob. *nemo peccat in eo, quod vitare non potest, nec per se, nec per auxilium gratiæ Dei.* item peccando sequitur vt non peccent; nam in necessarijs non meremur neq; demeremur. De mũ superuacaneè vetat venialia; si nãque auxilia nõ præstat ad vitandũ, cur vetat venialia. Insuper punit peccata venialia: pęna autẽ pręsupponit culpã: quod si punit, nõ quidẽ pro transgressione præcepti impossibilis ad adimplẽdum, punit, sed præcepti possibilis.

Impotẽtia ad vitanda venialia non est physica, sed moralis.

9 Ideo dicimus, verè nobis imputari hæc peccata; ratio, quia causa vt ea non vitemus nedum prouenit ex denegatione auxilij Dei, sed ex nostræ etiam imbecillitate naturæ,& parum disposita voluntate ad Deum ex toto corde amandum: stante autẽ praua inclinatione naturæ, stante fomite, durãte rebellione sensuum,& volũtate minus,

nus,vt fas eſt,repugnante, ſequitur inde vt indigni reddamur hac ſpecialiori gratia Dei, & conſequenter ruamus, vt inde verè nobis imputetur peccatum.Dices,hinc conſurgit impotentia quædam tum ex denegatione auxilij, tum ex imbecillitate naturæ,mediante qua impoſſibile eſt, vt vitemus peccata, ſtante autem tali impotentia, non imputandum venit peccatum, quia nõ peccatur in eo, quod quiſquam euitare non poteſt. Reſp.impotentiam hãc non eſſe phyſicam,ſed moralem:remanet quidem potẽtia phyſica, deeſt moralis,quæ conſurgit ex vtroq; vt eſt dictum; ratio vero cur deſit ipſum auxilium Dei,eſt ipſa voluntatis imbecillitas,tepiditas,negligentia,& minus feruẽs amor erga Deum,dum namq; ponitur obex ad vlteriorem gratiam, indignus eſt homo adiuuari ſpecialiori gratia Dei, vt dictum fuit q.11. & 12. & dicetur amplius q. 14.

Impotẽtia hæc verè nobis tribuitur.

QVÆSTIO XIII.

Vtrum Deus Infidelibus Prouiderit de auxilijs gratiæ ad ſalutem.

1 De Infidelibus vero loquendo, de duplici diſtinguẽdum eſt gratiæ auxilio, proximo, & remoto. Hinc vero dicimus, gratiæ auxilia proxima non dari quibuſcunque in vniuerſim infidelib. de facili patet, tum quia non omnes conuertuntur,conuerſio enim eſt effectus gratiæ proximus,ergo non omnes habent gratiæ auxilia proxima; tum etiam, quia in infidelitate plurimi permanent;at pugnant gratię auxilia proxima efficacia vna cùm permanentia in infidelitate, quia teſte Auguſt. ad ſimpl.q.2.*hæc gratia*, nempè proxima, & efficax *à nullo duro corde reſpuitur*. tum tertio, quia plurimi damnantur. tum quartò, quoniam non omnes audiunt verbum Dei: licet namque *in omnem terram exierit ſonus eorum*, nihilominus plurimi ex Paganis ignorãt hoc verbum Dei, ſi deſint Concionatores; quos ſi acceſſerint,vel abijciũt, vel martyrio afficiunt, vnde iuſto iudicio Dei priuati remanent quamplurimi proximis, efficacibuſq; auxilijs ipſius gratiæ Dei.Demum ſi ipſum proximum gratiæ auxilium non ſemper habent fideles, vtique indigniores ad id habendum ſemetipſos reddunt ex ſua infidelitate Infideles. Si inſuper, ijmet fideles obſiſtunt quandoque ſacri Verbi Præconibus, ait enim Dominus Ezech. 3. *Domus Iſrael nolunt audire me*;quanto minus audient Infideles,eo magis,quo Prædicatores, vel non recipiunt,vel morte afficiunt.

Gratiæ auxilia proxima non dãtur ſingulis infidelibus.

2 Dicimus vlterius, loquendo de auxilijs remotis, ea quidem dat Deus omnibus Infidelib. Quod ſi poſtulaueris, quænam illa ſint, dicendum ea ex multiplici capite pendere:capita vero hæc ſunt petenda, tum via creationis, tum conſeruationis,gubernationis, tũ vero ex capite legis naturæ,quæ communis eſt fidelib.& Infidelib.hæc quidem ſi agnouerint, ac benè ijs vſi fuerint,maiora dabit Deus illis incremẽta gratiæ,vt conuertantur. Et quidem ex capite creationis, & gubernationis Orbis,atque prouidentiæ huius Orbis cognoſcere poterunt Creatorem, & Conſeruatorem, atque naturæ benefactorem Deum: cui creationis,atque gu-

Auxilia remota dantur omnib. infidelib.

gubernij beneficia rependere tenentur seruitutis, cultus, & amoris. hanc viam docuit Apost. Rom. 1. *Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius, & diuinitas, ita vt sit inexcusabiles.* & Psalmista 18. *cæli enarrant gloriam Dei*. ex capite etiam luminis naturalis, seu naturalis dictaminis rationis, eodem testante, *signatū est super nos lumen vultus tui Domine.* Ipsa quoque lex naturæ indita est *in cordib. omnium*, quæ docet nemini fienda, quæ nobis nolimus fieri, de qua Christus, quod tibi non vis alteri ne feceris, & quod tibi, rationabiliter, fieri vis, alteri, rationabiliter, feceris. hęc, & huius generis capita sunt omnib. communia; quapropter auxilia huiusmodi Deus nulli denegat ex Infidelib. quib. si benè vtantur, non deerit inde Deus auxilia præstare proxima conuersionis, & gratiæ. Patet etiam ex dictis q. 10. 11. 12. 13. 14.

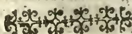
Auxilia remota quænam sint.

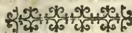
Ex Chrysostomo.

3 Comprobemus hæc ex Chrysost. qui homil. 7. in Ioann. ita scribit, *gratia in omnes diffusa est: non Iudæum non græcum, non Barbarū, non Scytham, non liberum, non seruum, non virum, nō mulierem, non senem, non viuentem effugit; & dedignatur: omnibus adest; omnibus se facilem exhibet; omnes pari honore aduocat: qui autē eius munere frui negligunt, hanc suam cæcitatem sibi ipsis imputent.* Diuus etiam Prosp. l. 2. de vocat. Gent. ait, *neque ob hoc excusabiles sunt nationes, quæ alienatæ à conuersatione Israel spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo sub ignorantiæ tenebris perierunt, quia hæc abundantia gratiæ, quæ nunc vniuersum mundum rigat, pari antea largitate non fluxit; adhibita enim semper est vniuersis hominib: quædam superna mensura doctrinæ, quæ & si parcioris, occultiorisque gratiæ fuit, sufficit tamen.* ac Dionys. de cæl. Hierarch. c. 9. *radius*, inquit, *ille diuinus, vnus, ac simplex est, eodemque modo se habet super omnia semper explicitus; nempè enim, & alijs gentib. ex quib. & nos ad immensum, & infinitum diuini luminis pelagus, quod paratum semper est, & patet omnibus ad participandum ex præterita erroris cæcitate respirauimus.*

4 Hæc tandē adaptamus ad puerum enutritum in syluis: qui omni magisterio fidei destitutus, habet nihilominus naturale mentis lumen; quod signatum ait Psalmista super omnes: quo mediante noscens legem naturæ, si ea adimplet, inde immittet ei Deus vlteriora auxilia: siuè Prædicantem Prophetam, siuè Magistrum docentē, siuè Angelum illuminantem, siuè quo sibi magis placuerit modo, vt ipsum deducat ad conuersionem, & salutem: vt tum Scotus in 1. q. prol. docet, tum D. Tho. & vniuersim Theologi. hoc totum confirmant, quæ diximus sup. ex Scripturis, & Patrib. de adultis, & fidelib. quæ etiam confirmabuntur ex dicendis quæst. sequenti, & consonat Alensis 3. p. q. 69. m. 3. ar. 1. D. Bonau. in 3. q. 25. art. 1. q. 2. ac D. Tho. q. 14. de ver. art. 11. Accedit optimum Scoti axioma, de quo in 2. d. 37. lit. T. dicentis, *quidquid Deus dat antecedenter, daret etiam consequenter quantum est ex se, nisi per creaturas steterit, quin daretur.* igitur dum Deus dat antecedenter legem naturæ, & lumen naturæ infidelib. immo dona naturæ, vt docet idem Scot. in 1. d. 46. q. vn. vtique daret quoque subsequentia auxilia proxima ad conuersionem, si benè vterentur ipsis auxilijs remotis.

Quid de Puero enutrito in syluis, an saluabitur?

QVÆ-

QVÆSTIO XIV.

Vtrum aliquibus magnis peccatoribus Deus deneget omnino auxilia gratiæ suæ.

ARTIC. I.

Assertur sententi affirmatiua, & impugnatur.

Sententia affirmātiū denegari aliquibus omnino auxilia gratiæ Dei.

1
Vit sententia, nonnullorum, dicentiū deuenire quandoque hominem ad tantam peccatorū grauitatem, siuè ad tam magnum cumulum, vt indignus prorsus reddatur omni auxilio gratiæ Dei, ac inde Deū deserere prorsus illum, ita vt nullatenus amplius immittat ei dona gratiæ suæ, qua ad pænitentiam eum reuocet, & ad viam salutis. hi sunt Abulens. sup. c.4. Matt.6.12. Roffens. contra Luth. ar.26. Caetan. c.19. Ioann. Gregor. 1. d. 46. q. vn. Ruard. Tapper in ar.7. quibus adstipulatur Henric. quol.8. q.5. licet sub dubio. Probant vero ex sequentib. Scripturæ locis, dixit Christus Ioann.12. *propterea non poterant credere, quia dixit Isaias, excæcauit oculos eorū, & indurauit corda eorum.* Eccles.7. *considera opera Dei, quod nemo poterit corripere, quem Deus despexerit.* Psal.8. *nō audiuit populus vocem meam, & Israel non intendit mihi, & dimisi eos secundū desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionib. suis.* Isa.5. *nunc ostendam vineæ meæ quid faciam illi, auferam sepē eius, & erit in direptionem, & diruam maceriam eius, & erit in conculcationem, & ponam eam desertam, & non putabitur,* &c. Ierem.7. *proijciam eos à facie mea, sicut proieci omnes fratres vestros, tu ergo noli orare pro populo hoc, quia non exaudiam te.* Matt.11. & Act.16. habetur, q si *in Tyro, & Sydone facta fuissent signa, quæ facta fuerant in Bethsaida, & Corozain, pænitentiam egissent,* attamen talia signa nec facta fuerunt in eis. Hæbr. 12. de Esaù *non inuenit pænitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eum.* 2. Machab.9. de Antiocho, *orabat hic scelestus ad Dominum, à quo non erat misericordiam consequuturus.* Actor.14.17. *Deum in præteritis generationib. permisisse Gētes ingredi vias suas, atque despexisse priora tempora.* Amos.5. *super tribus scelerib. Moab, & super quatuor non conuertam eum.* Ioann. 5. *est peccatum ad mortem, non pro eo dico, vt roget quis.* Matt.12. *qui dixerit verbum in Spiritum sanctū, non remittetur ei, nec in hoc, nec in futuro sæculo.* Hebr.6. *impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, & prolapsi, rursus renouari ad pænitentiam.* & c.10. *voluntariè enim peccantib. nobis post acceptā notitiam veritatis, iam non relinquitur Hostia pro peccatis.* ac denique August. ep. ad Rom. propos.126. de Pharaone, nolente Deo obedire ad dimittendum populum, ait, *inobedientiam talem non imputari Pharaoni in peccatum, quandoquidem non habebat auxilium tale, quo potuisset cor eius emolliri, dimittere populum, atque Deo obedire.* Accedit Fulgent. l.1. ad Monim. c.13. *iustè deseritur à Deo, qui deserit Deum.* his ergo, & cōsimilib. capitib. probant denegare aliquib. magnis peccatorib. ad certum numerum peccatorum deuenientib. omnino auxilia conuersionis, & gratiæ suæ.

AR-

ARTIC. II.

Statuitur probabilior, & communior senten-tia de præsenti quęsito.

Sententia negatiua probabilior.

1 SEntentia hæc,veluti durissima visa est Theologis cæteris, ac maximè derogans infinitæ pietati, & misericordiæ Dei; quapropter oppositum statuunt, prioremque omnino relinquunt,& abijciunt. hi sunt Alens. 1.p.q.36.m.2.Gerson de reg.mor. Alphab.24.Scot.2.d.37. q.vn. D.Bonau. 1.d.46.q.1.ar.1.& ibid. Durand.OKã, Gabr.Maior, cæterique communiter sententiarij. Accedit Vega l.13.c.13. in Conc.Trid. Bellarm. l.2.de grat. & lib.arb.per plura capita, ac recentiores, Molin.1.p.de concord. disp.10. Vasq.1.p.d.97.Valent.& alij vnanimiter.hanc & nos amplectimur,& suadebimus breuiter ex sequentib.

Probatur rationibus.

2 Probatur vero primo ratione, inde authoritate. & primò Deum non denegare auxilia gratiæ suę,etiam magnis peccatoribus,est valdè consentaneum rationi, probatur, alias sequeretur peccatorem,alioqui viatorem,esse in termino simul,& in via: ea vero nõ copulantur simul via, & terminus, vt patet; solus enim Christus Dominus erat viator, & cõprehensor: prob.seq. isti tales ex opposita sententia nõ possunt conuerti, nec mereri vitam æternam,deficiente sibi ex tali sententia, gratia Dei;ergo sunt simul in termino, & in via:consequens patet,in termino namq; existentes,siuè Beati,siuè damnati,nec merentur amplius,nec demerentur:destruit ergo hæc sententia statum viæ.Insuper tempus mortis est tẽpus claudens omnino portas meriti ad salutem: adhuc vero hi peccatores viuunt, cùm ergo nondum venerit tẽpus mortis, cur occluditur eis via salutis? Item inde sequitur malitiam hominum,quantumuis impiorum, superexcellere misericordiam Dei: at id est cõtra illud, quod canit Ecclesia,quod Deus,siuè Dei misericordia *est præstabilis super malitia hominum*; ergo inferior erit misericordia Dei ad malitiam hominum:at illa est infinita,hæc finita: quòd si malitia excresceret in infinitum, vtique Dei misericordia est infinities infinitior omni infinita malitia creaturarũ. Insuper impius ille Cain desperans de fratricidio dixit, *maior est iniquitas mea, quàm, vt veniam merear*: cuius blasphemiæ sensus est, *maior est iniquitas mea, quàm misericordia Dei*: at sicut impia fuit locutio,ita mẽdax,temeraria,& canita,eo quia in infinitũ exuperat misericordia Dei omnes iniquitates hominũ. Rursus æternus Pater sanguinem Filij acceptauit pro omnib. quãtũuis grauissimis peccatorib. & si peccata hominũ maiora forẽt,quã fuissẽt,quã fuerint,sint,& futura sint, vtique æternus Pater acceptaret pro eis,si additio fieri posset peccatorum ad numerũ iam præconceptum à mente diuina,acceptaret inquã passionem Filij,etiam pro his,sicut acceptauit pro illis. Accedit quòd sanguis, & passio Christi est infiniti valoris, vndequaque velis infinitatem admittere ex quouis capite, siue ratione suppositi, siue ratione acceptationis, iuxta varia placita;non ergo malitia hominum exuperat infinitum pretium passionis,& sanguinis ipsius Filij Dei. Vel etiam experientia ipsa id comprobat,tot magni peccatores cõuersi id indicant, en Latro,en Magdalena, Matthæus, Centurio, Saulus persequens Ecclesiam Dei: tot blasphemi, tot impij,tot hæretici, hæresiarchæ,& Sectarij,vt historiæ enarrant,iam conuersi,accedente ad eos gratia,& misericordia Dei. sententia igitur hęc veluti magnificans,vt decens est, misericordiã Dei, est verior & amplexanda, est enim humana malitia inferior, & minor ipsa infinita pietate, & misericordia Dei.

Misericordia Dei infinitior omni malitia hominum.

Probatur authoritate

3 Authoritate probatur, & primò ex scripturis, Prouerb.9. dicitur, *Sapientia foris clamitat, in plateis dat vocem suam,in capite turbarum prædicat, in foribus portarum profert verba sua, dicens, vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sunt noxia cupient, & imprudentes odibunt scientiam. cõuertimini ad correptionem meã:* en

en proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea; quia vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsānabo, cum vobis id, quod timebatis aduenerit. hic sapientia Dei docet quòd ex parte sui non deest vocare omnes, quòd si inde quis damnetur, ipsi quidem reprobo imputetur, cùm noluerit vocanti sapientiæ correspondere. Apertius hoc idem habetur per Ezech. vbi c.33. loquens Deus cum Propheta ait, *Tu ergo fili hominis dic ad domum Israel, sic loqnuti estis, dicentes, iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus, quomodo ergo viuere poterimus: dic ad eos, Viuo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat, Conuertimini à vijs vestris pessimis.* Textus hic profectò soluit, & enodat nostrā quæstionem, atq; tantopere diuinam commendat misericordiam, vt nemini quātumuis magno peccatori, desperandū sit de Dei misericordia. Insuper Act. 15. *Dura ceruice, & incircumcisis cordibus sēper Spiritui sancto resistitis.* Ecce quomodo, & si dura fuerint ceruice homines illi, nihilominus non cessabat Spiritus sanctus eos illuminare. Item Hier. 18. *tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem mihi.* ecce quomodo in tanta Peccatorum contradictione, & obduratione nō quidem cessabat Deus expandere manus gratiæ suæ ad conuertendos eos. 1. Timoth. 4. *Paulus* ait, *quòd Christus est saluator omnium, maxime fidelium.* & 2. *Deus vult omnes homines saluos fieri.* ac 2. Philip. 3. *nō vult aliquem perire, sed omnes ad pænitentiā conuerti.* Matt. 5. *Solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustum, & iniustum.* ac deniq; ex tot multis, quæ adduci possent, Ioan. 1. *illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum.*

4 Ex Patribus, de quibus supra, afferamus Aug. is enim l. de prædest. & grat. cap. 14. de Pharaone agens, inquit, *Patientia Dei ei valere debuit ad salutem; quòd differens iustum, meritūq; supplicium, miraculorum verbera crebra densabat: numquid non potuit sicut flagellis cædens, expulit populum, ita miraculis credens, Deum tantæ virtutis agnoscere?* en quomodo non obstante Pharaonis duritie, non tamen cessabat ex parte sua cōuertere illū Deus. Diuus insuper Prosper 2. de vocat. Gent. 25. ait, *Deo autem placuit hanc multis tribuere, & illam à nemine, nempe gratiam, submouere.* atque Fulgentius vtens Medici exemplo epist. 7. sic scribit, *sicut Medico nulla incurabilis est plaga, ita neque aliquo tempore, cælestis potest deficere medicina.* Accedat vltimò pulcherrimma Clementis Alexandrini sententia ad hoc, qui Orat. exhortat: ad Gent. explicās illud Psal. *Nec est qui se abscondat à calore eius,* ita ait, *Audite qui estis longe, & qui estis prope, nullis cælatum est verbum: lux est communis, omnibus illucescit hominibus, nullus est in verbo Cymmerius.* Populi autem Cymmerij sunt ij, qui noctem patiuntur semestrem. ex hinc indicat Doctor sanctus nulli deesse lumen diuinæ gratiæ, etiam magnis, eximijsq; peccatoribus, seù ijs, qui longè etiam sunt à conuersatione fidelium.

5 Ex dictis elicitur veriorem esse hanc sententiam, vtpote rationi, scripturæ, Patribus, magis consentaneam, adeòut oppositam veluti duram, & à communi Theologorum placito deuiantem, temeritatis nota, aliqui inurant, vt Vasquez, pluresq; alij. *Sententia opposita, temeritate inuritur ab Aliquibus.*

ARTIC. III.

Satisfit argumentis in oppositum.

1 AD opposita verò responden- do, relictis plurimis, quæ Alij ad longum congerunt, breuiter dicimus. & primò ad illud Ioan. quod *non poterant credere*; respondet Aug. tract. 53. in Ioan. *quod ideo non poterant credere, quia nolebant; malam quippe voluntatem eorum præuidit Deus*; igitur poterant quidem credere, quādoqui- *Cur nō poterant credere: explicatio Aug.*

dem habebant Dei auxilium, nihilominus quia obstinati erant, & obdurati, ideo non credebant; & hinc fit, vt stante eorum obduratione, verum sit, quod non poterant credere; loquitur enim Ioannes supposita praua voluntate eorum. Pariformiter respondendum esset de obduratione Pharaonis, *induratum est cor Pharaonis, ideo non dimittet Populum, nec audiet vocẽ Dei.* quòd si Scriptura dicit de Deo, Exo. 47. *ego indurabo cor Pharaonis*; loquitur præsuppositiuè; etenim supposita omnino duritie, & obstinatione Pharaonis nolentis omnino dimittere, Deus permittit ipsum permanere in voluntaria obduratione sua; cæterum poterat, si voluisset, stante diuina intimatione per Moysen, & per signa, vt loquebatur August. Obdurare autem dicitur Deus *negatiuè*, negãdo, & substrahẽdo auxilia emollientia cor Pharaonis, quandiu ipse Pharao in causa fuit, vt sibi auxilia subtraherentur maiora. Respond. secundò, impotentiam illam non fuisse physicam, sed fuisse moralem, habebat namque deprauatam voluntatem credendi, ex qua deprauatione sequitur impotentia moralis. & hinc dicit Apost. Rom. 1. *tradidit illos Deus in reprobum sensum, & desideria cordis eorum*; Deus autem teste August. *neminem deserit, nisi prius deseratur ab homine*, quæ doctrina de impotẽtia morali, applicari potest ad multa, & inde explicari possunt plures scripturæ, & Patres. Plura autem dicta fuerunt de Pharaone ex Augu. quæst. præcedenti.

De Esaù, Anthioco. 2 Ad illud de Esaù, & Anthioco est communis Patrum, & Scholasticorum sensus, quòd non poterat ille locum inuenire pęnitentiæ, & hic non poterat consequi misericordiã à Deo, eatenus, quatenus eorum lacrymæ, & orationes non procedebant ex amore Dei, & feruore charitatis; erat enim pęnitentia eorum ficta, & apparens; non enim dolebant propter Deum offensum, sed propter damnum temporale, siuè propter amissionem primogenituræ vt Esaù, siuè damnationis æternæ vt Anthiocus, aliaq; incommoda, reddendo singula singulis.

De Syrijs, et Sidonijs 3 Ad illud de Tyrijs, & Sidonijs dicendum non caruisse aliunde auxilio sufficienti ad salutem: sed priuatos fuisse auxilio maiori, & excellentiori, & hoc ex iusto iudicio Dei; indigni n. erant tali maiori auxilio: necessaria verò auxilia, & sufficientia iam habebant. Ad illud de Amos, ait ibid. Hieron. quòd sola impęnitentia in causa fuit, & est, vt Deus inde Iniquis non parcat; vnde ex eorum præuia obstinatione indigni prorsus reddũtur maiorib. gratiæ auxilijs. *De Amos.* Ad illud de Gẽtilibus ingredientibus vias suas, dicẽdum nõ quidem destitutos fuisse gratia necessaria ad salutem; sed non habuisse tanta gratiæ dona, quanta aliquæ aliæ Nationes specialiores; carebant enim Prophetis, nec habebant legem scriptam; ex quo tamen obiurgantur ab Apost. Roman. 1. *quod cùm Deum cognouissent, non sicuti Deum glorificauerunt*; at ex hoc asserendum habuisse etiam auxilia sufficientia ad salutem. *De Gentilibus.*

Ad illud de peccato ad mortem 4 Ad illud Io: *de peccato ad mortem*, cùm ait, *non pro eo dico, vt roget quis*, exponit Ambros. quod est tanta acerbitas, & grauitas huius peccati *ad mortem*, vt non sufficiat in orando vnusquisq; ordinarius Homo ad Deũ placandum, sed requiratur Vir aliquis sanctitatis eximiæ, qui placare valeat Deum. Subdit Vasq. non propter hoc prohiberi vnumquemq; pro tali peccato orare. Vel dici posset, & exponi de Anathemate, & excommunicatione, nõ enim possumus pro Excommunicatis publicè orare. Quid verò sit peccatum istud *ad mortem*, ait Caetan. esse paccatum in Spiritum sanctum. August. lib. de corr. & grat. cap. 12. ait esse peccatum *finalis impęnitentię*, vt cùm peccator decidit impęnitens ex hac vita. subdit Hieron. lib. 2. in Iouin. esse *peccata grauiora, quæ difficultes remittuntur propter eorum grauitatem, & sæpè puninntur pæna æterna.* *Quid sit peccatum ad mortem*

Peccatum in Spiritu S. quid. 5 Ad illud de peccato in Spiritũ sanctum respondet Chrysost. ibid. indicari maximam difficultatem remittẽdi illud. Quid verò sit peccatum istud, Alij aiunt esse *impugnationem veritatis cognitæ*, atque miraculis, siue Spiritus sancti testimonio, & signis confirmatæ, prout hoc peccato peccabant Iu-

Iudæi, cùm de Christo Domino aiebãt, *in Behelzebub Principe Dæmoniorum Dæmonia eijcis*, cùm tamen idem Christus aiebat, *opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me*: sicut & eadem opera signis, & virtutibus confirmabant. Alij *inuidiam esse fraternæ charitatis*. Alij denique *finalem esse impœnitentiam*, qua peccator impœnitens decidit, & obduratus, ex hac vita. Cur verò vocetur potius contra Spiritum sanctum, peccatum istud, quàm contra Filium, & Patrem; ideo, quia peccati remissio, licet sit communis personis omnibus, tamen appropriatur Spiritui sancto; quia bonitas, charitas, & misericordia est appropriata Spiritui sancto: peccator verò impœnitens negat in Spiritu sancto adesse vel potentiam, vel voluntatem, & pietatem remittendi sibi peccatum, ideo quã maximè offendit Spiritum sanctum. ita Scot. in 2. d. 43. q. 1.

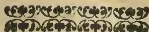
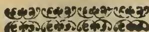
Impossibile quandoq; idẽ, ac difficile.

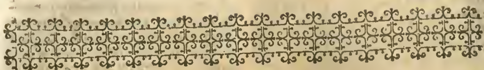
6 Ad id quod dicitur, *quod impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, &c.* respondet Aug. Chrysost. Ambr. Paulum loqui de *iteratione baptismi*; est .n. Sacramentum irreiterabile; semel namq; sumitur, itaut, qui post baptismi susceptionẽ peccauerit, non expectandum ei erit, vt purgetur per nouam, & iteratam susceptionem alterius baptismi, sed per lauacrum aliud erit expiandus, vtpotè per Sacramentum pœnitentiæ; alias verum esset, quod ait Apost. *rursus crucifigentes Christum in cordibus suis*. Respondetur secundò ponderando verbum illud *impossibile*, abstrahendo, siuè abstractiuè loquendo, quod in politicis, & moralibus idẽ sonat *impossibile, ac valdè difficile*, & è conuerso, quod namq, admodum difficile redditur, id impossibile appellare solemus: est autem impossibilitas hæc, moralis, quæ attentis hic, & nunc, & vario genere rerũ, reddit rem impossibilem, seù valdè difficilem; hoc modo dixit Christus de diuite Matt. 19. *Diues difficile intrabit in Regnum cælorũ*: inde autem subdit, *apud homines impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt*: ex quo colligitur id quod diximus, quòd moraliter loquendo, impossibile, idem est, ac valdè difficile, & è contra; non est autem impossibilitas physica, quæ doctrina poterit in multis deseruire, sed moralis.

Ad id de voluntariè peccantib.

7 Ad id de *voluntariè peccantibus*, &c. Respondet Chrysost. cùm cæteris, quòd pro mundando, & saluando peccatore non est necesse, vt iterum crucifigatur Christus, seu tãquam Hostia pacificationis iterum offeratur cruenter in Altari Crucis; id enim semel fuit factum; Christus namq; ait Paul. Rom. 6. *semel pro peccatis nostris mortuus est*, & infra, *quod .n. mortuus est peccato, mortuus est semel*: alias diceret Apost. vt sup. *iterum crucifigentes Christum*; sufficit ergo semel se obtulisse Patri cruẽter in Cruce, ad hoc, vt peccatum expiasset generis humani. inde vero quotidie offertur in Ecclesia in Altari, sed *sacrificio incruento*, vt Tridentinum loquitur Concil. ũ. Ad illud Aug. respondet Vasq. verè August. fuisse talis sententiæ, at melius dicamus cùm Scoto 1. d. 41. q. 1. & Bellar. Augustinũ hæc, & similia retractasse. lib. 1. retract. cap. 23. 3. de prędest. Sanct. de quo sup. q. 11.

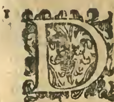
8 Vniuersaliter vero, tum pro adductis, tum pro adducendis alijs in contrarium, respõdendum vltra dicta, ideo Deum denegare quandoq, sua auxilia, quia tales, indignos se prorsus reddunt suis maioribus auxilijs; Deus enim ex Aug. *neminem deserit nisi prius deseratur*; cæterum ex parte sua paratus est dare omnibus, aitq; cum Osæa 13. *perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum*. Vlterius denegat dona sua, quandoq, in pœnam peccati, permittit namq; peccatum in pœnam antecedentis peccati, de qua re Sco. 2. 36. q. vn. & in 4. d. 46. q. 4.

QVÆSTIO XV.

Vtrum Scotus negauerit prouidentiam auxilij specialis, gratiæ præuenientis,& excitantis.

1 E cõuersionis principio loquens aliquando Scotus, id pendere, ait, à cõmuni influẽtia Dei: ita expressè habet in 4.d.14. q.2. sub lit.M.vbi sic loquitur, *Sciendum, quod peccator in peccatis existens, potest ex naturalibus cum communi influentia cõsiderare peccatum commissum, vt offensiuum Dei, & vt contra legem diuinam, & vt auersiuum à Deo, & vt impeditiuum præmij, & vt inductiuum supplicij, & sub multis talibus rationibus: & potest voluntas ipsum sub aliqua illarũ rationum, vel sub multis, illud peccatum sic consideratum detestari: & ille motus potest continuari, & intendi ante infusionem gratiæ. Potest etiam ista detestatio esse totaliter circumstantionata circumstantijs moralibus debitis; non est enim verisimile, quod necesse sit propter peccatum istud remanens, actum quemcunque circa peccatum commissum esse defectiuum in aliqua circumstantia morali: iste autem motus dicitur attritio, & est dispositio, siuè meritum de congruo ad deletionem peccati mortalis, quæ sequitur in vltimo instanti alicuius temporis, in quo tempore ista attritio durauit.* hæc Scotus. Consimilia insinuat in 2.d.7. q.vn. lit.I.

2 Ex hinc Theologi plures deducunt negasse Scotum prouidentiam ordinis supernaturalis gratiæ præuenientis, & excitantis ad cõuersionem, ac proinde docuisse, sufficere prouidentiam ordinis naturæ, ita vt possit peccator conuerti cùm communi influentia ordinis naturæ, qua Deus cũ rebus cæteris, in ordine naturæ, concurrit ad operationes ipsius propriæ naturæ exercendas: Vnde & deducunt postmodum cõsequenter Scotum, vel Pelagianum, vel Semipelagianum esse, siuè in Reliquias Pelagianorum, atque in errorem Massilientium incidisse: hi sunt Gregor. Arimin. in 2.d.26. 27.28. Vasq.1.p disput.91.c. 10. Sotus in 4. d.14.q.2.art.5. & lib.1.de nat. & grat. c.2.& 19.& lib.2.c.3.pluresque alij.

3 Verum duo nos modo præstabimus: Primum erit ostendere, nequaquam negasse Scotum motionem gratiæ excitantis,& præuenientis, immo apertè eam admisisse, secundò demonstrabimus Scotum apertissimè inuehi contra Pelagium, confutando eum circa necessitatem gratiæ.

4 Quoad primum, in primis extat in signis locus Scoti in 2.d.5. q.1.§. *In ista quæstione*: lit.A.vbi sic loquitur, *Per hoc, quod aliquis præuidetur benè vsurus accepto* (nempè auxilio Dei) *nõ meretur accipere illud; tunc enim posset homo mereri primam gratiam, & tunc gratia non esset gratia, quia esset ex meritis*. locus iste sufficiens esset ad obstruenda ora taliter obloquentium de Scoto: cùm apertissimè pateat, quam catholicè loquatur de gratia: & quam consequenter loquatur ad Paulum, dicentem, *si gratia ex meritis, iam non est gratia*: vtitur vero Scotus loco hoc Pauli, vt & ipse cum Paulo doceat necessariam omnino esse præuenientem gratiam, quandoquidem aliter tenendo sequeretur, inquit, *quod posset homo mereri primam gratiam*: cum vero neget Scotus posse mereri de se primam gratiam, apertissimè docet principium me-

meriti esse à præueniente gratia: non ergo Scotus vsque modo sentit cùm Pelagianis, siuè semipelagianis.

5 Vlterius adest, & locus alter in eod. 2. d. 9. q. 2. §. *Contra quartum Artic.* ante lit. A. vbi sic ait, *Non videtur, quod dispositio illa ad formam merè supernaturalem possit causari ab Angelo, quia licet ad formam immediatè producibilē à Deo, cooperante tamen communi cursu naturæ, possit aliqua causa naturalis disponere, sicut de corpore organico respectu Animæ intellectiuæ; ad formam tamen omnino supernaturalem, non cooperante communi cursu naturæ, quod dispositionem immediatam agens naturale possit producere, videtur inconueniens.* hæc ille. Insignis est locus iste, declarans mentem Scoti, quam longè fuerit ab ipsis, siuè *semi*, siuè integris *Pelagianis*. distinguit namque Scotus de duplici forma immediatè prouenićte à Deo: de Anima quidem intellectiua, & de forma gratiæ: de illa loqens, ait, *causam secundam naturalem, cooperante Deo, cum communi cursu naturæ, posse ad illam disponere*, vt pote organizando corpus, ad cuius completam organizationem, veluti ad præuiam dispositionē, introducitur inde à Deo forma ipsa Animæ: at de forma gratiæ loquens, omnino negat posse agens naturale dispositionem aliquam inducere: & ideo in principio prædicti articuli inquit. *Non videtur, quod dispositio illa ad formam merè supernaturalem possit causari ab Angelo.* ergo apertè fatetur Scotus non posse hominem viribus naturæ se præparare ad gratiam, quæ est forma supernaturalis.

6 Item in 3. d. 19. q. vn. §. *Præterea.* ante lit. A. sic loquitur, *Quæro à te vtrū Christus tantum meruit, quod habentes gratiam, & quomodocunque, & vndecūque hoc esset, haberent gloriam ex meritis Christi, & si hoc solum, igitur non meruit nobis primam gratiam baptismalem in nouo Testamento, nec gratiam datam in sacrificijs, & Circumcisione in veteri testamento, quod est falsum; quia vnde veniret nobis gratia illa prima? Oportet igitur dicere, quod meruit nobis gratiam primam, qua coniuncti essemus sibi: igitur meruit, vt non coniuncti coniungerentur sibi: & in hoc potissimum consistebat meritum, igitur non solū meruit, vt coniuncti vlterius cooperarentur ei, & tandem glorificentur, sed meruit vt non vniti, vnirentur, etiam qui nunquam se disposuerunt.* Vide quomodo expressè docet primam dispositionem ad gratiam non posse esse ex nobis, præcipuè interrogando, *Vnde veniret nobis gratia illa prima?* quasi diceret, si non venit à Christo, vnde ergo? à nobis? id autem omnino negat: atque inuehitur contra quosdam dicentes, Christum meruisse gratiam solummodo illis, qui se ad eam disposuerunt: at hoc ostendit falsum esse, non enim datur talis naturalis dispositio; indeque infert dicendo, igitur non meruit nobis gratiam baptismalem, nec gratiam collatam in alijs sacrificijs; nec in veteri testamento gratiam Circumcisionis, quandoquidem, nec veteres in veteri testamento, nec nos in nouo possumus nosmetipsos disponere ad primam gratiam; Subsequuntur & verba alia ibidem: habetur enim, *Item si dispositio est necessaria, aut ergo ex parte Dei, vt Agentis, aut creaturæ, vt patientis. si ex parte Dei, ergo non fuit causa sufficiens: si ex parte creaturæ, ergo gratia non est gratia, si ex meritis reddatur recipientis.* hic apertius negat dari dispositionem ex proprijs viribus ad primam gratiam. licet autem verba hæc vltima signentur ibi sub additione, nihilominus licet talis esset, tamen conformis est ad textum præcedentem, & confirmatio eiusdem: factaq; fuit ab ijsdem Scoti Interpretibus, veluti cōsentanea ipsi Scoto: quòd si altercatio circa eam oriatur, nec curabimus de ea, etenim habemus loca aperta Scoti, & præcipuè textum nuper recensitū, quibus apertè negatur dispositio ad gratiam.

7 Rursus in 2. d. 7. q. vn. paulò ante lit. O. inquit, *Dico, quòd ad resiliendū meritoriè requiritur aliquid principium à voluntate, puta gratia, quam Angelus malus non potest ex se habere.* Et paulò supra, *sicut Deus illum gratificat, cui disposuit dare gratiam, ita illum non gratificat, quem dereliquit:* ecce qualiter docet creaturam non posse ex se habere gratiam, nec posse conuerti meritoriè sine gratia.

8 In 4.d.22.q.1.sub lit.I. §. *Secundum corollarium est*, inquit, *illa, quibus respondet magnus gradus gloriæ, dum sunt mortificata, non possunt mereri minimam gratiã*: docet hic Scotus, quòd peccator in peccatis existens, licet multa habuerit merita, quia tamen remanent per peccatum mortificata, nõ possunt opera illa mereri, nec quidem *minimã gratiam*. Vide quomodo apertè docet non posse de se mereri, nedũ gratiam, sed nec *minimum gradum gratiæ*. & subdit rationem, inquiens, *alioquin meruisset, vt resurgeret per primã gratiam &c.*

9 Ibidem paulò infra sic habet: *Nec tamen credo, quòd merita mortificata omnino nihil faciant in acceptatione diuina ad primam gratiam dandam huic lapso, quia & si secundùm strictam iustitiã iste inimicus Dei non sit dignus de propinquo ad aliquam gratiam, & gloriam, tamen excellens misericordia Dei propter præcedentia merita, licet mortificata, citius dat gratiam ad resurgendum: vnde sicut credo, quòd perfectior grauius cadit propter maiorem ingratitudinem, ita credo, quòd cæteris paribus, citius resurgat propter Dei benignitatem, merita prędicta ad hoc aliqualiter acceptantem: vnde aliquando audiui de viro prius valde perfecto, & postea profundissimè lapso, còm propter facinora sua esset morti adiudicatus, misericordissimè visitato, perfectissima pænitentia sibi subito inspirata est*: Multa habet hic Scotus, refundens conuersionem in misericordiam Dei, pænitentiam inspirantis. Et quidem docet merita mortificata non mereri *ex iustitia* gratiam ad resurgendum: docet insuper, quod si Deus acceptat, id ex sola *misericordia* facit: & deniq; ait, pænitentiam peccatori ex misericordia Dei inspirari. ex his verò apertè negat merita naturæ, negatq; posse peccatorem in peccatis existentem ex viribus Naturæ resurgere ad pænitentiam.

10 In 1.d.17.q.2.sub duplici I.&c. inquit, liberum arbitrium posse considerari tripliciter, primò prout actus est à libero arbitrio nudè considerato: secundò, prout gratia informato: & tertiò, prout est à libero arbitrio à Spiritu sancto moto: Primo modo nõ est dignus præmio: secundo, & tertio modo est condignus proemio.

11 In 1.d.44.q.vn. paulò ante lit. F. inquit, *Potest Deus eum*, s. peccatorem, *gratia sua præuenire, sicut expræueniret aliquem, ne faceret homicidium*. Expresse hic meminit de gratia *præueniente*.

12 In 4.d.20. q.vn. lit.A. scribit, *Deus semper potens est, etiam in morte, præmiare quibus placet: cùm ergo opus sit non Hominis, sed Dei fructuosam pęnitentiam, inspirare, potest eam &c.* locus hic apertissimè ostendit non esse opus hominis, sed Dei fructuosam pęnitentiam: vnde vel aduersabitur loco ab Aduersarijs recensito, vel locus ille per hunc declarandus, aut corrigendus est: sed de hoc infra.

13 Et vt multa linquam: insuper in 2.d.7.q.vn. supra lit.M. inquit, *Impossibile est eos, nempe malos Angelos, benè velle, quia impossibile est Deo (de potentia dico ordinata) eis dare gratiã*. vnde à primo loco ex recensitis, vsque ad hunc vltimum, fatetur Scotus necessitatem gratiæ præuenientis, *sine qua*, inquit, *impossibile est peccatorem benè velle.*

14 Vsque modo patet Scotum admittere necessitatem auxilij præuenientis, nec posse hominem ex se solo viribus naturæ se disponere ad gratiã: & hinc duo ponit Scotus, primo admittit gratiæ præuenientis necessitatem: secundò confutat, saltem tacito.

15 At fortasse desiderabis expressiorem de re hac locum, vt nedum re, verùm & nomine confutet hæresim Pelagianam: Contentus vtique ero, & in hoc etiam Aduersarijs morem geram: afferamq; Scoti locum, in quo aperto Marte, re, & nomine confutat errorem pelagianum. Est autem locus in 1.d.18.q.2.art.2.sub lit.Mm. vbi sic scribit: *De secundo articulo dico, quòd Deus de potentia absoluta benè potuisset acceptare naturam beatificalem, acceptatione speciali prædicta, existentem in puris naturalibus: similiter actũ eius, ad quem esset inclinatio eius merè naturalis, potuisset acceptare, vt meritorium: sed non creditur ita disposuisse, quod naturã puram, vel actum eius sic acceptet,* quia

quia actum ex puris naturalibus esse meritorium, appropinquat errori Pelagii. Quid clarius pro vindicando Scoto ab imposturis? quid amplius desiderari poterit? En Scotus apertè fatetur ex locis prædictis necessitatem gratiæ præuenientis: & apertè etiam inuehitur contra Pelagium, inquiens, *Actum ex puris naturalibus esse meritorium, appropinquare errori Pelagij.* Adeat nunc Dominicus Soto, adeat Valentia, adeat Vasquez, & quisquis Alter Impostor,& legat,videat,quantopere Scoto detraxerint, vt Scotum appellauerint Pelagianũ. Quid quæso in causa fuit tanti erroris? Malitia? ignauia? nil horum de tantis viris ego dixerim, abundemus autem in fraterna,& religiosa charitate.

16 Dices, mutauit inde Scotus sententiam: At si ais mutasse sententiam, cur non potius locis, in quibus mutasse ais sentẽtiam, inniteris,quàm loco,vbi oppositum,inquis,docere in fauorem Pelagij? Item vnde nosti mutasse sententiam:fortasse ex locis,quos hucusque recensui? quod si legisti,cur non adhæsisti,& cur ex locis istis,cum Catholicis Scotum sentire, non affirmasti? Vel profectò loca hæc nõ percurristi: graue crimen est, iudicium in re graui ferre, causa minus benè cognita,discussa,& ventilata.

17 Dices mutauit Scotus sententiam;etenim in 1.2. & 3. sententiarum gratiam fassus est præuenientem, confutauitque singulariter, & nominatim Pelagium:at in 4.fassus est oppositum, vnde mutauit fortasè opinionem: At falsum est hoc dicere: vnde nequaquã assentior, quòd Scotus mutauerit sententiam,quod mox demonstrabo.

18 Dices,illa doctrina Quarti,fuit eius vltima voluntas, ergo mutauit in Quarto sententiam:Respondendum non fuisse locum illum distinctionis 14. vltimum, quandoquidem egit de eodẽ Dei auxilio subsequenter in eodem Quarto distinct.20.q.vn. lit.A. & dist. 22.q.1.sub lit.I.vt retulimus: & in ipsis apertè fassus fuit necessitatem gratiæ:nõ ergo locus ille Quarti fuit eius vltima voluntas.

19 At descendamus ad principale intentum, si non mutauit sententiã, alterum istorum sequetur, vel fuisse sibi contrarium: vel saltem in loco illo dist.14.consentit cùm Pelagio. explicandus est ergo locus ille Quarti.

20 Aiunt aliqui primò, Scotum loqui de gratia habituali, non actuali: ita vt asserat non esse necessariam gratiam *habitualem*, cùm tamen non excludat *actualem*. ita Delphinus tract. de Iustifi. Vgo Cauellus in Scholio ad prædictum locum. & Ruiz t.2.disp.6. q.3.dub.7.num.220. de omnibus Doctoribus antiquioribus loquendo. estque communis sententia Scotistarum. Et vtique, dum de dispositione agitur ad formam, iam dispositio non est forma habitualis, cum ipsa sit via ad formam: agit vero Scotus ibi de dispositione. Glosa ista placet:attamen vlterior,vberior,& textui vicinior, ac cõsentanea magis, expositio exquiritur,

21 Aretinus ad eum locum atque Vega de Iustificat. q. 11. docent Scotum loqui de intellectu, non de voluntate: ita vt possit quidem intellectus credere absq; speciali gratia, non autẽ voluntatem posse operari,&c. Sed vtrum hoc sit ad mentem illius loci Scoti,apertè patet non esse ita; quandoquidem Scotus cõiungit simul motum intellectus,& voluntatis: eodemque prorsus discursu cõplectitur vtrũque,inquiens,*posse considerare*,&c.hoc est actus intellectus: indeque pergit, *Et potest voluntas*, & hoc est actus voluntatis. ergo non excludit actum voluntatis. Et confirmatur,quoniam infra subdit, *quod difficile est saluare, non esse Deum acceptatorem personarum, nisi ponamus dispositionem talem ex parte peccatoris:*ergo non videtur ad mentem Scoti expositio ista. idem cũ Vega sentit Angles in 4. de essent. pœnit. quæst.1.art.6. *Explicatio Aret.impugnatur.*

22 Vulpes t.2. super primum disput.38.art.7.num.7.ait loqui Scotum de homine fideli, habente fidem infusam, qua mediante poterit de cõgruo gratiam sacrificantem promereri. *Explicatio Vulpes.*

Verum aduersatur ei locus apertus Scoti in eod.4.d.14 q.13.supra lit. B.vbi sic habet, *Alia regula respiciens peccatum detestandum, tantummodo est nota ex reuelatione .s.quod peccatum est detestandum, inquantum est Dei offen*- *Impugnatur primo.*

siuum

siuum: vel inquantum auersiuum à Deo: vel impeditiuum acquisitionis beatitudinis. vel inquantum inductiuum finalis miseriæ: & sub istis rationibus correspondet huic regulæ aliqua iustitia in voluntate. Non potest ergo intellectus considerare peccatum sub istis conditionibus sine iustitia, seu gratia in voluntate: Aliud namque est loqui de consideratione peccati in se, aliud de peccato, prout auersiuo à Deo, & sub prędictis conditionibus inuoluto: hoc secundo modo, docet Scotus requiri iustitiam in voluntate.

23 Item aliùnde impugnatur, quoniam ex Concil. Trident. sess. 9. can. 3. *si quis dixerit, posse hominem sine speciali gratia Dei, credere sicut oportet, in ordine ad salutem, anathema sit*: ergo nō sufficit sola fides in intellectu credentis. Respondet Vulp. Concilium loqui de fide acquisita, non infusa; quoniam confutatur ibi error semipelagianorū asserentium per actum fidei acquisitæ hominem gratiam promereri. Verum responsio extorquet Concilium; quandoquidem duo damnantur ibi, primū, quòd fides acquisita sit principium iustificationis: & secundum, quod fides, quæcunque sit, negata tamen speciali motione Spiritus sancti, possit esse principium credendi *sicut oportet* in ordine ad iustificationem: non intēditur autem solummodo primum à Concilio, sed insimul & secundum: & hæc est sententia communis Theologorum, vt loquentes de fide quacunq; siue acquisita, siuè infusa, doceant eam non esse sufficiens principium iustificationis, & vt oportet, sine speciali motione. Et hinc rursus arguitur inferendo, non fore differētiam inter duos Credentes fideles, quorum alter sit in gratia, alter in peccato; at differunt ad modum, siquidem in gratia existens, & à gratia motus, credens, vtique credet *vti oportet, in ordine ad gratiā maiorem*: in peccato autem persistens. atq; speciali motione Spiritus sancti priuatus, credet, at non *vt oportet ad iustificationem*. Non ergo quadrat textui Scoti explicatio illa, non enim talis credulitas valebit ad iustificationem, tùm quia vt valeat, expostulat iustitiā in voluntate Scotus; tùm quia aduersatur Concilio Tridentino.

24 Ideo aliter respondemus, & duo dicimus, Primò Scotum non negare necessitatem auxilij præuenientis; & secūdò, Scotum in prædicto loco Quarti admittere quoque eamdē gratiam præuenientem: Primum iam per quindecim loca ipsius Scoti demonstrauimus: & secundum nunc etiā apertè de eius mente ostendemus.

25 Igitur dicendum in prædicto loco nō negasse Scotum auxilium gratiæ præuenientis: Et quod ita sit, est aduertendū, auxilia gratiæ prȩuenientis vocari à Scoto *auxilia cōmunia, seu adiutoria communia antecedentia ad salutem*: idem autem est, *communis influentia in ordine ad iustificationem*, ac *adiutoria communia in ordine ad salutē*, ergo dū ait, posse hominem *cum communi influentia &c.* idem est dicere penes Scotum, ac posse hominem cū auxilio gratiæ præuenientis, & excitantis. quod verò penes Scotum, idem sit *Adiutorium commmune*, ac *auxilium gratiæ Dei*, probatur ex 1. d. 46. q. vn. ad argum. vbi exponens locum illum Apost. *Deus vult omnes homines saluos fieri*, 1. Timot. 2. sic scribit, *Vult omnes homines saluare, & saluos fieri, quātum s. est ex parte sui, & voluntate antecedenti, pro quanto dedit eis dona naturalia, & leges rectas, & adiutoria communia sufficientia ad salutem.* Notandum in primis, docere, Deum habere volūtatem antecedentem saluandi: secundò docere, quod Deus vnà cum tali voluntate dat *adiutoria communia sufficientia ad salutem*. Vbi si quæras, adiutoria ista communia, cuiusnam generis sunt penes Scotum, naturalis, an supernaturalis? respondebit Scotus esse generis supernaturalis, quia ait esse *adiutoria sufficientia ad salutem*, ergo sunt ordinis supernaturalis: & cōfirmatur, quoniam non dixit Scotus Deum dare *adiutoria communia* absolutè, & simpliciter tenta, sed quatenus *viam sternunt ad salutem*, & propterea talia adiutoria communia appellat *adiutoria salutis, & sufficientia ad salutem*: Ex quo distinguit Scotus de duplici genere adiutorij communis, Alia namque sunt adiutoria communia ordinis naturalis, & minime sufficientia

Explicatio Authoris.

ad

ad salutem: Alia generis supernaturalis, ac proinde sufficientia ad salutem: loquendo de primis, nequaquam ea admittit Scotus, immo improbat in locis recensitis, docetq; esse errorem Pelagij asserere per illa hominem saluari: loquendo de secundis, asserit ea esse sufficientia ad salutem. Id ipsũ repetit paulò infra, inquiens, *Deus vult isti illa adiutoria communia ad salutem.* Notandum autẽ, quod dum loquitur de istis adiutorijs communib. primo loco dixit, *adiutoria communia sufficientia ad salutem*, & secundo subdidit, *adiutoria communia antecedentia ad salutem*: quo ostenditur apertissimè auxilia illa communia Scoti pertinere omnino ad genus ordinis supernaturalis; primò, quia ait esse *sufficientia ad salutem*: secundò, quoniam inquit esse *antecedentia ad salutem*: & tertiò, quandoquidem ea promanant à voluntate Dei *volentis saluare omnes*, dicit enim id consequẽnter ad locum recensitum Timothei, *Deus vult omnes homines saluos fieri*: habemus ergo à primo ad vltimum, per auxilium commune, seu adiutorium commune Scotum intelligere auxilium specialis gratiæ præuenientis.

26 Stante hac aperta mente Scoti, facile est deducere sensum loci citati Quarti sententiarũ: Cùm ergo in Quarto dicat, *cum communi influentia Dei*, idem est penes Scotum, *communis influentia*, ac *adiutorium commune*: at per adiutorium commune intelligit auxilium gratiæ præuenientis, in Primo sentent. ergo per communem influentiam, intelligit quoque auxilium gratiæ excitantis in Quarto sentent. Cõfirmatur, quoniam adiutorium cõmune in Primo, docet dari *in ordine ad salutem*; ergo communem influentiam in Quarto, dari docet *in ordine ad iustificationem*: ergo tùm in Primo, tùm in Quarto, vtraque *communitas* est communis auxilij excitantis, quo Deus influit in ordine ad iustificationem, & salutem.

27 Confirmo hoc ex alio contextu eiusdem Scoti; siquidem in 2.d.9.q.2. ante lit. A. ait, *Ad formam tamen omninò supernaturalem, non cooperante communi cursu Naturæ, quòd dispositionem immediatam agens naturale possit producere, videtur inconueniens.* In Quarto verò, loquens de influentia, non appellat *influentiam Naturæ*, nec communem cursum Naturæ, sed *communem influentiam Dei*: quo fit, vt lõge distet mens eius à Pelagio, quia Pelagius ait posse hominem se præparare cum communi *cursu Naturæ*, Scotus hoc negat, inquiens esse *inconueniens* in secundo: igitur dum communem influentiam admittit in Quarto, non admittit influentiam *Naturæ*, ipsum namque locis recensitis improbat: admittit vero communem influẽtiam Dei, inquiens, *cum communi influentia Dei*: at *influentiam Dei*, Scotus in Quarto affert veluti distinctam ab influentia *Naturæ*, seu à communi cursu Naturæ; ergo à primo ad vltimum, per communem influentiã Dei, intelligit speciale auxilium Dei: est nãque locus ille secundi valde distinctus à loco Quarti, & vt distincti, sunt distinctim, & vt minimè insimul conuenientes, explicandi, aliàs Scotus contradiceret sibi ipsi. Concludimus ergo Scotum in loco Quarti per *communẽ Dei influentiam*, intelligere speciale auxilium gratiæ Dei.

28 Verum occurrit difficultas, quare Scotus vsus fuit nomine *communis influentiæ*; præbuit namq; occasionẽ tantopere dubitãdi de sua mente; Accedit, quod in locis alijs expressè nominauit *gratiam*, cur ergo tacuit hic nomen gratiæ, vsus voce *influentiæ communis*? Responderi potest appellare *communem*, prout contradistinctã à gratia *specialiori*: etenim aliquibus specialiter electis, vltra gratiam ordinariam, & communem, quæ cæteris datur, confertur insuper gratia specialior, efficacior, & excellẽtior, vt Apostolis, Beatissimę Virgini, Christo Domino.

Cur Scotus vsus voce cõmunis influentię.

Responsio.

29 Verum germana interpretatio hæc videtur, vt Scotus loquatur consentaneè ad locutionem Apostoli; Apostolus autem ait, *Deus vult omnes homines saluos fieri*: hunc vero locũ explicans Scotus loco citato Primi, explicat consimiliter per terminũ importantem *communitatem*, & *vniuersalitatem*, inquiens, *Deus dat omnibus adiu-*

Respondetur aliter.

adiutoria communia: & benè quidem, quia dum Deus vult saluos fieri *communiter omnes*, ergo dat adiutoria *communiter* omnibus: Item, quia adiutoria communia ad salutem sunt adiutoria gratiæ, hinc est vt ea vocet adiutoria communia. Conformiter ad hoc loquitur in Quarto, vt spectata voluntate communi Dei volentis saluare, & iustificare omnes per adiutoria communia *antecedentia*, *& sufficientia ad salutem*, vt loquitur in primo, proinde consequenter sibimet loquitur Scotus in Quarto, dicendo, *Peccatorem posse cum communi influentia Dei &c.*

Respondetur tertio.

30 Item communis influentia distinguenda est, alia namque est ordinis Naturæ, alia ordinis gratiæ: Scotus nō loquitur de prima, vnde impugnatus remanet Greg. de Arim. cæteriq; perperam sentientes de Scoto; etenim influentiam hanc, quæ est communis cursus Naturæ apertè impugnauit Scot. loco Secundi recensito, alijsque, vt sup. ipsa namq; est communis tum hominibus, tum Brutis, tumq; cæteris in ordine ad spectantia ad cursum Naturæ: loquitur ergo Scotus de secunda, quæ est influentia communis, ordinis gratiæ, vt expressè patet ex loco Primi, interpretando Apostoum: Eo magis, quo eam non appellat *communem influentiam Naturæ*, sed *communē influentiam Dei*: diximus autem penes Scotum differre hæc inter se.

Respond. quarto.

31 Et meritò appellat *communē*, quia datur cōmuniter omnib. patuit enim quæstionibus antecedentib. dari Infantibus, Adultis, neminemq; destituere Deum de gratia sua, quantum est ex se; igitur hinc appellatur communis: quo quadrat illud Petri, Act. 15. *In veritate comperi, quod non est Personarum acceptator Deus.* Vel *communem* appellant Alij, non quæ cunctis, etiam insensibilibus datur creaturis, sed quæ datur *Ecclesiæ*: siue hominibus in ordine ad salutem: Et quidē de Ecclesia, ipsa semper est in gratia Christi, quia semper est vnita proprio Sponso Christo.

32 Et ita apparet non esse dubitandum de Scoto circa necessitatem auxilij præuenientis; aperta enim sunt plurima eius loca: quod si locus ille Quarti obscurus redditur, remanet tamen per contextus alios eiusdem Scoti apertiores dilucidatus.

D. Thom. quidnam in sententijs senserit de gratia Dei.

33 Euenit tamen, vt de D. Thoma Expositores dicant eum negasse aliquando necessitatem ipsius auxilij: referente tum Caetano, tum Suarez, tum Ruiz, tum expositoribus cæteris, quod ego, præ reuerentia tanti Doctoris, nec referre auderem; Ait enim in 2.d.5.q.2.art.1. *sed istam gratiam ponere, non videtur necessarium, nisi ipsa libertas arbitrij gratia dicatur*: indeq; concludit, *Dicendum, quod ad eliciendum actum conuersionis, sufficit liberum arbitrium, quod se ad habendam gratiam per hunc actum præparat, ac disponit.* Et in 2.d.28. q.vn. art.4. ita scribit, *Non oportet, vt actus, quibus homo se ad gratiam præparat; sint naturam humanam excedentes, sicut enim natura humana se habet in potētia naturali ad gratiam, ita actus virtutum moralium se habent, vt dispositiones naturales ad ipsam: vnde non exigitur lumen gratiæ præcedēs.* & paulò post; *Ideo alijs consentiendo, dicimus, quod ad gratiam gratum facientem habendnm, ex solo libero arbitrio se homo potest præparare.*

Sententia quorūdam D. Thomā mutasse sententiam.

34 Profectò nō ita loquitur Scotus, vt est visum; quòd si sic loqueretur, quomodo non acrius aduersus eum inueheretur Dominicus Sotus, Vasquez, pluresque? etenim si dum verba aliqua, obscura tamen, & eorum ingenijs minus peruia, in Quarto protulit, tam acriter contra eum pugnarūt, quid nō iniuriæ laxato calamo, ac demissis habenis, in Scotum ventilarent?

35 Sed si hæc in D. Thoma legerunt, quæ non in Scoto, quid quæso de D. Dhoma dicunt? aiunt mutasse sententiam, sic Soto lib. 2. de nat. & grat. cap. 3. Caetan. 1. 2. q. 109. artic. 6. Capreol. in ead. dist. 28. q. 5. nu. 5. Suar. lib. 2. de prædest. cap. 7. cæteriq; communiter. Ruiz de prædest. tract. 3. disp. 21. sect. 2. &c.

Refellūtur

36 Sed vide quænam saluanda via est hæc, D. Thomā, & vtrum in laudē vergat D. Thomæ; Et quidē si per eos mutauit in Sūma sententiā D. Th. igitur ex eorū sentētia incidit aliquando vtpote in sententijs, in errorem Pelagij, & Massiliensium D. Thomas: sed vtrum

vtrũ talis honor debeatur D. Thomæ, sensisse in sententijs cũ Pelagianis, videant citati Thomistæ: Ego nequaquã de tãto Doctore id senserim, tũ ob sui insignem sanctitatẽ, tũ ob sapientiam: igitur ipsi faciunt aliquãdo D. Thomã saltem tacito semipelagianum: vel saltim hoc effugere non poterunt, vt faciant ipsum Angelicum Doctorem doctrinæ Augustini ignarum; quasi nõ inspexerint, siue D. Thomas, siue antiqui Theologi libros Augustini de prę destin. sanct. & de bono perseuerantię, in quibus error confutatur Semipelagianorum. vtrumque autem vergit in dedecus D. Thomæ. Ipsumq; dedecus inurit, tacito, Suarez, tum Scoto, tum cæteris antiquioribus Theologis, tum Diuo Thomæ, inquiens non animaduertisse ipsos in errorẽ impegisse Semipelagianorũ. Hoc ego nec de Scoto, nec de D. Thoma dicam, præ reuerentia amborum.

Sensus Authoris de D. Thoma. 37 Sed quid? qualis ergo erit sensus in Sententijs D. Thomæ? In honorem tanti Doctoris, mutasse sententiã non admitto, ne asserẽ cogar, vel ignarum extitisse aliquando Augustini, vel in Massilienses incidisse D. Thomam: sed dicendũ in Sententijs D. Thomam negasse gratiam quidem *habitualem*, quæ in subiecta materia, de qua agebat, necessaria non erat: non tamen negasse auxilium gratiæ *præuenientis actualis*: licet verò postea in Summa, magis explicitè de vtraq; gratia fuerit loquutus, non tamen in Sententijs negare intendit gratiam *actualem*, sed *habitualem*: & ita nec Augustini ignarus, nec in Massilienses incidisse censebitur D. Thomas. Dices potuisse nõ legere tunc Augustinum, quem tamen inde perspiciens, mutauerit sententiã: At hinc non effugies, ipsum tunc temporis, incidisse, saltem inaduertenter, in errorem Massiliensium, quod non auserim, in amorem D. Thomæ.

38 De Scoto consimiliter dixerim, nec mutasse vnquam sententiam; cùm bene perspexerit doctrinam Augustini: item negasse eo tunc, vel alibi, necessitatẽ gratiæ *habitualis*, pro subiecta materia, de qua agebat, cùm tãnõ negauerit necessitatẽ auxilij *actualis*. agebat enim tunc de dispositione, quæ non est forma habitualis. *De Scoto idem.*

39 Essent & loca alia recensenda, & explicanda eiusdem Scoti, vtpotè, de fide, & dilectione Dei super omnia &c. in quibus consimiliter carpitur à plerisque: at sufficiant pro nunc, quæ diximus; etenim ea postulant vberiorem tractatum, de qua rẽ suo loco.

DISPVTATIO XVIII.

De Iustitia Dei.

QVÆSTIO I.

Vtrum in Deo sit iustitia, cæteræq; virtutes morales.

Iustitię virtus reperitur in Deo

1 IVstitiā in Deo reperiri docet apertè Psalm. 10. *iustus Dominus, & iustitiam dilexit*. de qua re cum Magistro Scotus, & sententiarij in 1. d. 46. q. 1. ac D. Thol cum sequacib. 1. p. q. 21. ar. 1. Probatur vero, iustitia est perfectio simpliciter: at ex Ansel. *perfectio simpliciter melior est ipsa, quam non ipsa in quocunq;* ergo debet esse formaliter in Deo. Item quicquid perfectionis est in Creatura apponendum est in Creatore, semotis imperfectionib. est vero perfectio iustitiæ, in creatura, ergo & in Deo. Insuper in creatura, iustitia, reperitur per participationē, quia iustitia creata est participatio quædam iustitiæ increatæ; ergo debet reperiri in aliquo per essentiam: is vero est Deus, prob. consequ. Deus est iustus per essentiā, creatura per participationem. Rursus perfectio reperta in creatura est admixta plurimis imperfectionib. vt finiti, limitati, dependentis, accidentalis, informātis, qualitatis, separabilis, augmentabilis, remissibilis, & huiusmodi; ergo reperiri debet in aliquo, semotis omnib. hisce, & consimilib. imperfectionib. at in Deo solummodo reperiri potest vt sic, ergo licet in creatura reperiatur iustitia, sub talib. imperfectionib. in Deo tamen reperietur omni semota imperfectione: eritque independens, infinita, illimitata, & huiusmodi. Demum virtutes morales reperiūtur in creaturis, ergo & in Deo, semotis imperfectionib. quapropter virtus Iustitiæ non erit deneganda Deo.

Virtutes morales vtrū in Deo, sententia Scoti.

2 Circa hanc vltimam probat. dū quæri solet, vtrum in Deo sint virtutes morales, Scotus dubius est, vt patet tum in 3. d. 33. tum in 4. d. 46. q. 1. 2. docetque, ea ratione, qua imperfectionem secum ferunt, non esse in Deo: aliunde vero esse posse, semotis imperfectionib. vtpotè virtutem temperantiæ, & fortitudinis; non quidem quatenus versantur circa passiones appetitus sensitiui, hi enim non sunt in Deo, nec in Angelis; sed in vniuersali, quatenus Deus, & Angelus velint moderationem passionum in subiecto apto nato, & capaci, prout in nobis; velintque effrænationem passionum timoris, & intemperantiæ, & huiusmodi in nobis, per virtutem temperantiæ, & fortitudinis, existentem in Deo, & Angelis: siuè clarius, ponendæ sint virtutes morales in Deo, & Angelis non sub ratione passionis, sed actionis. quę etiam loquendi formula est eiusdem D. Tho. citati: in quo non videntur discrepare hi Doctores. Item potest Angelus frequenter exercere actus, qui-

bus

bus velit moderari passiones si extarent; ex tali autem frequentatione, licet nulla in eis extaret passio, produceretur tamen in ipsis habitus. Insuper non est necesse, vt intellectus sit coniunctus sensui, vel ipsi rei, quæ sit adæquatum, & vltimatum subiectum passionis, ad hoc vt possit acquirere virtutem, & generare habitum, prob. potest in me, sicut & in quouis paupere, produci habitus liberalitatis, licet in parte sensitiua nulla reperiatur pecuniæ siue possessio, siue passio; etenim frequenter discurrendo intellectualiter dicimus, quòd si pecuniæ adessent, & thesauri, benefacerem cunctis, eleemosinas elargiendo, thesauros dispensando, &c. ex frequentatione, & repetitione horum actuum metallum posset produci in me habitus liberalitatis, licet aliunde ratione Status religiosi, implicet talis liberalitas: sufficit autem liberalitatis materiam, vtpote thesauros, præsentari in mente, & in phantasmate, absque eo, quod insit in parte sensitiua, manu, vel bursa possessiuè. Rursus potest Angelus, immo & Deus, habere notitiam practicam de praxi elicienda ab altero, vtpote si Deus vellet, atque Angelus, me de peccatis dolere, & ipsum Deum amare: notitia tum Dei, tùm Angeli esset practica, vtpote regulatiua meæ praxis, siuè doloris, siuè amoris: & nihilominus nec in Deo reperitur tristitia, nec dolor, sicut nec in Angelo bono, & beatis, cessat enim tristitia, mæror, & dolor. Insuper si fuisset creatus Angelus in puris naturalib. vtique potuisset produci in ipso habitus virtutis moralis ex frequentatis actib. nō quidem circa passiones proprij appetitus sensitiui, cùm nullus in eo sit, sed circa passiones in vniuersali, per intellectū sibi ostensas: quibus ftatib. electionib. produceretur habitus: hæc omnia docet ibi Scot.

3 Verùm, quia Scotus est problematicus, & alteram etiam tuetur partem, ideo soluere oportet argumenta prædicta. & quidem circa Deum, quòd sit problematicus. patet primò ex loquendi modo; siquidem in 3. sub litt. L. ait, *hoc modo posset consequenter poni in Deo esse rationem virtutum moralium*. ex quo modo non loquitur absolutè, sed dubitatiuè, per verbum, *posset*. Itē paulò infra, subdit, *aliter si non placeret ponere in eis virtutes morales*: loquitur autem de ambobus, Deo, & Angelis: vnde soluit argumenta pro vtraque parte pugnantia. & in 4. litt. M. inquit, *vtrum tamen iustitia sit virtus distincta formaliter à voluntate, quasi regula eius, vel tantummodo sit voluntas sub ratione primæ regulæ seipsam determinantis, dubium; quia si secundum ponatur, magis soluitur ratio, quia non est ibi sub ratione virtutis moralis*. Ecce quomodo, modo ait, modo negat virtutes morales in Deo. Ad summum vero concedit, quòd si virtutes in eo sunt huiusmodi, non vtique sunt sub ratione imperfectionis connotatæ in nobis: *sicut patet*, inquit, paulò sup. lit M. *in exemplo adducto de temperantia; illud enim requirit in natura temperata, posse esse aliquam delectationem immoderatā; & hoc est imperfectionis, & propter hoc magis propriè ponimus ibi iustitiam, quā temperantiam; quia illa non requirit aliquem excessum in passione, vel aliquam talem imperfectionem, sicut requirit temperantia*.

Scotus problematicus

4 Patet amplius ex inde esse problematicum, ex quo soluit argumenta in oppositum; siquidem soluit argumētum de habitu Angeli, etenim negat ex frequentatis electionib. rectis generari habitum in eo, nam habitus generatur ex actu virtutis, qui sit *circa arduum, & difficile*. non est autem virtus difficilis, nisi habenti appetitum sensitiuum, qui natus sit ferri in oppositum; caret vero hoc pondere Angelus. Et quidem nos grauamur hoc pōdere; *corpus enim, quod corrumpitur aggrauat animam*. Eccl. 15. Vel potest aliter, inquit, responderi, quod habitus non generatur ex quacunque volitione, sed solummodo ex volitione efficaci, non autem simplici, seu simplicis complacentiæ; vnde Philosophus 3. Ethic. c. 5. ait, *voluntatem*, nempè simplicem, seu simplicis complacentiæ, *esse impossibilium, non autem electionē, seu voluntatem efficacem*; quia nemo eligit impossibilia; & volumus tātummodo inefficaciter, & complacenter impossibilia. Hinc applicat, & ait, solum-

Habitus, ex quibus actibus generatur.

Ex quanā volitione generatur habitus.

Volūtas an in possibilium.

lummodo in habente appetitum annexum sensitiuum posse produci habitum, quia voluntas nata est efficaciter, si vult, moderare, frænare, & dirigere appetitum sensitiuum, & hæc volitio potest esse efficax; in Angelo vero inefficax erit voluntas moderandi, siquidem caret appetitu sensitiuo, ex volitionib. autem, actibusque remissis, alioqui inualidis, tepidis, tenuibus, & inefficacib. deficiente etiam eorundem actuum frequentatione, nō generatur habitus, & ita non erit in eo virtus moralis.

In quibusnam generatur habitus.

Aristoteles an posuerit virtutes morales in Deo, et Intelligentijs

5 Patet quoque eiusdem Scoti ambiguitas ex solutione rationum alterius partis: arguitur enim 10. Eth. c. 10. *inconueniens est*, inquit Phil. *laudare substantias separatas ex operatione virtutum*; ergo nec in Deo, nec in Angelis est virtus moralis. respondet sub lit. L. ideo negasse Arist. habitus, nempè virtutum acquisibiles, quia aiebat Deum, & Intelligentias esse naturaliter beatos.

Virtus non variatur variato subiecto.

6 Adest, & argumentum aliud tacitum penes eundem Scot. quod tamen expressius, & clarius conficiunt Aduersarij: est autem hoc, virtus moralis, vtpote temperantię, fortitudinis, sicut & iustitiæ & quæuis alia, non inclinat absolutè quocunq; modo, & in quocunq; subiecto ad iustè, & temperatè viuendū, sed inclinat in eo subiecto, in quo est: at Deo deest sēsus, & in Angelis, ergo non erit in eis; appetitus enim sensitiui sunt illi, in quib. reperitur passio, & contranitētia ad bonum. Respondet Scot. nō variari rationem virtutis per variationem subiecti; etenim honestatis virtus non variatur in ratione virtutis, eo quod est in Petro, & Antonio; est namq; eiusdem rationis ex genere suo, ex genere talis virtutis; sicut enim ambo sunt honesti, ita ratio formalis honesti est eadem specificè in ambobus, ergo quòd temperantia sit in Petro frænans appetitum proprium sensitiuum; siue sit in Angelo frænans non proprium, sed Petri appetitum sensitiuum, non propter hoc variatur eorum virtus temperantiæ. vnde Scotus, ait, *per mihi, & tibi non variatur ratio virtutis*.

Obstatur.

7 Arguunt insuper Valent. Med. Alijque, inde sequi in Matre impudica reperiri virtutem continentiæ, prob. vult namque v.g. impudica Mater, vt filia viuat pudice; & nihilominus ex hoc desiderio, siue etiam imperio, & directione, tum imperando, tum dirigendo, vt viuat pudice ipsa filia, non generatur in matre impudica virtus pudicitiæ. Respondet Scot. ex data responsione de Angelo, quòd habitus nō producitur ex quacunque volitione, sed ex volitione absoluta, & efficaci: si namque impudica mater efficaci affectu complaceret sibi in virtute pudicitiæ, quam filiæ affectat, vtique & ipsa ex tali efficaci imperio produceret sibi virtutem pudicitiæ; verum quia id non efficaciter cupit, hinc remanet in ipsa impudicitia. Ratio vero, quod nō efficaciter filiæ pudicitiam affectet, ea est, quia si ita esset, vtique & mater ipsa procuraret toto conatu esse pudica; impossibile enim est efficaciter affectari in alio, nisi efficaciter affectetur in seipso: videtur quidē aliter esse, sed nō est: impudicus namq; Pater videtur efficaciter velle filium pudice viuere, dum ei vel viam parat, vel impedimenta remouet, occasiones tollit, ac cætera procurat, quę filio conducāt ad castitatem; at vero hæc, solummodo apparentia sunt, non vera media; primum namque incipiendum est à seipso, præbēdo exemplum pudicitiæ, quia magis mouent exempla, quam verba: stante namque efficacia in seipso penes seipsum, reddi poterit efficax penes alterum, & ita generabit habitū in semetipso. Respondetur quoq; ideo non generari habitum, quia fortasse vellet alio titulo filiam caste viuere, quam titulo virtutis moralis: vt si vellem abstinere à cibo, & potu, non quidem gratia virtutis temperantiæ, seu pænitentiæ, sed vt ex bonorum, ac diuitiarum exuperatione, soluere possim debita Creditorib. non tamen ex tali parsimonia generabitur in me virtus abstinentię, seu ieiunij, qualis solet esse spectans ad virtutem moralem, sed alterius virtutis actum agam, vtpote iustitiæ, quæ præcipit soluendum, & reddendum esse vnicuique ius suum.

Occurritur

Iustitia Dei an ea infusa, an acquisita.

8 Quæres, Iustitia hæc in Deo, est ne sibi infusa an acquisita? Resp. neutrum

trum

trum istorum: non infusa cùm non habeat superius à se, à quo sibi infundatur: nec acquisita, quia aliquando caruisset tali perfectione, ante acquisitionem: Dicendum autem esse sibi cõnaturalem, & identificatam realiter.

Valēt. Medina errāt in intelligētia Scoti

9 Ex his clarè constat, hinc inde à Scoto disputatis, & solutis. Scotū fuisse problematicum: vnde fallitur Medina, qui 1.2.q.61.art.5.atque Valent. t.1.d.5.q.4.p.3.aiunt Scotum absolutè sensisse esse virtutes morales in Angelis, & Deo: concedit namque virtutes morales in ipsis, prout abstrahunt ab Imperfectione: negat cum imperfectionib.

Teperātia, Prudentia, Fortitudo, Iustitia, Liberalitas, quid in Deo.

10 Hinc Prudentiæ virtus in Deo est ipsa diuina mēs, qua decernit quid, & qualiter sit agendum, ipse Deus. Temperantia est quædam conformatio diuinæ intentionis, & voluntatis ad seipsum, tanquam ad primam regulam inobliquabilem, & infallibilem; quemadmodum in nobis temperantia est conformatio appetitus sensitiui, siuè volitiui cùm recta ratione. Fortitudo in Deo est eiusdem Dei stabilitas, firmitas, atque immutabilitas. Iustitia est obseruatio diuinæ legis, qua Deus cūctis disponit reddendum esse ius suū. Hæc, veluti sic inspectata reperiuntur in Deo absque imperfectione. liberalitas est in Deo; etenim est liberalissimus tum Donator, tū Remunerator, &c. agemus autem de singulis quæst. seq.

Virtutum aliæ consistunt in actione, aliæ in passione.

11 Vt vero de singulis concludamus, ex virtutib. aliæ consistunt in actione, & passione: aliæ in sola actione: primæ imperfectionem indicant, vt tristitiam, rebellionem sensuum, siuè voluntatis repassionem: & huiusmodi virtutes vt sic, longe sunt à Deo; hinc dum in eo iram ponimus, & vindictā, ac iustitiam, præscindimus à passione, siue tristitiæ, siue mæroris, habet enim hæc Deus, quantum ad positiuum, non quantum ad consequentem passionē: vt cùm dicitur *iratus est Dominus*, *ne in furore tuo arguas me, exardescet sicut ignis ira tua*: quorum sensus est, esse hæc in Deo secundùm *effectum*, non secundùm *affectum*: quæ est expositio D. Thom. & communis: vel sicut ait Scot. loquitur *figuratiuè* Scriptura, est

Irasci dicitur Deus, secundùm effectū, non secundùm affectū. Vel est locutio figuratiua.

enim *figuratiua loquutio*, sicut & Scriptura vtitur figuris. Vel est in eo *Ira* quantum ad *habitum*, non quantum ad subsequentem *passionem*: per *habitum* verò intelligitur virtus ipsa, atque attributum diuinæ iustitiæ. sicut de pænitentia, cùm ait; *pænitet me fecisse hominem*, loquitur *figuratiuè*. & sic de cæteris, sumendo virtues non propriè, sed metaphoricè; vt quęst. sequenti ex professo.

12 Et hinc est, vt virtutes, quæ nō possunt inesse Deo formaliter, insint in eo exemplariter, seu idealiter, inquit Scot. veluti idea, & exemplar, continens eminēter, atque perfectiori modo illud idem. quod imperfectè est in Creatura ratione subiecti, & materiæ virtutum; vtputa Temperantia est circa concupiscentias, & audaciam: Fortitudo circa timorem: Mansuetudo circa iram; hæc imperfectionem connotāt ratione appetitus sensitiui subiecti passionibus concupiscentiæ, timoris, & similium: & vt sic non sunt formaliter in Deo; quia tamen Dei essentia est *speculum sine macula, & candor lucis æternæ*: & teste Nazianz. *Prima Trias Virgo est*: quia etiā nullis vel timoris, vel iræ, vel huiusmodi passionibus subiacet Deus, hinc non est priuandus perfectione virtutum harum, & cõsimilium, abstractis imperfectionibus, & propterea eminentius reperiuntur in eo, ac veluti in nostrarum virtutum exemplari, & idea. De hoc August. lib. 1. de mor. Eccles. cap. 6. ait, *Anima sequendo Deum fit compos virtutis, atque sapientiæ: quem si sequimur, benè; si assequimur, non tantum benè, sed etiam beatè viuemus.* Aliæ verò virtutes, quæ consistunt in operationibus, semotis passionibus, vtputa circa donationes, elargitiones ad extra &c. sūt quidem formaliter in Deo, vt Iustitia, liberalitas, Magnificentia; sunt namq; non in parte sensitiua, tanquam in subiecto, sed in voluntate, ac propterea possunt formaliter inesse Deo: & ita erit Deus iustus, liberalis, magnificus: non tamen hæc Deo competunt iuxta actiones ciuiles, & politicas, ait enim Phil. 1. Ethic. *ridiculum est laudare Deū secundùm virtutes politicas*; hæ namq; cueuiunt in conuersatione politica-

Virtutes, quæ nō insunt Deo formaliter, insūt in eo exemplariter.

cum

cum hominibus, sed competunt Deo quatenus ei conuenientes sunt.

Obstatur. 13 Obstatur aduersus dicta; non ponitur temperantia, & fortitudo in Deo, nisi metaphoricè, ergo nec propriè ponetur in eo iustitia. *Resp.* Respond. negando paritatem; quia illæ respiciũt pro subiecto sensum, & Animam; Item respiciunt pro obiecto passiones moderandas: in Deo non est sensus, sed voluntas erit iustitiæ subiectum: & iustitia nô requirit talem excessum passionum moderandarum, inquit Scot. quapropter iustitia esse poterit absq; imperfectione.

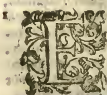
Obstatur. 14 Obstabis, sequi inde iustitiam habere regulare diuinam voluntatem in operando, & ita voluntas erit regulabilis; probatur seq. nam habitus ponitur in potentia vt inclinet, determinet, & regulet eam, est verò imperfectionis, Dei voluntatem fore regulabilem. *Occurritur* Resp. nequaquam regulari à iustitiæ attributo: sufficit verò præostendi à diuino intellectu quid ad intra sit agendum, vtpote quod Deus sit amãdus, quo ostenso, ipsamet voluntas statim amat, & regulatiuo non indiget, quia de se summè recta est, & semetipsam determinat ad amandum. multo minus eget regulatiuo ad extra, quia ipsa est prima regula operandi ad extra, vt dicetur.

15 Obstatur, Deus nulli est debitor ex iustitia cur ergo ponimus iustitiam? Responsio patebit ex propria quæst. infra. q. 4.

16 Obstabis si verè est iustitia in Deo, ergo cùm cognoscit v. g. debere ex iustitia præmiare Caium, non poterit non præmiare illum, & ita agit necessario ad extra: vel agendo oppositum, erit iniustus. Resp. vtrumq; posse agere, & semper iustè, expendendo siue potentiam ordinatam, siue absolutam: si namque præmiat, iustè agit; si non præmiat, non iniustè agit; quia nemini debet quicquam, & nulli tenetur, nisi sibi ipsi, vt dicetur. cæterum de his infra in propr. quæst.

QVÆSTIO II.

De Virtutibus moralibus in specie, Vtrum singulariter reperiantur in Deo.

1 Egimus præced. q. de *Virtute* in se, & in genere, Vtrum reperiatur in Deo: nũc verò agendum in specie, & singulariter discurrendum, Vtrum reperiãtur in eo, iuxta singulas species.

Virtutes intellectuales an in Deo. 2 Incipiendo autem à virtutibus intellectualibus, dicimus esse in Deo, *Intellectum, Sciẽtiam, Sapientiam, Prudentiam, & Artem*: qui appellantur habitus intellectuales. *Intellectus*, qui est habitus principiorum, est in eo, quo mediãte cognoscit principia, & quidditates rerum. Per scientiam inde cõclusionem &c. Vnico autem actu hæc omnia eueniunt, & absque discursu, vt patuit agendo de scientia Dei. Distinguuntur verò obiectiuè, vt ille sit principiorum, hæc conclusionum, ex Arist. sic de Alijs. Cæterum an sit in eo sub ratione habitus, & quomodo, visa sũt omnia in disp. de scientia Dei.

3 Prudentia est in eo, at non *Monastica*, quæ ordinat operationes ad commodum, propriumq; finem consequendum & nondũ habitũ. Deus autem non ordinatur ad aliquid aliud extra se; nec aliqua perfectione orbatur, quam consequi speret, nec bono vllo, ad quod aspiret, cum sui essentia *Prudentia virtus moralis in Deo.*

tia sit pelagus infinitæ perfectionis ex Damasc. sed erit *aconomica*, & *Politica*, in ordine ad totum Vniuersum. Nec est in ipso *Eubolia*, quæ est virtus ad consultandum de agendis; Deus namque non indiget Consiliario, dicēte Apostolo, *Quis Consiliarius eius fuit?* Rom. 11. & Damasc. l. 2. fid. orth. c. 22. *Non consultat Deus; nam ignorantiæ est consultare; de eo enim, quod cognoscitur, consultat Nemo.* est autem in Deo *Synesis, & Gnome:* illa est virtus ad benè iudicādum iuxta legem communem: & ista ad benè iudicandum in particulari secundùm rationem naturalem. Vtrum adsit *Ratio*, affirmat Dionys. de diuin. nomin. c. 7. *Ratio, atq; Cognitor laudatur:* & Damasc. l. 1. fid. Orth. c. 15. *Dicitur ratio, & rationalis, sapientia, sapiens, intellectus, & Intelligens.* Collocetur autem in Deo absq; imperfectione discursus, prout *ratiocinatio* solet discursui inniti: & prout solet esse proprium hominis, qui propterea appellatur animal rationale; Cæterum sumēdo *Rationem* quatenus cuncta Deus *rationi consentanea* facit; cunctaq; *rationabiliter* operatur: siue vniuersa intelligit eo *rationis* ordine, & mēsura, quo intelligibilia sunt, absque ignauia, absque errore, itaut nec à *ratione* vnquam deuiet, nec quidquā contra *rationem* siue operetur, siue meditetur, sic Sancti Patres admittunt *rationem* in Deo. Negat hoc de *ratione* Smysing. tract. 3. disp. 4. nu. 113. sed immerito, & contra Patres; nec tamen rationem assignat.

An Eubolia: Synesis Gnome: Ratio.

4 Circa *solertiam*, vtrum in Deo sit, negat idem ibidem, nec insuper assignat rationem: Verum, non est negāda à Deo: & quidem, significat *ingeniositatem, solicitudinem, diligentiam, dexteritatem* in agendis. hinc Tull. 1. de leg. *Artes verò innumerabiles repertæ sunt, docente Natura, quàm imitata Ratio, res ad vitam necessarias solerter consequuta est.* Idē 6. in Verr. *Tu illius æris temperationem, tu operum lineamēta solertissimè perspicis.* Ex hinc duo solertiæ munera indicat Tullius, parare quidem necessaria ad vitam: & diligenter intueri, etiam ipsa rerū lineamenta, vtrumq; verò competit Deo, qui *scrutator est cordium, & humilia respicit in cælo, & in terra*, nihilq; eum latet: atque potens est parare, & prouidere quæ necessaria sunt ipsis creaturis, vnde *dat escam omni carni, et pullis coruorum inuocantibus illum &c.* quod si imperfectio aliqua in nomine ipso solertiæ includitur, remoueatur, vt sic, à Deo, & attribuatur solertia, semotis imperfectionibus.

Vtrum solertia.

5 Sed & vtrum *Memoriam* attribuemus ei? videtur non esse attribuēda. At in contrarium obstant Scripturæ, vt Gen. 8. *Recordatus est Dominus Noë:* Psal 8. *Quid est Homo, quod memor es eius?* 113. *Dominus memor fuit nostri.* 19. *Memor sit omnis sacrificij tui.* & 110. *Memor erit in sæculum testamenti sui.* Hier. 14. *Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam:* sicut ex opposito, Oseę 1. *Obliuione obliuiscar eorum.* Ezech. 18. *Omnium iniquitatū, quas operatus est, non recordabor.* & infra, *Omnes iustitiæ eius, quas fecerat, nō recordabuntur.* Psalm. 41. *Quare oblitus es mei:* & 12. *Vsquequo Domine obliuisceris me in finem.*

Vtrū memoria.

6 Cæterum dicēdum, *Memoriam*, nonnisi impropriè competere Deo; ita expresse Gregor. lib. 17. Mor. c. 2. Recordari *Deus, nequaquam propriè dicitur, qui enim obliuisci non potest, quo pacto recordari potest?* arguit autem philosophicè, quia *opposita habent fieri circa idem subiectum*: at non cadit in Deum obliuio, ergo nec propriè memoria. Probatur insuper, Deo nihil est præteritum, etenim etiam præterita, sunt sibi præsentia obiectiuè. Item reminiscentia supponit aliquando interruptam intelligentiam obiecti, de quo habenda sit memoria: prius namque v. g. non cogitabam de transactis temporibus, nunc verò in mentem redeunt, recogito, & reminiscor. Insuper reminisci fit cum discursu. hæc, & similia inuoluunt imperfectionem; & hinc est, vt non propriè sit in Deo admittenda memoria. Negauit absolutè memoriam Aureol. in 1. d. 35. par. 1. ar. 3, fauetq; Alens. 1, p. q. 23, m. 1. Quo tamen fit, vt aliunde admittamus in eo memoriam, sed metaphoricè, & impropriè; & ita loquuntur citatæ scripturæ. Ratio, quia nihil est, quod lateat diuinā intelligentiam, nihilq; ignorat;

Verum quia memoria est de præteritis, noscit autem perfectissimè Deus, etiam præterita, hinc est, vt hac ratione admittamus memoriam, semotis tamē imperfectionib. recensitis. Quēadmodum ex opposito, similiter improprie, & metaphoricè dicitur admitti obliuio in eo: obliuisci autem tunc dicitur, non quod non recogitet, non quod non intelligat, non quod ignoret; sed quia non miseretur; ex August. tr.4. in lib. de Essentia Diuinitatis, vbi ait, *Obliuisci dicitur Deus, dū quibusdam peccatoribus non miseretur.* & Gregor. vbi sup. *Miro modo prauorum vitam & intuetur, & obliuiscitur, quia quos per districtionem sententiæ iudicat, quantum ad memoriam misericordiæ, ignorat.* loquuntur etiam scripturæ more humano, vt dicatur Deus, siue recordari, siue obliuisci, more humano, explicant enim scripturæ memoriam, & obliuionem, nō quod propriè in eo sit, sed more humano. De singulis autem loquens idem Gregor. l. 32. Moral. c.6. ita ait, *Dei memoria nec obliuione rumpitur, ne recordatione sarcitur, sed dum aliqua deserens permittit, more hominum obliuisci dicitur: & cùm post longum tempus quæ voluerit visitat, nostræ mutabilitatis consuetudine, recordatus vocatur. quo enim pacto Diuinitatis eius vim obliuio dissipat, cui ipsa quoque laudabilis memoria essentialiter concordat? quomodo Deus præteritorum reminiscitur, cum ipsa, quæ in semetipsis prætereunt, eius nutui semper præsentia assistunt?*

Obliuio in Deo quid indicat.

7 Ex his transimus ad alia: & Primò, in Deo non est possibilis actus Virtutis includentis submissionem, humiliationem, adorationem, reuerētiam, obedientiam, & huiusmodi: vnde formaliter nec erit *Religio*, prout cultum indicat, & adorationem superioris Numinis; etenim ipse est verus Deus, ipsiq; debetur actus Religionis, adorationis, latriæ &c. hinc Hebr. 6. dicitur *Deum nō habere maiorem*. Sap. 12. *Non est alius Deus, quàm tu*; Psalm. 49. *Deus Deorum* appellatur, & 112. *Excelsus super omnes Gentes Dominus: Quis sicut Dominus Deus noster*, quapropter dum superiorem non cognoscit, nulli debet actū Religionis, adorationis, cultus, Voti obedientiæ, & similium. Dices, saltem Verbum debet Patri actum obedientiæ, adorationis, reuerentiæ, cùm ab ipso generetur: & Spiritus sanctus idipsum debebit Patri, & Filio, dum ab ipsis spiratur. Respond. nequaquam; ratio, quia actus humiliationis, Religionis, adorationis, obedientiæ, & huius generis, supponunt distinctionem, & inæqualitatem Naturæ in Adorante, & obediente, in ordine ad Adoratum, & cui præstetur obedientia, & cultus, itaut Alter sit inferior, Alter superior, at Personæ diuinæ sunt inuicem consubstantiales, habentq; eandem Naturam, suntque æquales, ideq; Deus; hinc cessat talis adoratio, cultus &c. benè creatura id præstat, cùm sit inferioris naturæ ad ipsum Deū. Dices, Ioann. 14. ait Christus, *Pater maior me est*. Respondetur, vel namq; loquitur de Christo quoad Diuinitatem; vel quoad humanitatem: primo modo, idem indicat, maiorem esse Patrem, ac Patrem esse principiū productiuum Filij: non autem indicat maioritatem Naturę, seu perfectionis, quia sunt consubstantiales, vt ipse Christus dixerat Ioan 10. *Ego, & Pater vnum sumus*, quod omnes, præcipuè August. explicant de vnitatę esseñtiali Diuinitatis: eodemq; sensu currit illud alterum, *Caput Christi Deus*, idest Pater est principium Filij: secundo autem modo, Patrem esse maiorē Christo, verè competit ratione humanitatis, quæ omnino inferior est ipso Patre, ipsaque Diuinitate, attestante Athanasio in symbolo de Christo, *æqualis Patri secundùm Diuinitatem, minor Patre secundùm humanitatem.*

Vtrum Religionis actus.

8 De Iuramento, an sit in Deo; videtur quòd sic; etenim Isa. 14. *Iurauit Dominus exercituum*. Psal. 109. *Iurauit Dominus, & non pænitebit eum*. & 131. *Iurauit Dominus Dauid veritatē*. & passim alibi in Scriptura, vt Sap. 12. Gen. 20. 50. Exod. 23. 33. 1. Num. 11. 14. Deuteron. 10. 30. 31. 4. 1. 2. 29. &c. Verùm, asserendum competere ei, dēptis tamē imperfectionibus: & iurare adaptando se consuetudini humanæ. Ratio primi est, quia iuramentum est actus Religionis, siue latriæ; igitur præsupponit aliquod Numē superius, *An Iuramentum.*

per

per quod iuretur: at Deus non habet superiorem se:nec est alter Deus,preter semetipsum. Item iuramentum fit inuocando in testem, aliquam certiorem veritatem;at Deo nil certius,supponeretur namq; Deum inuocare debere in testem, aliquem, qui esset veridior, & certior, atq; infallibilior seipso. Quòd si ab his imperfectionibus præscindamus, admittemdum erit iuramentum in Deo. Et ad obiecta dicendum, Deum iurare non per aliquã veritatem maiorem, vel certiorẽ seipso, sed iurare per semetipsum, tãquam per primam, verissimam, infallibileq; ac summã Veritatem, & ita passim in scripturis, vt Gen.20. *Per memetipsum iuraui,dicit Dominus*: sicq; intelligẽdæ ueniunt citatæ scripturæ, semotis imperfectionibus. Et hoc in primis docuit Apostolus ad Hebr.6. inquiens, *Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem iuraret, Maiorem, iurauit per semetipsum*, dicẽs &c. & hinc Chrisost.hom.11.super 6.ad Hebr.inquiens, *Quando vero ipse*,filius, iurat, *Amen Amen dico vobis,idem.s.iusiurandum, nonne manifestum est, quia non habet maiorem, per quem iuret,hoc illum pacto iurare? sicut enim Pater iurauit, sic & filius per semetipsum iurat,dicens,Amen, Amen dico vobis*. Ratio secundi, nempe quod humano more iuret, habetur ex Hieronymo super Isa.14 ad verba illa, *Iurauit Dominus exercituum*, vbi sic scribit, *Hoc autem humano loquitur affectu, quod.s.non fallatur, qui falli non potest*. Atque Athanas.serm.de Pass.& Cruce Dom. *Hominibus autem loquens iurare dicitur, & hoc ipsum humano more efferunt sancti, vt vnde ipsi loquentes fidem sibi habere velint inde etiam Deo loquẽti fidem habeant*. Sed Petes, cur iurat Deus, & quisnam iureiurando ipsum adstringit, etenim sufficit simplex promissio, & attestatio eius, eo maximè, cum ipse sit prima, & infallibilis veritas. Respondet Basil.homil.29. de Pænit inquiens, *Iurat propter incredulitatem eorum qui pænitentiam tollunt: Viuo Ego,dicit Dominus*.& August.lib.16. de Ciu.c.32. *Quid autem est veri Dei, veracisque iuratio, nisi promissi confirmatio, & Infideliũ quædam increpatio?*

Deus quare iurat per semet ipsum.

Deus quare iurat.

Admittitur ergo iuramentum in Deo, semotis tamen imperfectionibus.

9 Ex hinc vero facilè est admittere etiam Veritatem, & *fidelitatem* in ipso: Et quidem Deus est prima *veritas in dicendo*.quapropter mentiri non potest. Quod si mentiri non potest,sequitur vt sit fidelis in adimplẽdis promissis. Deum mentiri non posse est communis sensus Theologorum, tum in 3.d.23.tum cum D.Tho.2.2.q.1.ar.2.de qua re,præcipuè August.hæres.70. & lib aduers.mendac. c.2. contra Priscillianistas, quorum Princeps Priscillianus,aiebat Deum mentiri posse saltem per alios, ac de facto mentitum fuisse per quosdam Apostolos,& Prophetas:à quo non distat Caluinus, docens Diabolum missum fuisse à Deo, vt Achab deciperet, idque nõ permissiuè solum,sed cum certo mandato, vt deciperet:linquo, ex Theologis non deesse qui dixerint, posse tamen mentiri, saltem de potentia absoluta, vt Gabr.in 3.d.12.q.1.art.3. & d.38.q.1. Petrus de Aliaco in 1.q.12. Quidam Hibernicus,& Adamus, quos Gregorius Arim.refert in 1.d.42.q.2.Aduersos, quos militat idem Gregor.& Durand.in 3.d.24.q.2. Marsil.in 3. q.14. atque Canus lib.2. de loc.Theol. c.3. asserens,hæreticum esse, qui diceret Deum posse mentiri per seipsum,quãuis non hæreticum putet, qui assereret,Deum posse mentiri per alium: at hoc mirum videtur; etenim illud idem tribueretur eidem Deo mentienti per alterum;est enim lex,quod *qui per aliũ facit perseipsum facere videtur*, ergo idem error,eademque infidelitas, siuè iuramenti,siuè promissi,siuè veritatis, attribueretur Deo.sed de hoc, suo loco. Agunt autem de re hac,vt mentiri non possit Deus, Patres,Ansel.l.1 cur Deus homo c.13. Chrisost.l.1.de prouid.& homil.1. in Symb. Athanas.l.de Incarnat.Ver.Bernar.serm.de Cæna Dom.August. l.1.de Symb. & 22.de Ciu.c.25.

Veritas, & Fidelitas.

Mẽtiri nõ potest.

10 Ex eo autem, quòd Deus mẽtiri non potest,sequitur,vt sit *verax*,& omnino *fidelis* in suis promissionibus. ita Paulus 2.Timot.1.*fidelis Deus permanet,seipsum negare non potest*: sensũ vero horum verborum tradunt Ansel. *Veracitas.*

& Athanasius citati vna cum Cyrillo Alex. l. 2. in Ioan. c. 29. idem esse, *seipsū negare non posse*, ac dicere, mentiri Deum, ita idem esse, ac *Deum non esse*. & Dionys. de diuin. nom. c. 8. *Negatio sui, est à veritate prolapsio*. & infra, *Deus ab eo, quod est, prolabi non potest: neque id est, quod non est, vt aliquis dicat, ac non posse non potest*. Item Rom. 6. *Est autem Deus verax*. & ad Hebr. 6. *Vt per duas res immobiles, quibus impossibile est, Deum mentiri, firmissimum solatium habeamus*. In hoc loco docet Apostolus Deum mentiri non posse, ex duplici capite, primum est simplex eius promissio: & secundum est eiusdem Dei iuramentum, siuè iuramento firmata promissio. Promissio, quidem Dei ex se sola reddit Deum fidelem, quia nequaquam mentiri, aut fallere potest: Iuramentum quoque firmat de sui natura promissū: ex hinc, inquit Paulus, impossibile est Deum mentiri; quia promissio est immobilis, Iuramentum quoque est immobile, igitur merito, ait, *Vt per duas res immobiles, quibus impossibile est Deum mentiri, firmissimum solatiū habeamus*. Idem quoq; 1. Cor. 1. *fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem filij eius*. 2. Cor 1. *fidelis autem Deus, quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo, est, non*, 2. Thessal. 3. *fidelis Deus est, qui confirmabit vos, & custodiet à malo*. Deuter. 32. *fidelis Deus, & absque vlla iniquitate*. ac Psal. 110. *fidelia omnia mandata eius, confirmata in sæculum sæculi*. sicut & Iacob 1. *fidelis Deus, qui non patitur vos tentari supra id, quod potestis*.

An Gratitudo.

11 De gratitudine vtrum sit admittēda, negant Suar. Releꝯ. de libert. de disp. 2. sect. 2. & tom. 3. de grat. lib. 12. c. 30. Coinch. de act. supernat. disp. 8. dub. 1. atque Salas t. 2. t. 1. tract. 7. disp. 7. Affirmant ex opposito Lorcha 1. 2. disp. 44. de grat. & Vasq. 1. 2. disp. 215. c. 1. & disp. 223. 8. Hanc vero sententiam sustinent præcipuè illi, qui negātes Deum ex iustitia præmium reddere pro meritis, aiunt, aliunde tamen præmiare, vt potè, ratione *gratitudinis*. Dicimus autem primò, Deum, ingratū non esse. Hoc tantopere verum est, vt nedum præmia retribuat pro meritis, verum & præmiet supra condignum. Immo pro temporali obsequio cōfert vitam æternam: *Centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis*. Marc. 20. Dicendum secundo, quòd sumpta *gratitudinis* voce in suo rigore, nequaquam in Deo *est gratitudo*, ratio, quia strictè loquendo, hæc vox plures fert secum imperfectiones: Et quidem *gratitudo* præsupponit beneficij alicuius, siuè fauoris collationem: at quis quæso Deum beneficauit? quisnam Deo contulit beneficia? fauores? Item *gratitudo* indicat collationem voluntariā, & liberam talis beneficij, vel obsequij, vel seruitutis, honoris, vel fauoris: at omnis creatura tenetur absolutè obsequia, seruitutem, honorem, & amorem præstare Deo, & si id non præstat, punitur. Insuper *gratitudo* indicat debitum recompensandi, &c. creatura tenetur seruire Deo, & amare Deum ex tot capitibus, vtpotè, creationis, conseruationis, redemptionis, &c. Nec quoquè quidquam perfectionis accrescit ipsi Deo, aut diuitiarum, aut eminentiæ, aut huiusmodi, ex obsequijs creaturarum, nisi respectus quidam rationis; & probatur apertè ex Iob 22. *Quid prodes Deo, si iustus fueris: aut quid confers, si immaculata fuerit vita tua?* & clarius c. 35. *si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?* Cui consonat illud Psalm. 49. *Non accipiam de domo tua vitulos, neque de Gregibus tuis hircos. quoniam meæ sunt omnes feræ syluarum, Iumenta in montibus, & Boues: Cognoui omnia volatilia cæli, & pulchritudo agri mecum est: si esuriero non dicam tibi; meus est enim orbis terræ, & plenitudo eius: Numquid mādúcabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo?* Ac denique Rom. 11. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Obstabis ex eod. Paul. 2. Timot. 2. *Si quis emundauerit se ab istis, erit vas in honorem, sanctificatum, & vtile Domino*. ergo creatura aliquid vtilitatis confert Domino, vt meritò dicatur inde recompensare titulo gratitudinis. Resp. ly *vtile* referri ad conuersionem peccatorū, vt exponit Lyranus, & Glosa interlinearis; cæterum ex Prouerbiorum nono concludendum, *si sapiens fueris, tibimetipsi eris*.

&

& cum citato textu Iobi, *Quid prodes Deo, si iustus fueris, aut quid confers, si immaculata fuerit via tua?* Eo magis, quo ad benè viuendum requiritur etiã auxilium Dei.

12 Item inter Homines Dominus absolutus nil debet Mancipio, titulo stricto gratitudinis, aut gratiarum actionis; Ratio, quia seruorum obsequia nõ censentur *beneficia*; licet vtilia sint Dominis, sed sunt simpliciter debita. Eo minus obsequia creaturarum censebuntur fauores, & beneficia erga Deũ, quo magis creatura tenetur Creatori, quàm in temporalibus seruus Domino. Confirmatur ex ore Christi Luc.c.17. *Numquid gratiam habet*, nempe Dominus, *seruo illi, quia fecit quod imperauerat? Non puto: sic vos, cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus*, hinc Beda in Luc. cap. 68. *si homo*, inquit, *ab homine multiplex ministerium exigit, nec tamen ei gratiam habet; quãto magis vos, qui sine me nihil potestis facere.* Et denium accedit Aristot. qui lib.4. Ethic. c.3. sic de Deo discurrit: *Est etiam talis, vt beneficia conferat & pudeat ipsum, si suscipiat beneficiá. Illud enim superioris est, hoc inferioris: & in retribuendo, maiora beneficia conferat. hoc enim modo debitor insuper fiet is, qui primus cõtulit, atq; suscepit beneficium.* Et inde, *Est enim is, qui suscipit, inferior eo, qui contulit beneficium: ipse verò vult superior esse.*

13 Et hinc Cicero lib. 1. de Nat. Deor. ait, *Deum hominibus gratificari, non gratum facere: quasi gratificari sit beneficia conferre: gratum facere, obsequi, & inseruire.* Idemq; 3. de leg. *Gratificari, idem significet, ac fauere &c.* Ex his verò, resoluendo, dicimus vltimo, quòd spectando *gratitudinem*, quatenus relationem dicit ad reddendum debitum alteri, ratione fauoris, ac beneficii, vox ista *gratitudinis* erit remouenda à Deo; spectando autem vocẽ ipsam pro quanto Deus est liberalissimus Remunerator, itaut nec *capillus de capite vestro peribit* Luc. 21. tunc quidẽ censendũ erit, vocẽ gratitudinis spectare ad liberalitatem, beneficentiam, amorem, atque munificentiam. & hoc probant vsq; modo recensita.

Gratitudo qualis in Deo.

14 Et hinc quoq; iuremerito admittimus in eo *liberalitatem*; quæ quidem, licet non reperiatur in scripturis quoad *vocem*, reperitur tamen quoad *rem ipsam*: vt Psalm.103. *Aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate*: & Iac.1. *Dat omnibus affluenter, & non improperat.* Eamque propriè conuenire Deo docet S.Tho.1.par.q.21.art.1. & Auic.9.Met.cap.7. Et cõfirmatur, donatio, quo magis distat à debito, eo censetur liberalior: & habetur in l. *donari* ff. de reg iur. & insuper in l. *donari* ff. de donat. vbi dicitur, *donari videtur, quod nullo iure cogente conceditur.* suæ autẽ liberalitatis opus fuit nos creare, conseruare, gubernare, gratiæ dona elargiri, atque nosmetipsos adiuuare, vt meritoriè operando, possimus ad æternam gloriam euolare. Sed obstatur, quia videtur Aristoteles esse contrarius; ait .n. 4. Ethic. c.1. quòd *liberalitas videtur esse medietas quædam circa pecunias*: quomodo ergo poterit tantopere, & tot ex capitibus bona elargiẽs Deus vocari liberalis? Respond. ex eodem Aristot. ibid. *quod pecunias omnia dicimus, quorum dignitas numismate mensuratur.* & August. lib. de Disciplin. Christ. c.1. ait, *totum quidquid homines in terra habent, & omnia, quorum sunt Domini, pecunia vocatur; quia Antiqui quæ habebant, in pecoribus habebant.* Dat verò Deus diuitias hominibus; & totum, quod temporaliter possident, *numismate mensuratur*; quod si de bonis spiritualibus loquamur, ea clauduntur sub thesauro cœlestis gratiæ, & gloriæ Dei; *infinitus .n. thesaurus est hominibus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei.* Prouerb.8.

Vtrum liberalitas.

Pecunia censentur omnia ex Aristot. & August.

15 Temperantia, eiusq; partes nõ sunt in Deo: ita D.Th.3.p.q.21. art.1. Scot.4.d.46.q.1. ad 2. Durand. in 4.q.1. Henric. in summ. art.46. Ratio, quia versatur circa passiones appetitus sẽsitiui moderandas, inclinantes ad delectabile, & concupiscibile secundùm sensum, quales sunt cibus, potus, venerea, & huiusmodi, quæ opposito tẽperantur per oppositas virtutes abstinentiæ, castitatis &c. Temperantia namque medium constituit in delectatio-

tionibus concupiscibilis. & hinc Aristot. 10 Ethic.cap.8. *An temperantes? at quidnam fuerint? An laus importuna est, si prauas Dij cupiditates non habere dicantur?*

16 De fortitudine quoque, prout est virtus moralis, cõsimiliter; etenim ipsa constituit mediũ inter audaciã, & timorem in passione irascibilis, caret autem Deus his passionibus. Ponitur etiam in Deo sub alia ratione, quatenus nulla creatura valet aduersus Deum, & hoc, spectando eius summã potentiam, & virtutem, vnde 1.Reg.2. *Non est fortis sicut Deus noster.* Psal.7. *Deus Iudex iustus, fortis &c.* Iob 9. *Sapiens corde est, & fortis robore.*

Mãsuetudo. 17 Mãsuetudo tribuitur ex scripturis Deo, vt Psal. 89. *Quoniam superuenit mansuetudo, & corripiemur.* & Dan.3. *fac nobiscum secundùm mansuetudinem tuam.* at metaphoricè; siquidem ordinem dicit ad frænandam passionem iræ, quæ non est in Deo.

Clementia 18 Clementia, sicut & misericordia, ponenda est in Deo; & ita Exodi 34. *Deus misericors, & clemens.* Ionæ 4. *Deus clemens, & misericors.* de quo ex professo disp. seq.

Patientia. 19 Patientia, nonnisi metaphoricè Deo tribuitur, vt Psal.8. *Patiens, & multa misericordia.* & 144 *Patiens, & multum misericors.* Nõ autem propriè, quia eius munus est frænare impetus irascibilis, tristitiæ, doloris, malaq; tolerare: Deus autem passionibus nullis subiacet, *Nec accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Psal.111.

Lõganimitas. 20 Longanimitas eodem modo conuenit: vnde Psal.102. *longanimis, & multum misericors.* Rom.2. *An diuitias sapientiæ, & longanimitatis eius contẽnis.* & 2.Pet.3. *Domini nostri lõganimitatem, salutem arbitremini*: differt verò à *Patientia*, quoniam supra patientiam addit *extensionem Animi ad aliquid lõgè distans, vel ad exequendum post longum tempus.* Consimiliter *Constantia*, & *Perseuerantia*: illa quidem addit supra patientiam, *Arduitatem*, & ista *Diuturnitatem*.

Constantia Perseuerãtia.

21 Magnificentia, demptis imperfectionibus Deo conuenit: imperfectionem autem inde trahit, ex quo passiones præsupponit dispendij bonorũ temporalium; propterea q; versatur in superanda hac passione. Nihilominus quatenus propensionem dicit ad faciendas res magnas, & mirabiles, sic Deo tribuitur, vt Psal.76. *Quis Deus magnus, sicut Deus noster, tu es Deus faciens mirabilia.* & 8. *eleuata est magnificentia tua super Cœlos.* *Magnificẽtia.* Consimilis videtur *Magnanimitas*, cuius munus est facere digna magno honore: & vt sic, quia abstrahit ab imperfectione, reponenda est in Deo, vnde Beatissima canit Virgo, *fecit mihi magna qui potens est.* & Psal.103. *quàm magnificata sunt opera tua Domine, omnia in sapientia fecisti.* *Magnanimitas.* licet, quatenus dicit ordinem moderandi inordinatos affectus honoris, qui ad præsumptionem, & superbiam pertinent; sicut è cõtrario, dũ minus iusto, minusq; rationabiliter retrahit ab operãdis rebus eximiæ virtutis, & magni honoris, propter arduitatem, pertinet ad *pusillanimitatem*: & vt sic, dum inuoluunt imperfectionem, remouetur à Deo.

22 A primo autem ad vltimum, virtutes illæ sunt remouendæ à Deo, quæ versantur circa *passiones frænandas Irascibilis, siue Concupiscibilis*, cùm tales passiones non cadant in Deum. *Quales virtutes in Deo.* Quòd si aliquæ ex ijs recensentur in scripturis, prout attributæ Deo, dictũ etiam fuit, attribuendas esse non *propriè*, sed *metaphoricè*: secundùm *effectum*, non secundùm *affectum*: seu quod sit loquutio *figurata*, siue *figuratiuè* loquantur sæpè scripturæ, vt inquit Scot. q. anteced. & dicetur amplius disp. sequenti: quæ verò abstrahunt à talibus imperfectionibus, reponuntur in eo formaliter. Ex recensitis autem virtutibus poterit consimile iudicium ferri de cæteris, quæ superessent.

QVAE-

QVÆSTIO III.

Vtrum iustitia sit distincta à voluntate Dei tanquam Regula eius, an verò Dei vluntas sit sui ipsius Regula.

Arguitur hinc inde.

1
Ratio dubitandi inde oritur, quia si iustitiæ attributũ esset distinctũ à voluntate, tanquam eius regula, vtique imperfectissima redderetur Dei voluntas, esset namq; ad instar voluntatis creatæ; Pob. nostra voluntas indiget directiuo: id verò dicit imperfectionem. Item, depẽdere à dirigente, inuoluit imperfectionem. Insuper esse dirigibile, connotat defectibilitatem, obliquabilitatem, hæc verò longe esse debent à Dei voluntate, ne tot subiaceat imperfectionibus, ergo non erit iustitia distincta, sub ratione Regulæ, & directiuitatis. Ex alio autem capite videtur necessario ponẽda sub ratione Regulæ. Prob. *Voluntas est cæca,* ergo indiget illuminante, dirigente, dictante, regulante: cùm verò cæcus non possit sibi ipsi esse lux, regula, directio, & Dux; merito eget Dirigente, Illuminante, Manuducente, siue ipso Duce.

Scotus problematicus

2 Quæsitum subdubiè soluit Scotus in 4.d.46.q.1.litt.M. ac propterea ex eius mente non habemus quid certum, quid definitum; ait namque, *si voluntas sit sui regula, nec à iustitia distincta, non necesse erit ponere in Deo virtutes morales.* vt etiam retulimus supra. *quòd si sit distincta, vtiq; ponentur virtutes tales morales.* Additio quædam Sco. ait esse idem, q.4.lit.N.

Iustitia in ratione attributi distinguitur à volũtate.

3 Nos primò dicimus, Iustitia in ratione *Attributi*, est quid formaliter distinctum à Dei voluntate. Assertio hæc non alia vltiori probatione eget, quàm eâ, quâ probatur attributa distingui formaliter inter se, & à Deo, prout in vigesima habebitur, de distinctione formali, disputatione. hoc verò nunc supponimus, ideoq; non immoramur in ea.

In ratione Regulæ nõ distinguitur à volũtate.

4 Secundò dicimus, Iustitiam in ratione *Regulæ iustè operandi*, non esse quid vllo modo distinctum à Dei voluntate, sed esse ipsam prorsus Dei voluntatem. Assertio hæc est distincta à prima; etenim in prima consideramus iustitiam sub ratione *Attributali*; in secunda sub ratione *Regulæ*: primum constat, & secundum est probandum, asserimus enim voluntatem esse sibi regulam, & regulare seipsam, non verò indigere alio principio regulatiuo.

Probatur ad Intra.

5 Probatur verò, & quidem vel loquimur de ipsa voluntate *ad intra*, vel *ad extra*: vtrumq; vtrobiq; erit verum. Ad *intra* quidem sic, Voluntas diuina est essentialiter iusta, & recta; ergo dum sibi proponitur v. g. *Deus est super omnia diligendus,* vtiq; ex se statim, & continuo amat super omnia ipsum Deum. Item non potest non amare Deum, ergo est essentialiter recta. Rursus amat Deum toto conatu, intẽsissimo, ac infinito amoris actu. Præterea non potest diuelli à tali amore, aliàs posset deficere ab amore Dei. Insuper Dei voluntas est inobliquabilis, & indefectibilis; at directio, & directiuum ponendum est in potentia obliquabili, ac defectibili. Item intellectus diuinus ostendit, veluti principio quoddam practico voluntati, Deũ

Voluntas non est regulabilis ab alio ad intra.

esse

esse ex iustitiæ debito amandum: quia tamen ipsa voluntas est de se rectissima, & iustissima, inde se continuo determinat ad Iustitiæ, hoc amoris debitum, exoluēdum. Nihil ergo relinquit, quod non agat, dum ex se, suaq; coessentiali rectitudine, non potest, non iustè, & rectè agere. Hæc de *ad intra*.

Probatur ad extra. 6 Quod verò nec *ad extra* determinetur, aut reguletur aliunde, quàm à seipsa, hoc facilius demonstratur; Et quidem prima radix omnis contingētiæ ad extra est diuina Voluntas, vt modo supponimus; ergo prima itidē Regula *ad extra*, erit eadem Volūtas. Item ante decretum diuinæ Voluntatis nihil est determinatum ad extra, ergo nihil est regulatum ante voluntatem ad extra: quicquid verò euenit, contingit per decretum, ergo decretū erit prima regula ad extra. Insuper, si voluntas regulatur ab Alio aliquo ad extra, duo sequuntur, tum quod non liberè, sed necessario operaretur ad extra; tum quoq; quod non esset liberum Agens Deus, sed ageret ex necessitate naturæ, iuxta Philos. ad extra: prob. si Iustitia, seu intellectus, prout antecedens voluntatem, dictaret tanquā Regula, Petrum debere currere, vtique Dei voluntas necessario deberet velle, Petrum currere, ac necessario decretaret Petri cursum, necessarioq; præberet auxilium, & cooperationem ad Petri cursum: quæ cum sint absurda, non est danda aliqua regula regulans, & dirigens Dei voluntatem; ipsa enim est sui, & aliorum Regula. Insuper tolleretur omnis contingentia in entibus. prob. regula antecedēs voluntatem se haberet per modum Naturæ, patet, quicquid namque voluntatem præcedit, se habet ad instar Naturæ; ergo quicquid à tali regula erit directum, dirigetur per modum Naturæ: dirigeretur autem proximè, & per prius ipsa voluntas, & inde res ad extra, ergo & voluntas necessario operabitur, & omnis tolletur contingentia ad extra. Rursus iustitia est habitus inclinans voluntatem per modum Naturæ, ergo si iustitia esset regula vt distincta, voluntas operaretur per modum Naturę. Præterea iustitia, veluti regula, est habitus inclinans determinatè ad vnum, & non ad alterū; nec potentiam relinquit indifferentē ad oppositum: at voluntas est de se essentialiter libera, atque ad extra obseruat omnem modum libertatis, tùm contrariè, tùm contradictoriè, tùm disparatè, agendi. Demum, obiectum iustitiæ est quoddam iustum necessarium, & ex natura rei, necessario soluendum: at ad extra Deus nullius est debitor ex natura rei, sed solū ex promissione, & pacto, vt sequenti quæst. habebitur. hinc cōcludamus ergo voluntatem ipsam esse sibi, & sui Regulam, non verò ex alia anteriori, dirigi, & moderari Regula. Accedit, quod *Rectum est Iudex sui, & obliqui*: Dei voluntas est essentialiter recta, *quis. n. bonus, nisi solus Deus*, idest, bonus, & rectus *per essentiam*, cætera per participationem; Creaturæ enim sunt prorsus obliquabiles; quapropter Dei voluntas erit Regula sui, Iudex sui, non egens anteriori regula, eritq; Iudex & obliqui, siue erit Regula omnis cōtingentiæ ad extra.

Voluntas non est regulabilis ab alio ad extra.

7 Hoc constito, Respondendum remanet ad rationem in oppositum. Et quidem an Dei voluntas sit cæca; nequaquam est ita loquendum, tum secundùm veritatem, tum ex debito reuerentiæ. secundùm veritatem is dicitur cæcus, cui competit videre, vel simpliciter, vel pro determinato tempore, qui si inde non viderit, erit censendus cęcus: vt Catulus ante nonum diē non est cæcus, post verò, si nō viderit, censebitur cæcus. Nascitur Puer, qui si non viderit editus in lucem, erit à natiuitate cæcus: Item oculo, & menti contingit cęcitas, spiritualis hæc, corporalis illa; non autem cęcitas cōpetet auribus, aut naribus, nec enim os, auris, aut nares dicūtur aliquando cæci, cùm priuatio sit in subiecto apto nato, hęc verò non sunt subiecta visionis, ergo nec cæcitatis, opposita namque contingunt fieri circa idem. *Voluntas an, & qualiter cæca.*

8 Hinc dicimus, nec voluntati competere posse, esse cæcam; est namque Animæ oculus intellectus, non voluntas, ideoq; voluntas appellabitur *non videns*; quod si *non est videns*, ergo nec erit cæca, iuxta naturam oppositorum circa idem subiectum. At, quid

quid ad commune assertum, *voluntas est cæca*: Resp. loquitur de cęcitate, laxato nomine cęcitatis; & idem importat hic cęcitas, ac negatio visionis: itaut sit cæca *negatiuè*, non *priuatiuè*: priuatiuè cęcitas competit oculo impedito; negatiuè verò cęcitas competit omni non videnti: & vt sic non magis dicetur voluntas, quàm manus, lingua, & omnis alia pars corporis cęca, nulla enim videt, ideo largè loquẽdo est cęca: cæterum de rigore voluntas est appellanda *non videns*: at quicquid sit de voluntate creata, de qua ratione peccati, competere aliunde potest, vt nedum non sit videns, verum & (suo modo) cæca; ad diuinam verò voluntatem descendendo, à qua longe est omne peccatũ, omnisq; imperfectio, ea nullatenus appellanda est cęca, sed non videns.

Voluntas diuina, non cæca, sed non vidẽs.

Intellectus diuinus præcedit diuinam voluntatem sub ratione ostẽsiui, non regulatiui.

9 Sed quid, dum non est videns, vtrum regulari indiget anteriori dictamine? minime, sed sufficit vt intellectus præmonstret quid agendum; de se namque semetipsam determinat rectissimè ad id, quod est fiendum; si nãque respiciamus ad *intra*, sufficit, vt intellectus Dei ostendat ei, v. g. *Deum esse summè diligendum*; quo ostenso, statim ex se, semetipsam determinat ad rectè, & infinitè ipsum Deum amãdum; vnde præcedit lumen intellectus diuini sub ratione quidẽ *ostensiui*, non autem *regulatiui*. si verò respiciamus ad *extra*: sufficit vt intellectus pręmõstret ei terminos rerum: quibus præostensis, copulat ipsa voluntas terminos, facitq; connexionem, decretando, ordinando, imperando quicquid ei placuerit: anteriori enim signo, ostendit iam voluntati intellectus terminos simplices, vt *Petrus, Crux, Gloria, Apostolatus &c.* inde tamen voluntas copulauit gratiam vocationis, & Apostolatum cum Petro, inde Crucem, ac tandem Gloriam, definiuitq; Petrum vocare ad Apostolatum, inde ad Crucem, tandem ad Gloriam: sicque dum ipsa est sibi, & cæteris regula, intellectus præcedit eam sub ratione ostensiui, non regulatiui. de hoc autem plenius habitũ fuit sup. disput. de scientia Dei, An sit practica, vel speculatiua.

QVÆSTIO IV.

Vtrum inter Deum, & Creaturam intercedat vera ratio iustitiæ.

ARTIC. I.

Assertur sententia affirmans.

Pro sententia affirmatiua arguitur.

1 Est aliquorum, licet paucorum, sententia reperiri in Deo, in ordine ad Creaturam, veram rationem iustitiæ, tum commutatiuæ, tum distributiuę: inter quos Suar. opusc. de iustitia, &c. Argumenta autem potissima hæc sunt.

2 Primo, ex scripturis Deus appellatur *iustus*, quod signum est, verè iustitiã intercedere inter nos, & Deũ: Assumptum prob. tum Hebr. 6. *Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis nostri*: tum Psal. 108. *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum*: non sunt autem intelligendæ scripturæ hæ, vel per tropos, vel per metaphoras. 2. Paulus 2. Timot. 4. de seipso ita loquitur, *bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam*

mihi reddet in illa die iustus Iudex. en quomodo ex iustitia, reddendam sibi docet coronam, ob certamen legitimum, atque reddendam, nedum à Iudice, verum etiam à iusto Iudice, veluti sibi debitã ex iustitia. 3. Patres vbique hoc ipsum docent, & quidẽ Dion. de diu.nom.c.8. *diuina*, inquit, *iustitia omnia disponit, & determinat, omniaque non confusa inter se, nec permixta custodiens: ijs, quæ sunt, omnib. quod cuique accommodatum est, tribuit pro ea, qua vnumquodque eorum, quæ sunt, attingit dignitate*. & ibid. *oportet videre in hoc veram Dei esse iustitiam, quod omnib. tribuit propria secundum vnuscuiusq; existentium dignitatem, & vniuscuiusque naturam in proprio saluat ordine, & virtute*. & Ansel. prolog.c.11. *iustum quippe est, te sic esse iustum Domine, vt iustior nequeas excogitari: quod nequaquam esset, si tantum bonis bona, & non malis mala redderes; iustior enim est, qui & bonis, & malis, quam qui bonis tantũ merita retribuit*. hæc ead. passim apud Patres.

3 Quarto rationibus: stante lege vniuersali, vt omnis finaliter impœnitens decedens ex hac vita damnetur: & omnis decidens in gratia, & merito saluetur, tenetur ex iustitia Deus hunc pręmiare, illũ punire, ergo stat vera iustitia inter Deũ, & creaturã. Quinto in creaturis oritur obligatio ex iustitia, etiam in donationib. gratuito, & spontaneè factis; licet namque nemo cogatur ad donandum alteri; nihilominus cõtractu iam donationis legitimè inito, oritur inde obligatio ex vera iustitia ad standum promissis; ergo licet Deus de sui natura nemini debeat; nihilominus quia ipse promisit, vtpote regnum æternum, seruãtib. legem, vtique stante promissione, & pacto, sequitur inde vt consurgat in eo obligatio ex vera iustitia ad reddẽdum mercedem, & præmium. 6. tenetur legislator exequi iustitiam, siuè præmiatiuã siuè punitiuam, iuxta obseruantiam, vel transgressionem ciuium, hos puniendo, illos præmiando: Deus est supremus legislator, ergo tenetur & ipse iustitiam, siuè vindicatiuam, siuè pręmiatiuã, exercere in creaturas. 7. Peccatores ex inobseruantia legis iniuriam Deo faciunt, & inferunt, hinc vero acquiritur Deo ius ad vindicãdam iniuriam, ait enim Isa. 1. *Vindicabor de Inimicis meis*, & alibi *honorem meum nemini dabo*. 8. satis, & rigorosè iustitia exercetur dum totum id, quod pauper debitor exoluere potest, exigitur; vnde constat non esse necesse, vt iustitia sit omnino ad *æquale*; quapropter licet obsequia creaturæ præstita Creatori non sint æqualia, & vt decet Creatorẽ, faciendo tamen quantum in se est, meretur ex iustitia præmium. 9. Acquirit ius creatura ad gloriam, dum benè, & meritoriè operatur, ex quo iure debetur sibi gloria ex iustitia: prob. Rom. 4. ei, *qui operatur merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitũ*. Confirmatur quoniam gloria appellatur *Corona, Merces, Præmium* à Scriptura: hæc vero indicant debitum. 10. Christus satisfecit Patri ad æqualitatẽ de toto rigore iustitiæ, ergo & Creatura id potest; dum namque gratia est principium condignæ satisfactionis, sequitur vt habens eam, vtique mereatur de rigore iustitiæ. 11. Ex omni iustitia Deus debet, & tenetur conferre v.g. calorem igni, frigiditatem aquæ, grauitatem terræ, leuitatem igni, & huius generis, quia ipsorum natura ex iustitiæ debito hæc sibi vindicat, ergo à primo ad vltimum, inter Deum, & creaturam intercedit vera ratio iustitiæ.

ARTIC. II.

Quale sit obiectum, & quęnam conditiones iustitiæ.

1 NOs primo supponimus loqui nõ de iustitia laxato nomine sumpta, hæc namque apertè constat ex scripturis, & Patribus, *iustitia enim Domini plena est terra*: Ps. 42. ex antedictis, sed loquimur de iustitia presè, & strictè sumpta: Iustitia primò modo inspecta pertinet ad genus *fidelitatis*, quis autem ignorat fidelem esse Deũ adim- *De quanã iustitia mouetur quæstio?*

adimpletorem promissionis suæ, ait enim Paulus 2.Tim.2.*fidelis est Deus, & seipsum negare non potest*: vt sic tamen, præscindimus à quæstione de iustitia, & inquireremus de *fidelitate*, vtrum fidelis esset Deus; quod cum sit de fide non est positum in controuersia,& id attigimus qu. præced. Secundo autem modo inquirimus de iustitia, vtrum rigorosè spectata quoad omnes sui conditiones exerceat eam cum creaturis Deus.

Suarij opinio. 2 Aliqui, vt Suar. de iustitia loquentes,considerant eam solummodo quoad materiale eius, non quoad formale: illud consistit in *dato*,& *accepto*, quod est materia commutatiuæ iustitiæ;hoc in *lege*, & *conditionib.seruandis* ex parte Dantis,& Recipientis. Verũ *Falluntur.* falluntur, etenim sic sumpta iustitia vtique nimis abusiuè, impropriè, & imperfectè sumitur;quia sicut ordinatur materia ad suam formam in naturalib. & physicis; ita etiam in politicis,& moralib.ordinari debet materia *dati*, & *accepti* ad formam politicam, quæ est lex,& conditio dati, & accepti. Insuper forma dat esse rei in physicis,ita lex est forma in moralib. & politicis. demum præscindas formale legis à contractibus, remanẽte sola materia,ruit ratio,& vis ipsius cõtractus. Accedit, quòd contractus specificantur, & diuersificantur nedum à materia,verum à forma,immo magis à forma; poterit namq; eadem materia deseruire pluribus contractib. non autẽ eadem forma: vt pecunia deseruit pro mutuo, & pro deposito, & pro solutione pretij,& debiti varijs modis cõtracti: at contractus mutui,depositi, emptionis,venditionis, et huiusmodi, non diuersificantur penes pecuniam, sed penes leges varias variorum contractuum,ex quib.legib.contractus ipsi formam, et specificationem desumunt;ergo iustitia materialiter tenta non potius erit illa, de qua loquimur, quam fidelitas,donatio,magnificentia, et promissio diuina creaturis facta, siuè huiusmodi: vt ergo distinguatur ab his,necesse est considerare id, quod est formale in ea,vtpotè vim legis, ac cõditiones rigorosè spectantes ad ipsam naturam iustitiæ, quod amplius patebit ex descriptione, tùm iustitiæ,tùm iuris,tum debiti.

3 Hinc supponimus definitionem iustitię,tum ex Patrib.tùm ex Vulpiano,tùm ex Arist. Et quidem Aristoteles 5.Ethic.c.5.ait, *Iustitia est,qua Iustus, dicitur iustè operator ex electione, ac distributor,tam sibi ad alterum,quam alteri ad alterũ.* Augustinus 19.de Ciu. Dei.c.21.*iustitia est virtus,qua sua cuique distribuit*.et Vulpianus in l.iustitia ff.de iust.et iur. *Iustitia est constans, & perpetua voluntas, ius suum vnicuiq; tribuens*. Primæ duæ diffinitiones explicant apertius rationem vtriusque iustitiæ:tùm commutatiuæ, tùm distributiuæ; etenim illa Aristotelis apertè indicat distributiuam,cùm inquit, *tam sibi ad alterum,quam alteri ad alterum*: sicut etiam illa Augustini,dum vtendo verbo *distribuit*, apertè indicat iustitiã distributiuam: est vero natura distributiuæ iustitiæ habere relationem alterius ad alterum, vt sicut alter excedit in dignitate,et merito alterum, ita et excedat in præmio,et honore; hæc vero Vulpiani quamuis vtatur verbo *tribuit*, nihilominus verbum hoc,potius iustitiam indicat commutatiuam, quam distributiuam; tribuere enim vnum pro altero est opus commutatiuæ, sicut pretium pro re empta, etc. differt vero *tribuere à distribuere*; hoc namque proportionalem, iuxta locũ, et tempus,officia,merita, et dignitates in Republica,siuè domo, & Cõuentu, iudicat dispẽsationem, siuè distinctam tributionem, dicitur enim distributio, quasi distincta, ac dispar retributio, quod colligitur ex Tull.2.Tuscul. *profitentur se non distinctè, neque distributè scribere*. cùm tamen ex opposito verbum *tribuere* non indicet talem disparem dispensationem,sed absolutam,siuè dationem, donationem, siuè collationem ex Ouid.2.de arte am.*hæc bona non tribuit prima natura, Iuuenta*.ideo fortè hæc aduertens Vulpianus, quasi corrigens traditam, veluti mancam diffinitionem,inde subdidit, *iuris præcepta sunt, honestè viuere, alterum non lædere,suum cuique tribuere*.Nec vrget si dicas, distributiuã iustitiam expressisse cùm dixit, *ius suum vnicuiq;* etenim etiam commutatiua tribuit ius

Iustitia definitiones plures ex Aug. Arist. Vulpiano.

Quanam aptior.

suum vnicuique: quicquid tamen sit, vel saltim implicitè comprehendit talem distributiuam iustitiam.

Iustitiæ obiectum ius.

4 Ex tradita diffinitione habemus obiectum iustitiæ esse *Ius*; quod si *ius*, ergo *iustum*, ergo *debitum*, ergo *æquale*: iustum namque, & debitũ, & æquale sunt obiecta iustitiæ. *Ius* idem sonat, ac *iustum*: est enim dictum per *Apocopen*, idest per amputationem vltimæ syllabæ. Super *iure*, siuè super iusto fundatur debitum, & debitum æquale. Vtrumque expressit Plautus in Stic. *bonum ius dicis, imperare oportet, quia æquum postulas.*

Ius vnde nam dicitur.

Iustitiæ cõmutatiuæ, distributiuæ differẽtia.

5 Ex lege autem, siuè adimpleta, siuè lacerata, oritur debitum in Iudice, & in Ciuibus, vel punitionis, vel præmij: debitum vero æqualitatis fundatur super duplici iustitia, commutatiua altera, & distributiua: siuè attenditur iuxta duplicem proportionem, Arithmeticam vnam, geometricam alteram: prima est inter rem, & rẽ: quantitatem, & quantitatem: inter acceptum, & datum, absolutè, secundùm eorum naturas spectata, absque relatione, & ordine ad merita, vel conditiones personæ: secunda fundatur super duas æqualitates; siuè etiam in ordine ad Personas, habito respectu ad officia gradus, dignitates, merita, demerita, locum, tempus: vt sicut se habent sex ad tria, ita octo ad quatuor: sed sex excedunt tria in duplo, ergo tantundẽ octo quatuor. sicut etiam in politicis se habet Dux ad Militem, & Princeps ad Ciuem, ita se habet stipẽdium Ducis ad stipẽdium Militis, atque honor, & reuerentia debita Principi, ad honorem debitũ priuato Ciui: at illi, ratione gradus, muneris, siuè officij excedunt istos, ergo honor, & stipendia illorum debẽt excedere stipendia istorum: De his dicendum, quod omnes æqualiter honorantur, omnes æquale stipendium trahunt, æqualitate tamen geometrica, non arithmetica. Et hinc deducitur duplex iustitia, siuè duplex modus exercendi iustitia, altera namque est commutatiua, altera distributiua: circa primam contingit arithmetica, penes secundam stat æqualitas geometrica: de prima Arist. 5. Ethic. c. 5. ait, *In commercijs seruatur ius quodam æquum, constans proportione arithmetica*: de secunda c. 3. inquit, *in distributionib. seruatur proportio geometrica.* Secunda supponit primam, vbi namque est geometrica est antecedenter arithmetica, at prima non fert necessariò secum secundam. Vtramq; seruat Summus omnium Princeps, & moderator Deus tum in superna, tum naturali, ac mundiali Hierarchia: tum in naturalib. tum moralib. In naturalibus quidem, dum omnia constituit in *numero, pondere, & mensura*: in moralib. dum vnicuique distribuit flagitia, vel præmia iuxta mẽsuram meriti, vel delicti, *si vis ad vitam ingredi serua mandata*, Matt. 19. ecce commutatiua: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*, Ioan. 14. ecce distributiua. *opera enim illorum sequuntur illos*, en commutatiua. Apoc. 14. *secundum mensuram delicti erit, & plagarum modus.* Deut. 25. ecce distributiua. Et hinc, à primo ad vltimum, concludimus, obiectum materiale iustitiæ esse *datum*, & *acceptum*: obiectũ formale esse *æquale*, seu *æqualitatem*, siuè arithmeticam, siuè geometricam. Attendendam vero esse iustitiam, nedum ex parte obiecti materialis, verum ex parte formalis; in hoc namq; distinguitur à cæteris virtutib. vt diximus: & vt sic loquimur in præsentiarum de iustitia, quatenus vel pẽdet à lege, & ratione recta, vel quatenus est executiua legis, & rationis rectæ: qui modus est sumendi eam strictè, vt vidimus.

Proportio Arithmetica, Geometrica.

Iustitiæ cõditiones.

6 Ad iustitiam sic strictè sumptam, multæ concurrunt conditiones, quæ si desint claudicat rigorosa acceptio iustitiæ. & quidem requiritur, vt Exercẽs eam, siuè prẽmiatiuam, siuè punitiuam, sit subiectus legibus, ita vt & ipse teneatur obseruare legem, tum in ordine ad se, tum ad Alios, exequendo (in præmiando, & puniendo) iudicium legis: alias si oppositum ageret, non iam iustus, sed iniustus censendus esset Iudex, non enim Iudex potest vllo modo agere cõtra legem. Insuper vt sit pars, & membrum Communitatis, & Reipublicæ, ideoque teneatur Rempublicam seruare indemnem per executionem legis, *in vindictam malorum, laudẽ vero bonorum*, vt Paulus loquitur. Item ve-

exigitur, vt qui dat non det Accipiẽti, de bonis ipsius Accipiẽtis, sed de proprijs; alias vel non esset donatio, sed redditio: vel nõ mereretur præmium, qui namque mihi dat meum, seu de meo, quam mercedem meretur? ergo vt insurgat obligatio ex iustitia ex parte Recipientis, obligatio, inquam, ad reddendum, siuè recompensandum, opus est, vt quod datur, detur de proprijs Donantis, nõ autem de Donatarij, seu Accipientis bonis. Rursus exquiritur, vt id, quod datur, non debeatur accipienti aliquo alio titulo; si nãque alio debeatur iure, non vtique ex iustitia erit recompẽsanda ei talis hæc datio; iam enim accipientis erat, eique debebatur aliunde, & alio titulo. Præterea, vt qui dat, sit distinctus ab accipiente, ratio, quia iustitia attenditur ex Arist. ex dato, & accepto in ordine *ad alterum*: hinc ipse docet loc. inf. cit. inter Patrem, & filium, seruum, & Dominum: (sicut inter creaturam, & Creatorem) non posse intercedere veram iustitiam; ratio, quia non se habent filius, & seruus, quasi ad Alterũ: quod ipse probat, filius namq; censetur pars Patris, quandoquidem producitur *de substantia Patris*, decisus è lumbis patris 8. Eth. 12. seruus non est alter à Domino, quia *est instrumentum domini* 6. Ethic. cap. 3. & creatura est ens *per participationem, Vestigium Dei, Imago Dei*, inquiunt Theologi: ergo nec poterit inter eos esse rigorosa iustitia, vnde concludit, 8. Ethic. 12. *Non posse seruum Domino; Patri filium, & creaturam Deo æquiualens reddere.* Itẽ postulatur, vt Retribuẽs reddat æquale, siuè retribuat ad æqualitatem, tùm soluendo, tùm præmiando, tùm puniẽdo; quòd si excessus interuenerit, vel defectus, non seruabitur strictus rigor iustitiæ: Deus autem præmiat vltra condignum: punit citra condignum, quomodo igitur stare poterit æqualitas, & obseruantia rigorosæ iustitiæ inter eum, & creaturas. Desideratur, & quidem, id, quod erat principalius, vt qui mercedis solutionem, seu stipẽdium expectat, habeat ius ad illud, & sit verum ius, quo ex rigore iustitiæ possit postulare, & quo ex iustitiæ vigore teneatur Creditor tùm opus, & mynisterium præstitum acceptare, vel teneatur, saltem ex lege, & iustitia, cõpensare. hæ sunt conditiones, quibus constare debet erga Alterum seruanda iustitia: quarum altera si deficiat, claudicabit iustitia: videamus autem vtrum erga creaturam Deus exerceat iustitiam iuxta recensitas conditiones iustitiæ.

ARTIC. III.

Non reperiri in Deo ad Creaturãm, veram rationem debiti, aut iustitiæ.

1 IVxta traditas iustitiæ conditiones decidenda est quæstio, illæ enim sunt fundamenta quæstionis. & propterea Primò dicimus, Dei ad creaturam non est rigorosa, & vera iustitia: apertè ex Antiquioribus eam docet Scotus absolutè in 4. d. 46. q. 1. & cum eo Dur. Richar. Palud. atque Sententiarij. ad præd. dist. D. Thom. 1. contra gen. c. 93. Sot. 3. de nat. & grat. cap. 7. & 3. de iust. & iur. q. 5. quib. accedunt Recentiores Valent. citand. Vasq. 1. p. d. 85. & ferè omnes. est contra per paucos, qui tuentur dari talem iustitiam, siue commutatiuam, siue distributiuam, ex quibus Suar. opusc. de iustitia.

Dei ad creaturam nõ est strictè sumpta iustitia.

2 Probatur autem, iustitia consistit in æqualitate dati, & accepti: inter Deum, & creaturam non adest hæc æqualitas, ergo nec vera iustitia. antecedens patet ex artic. antec. minor autem de se est clara; sed declaratur: tenetur creatura diligere Deum: at non potest de se sola præstare hoc, tantũ, quantum requirit ipsa dilectio Dei; etenim est infinitus Deus, & ob id infinitè diligibilis; *finiti autem ad infinitum nulla est proportio.* Rursus dilectio Dei erga creaturã, maior est dilectione creaturæ erga Creatorem: patet ex effectibus; etenim dat esse creaturæ, conseruationem, dona, talenta, virtutes,

Creaturæ ad Deum nõ est æquãlitas.

tes,

tes, gratiam, & gloriam: at quandiù creatura attinget ad dandum per recompensationem Deo quoad esse, quoad conseruari, quoad gratiam, & quoad gloriam? quæ enim non potest hæc ex se sibi parare, nec poterit ipsi Deo comparare. Dices, reddet tantundem amoris, amando ipsum toto corde, vel hic, vel in Patria: sed quicquid sit, nihilominus etiam remanebit inęqualitas, cùm amor Dei tantopere superet, & vndeqaq; totum conatum amoris, siue hic, siue in Patria, ipsius creaturæ. Item præmij ad meritum: siue pęnæ ad demeritū nulla est æqualitas, ergo deest stricta ratio iustitiæ: vtrumq; assumptū patet, etenim præmiat vltra condignum, & punit citra condignum: minus punit quam debet; magis præmiat, quàm Iustus meretur: quæ ergo iustitia est ista, dum relaxat de pæna, dum vltra meritum adauget coronam? non ergo currit æqualitas. Insuper amor Dei erga creaturam non procedit ex affectione commodi ipsius Dei, nihil.n.Deus expectat à nobis, nec enim nostris indiget, nec vtilitatis quicquã inde sibi aduenit, iuxta illud Eliphas penes Iob 22. *quid prodest Deo si iustus fueris, aut quid ei confert si immaculata fuerit vita tua?* & illud Eliu, Iob 35 *si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid accipiet de manu tua*: siue iuxta Rom. 11. *quis prior dedit ei?* Creaturæ verò amor, est quandoq; amor commodi, vel saltim inclinatiuè, & motiuè licet nõ semper terminatiuè iuxta illud Psal. 112. *inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem.* Ecce ergo quòd non æquiparantur amor Dei, & creaturæ: quòd si inter eos est æqualitas dati, & accepti, non poterit ex hoc capite interuenire vera iustitia.

3 Alterum caput est obligationis, requiritur enim vt Princeps, & Legislator teneatur veluti Reipublicę principalis pars, seruare iustitiam, vt est dictum: ex hinc autem nec oritur iustitia inter Deum, & creaturam. prob. Deus nulli subest legi, non enim tenetur legibus, quia ipse est sibi lex. Item lex est quid superius ad Ciues, Deo nil superius, est enim ipse supremus omnium Monarcha, & primus Iudex: igitur stante vel merito, vel demerito creaturæ, non tenetur absolutè, vel eã præmiare, vel punire; ergo non interuenit, sic agendo vera iustitia. poterit namque merita huius non præmiare: poterit demerita illius nõ punire; ratio, quia non tenetur legibus, quòd si agit, voluntariè id agit, quia vult, agit. Dices, ageret cõtra iustitiam non obseruando leges vel punitionis, vel prę-mij. Resp. licet non ageret secundùm legem potentiæ ordinatæ, ageret tamen id secundùm aliam legem potentiæ absolutæ: de facto quidem leges seruat spectantes ad gubernium potẽtiæ ordinatæ, cæterum non seruando, non diceretur iniustè agere, cùm oppositum faceret de lege potentiæ suæ absolutæ Scot. 1. d. 44 q. 1. de quo infr. Est verò discrimẽ inter Legislatorem, Iudicemq; creatum, & increatum: ille namque tenetur legibus, tenetur & Rempublicam custodire, & seruare indemnem, Deus non sic, (rationes verò cur Deus non esset iniustus, habentur sup. q. 12. de Omnipot. & infra disput. seq. q. 1. & 2.) posset namq; derelinquere eam, nec attendere, vtrum leges seruentur, an ne, vtrum boni prę-mientur, an non. Item tenetur Princeps, & Iudex seruare indemnem Rẽpublicam, ex capite altero, quoniam est pars eius, licet principalis; parti autem incumbit seruare Corpus, sicut & corpus conseruat partem, etenim in corpore bene conseruantur partes, quæ aliàs, extra corpus depereunt: Deus autem non est membrum, aut pars istius molis corporeæ, immo nec est in Genere, nec extra Genus, est namque Respublica hæc mundialis, corporea, limitata, & finita, Deus purus spiritus, & infinitus, atque trascendit omne genus: nec cõseruatur à Republica Mundi, cùm ante Mundi creationem, iam erat in semetipso idem ac nũc, æquè infinitè perfectus; quapropter nec ex hoc capite intercedit iustitia, nullatenus enim pendet Deus, nec in fieri, nec in esse, nec in conseruari à creatura.

4 Ex capite vlterioris tituli id probatur: deseruit Creatori creatura, amando, immo & aliquando sanguinẽ pro

Deus nulli subest legi.

Differẽtia Iudicis create, & increati.

Creatura titulis pluribus obsequia debet

Creatori, etiã ſi nullatenus mercedem gloriæ parasset.

pro Creatore perfundendo: ſed vtrum hinc ex vera, & ſtricta iuſtitia debeat ſibi Deus mercedem? nequaquã, quoniam & ſi nuſquam gloriam paraſſet, nec Regnum cælorum certantib. promiſiſſet, nihilominus teneretur creatura deſeruire aliunde, & vitam profundere pro Creatore; vt pote, debet ei hæc omnia titulo Creationis, Conſeruationis, Redemptionis, diuturnę prouidentiæ, totq; tantorumq; donorum, ac beneficiorum, quæ in dies ab eo recipit; quapropter, poſſet Deus iure-merito dicere Iuſtis, nolo vitam vobis conferre æternalem; etenim tum legũ obſeruantia, tum dilectio, & amor, tum ipſum etiam martyrium, mihi alio iure debebatur, titulo, nempè Creatoris, Gubernatoris, Redemptoris, vnde nõ eſt, quod vlteriorem hinc expectetis mercedem, dum aliunde mihi debebãtur hæc veſtra obſequia.

Debitum non eſt ſoluẽdum ex bonis creditoris.

5 Rurſus ad iuſtitiam exigitur; vt debitum non ſoluatur ex bonis creditoris, vt diximus. At quidquid agit creatura pendet à Creatore. Et quidẽ in bono, quod agit, ſiuè conſideremus eſſe phyſicum, ſiuè morale, pendet id principaliter à Creatore; nam Deus dat eſſe, virtutem operãdi, concurſum ad operandum, conſeruationem tum ipſius eſſe, tum virtutis, vt poſſit operari: Item dat quoad eſſe meritorium, & condignũ, præuiã motionẽ excitãtis gratiæ, præuenientis auxilij; dat vltro, gratiam concomitantẽ, ſubſequentem, & denique perſeuerantem, ita vt ſit verum, quòd ait Philoſ. quod *cauſa ſecunda in tantum agit, inquantum mouetur à prima*: quòd ſi quoad eſſe phyſicum, & morale, ac meritorium pendet à Deo, qui eſt prima cauſa ſiuè in ordine gratiæ, ſiuè naturalis prouidentiæ, & ſine his nil agere poſſet creatura, vt merito dicere poſſit cum Eſaia 26. *Omnia opera noſtra operatus es nobis Domine*, quomodo poterit ex vera iuſtitia ſoluere debitum ipſi creatori, dum de bonis ſoluit principaliter ipſius Dei creatoris.

Ad retributionem prę requiritur ius, & debitum.

6 Inſuper, requiritur ius, & debitum ad retributionem, vt eſt dictum: at in creatura nullum reperitur ſtrictum ius ad gloriam: prob. opera creaturæ, vel conſideramus prout præſcindunt à gratia, vel prout procedunt ab ea: de primo iam conſtat nullum habere ius ad gloriam, eſſet enim Pelagianum id aſſerere: de ſecundo, ius, quod habet ad gloriam procedit à gratia, hanc vero gratuito confert Deus, & gratis, gratis enim excitat, vocat, cooperatur, comitatur, gratiſque perſeuerantiam confert vſque in finem: dicitur enim ei ab Apoſt. 1. Cor. 4. *quid habes, quod non accepiſti: ſi autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* ergo ius, quod habet ad gloriam eſt fundatum ſuper ipſa Dei gratia, ſuper gratiam inquam, Dei creditoris.

Dãs debet eſſe diſtinctũ aa Accipiente.

7 Præterea is, qui dat, debet eſſe diſtinctus, & totaliter aliud ab accipiente, quia *iuſtitia eſt ad alterum*, vt fuit deductum ex Ariſt. at creatura eſt quid Dei; eſt namque ens per participationem, dependens in fieri, eſſe, conſeruari, & operari ab ipſo Deo: eſt veſtigium, & Imago Dei: ſicut namque aiebat Ariſtot. *ſeruus non eſt aliud à Domino, cum ſit inſtrumentum eius: & filius non ſit aliud à Patre, cum ſit quaſi pars eius, deciſa è lumbis eis*, ac propterea inquiebat nec *ſeruum Domino, nec filium Patri poſſe æquiualens reddere*; multo magis homo erit quid Dei, habet enim eſſe, & conſeruari à Deo, multo perfectius & multo amplius, quam filius à Patre; quòd namque fęcundi, Parentes fuerint; quodue prodiderint partum in lucem, quòd educauerint, quòd neceſſaria alimẽta, & huius generis præſtiterint, id non ſine ſpeciali contigit prouidentia Dei; ſic enim pia illa Mater ſtrenuis filiis illis ſuis aiebat, *Neſcio qualiter in vtero meo apparuiſtis; neque enim ego ſpiritum, & animam donaui vobis, & vitam, & ſingulorum membra non ego ipſa compoſui: ſed enim mundi Creator, qui formauit hominis natiuitatem, qui omnium inuenit originem, &c.* 2. Machab. 7. eſt quoque creatura inſtrumentum Dei, vt de Aſſur, Iſa. 10. *Aſſur virga furoris mei*. Eſt ſubiecta Deo, veluti famulus Domino: eſtque filius Dei per gratiã, *filij excelſi omnes*. Pſal. 81. quapropter cũm ex Phil. nec ſeruus, nec filius poſſint æquale, ex iuſtitia, reddere Patri, & Domino, par ratio curret, immo maior, vt minus ex iuſtitia reddere

poſſit

poſſit creatura, quæ eſt ſerua, filia, & opus manus Domini. ex his iuſtitiæ conditionib. elicitur vt non ſit vera iuſtitia in Deo.

Obiectio. 8 Dices, hinc ſolummodo ſequi, operi meritorio creaturæ non deberi ex iuſtitia mercedem, ea ſolum ratione, qua opus procedit à ſolo libero arbitrio, non autem prout procedit à libero arbitrio vna ſimul cum gratia; quia vt ſic, debetur ei merces ex iuſtitia.

Occurritur 9 Verum euaſio hæc retunditur, ſiquidem loquuntur Patres etiam de operib. prout procedunt à gratia. Inter cæteros autem D. Fulg. l. 1. ad Monim. ita ait, *Gratia autem, etiam ipſa glorificatio, ideo non iniuſtè dicitur, quia non ſolum donis ſuis Deus dona ſua reddit, ſed quia tantum etiam ibi gratia diuinæ retributionis exuberat, vt incomparabiliter, atque ineffabiliter omne meritum, quamuis bonæ, & ex Deo datæ humanæ voluntatis, atque operationis excedat:* ecce quomodo loquitur de exuperantia gratiæ, ſiuè de incomparatione, & inadæquatione præmij ad opera noſtra, etiam quatenus ſunt dona Dei, ſiuè procedentia ex gratia Dei. Apertius id docet Auguſt. qui tr. 3. in Ioan. ſic ſcribit. *ò homo ſi accepturus es vitam æternam, iuſtitiæ quidem ſtipendium eſt, ſed tibi gratia eſt: cui gratia eſt ipſa iuſtitia, tibi enim tanquam debita redderetur, ſi ex te tibi eſſet iuſtitia, cui debetur,* en Auguſt. loquitur de opere, vt meritorio, & prout contradiſtinguitur ab opere naturali, cui, inquit, deberetur ex iuſtitia, ſi tale eſſet; at quia meritum non eſt ex natura, ſed ex gratia, ideo, ſubdit, quod *debetur non ex iuſtitia, ſed ex gratia*. Ponderanda etiam ſunt verba illa, *cui gratia eſt ipſa iuſtitia*, nempè iuſtitia, ex qua dicitur Deus remunerare iuſtos, eſt iuſtitia gratuita, fundata ſuper gratia, non iuſtitia ex debito, abſolutè, ſed ex promiſſione, & gratia. Accedit Bern. l. de gr. & lib. arb. qui loquens de Paulo inquit, *Dei promiſſum appellat ſuum depoſitum: promiſſum quidem ex miſericordia, ſed iam ex iuſtitia perſoluendum.* Comprobatur quoq; ratione, quis namq; dubitat gloriam nō deberi operib. naturæ? nonniſi Pelagius id diceret: at Patres explicantes

Gloriæ retributio, tū ex iuſtitia, tum ex gratia.

vim gratiæ communiter docent cùm Paulo, Rom. 8. *non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* attribuentes præmia vitæ æternæ etiam ex gratia operib. ipſis factis in ipſa gratia, quia eorum meritum fundatur in gratia: vnde interuenit vna cùm iuſtitia, ipſamet gratia.

10 Confirmatur amplius ex doctrina Scoti, qui in 1. d. 17. q. 1. docet opus factum in gratia nō propter hoc eſſe dignum vita æterna, niſi diuina accedat acceptatio, & ordinatio operis ad vitam æternam: niſi diuina accedat promiſſio acceptandi opus meritoriū, vt glorificabile, & ordinabile ad vitam æternam. Secluſo igitur titulo promiſſionis nō erit ſufficiens ad vitam æternam, vt patet ex illo Iacobi *quam repromiſit Dominus, &c.* & Trident. ſeſſ. 6. c. 16. vbi dicitur, *benè operantib. vſque in finem, & in Deo ſperantib. proponenda eſt vita æterna, & tanquam gratia filijs Dei per Chriſtum Ieſum miſericorditer promiſſa.* vbi duo notantur, tum opera quatenus procedunt à gratia, ait enim, *bene operantib. vſque in finem,* tum promiſſio vitę æternæ: Ex quo fit, vt ad opus in gratia, accedere habeat acceptatio ipſa, quæ idem eſt, ac promiſſio, (vt dubitationem ſedemus Valentiæ) vitæ æternæ per Chriſtum. Et hinc deducimus, ſicut deducit etiam ipſe Valentia contra Caetanum, ex Scoto cit. loc. quod ſi per potentiam abſolutā non remuneraret Deus opera meritoria iuſtorum, negata promiſſione remunerandi, nō vtique eſſet iniuſtus, ſecluſa namque promiſſione, nō ſunt condignæ paſſiones huius temporis, etiam perpeſſæ in gratia, ad futurā gloriam, quæ reuelabitur in nobis. vt amplius ibi probat Valent. t. 1. d. 8. q. 1. p. 4. ait enim Bern. *neque. n. ſunt talia hominum merita, vt Deus iniuriam faceret, niſi vitam æternam donaret* ſer. 1. de Annunc.

Vt opus ſit dignum, requiritur etiā acceptatio diuina.

Si Deus nō prēmiaret, nec eſſet iniuſtus.

11 Comprobatur amplius principale intentum ex D. Anſel. qui Proſolog. c. 10. ait, *Iuſtus es, quia non reddis debitū, ſed quia facis quod decet te ſummum bonum.* hinc Scot. iuſtitiam ſumit pro decentia, ſeu quadam condecentia, qua decet clementiam Dei præmia-

miare opera noſtra: facit enim quod ſuam decet pietatem, fidelitatem, clementiam; ex qua Anſelmi loquutione ſolui poſſunt omnia Aduerſariorum argumenta, ſumpta iuſtitia pro *decentia*. Item cap. 11. ſubdit, *illud ſolùm eſt iuſtum, quod vis, non iuſtum, quod non vis:* ideſt, illud opus ex iuſtitia meretur præmium, quod tu vis, vt ſit dignũ præmio, quod acceptas, & cui promittis præmium, aliàs non erit ex iuſtitia debitum ſibi præmium, Auguſt. lib. 1. Confeſſ. 4. *Reddis debita, nulli debens.* & ſerm. 16. de verb. Apoſt. *Debitor nobis factus eſt Deus, non aliquid accipiendo, ſed promittendo: aliter enim dicimus homini, debes mihi, quia dedi tibi, & aliter dicimus, debes mihi, quia promiſiſti mihi:* vbi concludit, ideo dare Deum, quia promiſit, non quia aliquid à nobis prius accepit, *quis enim prior dedit illi. & retribuetur ei?* De Apoſtolo inſuper loquens in pſalm. 83. inquit, ait Apoſtol. 1. Timot. 1. *miſericordiam à Deo conſecutus ſum, vt ſim fidelis:* & 1. Cor. 15. *gratia Dei ſum id, quod ſum:* poſtea vero 2. Timot. 4. *in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ: Ecce videmus,* ait Aug. *quia tenet Deum debitorem Paulus: conſecutus eſt miſericordiam, exigit veritatem.* i. iuſtitiam: *reddet,* inquit, *mihi Dominus in illa die quid tibi reddet, niſi quod tibi debet? vnde tibi debet? quid ei dediſti? quis prior dedit ei, & retribuetur illi. debitorem Dominus ipſe ſe fecit, non accipiendo, ſed promittendo: non ei dicitur, redde, quod accepiſti, ſed redde quod promiſiſti.* adeo apertè loquuntur hi Patres, vt meritò inde habeatur tota deciſio quæſtionis.

Iuſtitia ſumitur pro decentia diuinæ bonitatis.

Iuſtitia fũdata ſuper ſuper promiſſione, et pacto.

12 Hinc plura elicimus, immo potius iam elicita confirmamus: Primum, quòd ſi Deus merita non remuneraret, nulli iniuriam faceret, nec cōtra iuſtitiam, quæ erat doctrina Scoti, quem Valentia ibi explicat. probatur apertè ex Bern. ſerm. 1. de Annunt. *neque talia,* inquit, *ſunt hominis merita, vt propter ea vita æterna debeatur ex iure, aut Deus iniuriam aliquã faceret, niſi eã donaret.* ſecundò, elicimus præmium non deberi ex iure ſtrictè, & rigorosè ſumpto, ita clarè loquitur Bern. dicẽs, *neq; talia ſunt hominũ merita, vt propter ea vita æterna debeatur ex iure.* tertiò, elicimus, deberi Deo alijs plurib. titulis obſequia hominum, quòd ſi ea remunerat, ex gratuita promiſſione remunerat: hinc Auguſt. ſer. 3. de Verb. Dom. *ò magna benignitas Dei, cui cùm pro conditione reddere debeamus obſequia, vt Serui Domino; Famuli Deo; Subiecti Potenti; Mancipia Redemptori, amicitiarum nobis præmia promittit.* Tandẽ elicimus nō ex debito præmia nobis deberi, ſed ex miſericordia promiſsione, & munificentia Dei, ſic Baſyl. in pſalm. 114. *manet ſempiterna requies, illos, qui in hac vita legitimè certauerint, non ſecundùm debitum operũ, ſed ſecundum debitum Dei munificentiſſimi.* Bern. ſer. 61. in Cant. *meritum meũ miſeratio Domini.* Gregor. 9. mor. 14. *ſi opus virtutis exercuero, ad vitam, non ex meritis, ſed ex venia conualeſco.* & vt ſingula concludamus, non nos Deum nobis fecimus debitorem, ſed ipſe ſemetipſum *ex pacto* fecit debitorem, ita Auguſt. ad pſalm. cit. *debitorem Dominus ipſe ſe fecit.* debitum verò id inſurgit ex ſua promiſſione, ex Auguſt. cit. *Debitor nobis factus eſt Deus non aliquid accipiendo, ſed quod ei placuit promittendo.* Ex his autem verbis, dum ait, *non aliquid accipiendo*, non negat opera noſtra, quoniam ea neceſſaria ſunt ad coronam ex Paulo; ſed eatenus id dicit, quatenus Deus non fit diues ex eleemoſynis noſtris: non ſatur ex pane, cibo, & potu noſtro: non frigus expellit ex indumentis noſtris, *nō enim bonorum noſtrorum indiges,* inquit Pſalm. 15. & alibi, *numquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo? meæ enim ſunt feræ ſyluarum, Iumenta in montibus, & Boues.* Vel penes Iob 22. *quid prodeſt Deo ſi iuſtus fueris, aut quid ei confert ſi fuerit immaculata via tua?* & 35. *ſi iuſtus fueris quid donabis ei, aut quid accipiet de manu tua?* Concluditur igitur non eſſe rigoroſam iuſtitiam, ſed ſimilitudinem quandam, ſiue ſecundùm quid, ſiue iuſtitiam promiſſionis, & pacti, nō iuſtitiam abſolutè, & ſimpliciter, itaut teneatur ex iuſtitiæ lege ipſe Deus.

Deus debitor ex pacto, & promiſſione.

Iuſtitia qualis in Deo in prẽmiando.

13 Cum hoc tamen ſecundo dicimus, quòd iam de facto exercet munus iuſtitiæ commutatiuæ, & diſtribu-

Iuſtitia vtraque in Deo, tùm commutatiua, tũ diſtributiua.

tiuæ ad creaturas ipse Deus . & hoc est, quod Scripturæ, Concilia, & Patres tantopere docent, reddendo singula singulis iuxta mensuram meriti, & delicti. *si vis ad vitam ingredi, serua mandata* Matt. 19. *ecce cōmutatiua*; cōmutatur enim vita æterna pro obseruatis mandatis. *in domo Patris mei mãsiones multæ sunt* Ioan. 14. ecce *distributiua*, pro differentia enim meritorũ datur retributio mansionum, seu graduum gloriæ, & beatificæ visionis. sicut Deut. 25. *secundùm mensuram delicti erit, & plagarum modus*: quemadmodum & Apoc. 18. *quantum se glorificauit, & in delictis fuit, tantum date illi tormentorum, & luctus*: quæ indicant iustitiam distributiuam. Ratio vtriusque, quia Deus nullum malum relinquit impunitum; nullum bonum irremuneratum. Item, quia decet optimũ legislatorem præmiare bonos, & punire malos: præmia decernere iustis, & flagitia improbis, Deus autem est optimus legislator.

Deus sibi soli ex vera, et rigorosa iustitia, est debitor amãdo &c.

14 Dicimus vltimo, Deum soli sibi debere ex rigorosa *iustitia*: & ex vero iure. est Scoti vbi supra. Ratio, quia Deo debetur super omnia amor: at Dei ipsius voluntas nulli debet amorem, nisi soli Deo, ergo ex vera iustitia Deus debet sibi soli. Item in solo Deo reperitur antecedenter ad diuinam voluntatem, propositio hæc, *Deus est infinito amore, ex iustitia amãdus*: indeq; diuina voluntas confirmãdo se principio isti practico, Deum ex iustitia infinitè amat. cæterum ante decretum talis voluntatis, non est in Deo principium hoc practicum, *Creatura est à voluntate Dei amanda*, etenim necessario eam diligeret, quæ nãque decretum antecedunt, necessaria sunt, sed reperitur post, ideoq; prius voluntas gratis determinat amare creaturam, & inde eam diligit, idque voluntariè, & gratuito, posset enim illam non amare: diuinam verò essentiam necessario amat, quia ex iustitia amat, & non potest non amare.

ARTIC. IV.

Respondetur argumentis in oppositum.

Iustitia sumitur pro fidelitate.

1 PRo vniuersorum, in contrariũ, solutione adhibenda est, quæ intelligentiæ Patrum, & Scripturarũ deseruire potest, doctrina, Vt pro iustitia, siue à Patribus, siue à Scripturis prædicata, intelligatur *fidelitas* ipsius Dei; est enim fidelitas species iustitiæ: Et ita dicimus, ex fidelitate teneri, vt loquebatur Apost. fidelitas autē ista fundatur super promissis, quia tamen promisit Iustis præmia, & Reprobis supplicia, inde est, vt fideliter agens, stare procuret promissis; nō. n. Deus vel promissa negat, vt agere solent homines, vel promissa non seruat, sed *fidelis est Deus*, inquit Paul. *et ipsum negare non potest*. pro iustitia ergo sumũt Scripturæ, & Patres *fidelitatem*, quæ species quædam est iustitiæ, ostendentes fidelem esse Deum, si nos fideles itidem sumus, vt præmia reddat, & gloriam. Item sistendo in vi termini, ac nominis iustitiæ, dicendum iustitiam sumi non simpliciter, sed secundùm quid; quatenus seruat modum quendã iustitiæ, vtpotè reddendo singula singulis iuxta opera propria; cæterum desunt conditiones plures ad rigorosam iustitiam, Vel adest iustitia non ex natura rei, determinans, siue cogens Deum ad reddendam mercedem, & supplicia, sed iustitia suppositionis, & pacti; supposito namque pacto siue obseruationis, siue relaxationis legis fiendæ à Iustis, & Improbis, sequitur inde, vt necessario seruet iustitiam Deus, necessitate tamen non absoluta, & simpliciter, sed suppositionis, & pacti. siue denique de iustitia loquuntur non strictè sumpta, sed laxato nomine ipsius iustitię, largè, & impropriè sumpta iustitia: Vel, de iustitia loquũtur distributiua; nam cum vtramque exerceat, dicitur quadam maiori consequentia exercere istam; quandoquidem ad commutatiuam nullatenus tenetur, at data commutatiua, ampliori nexu sequitur distributiua; siquidem sup-

Iustitia simpliciter sumpta, & secundùm quid.

Iustitia suppositionis, promissionis, & pacti.

ſuppoſito, quòd velit præmia Iuſtis, & Reprobis decernere ſupplicia, vtique id proportione Geometrica aget, attendo ſingulorum merita, ac demerita, vt eo magis præmiet, vel puniat, quo maius repererit meritum, aut demeritum. His medijs interpretandæ veniunt Scripturæ, & Patres; quapropter ſigillatim ad eas deſcendere non non eſt opus, dum ex his traditis ſic, facillimè, & abundè habeatur ſenſus Scripturarum, & Patrum. quæ etiam deſeruient omnibus, & ſingulis rationibus, & argumentis aliũde deductis. Sumitur etiam iuſtitia prout eſt decẽtia, inquit Scot. vt ſup. & ſecundũ hãc ſummam, docet Dei bonitatem vt prçmiet, immo nedum præmiet, ſed abundantius; & vltra condignum retribuat.

Iuſtitia declaratur ex Aug.

2 Ad illud verò Pauli, quod coronam expectet à Iudice, & iuſto Iudice, & coronam iuſtitiæ, reſpondetur vt ſup. iuſtitiã illã eſſe ex ſuppoſitione, & promiſſione, non ex natura rei, ſed ex fidelitate Dei, qui promiſit. ita Augu. qui ſuper pſal. 83. aduertit Apoſtolum 1. Timot. 1. dixiſſe, *miſericordiã à Domino conſecutus ſum, vt ſim fidelis:* & 1. Cor. 15. *gratia Dei ſum id, quod ſum:* poſtea verò 2. Timot. 4. addidiſſe, *in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ:* ait inde Auguſt. *Ecce videmus quia tenet Deum debitorem Paulus: conſecutus eſt miſericordiam, exigit veritatem, id eſt iuſtitiam, reddet*, inquit, *mihi Dominus in illa die: quid tibi reddet; niſi quod tibi debet? vnde tibi debet? quid ei dediſti? quis prior dedit illi, & retribuetur ei? debitorem Dominus ipſe ſe fecit, non accipiendo, ſed promittendo: non ei dicitur redde quod accepiſti, ſed redde quod promiſiſti.* ecce doctrina tradita quomodo eſt expreſsè Auguſtini, qui nullum debitum cognoſcit in Deo abſolutè, niſi ex ſola ſua promiſſione: ac propterea cum Gloria appellatur *Merces, Corona, Præmium*, & huius generis, exponenda veniunt, non ex iuſtitia abſolutè, ſed ex iuſtitia fundata ſuper promiſſione: & hæc eſt iuſtitia Pauli, & talis eſt *iuſtus Iudex*, qui reddet coronã Paulo ex iuſtitia. & iuxta hæc remanent ſoluta prima tria capita argumẽtorum, vnà cum confirmatione argumenti noni;

3 Ad quartum verò, non tenetur niſi ex pacto, & promiſſo, veluti enim fidelis Adimpletor Deus, ſtat pactis, & promiſſis, at id voluntariè, nõ enim tenetur legibus cùm ſit ſupra omnem legem.

4 Ad quintum, iam negata eſt paritas, ſiquidem Contrahentes, licet ab initio ſponte id agant, vt promittendo, donando, nihilominus, inde ſtricto iure tenentur ſtare promiſsis, quia nõ ſunt ſupra legem, ſed infra legem, indeque puniuntur tranſgrediendo legem: at Deus nulli ſubditur legi, lex autem ipſius eſt ipſamet ſua voluntas, quæ pro libito operatur, vt placet: dũ ergo non tenetur ſtare legi, non ſeruat niſi ex fidelitate, & quadam decentia, legem.

5 Ad ſextum, eſt diſſimilis ratio; etenim legiſlator humanus eſt Miniſter Reipublicæ, & veluti pars eius: tenetur verò pars conſeruare totum: & Miniſter Rempublicam, aliàs aget iniuſtè: Deus non eſt pars huius mundialis machinæ, cùm ſit ſpiritus, non inclusus in genere, ſed extra genus; nec tenetur Mundum hunc conſeruare in ſuo eſſe, immo veluti ſupremus Dominus, poteſt ipſum annihilare, ſicut potuit nõ creare, quapropter ceſſat obligatio in eo hanc exercendi iuſtitiam.

6 Ad ſeptimum, poteſt Deus remittere offenſam honori ſuo illatam, loquimur autem de offenſa morali, nõ phyſica; non enim phyſicè offendi poteſt Deus, qui eſt impaſſibilis, & immortalis, vnde pſal. 90. *non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit Tabernaculo tuo*: & remittendo, nõ facit contra legem; quia lex ad extra eſt ſua voluntas: Dices, Iudex humanus agit contra iuſtitiam remittendo offenſam Alteri factam, quia tenetur Rempublicam ſeruare indemnem, ergo & Deus; Reſp. non eſſe paritatem, ille namque non eſt ſupra legem, nec eſt Dominus Reipublicæ, ſiue Ciuiũ, vt relaxare poſſit offenſas Ciuibus factas; Deus autem habet plenum dominium Reipublicæ, & Ciuium, vt ad libitum remittere poſſit offenſas ipſis Ciuibus illatas: ſicut enim eſt dominus bonorum, vitæ, ac honoris Ciuiũ,

Iudicis creati differẽtia, & increati.

ita relaxare potest iniurias bonis, vitæ,ac honori Ciuium illatas.

7 Ad octauum, si spectemus personam debitoris, vtique ita est,dum namque quis facit totum,quod potest, excusatur inde,si in reliquo deficiat;at negari nō potest,minimè seruari æqualitatem, dum iustitiæ debito non satisfit vndequaque: licet enim qui obligatur ad mille, si soluat tantummodo decem, quia vltra non potest, excusetur à solutione reliqui, tamen nequaquam dici potest solutionem factam esse ad *pondus*, ad *æquale*, ad *debitum*, ad *rigorosam iustitiam*, desunt enim alia, & ob id non seruatur iustitia; Quod inde quoque probatur, siquidē hic tamen remanet nihilominus adstrictus ad soluenda reliqua, si ad meliorem fortunam deueniat, sicut & is, qui *cedit bonis* ex concessione Iudicis, tenetur nihilominus in foro Animæ, ex vera iustitia soluere debita cùm ad meliorem frugem peruenerit; remanet ergo semper inæqualitas ad iustitiam.

Cedens bonis ad meliorem frugem perueniens,tenetur reddere in foro Animæ.

8 Ad nonum, iam est responsum ex illo Pauli. & ad illud de *iure*: ius, quod creatura acquirit ad gloriam,est ius promissionis, & pacti inter Deum ipsum,& creaturam, vt *si hæc obseruaueris,promitto tibi vitam æternam*: funfundatur verò super gratuita Dei voluntate proponente tale pactum, & acceptante gratuito sponsionem, & obsequium: non autem est ius *naturale*,quod ex sui natura de iustitiæ rigore habeat Creatura in gloriam.cætera ex responsione primi arg.

9 Ad illud de Christo, id in controuersia est positum: indeque negat Scotus fuisse de *toto rigore iustitiæ*: fuisse quidem rigorosam illam Christi Domini satisfactionem, diuinæq; satisfecisse iustitiæ, idem Scotus docet: fuisse verò de *toto* satisfactoriam *rigore iustitiæ* id negat, ob rationes easdē, quibus & Alijs negat satisfactionem ex rigorosa iustitia.

Christi satisfactio an de rigore iustitiæ.

10 Ad vndecimum, nihil extra Deum est necessariū simpliciter, adeo vt possit Dei voluntas, pro libito, de cunctis disponere, & vt placet: hinc est vt possit calorē remouere ab igne, frigiditatem ab aqua, grauitatem à Terra,& sic de singulis:patet hoc,etenim,& si calorem non abstulerit à fornace Babilonis in actu primo, abstulit tamen in actu secundo,non concurrēte Deo cum eo ad comburēdum. Dices deperirent naturæ rerum,si v.g.separaret rationabilitatem ab homine, implicat namque esse hominem,& nō rationalē: vtique ita est, nihilominus, necessitas, quæ inde sequitur, non est necessitas *simpliciter*, inquit Scot.quia nihil est simpliciter necesse esse,pręter Deum;sed *suppositionis*, quæ cōsequitur ipsam Naturā rei;quia,dato,quod velit Deus condere hominem, vtique condet eum cum sua rationabilitate: dato quod velit creare ignem,terram, creabit vtique cum sua caliditate, leuitate, grauitate, & huiusmodi, & sic de singulis: cæterum sicut nec homo, nec ignis, nec vlla creatura est necesse esse simpliciter,sic nec ea,quæ naturaliter consequuutur naturam, sunt necesse ex iustitia simpliciter, sed sunt debita naturæ ex iustitia suppositionis, Scot.4.d.46. litt.G. vide eundem in 1.d.8.q.4.

Nil extra Deum, est necesse simpliciter.

Vtrum consequentia Naturam Deus de necessitate prouideat.

DIS-

DISPVTATIO XIX.

De Misericordia Dei.

QVÆSTIO I.

Vtrum in Deo sit verè, & formalitèr Misericordia An distincta à Iustitia: An prior, & nobilior ea.

Sententia Alberti, & pluriŭ negantium.

1 Lbertus 1.p.q.80. nnm.2.negat misericordiam propriè sumptam, reperiri in Deo. Salmeron quoq; tom.13. in Epist. Paul.lib.1.par.2. disp.4. metaphoricè misericordiā attribuit Deo. idem adstipulatur Nazarius ad 1.p.q.2. art.2. Ratio, quia includit imperfectionem repugnātem infinitæ perfectioni Dei: nititurq; id confirmare ex D.Tho.

Rationib. arguitur.

2 Potest vero sic aliunde probari: primò, ait Damasc. *Misericordia est cōpassio de malo alieno*: lib.2.c.13. at in Deo nec reperitur passio, nec compassio: ergo. Item secundo, Misericors est promptus, & paratus ad tollendam miseriam alterius: at Deus non videtur esse sic paratus, quandoquidem, cū auferre posset, & impedire omne malum, & miseriam, nihilominus, nec impedit malum omne, nec tollit omnem miseriam. Tertio, nil ponitur formaliter in Deo, quod essentialiter pendet à creatura, alias Deus, vel aliqua perfectio Dei dependeret ex creaturis; at misericordia dicit essentialem ordinē ad creaturas, quoniam ordinatur ad tollendam miseriam creaturarum.

Misericordia Ethymolog.

3 Afferamus autem initio Ethymologiam, & descriptionem Misericordiæ, indeque decidemus quæstionem. Et quidem circa Ethymon Misericordiæ, Scotus in 4.d.46. q.2. & D. Tho. ait, idem est Misericordia, seu Misericors, ac *miserum cor habens*; Rationem affert, quia *compatiens miseriæ alienæ in hoc habet cor miserum, hoc est, communicans in miseria*. hoc de Ethymologia.

Misericordiæ descriptiones.

4 Circa descriptionem, Cicero 4. Tuscul. *Misericordia*, inquit, *est ægritudo ex tristitia alterius, iniuria laborantis*. Seneca l.1. de Clement. *Misericordia est ægritudo ob alienarum miseriarum speciem*. August. 9. de Ciu. Dei. c.5. *Misericordia est alienæ miseriæ in nostro corde compassio, qua, vtique, si possumus, subuenire compellimur*. Ac demū Arist. 2. Rhetor. c.8. *Misericordia est dolor ex apparente malo corruptiuo, ac dolorem inferente in non dignum, pati, &c.* hæ sunt descriptiones Misericordiæ.

Misericordiæ acceptio duplex.

5 His suppositis, misericordia dupliciter sumenda est, vel quantum ad materiale, vel quantum ad formale: Primum dicit voluntatem nolentem miseriam alterius, & actum volūtatis, quo voluntas vult alterius miseriam auferre, siuè in partem, siuè in totum; siuè præsentem, siuè præseruando in futurum. Secundùm dicit passionem subsequentem ad talem voluntatem; etenim dum voluntas non vult, vtique si id euenit, vel euenire poterit, tristabitur voluntas; quo fit, vt ad talem no-

litionem sequatur tristitia in voluntate: dolor in corde: mæror in visu: passiones plurimæ in sensibus. Ratio, quia teste August. 14. de Ciu. Dei. c. 15. *tristitia est de ijs, quæ nobis nolentibus accidunt.* Vnde in Misericordia duo sunt, alterum dicens perfectionem, & alterum connotans imperfectionem: Primum dicit perfectionem, subuenire namque indigenti, & à miseria liberare, opus est perfectionis: secundum, indicat imperfectionem, vtpotè subiacere passionibus tristitiæ, mæroris, doloris, displicentiæ, &c.

Misericordia verè in Deo.

6 Ex hinc primò dicimus, verè Misericordia est in Deo. ita ex Psalmo 102. habetur, de Deo, *Patiens, & multum misericos.* Idipsum docent communiter Theologi, Scot. in 4. d. 46. q. 1. 2. 3. D. Tho. 1. p. q. 21. art. 3. & Expositores eorundem ad citata loca. ibiq; D. Bonau. & Alex. 1. p. q. 39. mem. 1. Albert. vbi sup. Dur. Richar. Carthus. ad citata loca Quarti sent.

Misericordia in Deo quoad materiale, non quoad formale. explicatur.

7 Dicimus secundò, Misericordiã in Deo reperiri, dēptis tamen imperfectionibus: vnde reperitur in eo, quoad materiale, quod est voluntas subleuandi aliquē à miseria: at hoc est opus perfectionis, quia est opus charitatis, & communicatio bonitatis, *Deus autem charitas est*, inquit, Ioannes: & ita loquitur Psalmus, *Multum misericors.* cæterum spectando passionem, & tristitiam, quæ inde in creaturis subsequi solet, non reperitur vt sic, misericordia in Deo. ita Scot. Bonau. Alens. Albertus, cæterique atque hoc sensu reconciliantur sentētiæ oppositæ: Qui namque negant misericordiam, loquuntur in sensu explicato: at conueniunt omnes de cætero, demendo imperfectiones: Et ad secundum sensum aspicientes aduersæ sententiæ Doctores, dicere solent, reperiri impropriè, & metaphoricè, non propriè in Deo misericordiam. Et suadet principale intentũ ratio, Misericordia est perfectio simpliciter, ergo reperitur in Deo. Antecedens est iam declaratum, vt reponatur in Deo, semotis tamen imperfectionibus: vt sic autem, est perfectio simpliciter, ergo erit in Deo.

8 Est & alter modus explicandi, vt misericordia collocetur in Deo: is autem est, vt dicamus Misericordiam esse in Deo secundùm *effectum*, non secundum *affectum*. Explicatio est eadē cùm præcedenti; quoniam *affectus* indicat animi passionem: & hæc non cadit in Deum: *Effectus* indicat voluntatem subleuandi hominem à miseria, & hoc est in Deo. Doctrina hæc fuit antiquitus Anselmi; ipse namq; in Prosol. c. 8. loquendo ad Deum, inquit, *Cũ respicis nos miseros, nos sentimus misericordiæ effectum, tu non sentis affectum.* reddensque rationem, subdit, *quia nulla miseriæ compassione afficeris.* & c. 11. *Misericors es, non quia tu sentias affectũ, sed quia nos sentimus effectum.* Ex Anselmo vero sumpsere inde Theologi cæteri loquendi modum, vt dicerent, esse in Deo misericordiam, secundum *effectum*, non secundum *affectum*, sicq; inter cæteros loquitur D. Tho. art. 1. denique Scotus subdit Misericordiam reperiri in Deo quoad effectũ remotum, non proximum: primus est voluntas subleuandi à miseria: secundus est tristitiæ passio sequens.

Quoad effectum, nō quoad affectum.

Quoad effectum remotũ, non proximum.

9 Quæri posset, vtrum Misericordia sit idem, ac Charitas: probabile existimat Lorca 2. 2. sect. 3. disp. 33. nu. 11. Verum D. Tho. 2. 2. q. 30. ad 3. art. 4. de Misericordia agit, tanquam de virtute speciali. & q. 28. & 32. artic. 1. ait, Misericordiam esse effectum Charitatis. Ego distingui aliqualiter putarem: probo, etenim Deo nos vnimur per Charitatem *formaliter*, non autem *formaliter* per misericordiam; etenim virtus coniūgens nos Deo est Charitas, vt loquitur Ioannes, *Qui manet in Charitate in Deo manet*: at nō vnimur formaliter per Misericordiã: Dixi *formaliter*, quia dum actus misericordiæ exercemus, dicimur quidem vniri Deo per misericordiã, *meritoriè*, quia meremur per eam aliquid: at verò principium formale vniēs nos, præcedentibus operibus misericordiæ, est forma Charitatis. Item, & hoc est validius, non dicimur habere misericordiam erga Deum, nulla enim cadit miseria in Deum, à qua sit subleuandus Deus: dicimur verò habere amorem erga Deum: igitur Amor, & Charitas distinguũtur à misericordia. Demum, latius patet Charitas, quàm misericor-

Misericordia an idē, ac charitas

dia,

dia, siquidem hæc ad miseriam aspicit proximè subleuandam, illa, etsi nullam in proximo reperiat miseriam, poterit tamen munus suum exercere, vtpotè, circa diuitem, & quam maximè locupletem, habere possum charitatem, cõplacendo mihi in eo, quod suis ipse fruatur thesauris: Complaceo quoq; in Viro sancto de sua sanctitate, vtpote ab omni culpa immuni: deniq; cõplaceo in Beatis ipsis perfruentibus gloria Patriæ, circa hos autem, amoris, & charitatis munus exerceo, non tamen misericordiæ, quia longe sunt à miserijs, igitur est differentia admittẽda aliqualis. quidquid vel Lorca dicat, vel Smysingus tom. 1. tract. 3. disp. 4. q. 6. num. 93.

Misericordia an distincta à iustitia.

10 Dubitat Scotus q. 3. an Misericordia, & Iustitia ad inuicem distinguantur. & respondet, Iustitiam dupliciter sumi, primo, quatenus est condecentia diuinæ bonitatis, & quatenus id iustum vocatur, quòd diuinam decet bonitatem: & vt sic, ait non distingui à misericordia, immo misericordiã esse partem quandam iustitiæ; Ratio, quia decens est, Deum creaturis misereri. secũdò sumitur obiectiuè, quatenus misericordia habet pro obiecto, creaturæ miseriam subleuandam, & Iustitia habet pro obiecto, ipsum Deum, prout à sua diuina voluntate iustè, & summè amandum: & vt sic distinguuntur, ait Scot. Erit autem distinctio, vel rationis, vel formalis, iuxta placita Scotistarum, & Thomistarum. Item Iustitia sumitur prout seruat modum aliquem æqualitatis Geometricæ, vtputa inter merita, seu demerita: & punitionem, ac prœmia: Misericordia verò non respicit ad talem æqualitatem, quia tota pendet à charitate Dei subleuatio miseriæ creaturæ, & vt sic, vtiq; etiam distinguuntur.

Misericordia an prior iustitia.

11 Dubitat insuper Scotus, vtrũ Iustitia sit prior misericordia, & respondet ibid. quòd sumendo iustitiam, & misericordiam obiectiuè, illa est prior ista; ratio, quia obiectum illius, sumptę pro condecentia diuinæ bonitatis, est Deus, quia est summè bonus, summèq; amabilis: obiectum autem istius est creatura: Prior est autem ipse Deus creatura: cæterum spectando iustitiã, & misericordiam inter se, talis inter ipsas erit ordo, qualem postulant, qualemq; reperimus inter diuinas perfectiones inter se. Item aliũde potest responderi, quod sumpta iustitia priori modo anterius recensito, quatenus est condecentia diuinæ bonitatis, prior est iustitia, inde misericordia, quoniã ideo miseretur Deus, quia misereri decet suam bonitatem, sicque misericordia erit pars quædam iustitiæ, & hinc Ansel. Proslog. c. 11. inquit, *sic ergo nascitur de iustitia tua misericordia tua, quia iustum est, te sic esse bonum, vt parendo sis bonus.* Vide Scot. sup. & Richar. ibid. art. 2. q. 2. atque Alexandrum par. 1. quæst. 39. m. 2. Apertius verò rem declarat idem Ansel. cap. 9. inquiens, *si misericors es, quia summè bonus, & summè bonus non es, nisi quia es sũmè iustus: verè misericors, quia es summè iustus.* Insuper respondetur, quod accipiendo iustitiam pro commutatiua, siuè distributiua, vtpotè largiendo Iustis præmia, & Iniustis supplicia; dicendum, esse priorem misericordiã: Ratio, quia quod Deus misericordiam præstet, hoc prouenit ex natura Dei, nullo præcedente merito in Peccatore, vnde moueri habeat Deus ad miserendum; à se namque, & misericorditer id facit: quod vero Peccatorẽ puniat, præcedit ex parte creaturæ culpa, quæ Deum prouocat ad puniendum, igitur prior, vt sic, erit misericordia ad iustitiam. Patet hoc etiã in iustitia præmiatiua, quandoquidem præmia elargitur Deus, at præcedentibus meritis, Nam *non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.* Rom. 16. igitur Iustitia, quoquomodo sumpta, semper posterior est ad merita, siuè demerita: At misericordia, etiam in ipsa iustitia præmiatiua præcedit iustitiam; ratio, quoniam, quod Iustus opera exerceat meritoria, quibus lucretur gloriam, id primario pendet à misericordia *Dei*, qui est primus in excitando peccatorẽ ad pænitentiam, propptereaque gratia hæc sibi primitus immissa, vocatur *præueniens*, quia ipse *Deus* est, qui pręuenit peccatorem, & ipse incipit; etenim *Non vos me elegistis, sed Ego elegi vos.* Io. 16. Et quod insuper peccator

iam

iam excitatus,& præuentus,benè operetur,& mereatur, id cùm eiusdē Dei gratia exequitur, nam *sine me nihil potestis facere*. Io.21. quo fit,vt ad Iustitiam,qua,tandem mortis tempore,coronam confert gloriæ, dicatur anteire ipsa misericordia: sic Gregor. in psal. 14.vbi ponderans verba illa, *Auditam fac mihi mane misericordiam tuam*. loquendo de retributione gloriæ,inquit, *Pro illis operibus datur, quæ sine præuētu misericordiæ Dei nemo assequitur*. & Confirmatur ex dictis disput. præced. q.4.art.2. & per totam.

Misericordia an perfectior iustitia.

12 Demum postulatur, vtrum Misericordia sit perfectior Iustitia, an vice versa.Respondetur,spectando vtrāque perfectionem formaliter, non reperiri inter ipsas excessum vnius supra aliam,dum ambæ sint infinitæ formaliter,& perfectiones simpliciter: Verum non adhunc sensum mouetur dubium. Igitur aliunde est respondendum, Misericordiam esse perfectiorem Iustitia: probatur,Iustitiam punitiuam exercet Deus, at motus antecedenter ex demeritis creaturæ:Misericordiam vero operatur Deus,non quidem præcedēte aliquo merito peccatoris, cùm potius præcedant demerita, sed misericordiam operatur ex se,& à se, siuè ex sui intrinseco,ac proprio, propterea-que canit Ecclesia, *Deus,cui proprium est misereri semper,& parcere*. vnde ad iustitiam trahitur veluti ab extrinseco, ad misericordiam ab intrinseco:ad iustitiam, tanquam ab extraneo, à misericordia vero,tanquam à sibi proprio, *cui proprium est misereri*. Quod si de iustitia quoque loquamur Iustorum præmiatiua,iam diximus, primum initium bonorum operum pręmiandorū, incipere à diuina misericordia.Confirmatur ex Iacob.2.*Superexaltat misericordia iudicium*. Sensus autem horum verborum explicabitur amplius quęst. sequ. Ita Richar. in 4.d.46. art.2.q.2. D.Tho.4.46.q.2.art.2.Suar.1.lib.3.de Attrib.c.7.,Carthusian.4.46.q.3.

13 Ad argumenta, Ad primum respondet D.Tho. 1.p. q.21. art.3. ad primum, loqui Damascenum de misericordia quantum ad passionis affectū. seu ex dictis,esse eam in Deo quātum ad *effectum*, non quoad *affectum*. Respondet Scot.esse in Dēo quantum ad effectum remotum, qui est passio,non quoad effectum proximū,qui est nolle miseriam. Dices,ex præsentatione miseriæ consurgit necessario in vidente, passio tristitiæ, ergo non potest remoueri sub ratione passionis à Deo:Respond. primo, insurgit in subiecto capaci, cuiusmodi tamen non est Deus. secundo insurgit in subiecto non valēte impedire passionem,at Deus impedit. tertio, insurgit ibi, vbi non inuenit contrarium, in Deo est summum gaudium,ac proinde non insurgit passio tristitiæ,cui gaudium, & beatitudo est contraria.

14 Ad secundum respondet Scot. misericordiam reperiri in Deo,sed cū dictamine rectæ rationis: recta autem ratio dictat, vt simul cum misericordia stet etiam & iustitia: & hinc est, vt non de toto parcat Deus,relinquit.n. locum iustitiæ:& hoc verum est de misericordia *parcente*, non *liberante*; sic namque miseretur, vt parcat, nempe ex parte tollendo miseriam, non autē de toto, hoc namque esset munus misericordiæ liberantis. Et totum currit de facto, & de potentia ordinata, nam de potentia absoluta, vti posset misericordia liberante, auferendo pęnam de toto. Dices, misericordia est contraria iustitiæ. Responsionem quære quæst.sequenti.

Misericordia parcēs quare non tollit omnē pęnam.

15 Ad tertium, misericordia non dependet à creaturis, ratio, quoniam est perfectio simpliciter: quemadmodum de Omnipotentia, & Scientia Dei diximus in propr.disput.Item nō misericordia pendet ex creaturis, sed creaturarum miseria pendet à misericordia Dei, expectans relaxationem, & condonationem ipsius miseriæ: sicut scibile creatum pendet à scientia Dei,& ordinatur ad illam, non autem Dei scientia pendet à scibili creaturarum, cùm non moueatur Deus ab obiecto creato: huiusmodi se habent relatiua non mutua, vt ex parte creaturæ sit relatio realis,ex parte Dei,rationis:& hęc pertinent ad tertium genus Relatiuorum.

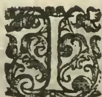
Non misericordia ex creaturis, sed creaturæ pendent ex misericordia Dei

QVAE-

QVÆSTIO II.

Vtrum in omnibus operibus Dei interueniat simul Misericordia, & Iustitia.

Misericordia simul, & Iustitia

1 N omni opere Dei coniungūtur simul Iustitia, & Misericordia. Ita Psalm. 24. *omnes viæ Domini, misericordia, & veritas*:& 144. *Iustus Dominus in omnibus vijs suis*:& infra, *miserationes eius super omnia opera eius*. Hinc Cassiodor. in Psal. 50. *Hæ duæ res in vijs Domini sēper adiunctæ sunt*. atque Aug. de Consens. Euangelist. lib. 1. c. 14. *Res humanas iustè, & misericorditer curat, ita ut nec præcludat Iustitia Misericordiam, nec impediat Misericordia Iustitiam*. Consentiunt omnes Theologi, Alexand. 1. p. q. 39. m. 3. Alber. 1. p. q. 8. m. 2. art. 4. D. Tho. 1. p. q. 21. ar. 4. & in 4. Sent. d. 46. q. 2. art. 2. Scot. in 4. d. 46. D. Bonau. ibid. cæterique sententiarij vna cum Magistro ad eum locum.

Rationibus probatur à D. Tho.

2 Licet verò res ita sit, tamen est aliqualis discrepantia inter Scotum, & D. Tho. circa probationem. Et quidem Scotus sententiam D. Thomæ referēs, refert simul & probationes eius, atque impugnat: Probatio autem prima est talis, Deus faciendo aliquod opus, format illud, secūdùm quod debet formari: in hoc autem apparet iustitia, quia exoluit id, quod operi debetur. Item excludit ab opere omnē defectum, & miseriam, hoc autem pertinet ad misericordiam; ergo simul interuenit in operibus Dei iustitia, & misericordia. Assumptum patet de Artifice, qui opus efficit iuxta debitum suæ Artis: impedit verò omnem defectum ab opere, ergo dum agit conformiter ad regulam suæ Artis, exercet opus iustitiæ, dum verò excludit defectū, & miseriam ab opere, opus exercet misericordiæ. Insuper, opus eo est perfectius, quo ad ipsum concurrunt plures virtutes: Deus est artifex perfectissimus, ergo agit secūdùm omnes virtutes, quæ concurrere possunt ad tale opus: inter cæteras verò concurrere potest virtus Iustitiæ, & Misericordiæ, ergo.

3 Descendendo autem specialius ad opus punitionis, sic probatur, non punire secundùm totum rigorem iustitiæ, sed interuenire quoque misericordiam. Damnatus non potest recipere totam pænam, qualem Deus ex iustitia potest inferre: ergo oportet vt ibi interueniat misericordia parcens, de illa pæna: Antecedens probatur, sicut se habet Agens ad Patiens, ita se habet actio ad passionem: sed Agens Deus infligens pænam, excedit in infinitum, ipsum Peccatorem patientem, ergo actio Dei punientis excedit in infinitum passionem Peccatoris patiētis: at infiniti, & finiti nulla est proportio, ergo oportet per misericordiā aliquid relaxari de pæna. Dices non oportere, quòd sit talis proportio inter actionem, & passionem, qualis est inter Agens, & passum: quo fit, vt licet Deus excedat in infinitum creaturam, non tamen actio punitiua superaret in infinitum ipsam Peccatoris passionem. Contra, duo inuicem inæqualia in proportione inæquali, non possunt comparari ad aliqua duo, nisi quatenus sunt inæqualia in proportione: exemplum de numero senario,

& quaternario, qui proportionantur ad inuicem secundùm proportionem inæqualitatis; vnde fit, vt non possint comparari ad alios numeros, nisi iuxta proportionem inæqualitatis: ergo si Agens, & Patiens comparantur ad inuicem in proportione inęqualitatis, vt Deus, & Creatura, vtique non poterunt comparari ad actionem, & passionem, nisi sub ratione, etiam inæqualitatis. Denique arguit, Agens æquiuocum non potest agere in passum, secundùm totam actionem suam: nec passum potest recipere in se totam actionem Agentis ęquiuoci: est autem Deus Agens æquiuocum, ergo Peccator non poterit recipere totam actionem punitiuam iustitiæ diuinæ, igitur necesse est, vt interueniat misericordia, & temperet iustitiam diuinam.

An rationes prædictæ concludant penes Scotum.

4 Rationes prædictas impugnat Scotus, & ad primam, ait primo, Deũ nullum habere debitum rigorosè sũptum ad sic operandum, ratio, quia est Artifex liberum. secundò, circa illud de miseria, argumentum supponit, omnem defectum esse miseriam, quod est falsum, quia miseria propriè dicta opponitur fęlicitati, & beatitudini: quod ipse quoque D. Tho. concedit; vnde valde extenditur ipsum nomen misericordiæ.

5 Ad secundum de virtute. ait Scotus esse dubium, vtrum in Deo sit verè virtus moralis (de qua tamen regimus disput. præcedenti q. 1. 2.) Insuper vel iustitia erit idem cum volũtate diuina, vel distincta, si detur primum vtiq; sola Dei voluntas sufficit, cùm ipsa sit prima regula sui, & aliorum, vt ibidem ex præcedẽti disp. deduximus q. 3. quo fit, vt data identitate, minimè habeatur concursus pluriũ virtutum, vt argumentum prætendit, quod si tamẽ ex opposito distinguantur, nec etiam requireretur concursus virtutum plurium, maximè iustitiæ rigorosè sumptæ, cùm talis iustitia necessitet agens ad agendum, in Deo verò non reperitur necessitas talis. Adde minimè esse verum, actum aliquem produci posse à pluribus virtutibus formaliter, ratio, quoniam quanta est distinctio inter virtutes, tanta erit inter actus virtutum, at virtutes distinguuntur specificè, siue genericè, ergo nõ poterit idẽ actus prodire ex concursu plurium virtutum. quia tamẽ id nõ est absolutè, & vniuersaliter negandum, ideo insuper dicimus actum imperatũ quidem, prodire posse ex concursu plurium virtutum, & ita euenit, quoniam voluntas charitate informata imperat elicitionem v.g. actus ieiunandi, pęnitendi, confitẽdi, eleemosynas elargiendi, & similia; hæc quoad secundum.

Actus idẽ an à pluribus virtutib.

Inter Agẽs & Passum non requiritur adæquatio, sed proportio. & proportio non Arithmetica, sed Geometrica.

6 Ad illud de Agente, & Passo, nõ est opus, vt cõparatio se teneat vndequaq; sed sufficit, vt inter vtramq; sit proportio: consistit autem proportio in hoc, quod sicut Agens potest agere, ita & passum possit recipere, quapropter inter Deum, & Creaturam non reperitur æqualitas, cùm distent in infinitum, licet reperiatur proportio, quæ consistit in ratione Dantis, & Recipientis. Applicando autẽ ad propositum, dum Deus punit, inter Deũ, & Creaturam reperiri poterit proportio in ratione actionis punitiuæ. Proportio etiam hæc vocanda erit Geometrica, non Aritmetica; ratio secundi, quia *finiti ad infinitum nulla est proportio*, Deus est infinitus, Creatura autem finita: ratio primi, quoniam *secundùm mensuram delicti erit & plagarum modus*, itaut peccato maiori debeatur pæna maior, & minor minori.

Licet non esset proportio inter Agens, et Passum, possit tamen reperiri inter actionem, et passionẽ.

7 Et hinc est, vt quamuis inter Deum, & Creaturam non reperiatur æqualitas, siuè vt loquitur argumentum, proportio, nihilominus reperiri poterit inter actionem, & passionem punitiuam, vt quantum Deus punit, tantum peccator recipere possit de punitione. Exemplum autem adductum de numero senario, & ternario, non confirmat intentum, quoniam licet ex vna parte alter excedat alterũ, etenim sex continent quatuor & dimidium, sicut tria continent duo & dimidiũ, vnde licet quoad hoc, sit inter ipsos numeros proportio sexquialtera, nihilominus aliunde reperitur excessus, sex excedunt quatuor in duob. & tria excedunt duo in vno, vnde stat inæqualitas. A primo autem ad vltimum, licet inter Deum, & Creaturam nõ sit æqualitas, nihilominus stat pro-

por-

portio, vt sicut Deus potest agere, ita & creatura possit recipere, quemadmodum licet senarius, & ternarius nō seruent inter seipsos æqualitatem, seruant nihilominus proportionem, quia sicut senarij ad quaternarium est proportio sexquialtera, ita erit proportio sexquialtera ternarij ad binarium: & ita remanet clarè solutum argumentū, & Scoti discursus, alioqui obscurus, dilucidatus.

Actio Dei attemperata creaturis, itaut agat iuxta capacitatē creaturæ.

8 Dices, actio Dei est infinita, ergo creatura finita non potest esse capax actionis Dei infiniti: igitur reperitur excessus vndequaq; tum ex parte Dei, quod est Agens infinitum, tum etiam ex parte actionis suæ infinitæ. Respondet Scotus, quòd licet Deus, & actio Dei formaliter spectata, quatenus est volitio ipsius Dei, sit formaliter infinita, nihilominus non est necesse, vt Deus per actionem, siue per voluntatem infinitam agat infinitè, seù modo infinito; Ratio adduci potest; quia non est destructor Deus, sed conseruator naturæ, ideoq; modus agendi non excedit vires, & conditionem creaturæ, aliàs actionem suam sustinere non posset creatura. Confirmatur, quoniam Deus ad extra agit liberè, vnde fit, vt eo modo agat, & tali, ac tāto actionis gradu, quantopere sibi libuerit, & expedierit creaturæ: Argumentum verò militaret in sententia Arist. docentis Deum agere ad extra necessario.

Actio Agētis æquiuoci an possit terminari ab effectu æquiuoco.

9 Denique, ad illud de Agente æquiuoco, id falsum reputat Scotus, ratio quoniam sequeretur, quòd hoc, v.g. passum reciperet vnam solummodo partem effectus æquiuoci, & partē alteram reciperet alterum passum: vel quòd pars aliqua remaneret sine suo subiecto: & hinc sequeretur in hoc, v.g. subiecto disposito ad recipiendum formā Ranæ, recipi tātūmodo medietatē Ranæ, & medietatē alterā recipi debere altero in subiecto disposito, quoniā per te effectus æquiuocus non potest recipi secundùm se totū dependēter ab Agēte æquiuoco operāte secundùm suā totam virtutē æquiuocā.

10 Vltra hæc, Scotus respondens ad quæst. inquit aliunde petendum esse assertionis fundamentum, nempe ex Iac. 2. *Misericordia superexaltat iudicium*. Qui quidem locus varias habet expositiones. Et primo Damasc. 2. paralle. cap. 16. Catharin. & Salmer. hic, exponunt de *misericordia humana*, itaut, qui misericordiam fecerit, habebit iudicium mixtum cum magna misericordia: iuxta illud Matt. 25. *beati misericordes, quoniam ipsi misericordiā consequentur*. Communiter autē exponitur de misericordia diuina: & apud Bedam Aliqui sic exponunt, vt dicant, eatenus *misericordia superexaltat iudicium, quatenus plures sunt qui saluantur, quàm qui damnentur*. At de hoc in mat. Prædestinationis D. Thom. *Misericordia superexaltat &c. quia maior est, veluti Curia misericordiæ, quàm Curia iustitiæ & sicut licet à minori Curia appellare ad maiorem, ita à Curia iustitiæ ad Curiam misericordiæ*. Cyrill. lib. 4. in l. 5. in Io. c. 14 *supra iudicium exaltatur misericordia, sicut oleū super aquā*. Mariana, *Misericordia iudicio superior est*. Emanuel Sà, *Misericordia collocat hominem supra iudiciū, quia facit euadere cōdemnationem*. Oecumenius, *Misericordia gloriatur*, ait, *contra iudicium*, quasi illud superans, & vincēs. Verum, non recipitur ab omnibus ly *contra*, etenim insolentiæ initium est, & maioritatis, à diuinis autem lōge sunt hæc: nisi tamen intelligantur metaphoricè &c. Aug. ep. 29 legēdum putat, *superexultat iudicium*. & ep. 89. *superexultat iudicio*. & Bed. hic, *sicut in iudicio dolebit qui non fecit misericordiam, ita qui fecit, remuneratus exultabit, atque gaudebit*. Elias Cretens. orat. 10. Nazianz. *Misericordia superexaltat &c. quia misericordiæ opera ascendunt ad Deum, & exaltant misericordē*. Ideoq; Christus dicet in iudicio, *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum; esuriui enim, & dedistis mihi manducare &c.* Carthusian. *Misericordia est altior iudicio, quia relucet in Beatis in Cęlo, iudicium verò iacet in damnatis in Tartaro*: demum autem Scotus ait, *Misericordia superexaltat Iudiciū, pro quanto perfectius est Iudicium ex misericordia, quàm iustitia ex se sola*: & confirmatur, quoniam opus eo est perfectius, quo proficiscitur à pluribus virtutibus: ergo Iudicium eo erit perfe-

Misericordia superexaltat Iudicium. varij sensus.

ctius, quo promanabit tùm ex virtute iustitiæ, tùm misericordiæ. Plura congerit Cornel. ad cit. loc. Iacobi.

Misericordia, & Iustitia an in creaturis irrationabilibus.

11 His actis, deueniendum est ad principale intentum, quod erat ostendere, Vtrum in omni opere Dei interueniat Misericordia simul, & Iustitia. Et quidem primo dicimus, si per Iustitiam intelligamus affectum retribuendi bonis præmia, & malis supplicia: ac per Misericordiam sumamus affectum releuandi miseriam propriè dictam quatenus opponitur veræ fœlicitati, siue quatenus viam impedit ad eã: nec Misericordia, nec Iustitia reperitur in vniuersis operibus Dei. Facilis est assertio, & aperta; etenim merita, & demerita, sicut præmia, & supplicia, contingunt in solis creaturis rationabilibus, vt Homini, & Angelo, non autem in Brutis, plantis, mixtis, simplicibus, cæterisq, ratione carentibus; ergo vt sic, non est in omnibus operibus Dei: Misericordia etiam, quatenus miseriam excludit, siue culpæ, siue pœnæ, nec in prædictis creaturis ratione carẽtibus reperitur, sed solùm in creaturis rationalibus, ergo non reperitur in singulis operibus Dei.

Misericordia, & Iustitia qualiter in omnibus creaturis simpliciter.

12 Secundò dicimus, sumendo iustitiam, vt supra sæpius sumptam, pro *condecentia diuinæ sapientiæ, & bonitatis*: & Misericordiam pro affectu remouendi miseriam quamcunque, siue defectum: vtique in omnibus operib. interuenit Misericordia, & Iustitia; Ratio, quoniam in vniuersis operibus relucet sapientia, & bonitas Dei, tribuendo creaturis vniuersis quantum est de se, quidquid cuiusq; exigit Natura: vt Sap. 11. *omnia in numero, pondere, & mensura operatus est Dominus*. & Psal. 104. *Omnia in sapientia fecisti, impleta est Terra possessione tua*. Ita Scot. q. 4. D. Bonau. Richar. Durand. cæteriq, Sententiarij in 4. super dicta dist. 46. ac D. Thom. tùm ibidem, tùm 1. par. quæst. 21. art. 4. Alens. 1. p. q. 39. m. 3. Albert. &c. & ita loquũtur scripturæ supra citatæ, *Omnes viæ Domini misericordia, & veritas*. Psal. 24. *Iustus Dominus in omnibus vijs suis &c. Miserationes eius super omnia opera eius*. Psal. 144.

Iustitia, et Misericordia in præmiatione Iustorum

13 Tertiò dicimus, in præmiatione iustorum interuenit simul Iustitia, & Misericordia: citati Doctores ibid. assertio hæc probata, & explicata remansit ad longum disput. anteced. q. 4. ibiq; ostensum, qualis sit illa iustitia. Circa verò Misericordiam, fuit etiam ibi demonstrata, dum præmiat vltra, seu supra *condignum*. Dices, ait Aug. in psal. 32. *Cœlum non indigere Misericordia, quia nulla est ibi miseria*. Resp. loquitur de Misericordia, siue excitãte ad conuersionem, & pœnitentiam: quæ nulla est, dum non sunt ibi peccata: siue relaxante miseriam, & pœnam, cùm nulla sit ibi miseria, nec timor pœnæ. De prima ait Ioann: *nihil coinquinatum intrabit &c.* & de secunda, *non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit Tabernaculo tuo*. Psal. 108.

14 Quartò dicimus, quòd in punitione Reproborum interuenit quoque simul Iustitia cum Misericordiá. Et de hac eadem assertione actum fuit ibidem; estq; de se clara: Iustitia quidem dum punit: Misericordia etiam, dum minus, quàm Iustitiæ rigor exigat, punit, vnde punit citra *cõdignum*. Citati Doctores ibid.

Etiam in punitione, & reprobatione.

15 Quintò dicimus, in reprobatione Impiorum interuenit Iustitia, & Misericordia: Iustitia quidem, quoniã datur causa reprobationis, quæ sunt demerita præuisa, vt modo supponimus ex mat. de reprobatione: Misericordia quoq; quia punit citra *condignum*.

In prædestinatione Misericordia, & iustitia.

16 Sextò dicimus, in prædestinatione interuenit Misericordia, & Iustitia. De Misericordia est certum, quia nõ datur causa prædestinationis, vnde Deus gratuitò, & misericorditer prædestinat, vt supponimus ex mat. de prædestinatione. De iustitia autem: dũ creatura non est causa suæ prædestinationis, quomodo interuenire poterit Iustitia? loquimur autem de prædestinatione, ordine intentionis solùmodo. Respondet Alens. 3. p. q. 3. m. 5. D. Tho. 3. p. q. 24. art. 4. Durand. in 3. d. 10. q. 3. atq; Medina, Christum fuisse causam nostræ prædestinationis, & propterea infertur interuenire in prædestinatione, Iustitiam, quia debetur ex meritis Christi. ita ex Thomistis.

Quomodo in prædestinatione Iustitia, dum non fit ex meritis.

Inter Scotistas quoque eodem modo respondet Vulpes in 1. par.2. disp.44. art.5.nu.5.merita Christi Domini fuisse causam meritoriam electionis ad gloriã.subditque, *Merita, quæ præscindunt à passione, & morte, fuisse causam prædestinationis*. De Thomistis modo nõ agimus; non.n.locus iste expostulat hanc disputationẽ: de Vuelps autem Scotista dicimus, non loqui consequenter ad Scotum; siquid .m Scotus in 3.d.19.q.vn.§.*Ad secundam* ante argumenta principalia. negat apertè, Christum meruisse Prædestinatis electionem ad gloriam. Docetq; insuper Christi opera fuisse à Patre æterno acceptata, vt meritoria non ante, sed post Passionem,& Incarnationem sub carne mortali. Item docet ordine solummodo attento *executionis*, Christi opera fuisse acceptata, vt meritoria apertionis Ianuæ Paradisi, & vt sic fuisse executionis ordine causam nostræ prædestinationis, non autem ordine *intentionis*,ita Expositores Scoti, Lych.Tatar.Fauẽt.&c. Et licet Aret. & Rad.3.p.q.5.faueant Vulpi, tamen id non probant ex Scoto: & Vulpes in disp. 38. art.8. verè extorquet Scotum:at sensum nostrum aperiemus suo loco.

Vulpes redarguitur.

Qualis Iustitia in prędestinatione.

17 Facilis autem est responsio in via Scoti, vt saluemus etiam Iustitiam, etenim sæpissimè Iustitia ex eod. Scoto in præced. quæst. sumpta fuit pro *condecentia diuinæ bonitatis*, hoc stante in prædestinatione interuenit etiam Iustitia sic sumpta: Et quidem condecens fuit infinitæ bonitati, & charitati Dei adaperire Thesauros gratiæ, & gloriæ suæ; & ad eam destinare creaturas; ait enim de Deo Paul. Efes. 2. *Vt ostenderet abundantes diuitias gratiæ suæ in bonitate.*

Misericordia an destruat iustitiam.

18 Dices aduersus singulas assertiones,misericordia destruit iustitiã,& sunt inuicem cõtraria,quomodo ergo possunt interuenire simul, misericordia,& iustitia. Responsio prima patet ex quæst.præced. ad 1.Resp. 2. ex q.4. sub lit.N. quod relaxãdo miseriam per misericordiam non facit Deus contra iustitiam, vnde subdit Riccardus facere præter iustitiam, siuè præter rigorẽ iustitiæ.Sco.autem inquit,quod cõferre bonum indebitum non est facere contra iustitiam, quia est actus liberalitatis; & actus vnius virtutis non repugnat alteri virtuti: tunc autem fit contra iustitiam, quando subtrahitur alicui bonum alioqui sibi debitum, siuè quando infertur malum,vltra debitum: cùm vero Deus exercet misericordiam, non infert malum supra debitum immo diminuit pœnam debiti: nec subtrahit bonum debitum,& proinde est,vt non faciat contra iustitiam. Resp.3.ibidem, quod relaxando pœnã debitam, non faceret contra iustitiam dum id ageret secundùm potentiam absolutam:quę quidem absoluta potẽtia etiã est iusta, vnde quidquid Deus agit, siuè secundùm potentiam ordinatam,siuè absolutam, non contra iustitiam facit, sed iustè agit, vt amplius demonstrauimus sup.disp.de Omnipotentia Dei.q.12.Vide primam responsionem ad primum Argum. quæst. antecedentis.

19 Quæres vtrum possit Deus inferre totam pænam,de potentia absoluta,reprobis,siuè,vtrum possit punire adæquatè tantum, quantum merentur ipsi reprobi. D.Bon.negat loc.cit.art. 2.q.4.vna cùm Carthusiano ibidem q. 3.Ratio, quia Deus, cùm sit misericors,*non potest negare seipsum*,iuxta loquutionem Paul.Item quia homo non est capax totius pænæ, quam meretur peccator.Nihilominus oppositum habet Sco.loco prædicto sub lit.O. inquiens,possibile est Deo secundũ strictum rigorem iustitiæ,taxare pænam intensam,secũdùm quod sufficiẽter responderet culpæ: quàm sententiam significat etiam D.Tho. in 4.loc. cit. q. 2.art.2.ad secundùm,& Alex. par.1.q. 39.membro 3. atq; Scotus loco cit.4. q.4. Et quidem nulla videtur implicantia quare non possit fieri;& confirmo ex eo, quod accidit in pœna sensus, quandoquidem vehementiam pænarum, & cruciatuũ Inferni,& Purgatorij nequaquam posset materialis, corruptibilis,& fragilis humana natura (præsertim siuè longo tempore in Purgatorio, siuè in æternum in Inferno)perferre, & sustinere, nisi Deus in vita,de potentia sua absoluta, conseruaret ipsos luctitantes in Purgatorio, &

Vtrũ Deus possit inferre totã pænam debitam Peccatori.

& in Inferno, igitur à pari, sic ageret Deus conseruando humanos sensus, & corpora, ne ex acerbitate tormentorũ de toto rigore infligibilium, perirent, succumberent, & deficerent.

Quare peccato finito, & temporali corrcspondet in Inferno pœna æternalis.

20 Dices Deuteronom. 25. habetur *secundum mensuram delicti, erit & plagarũ modus,* sed delictum, & peccatum est finitum, atq; temporaneum: punit vero Deus pœna æternali, ergo non correspõdet iustitia peccato, culpæ namq; temporali debetur ex iustitia, pœna temporalis. Resp. D. Th. in 4. quod si malus perpetuò vixisset, vtiq; perpetuò peccasset, & ideo perpetuò punitur, quia perpetuò peccauit in voluntate, quæ respõsio elicitur ex Greg. lib. 34. mora. cap. 3. Dices, peccat quãdoq; aliquis, cùm proposito tamen pœnitendi, igitur in peccatore tali nulla reperitur voluntas, nec implicita, nec explicita perpetuò peccandi. Res. Sco. sub litt. O. quod iste talis exponit se perpetuitati peccãdi, dũ se exponit periculo, perpetuò in peccato manendi, nescit. n. *diem defunctionis suæ*, & hinc punietur perpetuò. exemplum de voluntariè proijciente se in foueã, quandoquidem iste talis exponeret se periculo moriendi in ipsa fouea, atq; derelinqui, & priuari externo adiutorio alterius extrahentis à fouea.

Respon. D. Tho.

Resp. Scot.

Respon. ex August.

21 Est alter modus dicendi Aug. qui lib. 21. de Ciu. Dei. cap. 11. videtur dicere, quòd iustitia nõ requirit infligi pœnam perpetuam peccatori, sed ideo pœna infligitur perpetua, quia persona perpetuò manet in culpa, & vita eius post mortem erit perpetua: vnde subdit Scot. ꝙ licet possit culpæ infligi tota pœna intẽsiua, etiã si natura esset statim annihilabilis; nihilominus æternitas pœnæ non est de per se ratione iustitiæ punitiuæ, sed id accidit propter æternitatem personæ punitæ, & culpæ remanentis, quæ durabunt in æternum. & istud, inquit, magis saluat quomodo *secundum mensuram delicti, erit & plagarum modus,* vnde intelligitur quoad intensionem pęnę, quę quidem per se requiritur in pœna; ita vt culpæ maiori correspondeat intensior pœna, & minori, minus intensa; sed loquendo de extensione infinitę pœnę, illa accidit ex causis prędictis, inquit Scot. Vide etiam in 3. d. 19. q. vn. lit. H. ad tertium.

Resp. insuper Scot.

Punitio ordinatur ad correptionem. declaratur.

22 Obstabis, omnis punitio ex iustitia, fieri debet ad correptionem puniti, sed nullus damnatus corripitur per punitionẽ, igitur frustra interuenit iustitia. Resp. Sco. quòd sicut medicina duplex est, curatiua, & pręseruatiua, ita punitio est duplex, curatiua altera, & altera pręseruatiua: loquendo de peccatore corrigibili, infligitur ei pœna, vt eum curet, & corrigat, atq; emendet: loquendo vero de incorrigibili, infligitur pœna quidem pręseruatiua, quæ licet nõ ipsum pręseruet, nec curet, veluti incorrigibilem, nihilominus deseruit ad pręseruationẽ aliorũ, siquidem pœna vnius est exemplum alterius, & ita vergit in bonum Communitatis.

Iudicium sine misericordia fiet &c. declaratur.

23 Obstatur Iacobi 2. *iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam*, & August. sup. Psalm. 18. ait, *vbi non miseretur Deus vindicta datur:* ex hinc vero colligitur in punitione non interuenire misericordiam. Resp. D. Iacobum, sicut & Aug. loquitur de misericordia *liberante*, quę appellatur *misericordia in totum*, & hęc quidem non interuenit in damnatis: at loquendo de misericordia *parcente*, nõ eam negat, siuè Scriptura, siuè Augustinus, est ergo ibi misericordia parcens non liberans, quia parcit in partem, Deus puniendo citra condignum, non autem liberat damnatos ab Inferno, *quia ibi nulla Redemptio*. sic Scotus.

Quarum glorificauit se, tantum date ei etc. declaratur

24 Habetur in Apocalip. 18. *quãtum glorificauit se, & in delicijs fuerit, tantum date ei tormentorum, & luctus,* igitur interuenit sola iustitia sine misericordia. Resp. Sco. ly *tantum*, non significare *æqualitatem*, sed *proportionem*; quandoquidem punit Deus proportionaliter ad mensuram delicti, nõ quidem infligendo totam pœnam, sed maiori culpæ, maiorem, & minori minorem, vna cùm interuentu misericordiæ, quia *dabit vnicuiq; secundum opera sua*, siue respondetur, non loqui de iustitia commutatiua, quæ attenditur penes æqualitatem, sed de iustitia distributiua, quæ attenditur penes proportionem demeritorium: siuè deniq; ly

ly *tantum*,& *quantum*, nō attendi adęquatè, secundum proportionem arithmeticam, sed geometricam, quę respicit diuersitatem demeritorum.

In collatione primæ gratiæ an interueniat Iustitia.

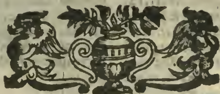
25 Obijcitur, collatio primæ gratiæ est opus solius misericordiæ, non iustitię, dum nulla pręcedunt merita, *alias gratia non esset gratia* ex Apost. ergo misericordia sine iustitia. Respōdetur, relictis responsionibus alijs, etiā interuenire iustitiam, fundatam tamen super merita Christi, quibus Christus meruit gratiam, & gloriam: & meruit *vt non coniuncti, coniungeremur* per gratiam ex Sco. in 3.d.19.q.vn.

In vnione hypostatica vtrum Iustitia.

26 Obstatur vnio hypostatica humanitatis ad Verbum facta fuit ex sola gratia, siuè ex sola misericordia, non autem ex iustitia; patet ex August. l.13. de Trin. c.19. *In rebus per tempus ortis summa gratia est hominem fieri Deum.* Cōfirmatur ex 1. ad Tit. 3. *Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam*, &c. Responderi potest, licet non interuenerit iustitia in ordine Incarnationis quoad *substantiam*, interuenit tamen quoad circumstantiam *accelerationis*, cuiusmodi fuerunt merita beatissimæ Virginis, inquit Scot. in 4.d.2.q.1.lit. M. Verum non soluitur argumētū quoad *substantiam Incarnationis*; siquidem, dū quoad substantiam non intercessit meritum, nec vtique interuenit iustitia. Respōderet Scotus, etiam quoad substantiam interuenisse iustitiam, sumpta iustitia pro condecentia diuinæ bonitatis, & Charitatis, quia *sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.* Io. in 3. prout diximus in quinta assertione de Prædestinatione. Dices, Scotus responsionem hanc non attingit loco citato Quarti. Respond. attingere in cōsimili in eod. 4.d.46. per singulas quæstiones. Nec ex eo, quod ibi non attingit, negat, quia *argumentum ab authoritate negatiuè, non tenet.*

In ijs, quæ naturę debentur, an interueniat Iustitia.

26 Obijcitur, calor est debitus igni: pondus graui; leuitas corpori leui: homini rationalitas: leoni rugibilitas: plantis vegetatio: animātibus sensatio, & sic de singulis; debentur inquā hæc, & similia ex iustitia, & ex debito naturæ, vt potè tanquam consentanea cuiusque naturę; ergo in his interuenit sola iustitia. Respondet Scot. nihil ad extra esse necessarium simpliciter, sed secundum quid, ex pacto & suppositione: quapropter, cùm nulla creatura sit ens necesse esse, sequitur, vt nec calor, nec pondus, nec leuitas, nec cætera creaturarum, sint necesse esse, aut necessaria simpliciter: licet Deus ea ratione, qua est Conseruator naturæ, conferat vnicuique rei, liberè tamen, id, quod exigit natura cuiusque rei: vide disp. præced. q.4. in fine.

DISPVTATIO XX.

De diuinis attributis in se.

QVÆSTIO I.

Quænam sit ratio nominis, & naturæ Attributi in se.

Attributi vox, vtrũ antiqua.

1 DE Voce *Attributi*, non facilè reperitur ante Scholasticos, penes Patres expressa mentio: Et quidē diuinas perfectiones Patres circumferebant sub diuinis *Nominibus*: quomodo Dionysius librum inscripsit *de diuinis nominibus.* item Damascenus eas explicabat dicendo, *esse quæ circa diuinã Naturam sunt*: qui verò expresse ex Patribus ea nominauit fuit Anselmus, librum inscribens *De Actib. Deo attributis*: atq; Cyrill. lib: 9. de Adorat. *neq; que aliquid in eo externum est, & aduentitiũ: tametsi diuinis attributis quodammodo haud simplex intelligatur.*

2 Penes Philosophos autem antiquiores id reperitur, quod Auerr. 12. Met: Com: 39. diuinas perfectiones appellat *dispositiones Primi entis.* Auicen. 8. met. cap. vlt. *Proprietates primi principij.* Algazel. 3. met. c. 1. *Designationes*, inquiens, *non attribuuntur ei, nisi hę solæ, quæ nullam faciunt multitudinē.* Quidquid tamē sit de Antiquioribus, vtiq; penes Scholasticos Theologos iam communiter recepta est vox *Attributi*, vt patet penes omnes.

Deriuatio, & impositio vocis attributi.

3 Hoc habito in primis expendenda est ratio, & natura Attributi in se, & videndum vnde deriuetur: ac inde declarabitur quid sit, & qualis eius diffinitio. Dicimus ergo, quod cùm ob inæqualitatem intellectus creati ad obiectum diuinum non possimus immediatè concipere ipsum Deum, & perfectiones eius, vtputa, quia ipse Deus est infinitus, & creatus intellectus finitus; ideo ex perfectionib. aliquibus repertis in creaturis, surgimus ad cognoscẽdũ ipsũ Creatorē, testãte Apostol. 1. Ro. 1: *Inuisibilia Dei à creatura Mundi per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.* Quia verò perfectiones repertæ in creaturis sunt plurimis imperfectionib. admixtæ, inde fit, vt remouendo ab illis ea, quę dicũt imperfectionem, referamus in Deum, & attribuamus ipsi Deo illa, quæ absolutè dicunt perfectionem: & ita sapientia, bonitas, prudentia, cęteręque perfectiones repertæ in creaturis, sunt quidem admixtæ imperfectionibus, quia sunt creatæ, dependentes, finitæ, limitatæ, contingẽtes, defectibiles, accidentales; & his similia; ex alia verò parte quatenus abstrahunt à finitate, dependentia, limitatione, & huiusmodi, dicunt absolutè perfectionem; & hinc est, vt applicando eas, & attribuendo Deo, attribuamus ei sub ratione perfectionis, semota omni imperfectione; perfectio enim est, vt sapientia, v.g. sit quid increatum, independens, infinitum, illimitatum, ac inseparabile à suo fundamento, & vt sic; tribuitur ipsi Deo. & hinc quoq; constat, quod cùm non possimus cognoscere

ſcere Deum in hac vita, ſicuti eſt, cognoſcamus, ſaltem eo modo, quo poſſumus: cùm etiam cognoſcere eum nõ poſſimus à priori, cognoſcere tamen valeamus ex creaturarũ perfectionib. à poſteriori, conferendo illi ea, quæ ſunt perfectionis, & remouendo ea, quæ dicunt imperfectionem, & ita docet Auguſt. l. 2. de Trinit. cap. 3. *bonum hoc, & bonum illud: tolle hoc & illud, & vide ipſum bonum, ſi potes, ita ipſum Deum videbis, non alio bono bonum, ſed bonum omnis boni.*

Attributi Ethymon.

4 Verũ hoc non ſufficit ad explicãdã rationẽ, & naturam attributi. vnde ſciendum, quòd Ethymologia attributi hæc eſt, vt ideo appelletur attributum, quia *ſit aliquid alij ex alio tributũ.* & hoc ſtãte, habemus in primis, quòd ſapientia in Deo eſt appellanda attributum, quia per viam innoteſcentiæ à poſteriori, ſapientiam, quam reperimus in creaturis, tribuimus Deo, arguendo à poſteriori, Deum eſſe ſapiẽtem, quia creatura eſt ſapiens; & hinc ſapientia eſt attributa Deo per ſapiẽtiam repertam in ipſamet creatura.

Attributũ importat conceptum communẽ Deo, et creatura.

5 Requiritur vltro ad rationem attributi, vt ſit aliquid cõmune Deo, & creaturis, prædicabile vniuoce, vel analogice de Deo, & creaturis. probatur, quia ſi nullus eſt conceptus communis Deo, & creaturæ, igitur non poterit haberi ratio attributi; quoniã dum aliquid ex creaturis tribuimus Deo, ſignum eſt, quod illud reperitur in Deo, & creaturis; ſi namque Deo tribuo ſapientiam, quæ eſt in creatura, ſignum eſt, quod conceptus ſapientiæ ſit communis Deo, & creaturis. da oppoſitum, & habebis intentum; cur quæſo inſipientia, & ignorantia non eſt Dei attributum, ratio, quoniam ea reperitur ſolum in creatura, nullo tamen pacto poteſt cõuenire Creatori, quo fit, vt dum conuenit vni ſoli, & nõ alteri, neq; aliquam conceptus inſipiẽtiæ erit attributum Deo, quia non poterit conuenire, nec eſſe communis Deo & creaturæ, competẽs ſoli creaturæ. [illegible] à pari, & concluditur attributum importare conceptum aliquem communem Deo, & creaturæ, ac deſumptum à poſteriori ab ipſa creatura, ita Scotus, & D. Tho. in 1. d. 2. q. 1. art. 3. Verum tamen eſt, quòd vniuocatio iſta erit in conceptu vniuerſali, non particulari: vniuocantur namq; Deus, & creatura in conceptu ſapientiæ in ſe: non autem in conceptu contracto ſapientiæ creatæ, dum Dei ſapientia non eſt creata: nec in conceptu ſapientiæ increatæ, dum creaturæ ſapientia non eſt increata.

Attributi deſcriptio.

6 Hoc habito, poſſumus ita deſcribere attributum. *Attributum eſt perfectio ſimpliciter competens Deo ſecundario, ſiue quaſi ſecundario, communis Deo, & creaturæ. attributa, & applicata ipſi Deo ex innoteſcentia, & inueſtigatione creaturarum.* hæc eſt communis acceptio attributi penes omnes Theologos, vt Greg. Arimin. in 1. d. 8. q. 2. Gabr. 1. d. 2. q. 2. Argentin. 1. d. 6. q. 1. ar. 1. Durand. 1. d. 2. q. 3. ar. 1. Baccol. 1. d. 32. q. 2. art. 1. D. Tho. de potent. q. 7. art. 7. & de verit. q. 2. art. 11. Scot. 1. d. 3. q. 1. d. 8. q. 4. quolib. 5. & 1. & 1. d. 26. ac report. 1. d. 35. 45.

Attributũ debet eſſe perfectio ſimpliciter

7 Ex hac deſcriptione primo habemus, attributum eſſe perfectionem ſimpliciter: hinc fit, vt in doctrina Scoti diuinæ relationes ad intra non ſint attributa, cùm abſtrahant à perfectione, & imperfectione. abſolutè autem loquendo quidquid perfectio ſimpliciter non eſt, attributum non eſt; ratio eſt, quia Deo attribuenda ſunt ea, quæ dicunt perfectionem. quo fit, vt eſſe corporeum, finitum, dependens, non poſſit eſſe Deo attributum, cùm dicant omnino imperfectionem; ideoque tale eſſe remanet in ſolis creaturis abſque attributione ad Deum.

Attributũ prædicatur in ſecundo modo dicẽdi per ſe.

8 Habemus ſecundò, vt attributum ſit id, quod competit Deo ſecundario, & in ſecundo modo dicendi per ſe. probatur, attributum non eſt de quidditate, nec de eſſentia Dei, non enim eſt conceptus primarius ipſius Dei, vt tùm Formaliſtæ, tũ Metaphyſicantes Theologi diſcurrunt; ergo compẽtunt ſecundario ipſi Deo. Confirmatur authoritate Damaſceni lib. 1. de fid. Orthod. c. 4. dicentis; *Si iuſtũ, ſi ſapiens, ſi quodcunque aliud dixeris, non naturam dicis Dei, ſed quæ naturã eius circumſtant.* ex Auguſt. 15. de Trinit. c. 5. *ſi dicam æternus, immortalis, incorruptibilis, immutabilis, viuus, ſapiẽs,*

beatus, spiritus; horum omnium nouissimum, quod posui, videtur tantùm significare substãtiam, cætera verò huius substantiæ qualitates.

Attributũ debet importare cõceptũ vniuocũ Deo, & creaturæ.

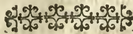
9 Habemus tertiò, attributum debere esse conceptum communem Deo, & creaturis, ex quibus deducitur talis conceptus referibilis in Deum, & prædicabilis de Deo, semotis tamẽ imperfectionibus. Hinc deducitur, vt sapiens, bonus, prudens, & similia, sint propriè attributa, quia tàm de Deo prædicantur, quàm de creaturis, & ex creaturarum prudentia, bonitate, ac sapientia deducimus Deum esse talẽ, propter quod consimiliter attribuimus ei bonitatem, prudentiam, quod quidem alias nõ fieret, si hæc communia non essent Deo, & creaturis, vt est deductum. & inde fit, vt æternitas, immensitas, infinitas, omnipotentia, omniscientia, independentia, incorruptibilitas, immortalitas, & impassibilitas, & his similia non sint, strictè loquendo, vocanda attributa; Ratio patet, attributum importat conceptum communem Deo, & creaturæ, ex qua creatura debet fieri deductio, illatio, & attributio ad ipsum Deũ; sed æternitas, infinitas, immensitas, independentia, & his similia non competunt creaturæ, ergo non est in rigore attributum: ergo ad strictam rationem attributi requiritur, vt id sit commune Deo, & creaturis; aliàs non appellaretur rigorosè, sed largè atttibutum. ita Henric.art.32.quæst.1. Durand.1.d.2.q.3.

Attributa non sunt prædicata primi modi dicendi per se.

10 Hinc quoque infertur prædicata primi modi dicendi per se competentia Deo, vt Ens, Existentia, Spiritus, Vita intellectualis, non esse in rigore attributa; licet namq; hæc eadem sint communia creaturis, nihilominus non sunt prędicata quasi secundaria, quale debet esse attributum, vt diximus ex August.& Damasc.hoc est contra Aegidium, qui in 1.d.6.q.1. inter attributa enumerat substantiam, essentiam, & subsistentiam.

Attributũ largè sumptum effertur de pluribus.

11 Nihilominus sumendo nomen attributi largiori modo, possunt quidem hęc omnia sub nomine contineri attributi: & ita perfectiones omnes, ac singula prædicata, dicta de Deo, possunt nomine circumferri attributi, sic largè accepti: siue dicantur per viam negationis, vt infinitas, immensitas, immortalitas, & similia; siue per viam affirmationis, vt sapientia, existentia, ens, veritas, & huiusmodi: siue per viã causalitatis in tempore, vt Creator, Dominus, Gubernato: siue ab æterno, vt præscientia, prædestinatio, præfinitio, quæ quidem ab æterno fuere in Deo, cùm ab æterno prædestinauerit, præsciuerit, & præfinierit cuncta. siue quæ de eo dicuntur, absoluta sint, siue respectiua: quamuis aliqui, potius perfectiones appellare solẽt, quàm attributa, ea quæ vel ex creaturis non accipiuntur, dum non sunt communia Deo, & creaturis: vel non dicuntur, nisi in primo modo dicendi per se, vt trascendentia, quæ omnia claudi solẽt sub titulo perfectionum Dei, & non attributorum. Hoc quidem verum est, sistendo in stricta, & rigorosa acceptatione attributi: cæterum non desunt Theologi concludẽtes ea omnia sub nomine attributi, latè, & largè tamen sumpti, vt dixi. Consentiunt Richard.in 1.d.2.art.1. Capreol.ibid. q.4.Mayron.d.8.q.7.art.3. claudentes perfectiones Dei omnes sub voce attributi.

QVÆSTIO II.

Vtrum Attributa reperiantur in Deo realiter, & formaliter.

1 Vo demonstrabimus, primum, esse in Deo attributa realiter, & secundum, esse in eodem formaliter.

Sententia Rabbi Moysis.

2 Circa primum, fuit opinio Rabbi Moysis, non esse in Deo attributa realiter, sed eatenus prædicari de eo, quatenus, vel per ea remouentur imperfectiones ab ipso Deo; vel quatenus tales perfectiones attributales causat, & producit in creaturis; vel deniq; quatenus, more creaturarum, se gerit circa talia attributa. Exemplum primi, non est in Deo, inquit, realiter sapientia, sed in tantum dicitur sapiens & bonus, inquantum non est *ignorans, & malus*: vel in quantum (& sit exemplum secundi) causat bonitatem, & sapientiam in creaturis: Exemplum tertij, in quantum dicatur volens, pius, iratus, placatus, induratus, sed ad exẽplum creaturarum. Refert *D.*Tho. in 1.d.2.q.1.art.3. & Henric. in sum.art. 32. q.4. & in eadem fuisse videtur sententia Auicen. 8.met.c.4.

Via remotionis imperfectionũ in Deo, ex Damascen. Dion.

3 Hæc sententia, quatenus per viam negationis incedit, remouendo ignorantiam, & malitiam, vt inde dicatur sapiens, & bonus; videtur esse Damasceni l.1.de fid.orth.c.12. dicentis, *Omnia, quæ de Deo commemorantur, non quid, substantia ratione sit, significare, verum autem quid non sit, explicare; sunt porro nonnulla, quæ tametsi per affirmationem de Deo dicuntur, præcellentis tamen negationis vim habent.* Insuper Dionys.c.2.de cæl.Hierar. *In diuinis rebus negationes quidem veræ sunt, affirmationes autem nequaquam tantis arcanorum latebris congruunt.* hæc Patres.

De fide attributa esse realiter in Deo.

4 Nihilominus de fide est attributales perfectiones, verè, & *realiter* in Deo reperiri talis est communis consensus Theologorum, vt faciãt Deum realiter sapientem, realiter bonum, & similia, propter sapientiam, & bonitatem verè, & realiter in ipso Deo inexistentem. Facillimè autem conuincitur, Deus est realiter perfectus, ergo habet realiter in se attributales perfectiones. antecedens etiam ab Ethnicis negantib. & destruentib. nostram fidẽ, conceditur, & consequens sequitur, quia effectus formalis est à sua forma, Deus autem est formaliter, & realiter perfectus, ergo à perfectione formali: sed si operatio sit immanens, necesse est, vt forma seu principium operandi, & effectus reperiantur simul in eod. subiecto, vt potè intellectio, & potentia intelligendi, quæ duo sunt formaliter in homine; cùm autem sapientia diuina, & bonitas contemplata ad intra, sint affectiones, & operationes immanentes Dei, necesse est, ipsas quoq; attributales perfectiones, seu principia, *quibus*, intelligendi, seu essendi sapientem, ac bonum, esse realiter in ipso Deo.

Sunt quoque in Deo formaliter.

5 Hoc idem dicimus de esse *formaliter*, ita vt verũ sit esse in Deo realiter, & formaliter. & probatur iterũ, non est per tè Deus sapiens per sapiẽtiam repertam in eo realiter, & formaliter, ergo est sapiens per sapientiã extra ipsum: vbi vero reperietur hæc

sapiẽtia? vtique, vel in Deo, vel in creatura, non in Deo per tè, ergo in creatura; igitur Deus erit sapiens, bonus, per sapientiam, & bonitatem ipsius creaturæ; ergo Deus sapientiam mendicabit à creatura; ergo creatura erit sapiẽtior, & perfectior Deo, prob. quia ipsa sapientiam habet in se, quam non habet Deus; immo cogetur Deus sapientiam mutuo quærere à creatura. Insuper quidquid perfectionis reperitur in creatura, multo magis debet reperiri in creatore; sed in creatura reperitur realiter, & formaliter, ob quod appellatur realiter, & formaliter sapiens, ergo multo excellentius appellabitur talis ipse creator Deus. Addit Scot. non forè Deum simpliciter perfectum, quia non esset *quo maius cogitari non posset*, ex Anselmo, cùm creatura excogitaretur magis perfecta, quã ipse Deus, illa enim haberet realiter, & formaliter in se perfectiones attributales, quas sic non haberet Deus. Scot. in 1. d. 8. q. 4. Arg. cont. 3. Op. Et D. Thomas vbi supra inquit, non posse nos quidquam cognoscere de Deo ex creaturis, nisi de Deo, & creaturis prædicaretur aliquis conceptus communis vtrisq; non tantum communis in nomine, sed etiam in re, ita quod realiter sit in Deo, & creaturis.

Euasio.

6 Dici posset, sufficere reperiri in Deo perfectiones tales eminenter, & virtualiter. Verum loquendo de perfectionib. simpliciter, id falsũ est, quia perfectius est continere realiter, quam virtualiter, & eminenter, Deo autem tribui debet id, quod maiorem dicit perfectionem: vtpotè continentia formalis, vbi possibilis est; perfectior est continentia causali, & eminentiali: est autem possibile, immo necessarium, vt in Deo sint realiter, & formaliter hæ perfectiones, alias non esset formaliter perfectus, dato autem opposito, sequitur Deum esse sapientem, & his similia, non verè, & realiter, sed eatenus, quatenus sapientiam perfectiori modo in se continet, ad eum finem, vt eam producat in creatura. At quæro, ab æterno Deus nõ fuit creator, sed creare incæpit in tempore; ergo in tempore incæpit esse realiter, & formaliter sapiens, & bonus, quia in tẽpore creauit, & creat bonitatem, & sapientiam in creaturis; ergo in tempore recipit perfectionem aliquam absolutam: ergo non fuit ab æterno vndequaq; perfectus, &c. Continentia realis perfectior est virtuali, & eminẽtiali, ibi quidem vbi possibilis est, vt in casu nostro: verum vbi possibilis non est, nec erit admittenda, non enim pulchritudo, color, & odor rosæ est in Deo formaliter, & realiter, id namq; implicat, cùm Deus sit spiritus, non corpus, nec capax qualitatis corporeæ; sed est in eo eminentius, quia ipse est *flos campi, & lilium conuallium*, inquit de ipso sponsa cant. 10. igitur cùm perfectius eam contineat, & implicet continere formaliter, continentia realis, & formalis diceret in eo imperfectionem: ob quod, hæc omnia continet virtualiter, potens illa producere.

Occurritur

Perfectiones simpliciter nõ sufficit contineri in Deo eminenter, & virtualiter sed postulatur, vt contineantur realiter, & formaliter.

Continentia realis, & formalis est perfectior eminentiali, & virtuali, ibi, vbi possibilis est.

7 Deniq; Basil. l. 1. contra Eunom. expresè intentum declarat, inquiens, *Bonum dicimus Deum, & iustum, & creatorem, & Iudicem; aliaq; huiusmodi; sicut igitur in illis* (nempè nominib. negatiuis) *reprobationem quandam, ac interdictionem alienorum à Deo, voces significabant; ita hic positionem, & substantiam eorum, quæ propria Deo sunt, & quæ decenter circa ipsum speculamur, significant.* quo in loco vtrumq; explicat, tum negationes, tum affirmationes. Nec difficultas oriri poterit adesse in Deo formaliter negationes, sicut formaliter insunt affirmationes; etenim realiter Deus non est lapis, lignum, creatura, & similia; quapropter, verè tales negationes sunt à parte rei, non enim sunt entia rationis, sed entia realia, licet *negatiua*: sicut realiter à parte rei Pater est *ingenitus, improductus, & à se*, quod *negatiuè* explicari solet, idest, non ab alio, de quo suo loco.

Negationes sũt realiter in Deo &c.

8 Ad Patres vero in oppositum adductos, dicendum primo, velle ostẽdere, quod ex creaturis imperfectè cognoscimus, & nominamus Deum, non eo, quidem modo, quo cognoscibilis in se est; etenim non cognoscimus per creaturas ea omnia, quæ cognoscibilia sunt de Deo, ideoq; modus iste, sic imperfectè cognoscendi, appellari solet

Responde-tur obiectis in oppositũ.

let *negatiuus* à Patrib. & Theologis. Dicendum secundò non negare absolutè Patres cognosci Deum affirmatiuè per creaturas, non enim cognoscitur ex eis tantummodo per negationẽ, testante Apost. *inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, à creatura mundi intellecta conspiciuntur*. Tertiò, quia perfectiones istæ creaturarum sunt multis impermixtæ imperfectionibus, ideo non possumus, nisi imperfectè ex creaturis cognoscere Deũ: quod si imperfectiones remoueremus, vtiq; aliter cognosceremus *Deum*, abstrahendo imperfectiones, & attribuendo Deo id, quod dicit perfectionẽ: quod vtiq; absque obstaculo facere poterimus Deo dante in Patria, *videbimus enim Deũ sicuti est*.

Ad Patres

9 Auicennã, sicut & Rabbi Moysen, ad bonum sensum trahit D. Thomas, vt loquantur more nostro, modo hucusque explicato; non enim negarent absolutè Deum esse realiter, formaliterque, & vndequaque perfectum.

Ad Auic.

10 Fuit & sententia Okami, qui attributa apposuit quidem in Deo, sed secundum nomen, itaut nomen Attributi sit conceptus nominalis, nõ autem obiectiualis: Non obiectiualis, quoniã omnes Dei perfectiones sunt vna simplicissima essentia: & circa tales perfectiones non cadit distinctio, vnde fit, vt dum à parte rei sunt vnũ, & idem, vtiq; solo nomine gaudebunt attributi: quapropter eorum distinctiuus conceptus erit solum nominalis: atque infert etiam, neque distingui ratione; probat, quoniam ratio non potest distinguere extrinsecè id, quod est omnino indistinctũ intrinsecè: sunt autem omnia idem intrinsecè in Deo, ergo & extrinsecè. ita in 1.d.2.q.2.

Attributa esse in Deo solum secundùm nomen, ex Okamo.

11 Verùm hæc sententia pugnat cum vtraque schola, tùm D. Tho. tùm Scoti; omnes namque admittunt aliqualem inter ea distinctionem: siue quidem formalem, siue rationis; siue actualem formalem, siue radicalem, & virtualem. de qua infra.

Impugnatur.

12 Ad rationem verò eius respõdetur, negando assumptum, potest nãque intellectus distinguere, quantum est ex se, ea, quæ indistincta sunt, *abstrahentium namque non est mendaciũ*: Dices, mendax esset talis extrinseca distinctio: Scotistæ aiunt, minime esse mẽdacem, cùm fundamentum habeat à parte rei; ob quod distinguuntur nedum ratione, sed formaliter: Thomistæ verò inquiunt, fundamentum habere quoq; à parte rei, at virtuale, & radicale. sed de hoc suo loco.

Attributorum distinctio non est mẽdax, sed fundata à parte rei.

QVÆSTIO III.

De perfectione, atque ordine diuinorum attributorum.

Attributa sunt formaliter infinita.

1 Ttributa diuina dicunt perfectionem simpliciter. Hoc supposito, sequitur necessario, vt dicamus ea esse formaliter infinita. loquimur autem, modo, de infinitate intensiua. Assertio hæc est de fide, & communis Theologorum. suadetur autem primo, Attributa sunt vnum, idemq; cum diuina essentia, at hæc est formaliter, & intensiuè infinita. Dicerent Scotistæ, negando consequens, distinguuntur enim formaliter attributa ab essentia, ergo talis distin-

Formalis distinctio nõ impedit infinitatẽ. ctio tollit infinitatem ab attributis. Verum occurritur, quòd licet distinguantur formaliter, quia tamen sunt vnum, & idem realiter, cùm diuina essentia, ideo participando essentię infinitatem, dicuntur ipsa quoque infinita formaliter.

Obstatur. 2 Sed obstatur contra responsionem, inde quidem sequitur esse solùm infinita *realiter*, & *identicè*, & prob. talem infinitatem habent ab essentia, quatenus identificantur cum essentia: sed non identificantur formaliter, nisi solùm realiter, ergo non habent infinitatem formalem, sed realem, & identicam. Ab argumento hoc facillimè se expedirent Thomistæ negando distinctionem formalem: qua negata, tollitur ipsa ratio dubitandi. Verùm quid responderent Scotistæ ponentes talem distinctionem formalem? Dicerent Formalistæ negandum esse antecedens; non.n. verũ est, inquiũt, infinitatẽ formalẽ habere, quatenus identificantur realiter cum essentia: immo oppositum asserunt, quod nempe infinitatem formalem habeant, quatenus distinguũtur formaliter ab essentia: & rationem addunt, quia sicut *res se habet ad esse, ita ad distingui*; sed attributum quoad esse formale distinguitur formaliter ab essentia, ergo quoad tale esse, seu infinitum esse formaliter, distinguetur etiam ab esśẽtia. hoc planum aiunt, esse in Scoti via, aliàs rueret sua distinctio formalis, ideoq; Scotus dat illi infinitatem formalem, quia distinguitur formaliter ab essentia, sicut è conuerso, ideo dat ei infinitatẽ realem, quia identificatur realiter cũ essentia. itaq; concludunt, quòd si loquitur antecedens de infinitate reali, concedatur, quòd ideo est attributum infinitum realiter, quia est realiter vnum cum diuina essentia: si loquatur de infinitate formali, negant sub illa reduplicatione.

Responsio Formalistarum.

3 Et confirmari potest responsio, quia dum attributa emanant ab essentia, emanant talia, qualia debent esse formaliter in se, spectando ea iuxta suas naturas: sed emanant, quatenus sunt perfectiones simpliciter, & sũmæ ipsius Dei, ergo vt sic, erunt de sui natura, & ex suis intrinsecis rationib. formalib. infinita. Insuper intellectus, voluntas, propriæq; passiones, penes eundem Scotũ, sunt formaliter distinctæ ab eo, à quo emanant: quæro autẽ, vtrum intellectus, & voluntas, ac risibilitas ideo vocantur formaliter intellectus, & voluntas, quia sũt idem realiter cum Anima, an quia sunt distincta formaliter ab ea? vtique quia sunt distincta, nam quatenus sunt idem realiter, nulla est differentia inter essentiam Animæ, & intellectum, ac voluntatem, sunt namq; vna entitas, vnum, & idem realiter, & vna res; ergo à pari attributa emanant ab essentia, & emanant formaliter infinita, quia sunt distincta formaliter.

4 Nihilominus hic discursus non valet, quoniam in sententia Thomistarum negantium distinctionem formalem, est etiam admittenda infinitas formalis: quę quidem non haberetur ex distinctione, quam negant, sed aliunde. Ideoq; dicendum in vtraque opinione de distinctione, siue detur, siue negetur, dicẽdum, inquam, quod licet distinguantur formaliter, vel ratione, nihilominus erunt infinita formaliter, ratio, quia sũt perfectiones simpliciter, quidquid autẽ est perfectio simpliciter est infinitum formaliter. Item dato, quòd nullo pacto ab essentia distinguatur, v. g. Sapientia, quæro aut erit finita, aut infinita formaliter, non finita, aliàs Deus, qui est summa sapientia, esset formaliter finitus: ergo erit infinita formaliter: igitur non ex distinctione formali pendebit attributorum infinitas formalis: quia tamẽ attributa sunt perfectiones simpliciter; ideo erunt infinita formaliter. *Cõfutatur respõsio, et respõdetur aliter.* *Non ideo attributa sunt infinita formaliter, quia distincta formaliter, sed quia perfectiones simpliciter.*

5 Adde, quòd essentia Dei est infinita formaliter, attributa autẽ emanant ab essentia, ergo sunt infinita formaliter. sequitur consequentia, & da oppositum, quare enim intellectus creatus, & passiones creatæ sunt finita formaliter, quia emanant à subiecto creato, quod est finitum formaliter, est verò essentia diuina, à qua emanant, infinita formaliter, ergo & ipsa emanantia infinita formaliter. vnde ad argumentum est quoque respondendũ, negando consequentiam, quamuis.n. *Alia origo infinitatis.*

non

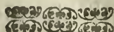
non identificentur formaliter, nihilominus sunt talis naturæ, vt in sui emanatione emanēt sic infinita formaliter: tùm quia principium, à quo emanant est infinitum formaliter; tùm quia sunt perfectiones simpliciter, quibus competit esse infinita formaliter; tùm denique quia quicquid est in Deo est infinitum formaliter, quidquid sit de relationibus.

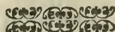
Infinitatis triplex gradus.

6 Prosequamur autem principale quæsitum: Triplicem habemus gradum infinitatis, radicalis, formalis, & identicæ, siue realis. hæc omnia distinguenda, & ordinanda sunt in diuinis. Et quidem, alicui competunt omnes tres gradus infinitatis: alicui solummodo duo: alteri solummodo vnus. explicemus singula, essentia diuina est triplici consideratione infinitatis infinita, radicali, reali, & formali. patet de radicali, quia ex Damasc. in c. 3. Exo. *Essentia est Pelagus infinitum diuinarũ perfectionum.* Et quidem ab essentia emanant singula, quæ sunt in diuinis, igitur ipsa est fundamentum, & radix omnium perfectionum, vnde merito perfectioens omnes in se hoc modo cõtinet primatenus radicaliter; ideoq; primo loco infinitas eius vocanda erit radicalis. Quia verò est insuper verè, & realiter à parte rei infinita, ideo erit etiam infinita infinitate reali. Quia denique formalis ratio, & cõceptus eius est quoq; infinitus formaliter, ideo appellāda demum venit infinita formaliter, itaq; est triplici infinitate, siue triplici modo considerandi, infinita, radicaliter, & formaliter. Diuina insuper attributa, cum modis intrinsecis, sunt duplici consideratione graduali infinita, infinitate reali, & infinitate formali. vtique non infinita infinitate radicali, cùm id solum competat essentiæ, à qua dimanant; igitur infinitate reali, quia à parte rei sunt realiter perfectiones simpliciter, ob quod erunt & infinita realiter, & formaliter; etenim talis est natura perfectionis simpliciter, vt sit infinita realiter, & formaliter. Relationes deniq; siue Notiones, in sententia Scoti, non sunt infinitæ formaliter; quia tamen identificantur cum essentia, ideo conceditur eis infinitas identica, siue realis, ob quod dicuntur, in eius sententia, participare vnum gradum infinitatis, identicæ, seu realis, essentia namque sibi identificat omnia ad intra, iuxta sententiam August. *in diuinis omnia sunt vnum &c.* vnitate saltem identica, & essentiali.

Alio modo est infinita Essentia, alio modi intrinseci, & attributa: alioque modo diuinæ relationes.

7 Porrò, infinitas hæc attributorum, dicenda est, vt differat ab infinitate essentæ; Ratio id postulat, quoniam, dum distinguuntur inter se attributa, & essentia, distinguuntur etiam eorum infinitates: id verò concedendum in omni sentētia siue Thomistarum admittentium distinctionem virtualem, siue Scotistarum admittentiũ actualem formalem. Item essentia est infinita quidem, sed in genere *Entis*, quia ipsa est prima, & radicalis, atque fundamentalis entitas in diuinis, attributa sunt infinita per modum circunstantis essentiam, vt loquitur Damasc. siue per modum quasi qualitatis, vt Alij. Insuper infinitas formalis vnius attributi distinguitur ab infinitate formali alterius attributi: sequitur hoc ex distinctione attributorum, cùm namq; distinguãtur attributa, necessum quoque est distinguantur inuicem ipsorũ infinitates. Accedit, quod infinitas formalis vnius non imbibit formalem infinitatem alterius, ergo sunt distinctæ infinitates: Antecedens de se notum est, quia sapientia Dei non est infinita per infinitatem bonitatis ipsius Dei, ratio, quoniam Deus non est sapiens per bonitatem, ergo sapientia eius non erit infinita propter bonitatis infinitatem. de hoc autem actum fuit in disputat. de Perfectione, & Infinitate Dei.

QVAE.

QVÆSTIO IV.

Attributa diuina an sint numero infinita.

Attributa diuina sũt numero infinita.

1 Irca numerum attributorum, statuenda est assertio, *ipsa non esse numero infinita*. Hæc Conclusio est communis. vnde infertur esse numero finita, siue finita extensiuè, cùm hucvsque ostensum fuerit esse infinita formaliter, & intensiuè. probatur verò, *Natura abhorret infinitum*, loquitur autẽ Philosophus de infinitate per se, & numerali, atque extensiua: ergo idem in Deo est dicẽdum de suis attributis. Item Natura abhorret infinitum in creaturis, ergo etiam in Creatore, prob. conseq. abhorret namque Natura infinitum in creatura propter imperfectiones, quæ ex tali extensiuo, & numerali infinito sequuntur; quod autem est imperfectionis, remouendum est à Deo. Insuper Aristoteles vniuersã entiũ coordinationem restrinxit ad decem numero Genera: cur autem non ad infinita? Accedit quòd Porphyrius contentus fuit quinque illis Prędicabilib. Hi quidem, Alijq; Inuẽtores Artium, non processerunt in infinitum, sed ad determinata numero, siue genera, siue species, reduxerunt contenta in suis Artibus, quod amplius signum est Naturam abhorrere in omnib. infinitum. lege Scot. in 4. d. 13. q. 1. art. 2. litt. AA. & Salas 1. 1. tract. 2. disp. 4. sect. 2. nu. 11. Suar. 1. p. tract. 1. lib. 2. c. 22. Molin. Bann. pluresq; ad 1. p. q. 12. art. 7.

Probatur.

Probatur insuper.

2 Præterea vna est in Deo essentia, igitur ex opposito, deberent ipso multiplicari in infinitum diuinæ essentiæ. Item tres sunt diuinæ Hypostases, ergo deberent esse numero infinitæ personæ: quo dato, sequeretur Deum non esse Trinum, & Vnum; nõ Vnum, ratione infinitarum essentiarum; non Trinum, ratione infinitarum Hypostasum. Insuper essẽtia communicatur per intellectum, & volũtatem, at quæro, quot intellectus in Deo sunt, quot voluntates? si dicas, infinitas, ergo Pater, Verbum, & Spiritus sanctus non intelligunt per vnum numero intellectum, nec per vnam numero intellectionem: sicut nec vellent per vnam numero voluntatem, & per vnicam numero volitionem, sed vel vnicuique proprius, & distinctus corresponderet intellectus, distinctaq; intellectio; voluntas, & volitio; vel infinitis Personis infinitæ corresponderent intellectiones, volitiones, intellectus, & voluntates. Ita demum, passiones, & proprietates, & perfectiones in creaturis sunt numero finitæ, tot, & non plures; consimiliter in Deo, vt perfectiones attributales, & modales, atq; essentiales, siue notionales, sint ipsæ quoque numero finitæ. Et confirmatur, quia quæ de Deo ad intra habentur, vel ad essentiam pertinent, vel ad productiones notionales, vel ad emanationes: essentia quidem vnica est: cætera verò per intellectum habentur, vel per voluntatem: si de productionibus loquamur, vnicus habetur filius per intellectum, aliàs si plures filij, ergo vltra filios, haberentur etiam & nepotes in diuinis, ita arguente Augustino, quia haberentur filij filiorum, & citatur à Scot. quol. q. 1. Vnicus etiam Spiritus sanctus per volũtatem: Quòd si loquamur de emanationib. eæ quidem, vel pertinent ad intellectum, vel ad volũtatem: primi generis sunt veritas, sapientia, prudentia, & similia: secundi ne-

generis sunt bonitas, misericordia, charitas, clementia, & huius generis. natura autem contenta est non procedere in infinitum, nec in his, nec in illis, nec in creaturis, nec in diuinis ad intra. Ens quoque suas habet numero, extensiuè, finitas passiones, ita ens infinitum intensiuè Deus, siue diuina essentia, habet tot perfectiones, vt non sint extensiuè infinitæ. citatur in oppositum Torres 1.p.q.28.art.2.& Vega ab Ouando in 4.d.49.propos.2. & in 2.d.3.propos.8.citatus: idemq; sentiũt qui ea ratione negãt posse à creatura obiectum beatificum comprehẽdi, quia in Deo sunt, inquiunt, infinitæ, numero perfectiones: Verum sufficit ad id, vt vnaquæque Dei perfectio sit infinita intensiuè ad hoc, vt ab intellectu creato nequeat comprehendi. de hoc autem actum fuit disput. de scientia Dei.

Aduersus Torres, & Vegam.

Obstatur.

3 Dices connotare imperfectionem in Deo, vt eius perfectiones non sint numero infinitæ. Verum hoc gratis dicitur; non enim perfectio rei cõsistit in multitudine, & numerali infinitate, sed in habendo completè quidquid competit naturæ ipsius rei: vnde Homo non est ideo imperfectus, quia habet vnam solam Animam, & quinq; solummodo sẽsus corporis, siquidem si plures haberet rationales Animas, pluresq; sensus, vtique esset imperfectus, sufficit autem ei vna Anima, vnus intellectus, vna voluntas, vnum corpus; et sufficit ei, vt eo modo, forma, & dispositione habeat, sicut competit suæ naturæ, vt possit operari, alias si plura haberet, impedirent potius eius operationes vitales, quàm adiuuarẽt. nec enim ambulare, aut ægrè, posset, si quatuor pedes haberet: immo si eius naturæ necessarij forent, vtique naturæ Auctor ei dedisset, quia *Deus, & natura non deficit in necessarijs,* sicut in Quadrupedibus euenit: & si plures exposceret, vtique natura præberet, sicut de aliquibus nodosis, & imperfectis Reptilib. ac Vermibus habemus, præcipuè de eo, quod vulgo dicitur *Centipeda,* vel *Multipeda,* vel *Millepeda:* quemadmodum & Aristoteles ait quod si Astris conueniret motus progressiuus, Natura dedisset eis organa &c. Ergo Deo opus non sunt infinitæ numero perfectiones: quod si ei conuenirent, vtiq; eas haberet: sicut neq; reperiuntur Dij numero infiniti: sufficit autem, vt id, quod habet Deus, eo modo habeat, quo sibi conuenit: at verò conuenit vt habeat perfectiones, infinitas quidem intensiuè, finitas verò extensiuè, & numero. Immo addẽdo ei, quod sibi non conuenit, imperfectum indicaret esse Deum, dum id sibi conferretur, in supplementum illius, quod sibi deficeret. Adde quod destrueret ipsum Deum, qui enim personas alias, siue personam alteram adderet Trinitati, destrueret Trinitatem, faciendo de Trinitate quaternitatem &c.

Perfectio rei an consistat in multitudine, & numero.

4 De ordine restat loquendum attributorum. Et quidem necesse est dicere, ea esse in Deo ordinatè. prob. quia si nulllus ibi ordo, ergo confusio: si autem *quæ à Deo sunt,* teste Scriptura, *ordinata sunt,* loquitur verò de creaturis, de quibus ait Sapiens, *omnia in numero, pondere, & mensura fecisti:* quanto magis talis ordo reperietur in ipso Creatore. Et licet Personæ diuinæ sint vna in altera inuicem per *circumincessionem,* nihilominus ibi nulla adest confusio inter eas, non enim habet locũ ibi Cahos illud Anaxagoræ: quapropter ordo, talis in Deo erit, vt primo loco concipiatur diuina essentia, quæ merito primarium obtinet locum, quia est radix, & fundamentum omnium ad intra. Inde sequuntur modi intrinseci: inde attributa. Pergit intellectus, & voluntas: indeque diuinæ Hypostases, ac personæ: & inter has, adest etiam ordo nempe originis; Pater namque dicitur prior, inde Filius, demum Spiritus sanctus. Et quia natura amplectitur ordinem, quamuis omnia hæc sint simul tempore, & æternitate in diuinis, tamen adest ibi ordo Naturæ, & ordo Originis; itaut reddendo singula singulis, inter absoluta sit ordo naturæ, & inter respectiua sit ordo originis. Inter ipsa vero attributa, talis statuitur ordo, qualem ipsa postulat Dei natura; equidem attributa spectantia ad intellectum, priora sunt spectantibus ad voluntatem &c.

Attributa seruant ordinem in diuinis.

5 Dum autem in his enumeran-

dis, & ordinandis, nominauimus intellectum, voluntatem, ac Personas, non ob id inter attributa Personas connumeramus, non enim attributa sunt supposita, nec Personæ; cùm illa sint communia omnibus ad intra, personalitas autem non sic: res enim clara est; sed id egimus, vt ostenderemus ordinem, quem debemus concipere in diuinis: de hoc autem sup.q.1.

6 De intellectu verò vtrum locum obtineat inter attributa, discussimus sup.de Vita Dei.

Obstatur. 7 Aduersus numerum finitū Personarum, sicut & cæterorum obstari posset ex Concil. Tolet. 11. de fidei Confess. vbi dicitur, *Hæc Sancta Trinitas non recedit à numero, nec capitur numero.* ergo numerum habebit infinitum, dum Concilium inquit, *quod non capitur numero*, infinitum namque est id, quod non clauditur numero.

Occurritur 8 Respondetur autem, non velle Concilium, esse numero personas infinitas, sed docet Personas Trinitatis non esse in prædicamento quantitatis discretæ, sicut cæteræ res creatæ numerabiles, quæ eatenus reponuntur in genere prędicamentali: non sic Trinitas, quæ, quoniam trascendit omne genus, & supergreditur supra omne prædicamentum, ideo, inquit, Concil. *non capitur numero.* Et quidem infinitum in perfectione non clauditur, nec arctatur sub genere prædicamentali finito, at Personæ sunt perfectionis infinitæ. Insuper loquitur de numero *mathematico*, non de numero *formali trascendentali*: primo numero cōprehenduntur res creatæ; & finitæ. secundo comprehēduntur omnia entia, etenim omne ens de se est trascendentali vnitate vnum; & in proposito vnaquęque Persona est vna de se, & Trinitas ex personis consurgens, erit quoque vnitate tali vna, indeq; omnis persona suam habebit formalem, ac trascendētalem vnitatem, qua sit vna, præscindendo ab vnitate, & numero prędicamentali, & mathematico, quo res finita, & creata solummodo erit multiplex, & vna, reddendo singula singulis. sed de his sermo amplior erit in tract. de Personis, cū quæremus Vtrū sit numerus verus personarum in diuinis. *Numerus an in diuinis.*

QVÆSTIO V.

Vtrum diuina Attributa, & Relationes distinguantur formaliter à diuina essentia ante omnem actum nostri intellectus.

ARTIC. I.
Proponuntur varię sententiæ Theologorum.

Thomistarum sententia. 1 Homistæ omnes vnanimiter cōsentiunt attributa inter se, & ab essentia distingui per operationem intellectus. Verū quia argumenta Scoti in oppositum pugnātia, quam maximè vrgent; ideo aliqualem inuestigarunt distinctionem, etiam ante opus intellectus. Inde autem fit, vt admittant inter ea, distinctionem quandam formalem, *virtualem* tamen, etsi non *actualem*: & per eam occurrere intendunt argumentis sentētiæ Scoti. Essentia, aiunt, continet attributa, ex tali autem continentia deducunt distinctionem ipsorum virtualē à parte rei; Item intellectus in concipiendo attributa distingui inter se, habet fundamentum in ipsa re, quia attributa

sunt formaliter actualiter in Dei essentia: Verũ quia diuina essentia est simplicissima, ideo ad vitandam compositionem nolũt distinctionem illam formalem esse actualem, sed virtualem. Appellant insuper distinctionem hanc, *rationis*, quia fit operante intellectu, quatenus vnum attributum secernit ab alio. Appellant deniq; *rationis, ratiocinatæ*, quoniam reperit fundamentum à parte rei, saltem virtuale, si non actuale. Hi sunt Caetan. de ente, & essent. q.12. c.6. Bann. alijque sectatores D. Thomæ in 1. p. q.28. art.2. A' primo autem ad vltimum, faciunt ibi duo genera distinctionum formalium, actualis; & virtualis; fundamẽtalis, siuè eminentialis; actualem vocant rationis ratiocinantis; virtualem appellant rationis ratiocinatæ.

Ariminensis, Gabr. Maior. & Durand. opinio. 2 Ariminensis in 1. d.8. q.1. Gabriel 1. d.2. q.1. Maior d.8. q.1. distinctionem admittunt ibi ex natura rei: at distinctionem illam non accipiunt ab *intra*, sed ab *extra*; nolunt enim cõparata attributa inter se, vllatenus à parte rei distingui; distingui autem penes *extrinseca* eorum connotata, siuè effectus ad extra in ipsis creaturis; distinguitur namq; Misericordia à Iustitia, quatenus illa comparata ad peccatores, dimittit peccata, ista punit, & sic de singulis, idem asserit Durand. 1. d.2. q.2. Marsil 1. q.12. art.3.

Henrici sensus. 3 Huius oppositum asserit Henric. quol.5. q.1. negãs talem distinctionem concipi per relationes, & in ordine ad creaturas; ait vero esse concipiẽda aliqua ad intra in ipso Deo, vt inde habeatur distinctio attributorum: inquit autem, dum Pater concipit in ipso Deo Trinitatem personarum, ad inuicem distinctarum, concipit etiam principia earum, vt intellectum, & voluntatem: sed concipit, quod non per intellectum procedit Spiritus sanctus, sed Filius; & per voluntatem non filius, sed Spiritus sanctus; ergo inde infert distinctionem inter se ex natura rei.

4 Antiquior tamen fuit sententia, ante istas, distingui sola ratione, & nullatenus ex natura rei. talisq; fuit antiquiorum Thomistarum trahentium illam ex D. Tho.

5 Accedit Iacobus de Viterbio, qui penes Toletanum in 1. d.8. q.1. ar. 2. concl.1. addit distinctionem modalem, vt mediam inter distinctionẽ formalem ex natura rei, & rationis ex parte solius intellectus; eum sequitur Suarez de Trin. l.1. c.10. & vltra. *Opinio Iacobi de Viterbo, & Suar.*

6 Alij contenti sunt sola non idẽtitate formali, negantes distinctionem formalem: & ex Scotistis Hezzera t.1. d.14. q.1. *Sententia Herreræ.*

7 Gilbertus Porretanus, & Gualterus admisit distinctionem realem inter essentiam, & relationes, ita sentiũt de Gilberto Henric. quodl.4. q.7. Alẽs. 1. p. q.68. mem.5. ar.6. & D. Tho. 1. p. q.28. art.2. idemque de essentia, & attributis, eundem sensisse ait Fauentin. in 1. d.2. disp.20. num.76. *Gilbertus.*

8 Aureolus distingui ait ex natura rei non secundum id, quod dicunt in recto, sed secundum id, quod dicunt in obliquo, nempè penes connotata, in 1. d.8. 3. p. ar.4. *Aureolus.*

9 Quidquid autem sit, communis sententia negat distinctionem formalem. Afferenda ergo veniunt argumenta id ipsum probantia, vt sequ. artic.

ARTIC. II.

Probatur distingui sola ratione.

1 Probatur primo rationib. inde authoritatib. non distingui formaliter ex natura rei. Primò, pluralitas formalitatũ repugnat diuinæ simplicitati, ergo. Dices, non fieri compositionem, neque diuinam destrui simplicitatem, quoniam vnum non se habet vt actus, vel forma; & alterum, vt potentia, vel materia. Contra, vnum attributum est in alio, & omnia sunt in diuina essentia: & essentia est sapiens, siuè Deus est sapiens mediante sapiẽtia; hæc autem erit ratio qua Deus sit sapiens, ergo erit ratio formalis, siuè forma; igitur Deus se habebit, vt potẽtia, & vt materia; & sapientia, vt actus, & forma; & consequenter facient cõ-

positionem. Confirmatur, si non faciūt vnum per se, negando compositionē, saltem facient vnum aggregatione, vel saltim vnum per accidens.

2 Secundò arguitur ex fundamento Scotistarum: aiunt autem, quod Infinitas est ratio identificandi omnia in Deo: hoc stante arguitur, attributa, & essentia sunt infinita intensiuè, ergo identificantur sibi inuicem. Responderi posset identificari solum realiter. Contra, infinitas realis est ratio identitatis realis, ergo infinitas formalis erit ratio identitatis formalis; etenim reddendo singula singulis, sicut realis est causa identitatis realis; sic formalis erit causa identitatis formalis.

3 Tertio ex communi axiomate Theologorum, *in diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio*. sed inter attributa nulla est oppositio, prob. non relatiua, quia sunt absoluta; in solis namque personis stat relatiua oppositio. non contraria oppositio, etenim ibi reperitur summa pax, summa identitas, & vnio: non contradictoria, nec priuatiua, quia in his oppositionib. alterum extremorum erit positiuum, alterum negatiuum: & licet ibi reperiantur etiam attributa negatiua, vt immutabilitas, immortalitas, nihilominus loquendo de positiuis, vt sapientia, & bonitate, inter hæc nulla reperitur talis oppositio priuatiua, siuè contradictoria.

4 Quartò, inter ea, quæ distinguūtur formaliter, non currit prædicatio in abstracto ad inuicem: vt falsum est dicere, actio est passio: in diuinis autē valet prædicatio in abstracto, vt sapiētia est bonitas: & hæc eadem prædicatio cōceditur à formalistis in via Scoti: omnes enim istæ sunt veræ penes eos, *essentia diuina est bonitas: bonitas est essentia: sapientia est iustitia*, & similes: immo prædicatio in abstracto non valet nisi in primo modo dicendi per se.

5 Quintò, quæ formaliter distinguuntur sic se habent, vt vnum concipi possit sine altero: ergo potest à creato intellectu Deus concipi sine attributis, & vnum attributum concipi sine altero: immo Deus ipse posset semetipsum concipere absque suis attributalib. perfectionib. ea autem conceptio esset imperfectissima, & repugnat vt Deus seipsum concipiat inadæquatè, & imperfectè.

6 Sextò omne ens diuiditur in ens reale, & rationis, ergo omnis distinctio vel erit realis, vel rationis, sequitur consequens, quia non datur ens medium inter reale, & rationis, ergo nec dabitur distinctio medians inter realē, & rationis: sed non distinguuntur realiter, ergo sola ratione. Dices inde sequi, esse vnum cum essentia, quatenus constituunt vnum Deum, & propter hoc non distingui realiter, quia non sunt plures res, sed vna res. Contra, corpus, & anima constituunt vnum tertium, nempè hominem: & nihilominus inter se distinguūtur realiter, cùm vnum separetur ab alio: ergo quia cōstituunt vnum cùm essentia, non propter hoc vitabitur distinctio realis inter ea: sed hoc non est dicendum, ergo negata distinctione reali, apponenda est distinctio solius rationis.

7 Septimo, *dispersa in inferiorib. sunt vnita in superiorib.* ergo perfectiones dispersæ in creaturis sunt vnitæ in Creatore; & consequenter erunt vnū, idemq; in ipso creatore. maior probatur de igne, in quo caliditas, & siccitas distinguuntur realiter: hæc vero quatenus vniuntur in sole, erunt vnum, & idem, est namq; sol quid superius, in quo, sicut in cæteris Astris, vniri debent qualitates dispersæ in corporib. sublunaribus: multo magis in Deo erunt vnum, idemq; perfectiones creaturarum; quæ vniuntur in ipso tanquā in causa, & fundamento perfectiori, & omnino superiori, quoniam caliditas, & siccitas in Sole sūt idem formaliter, ergo similiter in Deo attributa.

8 Octauo, distinctio ex natura rei est maior distinctione reali: attributa non distinguuntur realiter, ergo nec formaliter ex natura rei. sequela tenet ex negatione distinctionis minoris ad negationē distinctionis maioris. prob. maior, distinctio formalis datur per essentialia, siuè per intrinseca, est namq; distinctio formalis, distinctio formarū: maior vero est distinctio, quæ datur per intrinseca. Confirmatur, sequitur hoc, est distinctio formalis, ergo est distin-

ſtinctio formarũ; at forma dicit quidditatem rei, ergo diſtinguuntur quidditatiuè ea, quæ diſtinguuntur formaliter.

9 Nono ablata diſtinctione formali ſequitur Deum eſſe magis vnum: ſed vnitas Dei eſt quam maximè defendenda.prob.ſequela, multiplicitas opponitur vnitati, & deſtruit vnitatẽ: taliter fit admittendo ibi tot formalitates actuales.

10 Decimò, Deus eſt ſummè ſimplex, ergo reſpuit multiplicitatem formalitatum.ſequitur, quia multiplicitas opponitur ſimplicitati. Confirmatur, vnum dicitur ſimplex: duplum autem, & triplum non eſt ſimplex, quia propter eorum multiplicitatem recedunt, ab vno, & conſequenter recedunt ab vnitate, indeq; ſequitur vt faciant compoſitionem, addendo ſupra vnum, conceptus alios dupli, tripli, & ſimilium.

11 Quidquid autem dicerent Scotiſtæ negando ſequi compoſitionem; nihilominus negari non poterit, quod Deus eſſet magis, vnus, magiſq; ſimplex negando talem diſtinctionem, quàm admittendo eam, ac propterea videntur Thomiſtæ facere Deũ magis vnum, magis ſimplicem, immo ſummè ſimplicem.

12 Duodecimo, eſſentia non eſſet vndequaque perfecta, etenim dum diſtinguitur à perfectione ſapientiæ, bonitatis, & ſimilium, vtiq; non eſt perfectio earũ, immo perficeretur ab illis, eſſetq; per ſapientiam ſapiens, & non per ſeipſam.

13 Tertiodecimo, illud, quod diſtinguitur ab eſſentia diuina, in eo, in quo diſtinguitur, aut eſt Deus, aut nõ: ſi Deus, ergo non diſtinguitur: ſi non, ergo erit creatura, & ita in Deo erit aliquid, quod non eſt Deus. ſimili ratione argumentatur Bernardus contra Gilbert. ſerm. octuageſ. in Cant. *ſi ſapientia eſt aliquid aliud à Deitate, aut eſt maior illa, aut minor, aut par: nõ maior, quia nihil eſt maius Deo, cum Deus ſit, id, quo maius cogitari non poſſit: non minor, quia eſſet creatura: non par, quia eſſent duo Dij.*

14 Quartodecimo, diſtinctio eſt relatio: eſt autem diſtinctio hæc ex natura rei, ergo eſt diſtinctio realis, igitur erit relatio realis; ergo inter eſſẽtiam, attributa, & relationes eſt relatio realis. nullus autem admittere ibi audet relationes alias reales, præter relationes hypoſtaticas perſonales; ergo neganda diſtinctio ex natura rei.

15 Quintodecimo, Auguſt. 7. de Trin. c. 1. 2. *Filius non eo Verbum, quo ſapientia, nec Pater eo Pater, quo Deus, ſed eo magnus, quo ſapiens.* hinc arguitur, qualem identitatem negat inter Deum, & Patrem: inter Verbum, & ſapientiam, talem admittit inter ſapiẽtiam, & magnitudinem: ſed inter Deitatem, & paternitatem; ſapientiam, & Verbum, negat ſolummodo identitatem formalem, ergo illam admittit inter magnitudinem, & ſapientiam; ergo magnitudo, & ſapientia ſunt idem formaliter, & ita de cæteris attributis. Minor patet, quia Auguſt. non poteſt negare identitatem realem inter paternitatem, & eſſentiam, cùm ſint idem realiter, ergo negat formalem.

16 Anſelm. Monolog. c. 16. *Quemadmodum id, quod de ſumma ſubſtantia dicitur, eſt vnum eſſentialiter, ita ipſa, vno modo, vna conſideratione eſt quidquid eſt eſſentialiter.* Idem Auguſt. 6. de Trinit. cap. 7. *Deus multipliciter quidem dicitur, magnus, ſapiens, bonus, ſed eadem magnitudo eius eſt, quæ ſapientia, & eadem bonitas quæ ſapientia, & magnitudo.* Richard. de Sanct. Vict. 1. de Trinit. c. 15. *Dei ſapientia, & omnipotentia vnum, idemq; ſunt per omnia.* Bernard. 5. de conſid. ad Eugen. *Multa dicuntur eſſe in Deo, ſed multa vnum ſunt, alioquin, ſi diuerſa putemus, non trinitatem habebis, ſed centeneitatem, verbi cauſa, dicimus magnum, bonum, iuſtum, & innumerabilia, ſed niſi omnia vnum in Deo conſideres, habebis multiplicem Deum.*

17 Deniq; in Concil. Rhemenſ. ſub. Eugen. IV. tempore D. Bern. confutatus fuit Gilbertus negãs propoſitiones iſtas *Pater eſt veritas, Filius eſt veritas, Spiritus ſanctus eſt veritas*; ſed aiebat, eſſe ſic exponendas, *Pater eſt veritas*, ideſt, *Pater eſt verus; Filius, & Spiritus ſanctus ſunt veritas*, ideſt, *Filius eſt verus, Spiritus ſãctus eſt verus:* negabat etiam iſtam, *Deus eſt eſſentia*, quia ſequeretur, quod eſſentia gene-

raret, sicut Deus generat: talem verò distinctionem etiam admittit Scotus, ergo coincidit cum Gilberto confutato in Concil. & à D. Bernar.

18 In Cõcilio etiam Florent. sess. 25. ita inter cætera dicitur: *ne ipsam substantiam re, non autem sola ratione differre, credere videamur.* ergo ex Cõcil. sola ratione differũt, nõ formaliter.

ARTIC. III.

Probatur dari distinctionẽ ex natura rei formalem ante opus intellectus.

1 Opposita Scotistarum sententia est, dari ante opus intellectus talem distinctionem formalem. ex multis autem argumentis ipsorum, afferemus potiora: & Primo, negata tali distinctione sequeretur Trinitatẽ esse quid imaginarium pendens à ratione, & intellectu; prob. principia Filij, & Spiritus sancti sunt intellectus, & voluntas: de istis autem quæro vel distinguuntur ante operationem intellectus, vel post: si primum, habeo intentum; si secundum, ergo generatio, & spiratio, prout fiunt per intellectũ, & voluntatem, erit quid imaginarium. prob. sequ. per te intellectus, & volũtas non distinguuntur ante intellectũ, ergo nõ habetur ratio cur potius per intellectum producatur Filius, quàm Spiritus sanctus; & cur magis per voluntatem procedat Spiritus sanctus, quàm Filius: quòd si ista pendent solummodo à cõsideratione intellectus, sequitur vt talis modus constituendi Trinitatem, sit fictitius. Item quæro à Thomistis cur potius intellectus est intellectus, & non est voluntas, dum formaliter sunt vnum: & cur potius voluntas est voluntas, & non intellectus. discursus sequitur ex distinctione admissa post intellectus operationem: & sic de Attributis ad inuicem, & cum essentia.

2 Insuper *principia essendi sunt principia distinguendi:* voluntas, & intellectus sunt principia Filij, & Spiritus sancti, qui ad inuicem distinguuntur; ergo erunt quoque principia distinguendi eos ab inuicem: sed distinctio ipsorum est per opus intellectus, ergo eorum principia distinguentur per operationem intellectus. ergo etiã principiata distinguẽtur per opus intellectus, quod est imaginarium, sicq; distinctio personarum non erit realis; sed rationis, pendens ab intellectu.

3 Dices ad hoc, posse reperiri vnitatem in principijs, cum distinctione principiatorum; non enim necesse est, tantam distinctionem reperiri in principijs, quanta in principiatis; nam Spiritus sanctus, & Filius distinguuntur realiter, sed in cõmuni, & Catholica sententiâ, voluntas, & intellectus non distinguuntur realiter. & confirmatur, quia, à causa æquiuoca promanant effectus realiter distincti, & essẽtialiter, vt ab Astris. Idem euenit in causis vniuocis, vt Pater in humanis; producendo plures filios realiter distinctos, remanet tamen in seipso vnũ, idem, & indistinctum; sic à pari.

4 Sed contra hoc arguitur, impossibile est, vt ab vno, eodemq; principio eiusdem rationis, promanent effectus diuersæ, & diuersæ rationis: licet namq; à pluribus principijs alterius, & diuersæ rationis emanẽt, vt par est, effectus alterius, & diuersæ rationis; nihilominus impossibile est, vt ab eodẽ prĩcipio vnius rationis dimanẽt effectus diuersæ, & alterius rationis. Declaratur amplius, diuersę, alteriusq; rationis specificæ effectus requirunt principia alterius rationis specificę, & specificè distincti: patet per singula, & quidem sensus visus à sensu auditus, cæterisque distinguitur, & tanta est eorum distinctio, vt impossibile sit vnum exercere ministerium, & operationem alterius, non enim producit oculus auditionem, sed visionem, & auditus non efficit visionẽ, sed auditionem, sicut de cæteris. Item potentiæ Animæ nostræ, quia sunt alterius rationis, euenit vt intellectus non eligat volitionem, nec voluntas producat intellectionem. inquo principia eiusdem rationis, quæ cum eiusdem rationis sint, producent effectus eiusdem rationis, vt intellectus intellectio-

Ab eodem principio eiusdem rationis non prodeũt effectus alterius rationis.

lectiones voluntas volitiones, cæterique sensus suas operationes eiusdem rationis. Applicando ad rem, intellectus, & voluntas sunt principia alterius, & diuersæ rationis, etiam in diuinis, principiando, quia filiatio, & spiratio sunt alterius rationis; ergo à voluntate, prout est alterius rationis ab intellectu, non potest produci Filius; & ab intellectu, prout diuersæ rationis à voluntate, non potest spirari Spiritus sanctus; igitur cùm generatio, & spiratio, Filius, & Spiritus sanctus distinguantur ante operationem intellectus, signum erit, eorum quoq; principia distingui, licet non tanta distinctione, ante opus intellectus. Memoria insuper fæcunda esset voluntas fæcunda, nulla data distinctione à parte rei, & vice versa, & non essent principia alterius rationis.

Inconueniētia procedētia ex negatione distinctionis formalis.

5 Mirum etiã videtur, vt ex identitate formali sequatur hæc prædicatio, Deus per misericordiam castigat, & punit: & per Iustitiam miseretur, & parcit. Deus per volũtatem intelligit, & per intellectum amat, & vult. & his similia: Item quod per intellectum solummodo inuestigemus, vtrum effectus misericordiæ sit irasci, quod est effectus iustitiæ: & vtrum per punitiuam, & vindicatiuam iustitiã misereatur, & parcat, quod est effectus misericordiæ. hæc sequũtur, negata distinctione ante intellectum: esset autem solummodo, fingere, quòd Deus per iram irascitur, & per misericordiam parcit, & non quod verè tales effectus iræ, & misericordiæ producat per irã, & misericordiam. his similia multa obijci possent, vnde prædicationes, alioqui veras, & à parte rei catholicas, esset facere imaginarias, fictitias, & nõ reales, vt visũ est: Et quid apertius figmentum, quàm dicere intellectum velle, & voluntatem intelligere: intellectum spirare, & volúntatem generare: Misericordiam punire, & Iustitiam parcere? negata namque distinctione antecedenti, hæc sequũtur, quæ tamen negantur posita distinctione antecedenti formali.

6 Consequẽtia probatur, etenim dum sunt vnum, idemq; formaliter, ergo id, quod de vno dicitur, prædicatur de altero: intellectus, & voluntas per te, sunt idem formaliter, ergo spirare, quod prædicatur de voluntate, prædicabitur de intellectu, & viceuersa generare, quod dicitur de intellectu, dicetur de voluntate, & ita voluntas generabit, & intellectus spirabit: ita quoque per misericordiam Deus irascetur, & per iustitiam miserebitur. Confugere ad intellectum distinguentem, est cõfugere ad figmenta; etenim si ibi non adest distinctio inter hæc à parte rei, vtique ea, quæ applicabitur, erit conficta ab intellectu: eo magis, quo eam vocant distinctionem rationis. & Confirmatur, teste Arist. cap. de subst. *Ab eo, quod res est, ratio dicitur vera, vel falsa*; igitur veritas non pendebit ab intellectu: ita à pari, verè à parte rei intellectus, & memoria fæcunda est illa, quæ est principium generandi, & non voluntas: & voluntas est principium spirandi, & nõ intellectus; igitur distinctio illorum erit à parte rei, & non per intellectum, aliàs, vt adducit Arist. ea, quæ à solo intellectu dependent, non sunt vera, sed ficta per intellectum, & talia essent multa, quæ dicuntur in diuinis, si eorum distinctio penderet à solo intellectu.

Ea, de quibus verificantur cõtradictoria non sunt idem formaliter.

7 In vniuersum autem pro singulis, sufficiat hæc probatio, quæ potest esse fundamentum multipliciter arguendi. Illa non sunt idem formaliter, de quibus duo prædicata contradictoria verificantur: sed de essentia, & relationibus diuinis: de intellectu, & volũtate: de Iustitia, & Misericordia verificãtur duo contradictoria, ergo non sunt idem formaliter. maior patet. prob. min. essentia communicatur, relatio nõ communicatur: illa à parte rei est pluribus communicabilis, hæc vt paternitas, filiatio, spiratio passiua est incõmunicabilis pluribus, & hoc quidem à parte rei ante opus intellectus; dum igitur contradictoria prædicantur de eis, non erit eorum distinctio pendens ab intellectu. Item hæc est vera, *Pater generat*, hæc falsa, *essentia generat*. hæc vera, *Filius generatur*, hæc falsa, *essentia generatur*, quia essentia nec generat, nec generatur, etenim distingueretur realiter à Genito si generaret; & à Generante si generaretur, omnia

autem

autem in diuinis sunt vnum propter essentiam: quòd si negantur prædicationes istæ ab essentia, ne detur distinctio realis inter Patrem & essentiam, inter Filium & essentiam, ergo verè à parte rei de essentia, & de Patre verificantur contradictoria, quod Pater generet, essentia non generet: at Pater & essentia sunt idem realiter, ergo ad verificanda contradictoria, necesse est admittere inter illa, distinctionem aliquam: sed nō realem, ergo formalem: non sufficit distinctio rationis, quia distinctio ficta per intellectum non est causa verificandi contradictoria.

Responsio Caetan. & Bann. 8 Respondent Caiet. Bann. & Alij essentiam, prout illimitatam, & infinitam, continere eminenter, & virtualiter communicabilitatem, & incommunicabilitatem, & vtrumque posse prædicari de ea. Respondet Vasq. distingui ratione essentiam à relatione per intellectum in ordine ad varios conceptus nostros repertos in ipsa re penes nos. *Eliditur.* Contra primum, mirabile est, vt dicatur, essentiam esse incommunicabilem, id verò sequitur ex continentia eminentiali. Inde etiam sequitur, vt verum sit, essentiam generare, & generari, propter eandem rationē, quia eminenter continet incommunicabilitatem, & generationem: sicut etiam sequitur, paternitatem communicari, quia essentia continet eam, quod est apertè contra Concil. Flor. in litt. vnionis, *Pater omne quod habet, dedit Filio, præter esse Ingenitum.* Ecce in quantas angustias deueniunt, a quibus tamen liberi sunt ponentes distinctionem à parte rei formalem.

Vasquez respondet, sed redarguitur. 9 Contra secundum, inualida prorsus responsio, dato namq; nullum reperiri intellectum creatum formātem conceptus tales penes nos, vtiq; non haberetur distinctio illa inter relationem, & essentiam, & ita communicabilitas, & generabilitas, & incommunicabilitas verè dicerentur de eodem, quia nullus esset intellectus admittens talem distinctionem, vnde nullo existente, siue nullo cogitante intellectu, verum esset formaliter, essentiam generare, generari, esse communicabilem, & incommunicabilem, quia cessaret causa, siue intellectus faciens distinctionem inter relationem incommunicabilem, & essentiam cōmunicabilem: inter Patrem generantem, & Filium genitum, & essentiam nec generantem, nec genitam. Dices, si cessaret intellectus creatus, nō cessaret intellectus increatus, qui posset admittere talem distinctionem: *Obstatur.* Contra, talem distinctionem admittūt Aduersarij in ordine ad conceptus obiectiuales repertos in creaturis: *Occurritur.* demus autem nullam reperiri creaturam, tūc non haberetur vnde desumeretur talis distinctio. Dices, si deficeret creatura in esse actuali, remaneret tamen in esse possibili: & inde insurgeret Dei intellectus ad faciendam distinctionem. Contra, demus ex hypothesi, nec in esse in actuali, nec possibili reperiri creaturas, vnde quæso deduceretur distinctio? non ex creaturis actualib. & possibilibus, data hypothesi; ergo à primo ad vltimum, deducitur ex ipsa natura rerum, vt essentia, quia de se est communicabilis, & relatio de se incommunicabilis, ideo de se ex suis rationibus formalibus nullo intellectu cogitante distinguantur. Respōsio hęc Vasquij est omnino inutilis, & amplius constat, quia inquit, intellectum diuinum non distinguere inter essentiā, & relationem: sed si nullus esset intellectus creatus, distinguens, quæro quis distingueret? non creatus, qui non extaret, non increatus per eum: ergo vera est propositio, essentia generat, sicut vera est ista, Pater generat, quia nō esset qui distingueret illam ab ista. *Vasquez retunditur.* Illa autē Caietani est magis apparens, quia propter infinitatem, & illimitationem essentiæ, modo dicetur communicabilis, modo incommunicabilis, reddendo singula singulis: verum non effugit incōuenientia allata, quod inde sequantur prædicationes illæ, *Essentia generat, generatur, est incommunicabilis*, vt deduximus.

Caetanus responet aliter. 10 Subdit etiam Caet. & Sequaces, distingui ibi virtualiter formaliter, licet non actualiter. vnde admittit distinctionem virtualem formalem. loqudēi modus vtique à solis ipsis inuentus, vt simul connectant formale cum virtuali: quæ quidem minus simul conueniunt; semper namque formale *Impugnatur.* indi-

Impugnatur

indicat actuale: & formale dum formā præstat rei, præstat etiam actuale esse rei, siue intra causas, siue extra causas suas. sicut ex opposito ex virtuali non sequitur necessario nexus, siue connexio formalis. prob. Sol est virtualiter calidus, magis, minusq; iuxta accessū, & recessum à nobis, nullo tamen pacto dicitur formaliter talis. vtique calorem minorem producit in hyemali, ac brumali solstitio, maiorem in æstiuali, propter quod cognoscitur esse virtualiter talis, nusquam calidus formaliter. sic de cæteris Astris. Item esse virtute tale, non est, esse tale formaliter. prob. etenim virtute esse tale, est esse tale in actu primo; & esse formaliter tale, est esse tale in actu secundo, sed contradictio est esse simul in actu primo, & secundo, quia idem sonaret, ac esse simul in potentia, & in actu: vtique forma est, quæ dat actum, siue esse actuale, quandoquidem ipsa est actus, & completio rei: implicat verò esse in potentia ad formam, & esse sub forma; nam actus concludit potentiā, dum potentia terminatur per actum; igitur dum non sunt simul potentia, & actus, neque erunt simul esse virtualiter, & esse formaliter: quapropter distinctio illa de esse virtuali formali est vana, & contra logicam. Quod si dicas, dicitur virtualis formalis, vt ostēdat verè, & formaliter adesse ibi tale esse virtuale. Verum inutilis laboratio, & futilis dubitatio, quis namque dubitabit quòd esse virtualiter aliquid in aliquo, sit verè, sic esse ibi, dum verè ibi reperitur tale esse virtuale: vt Sol habet virtutē producēdi calorē, & est in se virtualiter calidus, hoc verè ibi est in ipso Sole, vt verè est virtualiter talis: at dicere virtualiter formaliter, est idē ac dicere, virtualiter, actualiter: vt si dicam Sol est calidus virtualiter formaliter, sensus erit est calidus non solùm virtualiter, sed actualiter, & formaliter, & ita erit etiam calidus formaliter, quod est falsum. Idem etiam importat calidus virtualiter formaliter, ac prædicatio formalis caloris de Sole, vt verum inde sit, esse calidum formaliter, & calidum actualiter, nedū virtualiter, & causaliter, seu potentialiter. Vel propositio ista destruit seipsam, quia dicendo, *virtualiter formaliter*, vnum destruit alterum; etenim, *virtualiter*, vt est dictum, importat potentiam in actu primo; *formaliter*, importat formam, & actum secundum; sed nihil est simul in potentia, & in actu, ergo propositio destruit seipsam: & ly *formaliter* est conditio distrahēs omnino à *virtualiter*, quia esse insimul in potentia, & actu implicat. ita quoq; ruit distinctio hæc Caetani de distinctione virtuali formali, ex dictis. sufficiebat autem sibi dixisse, *virtualiter*, absq; additione, *formaliter*.

11 Præterea, in eo, quod ait, essentiam, quatenus infinitam, esse virtualiter formaliter communicabilem, & incommunicabilem, vt rationem soluat, quomodo erit eadem formaliter cum relatione, dum hæc est incommunicabilis, illa communicabilis; equidē dum vnum inconueniens nititur fugere, incidit in aliud. & arguitur, vt est mox argutum, quia dum ait, essentiam esse virtualiter formaliter etiam incōmunicabilem, apertè indicat essentiā esse formaliter actualiter incommunicabilem: Assumptum sequitur ex mox dictis; quia idem est esse virtualiter formaliter tale, ac esse formaliter actualiter tale; vel propositio destruit seipsam: repugnat enim esse in virtute, & forma, seu sub esse virtuali, & esse formali simul, quia idem esset in actu simul, & potentia; ergo dum aliquod est virtualiter formaliter tale, vel nullum faciet sensum propositio ista, vel sensus erit pro esse actuali formali, quia forma supponit pro actu, cum forma sit actus, & cōpletio rei, & det esse rei. Ad propositum, sequitur, vt idem sit dicere, essentiam, propter illimitationem esse nedum communicabilem, verum & incommunicabilem virtualiter formaliter, ac dicere absolutè, essentiam esse actualiter, & formalitèr communicabilem, & incommunicabilem: aliàs si sensum alium prætendunt vtēdo tali modo loquendi, vel quidem minimè aptè explicant intentum, cum termini nō sint ad propositum, immo ad oppositum; vel mutare debent terminos; vel concedere absolutè distinctionē ex natura rei, ne impingere cogantur in hęc incōmoda.

Nil reponitur in plurib.prædicamentis directè, licet indirectè.

12 Sed reuertamur ad superius inconueniens deductum ex contradictorijs. Essentia non includit in sui ratione intrinseca relationem;ergo relatio, & essentia distinguuntur formaliter: Antecedens de se patet, etenim nullum respectiuum est de intrinseca ratione absoluti,aliàs idem esset essẽtialiter absolutum, & respectiuum,atque idem reponeretur directè in pluribus prædicamentis, absoluto, & respectiuo, quod est falsum, quia solùm conceditur vt indirectè reponi quid possit in pluribus prædicamẽtis, vltra proprium prædicamentum,in quo reperitur directè: modo autem abstrahimus,sic in vniuersum loquendo, abstrahendo à Deo, quia Deum non reponimus in prædicamento, vt sup.suo loco fuit dictum.quòd si relatio non est de ratione intrinseca essentiæ, distinguentur vtiq; formaliter. Item Paternitas est formaliter eadem cum essentia,sed essentia est de intrinseca ratione Filij,& Spiritus sancti,ergo Paternitas erit de intrinseca ratione cõstitutiua Verbi, & Spiritus sancti. Insuper Pater communicat Filio,& Spiritui sancto essentiam, & attributa,ac modos intrinsecos,vtpotè eosdem numero,& realiter,quos Pater habet;ergo communicat etiam paternitatem, & ita Filius erit ingenitus, eritq; Pater: & communicabit Spiritui sancto filiationem,& ita Spiritus sanctus erit Filius, & natus, ac genitus;sequuntur hæc omnia, quia relationes per eos personales sunt idem formaliter cum essentia,& attributis;sed quæ sunt formaliter eadem, ita se habent, vt quod de vno dicitur,dicatur de altero.

Relatio nõ est de intrinseca ratione essentiæ.

Caetanus occurrit.

13 Occurrit Caet. cum cæteris, hæc vera esse in creaturis, non in diuinis, vbi ratione infinitatis, & illimitationis omnia sunt vnum formaliter, distincta virtualiter. Sed contra eos est aperta authoritas Augustini, loquitur verò August. in subiecta materia,vnde 7.de Trinit. sic ait, *Pater non eo Pater,quo Deus,nec eo Deus,quo Pater;quia omne,quod,relatiuè dicitur, est aliquid, excepto relatiuo*. quo in loco clarè ostendit paternitatem non esse essentiam,nec è conuerso,quia illa est relatio,hæc substantia: & in Patre,qui relatiuè dicitur, ait August. est aliquid excepto relatiuo, nempe est essentia, de genere absoluti;& relatio,de genere respectiui. & eod. lib. cap. 1. 2. de Filio sic inquit,*non eo Verbum, quo sapientia, quia Verbum dicitur ad aliud, sapientia ad se*. ecce quomodo Augustinus tanquam optimus Logicus, distinguere apprimè nouerat, etiam in diuinis,relationem ab essentia,& Deitate, & relatiuum ab absoluto, vt Paternitatem à Deitate,& Verbum à sapiẽtia,quæ est attributum absolutum, & Verbum est suppositum respectiuum. Recurrere ad creaturas, & negare id in diuinis, est euertere sensum Augustini, qui de diuinis loquens docet apertissimè inter absoluta, & respectiua reperiri distinctionem ex natura rei.

Impugnatur.

Ex Augu.

14 Idem August.8.de Trinit.cap. 2.probans Patrem, & Filium non esse quid maius, vtitur hoc medio; *Pater, & Filius non sunt quid verius,ergo Pater,& Filius non sunt quid maius*.ostẽdit quidem,ex quo Pater,& Filius sũt duæ personæ, non propter hoc, quod sunt duæ, debere dici quid maius; & vtitur medio *veritatis*, non *sunt quid verius,ergo non quid maius*. ex discursu Augustini arguitur, vel Augustinus errauit in logica, vel concludit nostrũ intentum: non primum, cùm nefas sit id dicere de tanto Doctore, & præcipuè de eius logica, de qua fertur D. Ambrosium in litanijs orandum præcepisse, *à logica Augustini libera, nos Domine*; igitur dabitur secundũ,quod est intentum: & declaratur argumentatio Augustini, vel namq; penes Augustinum idem prorsus sonabat veritas,& magnitudo,vel non importabat idem.si des primum, ergo fallitur in arguendo August. quia committit fallaciam nugationis:& idem probat per idem:non est vero dicendum Augustinum ignorasse regulas fallaciarum, & nugationis: ergo penes ipsũ importabãt hęc cõceptus diuersos, vt alius sit conceptus magnitudinis,alius veritatis: & per illũ concludatur iste,& ille sit medium,& causa istius.Nec recurrere oportet ad creaturas; etenim loquitur in subiecta materia August.loquitur namq; in diuinis, vbi ostendit

Ex Aug.

ve-

veritatem non esse magnitudinem; per quod à simili dicendum de attributis cæteris vt non sint inuicem formaliter idem. Ipse quoque 15. de Trinit. c. 5. ait, *si dicimus sapiens, speciosus, potens, spiritus: horum, quod nouissimum posui, videtur substantiam significare, cætera vero huius substantiæ qualitates.* Addimus Damascenum lib. 1. de fid. c. 4. 9. *Inter omnia nomina dicta de Deo, propriissimum est, qui est; esse enim, dicit quoddam pelagus infinitæ substantiæ; cætera vero sunt, quæ circumstant essentiam.* Non video quomodo non apertè indicent hi Patres distinctionem ex natura rei; & nedum virtualem, vt aiunt, verum, & actualem, quoniam apertè dicunt, vnum indicare essentiam, cætera circumstare essentiam. vnum non esse aliud, cum vnum sit absolutum, alterum respectiuum, & similia.

Occurrunt aliter.

15 Denique, vt soluant omnem nodum difficultatum, aiunt, attributa, & relationes distingui non actu, sed virtute inter se; & id sufficit ad verificanda contradictoria de eis. Sed obstatur, ergo non magis procedit filius per intellectum, quam per voluntatem actu: ita de Spiritu sancto non magis per voluntatem actu, quam per intellectum; prob. sequ. quia per vos non distinguuntur actu, intellectus, & voluntas; ergo filius non magis procedit actualiter per intellectum, quam per voluntatem. Item per eos, intellectus virtualiter solum non est voluntas, quia virtualiter distinguitur à voluntate; sed filius producitur per intellectum, quatenus distinguitur à voluntate: at distinguitur virtualiter, nō actualiter, ergo procedit per intellectum nō prout distinguitur actualiter à voluntate; ergo non magis producitur per intellectum, quam per volūtatem actu. Confirmatur, actualis, & distincta productio procedit ab actuali, & distincto principio: sed intellectus non distinguitur actualiter à voluntate, ergo filius actualiter productus non magis producitur per intellectum, quam per voluntatem. Insuper illa virtualis distinctio pendet à nostro modo considerandi attributa, in ordine ad creaturas, vt loquuntur supra citati Authores; ergo productio filij, & Spiritus sancti pendent, vt distincta, à nostro modo concipiendi.

Redarguuntur.

Deus, & Beati quomodo distinguunt.

16 Præterea aiunt beatos, vt perfectè concipientes essentiam, & Deum ipsum, non posse distinctionem admittere inter attributa; quia talem distinctionem admittimus nos propter imperfectum modum concipiendi diuina ex creaturis. Contra hoc, igitur vt Deus distinctionem ponat inter intellectum, & voluntatem, necesse est vt recurrat ad nostra figmenta, concipiēdo nostras conceptiones sub vario, & vario modo concipiendi perfectiones creaturarum; quoniam de se non concipit illa vt distincta, & ideo, vt tanquam distincta concipiat, inquiunt, inspicere ad nostrum modum, variè, & distinctè concipiendi, sic de Beatis. sed quid magis gratis dictum quam hoc; etenim Deus vniuersa cognoscit à se, & independenter à creaturis, igitur necessitatem non habet recurrendi ad distinctionem repertam in creaturis, vt cognoscat distinctionem inuentam in suis perfectionibus. Item ipse cognoscit essentiam, & suas diuinas perfectiones à priori, ergo nō indiget ista posterioristica cognitione, vt ex creaturarum distinctione surgat ad distinctionem suarum perfectionum, tanquā à posteriori. Deniq; ipse perfectissimè nouit omnia, & omnem naturam, & distinctionem perfectionū omnium independenter à distinctione creaturarum: quapropter maximè vilificant diuinū intellectum, vt distinctionem in diuinis apponat ex contemplatione nostrorum figmentorum, quæ facimus in perfectionib. creaturarum. Idem dicimus de intellectu beatifico creato, quia cùm perfectè cognoscat Deum beatificè, optimè etiam nouit intellectum non esse voluntatem, & relationem nō esse essentiam: misericordiam non esse iustitiam, sed distingui ibi hęc omnia actualiter ex natura rei ex suis intrinsecis rationib. formalibus, absq; recursu ad distinctionem creaturarū, quia teste Apost. *Videbimus Deum sicuti est:* sed intellectus nō est voluntas, & voluntas non est intellectus, & sic de alijs, ergo vt sic, illa videbunt, tanquam actualiter distincta.

Impugnatur modus Aduersariorum.

Arguitur ex Contradictorijs.

17 Demum confirmatur principale intentum à Contradictorijs: Arguitur autem sic, ea, de quibus verificantur contradictoria, non possunt esse idem ex natura rei: Inter attributa, & perfectiones diuinas verificantur contradictoria, ergo non erunt idem formaliter. Minor est Aristotelis 4. Met. cap. 9. *de quolibet est verum dicere, quod est, vel non est.* Minor autem probatur per multa contradictoria.

18 Et Primo, Filius procedit per intellectum, non per voluntatem: Spiritus sanctus per voluntatem, non per intellectum, ergo intellectus non est voluntas, nec voluntas intellectus. Confirmatur, aliàs si voluntas, & intellectus essent idem, tũc verum esset dicere, Filium produci per voluntatem, & Spiritum sanctum per intellectum.

19 Secundò, Deus intelligit se sub ratione veri, amat autem se sub ratione boni: ergo veritas, & bonitas in Deo distinguuntur ex natura rei. Antecedens patet, quia obiectum intellectus est verum, & voluntatis est bonum.

Discursus hic tenet in sententia communi, nam Scotus docet obiectũ intellectus esse ens, veritatem autem esse conditionem obiecti, vnde intelligit tùm verum, tùm bonũ: at de hoc sup. disput. de veritate.

20 Tertiò, Deus est beatus per cognitionem essentiæ suæ diuinæ: non per cognitionem Creaturarum: ergo intellectio sui non est eadem, cum intellectione creaturarũ, loquimur autem obiectiuè, sic namque distinguitur, etenim cognitio formaliter spectata, est vna, & eadem.

21 Quartò, in Deo reperitur actus fruendi, & vtendi: actu autem fruendi fruitur sua diuina essentia: actu vtendi vtitur creaturis, ergo actus volũtatis, & intellectus, in ordine ad fruitionẽ, & vsum, distinguuntur formaliter: sequitur, aliàs frueretur creaturis, & creaturæ essent obiecta, in quib. bearetur Deus.

22 Quintò, Iustitiæ competit vindicare, & punire: misericordiæ parcere, & misereri: ergo Iustitia, & Misericordia distinguuntur formaliter: aliter Deus per Iustitiam parceret, & per Misericordiam vlcisceretur, & puniret.

23 Sextò, Deus intelligit per intellectum, amat per voluntatem: ergo intellectio, & amor: intellectus, & voluntas distinguuntur formaliter: aliàs intellectione, & intellectu amaret: voluntate, & amore intelligeret.

24 Septimò, essentia diuina, diuinaq; Attributa, & modi intrinseci sunt communicabiles personis omnibus: nulla autem diuina Persona est alteri communicabilis, ergo stat distinctio ex natura rei: aliàs essentia esset incõmunicabilis, & Personæ communicabiles.

25 Octauò, Mensura Deitatis, cęterorumq; ad intra, est æternitas, non est autẽ misericordia, siue aliud attributum, ergò stat inter æternitatem, cęteraq; distinctio formalis; non enim Deus mensuratur per sapientiam, bonitatem, paternitatem, filiationem, spirationem, & huiusmodi, ergo stat distinctio ex natura rei.

26 Nonò in Patre stat fœcunditas productiua Filij: in Patre, & Filio stat fœcunditas in ordine ad Spiritum sãctum: at in Spiritu sancto nulla reperitur siue generatiua, siue spiratiua fœcunditas. ergo.

27 Decimò, personis communicatur necessitas simpliciter, cum cæteris attributis: non autem communicatur infinitas formalis relationũ diuinarum; ergo stat distinctio formalis: Valet & hoc in via Scoti negantis relationes esse formaliter infinitas.

28 Vndecimò, Attributa negatiua non sunt Attributa affirmatiua: illa enim sunt, Immortalitas, Inuisibilitas, Ineffabilitas &c. hæc, sapientia, bonitas &c. ergo nõ sunt idem, aliàs idem esset formaliter propositiuum, & negatiuum.

29 Duodecimò, in Deo est scientia approbationis, & reprobationis: at hæc non sunt idem: aliàs per scientiam approbationis reprobaret, & per scientiam reprobationis approbaret, & prædestinaret.

30 Denique, in Deo est voluntas efficax, & inefficax: voluntas beneplaciti, & voluntas signi: at vna distinguitur

tur ab alia. Plura afferri possent contradictoria, quæ tamen relinquuntur: Ex omnibus verò concluditur, quòd cùm in multis verificentur contradictoria, vtique ea distinguentur formaliter ex natura rei.

ARTIC. IV.

Distinctionem formalem non obstare diuinæ simplicitati, nec facere compositionem in Deo.

1 Ratio, & dubietas incid[illegible] li in compositionem, penes Deũ, & diuinam destruendi simplicitatem, distrahit plerosque à distinctione formali amplexanda. Verum hoc scrupulo non vrgentur Scotistæ, sed omni semota dubitatione, aiunt, minimè destrui diuinam simplicitatẽ ob formalitatum multiplicium numerum, siue ob distinctionem formalem, immo magis simplicitatem perfici, et augeri.

Pluralitas conceptibilitatum nõ opponitur simplicitati.

2 Ostendamus breuiter singula. In primis ex opposito. Et quidem arguendo ex opposito sic dicimus. Oppositum simplicitatis, est compositio: multiplicitas autem conceptuum formalium actualium nõ opponitur simplicitati quantum est de se, nisi aliud addatur, quòd faciat aliunde compositionem; ergo simplicitati non obstat formalis distinctio. Probatur assumptum, in diuinis reperitur triplicitas conceptuum realiter distinctorum actualiter, et tamen non destruunt simplicitatem, nec faciunt compositionẽ oppositam: antecedẽs patet, de Patre, Filio, et Spiritu sancto, qui multiplicant conceptus personales actualiter, et distinguuntur realiter, et nihilominus sunt vnus, ac simplex Deus; ergo falsum est dicere, quòd multiplicitas actualis, et distinctio formalis cõceptibilitatũ in diuinis, obest diuinæ simplicitati.

3 Immo arguo à maiori ad minus, maior est distinctio conceptuum formalium diuinarum hypostasum, quàm diuinorum attributorum, quia illa est distinctio realis, suppositalis, hæc ex natura rei, et formalis, cum identitate reali: sed illa non destruit simplicitatem, nec facit compositionem, ergo nec ista. et quidem si alicui distinctioni competeret facere cõpositionem, et destruere simplicitatem, magis cõpeteret distinctioni reali, tanquã maiori, quàm distinctioni formali, tanquam minori; sed illa non facit, ergo minus hæc faciet.

4 Item in compositis creatis, Anima distinguitur realiter à Corpore: forma realiter à materia: subiectũ ab accidente: fundamentum à termino, et relatione, et his similia: quę quidem distinctio necessaria est ad compositionẽ: tollitur verò ab attributis, dũ admittimus solã distinctionẽ formalẽ, ergo non destruit simplicitatem.

5 Confirmatur, ideo simplicitas destruitur per distinctionem realem in creaturis, quia ea, quæ simul nectũtur, sunt alterius rationis, & alterius naturæ, vt Anima rationalis, & corpus: subiectum, & accidens; fundamẽtum, & relatio: materia, & forma, vt constat; vel enim spectant ad diuersa genera, vt substantia, & accidens; fundamentum, & relatio: vel differunt genere physico, vt materia, & forma: vel metapysico, vt Anima, & corpus: at in diuinis attributa sunt eiusdem naturę, cùm sint idem realiter cum essentia. Conceptus etiam personales, licet realiter distincti, quia sunt vnum cũ essentia, stante consubstantialitate personarum, hinc ex vnitate naturæ non destruitur simplicitas, nec fit compositio.

Ad compositionẽ quis requiritur?

6 Insuper ad compositionem requiritur, vt vnum componibilium se habeat vt actus, alterum vt potentia: vnum vt forma, alterum vt materia: negato hoc, non fiet vnum per se, nec vnum per accidens, quia ad vtramque vnitatem id requiritur, sed fieret vnũ per aggregationem, in quo non est necesse ratio actus, & potentiæ; materiæ, & formæ, vt in aceruo lapidum, non enim vnus lapis informat alium:

quo

quo stante, essentia in diuinis non habet rationem materiæ, nec quasi materiæ: nec rationem potentiæ, nec attributales perfectiones habent rationem informantis, & actuantis per informationem; & hinc fit, vt excludatur ratio compositionis, & diuina seruetur simplicitas.

Essētia cur non est in potētia ad actuari.

7 Ratio autem cur cesset ibi natura actus, vltra ea, quæ diximus in propria disputat. de Dei simplicitate, ostendendo Deum non esse compositum, hæc modo suppetere potest, quoniam diuina essentia est vndequaque infinita, & perfecta; ideoq; est in vltima actualitate suæ perfectionis, immo suarum perfectionum: vnde fit, vt non expectet actuari, & perfici aliunde. Cōfirmatur, quia essentia est perfecta, & infinita omni gradu infinitudinis perfectionalis, vt diximus sup. disput. præced. est namq; infinita fundamentaliter, radicaliter, realiter, & formaliter: quod si ita est, remanet, vt nullius egeat, à quo actuetur, & confirmatur etiā ex Damasceno appellante eam, *pelagus infinitæ substantiæ*. Accedit, cùm infinitum sit illud, *cui nihil deest perfectionis*, talis est essentia, ergo non est in potentia ad perfectionem vllam, & consequenter nihil poterit actuare, & informare, ac perficere eam, vt faciat compositionem. Item, quia *essentia est de se h.ec*.

Vide infra artic. 7. in resp. ad. 12

8 Dices, attributa perficiunt essentiam, propterea enim vocātur perfectiones diuinæ essentiæ. ita de relationibus, quæ sunt vltimus actus, & complementum essentiæ. Respondeo ad primum, verum esse, sed sine informatione, etenim attributa, seu perfectiones diuinæ emanant à diuina essētia, quia continentur in essentia: & in emanando ostendunt quam sit perfecta ipsa diuina essentia, quia perfectiones tām eminentes, & infinitę, emanāt ab ipsa essentia: quod si essentia continet perfectiones has infinitas, quæ emanant ex ea, signum est, quod essentia est de se perfecta, & infinita, & non expectat aliunde actualitatem, & perfectionem. Relationes etiā, dato quod dicāt perfectionem, consimiliter emanant à perfectissima essentia.

9 Si dicas, attributa, & relationes esse actus essentiæ, quia per ea terminatur, et adæquatur eius infinita perfectio. Respondeo id habere posse duplicem sensum, esse namque actum, idē est, ac esse formam perficientem materiam, siue subiectum, et hic sensus est falsus, vt est ostensum, quia perfectiones istæ continentur in essentia, et emanant ab essentia, et in emanando sunt signa ostensiua perfectionis, et infinitatis essentiæ: esse insuper actum, idem potest esse, ac esse terminū emanationis, siue productionis alicuius rei, itaut connotet extrinsecam denominationem sub ratione terminantis productionem, seu cursum, et ordinē alicuius rei: et vt sic, potest habere catholicum sensum: et ita est, quia essentia per memoriam fæcundam, et voluntatem fæcundam, communicatur diuinis personis, quæ quidem sunt vltimus terminus suæ cōmunicationis: quæ etiam personæ vocari solēt actus hypostatici: non quidem actus informantes essentiam, quia personæ sunt in essentia, tanquam *suppositum in natura*, non tanquam *actus in materia*: et relatio est in essentia, *tanquam in fundamento*, non tanquā *in subiecto* actuabili, & informabili. habent igitur rationem actus vltimi, siue vltimi termini, quia ad personas vltimo terminatur, & ordinatur per memoriam, & volūtatem ipsa diuina essentia de hoc amplius tom. 2. de Trin. disput. 2. ita quoque attributa habent rationem actus, nō quidem informantis, & perficientis, sed spectando diuinas emanationes, ad ipsas terminatur emanatio perfectionum attributalium. itaq; à primo ad vltimum, ipsa cum nullo istorum facit compositionē, quia de se infinita est, & vndequaq; perfecta, non expectans perfici aliunde, cum ab ipsa, tanquam à fonte emanēt ipsæ perfectiones attributales, perficientes essentiam, sed absq; informatione.

Attributa an perficiant essentiam.

Ex multiplicitate formalium conceptuū distinctorū formaliter non sequitur quod Deus sit minus vnus.

10 Nec est dicendum, Deum esse magis vnum; ablata multiplicatione perfectionum formalium, quasi esset magis vnus, si attributa, & essentia coalescerent in vnam prorsus rationē formalem, essentq; formaliter idē: non id dicendum, quandoquidē est impossibile vt in Deo non sit illa multipli-

ca-

catio perfectionum, aliàs non esset Deus, æquè, & summè perfectus. Item illæ perfectiones non possunt coalescere vndequaque vt faciant vnũ omnino conceptum, & vnicam rationem formalem, cùm vna non sit de ratione intrinseca alterius, & distinguantur necessario suis formalibus rationibus formaliter. Insuper si negarentur illæ multiplices perfectiones, vtique esset Deus magis vnus, non quidem in re, & substantia, sed in realitate, & formalitate; quoniam cessarent illæ conceptibilitates, & formalitates ex suppositione: Cæterum, stante multiplicitate earum, Deus non est minus vnus, immo apprime, & verissimè vnus: sicut stante multiplicitate personarũ, Deus non est minus vnus, quàm si vna, vel nulla in Deo esset persona, quapropter multiplicitas distinctiua perfectionũ concludit nõ reperiri vnitatẽ formalem perfectionum distinctarum formaliter, non autem concludit Deum esse minus vnum, quia in re, verè perfectiones illæ multiplices, sunt idem, & vnus Deus: à pari enim multiplicitas personarum destrueret vnitatem Dei: sicut autem cùm multiplicitate personarum stat vnitas Dei maxima, & summa; ita cum multiplicitate distinctiua formaliter perfectionum, stat summa veritas Dei: immo magis hinc probatur, quàm inde, quia perfectiones distinguuntur solùm formaliter, personæ distinguũtur ab inuicem realiter, sed cum multiplicatione personarum stat vnitas Dei, ergo multo magis eadem vnitas conuincitur cum multiplicatione perfectionũ, quæ minus distinguuntur inter se, quàm personæ inter seipsas. sed de hoc amplius in solut. noni argum.

ARTIC. V.
Opinionem Gilberti esse omnino diuersam à sententia Scoti.

Vasquij calumnia in Scotum.

1 VAsquez suis figmentis imponit Scoto, quod inciderit in sententiam Gilberti: & propterea censuram, tum Concilij, tum Patrum, militare, ait, etiam contra Scotum. ita 1. p. disp. 120. c. 3. & disput. 122. c. 1. inquit namq; sicut Gilbertus admisit distinctionem inter essentiam, & relationes, ita Scotus: & distinctio quam admisit Gilbertus non erat realis, tanquã inter rem, & rem, sed erat ex natura rei, prout Scotus ex natura rei formalem admittit ibi distinctionem: vnde concludit definitionem Eugenij factã contra Gilbertum, valere etiam contra Scotum de distinctione formali. Probat, quia Gilbertus aiebat, *Inter naturam, & personam non mathematica abstractione, sed theologica consideratione, quoquo modo rationem diuidere*, vt refert Otho Frigiensis Episcopus l. 1. de Gestis Friderici 1. Imp. c. 56. quo in loco per *theologicam considerationem* intelligenda venit distinctio vera ex natura rei; sicut per *mathematicam abstractionem* intelligũtur abstractiones, & distinctiones confictæ per intellectum; intellectus enim est, qui secernit, abstractione metaphysica, & præcisiua, quantitatem à materia. Cùm vero non dicat Gilbertus inter essentiam, & personam fieri realem diuisionem, siue distinctionem, tanquam inter rem, & rem, sequitur, vt distinctio, quam admittit, sit solum ex natura rei formalis: cùm autem hæc sit eadem cum sententia Scoti, restat vt eadem censura notetur opinio Scoti, ac Gilberti.

Liberatur Scotus ab impostura Vasquij, & aperitur intelligentia Gilberti.

2 Verum fallitur apertissimè Vasquez, & ignorãter, ne dicam temerariè inurit Scoto hanc censuram. Et in primis non percepit sensum Gilberti, nã apertè constat, quod inter relationem, & essentiam admisit Gilbertus veram distinctionem realem, tanquam si essẽt duæ res: Et quod talis sit sensus eius, probatur primo authoritate Doctorũ ita ipsum explicantium, ij sunt D.Th. 1. p. q. 28. ar. 3. & q. 39. ar. 6. Alensis 1. p. q. 68. m. 5. ar. 6. D. Bonau. 1. d. 23. q. 2. Henric. quol. 5. q. 7. &c. hi quidem tanquam, antiquiores, atque viciniores temporib. Gilberti, melius callere poterant opinionem eius, quam ipse Vasquez longè, lateq; distans ab ijs temporib. & intelligentia: talis etiam est communis intelligendi vsus, tum veterum, tum recentiorum Theologorum

de

de Gilberto: & ipſe ſolus contra ſenſũ communem audet ſenſum extorquere Gilberti, vt in vnum impingat Scotũ, cuius ſententia de diſtinctione formali tantopere ſibi fuit inuiſa.

Vaſquez nõ legit diſcurſum D. Bernardi contra Gilbertũ: vel non percepit.

3 Sed ſi legiſſet diſcurſum diſputationis Bernardi, clarè inde elicuiſſet intentum de diſtinctione reali. Et quidem D. Bernardus l. 5. de conſiderat. c. 7. oſtendit Gilbertum poſuiſſe quaternitatem in Deo: quod ſignum eſt, apposuiſſe diſtinctionem realem eſſentiæ à trib. perſonis. Item varia exempla, quib. ad eum confutandum vtitur, clarè cõuincunt loqui de diſtinctione reali, etenim ſerm. octuageſ. in Cant. contra eundem vtitur exemplo *niuis in albedine, nigredinis in Coruo*; & ait eſſentiam diuinam non eſſe in perſonis, tanquam formam, ſeu accidens in ſubiecto; etenim par ratio curreret inter eam, & perſonam, ac inter nigredinem, & Coruum: inter albedinem, & niuem: hæc vero accidentia informant ſubiecta, & diſtinguuntur realiter à ſubiectis, licet inſeparabilia ſint à ſubiectis. Vtitur quoq; exemplo *animæ, & magnitudinis*, quæ licet inſeparabilis ſit, nihilominus diuerſæ, inquit, ab inuicẽ ſunt. & ſubdit, concludendo identitatem, *ſola ſumma, & increata natura, quę eſt Trinitas Deus, hanc ſibi vendicat meram, ſingularemq; ſuæ eſſentiæ ſimplicitatem, vt non aliud, & aliud, non alibi quoq; & alibi, ſed ne modo quidem, & modo inueniatur in ea*. ex quo deducit, quod licet accidentia aliqua ſint inſeparabilia in creaturis, nõ per hoc erũt dicenda idẽ realiter, immo diſtinguuntur realiter: at in Deo adeo eſt ſimpliciſſima eius natura, vt nedum ſuæ perfectiones, & relationes ſint inſeparabiles ab ea, verum ſint idem realiter cum ea. Cõfirmatur, quoniam ipſemet Gilbertus vtitur nomine *diuiſionis*, cũ dicit, *theologica conſideratione quoquo modo rationem diuidere*: diuiſio autem cadit ſuper diſtincta realiter, itaut partes diuiſæ, & ſeparatæ remaneant diſtinctæ realiter. liquido igitur conſtat longè eſſe alium ſenſum diſtinctionis Gilberti, & ipſius Scoti: quod ſi non aduertit Vaſquez, aduerterunt alij, inter quos Suarez qui de Trin. l. 4. c. 2. *ait ſe non dubitare, quin Gilbertus admiſerit diſtinctionem realem*: quod tamen non ait de Scoto: diſtinctio ergo Scoti eſt diſtinctio formalis: diſtinctio Gilberti eſt diſtinctio realis.

4 De attributis dubitari ſolet, vtrũ idem Gilbertus eandem diſtinctionem apposuerit inter attributa, & eſſentiã, negat Vaſquez ſup. loc. cit. colligens id ex multis locis eiuſdem, vt admiſerit identitatem realem. Affirmat Fauentin. 1. d. 20. nu. 76. quidquid tamen ſit, ſufficiat conſtitiſſe non incidere cum eo Scotum circa diſtinctionem realẽ.

5 Ad probationem adductam de diſtinctione *non mathematica, ſed theologica*, dicendum, primo, Gilbertum intelligere per eam, diſtinctionem realem. & ſecundo, dum negat diſtinctionem mathematicam, vult dicere non poſſe ſeparari realiter relationes, & perſonas ab eſſentia, ſicut mathematicalia non poſſunt ſeparari à materia, niſi præciſiuè per abſtractionem intellectus: cum hoc tamen ſtat diſtinctio realis tùm quantitatis mathematicæ, tùm materiæ ſubiectæ, ab inuicem: & conſimiliter ex eodem Gilberto inſeparabilitas quidẽm perſonarum ab eſſentia, ſed diſtinctio realis earumdem.

6 Item Gilbertus negabat iſtam *Deus eſt Deitas*, putans Deitatem diſtingui realiter à Deo; accipiẽdo Deũ hypoſtaticè pro perſona: vnde neſciẽs ſoluere hunc ſyllogiſmum, *Deus generat, ſed Deus eſt eſſentia, ergo eſſentia generat*; negabat minorem: ignorabat verò, quod in maiori *Deus* ſe tenet hypoſtaticè; nam Deus Pater eſt, qui generat, non autem eſſentia generat. Intendedat etiam, quòd relationes perſonarum conſtitutiuæ, eſſent entitates extrinſecus affixæ, & diſtinctæ realiter ab eſſentia: nullum iſtorũ concedebat Scotus, ſed admittebat ſolam diſtinctionem formalem inter relationes, & eſſentiam: & ita hãc, *Pater eſt eſſentia* concedit vt veram *realiter, & identicè* ſicut hanc *relatio eſt eſſentia*, non tamen formaliter, quia eſſentia generaret: ſicut nec iſta, *eſſentia eſt Pater, ſeu paternitas, formaliter*.

7 Dices, Scotus ad probandam diſtinctionem inter relationem, & eſſentiam, vtitur ratione Gilberti, nam ſi

isti sunt idem, ergo si essentia communi-tur, communicabitur etiam, & relatio constitutiua cæteris personis. eandem ferè ratione cōficiebat Gilbertus, inquiens, si relatio, & essentia nō distinguuntur, ergo dum commmunicatur vna, communicatur & altera; igitur est eadem vtriusq; sententia. Resp. nego sequ. quia Scotus inde inferebat solam distinctionem formalē, Gilbertus verò colligebat distinctionem realem.

ARTIC. VI.

Vtrum verè Scotus admiserit distinctionem formalem actualem, an virtualem inter attributa, & essētiam, ac Relationes.

Scotum admittere solam distinctionē virtualem ex Ariminēsi.

1 AN verò Scotus admiserit verè distinctionem ex natura rei, actualem, an virtualem, non est indubitatum apud omnes. Et quidem Gregor. Arimin. 1. d. 8. q. 1. art. 5. refert quosdam sensisse de Scoto, quòd solā distinctionem admiserit virtualem; siquidem ad saluandas contradictiones, soluendasq; emergentes difficultates ipsius Scoti, ea virtualis distinctio apprime sufficientissima est, sicq; non videbitur discrepare à Thomistis. in bonum sensum trahunt Scotum Iauellus 12. met. q. 19. Rubio 1. d. 8. q. 3. art. 2. & Suar. in met. disp. 30. sect. 6. In eadem sententia est Herrera in 1. disp. 14. q. 1. docens eandem esse sententiā Scoti, & Thomistarum, & præcipuè conclus. 3. negat de mēte Scoti distingui actualiter formaliter ante operationem intellectus: ac propterea nullatenus appellat distinctionem positiuam inter ea, sed solùm negatiuā, quatenus non sunt eadem formaliter inter se, & cum essentia. & deniq. in responsione ad argumenta Thomistarū protestatur ea soluere, solummodo, vt morem gerat alijs Scotistis oppositū sustinentibus, siquidem ipse ait, argumenta Thomistarum non concludere contra nostram sententiam, quandoquidem eadem est sententia Scotistarum, inquit, & Thomistarum.

Herrera ponit non identitatē de mente Scoti. aitq; Scotistas non differre à Thomistis.

2 Probari autem potest quia Scot. 1. d. 2. q. 7. sub dupl. G. loquendo de distinctione attributorū, *melius esse vti*, ait, *negatiua. dicendo hoc non est formaliter idem, quàm hoc distingui positiuè: vt melius explicetur per non identitatē, quàm per distinctionem*. Item ibidem ait, *distinctionem istam mediam inter distinctionem realem, & rationis, non esse propriè realem actualem*. ergo apertè docet eandem esse sententiam suam cū Thomistis. Insuper approbat opinionem dicentium, illam distinctionē *vel esse rationis. vel virtualem*. Deniq; quia videtur inconstans, modo appellans eam, distinctionem rationis, modo ex natura rei formalem positiuam, modo negatiuam; modo actualē, modo virtualem, vt meritò Aliqui dubitauerint de eius mente.

Verè Scotus admisit distinctionē formalem, positiuam, actualem.

3 Nihilominus non est dubitandum de mente Scoti distinctionē hanc esse verè actualem ex natura rei, præcedentem omne opus intellectus. Ita in primis interpretātur eam communiter Scotistæ, paucis exceptis. ita quoq; alterius scholæ Sectatores in hunc sensum, eum adducunt, & præcipuè Gregorius de Arimino maximè laborat, trahendo eum ad hanc sententiam. Quod si hoc non esset, frustra laborassent formalistæ tantopere de hac controuersia disputantes. sunt verò loca eius, passim apertissimè id indicantia, vt in 1. d. 2. p. 2. q. 1. sub dupl. F. vbi *distinctionem formalem docet præcedere omnem intellectum*. & in eod. 1. d. 2. q. 7. loc. cit. apertè eam vocat *actualem*, & nō vult eam appellare *potentialem*, quia nihil est ibi in potentia, quod non sit in actu. quod si aliquando negat esse actualem, non id dicit, prout distinguitur contra *virtualem, & potentialem*, cùm expresè negauerit esse potentialem; sed negat actualem in eo sensu, nempè quatenus actualis importat distinctionem realem inter rem, & rē; non autem quatenus distinguitur cōtra virtualem, & potentialem; in primo quidem sensu negat actualem, in se-

secundo concedit. Insuper, aliquo modo, concedit esse *virtualem*, quatenus, inquit, *id, quod habet in se talem distinctionem, non habet rem, & rem, sed est vna res, habens virtualiter, siuè eminenter, quasi duas realitates*, hæc Scotus. itaq; est virtualis, quatenus cum essentia, vna cum attributis sit vnum, & idē realiter; eademque essentia, propter suam infinitatem, *habet virtualiter, siue eminenter*, inquit Scotus. *quasi duas realitates*. Et quia hæ duæ realitates, siuè formalitates sūt ibi verè, & actualiter, ideo sunt ibi actualiter distinctæ formaliter. & paulò infra subdit. *In essentia diuina ante actum intellectus est entitas A, & est entitas B, & hæc non est formaliter illa, ita quod intellectus paternus considerans A, & considerans B, habet vnde ista compositio sit vera, A, non est formaliter B, non tamen præcisè ex aliquo actu intellectus circa A, & B.* ecce quomodo loquitur apertè Scotus. Item quodlib. 5. artic. 2. ait *Paternitatem, & spirationem actiuam in eadem persona differre ex natura rei præter considerationem intellectus*. ex hoc vero innuit non esse differentiam solū virtualem, vt actualem faciat solus intellectus. idem habet 1. d. 8. q. 4. §. ad quæst. & 4. 46. q. 3. ad 1. & 1. d. 13. q. 1. & alibi sæpissimè. Et d. 2. q. 7. §. sed hic restat: ait, *sine assertione, & præiudicio sententiæ melioris, dico quod ratio, qua formaliter suppositum est non communicabile. & ratio essentiæ, habent aliquam distinctionem præcedētem omnem actum intellectus*. Quod si ait id dicere *sine assertione, & præiudicio*, vtique signum est ipsum recedere à sentētia communi, quæ erat distingui per solam rationem.

Distinctio formalis aliquo modo virtualis ex Scoto.

4 Ad opposita, dicendum hanc distinctionem vocari à Scoto modo non identitatem, modo distinctionem. modo negatiuè explicari, modo positiuè: vtrumq; æquè benè: at differt modus vnus ab altero, modus namq; positiuus est magis adæquatus ad explicandam distinctionem, quā negatiuus: hic nāq; solam negat identitatem; vnde explicat inadæquatè; ille vero vltra negationem identitatis adiungit distinctionem, explicatq; adæquatè: & propterea in ipsomet Scoto, sicut in Scotistis, est magis vsitatus modus explicandi per distinctionem, quam per non identitatem.

Distinctionem formalem Scotus modo appellat non idētitatem, modo distinctionē, modo positiuam, modo negatiuam

Resp. ad opposita.

5 Ad id, quod distinctio hæc non sit propriè realis, actualis: ex doctrina eiusdem Scoti respondetur, quod alia est distinctio realis, quæ est inter rem, & rem; alia, quæ est inter realitatem, & realitatem, siuè definitionem, & conceptibilitatem variam, & variam ipsiusmet rei. prima vtiq; est neganda inter attributa, & essentiam, quia non sunt duæ res, sed vnum, & idem realiter, & vna res: secunda est concedenda. de prima autem Scotus ait, non esse talem distinctionem formalē, ideoq; in hoc sensu, inquit, non esse propriè realem: quod si non est in hoc sensu realis, nec etiam erit sic actualis, quia esset distinctio realis actualis: est autē realis, quia formalis, & à parte rei, inter plures realitates, quarū vna actualiter formaliter non est altera. nec est actualis rei, & rei, realiter distinctæ, vt communiter sumi solet actualis realis; sed actualis realis, quatenus est independens ab intellectu.

Distinctio realis duplex.

6 Ad illud, quod sit rationis, vel virtualis, ad primum concedit ibidem Scotus, posse distinctionem formalem vocari distinctionem rationis, nō quatenus pendeat ab intellectu, seu ratione, sed quatenus ratio accipitur pro quidditate rei secundum, quod quidditas est obiectum intellectus. ita Scot. loc. cit. d. 2. q. 7. citans Varronem in 1. d. 3. q. 2. atque inquiens, vocari differentiam rationis, *non quod ratio accipiatur pro differentia formata ab intellectu, sed vt ratio accipitur pro quidditate, secundum quod quidditas est obiectū intellectus*. & ad secundum de virtuali, sumit ibi, & vocat virtualem Scotus, quatenus distinguitur cōtra distinctionem realem, vt ibi se explicat.

Distinctio formalis aliquo modo rationis

7 Ad vltimum, ita verum est, quod modo sic, modo sic eam appellat. & quidem ratio eorum redditur; siquidē vocat eam rationis, non quatenus pēdens ab intellectu, & ratione, vt est dictum, sed sumpta ratione pro quidditate rei, seu natura rei, idem namq; ex physicis importare solet *ratio*, ac *natura rei*. Vocat virtualem, eo quod, id, quod habet in se talem distinctionem, conti-

Appellatur quandoque rationis, virtualis; quandoq; negat esse actualem.

continet virtualiter illas quasi plures realitates distinctas formaliter. negat esse actualem, quatenus negat esse inter rem, & rem, quomodo distinctio realis actualis sumi solet pro distinctione reali, inter rem, & rem, & deniq; dicit eam esse actualem, quatenus non dependet ab intellectu, sed ex natura rei verè, & actualiter vna perfectio nō est alia formaliter. Verba autem Scoti prædictos sensus continentia, hæc sunt. *Non est propriè realis actualis, intelligendo, sicut communiter dicitur realis actualis illa, quæ est differentia rerum, propter simplicitatem diuinam. Potest autem vocari differentia rationis, sicut dicit quidam Doctor, non quod ratio accipiatur pro differentia formata ab intellectu, sed vt ratio accipitur pro quidditate rei, secundum quod quidditas est obiectum intellectus. vel alio modo potest vocari differētia virtualis, quia illud, quod habet talem distinctionem in se, non habet rem, & rem, sed est vna res, habens virtualiter, seu eminenter quasi duas realitates, quia vtriq; realitati, vt est in illa re, competit illud proprium, quod est in tali realitate, ac si ipsa esset res distincta; ita enim hæc realitas distinguit, & illa non distinguit, sicut si ista esset vna res, & illa alia.* hæc ipse.

ARTIC. VII.

Vtrum Attributa, quatenus formaliter distincta, sint Deus, an Creatura:

Sententia Aliquorū. 1 QVæres autem, attributum v.g. bonitatis, quatenus distinguitur formaliter vt sic, quid est, vtrum Deus, an creatura? non Deus, quia formaliter non est essentia diuina, à qua distinguitur formaliter; ergo erit creatura: Respondent aliqui, quod nec sic, nec sic: nec enim est Deus, nec creatura in sensu reduplicatiuo, prout distincta formaliter: non Deus, quia iam distinguitur formaliter à Deo. Quod autem est distinctum ab aliquo, non est idem cum eo tali distinctione, qua distinguitur. Sed cur saltim nō erit creatura? omne enim quod est in entib. aut est Deus, aut creatura. Respondent omne, quod est in vniuersitate entium, aut est Deus, aut creatura, verum, aut realiter, aut formaliter: si non formaliter, saltem realiter, & ita bonitas, quæ nō est Deus formaliter, erit Deus realiter. Cum dicis, si non est formaliter Deus, ergo creatura, negant hoc, quia est Deus realiter, & hoc impedit, aiūt, vt non sit creatura vllo pacto.

2 Discursus autē iste est logicus; seu metaphysicus, & ideo logicè, & metaphysicè procedit, taliter abstrahendo per intellectum, prout facere solent Formalistæ. Sed de cætero, loquendo Theologicè, & Catholicè, vt oportet, dicimus, quod bonitas *Dei*, sicut & cætera attributa Dei, sunt verè ipse Deus; non enim logica, & Metaphysica habent derogare, sed potius tanquam Ancillæ, debent obsequi, & famulari earum Dominæ Theologiæ, & Catholicæ veritati: quæ semper docuit, quòd ea, quæ sunt ad intra in Deo, sunt idem cum Deo, & sunt ipse Deus; *quidquid enim est in Deo, est ipse Deus*: vnde concludimus, quòd attributa, etiam prout distincta formaliter à Deitate, sunt verè Deus: dà oppositum, & senties cum Ario, aliquid ipsius Dei esse creaturam. *Aliter loquendū logicè, aliter theologicè.*

3 Ad illud autem de distinctione, est dicendum, quòd distinctio formalis non sufficit ad admittendam distinctionē realem, itaut ex tali distinctione sequatur, bonitatem, prout distinctam, esse creaturam; potest namque stare identitas diuina realis, & essentialis cum distinctione formali: Quod si tamen vltra terminum *distinctionis* adderetur terminus *diuersitatis*, vtique inde inferretur intentum, quod esset creatura; si namque diceretur, bonitas diuina est diuersa ab essentia diuina: ergo quatenus diuersa, erit vtiq; creatura; diuersitas nāq; alietatē importat, & diuersitatē naturæ, vnde fit, vt cùm esset alterius naturæ à natura diuina, vtique vt diuersa, non foret Deus, sed creatura: igitur vt inferatur argumenti intentum, oportet supra distinctionem

nem formalem addere diuersitatem, vel distinctionem essentialem; quæ tamen cùm inter essentiam, & attributa non stet, non sequitur, vt prout formaliter distincta, sint creatura. Quidquid verò Formalistæ aliter discurrant, vt diximus, nihilominus oportet *captiuare intellectum in obsequium Deitatis*. atque vltra Formalizantium discursus, necesse est vti communi phrasi Theologorum, dicentium, *quidquid est in Deo, est ipse Deus*, ne impingamus in Arrium, asserendo attributum prout formaliter distinctum non esse Deũ. daretur namq; occasio inferendi esse creaturã, quia omne ens, aut est Deus, aut creatura: si negaueris primum, impinges in secũdũ; ideo sequi oportet consilium Apostoli, *Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Vulpes t. 1. d. 8. art. 5. in fin. cõcedit ex distinctione formali sequi, quod dabitur in Deo aliquid, quod nec sit Deus, nec Deitas, de quo ipse ait, *libenter, & sine trepidatione concedimus*: Verum hoc non auserim ego affirmare, non enim Scoti distinctio formalis præiudicare debet Deo, & Deitati: & vltra dicta, confirmamus amplius ex dicendis.

Vulpes refellitur.

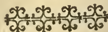
4 Vnde notanda est pro Scotistis doctrina, quod aliter se habet sapientia ad bonitatem: & aliter Deitas ad sapientiam, & ad cætera attributa; ratio, quia sapientia non est constitutiua bonitatis, nec de eius quidditate, nec de intrinseca ratione illius; sapientia namque est tantum sapientia, & bonitas est tantum bonitas, sicut ex Auic. Equinitas est tantum Equinitas, &c. at Deitas est de quidditate, & de intrinseca, essentialique ratione sapientiæ, & bonitatis, ac cæterorum *in esse diuino*: non quidem in esse sapientiæ, vt sapiẽtia absolutè est; nec in esse bonitatis, vt absolutè bonitas est; sic namque cõceptibilitas vnius, atque formalitas est prorsus distincta à ratione formali alterius: non ergo vt sic, erit de quidditate eius ipsa Deitas, sed erit de essentia eius in esse diuino, in sensu reduplicatiuo; ita vt sit verum dicere, sapientia, vt diuina, seu in esse diuino, constituitur quidditatiuè à Deitate, atque à Diuinitate: da oppositum, & sequitur sapientiam diuinam, iam non esse diuinã, quia posita, vel ablata ratione formali, ponitur, seu tollitur effectus formalis.

5 Hoc stante facilè soluuntur singula, quæ obstare poterunt aduersus dicta: posset namque argui: sapientia distinguitur formaliter à Deo, seu Deitate: ergo non est formaliter Deus, seu Deitas. Item ideo sapientia non est formaliter bonitas, quia distinguitur formaliter à bonitate. ergo nec sapiẽtia erit formaliter Deus, seu Deitas, quia distinguitur formaliter à Deo, & Deitate. Denique tale esse negatur, quale distinguitur: sed sapientia à Deitate formaliter distinguitur, ergo non est formaliter Deus, aut Deitas.

6 Ad hæc, vltra responsiones allatas, dicendum ex doctrina nuper allata, quod aliter se habet sapientia ad bonitatem, aliter sapientia ad Deitatem: sapientia namq; non est de intrinseca ratione bonitatis, nec vice versa, & ideo sapientia distinguitur à bonitate, & non est bonitas formaliter; at Deitas est de intrinseca ratione sapientiæ diuinæ, quatenus diuina est, vt diximus, igitur hinc nullatenus poterit sequi sapientiam, vt diuinam, non esse Deum, neque Deitatem.

7 Demum, quidnam dicerent nostræ fidei Hostes, si Scotistas docere audirent, in Deo esse aliquid, quod nõ sit Deus, nec Deitas? quid diceret Arius, asserens sapientiam genitam esse creaturam, & non Deum, nec Deitatem?

8 Et si Scotistæ, vel Scotus ipse, aliquando sic loqui visi fuerint, distinctionem quidem admittere intendunt formalem, at nusquam docuerunt, aliquid in Deo nec esse Deum, neque Deitatem.

AR-

ARTIC. VIII.

Soluuntur argumenta pugnantia contra distinctionem formalem.

Sapientia non informat Deũ.

1 AD primum de compositione contra diuinam simplicitatẽ, respõsio patet in Artic.4.cùm ex professo ostendimus non destrui simplicitatem. Ad id verò, quod subiungitur, attributũ esse formam, siue sapientiam esse formam, qua Deus sit formaliter sapiens. Respond. per sapientiam esse Deum formaliter sapientem, at non per sapientiam, tanquam per formam informantem Deum. & quidem non est necesse, vt semper id, quod dat esse alteri, informet illud, sit exemplũ: homo dicitur formaliter animatus per Animam, at Anima non informat hominem, informat autem corpus, non hominem, quia dum homo habet esse hominis, habet etiam esse animatum, non enim potest dari homo, qui non sit animatus, & propterea Christus in triduo nõ erat homo, quia corpus non erat animatum: itaq; homo habet formaliter esse animatũ, attamen non informatur homo ab anima, cùm informetur solummodo corpus: homo autem resultans ex Anima, & corpore, est quid formaliter viuẽs, & formaliter animatus: ita Deus est sapiens formaliter per sapientiã, at sapientia non informat Deum: sufficit autem dare ipsi Deo esse formaliter sapientem, siue essendi rationem formalem, qua Deus sit sapiens. formæ insuper plura competunt, dare esse quidditatiuè, siuè esse tale, & tale simpliciter: & dare illud esse per informationem: primum dicit perfectionem, secundum habet annexam imperfectionem, informandi, essendi partem, actuandi materiam, & similia: in diuinis benè probat Scot.in 1.d.5.q.2. in corp. contra Henricum non dari materiam, nec quasi materiam: ita nec dari formam: ac propterea relationes, & Hipostases ibi esse non tanquam actus, & forma in materia, sed tãquam *subsistens in natura*, in qua subsistit, vt Sortes in natura humana: ita quoque relationes, & attributa sunt in essentia, non tanquam in fundamento potẽtiali, informabili, & actuabili per ea, sed tanquam in fundamento, præcisis imperfectionibus. Ad argumentum igitur respondetur negando informari per sapientiam ipsum Deũ, sed sapientiam esse rationem formalem, qua Deus sit formaliter sapiens, sed absq; informatione.

Quod dat esse alteri non est necesse, vt sẽper informet illud.

Sapientia qualiter est in Deo.

Formæ munera.

Attributa an faciant vnum aggregatione an per accident.

2 Cùm dicitur, si non faciunt vnũ per se, per compositionem, facient saltim vnum per accidẽs, seu per aggregationem, responsio patet ex eod.art. quia vnum aggregatione, requirit supposita realiter distincta, & ab inuicem separabilia, vt cumulus lapidum: talia non sunt attributa, & relationes cũ essentia, cùm sint idem realiter, & ab inuicẽ inseparabilia. Nec faciẽt vnum per accidens, siquidẽ etiam ad vnũ per accidens requiritur vt vnum se habeat per modũ actus, & alterũ, potentię, informãtis, & informabilis, cessant verò, vt dictum est, à diuinis hæc omnia. Insuper ad vnum per accidens requirũtur entia diuersorum generum, seu naturarum, vt vnum sit substantia, alterũ accidens, sintq; essentialiter. & prædicamentaliter distincta, vt substantia, & accidens: in diuinis autem, licet essentia sit absoluta, & relationes respectiuæ, nihilominus ibi omnia sunt vnum essentialiter, realiter, & identicè, & omnia sunt vnus, idemq; Deus; quapropter, licet distinguãtur formaliter, ratione absoluti, & respectiui, attamẽ omnia sunt vnum, & idem cum diuina essentia, ideoq; cessante informatione, & distinctione essentiali, cessabit quoque vnitas per accidens.

Requisita ad vnum aggregatione, & per accidens.

Infinitas est ratio idẽtificandi, declaratur

3 Ad secundum nego consequ. & ratio disparitatis est, quia identificat eo modo, quo potest identificare: non enim est vndequaq; concedendum, infinitatem identificare secundùm omnem modum idẽtitatis: & ecce exemplum, iam diuinæ personæ sunt distinctæ realiter ab inuicem: cur autem nõ identificãtur realiter? dic si potes: Itẽ Thomistæ tenent diuinas illas relationes esse infinitas formaliter, quod

si

si infinitas est ratio identificandi etiã formaliter, cur est, vt diuinæ personæ non sint idem inter se formaliter, & realiter. hoc quidem maximè vrget Thomistas. hinc ergo verum est quod dixi, infinitatem identificare quidem, sed non per omnem modum, sed eo modo, quo potest, & quo cõueniẽs est: quòd si infinitas non est ratio idẽtificandi realiter personas in inuicem inter eas, immo relinquit eas ab inuicẽ distinctas realiter, quid mirum est, si eadem infinitas relinquat attributa distincta formaliter ab inuicem, quod est minus, quàm distingui realiter. Dices, infinitatem essentiæ esse eam, qua fieri debeat identificatio. hoc gratis dicitur, quia infinitas essentiæ, & relationum, & attributorum est eiusdem rationis, differunt solummodo in modo habendi eam, quia ex supradictis, infinitas essentiæ est radicalis, fundamentalis, realis, identica, & formalis; attributorum verò est realis, & formalis, cùm habere infinitatem fundamẽtaliter, & radicaliter competat, soli essentiæ, tanquam radici, & fundamento; Cùm ergo aliunde sint eiusdem rationis, si infinitas vnius est ratio identificandi, erit quoque idẽtificandi ratio infinitas alterius: sed à primo ad vltimum, infinitas relationũ non identificat realiter, & formaliter diuinas personas inuicem constitutas per easdemet relationes, ergo neq; infinitas attributalis, siue aliunde formalis, cuiusuis sit, identificabit formaliter relationes, & attributa inuicem, & cum essentia. Itaque infinitas est quidem ratio identificandi, sed *suo modo*, reddendo singula singulis: identificandi quidem essentialiter, vt diuinas personas, quæ sunt essentialiter idem propter infinitatem essentiæ: identificandi essentialiter, & realiter, vt attributa, & relationes, quæ nedum essentialiter, sed etiam realiter sunt idem cum essẽtia, & inter se: cùm tamen personæ sint inter se idem solummodo essẽtialiter, nõ autem realiter, quia realiter distinctæ, licet cum essentia sint idem essẽtialiter, & realiter, quia sunt vna res substantialis, & vna essentia; attamen attributa sic realiter idem inter se, nõ identificantur formaliter, quoniam nõ eo attingit infinitas, vt identificet formaliter, sicut non eo attingit infinitas relationum, vt personas inuicem inter seipsas identificet realiter.

Obijcitur.

Occurritur

4 Scotistæ vtuntur alia responsione, vt ideo infinitas nõ identificet formaliter sapientiam v.g. cum bonitate, quia modus intrinsecus adueniens rei non variat rationem formalem illius; igitur infinitas, quæ est modus intrinsecus sapientię non variabit rationem formalem sapientiæ, & ita non faciet vt sapientia euadat bonitas, & bonitas sapientia, sed obstatur, quia infinitas realis est ratio identificandi realiter, ergo infinitas formalis erit ratio idẽtificandi formaliter; negant consequentiam, quia in diuinis est vna natura, & vna essentia, ideo ex infinitate stat idẽtificatio realis: quia tamen sunt ibi distinctæ rationes formales, ideo nõ potest stare identitas formalis. Nihilominus argumentum videtur concludere, quia non est maior ratio de vno, quàm de altero; ergo si infinitas realis identificat realiter, infinitas formalis idẽtificabit formaliter: nec obstat, quòd quia est ibi identitas naturæ, ideo stat identitas realis, siquidem etiam saluabitur identitas formalis cum identitate naturæ, immo magis, quia apponit ibi minus de distinctione. vtique argumentum vrget, ideo recurrendum magis ad primam responsionem.

Responsio Aliorum.

5 Ad tertium, inter attributa reperitur oppositio disparata, opponũtur namq; disparatè formaliter, ideoq; stat inter ea distinctio formalis, proueniens ex oppositione disparata: sicut namque personæ distinguuntur realiter inuicem ex oppositione inter eas relatiua, ita attributa sunt quidem idẽ realiter, sed opponũtur formaliter ex oppositione formali disparata. ad axioma autem respondetur omnia, vt attributa, esse quidem vnum, & idem realiter, attamen quia inter ea obuiat oppositio disparata, ideo distinguũtur formaliter. Glosationes aliæ ipsius axiomatis spectant ad mat. Trinit.

Omnia sũt vnum vbi non obuiat &c. declaratur.

6 Ad quartum, distinguendum de prædicatione, aut namq; loquimur de prædicatione identica, & reali, aut de prædicatione formali: loquendo de prima, verum est, de secunda falsum: &

Prædicatio in abstracto non est uera, nisi in primo modo dicendi per se. declaratur.

& ita, sapientia est bonitas, ista est prędicatio identica, & identicè vera, non autē est prædicatio formalis, nec formaliter vera, quia distinguuntur formaliter. Cùm dicis, prædicatio in abstracto nō est vera, nisi in primo modo dicendi per se; verum est de prædicatione formali, ista namq; debet esse in primo modo dicendi per se, *homo est animal rationale*, est vera in sensu etiā, & prædicatione formali, quia est de primo modo, & animal est de intrinseca ratione hominis: ita etiā ista, Deus est ens, Pater est Deus, & similia: vt etiam valeat in abstracto, *Deus est entitas, Pater est Deitas*; quia entitas, & Deitas sūt de intrinseca ratione Dei, Deitatis, & Patris, & ideo in primo modo valent in abstracto etiam in sēsu formali: at ista sapientia est bonitas: Deitas est sapientia, est quidem vera, sed in sensu identico, & reali, quia sūt vnum, & idem realiter; cæterum quia sapientia non est de intrinseca ratione essentiæ, sicut nec bonitas, cùm sit de secundo modo dicendi per se, ideo licet sit in abstracto, nihilominus erit vera in sensu reali, non formali, quia distinguitur formaliter.

Intellectus beatus, creatus, et diuinus an possit intelligere vnū sine alio.

7 Ad quintum, nulla est implicatio posse vnum cōcipi sine altero, quia ratio vnius non est formaliter ratio alterius, & vnum non est de intrinseca ratione alterius: id verò fieri potest à quocunq; intellectu, etiam beato, etiā diuino. Cum dicis, inadæquatè Deus intelligeret, & imperfectè semetipsum. Respondetur, quod casus iste est metaphysicus, non theologicus; etenim intellectus beatificus creatus non habet in potestate sua intelligere hoc, & non illud, quia necessariò intelligit illud, quod sibi ostendit diuina essentia, tanquam obiectum beatificum: tum quia est potentia naturalis, quæ non potest quantum est de se, desistere ab intelligendo; tum etiam, quia niteretur contra ordinem beatificum, qui est, vt intelligat ea, quæ sibi repræsentat obiectum beatificum. Intellectus quoq; diuinus, ob sui infinitam sapientiam; omnia intelligit, adæquatè, & perfectissimè, quapropter in potestate sui non est intelligere vnum, relinquendo aliud; tum quia esset ignorans, vel inscius illius alterius; tum quia, cum sit infinitæ sapientiæ, omnia sapit: tū quoniam non esset perfectè beatus, si vnā perfectionem deitatis intelligeret, & non alteram; tum deniq; quia est potentia naturalis, & necessario intelligens omnia, nec quidquam potest ipsū impedire, vel retardare ab intellectione. Insuper per vnicam intellectionem intelligit singula, quia eius intellectio est formaliter infinita, vnde sequitur, vt illa vnica, & infinita intellectio, dum intelligendo terminatur ad vnum, terminetur simul ad omnia, alias non esset comprehensiua, & infinita; ex parte igitur intellectus non poterit euenire, vt Deus vnum intelligat, non intelligendo aliud, ob rationes dictas; nihilominus ex parte obiectorum; id metaphysicè loquendo contingere posset, ratio, quia dum sapientia formaliter non est bonitas, intelligendo vnum, nō necessariò intelligeretur, data hypothesi, aliud, quia talis est natura eorū, quod vnum non est aliud; igitur vnum poterit, quantum ex se, terminare intellectionem sine alio, dummodo sint absoluta, vt attributa; si vero sint respectiua, minimè, cum relatiuum non possit concipi sine correlatiuo: de facto autem ita non est, quia Deus simul adæquatè, & perfectissimè intelligit omnia. Nec etiam de possibili, accidere poterit, vt intelligat vnum sine altero, ob rationes prędictas, & alias, quas attulimus in disput. de sciētia comprehensiua Dei, sed sensus noster est, vt metaphysicè loquendo, dicamus, quod ea, quæ formaliter distinguuntur, taliter se habent, vt quantum est ex parte eorum, non implicet vnum intelligi sine alio, licet implicet aliunde. Intellectus quoq; creatus beatificus taliter se habet, vt ratione status beatifici, omnia ea intelligat, quæ obiectū ostēdit beatificum; cæterum quantum est ex parte obiectorum formalium, siuè attributorum, quatenus distinguuntur, non implicat vnum posse terminare intellectum sine alio, licet implicet aliunde.

Ex parte obiectorum non implicat, sed aliunde.

Distinctio formalis, an realis, rationis, an media.

8 Ad sextum, distinctionem formalem, siuè dixeris se tenere ex parte alterius extremi, siuè tenere locum medium, vtcunq; dixeris, benè dixeris. Et qui-

quidem mediat inter realem, & rationis; quatenus enim non pendet ab intellectu, non est rationis: quatenus nō est distinctio inter rem, & rem, qualis esse solet in rigore distinctio realis, neque ... erit realis; igitur cum præs... indat, vt sic, ab vtroq; extremo, negato sibi receptaculo in locis extremis, dabitur sibi locus medius, & propterea non vocatur distinctio rationis, vt fugiat ab hoc extremo: nec appellabitur distinctio realis, vt relinquat alterum extremum, sed vocabitur distinctio formalis, vt locum teneat medium inter vtrumq; extremum. Insuper adscribi potest vtriq; extremo, vt de vtroq; participet extremo; etenim vocari poterit distinctio rationis, non quatenus pendens à ratione, & intellectu, sed quatenus non est distinctio realis: appellari etiam poterit distinctio realis, quatenus est *ex natura rei*, & non dependēs à ratione, & propterea, vt existens à parte rei, appellant eam, ex *natura rei*. Deniq; quia vt deueniamus in medium, quandoq; impingere solemus in alterum extremum, hinc fit, vt modo appellemus realem, modo rationis, reddendo singula singulis, & fortassè vt sic, eam nominabant Antiquiores, antequam lis fuisset orta inter scholasticos.

Aliter caliditas; & siccitas in Sole, & aliter attributa in Deo. 9 Ad septimum, alio modo reperitur caliditas, & siccitas in Astris, & in Sole; & alio modo sapientia, & bonitas in Deo: ibi quidem sunt virtualiter, non formaliter, alias astra essent frigida, & calida formaliter: quo stante non distinguentur ibi ea formaliter, sed virtualiter, quoniam eo modo, quo ibi sunt, eo modo distinguuntur, sed continentur ibi virtualiter, non formaliter, ergo distinguentur virtualiter, nō formaliter. in Deo autem attributa sunt actualiter, & formaliter, quia est verè formaliter sapiēs, formaliter bonus, ergo sapientia, & bonitas distinguitur formaliter.

10 Ad octauum, tota ratio fundatur super æquiuocatione. & quidem commiscet distinctionem formalē, cū distinctione formarum. aitq; distinctionem ex natura rei dari per essentialia ipsius rei, ideoq; esse maiorem distinctione reali. signum autem est non bene percipi terminos: & quidem si confusè loquamur de terminis istis, vtique distinctio ex natura rei, erit idē cum distinctione essentiarum, & formarum; nam forma indicat quidquid esse rei, & essentiam rei, inde autem fit, vt ex natura rei habeatur essentia, & forma rei, & idem prorsus importetur per distinctionem ex natura rei, ac per distinctionem essentialem, siuè essentiæ, sicque in lata eius significatione, erit idem significatum importatū per ea: At in proposito, pressius, & strictius sumendo terminos istos, dicimus distinctionem ex natura rei, vel sumi pro distinctione inter rem, & rem, vel pro distinctione, quæ est inter realitatem, & realitatem. Consimiliter distinctio formalis, vel sumitur pro distinctione formarum concretiuè; vel pro distinctione formalitatum abstractiuè. primis modis, vtiq; distinctio erit realis, & essentialis, vt potē data per intrinseca, & per intimas quidditates rerum; & de hac non loquuntur Scotistæ: secundis vero modis est formalis solummodo, & minor ipsa reali: Cùm ergo arguitur distinctio ex natura rei est maior distinctione reali: sumendo distinctionem ex natura rei, & formalem primo modo, tanta erit, quanta distinctio realis ad minus, eritq; eadem cum distinctione reali, & essentiali: secundo autem modo est falsa, quia est omnino minor. Respondetur insuper eam esse distinctionem maiorem, quæ interuenit inter ea quorum vnum minus conuenit cum alio, minusq; includit de alio: & eam esse minorem, vbi vnum magis includit, & implicat de altero, sic indiuidua, sic species, sic genera distinguuntur inter se, cum vnum valdè distet ab alio: attributa autem cū essentia ita se habent, vt habeant simul vnam, eandemq; numero entitatem realem, sintq; vnum, vna res, vnaq; essentia realiter, licet distincta formaliter, ideoq; cum distinctione formali stat, vt vnum non distinguatur essentialiter ab altero.

Distinctio ex natura rei sumitur uel prout est inter Rem, et Rē, vel prout est inter realitatem, et realitatem.

Distinctio formalis vel sumitur pro distinctione formarum concretiuè; vel pro distinctione formalitatum abstractiuè.

Ablata multiplicatione formalitatum an Deus esset magis vnus. 11 Ad nonum sequela negatur: & datur instātia de personis, quia sequeretur Deum forè magis vnum si ibi nō adessent personæ, vel si personæ inuicē non distinguerentur realiter: at cum plur

pluralitate, & distinctione reali personarum stat verè vnitas Dei, & Deus nihil minus est verè vnus, ergo similiter etiam erit eodem modo Deus vnus cum distinctione formali; immo cum distinctio formalis sit minor distinctione suppositali reali, multo minus obstabit Dei vnitati. Cum dicis, adest multiplicitas, quid inde? sed multiplicitas erit non Deorum, non Deitatis, sed perfectionum formalium: quod si inde inferas multiplicitatem Deorũ, falsa consequentia, sicut ex multiplicitate personarum falsò infers multiplicitatem Deorum. Si dicas, erit magis vnus ablata distinctione formali, nego consequentiam, etenim stante multiplicitate personarum realiter distinctarum, Deus non est minus vnus, sed verè maximè vnus. Quod si contendas, de multiplicitate, concedatur, sed non absolutè, quia Deus non est multiplex, sed addendum, *formalitatum*, ita vt sit Deus vnus, habens *multiplicitatem attributorum, & perfectionum formalium*, sicut idem Deus est vnus, habens pluralitatem personarum. Cum inquis, multiplicitas opponitur vnitati, reddendo singula singulis, verum est; & ita multiplicitas perfectionum opponitur vnitati perfectionum, quis hoc ignorat; & quia Deus habet perfectiones plures, ideo in eo non est vnitas formalis perfectionum, sed pluralitas earum: sicut non est in Deo vnitas personarum, sed multiplicitas earũ. Cum hoc tamen stat, vt ista multiplicitas formalis perfectionum sit aliunde vna realiter, identicè, & essentialiter, quia sunt vnum, & idem cum ipsa diuina essentia, quemadmodum multiplicitas personarum est vna idẽticè, & essentialiter cum eadem diuina essentia. Item cum dicit ablatis perfectionib. multiplicib. Deus esset magis vnus, vtiq; magis vnus, non *in entitate*, sed *in formalitate*; at impossibile est, vt Deus habeat talem minorem vnitatem in formalitate, quia tot multiplices perfectiones in Deo sunt omnino necessariæ, sicut necessaria est in Deo multiplicitas personarum.

12 Ad illud de compositione, & de destructione simplicitatis: respõsio patet sup. in Artic. 4.

13 Ad vndecimum responsio patet ex prima responsione ad nonum: & ex artic. 4. in fine. vnde fit vt non minus sit vnus Deus per multiplicitatẽ perfectionum formaliter distinctarũ, quam per easdem, sola ratione distinctas.

14 Ad duodecimum, sequela teneret, si perfectiones attributales distinguerentur essentialiter à Deo, & essent alterius naturæ ab ipso Deo, tunc vtique Deus esset talis, vt non esset adęquatè perfectus, sed perfectiones expectaret ab extra, nempe aliunde ab habente eas in alteritate, & diuersitate, te naturæ; verum quia Deus & habet in se formaliter illas, & identicè, & realiter est vnũ cũ illis, ideo & si distinguantur formaliter, nihil obest, vt sit infinitè perfectus. Respondetur secundo ex Scot. quolib. 1. litt. C. quod *essentia includit vnitiuè, & identicè totam perfectionem diuinam, licet non formaliter comprehendat omnes perfectiones diuinas, & sic intelligendus est*, inquit, Damasc. vt patet in 1 d. 8. q. 3 circa finem, *perfectiones illæ, & si sint identicè, essentia; tamen distinctæ sunt ex natura rei, & formaliter. Ad confirmationem de Anselm. patet pariter, quòd essentia est vnitiuè, & identicè omnis perfectio, non tamen formaliter, & ex natura rei: vnde licet quælibet perfectio simpliciter sit infinita formaliter, non tamen radicaliter, cuiusmodi est essentia* hęc Sco. quę verba licet notentur sub Manula, seù Asterisco Additionis, nihilominus, quia sunt consona doctrinæ eiusdem Scoti, ideo currere possunt tanquam de mente Scoti. Ait igitur, essentiam, siue Deum, identicè esse vndequaque, & infinitè perfectum, quia continet vnitiuè, & identicè, & radicaliter perfectiones omnes, immo realiter, essentia est perfectiones omnes, igitur est infinitè perfecta; ex quo fit, prædicationem istam esse veram, Deus, siue diuina essentia est perfectiones omnes; siue essentia est omnis perfectio, vera autem in sensu radicali, reali, vnitiuo, & identico; Et hinc constat primo, infinita eius perfectio, quia vt sic, est omnis perfectio; Cæterum, cũ hoc stat, vt in sensu, & prædicatione formali

Ex distinctione formali perfectionũ, non sequitur Deum esse minus perfectum.

mali non sit, ait Scot. *omnis perfectio*, quia distinguitur formaliter: non tamen sequitur vt careat illis perfectionibus. Vnde datur tertia responsio, quòd licet distinguatur formaliter, nõ tamen est minus perfecta, quia distinctio formalis non causat diuisionem, & separationem perfectionum ab essentia, immo sunt vnum, & idem realiter cum essentia. & quarto, negatur consequentia, distinguitur realiter à perfectione sapientiæ, ergo non habet sapientiam, ergo non est idem realiter cum sapientia, non valet; quapropter cum eadem sapientia, sicut & cætera, sit perfectio formalis essentiæ, & eadẽ realiter cum essentia, erit essentia, & Deus vndequaque perfectus, tũ quia essentia habet in se vnitiuè, radicaliter, realiter, & identicè omnes perfectiones; tùm etiam quia habens eas etiam formaliter, erit etiam formaliter perfecta per eas, licet distinguantur formaliter: semotis tamen imperfectionibus informantis, & informati, vt diximus sup. art. 4. Dices: Deus nõ esset sapiens per seipsum, sed per quid distinctum. Respond. verum esset, si sapientia distingueretur realiter à Deo; sed sunt idem realiter.

Sapientia si distingueretur realiter à Deo Deus nõ esset sapiens per seipsũ.

15 Ad decimum tertium, responsio patet ex toto artic. 7. Et argumentum Bernardi militat contra Gilbertum admittentem distinctionem realem, non contra Scotum adstipulãtem solam formalem.

Distinctio formalis an sit relatio.

16 Ad quartumdecimum Fauentin. in 1. disp. 20. c. 7. ad decimum, ait distinctionem non esse verè, & propriè relationem, sed secundùm dici, quomodo substantia, & partes solent dici relatiuæ, ex Arist. in Prædicam. cap. de Relat. vnde concludit, quòd identitas, sicut distinctio, sunt transcendentia, & passiones entis, sicut actus, & potẽtia, ac cæteræ passiones disiunctæ. Smysingus par. 1. tract. 2. d. 1. nu. 69. ait, distinctionem hanc esse relationem, & inter distincta formaliter esse relationem ex natura rei: quod si, inquit, non ita expressè tradiderint alij Doctores, satis id insinuarunt ponendo in diuinis distinctionẽ ex natura rei. & Doctores solliciti fuerunt explicare relationes originis, quatenus constitutiuas personarum, de alijs verò nõ meminerunt, licet eas non negauerint. & subdit, opinionẽ Fauentini esse cõtra Scotum, vtpotè docentem in 1. d. 31. q. 1. identitatem, sicut & distinctionem, æqualitatem, & similitudinem esse relationes reales inter diuinas personas: immo nõ solùm inter personas, verum etiam suo modo, inter attributa. hæc ille. Denique Vulpes in 1. t. 1. d. 8. art. 6. num. 4. negare videtur omnino distinctionem ex natura rei dicere relationem; ait enim duobus modis posse intelligi verum distinctio formalis sit ex natura rei actualis; aut enim intelligitur actualis ratione relationis formaliter per distinctionem importatæ, vel ratione extremorum: solùm intelligitur quæstio in posteriori sensu, cùm certum sit distinctionem ex natura rei non præ se ferre in re relationem quandam actualem positiuam ex natura rei, vt Vallonus arbitratus est. negat igitur dicere relationem.

Sententia Fauentini, et Smysingi.

Sententia Vulpis.

17 Verum vt ab vltimo incipiamus, negari non potest, distinctionem dicere relationem. prob. oppositorum eadem disciplina, sed identitas est relatio, ergo distinctio erit quoq; relatio: illa quidem erit relatio conueniẽtiæ in entitate, seu identitate, hæc erit relatio disconueniendi in entitate, seu identitate. assumptum est Scoti in 1. d. 31. q. 1. & quol. 6. & cæterorum communiter, quapropter fallitur Vulpes negando distinctionem præ se ferre relationem.

Impugnatur.

18 De Fauentino non videtur dicendum, vt ea appellanda sit trãscendentalis, sicut cæteræ passiones entis: & quidem identitas diuinarum personarum, quæ est vera relatio ex Scoto ibidem, non est transcendentalis, sed contracta ad diuinas personas, ergo distinctio non erit trãscendentalis; tenet sequela, sicut enim relatio identitatis non est transcendentalis, ita nec relatio distinctionis. Itẽ distinctio personarum non est transcendentalis, sed contracta ad personas determinatè, & concretiuè distinctas, ergo nec relatio distinctionis erit transcendentalis. Insuper relatio distinctionis personarum est à parte rei, ita etiam relatio distinctionis formalis attributorum est

Fauentinus declaratur

est à parte rei, quia formalis ex natura rei. denique relatio identitatis, & distinctionis in diuinis est infinita identicè, quomodo ergo erit trăscendentalis, cùm nullum trăscendentale sit infinitum, nisi contrahatur ad Deum: assumptum patet, quia identitas, ęqualitas, & similitudo. quibus Personæ referuntur ad inuicem, sunt identicè idē cum Deo, & consequenter ratione identitatis, erunt quid infinitum, ergo non erunt trăscendētale, quod abstrahit à finito, & infinito. pariformiter relatio distinctionis personarum, & attributorum erit quid identicè infinitum. Verum hęc non obstant: & quidem trăscendentale sumitur, vel prout distinguitur à prędicamentali: vel prout distinguitur contra id, quod est à parte rei: trascendētalis appellabitur, quia non prædicamentalis, cùm Deus non sit in genere: attamen erit etiam à parte rei: & sic sensit Fauentinus.

Smysingus impugnatur. 19 De Smysingo displicet, quod nimis audacter concedit ibi absolutè esse relationem realem, & quidem videtur esse contra communem sensum Theologorum, qui nullas relationes reales admittunt, præter personales: quomodo igitur ipse solus relationem hanc adinuenit? Item nullus meminit de ea. Dices, sunt ibi relationes aliæ reales, identitatis, æqualitatis, similitudinis, ergo & ista alia importata per distinctionem. Resp. illas cōcedi, quia extrema sunt realiter distincta, vt personæ, at verò attributa non distinguũtur realiter, quomodo igitur apponetur ibi ista altera relatio realis.

Sententia Auctoris. 20 Mea sententia est, distinctionē formalem esse quidem relationem realem, sed inadæquatā, & incompletam. & per hoc soluitur argumentum. distinctionem importare relationem, est hucusque ostensum ex dictis cōtra Vulpes, & Fauentinum. esse vero relationem incompletam, & inadæquatā, breuiter ostendo. Ad relationem realem tria exigit Scotus 1.d.31.quæst.1. primo vt extrema sint realia: secundo vt sint realiter distincta: & tertio vt distinctio oriatur ex natura extremorum: si aliqua ex his defecerit conditio, vtique claudicabit relatio, & erit inadæquata, applicemus ad nostra, & videamus vtrum relatio distinctionis attributorum habeat hæc omnia, vtiq; reperiemus deficere ei conditionem alteram ex his requisitam: sũt quidem extrema realia, quia à parte rei est ibi essentia, sapientia, relationes, cęteraq; attributa. Item distinctio inter ea oritur ex natura rei, quia iam constat distingui formaliter ex natura rei, & ita relatio distinctionis oritur ibi ex natura rei. ecce hucusque duæ conditiones: Verum deficit tertia conditio, nempe vt extrema sint realiter distincta, siquidem attributa non distinguũtur realiter, sed solũ formaliter, igitur relatio distinctionis erit quidem realis, sed realis inadęquata, & incompleta, & ita soluitur argumentum. ex opposito autem relatio distinctionis inter personas erit adæquata, & cōpleta, quia oritur ex natura rei: extrema sunt realia: & demum realiter distincta, non autem attributa sic.

Distinctio formalis est relatio inadæquata, & incōpleta.

21 Ad quintũdecimum ex August. intentio eius fuit ostendere differentiā inter absoluta, & respectiua, itaut Pater nō Deitate, sed paternitate sit formaliter Pater: & Verbum non sapientia, sed filiatione, & generatione sit filius, & Verbum: aliud namq; est quærere, quonam Pater, & Verbum sint Deus; & aliud, quo sint Pater, & Verbum: vtique Deitate sunt Deus; at Paternitate, & filiatione sunt Pater, & Filius, quia ex eodem August. *omne, quod relatiuè dicitur est aliquid excepto relatiuo*. itaq; concludit August. differentiam esse inter Deitatem, & Paternitatem: inter Verbum, & sapientiam, quia Deitas, & sapientia sunt absoluta; Paternitas, & Verbum respectiua: cæterũ magnitũdo, & sapientia sunt absoluta. igitur inter magnitudinem, & sapientiam, illam identitatem ponit, quam negat inter sapientiam, & Verbum, inter Paternitatem, & Deitatem: identitas autem, quam negat, est in eo, vt vnũ sit respectiuum, & alterum absolutum; at vero identitatem hanc concedit inter magnitudinem, & sapientiam, quatenus ambo sunt absoluta; non autem admittit hic identitatē formalem, quia eius intentum nō est quærere de hoc, vtrum Verbum, & sapientia; Paternitas, & Deitas sint distincta formaliter: *Exponitur August.*

aut sapientia, & magnitudo sint idem realiter? & quod ita sit, elicitur ex verbis eiusd. qui 7. de Trin. c.2. sic ait, *Verbum sapientia est, sed non eo Verbũ, quo sapientia: Verbum enim relatiuè, sapientia vero essentialiter intelligitur*. & infra. *vterq; nempè Pater, & Filius, vna sapientia, non autem simul vterq; Verbum, aut filius; quia non hoc est esse, quod Verbum esse*. Item bonitas, magnitudo sapientia, & cætera essentialia dicunt perfectionem simpliciter, relationes vero abstrahunt in via Scoti, &c.

Exponuntur Patres. 22 Ad cæteros Patres dicendum est, sollicitos fuisse, vt contra Arrium defenderent vnitatem essentiæ, & consubstantialitatem mutuam diuinarum personarum, ac propterea tantopere affirmabant, esse vnam omnino essentiam, & indiuisam, simplicem, non multiplicem, & similia; cæterum, vtrum ibi reperiri possit distinctio aliqua perfectionum cum essentia, quæ sit formalis, vel rationis, hoc non erat eorum principale intentum disquirere: contenti enim erant de hoc, quod illa natura vna est in trib. absq; diuisione, & cum summa personarum vnione, ac consubstantialitate.

Exponuntur Concilia. 23 Cum vero ijdem Patres, & Cõcilia aiebant sola ratione differre, id vel intelligendum de distinctione rationis ratiocinatæ actualis, vt Scotistæ: vel rationis ratiocinabilis in virtute, vt Thomistæ; vtraq; autem distinctio est formalis ex natura rei, siuè quidem actualis cũ Scotistis, siuè virtualis, & aptitudinalis cum Thomistis. Cæterum Concilia, & Patres non disputabant de hoc, vtrum distinctio illa rationis sit actualis, vel virtualis, sed intentum principale fuit asserere vnam diuinitatem, vnicamq; naturam siuè essentiam, indiuisam omnino reperiri in tribus, quæ quidem vnitas benè cõuenire potest cum distinctione formali ex natura rei, siuè actuali, siuè virtuali, & aptitudinali, vt est dictum.

24 De Gilberto autem abundè visum est sup. præsertim artic. 5. valdè differre eius sententiam à Scoto. quod si Eugenius determinauit, & Bernardus docuit, contra Gilbertum, hanc esse veram *Pater est veritas, filius, & Spiritus sanctus est veritas*, vtiq; idipsum Scotus docuit, & dicit esse veram idẽticè, & realiter, admissa sola distinctione formali: Gilbertus vero admittebat distinctionem realem. Consimiliter de illa, *Deus est essentia*: fallebatur Gilbertus ignorans terminos; dum namq; dicimus, *Deus generat*, ibi Deus stat *personaliter*, vt sensus sit, *Deus Pater generat*: ipse autem sumebat Deum, *essentialiter*; prout importat solam essentiam, ita vt vltra essentiam nil aliud includeret, vnde fieret, vt ista propositio sit falsa, *Deus, siuè Deitas, siuè essentia generat*, vt vero se à difficultate expediret, negabat istam, *Deus est essentia*, nempè *Pater est essentia*, aiebatq; relationes esse quid extrinsecus affixas ipsi Deo, ob quod apponebat inter eas distinctionem realem: non sic Scotus, qui solam admittit distinctionem formalem, cum identitate essentiali, & reali eiusdem paternitatis, & essentiæ Dei: *Cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum*. Amen. *A Gilberto lõge distat Scotus.*

PERORATIO

Ex D. August. in lib. de vera Relig. cap. 3.

Si quid, in meis literis, erroris inueniri poterit, hoc mihi est attribuendum: si quid autem bonum, expositum sit omnium bonorum largitori.

Ac proinde memetipsum, hæc, & omnia mea, Correptioni, & pedibus subijcio Sanctæ Matris Romanę Ecclęsiæ; quoniam ipsa est Columna, basis, fundamentũ, & infallibilis Magistra veritatis

FINIS.

IN-

INDEX RERVM NOTABILIVM;

In quo numerus prior, Paginam; posterior ipsa notabilia indicat.

Eo

Dei omnipotentia.

Dei potentia ordinata, & absoluta.

Di-

De Iuſtitia.

Quod

Indu-

Finis Indicis rerum notabilium.